LI
D
13

LI
2
25

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
LI
D
13
NAPOLI

L1
D
13

C. SVETONI TRANQVILLI DE XII. CÆSARIBVS LIBRI VIII.

ISAACVS CASAVBONVS recenſuit: & ANIMADVERSIONVM libros adiecit.

Ad clariſſimum virum

PHILIPPVM CANAIVM IN ſupremo Occitaniæ ſenatu Præſidem.

Additi ſunt & Suetonij libelli De illuſtribus grammaticis & de claris rhetoribus.

Excudebat Stephanus Gamonetus.

M. DCV.

VIRO CLARISSIMO
PHILIPPO CANAIO
D. A FRAXINIS ET MON-
TICVLIS ANCTIORIS CON-
SISTORII REGII CONSI-
liario, Germaniæ exlegato, & in ſu-
premo Occitaniæ ſenatu
Præſidi,

IS. CASAVBONVS S.

TRIENNIVM fermè eſt, Præſes clariſſime, cùm Suetonii Tranquilli librum ſecundum in hac ſchola publicè explicui. in quo negotio vt ea fide verſarer, quam & muneris mei ratio poſtulabat, & alacritas honeſtiſſimorũ adoleſcentium, qui mihi aſſiduam operam nauabant, occaſionẽ nactus ſum inquirẽdi in omneis hiſtoriæ Romanæ partes, paullo quã feciſſem antè, diligentius. Eſt enim liber ille, quod te minimè latet, vir doctiſſime, ita ſcriptus, vt fruſtra ſit aliquis ſperaturus, ſe eum vel explicare aliis, vel intelligere ſatis poſſe, quin omnia omnium

veterum ſcrinia excuſſerit, in quibus aliquid lateat, aut ad publicum eius Reipublicæ ſtatum, aut ad priuatam ſingulorum vitam & mores pertinens. Quod cùm à nobis non ſegniter ſit tentatum, eius laboris hunc fructum referre viſi ſumus, vt plurima, quà in Tranquillo, quà in aliis generis eiuſdem ſcriptoribus, necdum cuiquam occupata obſeruaremus. Itaque non deſtiterunt ex eo agere mecum amici quidam, vt ea colligerem ac publicarem. Quibus tamen vt cederem, non antè inducere in animum potui, quàm extitiſti mihi etiam tu, quando in Germaniam tuo accitu veni, eorum edendi auctor & ſuaſor. Expugnauit propoſitum meum auctoritas tua, vir maxime: quæ merito ſuo tanta apud me eſt, quanta non temere alius cuiuſquam. Cœpi igitur ab eo tempore, præſtantiſſimi huius auctoris edendi conſilium: quod ſæpe tamen poſtea, deſtitutus antiquis exemplaribus, præſidio ad eam rem neceſſario, abieci. Enimuero præter omnem ſpem experti ſumus quod ille ait, --- πείρῃ θὴν πάντα τελεῖται. Nam vnde nunquam exiſtimaram, affulſit noſtro huic incœpto lux: de quo cùm ad clariſſimum virum, AVguſtum Thuanum, ſuper cætera decora noſtrarum quoque literarum amore & cognitione iuxta magnum, ſcripſiſſem, impetrauit is mihi ab humaniſſimo doctiſſimóque Petro Pithœo auxilium libri manuſcripti: qui nobis quanto vſui fuerit, αὐτὸ δείξει. Adfuerunt mox, & alia, tam expetita ſemper, quàm inſperata diu adminicula: quorum ſuo loco facta à nobis ſingulatim mentio eſt. Omnium tamen maximum, ne quid diſſimulem, fuit, quod ipſi nobis, oleo & opera noſtra parauimus, dum enim ſingula Suetonii cum iis contendimus,

mus,

mus, quæ apud cæteros ſcripta leguntur, multis, niſi fallimur, locis, lucem fecimus, quam priores interpretes non fecerant. Quod non eò dico, vt doctiſſimorum hominum laudibus obtrectem. præſtiterunt alii quantum tempora permiſerunt: alii quantum per diuerſa ſtudia & occupationes licuit: omnes quantum potuerunt: quo maius aliquid velle exigere, pars iniuſtitiæ. non vidiſſe eos omnia, haud ipſorum culpa, ſed fatum & lex humanæ naturæ eſt. Quare neque illi ſua laude fraudandi, neque nobis, aut iis qui nos porrò ſequentur, aditus ad eandem palmam debuit eſſe præcluſus. *Laus eſt publica*, inquit ille. Atqui fuerunt, qui rem me facturum dicerent Læuino Torrentio viro clariſſimo parum gratam, quòd in eius meſſem, vt aiebant, falcem iniicerem. Ego verò falli eos perſuaſum habeo: & neque genium noſtrorum ſcriptorum, neque mores tanti viri noſſe: quem ex iis quæ adhuc edidit nouimus non minus candidi pectoris quàm doctum & eruditum. Equidem non tam huius iudicium reformido, quàm aliorum quorundam ieiunas expecto querelas, quòd toties velut è via in diuerticulum, ad opem ferendam aliis ſcriptoribus, Græcis maximè, excesſerim. Quos tamen ſcire volumus, ſi ſtudio factum hoc à nobis eſſet, potuiſſe nos facilè vel alterum tantum obſeruationum, aut eo amplius adiicere: atque adeo nihil propius factum, quàm vt adderentur & illa. Nam cur oblatam bene merendi de literis occaſionem non ambabus arriperem? tempus tantum & otium defuerunt: pleraque enim horum etſi adnotata pridem in liturariis meis, caſu tamen quodam ſcripta raptim, breuiſſimo tempore, prælis vrgentibus fuerunt. Sed nimirum animos tu faciebas nobis Præſes clariſſi-

me. Tuis auſpiciis inchoatum, tuis conſummatum hoc quicquid eſt qualecunque. Vt militem animat in prælia regis magni præſentia, redditque αὐτὸν αὑτοῦ κρείττω: ita me ſuauiſſima tui recordatio alacrem, & ſemper recentem. Sperabam quidem tuorum in me maximorum meritorum, & meæ ſummæ in te obſeruantiæ Polybium potius fore apud omnes interpretem: ſed cùm nimis ſpiſsè variis de cauſſis, quæ non erãt τῶν ἐπ' ἐμοί, procederet id operis: memor eſſe ἄνθρωπον σκιᾶς ὄναρ, & bullam, non potui diutius debere tibi hanc grati animi mei teſtationem. quæ vt in plurimorum manus veniret, meæ intererat pietatis: id verò à ſcriptore Græco, in hoc ſtudiorum tanto frigore & quaſi ſenecta, expectare non poteram. Paucos enim habes, vir doctiſſime, tui ſimiles: qui Græcum ſermonem ita amas, vt nemo magis: ita calles, & quoties lubet vſurpas, vt vix pauci. Dico audenter, neque vereor ne ludibrium propterea cuiquam debiturus ſim. habeo enim iudicii huius mei obſidem, volumen epiſtolarum tuarum, Deus bone, qua elegantia ſcriptarum! quanta eruditionis copia refertarum! Sanè qui diſciplinam iuris, qui myſteria philoſophiæ Ariſtoteleæ mirabili ſolertia ſcrutetur, cum non linguæ tantùm, ſed literarum quoque Græcarum omnium peritiſſimum eſſe, πᾶσα ἀνάγκη. tua quanta ſit in vtroque genere præſtantia, & ſciunt omnes eruditi, qui te norunt: & teſtantur doctiſſima ſcripta, quibus æternitati nomen tuum commendaſti. Nolo verecundiam oris tui commemoratione cæterarum laudum tuarum onerare: de quibus ſi dicere aggrediar,

τί πρῶτον, τί δ' ἔπειτα, τί δ' ὑστάτιον καταλέξω;

nam opes quidem auitas, & honores quos ſub duobus maximis regibus obiiſti ſummos, facilè prætermitto:

tua

tua enim propriè illa non ſunt. Tuæ ſunt illæ eximiæ animi dotes quibus excellis: pietas, prudentia, fortitudo, cuius & in publicis ſæpe, & in priuatis periculis nonnũquam ſpecimen dediſti, & illa animi altitudo, quæ in vtraque fortuna te ſemper eundem præſtitit. Iſta ſunt verè tua, verè bona, verè diuina: ſunt enim à Deo, qui hanc, vt dicam cum Alexãdrino Clemente, ἐνέςαξέ σοι ἀπόρῥοιαν θεϊκήν. His vt fruaris quàm diutiſſimè, vtariſque ad publicam patriæ ſalutem, Muſarum patrocinium, tuum tuorúmque decus, ſupplex Deum OPT. MAX. etiam & etiam veneror. Vale Præſes clariſſime, & me, vſu & mancupio tuum, ama,

O & præſidium, & dulce decus meum.

IN SVETONIVM TRANQVILLVM AB IS. CASAVBONO EDITVM.

***

IMperij procerum Tranquilli condita libris
Geſta vetuſtatis obſoluere ſitu.
Cæſaribus patriam dederat noménque genúſque
Tranquillus: lucem reddidit Iſacius.
Tradere res geſtas æuo, non vltima laus eſt:
Cæſaribus lucem reddere, Cæſareum eſt.

Ioſephus Scaliger Iul. Cæſ. F.

IAC. LECTIVS ISA. CASAVBONO SVO

Ἐγκώμιον.

VT rerum malè certa fides! mortalia corda
Ut ludit error multiplex!
Quantum æui aſcitis ſpoliis quantum arte magiſtrâ,
Aut vi licebat ingenî,
Credidimus Graiæ & Latiæ monumenta Mineruæ
Adepta priſtinum decus.

¶¶. i.

Sed neque ſas paucis, melior quibus aura refulſit,
Suam inuidêre lauream.
At magis atque magis quàm nox feralibus vmbris
Merſam teneret Palladem,
Quàm ſtudijs damnoſa lues inſederat, eheu
Quàm cæca Patrum pectora,
Per te, noſter Amor, per te, miſtóque pudore
Miſtóque conſtat gaudio:
Auia dum Aonidum penetras loca, ſcilicet vllo
Calcata non priùs pede:
Dum quæ multa manus aut præterière medentum,
Aut ſprêre, ſanas vulnera.
Iam Caci domus atra, abiurataque rapina
Ruptis patent repagulis.
Iam quod Apollineos releuet, nil reſtat, alumnos
Otî inſcientis crimine.
Impleſti ſic luce artes, ſic templa verendæ
Antiquitatis intima,
Vt reſeraſſe nouis videare laboribus ipſum
Titana tu, plures iubar.
Hoc ille immenſum ſpatijs qui diuidit orbem,
Hoc oris ille cœlitis,
Hoc alius cui cura duces memorare vetuſtos,
Hoc alius & cui ſophos,
Hoc docuêre alij. TRANQVILLVS *ſed mihi teſtis*
Sit inſtar vnus omnium:
TRANQVILLVS, *varijs quem tempeſtatibus actum,*
Multóque tabentem ſale,
Tu potior, medijs verè & tranquillus in vndis,
Sæuas per armorum vices,

En tam-

En tandem optato tranquillum in littore tecum
Portuque ſiſtis Gloriæ.
Nos vtrique pium reduci ſacramus honorem:
Nos vota Glauco ſoluimus.

AD CLARISS. VIRVM ISAACVM CASAVBONVM SVAS IN SVETONIVM OBSERVATIONES ERVDITISSIMAS PVblicantem.

CEV creſcit aruis fertilioribus
Præclara frugum copia, quæ labor
Solertis auſterus ſubegit,
Agricolæ vigilánſque cura.
Sic, ſic iuuentæ quum docilis rudes
Finguntur anni cultibus optimis,
O quàm beatas pòſt futuris
Temporibus feret illa meſſes.
Hæc eſſe cunctis vera CASAVBONE
Teſtaris: olim cui vegetum pij
Doctrina formauit PARENTIS
Ingenium meliore ductu.
Is namque flammas indolis vt tuæ
Vidit micantes, vímque animo inſitam
Infantis acrem, mox per altos

Aonidum comes ipſe ſaltus
Egit fidelis: ſaxáque Theſſali
Prærupta Pindi, nil pauido, impiger
Monſtrauit, immanéſque cautes,
Atque nigras Heliconis vmbras,
Arcéſque caſtæ Palladis, & nouem
Dicata Phœbi templa ſororibus:
Summiſque Parnaſſi nitentes
Verticibus Charitum choréas.
Hic puriores hoc licuit duce
Hauſtus amatis carpere fontibus,
Quos vngulâ fodit volucri
Victor equus triplicis Chimeræ.
Hic fronde Lauri tempora cingere
Opacioris Muſa fauens tibi
Conceſsit, ingentique carmen
Perpetuum recitare plectro.
Hic promptiori mente capeſſere
Quas Roma victrix, quas Latium potens,
Vulgauit artes: quæque faſtos
Per memores celebranda geſsit.
Et quicquid æuo Græcia doctior
Scripſit priori: Socraticâ & domo,
Scholíſque prognatæ Sophorum
Multiplices docuêre ſectæ.
Hinc ſcis Lycei dogmata, ciuibus
Scis quæ recenſet porticus Atticis,
Platóque, cui Diuûm dederunt
Ore loqui faciles Camœnæ.
Scis quàm cothurnis pulpita grandibus
Feſtiua preſsit Cecropius ſenex:
Et quicquid auctores vetuſtis

Hiſtorijs

Hiſtorijs retulere clari.
Scis vt ſonoro carminis alite
Cantarit ardens ignibus Ilium
Graijs Homerus, feruidóſque
AEacidæ ſtomachantis æſtus.
Et quo celebrat pectine Pindarus
Palmis decoros egregijs duces:
Orpheúſue cantu quo fluentes
Siſtit aquas, retinétque pronas
Aures ferarum: pérque iuga Iſmari
Pulſans eburnam melliſluus lyram
Quôcunque ſe cogit reuulſa
Saxa ſequi tacitáſque ſyluas.
Nec te ſalebræ, nubila nec bonis
Aſperſa libris, nec ſciolæ manus
Plagoſa plebis, nec vetuſtas
Arcet edax monimenta noſſe
Prudentiorum nobilibus virûm
Seruata chartis: ſenſáque pluribus
Ignota, quos mollis fatigat
Deſidies, madidique ſomni:
Quos ſæuientis luxuries gulæ,
Quos turbulenti cæcus amor lucri,
Riſúſve laſciui & procaces
Cyprigenæ petulantis æſtus.
Quid? damna ſanas, quæ carie, & ſitu
Squallente ſcriptis ſunt melioribus
Illata: liuentéſque plagas
Non ſolita medicaris arte.
Illiſque lucem reddis, & hiſpidas
Reples lacunas, duráque pumice
Polis, & amiſſos colores

Reſtituis, veteréſque formas.
Eſt Strabo teſtis, cui modò certior
Metitur orbem circinus vndique,
Et ille qui fontes Sophiæ
Graiugenæ, variáſque vitas,
Et dicta tradit pulcra Laertius:
Et teſtis ipſe eſt, qui ſiluit diu
Preſſus tenebris, nunc renidens
Cernere amat Polyænus auras.
Hoc turba vatum, queis ope nunc tuâ
Suus recurrit ſplendor, & aureus
Monſtrat Characterum libellus:
Quique ſtylo breuiore narrat
Primorum auitas Cæſarum origines,
Et laude dignos tollit ad ætherem
Tranquillus, infaméſque verax
Intrepido notat ore ſcriptor.
Qui nunc decoro quòd caput exerit
Fulgore comptum, muneris eſt tui.
Nam plurium quamuis peritus
Sæpe labor releuare mendis
Tentarit illum: Muſa tamen tibi
Maiora nectens præmia gloriæ
Te iuſſit illuſtrare tandem
Quæ proauûm latuêre ſæclo.
Nec illa fixit laudibus hîc tuis
Metas: nitorem ſed niueum inclytis
Te ferre libris, & mouere
Quæ ſuperant tenebroſa mandat.

I. Iacomotus Barrenſis.

EIDEM

EIDEM.

ÆNeadæ gaudete, Redit Suetonius alter,
Iam nil Cæſaribus penna quod addat habet.
Acciuit gelido manes Tranquille ſepulcro,
Credo, nouus Latiæ conditor hiſtoriæ:
Sic mentem, ſic verba capit ſenſúmque ſepulti.
Scriptori Cæſar præmia redde tuo:
Unde triumphantum decerpta eſt laurea, cingat
Arbore ab hac ipſa laurea dempta comas.

Paulus Stephanus.

NOMINA AVCTORVM QVI A SVETONIO IN HOC OPERE laudantur.

Acta publica	91
Senatus	28
Aſclepiades Mendeſius	58
Aſinius Pollio	9
Attius	25
AVguſtus	27.36.42.91.111.112
Druſus	59
Caſſius Parmenſis	28
Caſſius Seuerus	162
Catonis Origines	56
Cn.Lentulus Gætulicus	91
Cornelius Nepos	53
Criſpus Saluſtius	56
Dolabella	15
Domitianus	191
Edicta Bibuli	3.15
AVguſti	36.38.43
Ennius	29
EVripides	9
Hirtius	17
Homerus	49.105
Incerti ſcriptores	51.82.83.91. 143.158.177.188.191
Inſcriptiones ſtatuarum	150. 165
Iulius Marathus	54.58
Iunius Saturninus	36
Licinius Caluus	15
Licinius Craſſus	128
M.Actorius Naſo	3.16
M.Antonius	28.31.48
M.Brutus	15
M.Cicero	3.9.15.16.17.28
Pacuuius	25
Plinius Secundus	91
Q.EVlogius	162
Q.Tubero	25
Seneca	87
Strabo Cæſar	17
Tanuſius Geminus	5
T.Ampius	22
Valerius Meſſalla	52
Virgilius	104.108.185
Xenophon	26

DE SVETONIO ET EIVS SCRIPTIS, VETERVM AVCTORVM teſtimonia & fragmenta quædam.

Lib. IIII. in Caligula de ponte Caiano.

AVVM *meum narrantem puer audiebam, cauſſam operis ab interioribus aulicis proditam, quòd Thraſyllus mathematicus anxio de ſucceſſore Tiberio, & in verum nepotem proniori, affirmaſſet non magis Caium imperaturum, quàm per Baianum ſinum equis diſcurſurum.* Auus Suet.

Lib. VII. in Othone, de pugna Bebriacenſi.

Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis, tertiadecimæ legionis tribunus anguſticlauius. Is mox referre crebrò ſolebat, &c. Pater.

Lib. VIII. in Domitiano de fiſco Iudaico.

Interfuiſſe me adoleſcentulum memini, cùm à procuratore frequentiſſimo concilio inſpiceretur nonagenarius ſenex an circunſectus eſſet. Adoleſcētia tempora.

Lib. VI. in Nerone extremo.

Denique cùm poſt viginti annos adoleſcente me extitiſſet conditionis incertæ qui ſe Neronem eſſe iactaret, tam fauorabile nomen eius apud Parthos fuit, vt vehementer adiutus, & vix redditus ſit. Apparet incidere natalem Suetonij in principia Veſpaſiani: non longè certè abeſſe.

Suidas.

Σουητώνιος ὁ Τράγκυλλος χρηματίσας, γραμματικὸς Ῥωμαῖος. Vita genus.

Plinius Bebio Hiſpano. epiſtolarum lib. I.

Tranquillus contubernalis meus vult emere agellum, quem venditare amicus tuus dicitur. Rogo cures quanti æquum eſt, emat. Ita enim delectabit emiſſe: nam mala emptio ſemper ingrata eſt, eo maximè quod exprobrare ſtultitiam domino videtur. In hoc autem agello (ſi modò arriſerit pretium) Tranquilli mei ſtomachum multa ſollicitant, vicinitas vrbis, opportunitas viæ, mediocritas villæ, modus ruris, qui auocet magis quàm diſtringat. Scholaſticis porro hominibus, vt hic eſt, ſufficit abundè tantum ſoli, vt releuare caput, reficere oculos, reptare per limitem, vnáque ſemita terras omnéſque viticulas ſuas noſſe, & numerare arbuſculas poſſint. Hæc tibi expoſui, quò magis ſcires quantum ille eſſet mihi, quantum ego tibi debiturus, ſi prædiolum iſtud quod commendatur his dotibus, tam ſalubriter emerit, vt pœnitentiæ locum non relinquat. Vale. Studia Trãquilli.

Suet epiſtolarum magiſter ſub Adriano.

Septitio Claro præfecto pratory,& Suetonio Tranquillo epiſtolarum magiſtro,multíſque aliis, quòd apud Sabinam vxorem,iniuſſu eius, familiarius ſe tunc egerant,quàm reuerentia domus aulicæ poſtulabat, ſucceſſores dedit.

C.Plinius Tranquillo ſuo S.Epiſt.lib.III.

Tribunatus mil.Suet.

Facis pro cætera reuerentia quam mihi præſtas,quod tam ſolicitè petis vt tribunatum quem à Neratio Marcello,clariſſimo viro impetraui tibi,in Cæſennium Syluanum propinquũm tuum transferam.Mihi autem,ſicut incundiſſimum,ipſum te tribunum, ita non minus gratum, alium per te videre. neque enim eſſe congruens arbitror, quem augere honoribus cupias, huic pietatis titulos inuidere,qui ſunt omnibus honoribus pulchriores.Video etiam,cùm ſit egregium & mereri beneficia, & dare,vtramque te laudem ſimul aſſecuturum,ſi quod ipſe meruiſti aliis tribuas.Præterea intelligo mihi quoque gloriæ fore,ſi ex hoc tuo facto non fuerit ignotum amicos meos non gerere tantum tribunatus poſſe,verum etiam dare. quare ego verò honeſtiſſimæ voluntati tuæ pareo. neque enim adhuc nomen in numeros relatum eſt:ideóque liberum eſt nobis Syluanum in locum tuum ſubdere:cui cupio tam gratum eſſe munus tuum quàm tibi meum eſt. Vale.

Plinius lib x.Epiſtolarum,ad Traianum.

Suetonium Tranquillum, probiſſimum, honeſtiſſimum, eruditiſſimum virum, & mores eius ſecutus & ſtudia, iam pridem domine, in contubernium aſſumpſi: tantóque magis diligere cœpi,quanto hunc propius inſpexi.

Ἀτεκνία Suet.

Huic ius trium liberorum neceſſarium faciunt duæ cauſſæ. Nam & iudicia amicorum promeretur, & parum felix matrimonium expertus eſt: impetrandúmque à tua bonitate per nos habet,quod illi fortunæ malignitas denegauit.Scio domine,quantum beneficium petam, quod peto à te, cuius in omnibus deſideriis meis pleniſſimam indulgentiam experior. Potes enim colligere quantopere cupiam, quod non rogarem abſens, ſi mediocriter peterem.

Traianus Plinio S.

Ius trium liberorum.

Quam parcè hæc beneficia tribuam vtique mi Secunde chariſſime, hæret tibi, cùm etiam in ſenatu affirmare ſoleam, non exceſſiſſe me numerum quem apud ampliſſimum ordinem ſuffecturum mihi profeſſus ſum: tuo tamen deſiderio ſubſcripſi,& vt ſcias dediſſe me ius trium liberorum Suetonio Tranquillo ea conditione qua aſſueui, referri in commentarios meos iuſſi.

C.Plin.Tranquillo ſuo S.Epiſt.l.b.I.

Religio Suet.

Scribis te perterritum ſomnio, vereri ne quid aduerſi in actione patiaris:rogas vt dilationem petam,& pauculos dies.certè proximum excuſem difficile eſt,ſed experiar.

Kaì γδ.

Καὶ γάρ τ᾽ ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν.

Refert tamen, euentura ſoleas an contraria ſomniare. Mihi reputanti ſomnium meum, iſtud quod times tu egregiam actionem portendere videtur. Suſceperam cauſſam Iulij Paſtoris, quum mihi quieſcenti viſa eſt ſocrus mea aduoluta genibus, ne agerem obſecrare. Et eram acturus adoleſcentulus adhuc: eram in quadruplici iudicio: eram contra potentiſſimos ciuitatis, atque etiam Cæſaris amicos: quæ ſingula excutere mentem mihi poſt tam triſte ſomnium poterant. Egi tamen λογισάμενος *illud,*

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Nam mihi patria, & ſi quid charius patria, fides videbatur. Proſperè ceſſit: atque ideò illa actio mihi aures hominum, illa ianuam famæ patefecit: proinde diſpice an tu quoque ſub hoc exemplo ſomnium iſtud in bonum vertas: aut ſi tutius putas illud cautiſſimi cuiuſque præceptum, Quod dubitas ne feceris, id ipſum reſcribe. Ego aliquam ſtropham inueniam, agámque cauſam tuam, vt ipſam agere cum tu voles, poſſis. Eſt enim ſanè alia ratio tua, alia mea fuit. nam iudicium centumvirale differri nullomodo, iſtud ægre quidem, ſed tamen poteſt. Vale.

C. Plin. Tranquillo ſuo S. Epiſt. lib. ix.

Explica æſtum meum. audio me male legere duntaxat verſus: orationes enim commodius, ſed tanto minus verſus. Cogito ergo, recitaturus familiaribus amicis, experiri libertum meum. Hoc quoque familiare, quod elegi non bene, ſed melius ſcio lecturum: ſi tamen non fuerit perturbatus: eſt enim tam nouus lector, quàm ego poeta. Ipſe neſcio quid illo legente interim faciam, ſedeam defixus & mutus, & ſimilis otioſo? an (vt quidam) quæ pronuntiabit, murmure, oculis, manu perſequar? Sed puto me non minus malè ſaltare quàm legere. Iterum dicam, explica æſtum meum, veréque reſcribe num ſit melius peſſimè legere quàm iſta vel non facere, vel facere. Vale.

Plinius conſilium petit à Suet.

Idem eidem libro quinto.

Libera tandem hendecaſyllaborum meorum fidem, qui ſcripta tua communibus amicis ſpoponderunt: appellantur quotidie & flagitantur, ac iam periculum eſt ne cogantur ad exhibendum formulam accipere. Sum & ipſe in edendo hæſitator, tu mora tamen meam quoque cunctationem tarditatémque viciſti. Proinde aut rumpe iam moras, aut caue ne eoſdem illos libellos quos tibi hendecaſyllabi noſtri blanditiis elicere non poſſunt, conuitio ſcazontes extorqueant. Perfectum opus abſolutúmque eſt, nec iam ſplendeſcit luna, ſed atteritur. Patere me videre titulum tuum, patere audire, deſcribi, legi, venire volumina Tranquilli mei. Æquum eſt nos in amore tam mutuo eandem percipere ex te voluptatem, qua tu perfrueris ex nobis. Vale.

Suet. cunctatio in edendis ſuis.

Catalogus librorum 8. Τράγκυλλος ὁ Σευητώνιος χρηματίσας, γραμματικὸς Ῥωμαῖος. ἔγραψε περὶ τῶν παρ᾽ Ἕλλησι παιδιῶν βιβλίον α΄. περὶ τῶν παρὰ Ῥωμαίοις θεωριῶν καὶ ἀγώνων βιβλία β΄. περὶ τοῦ κατὰ Ῥωμαίους ἐνιαυτοῦ, βιβλίον α΄. περὶ τῶν ἐν τοῖς βιβλίοις σημείων α΄. περὶ τῆς Κικέρωνος πολιτείας α΄. ἀντιλέγει δὲ τῷ Διδύμῳ. περὶ ὀνομάτων κυρίων καὶ ἰδεῶν ἐσθημάτων καὶ ὑποδημάτων, καὶ τῶν ἄλλων οἷς τις ἀμφιέννυται. περὶ δυσφήμων λέξεων, ἤτοι βλασφημιῶν, καὶ πόθεν ἑκάστη. περὶ Ῥώμης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ νομίμων, καὶ ἠθῶν βιβλία β΄. Συγγενικὸν Καισάρων. περιέχει δὲ καὶ βίους καὶ διαδοχὰς αὐτῶν ἀπὸ Ἰουλίου ἕως Δομετιανοῦ, βιβλία η΄. στέμμα Ῥωμαίων ἀνδρῶν ἐπισήμων.

Auſonius de XII. *Cæſaribus per Suetonium Tranquillum ſcriptis.*

Elogia operis De XII. Cæſaribus.

Cæſareos proceres, in quorum regna ſecundis
Conſulibus dudum Romana potentia ceſſit,
Accipe biſſenos. ſua quemque monoſticha ſignant.
Quorum per plenam ſeriem Suetonius olim,
Nomina, res geſtas, vitamque obitúmque peregit.

Iohannes Saresberienſis Policratico ſiue de nugis curialium lib. VIII. cap. XVIII.

Hæc quidem poſſunt & apud alios hiſtoricos inueniri diffuſius, qui tyrannorum atrocitates & exitus miſeros plenius ſcribunt. Quæ ſi quis diligentius recenſeri voluerit, legat ea quæ Trogus Pompeius, Ioſephus, Egeſippus, Q. Curtius, Cornelius Tacitus, T. Liuius, Serenus, & Suetonius Tranquillus, & aliȷ hiſtorici, quos enumerare longum eſt, ſuis omprehenderunt hiſtoriis.

Flauius Vopiſcus Syracuſius.

Minuſculos tyrannos ſcio pleroſque tacuiſſe, aut breuiter prateriiſſe. Nam & Suetonius Tranquillus emendatiſſimus & candidiſſimus ſcriptor, Antonium & Vindicem tacuit: contentus eo, quod eos curſim perſtrinxerat.

Mox.

Et de Suetonio non miramur, cui familiare fuit amare breuitatem.

Idem Vopiſcus in Probo.

Et mihi quidem id animi fuit, non vt Saluſtios, Liuios, Tacitos, Trogos, atque omnes diſertiſſimos imitarer viros in vita principum & temporibus diſſerendis: ſed Marium Maximum, Suetonium Tranqu llum, Fabium Marcellinum, Gargillium Martialem, Iulium Capitolinum, AElium Lampridium, ceteróſque qui hæc & talia non tam diſertè quàm verè memoriæ tradiderunt.

Iulius

Iulius Capitolinus in Maximo & Balbino.

Sed priuſquam de actibus eorum loquar, placet aliqua dicere de moribus atque genere. Non eo modo quo Iunius Cordus eſt proſecutus omnia, ſed illo quo Suetonius Tranquillus & Valerius Marcellus.

Sidonius Apollinaris Epiſtolarum lib. IX. epiſtola XIV.

Nam ſi omittantur quæ de titulis dictatoris inuicti ſcripta Patauinis ſunt voluminibus, quis opera Suetonij, quis Iuuenci Martialis hiſtoriam, quis ve ad extremum Balbi ephemeridem fando adæquauerit?

Tertullianus De anima.

Sed & Neronem Suetonius, & Thraſymedem Theopompus negant vnqu. m ſomniaſſe: niſi vix Neronem in vltimo exitu poſt pauores ſuos.

Seruius in Æneid. lib. VIII.

Naturaliter enim AVguſtus igneos oculos habuiſſe dicitur, adeò vt quidam eques Romanus interrogatus ab eo cur ſe viſo verteret faciem: dixerit, quia fulmen oculorum tuorum ferre non poſſum, ſicut ait Suetonius.

AVſonius Paulino.

His longè iucundiſſimum poema ſubdideras quod de tribus Suetonij libris quos ille De regibus dedit, in epitomen coegiſti tanta elegantia, ſolus vt mihi videare aſſecutus quod contra naturam eſt, breuitas vt obſcura non eſſet. In his verſibus ego iſta cognoui DE Regibus liber.

Europámque Aſiámque duo vel maxima terræ
Membra: quibus Libyam dubiè Salluſtius addit,
Europæ adiunctam: poſſit quum tertia dici.
Regnatas multis, quos fama oblitterat: & quos
Barbara Romanæ non tradunt nomina linguæ
Illibanum, Numidámque Auelim, Parthúmque Vononem,
Et Caranum, Pellæa dedit qui nomina regum
Quíque magos docuit myſteria vana Nechepſi
Et qui regnauit ſine nomine mox Seſooſtris.

Priſcianus lib. VI.

Quod tamen comprobat etiam Suetonius, diuerſos ponens vſus in libro qui eſt de inſtitutione officiorum. DE Inſtitutione officiorum liber.

Idem lib. VIII.

Suetonius autem paſſiuè protulit in quarto pratorum. Lætoria quæ vetat minorem annis XXV. ſtipulari. Pratorum libri.

Idem libro XVIII.

Suetonius in iiij. pratorum. Minor vigintiquinque annorum ſtipulari non poteſt, paſſiuè dixit.

Idem lib. VIII.

Suetonius in viij. pratorum. Faſti dies ſunt, in quibus ius fatetur, id eſt dicitur, vt nefaſti in quibus non dicitur.

De ludis & ſpectaculis liber, aut libri varij.

Sed de fidibus rariùs dictu & mirabilius eſt. quam rem & alij docti viri & Suetonius etiam Tranquillus in libro ludicræ hiſtoriæ primo ſatis compertam eſſe, ſatiſque ſuper ea conſtare affirmat, neruias in fidibus brumali die alias digitis pelli, alias ſonare.

Tertullianus de ſpectaculis.

Et quibus idolis ludos conſtituerunt, poſitum eſt apud Suetonium Tranquillum, vel à quibus Tranquillus accepit.

Iohannes Tzetzes Hiſtorici Chiliade, VI.

Τράγκυλλος συντίνος ἐν παιδιαῖς ἑλληνίων,
Πολλὰς μὲν ἄλλας παιδιὰς καὶ συμποσίων λέγει
Ὧν συμποσίων μία μὲν ἡ ἑωλοκρασία·
Ἑτέρα δὲ ὁ κότταβος, ὁμοῦ καὶ ἡ λατάγη.
Οἱ νέοι γὰρ κωμάζοντες τόποις ἀφωρισμένοις,
Πρὸς ἑσπέραν τὰς χοὰς καὶ τὰς βικὰς τιθέντες
Ἕκαστος ἀνδριζόμενος, ἔπινε τὸ οἰκεῖον.
Ὃς δὲ πιεῖν οὐκ ἴσχυσε τὸ ἑαυτοῦ χρεία,
Περιεχεῖτο ἕωθεν, τῶν συμποτῶν γελώντων.
Τόδ᾽ ἑωλοκρασία μέν. τὸν κότταβον δὲ μάθε.
Τῷ συμποσίῳ ἵστατο ζυγὸς καὶ λεκανίσκαι,
Παρ᾽ ἑκατέρου τοῦ ζυγοῦ κάτωθεν τῶν πλαστίγγων.
Αἱ λεκανίσκαι μέσον δὲ εἶχον ἀνδριαντίσκους,
Ἀνδριαντίσκους, οὓς μανᾶς ὠνόμαζον οἱ τότε
Οἱ κωμασταὶ πληροῦντες οὖν οἴνου τὸ τούτων στόμα,
(Ὁ λάταξ καὶ λατάγη δ᾽ ἤγουν ὑγρὸν καὶ ῥύσις.)
Τοῦτο ἀπεκοτταβίζον εἰς μίαν τῶν πλαστίγγων
Τουτέστιν ἐξετίνασσον, ἀπέπτυον, ἐκένουν.
Κότταβον, καὶ τὸ ὄργανον ἅπαν ἐκάλουν τοῦτο.
Ἂν οὖν ἡ πλάστιγξ τῇ φορᾷ κατέρρεψε τοῦ οἴνου,
Καὶ τὸν μανᾶν εἰς κεφαλὴν ἤχησε κεκρυκυῖα,
Ὁ κωμαστὴς συγκωμασταῖς ἐδόκει τῶν γυναικῶν.
Εἰ δ᾽ οὔ, πολλὴν ἐλάμβανεν, ὡς ἀσθενὴς, τὸν γέλων.

Seruius in III. Georgicorum.

Apud maiores, theatri gradus tantum fuerunt. Nam ſcena de ligno tantum ad tempus fiebat, vnde hodieque permanſit conſuetudo, vt componantur pegmata à ludorum theatralium editoribus. Scena autem quæ fiebat aut verſilis erat, aut ductilis. Verſilis tunc erat, cùm ſubitò tota machinis quibuſdam conuertebatur, & aliam picturæ faciem oſtendebat. Ductilis tunc cum tractis tabulatis hac atque illac ſpecies picturæ nudabatur

tur interior. Vnde periitè vtrumque tetigit, dicens, Verſis diſcedat frontibu s: *ſingula ſingulis complectens ſermonibus. Quod Varro & Suetonius commemorant.*

Idem in v. Æneidos.

Vt ait Suetonius Tranquillus, Luſus ipſe quem vulgò pyrrhicam appellant, Troia vocatur: cuius originem expreſſit in libro de puerorum luſibus.

Seruius in Eclogam III.

Hirqui autem ſunt oculorum anguli, ſecundum Suetonium Tranquillum, in vitiis corporalibus. *De vitiis corporalibus liber.*

Iſidorus Originum lib. XII.

Nam hirci ſunt oculorum anguli ſecundum Suetonium: &c.

Seruius in VIII. AEneid.

Suetonius in libro de genere veſtium dicit tria eſſe genera trabearum. Vnum diis ſacratum, quod eſt tantum de purpura. Aliud regum, quod eſt purpureum, habet tamen album aliquid. Tertium augurale, de purpura & cocco. *De reveſtiaria liber.*

Seruius in VIII. AEneid.

Suetonius Tranquillus de rebus variis, Præpoſitiones (inquit) omnes omnino ſunt duodequadraginta, qui numerus inter omnes criticos grammaticos profectò conuenit. *De rebus variis liber.*

Soſipater Chariſius, lib. II.

Suetonius Tranquillus prouerbium putat dici debere quod antè, vt aduerbium quod poſt verbum appellatio nonnunquam ponatur.

Auctor Etymologici magni.

Ἀρχολίπαρος, ὁ λιπαρῶν ἵνα ἀρχῆς τύχῃ· ὁ δ' ἐν τῷ ἄρχειν λιπαινόμενος, οὕτω Τράγκυλλος οὐδὲ βλάσφημον. *De vocibus eminoſis.*

D. Hieronymus in præfatione Catalogi ſcriptorum Eccleſiaſticorum.

Hortaris Dexter, vt Tranquillum ſequens, Eccleſiaſticos ſcriptores in ordinem digeram: & quod ille in enumerandis literarum viris fecit illuſtribus, ego in noſtris faciam. *Sunt libri de grammaticis & rhetoribus.*

Ioſephus Scaliger Commentariis in Culicem Virgilii.

Suetonius Tranquillus in vita Lucani quæ adhuc formis excuſa non eſt, ait Lucanum inter æqualium ſuorum plauſus, cum magno ſucceſſu ac fauore poema aliquod à ſe compoſitum recitaſſe, vt oſtenderet, quanto iunior quàm Virgilius, poeticam attigiſſet, exultabundum di-

xiſſe, Quantum mihi reſtat ad culicem?

Cenſorinus De natali die.

Incerta. *Annum vertentem Romæ Licinius quidem Macer & poſtea Feneſtella ſtatim ab initio duodecim menſium fuiſſe ſcripſerunt. ſed magis Iunio Gracchano, & Fuluio Varroni, & Suetonio aliiſque credendum, qui decem menſium putauerunt fuiſſe, vt tunc Albanis erat, vnde orti Romani.*

A Gellius libro XV. cap. IV.

Eundem Baſſum Suetonius Tranquillus præpoſitum eſſe à M. Antonio prouinciis orientalibus, Parthóſque in Syriam introrumpentis tribus ab eo præliis fuſos ſcribit, eúmque primum omnium de Parthis triumphaſſe, & morte obita publico funere ſepultum eſſe.

Seruius in Eclogam III.

Dicta vlna ἀπὸ τῶν ὠλενῶν. *id eſt à brachiis. Vnde &* λευκώλενος Ἥρη. *Licet Suetonius vnum cubitum velit eſſe tantummodò.*

Idem in III. Georgicorum.

Quod autem ait, Victoríſque arma Quirini, *non eſt contrarium,* *Errat Ser. neque ex fide recitat mentem Su.* *nam vt etiam in primo AEneidos diximus, Suetonius Tranquillus hoc de AVguſto commemorat, quodam tempore tres partes populi conſentiente ſenatu, obtuliſſe ei tria nomina: Quirini, AVguſti, Cæſaris. Ille ne vnum eligendo, alias offenderet partes, primò Quirinus eſt dictus: inde Cæſar: pòſt in nomine permanſit AVguſti.*

Iſidorus Orig. XVIII.

Tranquillus autem triumphum Latinè potius appellatum, quòd is qui triumphans vrbem ingrederetur, tripartito iudicio honoraretur.

In lib. eodem.

Tranquillus autem dicit: Dum cuiuſdam gladiatoris in ludum emiſſi gladius curuatus fuiſſet ex acie recta, procurrit vnus ad eum corrigendum, túmque à pugnante reſponſum eſt, ſic pugnabo: inde ſica nomen datum eſt.

Commentator vetus Horatij ad carmen de arte poetica.

Scriptor, librarius, bibliopola, vt veteres dicebant, quod & Tranquillus affirmat.

Suidas.

Ἀσσάρια, ὀβολοί. Νύμμας ὁ πρῶτος βασιλεὺς μετὰ Ῥωμύλον Ῥωμαίων γεγονὼς ἀπὸ σιδήρου καὶ χαλκοῦ πεποιημένα (νομίσματα) πρῶτος ἐχαρίσατο Ῥωμαίοις. τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων διὰ σκυτίνων καὶ ὀστρακίνων τὴν χρείαν πληρούντων, ἅπερ ὠνόμασεν ἐκ τοῦ ἰδίου ὀνόματος νούμμια, ὥς φησι Τράγκυλλος.

Seruius IV. Georg.

Corycos enim ciuitas eſt Ciliciæ, in qua antrum illud famoſum penè ab

ne ab omnibus celebratum. Et per tranſitum tangit hiſtoriam memoratam à Suetonio. Pompeius enim victus, piratis Cilicibus partim ibidem, partim in Græcia, partim in Calabria agros donauit.

Idem in VI. Æneidos.

Quod autem dicit verum eſt. Nam & Suetonius ait in vita Cæſaris, reſponſa eſſe data per totum orbem naſci inuictum imperatorem.

Idem in Æneidos XII.

Homo rebellis dicitur: res ipſa rebellio, non rebellatio: ſic Suetonius.

Paulus Oroſius libro VII.

Itaque T. Imperator ab exercitu pronuntiatus, templum in Hieroſolymis incendit ac diruit: quòd à die conditionis primæ vſque ad diem euerſionis vltimæ, manſerat annis MCII. Muros vrbis vniuerſos ſolo adæquauit. DC millia Iudæorum eo bello interfecta, Cornelius & Suetonius referunt.

Iſidorus Originum lib VIII.

Poetæ vnde ſint dicti, ſic ait Tranquillus: Cùm primùm homines exuta feritate rationem vitæ habere cepiſſent, ſeque ac deos ſuos noſſe, cultum modicum ac ſermonem neceſſarium commenti ſibi vtriuſque magnificentiam ad religionem deorum ſuorum excogitauerunt. Igitur vt templa illis domibus pulchriora, & ſimulacra corporibus ampliora faciebant: ita eloquio quaſi auguſtiore honorandos putauerunt, laudéſque eorum & verbis illuſtrioribus & iocundioribus numeris extulerunt. Id genus quia forma quadam efficitur, quæ ποιότης *dicitur, poema vocitatum eſt, eiúſque fictores poetæ.*

CONSPECTVS LIBRORVM VIII C. SVETONII TRANQVILLI DE XII. CÆSARIBVS.

Liber primus.

C. IVLIVS CÆSAR.

I. C. IVLIVS CÆSAR *poſt ſumptam virilem togam adhuc priuatus.*

De nonnullis quæ Cæſari adoleſcenti acciderunt. p.1.1

Stipendia prima Cæſaris, & reliqua eiuſdem militia. 1.15

Actio contra Dolabellam & ſeceſſus Rhodum. 2.2

De eodem capto à prædonibus. 2.6

Res geſtæ contra Mithridatem. 2.13

II. HONORES *& magiſtratus C.Cæſaris, & quæ in iis geſsit, aut ei acciderunt notabilia.*

Tribunatus militum. 2.17

Quæſtura in vlteriori Hiſpania. 2.22

Reditus in vrbem ex Hiſpania, & ſuſpicio in quam incidit. 3.3

Ædilitas & varia geſta in ea. 3.24

Pontificatus maximus. 4.8

Prætura. 4.14

Ex prætura prouinciæ Hiſpaniæ adminiſtratio. 5.15

Reditus in vrbem ex prouincia. 5.19

Conſulatus. 5.38

Nuptiæ cum Calpurnia. 6.29

Prouincia Gallia ex Conſulatu adminiſtrata. 6.36

Artes variæ ad firmandam augendámque potentiam. 7.15

Geſta in prouincia annis nouem quibus in imperio fuit. 7.30

Mors matris, filiæ, neptis. 7.41

III. DE *Iulio Cæſare res nouas moliente.*

Occaſio oblata ex conſternatione Reipublicæ. 8.1

Largitiones quibus pop. Rom. ſibi conciliauit. 8.7

Quibus artibus Pōpeium ſibi aſtringere conatus eſt, & ſenatum, omnéſque omnium ordinū ciues, libertos, ſeruos: in primis reos, obæratos, & prodigam iuuentutem, itémque reges & prouincias omnes. 8.20

M. & C. Marcellorum conatus impediendi Cæſaris, & quomodo Cæſar illis reſtiterit. 8.37

IIII. BELLVM *ciuile quo Cæſar Remp. oppreſſit.*

Trāſitus Cæſaris in citeriorē Galliā, & peractis Rauennæ cōuentus. 9.21

Prætextus & cauſſa belli ciuilis à Cæſare ſuſcepti. 9.25

Initia ciuilium armorum & Rubiconis tranſitus. 10.4

Ordo & ſumma rerum quas deinceps geſsit. 10.31

Clades quas ciuilibus bellis per legatos ſuos paſſus eſt. 11.13

Triumphus

Triumphi quinque Caſaris. 11.25
Liberalitas erga militem & populum. 11.36
Spectacula vary generis ab eo edita. 12.5
V. Status *Reſpub. à Caſare ordinatus.*
Faſtos emendat: ſenatum ſupplet: comitia cum populo partitur, aliáque noua multa inſtituit in ciuitate. 12.26
Coloniæ Caſaris tranſmarinæ, quæque ſanxit idem vt exhauſtæ vrbi frequentia ſuppeteret. 13.10
Labor ac ſeueritas eiuſdem in iure dicendo. 13.27
Quæ de ornanda inſtruendáque vrbe, item de tuendo ampliandóque imperio deſtinabat. 15.35
VI. De *iis quæ ad formam, habitum, cultum, mores, nec non quæ ad ciuilia & bellica Caſaris ſtudia pertinent.*
Statura, forma, valetudo, & corporis cura moroſior. 14.10
Habitatio & ſtudium munditiarum lautitiarúmque. 14.23
Conuiuiorum ratio & domeſtica diſciplina. 14.34
Pudicitia & impudicitia. 14.40
Libido eiuſdem, & corruptæ illuſtres fœminæ in vrbe. 15.26
Item prouinciales matronæ. 15.38
Item reginæ, maximè Cleopatra. 16.2
Vini parſimonia & circa victum facilitas Caſaris. 16.19
Rapinæ eiuſdem cùm in imperiis tum in magiſtratibus. 16.24
Præſtantia eius in eloquentia, dicendi genus. 16.37
Scripta quæ reliquit, & de iis veterum teſtimonia. 17.17
Præſtantia Caſaris in re militari. 18.9
Vtrum cautior an audentior. 18.15
In præliis ſumendis qualis. 18.32
Inſignis eius equus. 18.40
Conſtantia eius varia indicia. 19.4
Qualem militem probaret, & diſciplinam militarem vt rexerit. 19.16
Indulgentia & amor erga ſuos milites. 19.32
Milites eius quàm deuoti ipſi, quàm fortes. 20.2
Qualis erga ſeditionem mouentes, vt nonanos & decumanos. 20.26
Studium eius & fides circa clientes. 20.39
Facilitas & indulgentia circa amicos. 21.4
Lenitas in vlciſcendo. 21.18
Moderatio & clemẽtia tũ in adminiſtratione tũ in victoria belli ciuilis. 21.30
VII. De *morte C. Iulij Caſaris.*
Cauſſa cædis: ſiue facta, dictáque eius ob quæ & abuſus dominatione, & iure cæſus exiſtimatur. 22.14
Odium eius publicum. 25.30
Conſpiratorum numerus & conſilia. 24.2
Prodigia cædem Caſaris denuntiantia. 24.8
Cædes eius in ſenatu. 24.37
Teſtamentum eius apertum & recitatum. 25.13
Funus Caſaris. 25.24
Plebis Romanæ furor in coniuratos, & in Caſarem amor. 26.8

Variæ ſuſpiciones cur Cæſar, & quæ religiones monerent, & quæ renunciarent amici, neglexerit. 26.15
Talem mortem Cæſari penè ex ſententia obtigiſſe. 26.25
Ætas Cæſaris & conſecratio aliíque honores. 26.31
Percuſſorum pœna θανάτος. 26.38

Liber ſecundus.

CÆSAR AVGVSTVS.

I. ORIGO *& ortus Octauiani AVguſti.*
De gente Octauia & paternis AVguſti maioribus 27.1
De patre Octauio & eius rebus geſtis. 27.24
Mors eiuſdem, vxores, & liberi: déque materna AVguſti origine. 28.5
Natiuitati AVguſti tempus & locus. 28.18
Nutrimentorum eius locus. 28.26
Varia eius cognomina. 28.34
Summa vitæ AVguſti. 29.10
II. RES *AVguſti ſingillatim per ſpecies expoſitæ: ac primũ de* PVBLICA *eius vita.*
Reditus in vrbẽ ex Apollonia & cũ M. Antonio cõtẽtiones variæ. 29.35
Bellum ciuile primum ab eo geſtum Mutinenſe. 30.7
Bellum Philippenſe. 30.28
Bellum Peruſinum. 31.4
Bellum Siculum contra Sextum Pompeium. 31.22
Bellum Actiacum. 32.8
Coniurationes in AVguſtum detectæ & compreſſa. 33.8
III. EXTERNA *bella quà per ipſum, quà per legatos geſta.* 33.22
Prouinciæ partim ductu, partim auſpiciis eius domitæ. 33.28
Studium eius pacis conſeruandæ. 33.35
Virtus moderationíſque fama, etiam apud Indos, Scythas, Parthos. 34.3
Ianus Quirinus ter clauſus. 34.9
Ouationes & triumphi eiuſdem. 34.11
Graues ignominiæ cladéſque ab eo acceptæ. 34.14
IIII. DE *iis quæ in re militari commutauit, & inſtituit.* 34.26
V. DE *magiſtratibus quos AVguſtus cepit.*
Conſulatus tredecim. 35.26
Triumuiratus Reip. conſtituendæ. 36.1
Tribunitia poteſtas. 36.25
Morum legúmque regimen receptum. 36.27
Cogitationes eius de reddenda Repub. 36.29
VI. DE *vrbe ab AVguſto ornata & exculta.*
Publica opera per eum extructa & cæteros principes, eius hortatu. 37.3
Vrbis in regiones vicoſque diuiſio & magiſtratus varij ad eius curam inſtituti. 37.28
Viæ extra vrbem per ipſum & triumphales viros munitæ ac ſtratæ. 37.33
Ædes ſacræ refectæ, & donis adornatæ. 37.35
VII. PONTIFICATVS *maximus AVguſti, & quæ circa res diuinas fecit.* 37.39

Fatidi-

Fatidicos libros recenſet 37.41
Annum Iulianum reſtituit. 38.3
Sacerdotum numerum, dignitatem, & commoda auget. 38.8
Cærimonias antiquas abolitas reſtituit. 38.12
Memoriæ ducum pop. Rom. proximum à dis honorem præſtat. 38.18
VIII. DE *iis quæ in Reipub. adminiſtratione correxit, ſanxit, inſtituit.*
Graſſatores inhibuit, ergaſtula recognouit. 38.28
Collegia non legitima diſſoluit. 38.33
Calumniandi litigandique materiam tollit vndique. 38.33
Iudicia ordinat. 38.38
Ipſe ius dicit aſſiduè, diligenter, leniter. 39.5
Leges retractat & quaſdam ex integro ſancit. 39.16
Senatum legit & reformat. 39.27
Varia eiuſdem circa acta ſenatus & circa magiſtratus inſtituta. 40.6
Officia noua ab AVguſto excogitata. 40.12
Bellicæ virtutis honos tributus & circa eam innouata quædam. 40.20
Equitum tranſactio & recognitio. 40.27
Plura eiuſdem principis inſtituta vrbana miſcella 40.33
De liberalitate omnibus ordinibus exhibita ab AVguſto. 41.26
De ſpectaculis ab eo editis, & quæ circa rem ſpectaculorum primus inſtituit. 42.16
IX. DE ITALIÆ *ordinatione.* 44.7
X. DE *Prouinciarum adminiſtratione.* 44.16
XI. DE *Regnorum ordinatione & ſociis regibus.* 44.28
XII. DE *militaribus copiis, & variis quibuſdam eius inſtitutis.* 44.35
XIII. VITÆ *publicæ AVguſti corenis.*
De clementia & ciuilitate eius. 45.16
De amore erga AVguſtum tam pop. Rom. quàm prouinciarum & regum ſociorum. 47.6
XIIII. DE *vita interiore ac familiari AVguſti eiuſque moribus.*
AVguſti mater, ſoror, ſponſæ, vxores. 48.6
De liberis AVguſti. 48.19
Qualis fuerit erga amicos. 49.30
Qualis erga libertos & ſeruos. 50.15
De moribus AVguſti, ac primum criminatio aduerſariorum, impudicitiam, libidinem & lautitiarum atque aleæ ſtudiũ obiiciẽtiũ. 50.27
Quatenus vera aut falſa putanda ſint, quæ AVguſto ſuos inimicos exprobraſſe dictum eſt. 51.31
Continentia eiuſdem. 52.15
Parſimonia inſtrumenti & ſupellectilis. 52.32. *Cõuiuiorum ratio.* 52.40
Feſtos & ſolennes dies vt celebrarit. 53.10
Qualis circa cibos 53.18
Vini quàm parcus. 53.30
Qualis circa ſomnum. 53.36
Forma AVguſti & corpus. 54.8
Valetudines AVguſti, & qua ratione corporis infirmitatem ſolitus tueri. 54.36
Exercitationes eiuſdem. 55.16

XV. De studiis & eloquentia AVgusti. 55.24
De eius ſcriptis. 55.35
De genere loquendi. 56.4
Notabilia quædam in eius ſermone quotidiano. 56.23
Item in ſcribendi ratione tam ſimpliciter quàm per notas. 56.36
De ſtudio Græcarum diſciplinarum. 57.3
Quomodo uteretur iis quæ legerat. 57.12
XVI. Qualis circa religiones fuerit. 57.24
XVII. De iis quæ ei priuſquam naſceretur, & ipſo natali die, ac deinceps euenerunt, quibus futura magnitudo ipſius & felicitas portendebatur. 58.19
XVIII. De morte AVgusti.
Præſagia mortis. 60.34
Valetudo eius & iter nouiſſimum per Campaniam. 61.10
Supremus dies & mors in oſculis Liuiæ. 62.6
Locus & tempus mortis ac defuncti funus & conſecratio. 62.22
Teſtamentum AVgusti. 63.4

Liber tertius.

TIBERIVS NERO CÆSAR.

I. De origine & maioribus Tiberij.
De gente Claudia. 64.1
Claudiorum in Rempub. egregiè merita & ſecus admiſſa. 64.14
De familia ex qua genus trahit Tiberius. 65.14
De patre Tiberij. 65.29
II. De Tiberio adhuc priuato.
Locus & tempus natiuitatis. 66.4
Infantia & pueritia. 66.12
Adoleſcentia poſt ſumptam virilem togam & eius uxores. 66.29
Ciuilium officiorum rudimenta. 67.8
Stipendia prima, & expeditiones variæ. 67.17
Seceſſus Rhodum. 67.31
Cupiditas redeundi in urbem. 68.29
Manſio Rhodi contra voluntatem. 68.35
Vita eius Rhodi depoſito patrio habitu in ſummo contemptu. 69.7
Reditus in urbem octauo anno. 69.19
Oſtenta & prædictiones futuræ eius magnitudinis. 69.21
Romam reuerſi vita priuata, deinde adoptatio. 69.40
Honores iterum Tiberio delati, ac primùm Tribunitia poteſtas in quinquennium. 70.10
Bellum Illyricum per eum geſtum. 70.13
Decreti honores confecto bello Illyrico. 70.31
Expeditio in Germaniam poſt cladem Varianam. 70.35
Diſciplina eo bello acerrimè exacta. 71.4

Reuerſi

Reuerſi in vrbem poſt biennium triumphus. 71.14
Prouincia illi cum AVguſto communicata. 71.22
Expeditio in Illyricum ſuſcepta. 71.24
Reuocatur ex itinere ob valetudinem AVguſti. 71.25
Auctoris diſputatio de cauſſis quæ AVguſtū impulerunt, vt Tiberio imperium relinqueret. 71.27

III. TIBERII *principatus & geſta in eo ante ſeceſſum Capreas.*
Agrippæ iuuenis cædes. 72.18
Cura funeris AVguſti & conſecratio eiuſdem. 72.26
Principatum confeſtim occupatum diu recuſat. 72.35
Cunctandi cauſſa quæ illi fuerint. 73.6
Ciuilitas Tiberij inter initia principatus. 73.26
Adulationes fœdas reprimit. 73.40
Aduerſus conuitia & famoſa de ſe ac ſuis carmina patientem ſe præbet. 74.7
Humanitas eius inſignis in appellandis ſingulis & vniuerſis. 74.16
Species libertatis quædam per eum inducta eiuſque rei varia documenta. 74.23
Tiberij ſeueritas paullatim principem exerentis. 75.18
Seueritatis exempla varia, circa impenſas ludorum, ſuppellectilis modum, quotidiana oſcula, item ſtrenarum commercium. 75.27
Item alia ſeuerè ab eodem inſtituta. 75.40
Externas cærimonias compeſcit, & mathematicos expellit. 76.12
Cura tuendæ pacis à graſſaturis, ac latrociniis ſeditionūmque licentia. 76.18
Hoſtiles motus per legatos compeſcit. 76.33
Reges infeſtos ſuſpectóſque quibus artibus repreſſerit. 76.35
Mora continua in vrbe aut locis ſuburbanis poſt adeptum imperium per annos aliquot. 76.39

IIII. TIBERII *abitus ex vrbe & ſeceſſus Capreas.*
Seceſſus primus in Campaniam ominoſus. 77.6
Aduentus Capreas è Campania, indéque reditus in continentem. 77.13
Regreſſus in inſulam & omnis Reip. cura abiecta. 77.22

V. DE *vitiis Tiberij quæ malè diu diſſimulata Capreis tandē profudit.* 77.28
Temulentia à puero. 77.30
Sellaria excogitata ſedes arcanarum libidinum. 78.3
Alia libidinis eiuſdem multa documenta. 78.14
Pecuniæ parſimonia ac tenacitas. 78.34
Munificentiæ eius rara. 79.8
Rapinæ Tiberij. 79.23
Odium aduerſus fratrem, matrem, filios, nurum, & nepotes. 79.36
Odium in amicos ac familiares. 81.31
Inclementia in conuictores Græculos. 81.38
Sæuæ ac lentæ naturæ eius indicia. 82.5
Iudicia maieſtatis ſæuè per eum exercita. 82.17
Verſiculi contra eum facti. 82.26
Alia ſæuitiæ exempla & argumenta multa. 83.8
Quàm non modo inuiſus ac deteſtabilis, ſed prætrepidus quoque, atque etiam contumeliis obnoxius vixerit. 84.32
Opinio quorundā exiſtimantiū multo antè noviſſe Tiberiū infamiā quæ

ſe maneret. 85.32
VI. De *eius forma,ſtatura,ac valetudine.* 86.6
VII. De *eiuſdem contemptu religionum.* 86.22
VIII. De *ſtudio eius artium liberalium.* 86.26
IX. De *morte Tiberij.*
Conatus redeundi Romam. 87.8
Æger circunfertur per Campaniam. 87.16
Moritur in villa Luculliana. 87.32
Prodigia quæ obitum eius præceſſere. 88.2
Populi gaudium ob eius mortem 88.8
Teſtamentum Tiberij. 88.22

Liber quartus.

C. CÆSAR CALIGVLA.

I. De *Germanico C Cæſaris patre.*
Parentes eius natura & adoptione. 89.1
Honores patris Germanici & res geſtæ. 89.2
Obitus in Syria. 89.15
Elogium defuncti quàm honeſtiſſimum. 89.20
Amoris omnium erga viuum Germanicum teſtimonia. 90.8
Eiuſdem amoris indicia in morte ac poſt mortem. 90.17
Vxor Germanici & ex ea liberi. 90.37
II. De *C.Cæſare Caligula priuato.*
Natiuitatis eius tempus, & de loco diſputatio contra Gætulicum & Plinium Secundum. 91.4
Caligulæ cognomen vnde. 91.36
Pueritia eius & adoleſcentia. 92.3
Vita apud Tiberium acta Capreis. 92.6
Naturæ ſæuæ ac probroſæ indicia. 92.14
Vxor eius Iunia Claudilla. 92.21
Veneno Tiberium aggreditur. 92.30
III. De *Caio Cæſare Caligula imperatore & eius bene factis.*
Imperium adipiſcitur ingenti omnium gaudio. 92.40
Ingreſſo vrbem ſenatus ius arbitriúmque omnium rerum permittit. 93.7
Valetudo eius inter initia principatus,omniúmque mira ſolicitudo pro ſalute ipſius. 93.15
Caligulæ popularitas & facta ab eo in honorem defunctorum Tiberij,matris,fratris,patriſque. 93.22
Honores ab eo habiti,Antoniæ auiæ,patruo Claudio & ſororibus. 93.23
Popularitas erga damnatos relegatóſque,& alia eiuſdem indicia. 93.4
Facta & ſancita ab eo egregiè. 94.7
Conſulatus eius. 94.32
Munificentia erga populum,ſenatum equeſtrémque ordinem. 94.37
De ſpectaculis ab eo editis. 94.37

De operi-

De operibus quæ abſoluit ſemiperfecta,inchoauit,deſtinauit. 95.39
III. DE *vitiis C.Caligulæ.* 96.5
Arrogantia eius aduerſum deos & homines. 96.6
Superba dicta factáque aduerſus ſuas neceſſitudines. 96.35
Stupra cum omnibus ſororibus. 97.15
Matrimonia vt turpiter contraxerit,dimiſerit,tenuerit. 97.33
Propinquos amicóſque,quo pacto tractauerit. 98.14
Superbia & violẽtia erga ſenatũ,magiſtratus & cæteros ordines. 98.19
Sæuitiæ ingenij indicia. 98.38
Atrocitas verborum qua immaniſſima facta augebat. 99.26
Eadem dictorum factorũmque ſæuitia inter ludos & epulas. 100.18
Liuor eius & malignitas aduerſus omnis æui homines. 100.40
Vt pudicitiæ neque ſuæ neque alienæ pepercerit. 101.31
Nepotini ſumptus eiuſdem. 102.2
Rapinæ exhauſti & egentis. 102.19
Militia eius & expeditio Germanica ludibrij plena. 104.7
Cura & apparatus triumphi. 105.11
Conſilium trucidandi legiones aliquot. 105.20
Dicta factáque in reditu ſæua. 105.31
Ouans vrbem natali ſuo ingreditur,& per quatuor menſes ingentia facinora audet,maiora molitur. 105.37
Statura,forma,& valetudo. 106.5
Confidentia Caligulæ & nimius metus. 106.23
Veſtitu,calceatu,& habitu quali ſit vſus. 106.40
Quibus è diſciplinis liberalibus attenderit. 107.8
Studium aliarum artium diuerſiſſimarum. 107.19
Fauor nimius erga eos quorum ſtudio teneretur. 107.31
IIII. DE *cæde Cæſaris Caligulæ.*
Conſpirationes in eum detectæ. 108.8
Conſpiratio nouiſſima duce Caſſio Cherea. 108.9
Prodigia futuræ cædis. 108.22
Cædes IX.Kalend.Febr. 109.2
Funus tumultuarium. 109.20
Cædes vxoris & filiæ. 109.25
Conditio temporum illorum. 109.27
Obſeruatio ſuper Cæſaribus quibus Caij prænomen. 109.34

Liber quintus.

TIBERIVS CLAVDIVS CÆSAR.

I. DE *Claudio adhuc priuato.*
Patris eius natiuitas,res geſta,mors,& honores poſt obitũ decreti. 110.1
Claudij natiuitas & nomina. 111.7
Pueritia & adoleſcentia eius. 111.11
Spernitur ab omnibus vt animo ſimul & corpore hebetato. 111.12

Augusti iudicium de eo. 111.30
Vita eius ſub Tiberio. 112.22
Vita eiuſdem ſub Caio. 113.1
Contumeliæ quibus vixit obnoxius. 113.7
Diſcrimina quibus obiectus fuit. 113.13
II. De *Claudij principatu & iis quæ publicè geſsit.*
Caſus mirabilis quo delatum ei imperium anno quinquageſimo. 113.28
Imperio ſtabilito ſuæ & omnium ſecuritati conſuluit. 114.8
Officia pietatis præſtat Auguſto, Liuiæ, parentibus, fratri, M. Antonio, Tiberio & Caio. 114.15
Ciuilitas Claudij in ſemet augendo. 114.28
Amor fauórque omnium aduerſus ipſum. 114.38
Inſidiæ in ipſum ſtructæ. 115.2
Conſulatus quinque Claudij. 115.15
In iure dicendo aſsiduitas & moderatio. 115.18
Mira eiuſdem animi varietas in cognoſcendo ac decernendo. 115.25
Cenſura inæqualiter geſta, & in ea notabilia. 116.15
Expeditio in Britanniam. 116.39
Vrbis annonæque cura ſollicitiſsimè acta. 117.15
Opera quæ fecit. 117.29
Liberalitas in congiariis. 118.5
Spectacula complura magnificáque ab eo edita. 118.6
III. De *nouis quibuſdam Claudij inſtitutis in Republica.* 119.1
Quæ circa cærimonias. 119.11
Quæ circa ciuilem morem. 119.16
Quæ circa militarem morem. 120.4
Quæ circa omnium ordinum ſtatum domi foriſque. 120.8
IIII. Clavdii *vita interior & familiaris, ac mores.*
Sponſæ & vxores. 120.39
Liberi ex tribus vxoribus. 121.21
Qualis erga libertos ſuos fuerit, & quàm illis addictus vixerit. 121.37
Forma eius & valetudo. 122.27
Conuiuiorum ratio. 122.35
Cibi viníque appetentia. 123.3
Somnus breuiſsimus. 123.8
Libido in fœminas. 123.12 *Aleæ ſtudium.* 123.13
Sæua & ſanguinaria natura. 123.15
Timor ac diffidentia. 123.30
Ira atque iracundia. 124.24
Obliuio & inconſideratio ſtupenda 124.39
Sermonis rerúmque negligentia mira. 125.9
Hiſtoriæ ſtudium, & in eo genere ſcripta eius.
Græcorum ſtudiorum amor, & de præſtantia linguæ Græcæ Claudij teſtimonia. 126.1
Græca hiſtoria à Claudio ſcripta. 126.12
V. De *morte Claudij.*
Pœnitentia ſub exitu vitæ, de matrimonio Agrippinæ, & Neronis adoptione. 126.16
Teſtamentum ab eo ſcriptum. 126.25

Agrippina

Agrippina ipſum præuenit, & veneno occidit. 126.26
Mors eius, funus & conſecratio. 126.39
Præſagia mortis præcipua. 127.1

Liber ſextus.

NERO CÆSAR.

I. De *origine & maioribus Neronis.*
De gente Domitia. 128.1
De familia Ænobarborum. 128.2
De atauo & abauo Neronis. 128.18
De auo Neronis. 129.6
De patre Neronis. 129.18
II. De *Neronis vita ante principatum.*
Ortus eius locus & tempus. 129.38
Præſagia futuræ infelicitatis. 129.41
Pueritia eius & quæ in illa notabilia ei acciderunt. 130.8
Adoptatur à Claudio, & Senecæ in diſciplinam traditur. 130.22
Immanitatem naturæ ſuæ prodit. 130.25
Tiro deductus in forum quædam notabilia gerit. 130.30
III. De *principis Neronis bene geſtis, aut ſine probro.*
Mortuo Claudio imperium vt occupauerit. 130.38
Pietatis oſtentatio in Claudij funere, memoria patris honoranda, matre colenda. 131.4
Antium (id natale ſolum) colonis nouis, & portu inſtructum. 131.9
Dicta factáque bonæ indolis indicia. 131.11
Spectaculorum plurima & varia genera ab eo edita. 131.25
Teridatis in vrbem introitus magnificentiſſimè celebratus. 132.21
Ianum Geminum claudit. 132.32
Conſulatus eius quatuor. 132.33
Mos eius in iure dicendo, cognoſcendo, conſultando, aliíſque partibus adminiſtrationis Reipublicæ. 132.35
Excogitata ab eo circa ædificia. 133.9
Multa ſub eo ſeuerè animaduerſa, coercita, inſtituta. 133.12
Peregrinationes duæ ab eo ſuſceptæ. 133.32
IIII. De *probris ac ſceleribus Neronis.* 134.1
Muſicæ & cantandi ſtudium. 134.2
Cantant etiam Romæ. 134.25
Equorum & aurigandi ſtudium. 135.14
Profectio in Achaiam. 135.17
In Achaia certamina obit omnia probroſiſſimè. 135.25
Reuerſus è Græcia Neapolin albis equis introit. 136.19
Romam ingreditur pompa triumphali. 136.21
De petulantia Neronis. 136.40
De libidine eiuſdem. 137.23
Profuſio diuitiarum & pecuniæ. 138.7

Sumptus in ædificando.	138.21
Auaritia & rapina.	139.6
Parricidium eius in Claudium.	139.24
in Britannicum.	139.32
in matrem ipſam.	140.6
in vxores.	141.2
Cædes cæterorum aut affinitate aliqua aut propinquitate iunctorum.	141.16
Sæuitia qua in exteros graſſatus.	141.32
Cædes nullo delectu aut modo.	142.9
Incendio populum & mœnia patriæ vaſtat.	142.22
Mala fortuita ſub Nerone, peſtilentia & clades Britannica.	143.2
Mira patientia in maledictis & conuitiis ferendis.	143.7
V. De *interitu Neronis.*	
Defectio Galliarum duce Vindice.	143.33
Spe vana fouetur à mathematicis aliíſque.	143.36
Vt nuntio de motu Galliarum accepto ſe geſſerit Neapoli.	144.7
Scribit ad ſenatum & incipit vigilare.	144.15
Romam prætrepidus redit.	144.24
Animo frangitur ad nuntium defectionis Galbæ & Hiſpaniarum.	144.33
Interea luxum atque deſidiam nec omittit nec imminuit.	144.39
Deſtinata eius quâ immania quâ vana.	145.3
Expeditionis præparatio ridicula & ſana.	145.20
Inuidia quæ ſubito caſu accreuit.	145.31
Terretur portentis ſomniorum & auſpiciorum & ominum.	145.40
Nuntiata cæterorum exercituum defectione cogitat de fuga.	146.19
Omiſſo fugæ conſilio varia agitat.	146.25
Exit vrbe, & venit in ſuburbanum Phaontis liberti.	147.1
Ibi poſt longã trepidationẽ morte eripit ſe impẽdentibus cõtumeliis.	147.25
Funus Neronis.	148.9
VI. Elogium *defuncti Neronis.*	
Statura & forma.	148.14
Cultus habitúſque.	148.19
Liberalium diſciplinarum ſtudia.	148.23
Popularitas, & æmulatio omnium quæ populo placerent.	148.33
Famæ perpetuæ cupido.	149.5
In omnium religionum contemptu ſuperſtitio quædam.	149.9
Mors eius quomodo accepta ab hominibus.	149.16

Liber ſeptimus.

SER. SVLPITIVS GALBA.

Progeniem Cæſarum in Nerone defeciſſe, eiúſque futuri ſigna.	
Galba qui Neroni ſucceſſit nobilitas.	150.13
Elogia familiæ Galbæ.	150.18
Galbæ pater, eiúſque vxores & liberi.	151.2

Galba

Galba Imperatoris natalis, prænomen, nomen, & cognomen. 151.12
Omina futuræ eius poteſtatis. 151.14
Mos veteris circa libertos ſeruóſque ab eo retentus. 151.31
Studia eius, & vxores. 151.35
Liuiam AVguſtam obſeruat cum fructu. 151.40
Honores quibus functus eſt domi foriſque. 152.4
Vita eius ſub Claudio. 152.21
Africæ adminiſtratio. 152.24
Ornamentis triumphalibus & ſacerdotio triplici donatur. 152.34
Vita eius in ſeceſſu propè ad medium Neronis principatum. 152.37
Præficitur Hiſpaniæ Tarraconenſi, vbi ſigna ei apparent futuræ dominationis. 152.40
Prouinciam regit per octo annos inæquabiliter. 153.5
Sollicitatus ad res nouas per Vindicem, conditionem recipit. 153.14
IMPERATOR ſalutatus LEGATVM ſenatus populique Rom. ſe dicit, & principem agere incipit. 153.25
Fauent dij incepto. 154.40
Mox cuncta eius concilia turbantur. 154.1
Nerone occiſo depoſita Legati ſuſcipit CÆSARIS appellationem, atque iter Romam inſtituit. 154.10
Vrbem ingreditur parum gratus ob ſæuitiam & auaritiam. 154.16
Imperium vt ab eo geſtum, quæque in eo bene aut ſecus fecit. 154.37
Inuidia flagrat apud omnes præcipuè milites. 155.24
Superioris Germaniæ exercitus primi obſequium rumpunt. 155.13
Galba imperium firmat adoptione Piſonis. 155.36
Simul Othoni occaſionem præbet perficiendi conata. 156.1
Monſtra exitum eius portendentia. 156.2
Cædes eius ſigillatim explicata. 156.20
Verba eius nouiſſima. 156.35
Perfidia ferè omnium erga ipſum. 156.39
Hoſtes illudunt mortuo. 157.3
Funus. 157.13
Statura eius & mores. 157.18
Ætas, & honores poſt mortem decreti. 157.25

M. SALVIVS OTHO.

DE maioribus Othonis. 157.35
De patre L. Othone. 157.39
Othonis Imperatoris natiuitas. 158.13
Vita eius in adoleſcentia. 158.15
Vita eius ſub Nerone. 158.20
Poppæam Sabinam ſeruat Neroni, ſed mala fide. 158.27
Seponitur per cauſſam legationis in Luſitaniam. 158.34
Vltionem parans accedit conatibus Galbæ. 158.39
Imperij ſpem capit, & ambitione viam eò ſibi munit. 158.31
Piſone à Galba adoptato res nouas palàm molitur ſubſidio decies HS. & eo

quinque ſpiculatorum. 159.9
Ordo rerum ab eo geſtarũ in occupando imperio & cadendo Galba. 159.19
Geſta quædam eius initio principatus. 159.37
Manes Galbæ eum agitant. 160.6
Initia belli Vitelliani. 160.10
Otho quietis auctor & concordiæ. 160.12
Prætorianorum erga Othonem fides. 160.15
Expeditio Othonis eiúſque initia infauſta & inconſulta. 160.23
Trib⁹ prælis vincit, & vno vincitur, at ſtatim moriẽdi impetũ capit. 160.35
Cauſſæ eius conſilij. 161.6
Extrema eius facta & tandem αὐτοχειρία. 161.15
Othonis corpus, habitus, mores. 161.33
Mors eius omnibus miraculo, omnium beneuolẽtiam ipſi conciliat. 161.40

A. VITELLIVS.

De *Vitelliorum origine variæ ſententiæ.* 162.12
De Imperatoris auo P. Vitellio & filiis, Aulo, Quinto, Publico, & Lucio. 162.30
Imperatoris Vitellij genitura, pueritia, & adoleſcentia. 163.22
Vita ſub Caio, Claudio, & Nerone. 163.30
Honores geſti ab eo voluntate diſpari & exiſtimatione. 163.37
Vxores & liberi. 164.3
Legatus in inferiorem Germaniam à Galba mittitur. 164.10
Vitellij euntis in prouinciam egeſtas maxima. 164.15
Aduentus eius gratus exercitui prauo ad res nouas. 164.24
Caſtra ingreſſus conciliat ſibi milites, & mox ſalutatur Imperator. 164.31
Facta dictáque eius Romam ex Germania petentis. 165.3
Vrbem ingreditur, & imperium turpiter inchoat. 165.34
Regitur & regit omnia arbitrio viliſſimi cuiúſq; maximè Aſiatici liberti. 166.2
Vitellij gula profunda intempeſtiua ac ſordida. 166.12
Sæuitia eius ac variæ neces & ſupplicia. 166.28
Exercitus ab eo deficiunt octauo menſe. 167.11
Conatus retinendi imperij. 167.13
Conatus paciſcendi cum hoſte. 167.20
Vitellij in vrbe æſtuatio appropinquante hoſte. 167.38
Capitur ab agminis hoſtilis anteceſſoribus, & inter magna rerum verbo-rúmque ludibria perit. 168.5
Augurium quo ei ſua finis prædicta. 168.21

Liber octauus.

T. FLAVIVS VESPASIANVS.

De *gente Flauia.* 169.1
De auo & patre Veſpaſiani. 169.5
Veſpaſiani Imperatoris ortus & educatio. 169.26
Honores ab eo geſti. 170.7

Vxor

Uxor liberi & pellex. 170.15
Vita ſub Claudio & res bello geſta. 170.23
Vita ſub Nerone. 170.39
Præficitur bello Iudaico. 171.3
Othone & Vitellio de principatu certantibus ipſe in ſpem imperij venit. 171.16
Ea ſpes pridem illi concepta per hæc oſtenta. 171.18
Mœſiaci exercitus pars defert illi imperium Aquileiæ. 172.11
Tiberio Alexandro duce legiones Alexandrina dein Iudaicus exercitus iurant in eius verba. 172.25
Cœpta eius variis caſibus adiuuantur. 172.28
Alexandriam venit, & auſpicio ibi confirmatur. 172.36
Ibidem maieſtatem miraculis editis ſibi parat. 173.2
Veſpaſianus reuertitur in vrbem. 173.13
Cenſura ſuſcepta Rempub. ſtabilit. 173.14
Vrbem refectis multis ædificiis & nouis operibus ornat. 173.32
Ordines purgat, ſuppletque. 174.4
Iudicia ordinat. 174.10
Libidinem & luxuriam coercet. 174.15
Ciuilitas eius & clementia. 174.19
Pecuniæ cupiditas ingens. 175.26
Idem male partis optime vtitur, liberalis aduerſus omnes. 175.32
Infamia ob priſtinam cupiditatem. 176.7
Statura & valetudo. 176.13
Ordo vitæ quem tenuit. 176.19
Comitas & dicacitas. 176.27
Morbus eius atque interitus. 177.22
Cognitio quam habuit de ſuo & ſuorum fato. 177.31

T. FLAVIVS VESPASIANVS.

TITI *ortus, & educatio.* 178.6
Imperium ei promiſſum à Metopoſcopo. 178.14
Corporis animique dotes eius. 178.21
Militia eius prima ſagata togatáque. 178.32
Vxores & liberi. 178.36
Legioni præfectus bello Iudaico fortiter ſe gerit. 178.39
Miſſus ad Galbam à patre redit ex itinere. 179.1
Iudæam perdomat & Imperator ſalutatur. 179.5
Incidit in ſuſpicionem quaſi deſciſceret à patre. 179.11
Redit in vrbem, ſuſpicionem de ſe tollit, & participem atque tutorem imperij agit. 179.16
Suſcipit officiorum propè omnium curam, imprimis præfecturam prætorij, agitque inciuiliter. 179.21
Suſpecta in eo ſæuitia, luxuria, libido, rapacitas. 179.34
Suſcepto imperio virtutib⁹ ſũmis ſuperiores ſuſpiciones extinguit. 180.1
Beneuolentia eius erga omnes homines mirabilis. 180.12
Malis fortuitis quæ ſub eo acciderunt ſua benignitate medetur. 180.29

Pōtificatū maximū accipit vt puras ſeruet manus fidémq; praſtat. 181.6
Mors eius & vnius facti pœnitentia. 181.23
Locus & tempus mortis & omnium mœror. 181.35

T. FLAVIVS DOMITIANVS.

VBI *& quando natus ſit.* 182.4
Pubertatis & adoleſcentia tempus. 182.7
Geſta eius bello Vuelliano. 182.13
CÆSAR *ſalutatur, & per ſpeciem pratura vrbana dominationem abſente patre exercet.* 182.18
Expeditionē ſuſcipit in Galliā Germaniáſq; æmulatione fratris. 182.26
Simulat modeſtiam & poetica ſtudium. 182.33
Captat occaſiones potentia. 182.35
Patre defuncto qualis in fratrem fuerit. 182.39
Secretum eius horarum inter initia principatus. 183.5
Vxor Domitia. 183.8
Qualis in adminiſtratione imperij. 183.12
Spectacula magnifica & ſumptuoſa ab eo edita. 183.15
Quæſtoria munera reuocat & ſpectat. 183.20
Agon Capitolinus, muſicus, equeſtris, gymnicus ab eo inſtitutus. 183.31
Quinquatria in Albano monte cum certaminibus oratorum & poetarum ab eo inſtituta. 183.40
Liberalitas erga populum, ſenatum, equitem. 184.2
Opera ab eo vel reſtituta, vel noua facta. 184.8
Expeditiones partim ſponte partim neceſſariò ſuſcepta. 184.14
Victoria eius praſagiis nota in vrbe. 184.22
De iis qua in communi rerum vſu nouauit. 184.27
Iuris dicendi ratio quam tenuit. 184.41
Magiſtratus vrbicos & prouinciarum praſides coercet. 185.5
Suſcepta morum correctione ſeuerè quædam animaduertit. 185.8
Inter initia clemens & abſtinens. 185.27
Mox deſciſcit ad ſauitiam. 186.6
Deinde etiam ad auaritiam & rapinas. 187.17
Inciuilitas, confidentia & arrogantia. 181.30
Conſpiratur in eum ab amicis, libertis, & vxore. 188.13
Anxietas eius quòd ſciret annum diémque vltimum vita. 188.15
Exitium ſibi cauet ſimul & maturat. 188.30
Oſtenta qua mortem praceſſerunt 189.1
Pauor eius circa tempus imminentis fati. 189.18
De inſidiarum cadiſque genere. 189.31
Cadis tempus & funus. 190.6
Statura eius, verecundia oris, caluitium. 190.10
De moribus eius & ſtudiis. 190.25
Libidinis nimia documenta. 191.8
Cades eius vt accepta à populo, milite, ſenatu. 191.15
Pradictiones futura felicitatis poſt Domitianum. 191.23

C. SVET.

C. SVETONI TRANQVILLI DE XII. CÆSARIBVS LIBER PRIMVS.

DIVVS IVLIVS CÆSAR.

I VLIVS CÆSAR DIVVS *annum agens ſextum-* 1
decimum patrem amiſit: ſequentibúſque conſulibus A. V. C.
flamen Dialis deſtinatus, dimiſſa Coſſutia, quæ, fami DCLXX.
lia equeſtri, ſed admodum diues, prætextato deſpon
ſata fuerat, Corneliam Cinnæ quater conſulis filiam
duxit vxorem: ex qua illi mox Iulia nata eſt: neque
vt repudiaret compelli à Dictatore Sulla vllo modo
potuit. Quare & ſacerdotio, & vxoris dote, & gentilitiis hereditatibus
multatus, diuerſarum partium habebatur: vt etiam diſcedere è medio,
&, quamquam morbo quartanæ aggrauante, propè per ſingulas noctes
commutare latebras cogeretur, ſéque ab inquiſitoribus pecunia redime
re: donec per virgines Veſtales, pérque Mamercum AEmilium &
AVrelium Cottã, propinquos & affines ſuos, veniam impetrauit. Sa-
tis conſtat, Sullam, cùm deprecantibus amiciſsimis & ornatiſsimis viris
aliquamdiu denegaſſet, atque illi pertinaciter contenderent, expugna-
tum tandem proclamaſſe (ſiue diuinitus, ſiue aliqua coniectura) Vin-
cerent, ac ſibi haberent: dummodo ſcirent, eum, quem incolu-
mem tantopere cuperent, quãdoque optimatiũ partibus, quas
ſecũ ſimul defendiſſent, exitio futurum: nã Cęſari multos Ma-
rios ineſſe. *Stipendia prima in Aſia fecit, M. Thermi Prætoris contu-* 2
bernio: à quo ad arceſſendam claſſẽ in Bithyniam miſſus, deſedit apud
Nicomedẽ, non ſine rumore proſtratæ regi pudicitiæ: quẽ rumorem au-
xit, intra paucos rurſus dies repetita Bithynia, per cauſſam exigendæ pe
cuniæ, quæ deberetur cuidam libertino clienti ſuo. Reliqua militia, ſe-
cundiore fama fuit: & à Thermo in expugnatione Mitylenarũ corona
ciuica donatus eſt. Meruit & ſub Seruilio Iſaurico in Cilicia, ſed breui 3
tempore. Nam Sullæ morte comperta, ſimul ſpe nouæ diſſenſionis, quæ DCLXXVI
per M. Lepidum monebatur, Romam properè rediit, & Lepidi qui-
dem ſocietate, quamquam magnis conditionibus inuitaretur, abſtinuit:

cùm ingenio eius diffiſus, tùm occaſioni, quam minorem opinione offen-
4 derat. Cæterùm compoſita ſeditione ciuili, Cornelium Dolabellam, con-
ſularem & triumphalem virum, repetundarum poſtulauit: abſolutoq́;
Rhodum ſecedere ſtatuit, & ad declinandam inuidiam, & vt per otiũ
ac requiem Apollonio Molonis clariſſimo tunc dicendi magiſtro operã
daret. Huc dum hibernis iam menſibus traiicit, circa Pharmacuſam in-
ſulam à prædonibus captus eſt: mansítque apud eos non ſine ſumma in-
dignatione propè quadraginta dies, cũ vno medico & cubiculariis duo
bus. Nã comites ſeruóſque cæteros initio ſtatim ad expediendas pecu-
nias, quibus redimeretur, dimiſerat. Numeratis deinde quinquaginta
talentis, expoſitus in litore, non diſtulit quin è veſtigio claſſe deducta
perſequeretur abeuntes: ac redactos in poteſtatẽ, ſupplicio, quod illis ſæ-
pe minatus inter iocũ fuerat, afficeret. Vaſtante regiones proximas Mi-
thridate, ne deſidere in diſcrimine ſociorũ videretur, ab Rhodo, quò per
tenderat, tranſiit in Aſiã: auxiliiſq́; contractis, & præfecto regis prouin-
5 cia expulſo, nutãteis ac dubias ciuitates retinuit in fide. TRIBVNATV
militum, qui primus Romã reuerſo per ſuffragia populi honor obtigit, au
ctores reſtituendæ tribunitiæ poteſtatis, cum vim Sulla diminuerat, e-
nixiſſimè iuuit. L. etiam Cinnæ, vxoris fratri, & qui cum eo ciuili diſ-
cordia Lepidũ ſecuti, poſt necẽ conſulis ad Sertorium confugerant, redi-
tum in ciuitatem rogatione Plotia confecit, habuítque & ipſe ſuper ea re
6 concionem. Quæſtor Iuliam amitam, vxorémque Corneliam, defunctas
laudauit è more pro Roſtris: ſed in amitæ quidem laudatione, de eius ac
patris ſui vtraque origine ſic refert, Amitæ meæ Iuliæ maternũ ge-
nus ab regibus ortum, paternum cum Dis immortalibus coniũ-
ctum eſt. Nam ab Anco Marcio ſunt Marcij Reges, quo nomi
ne fuit mater: à Venere Iulij, cuius gentis familia eſt noſtra. Eſt
ergo in genere & ſanctitas regum, qui plurimũ inter homines
pollẽt: & cærimonia Deorũ, quorũ ipſi in poteſtate ſunt reges.
In Corneliæ autẽ locum Pompeiã duxit, Q. Pompeij filiã, L. Sullæ neptẽ:
cum qua deinde diuortium fecit, adulteratã opinatus à P. Clodio: quem
inter publicas cærimonias penetraſſe ad eam muliebri veſte tã conſtans
7 fama erat, vt ſenatus quæſtionẽ de pollutis ſacris decreuerit. Quæſtori
A. V. C. vlterior Hiſpania obuenit: vbi cùm mandatu prætoris iure dicundo cõ-
DCLXXXVII. uentus circumiret, Gadeiſque veniſſet, animaduerſa apud Herculis tẽ-
plum Magni Alexandri imagine, ingemuit: & quaſi pertæſus ignauiã
ſuam, quod nihil dum à ſe memorabile actum eſſet in ætate qua iam
Alexander orbem terrarum ſubegiſſet, miſſionem continuò efflagita-
uit, ad captandas quàm primùm maiorum rerum occaſiones in vrbe.
Etiam confuſum eum ſomnio proximæ noctis (nam viſus erat per quie-
tem matri ſtuprum intuliſſe) coniectores ad ampliſſimam ſpem incita-
uerunt.

*nerunt,arbitrium orbis terrarum portendi interpretantes:*quãdo ma
ter,quã ſubiectã ſibi vidiſſet,nõ alia eſſet quàm terra,quę õniũ
parẽs haberetur.*Decedens ergo ante tempus,colonias Latinas de pe* 8
tenda ciuitate agitãtes adiit: & ad audendum aliquid concitaſſet,niſi
coſſ. conſcriptas in Ciliciam legiones paulliſper ob idipſum retinuiſ-
ſent:nec eo ſecius maiora mox in vrbe molitus eſt. Siquidem ante 9
paucos dies quàm ædilitatem iniret, venit in ſuſpicionem conſpiraſſe A.V.C.
cum M.Craſſo cõſulari,item P.Sulla & A Vtronio,poſt deſignationem DCLXXXVIII
conſulatus, ambitus condemnatũ, vt principio anni ſenatum adori-
rẽtur:& trucidatis quos placitum eſſet,dictaturam Craſſus inuaderet,
ipſe ab eo magiſter equitum diceretur,conſtitutáque ad arbitrium rep.
Sullæ & A Vtronio conſulatus reſtitueretur.Meminerunt huius coniu
rationis Tanuſius Geminus in hiſtoria, M.Bibulus in edictis,C.Curio
pater in Orationibus.De hac ſignificare videtur & Cicero in quadam
*ad Axiũ epiſtola,referens,*Cęſarẽ in conſulatu confirmaſſe regnũ
de quo Ædilis cogitarat. *Tanuſius adiicit,Craſſum,pœnitentia vel*
metu,diem cædi deſtinatũ non obiiſſe,& iccirco ne Cæſarem quidẽ ſi-
gnum quod ab eo dari conuenerat, dediſſe. Conueniſſe autem Curio
ait,vt togam de humero deiiceret.Idem Curio,ſed & M.Actorius Na-
ſo,auctores ſunt,conſpiraſſe eum etiam cum Cn.Piſone adoleſcente: cui
ob ſuſpicionem vrbanæ coniurationis prouincia Hiſpania vltro extra
ordinem data ſit:pactúmque,vt ſimul foris ille,ipſe Romæ,ad res nouas
conſurgerent,per Lambrãnos & Tranſpadanos:deſtitutum vtriuſque
conſilium morte Piſonis. Ædilis,præter comitium ac forum,baſili- 10
cáſque, etiam Capitolium ornauit porticibus ad tempus extructis: in DCLXXXIX.
quibus abundante rerum copia,pars apparatus exponeretur. Venatio-
nes autem,ludóſque,& cum collega & ſeparatim,edidit:quo factum eſt
vt communium quoque impenſarum ſolus gratiam caperet: nec diſſi-
mularet collega eius M.Bibulus eueniſſe ſibi quod Polluci. vt enim ge-
minis fratribus ædes in foro conſtituta,tantùm Caſtoris vocaretur: ita
ſuam Cæſariſque munificentiam,vnius Cæſaris dici. Adiecit inſuper
Cæſar etiam gladiatorium munus,ſed aliquanto paucioribus quàm de-
ſtinauerat,paribus. Nam cùm multiplici vndique familia comparata
inimicos exterruiſſet,cautum eſt de numero gladiatorum, quo ne ma-
iorem cuiquam habere Romæ liceret. Conciliato populi fauore, ten- 11
tauit per partem tribunorum vt ſibi Ægyptus prouincia plebiſcito
daretur:nactus extraordinarij imperij occaſionem,quòd Alexandrini
regem ſuum, ſocium atque amicum à ſenatu appellatum, expulerant,
réſque vulgò improbabatur. nec obtinuit, aduerſante optimatium fa-
ctione.quorum auctoritatem vt quibus poſſet modis inuicem diminue-
ret, tropæa C.Marij de Iugurtha, déque Cimbris atque Teutonis,

A.V.C. *olim à Sulla diſiecta, reſtituit: atque in exercẽda de ſicariis quæſtione,*
DCXC. *eos quoque ſicariorum numero habuit qui proſcriptione ob relata ci-*
uium Romanorum capita, pecunias ex ærario acceperant, quamquam
12 *exceptos Corneliis legibus. Subornauit etiam qui C. Rabirio per-*
duellionis diem diceret: quo præcipuo adiutore, aliquot ante annos
L. Saturnini ſeditioſum tribunatum ſenatus coërcuerat: ac ſorte iudex
in reum ductus, tam cupide condemnauit, vt ad populum prouocanti
13 *nihil æquè ac iudicis acerbitas profuerit. Depoſita prouinciæ ſpe, Pon-*
DCXCI. *tificatum maximum petiit, non ſine profuſiſſima largitione. In qua re-*
putans magnitudinem æris alieni, cùm manè ad comitia deſcenderet,
prædixiſſe matri oſculanti fertur, domum ſe niſi Pontificem non reuer-
ſurum. atque ita potentiſſimos duos competitores, multúmque & ætate
& dignitate antecedentes, ſuperauit, vt plura ipſe in eorum tribubus
14 *ſuffragia, quàm vterque in omnibus, tulerit. Prætor creatus, detecta con*
iuratione Catilinæ, ſenatúque vniuerſo in ſocios facinoris vltimam ſta
tuente pœnam, ſolus municipatim diuidendos, cuſtodiendóſque publi-
catis bonis, cenſuit. Quin & tantum metum iniecit aſperiora ſuadenti-
bus, identidem oſtentans quanta eos in poſterum à plebe Romana ma-
neret inuidia, vt D. Silanum conſulem deſignatum non piguerit, ſen-
tentiam ſuam, quia mutare turpe erat, interpretatione lenire, velut
grauius atque ipſe ſenſiſſet exceptã: obtinuiſſétque adeo, tranſductis ad
ſe iam pluribus, & in his Ciceronis conſulis fratre, niſi labantem ordinẽ
confirmaſſet M. Catonis oratio. Ac ne ſic quidem impedire rem deſti-
tit, quoadusque manus equitum Romanorum, quæ armata præſidii
cauſſa circumſtabat, immoderatiùs perſeueranti necem comminata eſt:
etiam ſtrictos gladios vſque eò intentans, vt ſedentem vnà proximi
deſeruerint, vix pauci complexu togáque obiecta protexerint. Tunc
planè deterritus non modo ceſſit, ſed etiam in reliquum anni tempus
15 *Curia abſtinuit. Primo Præturæ die Q. Catulum de refectione Capi-*
DCXCII. *tolii ad diſquiſitionem populi vocauit, rogatione promulgata, qua cu-*
rationem eam in alium transferebat. Verùm impar optimatium con-
ſpirationi, quos, relicto ſtatim nouorum conſulum officio, frequentes,
obſtinatóſque ad reſiſtendum concurriſſe cernebat, hanc quidem actio-
nem depoſuit: cæterùm Cæcilio Metello Trib. pleb. turbulentiſſimas
leges aduerſus collegarum interceſſionem ferenti, auctorem propugna-
torémque ſe pertinaciſſimè præſtitit: donec ambo adminiſtratione reip.
decreto patrum ſummouerentur. Ac nihilo minus permanere in ma-
giſtratu, & ius dicere auſus, vt comperit paratos qui vi ac per arma pro
hiberent, dimiſſis lictoribus, abiectáque prætexta, domum clam refugit,
pro cõditione temporum quieturus. Multitudinem quoque biduo pòſt
ſponte & vltro confluentem, operámque ſibi in aſſerenda dignitate tu-

multuo-

multuoſiùs pollicentem, compeſcuit. Quod cùm præter opinionem e-
ueniſſet, ſenatus ob eundem cœtum feſtinatò coactus, gratias ei per pri-
mores viros egit: acçitúmque in Curiam, & ampliſſimis verbis collau-
datum, in integrum reſtituit, inducto priore decreto. Recidit rurſus 17
in diſcrimen aliud, inter ſocios Catilinæ nominatus, & apud Nouium
Nigrũ Quæſtorẽ à L. Vettio indice, & in ſenatu à Q. Curio. cui, quòd
primus conſilia coniuratorum detexerat, conſtituta erant publicè præ-
mia. Curius è Catilina ſe cognouiſſe dicebat: Vettius etiam chirogra-
phum eius Catilinæ datum pollicebatur. Id verò Cæſar nullo modo to-
lerandum exiſtimans, cùm implorato Ciceronis teſtimonio, quædam ſe
de coniuratione vltro ad eum detuliſſe docuiſſet, ne Curio præmia da-
rentur, effecit: Vettium pignoribus captis, & direpta ſupellectile malè
multatum, ac pro Roſtris in concione pæne diſcerptum, coniecit in
carcerem: eôdem Nouium Quæſtorem, quòd compellari apud ſe ma-
iorem poteſtatem paſſus eſſet. Ex prætura vlteriorem ſortitus Hiſpa- 18
niam, retinentes creditores interuentu ſponſorum remouit: ac neque A.V.C.
more, neque iure, antequam prouinciæ ornarentur, profectus eſt: incer- DCXCIII.
tum, metúne iudicii, quod priuato parabatur, an quò maturius ſociis
implorantibus ſubueniret. Pacatáque prouincia, pari feſtinatione, non
exſpectato ſucceſſore, ad triumphum ſimul conſulatúmque deceſſit.
Sed cùm edictis iãm comitiis ratio eius haberi non poſſet, niſi priuatus DCXCIV.
introiſſet vrbem, & ambienti vt legibus ſolueretur, multi contradice-
rent, coactus eſt, triumphum, ne conſulatu excluderetur, dimittere.
E duobus conſulatus competitoribus, L. Luceio, M.que Bibulo, Luceiũ 19
ſibi adiũxit: pactus vt is, quoniam inferior gratiâ eſſet, pecuniáque pol-
leret, nummos de ſuo communi nomine per centurias pronuntiaret.
Qua cognita re, optimates, quos metus ceperat, nihil non auſurum eum
in ſummo magiſtratu, concordi & conſentiente collega, auctores Bibu-
lo fuerunt tantumdem pollicendi: ac plerique pecunias contulerunt, ne
Catone quidem abnuente eam largitionem è Rep. fieri. Igitur cum Bi-
bulo conſul creatus eſt. Eandem ob cauſſam opera optimatibus data
eſt vt prouinciæ futuris Coss. minimi negotii, id eſt, ſiluæ calléſque, de-
cernerentur. Qua maximè iniuria inſtinctus, omnibus officiis Cn. Pom-
peium affectatus eſt, offenſum patribus, quòd Mithridate rege victo,
cunctantius confirmarentur acta ſua: Pompeióque M. Craſſum recon-
ciliauit, veterem inimicum ex conſulatu, quem ſumma diſcordia ſi-
mul geſſerãt: ac ſocietatem cum vtroque iniit, ne quid ageretur in Rep. 20
quod diſpliciuſſet vlli è tribus. Inito honore, primus omnium inſti- DCXCV.
tuit vt tam ſenatus quàm populi diurna acta conficerentur, & publica-
rentur. Antiquum etiam retulit morem, vt quo menſe faſces non ha-
beret, accenſus ante eum iret, lictores pònè ſequerentur. Lege autem

agraria promulgata,obnuntiantem collegam armis foro expulit. Ac poſtero die in ſenatu conqueſtum,nec quoquam reperto qui ſuper tali cōſternatione referre,aut cenſere aliquid auderet, qualia multa ſæpe in leuioribus turbis decreta erant,in eam coēgit deſperationē,vt quoad poteſtate abiret,domo abditus nihil aliud quàm per edicta obnuntiaret.Vnus ex eo tempore omnia in rep.& ad arbitriū adminiſtrauit:vt nonnulli vrbanorum, cum quid per iocum teſtandi gratia ſignarent, non Cæſare & Bibulo, ſed Iulio & Cæſare coss. actum ſcriberent, bis eundem præponentes, nomine atque cognomine: vtque vulgò mox ferrentur hi verſus,

Non Bibulo quidquam nuper ſed Cæſare factum eſt:
Nam Bibulo fieri conſule nil memini.

Campum Stellatem maioribus conſecratum, agrúmque Campanum ad ſubſidia reip. vectigalem relictum,diuiſit extra ſortem,ac xx. millibus ciuium,quibus terni pluréſue liberi eſſent.Publicanos remiſſionem petentes,tertia mercedum parte releuauit:ac ne in locatione nouorum vectigaliū immoderatius licerentur, propalàm monuit. Cætera item quæ cuique libuiſſent,dilargitus eſt,cōtradicente nullo,ac ſi conaretur quis,abſterrito. M.Catonem interpellantem extrahi curia per lictorē, ducíque in carcerem iuſſit. L. Lucullo liberiùs reſiſtenti tantum calumniarū metum iniecit,vt ad genua vltro ſibi accideret.Cicerone in iudicio quodam deplorante temporum ſtatum, P.Clodium inimicum eius fruſtra iam pridem à patribus ad plebem tranſire nitentem,eodem die,horáque nona, traduxit. Poſtremò in vniuerſos diuerſæ factionis inductum præmiis,vt ſe de inferenda Pompeio nece ſolicitatum à quibuſdam profiteretur, productúſque pro Roſtris auctores ex compacto nominaret: ſed vno atque altero fruſtra nec ſine ſuſpicione fraudis nominatis,deſperans tam præcipitis conſilii euentum, intercepiſſe veneno
21 indicem creditur. Sub idem tempus Calpurniam L. Piſonis filiā, ſucceſſuri ſibi in conſulatu, duxit vxorem: ſuámque Iuliam Cn. Pompeio collocauit, repudiato priore ſponſo Seruilio Cæpione, cuius vel præcipua opera paullo antè Bibulum impugnauerat. Ac poſt nouam affinitatem,Pompeium primum rogare ſententiam cœpit, cùm Craſſum ſoleret:eſſétque conſuetudo vt quem ordinem interrogandi ſententias conſul Kalend.Ianuariis inſtituiſſet,eum toto anno cōſeruaret.

22 Socero igitur generóque ſuffragantibus, ex omni prouinciarum copia Gallias potiſſimùm elegit, cuius emolumento & opportunitate idonea ſit materia triumphorum.Et initio quidem Galliam Ciſalpinam,Illyrico adiecto,lege Vatinia accepit: mox per ſenatum, Comatam quoque: veritis patribus ne ſi ipſi negaſſent,populus & hanc daret.Quo gaudio elatus,non temperauit quin paucos poſt dies frequenti curia iactaret,

inuitis & gementibus aduerſariis adeptum ſe quæ concupiſſet : proinde
ex eo inſultaturũ omniũ capitibus: ac negante quodã per contumeliam,
Facile hoc vlli fœminæ fore, *reſponderit, quaſi alludens,* In Aſſyria
quoque regnaſſe Semiramin, magnámque Aſiæ partem Ama-
zonas tenuiſſe quondam. *Functus conſulatu, C. Memmio Lucióque* 23
Domitio prætoribus, de ſuperioris anni actis referentibus, cognitionem A.V.C.
ſenatui detulit: nec illo ſuſcipiente, triduóque per irritas altercationes DCXCVI.
abſumpto, in prouinciam abiit: & ſtatim quæſtor eius in præiudiciũ ali-
quot criminibus arreptus eſt. Mox & ipſe à L. Antiſtio tribuno plebis
poſtulatus, appellato demum collegio, obtinuit, cum reip. cauſſa abeſſet,
reus ne fieret. Ad ſecuritatem ergo poſteri temporis, in magno negotio
habuit obligare ſemper annuos magiſtratus, & e competitoribus, non a-
lios adiuuare, aut ad honorem pati peruenire, quàm qui ſibi pepigiſſent
propugnaturos abſentiam ſuam: cuius pacti non dubitauit à quibuſdam
iuſiurandum atque etiam ſyngrapham exigere. Sed cùm L. Domitius 24
conſulatus candidatus palàm minaretur, Cos. ſe, effecturum quod præ- DCXCVIII.
tor nequiſſet, ademturúmque ei exercitus: Craſſum Pompeiúmque in
vrbem prouinciæ ſuæ Lucam extractos compulit vt detrudendi Do-
mitij cauſſa conſulatum alterum peterent: & vt in quinquennium ſibi
imperium prorogaretur: perfecítque vtrumque. Qua fiducia ad legio-
nes quas à rep. acceperat, alias priuato ſumtu addidit: vnam etiam ex
Tranſalpinis conſcriptam, vocabulo quoque Gallico: (Alauda enim ap-
pellabatur) quam diſciplina cultúque Romano inſtitutam & ornatam,
poſtea vniuerſam ciuitate donauit. Nec deinde vlla belli occaſione, ne
iniuſti quidem ac periculoſi, abſtinuit, tam fœderatis quàm infeſtis ac
feris gentibus vltro laceſſitis: adeò vt ſenatus quondam legatos ad ex-
plorandum ſtatum Galliarum mittendos decreuerit, ac nonnulli de-
dendum eum hoſtibus cenſuerint. Sed proſperè decedentibus rebus, &
ſæpius & plurium quàm quiſquam vmquam dierum ſupplicationes im-
petrauit. Geſſit autem nouem annis, quibus in imperio fuit, hæc ferè. O- 25.
mnem Galliam, quæ à ſaltu Pyrenæo Alpibúſque & monte Gebenna,
fluminibus Rheno & Rhodano continetur, patétque circumitu ad bis
& tricies centum millia paſſuum, præter ſocias ac bene meritas ciuita-
tes, in prouinciæ formam redegit, eique quadringenties in ſingulos an-
nos ſtipendij nomine impoſuit. Germanos, qui trans Rhenum incolunt,
primus Romanorum ponte fabricato aggreſſus, maximis affecit cladi-
bus. Aggreſſus eſt & Britannos, ignotos anteà, ſuperatíſque pecunias
& obſides imperauit. Per tot ſucceſſus ter, nec amplius, aduerſum caſum
expertus: in Britannia, claſſe vi tempeſtatis propè abſumta: in Gallia,
ad Gergouiam legione fuſa: & in Germanorum finibus, Titurio & Au-
runculeio legatis per inſidias cæſis. Eodem temporis ſpatio matrem 26.

A. V. C. DCC. DCCII. *primò, deinde filiam, nec multo pòſt neptem amiſit.* INTER QVAE
conſternata P. Clodij cæde Rep. cum ſenatus vnum COS. nominatim-
que Cn. Pompeium fieri cenſuiſſet, egit cum tribunis plebis collegam
ſe Pompeio deſtinantibus, id potius ad populum ferrent, vt abſenti ſi-
bi, quandocumque imperij tempus expleri cœpiſſet, petitio ſecundi Con-
ſulatus daretur: ne ea cauſſa maturius, & imperfecto adhuc bello dece-
deret. Quod vt adeptus eſt, altiora iam meditans, & ſpei plenus, nul-
lum largitionis, aut officiorum in quemquam genus publicè, priuatímque
omiſit. Forum de manubiis inchoauit: cuius area ſuper HS. millies con-
ſtitit. Munus populo, epulúmque pronunciauit in filiæ memoriam, quod
ante eum nemo. Quorum vt quammaxima exſpectatio eſſet, ea quæ ad
epulum pertinerent, quamuis macellariis oblocata, etiam domeſtica-
tim apparabat. Gladiatores notos, ſicubi infeſtis ſpectatoribus dimica-
rent, vi rapiendos reſeruandóſque mandabat. Tirones neque in ludo,
neque per laniſtas, ſed in domibus per equites Romanos, ac etiam per
ſenatores armorum peritos erudiebat: precibus enitens, quod epiſtolis
eius oſtenditur, vt diſciplinam ſingulorum ſuſciperent, ipſique dictata
exercentibus darent. Legionibus ſtipendium in perpetuum duplicauit.
Frumentum, quoties copia eſſet, etiam ſine modo menſuráque præ-
27 *buit: ac ſingula interdum mancipia & prædia viritim dedit. Ad reti-*
nendam autem Pompeij neceſſitudinem ac voluntatem, Octauiam ſo-
roris ſuæ neptem, quæ C. Marcello nupta erat, conditione ei detulit, ſi-
bíque filiam eius in matrimonium petijt, Fauſto Sullæ deſtinatam. Om-
nibus verò circa eum, atque etiam parte magna ſenatus, gratuito, aut le-
ui fœnore obſtrictis, ex reliquo quoque ordinũ genere vel inuitatos, vel
ſponte ad ſe commeantes, vberrimo congiario proſequebatur: libertos
inſuper, ſeruulóſque cuiuſque, prout domino patronóve gratus quis eſ-
ſet. Tum reorum aut obæratorum, aut prodigæ iuuentutis ſubſidium v-
nicum, ac promptiſſimum erat: niſi quos grauior criminum, vel inopiæ
luxuriæve vis vrgeret, quàm vt ſubueniri poſſet à ſe. his planè palàm
28 *bello ciuili opus eſſe dicebat. Nec minore ſtudio reges atque prouincias*
per terrarum orbem alliciebat: aliis, captiuorum millia dono offerens:
aliis, citra ſenatus populíque auctoritatem quò vellent, & quoties
vellent, auxilia ſubmittens: ſupérque Italiæ, Galliarúmque & Hiſpani-
arum, Aſiæ quoque & Græciæ potentiſſimas vrbes præcipuis operibus
exornans: donec attonitis iam omnibus, & quorſum illa tenderent re-
DCCIII. *putantibus, M. Claudius Marcellus COS. edicto præfatus de ſumma ſe*
Rep. acturum, retulit ad ſenatum vt ei ſuccederetur ante tempus: quo-
niam bello confecto pax eſſet, ac dimitti deberet victor exercitus: & ne
abſentis ratio comitiis haberetur, quando nec plebiſcito Pompeius po-
ſtea abrogaſſet. Acciderat autem, vt is legem de iure magiſtratuum fe-

rens,

rens, eo capite quo à petitione honorum abſentes ſubmouebat, ne Cæſarem quidem exciperet, per obliuionem: ac mox lege iam in æs inciſa, & in ærarium condita, corrigeret errorem. Nec contentus Marcellus prouincias Cæſari & priuilegium eripere, retulit etiam vt colonis quos rogatione Vatinia Nouumcomum deduxiſſet, ciuitas adimeretur: quòd per ambitionem & vltra præſcriptum data eſſet. Commotus his Cæſar, 29 *ac iudicans, quod ſæpe ex eo auditum ferunt, difficiliùs ſe principem ciuitatis à primo ordine in ſecundum, quàm ex ſecundo in nouiſſimum detrudi, ſumma ope reſtitit, partim per interceſſores tribunos, partim per Seruium Sulpicium alterum conſulem. Inſequenti quoque anno, C. Marcello, qui fratri patrueli ſuo Marco in conſulatu ſucceſſerat, eadē* A.V.C. DCCIV. *tentãte, collegã eius Æmilium Paullum, Caiúmque Curionem violentiſſimum tribunorum, ingenti mercede defenſores parauit. Sed cùm obſtinatiùs omnia agi videret, & deſignatos etiam Coſſ. è parte diuerſa, ſenatum literis deprecatus eſt ne ſibi beneficium populi adimeretur: aut vt cæteri quoque imperatores ab exercitibus diſcederent: confiſus, vt putant, faciliùs ſe, ſimulatque libuiſſet, veteranos conuocaturum, quàm Pompeium nouos milites. Cum aduerſariis autem pepigit vt dimiſſis octo legionibus, Tranſalpináque Gallia, duæ ſibi legiones, & Ciſalpina prouincia, vel etiam vna legio cum Illyrico, cōcederetur, quoad Coſ. fieret. Verùm neque ſenatu interueniente, & aduerſariis negantibus* 30 *vllam ſe de rep. facturos pactionem, tranſiit in citeriorem Galliam: conuentibúſque peractis, Rauennæ ſubſtitit, bello vindicaturus ſi quid de tribunis plebis intercedentibus pro ſe, grauius à ſenatu conſtitutum eſſet. Et prætextum quidē illi ciuilium armorum hoc fuit: cauſſas autē alias fuiſſe opinantur. Cn. Pompeius ita dictitabat, quòd neque opera conſummare quæ inſtituerat, neque populi exſpectationē, quam de aduētu ſuo fecerat, priuatis opibus explere poſſet, turbare omnia ac permiſcere voluiſſe. Alij timuiſſe dicunt ne eorum quæ primo conſulatu aduerſus auſpicia legéſque & interceſſiones geſſiſſet, rationē reddere cogeretur: cùm M. Cato identidē, nec ſine iureiurando, denuntiaret, delaturum ſe nomen eius, ſimulac primum exercitum dimiſiſſet: cúmque vulgò fore prædicarent vt ſi priuatus rediſſet, Milonis exemplo circumpoſitis armatis cauſſam apud iudices diceret. Quod probabilius facit Aſinius Pollio, Pharſalica acie cæſos profligatóſque aduerſarios proſpicientē, hæc eum ad verbū dixiſſe referens,* Hoc voluerunt: tantis rebus geſtis C. Cæſar condemnatus eſſem, niſi ab exercitu auxilium petiiſſem. *Quidā putāt captū imperij conſuetudine, penſitatíſque ſuis & inimicorum viribus, vſum occaſione rapiendæ dominationis, quam ætate prima concupiſſet. Quod exiſtimaſſe videbatur & Cicero, ſcribēs De officiis tertio libro, ſemper Cæſarem in ore habuiſſe Euripidis ver-*

ſus, quos ſic ipſe conuertit:

Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρή, τυραννίδος πέρι κάλλιστον ἀδικεῖν, τἆλλα δ' εὐσεβεῖν χρεών.

Nam ſi violandum eſt ius, regnandi gratia
Violandum eſt: aliis rebus pietatem colas.

**Cùm ergò ſublatam tribunorum interceſſionem, ipſóſque vrbe ceſſiſ-
ſe nuntiatum eſt, præmiſſis confeſtim clàm cohortibus, ne qua ſuſpicio
*moueretur, & ſpectaculo publico per diſſimulationem interfuit, & for-
mam, qua ludum gladiatorium erat ædificaturus, conſiderauit, & ex
31 conſuetudine conuiuio ſe frequenti dedit. Dein poſt Solis occaſum,*
A. V. C. DCCV. *mulis è proximo piſtrino ad vehiculum iūctis, occultiſſimum iter mo-
dico comitatu ingreſſus eſt: & cùm luminibus exſtinctis deceſſiſſet via,
diu errabundus, tandem ad lucem duce reperto, per anguſtiſſimos tra-
mites pedibus euaſit: conſecutúſque cohortes ad Rubiconem flumen,
qui prouinciæ eius finis erat, paullùm conſtitit: ac reputans quantum
moliretur, conuerſus ad proximos,* Etiã nũc, *inquit,* regredi poſſu-
32 mus. quòd ſi pōticulũ trãſierimus, omnia armis agẽda erũt. *Cun-
ctanti oſtentũ tale factũ eſt. Quidã eximia magnitudine & forma, in
proximo ſedẽs repentè apparuit, arũdine canens: ad quem audiẽdum,
cùm præter paſtores, plurimi etiam ex ſtationibus milites cõcurriſſent,
intérque eos & æneatores, rapta ab vno tuba proſiluit ad flumen: & in
genti ſpiritu claſſicum exorſus pertendit ad alteram ripam. Tunc Cæ-
ſar,* Eatur, *inquit,* quò deorũ oſtenta, & inimicorũ iniquitas vo-
33 cat. Iacta alea eſt, *inquit. Atque ita traiecto exercitu, adhibitis tribu-
nis pleb. qui pulſi ſuperuenerãt, pro concione fidem militum flens, ac ve-
ſte à pectore diſciſſa, inuocauit. Exiſtimatur etiam equeſtres cenſus
pollicitus ſingulis: quod accidit opinione falſa. Nam cùm in alloquen-
do exhortandoq́, ſæpius digitum læuæ manus oſtentans, affirmaret ſe
ad ſatisfaciendum omnibus, per quos dignitatem ſuam defenſurus
eſſet, anulum quoque æquo animo detracturum ſibi: extrema concio,
cui facilius erat videre concionantem, quàm audire, pro dicto accepit
quod viſu ſuſpicabatur: promiſſúmque ius anulorum cum millibus
34 quadringenis fama diſtulit. Ordo & ſumma rerum quas deinceps geſ-
ſit, ſic ſe habent. Picenum, Vmbriam, Etruriam occupauit: & L. Do-
mitio, qui per tumultum ſucceſſor ei nominatus, Corfinium præſidio te-
nebat, in deditionem redacto, atque dimiſſo, ſecundum ſuperum mare
Brundiſium tetendit, quò* COSS. *Pompeiúſque confugerant, quàm pri-
mùm transfretaturi. hos fruſtra per omnes moras exitu prohibere co-
natus, Romam iter conuertit: appellatíſque de rep. patribus, validiſſi-
mas Pompeii copias, quæ ſub tribus legatis M. Petreio, & L. Afranio, &
M. Varrone in Hiſpania erãt, inuaſit: profeſſus antè inter ſuos.* ire ſe ad
exercitũ ſine duce, & inde reuerſurũ ad ducẽ ſine exercitu. *Et
quãquã obſidione Maſſiliæ, quæ ſibi in itinere portas clauſerat, ſũmaq́,
frumen-*

frumentariæ rei penuria retardante, breui tamen omnia ſubegit. Hinc 35
vrbe repetita, in Macedoniā tranſgreſſus, Pompeium per quatuor pæne
menſeis maximis obſeſſum operibus, ad extremum Pharſalico prælio A.V.C.
fudit: & fugientem Alexandriam perſecutus, vt occiſum deprehendit, DCCVI.
cum Ptolemæo rege, à quo ſibi quoque inſidias tendi videbat, bellum ſa
nè difficillimum geſſit: neque loco, neque tempore æquo, ſed hieme an-
ni, & intra mœnia copioſiſſimi ac ſollertiſſimi hoſtiū, inops ipſe rerum o-
mnium, atque imparatus. Regnū Ægypti victor, Cleopatræ fratríque DCCVII.
eius minori permiſit: veritus prouinciam facere, ne quandoque violen
tiorem præſidem nacta, nouarū rerum materia eſſet. Ab Alexandria in
Syriam, & inde Pontū tranſiit, vrgentibus de Pharnace nuntiis: quem
Mithridatis Magni filiū, ac tunc occaſione tēporum bellantem, iámque
multiplici ſucceſſu præferocem, intra quintum, quàm adfuerat, diem,
quatuor, quibus in conſpectum venit, horis, vna profligauit acie: crebrò
commemorans Pompeij felicitatem, cui præcipua militiæ laus de tam
imbelli genere hoſtium contigiſſet. Dehinc Scipionem ac Iubam, reli- DCCVIII.
quias partium in Africa refouenteis, deuicit: Pompeij liberos in Hiſpa- & DCCIX.
nia. Omnibus ciuilibus bellis nullam cladem, niſi per legatos ſuos, paſſus 36
eſt: quorum C. Curio in Africa periit: C. Antonius in Illyrico in aduer-
ſariorum deuenit poteſtatem: P. Dolabella claſſem in eodem Illyrico,
Cn. Domitius Caluinus in Ponto exercitum amiſerunt. Ipſe proſperri-
mè ſemper, ac ne ancipiti quidem vmquam fortuna, præterquam bis di
micauit. ſemel ad Dyrrachium, vbi pulſus, non inſtante Pompeio, nega-
uit eum vincere ſcire: iterum in Hiſpania vltimo prælio, cùm deſperatis
rebus etiam de conſciſcenda nece cogitauit. Confectis bellis, quinquies 37
triumphauit, poſt deuictum Scipionem quater eodem menſe, ſed inter- DCCVIII.
iectis diebus: & rurſus ſemel poſt ſuperatos Pompeij liberos. Primum & & DCCIX.
excellentiſſimum triumphum egit Gallicum, ſequentem Alexandri-
num, deinde Ponticum, huic proximum Africanum, nouiſſimum Hiſ-
panienſem, diuerſo quemque apparatu & inſtrumento. Gallici trium-
phi die Velabrum prætervehens pæne curru excuſſus eſt, axe diffracto:
adſcenditque Capitolium ad lumina, quadraginta elephantis dextra
atque ſiniſtra lychnuchos geſtantibus. Pontico triumpho inter pompæ
fercula trium verborum prætulit titulum, VENI. VIDI. VICI. *non acta*
belli ſignificantem, ſicut cæteri, ſed celeriter confecti notam.

Veteranis legionibus prædæ nomine in pedites ſingulos ſuper bina 38
ſeſtertia quæ initio ciuilis tumultus numerauerat, in equites vicena
quaterna millia nummûm dedit. aſſignauit & agros, ſed non conti-
nuos, ne quis poſſeſſorum expelleretur. Populo præter frumenti de-
nos modios, ac totidem olei libras, trecenos quoque nummos, quos
pollicitus olim erat, viritim diuiſit: & hoc amplius, centenos pro mora.

Annuam etiam habitationem Romæ vſque ad bina millia nũmûm, in Italia nõ vltra quingenos ſeſtertios remiſit. Adiecit epulum ac viſcerationem,& poſt Hiſpanienſem victoriam duo prandia. Nam cùm prius parcè, neque pro liberalitate ſua præbitum iudicaret, quinto pòſt die

39 *aliud largiſſimum præbuit. Edidit ſpectacula varii generis: munus gladiatorium, ludos etiam regionatim vrbe tota,& quidẽ per omnium linguarum hiſtriones: item circenſes, athletas, naumachiam. Munere in foro depugnauit Furius Leptinus, ſtirpe prætoria,& Q. Calpenus ſenator quondam actórque cauſſarum. Pyrricham ſaltauerunt Aſiæ Bithyniæque principum liberi. Ludis Decimus Laberius eques Romanus mimum ſuum egit: donatúſque quingentis ſeſtertiis,& anulo aureo, ſeſſum in quatuordecim è ſcena per orcheſtram tranſiit. Circenſibus, ſpatio circi ab vtraque parte producto,& in gyrũ Euripo addito, quadrigas bigáſque,& equos deſultorios agitauerũt nobiliſſimi iuuenes. Troiam luſit turma duplex, maiorum minorúmque puerorum. Venationes editæ per dies quinque: ac nouiſſimè pugna diuiſa in duas acies: quingenis peditibus, elephãtis vicenis, tricenis equitibus hinc & inde commiſſis. Nam quò laxiùs dimicaretur, ſublatæ metæ, inque earum locum bina caſtra ex aduerſo conſtituta erant. Athletæ, ſtadio ad tẽpus extructo in regione Martii cãpi certauerunt per triduum. Nauali prælio in minore Codeta defoſſo lacu, biremes ac triremes, quadriremésq́, Tyriæ & AEgyptiæ claſſes, magno pugnatorum numero conflixerunt. Ad quæ omnia ſpectacula tãtum vndique cõfluxit hominũ, vt plerique aduenæ aut inter vicos aut inter vias tabernaculis poſitis manerent: ac ſæpe præ turba eliſi exanimatique ſint plurimi,& in his duo ſenatores.*

A. V. C. DCCVIII.

40 CONVERSVS *hinc ad ordinandum Reip. ſtatum, faſtos correxit, iã pridem vitio Pontificum per intercalandi licentiam adeò turbatos, vt neque meſſium feriæ æſtati, neque vindemiarum autumno, competerent. Annúmque ad curſum Solis accommodauit, vt trecentorum ſexaginta quinque dierũ eſſet: & intercalario mẽſe ſublato, vnus dies quarto quoque anno intercalaretur. Quo autem magis in poſterum ex Kalendis Ianuariis nobis temporum ratio congrueret, inter Nouembrem ac Decembrem menſem, interiecit duos alios: fuitque is annus, quo hæc conſtituebantur,* XV *menſium cum intercalario, qui ex conſuetudine*

41 *in eum annum inciderat. Senatum ſuppleuit, patricios allegit: prætorum, ædilium, quæſtorum, minorum etiam magiſtratuum numerum ampliauit: nudatos opere cenſorio, aut ſententia iudicum de ambitu condemnatos, reſtituit. Comitia cum populo partitus eſt: vt exceptis conſulatus competitoribus, de cætero numero candidatorum, pro parte dimidia, quos populus vellet, pronuntiarẽtur: pro parte altera, quos ipſe edidiſſet. Et edebat per libellos circum tribus miſſos ſcriptura breui:*

breni, Cæſar dictator illi tribui. Cómẽdo vobis illũ, & illũ, vt veſtro ſuffragio ſuá dignitatẽ teneát. *Admiſit ad honores & proſcriptorum liberos. Iudicia ad duo genera iudicum redegit, equeſtris ordinis ac ſenatorii: tribunos ærarios, quod erat tertium, ſuſtulit. Recẽſum populi, nec more, nec loco ſolito, ſed vicatim per dominos inſularum egit: atque ex viginti trecentiſque millibus accipientium frumentum è publico, ad centum quinquaginta retraxit. Ac ne qui noui cætus recenſionis cauſſa moueri quandoque poſſent, inſtituit, quotannis in demortuorum locum ex his qui recenſiti nõ eſſent, ſubſortitio à prætore fieret.*

Octoginta autem ciuium millibus in tranſmarinas colonias diſtribu- 42
tis, vt exhauſtæ quoque vrbis frequẽtia ſuppeteret, ſanxit, Ne quis ciuis maior annis viginti, minorve XL. *qui ſacramẽto nõ teneretur, plus triennio continuo Italia abeſſet: neu quis ſenatoris filius, niſi contubernalis, aut comes magiſtratus, peregrè proficiſceretur: néve hi qui pecuariam facerent, minus tertia parte puberum ingenuorum inter paſtores haberent. Omnéſque medicinam Romæ profeſſos, & liberalium artium doctores, quò libentiùs & ipſi vrbem incolerent, & cæteri appeterent, ciuitate donauit. De pecuniis mutuis, disiecta nouarum tabularum expectatione, quæ crebrò mouebatur, decreuit tandem, vt debitores creditoribus ſatisfacerent, per æſtimationem poſſeſſionum, quanti quaſque ante ciuile bellum comparaſſent, deducto ſummæ æris alieni, ſi quid vſuræ nomine numeratum, aut perſcriptum fuiſſet: qua conditione quarta pars ferè crediti deperibat. Cuncta collegia, præter antiquitus conſtituta, detraxit. Pœnas facinorum auxit: & cùm locupletes eo faciliùs ſcelere ſe obligarent, quòd integris patrimoniis exſulabant, parricidas, vt Cicero ſcribit, bonis omnibus, reliquos dimidia parte multauit.*

Ius laborioſiſſimè ac ſeueriſſimè dixit. Repetundarũ cõuictos etiã ordi- 43
ne ſenatorio mouit. Diremit nuptias prætorij viri, qui digreſſam à marito poſt biduũ ſtatim duxerat, quãuis ſine probri ſuſpicione. Peregrinarũ merciũ portoria inſtituit. Lecticarum vſum, item conchyliatæ veſtis, & margaritarũ, niſi certis perſonis & ætatibus, pérque certos dies, ademit. Legẽ præcipuè ſumtuariã exercuit: diſpoſitis circa macellũ cuſtodibus, qui opſonia cõtra vetitũ retinerẽt, deportaréntque ad ſe, ſubmiſſis nonnumquã lictoribus atque militibus: qui ſi quà cuſtodes fefelliſſent, iam
appoſita è triclinio auferrent. Iam de ornanda inſtruendáque vrbe, itẽ 44
de tuendo ampliandóque imperio, plura ac maiora in dies deſtinabat. In primis Martis templum quantũ nuſquam eſſet, exſtruere, repleto & complanato lacu, in quo naumachiæ ſpectaculum ediderat: theatrúmque ſummæ magnitudinis Tarpeio monti accubans. Ius ciuile ad certum modum redigere, atque ex immenſa diffuſáque legum copia, optima quæque & neceſſaria in pauciſſimos conferre libros. Bibliothecas

Græcas & Latinas, quas maximas poſſet, publicare, data M. Varroni cura cōparandarum ac digerendarum. Siccare Pomptinas paludes: emittere Fucinum lacum: viam munire à mari ſupero per Apennini dorſum ad Tiberim vſque: perfodere Iſthmũ: Dacos, qui ſe in Pontum & Thraciam effuderant, coërcere: mox Parthis inferre bellum per Armeniam minorem, nec niſi antè expertos aggredi prælio. Talia agentem atque meditantem mors præuenit: de qua prius quàm dicam, ea quæ ad formam & habitum, & cultum & mores, nec minus quæ ad ciuilia & bellica eius ſtudia pertineant, non alienum erit ſummatim exponere.

45 *Fuiſſe traditur excelſa ſtatura, colore candido, teretibus membris, ore paulò pleniore, nigris vegetíſque oculis, valetudine proſpera: niſi quòd tempore extremo repente animo linqui, atque etiam per ſomnum exterreri ſolebat. Comitiali quoque morbo bis inter res agendas correptus eſt. Circa corporis curam moroſior, vt non ſolùm tonderetur diligenter, ac raderetur, ſed velleretur etiam: vt quidam exprobrauerunt: caluitij verò deformitatem iniquiſſimè ferret, ſæpe obtrectatorum iocis obnoxiam expertus. Ideoque & deficientem capillum reuocare à vertice aſſueuerat: & ex omnibus decretis ſibi à ſenatu populóque honoribus, nõ aliud aut recepit aut vſurpauit libentiùs quàm ius laureæ perpetuò geſtandæ. Etiam cultu notabilem ferunt. Vſum enim lato clauo ad manus fimbriato, nec vt vmquam aliter quàm ſuper eum cingeretur, & quidem fluxiore cinctura. Vnde emanaſſe Sullæ dictum, optimates ſæpius*
46 *admonentis*, vt malè præcinctum puerum cauerent. *Habitauit primò in Subura modicis ædibus: poſt autem pontificatum maximum, in Sacra via domo publica. Munditiarum lautitiarúmque ſtudioſiſſimum multi prodiderunt. Villam in Nemorenſi à fundamentis inchoatam, magnóque ſumtu abſolutam, quia non tota ad animum ei reſponderat, totam diruiſſe, quamquam tenuem adhuc & obæratum.*
47 *In expeditionibus teſſellata & ſectilia pauimenta circumtuliſſe. Britanniam petiſſe ſpe margaritarum, quarum amplitudinem conferentem, interdum ſua manu exegiſſe pondus. Gemmas, toreumata, ſigna, tabulas operis antiqui ſemper animoſiſſimè comparaſſe: ſeruitia recentiora politioráque, immenſo pretio, & cuius ipſum etiam puderet, ſic vt*
48 *rationibus vetaret inferri. Conuiuatum aſſiduè per prouincias duobus tricliniis: vno, quo ſagati palliatíve, altero, quo togati cum illuſtrioribus prouinciarum diſcumberent. Domeſticam diſciplinam in paruis ac maioribus rebus diligenter adeò ſeueréque rexit, vt piſtorem, alium quàm ſibi panem conuiuis ſubiicientem, compedibus vinxerit: libertum gratiſſimum, ob adulteratam equitis Romani vxorem, quamuis*
49 *nullo querente, capitali pœna affecerit. Pudicitiæ eius famam nihil quidem præter Nicomedis contubernium læſit, graui tamen & perenni oppro-*

opprobrio, & ad omnium conuitia expoſito. Omitto Calui Licinij notiſſimos verſus,

Bithynia quicquid & pædicator Cæſaris
Vnquam habuit.

Prætereo actiones Dolabellæ & Curionis patris: in quibus eũ Dolabella pellicẽ reginæ, ſpondã interiorem regiæ lecticæ, *ac Curio* ſtabulum Nicomedis, & Bithynicum fornicẽ *dicunt. Miſſa etiam facio edicta Bibuli, quibus proſcripſit collegam ſuum.* Bithynicam reginam: eíque regem antea fuiſſe cordi, nunc eſſe regnum. *Quo tẽpore, vt M. Brutus refert, Octauius etiã quidam, valitudine mentis liberius dicax, cõuentu maximo cũ Pompeiũ regem appellaſſet, ipſum reginam ſalutauit. Sed C. Mẽmius etiã ad cyathum & vinum Nicomedi ſtetiſſe obiecit, cũ reliquis exoletis, pleno conuiuio, accubantibus nõnullis vrbicis negotiatoribus, quorũ refert nomina. Cicero verò non contentus in quibuſdã epiſtolis ſcripſiſſe, à ſatellitibus eum in cubiculũ regium eductum, in aureo lecto, veſte purpurea decubuiſſe, florémque ætatis à Venere orti, in Bithynia contaminatum: quondam etiam in ſenatu defendenti Nyſæ cauſſam, filiæ Nicomedis, beneficiáque regis in ſe commemoranti,* Remoue, *inquit*, iſtæc oro te: quando notum eſt, & quid ille tibi, & quid illi tu dederis. *Gallico denique triumpho milites eius inter cætera carmina, qualia currum proſequentes ioculariter canunt, etiam vulgatiſſimum illud pronunciauerunt:*

Gallias Cęſar ſubegit, Nicomedes Cæſarem:
Ecce Cæſar nunc triumphat, qui ſubegit Gallias:
Nicomedes non triumphat, qui ſubegit Cæſarem.

50 *Pronum & ſumtuoſum in libidines fuiſſe conſtans opinio eſt, plurimáſque & illuſtres fæminas corrupiſſe: in quibus Poſtumiam Seruij Sulpicij, Lolliam AVli Gabinij, Tertullam M. Craſſi, etiam Cn. Pompey Muciam. Nã certè Pompeio, & à Curionibus patre & filio, & à multis exprobratũ eſt, quòd* cuius cauſſa poſt tres liberos exegiſſet vxorem, & quem gemens Ægiſthum appellare conſueſſet, eius poſtea filiam potentiæ cupiditate in matrimonium recepiſſet. *Sed ante alias dilexit M. Bruti matrem Seruiliam: cui & proximo ſuo conſulatu ſexagies* HS *margaritam mercatus eſt: & bello ciuili ſuper alias donationes, ampliſſima prædia ex auctionibus haſta ei nummo addixit. Cùm quidem pleriſque vilitatem mirantibus, facetiſſimè Cicero,* Quò melius, *inquit*, emtum ſciatis, Tertia deducta eſt: *exiſtimabatur enim Seruilia, etiam filiam ſuam Tertiam Cæſari conciliare.* 51 *Ne prouincialibus quidem matrimoniis abſtinuiſſe, vel hoc diſticho apparet, iactato æquè à militibus per Gallicum triumphum,*

Vrbani ſeruate vxores, mœchum caluum adducimus.

Aurum in Gallia effutuiſti:heic ſumpſiſti mutuum.
52 *Dilexit & reginas,inter quas EVnoen Mauram, Bogudis vxorẽ:cui,
maritóque eius,plurima & immenſa tribuit,vt Naſo ſcripſit:ſed maxi
mè Cleopatram,cum qua & conuiuia in primam lucem ſæpe protraxit,
& eadẽ naue thalamego pæne AEtiopia tenus AEgyptum penetrauit,
niſi exercitus ſequi recuſaſſet. Quã denique accitã in vrbem, non niſi
maximis honoribus præmiiſque auctã remiſit:filiúmque natũ appellare
nomine ſuo paſſus eſt. Quem quidem nonnulli Græcorum ſimilem quo-
que Cæſaris & forma & inceſſu tradiderunt. M. Antonius agnitum
etiam ab eo,ſenatui affirmauit:quæ ſcire C.Matium,& C.Oppium,re-
liquóſque Cæſaris amicos:quorum C.Oppius,quaſi planè defenſione ac
patrocinio res egeret,librum edidit,*Non eſſe Cæſaris filium,quem
Cleopatra dicat.*Heluius Cinna Trib.pleb.pleríſque confeſſus eſt,ha
buiſſe ſe ſcriptam paratámque legem,quam Cæſar ferre iuſſiſſet, cùm i-
pſe abeſſet,vti vxores liberorum quærendorũ cauſſa,quas & quot vel-
let ducere liceret. Ac ne cui dubium omnino ſit,& impudicitiæ eum, &
adulteriorum flagraſſe infamia,Curio pater quadã eum oratione,*om-
nium mulierum virum,& omniũ virorum mulierem *appellat.*
53 *Vini parciſsimum ne inimici quidem negauerunt. Verbum M.Cato
nis eſt,*Vnũ ex omnibus Cæſarẽ ad euertendã Remp.ſobriũ ac-
ceſſiſſe.*Nam circa victũ C.Oppius adeò indifferentẽ docet,vt quondã
ab hoſpite conditum oleum,pro viridi appoſitum, aſpernantibus cæte-
ris,ſolum etiam largiùs dicat appetiſſe:ne hoſpitem aut negligẽtiæ, aut
54 ruſticitatis videretur arguere. Abſtinentiam neque in imperiis neque
in magiſtratibus præſtitit. Vt enim quidã monumẽtis ſuis teſtati ſunt,
in Hiſpania à proconſule, & à ſociis pecunias accepit, emendicatas in
auxilium æris alieni: & Luſitanorũ quædam oppida, quamquam nec
imperata detrectarent,& aduenienti portas patefacerent,diripuit ho-
ſtiliter. In Gallia fana tẽpláque Deûm donis referta expilauit:vrbes di
ruit,ſæpius ob prædam quàm ob delictũ: vnde factum vt auro abunda
ret,terniſque millibus nummûm in libras promercale,per Italiã prouin
ciáſque diuideret. In primo conſulatu tria millia pondo auri furatus è
Capitolio,tantumdem inaurati æris repoſuit. Societates ac regna pre-
tio dedit:vt qui vni Ptolemæo propè ſex millia talẽtorũ ſuo Pompeiiq́;
nomine abſtulerit. Poſtea verò euidentiſsimis rapinis ac ſacrilegiis, &
onera bellorũ ciuilium,& triumphorum ac munerum ſuſtinuit impen-
55 dia. Eloquentia militarique re aut æquauit præſtantiſsimorum gloriã,
aut exceſsit. Poſt accuſationem Dolabellæ,haud dubiè principibus patro
nis annumeratus eſt. Certè Cicero ad Brutum oratores enumerans,ne-
gat* ſe videre cui Cęſar debeat cedere:*átque eũ* elegantẽ, ſplen-
didam quoque,ac etiã magnificã ac generoſam quodã modo
rationem

rationem dicendi tenere: & ad Corneliũ Nepotem de eodẽ ita ſcri
pſit. Quid? oratorum quem huic antepones eorum qui nihil a-
liud egerunt? Quis ſententiis aut acutior, aut crebrior? Quis ver
bis aut ornatior: aut elegantior? Genus eloquentiæ duntaxat adole
ſcens adhuc Strabonis Cæſaris ſecutus videtur: cuius etiã ex oratione,
quæ inſcribitur Pro Sardis, ad verbũ nonnulla tranſtulit in Diuina-
tionem ſuã. Pronuntiaſſe aũt dicitur voce acuta, ardenti motu geſtuq;
non ſine venuſtate. Orationes aliquas reliquit, inter quas temere quæ-
dã ferũtur: vt Pro Q. Metello: quã nõ immeritò AVguſtus exiſtimat
magis ab actuariis exceptã, male ſubſequẽtibus verba dicẽtis, quã ab i-
pſo editã. Nã in quibuſdã exẽplaribus inuenio, ne inſcriptã quidẽ Pro
Metello, ſed, quam ſcripſit Metello, cũ ex perſona Cæſaris ſermo ſit,
Metellũ ſeque aduerſus cõmuniũ obtrectatorũ criminationes purgãtis.
Apud milites quoq; in Hiſpania, idẽ Auguſtus orationẽ eſſe vix ip-
ſius putat. quæ tamen duplex fertur: vna, quaſi priore habita prælio. al-
ra, poſteriore: quo Aſinius Pollio ne tẽpus quidẽ cõcionãdi habuiſſe eũ
dicit, ſubita hoſtiũ incurſione. Reliquit & rerũ ſuarũ Cõmẽtarios, Gal- 56
lici ciuiliſque belli Pompeiani. Nã Alexandrini, Africique & Hiſpaniẽ
ſis, incertus auctor eſt. Alij.n. Oppiũ putant, alij Hirtiũ: qui etiã Gallici
belli nouiſſimũ imperfectúmque librum ſuppleuerit. De cõmentariis Cæ
ſaris Cicero in eodem libro ſic refert. Cõmẽtarios ſcripſit valdè qui-
dẽ probandos: nudi ſunt, recti, & venuſti, omni ornatu oratio-
nis, tamquã veſte detracta: ſed dum voluit alios habere parata
vnde ſumerent, qui vellent ſcribere hiſtoriam, ineptis gratum
fortaſſe fecit, qui illa volunt calamiſtris inurere, ſanos quidẽ ho
mines à ſcribendo deterruit. De eiſdẽ cõmentariis Hirtius ita præ-
dicat, Adeò probantur omnium iudicio, vt prærepta, non præ-
bita, facultas ſcriptoribus videatur. Cuius tamẽ rei maior no-
ſtra quã reliquorum eſt admiratio. Cęteri.n. quã bene atque e-
mẽdatè, nos etiã quàm facilè atque celeriter eos perſcripſerit,
ſcimus. Pollio Aſinius parũ diligenter, parumq; integra veritate cõpo
ſitos putat: cũ Cæſar pleraque & quæ per alios erant geſta, temerè credi
derit: & quæ per ſe, vel conſultò, vel etiã memoria lapſus, perperã edide
rit: exiſtimátque reſcripturum & correcturum fuiſſe. Reliquit & De a-
nalogia libros duos, & Anticatones totidẽ, ac præterea poëma quod
inſcribitur Iter. Quorũ librorũ primos, in trãſitu Alpiũ, cùm ex citerio-
re Gallia, cõuentibus peractis, ad exercitũ rediret: ſequentes, ſub tẽpus
Mundẽſis prælij fecit: nouiſſimum, dum ab vrbe in Hiſpaniã vlteriorẽ
iiij. & xx. die peruenit. Epiſtolę quoque eius ad ſenatũ exſtant, quas
primùm videtur ad paginas & formã memorialis libelli cõuertiſſe, cùm
antea Coss. & duces nonniſi trãſuerſa charta ſcriptas mitteret. Exſtant

& ad Cicerone, *item* ad familiares *domeſticis de rebus in quibus ſi*
qua occultius perferenda erant, per notas ſcripſit, id eſt, ſic ſtructo litte-
rārū ordine, vt nullū verbū effici poſſet: quæ ſi quis inueſtigare & perſe
qui vellet, quartam elementorum litteram, id eſt, d *pro* a, *& perinde re*
liquas commutet. Feruntur & à puero, & ab adoleſcentulo, quadam
ſcripta: vt Laudes Herculis, *tragœdia* OEdipus: *itē* Dicta collecta
nea. *quos omnes libellos vetuit AVguſtus publicari, in epiſtola quā bre*
uem admodum ac ſimplicem, ad Pompeium Macrum, cui ordinandas
57 *bibliothecas delegauerat, miſit. Armorum & equitandi peritiſſimus,*
laboris vltra fidem patiens erat: in agmine, nonnumquam equo, ſæpius
pedibus, anteibat, capite detecto, ſeu ſol, ſeu imber eſſet. Lōgiſſimas vias
incredibili celeritate confecit, expeditus, meritoria rheda, centena paſ-
ſuum millia in ſingulos dies: ſi flumina morarentur, nando traiiciens,
58 *vel innixus inflatis vtribus, vt perſæpe nuntios de ſe præuenerit. In*
obeundis expeditionibus, dubium cautior an audentior. Exercitum
neque per inſidioſa itinera duxit vmquam, niſi perſpeculatus locorum
ſitus: neque in Britanniam tranſuexit, niſi ante per ſe portus & nauiga
tionem, & acceſſum ad inſulam explorasset. At idem obſeſſione caſtro-
rum in Germania nuntiata, per ſtationes hoſtium Gallico habitu pene-
trauit ad ſuos. A Brundiſio Dyrrachium inter oppoſitas claſſes hieme
tranſmiſit. Ceſſantibúſque copiis, quas ſubſequi iuſſerat, cùm ad arceſ-
ſendas fruſtra ſæpe miſiſſet, nouiſſimè ipſe clàm noctu paruulum naui-
gium ſolus obuoluto capite conſcendit: neque aut quis eſſet antè dete-
xit, aut gubernatorem cedere aduerſæ tempeſtati paſſus eſt, quàm penè
59 *obrutus fluctibus. Ne religione quidem vlla à quoquam incepto*
abſterritus vmquam vel retardatus eſt. Cùm immolanti aufugiſſet ho
ſtia, profectionem aduerſus Scipionem & Iubam non diſtulit. Prolapſus
etiā in egreſſu nauis, verſo ad melius omine, Teneo te, *inquit,* Africa.
Ad eludendas autē vaticinationes, quibus felix & inuictum in ea pro
uincia fataliter Scipionum nomen ferebatur, deſpectiſſimum quendam
ex Corneliorum genere, cui ad opprobrium vitæ Salutioni cognomen
60 *erat, in caſtris ſecum habuit. Prælia non tantùm deſtinatò ſed ex oc-*
caſione ſumebat: ac ſæpe ab itinere ſtatim, interdum ſpurciſſimis tempe
ſtatibus, cùm minimè quis moturum putaret: nec niſi tempore extre-
mo ad dimicandum cunctantior factus eſt. Quò ſæpius viciſſet, hoc mi-
nus experiendos caſus opinans: nihilque ſe tantum acquiſiturum victo
ria, quantum auferre calamitas poſſet. Nullum vmquam hoſtem fudit,
quin caſtris quoque exueret: ita nullum ſpatium perterritis dabat. An-
cipiti prælio equos dimittebat, & in primis ſuum, quò maior permanen-
61 *di neceſſitas imponeretur, auxilio fugæ erepto. Vtebatur autem equo*
inſigni, pedibus propè humanis, & in modum digitorum vngulis fiſſis:

quem

quem natum apud ſe, cùm haruſpices imperium orbis terræ ſignificare
domino pronuntiaſſent, magna cura aluit: nec patientem ſeſſoris alte-
rius, primus adſcendit: cuius etiã inſtar pro æde Veneris genitricis poſt-
ea dedicauit. Inclinatam aciem ſolus ſæpe reſtituit, obſiſtens fugienti- 62
bus, retinénſque ſingulos, & contortis faucibus conuertens in hoſtem:
& quidẽ adeò plerumque trepidos, vt aquilifer moranti cuſpide ſit com
minatus: alius in manu detinentis reliquerit ſignum. Non minora illa 63
conſtantiæ eius, immo maiora etiam, indicia fuerunt: Poſt aciem Phar-
ſalicam, cùm præmiſſis in Aſiam copiis, per anguſtias Helleſponti vecto
ria nauicula traiiceret, L. Caſſium partis aduerſæ cum decem roſtratis
nauibus obuium ſibi, neque refugit: & cominus tendens, vltro ad dedi
tionem hortatus, ſupplicem ad ſe recepit. Alexandriæ, circa oppugnatio 64
nem pontis, eruptione hoſtium ſubita compulſus in ſcapham, pluribus
eòdem præcipitantibus cùm deſiliſſet in mare, nando per cc. paſſus, eua
ſit ad proximam nauem, elata læua, ne libelli, quos tenebat, madefie-
rent: paludamentum mordicus trahens, ne ſpolio potiretur hoſtis.

Militem neque à moribus neque à fortuna probabat, ſed tantùm à 65
viribus: tractabátq; pari ſeueritate atque indulgentia. Non.n. vbique
ac ſemper, ſed cùm hoſtis in proximo eſſet, coercebat: tum maximè exa-
ctor grauiſſimus diſciplinæ, vt neque itineris, neque prælij tempus de-
nuntiaret: ſed paratũ & intentum momẽtis omnibus, quò vellet, ſubitò
educeret. Quod etiã ſine cauſſa plerumque faciebat, præcipuè pluuiis,
& feſtis diebus. Ac ſubinde obſeruandum ſe admonens, repẽtè interdiu
vel nocte ſubtrahebat: augebátq; iter, vt ſerius ſubſequẽtes defatigaret.

Fama verò hoſtiliũ copiarũ perterritos nõ negãdo, minuẽdóve, ſed 66
inſuper amplificãdo, ementiẽdóq; cõfirmabat. Itaque cũ expectatio ad-
uẽtus Iubæ terribilis eſſet, cõuocatis ad cõcionẽ militibus, Scitote, in-
quit, pauciſſimis his diebus regẽ affuturũ cũ x. legionibus, equi-
tũ xxx. leuis armaturæ c millibus, elephãtis ccc. Proĩde deſinãt
quidã quærere vltrà, aut opinari, mihíq; qui cõpertũ habeo, cre
dãt: aut quidẽ vetuſtiſſima naue impoſitos, quocũque vẽto, in
quaſcũque terras iubebo auehi. Delicta neq; obſeruabat omnia, ne 67
que pro modo exſequebatur: ſed deſertorũ ac ſeditioſorum & inquiſitor
& punitor acerrimus, cõniuebat in cæteris. Ac nonnunquã poſt magnã
pugnã atq; victoriã, remiſſo officiorũ munere, licentiã omnẽ paſſim laſ-
ciuiendi permittebat: iactare ſolitus, milites ſuos etiã vnguentatos
bene pugnare poſſe: nec milites eos pro cõcione, ſed blandiori nomi
ne cõmilitones appellabat: habebátq; tam cultos, vt argento & auro
politis armis ornaret: ſimul & ad ſpeciẽ, & quò tenaciores eorũ in præ-
lio eſſent metu damni. Diligebat quoque vſque adeò, vt audita clade
Tituriana, barbam capillũq; ſummiſerit: nec antè demſerit quàm A. V. C. DCC.

vindicaſſet. Quibus rebus & deuotiſſimos ſibi, & fortiſſimos reddidit.
68 Ingreſſo ciuile bellum, centuriones cuiuſque legionis ſingulos equites
è viatico ſuo obtulerunt: & vniuerſi milites gratuitam & ſine frumēto
ſtipendióque operam, cùm tenuiorum tutelam locupletiores in ſe con-
tuliſſent. Neque in tam diuturno ſpatio quiſquam omnino deſciuit:
plerique capti conceſſam ſibi ſub conditione vitā, ſi militare aduerſus
eum vellent, recuſarunt. Famem & cæteras neceſſitates, non cùm obſi-
derentur modò, ſed & ſi alios ipſi obſiderent, tantopere tolerabant, vt
Dyrrachina munitione Pompeius, viſo genere panis ex herba, quo ſuſ-
tinebantur, cū feris ſibi rē eſſe dixerit: amouerique ocyus, nec cui-
quàm oſtendi, iuſſerit: ne patientia & pertinacia hoſtis, animi ſuorum
frangerentur. Quanta fortitudine dimicauerint, teſtimonio eſt, quòd
aduerſo ſemel apud Dyrrachium prælio, pœnam in ſe vltro depopoſce-
runt: vt conſolandos eos magis imperator quàm puniendos habuerit.
Cæteris præliis innumeras aduerſariorum copias multis partibus ipſi
pauciores facilè ſuperauerunt. Denique vna ſextæ legionis cohors præ-
poſita caſtello, quatuor Pompeii legiones per aliquot horas ſuſtinuit,
pæne omnis confixa multitudine hoſtilium ſagittarum, quarum cen-
tum ac triginta millia intra vallum reperta ſunt. Nec mirum, ſi quis ſin
gulorum facta reſpiciat, vel Caſſii Scæuæ centurionis, vel C. Acilii mili
tis, ne de pluribus referam. Scæua, excuſſo oculo, transfixus femore &
humero, centum & viginti ictibus ſcuto perforato, cuſtodiam portæ
cōmiſſi caſtelli retinuit. Acilius nauali ad Maſſiliam prælio, iniecta in
puppem hoſtium dextra, & abſciſſa, memorabile illud apud Græcos Cy-
nægiri exemplum imitatus, trāſiliuit in nauem, vmbone obuios agens.
69 Seditionem per x annos Gallicis bellis nullam omnino mouerunt,
ciuilibus aliquas: ſed vt celeriter ad officium redierint, nec tam indul-
gentia ducis quàm auctoritate. Non enim ceſſit vnquam tumultuan-
tibus, atque etiam obuiam ſemper iit. Et nonam quidem legionē apud
Placentiam, quamquam adhuc in armis Pompeius eſſet, totam cum
ignominia miſſam fecit: ægréque poſt multas & ſupplices preces, nec
70 niſi exacta de ſontibus pœna, reſtituit. Decumanos autem Romæ
cum ingentibus minis, ſummóque etiam vrbis periculo, miſſionem &
præmia flagitantes, ardente tunc in Africa bello, neque adire cunctatus
eſt, quamquam deterrentibus amicis, neque dimittere: ſed vna voce,
qua Quirites eos pro militibus appellarat, tam facilè circumegit & fle-
xit, vt ei milites eſſe confeſtim reſponderint: & quamuis recuſantem
vltrò in Africam ſint ſecuti: ac ſic quoque ſeditioſiſſimum quemque &
71 præda & agri deſtinati tertia parte multauit. Studium & fides erga
clientes, ne iuueni quidem defuerunt. Maſintham nobilem iuuenem,
cùm aduerſus Hiempſalem regem tam enixè defendiſſet vt Iubæ regis

filio

filio in altercatione barbam inuaſerit, ſtipendiarium quoque pronunciatum, & abſtrahentibus ſtatim eripuit, occultauitque apud ſe diu: & mox ex prætura proficiſcens in Hiſpaniam, inter officia proſequentium, faſcéſque lictorum, lecticæ ſuæ auexit. Amicos tanta ſemper facilitate in- 72 *dulgentiáque tractauit, vt C. Oppio comitanti ſe per ſilueſtre iter, correptóque ſubita valitudine, & in diuerſorio loco, quod vnum erat, ceſſerit: ac ipſe humi ac ſub diuo cubuerit. Iam autem rerum potens, quoſdam etiam infimi generis ad ampliſſimos honores prouexit. Cùm ob id culparetur, profeſſus eſt palàm,* ſi graſſatorũ & ſicariorũ ope in tuẽda ſua dignitate vſus eſſet, talibus quoq; ſe parẽ gratiã relaturũ.

Simultates contrà nullas tam graues excepit vnquam, vt non occa- 73 *ſione oblata libens deponeret. C. Memmii, cuius aſperrimis orationibus non minore acerbitate reſcripſerat, etiam ſuffragator mox in petitione conſulatus fuit. C. Caluo poſt famoſa epigrammata de reconciliatione per amicos agenti, vltrò ac prior ſcripſit. Valerium Catullum, à quo ſibi verſiculis de Mamurra perpetua ſtigmata impoſita non diſſimulauerat, ſatiſfacientem, eadem die adhibuit cenæ: hoſpitióque patris eius, ſicut conſueuerat, vti perſeuerauit. Sed & in vlciſcendo natura* 74 *leniſſimus: piratas, à quibus captus eſt, cùm in deditionem redegiſſet, quoniã ſuffixurum ſe cruci antè iurauerat, iugulari prius iuſſit, deinde ſuffigi. Cornelio Phagitæ, cuius quondam nocturnas inſidias æger ac latens ne perduceretur ad Sullam, vix præmio dato euaſerat, nũquam nocere ſuſtinuit. Philemonem à manu ſeruum, qui necem ſuam per venenum inimicis promiſerat, non grauius quàm ſimplici morte puniit. In P. Clodium Pompeiæ vxoris ſuæ adulterum, atque eadem de cauſſa pollutarum cerimoniarum reum, teſtis citatus, negauit ſe quidquam comperiſſe: quamuis & mater Aurelia, & ſoror Iulia, apud eoſdẽ iudices, omnia ex fide retuliſſent. Interrogatúſque, cur igitur repudiaſſet vxorem,* Quoniã, *inquit*, meos tã ſuſpicione quàm crimine iudico carere oportere. *Moderationẽ verò clementiámque, tũ in ad-* 75 *miniſtratione, tum in victoria belli ciuilis, admirabilem exhibuit. Denuntiante Põpeio, pro hoſtibus ſe habiturum, qui Reip. defuiſſent: ipſe medios & neutrius partis, ſuorũ ſibi numero futuros pronũtiauit. Quibus autẽ ex commendatione Pompeij, ordines dederat, poteſtatẽ tranſeundi ad eum omnibus fecit. Motis apud Ilerdam deditionis conditionibus, cùm aſsiduo inter vtraſque partes vſu atque commercio, Afranius ac Petreius deprehenſos intra caſtra Iulianos ſubita pœnitentia interfeciſſent, admiſſam in ſe perfidiam non ſuſtinuit imitari. Acie Pharſalica proclamauit:* vt ciuibus parceretur: *deincépſque nemini non ſuorum quem vellet vnum partis aduerſæ ſeruare conceſſit: nec vlli periiſſe, niſi in prælio reperiuntur, exceptis dumtaxat Afranio &*

Fauſto & L.Cæſare iuuene:ac ne hos quidem voluntate ipſius interem
tos putant:quorum tamen & priores poſt impetratā veniam rebella-
uerant:& Cæſar libertus ſeruiſq́; eius ferro & igni crudelem in modum
enectis,beſtias quoque ad munus populi comparatas contrucidauerat.
Denique tempore extremo etiam quibus nondum ignouerat, cunctis
in Italiam redire permiſit, magiſtratúſque & imperia capere. Sed &
ſtatuas L.Sullæ atque Pompeij,à plebe disiectas,repoſuit. Ac ſi qua
poſthac aut cogitarentur grauius aduerſus ſe,aut dicerentur, inhibere
maluit,quàm vindicare.Itaque & detectas coniurationes,conuentúſq;
nocturnos,non vltrà arguit, quàm vt edicto oſtenderet eſſe ſibi notas:
& acerbè loquentibus ſatis habuit pro concione denuntiare ne perſeue
rarent.Aulique Cæcinæ crimino ſiſſimo libro,& Pitholai carminibus
maledicentiſsimis,laceratam exiſtimationem ſuam, ciuili animo tulit.
76 *Prægrauant tamen cætera facta,dictáque eius, vt & abuſus domina*
tione,& iure cæſus exiſtimetur.Non enim honores modò nimios rece-
pit,vt continuum conſulatum,perpetuam dictaturam,præfecturámque
morum,inſuper prænomen imperatoris,cognomen patris patriæ, ſtatuā
inter reges,ſuggeſtum in orcheſtra:ſed & ampliora etiā humano faſti-
gio decerni ſibi paſſus eſt:ſedem auream in curia & pro tribunali,then
ſam & ferculum Circenſi pompa,tēpla,aras,ſimulacra iuxta Deos,pul-
uinar,flaminem,Lupercos,appellationem menſis è ſuo nomine.Ac nul-
los non honores ad libidinem cepit,& dedit.Tertium & quartum con
ſulatum titulo tenus geſsit,contentus Dictaturæ poteſtate decretæ cum
conſulatibus ſimul:atque vtroque anno binos conſules ſubſtituit ſibi in
ternos nouiſsimos menſes:ita vt medio tempore comitia nulla habue-
rit,præter tribunorum & ædilium plebis: præfectóſque pro prætoribus
conſtituerit,qui præſente ſe res vrbanas adminiſtrarent.Pridie autem
A. V. C. DCCIX. *Kal.Ianuarias repentina conſulis morte ceſſantem honorem in paucas*
horas petenti dedit.Eadem licentia ſpreto patriæ more,magiſtratus in
plures annos ordinauit. Decem prætoriis viris conſularia ornamenta
tribuit.Ciuitate donatos,& quoſdam è ſemibarbaris Gallorum recepit
in curiam.Præterea monetæ,publicíſque vectigalibus,peculiares ſeruos
præpoſuit.Trium legionum,quas Alexandriæ relinquebat, curam,&
77 *imperium Rufini liberti ſui filio,exoleto ſuo,demandauit.Nec minoris*
impotētiæ voces propalā edebat,vt T.Ampius ſcribit: Nihil eſſe Rēp.
appellationem modò,ſine corpore,ac ſpecie.Sullam neſciſſe lit
teras,qui Dictaturā depoſuerit.Debere homines cōſideratius
iam loqui ſecū,ac pro legibus habere quæ dicat. *Eóq; arrogantiæ*
progreſſus eſt,vt haruſpice triſtia & ſine corde exta ſacro quodā nun-
tiante,futura *diceret* lætiora,cū vellet:nec pro oſtento ducendū
78 ſi pecudi cor defuiſſet.*Verū præcipuā & inexpiabilē inuidiā hinc*
maximè

maximè mouit: Adeuntes ſe cum plurimis honorificentiſſimiſque decretis, vniuerſos patres conſcriptos ſedens pro æde Veneris genitricis excepit. Quidam putant retentum à Cornelio Balbo, cùm conaretur aſſurgere: alii ne conatum quidem omnino, ſed etiam admonentem C. Trebatium, vt aſſurgeret, minus familiari vultu reſpexiſſe. Idque factum eius tanto intolerabilius eſt viſum, quòd ipſe triumphanti, & ſubſellia tribunitia præteruehenti ſibi, vnum è collegio Pontium Aquilam non aſſurrexiſſe adeò indignatus ſit, vt proclamauerit, Repete ergo à me Aquila Rép. tribunus: *& nec deſtiterit per cõtinuos dies quid quã cuiquã, niſi ſub exceptione polliceri,* ſi tamẽ per Pontiũ Aquilã licuerit. *Adiecit ad tam inſignem deſpecti ſenatus cõtumeliam, mul* 79 *to arrogantius factum. Nam cùm ſacrificio Latinarum reuertente eo inter immodicas ac nouas populi acclamationes, quidã è turba ſtatuæ eius coronam lauream candida faſcia præligatam impoſuiſſet: & tribuni plebis Epidius Marullus Cæſetiúſque Flauus coronæ faſciam detrahi, hominémque duci in vincula iuſſiſſent, dolens ſeu parum proſperè motam regni mentionem, ſiue, vt ferebat, ereptam ſibi gloriam recuſãdi, tribunos grauiter increpitos poteſtate priuauit: neque ex eo infamiam affectati etiam regii nominis diſcutere voluit: quamquã & plebei regem ſe ſalutanti,* Cæſarem ſe, non Regẽ *eſſe reſpõderit: & Lupercalibus, pro Roſtris à conſule Antonio admotum ſæpius capiti ſuo diadema repulerit, atque in Capitolium Ioui Op. Max. miſerit. Quinetiam varia fama percrebruit, migraturum Alexãdriam vel Ilium, trãſlatis ſimul opibus imperii, exhauſtáque Italia delectibus, & procuratione vrbis amicis permiſſa: proximo autẽ ſenatu L. Cottam Quindecim virum ſententiam dicturum: vt, quoniam libris fatalibus contineretur, Parthos, niſi à rege, non poſſe vinci, Cæſar rex appellaretur.*

Quæ cauſa coniuratis maturandi fuit deſtinata negotia, ne aſſentiri 80. *neceſſe eſſet. Cõſilia igitur diſperſim antea habita, & quæ ſæpe bini ternive ceperant, in vnum omnes contulerunt: ne populo quidem iam præſenti ſtatu læto, ſed clàm palámque detrectante dominationem, atque aſſertores flagitãte. Peregrinis in ſenatum allectis libellus propoſitus eſt:* Bonum factum: Ne quis ſenatori nouo curiam monſtrare velit. *& illa vulgò canebantur;*

Gallos Cæſar in triumphum ducit: iidem in curia
Galli bracas depoſuerunt, latum clauum ſumſerunt.

Q. Maximo ſuffecto, trimeſtríque conſule theatrum introeunte, cùm lictor animaduerti ex more iuſſiſſet, ab vniuerſis cõclamatum eſt: Non eſſe conſulẽ eũ. *Poſt remotos Cæſetiũ & Marullũ tribunos, reperta ſunt proximis comitiis cõplura ſuffragia, cõſules eos declarãtium. Subſcripſere quidã L. Bruti ſtatuæ,* Vtinã viueres. *Itẽ ipſius Cæſaris ſtatuæ:*

Brutus,quia reges eiecit,conſul primus factus eſt:Hic quia cõſules eiecit,rex poſtremò factus eſt.*Conſpiratum eſt in eũ à lx.amplius,C.Caßio,Marcellóque & D.Bruto principibus conſpirationis.Qui primùm cunctati,vtrúmne illum in campo per comitia tribus ad ſuffragia vocantẽ partibus diuiſis è ponte deijcerent,atque exceptum trucidarent:an in Sacra via vel in aditu theatri adorirentur: poſtquam ſenatus Idibus Martiis in Pompeij curiam edictus eſt,facilè tẽpus & locum*

81 *prætulerunt.Sed Cæſari futura cædes euidentibus prodigiis denuntiata eſt.Paucos ante menſes cùm in colonia Capua deducti lege Iulia coloni,ad extruendas villas ſepulcra vetuſtißima diſijcerent,idque eo ſtudioſiùs facerent,quòd aliquantum vaſculorum operis antiqui ſcrutantes reperiebant:tabula ænea in monumento,in quo dicebatur Capys,cõditor Capuæ,ſepultus,inuenta eſt,conſcripta litteris verbíſque Græcis,hac ſententia,*Quandoque oſſa Capyis detecta eſſent, fore vt Iulo prognatus manu conſanguineorum necaretur,magníſque mox Italiæ cladibus vindicaretur.*Cuius rei,ne quis fabuloſam aut cõmentitiã putet,auctor eſt Cornelius Balbus,familiariſſimus Cæſaris. Proximis diebus equorum greges, quos in traiiciendo Rubicone flumine conſecrarat,ac vagos & ſine cuſtode dimiſerat,comperit pertinacißimè pabulo abſtinere,vbertimque flere.Et immolantẽ haruſpex Spurinna monuit,caueret periculũ quod non vltra Martias Idus proferretur.Pridie autẽ eaſdẽ Idus,auem regaliolum,cum laureo ramulo Pompeianæ curiæ ſe inferentem,volucres varij generis ex proximo nemore perſecutæ,ibidẽ diſcerpſerunt.Ea verò nocte cui illuxit dies cædis,& ipſe ſibi viſus eſt per quietem interdum ſupra nubes volitare,aliàs cum Ioue dextrã iungere.Et Calpurnia vxor imaginata eſt,collabi faſtigiũ domus,maritúmque in gremio ſuo confodi: ac ſubitò cubiculi fores ſponte patuerunt.Ob hæc ſimul & ob infirmam valitudinem diu cunctatus,an ſe contineret & quæ apud ſenatum propoſuerat,agere differret:tandẽ D.Bruto adhortante,ne frequentes ac iam dudum opperientes deſtitueret,quinta ferè hora progreſſus eſt:libellúmque inſidiarum indicẽ,ab obuio quodã porrectum,libellis cæteris, quos ſiniſtra manu tenebat,quaſi mox lecturus,commiſcuit.Dein pluribus hoſtiis cæſis, cùm litare non poſſet,introiit curiam,ſpreta religione : Spurinnámque irridens,& vt falſum arguens,quòd ſine vlla noxa Idus Martiæ adeſſet: quamquam is* veniſſe quidem eas *diceret,*ſed non præteriiſſe.

82 *Aßidentem conſpirati,ſpecie officij circumſteterunt:illicóque Cimber*
A.V.C. DCCX. *Tullius,qui primas partes ſuſceperat, quaſi aliquid rogaturus, propius acceßit:renuentíque,& geſtu in aliud tempus differenti,ab vtroque humero togam apprehendit: deinde clamantem,* Iſta quidem vis eſt, *alter Caßius aduerſum vulnerat paullùm infra iugulum. Cæſar Caßij*

brachium

*brachium arreptum graphio traiecit:conatúſque proſilire,alio vulnere
tardatus eſt.Vtque animaduertit vndique ſe ſtrictis pugionibus peti,to
ga caput obuoluit: ſimul ſiniſtra manu ſinũ ad ima crura deduxit,quò
honeſtiùs caderet,etiam inferiore corporis parte velata. Atque ita tri
bus & viginti plagis confoſſus eſt, vno modo ad primum ictum gemitu
ſine voce edito.Etſi tradiderunt quidam, M.Bruto irruenti dixiſſe,*
Καὶ σὺ εἶ ἐκείνων, καὶ σὺ τέκνον? *Exanimis diffugientibus cunctis aliquam-
diu iacuit,donec lectica impoſitum,depẽdente brachio,tres ſeruuli do-
mum retulerunt.Nec in tot vulneribus,vt Antiſtius medicus exiſtima
bat,lethale vllum repertum eſt,niſi quod ſecundo loco in pectore acce-
perat.Fuerat animus coniuratis,corpus occiſi in Tiberim trahere,bona
publicare,acta reſcindere:ſed metu M.Antonij conſulis, & magiſtri e-
quitum Lepidi,deſtiterunt.Poſtulante ergo L.Piſone ſocero,teſtamen-* 83
*tum eius aperitur:recitatúrque in Antonij domo, quod Idibus Septem
bribus proximis in Lauicano ſuo fecerat,demandaueràtque virgini Ve
ſtali maximæ. Q.Tubero tradit,heredem ab eo ſcribi ſolitum ex conſu-
latu ipſius primo,vſque ad initium ciuilis belli, Cn. Pompeium: idque
militibus pro concione recitatum.Sed nouiſſimo teſtamento tres inſti-
tuit heredes ſororum nepotes,C.Octauium ex dodrante, & L.Pinariũ,
& Q. Pedium ex quadrante reliquo: in ima cera C.Octauium etiam
in familiam nomẽque adoptauit:pluréſque percuſſorum in tutoribus
filii,ſi quis ſibi naſceretur,nominauit: D.Brutum etiam in ſecundis he
redibus.Populo hortos circa Tiberim publicè, & viritim trecenos ſeſ-
tertios,legauit.Funere indicto, rogus exſtructus eſt in Martio campo* 84
*iuxta Iuliæ tumulum:& pro Roſtris aurata ædes ad ſimulacrum templi
Veneris Genitricis collocata: intráque lectus eburneus,auro ac purpura
ſtratus:& ad caput tropæum,cum veſte in qua fuerat occiſus.Præferen-
tibus munera,quia ſuffecturus dies non videbatur, præceptum eſt vt
omiſſo ordine,quibus quiſque vellet itineribus vrbis,portaret in cam-
pum Inter ludos cantata ſunt quædam ad miſerationem, & inuidiam
cædis eius,accommodata ex Pacuuii Armorum iudicio:*

Men' me ſeruaſſe,vt eſſent qui me perderent?

*Et ex Electra Attij alia ad ſimilem ſententiam. Laudationis loco cõſul
Antonius per præconẽ pronũtiauit Sen.conſ.quo omnia ei diuina ſimul
atque humana decreuerat:item iuſiurandum,quo ſe cuncti pro ſalute
vnius adſtrinxerãt:quibus perpauca à ſe verba addidit. Lectũ pro Ro-
ſtris in Forum magiſtratus & honoribus functi detulerunt. Quem cùm
pars in Capitolini Iouis cella cremare,pars in curia Pompeii,deſtinaret,
repẽtè duo quidã gladiis ſuccincti,ac bina iacula geſtantes,ardentibus
cereis ſuccenderũt:confeſtímque circumſtantium turba virgulta arida,
& cum ſubſelliis tribunalia,quidquid præterea ad donum aderat,con-*

geſſit: deinde tibicines & ſcenici artifices veſtem, quam ex inſtrumen
to triumphorũ ad præſẽtem vſum induerãt, detractã ſibi, atque diſciſ-
ſam, iniecere flãmæ: & veteranorũ militũ legionarii, arma ſua, quibus
exculti funus celebrabant. Matronæ etiã pleraque ornamenta ſua quæ
gerebant, & liberorum bullas atque prætextas. In ſummo publico luctu
exterarum gentium multitudo circulatim ſuo quæque more lamẽtata
eſt: præcipuéque Iudæi, qui etiam noctibus cõtinuis buſtũ frequentarũt.
85 *Plebs ſtatim à funere ad domum Bruti & Caſſii cum facibus tetẽdit:*
atque ægrè repulſa, obuium ſibi Heluium Cinnam, per errorẽ nominis,
quaſi Cornelius is eſſet quem grauiter pridie concionatũ de Cæſare, re-
quirebat: occidit: capútque eius præfixũ haſtæ circumtulit. Poſtea ſoli-
dam columnam prope XX *pedum lapidis Numidici in foro ſtatuit: ſcri-*
pſitque, PARENTI PATRIÆ. *Apud eandẽ lõgo tẽpore, ſacrificare,*
vota ſuſcipere, controuerſias quaſdã interpoſito per Cæſarem iureiuran
86 *do diſtrahere, perſeuerauit. Suſpicionem Cæſar quibuſdam ſuorum reli-*
quit, neque voluiſſe ſe diutius viuere, neque curaſſe quòd valitudine
minus proſpera vteretur: ideóque & quæ religiones monerẽt, & quæ re
nuntiarent amici, neglexiſſe. Sunt qui putent confiſum eum nouiſſimo
illo Senat. conſ. ac iureiurando, etiam cuſtodias Hiſpanorũ cum gladiis
ſectantiũ ſe, remouiſſe. Alii è diuerſo opinãtur, inſidias vndique immi-
nentes ſubire ſemel cõfeſſum ſatius eſſe, quàm cauere ſemper. Alii ferũt
dicere ſolitum, non tam ſua quàm Reip. intereſſe uti ſaluus eſſet: ſe iam
pridem potentiæ gloriæque abundè adeptum: Remp. ſi quid ſibi eueni-
ret, neque quietam fore, & aliquanto deteriore cõditione ciuilia bella
87 *ſubituram. Illud planè inter omnes ferè conſtitit, talem ei mortem pæne*
ex ſententia obtigiſſe. Nã & quondã cùm apud Xenophontem legiſſet,
Cyrum vltima valitudine mandaſſe quædam de funere ſuo, aſpernatus
tam lentum mortis genus, ſubitam ſibi celerémque optauerat. Et pri-
die quàm occideretur in ſermone nato ſuper cœnam, apud M. Lepidum
quiſnam eſſet finis vitæ commodiſſimus, repentinum inopinatúmque,
88 *prætulerat. Periit ſexto & quinquageſimo ætatis anno: atque in deorũ*
numerũ relatus eſt, non ore modo decernẽtiũ, ſed & perſuaſione vulgi.
Siquidem ludis, quos primò cõſecratos ei heres AVguſtus edebat, ſtella
crinita per ſeptẽ dies continuos fulſit, exoriens circa vndecimã horam.
Creditúmque eſt, animam eſſe Cæſaris in cælum recepti: & hac de cauſ-
ſa ſimulacro eius in vertice additur ſtella. Curiam, in qua occiſus eſt, ob
ſtrui placuit: Idúſque Martias parricidium nominari: ac ne vmquam
89 *eo die ſenatus ageretur. Percuſſorum autem ferè, neque triennio quiſ-*
quam amplius ſuperuixit, neque ſua morte defunctus eſt. Damnati om-
nes, alius alio caſu periit: pars naufragio, pars prælio, nonnulli ſemet eo-
dem illo pugione quo Cæſarem violauerant, interemerunt.

C. SVETONI TRANQVILLI DE XII. CÆSARIBVS LIBER II.

D. OCTAVIVS CÆSAR AVGVSTVS.

GENTEM *Octauiam Velitris præcipuã olim fuiſſe, multa* 1
declarant. Nã & vicus celeberrima parte oppidi iã pri-
dẽ Octauius vocabatur: & oſtẽdebatur ara Octauio conſe
crata: qui bello dux finitimo, cũ fortè Marti rẽ diuinã fa-
ceret, nũtiata repentè hoſtis incurſione, ſemicruda exta
rapta foco proſecuit: atque ita præliũ ingreſſus, victor rediit. Decretũ e-
tiã publicum exſtabat, quo cauebatur vt in poſterum quoque ſimili mo
do exta Marti redderentur, reliquiæque ad Octauios referrentur.

Ea gens à Tarquinio Priſco rege, inter Romanas gentes allecta, in 2
ſenatum mox à Ser. Tullio in patricias tranſducta, procedente tẽpore
ad plebem ſe contulit: ac rurſus magno interuallo per D. Iulium in pa-
triciatum rediit. Primus ex hac magiſtratũ populi ſuffragio cepit C. Ru
fus. Is quæſtorius Cn. & C. procreauit: à quibus duplex Octauiorum fa-
milia defluxit, conditione diuerſa. Siquidem Cn. & deinceps ab eo reli
qui omnes functi ſunt honoribus ſummis. At Caius eiúſque poſteri, ſeu
fortuna, ſeu voluntate, in equeſtri ordine conſtitere, vſque ad AVguſti
patrem. Proauus AVguſti ſecundo Punico bello, ſtipendia in Sicilia tri-
bunus militum fecit, AEmilio Pappo imperatore. Auus municipalibus
magiſteriis contentus, abundante patrimonio, tranquilliſsimè ſenuit.
Sed hæc alij. Ipſe AVguſtus nihil amplius quàm equeſtri familia ortũ
ſe ſcribit, vetere ac locuplete, & in qua primus ſenator pater ſuus fue-
rit. M. Antonius libertinum ei proauum exprobrat reſtionem, è pago
Thurino: auum argẽtariũ. Nec quidquã vltrà de paternis AVguſti ma
ioribus reperi. Octauius pater à principio ætatis, & re & æſtimatione 3
magna fuit: vt equidem mirer, hunc quoque à nonnullis argentarium,
atque etiam inter diuiſores, operáſque campeſtres, proditum. Amplis
enim innutritus opibus, honores & adeptus eſt facilè, & egregiè admi
niſtrauit. Ex prætura Macedoniã ſortitus, fugitiuos, reſiduam Spartaci
& Catilinæ manum, Thurinum agrum tenentes, in itinere deleuit, ne
gotio ſibi in ſenatu extra ordinẽ dato. Prouinciæ præfuit, non minore

iuſtitia quàm fortitudine. Namque Beſsis ac Thracibus magno prælio
fuſis, ita ſocios tractauit, vt epiſtolæ M. Tullij Ciceronis exſtent, quibus
Q. fratrem, eodem tempore parum ſecunda fama proconſulatum Aſiæ
adminiſtrantem, hortatur & monet, imitetur in promerendis ſociis vi
4 *cinum ſuum Octauium. Decedens Macedonia, prius quàm confiteri*
ſe candidatum conſulatus poſſet, morte obiit repentina, ſuperſtitibus li
beris, Octauia maiore, quàm ex Ancharia: & Octauia minore, item Au
guſto, quos ex Atia tulerat. Atia M. Atio Balbo, & Iulia ſorore C.
Cæſaris, genita eſt. Balbus paterna ſtirpe Aricinus, multis in familia ſe-
natoriis imaginibus, à matre Magnum Pompeium arctiſsimo continge
bat gradu: functúſque honore præturæ, inter xx. viros agrum Campa-
nũ plebi Iulia lege diuiſit. Verùm M. Antonius deſpiciens etiã mater-
nam Augusti originẽ, proauum eius Afri generis fuiſſe, & modo vnguẽ
tariã tabernã, modo piſtrinum Ariciæ exercuiſſe, obiicit. Caſsius qui-
dẽ Parmenſis quadã epiſtola, non tantùm vt piſtoris, ſed etiã vt num-
mularij nepotẽ, ſic taxat Auguſtũ, Materna tibi farina: ſiquidè ex
crudiſſimo Ariciæ piſtrino hanc finxit manibus collybo deco-
5 loratis Nerulonenſis menſarius. *Natus eſt Auguſtus, M. Tullio*
A.V.C. DCXCI. *Cicerone, & Antonio Coss. ix. Kal. Octobris, paullo ante ſolis exortũ,*
regione Palatij, ad Capita bubula: vbi nunc ſacrarium habet, aliquãto
poſt quã exceſsit, conſtitutum. Nã vt ſenatus Actis continetur, cùm C.
Lectorius adoleſcens patricij generis, in deprecanda grauiore adulte-
rij pœna, præter ætatẽ atque natales, hoc quoque patribus cõſcriptis al-
legaret, ſe eſſe poſſeſſorẽ, ac velut æditimum ſoli, quod primum D. Au-
guſtus naſcens attigiſſet: peterétque donari, quaſi proprio ſuo, ac pecu-
6 *liari Deo: decretũ eſt vt ea pars domus conſecraretur. Nutrimentorũ*
eius oſtenditur adhuc locus in auito ſuburbano, iuxta Velitras permo
dicus, & cellæ penuariæ inſtar: tenétq; vicinitatẽ opinio, tamquã & na
tus ibi ſit. Huc introire niſi neceſſario & caſtè, religio eſt: concepta opi-
nione veteri, quaſi temerè adeuntibus horror quidã & metus obiicia-
tur: ſed & mox cõfirmata eſt. Nã cùm poſſeſſor villæ nouus, ſeu fortè ſeu
tẽtãdi cauſſa cubitũ ſe eò cõtuliſſet: euenit, vt poſt pauciſsimas noctis ho
ras exturbatus inde ſubita vi, & incerta, pæne ſemianimis cũ ſtrato ſi-
7 *mul ante fores inueniretur. Infanti cognomẽ* THVRINO *inditũ eſt,*
in memoriã maiorum originis: vel quòd in regione Thurina, recens eo
nato, pater Octauius aduerſus fugitiuos rem proſperè geſſerat. Thuri-
num cognominatum, ſatis certa probatione tradiderim, nactus pueri-
lem imagunculam eius æream veterem, ferreis ac pæne iam exoleſcenti
bus litteris, hoc nomine inſcriptam: quæ dono à me Principi data inter
cubiculares colitur. Sed & à M. Antonio in epiſtolis per contumeliam
ſæpe Thurinus appellatur: & ipſe nihil amplius quàm mirari ſe
reſcribit,

reſcribit, Pro opprobrio nomen prius ſibi obiici. *Poſtea* C. CÆSARIS, *& deinde* AVGVSTI *cognomen aſſumſit: alterum, teſtamento maioris auunculi: alterum, Munatij Planci ſententia: cùm quibuſdã cenſentibus, Romulum appellari oportere, quaſi & ipſum conditorem vrbis, præualuiſſet vt AVguſtus potius vocaretur, non tantum nouo ſed etiam ampliore cognomine: quòd loca quoque religioſa, & in quibus augurato quid conſecratur, auguſta dicantur, ab auctu, vel ab auiũ geſtu, guſtúve, ſicut etiam Ennius docet ſcribens,*

Auguſto augurio poſtquam inclyta condita Roma eſt.

8 *Quadrimus, patrem amiſit: duodecimum annum agens, auiam Iuliam defunctam pro concione laudauit. Quadriennio pòſt virili toga ſumta, militaribus donis triumpho Cæſaris Africano donatus eſt, quamquam expers belli propter ætatem. Profectum mox auunculum in Hiſpanias, aduerſus Cn. Pompeij liberos, vix dum firmus à graui valitudine, per infeſtas hoſtibus vias, pauciſſimis comitibus, naufragio etiam facto, ſubſecutus, magnopere demeruit, approbata citò etiam morum indole ſuper itineris induſtriam. Cæſare poſt receptas Hiſpanias expeditionem in Dacos, & inde in Parthos, deſtinante, præmiſſus Apolloniam, ſtudiis vacauit. Vtque primùm occiſum eum, heredémque ſe comperit, diu cunctatus, an proximas legiones imploraret, id quidem conſilium vt præceps immaturúmque omiſit: cæterùm, vrbe repetita, hæreditatem adiit, dubitante matre, vitrico verò Marcio Philippo conſulari multùm diſſuadente. Atque ab eo tempore exercitibus comparatis, primùm cum M. Antonio, Marcóque Lepido, dein tantùm cum Antonio per duodecim ferè annos, nouiſſimè per quatuor & xl. ſolus Rempub. tenuit. Propoſita vita eius velut ſumma,* 9 *partes ſigillatim, neque per tempora ſed per ſpecies, exequar: quò diſtinctius demonſtrari cognoſcique poſſint. Bella ciuilia quinque geſſit: Mutinenſe, Philippenſe, Peruſinum, Siculum, Actiacum. Ex quibus primum ac nouiſſimum aduerſus M. Antonium: ſecundum aduerſum Brutum & Caſſium: tertium aduerſum L. Antonium Triumuiri fratrem: quartum aduerſus Sex. Pompeium, Cn. filium.* 10 OMNIVM *bellorum initium & cauſſam hinc ſumſit, nihil conuenientius ducens quàm necem auunculi vindicare, tueríque acta. Confeſtim vt Apollonia rediit, Brutum Caſſiúmque, & vi nec opinantes, & quia præuiſum periculum ſubterfugerant, legibus aggredi, reóſque cædis abſentes deferre ſtatuit. Ludos autem victoriæ Cæſaris non audentibus facere quibus obtigerat id munus, ipſe edidit. Et quo conſtantius cætera quoque exſequeretur, in locum Trib. plebis fortè demortui candidatum ſe oſtendit: quamquam patricius, nec dum ſenator. Sed aduerſante conatibus ſuis M. Antonio conſule, quem vel præcipuum adiuto-*

A.V.C. DCCX.

rem ſperauerat: ac ne publicum quidem & tranſlatitium ius vlla in re ſibi ſine pactione grauiſſimæ mercedis impertiēte, ad optimates ſe contulit: quibus eum inuiſum ſentiebat, maximè quòd D. Brutum obſeſſum Mutinæ, prouincia à Cæſare data, & per ſenatum confirmata, expellere armis niteretur. Hortantibus itaque nonnullis, percuſſores ei ſubornauit. Hac fraude deprehenſa, periculum inuicē metuens, veteranos ſimul A. V. C. DCCXI. *in ſuum ac Reip. auxilium, quanta potuit largitione, contraxit. Iuſſúſque comparato exercitui pro prætore præeſſe, & cum Hirtio ac Panſa, qui conſulatum acceperant, D. Bruto opem ferre, demandatum bellum tertio menſe confecit duobus prælijs. Priore, Antonius eum fugiſſe ſcribit: ac ſine paludamento equóque poſt biduum demum apparuiſſe. Sequenti, ſatis conſtat non modò ducis ſed etiam militis functum munere: atque in media dimicatione, aquilifero legionis ſuæ grauiter ſaucio,* 11 *aquilam humeris ſubiiſſe, diúque portaſſe. Hoc bello cum Hirtius in acie, Panſa paulo poſt ex vulnere periſſent, rumor increbruit, ambos opera eius occiſos: vt Antonio fugato, Rep. conſulibus orbata, ſolus victores exercitus occuparet. Panſæ quidem adeò ſuſpecta mors fuit, vt Glyco medicus cuſtoditus ſit, quaſi venenū vulneri indidiſſet. Adiicit his Aquilius Niger, alterum è conſulibus, Hirtium, in pugnæ tumultu* 12 *ab ipſo interemtum. Sed vt cognouit, Antonium poſt fugā à M. Lepido receptum, cæteróſque duces, & exercitus, conſentire pro patribus, cauſſam optimatium ſine cunctatione deſeruit, ad prætextum mutatæ voluntatis dicta factáq. quorundā calumniatus: quaſi alij ſe* puerū, *alij* ornandū tollendúmque *iactaſſent: ne aut ſibi, aut veteranis par gratia referretur. Et quo magis pœnitentiā prioris ſectæ approbaret, Nurſinos grandi pecunia, & quam pendere nequirent, multatos, extorres egit oppido: quòd Mutinenſi acie interemtorum ciuium tumulo publicè* 13 *extructo adſcripſerant,* Pro libertate eos occubuiſſe. A.V.C. DCCXII. *Inita cum Antonio & Lepido ſocietate, Philippenſe quoque bellum, quamquam inualidus atque æger, duplici prælio tranſegit: quorum priore caſtris exutus, vix ad Antonij cornu fuga euaſerat. Nec ſucceſſum victoriæ moderatus eſt: ſed capite Bruti Romam miſſo, vt ſtatuæ Cæſaris ſubiiceretur, in ſplendidiſſimū quemque captiuum non ſine verborum contumelia ſæuiit. Vt quidem vni ſuppliciter ſepulturam precanti reſpondiſſe dicatur,* Iam iſtam in volucrum fore poteſtatem: *alios, patrē & filium, pro vita roganteis, ſortiri vel dimicare iuſſiſſe, vt alterutri cōcederetur: ac ſpectaſſe vtrūque morientē, cùm patre, qui ſe obtulerat, occiſo, filius quoque voluntaria occubuiſſet nece. Quare cæteri, & in his M. Fauonius, ille Catonis æmulus, cū catenati producerētur, imperatore Antonio honorificè ſalutato, hunc fœdiſſimo conuicio corām proſciderunt. Partitis poſt victoriam officiis, cùm Antonius Orientem ordinandum,*

nandum,ipſe veteranos in Italiam reducẽdos, & municipalibus agris
collocandos recepiſſet:neque veteranorum neque poſſeſſorum gratiam
tenuit:alteris,pelli ſe,alteris,non pro ſpe meritorũ tractari querẽtibus.

Quo tempore L. Antonium,fiducia conſulatus quem gerebat, ac fra- 14
ternæ potentiæ,res nouas molientem,confugere Peruſiam coëgit,& ad A.V.C.
deditionem fame compulit:non tamen ſine magnis ſuis & ante bellum DCCXIII.
& in bello diſcriminibus. Nam cùm ſpectaculo ludorum gregarium
militem in XIIII ordinibus ſedentem excitari per apparitorem iuſſiſ-
ſet,rumore ab obtrectatoribus dilato, quaſi eundem mox & diſcrucia-
tum necaſſet: minimum abfuit quin periret,concurſu & indignatione
turbæ militaris.Saluti fuit,quòd qui deſiderabatur, repentè comparuit
incolumis,ac ſine iniuria. Circa Peruſium autem murum ſacrificans,
pæne interceptus eſt à manu gladiatorum,quæ oppido eruperat.

Peruſia capta,in plurimos animaduertit:orare veniam,vel excuſa- 15
re ſe conantibus vna voce occurrens,Moriẽdũ eſſe. Scribunt quidã, DCCXIV.
trecentos ex dedititiis electos,vtriuſque ordinis,ad arã diuo Iulio ex-
ſtructã,Idibus Martiis hoſtiarum more mactatos.Extiterunt qui tra-
derent,conſpecto eum ad arma iſſe,vt occulti aduerſarii,& quos metus
magis quàm voluntas contineret, facultate L. Antonii ducis præbita,
detegerentur:deuictiſque his,& confiſcatis, promiſſa veteranis præmia
perſoluerentur. Bellum Siculum inchoauit in primis,ſed diu traxit, 16
intermiſſum ſæpius: modò reparandarum claſſium cauſſa, quas tempe-
ſtatibus duplici naufragio, & quidem per æſtatem amiſerat: modò pace
facta,flagitante populo,ob interclusos commeatus,famémque ingraue-
ſcentem:donec nauibus ex integro fabricatis, ac XX ſeruorum millibus DCCXVII.
manumiſſis,& ad remum datis,portum Iulium apud Baias,immiſſo in
Lucrinum & Auernum lacum mari,effecit. In quo cùm hieme tota co-
pias exercuiſſet,Pompeium inter Mylas & Naulochum ſuperauit: ſub DCCXVIII.
horam pugnæ tam arcto repentè ſomno deuinctus, vt ad dandum ſi-
gnum ab amicis excitaretur.Vnde præbitam Antonio materiam putem
exprobrandi,Ne rectis quidẽ oculis eũ adſpicere potuiſſe inſtru
ctã aciẽ: verùm ſupinũ,cęlũ intuẽtẽ,ſtupidũ cubuiſſe:nec prius
ſurrexiſſe,ac militibus in conſpectũ fuiſſe, quàm à M.Agrippa
fugatæ ſint hoſtiũ naues. Alii dictũ factúmque eius criminãtur,qua-
ſi claſſibus tẽpeſtate perditis exclamauerit: etiã inuito Neptuno vi-
ctoriã ſe adepturũ:ac die Circenſiũ proximo ſollenni pompa ſimula-
crum Dei detraxerit.nec temerè plura ac maiora pericula vllo alio bel
lo adiit.Traiecto in Siciliam exercitu,cùm partem reliquam copiarum
cõtinenti repeteret,oppreſſus ex improuiſo à Demochare & Apollopha-
ne,præfectis Pompeii, vno demum nauigio ægerrimè effugit. Item cùm
præter Locros Rhegium pedibus iret, & proſpectis biremibus Pom-

peianis terrā legētibus,ſuas ratus,deſcendiſſet ad littus,pœnæ exceptus
eſt.Tunc etiam per deuios tramites refugientē, ſeruus AEmilii Paulli,
comitis eius,dolēs proſcriptū olim ab eo patrem Paullū,& quaſi occaſio-
A. V. C. *ne vltionis oblata,interficere conatus eſt.Poſt Pompeii fugam,collega-*
DCCXVIII. *rum alterum M.Lepidum,quem ex Africa in auxilium euocarat,ſuper*
bientem XX.*legionum fiducia,ſummáſque ſibi partes terrore ac minis*
vindicantem,ſpoliauit exercitu.ſupplicémque conceſſa vita Circeos in
17 *perpetuum relegauit. M. Antonii ſocietatem ſemper dubiam & in-*
certam,reconciliationibúſque variis malè focillatam abrupit tandem.
Et quo magis degeneraſſe eum à ciuili more approbaret, teſtamentum,
quod is Romæ etiam de Cleopatra liberis inter heredes nūcupatis reli-
querat,aperiendum recitandúmque pro concione curauit. Remiſit ta-
men hoſti iudicato neceſſitudines, amicóſque omnes: atque inter alios
DCCXXII. *C. Soſium & T. Domitium, tunc adhuc Coſs. Bononienſibus quoque*
publicè,quòd in Antoniorum clientela antiquitùs erāt, gratiam fecit
DCCXXIII. *coniurandi cum tota Italia pro partibus ſuis. Nec multò pòſt nauali præ*
lio apud Actiū vicit,in ſerū dimicatione protracta, vt in naui victor
pernoctauerit. Ab Actio cùm Samum inſulam in hiberna ſe recepiſ-
ſet,turbatus nuntiis de ſeditione militum,præmia & miſſionem poſcen
tium,quos ex omni numero confecta victoria Brundiſium præmiſerat,
repetit Italiam,tempeſtate in traiectu bis conflictatus: primò inter pro
montoria Peloponneſi atque AEtoliæ: rurſus circa montes Ceraunios:
vtrobique parte Liburnicarum demerſa: ſimúlque eius in qua veheba-
DCCXXIV. *tur,fuſis armamentis,& gubernaculo diffracto. Nec amplius quàm ſe-*
ptem & XX *dies, donec deſideria militum ordinarentur, Brundiſii*
commoratus, Aſiæ Syriæque circuitu AEgyptū petit: obſeſſáque Ale
xandria quò Antonius cum Cleopatra confugerat,breui potitus eſt. Et
Antonium quidem ſeras conditiones pacis tētantem,ad mortem ad-
egit,viditque mortuum.Cleopatræ, quam ſeruatam triumpho magno-
perè cupiebat,etiam Pſyllos admouit, qui venenum ac virus exſuge-
rent:quòd periiſſe morſu aſpidis putabatur. Ambobus communem ſe-
pulturæ honorem tribuit, ac tumulum ab ipſis inchoatum perfici iuſſit.
Antonium iuuenē,maiorē de duobus Fuluia genitis,ſimulacro D.Iu-
lii,ad quod poſt multas & irritas preces confugerat,abreptū interemit.
Item Cæſarionem,quem ex Cæſare Cleopatra concepiſſe prædicabat,re-
tractum è fuga ſupplicio affecit. Reliquos Antonii reginæque commu-
nes liberos,nō ſecus ac neceſſitudine iunctos ſibi & cōſeruauit, & mox
18 *pro conditione cuiuſque ſuſtinuit ac fouit. Per idem tempus, condi-*
torium & corpus Magni Alexandri,cùm prolatum è penetrali ſubie-
ciſſet oculis,corona aurea impoſita ac floribus aſperſis veneratus eſt: cō
*ſultúſque,num & Ptolemæum inſpicere vellet,*Regē ſe voluiſſe ait vi
dere,

dere, non mortuos. *AEgyptum, in prouinciæ formā redactam, vt feraciorem habilioremque annonæ vrbicæ redderet, foſſas omnes, in quas Nilus exæſtuat, oblimatas lōga vetuſtate, militari opere deterſit. Quóque Actiacæ victoriæ memoria celebratior in poſterū eſſet, vrbem Nicopolim apud Actium condidit: ludóſque illic Quinquennales conſtituit: & ampliato vetere Apollinis templo, locum caſtrorum, quibus fuerat vſus, exornatum naualibus ſpoliis, Neptuno ac Marti conſecrauit.*

19 *Tumultus poſt hæc, ac etiam rerum nouarum initia, coniurationéſque complures, prius quàm inualeſcerent, indicio detectas cōpreſſit, & alias alio tēpore: Lepidi iuuenis, deinde Varronis Murenæ, & Fānii Cæpionis, mox M. Egnatii, exin Plautii Rufi, Luciíque Paulli progeneri ſui: ac præter has L. Audaſii falſarū tabularū rei, ac neque ætate neque corpore integri: item Aſinii Epicadi ex gēte Parthyna hybridæ: ad extremum Telephi mulieris ſerui nomenculatoris. Nam ne vltimæ quidem ſortis hominum conſpiratione & periculo caruit. Audaſius atque Epicadus Iuliam filiam & Agrippam nepotem ex inſulis quibus continebātur, rapere ad exercitus: Telephus, quaſi debita ſibi fato dominatione, & ipſū & ſenatū aggredi, deſtinauerant. Quinetiam quōdā iuxta cubiculū eius lixa quidam ex Illyrico exercitu, ianitoribus deceptis, noctu deprehenſus eſt, cultro venatorio cinctus: impós ne mentis, an ſimulata dementia, incertum. Nihil enim exprimi quæſtione potuit.*

20 *Externa bella duo omnino per ſe geſſit: Dalmaticum, adoleſcens adhuc: & Antonio deuicto, Cantabricum. Dalmatico etiam vulnera excepit. vna acie, dextrum genu lapide ictus, altera autem, & crus & vtrūque brachium ruina pontis conſauciatus. Reliqua per legatos adminiſtrauit: vt tamē quibuſdam Pannonicis, atque Germanicis aut interueniret, aut non longè abeſſet, Rauennam, vel Mediolamū, vel Aquileiā vſque ab vrbe progrediens.* A.V.C. DCCXXI. DCCXXVII.

21 *Domuit autem partim ductu partim auſpiciis ſuis Cantabriam, Aquitaniam, Pannoniam, Dalmatiam, cum Illyrico omni: item Rhætiam, & Vindelicos, ac Salaſſos, gentes Inalpinas. Coërcuit & Dacorum incurſiones, tribus eorum ducibus cum magna copia cæſis, Germanóſque vltra Albim fluuium ſummouit: ex quibus Suenos & Sicambros dedentes ſe traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocauit. Alias item nationes malè quietas ad obſequium redegit. Nec vlli genti ſine iuſtis & neceſſariis cauſſis bellum intulit. Tantúmque abfuit à cupiditate quoquo modo imperium vel bellicam gloriam augendi, vt quorundam barbarorum principes in æde Martis Vltoris iurare coëgerit, manſuros ſe in fide ac pace quam peterent: à quibuſdam verò nouum genus obſidum fœminas exigere tentauerit: quòd negligere marium pignora ſentiebat. & tamen poteſtatē ſemper omnibus fecit, quoties vellēt, obſides recipiēdi. Neq; aut cre-*

briùs aut perfidioſiùs rebellãtes grauiore vmquam multatus eſt pœna,
quàm vt captiuos ſub lege venundaret, ne in vicina regione ſeruirẽt,
néve intra XXX *annum liberarentur. Quæ virtutis moderationiſque*
fama, Indos etiam ac Scythas, auditu modò cognitos, pellexit ad ami-
citiam ſuam populique Romani vltrò per legatos petendam. Parthi
quoque & Armeniam vindicãti facilè ceſſerũt: & ſigna militaria quæ
M. Craſſo & M. Antonio ademerant, repoſcenti reddiderunt: obſidéſ-
que inſuper obtulerunt: denique pluribus quondam de regno concer-
22 *tantibus, nonniſi ab ipſo electum comprobauerunt. Ianum Quirinum ſe-*
mel atque iterum à condita vrbe memoriam ante ſuam clauſum, in
multo breuiore temporis ſpatio, terra marique pace parta, ter cluſit. Bis
ouans ingreſſus eſt vrbem, poſt Philippenſe, & rurſus poſt Siculum bel-
lum. Curules triumphos treis egit, Dalmaticum, Actiacum, Alexãdri-
23 *num: continuo triduo omnes. Graues ignominias cladéſque, duas*
A. V. C. *omnino, nec alibi quam in Germania, accepit, Lollianam & Varianam:*
DCCXXXVIII *ſed Lollianam maioris infamiæ, quàm detrimenti: Varianam pæne exi-*
DCCLXII *tialem, tribus legionibus, cum duce legatiſque & auxiliis omnibus, cæ-*
ſis. Hac nuntiata excubias per vrbem indixit, ne quis tumultus exiſte-
ret: & Præſidibus prouinciarum propagauit imperium, vt & à peritis
& aſſuetis ſocii continerentur. Vouit & magnos ludos Ioui Opt. Max.
SI REMPVBLICAM IN MELIOREM STA-
TVM VERTISSET: *quod factũ Cimbrico Marſicóq; bello e-*
rat. Adeò nãq; cõſternatũ ferũt, vt per cõtinuos mẽſes barba capillóque
ſummiſſo, caput interdũ foribus illideret, vociferans: Quinctili Vare,
legiones redde: *diémq; cladis quotãnis mœſtũ habuerit ac lugubrem.*
24 IN RE *militari & commutauit multa, & inſtituit: atque etiã ad an-*
tiquum morem nonnulla reuocauit. diſciplinam ſeueriſſimè rexit. ne
legatorum quidem cuiquam, niſi grauate, hiberniſque demum menſi-
bus, permiſit vxorem interuiſere. Equitem R. quòd duobus filiis adole-
ſcentibus, cauſſa detrectandi ſacramenti pollices amputaſſet, ipſum bo-
náque ſubiecit haſtæ: quem tamen, quòd imminere emtioni publica-
nos videbat, liberto ſuo addixit, vt relegatũ in agros pro libero eſſe ſi-
neret. Decimam legionem contumaciùs parentem, cum ignominia to-
tam dimiſit: item alias immodeſtè miſſionem poſtulantes, citra com-
moda emeritorum præmiorum exauctorauit. cohortes, ſi quæ ceſſiſſent
loco, decimatas hordeo pauit. centuriones, ſtatione deſerta itidem, vt
manipulares, capitali animaduerſione puniit: pro cætero delictorũ ge-
nere variĩs ignominiis affecit, vt ſtare per totum diem iuberet ante Præ-
torium: interdum tunicatos, diſcinctóſque, nonnumquam cum decem-
25 *pedis, vel etiam ceſpitem portantes. Neque poſt bella ciuilia, aut in*
cõtione, aut per edictum, vllos militum commilitones *appellabat, ſed*
milites. *Ac ne à filiis quidẽ, aut priuignis ſuis, imperio præditis, aliter*

appellari paſſus eſt. ambitioſius id exiſtimãs, quàm aut ratio militaris, aut temporum quies, aut ſua domúſque ſuæ maieſtas poſtularet. Libertino milite, præterquam Romæ incendiorum cauſſa, & ſi tumultus in grauiore annona metueretur, bis vſus eſt: ſemel ad præſidium coloniarum Illyricum contingentium: iterum ad tutelam ripæ Rheni fluminis. eóſque ſeruos adhuc viris fœminíſque pecunioſioribus indictos, ac ſine mora manumiſſos, ſub priore vexillo habuit, neque aut commiſtos cum ingenuis, aut eodem modo armatos. Dona militaria aliquanto faciliùs, phaleras & torques, quidquid auro argentóque conſtaret, quàm vallares ac murales coronas, quæ honore præcellerent, dabat: has quàm parciſſimè, & ſine ambitione, ac ſæpe etiam caligatis tribuit. M. Agrippam in Sicilia poſt naualem victoriam cæruleo vexillo donauit. Solos triumphales, quamquam & ſocios expeditionũ, & participes victoriarum ſuarum, numquam donis impertiendos putauit: quòd ipſi quoque ius habuiſſent tribuẽdi ea quibus vellent. Nihil autem minùs in perfecto duce, quàm feſtinationem temeritatémque conuenire arbitrabatur. Crebrò itaque illa iactabat:

Σπεῦδε βραδέως, &

Ἀσφαλὴς γὰρ ἐς' ἀμείνων, ἢ θρασὺς ςρατηλάτης.

EVripid. Phœniſſ.

Et, Sat celeriter fieri, quidquid fiat ſatis bene. *Præliũ quidem aut bellũ ſuſcipiẽdũ omnino negabat, niſi cùm maior emolumẽti ſpes quàm dãni metus oſtẽderetur. Nã* minima cõmoda nõ minimo ſectãtes diſcrimine, ſimile *aiebat* eſſe aureo hamo piſcantibus: cuius abrupti damnum nulla captura penſari poſſet. MAGISTRATVS 26 *atque honores, & ante tẽpus, & quoſdã noui generis, perpetuóſque, cepit. Conſulatum* XX *ætatis anno inuaſit, admotis hoſtiliter ad vrbem legionibus: miſſíſque qui ſibi nomine exercitus depoſcerent. Cùm quidem cunctante ſenatu, Cornelius Centurio, princeps legationis, reiecto ſagulo, oſtendens gladii capulum, non dubitaſſet in curia dicere,* Hic faciet, ſi vos non feceritis. *Secundum conſulatum poſt* IX *annos, tertiũ anno interiecto geſſit: ſequentes vſque ad vndecimum continuauit: multíſque mox, cum deferrentur, recuſatis, duodecimum magno, id eſt, ſeptemdecim annorum interuallo, & rurſus tertium decimum biennio pòſt vltro petiit: vt Caium & Lucium filios ampliſſimo præditus magiſtratu, ſuo quemque tirocinio deduceret in forum. Quinque medios conſulatus à ſexto ad vndecimum annuos geſſit: cæteros autem ſex, aut nouem aut ſex aut quatuor aut tribus menſibus, ſecundum verò, pauciſſimis horis. Nam die Kalẽdarum Ianuarii, cùm mane pro æde Capitolini Iouis paullulum curuli ſella præſediſſet, honore abiit, ſuffecto alio in locum ſuum. Nec omnes Romæ, ſed quartum conſulatum in Aſia, quintum in inſula Samo, octauum & nonum Tarracone iniit.*

TRIVMVIRATVM Reip. cõſtituẽdæ per decem annos adminiſtrauit: in quo reſtitit quidẽ aliquãdiu collegis, ne qua fieret proſcriptio, ſed inceptam vtroque acerbiùs exercuit. Namque illis in multorum ſæpe perſonam per gratiam & preces exorabilibus, ſolus magnoperè contendit ne cui parceretur: proſcripſitque etiam C. Toranium tutorem ſuum, eundémque collegam patris ſui Octauii in ædilitate. Iunius Saturninus hoc ampliùs tradit, Cùm peracta proſcriptione, M. Lepidus in ſenatu excuſaſſet præteria, & ſpem clementiæ in poſterum feciſſet: quoniam ſatis pœnarum exactum eſſet, hunc è diuerſo profeſſum, ita modũ ſe proſcribendi ſtatuiſſe, vt omnia ſibi reliquerit libera. in cuius tamen pertinaciæ pœnitentiam, poſtea T. Iunium Philopœmenem, quòd patronum ſuum proſcriptum celaſſe olim diceretur, equeſtri dignitate decorauit. In eadem hac poteſtate multiplici flagrauit inuidia. Nam & Pinarium equitem R. cùm cõcionante ſe admiſſa turba paganorum apud milites ſubſcribere quædam animaduertiſſet, curioſum ac ſpeculatorem ratus, coram confodi imperauit. Et Tedium Afrum Cos. deſignatum, quia factum quoddam ſuum maligno ſermone carpſiſſet, tantis perterruit minis, vt is ſe præcipitauerit. Et Q. Gallium prætorem, in officio ſalutationis, tabulas duplices veſte tectas tenentem, ſuſpicatus gladium occulere: nec quidquam ſtatim, ne aliud inueniretur auſus inquirere, paullo pòſt per cẽturiones & milites raptum è tribunali ſeruilem in modum torſit: ac fatentem nihil, iuſſit occidi, priùs oculis eius ſua manu effoſſis: quem tamen ſcribit colloquio petito inſidiatum ſibi, coniectúmque à ſe in cuſtodiam, deinde vrbe interdicta dimiſſum, naufragio vel latronũ inſidiis periiſſe.

A.V.C. DCCXXXI. Tribunitiam poteſtatem perpetuam recepit: in qua ſemel atque iterum per ſingula luſtra collegã ſibi cooptauit. Recepit & morum legúmque regimen æquè perpetuum: quo iure, quamquam ſine cenſuræ honore, cenſum tamẽ populi ter egit: primum ac tertium cũ collega, medium ſolus.

28 De reddenda Rep. bis cogitauit: primò poſt oppreſſum ſtatim Antonium, memor obiectum ab eo ſibi ſæpius, quaſi per ipſum ſtaret ne redderetur: ac rurſus tædio diuturnæ valitudinis: cùm etiam magiſtratibus ac ſenatu domũ accitis Rationariũ imperii tradidit. Sed reputans & ſe priuatũ non ſine periculo fore, & illã pluriũ arbitrio temerè cõmitti, in retinẽda perſeuerauit: dubiũ euẽtu meliore an volũtate. Quã voluntatẽ cũ præ ſe identidem ferret, quodã etiã edicto his verbis teſtatus eſt. Ita mihi ſaluá ac ſoſpitẽ rẽp. ſiſtere in ſua ſede liceat, atque eius rei fructum percipere, quẽ peto, vt optimi ſtatus auctor dicar: & moriẽs vt feram mecũ ſpẽ, manſura in veſtigio ſuo fũdamẽta Reip. quæ iecero. Fecitq; ipſe ſe cõpotẽ voti, niſus omni modo ne quẽ noui ſtat⁹ pœniteret.

29 VRBEM neq; pro maieſtate imperii ornatã, & inũdationibus incẽdiiſque

obnoxiam,

obnoxiam, excoluit adeò, vt iure ſit gloriatus, marmoream ſe relinquere: quam lateritiam accepiſſet. Tutam verò, quantum prouideri humana ratione potuit: etiam in poſterum præſtitit. Publica opera plurima exſtruxit: ex quibus vel præcipua, Forum cum æde Martis Vltoris, templum Apollinis in Palatio, ædem Tonantis Iouis in Capitolio. Fori exſtruendi cauſſa fuit, hominum & iudic.orum multitudo, quæ videbatur, nõ ſufficiẽtibus duobus, etiã tertio ind:gere. Itaque feſtinant ìus, nec dum perfecta Martis æde, publicatũ eſt cautúmque vt ſeparatim in eo publica iudicia & ſortitiones iudicũ fierent. AEdem Marti bello Philippenſi pro vltione paterna ſuſcepto vouerat. Sanxit ergo vt de bellis triumphíſque heic conſuleretur ſenatus: prouincias cum Imperio petituri, hinc deducerentur: quíque victores rediſſent, huc inſignia triumphorum inferrent. Templum Apollinis in ea parte Palatinæ domus excitauit, quam fulmine ictam deſiderari à Deo haruſpices pronuntiarant. Addita porticus cum bibliotheca Latina Græcáque. quo loco iam ſenior ſæpe etiam ſenatum habuit, decuriáſque iudicum recognouit.

Tonanti Ioui ædem conſecrauit, liberatus periculo, cùm expeditione Cãtabrica per nocturnũ iter lecticã eius fulgur perſtrinxiſſet, ſeruúmq; prælucentem exanimaſſet. Quædam etiam opera ſub nomine alieno, nepotũ ſcilicet & vxoris ſororiſque, fecit: vt porticũ baſilicámq; Lucii & Caii: item porticus Liuiæ & Octauiæ, theatrúmque Marcelli. Sed & cæteros principes viros ſæpe hortatus eſt vt pro facultate quiſq; monumentis, vel nouis, vel refectis & excultis, vrbem adornarẽt. Multáq; à multis exſtructa ſunt: ſicut à Marcio Philippo, ædes Herculis Muſarũ: à L. Cornificio, ædes Dianæ: ab Aſinio Pollione, atrium Libertatis: à Munatio Planco, ædes Saturni: à Cornelio Balbo, theatrum: à Statilio Tauro, amphitheatrum: à M. verò Agrippa, complura, & egregia.

Spatiũ vrbis in regiones vicóſque diuiſit: inſtituítque vt illas annui 30 *magiſtratus ſortitò tuerentur, hos magiſtri è plebe cuiuſque viciniæ electi. Aduerſus incendia excubias nocturnas, vigiléſque commentus eſt. Ad coërcendas inundationes, alueum Tiberis laxauit, ac repurgauit, completum olim ruderibus, & ædificiorum prolapſionibus coarctatum. Quò autẽ faciliùs vndique vrbs adiretur, deſumto ſibi Flaminia via Arimino tenus munienda, reliquas triumphalibus viris ex manubiali pecunia ſternendas diſtribuit. AEdes ſacras vetuſtate collapſas, aut incendio abſumtas, refecit: eáſque & cæteras opulentiſſimis donis adornauit: vtpote qui in cellam Capitolini Iouis ſedecim millia pondo auri, gemmáſque ac margaritas quingẽties HS. vna donatione contulerit. POSTQVAM verò pontificatum maximum, quem nun-* 31 *quam viuo Lepido auferre ſuſtinuerat, mortuo demum ſuſcepit,* A. V. C. DCCXII. *quidquid fatidicorum librorum Græci Latiníque generis, nullis vel parum*

idoneis auctoribus vulgò ferebatur, ſupra duo millia contracta vndique cremauit: ac ſolos retinuit Sibyllinos: hos quoque delectu habito: condiditque duobus forulis auratis ſub Palatini Apollinis baſi. Annum à D. Iulio ordinatum, ſed poſtea negligentia conturbatum atque confuſum, rurſus ad priſtinam rationem redegit: in cuius ordinatione Sextilem menſem è ſuo cognomine nuncupauit, magis quàm Septembrem, quo erat natus: quia hoc ſibi & primus conſulatus & inſignes victoriæ obtigiſſent. Sacerdotum & numerum & dignitatẽ, ſed & commoda, auxit: præcipuè Veſtalium virginum. cúmque in demortuæ locum aliã capi oporteret, ambiréntque multi ne filias in ſortem darẽt: adiurauit, ſi cuiuſquam neptium ſuarum competeret ætas, oblaturum ſe fuiſſe eam. Nonnulla etiam ex antiquis cærimoniis paullatim abolita reſtituit: vt Salutis augurium, Diale flaminium, ſacrũ Lupercale, ludos Seculares & compitalicios. Lupercalibus vetuit currere imberbes: itẽ, Secularibus ludis iuuenes vtriuſque ſexus prohibuit vllum nocturnum ſpectaculum frequentare, niſi cum aliquo maiore natu propinquorum. Compitales Lares ornare bis anno inſtituit, vernis floribus, & æſtiuis.

Proximum à Dis immortalibus honorem memoriæ ducum præſtitit, qui imperium populi R. ex minimo maximum reddidiſſent. Itaque & opera cuiuſque, manẽtibus titulis, reſtituit: & ſtatuas omnium triũphali effigie in vtraque Fori ſui porticu dedicauit. Profeſſus eſt edicto, cõmẽtũ id ſe, vt illorũ velut ad exẽplar & ipſe dũ viueret, & inſequẽtiũ ætatũ principes exigerentur à ciuibus. Pompeii quoque ſtatuam contra theatri eius regiam, marmoreo iano ſuppoſuit, tranſlatam è curia, in qua C. Cæſar fuerat occiſus.

32 PLERAQVE peſſimi exempli correxit, quæ in perniciem publicam, aut ex conſuetudine licentiáque bellorum ciuilium durauerãt, aut per pacem etiam exſtiterant. Nam & graſſatorũ plurimi palàm ſe ferebant ſuccincti ferro, quaſi tuẽdi ſui cauſſa: & rapti per agros viatores ſine diſcrimine, liberi, ſeruique, ergaſtulis poſſeſſorum ſupprimebantur: & plurimæ factiones, titulo collegii noui, ad nullius non facinoris ſocietatem coibant. Igitur graſſatores, diſpoſitis per opportuna loca ſtationibus, inhibuit: ergaſtula recognouit: collegia, præter antiqua & legitima, diſſoluit: tabulas veterũ ærarii debitorum, vel præcipuam calumniandi materiam exuſſit. Loca in vrbe publica iuris ambigui poſſeſſoribus adiudicauit. Diuturnorum reorum, & ex quorũ ſordibus nihil aliud quàm voluptas inimicis quæreretur, nomina aboleuit: cõditione propoſita, vt ſi quem quis repetere vellet, par periculum pœnæ ſubiret. Ne quod autem maleficium negotiúmve impunitate vel mora elaberetur, XXX amplius dies, qui honorariis ludis occupabantur, actui rerum accommodauit. Ad tres iudicum decurias, quartam addixit ex inferiore cenſu: quæ ducenariorum vocaretur,

retur, indicarétque de leuioribus ſummis. Iudices à triceſimo ætatis an
no allegit: id eſt, quinquennio maturiùs quàm ſolebant. At pleriſque iu
dicandi munus detrectantibus, vix conceſſit vt ſingulis decuriis per vi
ces annua vacatio eſſet: & vt ſolitæ agi Nouembri ac Decembri menſe
res omitterentur. Ipſe ius dixit aſſiduè, & in noctem nonnunquam: 33
ſi parum corpore valeret, lectica pro tribunali collocata, vel etiam do-
mi cubans. Dixit autem ius non diligentia modò ſumma, ſed & lenita-
te: ſi quidem manifeſti parricidii reum, ne culeo inſueretur, quòd non
niſi confeſſi afficiuntur hac pœna, ita fertur interrogaſſe: Certè patrē
tuū nō occidiſti? *Et cùm de falſo teſtamēto ageretur, omnéſque ſigna*
tores lege Cornelia tenerentur: non tātùm duas tabellas, damnatoriā
& abſolutoriam, ſimul cognoſcentibus dedit: ſed tertiam quoque, qua i-
gnoſceretur iis quos fraude ad ſignādum, vel errore inductos conſtitiſ-
ſet. Appellationes quotannis vrbanorum quidem litigatorum prætori
delegauit vrbano: at prouincialium conſularibus viris, quos ſingulos
cuiuſque prouinciæ negotiis præpoſuiſſet. Leges retractauit, & quaſ- 34
dam ex integro ſanxit: vt ſumtuariam, & de adulteriis, & de pudici-
tia, de ambitu, de maritādis ordinibus. Hāc cùm aliquāto quàm cæteras
ſeueriùs emendaſſet, præ tumultu recuſantium perferre non potuit: niſi
ademta demum lenitáve parte pœnarum: & vacatione triennii data,
auctíſque præmiis. Sic quoque abolitionem eius, publico ſpectaculo
pertinaciter poſtulante equite, accitos Germanici liberos, receptóſque
partim ad ſe, partim in patris gremium oſtentauit: manu vultúque ſi-
gnificans, ne grauarentur imitari iuuenis exemplum. Cúmque etiam
immaturitate ſponſarum, & matrimoniorum crebra mutatione vim le
gis eludi ſentiret, tempus ſponſas habēdi coarctauit: diuortiis modum
impoſuit. Senatorum affluentem numerum deformi & incondita 35
turba (erant enim ſupermille, & quidam indigniſſimi, & poſt necem
Cæſaris per gratiam & præmiū allecti, quos Orcinos vulgus vocabat)
ad modum priſtinum & ſplēdorem redegit, duabus lectionibus: prima,
ipſorū arbitratu, quo vir virum legit: ſecunda, ſuo & Agrippæ. quo tem
pore exiſtimatur lorica ſub veſte munitus, ferróque cinctus præſediſſe,
decem valentiſſimis ſenatorii ordinis amicis ſellam ſuam circumſtanti
bus. Cordus Cremutius ſcribit, ne admiſſum quidem tunc quemquam
ſenatorum, niſi ſolum, & prætentato ſinu. Quoſdam ad excuſandi ſe ve-
recundiam compulit: ſeruauítque etiam excuſantibus inſigne veſtis, &
ſpectandi in orcheſtra epulandíque publicè ius. Quo autem lecti pro-
batique & religioſiùs & minore moleſtia ſenatoria munera fungeren-
tur, ſanxit vt priùs quàm conſideret quiſque, thure ac mero ſupplicaret
apud aram eius dei in cuius tēplo coiretur: & ne plus quàm bis in mēſe
legitimus ſenatus ageretur, Kalendis & Idibus: néve Septembri Octo-

brive menſe vllos adeſſe alios neceſſe eſſet, quàm ſorte ductos, per quo-
rum numerum decreta confi i poſſent: ſibique inſtituit conſilia ſortiri
ſemeſtria, cum quibus de negotiis ad frequentem ſenatum referendis
antè tractaret. Sententias de maiore nego io, non more, atque ordine,
ſed prout libuiſſet, prærogabat: vt perinde quiſque animum intende-
36 *ret, ac ſi cēſendum magis quàm aſſentiendum eſſet. Auctor & aliarum*
rerum fuit: in queis ne acta ſenatus publicarentur: ne magiſtratus depo
ſito honore ſtatim in prouincias mitterentur: vt proconſulibus ad mu-
los, & tabernacula, quæ publicè locari ſolebant, certa pecunia conſtitue
retur: vt cura ærarii à quæſtoribus vrbanis ad prætorios prætoréſve
tranſiret: vt centumuiralem haſtam, quam quæſtura functi conſueue-
37 *rant cogere, decemuiri cogerent. Quóque plures partem admini-*
ſtrandæ Reip. caperent, noua officia excogitauit: curam operum publi-
corum, viarum, aquarum, aluei Tiberis, frumenti populo diuidundi,
præfecturam vrbis, Triumuiratum legendi ſenatus, & alterum recogno
ſcendi turmas equitum, quotieſcumque opus eſſet. Cenſores creari deſi-
tos longo interuallo creauit, numerum prætorum auxit. Exegit etiam,
vt quoties conſulatus ſibi daretur, binos pro ſingulis collegas haberet:
nec obtinuit, reclamantibus cunctis, ſatis maieſtatē eius imminui, quòd
38 *honorem eum non ſolus ſed cum altero gereret. Nec parcior in bel-*
lica virtute honoranda, ſuper XXX ducibus iuſtos triumphos, & ali-
quanto pluribus triumphalia ornamenta decernenda curauit. Liberis
ſenatorum, quò celeriùs Reip. aſſueſcerent, protinus virilem togam, la-
tum clauum induere, & curiæ intereſſe permiſit: militiámque auſpican-
tibus, non tribunatum modò legionum, ſed & præfecturas alarum de-
dit: ac ne quis expers caſtrorum eſſet, binos plerumque laticlauios præ-
poſuit ſingulis alis. Equitum turmas frequenter recognouit, poſt lon-
gam intercapedinem reducto more tranſuectionis. Sed neque detrahi
quemquam in tranſuehendo ab accuſatore paſſus eſt: quod fieri ſolebat:
& ſenio vel aliqua corporis labe inſignibus permiſit, præmiſſo in ordine
equo, ad reſpondendum quoties citarentur, pedibus venire: mox red-
dendi equi gratiam fecit eis qui maiores annorum quinque & trigin-
39 *ta retinere eum nollent. Impetratíſque à ſenatu decem adiutoribus,*
vnumquemque equitum rationem vitæ reddere coëgit: atque ex im-
probatis alios pœna alios ignominia notauit. plures admonitione, ſed
varia. Leniſſimum genus admonitionis fuit traditio coràm pugillariū,
quos taciti, & ibidem ſtatim legerent. Notauitque aliquos, quòd pecu-
40 *nias leuioribus vſuris mutuati, grauiore fœnore collocaſſent. Comi-*
tiis tribunitiis ſi deeſſent candidati, ſenatores ex equitibus Romanis
creauit: ita vt poteſtate tranſacta, in vtro vellent ordine, manerent.
Cùm autem plerique equitum, attrito bellis ciuilibus patrimonio,
ſpectare

*ſpectare ludos è quatuordecim non auderent, metu pœnæ theatralis: pro-
nuntiauit, non teneri ea quibus ipſis parentibúſve equeſter cenſus vn-
quam fuiſſet. Populi recenſum vicatim egit: ac ne plebs frumentationum
cauſſa frequentiùs à negotiis auocaretur, ter in annum quaternûm men-
ſium teſſeras dare deſtinauit: ſed deſideranti conſuetudinem veterem con-
ceſſit rurſus, vt ſui cuiuſque menſis acciperet. Comitiorum quoque pri-
ſtinum ius reduxit: ac multiplici pœna coercito ambitu, Fabianis & Sca-
ptenſibus tribulibus ſuis die comitiorum, ne quid à quoquam candidato
deſiderarent, ſingula millia nummûm à ſe diuidebat. Magni præterea e-
xiſtimans, ſincerum, atque ab omni colluuione peregrini ac ſeruilis ſangui-
nis incorruptum ſeruare populum: & ciuitatem Romanam parciſſime de-
dit, & manumittendi modum terminauit. Tiberio pro cliente Græco pe-
tenti reſcripſit,* Non aliter ſe daturum quàm ſi præſens ſibi perſua-
ſiſſet quàm iuſtas petendi cauſſas haberet. *Et Liuiæ pro quodam tri-
butario Gallo roganti, ciuitatem negauit, immunitatem obtulit: affirmans,*
Se faciliùs paſſurum fiſco detrahi aliquid, quàm ciuitatis Romanæ
vulgari honorem. *Seruos non contentus multis difficultatibus à liberta-
te, & multo pluribus à libertate iuſta, remouiſſe: cùm & de numero & de
conditione ac differentia eorum qui manumitterentur, curioſè cauiſſet, hoc
quoque adiecit, ne vinctus vnquam tortúſve quis, vllo libertatis genere
ciuitatem adipiſceretur. Etiam habitum veſtitúmque priſtinum reducere
ſtuduit. Ac viſa quondam pro concione pullatorum turba, indignabundus
& clamitans:* En, *ait,*

Romanos rerum dominos, gentémque togatam.

*Negotium ædilibus dedit ne quem poſthac paterentur in Foro Circóve,
niſi poſitis lacernis, togatum conſiſtere.* LIBERALITATEM *o-* 41
*mnibus ordinibus per occaſiones frequenter exhibuit. Nam & inuecta
urbi Alexandrino triumpho regiâ gaza, tantam copiam nummariæ rei
effecit, vt fœnore diminuto, plurimum agrorum pretiis acceſſerit. Et po-
ſtea quoties ex damnatorum bonis pecunia ſuperflueret, vſum eius grà-
tuitum iis qui cauere in duplum poſſent, ad certum tempus indulſit. Se-
natorum cenſum ampliauit: ac pro octingentorum millium ſumma duo-
decies* HS. *taxauit, ſuppleuítque non habentibus. Congiaria populo fre-
quenter dedit, ſed diuerſæ ferè ſummæ: modo quadragenos, modo tricenos:
nonnumquam ducenos quinquagenóſque nummos. ac ne minores quidem
pueros præteriit, quamuis nonniſi ab vndecimo ætatis anno accipere con-
ſueſſent. Frumentum quoque in annonæ difficultatibus ſæpe leuiſſimo,
interdum nullo pretio, viritim admenſus eſt, teſſeráſque nummarias
duplicauit. Sed vt ſalubrem magis quàm ambitioſum principem ſci-* 42
*res, querentem de inopia & caritate vini populum, ſeueriſſima co-
ercuit voce:* Satis prouiſum à genero ſuo Agrippa, perductis plu-

ribus aquis, ne homines ſitirent. *Eidem populo promiſſum quidem congiarium repoſcenti,* Bonæ fidei eſſe reſpondit: *non promiſſum autem flagitanti, turpitudinem & impudentiam edicto exprobrauit: affirmauitque, non daturum ſe, quamuis dare deſtinarat. Nec minore grauitate atque conſtantia, cùm propoſito congiario multos manumiſſos, inſertóſque ciuium numero, comperiſſet, negauit accepturos quibus promiſſum non eſſet: cæteriſque minus quàm promiſerat, dedit, vt deſtinata ſumma ſufficeret. Magna verò quondam ſterilitate, ac difficili remedio, cùm venalitias & laniſtarum familias, peregrinóſque omnes, exceptis medicis & præceptoribus, partémque ſeruitiorum, vrbe expuliſſet: vt tandem annona conualuit,* impetum ſe cepiſſe *ſcribit,* frumentationes publicas in perpetuum abolendi, quòd earum fiducia cultura agrorum ceſſaret: neque tamen perſeueraſſe, quia certum haberet, poſſe per ambitionem quandoque reſtitui. *Atque ita poſt hanc rem temperauit, vt non minorem aratorum ac negotiantium quàm populi rationem deduceret.*

43 SPECTACVLORVM *& aſſiduitate & varietate, atque magnificentia, omnes anteceſſit. Feciſſe ludos ſe ait ſuo nomine quater: pro aliis magiſtratibus, qui aut abeſſent, aut non ſufficerent, ter & vicies. Fecitque nonnumquam vicatim, ac pluribus ſcenis per omnium linguarum hiſtriones: non in foro modò, nec Amphitheatro, ſed in Circo & in Septis, & aliquando nihil præter venationem edidit. Athletas extructis in campo Martio ſedibus ligneis: item nauale prælium circa Tiberim cauato ſolo: in quo nunc Cæſarum nemus eſt. Quibus diebus cuſtodes in vrbe diſpoſuit, ne raritate remanentium graſſatoribus obnoxia eſſet. In circo aurigas curſoréſque & confectores ferarum, & nonnunquam ex nobiliſſima iuuentute, produxit. Sed & Troiæ ludum edidit frequentiſſime, maiorum minorúmve puerorum delectu: priſci decorique moris exiſtimans, claræ ſtirpis indolem ſic noteſcere. In hoc ludicro C. Nonium Aſprenatem lapſu debilitatum, aureo torque donauit: paſſúſque eſt ipſum poſteróſque Torquati ferre cognomen. Mox finem fecit talia edendi, Aſinio Pollione oratore grauiter inuidioſeque in curia queſto Æſernini nepotis ſui caſum, qui & ipſe crus effregerat. Ad ſcenicas quoque & gladiatorias operas, etiam equitibus Romanis aliquando vſus eſt: verum prius quàm ſenatuſconſulto interdiceretur. Poſtea nihil ſane, præterquam adoleſcentulum Lucium honeſtè natum, exhibuit: tantum vt oſtenderet quòd erat bipedali minor, librarum ſeptemdecim, ac vocis immenſæ. Quodam autem muneris die, Parthorum obſides tunc primùm miſſos, per arenam mediam ad ſpectaculum induxit: ſupérque ſe ſubſellio ſecundo collocauit. Solebat etiam citra ſpectaculorum dies, ſi quando quid inuſitatum dignúmque cognitu aduectum eſſet, id extra ordinem quolibet loco publicare: vt rhi-*

nocero-

nocerotem, apud Septa: tigrim, in ſcena: anguem quinquaginta cubitorum, pro Comitio. Accidit votiuis circenſibus, vt correptus valitudine, lectica cubans, thenſas deduceret: rurſus commiſſione ludorum, quibus theatrum Marcelli dedicabat, euenit vt laxatis ſellæ curulis compagibus caderet ſupinus. Nepotum quoque ſuorum munere, cùm conſternatum ruinæ metu populum retinere, & confirmare nullo modo poſſet, tranſiit è loco ſuo, atque in ea parte conſedit quæ ſuſpecta maximè erat. 44

Spectandi confuſiſſimum ac ſolutiſſimum morem correxit ordinauitque: motus iniuria ſenatoris, quem Puteolis per celeberrimos ludos conſeſſu frequenti nemo receperat. Facto igitur decreto patrum, vt quoties quid ſpectandum vſquam publicè ederetur, primus ſubſelliorum ordo vacaret ſenatoribus: Romæ legatos liberarum ſociarúmque gentium vetuit in orcheſtra conſidere: cùm quoſdam etiam libertini generis mitti deprehendiſſet. Militem ſecreuit à populo. Maritis è plebe proprios ordines aſſignauit: prætextatis cuneum ſuum, & proximum pædagogis: ſanxitque ne quis pullatorum media cauea ſederet. Fœminis ne gladiatores quidem, quos promiſcuè ſpectari ſolenne olim erat, niſi ex ſuperiore loco ſpectare conceſſit. Solis virginibus Veſtalibus locum in theatro ſeparatim, & cõtra prætoris tribunal, dedit. Athletarum verò ſpectaculo muliebrem ſexum omnem adeò ſubmouit, vt Pontificalibus ludis pugilum par poſtulatum diſtulerit in ſequẽtis diei matutinum tempus: edixeritque, 45
Mulieres ante horam quintam venirent in theatrum, non placere.
Ipſe Circenſes ex amicorum fere libertorúmque cœnaculis ſpectabat, interdum è puluinari, & quidem cum coniuge ac liberis ſedens. Spectaculo plurimas horas, aliquando totos dies aderat: petita venia, commendatiſque qui ſuam vicem præſidendo fungerentur. Verùm quoties adeſſet, nihil præterea agebat, ſeu vitandi rumoris cauſſa, quo patrem Cæſarem vulgò reprehenſum commemorabat, quòd inter ſpectandum, epiſtolis, libelliſque legendis vacaret: ſeu ſtudio ſpectandi, ac voluptate, qua teneri ſe neque diſſimulauit vmquam, & ſæpe ingenuè profeſſus eſt. Itaque corollaria & præmia alienis quoque muneribus ac ludis & crebra & grandia de ſuo offerebat: nullíque Græco certamini interfuit, quo non pro merito certantium quemque honorauerit. Spectauit autem ſtudioſiſſimè pugiles, & maximè Latinos: non legitimos atque ordinarios modò, quos etiam committere cum Græcis ſolebat: ſed & cateruarios oppidanos inter anguſtias vicorum pugnantes temere ac ſine arte. Vniuerſum denique genus operas aliquas publico ſpectaculo præbentium, etiam cura ſua dignatus eſt. Athletis & conſeruauit priuilegia, & ampliauit. Gladiatores ſine miſſione edi prohibuit. Coercitionem in hiſtriones, magiſtratibus in omni tempore & loco, lege vetere permiſſam, ademit: præterquam ludos & ſcenam. Nec tamen eo minus aut xyſticorum certationes, aut gladia-

torum pugnas ſeueriſſimè ſemper exegit. Nam hiſtrionum licentiam adeò compeſcuit, vt Stephanionem togatarium, cui in puerilem habitum circumtonſam matronam miniſtraſſe compererat, per trina theatra virgis cæſum relegauerit: Hylam pantomimum, querente prætore, in atrio domus ſuæ, nemine excluſo, flagellis verberauerit: & Pyladem vrbe atque Italia ſubmouerit, quòd ſpectatorem, à quo exibilabatur, demonſtraſſet digito, conſpicuúmque feciſſet.

46 *Ad hunc modum vrbe vrbaniſque rebus adminiſtratis,* ITALIAM *duodetriginta coloniarum numero deductarum ab ſe frequentauit, operibúſque ac vectigalibus publicis plurifariam inſtruxit: etiam iure ac dignatione vrbi quodam modo pro parte aliqua adæquauit: excogitato genere ſuffragiorum, quæ de magiſtratibus vrbicis decuriones colonici, in ſua quiſque colonia ferrent, & ſub diem comitiorum obſignata Romam mitterent. Ac necubi aut honeſtorum deficeret copia, aut multitudinis ſoboles, equeſtrem militiam petenteis etiam commendatione publica cuiuſque oppidi ordinabat: at iis qui è plebe regiones ſibi reuiſenti filios filiáſve approbarent, ſingula nummorum millia pro ſingulis diuidebat.*

47 PROVINCIAS *validiores, & quas annuis magiſtratuum imperiis regi nec facile nec tutum erat, ipſe ſuſcepit: cæteras proconſulibus ſortitò permiſit: & tamen nonnullas commutauit interdum: atque ex vtroque genere pleraſque ſæpius adiit. Vrbium quaſdam fœderatas, ſed ad exitium licentia præcipites, libertate priuauit: alias, aut ære alieno laborantes leuauit, aut terræmotu ſubuerſas denuò condidit: aut merita erga popul. Roman. allegantes, Latinitate, vel ciuitate, donauit. Non eſt, vt opinor, prouincia, excepta dumtaxat Africa & Sardinia, quam non adierit. In has, fugato Sexto Pompeio, traiicere ex Sicilia apparantem continuæ & immodicæ tempeſtates inhibuerunt, nec mox occaſio aut cauſſa traiiciendi fuit.*

A.V.C. DCCXXVI.

48 REGNA, *quibus belli iure potitus eſt, præter pauca, aut iiſdem, quibus ademerat, reddidit, aut alienigenis contribuit. Reges ſocios etiam inter ſemetipſos neceſſitudinibus mutuis iunxit: promptiſſimus affinitatis cuiuſque atque amicitiæ conciliator & fautor: nec aliter vniuerſos, quàm membra partéſque imperij, curæ habuit. Rectorem quoque ſolitus eſt apponere ætate paruis, ac mente lapſis, donec adoleſcerent aut reſipiſcerent: ac plurimorum liberos & educauit ſimul cum ſuis & inſtituit.*

49 EX MILITARIBVS COPIIS *legiones & auxilia prouinciatim diſtribuit: claſſem Miſeni, & alteram Rauennæ, ad tutelam ſuperi & inferi maris, collocauit. Certum numerum partim in vrbis partim in ſui cuſtodiam allegit: dimiſſa Calagurritanorum manu, quam vſque ad deuictum Antonium: item Germanorum, quam vſque ad cladem Varianam, inter armigeros circa ſe habuerat. Neque tamen vmquam plures quàm tres cohortes in vrbe eſſe paſſus eſt: eáſque ſine caſtris. reliquas in hiberna &*

æſtiua,

æſtiua, circa finitima oppida dimittere aſſuerat. Quidquid autem vbi-
que militum eſſet, ad certam ſtipendiorum præmiorumque formulam ad-
ſtrinxit: definitis pro gradu cuiuſque, & temporibus militiæ, & commodis
miſſionum: ne aut ætate aut inopia poſt miſſionem ſollicitari ad res nouas
poſſent. Vtque perpetuò ac ſine difficultate ſumtus ad tuendos eos proſe-
quendóſque ſuppeteret, ærarium militare cum vectigalibus nouis inſtituit.
Et quò celeriùs, ac ſub manum annuntiari cognoſcique poſſet quid in prouin
cia quaque gereretur, iuuenes primò modicis interuallis per militares vias,
dehinc vehicula, diſpoſuit: commodius id viſum eſt, vt qui à loco eidem
perferrent litteras, interrogari quoque, ſi quid res exigerent, poſſent. In di- 50
plomatibus, libellíſque & epiſtolis ſignandis, initio Sphinge vſus eſt: mox
imagine Magni Alexandri: nouiſſimè ſua, Dioſcoridis manu ſculpta,
qua ſignare inſecuti quoque principes perſeuerauerunt. Ad epiſtolas om-
nes horarum quoque momenta, nec diei modo, ſed & noctis, quibus datæ
ſignificarentur, addebat. Clementiæ ciuilitatíſque eius multa & magna 51
documenta ſunt. Ne enumerem quot & quos diuerſarum partium venia
& incolumitate donatos, principem etiam in ciuitate locum tenere paſſus
ſit: Iunium Nouatum, & Caſſium Patauinum, è plebe homines, alterum
pecunia, alterum leui exſilio punire ſatis habuit: cùm ille Agrippæ iuue-
nis nomine, aſperrimam de ſe epiſtolam in vulgus ediſſet: hic conuiuio
pleno proclamaſſet, Neque votum ſibi neque animum deeſſe confo-
diendi eum. Quadã vero cognitione, cùm Æmilio Æliano Cordubenſi
inter cætera crimina vel maximè obiiceretur, quòd male opinari de Cæſare
ſoleret: conuerſus ad accuſatorem, commotóque ſimilis: Velim, inquit, hoc
mihi probes: faciam ſciat Ælianus & me linguam habere: plura
enim de eo loquar. Nec quidquam vltra, aut ſtatim aut poſtea inqui-
ſiuit. Tiberio quoque de eadem re ſedulò violentiùs apud ſe per epiſtolam
conquerenti, ita reſcripſit. Ætati tuæ, mi Tiberi, noli in hac re in-
dulgere, & nimiùm indignari quemquam eſſe qui de me malè lo-
quatur. Satis eſt enim, ſi hoc habemus ne quis nobis malè facere
poſſit. Templa quamuis ſciret etiam pro conſulibus decerni ſolere: in nul 52
la tamen prouincia, niſi communi ſuo Romæque nomine recepit: nam in vr
be quidem pertinaciſſimè abſtinuit hoc honore. Atque etiam argenteas
ſtatuas olim ſibi poſitas conflauit omnes: éxque iis aureas cortinas Apol-
lini Palatino dedicauit. Dictaturam magna vi offerente populo, genu
nixus, deiecta ab humeris toga, nudo pectore deprecatus eſt. Domini 53
appellationem, vt maledictum & opprobrium ſemper exhorruit. Cum
ſpectante eo ludos, pronuntiatum eſſet in mimo, O dominum æquum
& bonum: & vniuerſi quaſi de ipſo dictum exſultantes comprobaſſent: &
ſtatim manu vultúque indecoras adulationes repreſſit, & inſequẽti die gra-

uiſſimo corripuit edicto, dominúmque ſe poſthac appellari, *ne à liberis quidem aut nepotibus ſuis, vel ſerio vel ioco, paſſus eſt: atque huiuſmodi blanditias etiam inter ipſos prohibuit. Non temerè vrbe oppidóve vllo egreſſus, aut quoquam ingreſſus eſt, niſi veſpere aut noctu: ne quem officij cauſſa inquietaret. In conſulatu, pedibus ferè, extra conſulatum, ſæpe adoperta ſella per publicum inceſſit. Promiſcuis ſalutationibus admittebat & plebem: tanta comitate adeũtium deſideria excipiens, vt quendam ioco corripuerit,* quòd ſic ſibi libellum porrigere dubitaret, quaſi elephanto ſtipem. *Die ſenatus numquam patres niſi in curia ſalutauit, & ſedentes, ac nominatim ſingulos, nullo ſubmonente: & diſcedens eodem modo ſedentibus ſingulis, vale dicebat. Officia cum multis mutuò exercuit: nec prius dies cuiuſque ſolemnes frequentare deſiit, quàm grandior iam natu, & in turba quondam ſponſaliorum die vexatus. Gallum Terrinium ſenatorem, minus ſibi familiarem, ſed captum repente oculis, &*

54 *ob id inedia mori deſtinantem, præſens conſolando reuocauit ad vitam. In ſenatu verba facienti dictum eſt,* Non intellexi: *& ab alio,* Contradicerem tibi ſi locum haberem. *Interdum ob immodicas altercationes diſceptantium è curia per iram ſe proripienti, quidam ingeſſerunt,* Licere oportere ſenatoribus de Rep. loqui. *Antiſtius Labeo ſenatus lectione, cùm vir virum legeret, M. Lepidum, hoſtem olim eius, & tunc exſulantem, legit: interrogatúſque ab eo,* an eſſent alij digniores, Suum quemque iudicium habere *reſpondit. Nec ideò libertas, aut*

55 *contumacia fraudi cuiquam fuit. Etiam ſparſos de ſe in curia famoſos libellos, nec expauit, & magna cura redarguit. Ac ne requiſitis quidem auctoribus, id modò cenſuit, cognoſcendum poſthac de iis qui libellos aut carmina*

56 *ad infamiam cuiuſpiam ſub alieno nomine edant. Iocis quoque quorumdam inuidioſis aut petulantibus laceſſitus, contradixit edicto. Et tamen de inhibenda teſtamentorum licentia, ne ſenatus quidquam conſtitueret, interceſſit. Quoties magiſtratuum comitiis intereſſet, tribus cum candidatis ſuis circuibat: ſupplicabátque more ſolemni. Ferebat & ipſe ſuffragium in tribu, vt vnus è populo. Teſtem ſe in iudiciis & interrogari & refelli æquiſſimo animo patiebatur. Forum anguſtius fecit, non auſus extorquere poſſeſſoribus proximas domos. Numquam filios ſuos populo commendauit, vt non adiiceret,* Si merebuntur. *Eiſdem prætextatis adhuc aſſurrectum ab vniuerſis in theatro, & à ſtantibus plauſum; grauiſſimè queſtus eſt. Amicos ita magnos & potentes in ciuitate eſſe voluit, vt tamen pari iure eſſent quo cæteri, legibúſque iudiciariis æquè tenerentur. Cùm Aſprenas Nonius arctius ei iunctus, cauſſam veneficij, accuſante Caſſio Seuero, diceret: conſuluit ſenatum quid officij ſui putaret:* Cunctari enim ſe, ne, ſi ſupereſſet, eriperet legibus reum: ſin deeſſet, deſtituere ac prædamnare amicum exiſtimaretur. *Et conſentientibus vniuerſis,*

vniuerſis, ſedit in ſubſelliis per aliquot horas: v:rùm tacitus, ac ne lauda-
tione quidem iudiciali data. Affuit & clientibus: ſicut Scutario cuidam,
euocato quondam ſuo, qui poſtulabatur iniuriarum. Vnum omnino è reo-
rum numero, ac ne eum quidem, niſi precibus, eripuit, exorato coram iudi-
cibus accuſatore, Caſtricium, per quem de coniuratione Murenæ cogno-
uerat. PRO QVIBVS *meritis quantopere dilectus ſit, facile eſt æſtimare.* 57
Omitto ſenatuſconſulta, quæ poſſunt videri vel neceßitate expreſſa, vel ve-
recundia. Equites Romani natalem eius ſponte atque conſenſu, biduo ſem-
per celebrarunt. Omnes ordines in lacum Curtij quotannis ex voto pro ſa-
lute eius ſtipem iaciebant: item Kalendis Ianuariis ſtrenam in Capitolio,
etiam abſenti: ex qua ſumma pretioſißima deorum ſimulacra mercatus, vi-
catim dedicabat: vt Apollinem Sandaliarium, & Iouem Tragœdum,
aliáque. In reſtitutionem Palatinæ domus incendio abſumtæ, veterani, de-
curiæ, tribus, atque etiam ſigillatim è cætero genere hominum, libentes ac
pro facultate quiſque pecunias contulerunt: delibante tantummodo eo ſum-
marum aceruos, neque ex quoquam plus denario auferente. Reuertentem
ex prouincia, non ſolùm fauſtis ominibus, ſed & modulatis carminibus
proſequebantur. Obſeruatum etiam eſt, ne quoties introiret vrbem, 58
ſupplicium de quoquam ſumeretur. Patris patriæ cognomen vniuerſi re- A.V.C. DCCLVIII.
pentino maximóque conſenſu detulerunt ei. Prima, plebs, legatione An-
tium miſſa: dein quia non recipiebat, ineunti Romæ ſpectacula frequens,
& laureata: mox in curia ſenatus: neque decreto, neque acclamatione,
ſed per Valerium Meſſallam id mandantibus cunctis: Quod bonum,
inquit, fauſtúmque ſit tibi, domuíque tuæ, Cæſar Auguſte: (ſic e-
nim nos perpetuam felicitatem Reip. & læta huic precari exiſti-
mamus) Sen. te conſentiens cum pop. R. conſalutat PATRIAE
PATREM. *Cui lacrymans reſpondit AVguſtus, his verbis (ip-*
ſa enim, ſicut Meſſalla, poſui) Compos factus votorum meorum,
patres C. quid habeo aliud deos immortales precari, quàm vt hunc
conſenſum veſtrum ad vltimum vitæ finem mihi perferre liceat?
Medico Antonio Muſæ, cuius opera ex ancipiti morbo conualuerat, ſta- 59
tuam, ære collato, iuxta ſignum Æſculapij ſtatuerunt. Nonnulli patrum
familiarum, teſtamento cauerunt vt ab heredibus ſuis, prælato victimæ ti-
tulo, in Capitolium ducerentur, votúmque pro ſe ſolueretur, QVOD
SVPERSTITEM AVGVSTVM RELIQVIS-
SENT. *Quædam Italiæ ciuitates diem, quo primùm ad ſe veniſſent, ini-*
tium anni fecerunt. Prouinciarum pleraque ſuper templa & aras, ludos
quoque quinquennales pæne oppidatim conſtituerunt. Reges amici at- 60
que ſocij, & ſinguli in ſuo quiſque regno, Cæſareas vrbes condiderunt: &
cuncti ſimul, ædem Iouis Olympici, Athenis antiquitus inchoatam, per-
ficere communi ſumtu deſtinauerunt, Genióque eius dedicare: ac ſæpe

regnis relictis, non Romæ modò, ſed prouincias peragranti quotidiana offi-
cia togati, ac ſine regio inſigni, more clientium præſtiterunt.

61. QVONIAM qualis in imperiis ac magiſtratibus regendáque per ter-
A.V.C. DCCXI. & DCCXLV. rarum orbem pace bellóque Repub. fuerit, expoſui: referam nunc inte-
riorem ac familiarem eius vitam: quibúſque moribus atque fortuna domi
& inter ſuos egerit, à iuuenta vſque ad ſupremum vitæ diem. Matrem
amiſit in primo conſulatu: ſororem Octauiam, quinquageſimum & quar-
tum agens ætatis annum. Vtrique cùm præcipua officia viuæ præſtitiſſet,
62 etiam defunctæ honores maximos tribuit. Sponſam habuerat adoleſcens
P. Seruilij Iſaurici filiam: ſed reconciliatus poſt primam diſcordiam
Antonio, & poſtulantibus vtriuſque militibus, vt & neceſſitudine a-
liqua iungerentur, priuignam eius Claudiam, Fuluiæ ex P. Clodio fi-
liam, duxit vxorem, vix dum nubilem. Ac ſimultate cum Fuluia ſo-
cru exorta, dimiſit intactam adhuc, & virginem. Mox Scriboniam
in matrimonium accepit, nuptam antè duobus conſularibus, & ex altero
etiam matrem. Cum hac etiam diuortium fecit, pertæſus, vt ſcribit, mo-
DCCXV. rum peruerſitatem eius: ac ſtatim Liuiam Druſillam matrimonio Tiberij
Neronis, & quidem prægnantem, abduxit, dilexítque & probauit vni-
63 cè ac perſeueranter. Ex Scribonia Iuliam, ex Liuia nihil liberorum tu-
lit, cùm maximè cuperet. Infans, qui conceptus erat, immaturus eſt edi-
tus. Iuliam primùm Marcello Octauiæ ſororis ſuæ filio, tantumquod
pueritiam egreſſo: deinde vt is obiit, M. Agrippæ nuptum dedit: exo-
rata ſorore vt ſibi genero cederet. Nam tunc Agrippa alteram Marcel-
larum habebat, & ex ea liberos. Hoc quoque defuncto, multis, ac diu, etiam
ex equeſtri ordine, circumſpectis conditionibus, Tiberium priuignum ſuum
elegit: coëgítque prægnantem vxorem, & ex qua iam pater erat, dimitte-
re. M. Antonius ſcribit, Primùm eum Antonio filio ſuo deſpon-
diſſe Iuliam: dein Cotiſoni Getarum regi: quo tempore ſibi quo-
64 que inuicem filiam regis in matrimonium petiiſſe. Nepotes ex
Agrippa & Iulia três habuit, Caium, Lucium, & Agrippam: neptes
duas, Iuliam & Agrippinam. Iuliam L. Paullo Cenſoris filio, Agrippi-
nam Germanico ſororis ſuæ nepoti collocauit. Caium & Lucium adopta-
uit domi per aſſem & libram emtos à patre Agrippa: teneróſque adhuc
ad curam Reip. admonuit: & conſules deſignatos circum prouincias exerci-
túſque dimiſit. Filiam & neptes ita inſtituit, vt etiam lanificio aſſueface-
ret: vetarétque loqui, aut agere quidquam, niſi propalam, & quod in diur-
nos commentarios referretur. Extraneorum quidem cœtu adeò prohibuit,
vt L. Tucinio, claro decoróque iuueni, ſcripſerit quondam, Parum mode-
ſtè feciſſe eum, quòd filiam ſuam Baias ſalutatum veniſſet. Nepotes,
& litteras & natare aliáque rudimēta per ſe plerumq; docuit: ac nihil æquè
laborauit quàm vt imitarētur chirographum ſuum: Neq; cœnauit vnà, niſi

vt in

vt in imo lecto aſsiderent: neq; iter fecit, niſi vt vehiculo anteirent aut circà adequitarent. 65 *Sed lætum eum atque fidentem & ſobole & diſciplina domus, Fortuna deſtituit. Iulias, filiã & neptem, omnibus probris cõtaminatas, relegauit. Caium & Lucium in duodeuiginti menſium ſpatio amiſit ambos: Caio, in Lycia: Lucio, Maſsiliæ, defunctis. Tertium nepotem Agrippã, ſimúlq; priuignum Tiberium adoptauit in foro, lege Curiata. Ex quibus Agrippã, breui, ob ingenium ſordidum ac ferox, abdicauit, ſepoſuitq; Surrentum. Aliquãto autem patientiùs mortem quã dedecora ſuorum tulit. Nam Caij Luciíque caſu non adeò fractus, de filia, abſens, ac libello per quæſtorem recitato, notum ſenatui fecit: abſtinuítque congreſſu hominum diu, præ pudore: etiam de necanda deliberauit. Certè cum ſub idem tempus vna ex conſciis liberta, Phœbe nomine, ſuſpendio vitam finiſſet:* Maluiſſe ſe, *ait,* Phœbes patrem fuiſſe. *Relegatæ, vſum vini, omnémque delicatiorem cultum, ademit: neque adiri à quopiam libero, ſeruóve, niſi ſe conſulto, permiſit: & ita vt certior fieret, qua is ætate, qua ſtatura, quo colore eſſet, etiam quibus corporis notis vel cicatricibus. Poſt quinquennium demum ex inſula in continentem, lenioribúſque paullò conditionibus, tranſtulit eam: nam vt omninò reuocaret, exorari nullo modo potuit: deprecanti ſæpe populo Rom. & pertinaciùs inſtanti,* tales filias taléſque coniuges *pro concione imprecatus. Ex nepte Iulia, poſt damnationem, editum infantem agnoſci alíque vetuit. Agrippam nihilò tractabiliorem, immò in dies amentiorem, in inſulam tranſportauit, ſepsítque inſuper cuſtodia militum. Cauit etiam ſenatuſconſulto vt eodem loci in perpetuum contineretur: atque ad omnem & eius & Iuliarum mentionem ingemiſcens, proclamare etiam ſolebat,*

Αἴθ' ὄφελον ἄγαμός τ' ἔμεναι, ἄγονός τ' ἀπολέσθαι: Iliad. γ.

nec aliter illos appellare quàm treis vomicas *aut* tria carcinomata ſua.

66 AMICITIAS *neq; facilè admiſit, & cõſtantiſsimè retinuit: nõ tantùm virtutes ac merita cuiuſque dignè proſecutus, ſed vitia quoque & delicta dumtaxat modica perpeſſus. Neque enim temere, ex omni numero, in amicitia eius afflicti reperientur, præter Saluidienũ Rufum, quem ad conſulatum vſque, & Cornelium Gallum, quem ad præfecturã Aegypti, ex infima vtrumq; fortuna, prouexerat. Quorum alterum res nouas molientem, damnandum ſenatui tradidit: alteri ob ingratum & maleuolum animum, domo & prouinciis ſuis interdixit.* A.V.C. DCCXIV. & DCCXXVIII *Sed Gallo quoque & accuſatorum denuntiationibus & ſenatuſconſultis ad necem cõpulſo, laudauit quidem pietatem tantopere pro ſe indignantium: cæterum & illacrymauit, & vicem ſuam conqueſtus eſt,* quòd ſibi ſoli non liceret amicis, quatenus vellet, iraſci. *Reliqui potentia*

atque opibus ad finẽ vitæ ſui quiſque ordinis principes floruerũt: quãquam & offenſis interuenientibus. Deſiderauit enim nonnumquam, ne de pluribus referam, & M. Agrippæ patientiam, & Mæcenatis taciturnitatem: cùm ille ex leui rigoris ſuſpicione, & quòd Marcellus ſibi anteferretur, Mitylenas ſe, relictis omnibus, contuliſſet: hic, ſecretum de comperta Murenæ coniuratione vxori Terentiæ prodidiſſet. Exegit & ipſe inuicem ab amicis beneuolentiam mutuam, tam à defunctis quàm à viuis. Nam quamuis minimè appeteret hereditates, vt qui nũquam ex ignoti teſtamento capere quidquam ſuſtinuerit. amicorum tamen ſuprema iudicia moroſiſſimè penſitauit: neque dolore diſſimulato, ſi parciùs, aut citra honorem verborum: neque gaudio, ſi gratè piéque quis ſe proſecutus fuiſſet. Legata, vel partes hereditatium, à quibuſcumque parentibus relicta ſibi, aut ſtatim liberis eorum concedere, aut, ſi pupillari ætate eſſent, die virilis togæ, vel nuptiarum, cum incremento

67 *reſtituere conſueuerat. Patronus dominúſque non minus ſeuerus quàm facilis & clemens, multos libertorum in honore & vſu maximo habuit: vt Licinium Enceladum, alióſque. Coſmum ſeruum grauiſſimè de ſe opinãtem, non vltrà quam compedibus coërcuit. Diomedem diſpenſatorem, à quo, ſimul ambulante, incurrenti repentè fero apro per metum obiectus eſt, maluit timiditatis arguere quàm noxæ: rémque non minimi periculi, quia tamen fraus aberat, in iocum vertit. Idem Proculum ex acceptiſſimis libertis mori coëgit, compertum adulterare matronas: Thallo à manu, quòd pro epiſtola prodita denarios quingentos accepiſſet, crura effregit. Pædagogum miniſtróſque Caii filij, per occaſionem valitudinis mortíſque eius, ſuperbè auaréque in prouincia graſſantes, oneratis graui pondere ceruicibus, præcipitauit in flumen.*

68 PRIMA *iuuenta variorum dedecorum infamiam ſubiit. Sex. Pompeius vt effœminatum inſectatus eſt. M. Antonius adoptionem auunculi ſtupro meritum. Item Lucius Marci frater, quaſi pudicitiam delibatam à Cæſare, Aetiam Hirtio in Hiſpania CCC millibus nummũ ſubſtrauerit: ſolitúſque ſit crura ſuburere nuce ardenti, quò mollior pilus ſurgeret. Sed & populus quondam vniuerſus ludorum die, & accepit in contumeliam eius, & aſſenſu maximo comprobauit verſum in ſcena pronuntiatum de Gallo matris Deûm tympanizante,*

Vidéſne vt cinædus orbem digito temperet?

69 *Adulteria quidem exercuiſſe, ne amici quidem negãt: excuſantes ſanè, non libidine, ſed ratione commiſſa: quò faciliùs conſilia aduerſariorum per cuiuſq; mulieres exquireret. M. Antonius ſuper feſtinatas Liuiæ nuptias obiecit, & fœminam conſularem è triclinio viri coràm in cubiculum abductam, rurſus in conuiuium rubentibus auriculis, incomtiore capillo reductam: & dimiſſam Scriboniam, quia liberiùs doluiſſet nimiam*

nimiã potẽtiã pellicis: & cõditiones quæſitas per amicos, qui matresfamiliâs & adultas ætate virgines denudarẽt, atque perſpicerẽt, tãquam Thoranio mãgone vẽdẽte. Scribit etiã ad ipſũ hoc familiariter adhuc, nec dũ planè inimicus, aut hoſtis. Quid te mutauit? quòd reginá ineo? vxor mea eſt. Nunc cœpi, an abhinc annos nouẽ? tu deinde ſolã Druſillã inis? ita valens vti tu hanc epiſtolã cũ leges, nõ inieris Tertullá, aut Terentillá, aut Rufillá, aut Saluiá Titiſceniá, aut omnes. Anne refert vbi & in quã arrigas? COENA *quoque eius ſecretior in fabulis fuit; quæ vulgò* δωδεκάθεος *vocabatur: in qua deorum dearúmque habitu diſcubuiſſe conuiuas, & ipſum pro Apolline ornatum, non Antonii modo epiſtolæ ſingulorum nomina amariſſimè annumerantis, exprobrant: ſed & ſine auctore notiſſimi verſus.* 70

Cùm primum iſtorum conduxit menſa choragum,
Séxque deos vidit Mallia, ſéxque deas:
Impia dum Phœbi Cæſar mendacia ludit,
Dum noua diuorum cœnat adulteria:
Omnia ſe à terris tunc Numina declinarunt:
Fugit & aurarosIuppiter ipſe thronos.

Auxit cœnæ rumorem ſumma tunc in ciuitate penuria ac fames. Acclamatúmq; eſt poſtridie, frumẽtum omne deos comediſſe: & Cæſarem eſſe planè Apollinem: ſed Tortoré. *quo cognomine is Deus quadam in parte vrbis colebatur. Notatus eſt vt pretioſæ ſupellectilis Corinthiorúmque præcupidus, & aleæ indulgens. Nam & proſcriptionis tempore ad ſtatuam eius adſcriptum eſt,*

Pater argentarius, ego Corinthiarius:

cùm exiſtimaretur, quoſdam propter vaſa Corinthia inter proſcriptos curaſſe referendos. Et deinde bello Sicilienſi epigramma vulgatum eſt,

Poſtquam bis claſſe victus naues perdidit,
Aliquando vt vincat, ludit aſſiduè aleam.

Ex quibus ſiue criminibus ſiue maledictis, infamiam impudicitiæ facillimè refutauit, & præſentis & poſteræ vitæ caſtitate. Item lautitiarũ inuidiam, cùm & Alexandria capta, nihil ſibi præter vnum murrhinũ calicẽ, ex inſtrumẽto regio, retinuerit, & mox vaſa aurea aſſiduiſſimi vſus conflauerit omnia. Circa libidines hæſit: poſtea quoque, vt ferunt, ad vitiandas virgines promtior, quæ ſibi vndique etiam ab vxore conquirerentur. Aleæ rumorem nullo modo expauit: luſitque ſimpliciter & palàm oblectamenti cauſſa etiam ſenex: ac, præterquam Decẽbri mẽſe, aliis quoque feſtis profeſtiſque diebus. Nec id dubiũ eſt: autographa quadã epiſtola, Cœnaui, *ait,* mi Tiberi cũ iiſdẽ. Acceſſerũt cõiuix Vinicius & Siluius pater. Inter cœnam luſimus γεροντικῶς & heri 71

& hodie. Talis .n. iactatis, vt quiſq; canē, aut ſenionē miſerat, in ſingulos talos ſingulos denarios in mediū cōſerebat: quos tollebat vniuerſos qui Venerē iecerat. *Et rurſus aliis litteris,* Nos, mi Tiberi, Quinquatriis ſatis iucundè egimus. Luſimus .n. per omnes dies, forúmq; aleatoriū calfecimꝰ. Frater tuꝰ magnis clamoribꝰ rem geſsit. Ad ſúmā tamē perdidit nō multū: ſed ex magnis detrimētis pręter ſpē paullatim retractus eſt. Ego perdidi viginti millia nūmûm, meo nomine: ſed cùm effusè in luſu liberalis fuiſſē, vt ſoleo plerúq;. Nā ſi quas manus remiſi cuiq;, exegiſſē, aut retinuiſſē quod cuiq; donaui, viciſſē vel quinquaginta millia. Sed hoc malo. Benignitas .n. mea me ad cœleſtē gloriā efferet. *Scribit ad filiā,* Miſi tibi denarios ducētos quinquaginta, quos ſingulis cōuiuis dederā, ſi vellēt inter ſe inter cœnā vel talis vel

71 par impar ludere. *In cæteris partibus vitæ cōtinētiſsimū fuiſſe cōſtat, ac ſine ſuſpicione vllius vitii. Habitauit primò iuxta Romanū forū ſupra Scalas anularias, in domo quæ Calui oratoris fuerat: poſtea in Palatio: ſed nihilominus ædibus modicis Hortēſianis, & neq; laxitate neq; cultu cōſpicuis: vt in quibus porticus breues eſſēt Albanarū colūnarū, & ſine marmore vllo aut inſigni pauimēto cōclauia. Ac per annos amplius quadraginta eodē cubiculo hieme & æſtate māſit: quamuis parū ſalubrē valitudini ſuæ vrbē hieme experiretur, aſſiduéq; in vrbe hiemaret. Si quādo quid ſecretò aut ſine interpellatione agere propoſuiſſet, erat illi locus in edito ſingularis, quem Syracuſas & τεχνύφιον vocabat: huc trāſibat, aut in alicuius libertorū ſuburbanū: æger autē in domo Mæcenatis cubabat. Ex ſeceſsibus præcipuè frequētauit maritima, inſuláſque Campaniæ, aut proxima vrbi oppida, Lanuuiū, Præneſte, Tibur: vbi etiā in porticibus Herculis tēpli perſæpe ius dixit. Ampla & operoſa prætoria grauabatur. Et neptis quidē ſuæ Iuliæ, profusè ab ea extructa, etiā diruit ad ſolū. ſua verò quamuis modica, nō tā ſtatuarū tabularúmq; pictarū ornatu, quā xyſtis & nemoribus excoluit, rebúſq; vetuſtate ac raritate notabilibus: qualia ſunt Capreis immaniū belluarum ferarúmq; mēbra præ*

73 *grādia, quæ dicuntur Gigantū oſſa, & arma Heroū. Inſtrumenti eius & ſupellectilis parcimonia apparet etiam nunc, reſiduis lectis atque menſis, quorum pleraque vix priuatæ elegantiæ ſint. Ne toro quidem cubuiſſe aiunt, niſi humili & modicè inſtrato. Veſte nō temerè alia quàm domeſtica vſus eſt, ab vxore & ſorore & filia neptibúſq; confecta: togis, neque reſtrictis neque fuſis: clauo, nec lato nec anguſto: calceamentis altiuſculis, vt procerior quàm erat, videretur. Et forēſia autem, & calceos numquam non intra cubiculum habuit, ad ſubitos repētinóſque caſus*

74 *parata. Conuiuabatur & aſſiduè, nec vmquam niſi recta: non ſine magno ordinum hominúmque delectu. Valerius Meſſalla tradit, neminem*

vmquam

vmquam libertinorũ adhibitum ab eo cœna, excepto Mena, ſed aſſerto
in ingenuitatẽ, poſt proditã Sex. Põpeii claſſem. Ipſe ſcribit inuitaſſe ſe
quendam, in cuius villa maneret, qui ſpeculator ſuus olim fuiſſet. Con-
uiuia nonnumquã & ſeriùs inibat, & maturiùs relinquebat: cùm conni
uæ & cœnare inciperẽt priùs quàm ille diſcumberet, & permanerẽt di
greſſo eo. Cœnam trinis ferculis, aut, cùm abũdantiſſimè, ſenis, præbe-
bat, vt nõ nimio ſumtu, ita ſumma comitate. Nam & ad cõmunionem
ſermonis tacẽtes vel ſubmiſſim fabulantes prouocabat, & aut acroama
ta, & hiſtriones, aut etiam triuiales ex circo ludios interponebat, ac fre
quentius aretalogos. Feſtos & ſolennes dies profuſiſſimè, nonnum- 75
quam ilocalariter tantùm, celebrabat. Saturnalibus, & ſi quãdo aliâs li
buiſſet, modo munera diuidebat, veſtem & aurum, & argentum: modò
nummos omnis notæ, etiam veteres regios ac peregrinos: interdum ni-
hil præter cilicia & ſpõgias, & rutabula, & forpices, atq; alia id genus,
titulis obſcuris & ambiguis. Solebat & inæqualiſſimarũ rerum ſortes,
& aduerſas tabularum picturas in conuiuio vẽditare: incertóque caſu
ſpem mercantiũ vel fruſtrari vel explere: ita vt per ſingulos lectos lici-
tatio fieret, & ſeu iactura ſeu lucrum communicaretur. Cibi (nam ne 76
hoc quidẽ omiſerim) minimi erat, atque vulgaris ferè. Secundariũ pa-
nẽ, & piſciculos minutos, & caſeũ bubulum manu preſſum, & ficos viri
des biferas maximè appetebat: veſcebatúrq; & ante cœnã, quocũq; tẽpo
re & loco, quo ſtomachus deſideraſſet. Verba ipſi' ex epiſtolis ſunt, Nos
in eſſedo panẽ & palmulas guſtauim'. Et iterũ. Dũ lectica ex re
gia domũ redeo, panis vnciã cũ paucis acinis vuę duracinę co-
medi. Et rurſus, Ne Iudęus quidẽ, mi Tiberi, tã diligẽter ſubba-
tis ieiuniũ ſeruat, quàm ego hodie ſeruaui: qui in balineo demũ
poſt horã primã noctis duas bucceas mãducaui priùs quàm vn
gui inciperẽ. Ex hac obſeruãtia nonnũquã vel ante initũ vel poſt di-
miſſum cõuiuium ſolus cœnitabat, cùm pleno cõuiuio nihil tãgeret. Vini 77
quoque natura parciſſimus erat. Non amplius ter bibere eũ ſolitũ ſuper
cœnã in caſtris apud Mutinam Cornelius Nepos tradit. Poſtea, quoties
largiſſimè ſe inuitaret, ſenos ſextãtes nõ exceſſit, aut, ſi exceſſiſſet, reiicie
bat. Et maximè delectatus eſt Rhætico, neq; temere interdiu bibit. Pro
potione ſumebat perfuſum aqua frigida panem, aut cucumeris fruſtum,
vel lactucule thyrſum, aut recens acidúmve pomum ſucci vinoſioris.
Poſt cibum meridianum, ita vt veſtitus calceatúſque erat, retectis pe 78
dibus paulliſper conquieſcebat, oppoſita ad oculos manu. A cœna lu-
cubratoriam ſe in lecticulam recipiebat. Ibi donec reſidua diurni actus,
aut omnia, aut ex maxima parte, conficeret, ad multam noctem perma-
nebat. In lectũ inde tranſgreſſus, nõ amplius, cùm plurimum, quàm ſe-
ptem horas dormiebat: ac ne eas quidem cõtinuas, ſed vt in illo tẽporis

*ſpatio ter aut quater expergiſceretur. Si interruptum ſomnum recupe-
rare, vt euenit, non poſſet: lectoribus, aut fabulatoribus arceßitis, reſu-
mebat, producebátque vltra primam ſæpe lucem. Nec in tenebris vigi-
lauit vmquam, niſi aßidente aliquo. Matutina vigilia offendebatur: ac
ſi vel officii, vel ſacri cauſſa maturiùs euigilandum eſſet, ne id cõtra cõ-
modum faceret, in proximo cuiuſcumque domeſticorum cœnaculo
manebat. Sic quoque ſæpe indigens ſomni, & dum per vicos deportare-
79 tur, & depoſita lectica inter aliquas moras condormiebat.* F O R M A
*fuit eximia, & per omnes ætatis gradus venuſtißima: quamquam &
omnis lenocinii negligens, & in capite comendo tam incurioſus, vt ra-
ptim compluribus ſimul tonſoribus operam daret: ac modò tonderet,
modò raderet barbã: eóque ipſo tempore aut legeret aliquid, aut etiam
ſcriberet. Vultu erat, vel in ſermone vel tacitus, adeo tranquillo ſere-
nóque, vt quidam è primoribus Galliarum confeſſus ſit inter ſuos, eo ſe
inhibitum ac remollitum, quò minùs, vt deſtinarat, in tranſitu Alpium
per ſimulationem colloquii propius admiſſus, in præcipitium propelle-
ret. Oculos habuit claros ac nitidos: quibus etiam exiſtimari volebat in-
eſſe quiddam diuini vigoris: gaudebátque, ſi quis ſibi acriùs contuenti,
quaſi ad fulgorem Solis, vultum ſubmitteret: ſed in ſenecta ſiniſtro mi-
nùs vidit. Dentes raros & exiguos, & ſcabros: capillum leuiter inflexũ
& ſufflauum, ſupercilia coniuncta, mediocres aures: naſum & à ſummo
eminentiorem, & ab imo deductiorem: colorem inter aquilum candi-
dúmque: ſtaturam breuem: (quam tamẽ Iulius Marathus libertus etiã
in memoriam eius quinque pedum & dodrantis fuiſſe tradit:) ſed quæ
commoditate & æquitate membrorum occuleretur: vt non niſi ex com-
80 paratione adſtantis alicuius procerioris intelligi poſſet. Corpore tra-
ditur maculoſo, diſperſis per pectus atque aluum genitiuis notis, in mo-
dum & ordinem ac numerum ſtellarum cæleſtis Vrſæ: ſed & callis qui-
buſdam ex prurigine corporis, aßiduóque & vehementi ſtrigilis vſu,
plurifariam concretis, ad impetiginis formam. Coxẽdice, & femore, &
crure ſiniſtro, non perinde valebat, vt ſæpe etiam inde claudicaret: ſed
remedio harenarum atque arundinum confirmabatur. Dextræ quo-
que manus digitum ſalutarem, tam imbecillum interdum ſentiebat, vt
torpentem contractúmque frigore, vix cornei circuli ſupplemento ſcri-
pturæ admoueret. Queſtus eſt & de veſica, cuius dolore, calculis de-
81 mum per vrinam eiectis, leuabatur. Graues & periculoſas valitudines
per omnẽ vitam aliquot expertus eſt: præcipuè Cantabria domita, cùm
etiam diſtillationibus iocinore vitiato, ad deſperationem redactus, con-
trariam & ancipitem rationem medendi neceſſariò ſubiit: quia calida
fomenta non proderant, frigidis curari coactus: auctore Antonio Muſa.
Quaſdam & anniuerſarias, ac tempore certo recurrẽtes, experiebatur.*

Nam

Nam ſub natalem ſuum plerumque languebat: & initio veris præcordiorum inflatione tentabatur: auſtrinis autem tempeſtatibus grauedine. Quare quaſſato corpore, neque frigora neque æſtus facile tolerabat.

Hieme quaternis cum pingui toga tunicis, & ſubucula thorace laneo, 82 *& feminalibus, & tibialibus muniebatur: æſtate apertis cubiculi foribus, ac ſæpe in periſtylio ſaliente aqua, atque etiã ventilante aliquo cubabat. Solis verò ne hiberni quidẽ patiens, domi quoque non niſi petaſatus ſub diuo ſpatiabatur. Itinera lectica, & noctibus ferè, eáque lenta ac minuta faciebat, vt Præneſte vel Tibur biduo procederet. Ac ſi quò peruenire mari poſſet, potius nauigabat. Verum tantam infirmitatem magna cura tuebatur, in primis lauandi raritate. Vngebatur enim ſæpius, & ſudabat ad flammam: deinde perfundebatur egelida aqua vel ſole multo calefacta. At quoties neruorum cauſſa, marinis, Albulíſq; calidis vtendũ eſſet, contentus hoc erat, vt inſidens ligneo ſolio, quod ipſe Hiſpanico verbo* duretá *vocabat, manus ad pedes alternis iactaret.*

Exercitationes campeſtres equorum & armorum ſtatim poſt ciuilia 83 *bella omiſit: & ad pilam primò folliculúmque tranſiit: mox nihil aliud quàm vectabatur & deambulabat: ita vt in extremis ſpatiis ſubſultim decurreret, ſeſtertio vel lodicula inuolutus. Animi laxãdi cauſſa, modò piſcabatur hamo: modò talis, aut ocellatis, nucibúſque ludebat cum pueris minutis, quos facie & garrulitate amabiles vndique conquirebat, præcipuè Mauros & Syros. Nam pumilos, atque diſtortos, & omneis generis eiuſdem, vt ludibria naturæ malique ominis, abhorrebat.*

ELOQVENTIAM *ſtudiáq; liberalia ab ætate prima & cupide &* 84 *laborioſiſſimè exercuit. Mutinenſi bello in tanta mole rerũ, & legiſſe & ſcripſiſſe & declamaſſe quotidie traditur. Nam deinceps neque in ſenatu, neque apud populum, neque apud milites locutus eſt vnquam, niſi meditata & compoſita oratione: quamuis non deficeret ad ſubita extemporali facultate. Ac ne periculum memoriæ adiret, aut in ediſcendo tempus abſumeret: inſtituit recitare omnia. Sermones quoque cum ſingulis, atque etiam cum Liuia ſua grauiores, nonniſi in ſcriptis, & è libello habebat: ne plus minúſve loqueretur ex tempore. Pronuntiabat dulci & proprio quodã oris ſono: dabátque aſſiduè phonaſco operã: ſed nonnunquã infirmatis faucibus, præconis voce ad populũ concionatus* 85 *eſt. Multa varij generis proſa oratione compoſuit, ex quibus nonnulla in cœtu familiarium, velut in auditorio recitauit: ſicut* Reſcripta Bruto de Catone. *Quæ volumina cùm iam ſenior ex magna parte legiſſet, fatigatus, Tiberio tradidit perlegenda. Itẽ* Hortationes ad philoſophiam: *& aliqua* De vita ſua *quam tredecim libris, Cantabrico tenus bello, nec vltrà expoſuit. Poëticam ſummatim attigit. Vnus liber exſtat ſcriptus ab eo hexametris verſibus, cuius & argumẽtũ & titulus*

eſt, Sicilia. Exſtat alter æquè modicus Epigrāmatū, quæ ferè tempore
balnei meditabatur. Nā tragœdiā magno impetu exorſus, non ſuccedē-
te ſtylo, aboleuit: quærentibuſq; amicis quidnā Aiax ageret, reſpōdit,
86 Aiacē ſuū in ſpongiā incubuiſſe. Genus eloquendi ſecutus eſt elegās
& tēperatum: vitatis ſententiarum ineptiis, atque inconcinnitate, &
reconditorū verborū, vt ipſe dicit, fœtoribus. Præcipuámq; curam
duxit, ſenſum animi quā apertiſſimè exprimere. quod quò facilius effi-
ceret, aut necubi lectorē vel auditorem obturbaret, ac moraretur, neque
præpoſitiones verbis addere, neque cōiunctiones ſæpius iterare dubita
uit, quæ detractæ afferunt aliquid obſcuritatis, etſi gratiā augent. Caco-
zelos & antiquarios, vt diuerſo genere vitioſos, pari faſtidio ſpreuit.
Exagitabat nonnunquā in primis Mæcenatē ſuum, cuius μυροβρεχεῖς, vt
ait, cincinnos vſquequaq; perſequitur, & imitādo per iocum irridet.
Sed nec Tiberio parcit & exoletas interdum, & reconditas voces aucu-
pāti. M. quidē Antonium, vt inſanum, increpat: quaſi ea ſcribentē quæ
mirentur potius homines quā intelligāt. Deinde ludēs malum & incō-
ſtās in eligēdo genere dicendi ingeniū eius, addidit hæc, Túque dubi
tas Cimbérne Annius an Veranius Flaccus imitādi ſint tibi? i-
ta vt verbis quæ C. Salluſtius excerpſit ex Originibus Catonis,
vtaris? an potius Aſiaticorū oratorū inanibus ſentētiis, verborū
volubilitas in noſtrū ſermonem trāsferenda? Et quadam epiſtola
Agrippinæ neptis ingeniū collaudās: Sed opus eſt, inquit, dare te o-
87 perā ne moleſtè ſcribas aut loquaris. Quotidiano ſermone quædā
frequētiùs & notabiliter vſurpaſſe eum, litteræ ipſius autographæ oſtē-
tāt. In quibus identidē cùm aliquos numquā ſoluturos ſignificare vult,
Ad Kalendas Græcas ſoluturos ait: & cùm hortatur ferēda eſſe præ
ſentia, qualiacumque ſint, Cōtenti ſimus hoc Catone: & ad expri-
mendā feſtinatæ rei velocitatē, Velociùs quàm aſparagi coquātur.
Ponit aſſiduè & pro ſtulto, baceolū: & pro pullo, pulleiaceum: & pro
cerito, vacerroſum: & vapidè ſeſe habere, pro malè: & betiſſare, pro
lāguere: quod vulgò lachaniſſare dicitur. Itē ſimus, pro ſumus: & do
mos genitiuo caſu ſingulari, pro domus. Nec vnquā aliter hæc duo, ne
quis mēdā magis quā cōſuetudinē putet. Notaui & in chirographo eius
illa præcipuè: nō diuidit verba, nec ab extrema parte verſuū abundan
tes litteras in alterū trāsfert: ſed ibidē ſtatim ſubiicit, circumducitque.
88 Orthographiam, id eſt, formulam rationémque ſcribendi à gram-
maticis inſtitutam, non adeò cuſtodiit: ac videtur eorum ſequi potius
opinionem, qui perinde ſcribendum ac loquamur exiſtiment. Nam
quòd ſæpe non litteras modò ſed ſyllabas aut permutat aut præterit,
communis hominum error eſt. Nec ego id notarem, niſi mihi mirum
videretur, tradidiſſe aliquos, legato eum conſulari ſucceſſorem dediſſe,
vt rudi

vt rudi & indocto, cuius manu ixi pro ipſi ſcriptum animaduerterit.
Quoties autem per notas ſcribit, b, pro a: c: pro b, ac deinceps eadẽ ra-
tione ſequentes literas ponit. pro z autem duplex aa. NE Græcarum 89
quidem diſciplinarum leuiore ſtudio tenebatur: in quibus & ipſis præ-
ſtabat largiter, magiſtro dicendi vſus Apollodoro Pergameno, quẽ iam
grandẽ natu, Apolloniam quoque ſecum ab vrbe iuuenis adhuc eduxe-
rat. Deinde etiã eruditione varia repletus, Sphæri, Arei philoſophi, fi-
liorúmque eius Dionyſii & Nicanoris contubernium iniit: non tamen
vt aut loqueretur expeditè, aut componere aliquid auderet. Nam & ſi
quid res exigeret, Latinè formabat, vertendúmque alij dabat. Sed pla-
nè poëmatũ quoq; non imperitus, delectabatur etiã comœdia veteri, &
ſæpe eã exhibuit publicis ſpectaculis. In euoluẽdis vtriuſq; linguæ aucto
ribus, nihil æque ſectabatur quã præcepta & exẽpla publicè vel priua-
tim ſalubria: eáque ad verbũ excerpta, aut ad domeſticos, aut ad exer-
cituũ prouinciarúmq; rectores, aut ad vrbis magiſtratus plerumq; mit
tebat: prout quiq; monitione indigerẽt. Etiã libros totos & ſenatui re-
citauit, & populo notos per edictũ ſæpe fecit: vt orationes Q. Metelli
De prole augẽda, & Rutilii De modo ædificiorũ: quò magis per-
ſuaderet, vtrãque rẽ no à ſe primo animaduerſam, ſed antiquis iã tunc
curæ fuiſſe. Ingenia ſeculi ſui omnibus modis fouit. Recitantes & beni-
gnè & patiẽter audiuit: nec tantũ carmina & hiſtorias, ſed & orationes
& dialogos. Cõponi tamen aliquid de ſe, niſi & ſeriò, & à præſtantiſſi-
mis, offendebatur, admonebátque Prætores, ne paterentur nomen ſuum
cõmiſſionibus obſoleſieri. CIRCA RELIGIONES talem accepimus. 90
Tonitrua & fulgura paullo infirmiùs expaueſcebat: vt ſemper & vbi-
que pellẽ vituli marini circumferret, pro remedio: atq; ad omnẽ maio-
ris tempeſtatis ſuſpicionẽ, in abditũ & concameratum locum ſe recipe-
ret. conſternatus olim per nocturnum iter tranſcurſu fulguris, vt ſuprà
diximus. SOMNIA neque ſua, neque aliena de ſe, negligebat. Phi- 91
lippenſi acie quamuis ſtatuiſſet non egredi tabernaculo, propter vali-
tudinẽ: egreſſus eſt tamen amici ſomnio monitus: ceſſitque res proſperè,
quãdo captis caſtris, lectica eius, quaſi ibi cubãs remãſiſſet, concurſu ho
ſtium confoſſa atque lacerata eſt. Ipſe per omne ver, plurima, & formi-
doloſiſſima, & vana, & irrita videbat: reliquo tẽpore rariora, & minùs
vana. Cùm dedicatam in Capitolio ædem Tonanti Ioui aſſiduè frequẽ-
taret, ſomniauit queri Capitolinum Iouem, cultores ſibi abduci: ſeque
reſpondiſſe, Tonantem pro ianitore ei appoſitum: ideóque mox tintin-
nabulis faſtigium ædis redimiuit, quòd ea ferè ianuis dependebant. Ex
nocturno viſu etiam ſtipem quotannis die certo emendicabat à populo,
cauam manum aſſes porrigentibus præbens. AVSPICIA quædam 92
& omina pro certiſſimis obſeruabat. Si mâne ſibi calceus perperam

ac ſiniſter pro dextero, induceretur, vt dirū: ſi terra mariue ingrediēte ſe longinquam profectionem, forte rorâſſet, vt lætum, maturique & proſperi reditus. Sed & oſtentis præcipue mouebatur. Enatam inter iūcturas lapidum ante domum ſuam palmam in compluuium deorum Penatium trāſtulit: vtque coaleſceret, magnopere curauit. Apud inſulam Capreas, veterrimæ ilicis demiſſos iam ad terram languētéſque ramos conualuiſſe aduentu ſuo, adeo lætatus eſt, vt eas cum republica Neapolitanorum permutauerit, Ænaria data. Obſeruabat & dies quoſdam, ne aut poſtridie nundinas quoquam proficiſceretur: aut Nonis quidquam rei ſeriæ inchoaret: nihil in hoc quidem aliud deuitans, vt ad Ti-
93 berium ſcribit, quam δυσφημίαν nominis. Peregrinarum cæremoniarum, ſicut veteres ac præceptas reuerentiſſimè coluit, ita cæteras cōtemtui habuit. Namque Athenis initiatus, cùm poſtea Romæ pro tribunali de priuilegio ſacerdotum Atticæ Cereris cognoſceret, & quædam ſecretiora proponerentur, dimiſſo concilio & corona circumſtantium, ſolus audiit diſceptātes. At contrà non modò in peragrāda AEgypto paullùm deflectere ad viſendū Apin ſuperſedit: ſed & Caium nepotem, quòd Iudæam præteruehens, apud Hieroſolymam non ſuppli-
94 caſſet, collaudauit. ET QVONIAM *ad hoc ventum eſt, non ab re fuerit ſubtexere quæ ei prius quàm naſceretur, & ipſo natali die, ac deinceps euenerint, quibus futura magnitudo eius, & perpetua felicitas ſperari animaduertique poſſet. Velitris antiquitus tacta de cælo parte muri, reſponſum eſt, eius oppidi ciuem quandoque rerū potiturum: qua fiducia Velitrini, & tunc ſtatim & poſteà ſæpius pæne ad exitium ſui cū pop. Rom. belligerauerant. ſerò tandem documentis apparuit, oſtentum illud, AVguſti potentiam portendiſſe. Auctor eſt Iulius Marathus, ante paucos quàm naſceretur menſes, prodigium Romæ factum publicè, quo denuntiabatur regem pop. Rom. Naturam parturire: ſenatum exterritum cenſuiſſe ne quis illo anno genitus educaretur: eos qui grauidas vxores haberent, quo ad ſe quiſque ſpem traheret, curaſſe ne ſenatuſconſultum ad ærarium deferretur. In Aſclepiadis Mendetis Θεολογουμένων libris lego, Atiam, cùm ad ſolemne Apollinis ſacrū media nocte veniſſet, poſita in templo lectica, dum cæteræ matronæ dormirent, obdormiſſe: draconem repentè irrepſiſſe ad eam, paullòque poſt egreſſum: illámque expergefactam quaſi à concubitu mariti purificâſſe ſe: & ſtatim in corpore eius exſtitiſſe maculam, velut depicti draconis: nec potuiſſe vmquā eximi: adeò vt mox publicis balneis perpetuò abſtinuerit: AVguſtum natum menſe decimo, & ob hoc Apollinis filium exiſtimatum. Eadem Atia priùs quàm pareret, ſomniauit inteſtina ſua ferri ad ſidera, explicarique per omnem terrarum & cæli ambitum. Somniauit & pater Octauius, vtero Atiæ iubar ſolis exortū. Quo*

natus eſt die, cùm de Catilinæ coniuratione ageretur in curia, & Octauius ob vxoris puerperium ſerius adfuiſſet, nota ac vulgata res eſt, P. Nigidium cõperta moræ cauſſa, vt horam quoque partus acceperit, affirmaſſe, dominum terrarum orbi natum. Octauio poſteà cùm per ſecreta Thraciæ exercitum duceret, in Liberi patris luco barbara cærimonia de filio conſulenti, idem affirmatum eſt à ſacerdotibus: quòd infuſo ſuper altaria mero, tantum flamma emicuiſſet vt ſupergreſſa faſtigium templi ad cælum vſque ferretur: vnique olim omnino Magno Alexandro apud eaſdem aras ſacrificanti, ſimile proueniſſet oſtentum. Atque etiam ſequenti nocte ſtatim videre viſus eſt filium mortali ſpecie ampliorem, cum fulmine & ſceptro, exuuiiſque Iouis Opt. Max. ac radiata corona ſuper laureatum currum, bis ſenis equis candore eximio trahentibus. Infans adhuc, vt ſcriptum apud C. Druſum exſtat, repoſitus veſpere in cunas à nutricula, loco plano, poſtera luce non comparuit: & diu quæſitus, tandem in altiſſima turri repertus eſt, iacens contra Solis exortum. Cùm primum fari cœpiſſet, in auito ſuburbano obſtrepentes forte ranas ſilere iuſſit: atque ex eo negantur ibi ranæ coaxare. Ad quartum lapidem Campanæ viæ, in nemore prandenti, ex improuiſo aquila panem ei e manu rapuit: & cùm altiſſimè volaſſet, rurſus ex improuiſo leniter delapſa reddidit. Q. Catulus poſt dedicatum Capitolium, duabus continuis noctibus ſomniauit: prima, Iouem Opt. Max. prætextatis compluribus circum aram ludentibus, vnum ſecreuiſſe: atque in eius ſinum ſignum Reip. quod manu geſtaret, repoſuiſſe. at inſequenti, animaduertiſſe ſe in gremio Capitolini Iouis eundem puerum: quem cùm detrahi iuſſiſſet, prohibitum monitu Dei, tanquam is ad tutelam Reip. educaretur. Ac die proximo obuium ſibi Auguſtum, cùm incognitũ aliâs haberet, non ſine admiratione contuitus, ſimillimum dixit puero de quo ſomniaſſet. Quidam prius ſomnium Catuli aliter exponunt, quaſi Iupiter compluribus prætextatis tutorem à ſe poſcentibus, vnum ex eis demonſtraſſet, ad quem omnia deſideria ſua referrent: eiúſq; oſculum delibatum digitis ad os ſuum retuliſſet. M. Cicero C. Cæſarem in Capitolium proſecutus, ſomnium priſtinæ noctis familiaribus fortè narrabat: puerum, facie liberali, demiſſum cœlo, catena aurea, ad fores Capitolij conſtitiſſe, eíque Iouem flagellum tradidiſſe: deinde repente Auguſto viſo, quem ignotum adhuc pleriſque auunculus Cæſar ad ſacrificãdum acciuerat, affirmauit ipſum eſſe cuius imago ſecundum quietem ſibi obuerſata ſit. Sumenti virilem togam, tunica lati claui reſuta ex vtraque parte, ad pedes decidit. Fuerunt qui interpretarentur, non aliud ſignificare quàm vt is ordo cuius inſigne id eſſet, quãdoq; ei ſubiiceretur. Apud Mundam D. Iulius caſtris locum capiens, cùm ſiluam cæderet, arborem palmæ repertam conſeruari, vt omen victoriæ, iuſſit:

ex ea continuò enata ſoboles, adeò in paucis diebus adoleuit, vt non æ-
quipararet modo matricem, verum etiam obtegeret, frequentaretúr-
que columbarum nidis: quamuis id auium genus duram & aſperam
frondem maximè vitet. Illo & præcipuè oſtento motum Cæſarem fe-
runt, ne quem alium ſibi ſuccedere quam ſororis nepotem vellet. In ſe-
ceſſu Apolloniæ Theogenis mathematici pergulam comite Agrippa
adſcenderat: cùm Agrippæ, qui prior conſulebat, magna, & pæne incre-
dibilia prædicerentur, reticere ipſe genituram ſuã, nec velle edere, per-
ſeuerabat, metu ac pudore ne minor inueniretur. Qua tamen poſt mul-
tas adhortationes vix & cunctanter edita, exſiluit Theogenes, adora
uitque eum. Tantam mox fiduciã fati AVguſtus habuit, vt thema ſuũ
vulgauerit, nummúmque argenteum nota ſideris Capricorni, quo na-
95 tus eſt, percuſſerit. POST necem Cæſaris, reuerſo ab Apollonia & in-
grediente eo vrbem, repente liquido ac puro ſereno, circulus ad ſpeciem
cæleſtis arcus orbem Solis ambiit: ac ſubinde Iuliæ Cæſaris filiæ monu-
mentum fulmine ictum eſt. Primo autem conſulatu ei augurium ca-
pienti, duodecim ſe vultures, vt Romulo, oſtenderunt: & immolanti o-
mnium victimarum iocinera replicata intrinſecus ab ima fibra parue-
runt: nemine peritorum aliter coniectante, quàm læta per hæc & ma-
96 gna portendi. QVIN & bellorũ omnium euentus antè præſenſit. Con-
tractis ad Bononiam Triumuirorum copiis, aquila tentorio eius ſu-
perſedens, duos coruos hinc & inde infeſtantes afflixit, & ad terrã de-
dit: notante omni exercitu, futurã quandoq; inter collegas diſcordiam
talem, qualis ſecuta eſt, ac exitũ præſagiẽte. In Philippis, Theſſalus qui-
dam de futura victoria nuntiauit, auctore D. Cæſare, cuius ſibi ſpecies
itinere auio occurriſſet. Circa Peruſiã ſacrificio non litante, cum augeri
hoſtias imperaſſet: ac ſubita eruptione hoſtes omnem rei diuinæ appara
tum abſtuliſſent: conſtitit inter haruſpices, quæ periculoſa & aduerſa
ſacrificanti denuntiata eſſent, cuncta in illos recaſura qui exta habe-
rẽt. Neq; aliter euenit. Pridie quã Sicilienſem pugnã claſſe cõmitteret,
deambulanti in littore, piſcis è mari exſiluit, & ad pedes iacuit. Apud
Actium deſcendenti in aciem, aſellus cum aſinario occurrit: EVtychus,
homini: beſtiæ, Nicon, erat nomen. Vtriuſque ſimulacrum æneum vi-
97 ctor poſuit in templo, in quod caſtrorum ſuorum locum vertit. MORS
quoque eius, de qua dehinc dicam, diuinitáſque poſt mortem, euiden-
tiſsimis oſtentis præcognita eſt. Cùm luſtrum in campo Martio ma-
gna populi frequentia conderet, aquila eum ſæpius circumuolauit:
tranſgreßáque in vicinam ædem, ſuper nomen Agrippæ, ad primam
litteram ſedit: quo animaduerſo, vota, quæ in proximum luſtrum ſu-
ſcipi mos eſt, collegam ſuum Tiberium nuncupare iuſſit. Nam ſe,
quamquam conſcriptis paratíſque iam tabulis, negauit ſuſcepturum
quæ

quæ non eſſet ſoluturus. Sub idem tempus ictu fulminis ex inſcriptione ſtatuæ eius prima nominis littera effluxit. Reſponſum eſt, centum ſolos dies poſthac victurum, quem numerum C littera notaret: futurúmque vt inter deos referretur, quòd ÆSAR, id eſt, reliqua pars è Cæſaris nomine, Etruſca lingua Deus vocaretur. Tiberium igitur in Illyricum dimiſſurus, & Beneuentum vſque proſecuturus, cum interpellatores aliis atque aliis cauſis in iure dicendo detinerent, exclamauit, (quod & ipſum mox inter omina relatum eſt,) Nō, ſi omnia morarētur, ampliùs ſe poſthac Romæ futurū. Atq; itinere inchoato, Aſturā perrexit. & inde, præter cōſuetudinem, de nocte ad occaſionem auræ euectus eſt. Cauſſam valitudinis contraxit ex profluuio alui. Tunc Cāpaniæ o- 98
ra, proximiſq; inſulis circuitis, Caprearum quoque ſeceſſui quatriduum impendit: remiſſiſſimo ad otium & ad omnem comitatem animo. Fortè Puteolanū ſinum prætereuehenti, vectores nautæque de naui Alexādrina, quæ tantum quod appulerat, candidati, coronatique, & thura libantes, fauſta omina & eximias laudes congeſſerant: Per illū ſe viuere: per illū nauigare: libertate atq; fortunis per illū frui. Quare admodum exhilaratus, quadragenos aureos comitibus diuiſit: iúſque iurandum, & cautionem exegit à ſingulis, non aliò datam ſummam, quàm in emtionem Alexandrinarum mercium abſumturos. Sed & cæteros continuos dies, inter varia munuſcula, togas inſuper ac pallia diſtribuit: lege propoſita, vt Romani Græco, Græci Romano habitu & ſermone vterentur. Spectauit aſſiduè & exercentes ephebos, quorum aliqua adhuc copia ex vetere inſtituto Capreis erat. Iiſdem etiam epulum in conſpectu ſuo præbuit, permiſſa, immò exacta iocandi licentia, diripiendique pomorum & obſoniorum, rerúmque miſſilium. Nullo denique genere hilaritatis abſtinuit. Vicinam Capreis inſulam Ἀπραγόπολιν appellabat, à deſidia ſecedentium illuc è comitatu ſuo. Sed ex dilectis vnum Maſgabam nomine, quaſi conditorem inſulæ, κτίστην vocare conſueuerat: huius Maſgabæ, ante annum defuncti, tumulum cùm ex triclinio animaduertiſſet magna turba multiſque luminibus frequentari, verſum compoſitum ex tempore clarè pronuntiauit,

Κτίστου δὲ τύμβον εἰσορῶ πυρούμενον.

Conuerſúſque ad Thraſyllum Tiberij comitem, contrà accubantem, & ignarum rei, interrogauit cuiuſnam poëtæ putaret eſſe: quo hæſitante, ſubiecit alium:

Ὁρᾷς φάεσσι Μασγάβαν τιμώμενον:

de hoc quoque conſuluit: cùm ille nihil aliud reſponderet, quàm cuiuſcumque eſſent, optimos eſſe: cachinnum ſuſtulit, atque in iocos effuſus

eſt. Mox Neapolim traiecit, quamquam & tum infirmis inteſtinis morbo variante: tamen & quinquennale certamen gymnicum honori ſuo inſtitutum perſpectauit: & cum Tiberio ad deſtinatum locum contendit. Sed in redeundo, aggrauata valitudine, tandem Nolæ ſuccubuit: reuocatúmque ex itinere Tiberium, diu ſecreto ſermone detinuit, ne-

99 que pòſt vlli maiori negotio animum accommodauit. Supremo die identidem exquirens, an iam de ſe tumultus foris eſſet, petito ſpeculo, capillum ſibi comi, ac malas labentes corrigi præcepit. Et amicos admiſſos percunctatus, Ecquid iis videretur mimum vitæ commodè tranſegiſſe, adiecit & clauſulam:

Δότε κρότον, καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χαρᾶς κτυπήσατε.

Omnibus deinde dimiſſis, dum aduenientes ab vrbe de Druſi filia ægra interrogabat, repentè in oſculis Liuiæ, & in hac voce defecit: Liuia noſtri cõiugii memor viue, ac vale: ſortitus exitũ facilẽ, & qualẽ ſemper optauerat. Nã ferè quoties audiſſet, citò ac nullo cruciatu defunctũ quempiã, ſibi & ſuis εὐθανασίαν ſimilem (hoc enim & verbo uti ſolebat) precabatur. Vnum omninò ante efflatam animã ſignum alienatæ mentis oſtendit, quod ſubito pauefactus, à quadraginta ſe iuuenibus abripi queſtus eſt. Id quoque magis præſagium quàm mentis diminutio fuit: ſiquidem totidem milites Prætoriani extulerunt eum in publicum.

100 Obiit in cubiculo eodem quo pater Octauius: duobus Sextis, Pompeio

A. V. C. DCCLXVII.

& Appuleio Coss. XIIII. Kal. Septembris, hora diei nona, ſeptuageſimo & ſexto ætatis anno, diebus quinque & triginta minus. Corpus Decuriones municipiorum & coloniarum à Nola Bouillas vſque deportarunt: noctibus propter anni tempus, cùm interdiu in baſilica cuiuſque oppidi, vel in ædium ſacrarum maxima reponeretur. A Bouillis equeſter ordo ſuſcepit, vrbique intulit, atque in veſtibulo domus collocauit. Senatus & in funere ornando, & in memoria honoranda eo ſtudio certatim progreſſus eſt, vt inter alia complura cenſuerint quidam funus triumphali porta ducendum, præcedente Victoria, quæ eſt in curia, canentibus næniam principum liberis vtriuſque ſexus. Alÿ exſequiarum die ponendos anulos aureos, ferreóſque ſumendos: nonnulli legenda oſſa per ſacerdotes ſummorum collegiorum. Fuit & qui ſuaderet appellationẽ menſis AVguſti in Septẽbrem transferendam: quòd hoc genitus AVguſtus, illo defunctus eſſet. Alius, vt omne tempus à primo die natali ad exitũ eius, ſeculũ AVguſtũ appellaretur, & ita in faſtos referretur. Verùm adhibito honoribus modo, bifariam laudatus eſt: pro æde D. Iulÿ à Tiberio: & pro Roſtris Sub veteribus, à Druſo Tiberÿ filio, ac ſenatorũ humeris delatus in Cãpum, crematúſque. Nec defuit vir prætorius qui ſe effigiem cremati euntem in cælũ vidiſſe iuraſſet. Reliquias

legerunt

*legerunt primores equeſtris ordinis, tunicati & diſcincti pedibúſque
nudis, ac in Mauſoleo condiderunt. Id opus inter Flaminiam viam, ri-
pamque Tiberis, ſexto ſuo cõſulatu exſtruxerat: circumiectáſque ſiluas
& ambulationes in vſum populi tunc iam publicarat. Teſtamentum,* 101
*L. Plãco, C. Silio, Coſs. III. Nonas Aprilis ante annum & quatuor mẽ-
ſes quàm decederet, factum ab eo, ac duobus codicibus, partim ipſius,
partim libertorum Polybii & Hilarionis manu ſcriptum, depoſitúmque
apud ſe virgines Veſtales, cum tribus ſignatis æquè voluminibus protu-
lerunt. Quæ omnia in ſenatu aperta atque recitata ſunt. Heredes inſti-
tuit primos, Tiberium ex parte dimidia, & ſextãte, Liuiã ex parte ter-
tia, quos & ferre nomen ſuum iuſsit: ſecundos Druſum Tiberii filiũ ex
triente, & ex partibus reliquis Germanicum, liberóſque eius tres ſexus
virilis: tertio gradu, propinquos amicóſque complures. Legauit populo
Rom. quadringenties, tribubus tricies quinquies* HS. *Prætorianis mili-
tibus ſingula millia nummorum. cohortibus vrbanis quingenos: legio-
nariis trecentos nmmos: quam ſummam repræſentari iuſsit: nam &
confiſcatam ſemper repoſitámque habuerat. Reliqua legata variè dedit:
produxítque quædam ad vicena ſeſtertia: quibus ſoluẽdis annuum diẽ
finiit, excuſata rei familiaris mediocritate: nec plus peruẽturum ad he-
redes ſuos, quàm millies & quingenties profeſſus: quamuis viginti pro-
ximis annis quaterdecies millies ex teſtamentis amicorum percepiſſet:
quod pæne omne cum duobus paternis patrimoniis, cæteríſque heredi-
tatibus in Remp. abſumpſiſſet. Iulias, filiam neptémque, ſi quid his acci-
diſſet, vetuit ſepulchro ſuo inferri. De tribus voluminibus, vno manda-
ta de funere ſuo complexus eſt: altero, indicem rerũ à ſe geſtarũ: quem
vellet incidi in æneis tabulis, quæ ante Mauſoleum ſtatuerẽtur: tertio,
breuiarium totius imperii, quantum militum ſub ſignis vbique
eſſet, quantum pecuniæ in ærario & fiſcis, & vectigalio-
rum reſiduis. Adiecit & libertorum ſeruo-
rúmque nomina, à quibus ra-
tio exigi poſſet.*

***

C. SVETONI TRANQVILLI DE XII. CÆSARIBVS LIBER III.

TIBERIVS NERO CÆSAR.

1 PATRICIA gens Claudia(fuit enim & alia plebeia,nec
potentia minor nec dignitate)orta eſt ex Regillis,oppido
Sabinorum.Inde Romã recens conditã,cum magna clien
tum manu cõmigrauit,auctore Tito Tatio cõſorte Romu-
li:vel,quod magis conſtat, Atta Claudio gentis principe,
poſt reges exactos ſexto fere anno,à patribus in patricios cooptata. A-
grũ inſuper trans Anienem clientibus,locúmque ſibi ad ſepulturã ſub
Capitolio publicè accepit. Deinceps procedente tẽpore, duodetriginta
conſulatus, dictaturas quinque, cenſuras ſeptem, triumphos ſeptem,
duas ouationes adepta eſt. Cùm prænominibus cognominibúſque va-
riis diſtingueretur, Lucij prænomen conſenſu repudiauit, poſtquam è
duobus gentilibus prædItis eo,alter latrocinij,cædis alter conuictus eſt.
Inter cognomina autem,& Neronis aſſumpſit, quo ſignificatur lingua
2 Sabina fortis ac ſtrenuus.Multa multorum Claudiorum egregia meri-
ta,multa etiam ſecus admiſſa in Remp.exſtant. Sed vt præcipua com-
A. V. C. memorem, Appius Cæcus ſocietatem cum rege Pyrrho,vt parum ſalu-
CDLXXIV. brem iniri diſſuaſit. Claudius Caudex, primus freto claſſe tranſiecto,
CDXC. Pœnos Sicilia expulit. Claudius Nero aduenientem ex Hiſpania cum
DXLVII. ingentibus copiis Aſdrubalem,prius quàm Hannibali fratri cóniunge-
CCCIV. retur,oppreſſit.Contra Claudius Appius Regillianus decemuir legibus
ſcribendis virginem ingenuam per vim, libidinis gratia,in ſeruitutem
aſſerere conatus,cauſſa fuit plebi ſecedẽdi rurſum à patribus. Claudius
Druſus, ſtatua ſibi cum diademate ad Appij Forum poſita, Italiam per
DV. clientelas occupare tentauit. Claudius Pulcher apud Siciliam non pa-
ſcentibus in auſpicando pullis, ac per contemtum religionis mari de-
merſis,quaſi vt biberent,quando eſſe nollent,prælium nauale iniit:ſu-
peratúſque,cùm dictatorem dicere à ſenatu iuberetur,velut iterum il-
ludens diſcrimini publico,Ilyciam viatorem ſuum dixit. Exſtant & fœ
minarum exempla diuerſa æquè:ſiquidem gentis eiuſdẽ vtraque Clau
dia fuit,& quæ nauẽ cum ſacris matris deûm Ideæ obhærentẽ Tiberino
vado

vado extraxit, precata propalã, vt ita demũ ſe ſequeretur, ſi ſibi pu
dicitia cõſtaret: *& quæ nouo more iudicium maieſtatis apud populũ* A. V. C.
mulier ſubiit, quòd in conferta multitudine ægrè procedẽte, carpẽto pa DVIII.
làm optauerit, vt frater ſuus Pulcher reuiuiſceret, atque iterum
claſſẽ amitteret, quò minor turba Romæ foret. *Præterea notiſſi-* DCXCV.
*mũ eſt, Claudios omnes, excepto duntaxat P. Clodio, qui ob expellẽdum
vrbe Ciceronẽ, plebeio homini, atque etiam natu minori, in adoptionẽ
ſe dedit, optimates aſſertoréſque vnicos dignitatis ac potentiæ patricio-
rum ſemper fuiſſe, atque aduerſus plebem adeò violentos ac contuma-
ces, vt ne capitis quidem quiſquam reus apud populum mutare veſtem
aut deprecari ſuſtinuerit: nõnulli in altercatione & iurgio tribunos ple
bis pulſauerint. Etiam virgo Veſtalis fratrẽ iniuſſu populi triumphan-* DCXI.
*tem, adſcenſo ſimul curru, vſque in Capitolium proſecuta eſt, ne vetare
aut intercedere fas cuiquam tribunorum eſſet. Ex hac ſtirpe Tiberius* 3
*Cæſar genus trahit, & quidem vtrumque: paternum, à Tiberio Nerone,
maternum, ab Appio Pulchro: qui ambo Appii Cæci filii fuerunt. Inſer
tus eſt & Liuiorũ familiæ, adoptato in eam materno auo. Quæ familia,
quamquam plebeia, tamen & ipſa admodum floruit, octo conſulatibus,
cenſuris duabus, triumphis tribus dictatura etiam ac magiſterio equi-
tum honorata: clara & inſignibus viris, ac maximè Salinatore, Druſiſ-
que. Salinator vniuerſas tribus in cenſura notauit leuitatis nomine,* DL.
*quòd cùm ſe poſt priorem conſulatum multa irrogata condemnaſſent,
conſulem iterum cenſorémque feciſſent. Druſus hoſtium duce Drauſo
cominus trucidato, ſibi poſteríſque ſuis cognomen inuenit. Traditur* DCLXXI.
*etiam proprætore ex prouincia Gallia retuliſſe aurum, Senonibus olim
in obſidione Capitolii datum: nec, vt fama, extortum à Camillo. Eius
abnepos, ob eximiam aduerſus Gracchos operam patronus ſenatus di-* DCXXIII.
*ctus, filium reliquit, quem in ſimili diſſenſione multa variè molientem,
diuerſa factio per fraudem interemit. Pater verò Tiberii, quæſtor* DCLXIII.
C. Cæſaris, Alexãdrino bello claſſi præpoſitus, plurimum ad victoriam 4
contulit. Quare & Pontifex in locum P. Scipionis ſubſtitutus, & ad de- DCCVII.
*ducendas in Galliam colonias, in queis Narbona & Arelate erant, miſ-
ſus eſt. Tamen Cæſare occiſo, cunctis turbarum metu abolitionem facti* DCCX.
*decernentibus, etiam de præmiis tyrannicidarum referendum cenſuit.
Prætura deinde functus, cùm exitu anni diſcordia inter Triumuiros ex* DCCXIII.
*orta eſſet, retentis vltra iuſtum tempus inſignibus, L. Antonium conſu-
lem Triumuiri fratrẽ ad Peruſiam ſecutus, deditione à ceteris facta, ſo
lus permanſit in partibus, ac primo Præneſte, inde Neapolim euaſit: ſer
uiſque ad pileum fruſtra vocatis, in Siciliã profugit. Sed indignè ferẽs,
nec ſtatim ſe in cõſpectum Sex. Pompeii admiſſum, & faſcium vſu pro-
hibitum, ad M. Antonium traiecit in Achaiam. Cum quo breui recon-*

ciliata inter omnes pace, Romam rediit, vxorémque Liuiā Druſillam, & tunc grauidam, & antè iam apud ſe filium enixam, petēti AV*guſto conceſſit. Nec multò poſt diem obiit, vtroque liberorum ſuperſtite, Tiberio Druſoque Neronibus.* TIBERIVM *quidam Fundis natum exiſtimauerunt, ſecuti leuem coniecturam, quòd materna eius auia Fundana fuerit, & quòd mox ſimulacrum Felicitatis ex ſenatuſconſulto publicatū ibi ſit.* A. V. C. *Sed vt plures, certioréſq; tradūt, natus eſt Romæ in Palatio,* DCCXII. XVI *Kal. Decemb. M. AEmilio Lepido iterum, L. Munatio Plāco Coſs. poſt bellū Philippenſe. Sic enim in faſtos Actáq; publica relatū eſt. Nec tamen deſunt qui partim antecedente anno, Hirtii ac Panſæ, partim in ſequente, Seruilii Iſaurici Antoniique conſulatu, genitum eum ſcribāt.*

6 INFANTIAM *pueritiámq; habuit laborioſam, & exercitatā: comes vſquequaque parētum fugæ: quos quidē apud Neapolin ſub irruptionē hoſtis nauigium clā petentes, vagitu ſuo pæne bis prodidit: ſemel, cùm à nutricis vbere, itē cùm à ſinu matris raptim auferretur ab iis qui pro neceſſitate temporis mulierculas leuare onere tentabāt. Per Siciliam quoque & Achaiam circumductus, ac Lacedæmoniis publicè, quòd in tutelam Claudiorum erant, demandatus, digrediēs inde itinere nocturno, diſcrimen vitæ adiit: flamma repente è ſiluis vndique exorta, adeoque omnem comitatum circumplexa, vt Liuiæ pars veſtis & capilli amburerentur. Munera, quibus à Pompeia Sext. Pompeii ſorore in Sicilia donatus eſt, chlamys & fibula, item bullæ aureæ, durant, oſtenduntúrque adhuc Baiis. Poſt reditum in vrbem à M. Gallio ſenatore teſtamento adoptatus, hereditate adita, mox nomine abſtinuit: quod Gallius aduerſarū* AV*guſto partium fuerat. Nouem natus annos, defunctum patrem pro Roſtris laudauit. Dehinc pubeſcens, Actiaco triumpho currum* AV*guſti comitatus eſt, ſiniſteriore funali equo, cùm Marcellus Octauiæ filius dexteriore veheretur. Præſedit & Actiacis ludis, & Troianis Circenſibus, ductor turmæ puerorum maiorum.*

7 VIRILI *toga ſumta, adoleſcentiam omnem, ſpatiúmque inſequentis ætatis vſque ad principatus initia, per hæc fere tranſegit: Munus gladiatorium in memoriam patris, & alterum in aui Druſi dedit diuerſis temporibus, ac locis: primū in foro, ſecundum in Amphitheatro: rudiariis quoque quibuſdam reuocatis, auctoramento centenûm millium. Dedit & ludos, ſed abſens: cuncta magnificè, impenſa matris ac vitrici. Agrippinam M. Agrippa genitam, neptem Cæcilii Attici equitis Romani, ad quē ſūt Ciceronis epiſtolæ, duxit vxorem: ſublatóque ex ea filio Druſo, quamquam bene conuenientem, rurſúmque grauidam, dimittere, ac Iuliam* DCCXLIII. AV*guſti filiam confeſtim coactus eſt ducere: non ſine magno angore animi, cùm & Agrippinæ cōſuetudine teneretur, & Iulia mores improbaret: vt quam ſenſiſſet ſui quoque ſub priore marito appetentem, quod*

ſanè

*ſanè vulgo etiam exiſtimabatur. Sed Agrippinam & abegiſſe poſt di-
uortium doluit: & ſemel omnino ex occurſu viſam, adeo contentis &
tumentibus oculis proſecutus eſt, vt cuſtoditum ſit ne vnquam in con-
ſpectum eius poſthac veniret. Cum Iulia primò concorditer, & amore
mutuo vixit: mox diſſedit, & aliquanto grauius, vt etiã perpetuò ſecu-
baret, intercepto communis filii pignore, qui Aquileiæ natus infans ex* A.V.C.
ſtinctus eſt. Druſum fratrem in Germania amiſit, cuius corpus pedibus DCCXXXV.
toto itinere prægrediens, Romam vſque peruexit. CIVILIVM *officio-* 8
*rum rudimẽtis regem Archelaum, Trallianos & Theſſalos, varia quoſ-
que de cauſſa Auguſto cognoſcente defendit. Pro Laodicenis, Thyati-
renis, Chiis terræmotu afflictis, opémque implorãtibus, ſenatum depre
catus eſt. Fannium Cæpionẽ, qui cum Varrone Muræna in Auguſtum
conſpirauerat, reum maieſtatis apud iudices fecit, & cõdẽnauit. Intérq;
hæc duplicẽ curã adminiſtrauit annonæ, quæ arctior inciderat: & repur
gãdorũ tota Italia ergaſtulorũ, quorum domini in inuidiam venerant:
quaſi exceptos ſupprimerent, non ſolùm viatores, ſed & quos ſacramẽti
metus ad huiuſmodi latebras cõpuliſſet.* STIPENDIA *prima expeditio-* 9
ne Cãtabrica tribunus militum fecit: deinde ducto ad Oriẽtẽ exercitu, DCCXXVIII.
regnũ Armeniæ Tigrani reſtituit, ac pro tribunali diadema impoſuit. DCCXXXIV.
*Recepit & ſigna quæ M. Craſſo ademerãt Parthi. Poſthac comatã Gal-
liã anno ferè rexit, & barbarorũ incurſionibus, & principum diſcordia
inquietã. Exhinc Rhæticum Vindelicúmq; bellum, inde Pannonicum,
inde Germanicum geſſit. Rhætico atque Vindelico, gentes Alpinas: Pã-
nonico, Breucos & Dalmatas ſubegit. Germanico, quadraginta millia
dedititiorum traiecit in Galliam, iuxtáque ripam Rheni ſedibus aſſi-
gnatis collocauit, quas ob res, & ouans, & curru vrbem ingreſſus eſt: pri-
mus, vt quidam putant, triumphalibus ornamentis honoratus, nouo
nec antea cuiquam tributo genere honoris. Magiſtratus & maturiùs* DCCXXXI.
inchoauit, & pene iunctim percurrit, quæſturam, præturam, conſula- DCCXXXVIII
tum: interpoſitóque tempore, Cos. iterum, etiam tribunitiam poteſta- DCCXLI. &
tem in quinquennium accepit. TOT PROSPERIS *confluentibus, in-* DCCXLVII.
tegra ætate ac valitudine ſtatuit repente ſecedere, ſeque e medio quam 10
longiſſimè amouere. Dubium, vxoris ne tædio, quam neque criminari DCCXLVIII.
*aut dimittere auderet, neque vltrà perferre poſſet, an vt vitato aſſidui-
tatis faſtidio, auctoritatẽ abſentia tueretur, atque etiam augeret, ſi quã-
do indiguiſſet ſui Reſp. Quidã exiſtimant adultis iam Auguſti liberis,
loco & quaſi poſſeſſione, vſurpati à ſe diu ſecundi gradus, ſpõte ceſſiſſe:
exemplo M. Agrippæ, qui M. Marcello ad munera publica admoto, Mi-
tylenas abierit: ne aut obſtare, aut obtrectare præſens videretur. Quam
cauſſam & ipſe, ſed poſteà, reddidit. Tunc autem honorum ſatietatem,
ac requiem laborum prætendens, commeatum petiit. Neque aut matri*

ſuppliciter precanti, aut vitrico, deſeri ſe etiam in ſenatu conquerenti, veniam dedit. Quin & pertinacius retinentibus, cibo per quatriduum abſtinuit. Facta tandem abeundi poteſtate, relictis Romæ vxore & filio, confeſtim Oſtiam deſcendit: ne verbo quidem cuiquam proſequen-
11 *tium reddito, paucóſque admodum in digreſſu oſculatus. Ab Oſtia oram Campaniæ legens, imbecillitate AVguſti nuntiata, paullum ſubſtitit. Sed increbreſcente rumore, quaſi ad occaſionem maioris ſpei commoraretur, tantum non aduerſis tempeſtatibus Rhodum enauigauit, amœnitate & ſalubritate inſulæ iã inde captus, cùm ad eam ab Armenia rediens appuliſſet. Heic modicis contentus ædibus, nec multo laxiore ſuburbano, genus vitæ ciuile admodum inſtituit: ſine lictore aut viatore gymnaſia interdum obambulãs: mutuáque cum Græculis officia vſurpans, propè ex æquo. Fortè quodam in diſponendo die, mane prædixerat, quidquid ægrorũ in ciuitate eſſet, viſitare ſe velle: id a proximis aliter exceptum eſt: iuſſique ſunt omnes ægri in publicam porticum deferri, ac per valetudinũ genera diſponi. Perculſus igitur inopinata re, diu quid ageret incertus, tãdẽ ſingulos circuit: excuſans factum etiã tenuiſſimo cuique, & ignoto. Vnum hoc tantummodo, neque præterea quidquã notatũ eſt, in quo exercuiſſe ius tribunitiæ poteſtatis viſus ſit: Cùm circa ſcholas & auditoria profeſſorũ aſſiduus eſſet, moto inter antiſophiſtas grauiore iurgio, non defuit qui eum interuenientẽtem & quaſi ſtudioſiorem partis alterius conuitio inceſſeret. Senſim itaque regreſſus domum, repentè cum apparitoribus prodiit: citatúmque pro tribunali voce præconis conuitiatorem rapi iuſſit in carcerem. Comperit deinde Iuliam vxorem ob libidines atque adulteria dãnatã, repudiúmque ei ſuo nomine, ex auctoritate AVguſti, remiſſum: & quamquã lætus animo, tamen officii duxit, quantũ in ſe eſſet, exorare filiæ patrem frequentibus litteris, & vel vtcũque meritæ, quidquid vnquã dono dediſſet,*
A.V.C. DCCLII. *concedere. Tranſacto autem tribunitiæ poteſtatis tẽpore, confeſſus tandem nihil aliud ſeceſſu deuitaſſe ſe quam æmulationis cũ Caio Lucióq; ſuſpicionem, petiit vt ſibi ſecuro iam ab hac parte, corroboratis his, & ſecundum locum facilè curantibus, permitteretur reuiſere neceſſitudines; quarum deſiderio teneretur. Sed neque impetrauit: vltróque etiã admonitus eſt, dimitteret omnem curam ſuorum, quos tam cupide re-*
12 *liquiſſet. Remanſit ergo Rhodi contra voluntatem: vix per matrem conſecutus vt ad velandam ignominiam, quaſi legatus ab AVguſto abeſſet. Enimuero tunc non priuatum modò, ſed etiam obnoxium, & trepidum egit, mediterraneis agris abditus, vitãſque prænauigantiũ officia, quibus frequẽtabatur aſſiduè: nemine cum imperio, aut magiſtratu tendente quoquam, quin diuerteret Rhodum. Et acceſſerunt maioris ſollicitudinis cauſſa. Namque priuignum Caium, Orienti præpoſitũ, cùm*

viſẽdi gratia traieciſſet Samũ, alieniorẽ ſibi ſenſit ex criminationibus M. Lollii comitis & rectoris eius. Venit etiã in ſuſpicionẽ per quoſdam beneficii ſui centuriones, a commeatu caſtra repetẽtes, mãdata ad complures dediſſe ambigua, & quæ tentare ſingulorũ animos ad nouas res viderẽtur. De qua ſuſpicione certior ab AVguſto factus, non ceſſauit efflagitare aliquem, cuiuſlibe ordinis, cuſtodem factis atque dictis ſuis.

13 *Equi quoque, & armorum ſolitas exercitationes omiſit. redegitque ſe, depoſito patrio habitu, ad palliũ, & crepidas: atque in tali ſtatu biẽnio ferè permanſit, contemtior in dies, & inuiſior: adeo vt imagines eius & ſtatuas Nemauſenſes ſubuerterint: ac familiari quodam conuiuio mentione eius orta exſtiterit qui Caio polliceretur,* Cõfeſtim ſe, ſi iuberet, Rhodũ nauigaturũ, caputq; exſulis *(ſic. n. appellabatur)* relaturum. *Quo præcipue, non tam metu, ſed diſcrimine, coactus eſt tam ſuis quàm matris impenſiſſimis precibus reditum expoſtulare: impetrauitque, adiutus aliquantum etiam caſu. Deſtinatum AVguſto erat, nihil ſuper ea re, niſi ex voluntate maioris filii, ſtatuere. Is forte tunc M. Lollio offenſior, facilis exorabiliſque in vitricum fuit. Permittente ergo Caio, reuocatus eſt: verùm ſub conditione, ne quam partem curámue Reip. attingeret.*

14 REDIIT *octauo poſt ſeceſſum anno, magna, nec incerta ſpe futurorum, quam & oſtentis, & prædictionibus ab initio ætatis conceperat.* A. V. C. I. DCCLV. *Prægnans enim Liuia, cùm an marem editura eſſet, variis captaret ominibus, ouũ incubanti gallinæ ſubductum, nunc ſua nunc miniſtrarum manu per vices vſque eo fouit quoad pullus inſigniter criſtatus excluſus eſt. Ac de infante Scribonius mathematicus præclara ſpopondit:* etiam regnaturum quandoque, ſed ſine regio inſigni: *ignota ſcilicet tunc adhuc Cæſarum poteſtate. Et ingreſſo primam expeditionem, ac per Macedoniam ducente exercitum in Syriam, accidit, vt apud Philippos ſacratæ olim victricium legionum aræ, ſponte ſubitis collucerent ignibus: & mox cùm Illyricum petens, iuxta Patauium adiſſet Geryonis oraculum, ſorte tracta, qua monebatur vt de conſultationibus in Aponi fontem talos aureos iaceret: euenit vt ſummum numerum iacti ab eo oſtenderent: hodiéque ſub aqua viſuntur ii tali. Ante paucos verò quàm reuocaretur dies, aquila, nũquã antea Rhodi cõſpecta, in culmine domus eius aſſedit: & pridie quàm de reditu certior fieret, veſtimenta mutãti, tunica ardere viſa eſt. Thraſyllũ quoque mathematicum, quem vt ſapientiæ profeſſorem contubernio admouerat, tũc maximè expertus eſt, affirmantem naue proviſa gaudium afferri, cùm quidẽ illum duriùs & contra prædicta cadẽtibus rebus, vt falsũ & ſecretorum temere conſcium, eo ipſo momento dum ſpatiatur vnà, præcipitare in mare deſtinaſſet.*

15 *Romam reuerſus, deducto in forum filio Druſo, ſtatim è Carinis ac Põpeiana domo, Eſquilias in hortos Mæcena-*

tianos tranſmigrauit: totúmque ſe ad quietem contulit, priuata modò officia obiens, ac publicorum munerum expers. Caio & Lucio intra triennium defunctis, adoptatur ab AVguſto ſimul cum fratre eorum M. Agrippa: coactus prius ipſe Germanicum fratris ſui filium adoptare. Nec quidquam poſteà pro patrefamiliâs egit: aut ius quod adoptione amiſerat, ex vlla parte retinuit. Nã neque donauit, neque manumiſit: nec hereditatem quidem, aut legata percepit vlla aliter quàm vt peculio referret accepta: nihil ex eo tempore prætermiſſum eſt ad maieſtatem eius augẽdam, ac multò magis poſtquam, Agrippa abdicato atque ſepoſito, certum erat, vni ſpem ſucceſſionis incumbere.

16 *Data rurſus poteſtas tribunitia in quinquennium: delegatus pacandæ Germaniæ ſtatus:* A.V.C. DCCLVII. *Parthorum legati, mandatis AVguſto Romæ redditis, eum quoque adire in prouinciam iuſſi.* DCCLX. *Sed nuntiata Illyrici defectione, tranſiit ad curam noui belli: quod grauiſſimum omnium externorum bellorum poſt Punica, per* XV. *legiones, parémque auxiliorum copiam, triennio geſſit: in magnis omnium rerum difficultatibus, ſummáque frugum inopia. Et quamquam ſæpius reuocaretur, tamen perſeuerauit: metuens, ne vicinus & præualens hoſtis inſtaret vltrò cedentibus. Ac perſeuerantiæ grande pretium tulit: toto Illyrico, quod inter Italiam, regnúmque Noricum, & Thraciam, & Macedoniam, intérque Danubium flumen, & ſinum maris Adriatici patet, perdomito & in ditionem redacto.* DCCLXII. CVI *gloriæ amplior adhuc ex opportunitate cumulus acceſſit. Nã ſub id ferè tẽpus Quintilius Varus, cũ tribus legionibus in Germania periit: nemine dubitante, quin victores Germani iuncturi ſe Pãnoniis fuerint, niſi debellatum prius Illyricum eſſet. Quas ob res triũphus ei decretus eſt, multique & magni honores. Cenſuerunt etiam quidã, vt* Pãnonicus, *alii vt* Inuictus, *nonnulli vt* Pius *cognominaretur. Sed de cognomine interceſſit AVguſtus, eo contentum repromittẽs, quod ſe defũcto ſuſcepturus eſſet. Triumphum ipſe diſtulit, mæſta ciuitate clade Variana. Nihilòminus vrbem prætextatus, & laurea coronatus intrauit: poſitúmque in Septis tribunal, ſenatu adſtante, cõſcendit: ac medius inter duos Coss. cum AVguſto ſimul ſedit: vnde, populo conſalutato, circum templa deductus eſt.*

18 *Proximo anno repetita Germania, cùm animaduerteret,* DCCLXIII. *Varianam cladẽ temeritate & negligentia ducis accidiſſe, nihil non de conſilii ſententia egit: ſemper aliâs ſui arbitrii, contentúſque ſe vno tunc præter conſuetudinem cum pluribus de ratione belli communicauit. Curam quoque ſolito exactiorem præſtitit. Traiecturus Rhenum, commeatum omnem ad certam formulam adſtrictum non ante tranſmiſit, quàm conſiſtens apud ripam exploraſſet vehiculorum onera, ne qua deportarentur, niſi conceſſa aut neceſſaria. Trans Rhenum verò eum vitæ ordinem tenuit, vt ſedens in ceſpite nudo cibum*

bum caperet: ſæpe ſine tentorio pernoctaret: præcepta ſequentis diei omnia, & ſi quid ſubiti muneris iniungendum eſſet, per libellos daret: addita monitione, vt de quo quiſque dubitaret, ſe, nec alio interprete, quacumque vel noctis hora vteretur. Diſciplinam acerrime exegit: 19 animaduerſionum & ignominiarum generibus ex antiquitate repetitis: atque etiam legato legionis, quod paucos milites cum liberto ſuo trans ripam venatum miſiſſet, ignominia notato. Prælia, quamuis minimum fortunæ caſibúſque permitteret, aliquantò conſtantius inibat, quoties lucubrante ſe ſubito ac nullo propellente, decideret lumē, & extingueretur. confidens, vt aiebat, oſtento, ſibi ac maioribus ſuis in omni ducatu expertiſſimo. Sed re proſperè geſta, non multum abfuit quin à Bructero quodam occideretur. cui inter proximos verſanti, & trepidatione detecto, tormentis expreſſa confeſſio eſt cogitati facinoris.

A Germania in vrbem poſt biennium regreſſus, triumphum, quem 20 diſtulerat, egit: proſequentibus etiam legatis, quibus triumphalia ornamenta impetrarat. A.V.C. DCCLXV. Ac priùs quàm in Capitolium flecteret, deſcendit è curru, ſeque præſidenti patri ad genua ſubmiſit. Batonem Pannonium ducem ingentibus donatum præmiis, Rauennam tranſtulit: gratiam referens, quod ſe quondam cum exercitu iniquitate loci circumcluſum, paſſus eſſet euadere. Prandium dein populo mille menſis, & congiariū trecenos nummos viritim dedit. Dedicauit & Concordiæ ædem: item Pollucis & Caſtoris, ſuo fratriſque nomine, de manubiis. Ac non mul- 21 tò pòſt lege per Coſs. lata, vt prouincias cum AVguſto cōmuniter admi- DCCLXVI. niſtraret, ſimúlq; cenſum ageret, cōdito luſtro in Illyricum profectus eſt. DCCLXVII. Et ſtatim ex itinere reuocatus, iā quidem affectum, ſed tamen ſpirantē adhuc AVguſtum reperit: fuitque vnà ſecreto per totū diem. Scio vulgo perſuaſum, quaſi egreſſo poſt ſecretum ſermonē Tiberio, vox AVguſti per cubicularios excepta ſit. Miſerū populū Romanū, qui ſub tā lentis maxillis erit. Nec illud quidem ignoro, aliquos tradidiſſe, AVguſtum palàm nec diſſimulanter morum eius duritatē adeo improbaſſe, vt nonnūquam remiſſiores hilarioréſque ſermones ſuperueniente eo abrumperet: ſed expugnatum precibus vxoris adoptionem non abnuiſſe: vel etiam ambitione tractum, vt tali ſucceſſore deſiderabilior ipſe quandoque fieret. Adduci tamen nequeo quin exiſtimem, circumſpectiſſimum & prudentiſſimum principem, in tanto præſertim negotio, nihil temere feciſſe: ſed vitiis virtutibuſque Tiberii perpenſis, potiores duxiſſe virtutes: præſertim cum & Reip. cauſſa adoptare ſe eum pro concione iurauerit: & epiſtolis aliquot, vt peritiſſimum rei militaris, vtque vnicum populi Rom. præſidiū proſequatur. Ex quibus in exēplum pauca hinc inde ſubieci. Vale iucundiſſime Tiberi & rem gere feliciter, ἐμοὶ καὶ ταῖς Μούσαις στρατηγῶν. Iucundiſſime, & ita ſim

felix, vir fortiſſime, & dux νομιμώτατε. Vale. ✠, Ordine æſtiuorũ tuorũ: Ego verò, mi Tiberi, & inter tot rerum difficultates, καὶ τοσαύτην ῥαθυμίαν τῶν στρατευομένων non potuiſſe quemquam prudentiùs gerere ſe, quàm tu geſſeris exiſtimo. Hi quoque, qui tecũ fuerunt omnes, confitentur verſum illum in te poſſe dici,

Vnus homo nobis vigilando reſtituit rem.

Siue, *inquit*, quid incidit, de quo ſit cogitandum diligentiùs, ſiue quid ſtomachor valde, medius fidius Tiberium meum deſidero. ſuccurritque verſus ille Homericus,

Iliad. κ.

Τούτου δ' ἑσπομένοιο, καὶ ἐκ πυρὸς αἰθομένοιο
Ἄμφω νοστήσαιμεν, ἐπεὶ περὶ οἶδε νοῆσαι.

Attenuatũ te eſſe cõtinuatione laborũ, cùm audio & lego, Dij me perdãt niſi cohorreſcit corpus meũ: teq; rogo vt parcas tibi: ne ſi te languere audierimus, & ego & mater tua exſpiremus, & de ſũma imperij ſui populus Rõ. periclitetur. Nihil intereſt valeã ipſe necne, ſi tu nõ valebis. Deos obſecro vt te nobis conſeruẽt, & valere nũc & ſẽper patiãtur, ſi nõ populũ Rõ. peroſi

22 ſũt. EXCESSVM *AVguſti nõ priùs palã fecit, quàm Agrippa iuuene interemto. Hũc tribunus militũ cuſtos appoſitus occidit, lectis codicillis quib. vt id faceret, iubebatur. Quos codicillos dubiũ fuit, AVguſtuſne moriẽs reliquiſſet, quo materiã tumultus põſt ſe ſubduceret: an nomine AVguſti Liuia, & ea cõſcio Tiberio an ignaro, dictaſſet. Tiberius renũtianti tribuno factũ eſſe quod imperaſſet,* Neq; imperaſſe ſe, & redditurũ cũ ſenatui rationẽ reſpõdit: *inuidiã ſcilicet in præſẽtia vitãs. Nam*

23 *mox ſilẽtio rẽ obliterauit. Iure autem tribunitiæ poteſtatis coacto ſenatu, inchoatáque allocutione derepẽte velut impar dolori cõgemuit: vtque nõ ſolum vox, ſed & ſpiritus deficeret, optauit: at perlegendũ librũ Druſo filio tradidit. Illatũ deinde AVguſti teſtamẽtũ, nõ admiſſis ſignatoribus niſi ſenatorii ordinis, cæteris extra curiã ſignacula agnoſcẽtibus recitauit per libertũ. Teſtamẽti initium fuit,* Quoniã ſiniſtra Fortuna Caium & Lucium filios mihi eripuit, Tiberius Cæſar mihi ex parte dimidia, & ſextante heres eſto. *Quo & ipſo aucta eſt ſuſpicio opinantium, ſucceſſorem adſcitum eum neceſſitate magis quàm iudi-*

24 *cio: quando ita præfari non abſtinuerit. Principatum, quamuis neque occupare confeſtim, neque agere dubitaſſet, & ſtatione militum, hoc eſt, vi & ſpecie dominationis aſſumta, diu tamen recuſauit: impudentiſſimo animo: nunc adhortantes amicos increpans, vt ignaros quanta bellua eſſet Imperium: nunc precantem ſenatum, & procumbentem ſibi ad genua, ambiguis reſponſis & callida cunctatione ſuſpendens: vt quidam patientiam rumperent, atque vnus in tumultu proclamaret,*

Aut

Aut agat, aut deſiſtat: *alter coràm exprobraret*, Cęteros quod pol-
liciti ſint, tardè pręſtare: ſed ipſum quod pręſtet, tardè pollice-
ri. *Tādē quaſi coactus, & querēs* miſerá & oneroſá iniūgi ſibi ſerui
tutē, *recepit imperiū: nec tamē aliter quàm vt depoſiturū ſe quādóque*
ſpē faceret. Ipſius verba sūt hac: Dū veniá ad id tēpus quo vobis æ-
quū poſſit videri, dare vos aliquá ſenectuti meæ requiē. *Cunctā* 25
di cauſſa erat, metus vndiq; imminentiū diſcriminum: vt ſæpe lupū ſe
auribus tenere *diceret. Nam & ſeruus Agrippæ, Clemens nomine, nō*
contemnendam manum in vltionem domini compararat: & L. Scri-
bonius Libo vir nobilis res nouas clàm moliebatur: & duplex ſeditio
militum in Illyrico & in Germania exorta eſt. Flagitabant ambo exer-
citus multa extra ordinem: ante omnia, vt æquarentur ſtipendio præ-
torianis Germaniciani. Quidam etiam principem detrectabāt non à ſe
datum: ſummáque vi Germanicum, qui tum iis praerat, ad capeſſen-
dam Remp. perurgebant, quamquam obfirmatè reſiſtentem. Quem ma
ximè caſum timens, partes ſibi, quas ſenatui liberet, tuendas in Rep. de
popoſcit: quando vniuerſæ ſufficere ſolus nemo poſſet: niſi cum altero,
vel etiam cum pluribus. Simulauit & valitudinē, quò æquiore animo
Germanicus celerem ſucceſſionem, vel certè ſocietatem principatus,
operiretur. Compoſitis ſeditionibus, Clementem quoque fraude dece-
ptum, redegit in poteſtatem: Libonem, ne quid in nouitate acerbiùs fie
ret, ſecundo demum anno in ſenatu coarguit, medio temporis ſpatio
tantùm cauere contentus. Nam & inter pontifices ſacrificanti ſimul,
pro ſeceſpita plumbeum cultrum ſubiiciendum curauit: & ſecretum pe-
centi nonniſi adhibito Druſo filio dedit: dextrámq; obambulātis: velu-
ti incumbens, quoad perageretur ſermo, continuit. VERVM *liberatus* 26
metu, ciuilem admodum inter initia ac paullo minus quàm priuatum
egit. Ex plurimis maximíſque honoribus, præter paucos & modicos
non recepit. Natalem ſuum plebeiis incurrentē Circenſibus, vix vnius
bigæ adiectione honorari paſſus eſt. Templa, flamines, ſacerdotes de-
cerni ſibi prohibuit: etiam ſtatuas, atque imagines, niſi permittēte ſe po
ni: permiſitque, ea ſola conditione, ne inter ſimulacra deorum, ſed inter
ornamenta ædium ponerentur. Interceſſit & quò minùs in acta ſua iu-
raretur: & ne menſis September, Tiberius: October, Liuius, vocarētur.
Prænomen quoque IMPERATORIS, *cognoménque* PATRIS
PATRIÆ, *& ciuicam in veſtibulo coronā recuſauit. Ac ne* AVGV-
STI *quidem nomē, quamquam hereditarium, vllis niſi ad reges ac dy-*
naſtas epiſtolis addidit. Nec ampliùs quàm omnino tres cōſulatus, vnū
paucis diebus, alterū tribus mēſibus, tertiū absēs vſque in Idus Maias
geſſit. Adulationes adeò auerſatus eſt vt neminē ſenatorū aut officii 72
aut negotii cauſſa ad lecticā ſuā admiſerit: conſularē vero ſatisfaciētem

ſibi, ac per genua orare conantem, ita ſuffugerit, vt caderet ſupinus: atque etiam ſi quid in ſermone, vel in continua oratione blandius de ſe diceretur, non dubitaret interpellare, ac reprehendere, & commutare continuò. Dominus appellatus à quodam, denũtiauit ne ſe ampliùs cõtumeliæ cauſſa nominaret. Aliũ dicẽtẽ, ſacras eius occupationes: & rurſus aliam: auctore eo ſenatũ ſe adiiſſe, verba mutare, & pro au-
28 ctore, ſuaſore: pro ſacris, laborioſas dicere coëgit. Sed aduerſus cõuitia malóq; rumores & famoſa de ſe ac ſuis carmina firm' ac patiẽs, ſubinde iactabat, In ciuitate libera linguá mẽtémq; liberas eſſe debere. Et quõdá ſenatu cognitionẽ de eiuſmodi criminib' ac reis flagitãte: Nõ tãtũ, inquit, otii habemus vt implicare nos pluribus negotiis debeamus. Si hãc feneſtrá aperuer tis, nihil aliud agi ſinetis: omniũ inimicitiç hoc prætextu ad vos deferẽtur. Exſtat & ſermo ei' in ſenatu perciuilis. Siquidẽ locut' aliter fuerit, dabo operá vt rationẽ factorũ meorũ dictorúmq; reddá: ſi perſeuerauerit, inuicẽ cũ odero.
29 Atq; hæc eo notabiliora erãt, quod ipſe in appellãdis venerãdiſq; ſingulis, & vniuerſis, propè exceſſerat humanitatis modũ. Diſſẽtiẽs in curia à Q. Haterio, Ignoſcas, inquit, rogo, ſi quid aduers' te liberiùs, ſicut ſenator, dixero. Et inde omnes alloquẽs, Dixi & nũc & ſæpe aliâs P.C bonũ & ſalutare principẽ, quem vos tãta & tã libera poteſtate inſtruxiſtis, ſenatui ſeruire debere, & vniuerſis ciuibus ſæpe, & plerũq; etiá ſingulis: neq; id dixiſſe me pœnitet, & bonos & æquos & fauentes vos habui domi-
30 nos, & adhuc habeo. Quin etiã ſpeciẽ libertatis quandam induxit, conſeruatis ſenatui ac magiſtratibus & maieſtate priſtina & poteſtate: neq; tã paruũ quidquã, neq; tã magnũ publici priuatiq; negotii fuit, de quo nõ ad P.C referretur. De vectigalibus ac monopoliis, de extruẽdis reficiẽdiſue operibus, etiã de legẽdo vel exauctorando milite, ac legionũ & auxiliorum deſcriptione: deniq; quib' imperiũ prorogari, aut extraordinaria bella mãdari, quid & qua forma regũ litteris reſcribi placeret. Præfectũ alæ, de vi & rapinis reũ, cauſſã in ſenatu dicere coegit. Nũquã curiam niſi ſolus intrauit: lectica quondam introlatus æger, comites à ſe remouit.
31 Quædam aduerſus ſententiam ſuam decerni ne queſtus quidem eſt. Negãte eo, deſtinatos magiſtratus abeſſe oportere, vt præſentes honori acquieſcerent, prætor deſignatus liberam legationem impetrauit. Iterum cenſente vt Trebianis legatam in opus noui theatri pecuniam ad munitionem viæ transferre concederetur, obtinere non potuit quin rata voluntas legatoris eſſet. Cùm ſenatuſconſultum per diſceſſionem fortè fieret, tranſeuntem eum in alteram partem, in qua pauciores erãt, ſecutus eſt nemo. Cætera quoque nonniſi per magiſtratus & iure ordinario agebãtur: tanta Coſs. auctoritate vt legati

ex Africa

ex Africa adierint eos, querentes trahi ſe a Cæſare, ad quem miſſi forēt. Nec mirum, cùm palā eſſet ipſum quoq; eiſdem aſſurgere & decede re via. Corripuit conſulares exercitibus præpoſitos, quòd non de rebus 32 *geſtis ſenatui ſcriberent: quódque de tribuendis quibuſdā militaribus donis ad ſe referrent: quaſi non omnium tribuendorũ ipſi ius haberent. Prætorem collaudauit, quòd honore inito, conſuetudinē antiquam retu liſſet de maioribus ſuis pro concione memorandi. Quorundam illuſtriũ exſequias vſq; ad rogum frequentauit. Parem moderationem minoribus quoq; & perſonis & rebus exhibuit: cùm Rhodiorum magiſtratus, quòd litteras publicas ſine ſubſcriptione ad ſe dederant, euocaſſet, ne verbo quidem inſectatus, ac tantummodo iuſſos ſubſcribere, remiſit. Diogenes grammaticus diſputare ſabbatis Rhodi ſolitus, venientem, vt ſe extra ordinem audiret, non admiſerat: ac per ſeruulum ſuum in ſeptimum diem diſtulerat. Hunc Romæ ſalutandi ſui cauſſa pro foribus adſtantem, nihil ampliùs quàm vt poſt ſeptimum annum rediret, admonuit. Præſidibus onerandas tributo prouincias ſuadentibus reſcripſit,* Boni paſtoris eſſe tondere pecus, non deglubere.

Paullatim principem exercuit, præſtititque: etſi varium diu, commo- 33 *diorem tamē ſæpius, & ad vtilitates publicas proniorem. Ac primò eatenus interueniebat ne quid perperam fieret. Itaque & conſtitutiones quaſdam ſenatus reſcidit: & magiſtratibus pro tribunali cognoſcētibus plerumque ſe offerebat conſiliarium, aſſidebátque miſtim, vel ex aduer ſo in parte primori: & ſi quem reorum elabi gratia rumor eſſet, ſubitus aderat: iudicéſque aut e plano, aut è quæſitoris tribunali, legum & religionis, & noxæ de qua cognoſcerent, admonebat: atque etiam ſi qua in publicis moribus deſidia aut mala cōſuetudine labarent, corrigēda ſuſcepit. Ludorum ac munerum impenſas corripuit: mercedibus ſcenicorũ* 34 *reſciſſis, paribúſque gladiatorum ad certum numerum redactis. Corinthiorum vaſorum pretia in immēſum exarſiſſe, tréſque mullos* XXX. *millibus nummûm veniſſe, grauiter conqueſtus, adhibendum ſuppellectili modum cenſuit: annonámque macelli, ſenatus arbitratu, quotannis temperandam: dato ædilibus negotio, popinas ganeáſque vſque eò inhibendi, vt ne opera quidem piſtoria proponi venalia ſinerēt. Et vt parcimoniam publicam exemplo quoque iuuaret, ſollennibus ipſe cœnis pridiana ſæpe ac ſemeſa opſonia appoſuit, dimidiatúmque aprum: affirmans,* Omnia eadem habere quæ totum. *Quotidiana oſcula prohibuit edicto: item ſtrenarum commercium, ne vltra Kalend. Ianuarias exerceretur. Conſueuerat & quadruplam ſtrenam & de manu reddere: ſed offenſus interpellari ſe toto menſe ab iis qui poteſtatem ſui die feſto non habuiſſent, vltrà non reddidit. Matronas proſtratæ pu-* 35 *dicitiæ, quibus accuſator publicus deeſſet, vt propinqui more maiorum*

de communi ſententia coercerent, auctor fuit. Equiti Rom. iuriſiurandi gratiam fecit, vt vxorem in ſtupro generi compertam dimitteret, quã ſe numquam repudiaturum antè iurauerat. Fœminæ famoſæ, vt ad euitandas legum pœnas iure ac dignitate matronali exſoluerentur, lenocinium profiteri cœperant: & ex iuuentute vtriuſque ordinis profligatiſſimus quiſque, quò minùs in opera ſcenæ arenæque edenda ſenatuſconſulto tenerentur, famoſi iudicij notam ſponte ſubibant. eos eáſque omnes, ne quod refugium in tali fraude cuiquam eſſet, exſilio affecit. Senatori latum clauum ademit, cum cognouiſſet ſub Kal. Iulij demigraſſe in hortos, quò viliùs poſt diem ædes in vrbe cõduceret. Alium & quæſtura remouit, quòd vxorem pridie ſortitione ductam, poſtridie repudiaſſet.

36 *Externas cærimonias, Ægyptios Iudaicóſque ritus compeſcuit: coactis qui ſuperſtitione ea tenebantur, religioſas veſtes cum inſtrumento omni comburere. Iudæorum iuuentutem, per ſpeciem ſacramenti, in prouincias grauioris cæli diſtribuit: reliquos gentis eiuſdem, vel ſimilia ſectantes, vrbe ſubmouit, ſub pœna perpetuæ ſeruitutis, niſi obtemperaſſent. Expulit & mathematicos: ſed deprecantibus, ac ſe artem deſituros*

37 *promittentibus, veniam dedit. In primis tuendæ pacis à graſſaturis ac latrociniis ſeditionúmque licentia curam habuit. Stationes militũ per Italiam ſolito frequentiores diſpoſuit. Romæ caſtra conſtituit, quibus Prætorianæ cohortes, vagæ ante id tempus, & per hoſpitia diſperſæ, cõtinerentur. Populares tumultus exortos grauiſſimè coërcuit: & ne orirentur ſedulò cauit. Cæde in theatro per diſcordiam admiſſa, capita factionum & hiſtriones, propter quos diſſidebatur, relegauit: nec vt reuocaret, vmquam vllis populi precibus potuit euinci. Cùm Polẽtina plebs funus cuiuſdam primipilaris non priùs ex foro miſiſſet, quàm extorta pecunia per vim heredibus ad gladiatorium munus: cohortem ab vrbe, & aliam à Cotij regno, diſſimulata itineris cauſſa, detectis repentè armis cõcinentibúſque ſignis, per diuerſas portas in oppidum immiſit: ac partẽ maiorem plebis ac decurionum in perpetua vincula cõiecit. Aboleuit & ius, morémque aſylorum, quæ vſquã erãt. Cyzicenis in ciues Romanos violentiùs quædam auſis, publicè libertatem ademit, quam Mithridatico bello meruerant. Hoſtiles motus, nulla poſtea expeditione ſuſcepta, per legatos compeſcuit: nec per eos quidem, niſi cunctanter & neceſſariò. Reges infeſtos ſuſpectóſque comminationibus magis & querelis quàm vi repreſſit. Quoſdam per blanditias atque promiſſa extractos ad ſe non remiſit: vt Maroboduum Germanum, Thraſcypolim Thracem, Archelaum Cappadocem, cuius etiam regnum in for-*

38 *mam prouinciæ redegit. Biennio continuo poſt adeptum imperium, pedem porta non extulit: ſequenti tempore, præter quàm in propinqua oppida, & cùm longiſſimè, Antio tenus nuſquam abfuit: idque perrarò*

& pau-

& paucos dies, quamuis prouincias quoque & exercitus reuiſurũ ſe ſæ-
pe pronuntiaſſet: & propè quotãnis profectionem præpararet: vehicu-
lis comprehenſis, commeatibus per municipia & colonias diſpoſitis. Ad
extremum vota pro itu & reditu ſuo ſuſcipi paſſus, ut vulgo iam per io
cum Callippides *vocaretur: quem curſitare ac ne cubiti quidem mẽſu*
ram progredi, prouerbio Græco notatum eſt. SED ORBATVS *vtroque* 39
filio, quorum Germanicus in Syria, Druſus Romæ obierat, ſeceſſum Cam A.V.C.
paniæ petiit: conſtanti & opinione & ſermone pæne omnium, quaſi ne- DCCLXXIX.
que rediturus vmquam, & citò mortem etiam obiturus: quod paullò
minùs vtrumque euenit. Nam neque Romã ampliùs rediit: ſed & pau-
cos poſt dies iuxta Terracinam in prætorio, cui ſpelũcæ nomẽ erat, in-
cœnante eo, cõplura & ingentia ſaxa fortuitò supernè delapſa ſunt: mul
tiſque conuiuarum & miniſtrorum eliſis, præter ſpem euaſit. Peragrata 40
Campania, cùm Capuæ Capitolium, Nolæ templum AVguſti, quam
cauſſam profectionis prætenderat, dedicaſſet, Capreas ſe contulit: præci-
puè delectatus inſula, quòd vno paruóq; littore adiretur, ſepta vndiq;
præruptis immenſæ altitudinis rupibus, & profundo maris. Statimq; re
uocãte aſſidua obteſtatione populo, propter cladem, qua apud Fidenas,
ſupra XX *hominum millia gladiatorio munere, amphitheatri ruina pe-*
rierant, tranſiit in continẽtem, poteſtatémque omnibus adeũdi ſui fe-
cit: tãtò magis quòd ab vrbe egrediẽs, ne quis ſe interpellaret, edixerat,
ac toto itinere adeuntes ſubmouerat: Regreſſus in inſulam, Reip. qui- 41.
dem curam vſque adeo abiecit, vt poſtea non decurias equitum vm-
quam ſuppleuerit: non tribunos militũ præfectóſque, non prouinciarum
præſides vllos mutauerit: Hiſpaniã & Syriam per aliquot annos ſine cõ
ſularibus legatis habuerit: Armeniã à Parthis occupari, Mœſiam à Da-
cis Sarmatiſq;, Gallias à Germanis vaſtari neglexerit: magno dedecore
imperii, nec minori diſcrimine. CÆTERVM *ſecreti licẽtiã nactus, &* 42
quaſi ciuitatis oculis remotus, cuncta ſimul vitia malè diu diſſimulata,
tãdem profudit: de quibus ſigillatim ab exordio referam. In caſtris tiro
etiã tum, propter nimiã vini auiditatẽ, pro Tiberio, Biberius: *pro Clau*
dio, Caldius: *pro Nerone,* Mero *vocabatur. Poſtea princeps in ipſa*
publicorũ morũ correctione cũ Põponio Flacco & L. Piſone noctem con
tinuúmque biduum epulando potandóque conſumſit: quorum alteri
Syriam prouinciam, alteri præfecturã vrbis confeſtim detulit, codicillis
quoque iucũdiſſimos & omniũ horarum amicos *profeſſus. Seſtio*
Gallo libidinoſo, ac prodigo ſeni, olim ab AVguſto ignominia notato, &
à ſe ante paucos dies apud ſenatũ increpito, cœnam ea lege condixit ne
quid ex cõſuetudine immutaret aut demeret: vtq; nudis puellis mini-
ſtrãtibus cœnaretur. Ignotiſſimũ quæſturæ cãdidatũ nobiliſſimis antepo
ſuit, ob epotã in cõuiuio, propinãte ſe, vini amphorã. Aſellio Sabino HS.

ducenta donauit,pro dialogo,in quo boleti,& ficedulæ,& oſtreæ,& tur
di certamen induxerat.Nouum denique officium inſtituit à voluptati
43 *bus,præpoſito equite Rom.T.Cæſonio Priſco.Seceſſu verò Capreenſi,*
etiam ſellariam excogitauit ſedem arcanarum libidinum: in quam vn
dique conquiſiti puellarum & exoletorum greges, monſtroſique con-
cubitus repertores,quos ſpintrias *appellabat, triplici ſerie connexi,in*
uicem inceſtarent ſe corā ipſo,vt aſpectu deficientes libidines excita
ret.Cubicula pluriſariam diſpoſita tabellis ac ſigillis laſciuiſſimarum pi
cturarũ & figurarum adornauit,libriſque Elephãtidis inſtruxit:ne cui
in opera edẽda exemplar impetratæ ſchemæ deeſſet.In ſiluis quoque ac
nemoribus paſſim Venereos locos commentus eſt , proſtantéſque per
antra & cauas rupes,ex vtriuſque ſexus pube,Paniſcorum & Nympha
rum habitu:palámque iam & vulgato nomine inſula abutẽtes, Capri
44 neum *dictitabãt.Maiore adhuc & turpiore infamia flagrauit:vix vt*
referri audiríve,ne dũ credi fas ſit.Quaſi pueros primæ teneritudinis,
quos piſciculos vocabat,inſtitueret,vt natanti ſibi inter femina verſa-
rentur,ac luderent : lingua morſúque ſenſim appetentes, atque etiam
quaſi infantes firmiores,nec dum tamen lacte depulſos,inguini ceu pa-
pillæ admoueret:pronior ſanè ad id genus libidinis & natura & ætate.
Quare Parrhaſii quoque tabulam,in qua Meleagro Atalanta ore mori
geratur,legatam ſibi ſub conditione,vt ſi argumento offenderetur, de-
cies pro ea HS.*acciperet:non modo prætulit,ſed & in cubiculo dedica-*
uit.Fertur etiam in ſacrificando quondam captus facie miniſtri, acer-
ram præferentis,nequiſſe abſtinere,quin pæne vix dum re diuina per-
actæ,ibidem ſtatim ſeductum conſtupraret,ſimúlque fratrem eius tibi-
cinem:atque vtrique mox,quod mutuo flagitium exprobrabant, crura
45 *fregiſſe.Fœminarum quoque,& quidem illuſtrium,capitibus quantope*
re ſolitus ſit illudere,euidentiſſimè apparuit,Malloniæ cuiuſdam exitu:
quam perductam,nec quidquam amplius pati conſtantiſſimè recuſan-
tem,delatoribus obiecit: ac ne ream quidẽ interpellare deſiit, Ecquid
pœniteret, *donec ea,relicto iudicio,domum ſe arripuit,ferróque trãſ-*
egit,obſcœnitate oris hirſuto atque olido ſeni clarè exprobrata. Vnde
nota in Atellanico exodio proximis ludis aſſenſu maximo excepta,per-
46 *crebruit* Hircum vetulum capris naturam ligurrire. Pecvniæ
parcus ac tenax comites peregrinationum expeditionúmque num-
quam ſalario, cibariis tantum ſuſtẽtauit : vna modo liberalitate ex in-
dulgentia vitrici proſecutus cùm tribus claſſibus factis pro dignitate cu
iuſque primæ ſexcenta ſeſtertia,ſecundæ quadringenta diſtribuit,du-
47 *centa tertiæ,quam non amicorum ſed gratorum appellabat. Princeps*
neque opera vlla magnifica fecit. Nam & quæ ſola ſuſceperat, Augu-
ſti templum , reſtitutionémque Pompeiani theatri , imperfecta poſt
tot

*tot annos reliquit: neque ſpectacula omnino edidit: & iis, quæ ab ali-
quo ederētur, rariſsimè interfuit, ne quid expoſceretur, vtique poſtquã
comœdum Actium coactus eſt manumittere. Paucorum ſenatorum
inopia ſuſtentata, ne pluribus opem ferret, negauit ſe aliis ſubuenturũ,
niſi ſenatui iuſtas neceſsitatũ cauſſas probaſſent. Quo peracto pleroſ-
que modeſtia & pudore deterruit: in quibus Ortalum Q. Hortenſii ora
toris nepotem, qui permodica re familiari, auctore AVguſto, quatuor li
beros tulerat. Publicè munificentiam bis omnino exhibuit: propoſito* 48
millies HS. *gratuito in trienni tempus: & rurſus quibuſdam dominis
inſularum, quæ in monte Cœlio deflagrarant, pretio reſtituto. Quorum
alterum magna difficultate nummaria populo auxilium flagitante coa-
ctus eſt facere, cùm per ſenatuſconſultum ſanxiſſet vt fœneratores duas
patrimonii partes in ſolo collocarent, debitores totidem æris alieni ſta-
tim ſoluerent, nec res expediretur: alterum ad mitigandam temporum
atrocitatem. Quod tamen beneficium tanti æſtimauit, vt montem Cœ-
lium appellatione mutata vocari AVguſtum iuſſerit. Militi poſt dupli
cata ex AVguſti teſtamento legata nihil vnquam largitus eſt, præter
quàm ſingula millia denariorum prætorianis, quòd Seiano ſe non ac-
commodaſſent: & quædam munera Syriacis legionibus, quòd ſolæ nul-
lam Seiani imaginem inter ſigna coluiſſent: atque etiam miſsiones ve-
teranorum rariſsimas fecit, ex ſenio mortem, ex morte compendium
captās. Ne prouincias quidem vlla liberalitate ſubleuauit: excepta A-
ſia, disiectis terræmotu ciuitatibus. Procedente mox tempore etiam ad* 49
*rapinas conuertit animum. Sat conſtat, Cn. Lentulum augurem, cui
cenſus maximus fuerit, metu & angore ad faſtidium vitæ ab eo actum,
& vt ne quo niſi ipſo herede moreretur. Condemnatam & generoſiſsi-
mam fœminam Lepidam, in gratiam Quirini conſularis prædiuitis, &
orbi, qui dimiſſam eam è matrimonio poſt vigeſimum annum veneni
olim in ſe comparati arguebat: præterea Galliarum & Hiſpaniarũ, Sy-
riæque & Græciæ principes confiſcatos ob tam leue ac tam impudens
calumniarum genus: vt quibuſdam non aliud ſit obiectum, quàm quòd
partẽ rei familiaris in pecunia haberent. plurimis etiam ciuitatibus &
priuatis veteres immunitates & ius metallorũ ac vectigaliũ ademta.
ſed & Vononem regem Parthorum, qui pulſus à ſuis, quaſi in fidem
pop. Rom. cum ingenti gaza Antiochiam ſe receperat, ſpoliatũ perfidia,
& occiſum.* ODIVM *aduerſus neceſsitudines, in Druſo primùm fratre* 50
*detexit: prodita eius epiſtola, qua ſecum de cogendo ad reſtituẽdam li-
bertatem AVguſto agebat: deinde & in reliquis. Iuliæ vxori tantũ ab-
fuit, vt relegatæ, quod minimũ eſt, officii aut humanitatis aliquid im-
pertiret, vt ex conſtitutione patris vno oppido clauſam, domo quoque
egredi, & commercio hominum frui vetuerit: ſed & peculio conceſſo à*

patre præbitiſque annuis fraudauit, per ſpeciē publici iuris, quod nihil de his AVguſtus teſtamento cauiſſet: Matrem Liuiā grauatus, velut partes ſibi æquas potentiæ vindicantem, & congreſſum eius aſſiduum vitauit: & longiores ſecretioréſque ſermones, ne eius conſiliis, quibus tātùm interdu & ægrè vti ſolebat, regi videretur. Tulit etiam perindignè actū à ſenatu, vt titulis ſuis quaſi AVguſti ita & Liuiæ filius adiiceretur. Quare non parētē patriæ *appellari, non vllum inſignē honorē recipere publicè paſſus eſt. Sed & frequēter admonuit,* quòd nō maioribus nec fœminæ cōuenientibus negotiis abſtineret: *præcipuè vt animaduertit incendio iuxta ædē Veſtæ & ipſā interueniſſe: populúmque & milites, quò enixius opem ferrent adhortatam, ſicut ſub marito ſolita eſſet.*

51 *Dehinc ad ſimultatem vſque proceſſit, hac vt ferunt de cauſſa: Inſtāti ſæpius, vt ciuitate donatū in decurias allegeret, negauit alia ſe conditione allecturum, quàm ſi pateretur adſcribi albo,* extortū id ſibi à matre. *At illa cōmota, veteres quoſdam ad ſe AVguſti codicillos de acerbitate & intolerantia morum eius è ſacrario protulit, atque recitauit. Hos & cuſtoditos tamdiu, & exprobratos tam infeſtè, adeò grauiter tulit, vt quidam putent inter cauſſas ſeceſſus hanc ei vel præcipuam fuiſſe. Toto quidē triennio, quo viuente matre afuit, ſemel omnino eam, nec amplius quàm vno die, ac pauciſſimis vidit horis: ac mox, neque ægræ adeſſe curauit, defunctámque, & dum aduentus ſui ſpem facit, complurium dierum mora, corrupto demum & tabido corpore funeratam prohibuit conſecrari: quaſi id ipſa mandaſſet. Teſtamentum quoque eius pro irrito habuit, omnéſq; amicitias & familiaritates, etiā quibus ea funeris curam moriens demandarat, intra breue tempus afflixit: vno ex his equeſtris ordinis viro & in antliam condemnato.*

52 *Filiorum neque naturalem Druſum, neque adoptiuum Germanicum patria charitate dilexit. Alterius vitiis infenſus: nā Druſus animi fluxioris, remiſſioríſque vitæ erat. Itaque ne mortuo quidē perinde affectus eſt: ſed tantum non ſtatim à funere ad negotiorum conſuetudinem rediit, iuſtitio longiore inhibito. Quin & Ilienſium legatis paullò ſeriùs conſolantibus, quaſi obliterata iam doloris memoria irridens:* Se quoq; *reſpōdit* vicē eorū dolere, quòd egregiū ciuē Hectorē amiſiſſet. *Germanico vſque adeò obtrectauit, vt & præclara facta eius pro ſuperuacuis eleuaret: & glorioſiſſimas victorias, ceu dānoſas Reip. increparet. Quòd verò Alexandriam, propter immenſam & repentinā famem, inconſulto ſe adiſſet, queſtus eſt in ſenatu. Etiam cauſſa mortis fuiſſe ei per Cn. Piſonem legatum Syriæ creditur: quem mox huius criminis reum putant quidam mandata prolaturum, niſi ea ſecreta obſtarent. Per quæ multifariam increpitum, & per noctes creberrimè acclamatum eſt,* Redde Germanicū. *Quam ſuſpicionem confirmauit ipſe poſteà:*

poſtea: coniuge etiam ac liberis Germanici crudelem in modũ afflictis.
Nurum Agrippinam, poſt mortem mariti, liberiùs quiddã queſtam, 53
manu apprehẽdit: Græcoq́ verſu, Si nõ dominaris, inquit, filiola, in-
iuriã te accipere exiſtimas? Nec vllo mox ſermone dignat⁹ eſt. Quõ
dam verò inter cœnam porrecta à ſe poma guſtare non auſam, etiam
vocare deſiit, ſimulans, ſe veneni crimine accerſitum: cùm præſtructum
vtrumque conſultò eſſet, vt & ipſe tentandi gratia offerret, & illa quaſi
certiſſimũ exitium caueret. Nouiſſimè calumniatus, modò ad ſtatuam
AVguſti, modò ad exercitus confugere velle, Pandatariã relegauit: cõ-
uitiantique oculum per centurionem verberibus excuſſit. Rurſus mori
inedia deſtinãti, per vim ore diducto, infulciri cibum iuſſit. Sed & per
ſeuerantẽ, atque ita abſumtam, crimínoſiſſimè inſectatus eſt, cùm diem
quoque natalem eius inter nefaſtos referendũ ſuaſiſſet. Imputauit etiã,
quòd non laqueo ſtrangulatam in Gemonias abiecerit: proque tali cle-
mentia interponi decretum paſſus eſt, quo ſibi gratiæ agerentur, & Ca-
pitolino Ioui donum ex auro ſacraretur. Cùm ex Germanico tres nepo- 54
tes, Neronem & Druſum & Caium: ex Druſo vnum Tiberium habe-
ret, deſtitutus morte liberorum, maximos natu de Germanici filiis, Ne
ronem & Druſum P.C. commendauit: diémque vtriuſque tirocinij, cõ-
giario plebi dato, celebrauit. Sed vt comperit, ineunte anno, pro eorum
quoque ſalute publicè vota ſuſcepta: egit cum ſenatu, Non debere ta-
lia præmia tribui, niſi expertis & ætate profectis: atque ex eo,
patefacta interiore animi ſui nota, omnium criminationibus obnoxios
reddidit: variáque fraude inductos, vt & cõcitarentur ad conuitia, &
concitati perderẽtur, accuſauit per litteras, amariſſimè congeſtis etiam
probris, & iudicatos hoſtes fame necauit: Neronẽ, in inſula Põtia, Dru
ſum, in ima parte Palatij. Putant Neronẽ ad voluntariã mortem coa-
ctum, cũ ei carnifex, quaſi ex ſenatus auctoritate miſſus, laqueos & vn-
cos oſtẽtaret: Druſo autẽ adeò alimenta ſubducta, vt tomẽtũ è culcita
tentauerit mãdere: amborũ ſic reliquiis diſperſis, vt vix quandoq́ col-
ligi poſſent. Super veteres amicos ac familiares, viginti ſibi è numero 55
principũ ciuitatis depopoſcerat, velut cõſiliarios in negotiis publicis. Ho
rũ omniũ vix duos aut tres incolumes præſtitit: cæteros, alium alia de
cauſſa perculit. Inter quos cũ plurimorũ clade AEliũ Seianũ, quem ad
ſummã potentiã, non tã beneuolentia prouexerat, quàm vt eſſet cuius
miniſterio ac fraudibus liberos Germanici circumueniret: nepotémque
ſuũ ex Druſo filiũ naturalẽ ad ſucceſſionẽ imperij cõfirmaret. Nihilo le 56
nior in cõuictores Græculos, quibus vel maximè acquieſcebat. Zenonẽ
quendã exquiſitiùs ſermocinantem, cùm interrogaſſet, quænam illa
tam moleſta dialectos eſſet: & ille reſpondiſſet, Doridem: relega-
uit Cinariam: exiſtimans exprobratum ſibi veterem ſeceſſum,

quòd Doricè, Rhodii loquātur. Item cùm ſoleret ex lectione quotidia-
na quæſtiones ſuper cœnam proponere: comperiſſétque, Seleucum gram
maticum à miniſtris ſuis perquirere quos quoque tēpore tractaret au-
ctores, atque ita præparatum venire: primùm à contubernio remouit,
57 deinde etiam ad mortem compulit. Sæua ac lenta natura ne in pue-
ro quidem latuit: quam Theodorus Gadareus rhetoricæ præceptor &
perſpexiſſe primus ſagaciter, & aſſimilaſſe aptiſſimè viſus eſt: ſubinde
in obiurgando appellans eum, πηλὸν αἵματι πεφυραμένον Sed aliquanto
magis in principe eluxit, etiam inter initia, cum adhuc fauorem homi-
num moderationis ſimulatione captaret. Scurram, qui prætereunte fu-
nere elato mortuo mandarat vt nuntiaret Auguſto, nōdū reddi lega
ta, quę plebi reliquiſſet, att. actū ad ſe, recipere debitū duciq; ad ſup
plicium imperauit, & patri ſuo verum referre. Nec multo pòſt in ſena-
tu Pompeio cuidam, equiti Romano, quiddam pernẽganti, dum vin-
cula minatur, affirmauit fore vt ex Pōpeio Pōpeianus fieret: acerba
cauillatione ſimul hominis nomen inceſſens, veterúmque partium for-
58 tunam. Sub idem tempus, conſulente prætore, an iudicia maieſtatis
cogi iuberet, exercendas eſſe leges reſpōdit, & atrociſſimè exercuit. Sta
tuæ quidā AVguſti caput demſerat, vt alterius imponeret. Acta res in
ſenatu. Et quia ambigebatur, per tormenta quæſita eſt. Damnato reo,
paullatim hoc genus calumniæ eò proceſſit, vt hæc quoque capitalia eſ-
ſent: circa AVguſti ſimulacrum ſeruum cecidiſſe: veſtimenta mutaſſe:
nummo vel anulo effigiē impreſſam, latrinæ aut lupanari intuliſſe, di-
ctum vllum factúmve eius exiſtimatione aliqua læſiſſe. Periit deniq;
& is qui honores in colonia ſua eodem die decerni ſibi paſſus eſt quo
59 decreti & AVguſto olim erant. Multa præterea, ſpecie grauitatis ac
morum corrigendorum, ſed & magis naturæ obtemperans, ita ſæuè &
atrociter factitauit: vt nonnulli verſiculis quoq; & præſentia exprobra
rent, & futura denuntiarent mala:

Aſper & immitis, breuiter vis omnia dicam?
Diſpeream ſi te mater amare poteſt.

Non es eques. quare? non ſunt tibi millia centum:
Omnia ſi quæras, & Rhodos exſilium eſt.

Aurea mutaſti Saturni ſæcula, Cæſar:
Incolumi nam te, ferrea ſemper erunt.

Faſtidit vinum, quia iam ſitit iſte cruorem:
Tam bibit hunc auidè, quàm bibit antè merum.

Adſpice felicem ſibi non tibi Romule Sullam:
Et Marium, ſi vis, adſpice, ſed reducem.

Nec

Nec non Antoni ciuilia bella mouentis,
Nec ſemel infectas adſpice cæde manus.
Et dic Roma perit: regnabit ſanguine multo,
Ad regnum quiſquis venit ab exſilio.

Quæ primò quaſi ab impatientibus Romæ dominii, ac non tam ex animi ſententia, quàm bile & ſtomacho fingerentur, volebat accipi. Dicebátque identidem, Oderint, dú probẽt. *Deinde vera planè certáque eſſe ipſe fecit fidem. In paucis diebus quàm Capreas attigit, piſcatori,* 60 *qui ſibi ſecretum agẽti grandem mullum inopinanter obtulerat, perfricari eodem piſce faciem iuſſit: territus, quòd is à tergo inſulæ per aſpera & deuia erepſiſſet ad ſe. Gratulanti autem inter pœnam, quòd nõ & locuſtam, quam prægrandem ceperat, obtuliſſet, locuſta quoque lacerari os imperauit. Militem prætorianũ, ob ſurreptum è viridario pauonem capite puniit. In quodam itinere lectica qua vehebatur, vepribus impedita, exploratorem viæ primarum cohortium cẽturionem ſtratum humi pæne ad necem verberauit. Mox in omne genus crudelitatis erupit,* 61 *numquam deficiente materia: cùm primò matris, deinde nepotum & nurus, poſtremò Seiani familiares atque etiam notos perſequeretur. Poſt cuius interitum vel ſæuiſſimus exſtitit: quo maximè apparuit, non tam ipſum à Seiano concitari ſolitum, quàm Seianum quærenti occaſiones ſubminiſtraſſe. Etſi commentario, quem de vita ſua ſummatim breuitérque cõpoſuit, auſus eſt ſcribere,* Seianũ ſe puniſſe, quòd comperiſſet furere aduerſus Germanici liberos filii ſui: *quorũ ipſe alterũ ſuſpecto iã, alterũ oppreſſo demũ Seiano interemit. Sigillatim crudeliter facta eius exſequi longum eſt: generatim velut exemplaria ſæuitiæ enumerare ſat erit. Nullus à pœna hominum ceſſauit dies: ne religioſus quidem ac ſacer. Animaduerſum in quoſdam ineunte anno nono: accuſati damnatique multi cum liberis atque etiam vxoribus ſuis. Interdictum, ne capite damnatos propinqui lugerent: decreta accuſatoribus præcipua præmia, nonnumquam & teſtibus. Nemini delatorum fides abrogata. Omne crimen pro capitali receptum, etiam paucorum ſimpliciúmque verborum. Obiectum eſt poëtæ, quòd in tragœdia Agamemnonem probris laceſſiſſet: obiectũ & hiſtorico, quòd* Brutum Caſſiúmque vltimos Romanorũ *dixiſſet: animaduerſum eſt ſtatim in auctores, ſcriptáque abolita, quamuis probarentur aliquot ante annos, etiã AVguſto audiente recitata. Quibuſdã cuſtodiæ traditis, non modò ſtudendi ſolatium ademtum, ſed etiã ſermonis & colloquii vſus. Citati ad cauſſam dicendam, partim ſe domi vulnerauerunt, certi damnationis, & ad vexationem ignominiámque vitandam: partim in media curia venenum hauſerunt, & tamen colligatis vulneribus, ac ſemianimes palpitantéſque in carcerem rapti. Nemo punitorum nõ & in Gemonias*

potes nunquam aliter poſt damnationem, quam catenatos, obſutáque
lectica, loco mouit: prohibitis per militem obuiis ac viatoribus reſpi-
cere vſquam, vel conſiſtere. Seianum res nouas molientem, quam- 65
uis iam & natalem eius publicè celebrari, & imagines aureas coli
paſſim videret: vix tandem & aſtu magis ac dolo quàm principa-
li auctoritate, ſubuertit. Nam primò, vt à ſe per ſpeciem honoris
dimitteret, collegam ſibi aſſumſit in quinto conſulatu. quem lon-
go interuallo abſens ob id ipſum ſuſceperat. Deinde ſpe affinitatis
ac tribunitiæ poteſtatis deceptum, inopinantem criminatus eſt pu-
denda miſerandáque oratione: cùm inter alia P.C. precaretur, mitte-
rent alterum è conſulibus, qui ſenem ſe, & ſolum in conſpe-
ctum eorum cum aliquo militari præſidio perduceret. *Sic quo-*
que diffidens, tumultúmque metuens, Druſum nepotem, quem vincu-
lis adhuc Romæ continebat, ſolui, ſi res poſceret, ducémque conſtitui præ-
ceperat. Aptatis etiam nauibus ad quaſcumque legiones meditabatur
fugam, ſpeculabundus ex altiſſima rupe identidem ſigna, quæ ne
nuntii morarentur, tolli procul, vt quidque foret factum, manda-
uerat. Verùm & oppreſſa coniuratione Seiani, nihilò ſecurior aut
conſtantior, per nouem proximos menſes non egreſſus eſt villa quæ
vocatur Iouis. Vrebant inſuper anxiam mentem varia vndique con- 66
uitia, nullo non damnatorum omne probri genus coram, vel per libel-
los in orcheſtra poſitos, ingerente. Quibus quidem diuerſiſſimè affi-
ciebatur: modò, vt præ pudore ignota & celata cuncta cuperet: non-
nunquam eadem contemneret, & proferret vltro atque vulgaret.
Quin & Artabani Parthorum regis laceratus eſt litteris, parricidia
& cædes & ignauiam & luxuriam obiicientis, monentiſque vt vo-
luntaria morte, maximo iuſtiſſimóque ciuium odio quamprimùm
ſatisfaceret. Poſtremò ſemetipſe pertæſus talis epiſtolæ principio,
tantum non ſummam malorum ſuorum profeſſus eſt. Quid ſcribam 67
vobis Patres Conſcripti, aut quomodo ſcribam, aut quid omni-
no nō ſcribam, hoc tēpore? Dii me, Deęq; peius perdāt, quàm
quotidie perire ſentio, ſi ſcio. *Exiſtimant quidam, præſciſſe hæc eum*
peritia futurorum: at multò antè quanta ſe quandoque acerbitas & in-
famia maneret, proſpexiſſe. Ideóque vt imperium inierit & PATRIS
PATRIÆ *appellationem, & ne in acta ſua iuraretur obſtinatiſſimè*
recuſaſſe: ne mox maiore dedecore impar tantis honoribus inuenire-
tur. Quod ſanè & ex oratione eius, quam de vtraque re habuit, colligi
poteſt: vel cùm ait, Similem ſe ſemper ſui futurum: nec vnquam
mutaturum mores ſuos, quamdiu mentis ſanæ fuiſſet: ſed exē-
pli cauſſa cauendū, ne ſe ſenatus in acta cuiuſquā obligaret, qui
aliquo caſu mutari poſſet. *Et rurſus.* Si quādo autē, *inquit,* de mo-

tibus meis, deuotóque vobis animo dubitaueritis: quod priùs quàm eueniat, opto vt me ſuprem⁹ dies huic mutatæ veſtræ de me opinioni eripiat: nihil honoris adiiciet mi PATRIS appellatio: vobis autem exprobrabit, aut temeritatē delati mihi eius

68 cognominis, aut incōſtātiā cōtrarii de me iudicii. CORPORE *fuit amplo atque robuſto: ſtatura, quæ iuſtā excederet. Latus ab humeris & pectore: cæteris quoque mēbris vſq; ad imos pedes æqualis & congruēs. ſiniſtra manu agiliore ac validiore. articulis ita firmis, vt recēs & integrū malū digito terebraret: caput pueri, vel etiā adoleſcētis, talitro vulneraret. Colore erat cādido, capillo pone occipicium ſubmiſſiore, vt ceruicē etiā obtegeret, quod gētile in illo videbatur. Facie honeſta: in qua tamen crebri, & ſubtiles tumores, cū prægrādibus oculis: & qui, quod mirū eſſet, noctu etiā & in tenebris viderēt, ſed ad breue: & cùm primū à ſōno patuiſſēt, demū rurſū hebeſcebāt. Incedebat ceruice rigida & obſtipa: adducto fere vultu, plerūq; tacitus: nullo aut rariſſimo etiā cū proximis ſermone, eóq; tardiſſimo: nec ſine molli quadā digitorū geſticulatione. Quæ omnia ingrata, atque arrogātiæ plena, & animaduertit AVguſtus in eo, & excuſare tētauit ſæpe apud ſenatum ac populum, profeſſus,* Naturæ vitia eſſe, nō animi. *Valitudine proſperrima vſus eſt, tempore quidem principatus pæne toto propè illæſa: quanuis à trigeſimo ætatis anno arbitratu eam ſuo rexerit, ſine adiumento conſiliòve*

69 *medicorum.* CIRCA DEOS *ac religiones negligentior: quippe addictus mathematicæ: perſuaſioniſque plenus, cuncta fato agi. Tonitrua tamen præter modum expaueſcebat: & turbatiore cœlo numquam non coronam lauream capite geſtauit, quòd fulmine afflari negetur id ge-*

70 *nus frōdis.* ARTES *liberales vtrinſque generis ſtudioſiſſimè coluit. In oratione Latina ſecutus eſt Coruinum Meſſallam: quē ſenē adoleſcens obſeruauerat. Sed affectatione & moroſitate nimia obſcurabat ſtylum: vt aliquāto ex tēpore quàm à cura præſtantior haberetur. Cōpoſuit & carmē lyricū, cuius eſt titulus,* Cōqueſtio de L. Cæſaris morte. *Fecit & Græca poëmata, imitatus EVphorionē, & Rhianum, & Partheniū: quibus poëtis admodum delectatus, ſcripta eòrum & imagines, publicis bibliothecis inter veteres & præcipuos auctores dedicauit: & ob hoc plerīq; eruditorū certatim ad eū multa de his ediderūt. Maximè tamē curauit notitiā hiſtoriæ fabularis, vſq; ad ineptias atq; deriſū. Nā & grāmaticos, quod genus hominū præcipuè, vt diximus, appetebat, eiuſmodi ferè quæſtionibus experiebatur:* Quæ mater Hecubæ: Quod Achilli nomen inter virgines fuiſſet: Quid Sirenes cantare ſint ſolitæ. *Et quo primùm die, poſt exceſſum AVguſti, curiam intrauit: quaſi pietati ſimul ac religioni ſatisfacturus, Minois exemplo, thure quidem ac vino, verùm ſine tibicine, ſupplicauit: vt ille olim in morte filii.*

Sermone

Sermone Græco, quamquam aliâs promtus & facilis, non tamen vſ- 71
quequaque vſus eſt. Abſtinuitque maximè in ſenatu: adeò quidem vt
Monopoliũ *nominaturus, priùs veniam poſtularit, quòd ſibi verbo*
peregrino vtendũ eſſet: atque etiam in quodam decreto patrum, cùm
ἐμβλημα *recitaretur, commutandam cenſuerit vocem, & pro peregri-*
na noſtratẽ requirendã: aut ſi non reperiretur, vel pluribus, & per am-
bitum verborum rem enuntiandam. Militem quoque Græcè teſtimo-
nium interrogatum, niſi Latinè reſpondere vetuit. Bis omnino toto 72
ſeceſſus tempore, Romam redire conatus, ſemel triremi vſque ad
proximos Naumachiæ hortos ſubuectus eſt: diſpoſita ſtatione per ripas
Tiberis, quæ obuiam prodeuntes ſubmoueret. Iterum Appiâ vſque ad
ſeptimum lapidem, ſed proſpectis modò nec aditis vrbis mœnibus re-
diit. Primò incertum qua de cauſſa, poſtea oſtento territus. Erat ei in
oblectamentis ſerpens draco, quem ex conſuetudine manu ſua cibatu-
rus, cùm conſumtum à formicis inueniſſet, monitus eſt vt vim multi-
tudinis caueret. Rediens ergo propere Campaniam Aſturæ in languo-
rem incidit. Quo paullùm leuatus, Circeios pertendit. Ac ne quam ſu-
ſpicionem infirmitatis daret, caſtrenſibus ludis non interfuit ſolùm, ſed
etiam miſſum in harenã aprum iaculis deſuper petiit: ſtatimque latere
cõuulſo, &, vt exæſtuarat afflatus aura, in grauiorem recidit morbum.
Suſtentauit tamen aliquamdiu, quamuis Miſenum vſque deuectus, ni-
hil ex ordine quotidiano prætermitteret, ne conuiuia quidem ac cæte-
ras voluptates, partim intemperãtia partim diſſimulatione. Nam Cha-
riclem medicum, quod commeatu abfuturus è conuiuio egrediens, ma-
num ſibi oſculãdi cauſſa apprehendiſſet, exiſtimans tentatas ab eo ve-
nas ſibi, remanere ac recumbere hortatus eſt, cœnámque protraxit. Nec
abſtinuit cõſuetudine quin tunc quoque inſtans in medio triclinio, ad-
ſtante lictore, ſingulos valere dicentes appellaret. Interim cùm in actis 73
ſenatus legiſſet, dimiſſos ac ne auditos quidem quoſdã reos, de quibus
ſtrictim, & nihil aliud quàm nominatos ab indice ſcripſerat: pro con-
temto ſe habitum fremens, repetere Capreas quoquo modo deſtinauit,
nõ temere quidquã niſi ex tuto auſurus. Sed & tempeſtatibus & ingra-
ueſcẽte vi morbi retẽtus, paullò pòſt obiit in villa Lucculliana, octauo &
ſeptuageſimo ætatis anno, tertio & vigeſimo imperii, decimo ſeptimo
Kalẽd. Aprilis, Cn. Acerronio Proculo, C. Põtio Nigro Coss. Sũt qui pu- A.V.C.
tẽt venenũ ei à Caio datũ lẽtũ atq; tabificũ. Alii in remiſſione fortuitæ DCCXC.
febris cibũ deſideranti negatũ: nõnulli puluinũ iniectũ, cùm extractũ ſibi
deficiẽti anulũ mox reſipiſcẽs requiſiſſet. Seneca cũ ſcribit, Intellecta
defectione, exemtum anulum quaſi alicui traditurum parum-
per tenuiſſe: dein rurſus aptaſſe digito, & compreſſa ſiniſtra
manu iacuiſſe diu immobilem: ſubitò vocatis miniſtris,

acnemine reſpōdēte,cōſurrexiſſe,nec procul à lectulo deficiē
74 tibus viribus concidiſſe. Supremo natali ſuo Apollinem Temenitem
& amplitudinis & artis eximiæ aduectum Syracuſis, vt in bibliotheca
noui templi poneretur, viderat per quietē affirmantē ſibi, Non poſſe
ſe ab ipſo dedicari. Et ante paucos quàm obiret, dies, turris Phari
terræ motu Capreis concidit. Ac Miſeni cinis è fauilla & carbonibus ad
calefaciendum triclinium illatus, extinctus, & iam diu frigidus exar-
ſit repente prima veſpera, atque in multam noctem pertinaciter luxit.
75 Morte eius ita lætatus eſt populus, vt ad primum nuntium diſcurren-
tes, pars Tiberium in Tiberim clamitarent: pars Terram matrem
deóſque Manes orarent ne mortuo ſedem vllam niſi inter im-
pios darent: alii vncum & Gemonias cadaueri minarentur, exacerba
ti ſuper memoriam priſtinæ crudelitatis, etiam recenti atrocitate. Nam
cùm ſenatuſconſulto cautum eſſet vt pœna damnatorum in decimum
ſemper diem differretur, forte accidit vt quorundam ſupplicii dies is
eſſet quo nuntiatum de Tiberio erat. Hos implorātes hominum fidem,
quia, abſente adhuc Caio, nemo exſtabat qui adiri interpellaríque poſ-
ſet, cuſtodes, ne quid aduerſus conſtitutum facerent, ſtrangulauerunt,
abiecerúntque in Gemonias. Creuit igitur inuidia: quaſi, etiam poſt
mortem tyranni, ſæuitia permanente. Corpus vt moueri à Miſeno cœ-
pit, conclamantibus pleriſque, Atellam potius deferendum, &
in Amphitheatro ſemiuſtulandum, Romam per milites de-
76 portatum eſt, crematúmque publico funere. Teſtamentum duplex
ante biennium fecerat: alterum ſua, alterum liberti manu, ſed eodem
exemplo: obſignaueratque etiam humillimorum ſignis. Eo teſtamento
heredes æquis partibus reliquit, Caium ex Germanico, & Tiberium ex
Druſo, nepotes: ſubſtituitque inuicem. Dedit & legata pleriſque:
inter quos virginibus Veſtalibus, ac militibus vni-
uerſis, plebique Romanæ viritim, at
que etiam ſeparatim vico-
rum magiſtris.

***

C. SVE-

C. SVETONI TRANQVILLI DE XII. CÆSARIBVS LIBER IIII.

C. CÆSAR CALIGVLA.

GERMANICVS C. Cæſaris pater, Druſi & minoris Anto- 1
niæ filius, à Tiberio patruo adoptatus, quæſturã quinquen A.V.C.
nio antè quàm per leges liceret, & poſt eam, conſulatum DCCLVII.
ſtatim geſsit. Miſſuſq; ad exercitũ in Germaniam, exceſſu DCCLXV.
Auguſti nuntiato, legiones vniuerſas imperatorem Tibe DCCLXVII.
rium pertinaciſsime recuſantes, & ſibi ſummam Reip. deferentes, incer-
tum coſtantia an pietate maiore, cõpeſcuit: atq; hoſte mox deuicto, triũ
phauit. Conſul deinde iterum creatus, ac priùs quàm honorem iniret DCCLXX.
ad componendum Orientis ſtatum expulſus, cùm Armeniæ regem de- DCCLXXI.
uiciſſet, Cappadociam in prouinciæ formam redegiſſet, annum ætatis
agens quartum & trigeſimum, diutino morbo Antiochiæ obiit, non ſine DCCLXXII.
veneni ſuſpicione. Nam præter liuores, qui toto corpore erant, & ſpu-
mas quæ per os fluebant, cremati quoque cor inter oſſa incorruptum re-
pertum eſt: cuius ea natura exiſtimatur, vt tinctum veneno igne con-
fici nequeat. Obiit autem, vt opinio fuit, fraude Tiberij, miniſterio & 2
opera C. Piſonis. Qui ſub idem tempus Syriæ præpoſitus, nec diſsimu-
lans offendendum ſibi aut patrem, aut filium, quaſi planè ita neceſſe eſ-
ſet, etiam ægrum Germanicum grauiſsimis verborum ac rerum acerbi-
tatibus, nullo adhibito modo, affecit. propter quæ, vt Romam rediit, pe-
ne diſcerptus à populo, à ſenatu capitis damnatus eſt. Omnes Germani- 3
co corporis animíque virtutes, & quantas nemini cuiquam, contigiſſe
ſatis conſtat: formam & fortitudinem egregiam: ingenium in vtroque
eloquentiæ doctrinæque genere præcellens: beneuolẽtiam ſingularem:
conciliandæque hominum gratiæ, ac promerendi amoris mirum & ef-
ficax ſtudium. Formæ minus congruebat gracilitas crurum, ſed ea
quoque paullatim repleta aſsidua equi vectatione poſt cibum. Hoſtem
cominus ſæpe percuſſit. Orauit cauſſas etiam triumphaleis: atque inter
cætera ſtudiorum monumenta reliquit & comœdias Græcas. Domi
foríſque ciuilis: libera ac fœderata oppida ſine lictoribus adibat. Sicubi
clarorum virorum ſepulcra cognoſceret, inferias Manibus dabat. Ca-

ſorũ clade Variana veteres ac diſperſas reliquias vno tumulo humatu
rus, colligere ſua manu, & comportare primus agreſſus eſt. Obtrectato-
ribus etiam qualeſcumque, & quantacũque de cauſſa nactus eſſet, lenis
adeo & innoxius, vt Piſoni decreta ſua reſcindenti, cliẽtelas diu vexã
ti, non prius ſuccenſere in animum induxerit, quàm veneficiis quoque
& deuotionibus impugnari ſe comperiſſet: ac ne tũc quidem vltrà pro-
greſſus, quàm vt & amicitiam ei more maiorum renuntiaret, mãdaret
4 que domeſticis vltionem, ſi quid ſibi accideret. QVARVM virtutum
fructum vberrimum tulit, ſic probatus & dilectus a ſuis, vt AVguſtus,
(omitto enim neceſſitudines reliquas,) diu cunctatus an ſibi ſucceſſo-
rem deſtinaret, adoptandum Tiberio dederit. Sic vulgo fauorabilis, vt
plurimi tradãt, quoties aliquò adueniret, vel ſicũde diſcederet, præ tur
ba occurentium proſequentiúmve nonnumquam eum diſcrimen vitæ
adiſſe: è Germania verò, poſt compreſſam ſeditionem, reuertenti, præto-
rianas cohortes vniuerſas prodiſſe obuiam, quamuis pronuntiatũ eſſet,
vt duæ tantummodo exirent: populi autem Romani ſexum, ætatem, or-
5 dinem omnem vſque ad viceſimũ lapidem effudiſſe ſe. TAMEN lon-
gè maiora & firmiora de eo iudicia in morte ac poſt mortem exſtitere.
Quo defunctus eſt die, lapidata ſunt tẽpla, ſubuerſæ Deũ aræ, Lares à
quibuſdam familiares in publicum abiecti, partus coniugum expoſiti.
Quin & Barbaros ferũt, quibus inteſtinũ, quibúſque aduerſus nos bel-
lum eſſet, velut in domeſtico communique mœrore conſenſiſſe ad in-
ducias. Regulos quoſdam barbam poſuiſſe, & vxorum capita raſiſſe, ad
indicium maximi luctus. Regum etiam regem & exercitatione venan
di, & conuictu megiſtanũ abſtinuiſſe, quod apud Parthos iuſtitii inſtar
6 eſt. ROMÆ equidem, cùm ad primam famam valitudinis attonita &
mœſta ciuitas ſequentes nũtios opperiretur, & repentè iam veſperi in-
certis auctoribus conualuiſſe tandem percrebuiſſet: paſſim cum lumini
bus & victimis in Capitolium concurſum eſt, ac pæne reuulſæ templi fo
res, ne quid geſtientes vota reddere moraretur. Expergefactus è ſomno
Tiberius eſt gratulantiũ vocibus, atq; vndiq; cõcinẽtiũ, Salua Roma,
Salua patria, Saluus eſt Germanicus. Sed vt demum fato functum
palam factum eſt, non ſolatiis vllis, non edictis inhiberi luctus publicus
potuit: durauitque etiam per feſtos Decembris menſis dies. Auxit glo-
riam deſideriúmque defuncti etiam atrocitas inſequẽtium temporum:
cunctis nec temere opinantibus, reuerẽtia eius ac metu repreſſam Tibe
7 rii ſæuitiã, quæ mox eruperit. HABVIT in matrimonio Agrippinã, M.
Agrippæ & Iuliæ filiam, & ex ea nouem liberos tulit: quorum duo infã
tes adhuc rapti, vnus iam pueraſcens, inſigni feſtiuitate, cuius effigiẽ ha
bitu Cupidinis in æde Capitolinæ Veneris Liuia dedicauit. AVguſtus
in cubiculo ſuo poſitam, quotieſcumque introiret, exoſculabatur. Cæteri

ſuper-

ſuperſtites patri fuerũt. Tres ſexus fœminini, Agrippina, Druſilla, Liuil
la, continuo triennio natæ, totidem mares, Nero & Druſus & C. Cæſar.
Neronem & Druſum ſenatus, Tiberio criminante, hoſtes iudicauit.

C. Cæſar natus eſt pridie Kal. Septembres, patre ſuo & C. Fõteio Ca- 8
pitone Coſs. Vbi natus ſit, incertum diuerſitas tradentium facit. Cn. Lẽ A.V.C.
tulus Gætulicus Tiburi genitum ſcribit: Plinius Secundus in Treueris DCCLXV.
vico Ambiatino ſupra Cõfluẽtes: addit etiam pro argumento aras ibi
oſtẽdi inſcriptas, OB AGRIPPINÆ PVERPERIVM. Verſi-
culi, imperante mox eo, diuulgati, apud hibernas legiones procreatum
indicant:

In caſtris natus, patriis nutritus in armis,
Iam deſignati principis omen erat.

Ego in Actis Antii inuenio editũ. Gætulicũ refellit Plinius, quaſi mẽ
titũ per adulationẽ, vt ad laudes iuuenis glorioſiq; principis aliquid e-
tiã ex vrbe Herculi ſacra ſumeret: abuſumq; audentiùs mẽdacio, quòd
ante annũ fere natus Germanico filius Tiburi fuerat, appellatus & ipſe
C. Cæſar: de cuius amabili pueritia immaturóque obitu ſuprà diximus.
Plinium arguit ratio temporum. Nã qui res AVguſti memoriæ mãda-
runt, Germanicum exacto conſulatu in Galliam miſſum conſentiunt,
iam nato Caio. Nec Plinii opinionem inſcriptio aræ quidquam adiuue
rit, cùm Agrippina bis in ea regione filias enixa ſit: & qualiſcumque
partus, ſine vllo ſexus diſcrimine, puerperiũ vocetur: quòd antiqui etiã
puellas pueras, ſicut & pueros puellos dictitarẽt. Exſtat & AVguſti
epiſtola ante paucos quàm obiret mẽſes, ad Agrippinã neptem ita ſcri
pta de Caio hoc (neq; enim quiſquã iã alius infans nomine pari tũc ſu-
pererat) Puerũ Caiũ xv. Kal. Iunii, ſi Di volẽt, vt ducerẽt Talarius
& Aſellius, heri cũ his cõſtitui. Mitto prætereà cum eo ex ſeruis
meis medicũ, quẽ ſcripſi Germanico, ſi vellet, vt retineret: Va-
lebis mea Agrippina, & dabis operã vt valẽs peruenias ad Ger-
manicũ tuũ. Abũdè arbitror parere, nõ potuiſſe ibi naſci Caiũ, quò
propè bimulus demũ perductus ab vrbe ſit. Verſiculorũ quoque fidẽ ea-
dẽ hæc eleuant: & eò faciliùs quòd hi ſine auctore ſint. Sequẽda igitur
eſt quæ ſola Actorũ reſtat & publici inſtrumenti auctoritas: præſertim
cùm Caius Antiũ, omnibus ſẽper locis atq; ſeceſſibus prælatũ, nõ aliter
quàm natale ſolũ dilexerit: tradatúrq; etiã ſedẽ ac domiciliũ Imperii
tædio vrbis transferre eò deſtinaſſe. Caligulæ cognomẽ caſtrẽſi ioco tra- 9
xit, quia manipulario habitu inter milites educabatur. Apud quos
quãtũ prætereà per hãc nutrimentorũ conſuetudinem amore & gratia
valuerit, maximè cognitum eſt: cùm poſt exceſſum AVguſti tumul-
tuantes & in furorem vſque præcipites, ſolus haud dubie conſpectu ſuo
flexit. Non enim priùs deſtiterunt quàm ablegari eum ob ſeditionis pe

riculum, & in proximã ciuitatẽ demãdari animaduertiſſent. Tunc de-
mum ad pœnitentiam verſi, repreſſo ac retẽto vehiculo, inuidiã quæ ſi-
10 bi fieret deprecati ſunt. Comitatus eſt patrẽ & in Syriaca expeditione.
Vnde reuerſus primùm in matris, deinde ea relegata, in Liuiæ AVgu-
ſtæ proauiæ ſuæ cõtubernio manſit: quã defunctã prætextatus etiã tum
pro Roſtris laudauit. Tranſiitque ad Antoniam auiã, & inde viceſimo
ætatis anno accitus Capreas à Tiberio, vno atq; eodẽ die togam ſumſit,
barbámq; poſuit: ſine vllo honore, qualis cõtigerat tirocinio fratrũ eius.
Hic omnibus inſidiis tentatus elicientium, cogẽtiúmq; ſe ad querelas,
nullã vnquã occaſionẽ dedit: perinde oblitterato ſuorum caſu ac ſi ni-
hil cuiquã accidiſſet: quæ verò ipſe pateretur, incredibili diſſimulatio-
ne tranſmittẽs. Tãtique in auum, & qui iuxta erãt, obſequii: vt nõ im
meritò ſit dictũ: Nec ſeruũ meliorẽ vllũ, nec deteriorẽ dominũ
11 fuiſſe. Naturã tamẽ ſæuã atq; probroſã, nec tunc quidẽ inhibere pote
rat: quin & animaduerſionibus pœniſque ad ſuppliciũ datorũ cupidiſſi
mè intereſſet: & ganeas atq; adulteria capillamẽto celatus, & veſte lõ-
ga noctibus obiret: ac ſcenicas ſaltandi canẽdíque artes ſtudioſiſſimè ap
peteret: facilè id ſanè Tiberio patiẽte, ſi per has mãſuefieri poſſet ferum
eius ingeniũ. Quod ſagaciſſimus ſenex ita prorſus perſpexerat, vt ali-
quoties prædicaret, Exitio ſuo omniúmq; Caiũ viuere: & ſe natri
cẽ (ſerpẽtis id genus) populo R. Phaëtõtem orbi terrarũ educare.
12 Nõ ita multo poſt Iuniã Claudillã M. Silani nobiliſſimi viri filiã du-
xit vxorem. Deinde augur in locum fratris ſui Druſi deſtinatus, priùs
quàm inauguraretur, ad Põtificatũ traductus eſt: inſigni teſtimonio pie
tatis atq; indolis: cùm deſerta deſolatáq; reliquis ſubſidiis aula, Seiano
verò tunc ſuſpecto, mox & oppreſſo, ad ſpẽ ſucceſſionis paullatim admo-
neretur. Quã quò magis cõfirmaret, amiſſa Iunia ex partu, Enniã Næ-
uiã Macronis vxorẽ, qui tũ prætorianis cohortib⁹ præerat, ſolicitauit ad
ſtuprũ, pollicit⁹ & matrimoniũ ſuũ, ſi potit⁹ Imperio fuiſſet: déq; ea re & iu
reiurãdo & chirographo cauit. Per hãc inſinuat⁹ Macroni, veneno Ti-
beriũ aggreſſus eſt, vt quidã opinãtur: ſpirantiq; adhuc detrahi anulũ:
&, quoniã ſuſpicionẽ retinẽtis dabat, puluinũ iuſſit iniici: atq; etiã fau-
ces manu ſua oppreſſit: liberto, qui ob atrocitatem facinoris exclamaue-
rat, cõfeſtim in crucẽ acto. Nec abhorret à veritate, quũ ſint quidã au-
ctores, ipſum poſtea, & ſi nõ de perfecto, at certè de cogitato quõdã par-
ricidio profeſſum. Gloriatũ enim eſſe aſſiduè, in cõmemorãda ſua pieta-
te, ad vlciſcẽdã necẽ matris & fratrũ, introiſſe ſe cũ pugione cu
biculũ Tiberii dormiẽtis: & miſericordia correptũ, abiecto fer
ro receſſiſſe: nec illũ, quáquã ſenſiſſet, aut inquirere quidquam
13 aut exſequi auſũ. Sic imperiũ adeptus, populũ Rõ. vel, vt ita dicã, ho-
minum genus, voti compotem fecit, exoptatiſſimus princeps maxi-
mæ par-

A.V.C. DCCXC.

mæ parti prouincialium ac militum, quòd infantem plerique cognouerant: ſed & vniuerſæ plebi vrbanæ ob memoriam Germanici patris miſerationémque prope afflictæ domus. Itaque vt à Miſeno mouit, quamuis lugentis habitu, & funus Tiberii proſequẽs: tamen inter altaria & victimas, ardenteiſque tedas, dẽſiſſimo & lætiſſimo obuiorum agmine inceſſit ſuper fauſta nomina, ſidus & pullū, & puppum & alūnū appellantium. Ingreſſóque vrbem, ſtatim conſenſu ſenatus, & irrūpentis 14
in Curiam turbæ, irrita Tiberii voluntate, qui teſtamento alterū nepotem ſuum prætextatum adhuc coheredem ei dederat, ius arbitriúmque omnium rerū illi permiſſum eſt, tanta publica lætitia, vt tribus proximis menſibus, ac ne totis quidem, ſupra centū ſexaginta millia victimarum cæſa tradantur. Cùm deinde paucos poſt dies in proximas Campaniæ inſulas traieciſſet, vota pro reditu ſuſcepta ſunt: ne minimā quidem occaſionem quoquam omittente in teſtificanda ſolicitudine & cura de incollumitate eius. Vt verò in aduerſam valitudinem incidit, per noctantibus cunctis circa Palatium, non defuerunt qui depugnaturos ſe armis pro ſalute ægri, quíque capita ſua titulo propoſito vouerent. Acceſſit ad immẽſum ciuium amorem notabilis etiam externorum fauor. Namque Artabanus Parthorum rex, odium ſemper cõtemtúmque Tiberii præ ſe ferẽs, amicitiam eius vltrò petiit: venitque ad colloquiū legati conſularis: & tranſgreſſus EVphratẽ, aquilas & ſigna Romana Cæſarúmque imagines adorauit. Incendebat & ipſe ſtudia hominum o- 15
mni genere popularitatis. Tiberio cum plurimis lacrymis pro concione laudato funeratóque ampliſſimè, confeſtim Pandateriam, & Pontias, ad transferendos matris fratríſque cineres feſtinauit, tempeſtate turbida, quò magis pietas emineret: adiítque venerabundus, ac per ſemet in vrnas condidit. Nec minore ſcena Oſtiam, præfixo in biremis puppe vexillo, & inde Romam Tiberi ſubuectos, per ſplendidiſſimum quemque equeſtris ordinis, medio ac frequenti die duobus ferculis Mauſoleo intulit. Inferiáſque his annua religione publicè inſtituit: & eo ampliùs matri Circenſes, carpentúmque quo in pompa traduceretur. At in memoriam patris, Septembrem menſem Germanicum appellauit. Poſt hæc, Antoniæ auiæ quidquid vnquam Liuia AVguſta honorum cepiſſet, vno ſenatuſconſulto congeſſit. Patruum Claudium equitem R. ad id tempus collegam ſibi in conſulatu aſſumſit. Fratrem Tiberium die virilis togæ adoptauit, appellauítque principem iuuentutis. De ſororibus auctor fuit, vt omnibus ſacramentis adiiceretur, NEQVE ME LIBEROSQVE MEOS CHARIORES HABEO QVAM CAIVM ET SORORES EIVS. Item relationibus conſulum. QVOD BONVM FELIXQVE SIT C. CÆSARI SORORIBVSQVE EIVS. Pari popularitate

damnatos relegatóſque reſtituit: criminúmque, ſi qua reſidua ex priore tempore manebant, omnium gratiam fecit. Commentarios ad matris fratrúmque ſuorum cauſſas pertinentes, ne cui poſtmodum delatori aut teſti maneret vllus metus, conuectos in forum, & antè clarè obteſtatus deos neque legiſſe neque attigiſſe quidquam, concremauit. Libellum de ſalute ſua oblatum non recepit, contendens Nihil ſibi admiſſum cur cuiquã inuiſus eſſet: *negauítq; ſe delatoribus aures habere. Spintrias monſtruoſarum libidinum agrè, ne profundo mergeret, exoratus, vrbe ſubmouit. Titi Labieni, Cordi Cremutii, Caſſii Seueri ſcripta ſenatuſcõſultis abolita, requiri, & eſſe in manibus lectitarique permiſit: quãdo maximè ſua intereſſet vt facta quæque poſteris tradãtur. Rationes imperii ab AVguſto proponi ſolitas, ſed à Tiberio intermiſſas, publicauit. Magiſtratibus liberã iuriſdictionẽ, & ſine ſui appellatione conceſſit. Equites Romanos ſeuerè curioſéque, nec ſine moderatione recognouit: palàm ademto equo, quibus aut probri aliquid aut ignominiæ ineſſet: eorum qui minore culpa tenerentur, nominibus modò in recitatione præteritis. Vt leuior labor iudicantibus foret, ad quatuor priores quintam decuriam addidit. Tentauit & comitiorum more reuocato, ſuffragia populo reddere. Legata ex teſtamento Tiberii, quamquam abolito, ſed & Iuliæ AVguſtæ, quod Tiberius ſuppreſſerat, cũ fide, ac ſine calumnia repræſentata perſoluit. Centeſimam auctionum Italiæ remiſit. Multis incẽdiorum damna ſuppleuit: ac ſi quibus regna reſtituit, adiecit & fructum omnem vectigaliorum, & redituum medii tẽporis, vt Antiocho Comageno* HS *millies confiſcatum. Quóque magis nullius non boni exẽpli fautor videretur, mulieri libertinæ octoginta donauit, quòd excruciata grauiſſimis tormentis de ſcelere patroni reticuiſſet. Quas ob res inter reliquos honores decretus eſt ei clypeus aureus: quẽ quotannis certo die collegia ſacerdotum in Capitolium ferrent, ſenatu proſequente: nobilibúſque pueris ac puellis, carmine modulato, laudes virtutum eius canentibus. Decretum autem vt dies quo cepiſſet imperium,* Palilia *vocaretur, velut argumentum rurſus conditæ vrbis.*

17 CONSVLATVS *quatuor geſſit: primũ ex Kal. Iulii per duos mẽſes: ſecundum ex Kalend. Ianuariis per triginta dies: tertiũ vſque in Idus Ianuarii: quartum vſque in* VII *Idus eaſdem. Ex omnibus duos nouiſſimos coniunxit. Tertium autẽ Lugduni iniit ſolus: non, vt quidam opinantur, ſuperbia negligentiáve, ſed quòd defunctum ſub Kalendarum diem collegam reſciſſe abſens non potuerat. Congiarium populo bis dedit trecenos* HS. *toties abundãtiſſimum epulum ſenatui equeſtrique ordini, etiam coniugibus ac liberis vtrorumque. Poſteriore epulo, forenſia inſuper viris, pueris ac fœminis faſcias purpuræ ac conchylii diſtribuit. Et vt lætitiam publicam in perpetuum quoque augeret, adiecit*

A. V. C. DCCXC. DCCXCI. DCCXCIII. DCCXCIV.

diem

diem Saturnalibus, appellauítque Iuuenalem. MVNERA *gladiato-* 18
ria partim in Amphitheatro Tauri, partim in Septis aliquot edidit:
quibus inſeruit cateruas Afrorũ Campanorúmq; pugilum ex vtraq; re-
gione electiſsimorum. Neque ſpectaculis ipſe ſemper præſedit: ſed inter-
dum aut magiſtratibus aut amicis præſidẽdi munus iniunxit. Scenicos
ludos & aſsidue, & varij generis, multifariam fecit: quondam etiam &
nocturnos accẽſis tota vrbe luminibus. Sparſit & miſsilia variarum re-
rum, & panaria cũ opſonio viritim diuiſit. Qua epulatione equiti Rom.
contra ſe hilariùs auidiúſque veſcenti, partes ſuas miſit: ſed & ſenatori
ob eandem cauſſam codicillos, quibus prætorem eum extra ordinem de-
ſignabat. Edidit & Circenſes plurimos à mâne vſque ad veſperam, in-
teriecta modo Africanarũ venatione, modo Troiæ decurſione: quoſdã
autem præcipuos, minio & chryſocolla conſtrato Circo: nec vllis niſi ex
ſenatorio ordine aurigantibus. Commiſit & ſubitos, cùm è Gelotiana ap
paratum Circi proſpicientem pauci ex proximis mænianis poſtulaſſent.
Nouum præterea atque inauditum genus ſpectaculi excogitauit. Nam 19
Baiarum medium interuallum Puteolanas ad moles trium millium &
ſexcentorum fere paſſuum ponte coniunxit, contractis vndique onera-
riis nauibus, & ordine duplici ad ancoras collocatis, ſuperiectóque agge
re terreno, ac directo in Appiæ viæ formam. Per hunc pontem vltro ci
tro commeauit, biduo continenti. Primo die phalerato equo, inſigníſque
quercica corona, & ſecuri, & cetra, & gladio, aureáque chlamyde. Poſtri
die quadrigario habitu, curriculóque biiugi famoſorum equorum, præ
ſe ferens Darium puerum ex Parthorum obſidibus: comitante prætoria
norum agmine, & in eſſedis cohorte amicorum. Scio pleroſque exiſti-
maſſe, talem à Caio pontem excogitatum æmulatione Xerxis, qui nõ ſi-
ne admiratione aliquanto anguſtiorem Helleſpontum contabulauerit.
Alios, vt Germaniam & Britanniam, quibus imminebat, alicuius im
menſi operis fama territaret. Sed auum meum narrantem puer audie-
bam, cauſſam operis ab interioribus aulicis proditam, quòd Thraſyllus
mathematicus, anxio de ſucceſſore Tiberio, & in verum nepotem pro-
niori, affirmaſſet, Non magis Caium imperaturum, quàm per Ba-
ianum ſinum equis diſcurſurũ. *Edidit & peregrè ſpectacula: in Si* 20
cilia Syracuſis haſticos ludos, & in Gallia Lugduni miſcellos. Sed & cer
tamen quoque Græcæ Latinæque facundiæ. quo certamine ferunt vi-
ctoribus præmia victos contuliſſe, eorundem & laudes componere coa-
ctos. Eos autem qui maximè diſplicuiſſent, ſcripta ſua ſpõgia linguáve
delere iuſſos, niſi ferulis obiurgari aut flumine proximo mergi maluiſ-
ſent. OPERA *ſub Tiberio ſemiperfecta, templum AVguſti theatrúm-* 21
que Pompeij abſoluit. Inchoauit autem aquæ ductum regione Tiburi,
& Amphitheatrum iuxta Septa: quorum operum à ſucceſſore eius Clau-

*dio, alterum peractum, omiſſum alterũ eſt. Syracuſis collapſa vetuſtate
mœnia, Deorúmque ædes refecta. Deſtinauerat & Sami Polycratis re-
giam reſtituere, Mileti Didymeum peragere, in iugo Alpium vrbẽ con
dere, ſed ante omnia Iſthmum in Achaia perfodere. Miſerátque iam*
22 *ad demetiẽdum opus primipilarem.* HACTENVS *quaſi de principe, re
liqua vt de monſtro narrãda ſunt. Compluribus cognominibus aſſum-
tis (nã &* PIVS, *&* CASTRORVM FILIVS, *&* PATER EXERCI-
TVVM, *&* OPT MAX. CÆSAR *vocabatur) cùm audiret fortè reges,
qui officii cauſſa in vrbẽ aduenerant, concertantes apud ſe ſuper cœnã
de nobilitate generis, exclamauit,* Εἷς κοίρανος ἔστω, Εἷς βασιλεύς. *Nec mul-
tũ abfuit quin ſtatim diadema ſumeret, ſpeciẽq; principatus in regni for
mam conuerteret. Verùm admonitus, & principum & regum ſe exceſ-
ſiſſe faſtigium, diuinam ex eo maieſtatem aſſerere ſibi cœpit. Datóque
negotio, vt ſimulacra numinum, religione & arte præclara, inter quæ
Olympici Iouis, apportarentur è Græcia, quibus capite demto ſuum im-
poneret, partẽ palatii ad Forũ vſque promouit, atque æde Caſtoris &
Pollucis in veſtibulum transfigurata, conſiſtens ſæpe inter fratres deos
medium ſe adorandum adeuntibus exhibebat: & quidam eum* LA-
TIALEM IOVEM *cõſalutauerunt. Templum etiã numini ſuo pro-
priũ, & ſacerdotes & excogitatiſſimas hoſtias inſtituit. In tẽplo ſimula
crũ ſtabat aureũ iconicũ. Amiciebatúrque quotidie veſte, quali ipſe vte
retur. Magiſteria ſacerdotii ditiſſimus quiſque & ambitione & licita-
tione maxima vicibus comparabant. Hoſtiæ erant phœnicopteri, pauo-
nes, tetraones, Numidicæ, meleagrides, phaſianæ, quæ generatim per
ſingulos dies immolarẽtur. Et noctibus quidem plenã fulgentémque lu
nam inuitabat aſſiduè in amplexus atque concubitum: interdiu verò
cum Capitolino Ioue ſecreto fabulabatur, modò inſuſurrans, ac præ-
bens inuicem aures, modò clariùs, nec ſine iurgiis. Nam vox commi-
nantis audita eſt,*

Εἴς γαῖαν Δαναῶν περάω σε,

*donec exoratus, vt referebat, & in contubernium vltro inuitatus, ſuper
templum Diui AVguſti ponte trãſmiſſo, palatium Capitoliúmque con-
iunxit. Mox quo propior eſſet, in area Capitolina noua domus funda-*
23 *menta iecit. Agrippæ ſe nepotem neque credi neque dici ob ignobilita-
tem eius volebat: ſuccẽſebátque, ſi qui vel oratione vel carmine ima-
ginibus eum Cæſarum insererent. Prædicabat autem matrem ſuam ex
inceſto quod AVguſtus cum Iulia filia cõmiſiſſet, procreatam. Ac non
contentus hac AVguſti inſectatione, Actiacas Siculáſque victorias, vt
funeſtas pop. Rom. & calamitoſas, vetuit ſolennibus feriis celebrari. Li-
uiam AVguſtam proauiam,* Vlyſſẽ ſtolatũ *identidem appellãs, etiam*

ignobili-

ignobilitatis quadã ad ſenatũ epiſtola arguere auſus eſt, quaſi materno auo Decurione Fundano ortam: cùm publicis monumentis certum ſit AVfidium Lingonem Romæ honoribus functum. Auia Antonia ſecretũ petenti denegauit, niſi vt interueniret Macro præfectus. Ac per iſtiuſmodi indignitates & tædia, cauſſa exſtitit mortis: dato tamen, vt quidã putant, & veneno. Nec defunctæ vllum honorem habuit: proſpexitque è triclinio ardentem rogum. Fratrem Tiberium inopinantẽ, repentè immiſſo tribuno militum, interemit. Silanum item ſocerũ ad necem, ſecandáſque nouacula fauces, compulit: cauſſatus in vtroque, quòd hic ingreſſum ſe turbatius mare non eſſet ſecutus, ac ſpe occupandi vrbẽ, ſi quid ſibi per tempeſtates accideret, remanſiſſet: ille antidotũ oboluiſſet, quaſi ad præcauẽda venena ſua ſumptum: cùm & Silanus impatientiam nauſeæ vitaſſet & moleſtiam nauigãdi, & Tiberius propter aſſiduam & ingraueſcentem tuſſim medicamẽtõ vſus eſſet. Nam Claudium patruum non niſi in ludibrium reſeruauit. CVM *omnibus ſororibus* 24
ſuis ſtupri conſuetudinem fecit: plenóque conuiuio ſingulas infra ſe viciſſim collocabat, vxore ſuprà cubante. Ex his Druſillam vitiaſſe virginem, prætextatus adhuc, creditur. Atque etiam in concubitu eius quondam deprehenſus ab auia Antonia, apud quam ſimul educabãtur. Mox Lucio Caſſio Longino conſulari collocatam abduxit, & in modũ iuſtæ vxoris propalam habuit. Heredem quoque bonorum atque Imperij æger inſtituit. Eadem defuncta, iuſtitium indixit: in quo riſiſſe, lauiſſe, cœnaſſe cum parẽtibus, aut coniuge, liberíſve, capitale fuit. Ac mœroris impatiẽs cũ repẽtè noctúq; profugiſſet ab vrbe, trãſcurriſſétq; Cãpaniã, Syracuſas petiit. Rurſúſque inde properè rediit, barba capillóq; promiſſo. Nec vmquam poſtea quantiſcumque de rebus, ne pro concione quidẽ populi, aut apud milites, niſi per numẽ Druſillę *deierauit. Reliquas ſorores, nec cupiditate tanta, nec dignatione dilexit, vt quas ſæpe exoletis ſuis proſtrauerit. Quo faciliùs eas in cauſſa AEmilij Lepidi cõdẽnauit, quaſi adulteras, & inſidiarũ aduerſus ſe conſcias. Nec ſolùm chirographa omniũ requiſita fraude ac ſtupro diuulgauit, ſed & tres gladios in necẽ ſuã præparatos Marti vltori, addito elogio, cõſecrauit.* MATRIMONIA *contraxerit turpiùs, an dimiſerit, an tenuerit,* 25
non eſt facile diſcernere. Liuiam Oreſtillam C. Piſoni nubentem, cùm ad officium & ipſe veniſſet, ad ſe deduci imperauit, intráq; paucos dies repudiatam biennio pòſt relegauit: quòd repetiſſe vſum prioris mariti tempore medio videbatur. Alij tradunt, adhibitum cœnæ nuptiali, mãdaſſe ad Piſonẽ, cõtrà accũbẽtem, Noli vxorẽ meã premere: *ſtatimq; è conuiuio abduxiſſe eã ſecum, & proximo die edixiſſe,* MATRIMONIVM SIBI REPERTVM EXEMPLO ROMVLI ET AVGVSTI. *Lolliam Paullinam, C. Memmio conſulari,*

*exercitus regenti, nuptam, facta mentione auiæ eius, vt quondam pul-
cherrimæ, ſubitò ex prouincia euocauit, ac perductam à marito coniun
xit ſibi, breuique miſſam fecit, interdicto cuiuſquam in perpetuũ coi-
tu. Cæſoniam neque facie inſigni, neque ætate integra, matrémque iam
ex alio viro triũ filiarum, ſed luxuriæ ac laſciuiæ perditæ, & ardentiùs
& conſtantiùs amauit, vt ſæpe chlamyde peltáque & galea ornatã, &
iuxta adequitantem, militibus oſtenderit: amicis verò etiam nudam.
Quam enixam vxorio nomine dignatus eſt, vno atque eodem die pro
feſſus, & maritum ſe eius, & patrem infantis ex ea natæ. Infantẽ autem
Iuliam Druſillam appellatam, per omnium dearum templa circumfe-
rens, Mineruæ gremio impoſuit, alendámque & inſtituẽdam commen
dauit. Nec vllo firmiore indicio ſui ſeminis eſſe credebat, quàm feri-
tatis: quæ illi quoque tanta iam tunc erat, vt infeſtis digitis, ora & ocu
26 los ſimul ludentium infantium inceſſeret. Leue ac frigidum ſit his adde-
re quo propinquos amicóſque pacto tractauerit, Ptolemæum regis Iu-
bæ filium, conſobrinum ſuum (erat enim & is M. Antonij ex Selena fi-
lia nepos) & in primis ipſum Macronem, ipſam Enniam, adiutores im-
perij, quibus omnibus pro neceſſitudinis iure, próque meritorum gratia
cruenta mors perſoluta eſt. Nihilò reuerentior leniórve erga ſenatum:
quoſdam ſummis honoribus functos, ad eſſedum ſibi occurrere togatos
per aliquot paſſuum millia, & cœnanti, modò ad pluteum, modò ad pe-
des ſtare ſuccinctos linteo, paſſus eſt: alios cùm clam interemiſſet, citare
nihilò minùs vt viuos perſeuerauit, paucos poſt dies voluntaria morte
periiſſe mentitus. Coss. oblitis de natali ſuo edicere, abrogauit magiſtra
tum, fuitque per triduum ſine ſumma poteſtate Reſp. Quæſtorem ſuum
in cõiuratione nominatum flagellauit veſte detracta, ſubiectáque mi-
litum pedibus, quò firmè verberaturi inſiſterent. Simili ſuperbia vio-
lentiáque cæteros tractauit ordines. Inquietatus fremitu gratuita in
Circo loca de media nocte occupãtium, omnes fuſtibus abegit. Eliſique
per eum tumultum viginti amplius equites Rom. totidem matronæ, ſu
per innumeram turbam cæteram. Scenicis ludis, inter plebem & equi-
tẽ cauſſam diſcordiarum ferens, decimas maturiùs dabat, vt equeſtria
ab infimo quoque occuparẽtur. Gladiatorio munere, reductis interdum
flagrantiſſimo Sole velis, emitti quemquam vetabat: remotóque ordi
nario apparatu, rabidis feris viliſſimos ſenio cõfectos, gladiatores quo-
que pegmares, patresfamiliarum notos, ſed inſignes debilitate aliqua
corporis, ſubijciebat. Ac nonnumquam horreis præcluſis, populo fa-
27 mem indixit.* SÆVITIAM *ingenij per hæc maximè oſtendit. Cùm ad
ſaginam ferarum muneri præparatarum cariùs pecudes compararen-
tur, ex noxiis laniandos adnotaui: & cuſtodiarum ſeriem recognoſcẽs,
nullius inſpecto elogio, ſtans, tantummodo intra porticum mediam,*

à caluo

à caluo ad caluũ duci *imperauit. Votum exegit ab eo qui pro ſalute*
ſua gladiatoriam operam promiſerat: ſpectauitque ferro dimicantem:
nec dimiſit niſi victorem, & poſt multas preces. Alterum qui ſe peritu-
rũ ea de cauſſa vouerat, cunctãtem pueris tradidit verbenatũ infula
túmque, qui votũ repoſcẽtes per vicos agerẽt, quoad præcipitaretur ex
aggere. Multos honeſti ordinis, deformatos priùs ſtigmatũ notis, ad me
talla aut ad viarum munitiones, aut ad beſtias cõdemnauit, aut beſtia
rũ more quadrupedes cauea coërcuit, aut medios ſerra diſſecuit. Nec o-
mnes grauibus ex cauſſis, verũ male de munere ſuo opinatos, vel quòd
numquã per Geniũ ſuũ deierasſent. Parentes ſupplicio filiorũ intereſſe
cogebat. Quorũ vni valitudinẽ excuſanti lecticã miſit: aliũ è ſpectacu-
lo pœnæ, epulis ſtatim adhibuit, atque omni comitate ad hilaritatẽ &
iocos prouocauit. Curatorẽ munerũ ac venationũ per cõtinuos dies in
cõſpectu ſuo catenis verberatũ nõ priùs occidit, quàm offenſus putrefa-
cti cerebri odore. Atellanæ poëtã, ob ambigui ioci verſiculũ, media Am
phitheatri harena igni cremauit. Equitẽ Rom. obiectũ feris, cùm ſe in-
nocentẽ proclamaſſet, reduxit: abſciſſáq; lingua, rurſus induxit. Reuoca 28
tũ quendã à vetere exſilio ſciſcitatus, quidnã ibi facere cõſueſſet, reſpõ
dente eo per adulationẽ: Deos ſemper oraui, vt, quod euenit, peri
ret Tiberius, & tu imperares: *opinans ſibi quoque exſules ſuos mor*
tẽ imprecari, miſit circum inſulas, qui vniuerſos contrucidarent. Cùm
diſcerpi ſenatorem concupiſſet, ſubornauit qui ingrediẽtem curiam, re-
pente hoſtem publicum appellantes, inuaderẽt, graphiiſque cõfoſſum la
cerandum cæteris traderent. Nec antè ſatiatus eſt quàm membra & ar
tus & viſcera hominis tracta per vicos, atque ante ſe congeſta vidiſſet.
Immaniſſima facta augebat atrocitate verborũ. Nihil magis in natu 29
ra ſua laudare ſe ac probare dicebat, quàm, *vt ipſius verbo vtar,*
ἀδιατρεψίαν. *Monenti Antoniæ auiæ, tamquam parum eſſet non obedi-*
re: Memẽto, *ait*, Omnia mihi & homini licere. *Trucidaturus fra-*
trem, quem metu venenorum præmuniri medicamentis ſuſpicabatur:
Antidotum, *inquit*, aduerſus Cęſarem? *Relegatis ſororibus, non ſo-*
lùm inſulas habere ſe, ſed etiam gladios minabatur. Prætoriũ virũ ex
ſeceſſu Anticyræ, quã valitudinis cauſſa petierat, propagari ſibi cõmea-
tum ſæpius deſiderãtem, cùm mandaſſet interimi, adiecit, Neceſſariã
eſſe ſanguinis miſſionem cui tam diu non prodeſſet elleborũ.
Decimo quoque die, numerum puniẽdorum ex cuſtodia ſubſcribẽs, Ra-
tionem ſe purgare dicebat. *Gallis Græcíſque aliquot vno tempore*
condemnatis, gloriabatur Gallogræciam ſeſe ſubegiſſe.

Non temere in quemquã, niſi crebris & minutis ictibus animaduer 30
ti paſſus eſt: perpetuo notóque iam præcepto: Ita feri, vt ſe mori ſen-
tiat. *Punito per errorem nominis alio quàm quem deſtinauerat, ipſum*

quoque paria meruiſſe dixit. Tragicum illud ſubinde iactabat,
Oderint dum metuant.
Sæpe in cunctos pariter ſenatores, vt Seiani clientes, aut matris ac fra-
trum ſuorum delatores, inuectus eſt, prolatis libellis, quos crematos ſi-
mulauerat, defenſáque Tiberij ſæuitia quaſi neceſſaria, cum tot crimi-
nantibus credẽdum eſſet. Equeſtrem ordinem, vt ſcenæ harenæque de-
uotum aſsiduè proſcidit. Infenſus turbæ fauenti aduerſus ſtudiũ ſuũ ex-
clamauit: Vtinã pop. Rom. vnã ceruicẽ haberet. Cúmq; Tetrinius
latro poſtularetur, & qui poſtularẽt, Tetrinios eſſe ait. Retiarij tu-
nicati quinq; numero gregatim dimicantes, ſine certamine vllo totidẽ
ſecutoribus ſuccubuerant: cùm occidi iuberentur, vnus reſumta fuſcina,
omnes victores interemit. Hãc vt crudeliſsimam cædem & defleuit e-
31 dicto, & eos qui ſpectare ſuſtinuiſſẽt, exſecratus eſt. Queri etiã palã de
cõditione tẽporũ ſuorũ ſolebat: quòd nullis calamitatibus publicis
inſignirentur. Auguſti principatum clade Variana: Tiberij, ruina
ſpectaculorum apud Fidenas, memorabile factum: ſui obliuionem im-
minere proſperitate rerum. Atque identidẽ exercituum cædes, famem,
32 peſtilentiam, incendia, hiatum aliquem terræ optabat. ANIMVM quo
que remittenti, ludóque & epulis dedito, eadem dictorũ factorúmque
ſæuitia aderat. Sæpe in conſpectu prandẽtis vel comiſſantis ſeriæ quæ-
ſtiones per tormenta habebantur. Miles decollãdi artifex quibuſcumq;
è cuſtodia capita amputabat. Puteolis dedicatione pontis, quem excogi
tatum ab eo ſignificauimus, cùm multos e litore inuitaſſet ad ſe, repente
omnes præcipitauit. Quoſdam gubernacula apprehẽdentes, contis re-
miſque detruſit in mare. Romæ publico epulo ſeruum, ob detractam le-
ctis argenteam laminam: carnifici confeſtim tradidit, vt manibus ab-
ſciſsis, atque ante pectus è collo pendentibus, præcedẽte titulo qui cauſ-
ſam pœnæ indicaret, per cœtus epulantium circumduceretur. Mirmil-
lonem è ludo rudibus ſecum batuentem, & ſponte proſtratum, confodit
ferrea ſica, ac more victorum cum palma diſcucurrit. Admota altaribus
victima, ſuccinctus poparũ habitu, elato altè malleo, cultrarium macta-
uit. Lautiore cõuiuio effuſus ſubitò in cachinnos, Coss. qui iuxta cuba-
bãt, quidnã rideret blãdè quærẽtibus, Quid, inquit, niſi vno meo nu
33 tu iugulari vtrũq; veſtrûm ſtatim poſſe? Inter varios iocos, cùm aſ-
ſiſtens ſimulacro Iouis Apellem tragœdum conſuluiſſet, vter illi maior
videretur, cunctantẽ flagellis diſcidit: collaudãs ſubinde vocem depre
cãtis, quaſi etiã in gemitu prædulcẽ. Quoties vxoris vel amiculæ collũ
exoſcularetur, addebat, Tã bona ceruix, ſimulac iuſſero, demetur.
Quin & ſubinde iactabat, Exquiſiturũ ſe vel fidiculis de Cæſonia
34 ſua, cur eã tãto opere diligeret. NEC MINORE liuore ac maligni
tate quàm ſuperbia ſæuitiáq; pæne aduerſus omnis æui homines graſſatus
eſt. Sta-

eſt. Statuas virorum illuſtriũ ab AVguſto ex Capitolina area propter anguſtias in Martium cãpum collatas, ita ſubuertit atque diſiecit, vt reſtitui ſaluis titulis non valuerint. Vetuitque poſthac viuentium cuiquã vſquã ſtatuã aut imaginẽ, niſi cõſulto ſe & auctore, poni. Cogitauit etiã de Homeri carminibus abolẽdis. Cur.n. ſibi non licere, dicens, quod Platoni licuit, qui eũ è ciuitate quã cõſtituebat eiecerit? Sed & Virgilij & Titi Liuij ſcripta & imagines, paullum abfuit quin ex omnibus bibliothecis amoueret: quorũ alterum, vt nullius ingenii, minimeque doctrinæ: alterũ, vt verboſũ in hiſtoria negligentémque carpebat. De iuris quoque conſultis, quaſi ſcientiæ eorum omnem vſum aboliturus ſæpe iactauit, Se, me hercle, effecturum, ne quid reſpondere poſſit præter eum. Vetera familiarum inſignia no- 35
biliſſimo cuique ademit: Torquato torquẽm: Cincinnato crinem: Cn. Pompeio ſtirpis antiquæ, Magni cognomen, Ptolemæum, de quo retuli, & accerſitum è regno, & exceptum honorificè, non alia de cauſſa repente percuſſit, quàm quòd edente ſe munus, ingreſſum ſpectacula, conuertiſſe hominum oculos fulgore purpureæ abollæ animaduertit. Pulcros & comatos, quoties ſibi occurrerẽt, occipitio raſo deturpabat. Erat Eſius Proculus patre primipilari, ob egregiam corporis amplitudinem & ſpeciẽ Coloſſeros dictus. Hunc è ſpectaculis detractum, repente & in harenam deductũ, Thraci, & mox hoplomacho cõparauit: biſque victorem conſtringi ſine mora iuſſit: & pannis obſitum vicatim circumduci, ac mulieribus oſtẽdi, deinde iugulari. Nullus denique tã abiectæ conditionis, támque extremæ ſortis fuit, cuius non commodis obtrectaret. Nemorẽſi regi, quòd multos iam annos potiretur ſacerdotio, validiorem aduerſariũ ſubornauit. Cùm quodam die muneris, eſſedario Porie, ob proſperã pugnã ſeruũ ſuũ manumittẽti ſtudioſiùs plauſum eſſet, ita ſe proripuit è ſpectaculis, vt calcata lacinia togæ, præceps per gradus iret indignabũdus, & clamitãs, Dominũ gẽtiũ populũ ex re leuiſſima plus honoris gladiatori tribuẽtẽ, quàm cõſecratis principibus, aut præſenti ſibi. PVDICITIÆ neque ſuæ neque alienæ peper- 36
cit. M. Lepidum Mneſterem pantomimum, quoſdam obſides dilexiſſe fertur, commercio mutui ſtupri. Valerius Catullus cõſulari familia iuuenis, ſtupratũ à ſe, ac latera ſibi cõtubernio eius defeſſa, etiã vociferatus eſt. Super ſororũ inceſta, & notiſſimũ proſtitutæ Pyrallidis amorẽ, nõ temere vlla illuſtriore fœmina abſtinuit: quas plerũque cum maritis ad cœnã vocatas, prætérq; pedes ſuos tranſeuntes diligenter, ac lẽtè, mercantiũ more cõſiderabat: etiã faciem manu alleuãs, ſi quæ pudore ſubmitterẽt. Quoties deinde libuiſſet, egreſſus triclinio, cùm maximè placitã ſeuocaſſet, paullo pòſt recẽtibus adhuc laſciuiæ notis, reuers' vel laudabat palã, vel vituperabat: ſingula numerãs bona maláve corporis, atq;

concubitus. Quibuſdam, abſentium maritorum nomine, repudium ipſe
37 miſit, iuſſitque in Acta referri. NEPOTINIS ſumtibus omnium prodi
gorum ingenia ſuperauit: commentus nouum balnearum vſum, porten
toſiſſima genera ciborum, atque cœnarum: vt calidis frigidiſque vnguē
tis lauaretur: pretioſiſſimas margaritas aceto liquefactas ſorberet: con-
uiuis ex auro panes & opſonia apponeret: Aut frugi hominē eſſe o-
portere dictitās, aut Cęſarē. Quin & nummos non mediocris ſum-
mæ è faſtigio baſilicæ Iuliæ per aliquot dies ſparſit in plebē. Fabricauit
& de cedris Liburnicas, gemmatis puppibus, verſicoloribus velis; ma-
gna thermarum & porticuum & tricliniorū laxitate, magnáque etiam
vitium & pomiferarum arborum varietate: quibus diſcumbens de die
inter choros ac ſymphonias, litora Campaniæ peragraret. In exſtructio
nibus prætoriorum atque villarum omni ratione poſthabita, nihil tam
efficere concupiſcebat quàm quod poſſe effici negaretur. Et iactæ itaque
moles infeſto ac profundo mari, exciſæ rupes duriſſimi ſilicis, & campi
montibus aggere æquati, & complanata foſſuris montium iuga, incredi
bili quidem celeritate, cùm mora culpa capite lueretur. Ac ne ſingula
enumerem, immenſas opes, totúmque illud Tiberij Cæſaris, vicies ac
38 ſepties millies HS non toto vertente anno abſumſit. EXHAVSTVS igi
tur atque egens, ad rapinas conuertit animum, vario & exquiſitiſſimo
calumniarum & auctionum & vectigalium genere. Negabat iure ciui
tatem Romanam vſurpare eos quorum maiores ſibi poſteríſque eam
impetraſſēt, niſi filij eſſent. Neque enim intelligi debere poſteros vltra
hunc gradum. Prolatáque Diuorum Iulij & Auguſti diplomata, vt ve
tera & obſoleta deflebat. Arguebat & perperam editos cenſus, quibus
poſtea quacumque de cauſſa quidquam incrementi acceſſiſſet. Teſtamē
ta primipilariū, qui ab initio principatus Tiberij, neque illū, neque ſe
heredem reliquiſſent, vt ingrata reſcidit. Item cæterorum, vt irrita &
vana, quoſcūque quis diceret herede Cæſare mori deſtinaſſe. Quo me-
tu iniecto, cùm iam & ab ignotis inter familiares, & à parētibus inter
liberos palàm heres nuncuparetur, deriſores vocabat: quòd poſt nuncu
pationē viuere perſeuerarent, & multis venenatas matteas miſit. Co-
gnoſcebat autem de talibus cauſſis, taxato priùs modo ſummæ, ad quem
conficiendum conſideret, confecto demum excitabatur. Ac ne paullu-
lum quidem moræ patiens, ſuper quadraginta reos quondā ex diuerſis
criminibus vna ſententia cōdemnauit, gloriatúſque expergefactæ ſom
no Cæſoniæ, quantum egiſſet, dum ea meridiaret. Auctione
propoſita, reliquias omnium ſpectaculorum ſubiecit, & venditauit: ex-
quirens per ſe pretia, & vſque eò extendens, vt quidā immenſo coacti
quædam emere, ac bonis exuti venas ſibi inciderent. Nota res eſt, Apo-
nio Saturnino inter ſubſellia dormitante, monitum à Caio præconem,
ne præ-

ne prætorium virum crebro capitis motu nutantem ſibi præteriret: nec
licendi finem factum, quoad tredecim gladiatores HS. nonagies igno-
ranti addicerentur. In Gallia quoque, cùm damnatarum ſororum orna 39
menta, & ſupellectilem, & ſeruos, atque etiam liberos, immẽſis pretiis
vendidiſſet: inuitatus lucro, quidquid inſtrumenti veteris aulæ erat,
ab vrbe repetiit: comprehenſis ad deportãdum meritoriis quoque ve-
hiculis, & piſtrinenſibus iumentis: adeò, vt & panis Romæ ſæpe defice-
ret: & litigatorum plerique, quòd occurrere abſentes ad vadimoniũ nõ
poſſet, cauſſa caderẽt. Cui inſtrumẽto diſtrahẽdo nihil nõ fraudis ac leno
ciny adhibuit: modò auaritiæ ſingulos increpãs, & quòd non pude-
ret eos locupletiores eſſe, quàm ſe: modò pœnitentiam ſimulans,
quòd principalium rerum priuatis copiam faceret. Compererat prouin-
cialẽ locupletẽ ducẽta HS. numeraſſe vocatoribus, vt per fallaciã conui-
uio interponeretur, nec tulerat moleſtè tã magno æſtimari honorẽ cœ-
næ ſuæ. Huic poſtero die ſedẽti in auctione miſit, qui neſcio quid friuoli
ducentis millibus traderet: dicerẽtque cœnaturum apud Cæſarem,
vocatu ipſius. Vectigalia noua atque inaudita, primùm per pu- 40
blicanos, deinde quia lucrum exuperabat, per centuriones tribunóſ-
que prætorianos exercuit: nullo rerum aut hominum genere omiſſo,
cui non tributi aliquid imponeret. Pro eduliis, quæ tota vrbe veni-
rent, certum ſtatúmque exigebatur. Pro litibus atque iudiciis vbicum-
que conceptis, quadrageſima ſummæ, de qua litigaretur: nec ſine pœna,
ſi quis compoſuiſſe vel donaſſe negotium conuinceretur. Ex gerulo-
rum diurnis quæſtibus pars octaua, ex capturis proſtitutarum quantũ
quæq; vno concubitu mereret. Additúmque ad caput legis, vt teneren
tur publico, & quæ meretricium, & qui lenocinium feciſſent: necnon
& matrimonia obnoxia eſſent. Huiuſmodi vectigalibus indictis, neque 41
propoſitis, cùm per ignorantiam ſcripturæ multa commiſſa fierent, tan-
dem flagitante pop. Rom. propoſuit quidem legem: ſed & minutiſſimis
litteris, & anguſtiſſimo loco: vti ne cui deſcribere liceret. Ac ne quod
non manubiarum genus experiretur, lupanar in palatio conſtituit: di-
ſtinctiſque & inſtructis pro loci dignitate compluribus cellis, in quibus
matronæ ingenuique ſtarent. Miſit circum fora, & baſilicas nomencu-
latores ad inuitandos in libidinem iuuenes ſenéſque: præbita adueniẽ
tibus pecunia fenebris, appoſitique qui nomina palàm ſubnotarẽt, quaſi
adiuuantium Cæſaris reditus. Ac ne ex luſu quidem aleæ compendiũ
ſpernens, plus mendacio atque etiam periurio lucrabatur. Et quondam
proximo colluſori, demandata vice ſua, progreſſus in atrium domus,
cùm prætereuntes duos equites Rom. locupletes ſine mora corripi, con-
fiſcaríque iuſſiſſet: exſultans rediit, gloriánſque numquã ſe proſperiore
alea vſum. Filia verò nata, paupertatem, nec iam imperatoria modò, 42

*ſed & patria conquerens onerá, collationes in alimoniam atque dotem
pucllæ recepit. Edixit & ſtrenas ineunte anno ſe recepturum: ſtetitque
in veſtibulo ædiū Kal. Ianuariis ad captādas ſtipes, quas plenis ante eū
manibus ac ſinu omnis generis turba fundebat. Nouiſſimè contrectan-
dæ pecuniæ cupidine incenſus, ſæpe ſuper immenſos aureorum aceruos
patentiſſimo diffuſos loco, & nudis pedibus ſpatiatus, & toto corpore ali*
43 *quandiu volutatus eſt.* MILITIAM *réſque bellicas ſemel attigit, ne-
que ex deſtinato, ſed cùm ad viſendū nemus flumenque Clitumni Me
uaniam proceſſiſſet: admonitus de ſupplendo numero Batauorum, quos
circa ſe habebat, expeditionis Germanicæ impetum cepit: neque diſtu-
lit, ſed legionibus & auxiliis vndique excitis, delectibus vbique acer-
biſſimè actis, contracto & omnis generis commeatu quantum numquā
alius, iter ingreſſus eſt: confecítque modò tā feſtinātcr & rapide, vt præ
torianæ cohortes contra morem ſigna iumentis imponere, & ita ſubſe-
qui cogerētur: interdū adeò ſegniter & delicatè, vt octophoro vehere-
tur, atq; à propinquarū vrbiū plebe verri ſibi vias, & cōſpergi propter*
44 *puluerem exigeret. Poſtquam caſtra attigit, vt ſe acrem & ſeuerū ducē
oſtenderet, legatos, qui auxilia ſerius ex diuerſis locis adduxerant, cū
ignominia dimiſit. At in exercitu recenſendo, pleriſque centurionum
maturis iam, & nonnullis ante pauciſſimos quàm conſummaturi eſſent
dies, primos pilos ademit, cauſſatus ſenium cuiuſque & imbecillitatem:
cæterorum in crepita cupiditate, commoda emeritæ militiæ ad ſex mil-
liū ſummā reſcidit. Nihil autē amplius quàm Adminio Cinobellini Bri
tannorum regis filio, qui pulſus à patre, cum exigua manu trāsfugerat,
in deditionem recepto: quaſi vniuerſa tradita inſula, magnificas Romā
litteras miſit: monitis ſpeculatoribus vt vehiculo ad Forū vſque & Cu
riam pertenderent, nec niſi in æde Martis, ac frequēte ſenatu, Coss. tra*
45 *derēt. Mox deficiente belli materia, paucos de cuſtodia Germanos tra-
iici, occulíque trans Rhenum iuſſit: ac ſibi poſt prandium, quàm tumul-
tuoſiſſimè adeſſe hoſtem nuntiari. Quo facto, proripuit ſe cū amicis &
parte equitum prætorianorum in proximam ſiluam: truncatiſque arbo
ribus, & in modum tropæorum adornatis ad lumina reuerſus, eorū qui
dem qui ſecuti non eſſent, timiditatem & ignauiam corripuit: comites
autē & participes victoriæ, nouo genere ac nomine coronarum dona-
uit: quas diſtinctas Solis ac Lunæ ſiderúmque ſpecie,* exploratorias
*appellauit. Rurſus obſides quoſdā abductos è literario ludo, clámque
præmiſſos, deſerto repēte conuiuio cū equitatu inſecutus, veluti profugos
ac reprehēſos in catenis reduxit: in hoc quoque mimo præter modū in-
temperans. Repetita cœna renuntiātes coactū agmē, ſicut erāt, loricatos
ad diſcumbēdū adhortatus eſt. Monuit etiam notiſſimo Virgilij verſu,*
Durarent, ſecundíſque ſe rebus ſeruarent. *Atq; inter hæc abſen-*

temſe-

tem ſenatum populúmque grauiſſimo obiurgauit edicto, quòd Cæſare
præliante, & tantis criminibus obiecto, intempeſtiua conuiuia, cir-
cum & theatra & amœnos ſeceſſus celebrarent. *Poſtremò, quaſi per-* 46
*petraturus bellum, directa acie in litore Oceani, ac balliſtis machiniſque diſ-
poſitis, nemine gnaro ac opinante quidnam cœpturus eſſet, repentè vt con-
chas legerent, galeáſque & ſinus replerent, imperauit:* ſpolia Oceani *vo-
cans*, Capitolio Palatióque debita. *Et in indicium victoriæ al-
tiſſimam turrem excitauit: ex qua, vt ex Pharo, noctibus ad regen-
dos nauium curſus, ignes emicarent: pronuntiatóque militi donatiuo,
centenis viritim denariis, quaſi omne exemplum liberalitatis ſupergreſſus:*
Abite, *inquit*, læti, abite locupletes. *Conuerſus hinc ad curam triumphi,* 47
*præter captiuos & transfugas barbaros, Galliarum quoque proceriſſimum
quemque, & vt ipſe dicebat,* ἀξιοθριαμβεύτους, *ac nonnullos ex principibus le-
git ac ſepoſuit ad pompam: coëgitque non tantùm rutilare, & ſubmittere co-
mam, ſed & ſermonem Germanicum addiſcere, & nomina barbarica ferre.
Præcepit etiam, triremes, quibus introierat Oceanum, magna ex parte itine-
re terreſtri Romam deuehi. Scripſit & procuratoribus,* Triumphum ap-
pararent quàm minima ſumma, ſed quantus numquam alius
fuiſſet: quando in omnium hominum bona ius haberent.

Priuſquam prouincia decederet, conſilium iniit nefandæ atrocitatis, le- 48
*giones, quæ poſt exceſſum Auguſti ſeditionem olim mouerant, contruci-
dandi: quòd & patrem ſuum Germanicum ducem, & ſe infantem tunc ob-
ſediſſent. Vixque à tam præcipiti cogitatione reuocatus, inhiberi nullo po-
tuit modo quin decimare velle perſeueraret. Vocatas itaque ad concionem
inermes, atque etiam gladiis depoſitis, equitatu armato, circumſedit. Sed
cùm videret, ſuſpecta re, pleroſque dilabi ad reſumenda, ſi qua vis fieret,
arma, profugit concione: confeſtímque vrbem petiit, deflexa omni acerbi-
tate in ſenatum cui animaduertendos tantorum dedecorum rumores pa-
làm minabatur: querens inter cætera, fraudatum ſe iuſto triumpho, cùm
ipſe paullò antè, ne quid de honoribus ſuis ageretur, etiam ſub mortis pœ-
na denuntiaſſet. Aditus ergo in itinere a legatis ampliſſimi ordinis, vt* 49
maturaret orantibus, quàm maxima voce, Veniam, *inquit*, veniam,
& hic mecum: *capulum gladij crebro verberans quo cinctus erat: Edi-
xit &* reuerti ſe, ſed iis tantùm qui optarent equeſtri ordini & po-
pulo: nam ſe neque ciuem neque principem ſenatui ampliùs fo-
re. *Vetuit etiam quemque ſenatorum ſibi occurrere: atque omiſſo, vel
dilato triumpho, ouans vrbem natali ſuo ingreſſus eſt. Intráque quar-
tum menſem periit, ingentia facinora auſus, & aliquanto maiora mo-
liens. Siquidem propoſuerat, Antium, deinde Alexandriam, com-
migrare, interempto prius vtriuſque ordinis electiſſimo quoque. Quod
ne cui dubium videatur, in ſecretis eius reperti ſunt duo libelli, di-*

O. i.

uerſo titulo: alteri GLADIVS, alteri PVGIO index erat. Ambo notas &
nomina continebant morti deſtinatorum. Inuenta & arca ingens, vario-
rum venenorum plena: quibus mox à Claudio demerſis, infecta maria tra-
duntur, non ſine piſcium exitio, quos enectos æſtus in proxima litora eiecit.
50 STATVRA fuit eminenti, pallido colore, corpore enormi, gracilitate ma-
xima ceruicis & crurum, & oculis & temporibus concauis, fronte lata &
torua, capillo raro, ac circa verticem nullo, hirſutus cætera. Quare tranſeun-
te eo, proſpicere ex ſuperiore parte, aut omnino quacumque de cauſſa ca-
pram nominare, criminoſum & exitiale habebatur. Vultum verò natura
horridum ac tetrum etiam ex induſtria efferabat, componens ad ſpeculum
in omnem terrorem ac formidinem. Valitudo ei neque animi neque corpo-
ris conſtitit. Puer comitiali morbo vexatus: in adoleſcentia ita patiens labo-
rum erat, vt tamen nonnumquam ſubita defectione ingredi, ſtare, colligere
ſemet ac ſufferre vix poſſet. Mentis valitudinem & ipſe ſenſerat: ac ſubin-
de de ſeceſſu déque purgando cerebro cogitauit. Creditur potionatus à Cæ-
ſonia vxore, amatorio quidem medicamento, ſed quod in furorem verterit.
Incitabatur inſomnia maximè: neque enim plus quàm tribus nocturnis ho-
ris quieſcebat: ac ne his quidem placida quiete, ſed pauida miris rerum ima-
ginibus: vt qui inter cæteras, pelagi quondam ſpeciem colloquentem ſecum
videre viſus ſit. Ideóque magna parte noctis vigiliæ cubandíque tædio,
nunc toro reſidens, nunc per longiſſimas porticus vagus, inuocare identi-
51 dem atque exſpectare lucem conſueuerat. Non immeritò mentis valitudini
attribuerim diuerſiſſima in eodem vitia, ſummam confidentiam, & contrà
nimium metum. Nam qui deos tantopere contemneret, ad minima toni-
trua & fulgura conniuere, caput obuoluere, ad verò maiora proripere ſe è
ſtrato, ſub lectúmque condere ſolebat. Peregrinatione quidem Sicilienſi, ir-
riſis multorum locorum miraculis, repente à Meſſana noctu profugit, Æt-
næi verticis fumo ac murmure pauefactus. Aduerſus Barbaros quoque mi-
nacíſſimus, cùm trans Rhenum inter anguſtias denſúmque agmen iter eſ-
ſedo faceret, dicente quondam, Non mediocrem fore conſternatio-
nem, ſi cunde hoſtis appareat, equum illico conſcendit: ac propere ver-
ſus ad pontes, vt eos calonibus & impedimentis ſtipatos reperit, impatiens
moræ, per manus ac ſuper capita hominum tranſlatus eſt. Mox etiam au-
dita rebellione Germaniæ, fugam & ſubſidia fugæ: claſſes apparabat: vno ſo-
latio acquieſcens, tranſmarinas certè ſibi ſuperfuturas prouincias, ſi victo-
res Alpium iuga vt Cimbri, vel etiam vrbem, vt Senones quondam, occupa-
rent: vnde credo percuſſoribus eius poſtea conſilium natum, apud tumultuã-
tes milites ementiendi ipſum ſibi manus intuliſſe, nuntio malæ pugnæ per-
52 territum. VESTITV calceatúque, & cætero habitu, neque patrio, neque
ciuili, ac ne virili quidem, ac denique humano, ſemper vſus eſt. Sæpe de-
pictas

*pictas gemmatáſque indutus pænulas, manuleatus & armillatus in publi-
cum proceſsit: aliquando ſericatus, & cycladatus: ac modò in crepidis vel co-
thurnis, modò in ſpeculatoria caliga, nonnumquam ſocco muliebri: ple-
rumque verò aurea barba fulmen tenens, ac fuſcinam, aut caduceum, deo-
rum inſignia, atque etiam Veneris cultu conſpectus eſt. Triumphalem qui-
dem ornatum etiam ante expeditionem aſsiduè geſtauit: interdum & ma-
gni Alexandri thoracem repetitum è conditorio eius.* E DISCIPLINIS 53
*liberalibus minimùm eruditioni, eloquentiæ plurimùm attendit, quan-
tumuis facundus & promtus: vtique ſi perorandum in aliquem eſſet, irato
& verba & ſententiæ ſuppetebant: pronuntiatio quoque & vox, vt neque
eodem loci præ ardore conſiſteret & exaudiretur à procul ſtantibus. Pero-
raturus* ſtricturum ſe lucubrationis ſuæ telum minabatur*: lenius
comtiúſque ſcribendi genus adeò contemnens, vt Senecam tum maximè
placentem,* commiſſiones meras *componere, &* harenam eſſe ſine cal-
ce *diceret. Solebat etiam proſperis oratorum actionibus reſcribere, & ma-
gnorum in ſenatu reorum accuſationes defenſionéſque meditari: ac, prout
ſtylus ceſſerat; vel onerare ſententia ſua quemque, vel ſubleuare: equeſtri
quoque ordine ad audiendum inuitato per edicta. Sed & aliorum gene-* 54
*rum artes ſtudioſiſsimè, & diuerſiſsimas exercuit. Thrax & auriga, idem
cantor, atque ſaltator. Batuebat pugnatoriis armis, aurigabat exſtructo plu
riſariam circo. Canendi ac ſaltandi voluptate ita efferebatur, vt ne publicis
quidem ſpectaculis temperaret, quò minùs & tragœdo pronuntianti conci-
neret: & geſtum hiſtrionis quaſi laudans vel corrigens palàm effingeret.
Nec alia de cauſſa videtur eo die quo periit, peruigilium indixiſſe, quàm
vt initium in ſcenam prodeundi licentia temporis auſpicaretur. Saltabat
autem nonnumquam etiam noctu: & quondam tres conſulares ſecunda vi-
gilia in palatium accitos, multáque & extrema metuentes ſuper pulpitum
collocauit: deinde repente magno tibiarum & ſcabellorum crepitu, cum
palla tunicáque talari proſiluit, ac deſaltato cantico abiit. Atque hic tam
docilis ad cætera, natare neſciit. Quorum verò ſtudio teneretur, omni-* 55
*bus ad inſaniam fauit. Mneſterem pantomimum etiam inter ſpectacula
oſculabatur: ac ſi quis ſaltante eo vel leniter obſtreperet, detrahi iuſſum
manu ſua flagellabat. Equiti Romano tumultuanti, per centurionem denun
tiauit abiret ſine mora Oſtiam, perferrétque ad Ptolemæum regem in Mau
ritaniam codicillos ſuos. Quorum exemplum erat:* Ei, quem iſtuc miſi,
neque boni quidquam neque mali feceris. *Thraces quoſdam Ger-
manis corporis cuſtodibus præpoſuit. Mirmillonum armaturas reſci-
dit. Columbo victori, leuiter tamen ſaucio venenum in plagam ad-
didit, quod ex eo* Columbinum *appellauit. Sic certè inter alia vene-
na ſcriptum ab eo repertum eſt. Praſinæ factioni ita addictus & deditus, vt*

cænaret in ſtabulo aſſiduè, & maneret. Agitatori Cythico comiſſatione quadam in apophoretis vicies HS *contulit. Incitato equo, cuius cauſſa pridie Circenſes, ne inquietaretur, viciniæ ſilentium per milites indicere ſolebat, præter equile marmoreum, & præſepe eburneum, prætérque purpurea tegumenta, ac monilia e gemmis, domum etiam, & familiam, & ſuppellectilem dedit, quò lautiùs nomine eius inuitati, acciperentur: conſulatum quoque traditur deſtinaſſe.*

56 ITA BACCHANTEM *atque graſſantem non defuit pleriſque animus adoriri. Sed vna alteráque conſpiratione detecta, aliis per inopiam occaſionis cunctantibus, duo conſilium communicauerunt, perfeceruntque: non ſine conſcientia potentiſſimorum libertorum præfectorúmque prætorij: quod ipſi quoque, etſi falſo, in quadam coniuratione, quaſi participes nominati, ſuſpectos tamen ſe & inuiſos ſentiebant. Nam & ſtatim ſeductis magnam fecit inuidiam,* diſtricto gladio affirmans ſponte ſe periturum, ſi & illis morte dignus videretur: *nec ceſſauit ex eo criminari alterum alteri, atque inter ſe omnes committere. Cum placuiſſet Palatinis ludis ſpectaculo egreſſum meridie aggredi, primas ſibi partes Caſſius Chærea tribunus cohortis prætoriæ depopoſcit: quem Caius ſeniorem iam, vt mollem & effeminatum denotare omni probro conſuerat: & modò, ſignum petenti,* PRIAPVM *aut* VENEREM *dare: modò, ex aliqua cauſſa agenti gratias, oſculandam manum offerre formatam commotámque in obſcœnum modum.*

57 *Futuræ cædis multa prodigia exſtiterunt. Olympiæ ſimulacrum Iouis, quod diſſolui transferríque Romam placuerat, tantum cachinnum repente edidit, vt machinis labefactis opifices diffugerint. Superuenítque illico quidam Caſſius quoque nomine, iuſſum ſe ſomnio affirmans immolare taurum Ioui. Capitolium Capuæ Idibus Martiis de cælo tactum eſt: item Romæ cella Palatini atrienſis. Nec defuerunt qui coniectarent altero oſtento periculum à cuſtodibus domino portendi: altero, cædem rurſus inſignem, qualis eodem die facta quondam fuiſſet. Conſulenti quoque de genitura ſua, Sulla mathematicus* certiſſimam necem appropinquare *affirmauit. Monuerunt & ſortes Antiatinæ* vt à Caſſio caueret. *Qua cauſſa ille Caſſium Longinum Aſiæ tum proconſulem occidendum delegauerat, immemor Chæream Caſſium nominari. Pridie quàm periret, ſomniauit conſiſtere ſe in cœlo iuxta ſolium Iouis: impulſúmque ab eo dextri pedis pollice, & in terras præcipitatum. Prodigiorum loco habita ſunt etiam quæ fortè illo ipſo die paullò priùs acciderant. Sacrificans reſperſus eſt phœnicopteri ſanguine. Et pantomimus Mneſter tragœdiam ſaltauit, quam olim Neoptolemus tragœdus ludis, quibus rex Macedonum Philippus occiſus eſt, egerat. Et cùm in Laureolo mimo, in quo actor proripiens ſe ruina ſanguinem vomuit, vt plures ſecundarum certatim experimentum artis darent, cruore ſcena abundauit. Parabatur & in*

noctem

noctem ſpectaculum, quo argũmenta inferorum per Ægyptios & Æ-
thiopes explicarentur. Nono Kalendas Februarias, hora quaſi ſeptima, 58
cunctatus an ad prandium ſurgeret, marcente adhuc ſtomacho prid:ani A.V.C.
cibi onere, tandem ſuadentibus amicis egreſſus eſt. Cum in crypta, per DCCXCIV.
quam tranſeundum erat, pueri nobiles ex Aſia ad edendas in ſcena ope-
ras euocati præpararentur, vt eos inſpiceret hortaretúrque, reſtitit: Ac niſi
princeps gregis algere ſe diceret, redire ac repræſentare ſpectaculum voluit.
Duplex dehinc fama eſt: alij tradunt alloquenti pueros à tergo Chæream
ceruicem gladio cæſim grauiter percuſſiſſe, præmiſſa voce. Hoc age. *Dehinc*
Cornelium Sabinum, alterum è coniuratis tribunum, ex aduerſo traieciſſe
pectus: alij, Sabinum, ſubmota per conſcios centuriones turba, ſignum more
militiæ petiſſe: & Caio Iouem *dante, Chæream exclamaſſe:* Accipe ra-
tum: *reſpicientique maxillam ictu diſcidiſſe. Iacentem, contractiſque mem*
bris clamitantem ſe viuere, cæteri vulneribus triginta confecerunt. Nam
ſignum erat omnium, Repete. *Quidam etiam per obſcœna ferrum adege-*
runt. Ad primum tumultum lecticarij cum aſſeribus in auxilium accurre-
runt: mox Germani corporis cuſtodes, ac nonnullos ex percuſſoribus, quoſ-
dam etiam ſenatores innoxios, interemerunt. Vixit annis XXIX. *impe-* 59
rauit triennio & X. *menſibus, diebúſque* VIII. *Cadauer eius clàm in hor-*
tos Lamianos aſportatum, & tumultuario rogo ſemiambuſtum leui ceſpite
obrutum eſt: poſteà per ſorores ab exſilio reuerſas erutum, crematum, ſepul-
túmque. Satis conſtat, priùs quàm id fieret, hortorum cuſtodes vmbris in-
quietatos: in ea quoque domo in qua occubuerit, nullam noctem ſine aliquo
terrore tranſactam, donec ipſa domus incendio conſumpta ſit. Periit vnà &
vxor Cæſonia, gladio à centurione confoſſa: & filia parieti illiſa. Conditio- 60
nem temporum illorum etiam per hæc exiſtimare quiuis poſſit. Nam neque
cæde vulgata ſtatim creditum eſt. Fuítque ſuſpicio, ab ipſo Caio famam cæ-
dis ſimulatam & emiſſam: vt eo pacto erga ſe hominum mentes deprehen-
deret. Neque coniurati cuiquam imperium deſtinauerunt. Et ſenatus in
aſſerenda libertate adeò conſenſit, vt COSS. primò non in curiam, quia Iu-
lia vocabatur, ſed in Capitolium conuocarent. Quidam verò ſententiæ lo-
co abolendam Cæſarum memoriam ac diruenda templa cenſuerunt. Ob-
ſeruatum autem notatúmque eſt in primis, Cæſares omnes, quibus Caij
prænomen fuit, ferro periiſſe, iam inde ab eo qui Cinnanis temporibus ſit
occiſus.

C. SVETONI TRANQVILLI DE XII. CÆSARIBVS LIBER V.

TI. CLAVDIVS DRVSVS CÆSAR.

I A.V.C. DCCXIV. PATREM *Claudij Cæſaris Druſum, olim Decimum, mox Neronem prænomine, Liuia, cùm Auguſto grauida nupſiſſet, intra menſem tertium peperit: fuitque ſuſpicio, ex vitrico per adulterij conſuetudinem procreatum. Statim certè vulgatus eſt verſus:*

Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία.

Is Druſus in quæſturæ præturæque honore, dux Rhætici, deinde Germanici belli, Oceanum ſeptentrionalem primus Romanorum ducum nauigauit: tránſque Rhenum foſſas noui & immenſi operis effecit, quæ nunc adhuc DRVSINÆ *vocantur. Hoſtem etiam frequenter cæſum, ac penitus in intimas ſolitudines actum, non priùs deſtitit inſequi, quàm ſpecies barbaræ mulieris humana amplior, victorem tendere vltrà ſermone Latino prohibuiſſet. Quas ob res ouandi ius, & triumphalia ornamenta percepit: ac poſt præturam confeſtim inito conſulatu, atque expeditione repetita, ſupremum diem morbo obiit, in æſtiuis caſtris, quæ ex eo* Scelerata *ſunt appellata. Corpus eius per municipiorum coloniarúmque primores, ſuſcipientibus obuiis ſcribarum decuriis, ad vrbem deuectum, ſepultum eſt in Martio campo. Cæterùm exercitus honorarium ei tumulum excitauit: circa quem deinceps ſtato die quotannis miles decurreret, Galliarúmque ciuitates publicè ſupplicarent. Præterea ſenatus inter alia complura, marmoreum arcum cum tropæis via Appia decreuit, & Germanici cognomen ipſi poſterísque eius. Fuiſſe autem creditur non minùs glorioſi quàm ciuilis animi. Nam ex hoſte ſuper victorias, opima quoque ſpolia captaſſe, ſummóque ſæpius diſcrimine duces Germanorum tota acie inſectatus: nec diſſimulaſſe vmquam priſtinum ſe Reip. ſtatum quandóque reſtituturum, ſi poſſet. Vnde exiſtimo nonnullos tradere auſos, ſuſpectum eum Auguſto, reuocatúmque ex prouincia: & quia cunctaretur, interceptum veneno. Quod equidem magis, ne prætermitterem, retuli, quàm quia verum aut veriſimile putem: cùm Auguſtus tantopere & viuum dilexerit, vt coheredem ſemper filiis inſtitue-*

*inſtituerit, ſicut quondam in ſenatu profeſſus eſt: & defunctum ita pro con-
cione laudauerit, vt deos precatus ſit,* Similes ei Cæſares ſuos facerent:
ſibíque tam honeſtum quandoque exitum darent, quàm illi dediſ-
ſent. *Nec contentus elogium tumulo eius verſibus a ſe compoſitis inſculpſiſ-
ſe, etiam vitæ memoriam proſa oratione compoſuit. Ex Antonia minore
complures quidem liberos tulit: verùm tres omnino reliquit, Germanicum,
Liuillam, Claudium.* CLAVDIVS *natus eſt, Iulo Antonio, Fabio Africa-* 2
no COSS. Kalend. AVguſtis, Lugduni, eo ipſo die quo primùm ara ibi AV- A.V.C.
guſto dedicata eſt: appellatúſque Tiberius Claudius Druſus. Mox fratre DCCXLIIII.
*maiore in Iuliam familiam adoptato, Germanici cognomen aſſumſit. Infans
autem relictus à patre, ac per omne fere pueritiæ atque adoleſcentiæ tem-
pus, variis & tenacibus morbis conflictatus eſt: adeò vt animo ſimul & cor-
pore hebetato, ne progreſſa quidem ætate, vlli publico priuatóque muneri
habilis exiſtimaretur. Diu, atque etiam poſt tutelam receptam, alieni arbi-
trij, & ſub pædagogo fuit: quem* Barbarum & olim ſuperiumentarium,
ex induſtria ſibi appoſitum, vt ſe quibuſcumque de cauſſis quàm
ſæuiſſimè coerceret, *ipſe quodam libello conqueritur. Ob hanc eandem
valitudinem & gladiatorio munere, quod ſimul cum fratre memoriæ patris
edebat, palliolatus nouo more præſedit: & togæ virilis die, circa mediam no-
ctem, ſine ſolenni officio lectica in Capitolium latus eſt.*

Diſciplinis tamen liberalibus ab ætate prima non mediocrem operam de- 3
*dit, ac ſæpe experimenta cuiuſque etiã publicauit. Verùm ne ſic quidẽ quid-
quam dignitatis aſſequi, aut ſpem de ſe commodiorẽ in poſterum facere po-
tuit. Mater Antonia* portentum eum hominis *dictitabat*, nec abſolu-
tum à natura, ſed tantùm inchoatum: *ac ſi quẽ ſocordiæ argueret,* ſtul-
tiorem *aiebat* filio ſuo Claudio. *Auia AVguſta pro deſpectiſſimo ſemper
habuit: nõ affari, niſi rariſſime: non monere, niſi acerbo & breui ſcripto, aut
per internuntios ſolita. Soror Liuilla, cùm audiſſet quandoque imperaturũ,
tã iniquã & tam indignã ſortem populo Rom. palàm & clarè deteſtata eſt.
Nã & auunculus maior AVguſtus quid de eo in vtramque partẽ opinatus
ſit, quò certiùs cognoſcatur, capita ex ipſius epiſtolis poſui.* Collocutus ſum 4
cum Tiberio, vt mandaſti mea Liuia, quid nepoti tuo Tiberio fa-
ciẽdũ eſſet ludis Martialibus. Cõſentit autẽ vterque noſtrũ, ſemel
eſſe nobis ſtatuendũ, quod conſiliũ in illo ſequamur. Nam ſi eſt ἄρ-
τιος, vt ita dicam ὁλόκληρος, quid eſt quod dubitemus, quin per eoſdẽ
articulos & gradus producendus ſit per quos frater eius productus
fuit? Sin autem ἠλαττῶσθαι ſentimus eum, καὶ βεβλάφθαι, καὶ εἰς τὴν τοῦ σώμα-
τος καὶ εἰς τὴν τῆς ψυχῆς ἀρτιότητα, præbenda materia deridendi & illum
& nos non eſt hominibus, τὰ τοιαῦτα σκώπτειν καὶ μυκτηρίζειν εἰωθόσιν.
Nam ſemper æſtuabimus, ſi de ſingulis articulis temporum de-
liberabimus. μὴ προϋποκειμένου ἡμῖν, poſſe eum gerere honores arbitre-

concubitus. Quibuſdam, abſentium maritorum nomine, repudium ipſe
37 miſit, iuſſitque in Acta referri. NEPOTINIS ſumtibus omnium prodigorum ingenia ſuperauit: commentus nouum balnearum vſum, portentoſiſſima genera ciborum, atque cœnarum: vt calidis frigidiſque vnguẽtis lauaretur: pretioſiſſimas margaritas aceto liquefactas ſorberet: conuiuis ex auro panes & opſonia apponeret: Aut frugi hominẽ eſſe oportere dictitãs, aut Cęſarẽ. Quin & nummos non mediocris ſummæ è faſtigio baſilicæ Iuliæ per aliquot dies ſparſit in plebẽ. Fabricauit & de cedris Liburnicas, gemmatis puppibus, verſicoloribus velis; magna thermarum & porticuum & tricliniorũ laxitate, magnáque etiam vitium & pomiferarum arborum varietate: quibus diſcumbens de die inter choros ac ſymphonias, litora Campaniæ peragraret. In exſtructionibus prætoriorum atque villarum omni ratione poſthabita, nihil tam efficere concupiſcebat quàm quod poſſe effici negaretur. Et iactæ itaque moles infeſto ac profundo mari, exciſæ rupes duriſſimi ſilicis, & campi montibus aggere æquati, & complanata foſſuris montium iuga, incredibili quidem celeritate, cùm mora culpa capite lueretur. Ac ne ſingula enumerem, immenſas opes, totúmque illud Tiberij Cæſaris, vicies ac
38 ſepties millies HS. non toto vertente anno abſumſit. EXHAVSTVS igitur atque egens, ad rapinas conuertit animum, vario & exquiſitiſſimo calumniarum & auctionum & vectigalium genere. Negabat iure ciuitatem Romanam vſurpare eos quorum maiores ſibi poſteriſque eam impetraſſet, niſi filij eſſent. Neque enim intelligi debere poſteros vltra hunc gradum. Prolatáque Diuorum Iulij & AVguſti diplomata, vt vetera & obſoleta deflebat. Arguebat & perperam editos cenſus, quibus poſtea quacumque de cauſſa quidquam incrementi acceſſiſſet. Teſtamẽta primipilariũ, qui ab initio principatus Tiberij, neque illũ, neque ſe heredem reliquiſſent, vt ingrata reſcidit. Item cæterorum, vt irrita & vana, quoſcũque quis diceret herede Cæſare mori deſtinaſſe. Quo metu iniecto, cum iam & ab ignotis inter familiares, & à parẽtibus inter liberos palàm heres nuncuparetur, deriſores vocabat: quòd poſt nuncupationẽ viuere perſeuerarent, & multis venenatas matteas miſit. Cognoſcebat autem de talibus cauſſis, taxato priùs modo ſummæ, ad quem conficiendum conſideret, confecto demum excitabatur. Ac ne paullulum quidem moræ patiens, ſuper quadraginta reos quondã ex diuerſis criminibus vna ſententia cõdemnauit, gloriatúſque expergefacta ſomno Cæſoniæ, quantum egiſſet, dum ea meridiaret. Auctione propoſita, reliquias omnium ſpectaculorum ſubiecit, & venditauit: exquirens per ſe pretia, & vſque eò extendens, vt quidã immenſo coacti quaſdam emere, ac bonis exuti venas ſibi inciderent. Nota res eſt, Aponio Saturnino inter ſubſellia dormitante, monitum à Caio præconem, ne præ-

ne prætorium virum crebro capitis motu nutantem ſibi præteriret: nec
licendi finem factum, quoad tredecim gladiatores HS. *nonagies igno-*
ranti addicerentur. In Gallia quoque, cùm damnatarum ſororum orna 39
menta, & ſupellectilem, & ſeruos, atque etiam liberos, immēſis pretiis
vendidiſſet: inuitatus lucro, quidquid inſtrumenti veteris aula erat,
ab vrbe repetiit: comprehenſis ad deportādum meritoriis quoque ve-
hiculis, & piſtrinenſibus iumentis: adeò, vt & panis Romæ ſæpe defice-
ret: & litigatorum plerique, quòd occurrere abſentes ad vadimoniū nō
poſſet, cauſſa caderēt. Cui inſtrumēto diſtrahēdo nihil nō fraudis ac leno
cinij adhibuit: modò auaritiæ ſingulos increpās, & quòd non pude-
ret eos locupletiores eſſe, quàm ſe: *modò pœnitentiam ſimulans,*
quòd principalium rerum priuatis copiam faceret. Comperérat prouin-
cialē locupletē ducēta HS. *numeraſſe vocatoribus, vt per fallaciā conui-*
uio interponeretur, nec tulerat moleſtè tā magno æſtimari honorē cœ-
næ ſuæ. Huic poſtero die ſedēti in auctione miſit, qui neſcio quid friuoli
ducentis millibus traderet: dicerétque cœnaturum apud Cæſarem,
vocatu ipſius. *Vectigalia noua atque inaudita, primùm per pu-* 40
blicanos, deinde quia lucrum exuperabat, per centuriones tribunóſ-
que prætorianos exercuit: nullo rerum aut hominum genere omiſſo,
cui non tributi aliquid imponeret. Pro eduliis, quæ tota vrbe veni-
rent, certum ſtatúmque exigebatur. Pro litibus atque iudiciis vbicum-
que conceptis, quadrageſima ſummæ, de qua litigaretur: nec ſine pœna,
ſi quis compoſuiſſe vel donaſſe negotium conuinceretur. Ex gerulo-
rum diurnis quæſtibus pars octaua, ex capturis proſtitutarum quantū
quæq; vno concubitu mereret. Additúmque ad caput legis, vt teneren
tur publico, & quæ meretricium, & qui lenocinium feciſſent: necnon
& matrimonia obnoxia eſſent. Huiuſmodi vectigalibus indictis, neque 41
propoſitis, cùm per ignorantiam ſcripturæ multa commiſſa fierent, tan-
dem flagitante pop. Rom. propoſuit quidem legem: ſed & minutiſſimis
litteris, & anguſtiſſimo loco: vti ne cui deſcribere liceret. Ac ne quod
non manubiarum genus experiretur, lupanar in palatio conſtituit: di-
ſtinctiſque & inſtructis pro loci dignitate compluribus cellis, in quibus
matronæ ingenuíque ſtarent. Miſit circum fora, & baſilicas nomencu-
latores ad inuitandos in libidinem iuuenes ſenéſque: præbita aduenië-
tibus pecunia fenebris, appoſitique qui nomina palàm ſubnotarēt, quaſi
adiuuantium Cæſaris reditus. Ac ne ex luſu quidem aleæ compendiū
ſpernens, plus mendacio atque etiam periurio lucrabatur. Et quondam
proximo colluſori, demandata vice ſua, progreſſus in atrium domus,
cùm prætereuntes duos equites Rom. locupletes ſine mora corripi, con-
fiſcaríque iuſſiſſet: exſultans rediit, gloriánſque numquā ſe proſperiore
alea vſum. Filia verò nata, paupertatem, nec iam imperatoria modò, 42

tem ſenatum populúmque grauiſſimo obiurgauit edicto, quòd Cæſare
præliante,& tantis criminibus obiecto, intempeſtiua conuiuia, cir-
cum & theatra & amœnos ſeceſſus celebrarent. *Poſtremò, quaſi per-* 46
*petraturus bellum, directa acie in litore Oceani, ac balliſtis machiniſque diſ-
poſitis, nemine gnaro ac opinante quidnam cœpturus eſſet, repentè vt con-
chas legerent, galeáſque & ſinus replerent, imperauit:* ſpolia Oceani *vo-
cans*, Capitolio Palatióque debita. *Et in indicium victoriæ al-
tiſſimam turrem excitauit: ex qua, vt ex Pharo, noctibus ad regen-
dos nauium curſus, ignes emicarent: pronuntiatóque militi donatiuo,
centenis viritim denariis, quaſi omne exemplum liberalitatis ſupergreſſus:*
Abite, *inquit*, læti, abite locupletes. *Conuerſus hinc ad curam triumphi,* 47
*præter captiuos & transfugas barbaros, Galliarum quoque proceriſſimum
quemque, & vt ipſe dicebat, ἀξιοθριαμβεύτους nonnullos ex principibus le-
git ac ſepoſuit ad pompam: coëgitque non tantùm rutilare, & ſubmittere co-
mam, ſed & ſermonem Germanicum addiſcere, & nomina barbarica ferre.
Præcepit etiam, triremes, quibus introierat Oceanum, magna ex parte itine-
re terreſtri Romam deuehi. Scripſit & procuratoribus,* Triumphum ap-
pararent quàm minima ſumma, ſed quantus numquam alius
fuiſſet: quando in omnium hominum bona ius haberent.

Priuſquam prouincia decederet, conſilium iniit nefandæ atrocitatis, le- 48
*giones, quæ poſt exceſſum Auguſti ſeditionem olim mouerant, contruci-
dandi: quòd & patrem ſuum Germanicum ducem, & ſe infantem tunc ob-
ſediſſent. Vixque à tam præcipiti cogitatione reuocatus, inhiberi nullo po-
tuit modo quin decimare velle perſeueraret. Vocatas itaque ad concionem
inermes, atque etiam gladiis depoſitis, equitatu armato, circumſedit. Sed
cùm videret, ſuſpecta re, pleroſque dilabi ad reſumenda, ſi qua vis fieret,
arma, profugit concione: confeſtimque vrbem petiit, deflexa omni acerbi-
tate in ſenatum cui animaduertendos tantorum dedecorum rumores pa-
làm minabatur: querens inter cætera, fraudatum ſe iuſto triumpho, cùm
ipſe paullò antè, ne quid de honoribus ſuis ageretur, etiam ſub mortis pœ-
na denuntiaſſet. Aditus ergo in itinere à legatis ampliſſimi ordinis, vt* 49
maturaret orantibus, quàm maxima voce, Veniam, *inquit*, veniam,
& hic mecum: *capulum gladij crebro verberans quo cinctus erat: Edi-
xit &* reuerti ſe, ſed iis tantùm qui optarent equeſtri ordini & po-
pulo: nam ſe neque ciuem neque principem ſenatui ampliùs fo-
re. *Vetuit etiam quemque ſenatorum ſibi occurrere: atque omiſſo, vel
dilato triumpho, ouans vrbem natali ſuo ingreſſus eſt. Intráque quar-
tum menſem periit, ingentia facinora auſus, & aliquanto maiora mo-
liens. Siquidem propoſuerat, Antium, deinde Alexandriam, com-
migrare, interempto priùs vtriuſque ordinis electiſſimo quoque. Quod
ne cui dubium videatur, in ſecretis eius reperti ſunt duo libelli, di-*

uerſo titulo: alteri GLADIVS, *alteri* PVGIO *index erat. Ambo notas & nomina continebant morti deſtinatorum. Inuenta & arca ingens, variorum venenorum plena: quibus mox à Claudio demerſis, infecta maria traduntur, non ſine piſcium exitio, quos enectos æſtus in proxima litora eiecit.*

50 STATVRA *fuit eminenti, pallido colore, corpore enormi, gracilitate maxima ceruicis & crurum, & oculis & temporibus concauis, fronte lata & torua, capillo raro, ac circa verticem nullo, hirſutus cætera. Quare tranſeunte eo, proſpicere ex ſuperiore parte, aut omnino quacumque de cauſſa* capram *nominare, criminoſum & exitiale habebatur. Vultum verò natura horridum ac tetrum etiam ex induſtria efferabat, componens ad ſpeculum in omnem terrorem ac formidinem. Valitudo ei neque animi neque corporis conſtitit. Puer comitiali morbo vexatus: in adoleſcentia ita patiens laborum erat, vt tamen nonnumquam ſubita defectione ingredi, ſtare, colligere ſemet ac ſufferre vix poſſet. Mentis valitudinem & ipſe ſenſerat: ac ſubinde de ſeceſſu déque purgando cerebro cogitauit. Creditur potionatus à Cæſonia vxore, amatorio quidem medicamento, ſed quod in furorem verterit. Incitabatur inſomnia maximè: neque enim plus quàm tribus nocturnis horis quieſcebat: ac ne his quidem placida quiete, ſed pauida miris rerum imaginibus: vt qui inter cæteras, pelagi quondam ſpeciem colloquentem ſecum videre viſus ſit. Ideóque magna parte noctis vigiliæ cubandique tædio, nunc toro reſidens, nunc per longiſſimas porticus vagus, inuocare identi-*
51 *dem atque exſpectare lucem conſueuerat. Non immeritò mentis valitudini attribuerim diuerſiſſima in eodem vitia, ſummam confidentiam, & contrà nimium metum. Nam qui deos tantopere contemneret, ad minima tonitrua & fulgura conniuere, caput obuoluere, ad verò maiora proripere ſe è ſtrato, ſub lectúmque condere ſolebat. Peregrinatione quidem Sicilienſi, irriſis multorum locorum miraculis, repente a Meſſana noctu profugit, Ætnæi verticis fumo ac murmure pauefactus. Aduerſus Barbaros quoque minaciſſimus, cùm trans Rhenum inter anguſtias denſúmque agmen iter eſſedo faceret, dicente quondam,* Non mediocrem fore conſternationem, ſicunde hoſtis appareat, *equum illico conſcendit: ac propere verſus ad pontes, vt eos calonibus & impedimentis ſtipatos reperit, impatiens moræ, per manus ac ſuper capita hominum tranſlatus eſt. Mox etiam audita rebellione Germaniæ, fugam & ſubſidia fugæ: claſſes apparabat: vno ſolatio acquieſcens, tranſmarinas certè ſibi ſuperfuturas prouincias, ſi victores Alpium iuga vt Cimbri, vel etiam vrbem, vt Senones quondam, occuparent: vnde credo percuſſoribus eius poſtea conſilium natum, apud tumultuãtes milites ementiendi ipſum ſibi manus intuliſſe, nuntio malæ pugnæ per-*
52 *territum.* VESTITV *calceatúque, & cætero habitu, neque patrio, neque ciuili, ac ne virili quidem, ac denique humano, ſemper vſus eſt. Sæpe depictas*

pictas

pictas gemmatáſque indutus pænulas, manuleatus & armillatus in publicum proceſſit: aliquando ſericatus, & cycladatus: ac modò in crepidis vel cothurnis, modò in ſpeculatoria caliga, nonnumquam ſocco muliebri: plerumque verò aurea barba fulmen tenens, ac fuſcinam, aut caduceum, deorum inſignia, atque etiam Veneris cultu conſpectus eſt. Triumphalem quidem ornatum etiam ante expeditionem aſſiduè geſtauit: interdum & magni Alexandri thoracem repetitum è conditorio eius. E DISCIPLINIS 53

liberalibus minimùm eruditioni, eloquentiæ plurimùm attendit, quantumuis facundus & promtus: vtique ſi perorandum in aliquem eſſet, irato & verba & ſententiæ ſuppetebant: pronuntiatio quoque & vox, vt neque eodem loci præ ardore conſiſteret & exaudiretur à procul ſtantibus. Peroraturus ſtricturum ſe lucubrationis ſuæ telum minabatur: lenius comtiúſque ſcribendi genus adeò contemnens, vt Senecam tum maximè placentem, commiſſiones meras componere, & harenam eſſe ſine calce diceret. Solebat etiam proſperis oratorum actionibus reſcribere, & magnorum in ſenatu reorum accuſationes defenſionéſque meditari: ac, prout ſtylus ceſſerat, vel onerare ſententia ſua quemque, vel ſubleuare: equeſtri quoque ordine ad audiendum inuitato per edicta. Sed & aliorum gene- 54

rum artes ſtudioſiſſimè, & diuerſiſſimas exercuit. Thrax & auriga, idem cantor, atque ſaltator. Batuebat pugnatoriis armis, aurigabat exſtructo plurifariam circo. Canendi ac ſaltandi voluptate ita efferebatur, vt ne publicis quidem ſpectaculis temperaret, quò minùs & tragœdo pronuntianti concineret: & geſtum hiſtrionis quaſi laudans vel corrigens palàm effingeret. Nec alia de cauſſa videtur eo die quo periit, peruigilium indixiſſe, quàm vt initium in ſcenam prodeundi licentia temporis auſpicaretur. Saltabat autem nonnumquam etiam noctu: & quondam tres conſulares ſecunda vigilia in palatium acitos, multáque & extrema metuentes ſuper pulpitum collocauit: deinde repente magno tibiarum & ſcabellorum crepitu, cum palla tunicáque talari proſiluit, ac deſaltato cantico abiit. Atque hic tam docilis ad cætera, natare neſciit. Quorum verò ſtudio teneretur, omni- 55

bus ad inſaniam fauit. Mneſterem pantomimum etiam inter ſpectacula oſculabatur: ac ſi quis ſaltante eo vel leniter obſtreperet, detrahi iuſſum manu ſua flagellabat. Equiti Romano tumultuanti, per centurionem denuntiauit abiret ſine mora Oſtiam, perferrétque ad Ptolemæum regem in Mauritaniam codicillos ſuos. Quorum exemplum erat: Ei, quem iſtuc miſi, neque boni quidquam neque mali feceris. Thraces quoſdam Germanis corporis cuſtodibus præpoſuit. Mirmillonum armaturas reſcidit. Columbo victori, leuiter tamen ſaucio venenum in plagam addidit, quod ex eo Columbinum appellauit. Sic certè inter alia venena ſcriptum ab eo repertum eſt. Praſinæ factioni ita addictus & deditus, vt

cœnaret in ſtabulo aſſiduè, & maneret. Agitatori Cythico comiſſatione quadam in apophoretis vicies HS *contulit. Incitato equo, cuius cauſſa pridie Circenſes, ne inquietaretur, viciniæ ſilentium per milites indicere ſolebat, præter equile marmoreum, & præſepe eburneum, prætérque purpurea tegumenta, ac monile e gemmis, domum etiam, & familiam, & ſuppellectilem dedit, quò lautius nomine eius inuitati, acciperentur: conſulatum quoque traditur deſtinaſſe.*

56 ITA BACCHANTEM *atque graſſantem non defuit pleriſque animus adoriri. Sed vna alteráque conſpiratione detecta, aliis per inopiam occaſionis cunctantibus, duo conſilium communicauerunt, perfecerúntque: non ſine conſcientia potentiſſimorum libertorum præfectorúmque prætorij: quod ipſi quoque, etſi falſo, in quadam coniuratione, quaſi participes nominati, ſuſpectos tamen ſe & inuiſos ſentiebant. Nam & ſtatim ſeductis magnam fecit inuidiam,* diſtricto gladio affirmans ſponte ſe periturum, ſi & illis morte dignus videretur: *nec ceſſauit ex eo criminari alterum alteri, atque inter ſe omnes committere. Cum placuiſſet Palatinis ludis ſpectaculo egreſſum meridie aggredi, primas ſibi partes Caſſius Chærea tribunus cohortis prætoriæ depopoſcit: quem Caius ſeniorem iam, vt mollem & effeminatum denotare omni probro conſuerat: & modò, ſignum petenti,* PRIAPVM *aut* VENEREM *dare: modò, ex aliqua cauſſa agenti gratias, oſculandam manum offerre formatam commotámque in obſcænum modum.*

57 *Futuræ cædis multa prodigia exſtiterunt. Olympiæ ſimulacrum Iouis, quod diſſolui transferríque Romam placuerat, tantum cachinnum repente edidit, vt machinis labefactis opifices diffugerint. Superuenítque illico quidam Caſſius quoque nomine, iuſſum ſe ſomnio affirmans immolare taurum Ioui. Capitolium Capuæ Idibus Martiis de cælo tactum eſt: item Romæ cella Palatini atrienſis. Nec defuerunt qui coniectarent altero oſtento periculum à cuſtodibus domino portendi: altero, cædem rurſus inſignem, qualis eodem die facta quondam fuiſſet. Conſulenti quoque de genitura ſua, Sulla mathematicus* certiſſimam necem appropinquare *affirmauit. Monuerunt & ſortes Antiatinæ* vt à Caſſio caueret. *Qua cauſſa ille Caſſium Longinum Aſiæ tum proconſulem occidendum delegauerat, immemor Chæream Caſſium nominari. Pridie quàm periret, ſomniauit conſiſtere ſe in cœlo iuxta ſolium Iouis: impulſúmque ab eo dextri pedis pollice, & in terras præcipitatum. Prodigiorum loco habita ſunt etiam quæ fortè illo ipſo die paullò priùs acciderant. Sacrificans reſperſus eſt phœnicopteri ſanguine. Et pantomimus Mneſter tragœdiam ſaltauit, quam olim Neoptolemus tragœdus ludis, quibus rex Macedonum Philippus occiſus eſt, egerat. Et cùm in Laureolo mimo, in quo actor proripiens ſe ruina ſanguinem vomuit, vt plures ſecundarum certatim experimentum artis darent, cruore ſcena abundauit. Parabatur & in*

noctem

*noctem ſpectaculum, quo argumenta inferorum per Aegyptios & Ae-
thiopes explicarentur. Nono Kalendas Februarias, hora quaſi ſeptima,* 58
cunctatus an ad prandium ſurgeret, marcente adhuc ſtomacho pridiani A.V.C.
cibi onere, tandem ſuadentibus amicis egreſſus eſt. Cùm in crypta, per DCCXCIV.
*quam tranſeundum erat, pueri nobiles ex Aſia ad edendas in ſcena ope-
ras euocati præpararentur, vt eos inſpiceret hortaretúrque, reſtitit: Ac niſi
princeps gregis algere ſe diceret, redire ac repræſentare ſpectaculum voluit.
Duplex dehinc fama eſt: alij tradunt alloquenti pueros à tergo Chæream
ceruicem gladio cæſim grauiter percuſſiſſe, præmiſſa voce,* Hoc age. *Dehinc
Cornelium Sabinum, alterum è coniuratis tribunum, ex aduerſo traieciſſe
pectus: alij, Sabinum, ſubmota per conſcios centuriones turba, ſignum more
militiæ petiſſe: & Caio* Iouem *dante, Chæream exclamaſſe:* Accipe ra-
tum: *reſpicientique maxillam ictu diſcidiſſe. Iacentem, contractiſque mem-
bris clamitantem ſe viuere, cæteri vulneribus triginta confecerunt. Nam
ſignum erat omnium,* Repete. *Quidam etiam per obſcœna ferrum adege-
runt. Ad primum tumultum lecticarij cum aſſeribus in auxilium accurre-
runt: mox Germani corporis cuſtodes, ac nonnullos ex percuſſoribus, quoſ-
dam etiam ſenatores innoxios, interemerunt. Vixit annis* XXIX. *impe-* 59
rauit triennio & X. *menſibus, diebúſque* VIII. *Cadauer eius clàm in hor-
tos Lamianos aſportatum, & tumultuario rogo ſemiambuſtum leui ceſpite
obrutum eſt: poſteà per ſorores ab exſilio reuerſas erutum, crematum, ſepul-
túmque. Satis conſtat, priùs quàm id fieret, hortorum cuſtodes vmbris in-
quietatos: in ea quoque domo in qua occubuerit, nullam noctem ſine aliquo
terrore tranſactam, donec ipſa domus incendio conſumpta ſit. Periit vnà &
vxor Cæſonia, gladio à centurione confoſſa: & filia parieti illiſa. Conditio-* 60
*nem temporum illorum etiam per hæc exiſtimare quiuis poſſit. Nam neque
cæde vulgata ſtatim creditum eſt. Fuitque ſuſpicio, ab ipſo Caio famam cæ-
dis ſimulatam & emiſſam: vt eo pacto erga ſe hominum mentes deprehen-
deret. Neque coniurati cuiquam imperium deſtinauerunt. Et ſenatus in
aſſerenda libertate adeò conſenſit, vt COSS. primò non in curiam, quia Iu-
lia vocabatur, ſed in Capitolium conuocarent. Quidam verò ſententiæ lo-
co abolendam Cæſarum memoriam ac diruenda templa cenſuerunt. Ob-
ſeruatum autem notatúmque eſt in primis, Cæſares omnes, quibus Caij
prænomen fuit, ferro periiſſe, iam inde ab eo qui Cinnanis temporibus ſit
occiſus.*

C. SVETONI TRANQVILLI DE XII. CÆSARIBVS LIBER V.

Ti. Clavdivs Drvsvs Cæsar.

1 A.V.C. DCCXIV.

PATREM *Claudij Cæſaris Druſum, olim Decimum, mox Neronem prænomine, Liuia, cùm AVguſto grauida nupſiſſet, intra menſem tertium peperit: fuitque ſuſpicio, ex vitrico per adulterij conſuetudinem procreatum. Statim certè vulgatus eſt verſus:*

Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία.

Is Druſus in quæſturæ præturæque honore, dux Rhætici, deinde Germanici belli, Oceanum ſeptentrionalem primus Romanorum ducum nauigauit: tránſque Rhenum foſſas noui & immenſi operis effecit, quæ nunc adhuc DRVSINÆ *vocantur. Hoſtem etiam frequenter cæſum, ac penitus in intimas ſolitudines actum, non priùs deſtitit inſequi, quàm ſpecies barbaræ mulieris humana amplior, victorem tendere vltrà ſermone Latino prohibuiſſet. Quas ob res ouandi ius, & triumphalia ornamenta percepit: ac poſt præturam confeſtim inito conſulatu, atque expeditione repetita, ſupremum diem morbo obiit, in æſtiuis caſtris, quæ ex eo* Scelerata *ſunt appellata. Corpus eius per municipiorum coloniarúmque primores, ſuſcipientibus obuiis ſcribarum decuriis, ad vrbem deuectum, ſepultum eſt in Martio campo. Cæterùm exercitus honorarium ei tumulum excitauit: circa quem deinceps ſtato die quotannis miles decurreret, Galliarúmque ciuitates publicè ſupplicarent. Præterea ſenatus inter alia complura, marmoreum arcum cum tropæis via Appia decreuit, & Germanici cognomen ipſi poſteriſque eius. Fuiſſe autem creditur non minùs glorioſi quàm ciuilis animi. Nam ex hoſte ſuper victorias, opima quoque ſpolia captaſſe, ſummóque ſæpius diſcrimine duces Germanorum tota acie inſectatus: nec diſſimulaſſe vnquam priſtinum ſe Reip. ſtatum quandóque reſtituturum, ſi poſſet. Vnde exiſtimo nonnullos tradere auſos, ſuſpectum eum AVguſto, reuocatúmque ex prouincia: & quia cunctaretur, interceptum veneno. Quod equidem magis, ne prætermitterem, retuli, quàm quia verum aut veriſimile putem: cùm AVguſtus tantopere & viuum dilexerit, vt coheredem ſemper filiis*

inſtitue-

inſtituerit, ſicut quondam in ſenatu profeſſus eſt: & defunctum ita pro con-
cione laudauerit, vt deos precatus ſit, Similes ei Cæſares ſuos facerent:
ſibíque tam honeſtum quandoque exitum darent, quàm illi dediſ-
ſent. *Nec contentus elogium tumulo eius verſibus a ſe compoſitis inſculpſiſ-*
ſe, etiam vitæ memoriam proſa oratione compoſuit. Ex Antonia minore
complures quidem liberos tulit: verùm tres omnino reliquit, Germanicum,
Liuillam, Claudium. CLAVDIVS *natus eſt, Iulo Antonio, Fabio Africa-* 2
no COSS. Kalend. AVguſtis, Lugduni, eo ipſo die quo primùm ara ibi AV- A.V.C.
guſto dedicata eſt: appellatúſque Tiberius Claudius Druſus. Mox fratre DCCXLIIII.
maiore in Iuliam familiam adoptato, Germanici cognomen aſſumſit. Infans
autem relictus à patre, ac per omne fere pueritiæ atque adoleſcentiæ tem-
pus, variis & tenacibus morbis conflictatus eſt: adeo vt animo ſimul & cor-
pore hebetato, ne progreſſa quidem ætate, vlli publico priuatóque muneri
habilis exiſtimaretur. Diu, atque etiam poſt tutelam receptam, alieni arbi-
trij, & ſub pædagogo fuit: quem Barbarum & olim ſuperiumentarium,
ex induſtria ſibi appoſitum, vt ſe quibuſcumque de cauſſis quàm
ſæuiſſimè coerceret, *ipſe quodam libello conqueritur. Ob hanc eandem*
valitudinem & gladiatorio munere, quod ſimul cum fratre memoriæ patris
edebat, palliolatus nouo more præſedit: & togæ virilis die, circa mediam no-
ctem, ſine ſolenni officio lectica in Capitolium latus eſt.

Diſciplinis tamen liberalibus ab ætate prima non mediocrem operam de- 3
dit, ac ſæpe experimenta cuiuſque etiā publicauit. Verùm ne ſic quidē quid-
quam dignitatis aſſequi, aut ſpem de ſe commodiorē in poſterum facere po-
tuit. Mater Antonia portentum eum hominis *dictitabat,* nec abſolu-
tum à natura, ſed tantùm inchoatum: *ac ſi quē ſocordiæ argueret,* ſtul-
tiorem *aiebat* filio ſuo Claudio. *Auia AVguſta pro deſpectiſſimo ſemper*
habuit: nō affari, niſi rariſſime: non monere, niſi acerbo & breui ſcripto, aut
per internuntios ſolita. Soror Liuilla, cùm audiſſet quandoque imperaturū,
tā iniquā & tam indignā ſortem populo Rom. palàm & clarè deteſtata eſt.
Nā & auunculus maior AVguſtus quid de eo in vtramque partē opinatus
ſit, quò certiùs cognoſcatur, capita ex ipſius epiſtolis poſui. Collocutus ſum 4
cum Tiberio, vt mandaſti mea Liuia, quid nepoti tuo Tiberio fa-
ciēdū eſſet ludis Martialibus. Cōſentit autē vterque noſtrū, ſemel
eſſe nobis ſtatuendū, quod conſiliū in illo ſequamur. Nam ſi eſt ἄρ-
τιος, vt ita dicam ὁλόκληρος, quid eſt quod dubitemus, quin per eoſdē
articulos & gradus producendus ſit per quos frater eius productus
fuit? Sin autem ἠλαττῶσθαι ſentimus eum, καὶ βεβλάφθαι, καὶ εἰς τὴν τοῦ σώμα-
τος καὶ εἰς τὴν τῆς ψυχῆς ἀρτιότητα, præbenda materia deridendi & illum
& nos non eſt hominibus, τὰ τοιαῦτα σκώπτειν καὶ μυκτηρίζειν εἰωθόσιν.
Nam ſemper æſtuabimus, ſi de ſingulis articulis temporum de-
liberabimus. μὴ προϋποκειμένου ἡμῖν, poſſe eum gerere honores arbitre-

mur nec ne. In præſentia tamen quibus de rebus conſulis, curare eum ludis Martialibus triclinium ſacerdotum, non diſplicet nobis, ſi eſt paſſurus ſe ab Silani filio, homine ſibi affini, admoneti, ne quid faciat quod conſpi.i & derideri poſſit. Spectare eũ Circenſes ex puluinari non placet nobis. Expoſitus enim in prima fronte ſpectaculorum conſpicietur In Albanum montem ire eum non placet nobis, aut eſſe Romæ Latinarum diebus. Cur.n.non præficitur vrbi, ſi poteſt fratrẽ ſuũ ſequi in montẽ: Habes noſtras, mea Liuia, ſentẽtias quib⁹ placet ſemel de tota re aliquid cõſtitui: ne ſemper inter ſpẽ & metũ fluctuemus. Licebit autẽ, ſi voles, Antoniæ quoque noſtræ des hanc partẽ epiſtolę huius legendã. *Rurſus alteris litteris:* Tiberiũ adoleſcẽtẽ ego verò, dũ tu aberis, quotidie inuitabo ad cœnam, ne ſolus cœnet cũ ſuo Sulpicio & Athenodoro: qui vellẽ diligentiùs & minus μετεώρως deligeret ſibi aliquẽ cuius motũ & habitũ & inceſſum imitaretur miſellus: ἀτυχεῖ πάνυ ἐν τοῖσι σπουδαίοις λίαν. vbi nõ aberrauit eius animus, ſatis apparet ἡ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εὐγένεια. *Item tertiis litteris:* Tiberiũ nepotẽ tuũ placere mihi declamantẽ potuiſſe, pereã, niſi mea Liuia admiror. Nã qui tã ἀσαφῶς loquatur, qui poſſit, cùm declamat, σαφῶς dicere quæ dicẽda ſunt, nõ video. *Nec dubiũ eſt quin poſt hæc AVguſtus cõſtituerit, & reliquerit eum nullo præter augurali ſacerdotij honore impertitum: ac ne heredẽ quidẽ, niſi inter tertios, ac pæne extraneos, è parte ſexta nũcuparit: legatóq; nõ amplius quàm octingẽ torũ ſeſtertiorũ proſecutus.*

5 TIBERIVS *patruus petenti honores cõſularia ornamẽta detulit. Sed inſtãtius legitimos flagitãti, id ſolum codicillis reſcripſit,* Quadraginta aureos in Saturnalia & Sigillaria miſiſſe ei. *Tũc demũ abiecta ſpe dignitatis, ad otiũ cõceſſit, modo in hortis & ſuburbana domo, modo in Campaniæ ſeceſſu delitеſcẽs: atq; ex cõtubernio ſordidiſſimorũ hominũ ſuper veterẽ ſegnitiæ notã, ebrietatis quoque & aleæ infamiam ſubiit.*

6 *Cùm interim, quamquam hoc modo agenti, numquam aut officium hominum, aut reuerentia publica defuit. Equeſter ordo bis patronum eum perferendæ pro ſe legationis elegit: ſemel cum deportandum Romam corpus AVguſti humeris ſuis à Coſs. expoſceretur: iterum cùm oppreſſum Seianum apud eoſdem gratularetur. Quin & ſpectaculis aduenienti aſſurgere, & lacernas deponere ſolebat. Senatus quoque, vt ad numerum ſodalium AVguſtalium ſorte ductorum extra ordinem adiiceretur, cenſuit: & mox vt domus ei, quam incendio amiſerat, publica impenſa reſtitueretur, dicendæque inter conſulares ſententiæ ius eſſet. Quod decretum abolitum eſt, excuſante Tiberio imbecillitatem eius, ac damnum liberalitate ſua reſarturum pollicente. Qui tamen moriens, & in tertiis heredibus eum ex parte tertia nuncupatum, legato, etiam circa ſeſtertia vicies proſecutus, commendauit inſuper exercitibus, ſenatui populóque Rom. inter cæteras neceſſitudines*

tudines nominatim. Sub Caio demum fratris filio ſecundam exiſtimatio- 7 *nem circa initia imperij omnibus lenociniis colligente, honores auſpicatus, conſulatum geſſit vnà per duos menſes: euenitque vt primitus ingredienti cum faſcibus Forum, prætervolans aquila dexteriore humero conſideret. Sortitus eſt & de altero conſulatu in quartum annum: præseditque nonnumquã ſpectaculis in Caij vicem, acclamãte populo,* Feliciter, *partim* patruo Imperatoris, *partim* Germanici fratri. *Nec eo minus contumeliis obno-* 8 *xius vixit. Nam & ſi paullò ſeriùs ad prædictam cœnæ horam occurriſſet, non niſi ægrè, & circuito demum triclinio, recipiebatur. Et quoties poſt cibum addormiſceret, quod ei ferè accidebat, olearum ac palmularum oſſibus inceſſebatur: interdum ferula flagróve, velut per ludum, excitabatur à copreis. Solebant & manibus ſtertentis ſocci induci, vt repente expergefactus* 9 *faciem ſibi confricaret. Sed ne diſcriminibus quidem caruit: primùm in ipſo conſulatu, quòd Neronis & Druſi, fratrum Cæſaris, ſtatuas ſegniùs locandas ponendáſque curaſſet, pæne honore ſubmotus eſt: deinde extraneo vel etiam domeſticorum aliquo deferente, aſſiduè variéque inquietatus. Cùm verò detecta eſſet Lepidi & Gætulici coniuratio, miſſus in Germaniam inter legatos ad gratulandum, etiam vitæ periculum adiit: indignante ac fre-* A.V.C. *mente Caio, patruum potiſſimùm ad ſe miſſum, quaſi ad puerum regendum:* DCCXCIII. *adeò vt non defuerint qui traderent, præcipitatum quoque in flumen, ſicut veſtitus aduenerat. Atque ex eo numquam non in ſenatu nouiſſimus conſularium ſententiam dixit, ignominiæ cauſa poſt omnes interrogatus. Etiam cognitio falſi teſtamenti recepta eſt, in quo & ipſe ſignauerat. Poſtremò etiam ſeſtertium octogies pro introitu noui ſacerdotij coactus impendere, ad eas rei familiaris anguſtias decidit, vt cùm obligatam ærario fidem liberare non poſſet, in vacuum lege prædiatoria venalis pependerit ſub edicto præfectorum.*

PER HÆC AC *talia, maxima ætatis parte tranſacta, quinquage-* 10 *ſimo anno Imperium cepit, quantumuis mirabili caſu. Excluſus inter ceteros ab inſidiatoribus Caij, cùm quaſi ſecretum eo deſiderante turbam ſubmouerent, in diætam, cui nomen eſt Hermæum, receſſerat. Neque multò pòſt rumore cædis exterritus, prorepſit ad ſolarium proximum: intérque prætenta foribus vela ſe abdidit: latentem diſcurrens fortè gregarius miles animaduerſis pedibus e ſtudio ſciſcitandi quisnam eſſet, agnouit, extractúmque, & præ metu ad genua ſibi accidentem,* IMPERATOREM DCCXCIIII. *ſalutauit. Hinc ad alios commilitones fluctuantes, nec quidquam adhuc quàm frementes perduxit. Ab his lecticæ impoſitus, & quia ſerui diffugerant, viciſſim ſuccollantibus in caſtra delatus eſt, triſtis ac trepidus, miſerante obuia turba, quaſi ad pœnam raperetur inſons. Receptus intra vallum, inter excubias militum pernoctauit, aliquantò minore ſpe quàm fiducia. Nam conſules cum ſenatu & cohortibus vrbanis Forum*

Capitoliúmque occuparunt, aſſerturi communem libertatem: accitúſque & ipſe per Tribunum pleb. in curiam ad ſuadenda quæ viderentur, viſe & neceſſitate teneri *reſpondit. Verum poſtero die, ſenatu ſegniore in exſequendis conatibus, per tædium ac diſſenſionem diuerſa cenſentium, & multitudine quæ circumſtabat, vnum rectorem iam & nominatim expoſcente, armatos pro concione iurare in nomen ſuum paſſus eſt: promiſitque ſingulis quinadena* HS. *primus Cæſarum fidem militis etiam præmio pigneratus.*

11 IMPERIO *ſtabilito nihil antiquius duxit quàm id biduum quo de mutando Reip. ſtatu hæſitatum erat, memoriæ eximere. Omnium itaque factorum dictorumque in eo veniam & obliuionem in perpetuum ſanxit, ac præſtitit: tribunis modò ac centurionibus paucis e coniuratorum in Caium numero interemptis, exempli ſimul cauſſa, & quòd ſuam quoque cædem depopoſciſſe cognouerat. Conuerſus hinc ad officia pietatis, iuſiurandum neque ſanctius ſibi neque crebrius inſtituit quàm* PER AVGVSTVM. *Auiæ Liuiæ diuinos honores, & Circenſi pompa currum elephantorum Auguſtino ſimilem decernendum curauit. Parentibus inferias publicas: & hoc amplius, patri Circenſes annuos natali die: matri carpentum quod per Circum duceretur: & cognomen Auguſtæ ab auia recuſatum. Ad fratris memoriam per omnem occaſionem celebratam, comœdiam quoque Græcam Neapolitano certamine docuit, ac de ſententia iudicum coronauit. Ne Marcum quidem Antonium inhonoratum, ac ſine grata mentione tranſmiſit: teſtatus quondam per edictum.* Tanto impenſius petere ſe vt natalem patris Druſi celebrarent, quòd idem eſſet & aui ſui Antonij. *Tiberio marmoreum arcum iuxta Pompeij theatrum, decretum quidem olim à ſenatu, verum omiſſum, peregit. Caij quoque & ſi acta omnia reſcidit, diem tamen necis, quamuis exordium principatus ſui, vetuit inter feſtos referri.*

AC *in ſemet augendo parcus atque ciuilis, prænomine* Imperatoris *abſtinuit, nimios honores recuſauit, ſponſalia filiæ natalémque geniti nepotis ſilentio, ac tantum domeſtica religione, tranſegi. Neminem exſulum, niſi ex ſenatus auctoritate, reſtituit: vt ſibi in curiam præfectum Prætorij, tribunóſque militum ſecum inducere liceret, vtque rata eſſent quæ procuratores ſui in iudicando ſtatuerent, precario exegit. Ius nundinarum in priuata prædia à conſulibus petiit: cognitionibus magiſtratuum, vt vnus è conſiliariis frequenter interfuit. Eoſdem ſpectacula edentes, ſurgens & ipſe cum cætera turba, voce ac manu veneratus eſt. Tribunis pleb. adeuntibus ſe pro tribunali excuſauit, quòd propter anguſtias non poſſet audire eos niſi ſtantes. Quare in breui ſpatio tantum amoris fauoriſque collegit, vt cùm profectum eum Oſtiam periiſſe ex inſidiis nuntiatum eſſet, magna conſternatione populus, & militem quaſi proditorem, & ſenatum quaſi patricidam, diris exſecrationibus inceſſere non ante*

deſtite-

deſtiterit, quàm vnus atque alter, & mox plures à magiſtratibus in Roſtra
producti, ſaluum & appropinquare confirmarent. NEC *tamen expers in-* 13
ſidiarum vſquequaque permanſit, ſed & à ſingulis, & per factionem, & de-
nique ciuili bello infeſtatus eſt. E plebe homo nocte media iuxta cubiculum
eius cum pugione deprehenſus eſt: reperti & equeſtris ordinis duo in publi-
co cum dolone ac venatorio cultro præſtolantes, alter vt egreſſum theatro,
alter vt ſacrificantem apud Martis ædem adoriretur. Conſpirauerant au-
tem ad res nouas Gallus Aſinius & Statilius Coruinus, Pollionis ac Meſſal-
læ oratorum nepotes, aſſumptis compluribus libertis ipſius atque ſeruis. Bel-
lum ciuile mouit Furius Camillus Scribonianus Dalmatiæ legatus: verùm
intra quintum diem oppreſſus eſt, legionibus quæ ſacramentum mutaue-
rant, in pœnitentiam religione conuerſis, poſtquàm denuntiato ad nouum
Imperatorem itinere, caſu quodam, an diuinitus, neque aquila ornari, ne-
que ſigna conuelli mouerique potuerunt.

CONSVLATVS *ſuper priſtinum quatuor geſſit: ex quibus duos primos* 14
iunctim: ſequentes per interuallum, quarto quemque anno, ſemeſtrem no- A.V.C.
uiſsimum, bimeſtres cæteros, tertium autem, nouo circa principem exemplo DCCXCV.
in locum demortui ſuffectus. Ius & conſul & extra honorem laborioſiſsimè DCCXCIV.
dixit, etiam ſuis ſuorúmque diebus ſolennibus, nonnunquam feſtis quoque DCCC.
antiquitus, & religioſis. Nec ſemper præſcripta legum ſecutus, duritiam le- DCCCVI.
nitatémve multarum, ex bono & æquo perinde vt afficeretur, moderatus
eſt. Nam & iis qui apud priuatos iudices plus petendo formula excidiſſent,
reſtituit actiones: & in maiore fraude conuictos, legitimam pœnam ſuper-
greſſus, ad beſtias condemnauit.

IN *cognoſcendo autem ac decernendo, mira varietate animi fuit, modò*
circumſpectus & ſagax, modò inconſultus ac præceps: nonnunquam friuo-
lus amentíque ſimilis. Cum decurias rerum actu expungeret, eum qui diſsi- 15
mulata vacatione quam beneficio liberorum habebat, reſponderat, vt cu-
pidum iudicandi dimiſit: alium interpellatum ab aduerſariis de propria li-
te, negantémque cognitionis rem, ſed ordinarij iuris eſſe, agere cauſſam con-
feſtim apud ſe coegit, proprio negotio documentum daturum, quàm æquus
iudex in alieno negotio futurus eſſet. Fœminam non agnoſcentem filium
ſuum, dubia vtrimque argumentorum fide, ad confeſſionem compulit, indi-
cto matrimonio iuuenis. Abſentibus ſecundũ præſentes facillimè dabat nul-
lo delectu, culpáne quis an aliqua neceſsitate ceſſaſſet. Proclamante quodã,
præcidendas falſario manus, carnificem ſtatim acciri cum machæra menſa-
que laniona flagitauit. Peregrinitatis reum, orta inter aduocatos leui con-
tentione togatúmne an palliatum dicere cauſam oporteret, quaſi æquita-
tem integram oſtentans, mutare habitum ſæpius, & pro vt accuſaretur de-
fenderetúrve, iuſsit. De quodam etiam negotio ita ex tabella pronuntiaſſe

creditur, SECVNDVM EOS SE SENTIRE QVI VERA PROPOSVISSENT. propter quæ vſque eò euiluit vt paſſim ac propalam contemtui eſſet. Excuſans quidam teſtem è prouincia ab eo vocatum, negauit præſto eſſe poſſe. Diſſimulata diu cauſſa, ac poſt longas demum interrogationes, mortuus eſt, inquit, Puteolis. Alius gratias agens, quòd reum defendi pateretur, adiecit: & tamen fieri ſolet. Illud quoque à maioribus natu audiebam, adeò cauſidicos patientia eius ſolitos abuti, vt deſcendentem è tribunali non ſolum voce reuocarent, ſed & lacinia togæ retenta, interdum pede apprehenſo retinerent. Ac ne cui hæc mira ſint, litigatori Græculo vox in altercatione excidit, καὶ σὺ γέρων εἶ, καὶ μωρός. Equitem quidem Romanum obſcœnitatis in fœminas reum, ſed falſo & ab impotentibus inimicis confiсто crimine, ſatis conſtat, cum ſcorta meritoria citari aduerſus ſe, & audiri pro teſtimonio videret, graphium & libellos, quos tenebat in manu, ita cum magna ſtultitiæ & ſæuitiæ exprobra-

16 tione iecisse in faciem eius, vt genam non leuiter perſtrinxerit. GESSIT & cenſuram intermiſſam diu poſt Paullum Plancúmque cenſores: ſed hanc quoque inæqualiter, varióque & animo & euentu. Recognitione equitum iuuenem probri plenum, ſed quem pater probatiſſimum ſibi affirmabat, ſine ignominia dimiſit, habere dicens cenſorem ſuum. Alium corruptelis adulteriiſque famoſum, nihil amplius quàm monuit vt aut parciùs ætatulæ indulgeret, aut certè cautiùs. Addiditque, Quare enim ego ſcio, quam amicam habeas? Et cum orantibus familiaribus demſiſſet cuidam appoſitam notam, Litura tamen, inquit, exſtet. Splendidum virum, Græciæque prouinciæ principem, verum Latini ſermonis ignarum, non modò albo iudicum eraſit, ſed etiam in peregrinitatem redegit. Nec quemquam niſi ſua voce, vtcunque quis poſſet, ac ſine patrono, rationem vitæ paſſus eſt reddere. Notauitque multos, & quoſdam inopinantes, & ex cauſſa noui generis, quòd ſe inſcio ac ſine commeatu Italia exceſſiſſent: quendam vero & quòd comes regis in prouincia fuiſſet, referens, maiorum temporibus, Rabirio Poſtumo, Ptolemæum Alexandriam, crediti ſeruandi cauſſa ſecuto, maieſtatis crimen apud iudices motum. Plures notare conatus, magna inquiſitorũ negligentia, ſed ſuo maiore dedecore, innoxios fere reperit, quibuſcunque cælibatum, aut orbitatem, aut egeſtatem obiiceret, maritos, patres, opulentes ſe probantibus: eo quidem, qui ſibimet vim ferro intuliſſe arguebatur, illæſum corpus veſte depoſita oſtentante. Fuerunt & illa in cenſura eius notabilia, quòd eſſedum argenteum ſumtuoſè fabricatum ac venale ad Sigillaria, redimi concidique coram imperauit: quódque vno die XX. edicta propoſuit: inter quæ duo, quorum altero admonebat vt vberi vinearum prouentu bene dolia picarentur: altero, nihil æquè facere ad viperæ

17 morſum quàm taxi arboris ſuccum. EXPEDITIONEM vnam omnino ſuſcepit, eámque modicam. cùm decretis ſibi à ſenatu ornamentis trium-

phali-

A.V.C. DCCC. DCCCI.

phalibus leuiorem maieſtati principali titulum arbitraretur, velletque iuſti triumphi decus, vnde acquireret, Britanniam potiſſimum elegit: neque tentatam vlli poſt Diuum Iulium, & tunc tumultuantem ob non redditos transfugas. Huc cùm ab Oſtia nauigaret, vehementi circio bis pene demerſus eſt prope Liguriam, iuxtáque Stœchadas inſulas. Quare à Maſſilia Geſſoriacum vſque pedeſtri itinere confecto, inde tranſmiſit: ac ſine vllo prælio aut ſanguine intra pauciſſimos dies parte inſulæ in deditionem recepta, ſexto quàm profectus erat menſe Romam rediit, triumphauitque maximo apparatu. Ad cuius ſpectaculum commeare in vrbem non ſolum præſidibus prouinciarum permiſit, verùm etiam exſulibus quibuſdam: atque inter hoſtilia ſpolia, naualem coronam faſtigio Palatinæ domus iuxta ciuicam fixit, traiecti & quaſi domiti Oceani inſigne. Currum eius Meſſallina vxor carpento ſecuta eſt. Secuti & triumphalia ornamenta eodem bello adepti, ſed cæteri pedibus & in prætexta: Craſſus Frugi equo phalerato, & in veſte palmata, quod eum honorem iterauerat.

A.V.C. DCCXCVII.

18 V R B I S *annonæque curam ſolicitiſſimè ſemper egit. Cùm Aemiliana pertinaciùs arderent, in diribitorio duabus noctibus manſit: ac deficiente militum ac familiarum turba, auxilio plebem per magiſtratus ex omnibus vicis conuocauit: ac poſitis ante ſe cum pecunia fiſcis, ad ſubueniendum hortatus eſt, repræſentaturus pro opera dignam cuique mercedem. Arctiore autem annona ob aſſiduas ſterilitates detentus quondam medio Foro à turba, conuitiiſque ac ſimul fragminibus panis ita inſtratus, vt ægrè nec niſi poſtico euadere in Palatium valuerit: nihil non excogitauit ad inuehendos etiam in tempore hiberno commeatus. Nam & negotiatoribus certa lucra propoſuit ſuſcepto in ſe damno, ſi cui quid per tempeſtates accidiſſet: & naues mercaturæ cauſſa fabricantibus magna commoda conſtituit.*

19 *Pro conditione cuiuſque ciuibus vacationem legis Papiæ Poppeæ: Latinis ius Quiritum: fœminis ius quatuor liberorum: quæ conſtituta hodie ſeruantur.*

20 *Opera magna potius quàm neceſſaria, quàm multa perfecit: ſed vel præcipua, aquæductum à Caio inchoatum: item emiſſarium Fucini lacus, portúmque Oſtienſem: quamquam ſciret ex his alterum ab Auguſto precantibus aſſiduè Marſis negatum, alterum à D. Iulio ſæpius deſtinatum, ac propter difficultatem omiſſum: Claudiæ aquæ gelidos & vberes fontes, quorum alteri Cæruleo, alteri Curtio & Albudino nomen eſt: ſimúlque riuum Anienis noui lapideo opere in vrbem perduxit, diuiſitque in plurimos & ornatiſſimos lacus. Fucinum aggreſſus eſt, non minùs compendij ſpe quàm gloriæ, cùm quidam priuato ſumtu emiſſuros ſe repromitterent, ſi ſibi ſiccati agri concederentur. Per tria autem paſſuum millia, partim effoſſo monte partim exciſo, canalem abſoluit ægrè, & poſt vndecim annos, quamuis continuis triginta hominum millibus ſine intermiſſione operantibus. Portum Oſtiæ exſtruxit,*

circumducto dextra ſiniſtráque brachio, & ad introitum profundo iam ſolo mole abiecta. quam quo ſtabilius fundaret, nauem ante demerſit, qua magnus obeliſcus ex Ægypto fuerat aduectus, congeſtiſque pilis ſuperpoſuit altiſſimam turrim in exemplum Alexandrini Phari, vt ad nocturnos ignes curſum nauigia dirigerent. 12 *Congiaria populo ſæpius diſtribuit.* SPECTACVLA *quoque complura magnificáque edidit, non vſitata modò, ac ſolitis locis, ſed & commentitia & ex antiquitate repetita, & vbi præterea nemo ante eum. Ludos dedicationis Pompeiani theatri quod ambuſtum reſtituerat, è tribunali poſito in orcheſtra commiſit, cùm prius apud ſuperiores ædes ſupplicaſſet, pérque mediam caueam ſedentibus ac ſilentibus cunctis deſcendiſſet.* A.V.C. DCCC. *Fecit & ſæculares, quaſi anticipatos ab Auguſto, nec legitimo tempori reſeruatos, quamuis ipſe in hiſtoriis ſuis prodat,* intermiſſos eos AVguſtum multò poſt, diligentiſſimè annorum ratione ſubducta, in ordinem redegiſſe. *Quare vox præconis irriſa eſt, inuitantis more ſolenni ad ludos,* quos nec ſpectaſſet quiſquam nec ſpectaturus eſſet: *cùm ſupereſſent adhuc qui ſpectauerant, & quidam hiſtrionum producti olim, tunc quoque producerentur. Circenſes frequenter etiam in Vaticano commiſit, nonnunquam interiecta per quinos miſſus venatione. Circo verò maximo marmoreis carceribus, auratíſque metis, quæ vtraque & tophina ac lignea antea fuerant, exculto, propria ſenatoribus conſtituit loca, promiſcuè ſpectare ſolitis. Ac ſuper quadrigarum certamina, Troiæ luſum exhibuit, & Africanas conficiente turma equitum prætorianorum, ducibus tribunis, ipſoque præfecto: præterea Theſſalos equites, qui feros tauros per ſpatia circi agunt, inſiliúntque defeſſos, & ad terram cornibus detrahunt. Gladiatoria munera pluriſariam ac multiplicia exhibuit. Anniuerſarium in caſtris prætorianis ſine venatione apparatúque, iuſtum atque legitimum in Septis, ibidem extraordinarium & breue, dierúmque paucorum, quódque appellare cœpit* Sportulam: *qui primùm daturus edixerat* velut ad ſubitam condictámque cœnulam inuitare ſe populum. *Nec vllo ſpectaculi genere communior aut remiſſior erat, adeo vt oblatos victoribus aureos prolata ſiniſtra pariter cum vulgo, voce digitiſque numeraret: ac ſæpe hortando rogandóque ad hilaritatem homines prouocaret,* dominos *identidem appellans, immiſtis interdum frigidis & accerſitis iocis: Qualis eſt, vt cùm Palumbum poſtulantibus,* daturum *ſe promiſit,* ſi captus eſſet. *Illud quoque planè quantumuis ſalubriter & in tempore, cum eſſedario, pro quo quatuor filij deprecabantur, magno omnium fauore indulſiſſet rudem, tabulam illico miſit, admonens populum,* quantopere liberos ſuſcipere deberet, quos videret & gladiatori præſidio gratiæque eſſe. *Edidit & in Martio campo expugnationem direptionémque oppidi ad imaginem bellicam, & deditionem Britanniæ regum, præſeditque paludatus. Quin & emiſſurus Fucinum lacum,*

lacum, naumachiam antè commiſit. Sed cùm proclamantibus naumachiariis, Aue Imperator, morituri te ſalutant, *reſpondiſſet,* Auete vos: *neque poſt hanc vocem, quaſi venia data, quiſquam dimicare vellet, diu cunctatus, an omnes igni ferróque abſumeret, tandem è ſede ſua proſiluit: ac per ambitum lacus, non ſine fœda vacillatione, diſcurrens, partim minando partim adhortando ad pugnam compulit. Hoc ſpectaculo claſsis Sicula & Rhodia concurrerunt, duodenarum triremium ſingula, exciente buccina Tritone argenteo, qui è medio lacu per machinam emerſerat.* QVÆDAM 22
circa cærimonias, ciuilémque & militarem morem, ita circa omnium ordinum ſtatum, domi foriſque, aut correxit, aut exoleta reuocauit, aut etiam noua inſtituit. In cooptandis per collegia ſacerdotibus, neminem niſi iuratus nominauit: obſeruauitque ſedulò, vt quoties terra in vrbe mouiſſet, ferias aduocata concione prætor indiceret: vtque dira aui in vrbe aut in Capitolio viſa, obſecratio haberetur, eámque ipſe iure Maxim. Pont. commonito pro Roſtris populo præiret, ſubmotáque operariorum ſeruorúmque turba. Rerum actum diuiſum antea in hibernos æſtiuóſque menſes con- 23
iunxit. Iuriſdictionem de fidei commiſsis quotannis, & tantùm in vrbe delegari magiſtratibus ſolitam in perpetuum, atque etiam per prouincias poteſtatibus demandauit. Capiti Papiæ Poppeæ legis, à Tiberio Cæſare, quaſi ſexagenarij generare non poſſent, addito, abrogauit. Sanxit vt pupillis extra ordinem tutores à COSS. darentur, vtque hi, quibus à magiſtratibus prouinciæ interdicerentur, vrbe quoque & Italia ſubmouerentur. Ipſe quoſdam nouo exemplo relegauit, vt vltrà lapidem tertium vetaret egredi ab vrbe. De maiore negotio acturus, in curia medius inter conſulum ſellas, tribunitio ſubſellio ſedebat. Commeatus à ſenatu peti ſolitos beneficij ſui fecit. Ornamenta conſularia etiam procuratoribus duce- 24
nariis indulſit. Senatoriam dignitatem recuſantibus, equeſtrem quoque ademit. Latum clauum, quamuis initio affirmaſſet non lecturum ſenatorem, niſi ciuis R. abnepotem, etiam libertini filio tribuit: ſed ſub conditione, ſi prius ab equite R. adoptatus eſſet. Ac ſic quoque reprehenſionem verens, etiam App. Cæcum generis ſui proauctorem, cenſorem, libertinorum filios in ſenatum allegiſſe docuit: ignarus, temporibus Appij & deinceps aliquandiu Libertinos *dictos, non ipſos qui manumitterentur, ſed ingenuos ex his procreatos. Collegio quæſtorum pro ſtratura viarum gladiatorum munus iniunxit: detractáque Oſtienſi & Gallica prouincia, curam ærarij Saturni reddidit, quam medio tempore prætores aut vtique prætura functi ſuſtinuerant. Triumphalia ornamenta Silano filiæ ſuæ ſponſo nondum puberi dedit. Maioribus verò natu, tam multis, támque facilè, vt epiſtola communi legionum nomine exſtiterit, petentium,* vt legatis conſularibus ſimul cum exercitu & triumphalia darentur, ne cauſſam

belli quoquo modo quærerent. *A. Plautio etiam ouationem decreuit: ingreſſóque vrbem obuiam progreſſus, & in Capitolium eunti, & inde rurſus reuertenti latus texit. Gabinio Secundo, Chaucis gente Germanica, ſu-*
25 *peratis, Chaucius cognomen vſurpare conceſſit. Equeſtres militias ita ordinauit, vt poſt cohortem, alam: poſt alam, tribunatum legionis daret: ſtipendiáque inſtituit, & imaginariæ militiæ genus, quod vocatur* Supra numerum, *quo abſentes, & titulo tenus fungerentur. Milites domos ſenatorias ſalutandi cauſſa ingredi, etiam patrum decreto prohibuit. Libertinos, qui ſe pro equitibus Romanis agerent, publicauit. Ingratos & de quibus patroni quererentur, reuocauit in ſeruitutem: aduocatiſque eorum negauit ſe aduerſus libertos ipſorum ius dicturum. Cùm quidam ægra & affecta mancipia in inſulam Æſculapii tædio medendi exponerent, omnes qui exponerentur, liberos eſſe ſanxit, nec redire in ditionem domini, ſi conualuiſſent: quòd ſi quis necare quem mallet quam exponere, cædis crimine teneri. Viatores ne per Italiæ oppida, niſi aut pedibus, aut ſella, aut lectica tranſirent, monuit edicto. Puteolis & Oſtiæ ſingulas cohortes ad arcendos incendiorum caſus collocauit. Peregrinæ conditionis homines vetuit vſurpare Romana nomina, dumtaxat gentilitia. Ciuitatem Romanam vſurpantes in campo Eſquilino ſecuri percuſſit. Prouincias Achaiam & Macedoniam, quas Tiberius ad curam ſuam tranſtulerat, ſenatui reddidit. Lyciis ob exitiabiles inter ſe diſcordias libertatem ademit: Rhodiis ob pœnitentiam veterum delictorum reddidit. Ilienſibus, quaſi Romanæ gentis auctoribus, tributa in perpetuum remiſit: recitata vetere epiſtola Græca ſenatus populique R. Seleuco regi amicitiam, & ſocietatem ita demum pollicentis, ſi conſanguineos ſuos Ilienſes ab omni onere immunes præſtitiſſet. Iudæos impulſore* CHRESTO *aſſiduè tumultuantes Roma expulit. Germanorum legatis in orcheſtra ſedere permiſit, ſimplicitate eorum & fiducia motus, quod in popularia deducti, cùm animaduertiſſent Parthos & Armenios ſedentes in ſenatu, ad eadem loca ſponte tranſierant, nihilo deteriorem virtutem aut conditionem ſuam prædicantes. Druidarum religionem apud Gallos diræ immanitatis, & tantùm ciuibus ſub Auguſto interdictam, penitus aboleuit. Contrà, ſacra Eleuſina etiam transferre ex Attica Romam conatus eſt. Templum quoque in Sicilia Veneris Erycinæ vetuſtate collapſum, vt ex ærario populi R. reficeretur, auctor fuit. Cum regibus fœdus in foro icit, porca cæſa, ac vetere fecialium præfatione adhibita. Sed & hæc & cætera, totúmque adeò ex parte magna principatum, non tam ſuo quàm vxorum libertorúmque arbitrio adminiſtrauit: talis vbique plerumque, qualem eſſe eum aut*
26 *expediret illis aut liberet.* SPONSAS *admodum adoleſcens duas habuit: Æmiliam Lepidam, Auguſti proneptem: item Liuiam Medullinam, cui & cognomen Camillæ erat, è genere antiquo Dictatoris Camilli, priorem,*

priorem, quòd parentes eius AVguſtum offenderant, virginem adhuc
repudiauit: poſteriorẽ, ipſo die qui erat nuptiis deſtinatus, ex valitudi-
ne amiſit. Vxores deinde duxit Plautiam Vrgulanillam, triũphali, &
mox AEliam Petinam, conſulari patre. Cum vtraque diuortium fecit:
ſed cum Petina, ex leuibus offenſis: cum Vrgulanilla, ob libidinum pro-
bra & homicidii ſuſpicionem. Poſt has Valeriam Meſſallinam, Barbati
Meſſallæ conſobrini ſui filiam in matrimonium accedit. Quam cùm cõ-
periſſet ſuper cætera flagitiá atque dedecora, C. Silio etiam nupſiſſe, do- A.V.C.
te inter auſpices cõſignata, ſupplicio affecit: confirmauítque pro cõcione DCCCI.
apud prætorianos, Quatenus ſibi matrimonia malè cederent, per
mãſurũ ſe in cœlibatu: ac niſi permanſiſſet, nõ recuſaturũ cõfo-
di manibus ipſorũ. *Nec durare valuit quin de conditionibus cõtinuò*
tractaret, etiam de Petinæ, quam olim exegerat, déque Lolliæ Paulli-
næ, quæ C. Cæſari nupta fuerat. Verùm illecebris Agrippinæ, Germanici
fratris ſui filiæ, per ius oſculi & blãditiarum occaſiones pellectus in a-
morem, ſubornauit proximo ſenatu qui cenſeret cogendum ſe ad du-
cendum eam vxorem, quaſi Reip. maximè intereſſet: dandámque cæ-
teris veniam talium coniugiorum, quæ ad id tempus inceſta habeban-
tur. Ac vix vno interpoſito die, confecit nuptias: non repertis qui ſe-
querentur exemplum, excepto libertino quodam, & altero primipilari,
cuius officium nuptiarũ & ipſe cum Agrippina celebrauit LIBEROS 27
ex tribus vxoribus tulit: ex Vrgulanilla Druſum & Claudiam: ex Peti
na Antoniam: ex Meſſallina Octauiam, & quem primò Germanicum,
mox Britannicum cognominauit. Druſum Pompeiis impuberem ami-
ſit, pyro per luſum in ſublime iactato, & hiatu oris excepto ſtrangula-
tum: cui & ante paucos dies filiã Seiani deſpondiſſet. Quos magis miror DCCLXXIII
fuiſſe qui traderent, fraude à Seiano necatum. Claudiam ex liberto ſuo
Botere conceptam, quanuis ante quintum menſem diuortii natam, a-
líque cœptam, exponi tamen ad matris ianuam, & nudam iuſſit abiici.
Antoniam Cn. Pompeio Magno, deinde Fauſto Sullæ, nobiliſſimis iuue
nibus, Octauiam Neroni priuigno ſuo collocauit, Silano antè deſponſa- DCCCVI.
tam. Britannicum vigeſimo imperii die, inque ſecũdo conſulatu natum
ſibi paruulum etiam tum, & militibus pro concione manibus ſuis ge-
ſtans, & plebi per ſpectacula gremio, aut ante ſe retinens, aſſiduè cõmen
dabat, fauſtiſque ominibus cum acclamantium turba proſequebátur.
E generis Neronem adoptauit: Pompeium atque Silanum non recuſa-
uit modò, ſed & interemit. LIBERTORVM *præcipuè ſuſpexit Poſidẽ* DCCCIII. 28
ſpadonem, quem etiam Britãnico triumpho inter militares viros haſta
pura donauit. Nec minus Felicem, quem cohortibus & alis, prouinciæq;
Iudææ præpoſuit, trium reginarum maritum. Et Harpocram, cui lèctica
per vrbẽ vehẽdi, ſpectaculáque publicè edendi ius tribuit. Ac ſuper hos

Polybium à ſtudiis, qui ſæpe inter duos Coſs. ambulabat. Sed ante omnes, Narciſſum ab epiſtolis, & Pallantem à rationibus: quos decreto quoque ſenatus non præmiis modò ingentibus, ſed & quæſtoriis prætoriiſq; ornamentis ornari libenter paſſus eſt: tantum præterea acquirere & rapere, vt querente eo quondã de fiſci exiguitate, non abſurdè ſit dictũ, Abundaturũ, ſi à duob' libertis in conſortium reciperetur.

29 *His, vt dixi, vxoribúſque addictus, non principem ſe, ſed miniſtrum egit. Compendio cuiuſque horum, vel etiam ſtudio ac libidine, honores, exercitus, impunitates, ſupplicia largitus eſt: & quidem inſciens plerumque & ignarus. Ac ne ſigillatim minima quæque enumerem, reuocatas liberalitates eius, iudicia reſciſſa, ſuppoſitos aut etiam palam immutatos datorũ officiorũ codicillos, App. Silanũ conſocerũ ſuum, Iuliáſque, alteram Druſi, alteram Germanici filiam, crimine inſerto, nec defenſione vlla data, occidit. Item Cn. Pompeium, maioris filiæ virum, & L. Silanum minoris ſponſum. Ex quibus Pompeius in concubitu dilecti adoleſcentuli confoſſus eſt. Silanus abdicare ſe prætura ante quartum Kalẽd. Ianuarias, moriq; initio anni coactus, die ipſo Claudij & Agrippinæ nuptiarum. In quinque & triginta ſenatores, trecẽtóſque amplius equites Rom. tanta facilitate animaduertit, vt de nece conſularis viri renũtiante centurione,* Factũ eſſe quod imperaſſet, negaret quid quam ſe imperaſſe, nihilominùs rem cõprobaret: *affirmantibus libertis, officio milites functos, quòd ad vltionem Imperatoris vltrò procurriſſent. Nam illud omnem fidem excesſerit, quòd nuptiis, quas Meſſallina cũ adultero Silio fecerat, tabellas dotis & ipſe conſignauerit: inductus, quaſi de induſtria ſimularentur, ad auertendũ transferẽdúmq; periculum quod imminere ipſi per quædam oſtenta portenderetur.*

A. V. C. DCCCII.

30 AVCTORITAS *dignitáſque formæ non defuit vel ſtanti, vel ſedenti, ac præcipuè quieſcenti. Nam & prolixo, nec exili, corpore erat: &*
ſpecie canitiéque pulcra, opimis ceruicibus. Cæterum & ingredientem
deſtituebant poplites minùs firmi, & remiſſe quid vel ſeriò agentem
multa dehoneſtabãt. Riſus indecens: ira turpior, ſpumante rictu, humẽ
tibus naribus: præterea linguæ titubãtia, capútque, cùm ſemper tum in
31 *quantulocumque actu vel maximè tremulũ. Valitudine ſicut olim gra*
ui, ita princeps perproſpera vſus eſt, excepto ſtomachi dolore. Quo ſe
32 *correptum etiam de conſciſcenda morte cogitaſſe dixit.* CONVIVIA
agitauit & ampla & aſſidua, ac ferè patentiſſimis locis, vt plerũque ſex-
centeni ſimul diſcumberent. Conuiuatus & ſuper emiſſarium Fucini la
cus, ac pæne ſubmerſus, cùm emiſſa impetu aqua redundaſſet. Adhibe-
bat omni cœnæ & liberos ſuos cum pueris puelliſque nobilibus, qui mo-
re veteri ad fulcra lectorum ſedentes veſcerentur. Conuiuæ, qui pridie
ſcyphum aureum ſurripuiſſe exiſtimabatur, reuocato in diem poſte-
rum

rum

rum,calicem fictilem appoſuit. Dicitur etiam meditatus edictum, quo
veniam daret flatum crepitúque vētris in conuiuio emittēdi:
cùm periclitatum quendam præ pudore ex continentia reperiſſet. Cibi 33
vinique quocumque & tempore & loco appetentiſſimus. Cognoſcens
quondam in Auguſti foro, ictúſque nidore prandij, quod in proxima
Martis æde Salijs apparabatur, deſerto tribunali, aſcendit ad ſacerdo-
tes, vnáque diſcubuit. Nec temere vmquam triclinio abſceſſit, niſi diſtē
tus ac madens: & vt ſtatim ſupino, ac per ſomnum hianti, pinna in os
inderetur, ad exonerandum ſtomachum. Somni breuiſſimi erat. Nam
ante mediam noctem plerumque euigilabat, vt tamen interdiu non-
numquam in iure dicendo obdormiſceret, vixque ab aduocatis de in-
duſtria vocem augentibus excitaretur. Libidinis in fœminas profu-
ſiſſimæ, marium omnino expers. Aleam ſtudioſiſſimè luſit: de cuius
arte librum quoque emiſit: ſolitus etiam in geſtatione ludere, ita eſſedo
alueóque adaptatis, ne luſus confunderetur. SÆVVM *& ſangui-* 34
narium natura fuiſſe, magnis minimíſque apparuit rebus. Tormenta
quæſtionum, pœnáſque parricidarum repræſentabat, exigebátque co-
ràm. Cùm & ſpectare antiqui moris ſupplicium Tiburi concupiſſet, &
deligatis ad palum noxiis carnifex deeſſet, accitum ab vrbe veſperam
vſque operiri perſeuerauit. Quocumque gladiatorio munere, vel ſuo,
vel alieno, etiam fortè prolapſos iugulari iubebat: maximè retiarios,
vt expirantium facies videret. Cùm par quoddam mutuis ictibus con-
cidiſſet, cultellos ſibi paruulos ex vtroque ferro in vſum fieri ſine mora
iuſſit. Beſtiariis meridianíſque adeò delectabatur, vt etiam prima luce
ad ſpectaculum deſcenderet: & meridie, dimiſſo ad prandium populo,
perſederet: prætérque deſtinatos, etiam leui ſubitáque de cauſſa, quoſ-
dam committeret, de fabrorum quoque ac miniſtrorum, atque id ge-
nus numero, ſi αὐτόματον vel pegma, vel quid tale aliud parum ceſſiſſet.
Induxit & vnum ex nomenculatoribus ſuis, ſicut erat togatus.

SED NIHIL *æquè quàm timidus ac diffidēs fuit. Primis imperii die* 35
bus, quamquam, vt diximus, iactator ciuilitatis, neque conuiuia inire
auſus eſt, niſi vt ſpiculatores cum lanceis circumſtarent, militéſque vi-
ce miniſtrorū fungerentur: neque ægrum quemquam viſitauit niſi ex-
plorato priùs cubiculo, culcitiſque, & ſtragulis prætentatis, & excuſſis:
reliquo autem tempore ſalutatoribus ſcrutatores ſemper appoſuit, &
quidem omnibus, & acerbiſſimos. Serò enim, ac vix remiſit, ne fœmi-
næ prætextatique pueri & puellæ contrectarentur, & ne cuiuis comiti
aut librario calamaria aut graphiaria theca adimerentur. Motu ciuili
cùm eum Camillus non dubitans etiam citra bellum poſſe terreri, con-
tumelioſa & minaci & contumaci epiſtola cedere imperio iuberet, vi-
tamq́; otioſam in priuata re agere: dubitauit adhibitis principibus vi-

36 *ris, in obtemperaret. Quaſdam inſidias temere delatas adeò expauit*
vt deponere imperium tentauerit. Quodam, vt ſuprà retuli, cum ferro
circa ſacrificantem ſe deprenſo, ſenatum per præcones properè conuoca-
uit: lacrymiſque & vociferatione miſeratus eſt conditionem ſuam, cui
nihil tuti vſquã eſſet, ac diu publico abſtinuit. Meſſallinæ quoque amo-
rem flagrantiſſimum: non tam indignitate contumeliarum, quàm peri-
culi metu abiecit, cùm adultero Silio acquiri imperium credidiſſet: quo
tempore fœdum in modum trepidus ad caſtra confugit, nihil tota via,
37 *quam* eſſet ne ſibi ſaluũ imperium, *requirens. Nulla adeò ſuſpicio,*
nullus auctor tam leuis exſtitit, a quo non mediocri ſcrupulo iniecto ad
cauendum vlciſcẽdúmque compelleretur. Vnus ex litigatoribus ſedu-
cto in ſalutatione affirmauit ſe vidiſſe per quietẽ, occidi eum à quodã:
deinde paullò pòſt, quaſi percuſſorem agnoſceret, libellum tradentem
aduerſariũ ſuum demonſtrauit: confeſtimque is pro deprehenſo ad pœ-
nam raptus eſt. Pari modo oppreſſum ferunt App. Silanum: quem cum
Meſſallina & Narciſſus cõſpiraſſet perdere, diuiſis partibus, alter ante
lucem ſimilis attonito, patroni cubiculum irrupit, affirmans ſomniaſſe
ſe, vim ei ab Appio illatam: altera, in admirationẽ formata, ſibi quoque
eandem ſpeciem aliquot iam noctibus obuerſari retulit. Nec multò pòſt
ex compoſito irrumpere Appius nuntiatus, cui pridie ad id temporis vt
adeſſet præceptum erat, quaſi planè repræſentaretur ſomnii fides, arceſſi
ſtatim ac mori iuſſus eſt. Nec dubitauit poſtero die Claudius ordinẽ rei
geſtæ perferre ad ſenatum, ac liberto gratias agere, quod pro ſalute ſua
38 *etiã dormiens excubaret.* IRÆ ATQVE *iracundiæ cõſcius ſibi, vtrũq;*
excuſauit edicto: diſtinxítque, pollicitus alteram equidem breuem
& innoxiam, alterã non iniuſtã fore. *Oſtienſibus, quia ſibi ſubeunti*
Tiberim ſcaphas obuiã nõ miſerint, grauiter correptis, eaq; cũ inuidiâ,
vt in ordinẽ ſe coactũ *conſcriberet, repente tantũ non ſatiſfacienti-*
bus veniam modò dedit. Quoſdã in publico parũ tempeſtiuè adeuntes
manu ſua repulit. Itẽ ſcribam quæſtorium, itémque prætura functum ſe-
natorem, inauditos & innoxios, relegauit: quòd ille aduerſus priuatum
ſe intẽperantiùs affuiſſet: hic, in ædilitatẽ inquilinos prædiorũ ſuorũ
contra vetitũ coacta vẽdentes multaſſet, villicumq; interuenientẽ fla-
gellaſſet. Qua de cauſſa etiam coercitionẽ popinarũ ædilibus ademit. Ac
ne ſtultitiam quidem ſuam reticuit, ſimulatámque à ſe ex induſtria ſub
Caio, quòd aliter euaſurus peruenturúſque ad ſuſceptam ſtationem
non fuerit, quibuſdam oratiunculis teſtatus eſt. Nec antè perſuaſit,
quàm intra breue tẽpus liber editus ſit, cui index erat Μωρῶν ἀνάστασις,
argumentum autẽ, ſtultitiam neminem fingere. INTER CÆTE-
RA *in eo mirati ſunt homines & obliuionem & inconſiderantiam:*
vel, vt Græcè dicam, μετεωρίαν καὶ ἀβλεψίαν. *Occiſa Meſſallina, paullò*
pòſt

pòſt quàm in triclinio decubuit, cùr domina nō veniret, *requiſiuit. Multos ex iis quos capite damnauerat, poſtero ſtatim die & in cōuiuiū & ad aleæ luſum admoueri iuſſit: & quaſi morarentur, vt ſomniculoſos per nuntium increpuit. Ducturus contra fas Agrippinam vxorem, non ceſſauit omni ratione* filiā & alūnā, & in gremio ſuo natā, atq; educatā *prædicare. Adſciturus in nomen familiæ ſuæ Neronem, quaſi parum reprehenderetur, quod adulto iam filio priuignum adoptaret, identidem diuulgauit,* neminē vmquā per adoptionem familiæ Claudiæ inſertū.

40 S E R M O N I S *verò rerùmque tantā ſæpe negligētiā oſtendit, vt nec quis, nec inter quos, quóve tempore, ac loco verba faceret, ſcire ac cogitare exiſtimaretur. Cùm de laniis ac vinariis ageretur, exclamauit in curia.* Rogo vos, quis poteſt ſine offula viuere? *deſcripſitque abundantiam veterum tabernarum, vnde ſolitus eſſet vinū olim & ipſe petere. De quæſtore quodam candidato inter cauſſas ſuffragationis ſuæ poſuit,* quòd pater eius frigidā ægro ſibi tēpeſtiuè dediſſet. *Inducta teſte in ſenatu,* Hæc, *inquit*, matris meæ liberta & ornatrix fuit: ſed me patronū ſēper exiſtimauit. Hoc ideo dixi, quòd quidā ſūt adhuc in domo mea qui me patronū nō putāt. *Sed & pro tribunali, Oſtiēſibus quiddā publicè orātibus, cùm excanduiſſet,* Nihil habere ſe vociferatus eſt, quare eos demereatur. ſi quē aliū & ſe liberū eſſe. *Nā illa eius quotidiana, & planè omniū horarum & momētorū erāt,* Quid, ego tibi Theogonius videor, & λογιώτατος? *multáque talia etiā priuatis deformia, ne dū principi, neque infacūdo, neque indocto, immo etiā pertinaciter liberalibus ſtudiis dedito.*

41 H I S T O R I A M *in adoleſcentia, hortante T. Liuio, Sulpicio verò Flauo etiam adiuuante, ſcribere aggreſſus eſt. Et cùm primum frequēti auditorio commiſiſſet, ægrè perlegit, refrigeratus ſæpē à ſemetipſo. Nā cùm initio recitationis defractis compluribus ſubſelliis, obeſitate cuiuſdam, riſus exortus eſſet: ne ſedato quidem tumultu temperare potuit, quin ex interuallo ſubinde facti reminiſceretur, cachinnóſque reuocaret. In principatu quoque & ſcripſit plurimùm & aſſiduè recitauit per lectorem. Initium autem ſumſit hiſtoriæ poſt cædem Cæſaris Dictatoris. Sed & tranſiit ad inferiora tēpora, cœpitque à pace ciuili: cùm ſentiret neque liberè neque verè ſibi de ſuperioribus tradendi poteſtatem relictam, correptus ſæpe & à matre & ab auia. Prioris materiæ duo volumina, poſterioris vnū & quadraginta reliquit. Cōpoſuit &* De vita ſua *octo volumina, magis ineptè quàm inelegāter. Itē* Ciceronis defenſionē aduerſus Aſinii Galli libros, *ſatis eruditā. Nouas etiam cōmentus eſt litteras tres, ac numero veterū quaſi maximè neceſſarias addidit. De quarū ratione cùm priuatus adhuc volumē edidiſſet, mox princeps non difficulter obtinuit vt in vſu quoque promiſcuo eſſent. Exſtat*

42 *talis ſcriptura in pleriſque libris, ac diurnis titulíſque operum. Nec minore cura Græca ſtudia ſecutus eſt, amorem præſtantiámque linguæ occaſione omni profeſſus. Cuidam barbaro Græcè & Latinè diſſerẽti,* Cũ vtroque, *inquit,* ſermone noſtro ſis peritus. *Et in cõmendanda patribus conſcriptis Achaia,* gratam ſibi prouinciam *ait,* communiũ ſtudiorum commercio. *Ac ſæpe in ſenatu legatis perpetua oratione reſpondit. Multùm verò pro tribunali etiam Homericis locutus eſt verſibus. Quoties quidem hoſtem vel inſidiatorem vltus eſſet, excubitori tribuno ſignum de more poſcenti, non temere aliud dedit quàm,*

Odyſſ. π. Ἄνδρ' ἐπαμύνασθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ.

Denique & Græcas ſcripſit hiſtorias, Τυῤῥηνικῶν XX. Καρχηδονιακῶν VIII. *Quarum cauſſa veteri Alexandriæ Muſeo alterum additum ex ipſius nomine: inſtitutúmque vt quotannis in altero* Τυῤῥηνικῶν *libri, altero* Καρχηδονιακῶν, *diebus ſtatutis, velut in auditorio, recitarentur toti à ſin-*
43 *gulis per vices.* SVB EXITV VITÆ, *ſigna quædã nec obſcura pœnitentis de matrimonio Agrippinæ, déq; Neronis adoptione dederat. Siquidem cõmemorantibus libertis, ac laudãtibus cognitionẽ, qua pridie quandã adulterij ream condemnauerat:* ſibi quoq; in fatis eſſe *iactauit* omnia impudica, ſed non impunita matrimonia. *Et ſubinde obuium ſibi Britannicũ arctiùs complexus, hortatus eſt,* vt creſceret, rationémque à ſe omnium factorũ acciperet, *Græca inſuper voce proſecutus,* ὁ τρώσας ἰάσεται. *Cúmque impubi teneróq; adhuc, quãdo ſtatura permitteret, togam dare deſtinaſſet, adiecit:* vt tandẽ pop.
44 Rom. verum Cæſarem habeat. *Non multóque pòſt teſtamentum etiam conſcripſit, ac ſignis omnium magiſtratuum obſignauit. Priùs igitur quàm vltra progrederetur, præuentus eſt ab Agrippina, quam præter hæc, conſcientia quoque, nec minùs delatores multorum criminum arguebant. Et veneno quidem occiſum conuenit: vbi autem & per quem dato, diſcrepat. Quidam tradunt, epulanti in arce cum ſacerdotibus, per Halotum ſpadonem prægustatorem: alij, domeſtico conuiuio, per ipſam Agrippinam, quæ boletum medicatum auidiſſimo ciborum talium obtulerat. Et iam de ſubſequentibus diuerſa fama eſt. Multi ſtatim hauſto veneno obmutuiſſe aiunt, excruciatúmque doloribus nocte tota, defeciſſe prope lucem. Nonnulli inter initia conſopitum, deinde cibo affluente euomuiſſe omnia, repetitúmque toxico, incertum pultine addito, cùm velut exhauſtum refici cibo oporteret, an immiſſo per clyſterem: vt quaſi abundantia laboranti*
45 *etiam hoc genere egeſtionis ſubueniretur.* MORS *eius celata eſt, donec circa ſucceſſorem omnia ordinarentur. Itaque & quaſi pro ægro adhuc vota ſuſcepta ſunt, & inducti per ſimulationem comœdi,*

qui

qui velut deſiderantem oblectarent. Exceſſit III. *Idus Octobris,* A.V.C. *Aſinio Marcello, Acilio Auiola Coſs.* LXIIII. *ætatis, imperii* DCCCVII. XIIII. *anno. Funeratus eſt ſolenni principum pompa, & in numerum deorum relatus. Quem honorem, à Nerone deſtitutum abolitúmque, recepit mox per Veſpaſianum. Præſagia mortis eius præcipua fuerunt: exortus crinitæ ſtellæ, quam cometen vocant: tractúmque de cælo monumentum Druſi patris: & quòd eodem anno ex omnium magiſtratuum genere plerique mortem obierant. Sed ipſe nec ignoraſſe, aut diſſimulaſſe vltima vitæ ſuæ tempora videtur, aliquot quidem argumentis. Nam & cùm Coſs. deſignaret, neminem vltra menſem, quo obiit, deſignauit: & in ſenatu, cui nouiſſimè interfuit, multùm ad concordiam liberos ſuos cohortatus, vtriuſque ætatem ſuppliciter patribus commendauit. Et in vltima cognitione pro tribunali,* acceſſiſſe ad finẽ mortalitatis, *quamquam abominantibus qui audiebant, ſemel atque iterum pronuntiauit.*

***

C. SVETONI TRANQVILLI DE XII. CÆSARIBVS LIBER VI.

NERO CLAVDIVS CÆSAR.

EX *gente* DOMITIA *duæ familiæ claruerunt*, CALVINORVM *&* ÆNOBARBORVM. *AEnobarbi auctorem originis itémque cognominis habent L. Domitium:*
A.V.C. a DLXXXVI. [a]*cui rure quondã reuertenti, iuuenes gemini auguſtiore forma ex occurſu imperaſſe traduntur, nuntiaret ſenatui*
ac populo victoriã, de qua incertũ adhuc erat: atque in fidem maieſtatis, adeò permulſiſſe malas, vt è nigro rutilum æríque aſsimilẽ capillum redderent. Quod inſigne mãſit & in poſteris eius, ac magna pars rutila
b DXCIII. *barba fuerunt. Functi autẽ* [b] *conſulatibus* VII. [c] *triumpho* [d] *cenſuráque*
DCXXXII. DCLVIII. *duplici, & inter patritios allecti perſeuerarunt omnes in eodẽ cognomine.*
DCLX. *Ac ne prænomina quidem vlla, præterquam Cnæi & Lucij vſurpa-*
DCC. DCCXXII. *runt: eáque ipſa notabili varietate, modò continuantes vnumquodque*
DCCXXCV. *per ternas perſonas, modò alternantes per ſingulas. Nam primum ſecũ-*
c DCXXII. *dúmque ac tertium AEnobarborũ Lucios: rurſus ſequentes tres ex or-*
d DCXXXIX. DCLXIII. *dine Cnæos accepimus: reliquos nõniſi viciſsim, tum Lucios tũ Cnæos. Plures è familia cognoſci referre arbitror: quò faciliùs appareat ita degeneraſſe à ſuorum virtutibus Neronem, vt tamẽ vitia cuiuſque quaſi*
2 *tradita & ingenita retulerit. Vt igitur paullò altius repetã, atauus eius*
DCLI. *Cn. Domitius in tribunatu põtificibus offẽſior, quod aliũ quàm ſe in patris ſui locũ cooptaſſent, ius ſacerdotũ ſubrogandorũ à collegiis ad populũ*
DCXXXII. *tranſtulit: ac in cõſulatu Allobrogibus Aruerníſque ſuperatis, elephanto per prouinciã inuectus eſt: turba militum, quaſi inter ſollennia triũphi, proſequẽte. In hũc dixit Licinius Craſſus orator,* Non eſſe mirandum quòd æneam barbam haberet, cui eſſet os ferreum, cor plum-
DCXCVI. beum. *Huius filius prætor C. Cæſarem abeuntem conſulatu, quem aduerſus auſpicia legéſque geſsiſſe exiſtimabatur, ad diſquiſitio-*
DCC. *nem ſenatus vocauit: mox conſul imperatorem ab exercitibus Gallicis retrahere tentauit: ſucceſſorque ei per factionem nominatus, principio ciuilis belli ad Corfinium captus eſt. Vnde dimiſſus, Maſsilienſes obſidione laborantes cùm aduentu ſuo confirmaſſet, repentè deſtituit.*

*Aciéque demum Pharſalica occubuit. Vir neque ſatis conſtans, & inge-
nio truci: in deſperatione rerum, mortem timore appetitam ita expauit
vt hauſtum venenum pœnitentia euomuerit, medicúmque manumiſe-
rit, qui id ſibi prudens ac ſciens minùs noxium temperaſſet. Cōſultante
autem Cn. Pompeio de mediis ac neutram partem ſequentibus, ſolus
cenſuit hoſtium numero habendos. Reliquit filium omnibus gentis* 3
ſuæ proculdubio præferendum. Is inter conſcios Cæſarianæ necis, quam A.V.C.
quam inſons, damnatus lege Pedia, cùm ad Caſſium Brutúmque ſe, DCCXI.
*propinqua ſibi cognatione iunctos contuliſſet, poſt vtriuſque interitum
claſſem olim commiſſam retinuit: auxit etiam: nec niſi partibus vbique
profligatis, M. Antonio ſpōte, & ingentis meriti loco, tradidit. ſolúſque
omnium ex iis qui pari lege damnati erāt, reſtitutus in patriā, ampliſ-
ſimos honores percucurrit. ac ſubinde redintegrata diſſenſione ciuili, ei-
dem Antonio legatus, delatam ſibi ſummam imperij ab iis quos Cleopa-
træ pudebat, neque ſuſcipere neque recuſare fidenter, propter ſubitam
valitudinem, auſus, tranſiit ad Auguſtum: & in diebus paucis obiit, nō* DCCXXIII.
*nulla & ipſe infamia adſperſus. Nam Antonius eum deſiderio amicæ
Seruiliæ Naidis trāsfugiſſe iactauit. Ex hoc Domitius naſcitur, quē em-* 4
*torē familiæ pecuniæque in teſtamento AVguſti fuiſſe, mox vulgò no-
tatum eſt: non minùs aurigandi arte in adoleſcētia clarus, quàm dein-
de ornamentis triumphalibus ex Germanico bello. Verùm arrogās, pro-
fuſus, immitis, cenſorem L. Plancū via ſibi decedere AEdilis coëgit:
præturæ conſulatúſque honore equites R. matronáſque ad agendum mi-
mum produxit in ſcenam: venationéſque & in circo & in omnibus vr-
bis regionibus dedit. Munus etiam gladiatoriū: ſed tāta ſæuitia, vt ne-
ceſſe fuerit AVguſto clàm fruſtra monitum edicto coercere. Ex Antonia* 5
*maiore patrem Neronis procreauit, omni parte vitæ deteſtabilem. Si-
quidem comes ad orientem C. Cæſaris iuuenis, occiſo liberto ſuo, quòd
potare quantum iubebatur, recuſarat, dimiſſus è cohorte amicorum ni-
hilo modeſtius vixit. Sed & in via Appia vico repente puerum citatis
iumentis haud ignarus obtriuit: & Romæ, medio Foro cuidā equiti R.
liberiùs iurganti oculum eruit. perfidiæ verò tantæ, vt non modo argen-
tarios pretiis rerum coemtarum, ſed & in prætura mercede palmarum
aurigarios fraudauerit. Notatus ob hæc & ſororis ioco, querentibus do-
minis factionum,* repræſentanda præmia in poſterū *ſanxit. Maie-
ſtatis quoque & adulteriorū, inceſtique cum ſorore Lepida ſub exceſſu
Tiberij reus, mutatione temporum euaſit: deceſſitque Pyrgis morbo a-
quæ intercutis, ſublato filio Nerone ex Agrippina Germanico genita.*

NERO *natus eſt Antij poſt* IX. *mēſes quā Tiberius exceſſit,* XVIII. 6
*Kal. Ianuarias: tantū quod exoriēte Sole, pæne vt radiis priùs quā ter-
ra contingeretur. De genitura eius ſtatim multa & formidoloſa multis*

coniectātibus,præſagio fuit etiam Domitÿ patris vox, inter gratulationes amicorum,negātis quidquam ex ſe & Agrippina niſi deteſtabile & malo publico naſci potuiſſe. Eiuſdem futuræ infelicitatis ſignum euidens die luſtrico exſtitit:nam C.Cæſar,rogante ſorore vt infanti quod vellet,nomen daret, intuens Claudium patruum ſuum, à quo mox principe Nero adoptatus eſt,eius ſe dixit dare: neque id ipſe ſeriò, ſed per iocum,& aſpernante Agrippina,quòd tum Claudius inter ludibria aulæ erat. Trimulus patrem amiſit:cuius ex parte tertia heres, ne hanc quidē integram cepit, correptis per coheredem Caium vniuerſis bonis,& ſubinde matre etiam relegata,pænè inops atque egens apud amitā Lepidam nutritus eſt,ſub duobus pædagogis,ſaltatore atque tōſore. Verùm Claudio Imperiū adepto,non ſolùm paternas opes recuperauit:ſed & Criſpi Paſsieni vitrici ſui hereditate ditatus eſt. Gratia quidē & potentia reuocatæ reſtitutæque matris vſque eo floruit,vt emanaret in vulgus,miſſos à Meſſallina vxore Claudÿ, qui eū meridiātem quaſi Britannici æmulū ſtrangularent. Additū fabulæ eſt,eoſdem dracone è puluino ſe proferente conterritos refugiſſe. Quæ fabula exorta eſt,deprehenſis in lecto eius circū ceruicalia ſerpentis exuuiis:quas tamen aureæ armillæ ex volūtate matris incluſas dextro brachio geſtauit aliquādiu:ac tædio tandē maternæ memoriæ abiecit: rurſúſque ex-

7 *tremis ſuis rebus fruſtra requiſiuit.* TENER *adhuc, nec dum maturæ pueritiæ,circēſibus ludis Troiā cōſtantiſſimè fauorabilitérque luſit. Vndecimo ætatis anno à Claudio adoptatus eſt, Annæóq; Senecæ iā tūc ſenatori in diſciplinam traditus. Ferunt Senecā proxima nocte viſum ſibi per quietē,C.Cæſari præcipere:& fidē ſomnio Nero breui fecit,prodita immanitate naturæ,quibus primùm potuit experimētis. Nāq; Britannicū fratrē,quòd ſe poſt adoptionē* ÆNOBARBVM *ex cōſuetudine ſalutaſſet,vt ſubditiuū apud patrē arguere conatus eſt. Amitā etiā Lepidā,reā teſtimonio coràm afflixit,gratificās matri,à qua rea premebatur. Deductus in forum tiro,populo congiariū:militi donatiuum propoſuit:indictáque decurſione prætorianis,ſcutum ſua manu prætulit:exinde patri gratias in ſenatu egit. Apud eundē conſulē pro Bononiēſibus Latinè,& pro Rhodiis atq; Iliēſibus Græcè verba fecit. Auſpicatus eſt & iuriſdictionē Præfectus vrbis ſacro Latinarū,celeberrimis patronis,nō trāſlatitias,vt aſſolet,& breues,ſed maximas plurimáſq; poſtulationes certatim ingerētibus:quamuis interdictum à Claudio eſſet. Nec multò pòſt duxit vxorē Octauiā:edidítque pro Claudÿ ſalute cir-*

8 *cēſes,& venationem.* SEPTEMDECIM *natus annos, vt de Claudio palàm factum eſt,inter horam ſextam ſeptimámque proceſſit ad excubitores:cùm ob totius diei diritatem non aliud auſpicandi tempus accommodatius videretur:próque Palatÿ gradibus* IMPERATOR

A.V.C. DCCCVII.

conſalu-

cõſalutatus,lectica in caſtra,& inde raptim appellatis militibus in cu-
riã delatus eſt,diſceſſitque iam veſperi:ex immenſis quibus cumulaba-
tur honoribus,tãtum PATRIS PATRIÆ *nomine recuſato,pro*
pter ætatem.Orſus hinc à pietatis oſtẽtatione, Claudium apparatiſſimo
funere elatum laudauit,conſecrauitque.Memoriæ Domitij patris hono 9
res maximos habuit.Matri ſummam omnium rerum publicarũ priua-
tarúmque permiſit.Primo etiam Imperij die ſignum excubanti tribuno
*dedit,*Optimam matrẽ*:ac deinceps eiuſdẽ ſæpe lectica per publicum*
ſimul vectus eſt.Antium coloniam deduxit,adſcriptis veteranis è præ-
torio,additíſque per domicilij tranſlationẽ ditiſſimis primipilariũ, vbi
& portum operis ſumtuoſiſſimi fecit. Atque,vt certiorẽ adhuc indolẽ o- 10
*ſtẽderet,*ex AVguſti præſcripto imperaturũ ſe *profeſſus,neque li-*
beralitatis,neque clementiæ,nec comitatis quidem exhibendæ vllam
occaſionẽ omiſit.Grauiora vectigalia aboleuit,aut minuit.Præmia dela
torum Papiæ legis ad quartas redegit,diuiſis populo viritim quadrin-
genis nummis.Senatorum nobiliſſimo cuique,ſed à re familiari deſtitu-
to,annua ſalaria,& quibuſdam quingena conſtituit. Item prætorianis
cohortibus frumentũ menſtruum gratuitum.Et cùm de ſupplicio cuiuſ-
dã capite damnati vt ex more ſubſcriberet,admoneretur. Quàm vel-
lẽ,*inquit,*neſcire literas.*Omnes ordines ſubinde,ac memoriter,ſalu-*
*tauit.Agenti ſenatui gratias,reſpõdit.*Cùm meruero.*Ad campeſtres*
exercitationes ſuas admiſit & plebem.declamauit & ſæpius publice:re-
citauit & carmina,nõ modò domi,ſed in theatro,tãta vniuerſorũ læti-
tia,vt ob recitationẽ ſupplicatio decreta ſit,eáq; pars carminũ aureis lit
teris Ioui Capitolino dicata. SPECTACVLORVM *plurima & varia* 11
genera edidit:Iuuenales,Circenſes,ſcenicos ludos, gladiatoriũ munus.
Iuuenalibus ſenes quoq; cõſulares anúſque matronas recepit ad luſum.
Circenſibus loca equiti ſecreta à cæteris tribuit: cõmiſitque etiã camelo
rum quadrigas. Ludis,quos pro æternitate Imperij ſuſceptos appellari
Maximos *voluit,ex vtroque ordine & ſexu plerique ludicras partes ſu*
ſtinuerunt.Notiſſimus eques R. elephanto ſuperſedens per catadromũ
decucurrit.Inducta eſt & Afranij togata,quæ Incendium *inſcribitur:*
conceſſúmque vt ſcenici ardentis domus ſupellectilẽ diriperent, ac ſibi
haberent.Sparſa & populo miſſilia omniũ rerum per omnes dies ſingu-
la quotidie millia.Auium cuiuſque generis multiplex penus,teſſeræ fru
mentariæ,veſtis,aurum,argentum,gẽmæ,margaritæ,tabulæ pictæ,mã-
cipia,iumenta,atque etiã manſuetæ feræ:nouiſſimè naues, inſulæ, agri.
Hos ludos ſpectauit è proſcenij faſtigio.Munere quod in Amphithea- 12
tro ligneo,in regione Martij campi intra anni ſpatium fabricato,dedit, A.V.C. DCCCX.
neminem occidit,ne noxiorum quidem.Exhibuit autẽ ad ferrum etiã
quadringentos ſenatores,ſexcẽtóſque equites R.& quoſdã fortunæ at-

que exiſtimationis integræ ex iiſdem ordinibus, cõfectoréſq; ferarum, & adiaria arenæ miniſteria. Exhibuit & naumachiam marina aqua innantibus belluis, item Pyrrichas quaſdam è numero ephebórum, quibus poſt editam operam diplomata ciuitatis Romanæ ſingulis obtulit. Inter Pyrricharũ argumenta, taurus Paſiphaën ligneo iuuencæ ſimulacro abditam iniit, vt multi ſpectantiũ crediderunt. Icarus primo ſtatim conatu iuxta cubiculum eius decidit, ipſúmque cruore reſperſit. Nam per

A.V.C. DCCCXIII. *raro præſidere, cæterum accubans primum paruis foraminibus, deinde toto podio adaperto ſpectare conſueuerat. Inſtituit & quinquẽnale certamen primus omnium Romæ, more Græco triplex, muſicum, gymnicum, equeſtre, quod appellauit* NERONIA. *Dedicatiſque thermis atque gymnaſio, ſenatui quoque & equiti oleum præbuit. Magiſtros toti certamini præpoſuit conſulares ſorte, ſede prætorum: deinde in orcheſtram ſenatúmque deſcendit, & orationis quidẽ carminiſque Latini coronam, de qua honeſtiſſimus quiſque contenderat, ipſorum conſenſu cõceſſam ſibi recepit. Citharam autẽ à iudicibus ad ſe delatam adorauit, ferrique ad Auguſti ſtatuam iuſſit. Gymnico, quod in Septis edebat, inter buthyſiæ apparatũ, barbam primam poſuit, conditámque in auream pyxidem, & pretioſiſſimis margaritis adornatam Ioui Capitolino conſecrauit. Ad athletarum ſpectaculum inuitauit & virgines Veſtales:*

13 *quia Olympiæ Cereris ſacerdotibus ſpectare conceditur. Non imme-*
DCCCXIX. *rito inter ſpectacula ab eo edita, & Tiridatis in vrbem introitum retulerim. Quem Armeniæ regem magnis pollicitationibus ſolicitatum, cum deſtinato per edictũ die oſtenſurus populo propter nubilum diſtuliſſet, produxit, quo opportuniſſimè potuit: diſpoſitis circa fori templa armatis cohortibus, curuli reſidens apud Roſtra triumphantis habitu, inter ſigna militaria, atque vexilla, primo per deuexum pulpitum ſubeuntem admiſit ad genua, alleuatúmque dextra exoſculatus eſt: dein precanti, tiara deducta, diadema impoſuit, verba ſupplicis interpretata prætorio viro multitudini pronuntiante. Perductum deinde in theatrum, ac rurſus ſupplicantem, iuxta ſe latere dextro collocauit. Ob quæ imperator conſalutatus, laurea in Capitolium lata, Ianum geminũ clauſit tã*

14 *nullo quàm reſiduo bello.* CONSVLATVS *quatuor geſſit: primum bi-*
DCCCVIII. *meſtrem, ſecundũ & nouiſſimũ ſemeſtres, tertium quadrimeſtrem: me-*
DCCCX. DCCCXI. *dios duos continuauit, reliquos inter annua ſpatia variauit. In iuriſ-*
DCCCXIII. *dictione poſtulatoribus niſi ſequenti die, ac per libellos non temere reſ-*

15 *pondit. In cognoſcendo, morẽ eũ tenuit, vt continuis actionibus omiſſis, ſigillatim quæque per vices ageret. Quoties autem ad cõſultandum ſecederet, neque in commune quidquã, neque propalã deliberabat: ſed & conſcriptas ab vnoquoque ſententias tacitus ac ſecretò legens quid ipſi libuiſſet, perinde atque pluribus idẽ videretur, pronũtiabat. In Curiã*

liber-

*libertorum filios diu non admiſit: admiſsiſque à prioribus principibus
honores denegauit. Candidatos qui ſupra numerum eſſent, in ſolatium
dilationis ac moræ, legionibus præpoſuit. Cõſulatum in ſenos plerum-
que menſes dedit. Defunctóque circa Kalend. Ianuarias altero è Coſs.
neminẽ ſubſtituit: improbans exemplum vetus Caninij Rebili, vno die
cõſulis. Triumphalia ornamenta, etiam quæſtoriæ dignitatis, & non-
nullis ex equeſtri ordine tribuit: nec vtique de cauſſa militari. De qui-
buſdam rebus rationes ad ſenatum miſſas, præterito quæſtoris officio,
per Coſs. plerumque recitabat. Formã ædificiorum vrbis nouam exco-* 16
*gitauit: & vt ante inſulas ac domos porticus eſſent, de quarum ſolariis
incendia arcerẽtur: eáſque ſumptu ſuo exſtruxit. Deſtinarat etiã Oſtia
tenus mœnia promouere, atque inde foſſa mare veteri vrbi inducere.
Multa ſub eo & animaduerſa ſeuerè, & coercita, nec minus inſtituta:
adhibitus ſumtibus modus: publicæ cœnæ ad ſportulas redactæ. In-
terdictum ne quid in popinis cocti præter legumina aut olera veniret,
cùm antea nullum non opſonij genus proponeretur: afflicti ſuppliciis*
CHRISTIANI *genus hominum ſuperſtitionis nouæ ac maleficæ: veti-
ti quadrigariorum luſus, quibus inueterata licentia paſſim vagantibus,
fallere ac furari per iocum ius erat: pantomimorum factiones cum ipſis
ſimul relegatæ. Aduerſus falſarios tunc primùm repertum ne tabulæ ni-
ſi pertuſæ, ac ter lino per foramina traiecto, obſignarentur. Cautum vt* 17
*in teſtamentis primæ duæ ceræ, teſtatorum modo nomine inſcripto, va-
cuæ ſignaturis oſtenderentur: ac ne quis alieni teſtamenti ſcriptor lega-
tũ ſibi adſcriberet. Item vt litigatores pro patrociniis certam iuſtámque
mercedem, pro ſubſelliis nullam omnino darẽt, præbente ærario gratui-
ta: vtque rerum actu ab ærario cauſſæ ad forum, ac recuperatores trans
ferrentur: & vt omnes appellationes à iudicibus ad ſenatum fierent.
AVgendi propagandique Imperij neque voluntate vlla neque ſpe mo-* 18
*tus vmquã, etiam ex Britannia deducere exercitũ cogitauit: nec niſi
verecũdia, ne obtrectare parentis gloriæ videretur, deſtitit. Ponti mo-
dò regnum concedente Polemone, item Alpium, defuncto Cottio in pro
uinciã formã redegit.* PEREGRINATIONES *duas omnino ſuſcepit,* 19
*Alexandrinam & Achaicam: ſed Alexandrina ipſo profectionis die
deſtitit, turbatus religione ſimul ac periculo. Nam circuitis tẽplis cùm
in æde Veſtæ reſediſſet, cõſurgenti ei primùm lacinia obhæſit: deinde tã-
ta oborta caligo eſt, vt deſpicere non poſſet. In Achaia Iſthmũ perfode-
re aggreſſus, prætorianos pro cõcione ad inchoãdũ opus cohortatus eſt:
tubáque ſigno dato, primus raſtello humũ effodit, & corbulæ cõgeſtũ hu-
meris extulit. Parabat & ad Caſpias portas expeditionẽ, cõſcripta ex I-
talicis ſenûm pedũ tyronibus noua legione, quã Magni Alexãdri phalã-
gẽ appellabat. Hæc partim nulla reprehenſione partim etiã nõ mediocri:*

laude digna in vnum contuli: vt ſecernerē à probris ac ſceleribus eius,
20 de quibus dehinc dicam. INTER cæteras diſciplinas pueritiæ tempore
imbutus & muſica, ſtatim vt Imperiū adeptus eſt, Terpnū citharœdum
vigentem tunc præter alios, accerſiit: diebúſque cōtinuis poſt cœnā ca-
nenti in multā noctem aſſidens, paullatim & ipſe meditari exercerique
cœpit: nec eorum quid quā omittere, quæ generis eius artifices, vel cōſer
uandæ vocis cauſſa vel augendæ factitarent. Sed & plumbeā chartā ſu
pinus pectore ſuſtinere: & clyſtere vomituque purgari: & abſtinere pomis
cibiſque officientibus: donec blandiente profectu (quamquā exiguæ vocis,
& fuſcæ) prodire in ſcenā cōcupiuit. ſubinde inter familiares Græcū pro-
uerbium iactans, occultæ muſicæ nullum eſſe reſpectum. Et pro-
diit Neapoli primum: ac ne, cōcuſſo quidem repente motu terræ theatro,
ante cantare deſtitit quàm inchoatum abſolueret νόμον. Ibidem ſæpius
& per complures cantauit dies: ſumto etiam ad reficiendam vocem bre
ui tempore, impatiens ſecreti à balneis in theatrum tranſiit, mediáque
in orcheſtra frequente populo epulatus, ſi paullùm ſubbibiſſet, ali-
quid ſe ſufferti tinniturū Græco ſermone promiſit. Captus autem mo
dulatis Alexandrinorum laudationibus, qui de nouo commeatu Nea
polim cōfluxerant, plures Alexandria euocauit. Neque eo ſegniùs ado-
leſcentulos equeſtris ordinis, & quinque amplius millia è plebe robuſtiſ-
ſimæ iuuentutis vndique elegit, qui diuiſi in factiones, plauſuum gene
ra cōdiſcerent, (bombos, & imbrices, & teſtas vocabāt) operámque
nauarēt cātāti ſibi, inſignes pinguiſſima coma, & excellentiſſimo cultu
pueri, nec ſine anulo læuis: quorū duces quadragena millia HS. merebāt.
21 Cùm magni æſtimaret cātare etiā Romæ Neroneum agona ante præ
ſtitutā diem reuocauit. Flagitantibúſque cunctis cœleſtem vocem, re-
ſpōdit quidem, in hortis ſe copiam volentibus facturum: ſed adiu
uāte vulgi preces etiā ſtatione militū, quæ tūc excubabat, repræſentatu-
rū ſe pollicitus eſt libens: ac ſine mora nomen ſuū in albo profitentiū ci-
tharœdorū iuſſit adſcribi: ſorticuláque in vrnam cū cæteris demiſſa in-
trauit ordine ſuo, ſimúlque Præfecti prætorij citharā ſuſtinentes, poſt tri-
buni militū, iuxtáque amicorū intimi. Vtque cōſtitit peracto principio, Nio
ben ſe cantaturū per Cluuiū Rufum conſularem pronuntiauit, & in ho
rā fere decimam perſeuerauit: coronamque eam, & reliquam certaminis
partē in annum ſequentē diſtulit, vt ſæpius canendi occaſio eſſet. Quod
cùm tardum videretur, nō ceſſauit identidem ſe publicare. Non dubita
uit etiam priuatis ſpectaculis operam inter ſcenicos dare, quodam præ-
torum HS. decies offerente. Tragœdias quoque cantauit perſonatus: he-
roum Deorúmque, item heroidum ac Dearum perſonis effictis ad ſimili
tudinem oris ſui, & fœminæ, prout quamque diligeret. Inter cæ-
tera cantauit Canacen parturientem, Oreſtem matricidam,

OEdipodem

OEdipodẽ excæcatũ, Herculẽ inſanũ. *In qua fabula fama eſt tirun*
culum militem poſitum ad cuſtodiam aditus, cùm eum ornari ac vin-
ciri catenis, ſicut argumẽtum poſtulabat, videret, accurriſſe ferẽdæ opis
gratia. EQVORVM *ſtudio vel præcipuè ab ineũte ætate flagrauit, plu* 22
rimúſque illi ſermo, quamquàm vetaretur, de circenſibus erat: & quon
dam tractum Praſinum agitatorem inter condiſcipulos querens, obiur
gante magiſtro, de Hectore ſe loqui ementitus eſt. Sed cùm inter initia
Imperij eburneis quadrigis quotidie in abaco luderet, ad omnes etiam
minimos Circenſes commeabat ſeceſſu, primò clam, deinde propalàm:
vt nemini dubium eſſet eo die vtique affuturum. Neque diſſimulabat
velle ſe palmarum numerum ampliare: quare ſpectaculum multiplica-
tis meſſibus in ſerum protrahebatur, ne domini quidem iã factionum
dignantibus, niſi ad totius diei curſum, greges ducere. Mox & ipſe auri
gare, atque etiã ſpectari ſæpius voluit: poſitóque in hortis inter ſeruitia
& ſordidam plebem rudimento, vniuerſorum ſe oculis in Circo maxi-
mo præbuit, aliquo liberto mittente mappam, vnde magiſtratus ſolent.
Nec contentus harum artium experimenta Romæ dediſſe, Achaiã, vt
diximus, petit, hinc maximè motus: Inſtituerant ciuitates, apud quas
muſici agones edi ſolent, omnes citharœdorum coronas ad ipſum mit-
tere. Eas adeò gratè recipiebat, vt legatos, qui pertuliſſent, non modò
primos admitteret, ſed etiã familiaribus epulis interponeret. A quibuſ-
dã ex his rogatus, vt cantaret ſuper cœnam, exceptúſque effuſius: ſolos
ſcire audire Græcos, ſolóſq; ſe & ſtudiis ſuis dignos *ait. Nec pro*
fectione dilata, vt primũ Caſſiopẽ traiecit, ſtatim ad arã Iouis Caſſij cã-
tare auſpicatus eſt. CERTAMINA *deinceps obiit omnia. Nã & quæ* 23
diuerſiſſimorũ tẽporum ſunt, cogi in vnũ annum quibuſdã etiã iteratis
iuſſit. Olympiæ quoq; præter conſuetudinẽ muſicũ agona cõmiſit. Ac, ne
quid circa hæc occupatũ auocaret detinerétve, cùm præſentia eius vrbi
cas res egere à liberto Helio admoneretur, reſcripſit his verbis, Quã-
uis nũc tuũ conſiliũ ſit & votũ, celeriter reuerti me: tamẽ ſua-
dere & optare potius debes vt Nerone dignus reuertar.
Cãtante eo, ne neceſſaria quidem cauſſa excedere theatro licitũ erat. Ita
que & enixæ quædam in ſpectaculis dicuntur, & multi tædio audien
di laudãdique, clauſis oppidorum portis, aut furtim deſiluiſſe de muro,
aut morte ſimulata funere elati. Quàm autẽ trepidè anxiéque certaue
rit, quanta aduerſariorum æmulatione, quo metu iudicum, vix credi
poteſt. Aduerſarios quaſi planè conditionis eiuſdẽ, obſeruare, captare, in
famare ſecretò, nonnumquã ex occurſu maledictis inceſſere: ac, ſi qui ar
te præcellerent, corrumpere etiam ſolebat. Iudices autem prius quàm
inciperet, reuerẽtiſſimè alloquebatur, omnia ſe facienda feciſſe, ſed
euẽtum in manu eſſe Fortunæ: illos, vt ſapiẽtes & doctos viros

fortuita debere excludere: *atque vt auderet hortantibus, æquiore animo recedebat: ac ne ſic quidẽ ſine ſollicitudine taciturnitatẽ pudorémque quorundã pro triſtitia ac malignitate arguens, ſuſpectóſq; ſibi*

24 *dicens. In certando verò ita legi obediebat, vt numquam excreare auſus, ſudorẽ quoq; frontis brachio detergeret: atque etiam in quodã tragico actu, cũ elapſum baculum citò reſumſiſſet, pauidus & metuẽs, ne ob delictum certamine ſubmoueretur, non aliter confirmatus eſt quã adiurante hypocrita, non animaduerſum id inter exſultationes ſucclamationéſq; populi. Victorem autem ſe ipſe pronuntiabat. Qua de cauſſa & præconio vbique contendit. Ac ne cuius alterius hieronicarũ memoria, aut veſtigiũ exſtaret vſquam, ſubuerti & vnco trahi, abiicique in latrinas omnium ſtatuas & imagines imperauit. Aurigauit quoque plurifariã, Olympiis verò etiam decemiugem: quamuis idipſum in rege Mithridate, carmine quodam ſuo reprehendiſſet. Sed excuſſus curru, ac rurſus repoſitus, cùm perdurare nõ poſſet, deſtitit ante decurſum: nec eo ſecius coronatus eſt. Decedens deinde, prouinciã vniuerſam libertate donauit. ſimúlque iudices ciuitate Romana, & pecunia grandi. Quæ beneficia è medio ſtadio Iſthmiorum die ſua ipſe voce pronuntiauit.* REVER-

25 SVS *è Græcia Neapolim, quòd in ea primùm artẽ protulerat, albus equis introiit, diſiecta parte muri, vt mos hieronicarum eſt. Simili modo Antium, inde Albanũ, inde Romam. Sed & Romã eo curru quo Auguſtus olim triumphauerat, & in veſte purpurea, diſtinctáque ſtellis aureis chlamyde, coronámque capite gerens Olympiacam, dextra manu Pythiam, præeunte pompa cæterarum cum titulis,* vbi, & quos, quo cantionum quóve fabularum argumento viciſſet: *ſequentibus currum ouantium ritu plauſoribus,* AVguſtianos, militéſque ſe triũphi eius *clamitantibus. Dehinc diruto Circi maximi arcu, per Velabrum Forúmque, Palatium & Apollinem petiit. Incedenti paſſim victimæ cæſæ, ſparſo per vias identidem croco, ingeſtæque aues, ac lemniſci, & bellaria. Sacras coronas in cubili circum lectos poſuit. Item ſtatuas ſuas citharœdico habitu. qua nota etiam nummum percuſſit. Ac poſt hæc tantum abfuit à remittendo laxandóque ſtudio: vt conſeruandæ vocis gratia, neque milites vmquam, niſi abſens, aut alio verba pronuntiãte, appellaret: neq; quidquã ſerio iocóve egerit, niſi adſtãte phonaſco, qui moneret, parceret arteriis, ac ſudarium ad os applicaret: multíſque vel amicitiam ſuã obtulerit, vel ſimultatẽ indixerit, prout quiſ-*

26 *que ſe magis parciúſve laudaſſet.* PETVLANTIAM, *libidinem, luxuriam, auaritiam, crudelitatem ſenſim quidem primò & occultè, velut iuuenili errore, exercuit: ſed vt tunc quoque dubium nemini foret, naturæ illa vitia non ætatis eſſe. Poſt crepuſculum ſtatim arrepto pileo vel galero, popinas inibat: circúmque vicos vagabatur ludibundus, nec ſine*

*nec ſine pernicie tamen. Siquidē redeuntes à cœna verberare, ac repu-
gnantes vulnerare, cloacíſque demergere aſſueuerat: tabernulas etiam
effringere & expilare: quintana domi conſtituta, vbi parta & ad licita
tionem diuidendæ prædæ pretium aſſumeretur. Ac ſæpe in eiuſmodi ri-
xis, oculorum & vitæ periculum adiit, à quodam laticlauio, cuius vxo-
rem attrectauerat, propè ad necem cæſus. Quare numquam poſtea ſe
publico illud horæ ſine tribunis commiſit, procul & occultè ſubſequenti
bus. Interdiu quoque clàm geſtatoria ſella delatus in theatrum, ſeditio
nibus pantomimorū ex parte proſcenij ſuperiori, ſignifer ſimul ac ſpe-
ctator aderat. Et cùm ad manus ventū eſſet, lapidibúſque & ſubſelliorū
fragminibus decerneretur, multa & ipſe iecit in populū, atque etiā præ
toris caput conſauciauit.* PAVLATIM *verò inualeſcētibus vitiis, iocu* 27
*laria & latebras omiſit, nullâque diſſimulandi cura ad maiora palā eru
pit. Epulas à medio die ad mediam noctem protrahebat: refotus ſæpius
calidis piſcinis, ac tempore æſtiuo niuatis. Cœnitabâtque nonnumquā
& in publico, Naumachia præcluſa, vel Martio campo, vel Circo maxi
mo, inter ſcortorum totius vrbis ambubaiarúmque miniſteria. Quoties
Oſtiam Tiberi deflueret, aut Baianum ſinum præternauigaret, diſpoſi-
tæ per litora & ripas diuerſoria tabernæ parabantur, inſignes ganeæ &
matronarum inſtitorio copas imitantium, atque hinc inde hortantium
vt appelleret. Indicebat & familiaribus cœnas, quorum vni mitellita
quadragies* HS. *conſtitit, alteri pluris aliquanto abſortio roſaria.* *

Super ingenuorum pædagogia, & nuptarum concubinatus, Veſtali 28
*virgini Rubriæ vim intulit. Acten libertam paullum abfuit quin iuſto
matrimonio ſibi coniungeret: ſubmiſſis conſularibus viris qui regio ge-
nere ortam peierarent. Puerum Sporum, exſectis teſtibus, etiam in mu-
liebrē naturam transfigurare conatus eſt: cū dote & flameo per ſollenne
nuptiarum celeberrimo officio, deductū ad ſe pro vxore habuit. Exſtát-
que cuiuſdam nō inſcitus iocus,* Bene agi potuiſſe cum rebus huma
nis, ſi Domitius pater talem habuiſſet vxorem. *Hunc Sporū AV-
guſtarum ornamentis excultum, lecticáque vectum, & circa conuen-
tus mercatúſque Græciæ, ac mox Romæ circa Sigillaria, comitatus eſt, i-
dentidem exoſculans. Nam matris concubitum appetiſſe, & ab obtrecta
toribus eius, ne ferox & impotens mulier & hoc genere gratiæ præua-
leret, deterritum nemo dubitauit: vtique poſtquam meretricem, quam
fama erat Agrippinæ ſimillimam, inter concubinas recepit. Olim etiam
quoties lectica cum matre veheretur, libidinatum inceſtè, ac maculis
veſtis proditum affirmant. Suam quidem pudicitiam vſque adeo pro-* 29
*ſtituit, vt contaminatis penè omnibus membris, nouiſſimè quaſi genus
luxus excogitaret: quatenus feræ pelle contectus emitteretur è cauea,
virorúmque ac fœminarum ad ſtipitem deligatorum inguina inua-*

*deret: & cùm affatim deſeuiſſet, conficeretur à Doryphoro liberto: cui e-
tiam, ſicut ipſi Sporus, ita ipſe denupſit: voces quoque & eiulatus vim
patientium virginum imitatus. Ex nonnullis comperi, perſuaſiſſimum
habuiſſe eum, neminem hominem pudicum, aut vlla corporis parte pu-
rum eſſe: verùm pleroſque diſſimulare vitium, & calliditate obtegere:
ideóque profeſſis apud ſe obſcœnitatē, cætera quoque conceſſiſſe delicta.*

30 DIVITIARVM *& pecuniæ fructū non alium putabat quàm profu-
ſionem: ſordidos ac deparcos eſſe quibus ratio impenſarum conſtaret:
prælautos veréque magnificos qui abuterentur ac perderēt. Laudabat
mirabatúrque auunculum Caium, nullo magis nomine quā quòd ingen-
tes à Tiberio relictas opes in breui ſpatio prodegiſſet. Quare nec largiē-
di nec abſumendi modum tenuit. In Tiridatem, quod vix credibile vi-
deatur, octingena nummûm millia diurna erogauit, abeuntique ſuper
HS. millies contulit. Menecratem citharœdum & Spicillum mirmillo-
nem triumphalium virorum patrimoniis ædibúſque donauit. Cercopi-
thecum Panerotem fœneratorem, & vrbanis ruſticiſque prædiis locu-
pletatum, propè regio extulit funere. Nullam veſtem bis induit. Qua-
dringenis in punctum HS. aleam luſit. Piſcatus eſt rete aurato, purpura
coccoque funibus nexis. Nunquam carrucis minus mille feciſſe iter tra-
ditur, ſoleis mularū argenteis, canuſinatis mulionibus, armillata & pha-*
31 *lerata cum Mazacum turba, atque curſorum. Non in alia re damnoſior
quàm in ædificando. Domum à Palatio Eſquilias vſque fecit. Quam pri-
mò* Tranſitoriam, *mox, incendio abſumtam, reſtitutámque,* Auream
*nominauit. De cuius ſpatio atque cultu ſuffecerit hoc retuliſſe. Veſtibu-
lum eius fuit, in quo coloſſus centum viginti pedum ſtaret ipſius effigie:
tanta laxitas, vt porticus triplices milliarias haberet: item ſtagnum ma-
ris inſtar, circumſeptum ædificiis ad vrbium ſpeciem. Rura inſuper ar-
uis atque vinetis & paſcuis, ſiluiſque, varia cum multitudine omnis ge-
neris pecudum ac ferarum. In cæteris partibus cuncta auro lita, diſtin-
cta gemmis vnionúmque conchis erant. Cœnationes laqueatæ tabulis
eburneis verſatilibus, vt flores, fiſtulis, vt vnguenta deſuper ſpargeren-
tur. Præcipua cœnationum rotunda, quæ perpetuò diebus ac noctibus
vice mundi circumageretur: balineæ marinis & Albulis fluentes aquis.
Eiuſmodi domum cùm abſolutam dedicaret, hactenus comprobauit, vt
ſe diceret* quaſi hominem tandem habitare cœpiſſe. *Præterea in-
choabat piſcinam à Miſeno ad Auernum lacum, contectam, porticibus
concluſam, quò quidquid totis Baiis calidarum eſſet conuerteretur. Foſ-
ſam ab Auerno Oſtiam vſque, vt nauibus nec tamen mari iretur, longi-
tudinis per centum ſexaginta millia: latitudinis, qua contrariæ quin-
queremes commearent. Quorum operum perficiendorum gratia, quod
vbique eſſet cuſtodiæ in Italiam deportari, etiam ſcelere conuictos, nō-*

niſi

niſi ad opus damnari, præceperat. Ad hunc impendiorum furorem ſu-
per fiduciam imperij, etiam ſpe quadam repentina immenſarum & re-
conditarum opum impulſus eſt: ex indicio equitis Rom. pro comperto
pollicentis, theſauros antiquiſſimæ gazæ, quos Dido regina fugiens Ty A. V. C. DCCCXVIII.
ro ſecū extuliſſet, eſſe in Africa vaſtiſſimis ſpecubus abditos, ac poſſe e- 32
rui paruula molientium opera. Verùm vt ſpes fefellit, deſtitutus, atque
ita iam exhauſtus & egens, vt ſtipendia quoque militum, & commoda
veteranorum protrahi ac differri neceſſe eſſet, calumniis rapiniſque in
tēdit animum. Ante omnia inſtituit vt è libertorum defunctorū bonis
pro ſemiſſe dodrans cogeretur ei, ſi qui ſine probabili cauſſa eo nomine
eſſent quo fuiſſent illæ familiæ quas ipſe cōtingeret: deinde vt ingrato-
rū in principem teſtamēta ad fiſcum pertinerēt: ac ne impune eſſet ſtu-
dioſis iuris qui ſcripſiſſent vel dictaſſent ea: tū vt lege maieſtatis facta
dictáque omnia, quibus modò delator nō deeſſet, tenerētur. Reuocauit
& præmia coronarum, quæ vnquam ſibi in certaminibus ciuitates de-
tuliſſent. Et cùm interdixiſſet vſum amethyſtini ac Tyrij coloris, ſub-
miſiſſetque qui nūdinarum die pauculas vncias venderet: præcluſit cū-
ctos negotiatores. Quin etiā inter canendū animaduerſam matronā è
ſpectaculis, vetita purpura cultam, demonſtraſſe procuratoribus ſuis cre
ditur: detractámque illicò, nō veſte modò ſed & bonis exuit. Nulli dele
gauit officium, vt non adiiceret: ſcis quid mihi opus ſit: &, hoc aga
mus ne quis quidquam habeat. Vltimo, templis, cōpluribus dona de
traxit, ſimulacráque ex auro vel argento fabricata conflauit: in his Pe
natium deorum, quæ mox Galba reſtituit. PARRICIDIA & cædes à 33
Claudio exorſus eſt. cuius necis, etſi non auctor, at conſcius fuit: neque
diſſimulanter, vt qui boletos, in quo cibi genere venenum is acceperat,
quaſi deorum cibum, poſthac prouerbio Græco collaudare ſit ſolitus. Cer
tè omnibus rerum verborúmque contumeliis mortuum inſectatus eſt,
modò ſtultitiæ, modò ſæuitiæ arguens. Nam & morari eum inter ho-
mines deſiiſſe, producta prima ſyllaba iocabatur: multáque decreta &
conſtituta, vt inſipientis atque deliri, pro irritis habuit. Denique buſtū
eius conſepiri, niſi humili leuique materia, neglexit. Britannicum, non
minus æmulatione vocis quæ illi iucundior ſuppetebat, quàm metu ne
quandoque apud hominum gratiam paternæ memoriæ præualeret, ve-
neno aggreſſus eſt. Quod acceptum à quadam Locuſta, venenariorum
indice, cum opinione tardiùs cederet, ventre modò Britannici moto: ac
cerſitam mulierem ſua manu verberauit, arguens pro veneno remediū
dediſſe. Excuſantique minus datum ad occultādam facinoris inuidiā:
Sanè, inquit, legem Iuliam timeo: coegítque ſe coram in cubiculo
quàm poſſet velociſſimum ac præſentaneum coquere. Deinde in hæ-
do expertus, poſtquam is quinque horas protraxit: iterum ac ſæpius

recoctum,porcello obiecit. Quo ſtatim exanimato, inferri in tricliniũ, darique cœnanti ſecum Britannico imperauit. Et cùm ille ad primum guſtum concidiſſet, comitiali morbo ex conſuetudine correptum apud conuiuas ementitus, poſtero die raptim inter maximos imbres tranſlatitio extulit funere. Locuſtæ pro nauata opera, impunitatẽ prædiáque
34 ampla, ſed & diſcipulos dedit. Matrem, dicta factáque ſua exquirentem acerbiùs & corrigẽtem, hactenus primò grauabatur, vt inuidia identidem oneraret, quaſi ceſſurus imperio, Rhodúmque abiturus: mox & honore omni & poteſtate priuauit: abductáq; militum & Germanorũ ſtatione, cõtubernio quoque ac palatio expulit. Neque in diuexãda quidquam penſi habuit: ſubmiſsis & qui Romæ morantem, litibus, & in ſeceſſu quieſcentem, per conuitia & iocos, terra marique præteruehẽtes inquietarent. Verùm minis eius ac violẽtia territus perdere ſtatuit. Et cùm veneno ter tentaſſet, ſentirétque antidotis præmunitã: lacunaria, quæ noctu ſuper dormientem laxata machina deciderent, parauit. Hoc conſilio per cõſcios parum celato, ſolutilem nauem, cuius vel naufragio vel cameræ ruina periret, cõmentus eſt. Atque ita reconciliatione ſimulata, iucũdiſsimis litteris Baias euocauit ad ſollẽnia Quinquatriũ ſimul celebrãda: datóq; negotio trierarchis, qui Liburnicã, qua aduecta erat, velut fortuito concurſu confringerent, protraxit conuiuium. Repetẽtique Baulos, in locum corrupti nauigij, machinoſum illud obtulit, hilare proſecutus: atque in digreſſu papillas quoque exoſculatus, reliquum temporis cum magna trepidatione vigilauit, cœptorum opperiens exitum. Sed vt diuerſa omnia, nandóque euaſiſſe eam, comperit, inops conſilij, L. Agerniũ, libertum eius, ſaluã & incolumem cum gaudio nuntiantem, obiecto clàm iuxta pugione, vt percuſſorem ſibi ſubornatũ arripi conſtringíque iuſsit, matremque occidi: quaſi deprehenſum crimen voluntaria morte vitaſſet. Addũtur his atrociora, nec incertis auctoribus, ad viſendum interfectæ cadauer accurriſſe, contrectaſſe membra, alia vituperaſſe, alia laudaſſe, ſitíque interim oborta, bibiſſe. Neque tamẽ ſceleris conſcientiam, quamquam & militum & ſenatus populíque gratulationibus confirmaretur, aut ſtatim aut vmquam poſtea ferre potuit: ſæpe confeſſus exagitari ſe materna ſpecie, verberibus Furiarũ, ac tædis ardentibus. Quin & facto per Magos ſacro, euocare Manes, & exorare tentauit. Peregrinatione quidẽ Græciæ, Eleuſiniis ſacris, quorum imitatione impii & ſcelerati voce præconis ſubmouerẽtur, intereſſe non auſus eſt. Iunxitque parricidis matris amitæ necẽ. Quã cùm ex duritia alui cubantẽ viſitaret: & illa tractãs lanuginẽ eius, vt aſſolet, iam grandis natu, per blanditias fortè dixiſſet, Simul hanc excepero, mori volo: conuerſus ad proximos, confeſtim ſe poſiturum velut irridens ait: præcepitque medicis vt largiùs purgarent ægram. Nam nec

dum

dum defuncta bona inuaſit, ſuppreſſo teſtamento, ne quid abſcederet.

35 Vxores præter Octauiam duas poſtea duxit. Poppæam Sabinam, quæſtorio patre natam, & equiti Romano antè nuptam: deinde Statiliam Meſſalinam Tauri bis conſulis ac triumphalis abneptem. Qua vt potiretur, virum eius Atticum Veſtinum Cos. in honore ipſo trucidauit. A. V. C. DCCCXV. Octauiæ conſuetudinē citò aſpernatus, corripiētibus amicis, ſufficere illi debere reſpōdit vxoria ornamenta. Eandē mox ſæpe fruſtra ſtrangulare meditatus, dimiſit vt ſterilē: ſed improbante diuortiū populo, nec parcente conuitiis, etiam relegauit. Denique occîdit ſub crimine adulteriorum, adeò impudenti falſoque, vt in quæſtione pernegantibus cunctis Anicetū pædagogum ſuū indicē ſubiecerit, qui dolo ſtupratam à ſe fateretur. Poppæā duodecimo die poſt diuortiū Octauiæ in matrimoniū acceptam, dilexit vnicè. DCCCXVIII Et tamen ipſam quoque ictu calcis occîdit: quòd ſe ex aurigatione ſerò reuerſum, grauida & ægra conuitiis inceſſerat. Ex hac filiā tulit Claudiam AVguſtam, amiſítque admodū infantē. Nullum adeò neceſſitudinis genus eſt quod nō ſcelere perculerit. Antoniā Claudij filiā recuſantē poſt Poppææ mortem nuptias ſuas, quaſi molitricē nouarū rerū, interemit. Similiter interemit cæteros, aut affinitate aliqua ſibi aut propinquitate cōiunctos. In quibus AVlum Plantium iuuenē: quem cùm ante mortē per vim cōſtupraſſet: Eat nūc, inquit, mater mea, & ſucceſſorem meum oſculetur: iactans dilectū ab ea, & ad ſpem imperij impulſum. Priuignum Rufinum Criſpinum, Poppæa natū, impuberē adhuc, quia ferebatur ducatus & imperia ludere, mergendum mari, dum piſcaretur, ſeruis ipſius demandauit. Tuſcum nutricis filium relegauit, quòd in procuratione AEgypti, balneis in aduentum ſuum exſtructis lauiſſet. Senecam præceptorem ad necem cōpulit: quamuis ſæpe cōmeatū petenti, boniſq; cedenti, perſanctè iuraſſet, ſuſpectum ſe fruſtra, periturúmque potius quàm nociturum ei. Burro præfecto remedium ad fauces pollicitus, toxicum miſit. Libertos diuites & ſenes olim adoptionis, mox dominationis ſuæ fautores, atque rectores, veneno partim cibis, partim potionibus indito, intercepit.

36 Nec minore ſæuitia foris & in exteros graſſatus eſt. Stella crinita, quæ ſummis poteſtatibus exitiū portēdere vulgò putatur, per cōtinuas noctes oriri cœperat. Anxius ea re, vt ex Babilo aſtrologo didicit, ſolere reges talia oſtenta cæde aliqua illuſtri expiare, atq; à ſemet in capita procerū depellere: nobiliſſimo cuiq; exitiū deſtinauit. Enimuero multò magis & quaſi per iuſtam cauſam duabus cōiurationibus promulgatis: quarū prior maiórq; Piſoniana, Romæ: poſterior, Viniciana, Beneuenti cōflata atq; detecta eſt. Coniurati è vinculis triplicium catenarū dixere cauſſam: cùm quidā crimen vltro faterentur, nonnulli etiam imputarent, tamquam aliter illi non poſſent niſi morte ſuccurrere, dedecorato

flagitiis omnibus. Dānatorum liberi vrbe pulſi, enectíque veneno aut
fame. Conſtat quoſdam cum pædagogis & capſariis vno prādio pariter
37 *necatos, alios diurnum victum prohibitos quærere. Nullus poſthac ad-*
hibitus delectus aut modus interimendi quoſcumque libuiſſet, qua-
cumque de cauſſa. Sed ne de pluribus referam, Saludieno Orfito obie-
ctum eſt quòd tabernas tres de domo ſua circa forum ciuitatibus ad ſta
tionem locaſſet: Caſsio Lōgino iuriſconſulto, ac luminibus orbato, quòd
in vetere gentili ſtemmate C. Caſsij percuſſoris Cæſaris imagines reſti-
tuiſſet: Pæto Thraſeæ, triſtior & pædagogi vultus. Mori iuſsis non am-
pliùs quàm horarium ſpatium dabat. Ac ne quid moræ interueniret,
medicos admouebat, qui cunctantes continuò curarent. *Ita enim*
vocabat, venas mortis gratia incidere. Creditur etiam polyphago cui-
dam AEgyptij generis, crudam carnem & quidquid daretur mandere
aſſueto, concupiſſe viuos homines laniandos abſumendóſque, obiicere.
Elatus inflatúſque tantis velut ſucceſsibus, negauit quemquam prin
cipum ſciſſe quid ſibi liceret. *Multáſque nec dubias ſignificationes*
ſæpe iecit, ne reliquis quidem ſe parſurum ſenatoribus: eúmque ordi-
nem ſublaturum quandoque è Rep. ac prouincias & exercitus equiti
Rom. ac libertis permiſſurum. Certè neque adueniens, neque proficiſ-
cens, quemquam oſculo impertiuit, ac ne reſalutatione quidem. Et in
auſpicādo opere Iſthmi, magna frequētia clarè, Vt ſibi ac pop. Ro. be
38 ne res verteret, *optauit: diſsimulata ſenatus mentione. Sed nec popu*
lo aut mœnibus patriæ pepercit. Dicēte quodam in ſermone communi,

Ε᾽μοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί:

immo, *inquit,* ἐμοῦ ζῶντος. *Planéque ita fecit: nam quaſi offenſus defor-*
mitate veterum ædificiorum, & anguſtiis flexuríſque vicorum, incēdit
vrbem tam palàm, vt plerique conſulares, cubicularios eius, cum ſtupa
tædáque, in prædiis ſuis deprehenſos non attigerint: & quædā horrea
circa domum AVreā, quorum ſpatium maximè deſiderabat, vt bellicis
machinis labefactata, atque inflammata ſint, quòd ſaxeo muro conſtru
cta erant. Per ſex dies, ſeptémque noctes ea clade ſæuitū eſt, ad monu-
mentorū buſtorúmque diuerſoria plebe compulſa. Tunc præter immen
ſum numerum inſularum, domus priſcorum ducum arſerunt, hoſtilibus
adhuc ſpoliis adornatæ, deorúmque ædes ab regibus, ac deinde Punicis
ac Gallicis bellis votæ dedicatæque: & quidquid viſendum atque me-
morabile ex antiquitate durauerat. Hoc incendium è turri Mæcenatia
na proſpectans, lætúſque flammæ, *vt aiebat,* pulchritudine, ἅλωσιν
Ilij in illo ſuo ſcenico habitu decantauit. Ac ne non hinc quoque quan-
tum poſſet prædæ & manubiarum inuaderet, pollicitus cadauerum &
ruderum gratuitam egeſtionē, nemini ad reliquias rerum ſuarū adire
permiſit:

permiſit: collationibuſque non receptis modo, verũ & efflagitatis, prouincias priuatorúmque cenſus propè exhauſit. ACCESSERVNT 39 *tantis ex principe malis, probríſque, quædam & fortuita: peſtilentia vnius autumni, qua triginta funerum millia in rationem Libitinæ venerunt: clades Britannica, qua duo præcipua oppida, magna ciuium ſociorúmque cæde direpta ſunt: ignominia ad Orientem legionibus in Armenia ſub iugum miſſis, ægréque Syria retenta. Mirum, & vel præcipuè notabile inter hæc fuit, nihil eum patientiùs quàm maledicta & conuitia hominum tuliſſe: neque in vllos leniorem quàm qui ſe dictis aut carminibus laceſſiſſent, exſtitiſſe. Multa Græcè Latinéque proſcripta, aut vulgata ſunt, ſicut illa,*

Νέρων, Ὀρέστης, Ἀλκμαίων, μητροκτόνοι.

Νεόνυμφον Νέρων, ἰδίαν μητέρ' ἀπέκτεινεν.

Quis negat Æneæ magna de ſtirpe Neronem?
Suſtulit hic matrem, ſuſtulit ille patrem.

Dum tendit citharam noſter, dum cornua Parthus,
Noſter erit Pæan, ille Ἑκατηβελέτης.

Roma domus fiet. Veios migrate Quirites,
Si non & Veios occupat iſta domus.

Sed neque auctores requiſiuit: & quoſdam per indicem delatos ad ſenatum, affici grauiore pœna prohibuit. Tranſeuntem eum Iſidorus Cynicus in publico clara voce corripuerat, quòd Nauplii mala bene cantitaret, ſua bona malè diſponeret. *Et Datus Atellanarum hiſtrio in cantico quodam,* ὑγίαινε πάτερ, ὑγίαινε μῆτερ, *ita demonſtrauerat, vt bibentem natantémque faceret, exitum C. Claudij Agrippinæque ſignificans: & in nouiſſima clauſula,*

Orcus vobis ducit pedes,

ſenatum geſtu notaret: hiſtrionem & philoſophum Nero nihil amplius quàm vrbe Italiáque ſubmouit, vel contemtu omnis infamiæ, vel ne fatendo dolorem, irritaret ingenia. TALEM *principem paullò minus* 40 *XIIII annos perpeſſus terrarum orbis, tandem deſtituit: initium facientibus Gallis, duce Iulio Vindice, qui tum eam prouinciam pro prætore obtinebat. Prædictum à mathematicis Neroni olim erat, fore vt quandoque deſtitueretur: vnde illa vox eius celeberrima,* τὸ τέχνιον πᾶσα γαῖα τρέφει: *quo maiore venia meditaretur citharœdicam artem principi ſibi gratam, priuato neceſſariam. Spoponderunt tamen quidam deſtituto ei ordinationem Orientis, nonnulli nominatim regnum Hieroſolymorum, plures omnis priſtinæ fortunæ reſtitutionem. Cui ſpei pronior,*

Britannia Armeniáque amiſſa, ac rurſus vtraque recepta, defunctum
ſe fatalibus malis exiſtimabat. Vt verò cõſulto Delphis Apolline, ſeptua
geſimum ac tertium annum cauendum ſibi audiuit, quaſi eo demũ obi-
turus, ac nihil coniectans de ætate Galbæ, tanta fiducia, non modò ſene-
ctam, ſed etiam perpetuam ſingularémque concepit felicitatẽ, vt amiſ-
ſis naufragio pretioſiſſimis rebus, non dubitauerit inter ſuos dicere, pi-
ſces eas ſibi relaturos. Neapoli de motu Galliarum cognouit die ipſo
quo matrem occiderat: adeóque lentè ac ſecure tulit, vt gaudentis etiã
ſuſpicionẽ præberet, tamquam occaſione nata ſpoliandarum iure belli
opulentiſſimarum prouinciarum. Statímque in gymnaſium progreſſus,
certantes athletas effuſiſſimo ſtudio ſpectauit. Cœnæ quoque tempore
interpellatus, tumultuoſioribus litteris, hactenus excanduit, vt malum
iis qui deſciſſent, minaretur. Denique per octo continuos dies non reſ-
cribere cuiquam, non mandare quid aut præcipere conatus, rem ſilẽtio
41 obliterauit. Edictis tandẽ Vindicis contumelioſis, & frequentibus per-
motus, ſenatum epiſtola in vltionem ſui reique publicæ adhortatus eſt:
excuſato languore faucium, propter quem non adeſſet. Nihil autem æ-
què doluit quàm vt citharœdum malum ſe increpitum, ac pro Nerone
AEnobarbum appellatum. Et nomen quidem gentile, quod ſibi per con
tumeliam exprobraretur, reſumturum ſe profeſſus eſt, depoſito adopti-
uo. Cætera conuitia vt falſa, non alio argumento refellebat, quàm quòd
etiam inſcitia tantopere laboratæ perfectæque à ſe artis obiiceretur: ſin
gulos ſubinde rogitans, noſſéntne quemquam præſtantiorem. Sed vr-
gẽtibus aliis ſuper alios nuntiis, Romã prætrepidus rediit. Leuitérque
modo in itinere friuolo auſpicio mente recreata, cum annotaſſet inſcul
ptum monumento, militem Gallum ab equite Rom. oppreſſum, trahi cri
nibus, ad eam ſpeciem exiluit gaudio, cœlúmque adorauit. Ac ne tunc
quidem aut ſenatu, aut populo coram appellato, quoſdam è primoribus
viris domum euocauit: tranſactáque raptim conſultatione, reliquam
diei partem per organa hydraulica noui & ignoti generis circũduxit.
Oſtendénſque ſingula, de ratione ac difficultate cuiuſque diſſerens, iám
que ſe etiam prolaturum omnia in theatrum affirmauit, ſi per Vindicẽ
42 liceat. Poſtquam deinde etiam Galbam & Hiſpanias deſciuiſſe cogno-
uit, collapſus, animóque male fracto, diu & ſine voce & propè intermor
tuus iacuit. Vtque reſipuit, veſte deſciſſa, capite conuerberato, actum
de ſe pronuntiauit. Conſolantique nutricula, & aliis quoque iam prin
cipibus ſimilia accidiſſe memoranti, Se verò præter cæteros inaudi-
ta & incognita pati reſpondit, qui ſuum imperium viuus amit-
teret. Nec eo ſecius quidquam ex conſuetudine luxus atque deſidiæ
omiſit vel imminuit. Quinimmo, cùm proſperi quiddam ex prouin-
ciis nuntiatum eſſet, ſuper abundantiſſimam cœnam iocularia in defe-

ctionis

ctionis duces carmina,laſciuéque modulata, quæ vulgò innotuerunt,
etiam geſticulatus eſt: ac ſpectaculis theatri clàm illatus,cuidam ſcenico
placenti nuntiũ miſit,abuti eum occupationibus ſuis. Initio ſtatim 43
tumultus,multa & immania,verũ non abhorrẽtia à ſua natura,credi-
tur deſtinaſſe. Succeſſores,percuſſoreſq́ ſubmittere exercitus, & prouin
cias regentibus quaſi conſpiratis,idemq́ & vnũ ſentientibus,quidquid
vbique exſulũ,quidquid in vrbe hominum Gallicanorũ eſſet,contruci
dare: illos,ne deſciſcentibus aggregarentur: hos,vt cõſcios popularium
ſuorum,atq; fautores. Gallias exercitibus diripiendas permittere: ſena-
tũ vniuerſum veneno per conuiuia necare,vrbem incẽdere feris in po-
pulũ immiſsis,quò difficilius defenderetur. Sed abſterritus,non tam pœ
nitentia quàm perficiendi deſperatione,credénſq; expeditionem neceſ-
ſariam,Coss. ante tẽpus priuauit honore: atq; in vtriuſque locum ſolus
iniit conſulatum,quaſi fatale eſſet,non poſſe Gallias debellari niſi à con
ſule. Ac ſuſceptis faſcibus,cũ poſt epulas triclinio digrederetur, innixus
humeris familiarium,affirmauit, ſimul ac primùm prouinciã attigiſſet,
inermẽ ſe in conſpectum exercituum proditurum, nec quicquam aliud
quàm fleturum. Reuocatíſq; ad pœnitentiam defectoribus,ſequenti die
lætum inter lætos cantaturum epinicia,quæ iam nunc ſibi componi opor
teret. In præparanda expeditione primam curam habuit deligendi ve- 44
hicula,portandis ſcenicis organis,concubináſque, quas ſecum educeret,
tondendi ad virilẽ modum,& ſecuribus peltíſque Amazonicis inſtruẽ
di. Mox tribus vrbanas ad ſacramentum citauit: ac nullo idoneo reſpõ-
dente,certum dominis ſeruorũ numerũ indixit: nec niſi ex tota cuiuſ-
que familia probatiſsimos,ne diſpenſatoribus quidem,aut amanuenſi-
bus exceptis,recepit. Partẽ etiã cenſus omnes ordines conferre iuſsit: &
inſuper inquilinos priuatarũ ædium atque inſularũ,penſionem annuã
repræſentare fiſco. Exegítque ingenti faſtidio & acerbitate nummũ aſ-
perum,argentum poſtulatum,aurum ad obruſam: vt plerique omnẽ col
lationem palàm recuſarent,conſenſu flagitantes, à delatoribus potius
reuocanda præmia quæcunque cepiſſent. Ex annonæ quoque caritate 45
luctantium accreuit inuidia. Nã & fortè accidit,vt in publica fame A-
lexandrina nauis nuntiaretur puluerẽ luctatoribus aulicis aduexiſſe.
Quare omnium in ſe odio concitato,nihil contumeliarum defuit quin
ſubiret. Statuæ eius à vertice currus appoſitus eſt cum inſcriptione Græ
ca,Nunc demum agona eſſe, &,Traheret tandem. Alterius collo
& aſcopera deligata,ſimúlq; titulus,Ego quid potui? ſed tu culeum
meruiſti. Adſcriptũ & columnis, Etiã Gallos eum cantando exci-
taſſe. Iam noctibus iurgia cum ſeruis plerique ſimulantes,crebrò Vindi
cem poſcebant. Terrebatur ad hæc euidentibus portentis ſomniorum & 46
auſpiciorum, & ominum, tum veteribus tum nouis: numquam an-

tea ſomniare ſolitus. Occiſa demum matre, vidit per quietem, nauem ſibi regẽti extortum gubernaculũ: trahique ſe ab Octauia vxore in arctiſſimas tenebras, & modò pennatarum formicarũ multitudine oppleri: modò à ſimulacris gentium ad Pompeij theatrum dedicatarum circuiri, arcerique progreſſu. Aſturconem, quo maximè lætabatur, poſteriore corporis parte in ſimiæ ſpeciem transfiguratum, ac tantùm capite integro hinnitus edere canoros. De Mauſoleo ſponte foribus patefactis exaudita vox eſt, nomine eum cientis. Kalend. Ianuarij exornati Lares in ipſo ſacrificij apparatu conciderũt. Auſpicanti Sporus anulũ muneri obtulit: cuius gemmæ ſculptura erat, Proſerpinę raptus. Votorũ nũcupatione magna iã ordinũ frequẽtia vix repertæ Capitolij claues. Cùm ex oratione eius, qua in Vindicem perorabat, recitaretur in ſenatu, daturos pœnas ſceleratos, ac breui dignum exitum facturos, conclamatum eſt ab vniuerſis: Tu facies AVguſte. Obſeruatum etiam fuerat, nouiſſimam fabulam cantaſſe eum publicè OEdipodem exſulem, atque in hoc decidiſſe verſu,

Θανεῖν μ' ἄνωγε σύγγαμος, μήτηρ, πατήρ.

47 Nuntiata interim etiam cæterorum exercituum defectione, litteras prandenti ſibi redditas concerpſit, menſam ſubuertit: duos ſcyphos gratiſſimi vſus, quos Homericos à cælatura carminum Homeri vocabat, ſolo illiſit: ac ſumto à Locuſta veneno, & in auream pyxidem condito, tranſiit in hortos Seruilianos. Vbi præmiſſis libertorum fidiſſimis Oſtiam, ad claſſem præparandam, tribunos centurionéſque prætorij de fugæ ſocietate tentauit. Sed partim tergiuerſantibus, partim apertè detrectantibus, vno verò etiam proclamante,

Vſque adeóne mori miſerum eſt?

varia agitauit: Parthóſne an Galbam ſupplex peteret, an atratus prodiret in publicum, próque Roſtris quãta maxima poſſet miſeratione veniã præteritorum precaretur: ac ni flexiſſet animos, vel AEgypti præfecturã cõcedi ſibi oraret. Inuentus eſt poſtea in ſcrinio eius hac de re ſermo formatus. Sed deterritum putant, ne prius quàm in forum perueniret, diſcerperetur. Sic cogitatione in poſterum diem dilata, ad mediã ferè noctẽ excitatus, vt cõperit ſtationẽ militum receſſiſſe, proſiluit è lecto, miſitque circum amicos. Et quia nihil à quoquã renuntiabatur, ipſe cum paucis hoſpitia ſingulorũ adiit. Verũ clauſis omniũ foribus, reſpõdẽte nullo, in cubiculũ rediit: vnde iã & cuſtodes diffugerãt, direptis etiã ſtragulis, amota & pyxide veneni. Ac ſtatim Spicillũ mirmillonẽ, vel quẽlibet alium percuſſorẽ, cuius manu periret, requiſiuit. Et nemine reperto: Ergo ego, inquit, nec amicum habeo, nec inimicum? procurrítque quaſi præcipitaturus ſe in Tiberim. Sed re-

reuocato

nocato rurſus impetu, aliquid ſecretioris latebræ ad colligendũ animũ deſiderauit: & offerente Phaõte liberto ſuburbanum ſuum inter Salariã & Nomentanam viã circa quartum milliarium: vt erat nudo pede atque tunicatus, pænulam obſoleti coloris ſuperinduit: adopertóque capite, & ante faciem obtento ſudario, equum inſcendit, quatuor ſolùm comitantibus, inter quos & Sporus erat. Statimque tremore terræ, & fulgure aduerſo pauefactus, audiit ex proximis caſtris clamorẽ militũ, & ſibi aduerſa & Galbæ proſpera ominantium: etiã ex obuiis viatoribus quendam dicentem, Hi Neronem perſequũtur: *alium ſciſcitantem,* Ecquid in vrbe noui de Nerone? *Equo autem odore abiecti in via cadaueris conſternato, detecta facie agnitus eſt à quodã Miſſicio prætoriano, & ſalutatus. Vt ad diuerticulũ ventũ eſt, dimiſſis equis inter fruticeta ac vepres, per arundineti ſemitã ægrè, nec niſi ſtrata ſub pedibus veſte, ad aduerſum villæ parietem euaſit. Ibi hortãte eodẽ Phaonte, vt interim in ſpecũ egeſtæ harenæ cõcederet, negauit* ſe viuum ſub terrá iturum: *ac parumper commoratus, dum clandeſtinus ad villã introitus pararetur, aquã ex ſubiecta lacuna potaturus manu hauſit: &* Hæc eſt, *inquit,* Neronis decocta. *Deinde diuulſa ſentibus pænula traiectos ſurculos raſit: atque ita quadrupes per anguſtias effoſſæ cauernæ receptus, in proximã cellã decubuit ſuper lectũ modicella culcita, vetere pallio ſtrato inſtructum. Faméque interim & ſiti interpellante, panem quidẽ ſordidũ oblatũ aſpernatus eſt, aquæ autem tepidæ aliquantulum bibit.*

49 *Tunc vnoquoque hinc inde inſtante, vt quàm primùm ſe impendentibus contumeliis eriperet, ſcrobẽ coram fieri imperauit, dimenſus ad corporis ſui modulum: componíque ſimul, ſi qua inuenirentur, fruſta marmoris, & aquam ſimul ac ligna conferri, curãdo mox cadaueri, flẽs ad ſingula, atque identidem dictitans:* Qualis artifex pereo! *Inter moras perlatos à curſore Phaontis codicillos præripuit, legítque* ſe hoſtem à ſenatu iudicatum & quæri, vt puniatur more maiorum. *Interrogauítque quale id genus eſſet pœnæ. Et cùm cõperiſſet nudi hominis ceruicem inſeri furcæ, corpus virgis ad necem cædi: conterritus, duos pugiones, quos ſecũ tulerat, arripuit: tẽtatáque vtriuſque acie, rurſus cõdidit, cauſſatus* nondum adeſſe fatalem horam. *Ac modò Sporum hortabatur, vt lamentari ac plangere inciperet: modò orabat, vt ſe aliquis ad mortem capeſſendam exemplo iuuaret: interdum ſegnitiem ſuam his verbis increpabat:* Viuo deformiter ac turpiter, οὐ πρέπει Νέρωνι, οὐ πρέπει νήφειν δεῖ ἐν τοῖς τοιούτοις. ἄγε ἔγειρε σεαυτόν. *Iámque equites appropinquabant, quibus præceptum erat vt viuum eum attraherent. Quod vt ſenſit, trepidanter effatus,*

Ἵππων μ᾽ ὠκυπόδων ἀμφὶ κτύπος οὔατα βάλλει: Ιλιάδ. κ.

ferrum iugulo adegit, iuuante Epaphrodito, a libellis Semianimiſque
adhuc interrumpenti centurioni, & penula ad vulnus appoſita, in au-
xilium ſe veniſſe ſimulanti, non aliud reſpondit, quàm Serò, & Hæc
eſt fides. *Atque in ea voce defecit, exſtantibus rigẽtibúſque oculis vſ-*
que ad horrorem formidinémque viſentium. Nihil prius ac magis à co-
mitibus exegerat, quàm ne poteſtas cuiquam capitis ſui fieret: ſed vt,
quoquo modo, totus cremaretur. Permiſit hoc Icelus Galbæ libertus, nõ
multò antè vinculis exſolutus, in quæ primo tumultu coniectus fuerat.
50 *Funeratus eſt impenſa ducentorum millium, ſtragulis albis auro in-*
textis, quibus vſus Kalend. Ianuary fuerat. Reliquias Ecloge & Alexã-
dra nutrices cum Acte concubina gentili Domitiorum monumento
condiderunt: quod proſpicitur è campo Martio impoſitum colle horto-
rum. In eo monumento ſolium Porphyretici marmoris ſuperſtanti
51 *Lunenſi ara circumſeptum eſt lapide Thaſio.* STATVRA *fuit pæne iu-*
ſta: corpore maculoſo & fœdo: ſufflauo capillo: vultu pulcro magis quàm
venuſto: oculis cæſiis & hebetioribus: ceruice obeſa, ventre proiecto,
gracillimis cruribus, valetudine proſpera. Nam qui luxuriæ immode-
ratiſſimæ eſſet, ter omnino per XIIII *annos languit: atque ita, vt ne-*
que vino, neque conſuetudine reliqua abſtineret. Circa cultum habi-
túmque adeò pudendus, vt comam ſemper in gradus formatam, pere-
grinatione Achaica etiã ponè verticem ſummiſerit: ac plerumque ſyn-
theſinam indutus, ligato circum collum ſudario prodierit in publicum,
52 *ſine cinctu, & diſcalceatus.* LIBERALES *diſciplinas omnes fere puer*
attigit. Sed à philoſophia eum mater auertit: monens, imperaturo con-
trariam eſſe: à cognitione veterum oratorum Seneca præceptor, quò
diutius in admiratione ſui detineret. Itaque ad poëticã pronus carmi-
na libenter ac ſine labore compoſuit: nec, vt quidam putant, aliena pro
ſuis edidit. Venêre in manus meas pugillares libellique cum quibuſdã
notiſſimis verſibus ipſius chirographo ſcriptis: vt facilè appareret, non
trãſlatos, aut dictãte aliquo exceptos, ſed planè quaſi à cogitãte atq; ge-
nerãte exaratos: ita multa & deleta & inducta & ſuperſcripta inerãt.
53 *Habuit & pingendi fingendique maximè non mediocre ſtudium.*
Maximè autem popularitate efferebatur, omnium æmulus, qui quoquo
modo animum vulgi mouerent. Exiit opinio poſt ſcenicas coronas pro-
ximo luſtro deſcenſurum eum ad Olympia inter athletas. Nam lucta-
batur aſſiduè: nec aliter certamina gymnica Græcia tota ſpectauerat,
quàm brabeutarum more in ſtadio humi aſſidẽs: ac ſi qua paria lõgiùs
receſſiſſent, in medium manibus ſuis protrahens. Deſtinauerat etiam
qui Apollinem cantu, Solem aurigando æquiparare exiſtimaretur, imi-
tari & Herculis facta. Præparatúmque leonem aiũt, quẽ vel claua vel
brachiorum nexibus in Amphitheatri harena ſpectante populo nudus
elideret.

elideret. Sub exitu quidem vitæ palàm vouerat ſi ſibi incolumis ſta- 54
tus permanſiſſet, proditurum ſe partæ victoriæ ludis, etiam hydraulã
& choraulam, & vtricularium, ac nouiſſimo die hiſtrionẽ, ſaltaturúm-
que Virgilij Turnum. Et ſunt qui tradant Paridem hiſtrionẽ occiſum
ab eo, quaſi grauem aduerſarium. Erat illi æternitatis perpetuæque fa- 55
mæ cupido, ſed inconſulta. Ideóque multis rebus ac locis vetere appella
tione detracta, nouam induxit ex ſuo nomine. Menſem quoque Apri-
lem, Neroneũ appellauit. Deſtinauerat & Romam Neropolim nuncu-
pare. Religionum vſquequaque contemtor, præter vnius deæ Syriæ. 56
Hanc mox ita ſpreuit, vt vrina contaminaret: alia ſuperſtitione captus
in qua ſola pertinaciſſimè hæſit. Siquidem icunculam puellarem, cùm
quaſi remedium inſidiarum à plebeio quodam & ignoto muneri acce-
piſſet, detecta confeſtim coniuratione pro ſummo numine triníſque in
die ſacrificiis colere perſeuerauit: volebâtque credi monitione eius fu-
tura prænoſcere. Ante paucos quàm periret menſes, attendit & exſti-
*ſpicio, nec vmquã litauit. O*BIIT *ſecũdo & trigeſimo ætatis anno, die 57*
quo quondã Octauiã interemerat. Tãtúmque gaudiũ publicè præbuit, A.V.C. DCCCXXI.
vt plebs pileata tota vrbe diſcurreret. Et tamen non defuerunt qui per
longum tempus vernis æſtiuiſque floribus tumulum eius ornarent: ac
modò imagines prætextatas in Roſtris proferrent, modo edicta, quaſi
viuentis, & breui magno inimicorũ malo reuerſuri. Quinetiam Volo-
geſus Parthorum rex, miſſis ad ſenatum legatis de inſtauranda ſocieta
te, hoc etiam magnopere orauit, vt Neronis memoria coleretur. Deni-
que cùm poſt viginti annos adoleſcente me exſtitiſſet conditio-
nis incerta, qui ſe Neronem eſſe iactaret, tam fauora-
bile nomen eius apud Parthos fuit: vt
vehementer adiutus, & vix
redditus, ſit.

***

C. SVETONI TRANQVILLI LIBER VII.

SER. SVLPICIVS GALBA.

1 PROGENIES *Cæſarum in Nerone defecit. quod futurũ
compluribus quidem ſignis, ſed euidentiſſimis duobus, ap
paruit. Liuiæ olim poſt* AVgusti *ſtatim nuptias Veienta
num ſuum reuiſenti, præteruolãs aquila, gallinã albã, ra-
mulum lauri roſtro tenentem, ita vt rapuerat, demiſit in
gremiu: cúmq; nutriri alitẽ, pangíque ramulum placuiſſet, tanta pullo-
rũ ſoboles prouenit, vt hodie quoq; ea villa* ad Gallinas *vocetur: tale
verò lauretum, vt triumphaturi Cæſares inde laureas decerperent: fuit
que mos triumphantibus, alias cõfeſtim eodẽ loco pangere: & obſerua-
tũ eſt ſub cuiuſq; obitum, arborẽ ab ipſo inſtitutam, elanguiſſe. Ergo no-
uiſſimo Neronis anno, & ſilua omnis exaruit radicitus, & quidquid ibi
gallinarũ erat, interiit: ac ſubinde tacta de cælo Cæſarum æde, capita o-
mnibus ſimul ſtatuis deciderunt:* AVgustíque *ſceptrum è manibus ex-
cuſſum eſt. Neroni* GALBA *ſucceſſit, nullo gradu contingens Cæſarum*
2 *domum: ſed haud dubiè nobiliſſimus, magnáque & vetere proſapia: vt*
A.V.C. DCCCXXI *qui ſtatuarum titulis* PRONEPOTEM Q. CATVLI
CAPITOLINI *ſemper adſcripſerit: Imperator verò etiam ſtẽ-
ma in atrio propoſuerit, quo paternam originem ad Iouem: maternam,
ad Paſiphaen Minois vxorem referret. Imagines & elogia vniuerſi ge*
3 *neris exſequi longum eſt: familiæ breuiter attingam. Qui primus Sulpi
ciorum cognomen Galbæ tulit, cur, aut vnde traxerit, ambigitur. Qui-
dam putant, quòd oppidum Hiſpaniæ fruſtra diu oppugnatum illitis de
mum galbano facibus ſuccenderit: alij quòd in diuturna valitudine gal
beo, id eſt, remediis lana inuolutis aſſiduè vteretur: nonnulli quòd præ-
pinguis fuerit viſus, quem* galbam *Galli vocent. vel contra, quòd tam
exilis, quàm ſunt animalia, quæ in eſculis naſcũtur, appellantúrque gal-
bæ. Familiam illuſtrauit Ser. Galba conſularis, temporum ſuorum elo-*
DCX. *quentiſſimus: quem tradunt, Hiſpaniam ex prætura obtinentem,* XXX.
DCIII. *Luſitanorum millibus perfidia trucidatis, Viriatini belli cauſſam exſti-*
DCCX. *tiſſe. Eius nepos ob repulſam conſulatus infenſus Iulio Cæſari, cuius le-
gatus in Gallia fuerat, conſpirauit cum Caſſio & Bruto: propter quod
Pedia lege damnatus eſt. Ab hoc ſunt Imperatoris Galbæ auus & pater.*

Auus

Auus clarior ſtudiis quàm dignitate: nõ enim egreſſus præturæ gradũ, multiplicem nec incurioſam hiſtoriam edidit. Pater conſulatu functus, A.V.C. DCCLXXV. *quàm breui corpore atque etiam gibber modicæque in dicendo facultatis, cauſſas induſtriè actitauit. Vxores habuit Mummiam Achaicam, neptem Catuli, proneptem L. Mummij, qui Corinthum excidit: item Liuiam Ocellinam, ditem admodũ & pulcrãm, à qua tamen nobilitatis cauſſa appetitus vltro exiſtimatur, & aliquanto enixius, poſtquã ſubinde inſtanti vitium corporis ſecretò poſita veſte detexit, ne quaſi ignarã fallere videretur. Ex Achaica liberos, Caiũ & Seruiũ procreauit. Quorum maior Caius attritis facultatibus vrbe ceſſit: prohibitúſque à Tiberio ſortiri anno ſuo proconſulatũ, voluntaria morte obiit.* SER. *Galba* 4 *Imperator, M. Valerio Meſſalla. Cn. Lentulo Coss. natus eſt,* I X. *Kal.* DCCLI. *Ianuarij, in villa colli ſuppoſita, prope Terracinam ſiniſtrorſum Fundos petẽtibus. Adoptatus à nouerca ſua, Liuij nomẽ, & Ocellæ cognomẽ aſſumſit, mutato prænomine. Nam & Lucium mox pro Seruio vſque ad tempus imperij vſurpauit. Conſtat AVguſtũ puero adhuc ſalutãti ſe inter æquales, apprehenſa buccula dixiſſe,* καὶ σὺ τέκνον τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παρατρώξῃ. *Sed & Tiberius, cùm cõperiſſet imperaturũ eũ, verùm in ſenecta.* Viuat ſanè, *ait,* quando id ad nos nihil pertinet. *Auo quoque eius fulgur procuranti, cùm exſta de manibus aquila rapuiſſet, & in frugiferam quercum contuliſſet, ſummum ſed ſerum imperium portẽdi familiæ reſponſum eſt. Et ille irridens.* Sanè, *inquit,* cùm mula peperit. *Nihil æquè poſtea Galbã tentantẽ res nouas cõfirmauit, quàm mulæ partus: cæteríſque vt obſcænũ oſtentũ abhorrentibus, ſolus pro lætiſsimo accepit, memor ſacrificij, dictíque aui. Sũta virili toga, ſõniauit fortunã dicentẽ,* ſtare ſe ante fores defeſſam: & niſi ocyus reciperetur, cuicumque obuio prædæ futuram. *Vtque euigilauit aperto atrio, ſimulacrũ æneũ Deæ cubitali maius iuxta limẽ inuenit: idque gremio ſuo Tuſculum, vbi æſtiuare conſueuerat, auexit: & in parte ædiũ cõſecratum, menſtruis deinceps ſupplicationibus & peruigilio anniuerſario coluit. Quamquam autẽ nondum ætate cõſtanti, veterem ciuitatis, exoletúmque morem, ac tantùm in domo ſua hærentem, obſtinatiſsimè retinuit: vt liberti ſeruíque bis die frequentes adeſſent, ac mane ſaluere, veſperi valere ſibi ſinguli dicerent.* I N T E R *liberales diſciplinas* 5 *attẽdit & iuri. Dedit & matrimonio operã: verùm amiſſa vxore Lepida, duobúſque ex ea filiis, remãſit in cœlibatu, neque ſollicitari vlla conditione amplius potuit, ne Agrippina quidẽ viduata morte Domitij, quæ maritum quoque adhuc nec dum cælibem Galbam, adeò omnibus ſollicitauerat modis, vt inter conuentum matronarum correpta iurgio, atque etiam manu pulſata ſit à matre Lepida. Obſeruauit ante omnes Liuiam AVguſtã: cuius & viuæ gratia plurimũ valuit, & mortuæ te-*

ſtamento pæne ditatus eſt. H S. namque quingenties cùm præcipuū inter legatarios habuiſſet, quia notata non perſcripta erat ſumma, herede Tiberio legatum ad quingenta reuocante, ne hoc quidem accepit.

6 HONORIBVS ante legitimum tempus initis, prætor commiſſione ludorum Floralium, nouum ſpectaculi genus, elephantos funambulos DCCLXXVI edidit: exin prouinciæ Aquitaniæ anno ferè præfuit: mox conſulatum per ſex menſes ordinarium geſſit. Euenitque vt in eo ipſe L. Domitio patri Neronis, ipſi Saluius Otho pater Othonis ſuccederet, velut præſagium inſequentis caſus, quo medius inter vtriuſque filios extitit Imperator. A Caio Cæſare, Gætulico ſubſtitutus, poſtridie quàm ad legiones venit, ſolenni fortè ſpectaculo plaudentes inhibuit, data teſſera, vt manus pænulis continerent. Statim per caſtra iactatum eſt,

Diſce miles militare, Galba eſt, non Gætulicus.

Pari ſeueritate interdixit commeatus peti. Veteranum ac tironem militem opere aſſiduo corroborauit: matureq; barbaris, qui iam in Galliam vſque proruperant, coercitis, præſenti quoque Caio talem & ſe & exercitum approbauit, vt inter innumeras contractiſque ex omnibus prouinciis copias, neque teſtimonium neque præmia ampliora vlli perciperent. Ipſe maximè inſignis, quòd campeſtrem decurſionem ſcuto moderatus, etiam ad eſſedum Imperatoris per viginti paſſuum millia cucurrit.

7 CÆDE Caij nuntiata, multis ad occaſionem ſtimulantibus, DCCXCIV. quietem prætulit. Per hoc gratiſſimus Claudio, receptúſque in cohortē amicorum, tantæ dignationis eſt habitus, vt cùm ſubita ei valitudo nec adeò grauis incidiſſet, dilatus ſit expeditionis Britannicæ dies. Africam pro conſule biennio obtinuit, extra ſortem electus ad ordinandam prouinciam, & inteſtina diſſenſione & barbarorum tumultu inquietam. Ordinauitque magna ſeueritatis ac iuſtitiæ cura, etiam in paruulis rebus. Militi, qui per expeditionē annona arctiſſima reſiduum cibariorū tritici modium centum denariis vendidiſſe arguebatur, vetuit, ſimulátque indigere cibo cœpiſſet, à quoquam opem ferri: & is fame extabuit. At in iure dicendo, cùm de proprietate iumenti quæreretur, leuibus vtrimq; argumentis, & teſtibus, ideóque difficili coniectura veritatis, ita decreuit, vt ad lacum, vbi adaquari ſolebat, duceretur capite inuoluto: atque ibidem reuelato, eius eſſet ad quem ſponte ſe à potu recepiſſet.

8 Ob res, & tunc in Africa, & olim in Germania geſtas, ornamenta triumphalia accepit, & ſacerdotium triplex, inter XV. viros, ſodaléſque Titios itē Auguſtales cooptatus: atque ex eo tempore propè ad medium Neronis principatum in ſeceſſu plurimùm vixit: ne ad geſtandum quidem vmquā iter ingreſſus, quàm vt ſecū vehiculo proximo decies H S. in auro efferret, donec in oppido Fundis moranti Hiſpania Tarraconenſis oblata eſt. Accidítque, vt cùm prouinciam ingreſſus ſacrificaret intra ædem

publicam

publicam, puero è miniſtris acerram tenenti, capillus repentè toto capite caneſceret. Nec defuerunt qui interpretarentur, ſignificari rerum mutationem, ſucceſſorúmque iuueni ſenem: hoc eſt, ipſum Neroni. Nec multo pòſt in Cantabriæ lacum fulmen decidit: repertæque ſunt duodecim ſecures, haud ambiguum ſummi Imperij ſignum. Per octo annos variè & inæquabiliter 9
prouinciam rexit. Primò acer, vehemens, & in coercendis quidem delictis vel immodicus. Nam & nummulario non ex fide verſanti pecunias, manus amputauit, menſæque eius affixit. Et tutorem, quòd pupillum, cui ſubſtitutus hæres erat, veneno necaſſet, cruce affecit: implorantique leges, & ciuem Romanum ſe teſtificanti, quaſi ſolatio & honore aliquo pœnam leuaturus, mutari, multóque præter cæteras altiorem & dealbatam ſtatui crucem iuſſit. Paullatim in deſidiam ſegnitiémque conuerſus eſt, ne quid materiæ præberet Neroni: & , vt dicere ſolebat, quòd nemo rationem otij ſui reddere cogeretur. *Carthagine noua conuentum a-* A.V.C. DCCCXXI.
gens, tumultuari Gallias comperit. Legato Aquitaniæ auxilia implorante, ſuperuenerunt Vindicis litteræ, hortantis vt humano generi aſſertorem ducémque ſe accommodaret. *Nec diu cunctatus conditionem partim metu partim ſpe recepit. Nam & mandata Neronis de nece ſua ad procuratores clàm miſſa deprehenderat: & confirmabatur cùm ſecundiſſimis auſpiciis, & ominibus, tum virginis honeſtæ vaticinatione, tanto magis, quòd eadem illa carmina ſacerdos Iouis Cluniæ ex penetrali ſomnio monitus eruerat, ante ducentos annos ſimiliter à fatidica puella pronuntiata. Quorum carminum ſententia erat,* Oriturum quandoque ex Hiſpania principem, dominúmque rerum. Igitur *cùm quaſi* 10
manumiſſioni vacaturus conſcendiſſet tribunal, propoſitis ante ſe damnatorum occiſorúmque à Nerone quàm plurimis imaginibus, & adſtante nobili puero, quem exſulantem ex proxima Baleari inſula, ob id ipſum acciuerat, deplorauit temporum ſtatum, conſalutatúſque IMPERATOR, legatum ſe ſenatus ac populi R. *profeſſus eſt. Deinde iuſtitio indicto, è plebe quidem prouinciæ legiones & auxilia conſcripſit, ſuper exercitum veterem legionis vnius, duarúmque alarum, & cohortium trium. Ac è primoribus prudentia atque ætate præſtantibus, velut inſtar ſenatus, ad quos de maiore re, quoties opus eſſet, referretur, inſtituit. Delegit & equeſtris ordinis iuuenes, qui manente anulorum aureorum vſu, Euocati appellarentur, excubiáſque circa cubiculum ſuum vice militum agerent. Etiam per prouincias edicta dimiſit, auctor ſingulis vniuerſiſque conſpirandi ſimul, & vt qua poſſet quiſque opera, communem cauſſam iuuarent. Per idem ferè tempus in munitione oppidi, quod ſedem bello delegerat, repertus eſt anulus opere antiquo, ſcalptura gemmæ victoriam cum tropæo exprimente. Ac ſubinde Alexandrina nauis Dertoſam appulit armis onuſta, ſine gubernatore, ſine nauta ac vectore vllo: vt nemini*

Britannia Armeniáque amiſſa, ac rurſus vtraque recepta, defunctum ſe fatalibus malis exiſtimabat. Vt verò cõſulto Delphis Apolline, ſeptuageſimum ac tertium annum cauendum ſibi audiuit, quaſi eo demũ obiturus, ac nihil coniectans de ætate Galbæ, tanta fiducia, non modò ſenectam, ſed etiam perpetuam ſingularémque concepit felicitatẽ, vt amiſſis naufragio pretioſiſſimis rebus, non dubitauerit inter ſuos dicere, piſces eas ſibi relaturos. Neapoli de motu Galliarum cognouit die ipſo quo matrem occiderat: adeóque lentè ac ſecurè tulit, vt gaudentis etiã ſuſpicionẽ præberet, tamquam occaſione nata ſpoliandarum iure belli opulentiſſimarum prouinciarum. Statimque in gymnaſium progreſſus, certantes athletas effuſiſſimo ſtudio ſpectauit. Cœna quoque tempore interpellatus, tumultuoſioribus litteris, hactenus excanduit, vt malum iis qui deficiſſent, minaretur. Denique per octo continuos dies non reſcribere cuiquam, non mandare quid aut præcipere conatus, rem ſilẽtio

41 obliterauit. Edictis tandẽ Vindicis contumelioſis, & frequentibus permotus, ſenatum epiſtola in vltionem ſui reique publicæ adhortatus eſt: excuſato languore faucium, propter quem non adeſſet. Nihil autem æquè doluit quàm vt citharœdum malum ſe increpitum, ac pro Nerone AEnobarbum appellatum. Et nomen quidem gentile, quod ſibi per contumeliam exprobraretur, reſumturum ſe profeſſus eſt, depoſito adoptiuo. Cætera conuitia vt falſa, non alio argumento refellebat, quàm quòd etiam inſcitia tantoperè laboratæ perfectæque à ſe artis obiiceretur: ſingulos ſubinde rogitans, noſſéntne quemquam præſtantiorem. Sed vrgẽtibus aliis ſuper alios nuntiis, Romã prætrepidus rediit. Leuitérque modo in itinere friuolo auſpicio mente recreata, cùm annotaſſet inſculptum monumento militem Gallum ab equite Rom. oppreſſum, trahi crinibus, ad eam ſpeciem exiluit gaudio, cælúmque adorauit. Ac ne tunc quidem aut ſenatu, aut populo coram appellato, quoſdam è primoribus viris domum euocauit: tranſactáque raptim conſultatione, reliquam diei partem per organa hydraulica noui & ignoti generis circũduxit. Oſtendénſque ſingula, de ratione ac difficultate cuiuſque differens, iámque ſe etiam prolaturum omnia in theatrum affirmauit, ſi per Vindicẽ

42 liceat. Poſtquam deinde etiam Galbam & Hiſpanias deſciuiſſe cognouit, collapſus, animóque male fracto, diu & ſine voce & propè intermortuus iacuit. Vtque reſipiit, veſte deſciſſa, capite conuerberato, actum de ſe pronuntiauit. Conſolantique nutricula, & aliis quoque iam principibus ſimilia accidiſſe memoranti, Se verò præter cæteros inaudita & incognita pati reſpondit, qui ſuum imperium viuus amitteret. Nec eo ſecius quidquam ex conſuetudine luxus atque deſidiæ omiſit vel imminuit. Quinimmo, cùm proſperi quiddam ex prouinciis nuntiatum eſſet, ſuper abundantiſſimam cœnam iocularia in defe-

ctionis

ctionis duces carmina, laſciuéque modulata, quæ vulgò innotuerunt, etiam geſticulatus eſt: ac ſpectaculis theatri clàm illatus, cuidam ſcenico placenti nuntiũ miſit, abuti eum occupationibus ſuis. Initio ſtatim 43
tumultus, multa & immania, verũ non abhorrẽtia à ſua natura, creditur deſtinaſſe. Succeſſores, percuſſoreſq́; ſubmittere exercitus, & prouincias regentibus quaſi conſpiratis, idemq́; & vnũ ſentientibus, quidquid vbique exſulũ, quidquid in vrbe hominum Gallicanorũ eſſet, contrucidare: illos, ne deſciſcentibus aggregarentur: hos, vt cõſcios popularium ſuorum, atq; fautores. Gallias exercitibus diripiendas permittere: ſenatũ vniuerſum veneno per conuiuia necare, vrbem incẽdere feris in populũ immiſſis, quò difficilius defenderetur. Sed abſterritus, non tam pœnitentia quàm perficiendi deſperatione, credénſq; expeditionem neceſſariam, Coſs. ante tẽpus priuauit honore: atq; in vtriuſque locum ſolus iniit conſulatum, quaſi fatale eſſet, non poſſe Gallias debellari niſi à conſule. Ac ſuſceptis faſcibus, cũ poſt epulas triclinio digrederetur, innixus humeris familiarium, affirmauit, ſimul ac primùm prouinciã attigiſſet, inermẽ ſe in conſpectum exercituum proditurum, nec quicquam aliud quàm fleturum. Reuocatiſq; ad pœnitentiam defectoribus, ſequenti die lætum inter lætos cantaturum epinicia, quæ iam nunc ſibi componi oporteret. In præparanda expeditione primam curam habuit deligendi ve- 44
hicula, portandis ſcenicis organis, concubináſque, quas ſecum educeret, tondendi ad virilẽ modum, & ſecuribus peltiſque Amazonicis inſtruẽdi. Mox tribus vrbanas ad ſacramentum citauit: ac nullo idoneo reſpõdente, certum dominis ſeruorũ numerũ indixit: nec niſi ex tota cuiuſque familia probatiſſimos, ne diſpenſatoribus quidem, aut amanuenſibus exceptis, recepit. Partẽ etiã cenſus omnes ordines conferre iuſſit: & inſuper inquilinos priuatarũ ædium atque inſularũ, penſionem annuã repræſentare fiſco. Exegítque ingenti faſtidio & acerbitate nummũ aſperum, argentum poſtulatum, aurum ad obruſam: vt plerique omnẽ collationem palàm recuſarent, conſenſu flagitantes, à delatoribus potius reuocanda præmia quæcumque cepiſſent. Ex annonæ quoque caritate 45
luctantium accreuit inuidia. Nã & forte accidit, vt in publica fame Alexandrina nauis nuntiaretur puluerẽ luctatoribus aulicis aduexiſſe. Quare omnium in ſe odio concitato, nihil contumeliarum defuit quin ſubiret. Statuæ eius à vertice currus appoſitus eſt cum inſcriptione Græca, Nunc demum agona eſſe, &, Traheret tandem. Alterius collo & aſcopera deligata, ſimúlq; titulus, Ego quid potui? ſed tu culeum meruiſti. Adſcriptũ & columnis, Etiã Gallos eum cantando excitaſſe. Iam noctibus iurgia cum ſeruis plerique ſimulantes, crebrò Vindicem poſcebant. Terrebatur ad hæc euidentibus portentis ſomniorum & 46
auſpiciorum, & ominum, tum veteribus tum nouis: numquam an-

nocato rurſus impetu, aliquid ſecretioris latebræ ad colligendũ animũ deſiderauit: & offerente Phaõte liberto ſuburbanum ſuum inter Salariã & Nomentanam viã circa quartum milliarium: vt erat nudo pede atque tunicatus, pænulam obſoleti coloris ſuperinduit: adopertóque capite, & ante faciem obtento ſudario, equum inſcendit, quatuor ſolùm comitantibus, inter quos & Sporus erat. Statimque tremore terræ, & fulgure aduerſo pauefactus, audiit ex proximis caſtris clamorẽ militũ, & ſibi aduerſa & Galbæ proſpera ominantium: etiã ex obuiis viatoribus quendam dicentem, Hi Neronem perſequũtur: *alium ſciſcitantem,* Ecquid in vrbe noui de Nerone? *Equo autem odore abiecti in via cadaueris conſternato, detecta facie agnitus eſt à quodã Miſſicio prætoriano, & ſalutatus. Vt ad diuerticulũ ventũ eſt, dimiſſis equis inter fruticeta ac vepres, per arundineti ſemitã ægrè, nec niſi ſtrata ſub pedibus veſte, ad aduerſum villæ parietem euaſit. Ibi hortãte eodẽ Phaonte, vt interim in ſpecũ egeſtæ harenæ cõcederet, negauit* ſe viuum ſub terrá iturum: *ac paruumper commoratus, dum clandeſtinus ad villã introitus pararetur, aquã ex ſubiecta lacuna potaturus manu hauſit: &* Hæc eſt, *inquit,* Neronis decocta. *Deinde diuulſa ſentibus pænula traiectos ſurculos raſit: atque ita quadrupes per anguſtias effoſſæ cauernæ receptus, in proximã cellã decubuit ſuper lectũ modicella culcita, vetere pallio ſtrato inſtructum. Faméque interim & ſiti interpellante, panem quidẽ ſordidũ oblatũ aſpernatus eſt, aquæ autem tepidæ aliquantulum bibit. Tunc vnoquoque hinc inde inſtante, vt quàm primùm ſe impen*- 49
dentibus contumeliis eriperet, ſcrobẽ coram fieri imperauit, dimenſus ad corporis ſui modulum: componíque ſimul, ſi qua inuenirentur, fruſta marmoris, & aquam ſimul ac ligna conferri, curãdo mox cadaueri, flẽs ad ſingula, atque idemtidem dictitans: Qualis artifex pereo! *Inter moras perlatos à curſore Phaontis codicillos præripuit, legítque* ſe hoſtem à ſenatu iudicatum & quæri, vt puniatur more maiorum. *Interrogauítque quale id genus eſſet pœnæ. Et cùm cõperiſſet nudi hominis ceruicem inſeri furcæ, corpus virgis ad necem cædi: conterritus, duos pugiones, quos ſecũ tulerat, arripuit: tẽtatáque vtriuſque acie, rurſus cõdidit, cauſſatus* nondum adeſſe fatalem horam. *Ac modò Sporum hortabatur, vt lamentari ac plangere inciperet: modò orabat, vt ſe aliquis ad mortem capeſſendam exemplo iuuaret: interdum ſegnitiem ſuam his verbis increpabat:* Viuo deformiter ac turpiter ὐ πρέπει Νέρωνι, ὐ πρέπει νήφειν δεῖ ἐν τοῖς τοιούτοις. ἄγε ἔγειρε σεαυτόν. *Iámque equites appropinquabant, quibus præceptum erat vt viuum eum attraherent. Quod vt ſenſit, trepidanter effatus,*

Ἵππων μ' ὠκυπόδων ἀμφὶ κτύπος οὔατα βάλλει: Iliad. κ.

ferrum iugulo adegit, iuuante Epaphrodito, a libellis Semianimiſque adhuc interrumpenti centurioni, & pænula ad vulnus appoſita, in auxilium ſe veniſſe ſimulanti, non aliud reſpondit, quàm Serò, &, Hæc eſt fides. Atque in ea voce defecit, exſtantibus rigẽtibúſque oculis vſque ad horrorem formidinémque viſentium. Nihil prius ac magis à comitibus exegerat, quàm ne poteſtas cuiquam capitis ſui fieret: ſed vt, quoquo modo, totus cremaretur. Permiſit hoc Icelus Galbæ libertus, nõ multò antè vinculis exſolutus, in qua primo tumultu coniectus fuerat.

50 Funeratus eſt impenſa ducentorum millium, ſtragulis albis auro intextis, quibus vſus Kalend. Ianuary fuerat. Reliquias Ecloge & Alexãdra nutrices cum Acte concubina gentili Domitiorum monumento condiderunt: quod proſpicitur è campo Martio impoſitum colle hortorum. In eo monumento ſolium Porphyretici marmoris ſuperſtanti

51 Lunenſi ara circumſeptum eſt lapide Thaſio. STATVRA fuit pæne iuſta: corpore maculoſo & fœdo: ſufflauo capillo: vultu pulcro magis quàm venuſto: oculis cæſiis & hebetioribus: ceruice obeſa, ventre proiecto, gracillimis cruribus, valetudine proſpera. Nam qui luxuriæ immoderatiſſimæ eſſet, ter omnino per XIIII annos languit: atque ita, vt neque vino, neque conſuetudine reliqua abſtineret. Circa cultum habitúmque adeò pudendus, vt comam ſemper in gradus formatam, peregrinatione Achaica etiã ponè verticem ſummiſerit: ac plerumque ſynthesinam indutus, ligato circum collum ſudario prodierit in publicum,

52 ſine cinctu, & diſcalceatus. LIBERALES diſciplinas omnes fere puer attigit. Sed à philoſophia eum mater auertit: monens, imperaturo contrariam eſſe: à cognitione veterum oratorum Seneca præceptor, quò diutius in admiratione ſui detineret. Itaque ad poëticã pronus carmina libenter ac ſine labore compoſuit: nec, vt quidam putant, aliena pro ſuis edidit. Venêre in manus meas pugillares libellique cum quibuſdã notiſſimis verſibus ipſius chirographo ſcriptis: vt facilè appareret, non trãſlatos, aut dictãte aliquo exceptos, ſed plane quaſi à cogitãte atq; generãte exaratos: ita multa & deleta & inducta & ſuperſcripta inerãt.

53 Habuit & pingendi fingendique maximè non mediocre ſtudium. Maximè autem popularitate efferebatur, omnium æmulus, qui quoquo modo animum vulgi mouerent. Exiit opinio poſt ſcenicas coronas proximo luſtro deſcenſurum eum ad Olympia inter athletas. Nam luctabatur aſſiduè: nec aliter certamina gymnica Græcia tota ſpectauerat, quàm brabeutarum more in ſtadio humi aſſidẽs: ac ſi qua paria lõgiùs receſſiſſent, in medium manibus ſuis protrahens. Deſtinauerat etiam qui Apollinem cantu, Solem aurigando æquiparare exiſtimaretur, imitari & Herculis facta. Præparatúmque leonem aiũt, quẽ vel claua vel brachiorum nexibus in Amphitheatri harena ſpectante populo nudus elideret.

elideret. Sub exitu quidem vitæ palàm vouerat ſi ſibi incolumis ſta- 54
tus permanſiſſet, proditurum ſe partæ victoriæ ludis, etiam hydraulã
& choraulam, & vtricularium, ac nouiſſimo die hiſtrionẽ, ſaltaturúm-
que Virgilij Turnum. Et ſunt qui tradant Paridem hiſtrionẽ occiſum
ab eo, quaſi grauem aduerſarium. Erat illi æternitatis perpetuæque fa- 55
mæ cupido, ſed inconſulta. Ideóque multis rebus ac locis vetere appella
tione detracta, nouam induxit ex ſuo nomine. Menſem quoque Apri-
lem, Neroneũ appellauit. Deſtinauerat & Romam Neropolim nuncu-
pare. Religionum vſquequaque contemtor, præter vnius deæ Syriæ. 56
Hanc mox ita ſpreuit, vt vrina contaminaret: alia ſuperſtitione captus
in qua ſola pertinaciſſimè hæſit. Siquidem icunculam puellarem, cùm
quaſi remedium inſidiarum à plebeio quodam & ignoto muneri acce-
piſſet, detecta confeſtim coniuratione pro ſummo numine triniſque in
die ſacrificiis colere perſeuerauit: volebátque credi monitione eius fu-
tura prænoſcere. Ante paucos quàm periret menſes, attendit & exſti-
ſpicio, nec vmquã litauit. OBIIT *ſecũdo & trigeſimo ætatis anno, die* 57
quo quondã Octauiã interemerat. Tãtúmque gaudiũ publicè præbuit, A.V.C. DCCCXXI.
vt plebs pileata tota vrbe diſcurreret. Et tamen non defuerunt qui per
longum tempus vernis æſtiuiſque floribus tumulum eius ornarent: ac
modò imagines prætextatas in Roſtris proferrent, modo edicta, quaſi
viuentis, & breui magno inimicorũ malo reuerſuri. Quinetiam Volo-
geſus Parthorum rex, miſſis ad ſenatum legatis de inſtauranda ſocieta
te, hoc etiam magnopere orauit, vt Neronis memoria coleretur. Deni-
que cùm poſt viginti annos adoleſcente me exſtitiſſet conditio-
nis incertæ, qui ſe Neronem eſſe iactaret, tam fauora-
bile nomen eius apud Parthos fuit: vt
vehementer adiutus, & vix
redditus, ſit.

* * *

C. SVETONI TRANQVILLI LIBER VII.

Ser. Svlpicivs Galba.

1 PROGENIES *Cæſarum in Nerone defecit. quod futurũ
compluribus quidem ſignis, ſed euidentiſſimis duobus, ap
paruit. Liuiæ olim poſt AVguſti ſtatim nuptias Veienta
num ſuum reuiſenti, præteruolãs aquila, gallinã albã, ra-
mulum lauri roſtro tenentem, ita vt rapuerat, demiſit in
gremiũ: cúmq; nutriri alitẽ, pangíque ramulum placuiſſet, tanta pullo-
rũ ſoboles prouenit, vt hodie quoq; ea villa* ad Gallinas *vocetur: tale
verò lauretum, vt triumphaturi Cæſares inde laureas decerperent: fuit
que mos triumphantibus, alias cõfeſtim eodẽ loco pangere: & obſerua-
tũ eſt ſub cuiuſq; obitum, arborẽ ab ipſo inſtitutam, elanguiſſe. Ergo no-
uiſſimo Neronis anno, & ſilua omnis exaruit radicitus, & quidquid ibi
gallinarũ erat, interiit: ac ſubinde tacta de cœlo Cæſarum æde, capita o-
mnibus ſimul ſtatuis deciderunt: AVguſtíque ſceptrum è manibus ex-
cuſſum eſt. Neroni* GALBA *ſucceſſit, nullo gradu contingens Cæſarum*
2 *domum: ſed haud dubiè nobiliſſimus, magnáque & vetere proſapia: vt*
A.V.C. DCCCXXI *qui ſtatuarum titulis* PRONEPOTEM Q. CATVLI
CAPITOLINI *ſemper adſcripſerit: Imperator verò etiam ſtẽ-
ma in atrio propoſuerit, quo paternam originem ad Iouem: maternam,
ad Paſiphaen Minois vxorem referret. Imagines & elogia vniuerſi ge*
3 *neris exſequi longum eſt: familiæ breuiter attingam. Qui primus Sulpi
ciorum cognomen Galbæ tulit, cur, aut vnde traxerit, ambigitur. Qui-
dam putant, quòd oppidum Hiſpaniæ fruſtra diu oppugnatum illitis de
mum galbano facibus ſuccenderit: alij quòd in diuturna valitudine gal
beo, id eſt, remediis lana inuolutis aſſiduè vteretur: nonnulli quòd præ-
pinguis fuerit viſus, quem* galbam *Galli vocent. vel contra, quòd tam
exilis, quàm ſunt animalia, quæ in eſculis naſcũtur, appellantúrque gal-
bæ. Familiam illuſtrauit Ser. Galba conſularis, temporum ſuorum elo-*
DCX. DCIII. *quentiſſimus: quem tradunt, Hiſpaniam ex prætura obtinentem,* XXX.
Luſitanorum millibus perfidia trucidatis, Viriatini belli cauſſam exſti-
DCCX. *tiſſe. Eius nepos ob repulſam conſulatus infenſus Iulio Cæſari, cuius le-
gatus in Gallia fuerat, conſpirauit cum Caſſio & Bruto: propter quod
Pedia lege damnatus eſt. Ab hoc ſunt Imperatoris Galbæ auus & pater.*

Auus

Auus clarior ſtudiis quàm dignitate:nō enim egreſſus prætura gradū,
multiplicem nec incurioſam hiſtoriam edidit.Pater conſulatu functus, A.V.C.
quàm breui corpore atque etiam gibber modicaque in dicendo facul- DCCLXXV.
tatis,cauſſas induſtriè actitauit.Vxores habuit Mummiam Achaicam,
neptem Catuli,proneptem L.Mummij, qui Corinthum excîdit: item
Liuiam Ocellinam,ditem admodū & pulcram,à qua tamen nobilitatis
cauſſa appetitus vltro exiſtimatur,& aliquanto enixius,poſtquā ſubin
de inſtanti vitium corporis ſecretò poſita veſte detexit,ne quaſi ignarā
fallere videretur.Ex Achaica liberos,Caiū & Seruiū procreauit.Quo-
rum maior Caius attritis facultatibus vrbe ceſſit:prohibitúſque à Tibe
rio ſortiri anno ſuo proconſulatū, voluntaria morte obiit. SER. *Galba* 4
Imperator,M.Valerio Meſſalla.Cn. Lentulo Coss.natus eſt, IX. *Kal.* DCCLI.
Ianuarij,in villa colli ſuppoſita,prope Terracinam ſiniſtrorſum Fun-
dos petētibus.Adoptatus à nouerca ſua,Liuij nomē,& Ocellæ cognomē
aſſumſit,mutato prænomine. Nam & Lucium mox pro Seruio vſque
ad tempus imperij vſurpauit.Conſtat AVguſtū puero adhuc ſalutāti
ſe inter æquales, apprehenſa buccula dixiſſe, καὶ σὺ τέκνον τῆς ἀρχῆς ἡμῶν
παρατρώξῃ.*Sed & Tiberius,cùm cōperiſſet imperaturū eū, verùm in ſe-*
necta: Viuat ſanè,*ait*,quando id ad nos nihil pertinet.*Auo quo-*
que eius fulgur procuranti,cùm exſta de manibus aquila rapuiſſet, &
in frugiferam quercum contuliſſet,ſummum ſed ſerum imperium portē
di familiæ reſponſum eſt. Et ille irridens. Sanè,*inquit*, cùm mula pe
pererit.*Nihil æquè poſtea Galbā tentantē res nouas cōfirmauit,quàm*
mulæ partus:cæteriſque vt obſcænū oſtentū abhorrentibus,ſolus pro læ
tiſſimo accepit,memor ſacrificij,dictique aui.Sūta virili toga, ſōniauit
*fortunā dicentē,*ſtare ſe ante fores defeſſam: & niſi ocyus recipe
retur,cuicumque obuio prædæ futuram.*Vtque euigilauit aperto*
atrio,ſimulacrū aneū Deæ cubitali maius iuxta limē inuenit:idque gre
mio ſuo Tuſculum,vbi æſtiuare conſueuerat,auexit:& in parte ædiū cō
ſecratum,menſtruis deinceps ſupplicationibus & peruigilio anniuerſa
rio coluit.Quamquam autē nondum ætate cōſtanti, veterem ciuitatis,
exoletúmque morem, ac tantùm in domo ſua hærentem, obſtinatiſſimè
retinuit:vt liberti ſeruique bis die frequentes adeſſent,ac mane ſalue-
*re,veſperi valere ſibi ſinguli dicerent.*INTER *liberales diſciplinas* 5
attēdit & iuri.Dedit & matrimonio operā:verùm amiſſa vxore Lepi
da,duobúſque ex ea filiis,remāſit in cælibatu,neque ſollicitari vlla con
ditione amplius potuit,ne Agrippinæ quidē viduata morte Domitij,
quæ maritum quoque adhuc nec dum cælibem Galbam, adeò omnibus
ſollicitauerat modis,vt inter conuentum matronarum correpta iurgio,
atque etiam manu pulſata ſit à matre Lepidæ.Obſeruauit ante omnes
Liuiam AVguſtā:cuius & viua gratia plurimū valuit,& mortua te-

C. SVETONI TRANQVILLI LIBER VII.

SER. SVLPICIVS GALBA.

1 PROGENIES *Cæſarum in Nerone defecit. quod futurũ*
compluribus quidem ſignis, ſed euidentiſsimis duobus, ap
paruit. Liuiæ olim poſt AVguſti ſtatim nuptias Veienta
num ſuum reuiſenti, præteruolãs aquila, gallinã albã, ra-
mulum lauri roſtro tenentem, ita vt rapuerat, demiſit in
gremiũ: cúmq; nutriri alitẽ, pangique ramulum placuiſſet, tanta pullo-
rũ ſoboles prouenit, vt hodie quoq; ea villa ad Gallinas *vocetur: tale*
verò lauretum, vt triumphaturi Cæſares inde laureas decerperent: fuit
que mos triumphantibus, alias cõfeſtim eodẽ loco pangere: & obſerua-
tũ eſt ſub cuiuſq; obitum, arborẽ ab ipſo inſtitutam, elanguiſſe. Ergo no-
uiſsimo Neronis anno, & ſilua omnis exaruit radicitus, & quidquid ibi
gallinarũ erat, interiit: ac ſubinde tacta de cœlo Cæſarum æde, capita o-
mnibus ſimul ſtatuis deciderunt: AVguſtique ſceptrum è manibus ex-
cuſſum eſt. Neroni GALBA *ſucceſsit, nullo gradu contingens Cæſarum*
2 *domum: ſed haud dubiè nobiliſsimus, magnáque & vetere proſapia: vt*
A.V.C. DCCCXXI *qui ſtatuarum titulis* PRONEPOTEM Q. CATVLI
CAPITOLINI *ſemper adſcripſerit: Imperator verò etiam ſtẽ-*
ma in atrio propoſuerit, quo paternam originem ad Iouem: maternam,
ad Paſiphaen Minois vxorem referret. Imagines & elogia vniuerſi ge
3 *neris exſequi longum eſt: familiæ breuiter attingam. Qui primus Sulpi*
ciorum cognomen Galbæ tulit, cur, aut vnde traxerit, ambigitur. Qui-
dam putant, quòd oppidum Hiſpaniæ fruſtra diu oppugnatum illitis de
mum galbano facibus ſuccenderit: alij quòd in diuturna valitudine gal
beo, id eſt, remediis lana inuolutis aſsiduè vteretur: nonnulli quòd præ-
pinguis fuerit viſus, quem galbam *Galli vocent. vel contra, quòd tam*
exilis, quàm ſunt animalia, quæ in eſculis naſcũtur, appellantúrque gal-
bæ. Familiam illuſtrauit Ser. Galba conſularis, temporum ſuorum elo-
DCX. DCIII. *quentiſsimus: quem tradunt, Hiſpaniam ex prætura obtinentem,* XXX.
Luſitanorum millibus perfidia trucidatis, Viriatini belli cauſſam exſti-
DCCX. *tiſſe. Eius nepos ob repulſam conſulatus infenſus Iulio Cæſari, cuius le-*
gatus in Gallia fuerat, conſpirauit cum Caſsio & Bruto: propter quod
Pedia lege damnatus eſt. Ab hoc ſunt Imperatoris Galbæ auus & pater.

Auus

Auus clarior ſtudiis quàm dignitate: nõ enim egreſſus præturæ gradũ, multiplicem nec incurioſam hiſtoriam edidit. Pater conſulatu functus, A.V.C. *quàm breui corpore atque etiam gibber modicæque in dicendo facul-* DCCLXXV. *tatis, cauſſas induſtriè actitauit. Vxores habuit Mummiam Achaicam, neptem Catuli, proneptem L. Mummij, qui Corinthum excîdit: item Liuiam Ocellinam, ditem admodũ & pulcram, à qua tamen nobilitatis cauſſa appetitus vltro exiſtimatur, & aliquanto enixius, poſtquã ſubinde inſtanti vitium corporis ſecretò poſita veſte detexit, ne quaſi ignarã fallere videretur. Ex Achaica libei o⁽, Caiũ & Seruiũ procreauit. Quorum maior Caius attritis facultatibus vrbe ceſſit: prohibitúſque à Tiberio ſortiri anno ſuo proconſulatũ, voluntaria morte obiit.* SER. *Galba* 4 *Imperator, M. Valerio Meſſalla. Cn. Lentulo Coss. natus eſt,* IX. *Kal.* DCCLI. *Ianuarij, ir- ·lla colli ſuppoſita, prope Terracinam ſiniſtrorſum Fundos petẽtibus. Adoptatus a nouerca ſua, Liuij nomẽ, & Ocellæ cognomẽ aſſumſit, mutato prænomine. Nam & Lucium mox pro Seruio vſque ad tempus imperij vſurpauit. Conſtat AVguſtũ puero adhuc ſalutãti ſe inter æquales, apprehenſa buccula dixiſſe,* καὶ σὺ τέκνον τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παρατρώξῃ. *Sed & Tiberius, cùm cõperiſſet imperaturũ eũ, verùm in ſenecta:* Viuat ſanè, *ait,* quando id ad nos nihil pertinet. *Auo quoque eius fulgur procuranti, cum exſta de manibus aquila rapuiſſet, & in frugiferam quercum contuliſſet, ſummum ſed ſerum imperium portẽdi familiæ reſponſum eſt. Et ille irridens.* Sanè, *inquit,* cùm mula pepererit. *Nihil æquè poſtea Galbã tentantẽ res nouas cõfirmauit, quàm mulæ partus: cæteriſque vt obſcænũ oſtentũ abhorrentibus, ſolus pro lætiſſimo accepit, memor ſacrificij, dictique aui. Sũta virili toga, ſõniauit fortunã dicentẽ,* ſtare ſe ante fores defeſſam: & niſi ocyus reciperetur, cuicumque obuio prædæ futuram. *Vtque euigilauit aperto atrio, ſimulacrũ æneũ Deæ cubitali maius iuxta limẽ inuenitśdque gremio ſuo Tuſculum, vbi æſtiuare conſueuerat, auexit: & in parte ædiũ cõſecratum, menſtruis deinceps ſupplicationibus & peruigilio anniuerſario coluit. Quamquam autẽ nondum ætate cũſtanti, veterem ciuitatis, exoletúmque morem, ac tantùm in domo ſua hærentem, obſtinatiſſimè retinuit: vt liberti ſeruíque bis die frequentes adeſſent, ac mane ſaluere, veſperi valere ſibi ſinguli dicerent.* INTER *liberales diſciplinas* 5 *attẽdit & iuri. Dedit & matrimonio operã: verùm amiſſa vxore Lepida, duobúſque ex ea filiis, remãſit in cælibatu, neque ſollicitari vlla conditione amplius potuit, ne Agrippina quidẽ viduata morte Domitij, quæ maritum quoque adhuc nec dum cælibem Galbam, adeò omnibus ſollicitauerat modis, vt inter conuentum matronarum correpta iurgio, atque etiam manu pulſata ſit à matre Lepida. Obſeruauit ante omnes Liuiam AVguſtã: cuius & viua gratia plurimũ valuit, & mortua te-*

ſtamento pæne ditatus eſt. H S. *namque quingenties cùm præcipuũ inter legatarios habuiſſet, quia notata non perſcripta erat ſumma, herede Tiberio legatum ad quingenta reuocante, ne hoc quidem accepit.*

6 HONORIBVS *ante legitimum tempus initis, prætor commiſſione ludorum Floralium, nouum ſpectaculi genus, elephantos funambulos*
DCCLXXXVI *edidit: exin prouinciæ Aquitaniæ anno fere præfuit: mox conſulatum per ſex menſes ordinarium geſſit. Euenitque vt in eo ipſe L. Domitio patri Neronis, ipſi Saluius Otho pater Othonis ſuccederet, velut præſagium inſequentis caſus, quo medius inter vtriuſque filios extitit Imperator. A Caio Cæſare, Gætulico ſubſtitutus, poſtridie quàm ad legiones venit, ſolenni fortè ſpectaculo plaudentes inhibuit, data teſſera,* vt manus pænulis continerent. *Statim per caſtra iactatum eſt,*

Diſce miles militare, Galba eſt, non Gætulicus.

Pari ſeueritate interdixit commeatus peti. Veteranum ac tironem militem opere aſſiduo corroborauit: matureq́; barbaris, qui iam in Galliam vſque proruperant, coercitis, præſenti quoque Caio talem & ſe & exercitum approbauit, vt inter innumeras contractiſque ex omnibus prouinciis copias, neque teſtimonium neque præmia ampliora vlli perciperent. Ipſe maxime inſignis, quòd campeſtrem decurſionem ſcuto moderatus, etiam ad eſſedum Imperatoris per viginti paſſuum millia cucur-
7 *rit.* CÆDE *Caij nuntiata, multis ad occaſionem ſtimulantibus,*
DCCXCIV. *quietem prætulit. Per hoc gratiſſimus Claudio, receptúſque in cohorte amicorum, tantæ dignationis eſt habitus, vt cùm ſubita ei valitudo nec adeò grauis incidiſſet, dilatus ſit expeditionis Britannicæ dies. Africam pro conſule biennio obtinuit, extra ſortem electus ad ordinandam prouinciam, & inteſtina diſſenſione & barbarorum tumultu inquietam. Ordinauitque magna ſeueritatis ac iuſtitiæ cura, etiam in paruulis rebus. Militi, qui per expeditionẽ annona arctiſſima reſiduum cibariorũ tritici modium centum denariis vendidiſſe arguebatur, vetuit, ſimulát que indigere cibo cœpiſſet, à quoquam opem ferri: & is fame extabuit. At in iure dicendo, cùm de proprietate iumenti quæreretur, leuibus vtrimq; argumentis, & teſtibus, ideóque difficili coniectura veritatis, ita decreuit, vt ad lacum, vbi adaquari ſolebat, duceretur capite inuoluto:*
8 *atque ibidem reuelato, eius eſſet ad quem ſponte ſe à potu recepiſſet. Ob res, & tunc in Africa, & olim in Germania geſtas, ornamenta triumphalia accepit, & ſacerdotium triplex, inter* XV. *viros, ſodaléſque Titios itẽ Auguſtales cooptatus: atque ex eo tempore propè ad medium Neronis principatum in ſeceſſu plurimùm vixit: ne ad geſtandum quidem vnquã iter ingreſſus, quàm vt ſecũ vehiculo proximo decies* H S. *in auro efferret, donec in oppido Fundis moranti Hiſpania Tarraconenſis oblata eſt. Accidítque, vt cùm prouinciam ingreſſus ſacrificaret intra ædem*

publicam

publicam, puero è miniſtris acerram tenenti, capillus repentè toto capite caneſceret. Nec defuerunt qui interpretarentur, ſignificari rerum mutationem, ſucceſſorúmque iuueni ſenem: hoc eſt, ipſum Neroni. Nec multo pòſt in Cantabriæ lacum fulmen decidit: repertæque ſunt duodecim ſecures, haud ambiguum ſummi Imperij ſignum. Per octo annos variè & inæquabiliter 9
prouinciam rexit. Primò acer, vehemens, & in coercendis quidem delictis vel immodicus. Nam & nummulario non ex fide verſanti pecunias, manus amputauit, menſæque eius affixit. Et tutorem, quòd pupillum, cui ſubſtitutus hæres erat, veneno necaſſet, cruce affecit: implorantique leges, & ciuem Romanum ſe teſtificanti, quaſi ſolatio & honore aliquo pœnam leuaturus, mutari, multóque præter cæteras altiorem & dealbatam ſtatui crucem iuſſit. Paullatim in deſidiam ſegnitiémque conuerſus eſt, ne quid materiæ præberet Neroni: &, vt dicere ſolebat, quòd nemo rationem otij ſui reddere cogeretur. Carthagine noua conuentum a- A.V.C.
gens, tumultuari Gallias comperit. Legato Aquitaniæ auxilia implo- DCCCXXI.
rante, ſuperuenerunt Vindicis litteræ, hortantis vt humano generi aſſertorem ducémque ſe accommodaret. Nec diu cunctatus conditionem partim metu partim ſpe recepit. Nam & mandata Neronis de nece ſua ad procuratores clàm miſſa deprehenderat: & confirmabatur cùm ſecundiſſimis auſpiciis, & ominibus, tum virginis honeſtæ vaticinatione, tanto magis, quòd eadem illa carmina ſacerdos Iouis Cluniæ ex penetrali ſomnio monitus eruerat, ante ducentos annos ſimiliter à fatidica puella pronuntiata. Quorum carminum ſententia erat, Oriturum quandoque ex Hiſpania principem, dominúmque rerum. IGITVR cùm quaſi 10
manumiſſioni vacaturus conſcendiſſet tribunal, propoſitis ante ſe damnatorum occiſorúmque à Nerone quàm plurimis imaginibus, & adſtante nobili puero, quem exſulantem ex proxima Baleari inſula, ob id ipſum acciuerat, deplorauit temporum ſtatum, conſalutatúſque IMPERATOR, legatum ſe ſenatus ac populi R. profeſſus eſt. Deinde iuſtitio indicto, è plebe quidem prouinciæ legiones & auxilia conſcripſit, ſuper exercitum veterem legionis vnius, duarúmque alarum, & cohortium trium. Ac è primoribus prudentia atque ætate præſtantibus, velut inſtar ſenatus, ad quos de maiore re, quoties opus eſſet, referretur, inſtituit. Delegit & equeſtris ordinis iuuenes, qui manente anulorum aureorum vſu, Euocati appellarentur, excubiáſque circa cubiculum ſuum vice militum agerent. Etiam per prouincias edicta dimiſit, auctor ſingulis vniuerſiſque conſpirandi ſimul, & vt qua poſſet quiſque opera, communem cauſſam iuuarent. Per idem ferè tempus in munitione oppidi, quod ſedem bello delegerat, repertus eſt anulus opere antiquo, ſcalptura gemmæ victoriam cum tropæo exprimente. Ac ſubinde Alexandrina nauis Dertoſam appulit armis onuſta, ſine gubernatore, ſine nauta ac vectore vllo: vt nemini

*dubium eſſet, iuſtum piúmque, & fauentibus diis, bellum ſuſcipi. Cùm repen-
tè ex inopinato prope cuncta turbata ſunt: alarum altera caſtris appropin-
quantem, pœnitentia mutati ſacramenti, deſtituere conata eſt, ægréque re-
tenta in officio: & ſerui, quós à liberto Neronis ad fraudem præparatos mu-
neri acceperat, per angiportum in balneas tranſeuntem pæne intereme-
runt: niſi cohortantibus inuicem, ne occaſionem omitterent, interrogatiſque
11 de qua occaſione loquerentur, expreſſa cruciatu confeſſio eſſet. Acceſſit ad
tanta diſcrimina mors Vindicis, qua maximè conſternatus, deſtitutóque ſi-
milis, non multum abfuit quin vitæ renuntiaret. Sed ſuperuenientibus ab
vrbe nuntiis, vt occiſum Neronem, cunctóſque in verba ſua iuraſſe cogno-
uit: depoſita* LEGATI *ſuſcepit* CÆSARIS *appellationem. Iterque in-
greſſus eſt paludatus, ac dependente a ceruicibus pugione ante pectus, nec
prius vſum togæ recuperauit quàm oppreſſis, qui nouas res moliebantur, præ-
fecto prætorij Nymphidio Sabino, Romæ: in Germania, Fonteio Capitone: in
12 Africa, Clodio Macro, legatis.* PRÆCESSERAT *de eo fama ſæuitiæ ſimul
atque auaritiæ: quod ciuitates Hiſpaniarum Galliarúmque, quæ cunctan-
tiùs ſibi acceſſerant, grauioribus tributis, quaſdam etiam murorum deſtru-
ctione puniſſet: & præpoſitos procuratoréſque ſupplicio capitis affeciſſet cum
coniugibus ac liberis: quódque oblatam à Tarraconenſibus è vetere templo
Iouis coronam auream librarum quindecim conflaſſet, ac tres vncias quæ
ponderi deerant, iuſſiſſet exigi. Ea fama & confirmata & aucta eſt, vt
primùm vrbem introiit. Nam cum claſſiarios, quos Nero ex remigibus
iuſtos milites fecerat, redire ad priſtinum ſtatum cogeret, recuſantes, at-
que inſuper aquilam, & ſigna pertinaciùs flagitantes, non modo immiſſo
equite diſiecit, ſed decimauit etiam. Item Germanorum cohortem a Cæ-
ſaribus olim ad cuſtodiam corporis inſtitutam, multiſque experimentis
fidelisſimam, diſſoluit, ac ſine vllo commodo remiſit in patriam: quaſi
Cn. Dolabellæ, iuxta cuius hortos tendebat, proniorem. Illa quoque ve-
rène an falsò, per ludibrium iactabantur, appoſita lautiore cœna ingemuiſ-
ſe eum: Et ordinario quidem diſpenſatori breuiarium rationum offerenti,
parapſidem leguminis pro ſedulitate ac diligentia porrexiſſe. Cano autem
choraulæ mire placenti, denarios quinque donaſſe, prolatos manu ſua e pe-
13 culiaribus loculis ſuis. Quare aduentus eius non perinde gratus fuit: idque
proximo ſpectaculo apparuit. Si quidem Atellanis notiſſimum canticum
exorſis,* Venit io Simus à villa: *cuncti ſimul ſpectatores conſentiente
14 voce reliquam partem retulerunt, ac ſæpius verſu repetito egerunt. Ma-
iore adeò & fauore & auctoritate adeptus eſt, quàm geſſit, Imperium: quã-
quam multa documenta egregij principis daret: ſed nequaquam tam gra-
ta erant quàm inuiſa quæ ſecus fierent. Regebatur trium arbitrio, quos v-
nà & intra Palatium habitantes, nec vmquam non adhærentes, pædago-*

gos

*gos vulgò vocabant. Hi erant T. Vinius legatus eius in Hiſpania cupidita-
tis immenſæ: Cornelius Laco, ex aſſeſſore præfectus prætorij, arrogantia ſo-
cordiáque intolerabilis: libertus Icelus, paullò ante anulis aureis & Mar-
tiani cognomine ornatus, ac iam ſummi equeſtris gradus candidatus. His
diuerſo vitiorum genere graſſantibus, adeo ſe abutendum permiſit & tra-
didit, vt vix ſibi ipſi conſtaret: modo acerbior parciórque: modo remiſſior
ac negligentior quàm conueniret principi electo, atque illius ætatis. Quoſ-
dam claros ex vtróque ordine viros ſuſpicione minima, inauditos condem-
nauit. Ciuitatem Romanam raro dedit. Iura trium liberorum vix vni at-
que alteri: ac ne his quidem, niſi ad certum præfinitúmque tempus. Iudici-
bus ſextam decuriam adijci precantibus, non modo negauit: ſed etiam con-
ceſſum à Claudio beneficium, ne hieme initióque anni ad iudicandum euo-
carentur, eripuit. Exiſtimabatur etiam ſenatoria & equeſtria officia bien-* 15
*nij ſpatio determinaturus, nec daturus niſi inuitis ac recuſantibus. Libera-
litates Neronis non plus decimis conceſſis, per quinquaginta equites Rom.
ea conditione reuocandas curauit exigendáſque: vt & ſi quid ſcenici aut
xyſtici donatum olim vendidiſſent, auferretur emtoribus, quando illi ab-
ſumto pretio ſoluere nequirent. At contrà, nihil non per comites atque li-
bertos pretio addici, aut donari gratia paſſus eſt, vectigalia, immunita-
tes, pœnas innocentium, impunitates noxiorum. Quinetiam pop. Rom. de-
poſcente ſupplicium Haloti & Tigillini, ſolos ex omnibus Neronis emiſſa-
riis vel maleficentiſſimos incolumes præſtitit: atque inſuper Halotum pro-
curatione ampliſſima ornauit. Pro Tigillino etiam ſæuitiæ populum incre-
puit edicto.* PER *hæc propè vniuerſis ordinibus offenſus, vel præcipua* 16
*flagrauit inuidia apud milites. Nam cùm in verba eius abſentis iurantibus
donatiuum grandi & ſolito præpoſiti pronuntiaſſent: neque ratam rem ha-
buit, & ſubinde iactauit*, legere ſe militem non emere conſueſſe. *At-
que eo quidem nomine omnes qui vbique erant exacerbauit. Cæterùm præ-
torianos etiam metu & indignitate commouit, remouens ſubinde pleroſ-
que vt ſuſpectos, & Nymphidij ſocios. Sed maximè fremebat ſuperio-
ris Germaniæ exercitus, fraudari ſe præmiis nauatæ aduerſus Gallos &
Vindicem operæ. Ergo primi obſequium rumpere auſi, Kalend. Ianuarij
adigi ſacramento niſi in nomen ſenatus, recuſarunt: ſtatímque legationem
ad prætorianos cum mandatis deſtinauerunt*, diſplicere Imperatorem
in Hiſpania factum, eligerent ipſi quem cuncti exercitus com-
probarent. *Quod vt nunciatum eſt, deſpectui eſſe non tam ſenectam* 17
*ſuam, quàm orbitatem ratus, Piſonem Frugi Licinianum, nobilem egre-
giúmque iuuenem, ac ſibi olim probatiſſimum, teſtamentóque ſemper in
bona & nomen adſcitum, repente è media ſalutantium turba appreben-
dit: filiúmque appellans, perduxit in caſtra, ac pro concione adoptauit: ne
tunc quidem donatiui vlla mentione facta: quò faciliorem occaſionem*

M. Saluio Othoni præbuit perficiendi conata, intra ſextum adoptionis diem.

18 MAGNA & aſſidua monſtra iam inde à principio exitum ei, qualis euenit, portenderant. Cùm per omne iter dextra ſiniſtráque oppidatim victimæ cæderentur, taurus ſecuris ictu conſternatus, rupto vinculo, eſſedum eius inuaſit: elatiſque pedibus totum cruore perfudit, ac deſcendentem ſpiculator impulſu turbæ lancea propè vulnerauit. Vrbem quoque, & deinde Palatium ingreſſum, excepit terræ tremore, & aſſimilis quidam mugitui ſonus. Secuta ſunt aliquantò manifeſtiora. Monile margaritis gemmiſque conſertum ad ornandum Fortunam ſuam Tuſculanam, ex omni gaza ſecreuerat: id repentè quaſi auguſtiore dignius loco Capitolinæ Veneri dedicauit: ac proxima nocte ſomniauit ſpeciem Fortunæ querentis fraudatam ſe dono deſtinato, minantiſque erepturam & ipſam quæ dediſſet. Cúmque exterritus luce prima ad expiandum ſomnium, præmiſſis qui rem diuinam appararent, Tuſculum excucurriſſet, nihil inuenit præter tepidam in ara fauillam, atratúmque iuxta ſenem in catino vitreo thus tenentem, & in calice fictili merum. Obſeruatum etiam eſt Kalend. Ianuariis ſacrificanti coronam de capite excidiſſe: auſpicanti pullos euolaſſe: adoptionis die, neque milites allocuturo caſtrenſem ſellam de more poſitam pro Tribunali, oblitis miniſtris, & in ſenatu curulem peruerſè collocatam.

19 Prius verò quàm occideretur, ſacrificantem mane haruſpex identidem monuit, caueret periculum: non longè percuſſores abeſſe. Haud multò pòſt cognoſcit teneri caſtra ab Othone: ac pleriſque vt eòdem quamprimùm pergeret ſuadentibus (poſſe enim auctoritate & præſentia præualere) nihil amplius quàm continere ſe ſtatuit: & legionariorum firmare præſidiis, qui multifariam diuerſeque tendebant. Loricam tamen induit linteam, quanquam haud diſſimulans parum aduerſus tot mucrones profuturam. Sed extractus rumoribus falſis, quos conſpirati vt eum in publicum elicerent, de induſtria diſſiparant, paucis temerè affirmantibus tranſactum negotium, oppreſſos qui tumultuarentur, aduenire frequentes cæteros gratulabundos, & in omne obſequium paratos: his vt occurreret, prodiit tanta fiducia, vt militi cuidam occiſum à ſe Othonem glorianti, Quo auctore reſponderit, atque in Forum vſque proceſſit. Ibi equites, quibus mandata cædes erat, cùm per publicum dimota paganorum turba equos adegiſſent, viſo procul eo, parumper reſtiterunt: deinde rurſum incitati, deſertum à ſuis contrucidarunt.

20 SVNT QVI tradant ad primum tumultum proclamaſſe eum, Quid agitis commilitones? ego veſter ſum, & vos mei: donatiuum etiam pollicitum. Plures autem prodiderunt, obtuliſſe vltro iugulum: & vt hoc agerent ac ferirent, quando ita videretur, hortatum. Illud mirum admodum fuerit, neque præſentium quempiam opem Imperatori ferre conatum: & omnes qui accerſirentur ſpreuiſſe nuntium, excepta Germanicianorum vexillatione. Hi ob

recens

recens meritum, quòd ſe ægros & inualidos magnopere fouiſſet, in auxilium aduolauere: ſed ſerius itinere deuio per ignorantiam locorum retardati. Iugulatus eſt ad lacum Curtij, ac relictus, ita vti erat, donec gregarius miles à frumentatione rediens abiecto onere caput ei amputauit. Et quoniam capillo præ caluitie arripere non poterat, in gremium abdidit. Mox inſerto per os pollice, ad Othonem detulit. Ille lixis calonibúſque donauit: qui haſta ſuffixum, non ſine ludibrio circum caſtra portarunt, acclamantes idemidem, Galba cupidè fruaris ætate tua. *Maximè irritati ad talem iocorum petulantiam quod ante paucos dies exierat in vulgus, laudanti cuidam formam ſuam, vt adhuc floridam & vegetam, reſpondiſſe eum:* ἔτι μοι μένος ἔμπεδόν ἐστιν. *Ab his Patrobij Neroniani libertus, centum aureis* Ιλιάδ. *redemtum, eo loco vbi iuſſu Galbæ animaduerſum in patronum fuerat, abiecit. Serò tandem diſpenſator Argius, & hoc & cæterum truncum in priuatis eius hortis AVreliæ viæ ſepulturæ dedit. Statura fuit iuſta, capite præ-* 21 *caluo, oculis cæruleis, adunco naſo, manibus pedibúſque articulari morbo diſtortiſſimis: vt neque calceum perpeti, neque libellos euoluere aut tenere omnino valeret. Excreuerat etiam in dexteriore latere eius caro, propendebátque adeò, vt ægrè faſcia ſubſtringeretur. Cibi plurimi traditur, quem* 22 *tempore hiberno etiam ante lucem capere conſueuerat: inter cœnam verò vſque eo abundantem, vt congeſtas ſuper manus reliquias circumferri iuberet, ſpargíque ad pedes ſtantibus. Libidinis in mares pronior: & eos non niſi præduros, exoletóſque. Ferebant in Hiſpania Icelum è veteribus concubinis, de Neronis exitu nuntiantem, non modò arctiſſimis oſculis palam exceptum ab eo, ſed vt ſine mora velleretur oratum, atque ſeductum. Per-* 23 *iit tertio & ſeptuageſimo ætatis anno, Imperij menſe ſeptimo. Senatus vt* A.V.C. DCCCXXII. *primùm licitum fuit, ſtatuam ei decreuerat roſtratæ columnæ ſuperſtantem in parte Fori, qua trucidatus eſt. Sed decretum Veſpaſianus aboleuit, percuſſores ſibi ex Hiſpania in Iudæam ſubmiſiſſe opinatus.*

M. SALVIVS OTHO.

MAIORES *Othonis orti ſunt oppido Ferentino, familia* 1 *vetere & honorata, atque ex principibus Etruriæ. Auus M. Saluius Otho, patre equite Rom. matre humili, incertum an ingenua, per gratiam Liuiæ AVguſtæ, in cuius domo creuerat, ſenator eſt factus, nec præturæ gradum exceſſit. Pater L. Otho materno genere præclaro, multarum & magnarum propinquitatum, tam charus, támque non abſimilis facie Tiberio principi fuit, vt plerique procreatum ex eo crederent. Vrbanos honores*

proconſulatum Africæ, & extraordinaria imperia, ſeueriſſimè admini-
ſtrauit. Auſus etiam eſt in Illyrico milites quoſdam, quòd motu Camilli ex
pœnitentia præpoſitos ſuos, quaſi defectionis aduerſus Claudium aucto-
res, occiderant, capite punire: & quidem ante principia ſe coram: quamuis
ob id ipſum promotos in ampliorem gradum a Claudio ſciret. Quo facto, ſi-
cut gloriam auxit, ita gratiam minuit. quam tamen maturè recuperauit,
detecta equitis R. fraude, quem prodentibus ſeruis necem Claudio parare
compererat. Namque & ſenatus honore rariſſimo, ſtatua in Palatio poſita,
proſecutus eſt eum: & Claudius allectum inter patricios collaudans ampliſ-
ſimis verbis, hoc quoque adiecit: Vir quo meliores liberos habere ne
opto quidem. Ex Albia Terentia ſplendidiſſima fœmina duos tulit fi-
lios, L. Titianum, & minorem Marcum cognominem ſibi. Tulit & filiam,
2 quam nondum nubilem Druſo Germanici filio deſpondit. OTHO Impe-
A.V.C. rator IIII. Kalend. Maij natus eſt, Camillo Arruntio, Domitio AEnobar-
DCCXXXV. bo COSS. A prima adoleſcentia prodigus, ac procax, adeo vt ſæpe flagris
obiurgaretur a patre. Ferebatur & vagari noctibus ſolitus: atque inuali-
dum quemque obuiorum vel potulentum corripere: ac diſtento ſago impo-
ſitum in ſublime iactare. Poſt patris deinde mortem, libertinam aulicam
gratioſam, quo efficacius coleret, etiam diligere ſimulauit, quamuis anum,
ac pæne decrepitam. Per hanc inſinuatus Neroni, facile ſummum inter ami
cos locum tenuit congruentia morum: vt verò quidam tradunt, & conſue-
tudine mutui ſtupri: ac tantùm potentia valuit, vt damnatum repetundis
conſularem virum, ingens præmium pactus, prius quàm plane reſtitutio-
nem ei impetraſſet, non dubitaret in ſenatum ad agendas gratias int odu
3 cere. Omnium autem conſiliorum ſecretorúmque particeps, die quem Nero
necandæ matri deſtinauerat, ad auertendas ſuſpiciones cœnam vtrique
exquiſitiſſimæ comitatis dedit. Item Poppæam Sabinam, tunc adhuc ami-
cam eius, abductam marito, demandatámque interim ſibi, nuptiarum ſpe-
cie recepit. Nec corrupiſſe contentus, adeo dilexit, vt ne riualem quidem
Neronem æquo tulerit animo. Creditur certè non modò miſſos ad arceſſen-
dam non recepiſſe, ſed ipſum etiam excluſiſſe quondam pro foribus adſtan-
tem, miſcentémque fruſtrà minas & preces, ac depoſitum repoſcentem. Qua-
re diducto matrimonio, ſepoſitus eſt per cauſſam legationis in Luſitaniam.
Id ſatis viſum, ne pœna acrior mimum omnem diuulgaret: qui tamen ſic
quoque hoc diſticho enotuit:

Cur Otho mentito ſit quæritis exſul honore?
Vxoris moechus cœperat eſſe ſuæ.

Prouinciam adminiſtrauit quæſtorius per decem annos, moderatione at-
4 que abſtinentia ſingulari. Vt tandem vltionis occaſio data eſt, conati-
DCCCXXI. bus Galbæ primus acceſſit: eodémque momento & ipſe ſpem Imperij ce-
pit: magnam quidem & ex conditione temporum, ſed aliquantò maio-

rem ex affirmatione Seleuci mathematici. Qui cum eum olim ſuperſtitem Neroni fore ſpopondiſſet, tunc vltro inopinatus aduenerat, imperaturum quoque breui repromittens. Nullo igitur officij aut ambitionis in quemquam genere omiſſo, quoties cæna principem acciperet, aureos excubanti cohorti viritim diuidebat: nec cominus alium alia via militum demerebatur. Cuidam etiam de parte finium cum vicino litiganti, adhibitus arbiter, totum agrum redemit, emancipauitque: vt iam vix vllus eſſet, qui non & ſentiret & prædicaret ſolum ſucceſſione Imperij dignum.

Sperauerat autem fore vt adoptaretur à Galba: idque in dies expectabat. 5 *Sed poſtquam, Piſone prælato, ſpe decidit, ad vim conuerſus eſt: inſtigante ſuper animi dolorem etiam magnitudine æris alieni. Neque enim diſſimulabat,* niſi principem, ſe ſtare non poſſe: nihilque referre, ab hoſte in acie, an in foro ſub creditoribus, caderet. *Ante paucos dies ſeruo Cæſaris pro impetrata diſpenſatione decies ſeſtertium expreſſerat. Hoc ſubſidium tanti cœpti fuit: ac primo quinque ſpiculatoribus commiſſa eſt res, deinde decem aliis, quos ſinguli binos produxerant: omnibus dena ſeſtertia repræſentata, & quinquagena promiſſa. Per hos ſollicitati reliqui, nec adeò multi, haud dubia fiducia in ipſo negotio pluribus affuturis.*

Erat animus poſt adoptionem ſtatim Caſtra occupare, cœnantémque in 6 *Palatio Galbam aggredi: ſed obſtitit reſpectus cohortis, quæ tunc excubabat, ne oneraretur inuidia, quòd eiuſdem ſtatione & Caius fuerat occiſus, & deſertus Nero. Medium quoque tempus religio & Seleucus exemit. Ergo deſtinata die, præmonitis conſciis, vt ſe in Foro ſub æde Saturni ad Miliarium aureum opperirentur, mane Galbam ſalutauit: vtque conſueuerat, oſculo exceptus, etiam ſacrificanti interfuit, audiuitque prædicta haruſpicis. Deinde liberto adeſſe architectos nuntiante, quod ſignũ conuenerat, quaſi venalem domum inſpecturus abſceſſit: proripuitque ſe poſtica parte Palatij ad conſtitutum. Alij febrem ſimulaſſe aiunt, eamque excuſationem proximis mandaſſe, ſi quæreretur. Tunc abditus propere muliebri ſella in Caſtra contendit: ac deficientibus lecticariis, cum deſcendiſſet, curſúmque cepiſſet, laxato calceo reſtitit, donec omiſſa mora ſuccollatus, & à præſente comitatu* IMPERATOR *conſalutatus, inter fauſtas acclamationes ſtrictóſque gladios ad principia deuenit: obuio quoque non aliter ac ſi conſcius & particeps foret, adhærente. Ibi miſſis qui Galbam & Piſonem trucidarent, ad conciliandos pollicitationibus militum animos nihil magis pro concione teſtatus eſt, quàm* id demum ſe habiturum quod ſibi illi reliquiſſent. *Deinde vergente iam die ingreſſus ſenatum, poſitáque breui ratione, quaſi raptus de publico, & ſuſcipere Imperium vi coactus, geſturúſque communi omnium arbitrio, Palatium petit. Ac ſuper cæteras gratulantium adulantiúmque blanditias, ab infima plebe appellatus* NERO*, nullum indicium recu-*

A.V.C. DCCCXXII.

ſantis dedit: immo vt quidam tradiderunt, etiam diplomatibus primiſque epiſtolis ſuis ad quoſdam prouinciarum Præſides, Neronis cognomen adiecit. Certè & imagines ſtatuáſque eius reponi paſſus eſt: & procuratores atque libertos ad eadem officia reuocauit. Nec quidquam priùs pro poteſtate ſubſcripſit, quàm quingenties HS. *ad peragendam AVream domum. Dicitur ea nocte per quietem pauefactus gemitus maximos edidiſſe: repertúſque à concurſantibus humi ante lectum iacens, per omnia piaculorum genera manes Galbæ, à quo deturbari expellíque ſe viderat, propitiare tentaſſe: poſtridie quoque in augurando tempeſtate orta grauiter prolapſum, identidem obmurmuraſſe:* Τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς.

8 SVB *idem verò tempus, Germaniciani exercitus in Vitellij verba iurauerant. Quod vt comperit, auctor ſenatui fuit mittendæ legationis, quæ doceret, electum iam principem: quietem & concordiam ſuaderet. Et tamen per internuntios ac litteras, conſortem Imperij, generúmque ſe Vitellio obtulit. Verùm haud dubio bello iam ducibus & copiis quas Vitellius præmiſerat, appropinquantibus, animum fidémque prætorianorum ergaſe pæne internecione ampliſsimi ordinis expertus eſt: & placuerat per claſſiarios arma transferri, remittique nauibus. Ea cum in caſtris ſub noctem promerentur, inſidias quidam ſuſpicati, tumultum excitauerunt: ac repente omnes, nullo certo duce, in Palatium cucurrerunt, cædem ſenatus flagitantes: repulſiſque tribunorum, qui inhibere tentabant, nonnullis & occiſis, ſicut erant cruenti, vbinam Imperator eſſet requirentes, perruperunt in triclinium vſque, nec niſi viſo deſtiterunt. Expeditionem autem impigrè atque etiam præproperè inchoauit: nulla ne religionum quidem cura, ſed & motis nec dum conditis ancilibus, quòd antiquitus infauſtum haberetur: & die, quo cultores Deûm matris lamentari & plangere incipiunt: præterea aduerſiſsimis auſpiciis. Nam & victimas Diti patri cæſas litauit: cùm tali ſacrificio contraria exſta potiora ſint. Et primo egreſſu inundationibus Tiberis retardatus, ad* XX. *etiam lapidem ruina ædificiorum præ-*
9 *cluſam viam offendit. Simili temeritate, quamuis dubium nemini eſſet quin trahi bellum oporteret, quando & fama & anguſtiis locorum vrgeretur hoſtis, quàm primùm tamen decertare ſtatuit: ſiue impatiens longioris ſollicitudinis ſperánſque ante Vitellij aduentum profligari primum poſſe: ſiue impar militum ardori, pugnam depoſcentium. Nec illi pugnæ affuit, ſubſtititque Brixelli. Et tribus quidem, verùm mediocribus prœliis, apud Alpes, circáque Placentiam, & ad Caſtoris, quod loco nomen eſt, vicit: nouiſsimo maximoque apud Bebriacū fraude ſuperatus eſt: cū ſpe colloquij facta, quaſi ad conditionem pacis militibus eductis, ex improuiſo, atque in ipſa conſalutatione, dimicandum fuiſſet: ac ſtatim moriendi impetum cepit: vt multi, nec fruſtra, opinantur, magis pudore, ne tanto rerum hominúmque*

periculo

periculo dominationem ſibi aſſerere perſeueraret, quàm deſperatione vlla, aut diffidentia copiarum: quippe reſiduis, integriſque etiam nunc, quas ſecum ab ſecundos caſus detinuerat, & ſuperuenientibus aliis è Dalmatia, Pannoniáque & Mœſia: ne victis quidem adeò afflictis, vt nō in vltionē ignominiæ quiduis diſcriminis vltrò, & vel ſolæ ſubirēt.

Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis, tertiæ decimæ legionis 10 *tribunus anguſticlauius. Is mox referre crebrò ſolebat, Othonem etiā priuatū vſque adeò deteſtatum ciuilia arma, vt memorāte quodam inter epulas de Caſſij Brutique exitu, cohorruerit: nec cōcurſurū cū Galba fuiſſe, niſi confideret ſine bello rē tranſigi poſſe. Tunc ad deſpiciendā vitā exemplo manipularis militis concitatum: qui cùm cladē exercitus nuntiaret, nec cuiquā fidem faceret, ac nunc mēdacij, nūc timoris, quaſi fugiſſet ex acie, argueretur, gladio ante pedes eius incubuerit: hoc viſo proclamaſſe eū aiebat:* non ampliùs ſe in periculum tales támque benemeritos coniecturum. *Fratrem igitur, fratriſque filium & ſingulos amicorū cohortatus, vt ſibi quiſque pro facultate conſuleret, ab amplexu & oſculo ſuo dimiſit omnes, ſecretóque captato, binos codicillos exarauit ad ſororem cōſolatorios. Sed & ad Meſſallinā Neronis, quam matrimonio deſtinauerat, cōmendans reliquias ſuas & memoriā. Quidquid deinde epiſtolarū erat, ne cui periculo aut noxæ apud victorem forent, cōcremauit. Diuiſit & pecunias domeſticis ex copia præſenti. Atque ita paratus, intentúſque iam morti, tumultu inter moras exorto, vt eos qui diſcedere & abire cœptabāt, corripi quaſi deſertores,* 11 *detineriq; ſenſit:* Adiiciamus, *inquit,* vitæ & hanc noctem, *his ipſis, totidémque verbis, vetuitque vim cuiquam fieri: & in ſerum vſque patente cubiculo, ſi quis adire vellet, poteſtatem ſui præbuit. Poſt hæc ſedata ſiti gelidæ aquæ potione, arripuit duos pugiones, & explorata vtriuſque acie, cùm alterum puluino ſubdidiſſet, foribus adopertis arctiſſimo ſomno quieuit. Et circa lucem demum expergefactus, vno ſe traiecit ictu infra læuam papillam: irrumpentibúſque ad primum gemitum, modò celans, modò detegens plagam, exanimatus eſt: & celeriter (nam ita præceperat) funeratus,* XXXVIII *ætatis anno, &* XCV. *Imperij die.* A.V.C. DCCCXXII.

TANTO *Othonis animo nequaquam corpus aut habitus competit. Fuiſſe enim traditur & modicæ ſtaturæ, & malè pedatus, ſcambúſ-* 12 *que. Munditiarum verò pæne muliebrium: vulſo corpore: galericulo capiti propter raritatem capillorum adaptato & annexo, vt nemo dignoſceret. Quin & faciem quotidie raſitare, ac pane madido linere conſuetum: idque inſtituiſſe à prima lanugine, ne barbatus vmquam eſſet. Sacra etiā Iſidis ſæpe in lintea religioſáque veſte propalàm celebraſſe. Per quæ factum putē vt mors eius minimè cōgruens vitæ, maiori miraculo fuerit. Multi præſentium militum cum plurimo fletu manus ac pedes*

iacentis exoſculati, fortiſſimũ virũ, vnicum Imperatorem prædicã tes, ibidem ſtatim nec procul à rogo vim ſuæ vitæ attulerunt. Multi & abſentium accepto nuntio præ dolore armis inter ſe ad internecionem cõcurrerunt. Denique magna pars hominum, incolumem grauiſſimè deteſtata, mortuum laudibus tulit: vt vulgò iactatum ſit etiam, Galbam ab eo non tam dominandi quàm Reip. ac libertatis reſtituendæ cauſa interemtum.

A. VITELLIVS.

1 VITELLIORVM *originem alii aliam, & quidem diuerſiſſimã,
tradunt: partim veterem & nobilem: partim verò nouam & ob-
ſcuram, atque etiam ſordidam. Quod ego per adulatores obtrectatoreſ-
que Imperatoris Vitellii eueniſſe opinarer: niſi aliquanto prius de fa-
miliæ conditione variatum eſſet. Extat Q. EVlogii ad Q. Vitellium,
diui AVguſti quæſtorẽ, libellus, quo cõtinetur, Vitellios Fauno, Abori-
ginum rege, & Vitellia, quæ multis locis pro nomine coleretur, o. tos, to
to Latio imperaſſe. Horum reſiduam ſtirpem ex Sabinis tranſiſſe Ro-
mam, atque inter patritios allectam indicia ſtirpis diu manſiſſe, viam
Vitelliam ab Ianiculo ad mare vſque: item coloniam eiuſdem nominis
quam gentili copia aduerſus AEquiculos tutandam olim depopoſciſ-
ſent: tempore deinde Samnitici belli præſidio in Apuliam miſſo, quoſ-
dam ex Vitelliis ſubſediſſe Nuceriæ: eorúmque progeniem longo poſt
2 interuallo repetiſſe vrbem, atque ordinem ſenatorium. Contrà, plures
auctorem generis libertinum prodiderunt. Caſſius Seuerus, nec minùs
alij, eundem & ſutorem veteramentarium: cuius filius ſectionibus &
cognituris vberius compendium nactus, ex muliere vulgari, Antio-
chi cuiuſdam furnariam exercentis filia, equitẽ Rõ. genuerit. Sed quod
diſcrepat, ſit in medio. Cæterùm P. Vitellius domo Nuceria, ſiue ille
ſtirpis antiquæ, ſiue pudẽdis parẽtibus atq; auis, eques certè Romanus,
& rerũ AVguſti procurator, quatuor filios ampliſſimæ dignitatis cogno
mines, ac tantùm prænominibus diſtinctos, reliquit, AVlũ, Quintũ, Pu
A. V. C. bliũ & Luciũ.* AVLVS *in conſulatu obiit, quẽ cũ Domitio Neronis Cæ
DCCLXXXIV. ſaris patre inierat: prælautus alioqui, famoſúſque cœnarũ magnificẽtia.*
QVINTVS *caruit ordine, cùm auctore Tiberio ſecerni minus idoneos
ſenatores, remouerique placuiſſet.* PVBLIVS *Germanici comes Cn. Pi-
DCCLXXIII. ſonem inimicum, & interfectorem eius, accuſauit condemnauitque:
ac poſt præturæ honorem inter Seiani cõſcios arreptus, & in cuſtodiam
fratri datus, ſcalpro librario venas incidit: nec tam mortis pœnitentia
quàm ſuorum obteſtatione obligari, curarique ſe paſſus, in eadem cuſto
diamor-*

dia morbo periit. LVCIVS *ex conſulatu Syriæ præpoſitus, Artabanum Parthorum regem ſummis artibus, non modo ad colloquium ſuum, ſed etiam ad veneranda legionum ſigna pellexit. Mox cum Claudio principe, duos inſuper ordinarios* [a] *conſulatus,* [b] *cenſurámque geſsit.* [c] *Curam quoque imperij ſuſtinuit, abſente eo, expeditione Britannica: vir innocẽs & induſtrius, ſed amore libertinæ perinfamis, cuius etiam ſaliuis melle commiſtis, nec clàm quidẽ aut raro, ſed quotidie ac palàm arterias & fauces pro remedio fouebat. Idem miri in adulãdo ingenij, primus L. Cæſarem adorari vt Deum inſtituit: cùm reuerſus ex Syria non aliter adire auſus eſſet quàm capite velato, circumuerténſque ſe, deinde procumbens. Claudium vxoribus libertíſque addictũ ne qua non arte demereretur, pro maximo munere à Meſſallino petiit vt ſibi pedes præberet excalceandos: detractúmque ſocculum dextrum, inter togam tunicáſque geſtauit aſsiduè, non numquam oſculabundus. Narciſci quoque & Pallantis imagines aureas inter Lares coluit. Huius & illa vox eſt,* Sæpe facias, *cùm ſæculares ludos edenti Claudio gratularetur. De*[3] *ceſsit paralyſi altero die quàm correptus eſt, duobus filiis ſuperſtitibus, quos ex Sextilia probatiſsima, nec ignobili fœmina, editos cõſules vidit: & quidẽ eodẽ ambos totóque anno, cùm maiori minor in* VI *mẽſes ſucceſsiſſet. Defunctũ ſenatus publico funere honorauit: item ſtatua pro Roſtris, cũ hac inſcriptione,* PIETATIS IMMOBILIS ERGA PRINCIPEM. *AVlus Vitellius L. filius* IMP. *natus eſt* VIII. *Kal. Octobris, vel, vt quidã,* VII. *Idus Septembris, Druſo Cæſare, Norbano Flacco Coſs. Geniturã eius prædictam à mathematicis, ita parentes exhorruerũt, vt magnopere ſemper contenderit pater ne qua ei prouincia viuo ſe committeretur: & mater miſſum ad legiones, & appellatum Imperatorem pro afflicto ſtatim lamentata ſit. Pueritiam primámque adoleſcentiam Capreis egit, inter Tiberiana ſcorta, & ipſe perpetuo Spintriæ cognomine notatus: exiſtimatúſque corporis gratia initiũ & cauſſa incrementorum patri fuiſſe. Sequenti quoque ætate omnibus probris contaminatus, præcipuum in aula locum tenuit: Caio per aurigandi, Claudio per aleæ ſtudium familiaris. Sed aliquanto Neroni acceptior, cùm propter eadem hæc, tum peculiari merito: quòd præſidens certamini Neroneo, cupientem inter citharœdos contendere, nec quamuis flagitantibus cunctis promittere audẽtem, ideóque egreſſum theatro, reuocauerat quaſi perſeuerantis populi legatione ſuſcepta, exorandúmque præbuerat. Trium itaque principum indulgentia, non ſolùm honoribus, verùm & ſacerdotiis ampliſsimis auctus, proconſulatum Africæ poſthæc, curámque operum publicorum adminiſtrauit: & voluntate diſpari, & exiſtimatione. In pouincia ſingularem innocentiam præſtitit biennio continuato, cùm ſuccedenti fratri legatus ſubſtitutus eſſet. At*

A.V.C. DCCXC-VIII. a DCCXCVII. DCCXCVI. b DCCC. DCCC. c DCCXCVII. [3] DCCLXVIII.

in vrbano officio dona atque ornamenta templorũ ſurripuiſſe, & commutaſſe quædam, ferebatur: próque auro & argento, ſtannum & aurichalcum ſuppoſuiſſe. Vxorem habuit Petroniam, conſularis viri filiam, & ex ea filium Petronianum, captum altero oculo. Hunc heredem à matre ſub conditione inſtitutum, ſi de poteſtate patris exiſſet, manu emiſit: breuíque, vt creditum eſt, interemit, inſimulatum inſuper parricidij, & quaſi paratum ad ſcelus venenum ex conſcientia hauſiſſet. Duxit mox Galeriam Fundanã prætorio patre. Ac de hac quoque liberos vtriuſque ſexus tulit: ſed marem, titubantia oris propè mutum, & elinguem.

A.V.C. DCCCXVII.

7 A Galba in inferiorem Germaniam contra opinionem miſſus eſt. Adiutum putant T. Viuij ſuffragio, nunc potentiſſimi, & cui iam pridem per communem factionis ſuæ fauorem conciliatus eſſet: niſi quòd Galba præ ſe tulit, nullos minus metuendos quàm qui de ſolo victu cogitarẽt: ac poſſe prouincialibus copiis profundam eius expleri gulam, vt cuiuis euidens ſit, contemtu magis quàm gratia electũ. Satis conſtat exituro viaticũ defuiſſe, tanta egeſtate rei familiaris, vt vxore & liberis, quos Romæ relinquebat, meritorio cœnaculo abditis, domũ in reliquam partem anni ablocaret: vtque ex aure matris detractũ vnionem pignerauerit ad itineris impenſas. Creditorum quidem præſtolantium ac detinentium turbam, & in iis Sinueſſanos Formianóſque, quorũ publica vectigalia interuerterat, nõniſi terrore calumniæ amouit: cùm libertino cuidam acerbiùs debitum repoſcenti, iniuriarum formulam, quaſi calce ob eo percuſſus, intẽdiſſet, nec aliter quàm extortis quinquaginta HS. remiſiſſet. Aduenientem malè animatus erga principem exercitus, pronúſque ad res nouas, libens ac ſupinis manibus excepit, velut dono Deûm oblatum ter conſulis filium ætate integra, facili ac prodigo animo. Quam veterem de ſe perſuaſionem Vitellius recẽtibus etiam de ſe experimentis auxerat, tota via caligatorum quoſque militum obuios exoſculans: pérque ſtabula ac diuerſoria, mulionibus ac viatoribus præter modum comis: vt mane ſingulos iámne ientaſſent ſciſcitaretur, ſéq; feciſſe ructu quoque oſtẽderet. CASTRA vero ingreſſus nihil cuiquã poſcẽti negauit: atque etiã vltro ignominioſis notas, reis ſordes, damnatis ſupplicia demſit. Quare vixdum mẽſe tranſacto, neque diei, neque tẽporis habita ratione, ac iam veſpere, ſubitò à militibus è cubiculo raptus,

DCCCXXII.

ita vt erat in veſte domeſtica IMPERATOR eſt cõſalutatus: circũlatúſque per celeberrimos vicos, ſtrictũ diui Iulij gladium tenẽs, detractum delubro Martis, atque in prima gratulatione porrectum ſibi à quodam: nec antè in Prætorium rediit quàm flagrãte triclinio ex conceptu camini: tum quidem conſternatis, & quaſi omine aduerſo anxiis omnibus, inquit: Bono animo eſtote, nobis alluxit: nullo ſermone alio apud milites vſus. Cõſentiẽte deinde etiã ſuperioris prouinciæ exercitu,

citu,

citu, qui priùs à Galba ad ſenatū defecerat, cognomen GERMANICI delatū ab vniuerſis cupidè recepit: AVGVSTI diſtulit. CÆSARIS in perpetuum recuſauit. Ac ſubinde cæde Galbæ annuntiata, compoſitis Germanicis rebus partitus eſt copias, quas aduerſus Othonem præmitteret, quáſque ipſe perduceret. Præmiſſo agmini lætum euenit auſpiciū: ſiquidē à parte dextra repente aquila aduolauit: luſtratíſque ſignis, ingreſſos viam ſenſim anteceſſit. At contrà ipſo mouēte, ſtatuæ equeſtres cùm plurifariam ei ponerentur, fractis repente cruribus pariter corruerunt: & laurea, quam religioſiſſimè circumdederat, in profluentem excidit. Mox Viennæ pro tribunali iura reddenti, gallinaceus ſupra humerum, ac deinde in capite adſtitit. Quibus oſtentis par reſpondit exitus: nam confirmatum per legatos ſuos imperium, per ſe retinere non potuit. De Bebriacenſi victoria & Othonis exitu, cùm adhuc in Gallia eſſet, audit: nihilque cunctatus, quicquid prætorianarū cohortium fuit, vt peſſimi exēpli, vno exauctorauit edicto, iuſſas tribunis tradere arma. Centum autem atque viginti, quorum libellos Othoni datos inuenerat, expoſcentium præmia, ob editam in cæde Galbæ operam, conquiri, & ſupplicio affici imperauit: egregiè prorſus, atq. magnificè, vt & ſummi principis ſpem oſtenderet, niſi cætera magis ex natura, & priore vita ſua, quàm ex imperii maieſtate geſſiſſet. Námq; itinere inchoato, per medias ciuitates ritu triumphātium vectus eſt: pérque flumina delicatiſſimis nauigiis, & variarū coronarum genere redimitis, inter profuſiſſimos opſoniorum apparatus, nulla familiæ, aut militis diſciplina, rapinas ac petulantiam omnium in iocum vertens: qui nōn contenti epulo vbique publicè præbito, quoſcumque libuiſſet, in libertatē aſſerebant, verbera & plagas, ſæpè vulnera, nonnunquam necē repræſentantes aduerſantibus. Vtque campos, in quibus pugnatum eſt, adiit, abhorrentes quoſdam cadauerum tabem, deteſtabili voce confirmare auſus eſt. Optimè olere occisū hoſtē, & melius ciuē. Nec eò ſecius ad leniēdā grauitatem odoris plurimū meri propalàm hauſit, paſſimque diuiſit. Pari vanitate atque inſolentia lapidem memoriæ Othonis inſcriptum intuens, dignum eo Mauſoleo ait: pugionémque, quo ſe is occiderat, in Agrippinenſem coloniam miſit, Marti dedicandum. In Appennini quidem iugis etiam peruigiliū egit. VRBEM denique ad claſsicū introiit paludatus, ferróque ſuccinctus, inter ſigna atq. vexilla, ſagulatis comitibus, ac detectis commilitonum armis. Magis deinde ac magis, omni diuino humanóque iure neglecto, Allienſi die pontificatum maximū cepit: comitia in decem annos ordinauit, ſéque perpetuū conſulem. Et ne cui dubium foret, quod exemplar regendæ Reip. eligeret, medio Martio campo adhibita publicorum ſacerdotū frequentia, inferias Neroni dedit: ac ſolenni cōuiuio citharœdum placentē palàm

admonuit, vt & aliquid de Domitio diceret: inchoantique Neroniana

12 cantica, primus exſultans etiam plauſit. Talibus principiis magnam imperij partem, nonniſi conſilio & arbitrio viliſſimi cuiuſque hiſtrionum & aurigarum, adminiſtrauit, & maximè Aſiatici liberti. Hunc adoleſcentulum mutua libidine cõſtupratum, mox tædio profugum, cùm Puteolis poſcam vendentem deprehendiſſet, coniecit in compedes, ſtatimque ſoluit, & rurſus in deliciis habuit: iterũ deinde ob nimiam contumaciam & ferocitatem grauatus, circumforaneo laniſtæ vendidit, dilatúmque ad finem muneris repente ſurripuit, & prouincia demum accepta manumiſit: ac primo imperij die aureis donauit anulis ſuper cœnam, cùm mane rogantibus pro eo cunctis, deteſtatus eſſet ſeueriſſimè

13 talem equeſtris ordinis maculam. Sed vel præcipuè luxuriæ ſæuitiaque deditus, epulas trifariam ſemper, interdum quadrifariam diſpertiebat: in ientacula & prandia & cœnas, comiſſationéſque: facilè omnibus ſufficiens, vomitandi conſuetudine. Indicebat autem aliud alij eadem die: nec cuiquam minus ſinguli apparatus quadringenis millibus nummûm conſtiterũt. Famoſiſſima ſuper cæteras fuit cœna ei data aduentitia à fratre: in qua duo millia lectiſſimorũ piſcium, ſeptem auium appoſitu traduntur. Hanc quoque exſuperauit ipſe dedicatione patinæ, quã ob immenſam magnitudinẽ Clypeum Mineruæ, Αἰγίδα πολιούχου dictitabat. In hac ſcarorum iocinora, phaſianorum & pauonum cerebella, linguas phœnicopterûm, murænarum lactes, à Carpathio vſque, fretóque Hiſpaniæ, per nauarchos ac triremes petitarum, commiſcuit. Vt autem homo non profundæ modò, ſed intempeſtiuæ quoque ac ſordidæ gulæ, ne in ſacrificio quidem vmquam, aut itinere vllo temperauit, quin inter altaria ibidem ſtatim viſcus & farra pane rapta è foco manderet, circáque viarum popinas fumantia opſonia, vel pridiana

14 atque ſemeſa. PRONVS verò ad cuiuſque & quacunque de cauſſa, necem atque ſuppliciũ: nobiles viros, condiſcipulos & æquales ſuos, omnibus blanditiis tantum non ad ſocietatem imperij allicefactos, vario genere fraudis occidit: etiam vnum veneno manu ſua porrecto in aquæ frigidæ potione, quam is affectus febre popoſcerat. Tum fœneratorum & ſtipulatorum publicanorúmque qui vmquam ſe aut Romæ debitum, aut in via portorium flagitaſſent, vix vlli pepercit. Ex quibus quendam in ipſa ſalutatione ſupplicio traditum, ſtatimque reuocatum cunctis clementiam laudantibus, coram interfici iuſſit, velle ſe dicens paſcere oculos: alterius pœnæ duos filios adiecit, deprecari pro patre conatos. Sed & equitem Romanum proclamantem, cùm raperetur ad pœnam, Heres meus es, exhibere teſtamenti tabulas coëgit: vtque legit coheredem ſibi libertum eius adſcriptum, iugulari cum liberto imperauit. Quoſdam & de plebe ob id ipſum, quod Venetæ factioni cla-

rè ma-

rē maledixerant, interemit: contĕtu ſui & noua ſpe id auſos opinatus. Nullis tamē infenſior quā vernaculis & mathematicis, vt quiſque deferretur, inauditū capite puniebat: exacerbatus, quod poſt edictū ſuum, quo iubebat intra Kalend. Octobris vrbe Italiáq; mathematici excederent, ſtatim libellus eſt propoſitus, & Chaldæos dicere, Bonū factū, ne Vitellius Germanicus intra eŭdē Kalēdarū diē vſquā eſſet. *Suſpectus & in morte matris fuit, quaſi ægræ præberi cibū prohibuiſſet. Vaticināte Catta muliere, cui velut oraculo acquieſcebat,* ita demum firmiter ac diutiſſimè imperaturū, ſi ſuperſtes parētiexſtitiſſet. *Alij tradūt: ipsā tædio præſentiū, & imminētiū metu, venenū à filio impetraſſe, haud ſanè difficulter.* OCTAVO *imperij menſe deſciuerūt ab eo exercitus Mœſiarū, atque Pānoniæ: itē ex tranſmarinis, Iudaicus & Syriacus: ac pars in abſētis, pars in præſētis Veſpaſiani verba iurarūt.* 15
Ad retinēdū ergo cæterorū hominum ſtudium ac fauorē, nihil nō publicè priuatímq; nullo adhibito modo largitus eſt. Delectum quoque ea cōditione in vrbe egit, vt voluntariis nō modò miſſionē poſt victoriā, ſed etiā veteranorum iuſtæue militiæ cōmoda polliceretur. Vrgēti deinde terra, marique hoſti, hinc fratrem cum claſſe, ac tironibus & gladiatorum manu oppoſuit: hinc Bebriacenſes copias & duces. Atque vbique aut ſuperatus aut proditus, ſalutem ſibi & millies HS. *à Flauio Sabino Veſpaſiani fratre pepigit: ſtatímque pro gradibus Palatij apud frequentes milites* cedere ſe imperio, quod inuitus recepiſſet, *profeſſus, cunctis reclamātibus rem diſtulit: ac nocte interpoſita, primo diluculo ſordidatus deſcendit ad Roſtra: multiſq; cū lacrymis eadem verba, verùm è libello teſtatus eſt. Rurſus interpellāte milite, ac populo, & ne deficeret hortante, omnémque operā ſuā certatim pollicente, animum reſumſit, Sabinúmq; & reliquos Flauianos nihil iā metuentes, vi ſubita in Capitolium cōpulit: ſuccenſóq; templo Iouis Opt. Max. oppreſſit: cùm & prælium & incendium è Tiberiana proſpiceret domo inter epulas. Nō multò pòſt pœnitens facti, & in alios culpā cōferens, vocata concione iurauit, coëgitque iurare cæteros,* nihil ſibi antiquius quiete publica fore. *Tunc ſolutum à latere pugionem, conſuli primùm, deinde illo recuſante, magiſtratibus, ac mox ſenatoribus ſingulis porrigens: nullo recipiente, quaſi in æde Concordiæ poſiturus, abſceſſit. Sed quibuſdam acclamantibus,* ipſum eſſe Concordiam, *rediit: nec ſolùm retinere ſe ferrum affirmauit, verùm etiam* CONCORDIAE *recipere cognomen. Suaſitque ſenatui vt legatos cùm virginibus Veſtalibus mitterent, pacem, aut certè tempus ad conſultandum, petituros.* 16
Poſtridie reſponſa opperienti nuntiatum eſt per exploratorem, hoſtem appropinquare. Continuò igitur abſtruſus geſtatoria ſella, duobus ſolis comitibus, piſtore & coquo, Auentinum & paternam domum clàm pe

*tiit,vt inde in Campaniam fugeret.Mox leui rumore & incerto tam-
quam pax impetrata eſſet,referri ſe in palatium paſſus eſt:vbi cùm de
ſerta omnia repetiſſet,dilabentibus etiam qui ſimul erant,Zona ſe au-
reorum plena circumdedit: confugítque in cellulam ianitoris, religato*
17 *pro foribus cane,lectóque & culcita obiectis.* IRRVPERANT *iam ag
minis anteceſſores:ac nemine obuio rimabantur, vt fit, ſingula. Ab iis
extractus è latebra,ſciſcitante* quis nam eſſet *(nam ignorabatur) &*
vbi eſſe Vitellium ſciret, *mendacio eluſit, deinde agnitus rogare
non deſtitit,quaſi quædam de ſalute Veſpaſiani dicturus,vt cuſtodire-
tur interim vel in carcere: donec religatis poſt terga manibus, iniecto
ceruicibus laqueo,veſte diſciſſa ſeminudus in Forum tractus eſt,inter
magna rerum verborúmque ludibria,per totum viæ Sacræ ſpatium, re
ducto coma capite,ceu noxij ſolent, atque etiam mento mucrone gladij
ſubiecto,vt viſendam præberet faciem, néve ſubmitteret: quibuſdam
ſtercore & cœno inceſſentibus,aliis* incẽdiarium *&* patinarium *vo
ciferantibus,parte vulgi etiam corporis vitia exprobrante (erat enim
in eo enormis proceritas,facies rubida plerumque ex vinolentia,ven-
ter obeſus,alterum femur ſubdebile,impulſu olim quadrigæ, cùm auri-
ganti Caio miniſtratorem exhiberet) tandem apud Gemonias minu-*
18 *tiſſimis ictibus excarnificatus atque confectus eſt, & inde vnco tra-*
A. V. C. DCCCXXII. *ctus in Tiberim.Periit cum fratre & filio,anno vitæ* VII. *& quinquage
ſimo:nec fefellit coniecturam eorum qui augurio,quod factum ei Vien
næ oſtendimus,non aliud portendi prædixerant,quàm vẽturum in ali
cuius Gallicani hominis poteſtatem: ſiquidem ab Antonio Pri-
mo aduerſarum partium duce oppreſſus eſt:cui To-
loſæ nato cognomen in pueritia* Becco
*fuerat.id valet,gallina-
cei roſtrum.*

***

C. SVE-

C. SVETONI TRANQVILLI DE XII. CÆSARIBVS LIBER VIII.

T. FLAVIVS VESPASIANVS AVGVSTVS.

REBELLIONE *triũ principum, & cæde incertum diu, &* 1 *quaſi vagum imperium, ſuſcepit firmauitque tandem gens* FLAVIA: *obſcura illa quidem, ac ſine vllis maiorum imaginibus: ſed tamen Respub. nequaquam pœnitenda, conſtet licet Domitianum cupiditatis ac ſæuitiæ meritò pœnas luiſſe. Titus Flauius Petro municeps Reatinus, bello ciuili Pompeianarum partium centurio, incertum ſponte an euocatus, profugit ex Pharſalica acie, domúmque ſe contulit. Vbi deinde venia & miſſione impetrata, coactiones argentarias factitauit. Huius filius cognomine Sabinus, expers militiæ (& ſi quidam eum primipilarem: nonnulli, cùm adhuc ordines duceret, ſacramento ſolutum per cauſſam valitudinis tradunt) publicum quadrageſimæ in Aſia egit. Manebántque imagines à ciuitatibus ei poſitæ ſub hoc titulo,* ΚΑΛΩ͂Σ ΤΕΛΩΝΗ΄ΣΑΝΤΙ. *Poſtea fœnus apud Heluetios exercuit, ibique diem obijt, ſuperſtitibus vxore Veſpaſia Polla, & duobus ex ea liberis: quorum maior Sabinus ad præfecturam vrbis, minor Veſpaſianus ad principatum vſque proceſſit. Polla Nurſiæ honeſto genere orta, patrem habuit Veſpaſium Pollionem, ter tribunum militum, præfectúmque caſtrorum; fratrémque ſenatorem prætoriæ dignitatis. Locus etiam nunc ad Sextum milliarium à Nurſia Spoletum euntibus in monte ſummo appellatur Veſpaſiæ: vbi Veſpaſianorum complura monumenta exſtant, magnum indicium ſplendoris familiæ, & vetuſtatis. Non negauerim iactatum à quibuſdam Petronis patrem è regione Tranſpadana fuiſſe mancipem operarum, quæ ex Vmbria in Sabinos ad culturam agrorum quotannis commeare ſolerent: ſubſediſſe autem in oppido Reatino, vxore ibidem ducta. Ipſe ne veſtigium quidem de hoc, quamuis ſatis curioſè inquirerem, inueni.* VESPASIANVS *natus eſt in Sabinis vl-* 2
tra Reate, vico modico, cui nomen eſt Phalacrine, XV. Kalend. Decemb. A.V.C. DCCLXII.
veſperi, Q. Sulpicio Camerino, C. Poppæo Sabino COSS. *quinquennio antè quàm Auguſtus excederet: educatus ſub paterna auia Tertulla, in prædiis Coſanis. Quare princeps quoque & locum incunabulorum aſſiduè*

*frequentauit: manente villa, qualis fuerat olim: ne quid ſcilicet oculo-
rum conſuetudini deperiret. Et auiæ memoriam tantopere dilexit, vt
ſollennibus ac feſtis diebus pocillo quoque eius argenteo potare perſe-
uerauerit. Sumta toga virili, latum clauum, quamquam fratre adepto,
diu auerſatus eſt: nec vt tandem appeteret, compelli niſi à matre potuit.
Ea demum extudit, magis conuicio quàm precibus vel auctoritate, dum
eum identidem per contumeliam anteambulonem fratris appellat. Tri-
bunatu militum in Thracia meruit. Quæſtor Cretam & Cyrenas prouin-
ciam ſorte cepit: ædilitatis ac mox præturæ candidatus, illam non ſine re-
pulſa, ſextóque loco vix adeptus eſt: at prima ſtatim petitione, & in pri-
mis prætor, infenſus ſenatui, Caium ne quo non genere demereretur,
ludos extraordinarios pro victoria eius Germanica depopoſcit, pœnæ-
que coniuratorum addendum cenſuit vt inſepulti proiicerentur. Egit
& gratias ei apud ampliſſimum ordinem, quòd ſe honore cœnæ digna-
3 tus eſſet. Inter hæc Flauiam Domitillam duxit vxorem Statilij Capel-
læ equitis Rom. Sabratenſis ex Africa delegatam olim, Latinæque con-
ditionis, ſed mox ingenuam & ciuem Romanam recuperatorio iudicio
pronuntiatam: patre aſſerente Flauio Liberale Ferenti genito, nec quid-
quam amplius quàm quæſtorio ſcriba. Ex hac liberos tulit, Titum &
Domitianum, & Domitillam. Vxori ac filiæ ſuperſtes fuit: atque v-
tramque adhuc priuatus amiſit. Poſt vxoris exceſſum, Cænidem An-
toniæ libertam, & à manu, dilectam quondam ſibi, reuocauit in contu-
4 bernium: habuítque etiam Imperator pæne iuſtæ vxoris loco. Claudio
principe Narciſſi gratia legatus legionis in Germaniam miſſus eſt: inde
in Britanniam tranſlatus tricies cum hoſte conflixit. Duas validiſſimas
gentes, ſupérque XX oppida, & inſulam Vectem Britanniæ proximam
in deditionem redegit: partim AVli Plautij conſularis legati, partim
A.V.C. Claudij ipſius ductu. Quare triumphalia ornamenta, & in ſpatio bre-
DCCCIV. ui duplex ſacerdotium accepit. Præterea conſulatum, quem geſſit per
duos nouiſſimos anni menſes: medium tempus ad Proconſulatum vſque
in otio ſeceſſuque egit: Agrippinam timens potentem adhuc apud fi-
lium, & defuncti quoque Narciſſi amicos peroſam. Exin ſortitus A-
fricam, integerrimè, nec ſine magna dignatione adminiſtrauit: niſi quòd
Adrumeti ſeditione quadam, rapa in eum iacta ſunt. Rediit certè ni-
hilo opulentior, vt qui propè labefactata iam fide, omnia prædia fratri o-
bligarit: neceſſarióque ad mangonicos quæſtus ſuſtinendæ dignitatis cauſſa
deſcenderit, propter quod vulgò Mulio vocabatur. Conuictus quoque
dicitur ducenta HS expreſſiſſe iuueni, cui latum clauum aduerſus patris
voluntatem impetrarat, eóque nomine grauiter increpitus. Peregrinatio-
ne Achaica inter comites Neronis, cùm cantante eo aut diſcederet ſæpius,
aut præſens obdormiſceret, grauiſſimam contraxit offenſam: prohibi-
túſque*

túſque non contubernio modò, ſed etiam publica ſalutatione, ſeceſſit in paruam ac deuiam ciuitatem, quoad latenti, etiámque extrema metuenti, prouincia cum exercitu oblata eſt. Percrebuerat Oriente toto vetus & conſtans opinio: eſſe in fatis vt eo tempore Iudæa profecti rerum potirentur. Id de Imperatore Rom. quantum euentu poſtea prædictum patuit, Iudæi ad ſe trahentes, rebellarunt: cæſoque præpoſito, legatum inſuper Syriæ conſularem ſuppetias ferentem, rapta aquila fugauerunt. Ad hunc motum comprimendum cùm exercitu ampliore, & non inſtrenuo duce, cui tamen tuto tanta res committeretur, opus eſſet, ipſe potiſſimùm delectus eſt: vt & induſtriæ expertus, nec metuendus vllo modo ob humilitatem generis ac nominis. Additis igitur ad copias duabus legionibus, octo alis, cohortibus decem, atque inter legatos maiore filio aſſumto, vt primùm prouinciam attigit, proximas quoque conuertit in ſe: correcta ſtatim caſtrorum diſciplina: vno quoque & altero prælio tam conſtanter inito, vt in oppugnatione caſtelli lapidis ictum genu, ſcuto ſagittas aliquot exceperit. POST Neronem Galbámque, Othone atque Vitellio de 5 principatu certantibus, in ſpem imperij venit, iam pridem ſibi per hæc oſtenta conceptam: In ſuburbano Flauiorum quercus antiqua, quæ erat Marti ſacrata, per tres Veſpaſiæ partus, ſingulos repente ramos à frutice dedit, haud dubia ſigna futuri cuiuſque fati. Primum, exilem, & citò arefactum: ideóque puella nata non perannauit. Secundum, præualidum ac prolixum, & qui magnam felicitatem portenderet. Tertium verò, inſtar arboris. Quare patrem Sabinum ferunt haruſpicio inſuper confirmatum renuntiaſſe matri, nepotem ei Cæſarem genitum: nec illam quidquam aliud quàm cachinnaſſe, mirantem, quòd adhuc ſe mentis compote deliraret iam filius ſuus. Mox cum ædilem eum C. Cæſar, ſuccenſens curam verrendis viis non adhibitam, luto iuſſiſſet oppleri: congeſto per milites in prætextæ ſinum, non defuerunt qui interpretarentur, quandoque proculcatam deſertámque Remp. ciuili aliqua perturbatione in tutelam eius, ac velut in gremium, deuenturam. Prandente eo quondam, canis extrarius è triuio manum humanam intulit, menſæque ſubiecit. Cœnante rurſus, bos arator decuſſo iugo, triclinium irrupit: ac fugatis miniſtris, quaſi repentè defeſſus, procidit ad ipſos accumbentis pedes, ceruicémque ſubmiſit. Arbor quoque cupreſſus in agro auito ſine vlla vi tempeſtatis radicitus euulſa atque proſtrata, inſequenti die viridior ac firmior reſurrexit. At in Achaia ſomniauit, initium ſibi ſuíſque felicitatis futurum, ſimul ac dens Neroni exemtus eſſet: euenítque vt ſequenti die progreſſus in atrium medicus dentem ei oſtenderet tantum quod exemtum. Apud Iudæam Carmeli Dei oraculum cōſulentem ita confirmauere ſortes: vt quidquid cogitaret voluerétque animo, quantumlibet magnū, id eſſe prouenturum pollicerētur. Et vnus ex no-

bilibus captiuis Ioſephus, cùm coniiceretur in vincula, conſtantiſſimè aſſeuerauit fore vt ab eodem breui ſolueretur, verùm iam Imperatore. Nuntiabantur & ex vrbe præſagia, Neronem diebus vltimis monitum per quietem, vt thenſam Iouis Optim. Max. è ſacrario in domum Veſpaſiani, & in circum deduceret. Ac non multo pòſt, comitia ſecundi conſulatus ineunte Galba, ſtatuā Diui Iulij ad Orientem ſponte conuerſa: aciéque Bebriacenſi, priùs quàm committeretur, duas aquilas in conſpectu omniū conflixiſſe: victáque altera, ſuperueniſſe tertiam à Solis ortu, ac victricem abegiſſe. Nec tamen quidquam antè tentauit, promtiſſimis atque etiam inſtantibus ſuis, quàm ſollicitatus quorundam & ignotorum & abſentium fortuito fauore. Mœſiaci exercitus bina è tribus legionibus millia miſſa auxilio Othoni: poſtquam iter ingreſſis nuntiatum eſt, victum eum, ac vim vitæ ſuæ attuliſſe: nihilòſecius Aquileiam vſque perſeuerauerunt, quaſi rumori minus crederent. Ibi per occaſionem ac licentiam, omni rapinarum genere graſſati, cùm timerent ne ſibi reuerſis reddenda ratio, ac ſubeunda pœna eſſet, conſilium inierunt eligendi creandiq́; Imperatoris. Neque n. deteriores eſſe, aut Hiſpanienſi exercitu qui Galbam, aut prætoriano qui Othonem, aut Germanico qui Vitellium feciſſent. *Propoſitis itaque nominibus legatorum conſularium, quot vbique tunc erant, cùm cæteros alij alium alia de cauſſa improbarent: & quidam è legione tertia, quæ ſub exitu Neronis tranſlata ex Syria in Mœſiam fuerat, Veſpaſianum laudibus ferrent: aſſensère cuncti, nomenque eius vexillis omnibus ſine mora inſcripſerunt. Et tunc quidem compreſſa res eſt, reuocatis ad officium numeris parumper: cæterùm diuulgato facto, Tiberius Alexander præfectus Ægypti primus in verba Veſpaſiani legiones adegit Kalend. Iulij: qui principatus dies in poſterum obſeruatus eſt. Iudaicus deinde exercitus, V. Idus Iulij apud ipſum iurauit. Plurimum cœptis contulerunt, iactatum exemplar epiſtolæ, veræ ſiue falſæ, defuncti Othonis ad Veſpaſianum, extrema obteſtatione vltionem mandantis, & vt Reipub. ſubueniret, optantis: ſimul rumor diſſipatus, deſtinaſſe Vitellium victorem permutare hiberna legionum, & Germanicas transferre in Orientem ad ſecuriorem molliorémque militiam: præterea ex præſidibus prouinciarum Licinius Mucianus, & è regibus Vologeſus Parthus: ille depoſita ſimultate, quàm in id tempus ex æmulatione non obſcurè gerebat, Syriacum promiſit exercitum: hic quadraginta millia ſagittariorum.*

7 SVSCEPTO *igitur ciuili bello, ac ducibus copiiſque in Italiam præmiſſis, interim Alexandriam tranſiit, vt clauſtra Ægypti obtineret. Hîc cùm de firmitate imperij capturus auſpicium, ædem Serapidis, ſubmotis omnibus, ſolus intraſſet: ac propitiato multū Deo, tandem ſe conuertiſſet, verbenas, coronáſque & panificia, vt illic aſſolet, Baſilides libertus obtuliſſe ei viſus eſt: quem neque admiſſum à quoquam,*

& iam

*& iam pridem propter neruorum valitudinem vix ingredi longéque ab-
eſſe conſtabat. Ac ſtatim aduenere literæ, fuſas apud Cremonam Vi-
tellij copias, ipſum in vrbe interemtum nuntiantes. Auctoritas & qua-
ſi maieſtas quædam, vt ſcilicet inopinato & adhuc nouo principi, deerat:
hæc quoque acceſsit. E plebe quidam luminibus orbatus, item alius de-
bili crure, ſedentem pro tribunali pariter adierunt, orantes opem valitu-
dinis, demonſtratam à Serapide per quietem: reſtituturum oculos, ſi
inſpuiſſet: confirmaturum crus, ſi dignaretur calce contingere. Cùm vix
fides eſſet rem vllo modo ſucceſſuram, ideóque ne experiri quidem aude-
ret: extremò hortantibus amicis, palàm pro concione vtrumque tentauit,
nec euentus defuit. Per idem tempus Tegeæ in Arcadia, inſtinctu va-
ticinantiũ, effoſſa ſunt ſacrato loco vaſa operis antiqui, atque in iis aſsimilis
Veſpaſiano imago.* TALIS, *tantáque cum fama in vrbem reuerſus, acto de* 8
Iudæis triumpho, conſulatus octo veteri addidit. Suſcepit & cenſuram ac A.V.C.
per totum imperij tempus nihil habuit antiquius, quàm prope afflictam DCCCXXIII. DCCCXXIV.
nutantémque Remp. ſtabilire primò; deinde & ornare. Milites, pars DCCCXXV.
victoriæ fiducia, pars ignominiæ dolore, ad omnem licentiam audaciám- DCCCXXVII.
que proceſſerant. Sed & prouinciæ, ciuitatéſque liberæ, necnon & regna DCCCXXVIII. DCCCXXIX.
quædam tumultuoſius inter ſe agebant. Quare Vitellianorum quidem DCCCXXX.
& exauctorauit plurimos, & coercuit. Participibus autem victoriæ a- DCCCXXXII.
*deò nihil extra ordinem indulſit: vt etiam legitima præmia nonniſi ſerò
perſoluerit. Ac ne quam occaſionem corrigendi diſciplinam prætermit-
teret, adoleſcentulum fragrantem vnguento, cùm ſibi pro impetrata præfe-
ctura gratias ageret, nutu aſpernatus, voce etiam grauiſsima increpuit,*
Maluiſſem allium oboluiſſes: *litteráſque reuocauit. Claſsiarios verò,
qui ab Oſtia & Puteolis Romam pedibus per vices commeant, petentes*
conſtitui aliquid ſibi calcearii nomine: *quaſi parum eſſet, ſine reſpon-
ſo abegiſſe, iuſsit poſt hac, excalceatos curſitare: & ex eo ita curſitant. A-
chaiam, Lyciam, Rhodum, Byzantium, Samum, libertate ademta, item
Thraciam, Ciliciam, & Comagenen ditionis regiæ vſque ad id tempus, in
prouinciarum formam redegit. Cappadociæ propter aſsiduos barbarorum
incurſus legiones addidit: conſularémque rectorem poſuit, pro equite Rom.
Deformis vrbs veteribus incendiis ac ruinis erat: vacuas areas occupare &
ædificare, ſi poſſeſſores ceſſarent, cuicumque permiſit. Ipſe reſtitutionem
Capitolij aggreſſus, ruderibus purgandis manus primus admouit, ac ſuo
collo quædam extulit: ærearúmque tabularum tria millia, quæ ſimul con-
flagrauerant, reſtituenda ſuſcepit: vndique inueſtigatis exemplaribus,
inſtrumentum imperij pulcherrimum ac vetuſtiſsimum confecit: quo con-
tinebantur pæne ab exordio vrbis ſenatuſconſulta, plebiſcita de ſocie-
tate & fœdere ac priuilegio cuicumque conceſſis. Fecit & noua opera,* 9

templum Pacis Foro proximum: Diuique Claudij in Cælio monte, cœptum quidem ab Agrippina, ſed à Nerone propè funditus deſtructum. Item Amphitheatrum vrbe media, vt deſtinaſſe compererat Auguſtum. Ampliſſimos ordines, & exhauſtos cæde varia, & contaminatos veteri negligentia, purgauit: ſuppleuitque recenſito ſenatu & equite ſubmotis indigniſſimis, & honeſtiſſimo quoque Italicorum ac prouincialium allecto. Atque vti notum eſſet, vtrumque ordinem non tam libertate inter ſe quàm dignitate differre, de iurgio quodam ſenatoris equitiſque Rom. ita pronuntiauit. Non oportere maledici ſenatoribus: re maledici ciuile fáſque eſſe.

10 *Litium ſeries vbique maiorem in modum excreuerant, manentibus antiquis, intercapedine iuriſdictionis, accedentibus nouis, ex conditione tumultuque temporum. Sorte elegit per quos rapta bello reſtituerentur: quíque iudicia centumuiralia, quibus peragendis vix ſuffectura litigatorum ætas videbatur, extra ordinem diiudicarent, redigerentque ad breuiſſimum numerum.*

11 *Libido atque luxuria, coërcente nullo, inualuerat. Auctor ſenatui fuit decernendi vt quæ ſe alieno ſeruo iunxiſſet, ancilla haberetur. Néve filiorum familiâs fœneratoribus exigendi crediti ius vmquam eſſet: hoc eſt, ne poſt patrum quidem mortem.*

12 CÆTERIS *in rebus ſtatim ab initio principatus vſque ad exitum, ciuilis & clemens. Mediocritatem priſtinam neque diſſimulauit vmquam, ac frequenter etiam præ ſe tulit. Quin & conantes quoſdam originem Flauij generis ad conditores Reatinos, comitémque Herculis, cuius monumentum exſtat via Salaria, referre, irriſit vltro. Adeóque nihil ornamentorum extrinſecus cupidè appetiuit, vt triumphi die fatigatus tarditate & tædio pompæ, non reticuerit:* meritò ſe plecti, qui triumphum, quaſi aut debitum maioribus ſuis, aut ſperatum vmquam ſibi, tam ineptè ſenex concupiſſet. *Ac ne* TRIBVNITIAM *quidem* POTESTATEM *&* PATRIS PATRIÆ *appellationem niſi ſerò recepit. Nam conſuetudinem ſalutantes ſcrutandi, manente adhuc bello ciuili, omiſerat.*

13 *Amicorum libertatem, cauſſidicorum figuras, ac philoſophorum contumaciam leniſſimè tulit. Licinium Mucianum notæ impudicitiæ, ſed meritorum fiducia minus ſui reuerentem, numquam niſi clàm, & hactenus retaxare ſuſtinuit, vt apud communem aliquem amicum querens, adderet clauſulæ,* Ego tamen vir ſum. *Saluium Liberalem in defenſione diuitis rei, auſum dicere,* Quid ad Cæſarem, ſi Hipparchus HS milies habet? *& ipſe laudauit. Demetrium Cynicum in itinere obuium ſibi poſt damnationem, ac neque aſſurgere, neq; ſalutare ſe dignantem, oblatrantem etiam neſcio quid, ſatis habuit* Canem *appellare.*

14 *Offenſarum inimicitiarúmque minimè memor, executórve, Vitellij hoſtis ſui filiam ſplendidiſſimè maritauit, dotauitque etiam & inſtruxit. Trepidum eum interdicta aula ſub Nerone, quærentémque quidnam ageret, aut quò abiret,*

quidam

quidam ex officio admiſſionis ſimul expellens, abire Morboniam iuſſe-
rat. In hunc poſtea deprecantem haud vltra verba excanduit, & qui-
dem totidem ferè atque eadem. Nam vt ſuſpicione aliquà vel metu ad
perniciem cuiuſquam compelleretur tantum abfuit, vt monentibus amicis
cauendum eſſe Metium Pompoſianum, quòd vulgò crederetur geneſim
habere imperatoriam, inſuper Cos. fecerit: ſpondens quandoque bene-
ficij memorem futurum. Non temerè quis punitus inſons reperitur: ni- 15
ſi abſente eo & ignaro, aut certè inuito atque decepto. Heluidio Priſco,
qui reuerſum ex Syria, ſolus, priuato nomine Veſpaſianum ſalutauerat,
& in prætura omnibus edictis ſine honore ac mentione vlla tranſmiſerat,
non antè ſuccenſuit quàm altercationibus inſolentiſſimis pæne in ordinem
redactus. Hunc quoque, quamuis relegatum primò, deinde & inter-
fici iuſſum, magni æſtimauit ſeruare quoquo modo, miſſis qui percuſſo-
res reuocarent: & ſeruaſſet, niſi iam periiſſe falſo nuntiatum eſſet. Cæ-
terùm neque cæde cuiuſque vmquam lætatus, iuſtis ſuppliciis illacryma-
uit etiam & ingemuit. SOLA eſt, in qua meritò culpetur, pecuniæ 16
cupiditas. Non enim contentus omiſſa ſub Galba vectigalia reuocaſſe:
noua & grauia addidiſſe: auxiſſe tributa prouinciis, nonnullis & duplicaſſe:
negotiationes quoque vel priuato pudendas propalàm exercuit, coëmen-
do quædam tantùm vt pluris poſtea diſtraheret. Nec candidatis quidem
honores, reiſve tam innoxiis quàm nocentibus abſolutiones venditare cun-
ctatus eſt. Creditur etiam procuratorum rapaciſſimum quemque ad amplio-
ra officia ex induſtria ſolitus promouere, quò locupletiores mox condem-
naret: quibus quidem vulgò pro ſpongiis dicebatur vti, quòd quaſi &
ſiccos madefaceret, & exprimeret humentes. Quidam natura cupidiſſimum
tradunt, idque exprobratum ei à ſene bubulco: qui negata ſibi gratuita li-
bertate, quam imperium adeptum ſuppliciter orabat, proclamauerit, Vul-
pem pilum mutare, non mores. Sunt contrà qui opinentur ad manu-
bias & rapinas neceſſitate compulſum, ſumma ærarij fiſcique inopia: de qua
teſtificatus ſit initio ſtatim principatus: profeſſus quadringenties millies
opus eſſe, vt Reſp. ſtare poſſet. Quod & veriſimilius videtur, quan- 17
do & malè partis optimè vſus eſt. In omne hominum genus liberaliſſimus,
expleuit cenſum ſenatorium: conſulares inopes quingenis ſeſtertiis annuis
ſuſtentauit: plurimas per totum orbem ciuitates terræmotu aut incendio af-
flictas, reſtituit in melius. 18

Ingenia & artes vel maximè fouit: primus è fiſco Latinis Græciſque
rhetoribus annua centena conſtituit. Præſtantes poëtas, nec non & ar-
tifices, coëmit: item coloſſi refectorem inſigni congiario magnáque mer-
cede donauit: mechanico quoque grandes columnas exigua impenſa per-
ducturum in Capitolium pollicenti, præmium pro commento non medio-
cre obtulit, operam remiſit, præfatus ſineret ſe plebeculam paſcere.

19 *Ludis per quos ſcena Marcelliani theatri reſtituta dedicabatur, vetera quoque acroamata reuocauerat. Apollinari tragœdo quadringenta, Terpno Diodoróque citharœdis ducena, nonnullis centena: quibus minimum, quadragena ſeſtertia ſuper plurimas coronas aureas dedit. Sed & continuabatur aſſiduè: ac ſæpius rectè, ac dapſile, vt macellarios adiuuaret. Dabat ſicut Saturnalibus viris apophoreta, ita & per Kalend. Martij fœminis: & tamen ne ſic quidem priſtinæ cupiditatis infamia caruit. Alexandrini* Cybioſacten *eum vocare perſeuerauerunt, cognomine vnius è regibus ſuis turpiſſimarum ſordium. Sed & in funere Fauo archimimus perſonam eius ferens, imitánſque, vt eſt mos, facta ac dicta viui, interrogatis palam procuratoribus* quanti funus & pompa conſtaret: vt *audiit* HS. centies, *exclamauit,* Centum ſibi ſeſtertia darent, ac ſe vel in Tiberim proiicerent.

20 STATVRA *fuit quadrata, compactis firmiſque membris, vultu veluti nitentis. Vnde quidam vrbanorum non infacetè: ſiquidem petenti*, vt & in ſe aliquid diceret: Dicam, *inquit*, cùm ventrem exonerare deſieris. *Valitudine proſperrima vſus eſt: quamuis ad tuendam eam nihil amplius quàm fauces cæteráque membra ſibimet ad numerum in ſphæriſterio defricaret, inediámque vnius diei per ſingulos menſes interponeret.*

21 ORDINEM *vitæ ferè hunc tenuit. In principatu maturius ſemper, ac de nocte euigilabat: deinde perlectis epiſtolis, officiorúmque omnium breuiariis, amicos admittebat: ac dum ſalutabatur, & calceabat ipſe ſeſe & amiciebat. Poſt deciſa quæcumque obueniſſent negotia, geſtationi, & inde quieti vacabat: accubante aliqua pallacarum quas in defunctæ locum Cænidis plurimas conſtituerat: ac ſecretò in balneum tricliniúmque tranſibat. Nec vllo tempore facilior, aut indulgentior traditur:*

22 *eáque momenta domeſtici ad aliquid petendum magnopere captabant. Et ſuper cœnam autem, & ſemper aliàs comiſſimus, multa ioco tranſigebat. Erat enim dicacitatis plurimæ: & ſic ſcurrilis ac ſordidæ, vt ne prætextatis quidem verbis abſtineret. Et tamen nonnulla eius faceſiſſima exſtant, in quibus & hoc: Menſtrium Florum, conſularem, admonitus ab eo* plauſtra *potius quàm* ploſtra *dicenda, die poſtero* Flaurum *ſalutauit. Expugnatus autem à quadam, quaſi amore ſui deperiret, cum productæ pro concubitu ſeſtertia quadringenta donaſſet: admonente diſpenſatore quemadmodum*

23 *ſummam rationibus vellet referri,* Veſpaſiano, *inquit,* adamato. *Vtebatur & verſibus Græcis tempeſtiuè ſatis: vt de quodam proceræ ſtaturæ, improbiúſque nato:*

Ιλιάδ. ε. Μακρὰ βιβάς, κραδάων δολιχόσκιον ἔγχος

Et maximè de Cerylo liberto, qui diues admodum ob ſubterfugiendum quandoque ius fiſci, ingenuum ſe & Lachetē mutato nomine cœperat ferre,

ὦ Λάχης

Ὦ Λάχης Λάχης, ἐπὰν ἀποθάνης,
Αὖθις ἐξ ὑπαρχῆς εἰρύση Κηρύλος.

Maximè tamen dicacitatem in deformibus lucris affectabat: vt inui-
diam aliqua cauillatione dilueret, transferrétque ad ſales. Quendam è
charis miniſtris diſpenſationem cuidam, quaſi fratri, petentem cùm di-
ſtuliſſet, ipſum candidatum ad ſe vocauit: exactáque pecunia, quantam
is cum ſuffragatore ſuo pepigerat, ſine mora ordinauit. Interpellanti
mox miniſtro: Alium tibi, *ait*, quære fratrem. hic, quem tuum pu
tas, meus eſt. *Mulionem in itinere quodam ſuſpicâtus ad calceandas*
mulas deſiliſſe, vt adeunti litigatori ſpatium morámque præberet: in-
terrogauit, quanti calceaſſet, *pactúſque eſt lucri partem. Reprehen-*
denti filio Tito, quod etiã vrinæ vectigal cõmentus eſſet, pecuniam ex
prima penſione admouit ad nares, ſciſcitans num odore offenderetur:
& illo negante, Atqui, *inquit*, è lotio eſt. *Nuntiãtibus legatis*, decre-
tam ei publicè non mediocris ſummæ ſtatuam coloſſeam: *iuſ-*
ſit vt continuò ponerent, cauam manum oſtentans, & paratam baſim
dicens. Ac ne in metu quidem ac periculo mortis extremo abſtinuit io-
cis. Nam cùm inter prodigia cætera Mauſoleum Cæſarum derepentè
patuiſſet, & ſtella in cœlo crinita apparuiſſet: alterum ad Iuniam Calui
nam è gente AVguſti pertinere dicebat: alterum ad Parthorum re-
gem, qui capillatus eſſet. Prima quoque morbi acceſſione, Vt, *inquit*, pu
to. Deus fio. CONSVLATV *ſuo nouo tentatus in Campania motiun* 24
culis leuibus, ac protinus vrbe repetita: Cutylias, ac Reatina rura, vbi
æſtiuare quotannis ſolebat, petiit. Heic, cùm ſuper vrgentem valitudi-
nem creberrimo frigidæ aquæ vſu & inteſtina vitiaſſet: nec eo minùs
muneribus imperatoriis ex conſuetudine fungeretur, vt etiam legatio-
nes audiret cubans, aluo repente vſque ad defectionem ſoluta, Impe-
ratorem, *ait*, ſtantem mori oportere. *Dúmque conſurgit, ac niti-*
tur, inter manus ſubleuantium exſtinctus eſt, VIIII. *Kalend. Iulij: an-*
num agens ætatis ſexageſimum ac nonum, ſupérque menſem ac diem A.V.C. DCCCXXXII.
ſeptimum.

Conuenit inter omnes, tam certum eum de ſua ſuorúmque genitura 25
ſemper fuiſſe: vt poſt aſſiduas in ſe coniurationes auſus ſit affirmare ſe-
natui, aut filios ſibi ſucceſſuros, aut neminem. *Dicitur etiam vi-*
diſſe quondam per quietem ſtateram in media parte veſtibuli Palati-
næ domus poſitam examine æquo: cùm in altera lance Claudius & Ne
ro ſtarent: in altera ipſe ac filij. Nec res fefellit: quando totidem annis
parique temporis ſpatio vtrique imperauerunt.

TITVS FLAVIVS VESPASIANVS AVG.

1 TITVS, cognomine paterno, amor ac deliciæ generis humani: (tan
tum illi ad promerendam omnium voluntatem vel ingenij vel
artis, vel fortunæ ſuperfuit: & quod difficillimum eſt, in imperio, quan
do priuatus atque etiam ſub patre principe, ne odio quidem, nedum vi
2 tuperatione publica caruit) natus eſt III. Kalend. Ian. inſigni anno Ca-
A.V.C. DCCXCIIII. ianæ nece, prope Septizonium, ſordidis ædibus: cubiculo verò perparuo,
& obſcuro: nam manet adhuc, & oſtenditur. Educatus in aula cum Bri-
tannico ſimul, ac paribus diſciplinis, & apud eoſdem magiſtros inſtitu-
tus. Quo quidem tempore, aiunt, metopoſcopum à Narciſſo Claudij li-
berto adhibitum vt Britannicum inſpiceret, conſtantiſſimè affirmaſſe
illum quidem nullo modo, cæterum Titum, qui tunc propè adſtabat,
vtique imperaturum. Erant autem adeò familiares, vt de potione, qua
Britannicus hauſta perijt. Titus quoque iuxta cubãs guſtaſſe credatur,
grauique morbo adflictatus diu. Quorũ omnium mox memor, ſtatuam
ei auream in Palatio poſuit, & alteram ex ebore equeſtrem, quæ Circen
3 ſi pompa hodiéque præfertur, dedicauit, proſecutuſque eſt. In puero ſta-
tim corporis animique dotes exſplenduerunt: magis ac magis deinceps
per ætatis gradus. forma egregia, & cui non minùs auctoritatis ineſſet
quàm gratiæ: præcipuum robur, quamquam neque procera ſtatura, &
ventre paulò proiectiore: memoria ſingularis, docilitas ad omnes ferè
tum belli tum pacis artes. Armorum & equitandi peritiſſimus, Latinæ
Græcæque linguæ, vel in orando vel in fingendis poëmatibus promtus,
& facilis ad extẽporalitatem vſque: ſed ne muſicæ quidẽ rudis, vt qui
cantaret & pſalleret iucũdè, ſcienterque. E pluribus comperi, notis quo-
que excipere velociſſimè ſolitum, cum amanuenſibus ſuis per ludum io-
cumque certantem imitari chirographa quæcũque vidiſſet: ac ſæpe pro-
4 fiteri ſe maximũ falſarium eſſe potuiſſe. Tribunus militum & in
Germania & in Britannia meruit, ſumma induſtriæ nec minore mode
ſtiæ fama. ſicut apparet ſtatuarum & imaginum eius multitudine, ac ti-
tulis per vtramque prouinciam. Poſt ſtipendia, foro operam dedit, ho-
neſtam magis quàm aſſiduam. Eodémque tempore Arricidiam Ter-
tulla patre equite Rom. ſed præfecto quondam prætorianarum cohor-
tium, duxit vxorem: & in defunctæ locum Marciam Furnillam ſplen-
didi generis, cum qua, ſublata filia, diuortiũ fecit. Ex quæſturæ deinde
DCCCXX. honore legioni præpoſitus, Tarichæam & Gamalam vrbes validiſſimas
Iudææ in poteſtatem redegit: equo quadam acie ſub feminibus amiſſo,
alteroque

alteróque inſcenſo, cuius rector contra ſe dimicans occubuerat. Galba 5
mox tenente Remp. miſſus ad gratulandum, quaqua iret, conuertit ho- A.V.C.
mines, quaſi adoptionis gratia arceſſeretur. Sed vbi turbari rurſus cun DCCCXXI.
cta ſenſit, rediit ex itinere: aditóque Paphiæ Veneris oraculo, dum de
nauigatione conſulit, etiam de imperij ſpe confirmatus eſt. Cuius breui
compos, & ad perdomandam Iudæam relictus, nouiſſima Hieroſolymo
rum oppugnatione XII. propugnatores totidem ſagittarum confecit
ictibus: cepítque eam natali filiæ ſuæ, tanto militum gaudio ac fauore,
vt in gratulatione IMPERATOREM eum conſalutauerint: & ſubinde
decedentem prouincia detinuerint, ſuppliciter necnon & minaciter
efflagitãtes, vt remaneret, aut ſecum omnes pariter abduceret.
Vnde nata ſuſpicio eſt, quaſi deſciſceret à patre, Orientíſque regnum ſibi
vindicare tentaſſet. Quã ſuſpicionem auxit, poſtquã Alexãdriã petens,
in conſecrãdo apud Memphim boue Apide diadema geſtauit: de
more id quidem rituque priſcæ religionis: ſed non deerãt qui ſecius in-
terpretarentur. Quare feſtinans in Italiã, cum Rhegium, deinde Pu-
teolos oneraria naue appuliſſet, Romã inde contendit expeditiſſimus,
inopinantíque patri, velut arguens rumorum de ſe temeritatem, Ve-
ni, inquit, pater, veni. Neque ex eo deſtitit participem, atque etiã tu- 6
torem imperij agere.[a] Triumphauit cum patre,[b] cenſurámque geſſit vnà. aDCCCXXIV.
Eidẽ collega & in[c] tribunitia poteſtate, & in ſeptẽ[d] conſulatibus fuit. bDCCCXXV.
Receptáque ad ſe propè omnium officiorum cura, cùm patris nomine & &c.
epiſtolas ipſe dictaret, & edicta conſcriberet, orationéſque in ſenatu re cDCCCXXIV. &c.
citaret etiã quæſtoris vice, præfecturam quoque prætorij ſuſcepit, num- dDCCCXXIII
quam ad id tempus, niſi ab equite Rom. adminiſtratã. Egitque aliquã- DCCCXXV.
to inciuilius & violentius: ſiquidem ſuſpectiſſimum quemque ſibi, ſub- DCCCXXVII.
miſſis qui per theatra & Caſtra, quaſi conſenſu ad pœnam depoſcerent, DCCCXXVIII
haud cunctanter oppreſſit. In his A. Cæcinam conſularem virum, vo- DCCCXXIX. DCCCXXX. DCCCXXXII.
cauit ad cœnam, ac vix dum triclinio egreſſum, confodi iuſſit: ſane vr-
gente diſcrimine: cùm etiam chirographum eius præparatæ apud mili-
tes coniurationis deprehendiſſet. Quibus rebus ſicut in poſterum ſecu-
ritati ſatis cauit, ita ad præſens plurimum contraxit inuidiæ: vt non te
merè quis, tam aduerſo rumore, magíſque inuitis omnibus trãſierit ad
principatum. PRAETER ſæuitiam, ſuſpecta in eo etiam luxuria erat, 7
quòd ad mediam noctem comiſſationes cum profuſiſſimo quoque fa-
miliarum extenderet. Nec minùs libido, propter exoletorum & ſpado-
num greges, propterque inſignem reginæ Berenices amorem, cui etiam
nuptias pollicitus ferebatur. Suſpecta & rapacitas: quòd conſtabat in co
gnitionibus patris nundinari præmiarique ſolitum. Denique propalã
alium Neronem & opinabantur & prædicabãt. At illi ea fama pro bo
no ceſſit, conuerſáque eſt in maximas laudes: neque vllo vitio reperto,

& contrà virtutibus ſummis. Conuiuia inſtituit iucunda magis quàm profuſa. Amicos elegit, quibus etiã poſt eũ principes, vt & ſibi & Reip. neceſſarijs, acquieuerũt, præcipuéque ſunt vſi. Berenicen ſtatim ab vrbe dimiſit inuitus inuitã. Quoſdã è gratiſſimis delicatorum, quamquam tam artifices ſaltationis, vt mox ſcenã tenuerint, non modo fouere prolixiùs, ſed ſpectare omnino in publico cœtu ſuperſedit. Nulli ciuiũ quidquam ademit: abſtinuit alieno, vt ſi quis vmquam: ac ne conceſſas quidem ac ſolitas collationes recepit. Et tamen nemine ante ſe munificẽtia minor. Amphitheatro dedicato, thermiſq; iuxta celeriter exſtructis, munus edidit apparatiſſimũ, largiſſimúmq;. Dedit & nauale præliũ in veteri naumachia: ibidẽ & gladiatores: atque vno die quinque millia

8 *omne genus ferarum* NATVRA *autẽ beneuolẽtiſſimus, cùm ex inſtituto Tiberij omnes dehinc Cæſares beneficia à ſuperioribus conceſſa principibus, aliter rata non haberent, quàm ſi eadẽ iiſdẽ & ipſi dediſſent: primus præterita omnia vno cõfirmauit edicto: nec à ſe peti paſſus eſt. In cæteris verò deſiderijs omnium hominũ obſtinatiſſimè tenuit ne quẽ ſine ſpe dimitteret. Quin & admonẽtibus domeſticis,* quaſi plura polliceretur quã præſtare poſſet: Nõ oportere, *ait,* quẽquã à ſermone principis triſtẽ diſcedere. *Atque etiã recordatus quondã ſuper cœnam, quod nihil cuiquam toto die præſtitiſſet, memorabilẽ illam meritóq; laudatam vocem edidit:* AMICI, DIEM PERDIDI. *Populũ inprimis vniuerſũ tãta per omnes occaſiones comitate tractauit: vt propoſito gladiatorio munere,* nõ ad ſuũ ſed ad ſpectantiũ arbitriũediturũ ſe *profeſſus ſit. Et planè ita fecit. Nã neq; negauit quidquã petẽtibus: & vt quæ vellẽt, peterent, vltrò adhortatus eſt. Quin & ſtudiũ armaturæ Thracum præ ſe ferens, ſæpe cum populo & voce, & geſtu, vt fautor, cauillatus eſt: verùm maieſtate ſalua, nec minùs æquitate. Ne quid popularitatis prætermitteret, nõnumquã in thermis ſuis, admiſſa plebe, lauit. Quædam ſub eo fortuita ac triſtia acciderunt: vt conflagratio Veſeui montis, in Campania: & incendium Romæ, per triduum, totidémque noctes: item peſtilentia quanta non temerè aliâs. In his tot aduerſis, ac talibus, non modo principis ſollicitudinẽ, ſed & parentis affectum vnicũ præſtitit: nunc conſolando, per edicta: nunc opitulando, quatenus ſuppeteret facultas. Curatores reſtituẽdæ Campaniæ è conſularium numero ſorte duxit. Bona oppreſſorũ in Veſeuo, quorũ heredes non exſtabãt, reſtitutioni afflictarum ciuitatum attribuit. Vrbis incendio nihil niſi ſibi publicè periiſſe teſtatus, cuncta prætoriorum ſuorũ ornamenta operibus ac tẽplis deſtinauit: præpoſuitque cõplures ex equeſtri ordine, quò quæque maturiùs peragerẽtur. Medẽdæ valitudini leniendiſque morbis, nullam diuinã humanámque opem non adhibuit, inquiſito omnium ſacrificiorum remediorúmque genere. Inter aduerſa*

tempo-

temporum,& delatores mandatoréſque erãt ex licẽtia veteri. Hos aſſi
duè in foro flagellis ac fuſtibus cæſos,ac nouiſſimè traductos per Amphi
theatri harenam,partim ſubiici in ſeruos, ac venire,imperauit: partim
in aſperrimas inſularũ auehi. Vtque etiam ſimilia quandoque auſuros
perpetuò coërceret,vetuit inter cætera,de eadẽ re pluribus legibus agi:
quærivede cuiuſquãdefunctorũ ſtatu,vltra certos annos. PONTIFICA 9
TVM *maximũ ideò ſe profeſſus accipere vt puras ſeruaret manus,fidẽ*
præſtitit:nec auctor poſthac cuiuſquam necis,nec conſcius,quamuis in-
terdũ vlciſcendi cauſſa non deeſſet:ſed periturũ ſe potius,quàm per
diturũ *adiurans.Duos patricij generis conuictos in affectatione impe-*
rij, nihil amplius quàm vt deſiſterẽt monuit, dicens principatũ fato
dari:*ſi qui præterea deſiderarent,promittens ſe tributurũ: & cõfeſtim*
quidẽ ad alterius matrẽ,quæ procul aberat,curſores ſuos miſit,qui an-
xiæ filium ſaluum nuntiarẽt. Cæterùm ipſos non ſolum familiari cœnæ
adhibuit, ſed & inſequenti die gladiatorũ ſpectaculo circa ſe ex indu-
ſtria collocatis, oblata ſibi ornamenta pugnantium inſpiciẽda porrexit.
Dicitur etiã cognita vtriuſque genitura, imminere ambobus peri-
culũ *affirmaſſe,verùm* quãdóque & ab alio:*ſicut euenit. Fratrẽ inſi*
diari ſibi nõ deſinentẽ,ſed pæne ex profeſſo ſollicitantẽ exercitus,medi
tantem fugã,nec occidere,neque ſeponere, ac ne in minore quidem ho-
nore habere ſuſtinuit: ſed vt à primo imperij die,conſortem ſucceſſo-
rémque teſtari perſeuerauit: nonnumquã ſecretò lacrymis & precibus
orans vt iandẽ mutuo erga ſe animo vellet eſſe. INTER *hæc mor* 10
te præuentus eſt,maiore hominũ damno quàm ſuo. Spectaculis abſolu-
tis, in quorum fine populo coram vbertim fleuerat, Sabinos petit ali-
quantò triſtior: quòd ſacrificanti hoſtia aufugerat, quódque tempeſtate
ſerena tonuerat. Deinde ad primam ſtatim manſionem febrim nactus,
cùm inde lectica trãsferretur, ſuſpexiſſe dicitur dimotis plagulis cœlũ:
multúmque cõqueſtus, Eripi ſibi vitã immerẽti: neque enim exſta
re vllũ ſuũ factum pœnitẽdũ, excepto dumtaxat vno*: id quale*
fuerit,neque ipſe tunc prodidit,neque cuiquã facilè ſuccurrit. Quidam
opinãtur, conſuetudinẽ recordatum quam cum fratris vxore habuerit.
Sed nullam habuiſſe perſanctè Domitia iurabat: haud negatura,ſi qua
omnino fuiſſet, immo etiam gloriatura: quod illi promptiſſimum erat
in omnibus probris. Exceſſit in eadem qua pater,villa: Idib. Septem- 11
bris,poſt biennium,ac menſes duos,dieſque XX *quàm ſucceſſerat patri,* A.V.C.
altero & quadrageſimo ætatis anno. Quod vt palàm factum eſt,non ſe DCCCXXXIV.
cus atque in domeſtico luctu mærentibus publicè cunctis, ſenatus priùs
quàm edicto conuocaretur, ad curiam currit: obſeratíſque adhuc fori-
bus, deinde apertis, tantas mortuo gratias egit, laudéſque congeſſit,
quantas ne viuo quidem vmquam,atque præſenti.

T. FLAVIVS DOMITIANVS.

1 DOMITIANVS natus eſt IX. Kal. Nouembris, patre COS. deſi-
A.V.C. gnato, inituróque menſe inſequenti honorem, regione vrbis ſex-
DCCCIIII. ta, ad Malum Punicum, domo, quam poſteà in templum gentis Flauiæ
conuertit. Pubertatis ac primæ adoleſcentiæ tempus, tanta inopia tan-
táque infamia geſſiſſe fertur, vt nullum vas argenteum in vſu haberet.
Satiſque conſtat, Clodium Pollionem prætorium virum, in quem eſt
poëma Neronis, quod inſcribitur Luſcio, chirographum eius conſer-
uaſſe, & nonnunquam protuliſſe, noctem ſibi pollicentis: nec defuerunt
qui affirmarent corruptum Domitianum à Nerua ſucceſſore mox ſuo.
DCCCXXII. Bello Vitelliano confugit in Capitolium, cum patruo Sabino, ac parte
præſentium copiarum. ſed irrumpentibus aduerſariis, & ardente tẽplo,
apud æditũ clã pernoctauit: ac mane Iſaaci celatus habitu, inter ſacri-
ficulos vanæ ſuperſtitionis, cũ ſe trans Tiberim ad condiſcipuli ſui ma-
trem comite vno contuliſſet, ita latuit, vt ſcrutantibus qui veſtigia ſub-
ſecuti erant, deprehendi non potuerit. Poſt victoriam demum progreſ-
ſus, & CAESAR conſalutatus, honorem præturæ vrbanæ cum cõſulari
poteſtate ſuſcepit titulo tenus: quam iuriſdictionem ad collegã proxi-
mum transtulit. Cæterùm omnem vim dominationis tã licenter exer-
cuit, vt iam tum qualis futurus eſſet oſtenderet. Ne exſequar ſingula,
contrectatis multorum vxoribus, Domitiã Longinã Aelio Lamiæ nu-
ptã, etiã in matrimoniũ abduxit: atque vno die ſuper viginti vrbana
officia atque peregrina diſtribuit: mirari ſe Veſpaſiano dictãte, quòd
2 ſucceſſorem non & ſibi mitteret. Expeditionem quoque in Gal-
liã, Germaniáſque, neque neceſſariã, & diſſuadentibus paternis amicis,
inchoauit: tãtùm vt fratri ſe & operibus & dignatione adæquaret. Ob
hæc correptus, quò magis ætatis & conditionis admoneretur, habitabat
cum patre vnà, ſellãque eius ac fratris, quoties prodirent, lectica ſeque-
batur: ac triumphum vtriuſque Iudaicum equo albo comitatus eſt. In
ſex conſulatibus: nonniſi vnum ordinarium geſſit: eumque cedente &
ſuffragãte fratre. Simulauit & ipſe mirè modeſtiã: in primiſque poeticæ
ſtudium, tam inſuetum antea ſibi, quàm poſtea ſpretum & abiectum:
recitauitque etiam publicè. Nec tamen eo ſecius, cùm Vologeſus Par-
thorum rex auxilia aduerſus Alanos, ducémque alterum ex Veſpaſia-
ni liberis depopoſciſſet, omni ope contendit vt ipſe potiſſimùm mittere-
tur. Et quia diſcuſſa res eſt, alios Orientis reges, vt idem poſtularent,
donis ac pollicitationibus ſollicitare tentauit. Patre defuncto, diu cun-
ctatus, an duplum donatiuum militi offerret, nũquã iactare dubitauit,
relictum ſe participẽ imperii, ſed fraudẽ teſtamento adhibitã.

Neque

Neque ceſſauit ex eo inſidias ſtruere fratri clàm, palámque: quoad correptum graui valitudine, prius quàm planè efflaret animam, pro mortuo deſeri iuſſit: defunctúmque nullo præterquam conſecrationis honore dignatus, ſæpe etiam carpſit obliquis orationibus & edictis.

INTER *initia principatus, quotidie ſecretum ſibi horarium ſumere ſolebat: nec quidquam amplius quàm muſcas captare, ac ſtylo præacuto* 3 *configere: vt cuidā interrogāti,* eſſet ne quis intus cū Cęſare, *non ab* A. V. C. *ſurde reſponſum ſit à Vibio Criſpo,* ne muſca quidē. *Deinde vxorem* DCCCXXXIV. *Domitiam, ex qua in ſecundo ſuo conſulatu filium tulerat, alteróq; anno cōſalutauerat vt* AVGVSTAM, *eādē Paridis hiſtrionis amore deperditā, repudiauit: intráque breue tempus impatiens diſſidij, quaſi efflagitante populo, reduxit. Circa adminiſtrationem imperij aliquādiu ſe varium præſtitit: miſtura quoque æquabili vitiorum atque virtutū, donec virtutes quoque in vitia deflexit: quantum coniectare licet, ſuper ingenij naturam, inopia rapax, metu ſæuus.* SPECTACVLA *magnifica* 4 *aſſiduè & ſumtuoſa edidit: nō in Amphitheatro modò, verū & in Circo: vbi præter ſollennes bigarum quadrigarúmq; curſus, prælium duplex etiā equeſtre ac pedeſtre cōmiſit: atque in Amphitheatro nauale quoq;. Nā venationes, gladiatoréſq; & noctibus ad lychnuchos: nec virorum modò pugnas, ſed & fœminarū. Præterea quæſtoriis muneribus, quæ olim omiſſa reuocauerat, ita ſemper interfuit, vt populo poteſtatem faceret, bina paria è ſuo ludo poſtulandi, quæ nouiſſima aulico apparatu induceret. Ac per omne gladiatorum ſpectaculum ante pedes eius ſtabat puerulus coccinatus, paruo portentoſóque capite, cum quo plurimùm fabulabatur, nonnunquā ſeriò. Auditus eſt certè, dum ex eo quæreret,* ecquid ſciret cur ſibi viſū eſſet, ordinatione proxima Ægypto præficere Metiū Rufū. *Edidit nauales pugnas pene iuſtarū claſſium, effoſſo & circumſtructo iuxta Tiberim lacu: atque inter maximos imbres perſpectauit: fecit & ludos ſæculares: cōputata ratione tem* DCCCXLII. *porum ab anno, nō quo Claudius proximè, ſed quo olim AVguſtus ediderat. In his, Circenſium die, quò facilius centum miſſus peragerentur, ſingulos à ſeptenis ſpatijs ad quina corripuit. Inſtituit & quinquennale certamen, Capitolino Ioui triplex, muſicum, equeſtre, gymnicum, & aliquanto plurium quàm nunc eſt, coronarum. Certabant etiam & proſa oratione Græcè Latinéq;: ac præter citharœdos chorocithariſtæ quoque, & pſilocithariſtæ: in ſtadio verò curſu etiā virgines. Certamini præſedit crepidatus, purpureáq; amictus toga Germanica, capite geſtās coronā aureā cum effigie Iouis, ac Iunonis, Mineruæque: aſſidentibus Diali ſacerdote & collegio Flauialium pari habitu: niſi quod illorum coronis inerat & ipſius imago. Celebrabat & in Albano quotānis Quinquatria Mineruæ, cui collegium inſtituerat: ex quo ſorte ducti magiſterio fun-*

*gerentur, redderéntque eximias venationes, & ſcenicos ludos, ſupér-
que oratorum ac poëtarum certamina. Congiarium populo nummorum
trecenorum ter dedit: atque inter ſpectacula muneris, largiſſimũ epu-
lum. Septimontiali ſacro quidem ſenatui equitiq́, panariis, plebei ſpor
tellis cum opſonio diſtributis, initium veſcẽdi primus fecit: dieque pro-
ximo omne genus rerum miſſilia ſparſit: & quia pars maior intra pocu
laria deciderat, quinquagenas teſſeras in ſingulos cuneos equeſtris ac
5 ſenatorij ordinis pronuntiauit. Plurima & ampliſſima opera incendio
abſumta reſtituit: in queis & Capitoliũ, quod rurſus arſerat: ſed omnia
ſub titulo tãtum ſuo, ac ſine vlla priſtini auctoris memoria. Nouam au-
tem excitauit adẽ in Capitolio cuſtodi Ioui, & forũ quod nũc* Neruæ
*vocatur. Item Flauiæ templũ gentis, & Stadium, & Odeum, & Nauma
6 chiã: e cuius poſtea lapide maximus Circus, deuſtis vtrimque lateribus,
exſtructus eſt.* EXPEDITIONES *partim ſpõte ſuſcepit, partim neceſſa
rio. ſponte in Cattos, neceſſario vnam in Sarmatas, legione cum legato
ſimul cæſa. In Dacos duas, primam, Oppio Sabino conſulari oppreſſo:
ſecundam, Cornelio Fuſco præfecto cohortium prætorianarum, cui belli
ſummam commiſerat. De Cattis Dacíſque poſt varia prælia, duplicem
triumphum egit. De Sarmatis lauream modò Capitolino Ioui retulit.
Bellum ciuile motum à L. Antonio ſuperioris Germaniæ præſide confe-
cit abſens, felicitate mira: cùm ipſa dimicationis hora reſolutus repentè
Rhenus, tranſituras ad Antonium copias barbarorum inhibuiſſet. De
qua victoria præſagiis prius quàm nuntiis cõperit. Siquidẽ ipſo quo di-
micatũ erat, die, ſtatuam eius Romæ in ſignis aquila circumplexa, pen-
nis clangores lætiſſimos edidit: paullóque pòſt occiſum Antonium adeò
vulgatum eſt, vt caput eius quoque apportatum vidiſſe ſe plerique con
7 tenderent.* MVLTA *etiam in communi rerum vſu nouauit. Sportulas
publicas ſuſtulit, reuocata cœnarum rectarum conſuetudine. Duas Cir-
cenſibus gregum factiones aurati purpureique panni ad quatuor priſti-
nas addidit. Interdixit hiſtrionibus ſcenam, intra domum quidẽ exer
cendi artem iure conceſſo. Caſtrari mares vetuit: ſpadonum, qui reſidui
apud mangones erant, pretia moderatus eſt. Ad ſummam quondã vber
tatem vini, frumẽti verò inopiam, exiſtimans nimio vinearum ſtudio
negligi arua, edixit ne quis in Italia nouellaret: vtque in prouinciis vi
neta ſuccideretur, relicta, vbi plurimũ, dimidia parte: nec exſequi rem
perſeuerauit. Quædam ex maximis officiis inter libertinos equitéſque
Rom. communicauit. Geminari legionũ caſtra prohibuit: nec plus quàm
mille nummos à quoquã ad ſigna deponi: quod L. Antonius apud dua
rũ legionũ hiberna, res nouas moliens, fiduciã cepiſſe etiam ex depoſi-
torũ ſumma videbatur. Addidit & quartum ſtipendium militi, aureos
8 ternos. Ius diligenter & induſtriè dixit. Plerumque & in foro pro tri-
bunali*

bunali extra ordinem ambitioſas centumuirorum ſententias reſcidit. Recuperatores, ne ſe perſuaſoriis aſſertionibus accommodarent, identidem admonuit. Nummarios iudices cum ſuo quemque conſilio notauit. Auctor & tribunis pleb. fuit, ædilem ſordidum repetundarum accuſandi, iudicéſque in eum à ſenatu petendi. Magiſtratibus quoque vrbicis, prouinciarúmq; præſidibus coercendis, tantum curæ adhibuit, vt neque modeſtiores vmquam, neque iuſtiores exſtiterint: è quibus pleroſque poſt illum reos omnium criminum vidimus. Suſcepta morum correctione, licentiam theatralem promiſcuè in equite ſpectandi inhibuit. Scripta famoſa, vulgóque edita, quibus primores viri ac fœminæ notabantur, aboleuit non ſine auctorum ignominia. Quæſtorium virum, quòd geſticulandi ſaltãdíque ſtudio teneretur, mouit ſenatu. Probroſis fœminis lecticæ vſum ademit: iúſq; capiẽdi legata hereditatéſq;. Equitem Rom. ob reductã in matrimoniũ vxorem, cui dimiſſæ adulterij crimen intenderat, eraſit iudicum albo. Quoſdã ex vtroque ordine lege Scatinia condemnauit. Inceſta Veſtaliũ virginũ, à patre ſuo quoque & fratre neglecta, variè ac ſeuerè coercuit: priora, capitali ſupplicio, poſteriora, more veteri. Nã cùm Ocellatis ſororibus, item Varonillæ liberum mortis permiſiſſet arbitrium, corruptoréſque earum relegaſſet: mox Corneliam virginem maximam, abſolutam olim, dehinc longo interuallo repetitam atque conuictam, defodi imperauit: ſtupratoréſque virgis in comitio ad necem cædi: excepto prætorio viro: cui dubia etiamnum cauſſa, & incertis quæſtionibus atque tormentis de ſemet profeſſo, exſilium indulſit. Ac ne qua religio deûm impunè contaminaretur, monumentum quod libertus eius è lapidibus templo Capitolini Iouis deſtinatis filio conſtruxerat, diruit per milites: oſſáque & reliquias, quæ inerant, mari merſit.

9 INTER initia vſque adeò ab omni cæde abhorrebat, vt abſente adhuc patre, recordatus Virgilii verſum,

Impia quam cæſis gens eſt epulata iuuencis:

edicere deſtinauerit Ne boues immolarẽtur. Cupiditatis quoque atque auaritiæ vix ſuſpicionẽ vllã, aut priuatus vmquã, aut princeps aliquãdiu dedit: immo è diuerſo magnæ ſæpe non abſtinentiæ modò ſed etiã liberalitatis experimẽta. Omnes circa ſe largiſſimè proſecutus, nihil priùs aut acriùs monuit quàm ne quid ſordidè facerẽt. Relictas ſibi hereditates ab iis quibus liberi erãt, nõ recepit. Legatũ etiã ex teſtamẽto Ruſcii Cæpionis: qui cauerat vt quotannis ingredientibus Curiam ſenatoribus, certam ſummá viritim præſtaret heres ſuus, irritũ fecit. Reos, qui ante quinquennium proximũ apud ærarium pependiſſent, vniuerſos diſcrimine liberauit: nec repeti, niſi intra annũ, eáq; cõditione permiſit, vt accuſatori, qui cauſſam non teneret, exſilium pœna

eſſet. Scribas quæſtorios negotiantes ex conſuetudine, ſed contra Clodiã legem, venia in præteritum donauit. Subſeciua, quæ diuiſis per veteranos agris carptim ſuperfuerunt, veteribus poſſeſſoribus, vt vſucapta conceſſit. Fiſcales calumnias, magna calumniantium pœna repreſſit: ferebaturque vox eius: PRINCEPS QVI DELATORES NON CASTIGAT, IRRITAT. Sed neqve in clementiæ, neque in abſtinentiæ tenore permanſit: & tamen aliquantò celerius ad ſæuitiam deſciuit quàm ad cupiditatẽ. Diſcipulũ Paridis pãtomimi, impuberẽ adhuc, & tũ maximè ægrum, quod arte formaq; non abſimilis magiſtro videbatur, occîdit: itẽ Hermogenẽ Tarſenſem, propter quaſdam in hiſtoria figuras: librarios etiam qui eam deſcripſerant, cruciſixis. Patremfamiliâs, quod Thracẽ mirmilloni parẽ, munerario imparem, dixerat, detractum è ſpectaculis in arenã, canibus obiecit, cum hoc titulo: IMPIE LOCVTVS PARMVLARIVS. Complures ſenatores, in his aliquot conſulares, interemit: ex quibus, Ciuicam Cerealem in ipſo Aſiæ proconſulatu, Saluidienum Orſitum, Acilium Glabrionem exſilio, quaſi molitores nouarum rerum. Cæteros leuiſſima quemque de cauſſa. Ælium Lamiam, ob ſuſpiciosos quidem, verum & veteres & innoxios iocos: quod post abductam vxorem laudanti vocem ſuam, Heu taceo dixerat: quodq; Tito hortanti ſe ad alterum matrimoniũ reſpõderat, μὴ καὶ σὺ γαμῆσαι θέλεις. Saluium Cocceianum, quod Othonis Imperatoris patrui ſui diem natalem celebrauerat: Metium Pompoſianum, quòd habere Imperatoriam geneſim vulgò ferebatur: & quòd depictum orbem terræ in membranas, concionéſque regum ac ducum ex Tito Liuio circumferret. quódque ſeruis nomina Magonis & Annibalis indidiſſet. Salluſtium Lucullum Britanniæ legatum, quòd lanceas nouæ formæ appellari Luculleas paſſus eſſet. Iunium Ruſticum, quòd Pæti Thraſeæ & Heluidij Priſci laudes edidiſſet, appellaſſétq; eos ſanctiſſimos viros: cuius criminis occaſione, philoſophos omnes vrbe Italiaq; ſubmouit. Occidit & Heluidium filium, quòd quaſi ſcenico exodio ſub perſona Paridis & OEnones diuortium ſuum cum vxore taxaſſet. Flauium Sabinum alterum e patruelibus, quòd eum comitiorum conſularium die deſtinatum; perperam præco non Conſulem, ad populum, ſed Imperatorẽ pronuntiaſſet. Verùm aliquanto poſt ciuilis belli victoriã ſæuior, pleroſque partis aduerſæ, dudum etiã latentes cõſcios, inueſtigato nouo quæſtionis genere, diſtorſit: immiſſo per obſcœna igne. Nonnullis & manus amputauit. Satiſque conſtat duos ſolos è notioribus venia donatos, tribunum laticlauium, & centurionem: qui ſe, quo faciliùs expertes culpæ oſtenderent, impudicos probauerant: & ob id neque apud ducem, nec apud milites vllius momenti eſſe potuiſſe.

11 Erat autem non ſolùm magnæ ſed & callidæ inopinatæque ſæuitiæ.

Aucto-

Auctorem ſummarum pridie quàm crucifigeret, in cubiculum vocauit, aſsidere in toro iuxtà coëgit, ſecurum hilarémque dimiſit, partibus etiã de cœna dignatus eſt. Aretinũ Clemẽtẽ cõſularẽ virũ, è familiaribus & emiſſariis ſuis, capitis cõdẽnaturus, in eadẽ, vel etiã in maiore gratia, habuit, quoad nouiſsimè ſimul geſtanti cõſpecto delatore eius: Vis, *in-quit,* hũc nequiſſimum ſeruũ cras audiamus? *Et quò cõtemtiùs abuteretur patiẽtia hominũ, nũquã triſtiorẽ ſẽtẽtiã, ſine præfatione clemẽtiæ, pronũtiauit: vt non aliud tam certius atrocis exitus ſignum eſſet quàm principii lenitas. Quoſdã maieſtatis reos in curiã induxerat: & cùm prædixiſſet* experturum ſe illa die quàm charus ſenatui eſſet, *facile perfecerat vt etiã more maiorũ puniẽdi cõdẽnarẽtur: deinde atrocitate pœnæ cõterritus, ad leniẽdã inuidiã interceſsit. his verbis: neq; enim ab re fuerit ipſa cognoſcere.* Permittite Patres Cõſcripti à pietate veſtra impetrari (quod ſcio me difficulter impetraturum) vt damnatis liberum mortis arbitrium indulgeatis. Nam & parcetis oculis veſtris, & intelligent me omnes ſenatui interfuiſſe.

12 Exhaustus *operum ac munerum impenſis, ſtipendioque quod adiecerat: tentauit quidem, ad releuandos caſtrenſes ſumtus, militum numerum diminuere. Sed cum obnoxium ſe barbaris per hoc animaduerteret: neque eò ſecius in explicãdis oneribus omnibus hæreret: nihil penſi habuit quin prædaretur omni modo. Bona viuorum & mortuorum vſquequaque, quolibet & accuſatore & crimine corripiebãtur: ſatis erat obiici qualecunque factum dictúmque aduerſum maieſtatẽ principis. Confiſcabantur alieniſsimæ hereditates: vel exiſtẽte vno qui diceret, audiſſe ſe ex defuncto, cùm viueret,* heredẽ ſibi Cæſarẽ eſſe. *Præter cæteros Iudaicus fiſcus acerbiſsimè actus eſt: ad quem deferebantur qui veluti profeſsi, Iudaicam intra vrbem viuerent vitam, vel diſsimulata origine impoſita genti tributa non pependiſſent. Interfuiſſe me adoleſcẽtulum memini, cùm à procuratore, frequentiſſimóque concilio inſpiceretur nonagenarius ſenex, an circumſectus eſſet. Ab iuuenta minimè ciuilis, animi confidens etiam, & tum verbis tùm rebus immodicus. Cænidi patris concubinæ ex Iſtria reuerſæ, oſculúmque, vt aſſueuerat, offerenti, manum præbuit. Generum fratris indignè ferens, albatos & ipſum miniſtros habere, proclamauit:* Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. Ιλιάδ. β.

13 *Principatũ vero adeptus, neque in ſenatu iactare dubitauit,* & patri ſe, & fratri imperiũ dediſſe: illos ſibi reddidiſſe. *Neq; in reducẽda poſt diuortiũ vxore, edicere,* vocatã eã in puluinar ſuũ: *acclamari etiã in Amphitheatro epulari die libẽter audiit:* Domino & Dominæ feliciter. *Sed & Capitolino certamine cũctos ingẽti cõſẽſu precãtes vt Palfuriũ Surã reſtitueret, pulsũ olim ſenatu, ac tũc de oratoribus coronatũ: nullo reſponſo dignatus, tacere tantummodo iuſsit voce præ-*

conis. Pari arrogantia cùm procuratorum ſuorum nomine formalem dictaret epiſtolã, ſic cœpit: Dominus & Deus noſter ſic fieri iubet. *Vnde inſtitutũ poſthac, vt ne ſcripto quidẽ ac ſermone cuiuſquã appellaretur aliter. Statuas ſibi in Capitolio nonniſi aureas & argenteas poni permiſit, ac ponderis certi. Ianos, arcúſque cum quadrigis & inſignibus triũphorũ per regiones vrbis, tantos ac tot exſtruxit: vt cuidã Græcè inſcriptum ſit arcui,* ἈΡΚΕῙ. *Conſulatus* XVII *cepit: quod ante eum nemo. Ex quibus ſeptem medios continuauit: omnes autem pæne titulo tenus geſſit: nec quẽquã vltra Kalendas Maii: plures ad Idus vſque Ianuarias. Poſt autẽ duos triumphos, Germanici cognomine aſſumto, Septembrem menſem & Octobrem, ex appellationibus ſuis, Germanicum Domitianúmque tranſnominauit: quòd altero ſuſcepiſſet Impe-*
14 *rium, altero natus eſſet.* PER HÆC *terribilis cunctis & inuiſus, tandem oppreſſus eſt amicorum libertorúmque intimorum conſpiratione, ſimul & vxoris. Annum diémque vltimum vitæ iam pridem ſuſpectum habebat, horam etiam, necnon & genus mortis. Adoleſcentulo Chaldæi cuncta prædixerant. Pater quoque ſuper cœnam quondã fungis abſtinentẽ palàm irriſerat, vt ignarum ſortis ſuæ, quòd non ferrum potiùs timeret. Quare pauidus ſemper atque anxius, minimis etiam ſuſpicionibus præter modum commouebatur: vt edicti de excidendis vineis propoſiti, gratiam facere non alia magis re compulſus credatur, quàm quòd ſparſi libelli cum his verſibus erant,*

Κἢν μὲ φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
Ὅσσον ἐπισπεῖσαι Καίσαρι θυομένῳ.

Eadem formidine oblatum à ſenatu nouum & excogitatum honorem, quanquam omniũ talium appetentiſſimus, recuſauit: quo decretũ erat, vt quoties gereret cõſulatũ, equites Rom. quibus ſors obtigiſſet, trabeati, & cũ haſtis militaribus, præcederẽt eũ, inter lictores apparitoréſque. *Tempore quoq; ſuſpecti periculi appropinquãte, ſollicitior in dies, porticuũ in quibus ſpatiari cõſueuerat, parietes phengite lapide diſtinxit: è cuius ſplendore per imagines quidquid à tergo fieret, prouideret: nec niſi ſecretò atq; ſolus pleraſq; cuſtodias, receptiſq; in manu catenis, audiebat. Vtque domeſticis perſuaderet, ne bono quidem exemplo audendã eſſe patroni necem: Epaphroditum à libellis, capitali pœna cõdemnauit: quòd poſt deſtitutionem, Nero in adipiſcenda*
15 *morte, manu eius adiutus exiſtimabatur. Deniq; Flauiũ Clementẽ patruelem ſuũ cõtemtiſſimæ inertiæ, cuius filios etiamnũ paruulos ſucceſſores palàm deſtinauerat: & abolito priore nomine, alterum* Veſpaſianum *appellari iuſſerat, alterum* Domitianum: *repentè ex tenuiſſima ſuſpicione tantùm non ipſo eius conſulatu interemit. Quo maximè*

facto

facto maturauit ſibi exitium. Continuu octo mẽſibus tot fulgura facta nuntiatáque ſunt: vt exclamauerit, Feriat iã quẽ volet. Tactũ de cælo Capitolium, templúmq; Flauiæ gentis: item domus Palatina & cubiculum ipſius: atq; etiam è baſi ſtatuæ triũphalis titulus excuſſus vi procella in monumentum proximũ decidit. Arbor, quæ priuato adhuc Veſpaſiano euerſa ſurrexerat, tũc rurſus repente corruit. Prænestina Fortuna, toto imperii ſpatio annum nouum commendanti, lætam eandemq; ſemper ſortẽ dare aſſueta, extremo triſtiſſimã reddidit: nec ſine ſanguinis mentione. Mineruã, quam ſuperſtitioſe colebat, ſomniauit excedere ſacrario: negantẽ vltrà ſe tueri eũ poſſe, quòd exarmata eſſet à Ioue. Nulla tamen re perinde commotus eſt quam reſponſo caſuque Aſcletarionis mathematici. Hunc delatum, nec inficiantẽ iactaſſe ſe quæ prouidiſſet ex arte, ſciſcitatus eſt quis ipſum maneret exitus: & affirmantẽ fore vt breui laceraretur à canibus, interfici quidẽ ſine mora, ſed ad coarguendã temeritatẽ artis, ſepeliri quoque accuratiſſimè imperauit. Quod cùm fieret, euenit vt repẽtina tẽpeſtate deiecto funere ſemiuſtũ cadauer diſcerperẽt canes: idq; ei cœnanti à mimo Latino, qui præteriẽs fortè animaduerterat, inter cæteras diei fabulas referretur. PRIDIE 16
quàm periret, cùm oblatos tuberes ſeruari iuſſiſſet in craſtinũ: adiecit: Si mòdo vti licuerit. Et cõuerſus ad proximos, affirmauit fore vt ſequẽti die, Luna ſe in Aquario cruẽtaret: factúmq; aliquod exiſteret, de quo loquerẽtur homines per terrarũ orbẽ. At circa mediã noctẽ ita eſt exterritus, vt de ſtrato proſiliret. Dehinc mane haruſpicẽ ex Germania miſſũ qui cõſultus de fulgure mutationẽ rerũ prædixerat, audiit, cõdẽnauitque. Ac dũ exulceratã in frõte verrucã vehemẽtiùs ſcalpit, profluẽte sãguine, Vtinam, inquit, hactenus. Tũc horas requirẽti, pro quinta, quã metuebat, ſexta ex induſtria nũtiata eſt. His velut trãſacto iã periculo lætũ, feſtinãtémque ad corporis curam, Parthenius cubiculo præpoſitus conuertit: nuntians eſſe qui magnum neſcio quid afferret, nec differendum. Itaque ſummotis omnibus, in cubiculum ſe recepit, atque ibi occiſus eſt. De inſidiarum cædiſque genere, hæc 17
ferè diuulgata ſunt. Cunctantibus conſpiratis, quando & quomodo, id eſt, lauantémne an cœnantem aggrederẽtur: Stephanus Domitillæ procurator, & tunc interceptarum pecuniarum reus, conſilium operámque obtulit. Ac ſiniſteriore brachio velut ægro, lanis faſciiſq; per aliquot dies ad auertendam ſuſpicionem obuoluto, ad ipſam horam dolum interiecit: profeſſúſque conſpirationis indicium, & ob hoc admiſſus, legenti traditum à ſe libellum, & attonito ſuffodit inguina. Saucium ac repugnantẽ adorti Clodianus cornicularius, & Maximus Parthenii libertus, & Saturius decurio cubiculariorũ, & quidam è gladiatorio ludo, vulneribus ſeptẽ contrucidauerunt. Puer, qui curæ Larium cubiculi ex conſue-

tudine aſsiſtens, interfuit cædi, hoc ampliùs narrabat, iuſſum ſe à Domitiano ad primum ſtatim vulnus pugionem puluino ſubditum porrigere, ac miniſtros vocare: neque ad caput quidquam, excepto capulo, & præterea omnia clauſa reperiſſe: atque illum interim correpto deductóque ad terram Stephano, colluctatum diu, modo ferrũ extorquere, modo, quamquam laniatis digitis, oculos effodere conatum. Occiſus eſt XIIII. *Kal. Octobris anno ætatis* XLV. *Imperii* XV. *Cadauer eius populari ſandapila per veſpillones exportatũ, Phyllis nutrix in ſuburbano ſuo Latina via funerauit: ſed reliquias tẽplo Flauiæ gẽtis clã intulit, ci-*

A.V.C. DCCCXLIX.

18 *neribúſque Iuliæ Titi filiæ, quã & ipſa educauerat, cõmiſcuit.* STATVRA *fuit procera, vultu modeſto, ruborîſque pleno, grandibus oculis, verum acie hebetiore: præterea pulcher ac decens, maximè in iuuenta, & quidem toto corpore, exceptis pedibus, quorum digitos reſtrictiores habebat: poſtea caluitie quoque deformis, & obeſitate ventris, & crurum gracilitate: quæ tamen ei valitudine longa remacruerant. Commẽdari ſe verecundia oris adeò ſentiebat, vt apud ſenatum ſic quondam iactauerit,* Vſq; adhuc certè animũ meũ probaſtis & vultũ. *Caluitio ita offendebatur, vt in contumeliã ſuam traheret, ſi cui alii ioco vel iurgio obiectaretur: quamuis libello, quem* De cura capillorum *ad amicum edidit, hoc etiam illum ſimulſéque conſolans inſeruerit:*

Iliad. φ. Οὐχ ὁράας οἷος κἀγὼ καλός τε μέγας τε;

eadẽ me tamẽ manet capillorũ fata. & forti animo fero comã in adoleſcẽtia ſeneſcẽtẽ. Scias nec gratius quidquã decore, nec

19 breuius. *Laboris impatiens, per vrbẽ pedibus nõ temerè ambulauit: in expeditione & agmine, equo rarius, lectica aſsiduè vectus eſt. Armorũ nullo, ſagittarũ vel præcipuo ſtudio tenebatur. Centenas varii generis feras ſæpe in Albano ſeceſſu conficientẽ ſpectauere pleriq;: atque etiã ex induſtria ita quarundam capita figẽtem, vt duobus ictibus quaſi cornua effingeret. Nonnumquam in pueri procul ſtantis, præbentíſque pro ſcopulo diſpanſam dextræ manus palmam, ſagittas tãta arte direxit vt*

20 *omnes per interualla digitorum innocuè euaderent. Liberalia ſtudia in initio Imperii neglexit, quamquam bibliothecas incendio abſumptas impenſiſsimè reparare curaſſet, exẽplaribus vndique petitis: miſsíſque Alexandriam, qui deſcriberent emendarentque. Numquam tamẽ aut hiſtoriæ carminibúſve cognoſcẽdis operam vllam, aut ſtylo vel neceſſario dedit. Præter commẽtarios & acta Tiberii Cæſaris nihil lectitabat: epiſtolas, orationéſque & edicta alieno formabat ingenio. Sermonis tamen nec inelegantis: dictorum interdum etiam notabilium,* Vellẽ, *inquit,* tã formoſus eſſe quàm Metius ſibi videtur. *Et cuiuſdam caput varietate capilli ſubrutilum, & incanũ,* perfuſã niuẽ mulſo *dixit.*

Condi-

Cōditionē principū miſerrimā *aiebat*:quib' de cōiuratione cō- 21
perta nō crederetur, niſi occiſis. *Quoties otiū eſſet, alea ſe oblecta-
bat: etiā profeſtis diebus, matutinísque horis, ac lauabat de die, prande-
bátque ad ſatietatem: vt non temere ſuper cœnam præter Matianum
malum, & modicam in ampulla potiunculam, ſumeret. Conuiuabatur
frequenter ac large, ſed pæne raptim: certe non vltra Solis occáſum, nec
vt poſtea comiſſaretur. Nam ad horam ſomni nihil aliud quam ſecretò
ſolus deambulabat. Libidinis nimiæ, aſſiduitatem concubitus velut e-* 22
*xercitationis genus, clinopalen vocabat. Erátque fama, quaſi concubi-
nas ipſe diuelleret, natarétq; inter vulgatiſſimas meretrices. Fratris fi-
liā adhuc virginē oblatam in matrimonium ſibi, cum deuictus Domi-
tiæ nuptiis pertinaciſſimè recuſaſſet, non multò poſt alii collocatam, vl-
trò corrupit, & quidem viuo etiam tum Tito: mox patre ac viro orba-
tam, ardentiſſimè palámque dilexit: vt etiam cauſſa mortis exſtiterit,
coactæ conceptum à ſe abigere.* OCCISVM *eum, populus indifferen-* 23
ter, miles grauiſſimè tulit, ſtatímque eum Diuū *appellare conatus: pa-
ratus & vlciſci, niſi duces defuiſſent. quod quidē paullò poſt fecit, expo-
ſtulatis ad pœnam pertinaciſſimè cædis auctoribus. Cōtrà ſenatus adeò
lætatus eſt, vt repleta certatim curia non temperaret quin mortuum
contumelioſiſſimo atque acerbiſſimo acclamationum genere lacera-
ret: ſcalas etiam inferri, clypeóſque & imagines eius coràm detrahi, &
ibidem ſolo affligi iuberet: nouiſſimè eradendos vbique titulos, abolen-
dámque omnem memoriam decerneret. Ante paucos quàm occidere-
tur menſes, cornix in Capitolio elocuta eſt,* ἔσται πάντα καλῶς. *Nec defuit
qui oſtentum ſic intepretaretur:*

Nuper Tarpeio quæ ſedit culmine cornix,
Eſt bene, non potuit dicere: dixit, *Erit.*

Ipſum etiam Domitianum ferunt ſomniaſſe, gibbam ſibi pone ceruicem auream enatam: pro certóque habuiſſe, beatiorem poſt ſe lætiorémque portendi ſtatum Reipublicæ Sicut ſanè breui euenit, abſtinentia & moderatione inſequentium principum

***

C. SVETONI TRANQVILLI
LIBRI DVO
DE ILLVSTRIBVS GRAMMATICIS
&
DE CLARIS RHETORIBVS.

Cum annotationibus doctiſſimorum virorum.

HENRICO PRINCIPI INFANTI PORTVGALLIÆ,

ACHILLES STATIVS

S. P. D.

LIBERALITATEM non in dando ſolùm ſed in accipiendo quoque poſitam eſſe ſapientiſſimi viri cenſuerunt: idque omnino præclarè, atque vt ita dicam liberaliter. Quorum ſententiam ſic accipio, vt iiſdem longè liberaliores videantur ij, qui minima quęque multò alacrius, quàm maxima cùm tribuuntur, accipiunt. Hoc autem liberalitatis genus augetur eius qui accipit, magnitudine atque auctoritate, non minùs quàm eius qui dat etiam tenuitate. Nec enim principibus viris, ac rerum maximarum copia ſemper affluentibus tam damus id, quod planè damus, quàm eo ipſo noſtros animos, quibus nec maius nec præſtantius eſſe quidquam poteſt, quodam modo largimur, ac deuouemus. Huiuſmodi eſt, HENRICE Princeps, hoc munuſculum meum. Etenim cui mitterem, Principem, quàm te, maiorem non habebam, aut cui pluribus & grauioribus de cauſſis deditus magis ac deuotus eſſe deberem. Multa tua conſtant in patrem meum beneficia, multa in fratres, multa in me ipſum denique. nam quicquid illis bene feciſti, mihi factum exiſtimo. Deinde quę ex Italia atque vrbe Roma litteris tuis amantiſſimis accito tam multa liberaliter & prolixè polliceris, perinde mihi grata ſunt ac ſi iam etiam acceperim. Poſtremò autem hoc ipſo accipiendo munuſculo, quod ſuprà poſui, mihi quoque plurimum tribuis. Quid enim agerem, qui nihil habebam in promtu maius? & ad te venire vacuum pudebat. Veniebam tamen in ſpem, munus hoc me ornare atque augere meum. Namque vt ad te venero, aut etiam antequam ad te venio, fiet ad hoc ipſum, vt ſpero, munuſculum haud paullo maior acceſſio. Vt enim natura paruos primùm fœtus edit, quos alens augénſque poſtea grandiores efficit, ſic per te noſtra quoque creſcent ipſa, meámque hanc lucubratiunculam maiorum vigiliarum munera conſequentur. Vale.

Romę, Kal. Aprilib. CIƆ.IƆ.LXV.

C. SVETONI TRANQVILLI DE ILLVSTRIBVS GRAMMATICIS LIBER.

GRAMMATICA *olim Romæ ne in vſu quidem, nedum* 1
in honore vllo erat: rudi ſcilicet ac bellicoſa etiam tum
ciuitate, necdum magnopere liberalibus diſciplinis va-
cante. Initium quoque eius mediocre extitit: ſiquidem
antiquiſſimi doctorum, qui iidem & poetæ & oratores
ſemigræci erant (Liuium & Ennium dico: quos vtraque lingua, domi
foriſque docuiſſe adnotum eſt) nihil amplius quàm Græcè interpreta-
bantur: ac ſi quid Latinè ipſi compoſuiſſent, prælegebant. Nam quod
nonnulli tradunt, duos libros De literis ſyllabiſque, *item* De me-
tris, *ab eodem Ennio editos, iure arguit Lucius Cotta, non poetæ ſed po*
ſterioris Ennij eſſe: cuius etiam de augurandi diſciplina volumina fe-
runtur. Primus igitur, quantum opinamur, ſtudiũ grãmaticæ in Vrbem
intulit CRATES MALLOTES *Ariſtarchi æqualis, qui miſſus ad ſe-* 2
natum ab Attalo rege, inter ſecundũ ac tertiũ bellum Punicum, ſub ip-
ſam Ennij mortẽ, quum in regione Palatij, prolapſus in cloacæ foramẽ,
crus fregiſſet, per omne legationis ſimul & valitudinis tẽpus, plurimas
ἀκροάσεις ſubinde fecit, aſſiduéq; diſſeruit: ac noſtris exẽplo fuit ad imi-
tandum. Hactenus tamen imitati, vt carmina parum adhuc diuul-
gata, vel defunctorum amicorum, vel ſi quorum aliorum probaſſent, di
ligentius retractarent: ac legendo commentandóq;, etiã cæteris nota fa
cerent: vt CAIVS OCTAVIVS *Lampadio, Næuij Punicum bellum:*
quod vnico volumine & continenti ſcriptura expoſitum, diuiſit in ſe-
ptẽ libros: vt poſtea QVINTVS VARGONTEIVS *annales Ennij,*
quos certis diebus in magna frequẽtia pronuntiabat: vt LÆLIVS, AR
CHELAVS, VECTIVS, QVINTVS PHILOCOMVS *Lucilij ſatyras fa*
miliaris ſui: quas legiſſe apud Archelaum, Põpeius Lenæus, apud Philo
comum Valerius Cato, prædicantur. Inſtruxerunt auxerúntq; ab omni
parte grãmatica LVCIVS ÆLIVS. LANVVINVS, *gener Quinti AElij.*
SERVIVS CLODIVS, *vterque eques Romanus, multique ac varij &*
in doctrina & in republica vſus. LVCIVS ÆLIVS *cognomine duplici* 3
fuit: nam & Præconinus, quòd pater eius præconium fecerat, vocaba-
tur: & Stilo, *quòd orationes nobiliſſimo cuique ſcribere ſolebat: tantus*

eſſet. Scribas quæſtorios negotiantes ex conſuetudine, ſed contra Clodiã legem, venia in præteritum donauit. Subſeciua, quæ diuiſis per veteranos agris carptim ſuperfuerant, veteribus poſſeſſoribus, vt vſucapta conceſſit. Fiſcales calumnias, magna calumniantium pœna repreſſit: ferebaturque vox eius: PRINCEPS QVI DELATORES NON
10 CASTIGAT, IRRITAT. SED NEQVE *in clementiæ, neque in abſtinentiæ tenore permanſit: & tamen aliquanto celerius ad ſæuitiam deſciuit quàm ad cupiditatẽ. Diſcipulũ Paridis pãtomimi, impuberẽ adhuc, & tũ maximè ægrum, quod arte formaq́; non abſimilis magiſtro videbatur, occidit. itẽ Hermogenẽ Tarſenſem, propter quaſdam in hiſtoria figuras: librarios etiam qui eam deſcripſerant, cruci fixis. Patrẽfamiliã, quod* Thracẽ mirmilloni parẽ, munerario imparem, *dixerat, detractum è ſpectaculis in arenã, canibus obiecit, cum hoc titulo:* IMPIE LOCVTVS PARMVLARIVS. *Complures ſenatores, in his aliquot conſulares, interemit; ex quibus, Ciuicam Cerealem in ipſo Aſiæ proconſulatu, Saluidienum Orfitum, Acilium Glabrionem exſilio, quaſi molitores nouarum rerum. Ceteros leuiſſima quemque de cauſſa: Aelium Lamiam, ob ſuſpicioſos quidem, verum & veteres & innoxios iocos: quod poſt abductam vxorem laudanti vocem ſuam,* Heu taceo *dixerat: quodq́; Tito hortanti ſe ad alterum matrimoniũ reſpõderat, μὴ καὶ σὺ γαμῆσαι θέλεις; Saluium Cocceianum, quod Othonis Imperatoris patrui ſui diem natalem celebrauerat: Metium Pompoſianum, quòd habere Imperatoriam geneſim vulgò ferebatur: & quòd depictum orbem terræ in membranas, concioneſque regum ac ducum ex Tito Liuio circumferret. quòdque ſeruis nomina Magonis & Annibalis indidiſſet. Salluſtium Lucullum Britanniæ legatum, quòd lanceas nouæ formæ appellari* Luculleas *paſſus eſſet. Iunium Ruſticum, quòd Pæti Thraſeæ & Heluidij Priſci laudes edidiſſet, appellaſſetq́; eos* ſanctiſſimos viros: *cuius criminis occaſione, philoſophos omnes vrbe Italiaq́; ſubmouit. Occidit & Heluidium filium, quòd quaſi ſcenico exodio ſub perſona Paridis & OEnones diuortium ſuum cum vxore taxaſſet. Flauium Sabinum alterum è patruelibus, quòd eum comitiorum conſularium die deſtinatum, perperam præco non* Conſulem, *ad populum, ſed* Imperatorẽ *pronuntiaſſet. Verùm aliquanto poſt ciuilis belli victoriã ſæuior, pleroſque partis aduerſæ, dudum etiã latentes cõſcios, inueſtigato nouo quæſtionis genere, diſtorſit: immiſſo per obſcœna igne. Nonnullis & manus amputauit. Satiſque conſtat duos ſolos è notioribus venia donatos, tribunum laticlauium, & centurionem: qui ſe, quo faciliùs expertes culpæ oſtenderent, impudicos probauerant: & ob id neque apud ducem, nec apud milites vllius momenti eſſe potuiſſe.*

11 *Erat autem non ſolùm magnæ ſed & callidæ inopinatæque ſæuitiæ.*

Acto-

Auctorem ſummarum pridie quàm crucifigeret, in cubiculum vocauit, aſſidere in toro iuxtà coëgit, ſecurum hilarémque dimiſit, partibus etiã de cœna dignatus eſt. Aretinũ Clemẽtẽ cõſularẽ virũ, e familiaribus & emiſſariis ſuis, capitis cõdẽnaturus, in eadẽ, vel etiã in maiore gratia habuit, quoad nouiſſimè ſimul geſtanti cõſpecto delatore eius: Vis, in*quit,* hũc nequiſſimum ſeruũ cras audiamus? *Et quò cõtemtiùs abuteretur patiẽtia hominũ, nũquã triſtiorẽ ſẽtẽtiã, ſine præfatione clemẽtiæ, pronũtiauit: vt non aliud tam certius atrocis exitus ſignum eſſet quàm principii lenitas. Quoſdã maieſtatis reos in curiã induxerat: & cùm prædixiſſet* experturum ſe illa die quàm charus ſenatui eſſet, *facile perfecerat vt etiã more maiorũ puniẽdi cõdẽnarẽtur: deinde atrocitate pœnæ cõterritus, ad leniẽdã inuidiã interceſſit, his verbis: neq; enim ab re fuerit ipſa cognoſcere.* Permittite Patres Cõſcripti à pietate veſtra impetrari (quod ſcio me difficulter impetraturum) vt damnatis liberum mortis arbitrium indulgeatis. Nam & parcetis oculis veſtris, & intelligent me omnes ſenatui interfuiſſe.

EXHAVSTVS *operum ac munerum impenſis, ſtipendióque* 12 *quod adiecerat: tentauit quidem, ad releuandos caſtrenſes ſumtus, militum numerum diminuere. Sed cùm obnoxium ſe barbaris per hoc animaduerteret: neque eò ſecius in explicãdis oneribus omnibus hæreret. nihil penſi habuit quin prædaretur omni modo. Bona viuorum & mortuorum vſquequaque, quolibet & accuſatore & crimine corripiebãtur: ſatis erat obiici qualecumque factum dictúmque aduerſum maieſtatẽ principis. Confiſcabantur alieniſſimæ hereditates: vel exiſtẽte vno qui diceret, audiſſe ſe ex defuncto, cùm viueret,* heredẽ ſibi Cæſarẽ eſſe. *Præter cæteros Iudaicus fiſcus acerbiſſimè actus eſt: ad quem deferebantur qui veluti profeſſi, Iudaicam intra vrbem viuerent vitam, vel diſſimulata origine impoſita genti tributa non pependiſſent. Interfuiſſe me adoleſcẽtulum memini, cùm à procuratore, frequentiſſimóque concilio inſpiceretur nonagenarius ſenex, an circumſectus eſſet. Ab iuuenta minimè ciuilis, animi confidens etiam, & tum verbis tum rebus immodicus. Cænidi patris concubinæ ex Iſtria reuerſæ, oſculúmque, vt aſſueuerat, offerenti, manum præbuit. Generum fratris indignè ferens, albatos & ipſum miniſtros habere, proclamauit:* Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. Iliad. β.

Principatũ vero adeptus, neque in ſenatu iactare dubitauit, & patri 13 ſe, & fratri imperiũ dediſſe: illos ſibi reddidiſſe. *Neq; in reducẽda poſt diuortiũ vxore, edicere,* vocatã eã in puluinar ſuũ: *acclamari etiã in Amphitheatro epulari die libẽter audyt:* Domino & Dominæ feliciter. *Sed & Capitolino certamine cũctos ingẽti cõſẽſu precãtes vt Palfuriũ Surã reſtitueret, pulſũ olim ſenatu, ac tũc de oratoribus coronatũ: nullo reſponſo dignatus, tacere tantummodo iuſſit voce præ-*

conis. Pari arrogantia cùm procuratorum ſuorum nomine formalem dictaret epiſtolã, ſic cœpit: Dominus & Deus noſter ſic fieri iubet. *Vnde inſtitutũ poſthac, vt ne ſcripto quidẽ ac ſermone cuiuſquã appellaretur aliter. Statuas ſibi in Capitolio nonniſi aureas & argenteas poni permiſit, ac ponderis certi. Ianos, arcúſque cum quadrigis & inſignibus triũphorũ per regiones vrbis, tantos ac tot exſtruxit: vt cuidã Græcè inſcriptum ſit arcui,* ΑΡΚΕΙ. *Conſulatus* XVII *cepit: quod ante eum nemo. Ex quibus ſeptem medios continuauit: omnes autem pæne titulo tenus geſſit: nec quẽquã vltra Kalendas Maii: plures ad Idus vſque Ianuarias. Poſt autẽ duos triumphos, Germanici cognomine aſſumto, Septembrem menſem & Octobrem, ex appellationibus ſuis, Germanicum Domitianúmque tranſnominauit: quòd altero ſuſcepiſſet Impe-*
14 *rium, altero natus eſſet.* PER HÆC *terribilis cunctis & inuiſus, tandem oppreſſus eſt amicorum libertorúmque intimorum conſpiratione, ſimul & vxoris. Annum diémque vltimum vitæ iam pridem ſuſpectum habebat, horam etiam, necnon & genus mortis. Adoleſcentulo Chaldæi cuncta prædixerant. Pater quoque ſuper cœnam quondã fungis abſtinentẽ palàm irriſerat, vt ignarum ſortis ſuæ, quòd non ferrum potiùs timeret. Quare pauidus ſemper atque anxius, minimis etiam ſuſpicionibus præter modum commouebatur: vt edicti de excidendis vineis propoſiti, gratiam facere non alia magis re compulſus credatur, quàm quòd ſparſi libelli cum his verſibus erant,*

Κἂν μὲ φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
Ὅσσον ἐπισπεῖσαι Καίσαρι θυομένῳ.

Eadem formidine oblatum à ſenatu nouum & excogitatum honorem, quanquam omniũ talium appetentiſſimus, recuſauit: quo decretũ erat, vt quoties gereret cõſulatũ, equites Rom. quibus ſors obtigiſſet, trabeati, & cũ haſtis militaribus, præcederẽt eũ, inter lictores apparitoréſque. *Tempore quoq; ſuſpecti periculi appropinquãte, ſollicitior in dies, porticuũ in quibus ſpatiari cõſueuerat, parietes phengite lapide distinxit: è cuius ſplendore per imagines quidquid à tergo fieret, prouideret. nec niſi ſecretò atq; ſolus pleraſq; cuſtodias, receptiſq; in manu catenis, audiebat. Vtque domeſticis perſuaderet, ne bono quidem exemplo audendã eſſe patroni necem: Epaphroditum à libellis, capitali pœna cõdemnauit: quòd poſt deſtitutionem, Nero in adipiſcenda*
15 *morte, manu eius adiutus exiſtimabatur. Deniq; Flauiũ Clementẽ patruelem ſuũ cõtemtiſſimæ inertiæ, cuius filios etiamnũ paruulos ſucceſſores palàm deſtinauerat: & abolito priore nomine, alterum* Veſpaſianum *appellari iuſſerat, alterum* Domitianum: *repentè ex tenuiſſima ſuſpicione tantùm non ipſo eius conſulatu interemit. Quo maximè*

facto

facto maturauit ſibi exitium. Continuis octo mẽſibus tot fulgura facta
nuntiatáque ſunt: vt exclamauerit, Feriat iã quẽ volet. Tactũ de cœ-
lo Capitolium, templúmq; Flauiæ gentis: item domus Palatina & cubi-
culum ipſius: atq; etiam è baſi ſtatua triũphalis titulus excuſſus vi pro-
cella in monumentum proximũ decidit. Arbor, quæ priuato adhuc Ve-
ſpaſiano euerſa ſurrexerat, tũc rurſus repentè corruit. Præneſtina Fortu
na, toto imperii ſpatio annum nouum commendanti, lætam eandemq́;
ſemper ſortẽ dare aſſueta, extremo triſtiſſimã reddidit: nec ſine ſangui
nis mentione. Mineruã, quam ſuperſtitioſe colebat, ſomniauit excede-
re ſacrario: negantẽ vltrà ſe tueri eũ poſſe, quòd exarmata eſſet à Ioue.
Nulla tamen re perinde commotus eſt quàm reſponſo caſúque Aſcleta
rionis mathematici. Hunc delatum, nec inficiantẽ iactaſſe ſe quæ proui
diſſet ex arte, ſciſcitatus eſt quis ipſum maneret exitus: & affirmãtẽ fo-
re vt breui laceraretur à canibus, interfici quidẽ ſine mora, ſed ad
coarguendã temeritatẽ artis, ſepeliri quoque accuratiſſimè imperauit.
Quod cùm fieret, euenit vt repẽtina tẽpeſtate deiecto funere ſemiuſtũ
cadauer diſcerperẽt canes: idq; ei cœnãti à mimo Latino, qui præteriẽs
fortè animaduerterat, inter cæteras diei fabulas referretur. PRIDIE 16
quàm periret, cùm oblatos tuberes ſeruari iuſſiſſet in craſtinũ: adiecit:
Si mòdo vti licuerit. Et cõuerſus ad proximos, affirmauit fore vt ſe-
quẽti die, Luna ſe in Aquario cruẽtaret: factúmq; aliquod exi-
ſteret, de quo loquerẽtur homines per terrarũ orbẽ. At circa me-
diã noctẽ ita eſt exterritus, vt de ſtrato proſiliret. Dehinc mane haru-
ſpicẽ ex Germania miſſũ qui cõſultus de fulgure mutationẽ rerũ prædi
xerat, audiit, cõdẽnauítque. Ac dũ exulceratã in frõte verrucã vehemẽ
tiùs ſcalpit, profluẽte sãguine, Vtinam, inquit, hactenus. Tũc horas
requirẽti, pro quinta, quã metuebat, ſexta ex induſtria nũtiata eſt. His
velut trãiacto iã periculo lætũ, feſtinãtémque ad corporis curam, Par-
thenius cubiculo præpoſitus conuertit: nuntians eſſe qui magnum ne-
ſcio quid afferret, nec differendum. Itaque ſummotis omnibus, in cubicu
lum ſe recepit, atque ibi occiſus eſt. De inſidiarum cædiſque genere, hæc 17
ferè diuulgata ſunt. Cunctantibus conſpiratis, quando & quomodo, id
eſt, lauantémne an cœnantem aggrederẽtur: Stephanus Domitillæ pro-
curator, & tunc interceptarum pecuniarum reus, conſilium operámque
obtulit. Ac ſiniſteriore brachio velut ægro, lanis faſciiſq́; per aliquot dies
ad auertendam ſuſpicionem obuoluto, ad ipſam horam dolum interie-
cit: profeſſúſque conſpirationis indicium, & ob hoc admiſſus, legenti tra
ditum à ſe libellum, & attonito ſuffodit inguina. Saucium ac repugnan-
tẽ adorti Clodianus cornicularius, & Maximus Parthenii libertus, &
Saturius decurio cubiculariorũ, & quidam è gladiatorio ludo, vulneri-
bus ſeptẽ contrucidauerunt. Puer, qui curæ Larium cubiculi ex conſue-

tudine aſſiſtens, interfuit cædi, hoc ampliùs narrabat, iuſſum ſe à Domi-
tiano ad primum ſtatim vulnus pugionem puluino ſubditum porrige-
re, ac miniſtros vocare: neque ad caput quidquam, excepto capulo, &
præterea omnia clauſa reperiſſe: atque illum interim correpto deductó-
que ad terram Stephano, colluctatum diu, modò ferrũ extorquere, mo-
A.V.C. *dò, quamquam laniatis digitis, oculos effodere conatum. Occiſus eſt*
DCCCXLIX. XIIII *Kal. Octobris anno ætatis* XLV. *Imperii* XV. *Cadauer eius popu-*
lari ſandapila per veſpillones exportatũ, Phyllis nutrix in ſuburbano
ſuo Latina via funerauit: ſed reliquias tẽplo Flauiæ gẽtis clã intulit, ci-
18 *neribúſque Iuliæ Titi filiæ, quã & ipſa educauerat, cõmiſcuit.* STATV-
RA *fuit procera, vultu modeſto, ruborísque pleno, grandibus oculis, ve-*
rum acie hebetiore: præterea pulcher ac decens, maxime in iuuenta, &
quidem toto corpore, exceptis pedibus, quorum digitos reſtrictiores ha-
bebat: poſtea caluitio quoque deformis, & obeſitate ventris, & crurum
gracilitate: quæ tamen ei valitudine longâ remacruerant. Commẽdari
ſe verecundia oris adeò ſentiebat, vt apud ſenatum ſic quondam iacta-
uerit, Vſq; adhuc certè animũ meũ probaſtis & vultũ. *Caluitio*
ita offendebatur, vt in contumeliã ſuam traheret, ſi cui alii ioco vel iur-
gio obiectaretur: quamuis libello, quem De cura capillorum *ad ami-*
cum edidit, hoc etiam illum ſimulſéque conſolans inſeruerit:

Iliad. φ. Οὐχ ὁράᾳς οἷος κἀγὼ καλός τε μέγας τε;

eadẽ me tamẽ manet capillorũ fata, & forti animo fero comã
in adoleſcẽtia ſeneſcẽtẽ. Scias nec gratius quidquã decore, nec
19 breuius. *Laboris impatiens, per vrbẽ pedibus nõ temere ambulauit: in*
expeditione & agmine, equo rarius, lectica aſſidue vectus eſt. Armorũ
nullo, ſagittarũ vel præcipuo ſtudio tenebatur. Centenas varii generis
feras, ſæpe in Albano ſeceſſu conficientẽ ſpectauere pleriquę: atque etiã
ex induſtria ita quarundam capita figẽtem, vt duobus ictibus quaſi cor-
nua effingeret. Nonnumquam in pueri procul ſtantis, præbẽtiſque pro
ſcopulo diſpanſam dextræ manus palmam ſagittas tãta arte direxit vt
20 *omnes per interualla digitorum innocue euaderent. Liberalia ſtudia*
in initio Imperii neglexit, quamquam bibliothecas incendio abſumtas
impenſiſſime reparare curaſſet, exeplaribus vndique petitis: miſsíſque
Alexandriam, qui deſcriberent emendarentque. Numquam tamẽ aut
hiſtoriæ carminibúſve cognoſcẽdis operam vllam, aut ſtylo vel neceſſa-
rio dedit. Præter commẽtarios & acta Tiberii Cæſaris nihil lectitabat:
epiſtolas, orationéſque & edicta alieno formabat ingenio. Sermonis ta-
men nec inelegantis: dictorum interdum etiam notabilium, Vellẽ, *in-*
quit, tã formoſus eſſe quàm Metius ſibi videtur. *Et cuiuſdam ca-*
put varietate capilli ſubrutilum, & incanũ, perfuſã niuẽ mulſo *dixit.*

Condi-

Cõditionẽ principũ miſerrimã *aiebat*:quib⁹ de cõiuratione cõ- 21
perta nõ crederetur,niſi occiſis. *Quoties otiũ eſſet, alea ſe oblecta-
bat:etiã profeſtis diebus,matutiniſque horis,ac lauabat de die,prande-
bátque ad ſatietatem: vt non temere ſuper cœnam præter Matianum
malum,& modicam in ampulla potiunculam,ſumeret. Conuiuabatur
frequenter ac large,ſed pæne raptim:certe non vltra Solis occaſum, nec
vt poſtea comiſſaretur. Nam ad horam ſomni nihil aliud quàm ſecretò
ſolus deambulabat. Libidinis nimiæ,aſsiduitatem concubitus velut e-* 22
*xercitationis genus, clinopalen vocabat. Frátque fama, quaſi concubi-
nas ipſe diuelleret,natarétq; inter vulgatiſſimas meretrices. Fratris fi-
liã adhuc virginẽ oblatam in matrimonium ſibi, cum deuictus Domi-
tiæ nuptiis pertinaciſſimè recuſaſſet,non multo poſt alii collocatam,vl-
trò corrupit,& quidem viuo etiam tum Tito:mox patre ac viro orba-
tam,ardentiſſime palámque dilexit: vt etiam cauſſa mortis exſtiterit,
coactæ conceptum à ſe abigere.* OCCISVM *eum, populus indifferen-* 23
ter,miles grauiſſimè tulit,ſtatímque eum Diuũ *appellare conatus: pa-
ratus & vlciſci,niſi duces defuiſſent. quod quidẽ paullò poſt fecit, expo-
ſtulatis ad pœnam pertinaciſſimè cædis auctoribus. Cõtrà ſenatus adeò
lætatus eſt, vt repleta certatim curia non temperaret quin mortuum
contumelioſiſſimo atque acerbiſſimo acclamationum genere lacera-
ret:ſcalas etiam inferri, clypeóſque & imagines eius coràm detrahi,&
ibidem ſolo affligi iuberet:nouiſſimè eradendos vbique titulos,abolen-
dámque omnem memoriam decerneret. Ante paucos quàm occidere-
tur menſes,cornix in Capitolio elocuta eſt,* ἔσται πάντα καλῶς. *Nec defuit
qui oſtentum ſic intepretaretur:*

Nuper Tarpeio quæ ſedit culmine cornix,
Eſt bene,non potuit dicere:dixit,*Erit*.

Ipſum etiam Domitianum ferunt ſomniaſſe, gibbam ſibi pone ceruicem auream enatam: pro certóque habuiſſe, beatiorem poſt ſe lætiorémque portendi ſtatum Reipublicæ. Sicut ſanè breui euenit, abſtinentia & moderatione inſequentium principum.

***

C. SVETONI TRANQVILLI

LIBRI DVO

DE ILLVSTRIBVS GRAMMATICIS

&

DE CLARIS RHETORIBVS.

*Cum annotationibus doctiſſimorum vi-
rorum.*

HENRICO PRINCIPI INFANTI PORTVGALLIÆ,

ACHILLES STATIVS

S. P. D.

LIBERALITATEM non in dando ſolùm ſed in accipiendo quoque poſitam eſſe ſapientiſſimi viri cenſuerunt: idque omnino præclarè, atque vt ita dicam liberaliter. Quorum ſententiam ſic accipio, vt iiſdem longè liberaliores videantur ij, qui minima quęque multò alacrius, quàm maxima cùm tribuuntur, accipiunt. Hoc autem liberalitatis genus augetur eius qui accipit, magnitudine atque auctoritate, non minùs quàm eius qui dat etiam tenuitate. Nec enim principibus viris, ac rerum maximarum copia ſemper affluentibus tam damus id, quod planè damus, quàm eo ipſo noſtros animos, quibus nec maius nec præſtantius eſſe quidquam poteſt, quodam modo largimur, ac deuouemus. Huiuſmodi eſt, HENRICE Princeps, hoc munuſculum meum. Etenim cui mitterem, Principem, quàm te, maiorem non habebam, aut cui pluribus & grauioribus de cauſſis deditus magis ac deuotus eſſe deberem. Multa tua conſtant in patrem meum beneficia, multa in fratres, multa in me ipſum denique. nam quicquid illis bene feciſti, mihi factum exiſtimo. Deinde quę ex Italia atque vrbe Roma litteris tuis amantiſſimis accito tam multa liberaliter & prolixè polliceris, perinde mihi grata ſunt ac ſi iam etiam acceperim. Poſtremò autem hoc ipſo accipiendo munuſculo, quod ſuprà poſui, mihi quoque plurimum tribuis. Quid enim agerem, qui nihil habebam in promtu maius? & ad te venire vacuum pudebat. Veniebam tamen in ſpem, munus hoc me ornare atque augere meum. Namque vt ad te venero, aut etiam antequam ad te venio, fiet ad hoc ipſum, vt ſpero, munuſculum haud paullo maior acceſſio. Vt enim natura paruos primùm fœtus edit, quos alens augénſque poſtea grandiores efficit, ſic per te noſtra quoque creſcent ipſa, meámque hanc lucubratiunculam maiorum vigiliarum munera conſequentur. Vale.

Romę, Kal. Aprilib. CIↃ.IↃ.LXV.

C. SVETONI TRANQVILLI DE ILLVSTRIBVS GRAMMATICIS LIBER.

GRAMMATICA *olim Romæ ne in vſu quidem, nedum* 1 *in honore vllo erat: rudi ſcilicet ac bellicoſa etiam tum ciuitate, necdum magnopere liberalibus diſciplinis vacante. Initium quoque eius mediocre extitit: ſiquidem antiquiſſimi doctorum, qui iidem & poetæ & oratores ſemigræci erant (Liuium & Ennium dico: quos vtraque lingua, domi foriſque docuiſſe adnotum eſt) nihil amplius quàm Græcè interpretabantur: ac ſi quid Latinè ipſi compoſuiſſent, prælegebant. Nam quod nonnulli tradunt, duos libros* De literis ſyllabiſque, *item* De metris, *ab eodem Ennio editos, iure arguit Lucius Cotta, non poetæ ſed poſterioris Ennij eſſe: cuius etiam de augurandi diſciplina volumina feruntur. Primus igitur, quantum opinamur, ſtudiũ grãmaticæ in Vrbem intulit* CRATES MALLOTES *Ariſtarchi æqualis, qui miſſus ad ſe-* 2 *natum ab Attalo rege, inter ſecundũ ac tertiũ bellum Punicum, ſub ipſam Ennij mortẽ, quum in regione Palatij, prolapſus in cloacæ foramẽ, crus fregiſſet, per omne legationis ſimul & valitudinis tẽpus, plurimas* ἀκροάσεις *ſubinde fecit, aſſiduéq; diſſeruit: ac noſtris exẽplo fuit ad imitandum. Hactenus tamen imitati, vt carmina parum adhuc diuulgata, vel defunctorum amicorum, vel ſi quorum aliorum probaſſent, diligentius retractarent: ac legendo commentandoq́; etiã cæteris nota facerent: vt* CAIVS OCTAVIVS *Lampadio, Næuij Punicum bellum: quod vnico volumine & continenti ſcriptura expoſitum, diuiſit in ſeptẽ libros: vt poſtea* QVINTVS VARGONTEIVS *annales Ennij, quos certis diebus in magna frequẽtia pronuntiabat: vt* LÆLIVS ARCHELAVS, VECTIVS, QVINTVS PHILOCOMVS *Lucilij ſatyras familiaris ſui: quas legiſſe apud Archelaum, Põpeius Lenæus, apud Philocomum Valerius Cato, prædicantur. Inſtruxerunt auxerúntq; ab omni parte grãmatica* LVCIVS ÆLIVS. LANVVINVS, *gener Quinti Ælij.* SERVIVS CLODIVS, *vterque eques Romanus, multique ac varij & in doctrina & in republica vſus.* LVCIVS ÆLIVS *cognomine duplici* 3 *fuit: nam & Præconinus, quòd pater eius præconium fecerat, vocabatur: &* Stilo, *quòd orationes nobiliſſimo cuique ſcribere ſolebat: tantus*

optimatum fautor, vt Quintum Metellum Numidicum in exilium comitatus ſit. SERVIVS *cùm librum ſoceri nõdum editum fraude intercepiſſet: & ob hoc repudiatus, pudore ac tædio ſeceſſiſſet ab Vrbe, in podagræ morbum incidit: cuius impatiens, veneno ſibi perunxit pedes, & enecuit, ita, vt parte ea corporis quaſi præmortua, vixerit. Poſt hoc, magis ac magis & gratia & cura artis increuit: vt ne clariſſimi quidem viri abſtinuerint, quò minus & ipſi aliquid de ea ſcriberent: vtque tẽporibus quibuſdam, ſuper viginti, celebrês ſcholæ fuiſſe in Vrbe tradantur: pretia Grammaticorum tanta, mercedéſque tam magnæ: vt conſtet* LVTATIVM DAPHNIDEM, *quem* LENÆVS MELISVS *per cauillationem nominis*, Πανὸς ἄγημα *dicit, ducentis millibus nummûm Quinto Catulo emptum, ac breui manumiſſum.* LVCIVM APPVLEIVM *ab Eficio Caluino equite Romano prædiuite, quadringenis annuis conductum, multos edocuiſſe. Nam in prouincias quoque Grammatica penetrauerat, ac nõnulli de notiſſimis doctoribus peregre docuerunt, maximè in Gallia Togata. inter quos* OCTAVIVS TEVCER, & SISCENNIVS IACCHVS, & OPPIVS CARES: *hic quidẽ ad vltimam ætatem, & cùm iã non greſſu modo deficeretur, ſed & viſu.*

Scal. leg. δαίμονος ἄγημα, vel δαιμόνημα.

4 *Appellatio* GRAMMATICORVM *Græca conſuetudine inualuit: ſed initio* Literati *vocabantur. Cornelius quoque Nepos in libello quo diſtinguit literatum ab erudito:* literatos *quidem vulgo appellari ait eos qui aliquid diligenter & acutè ſcientérque poſſint aut dicere aut ſcribere: cæterùm propriè ſic appellandos poetarum interpretes, qui à Græcis* γραμματικοὶ *nominẽtur: eoſdem* LITERATORES *vocitatos. Meſſalla Coruinus, in quadã epiſtola* nõ eſſe ſibi dicẽs rẽ cũ Furio Bibaculo, nec cũ Sigida quidẽ, aut literatore Catone: *ſignificat enim haud dubiè Valeriũ Catonẽ poetam ſimul, grammaticúmque notiſſimũ. Sunt qui* literatũ à literatore *diſtinguant, vt Græci Grammaticum à Grammatiſta: & illum quidem abſolutè, hũc mediocriter doctum exiſtiment. quorum opinionem* ORBILIVS *etiam exemplis confirmat. Nam apud maiores, ait, cùm familia alicuius venalis produceretur, nõ temere quẽ literatum, in titulo, ſed literatorem inſcribi ſolitum eſſe: quaſi non perfectum literis, ſed imbutum. Veteres Grammatici & Rhetoricam docebant: ac multorum de vtraque arte commentarii feruntur, ſecundum quam conſuetudinem poſteriores quoque exiſtimo, quanquam iam diſcretis profeſſionibus, nihilominus vel retinuiſſe, vel inſtituiſſe & ipſos quædam genera inſtitutionum ad eloquentiam præparandam, vt problemata, periphraſes, elocutiones, ethologias, atque alia hoc genus: ne ſcilicet ſicci omnino atque aridi pueri Rhetoribus traderentur. quæ quidem omitti iam video deſidia quorundam & infantia: non enim faſtidio putem. Me quidem adoleſcentulo, repeto quendam Principem nomine,*

mine, alternis diebus declamare, alternis diſputare, nonnullis vero mane diſſerere, poſt meridiem remoto pulpito, declamare ſolitũ. Audiebã etiam memoria patrum, quoſdam è Grammaticis ſtatim è ludo tranſiſſe in forum, atque in numerum præſtantiſſimorum patronorum receptos. Clari profeſſores, & de quibus prodi poſſit aliquid duntaxat à nobis, ferè hi fuerunt.

SÆVIVS NICANOR *primus ad famam dignationémque docẽdo peruenit: fecitque præter commentarios, quorum tamen pars maxima intercepta dicitur, ſatyram quoque: in qua libertinum ſe, ac duplici cognomine eſſe ho indicat,* 5

Sæuius Nicanor Marci libertus negabit:
Sæuius Poſthumius idem ſed Marcus docebit.

Sunt qui tradant ob infamiam quandam eum in Sardiniam ſeceſſiſſe, ibique diem obiiſſe.

AVRELIVS OPILIVS *Epicurei cuiuſdam libertus, philoſophiam primò, deinde rhetoricam, nouiſſimè Grammaticam docuit. Dimiſſa autem ſchola, Rutiliũ Rufum damnatũ in Aſiam ſecutus, ibidem Smyrnæ ſimulque conſenuit: cõpoſuitque variæ eruditionis aliquot volumina, ex quibus nouem vnius corporis. qui quia ſcriptores ac poetas ſub clientela Muſarum indicaret, non abſurdè & ſcripſiſſe & feciſſe ſe ait* ex numero Diuarũ & appellatione. *Huius cognomen in pleriſque indicibus & titulis per vnam literam ſcriptum animaduerto: verum ipſe id per duas effert in paraſtichide libelli: qui inſcribitur* PINAX. 6

MARCVS ANTONIVS GNIPHO *ingenuus, in Gallia natus, ſed expoſitus: à nutritore ſuo manumiſſus inſtitutúſque, Alexãdriæ quidẽ, vt aliqui tradũt, in cõtubernio Dionyſii Scythobrachionis: (quod equidem non temere crediderim: quum temporum ratio vix congruat) fuiſſe dicitur ingenii magni, memoriæ ſingularis, nec minùs Græcè quàm Latinè doctus: præterea comi facilique natura, nec vmquam de mercedibus pactus, eóque plura ex liberalitate diſcentium conſecutus. Docuit primùm in Diui Iulij domo pueri adhuc: deinde in ſua priuata. Docuit autem & Rhetoricam, ita vt quotidie præcepta eloquentiæ traderet, declamaret verò nonniſi nũdinis. Scholam eius claros quoque viros frequentaſſe aiunt: in his Marcum Ciceronem, etiam cùm præturæ fungeretur. Scripſit multa, quamuis annum ætatis quinquageſimum non exceſſerit: etſi Ateius Philologus duo tantum volumina de Latino ſermone reliquiſſe eum tradit. Nam cætera ſcripta diſcipulorum eius eſſe, non ipſius: in quibus & ſuum alicubi reperiri nomen.* 7

POMPILIVS ANDRONICVS, *natione Syrus, ſtudio Epicureæ ſectæ deſidioſior in profeſſione Grãmaticæ habebatur, minúſque idoneus ad tuendam ſcholã: Itaque cùm ſe in Vrbe nõ ſolùm Antonio Gniphoni* 8

ſed cæteris etiam deterioribus poſtponi videret, Cumas tranſiit, ibíque in otio vixit, & multa compoſuit: verùm adeò inops atque egẽs, vt coactus ſit præcipuum illud opuſculum annalium elenchorum ſedecim millibus nummûm cuidam vendere. Quos libros Orbilius ſuppreſſos redemiſſe ſe dixit, vulgandóſque curaſſe nomine auctoris.

9 ORBILIVS PVPILLVS *Beneuẽtanus, morte parẽtum, vna atque eadem die, inimicorum dolo, interemptorum, deſtitutus, primò apparituram magiſtratibus fecit: deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit: functúſque militia, ſtudia repetit: quæ iam inde à puero nõ leuiter attigerat: ac profeſſus diu in patria, quinquageſimo demũ anno Romam, conſule Cicerone, tranſiit: docuítque maiore fama quàm emolumẽto. Namque iam perſenex pauperem ſe, & habitare ſub tegulis, quodam ſcripto fatetur. Librum etiam, cui eſt titulus* Perialogos, *edidit, cõtinẽtẽ querelas de iniuriis, quas profeſſores negligenter ab ambitione parentum acciperent. Fuit autem naturæ acerbæ nõ modò in antiſophiſtas, quos omni ſermone lacerauit, ſed etiam in diſcipulos, vt Horatius ſignificat,* plagoſum *eum appellans, & Domitius Marſus ſcribens,*

Si quos Orbilius ferula ſcuticáque cecidit.

Ac ne principum quidem virorum inſectatione abſtinuit: ſi quidẽ ignotus adhuc, quum iudicio frequenti, teſtimonium diceret, interrogatus à Varrone diuerſæ partis aduocato, quidnã ageret, & quo artificio vteretur, Gibberoſos ſe de ſole in vmbrã trãsferre *reſpondit: quòd Muræna gibber erat. Vixit propè ad centeſimum ætatis annum, amiſſa iampridem memoria, vt verſus Bibaculi docet,*

Orbilius vbinam eſt, litterarum obliuio?

Statua eius Beneuẽti oſtẽditur, in Capitolio, ad ſiniſtrum latus, marmorea, habitu ſedentis ac palliati, appoſitis duobus ſcriniis. Reliquit filium ORBILIVM, *& ipſum Grammaticum profeſſorem.*

10 ATTEIVS PHILOLOGVS *libertinus, Athenis natus. Hunc Capito Ateius iuriſconſultus inter grãmaticos rhetorẽ, inter rhetores grãmaticum fuiſſe ait. De eodem* ASINIVS POLLIO *in libro quo Salluſtii ſcripta reprehendit, vt nimia priſcorum verborum affectatione oblita, ita tradit.* In eã rẽ adiutoriũ ei fecit maximè quidã Ateius prætextatus nobilis Gramatic' Latin', declamãtiũ deĩde adiutor, atq; præceptor, ad ſũmã Philolog' ab ſemet nominat'. *Ipſe ad Luciũ Hermã ſcripſit,* ſe in Græcis literis magnũ proceſſũ habere, & in Latinis nõnullũ: audiſſe ANTONIVM GNIPHONEM, eiúſque HERMAM: poſtea docuiſſe. Præcepiſſe autẽ multis & claris iuuenib': in quib' APPIO quoq; & PVLCHRO, CLAVDIIS, fratrib. quorũ ẽt comes in prouĩcia fuerit. *Philologi appellationẽ aſſũpſiſſe videtur: quia ſicut Eratoſthenes, qui prim' hoc cognomẽ ſibi vendi-*

vendicauit,multipi.i variaque doctrina cenſebatur.quòd ſanè ex cōmētariis eius apparet,quāquā pauciſſimi extēt.de quorū tamē copia,ſic altera ad eūdē Hermā epiſtola ſignificat. HYLEN noſtrá aliis memēto cōmēdare:quá omnis generis coëg mus,vti ſcis octingetos in libros.*Colui' p.ſtea familiariſſimè Cai im Salluſtium,& eo defūcto* ASINIVM POLLIONEM*:quos hiſtoriam cōponere aggreſſos, alterum breuiario rerū omnium Romanarū,ex quibus quas vellet,eligeret,inſtruxit:alterum præceptis de ratione dicēdi. Quo magis miror Aſinium Pollionem credidiſſe,antiqua eum verba & figuras ſoliū eſſe colligere Salluſtio:quum ſibi ſciat nil aliud ſuadere,quam vt noto ciuilique & proprio ſermone vtatur: vitétque maximè obſcuritatem Salluſtii,& audaciam in tranſlationibus.*

VALERIVS CATO,*vt nonnulli tradiderunt,Burſeni cuiuſdam libertus ex Gallia:ipſe libello, cui eſt titulus* INDIGNATIO,*ingenuum ſe natum ait,& pupillum relictum,eóque facilius licētia Syllani temporis exutum patrimonio.Docuit multos,& nobiles: viſúſque eſt peridoneus præceptor maximè ad poëticam tendentibus: vt quidem apparere vel his verſiculis poteſt,* XI

Cato Grammaticus,Latina Siren,
Qui ſolus legit,ac facit poëtas.

Scripſit præter grammaticos libellos,etiam poëmata, ex quibus præcipuè probantur Lydia,& Diana.Lydiæ Ticida meminit.

Lydia doctorum maxima cura liber.

-Diana Cinna,

Sæcula permaneat noſtri Diana Catonis.

Vixit ad extremam ſenectam,ſed in ſumma pauperie, & penè inopia, abditus modico gurguſtio,poſtquam Tuſculana villa creditoribus ceſſerat,vt auctor eſt Bibaculus.

Si quis fortè mei domum Catonis,
Depictas minio aſſulas,& illos
Cuſtodis videt hortulos Priapi,
Miratur quibus ille diſciplinis
Tantam ſit ſapientiam aſſecutus,
Quem tres cauliculi, & ſelibra farris,
Racemi duo,tegula ſub vna
Ad ſummam propè nutriant ſenectam.

Et idem rurſus,

Catonis modò Galle,Tuſculanum,
Tota creditor vrbe venditabat.
Mirati ſumus vnicum magiſtrum,
Summum grammaticum,optimum poëtam,

Omnes ſoluere poſſe quæſtiones,
Vnum difficile expedire nomen.
En cor Zenodoti,en iecur Crateris.

12 CORNELIVS EPICADVS *Lucii Cornelii Syllæ Dictatoris libertus,Calatórque ſacerdotio augurali,filióq; eius Fauſto gratiſſimus fuit: quare nunquam nõ vtriuſque ſe libertum edidit. Librum autem,quem Sylla nouiſſimum de rebus ſuis imperfectum reliquerat,ipſe ſuppleuit.*

13 LABERIVS *Hiera ſuo hero emptus de cataſta,& propter literarũ ſtudiũ manumiſſus, docuit inter cæteros Brutum & Caſſium. Sunt qui tradant tanta eum honeſtate præditum,vt temporibus Syllanis,proſcriptorum liberos gratis & ſine merce de vlla in diſciplinam receperit.*

14 CVRTIVS NICIA *hæſit Cnæo Pompeio & Caio Memmio:ſed quũ codicillos Memmij ad Pompeij vxorem de ſtupro pertuliſſet, proditus ab ea,Pompeium offendit: domóque ei interdictũ eſt. Fuit & Marci Ciceronis familiaris:in cuius epiſtola ad Dolabellam hæc de eo legimus:* Omnino mihi literæ magis ſint expetẽdæ à te,quàm à me tibi. Nihil enim Romæ geritur,quod te putẽ ſcire curare,niſi fortè ſcire vis me inter Niciã noſtrũ & Vidium iudicem eſſe. Profert alter,opinor, duobus verſiculis expẽſum Niciæ: alter Ariſtarchus hos ὀβελίζει. Ego tãquam criticus antiquus iudicaturus ſum,vtrum ſint τ̃ ποιητ̃,an παρεμβεβλημένοι. *Item ad Atticũ* De Nicia quod ſcribis,ſi ita me haberẽ vt eius humanitate frui poſſem, in primis vellẽ illum mecum habere:ſed mihi ſolitudo & receſſus prouincia eſt. quod quia facilè ferebat Sicca,eò magis illũ deſidero. Præterea noſti Niciæ noſtri imbecillitatem,molliciem,conſuetudinem victus. Cur ergo illi ẽ moleſtus eſſe velim,quum mihi ille iucundus eſſe non poſſit? Voluntas tamen eius mihi grata eſt. *Huius de Lucilio libros etiam ſatyra comprobat.*

15 LENÆVS *Pompeij Magni libertus,& penè omnium expeditionum comes,defuncto eo,filiiſque eius,ſchola ſe ſuſtentauit: docuitque in Carinis ad Telluris ædem:in qua regione Pompeiorum domus fuerat: ac tanto amore erga patroni memoriam extitit,vt* SALLVSTIVM *hiſtoricum,quòd eum* oris improbi animó inuerecundo *ſcripſiſſet,acerbiſſima ſatyra lacerauerit* , laſtaurum & lurconẽ,& nebulonẽ,popinonémque *appellans:&* vita ſcriptíſque monſtroſum:*præterea* priſcorum,Catoníſque verborum ineruditiſſimum furem.*Traditur autem puer adhuc catenis ſubreptus , refugiſſe in patriam: perceptiſque liberalibus diſciplinis, pretium domino ſuo retuliſſe. verùm ob ingenium & doctrinam gratis manumiſſus.*

16 QVINTVS CÆCILIVS *Epirota,Tuſculi natus,libertus Attici Satrij equitis Romani,ad quem ſunt Ciceronis epiſtolæ,cùm filiam patroni nuptam Marco Agrippæ doceret,ſuſpectus in ea , & ob hoc remotus,ad Cornelium Gallũ ſe contulit: vixitque vnà familiariſsimè,quod ipſi Gallo inter grauiſſima crimina ab AVguſto obijcitur. Poſt deinde*

damna-

damnationem mortémque Galli, ſcholam aperuit: ſed ita, vt paucis, & tantùm adoleſcentibus, præciperet, prætextato nemini, niſi ſi cuius parē ti hoc officium negare non poſſet. Primus dicitur Latinè ex tempore diſputaſſe, primúſque Virgilium & alios poëtas nouos prælegere cœpiſſe. quod etiam Domitii Marſi verſiculus indicat,

Epirota tenellorum nutricula vatum.

VERRIVS FLACCVS, *libertinus, docendi genere maximè inclaruit. Namque ad exercitanda diſcentium ingenia æquales inter ſe committere ſolebat, propoſita non ſolùm materia, quam ſcriberent, ſed & præmio, quod victor auferret. Id erat liber aliquis antiquus, pulcher, aut rarior. Quare ab AVguſto quoque nepotibus eius præceptor electus, tranſiit in Palatiū cum tota ſchola: verùm vt ne quē amplius poſthac diſcipulum reciperet: docuítque in atrio Catilinæ domus, quæ pars palatij tunc erat: & ſeſtertia cētena in annum accepit. Deceſſit ætatis exactæ ſub Tiberio. Statuam habet Præneſte, in inferiore fori parte, cōtra hemicyclū: in quo faſtos à ſe ordinatos, & marmoreo parieti inciſos, publicarat.* 17

LVCIVS CRASSITIVS *genere Tarentinus, ordinis libertini,* 18 *cognomine Paſides, mox Panſam ſe tranſnominauit. Hic initio circa ſcenam verſatus eſt, dum Mimographos adiuuat. deinde in pergula docuit, donec commentario Smyrnæ edito, adeò inclaruit, vt hæc de eo ſcriberentur,*

Vni Craſſitio ſe credere Smyrna probauit:
Deſinite indocti coniugio hanc petere.
Soli Craſſitio ſe dixit nubere velle:
Intima cui ſoli nota ſua extiterint.

*Sed cùm edoceret iam multos, ac nobiles, in his Iulium Antonium triū uiri filium, vt Verrio quoque Flacco compararetur, dimiſſa repentè ſchola tranſiit ad * Quinti Septimii philoſophi ſectam.* *lib. Pithœi Q. Sextij ſectam.

SCRIBONIVS APHRODISIVS, *Orbilii ſeruus atque diſcipulus, mox à Scribonia Libonis filia, quæ prior AVguſti vxor fuerat, redēptus* 19 *& manumiſſus, docuit, quo Verrius tēpore. cuius etiam libros de orthographia reſcripſit, non ſine inſectatione ſtudiorum morúmque eius.*

CAIVS IVLIVS HIGINVS, *AVguſti libertus, natione Hiſpanus, etſi* 20 *nōnulli Alexādrinum putant, & a Cæſare puerum Romam aduectum, Alexādria capta. Studioſe & auidè imitatus eſt Corneliū Alexandrum Grammaticum Græcum: quē propter antiquitatis notitiam,* Polyhiſtorē *multi, quidam* hiſtoriam *vocabant. Præfuit Palatinæ bibliothecæ: nec eo ſecius plurimos docuit: fuítque familiariſſimus Ouidio poetæ & Caio Licinio conſulari, hiſtorico: qui eum admodum pauperem deceſſiſſe tradit, & liberalitate ſua, quoad vixit, ſuſtentatum. Huius libertus fuit Iulius Modeſtus, in ſtudiis atque doctrina veſtigia patroni ſecutus.*

21 CAIVS MELISSVS, *Spoleti natus, ingenuus, ſed ob diſcordiam parẽtum expoſitus, cura & induſtria educatoris ſui altiora ſtudia percepit: ac Mæcenati pro Grammatico muneri datus eſt. Cui quum ſe gratũ & acceptum in modum amici videret, quamquam adſerente matre, permanſit tamen in ſtatu ſeruitutis: præſentémque conditionem veræ origini antepoſuit. quare citò manumiſſus, Auguſto & inſinuatus eſt. Quo delegante, curam ordinãdarũ bibliothecarum in Octauiæ porticu ſuſcepit. Atque, vt ipſe tradit, ſexageſimũ ætatis annum agens, libellos* Ineptiarum, *qui nunc* Iocorum *inſcribuntur, componere inſtituit: abſoluitque centum & quinquaginta, quibus & alios diuerſos poſtea addidit. Fecit & nouum genus Togatarum, inſcripſitque* Trabeatas.

22 MARCVS POMPONIVS MARCELLVS *ſermonis Latini exactor moleſtiſſimus, in aduocatione quadã (nã interdũ & cauſſas agebat) ſolœciſmum ab aduerſario factum vſq; adeo arguere perſeuerauit: quoad Caſſius Seuerus interpellatis iudicibus dilationem petiit: vt litigator ſuus alium Grammaticum adhiberet: quando nõ putat is cũ aduerſario de iure ſibi, ſed de ſolœciſmo controuerſiam futuram. Hic idem cum ex oratione Tiberium reprehendiſſet: affirmante Ateio Capitone, & eſſe illud Latinum, &, ſi non eſſet, futurum.* Certè iam inde mentitur, inquit, Capito. Tu enim Cæſar ciuitatem dare potes hominibus, verbis non potes. *Pugilem olim fuiſſe Aſinius Gallus hoc in eum Epigrammate oſtendit.*

Qui caput ad læuam didicit, gloſſemata vobis
Præcipit: os nullum vel potius pugilis!

23 REMMIVS PALÆMON VICENTINVS, *mulieris verna, primò, vt ferũt, textrinũ, deinde herilẽ filiũ dũ comitatur in ſcholas literas didicit. poſtea manumiſſus, docuit Romæ: ac principẽ locũ inter Grãmaticos tenuit: quanquam infamis omnibus vitiis, palámque & Tiberio, & mox Claudio, prædicantibus, nemini minus inſtitutionẽ puerorum vel iuuenũ cõmittẽdã: ſed capiebat homines cùm memoria rerũ tũ facilitate ſermonis: necnõ etiã poemata faciebat ex tẽpore. Scripſit & variis, nec vulgaribus metris. Arrogãtia fuit tãta vt Marcũ Varronẽ* porcum *appellaret:* ſecum & natas & morituras literas *iactaret.* nomen ſuum in Bucolicis non temere poſitú, ſed præſagiente Virgilio fore quandoque omnium poëtarum ac poëmatum Palæmonem iudicem. *Gloriabatur etiam latrones quõdam ſibi propter nominis celebritatẽ parſiſſe. Luxuriæ ita indulſit, vt ſæpius in die lauaretur: nec ſufficeret ſumptibus, quanquam ex ſchola quadragena annua caperet, ac non multo minùs ex re familiari: cuius diligentiſſimus erat: cum & officinas promercalium veſtium exerceret: & agros adeò coleret, vt vitem manu eius inſtitutam ſatis conſtet trecẽta ſexaginta quinque va-*

que vaſa edidiſſe. Sed maximè flagrabat libidinibus in mulieres, vſq; ad infamiam oris: dictóque non infaceto notatum ferunt cuiuſdam, qui quum in turba oſculum ſibi ingerentem, quanquam refugiens, deuitare non poſſet: Vis tu, *inquit*, magiſter, quotiens feſtinantem aliquem vides, abligurrire?

MARCVS VALERIVS PROBVS *Berytius, diu centuriatum petiit, donec tædio ad ſtudia ſe contulit. Legerat in prouincia quoſdam veteres libellos apud Grammatiſtam, durante adhuc ibi antiquorum memoria, necdum omnino abolita, ſicut Romæ. Hos quum diligentiùs repetere atque alios deinceps cognoſcere cuperet, quamuis ſe contemni, magíſque opprobrio legentibus, quàm gloriæ & fructui eſſe animaduerteret, nihilominus in propoſito manſit: multáque exemplaria contracta emendare, ac diſtinguere, & adnotare curauit, ſoli huic nec vlli præterea Grammatices parti deditus. Hic non tam diſcipulos quàm ſectatores aliquot habuit. Nunquam enim ita docuit vt magiſtri perſonam ſuſtineret. Vnum vel alterum, vel, quum plurimos, tres aut quatuor, poſtmeridianis horis admittere ſolebat, cubánſque, inter longos ac vulgares ſermones, legere quædam, idque perrarò. Nimis pauca & exigua de quibuſdam minutis quæſtiunculis edidit. Reliquit autem non mediocrem ſyluam obſeruationum ſermonis antiqui.* 24

C. SVETONI TRANQVILLI DE CLARIS RHETORIBVS LIBER.

RHETORICA *quoq; apud nos, perinde atq; grãmatica, fere recepta eſt, paulo etiam difficilius, quippe quam conſtet nonnunquam etiam prohibitam exerceri. Quod ne cui dubium ſit, vetus ſenatuſconſultum, item Cenſorium edictum, ſubiiciam.* CAIO FANNIO STRABONE, MARCO VALERIO MESSALLA CONSVLIBVS, Marcus Põponius prætor ſenatum conſuluit. Quòd verba facta ſunt de Philoſophis & de Rhetoribus, de ea re ita cenſuerunt: Vt Marcus Pomponius prætor animaduerteret, curarétque vti ei è Republica fidé que ſua videretur, vti Romæ ne eſſent. *De iiſdem interiecto tempore, Cnæus Domitius Ænobarbus, & Lucius Licinius Craſſus cenſores, ita edixerunt,* RENVNTIATVM EST NOBIS ESSE HOMINES qui nouum ge-

nus diſciplinæ inſtituerũt: ad quos iuuẽtus in ludos conueniat: eos ſibi nomẽ impoſuiſſe Latinos Rhetoras: ibi homines adoleſcẽtulos totos dies deſidere. Maiores noſtri, quæ liberos ſuos diſcere, & quos in ludos itare vellent, inſtituerũt. Hęc noua quæ præter cõſuetudinẽ ac morẽ maiorũ fiũt, neq; placẽt neq; recta videntur. Quapropter & iis qui eos ludos habẽt: & iis qui eò venire cõſueuerũt, videtur faciẽdũ vt oſtẽdamus noſtrã ſẽtẽtiã nobis nõ placere. *Paulatim & ipſa vtilis honeſtáque apparuit: multique eam præſidii cauſa, & gloriæ, appetiuerunt.* CICERO *ad præturam vſque Græcè declamauit. Latine verò ſenior quoq;, & quidẽ * cõſulibus Hirtio & Pãſa: quos* diſcipulos, & grãdeis prætextatos, *vocabat.* CNEVM POMPEIVM, *quidã hiſtorici tradiderũt, ſub ipſũ ciuile bellũ, quo facilius Caio Curioni promptiſſimo iuueni, cauſam Cæſaris defendenti, contradiceret, repetiſſe declamandi conſuetudinem.* MARCVM ANTONIVM, *item* AVGVSTVM *ne Mutinenſi quidem bello omiſiſſe.* NERO CÆSAR *& primo imperii anno, publicè quoque bis antea declamauit. plerique autẽ oratorũ, etiã declamationes ediderunt. Quare magno ſtudio hominibus iniecto, magna etiam profeſſorum ac doctorũ profluxit copia, adeoque floruit, vt nonnulli ex infima fortuna in ordinem ſenatorium, atque ad ſummos honores proceſſerint. Sed ratio docendi nec vna omnibus, nec ſingulis eadẽ ſemper fuit: quãdo vario modo quiſq; diſcipulos exercuerũt. Nã & dicta pclare, per oẽs figuras, per caſus, & apologos, aliter atq; aliter exponere: & narrationes tũ breuiter & preſſè, tum latius & vberius explicare conſueuerãt: interdũ Græcorũ ſcripta conuertere, ac viros illuſtreis laudare, vel vituperare: quædã etiam ad vſum communis vitæ inſtituta, tum vtilia, & neceſſaria, tum pernicioſa & ſuperuacanea oſtẽdere: ſæpe fabulis fidẽ firmare, aut hiſtoriis demere, quod gen⁹ θέσεις & ἀνασκευὰς & κατασκευὰς Græci vocant, donec ſenſim hæc exſoleuerunt: & ad controuerſiam uẽtũ eſt. Veteres* CONTROVERSIÆ, *aut ex hiſtoriis trahebãtur: ſicut ſanè nonnulla vſque adhuc: aut ex veritate, ac re, ſi qua forte recẽs accidiſſet. Itaque locorũ etiam appellationibus adiectis, proponi ſolebãt. Sic certè collectæ editæque ſe habent. ex quibus nõ alienũ fuerit vnã & alterã, exẽpli cauſa, ad verbum referre.* Æſtiuo tẽpore adoleſcẽtes vrbani cùm Oſtiam veniſſent, litus ingreſſi, piſcatores trahentes rete adierunt: & pepigerunt, bolum quanti emerent: nummos ſoluerunt: diu expectauerunt, dum retia extraherentur. aliquãdo extractis, piſcis nullus infuit, ſed ſporta auri obſuta. Tum emptores bolum ſuum aiunt. piſcatores ſuum. Venalicii quum Brundiſii gregem venalium è naui educerent, formoſo & precioſo puero, quod portitores verebantur, bullam, & prætextam togam im-

*Nicol. Faber. cum Hir.

gam im-

gam impoſuere,facilè fallaciá celarunt.Romam venitur.res cognita eſt.petitur puer,quòd domini voluntate fuerit* liber, in libertatem.*Olim autem eas appellationes Græci* συντάξεις vocabant: mox controuerſias quidam,ſed aut fictas,aut iudicialeis. Illuſtres profeſſores,& quorum memoria aliqua extet,non temerè alii reperientur quàm de quibus tradam.*

*Fort. del. vox liber.

* [illegible]

2 Lvcivs Plotivs Gallvs. *De hoc Cicero ad Marcũ Titinniũ ſic refert* Equidẽ memoria teneo,pueris nobis primùm Latinè docere cœpiſſe Luciũ Plotiũ qu dã:ad quẽ quũ fieret cõcurſus,quòd ſtudioſiſſimus quiſq; apud eũ exerceretur,dolebã mihi idẽ nõ licere.Cõtinebar autem doctiſſimorum hominum auctoritate:qui exiſtimabant Græcis exercitationibus ali meliùs ingenia poſſe. *Hunc eundem(nam diutiſſime vixit)*M.Cælivs *in oratione,quam pro ſe de vi habuit,ſignificabat dictaſſe Atratino accuſatori ſuo,actionẽ:ſubtractóque nomine,* ordearium eum rhetorem *appellat,deridens vt inflatum,ac leuem,& ſordidum.*

3 Lvcivs Otacilivs Pilitvs *ſeruiſſe dicitur,atque etiã hoſtiarius,veteri more,in catena fuiſſe:donec ob ingenium ac ſtudium literarum manumiſſus,accuſanti patrono ſubſcripſit Deinde Rhetoricam profeſſus,Cnæum Pompeium Magnum docuit, patris eius res geſtas nec minùs ipſius,compluribus libris expoſuit:primus omnium libertinorum,vt Cornelius Nepos opinatur,ſcribere hiſtoriam orſus,non niſi ab honeſtiſſimo quoque ſcribi ſolitam.*

4 *Ad id tempus* Epidivs *calumnia notatus,ludũ docendi aperuit:docuitq; inter cæteros Marcũ Antonium & Auguſtum. Quibus quondã Caius Canutius, obiicientibus ſibi quòd in Republica adminiſtranda potiſſimùm conſularis Iſaurici ſectam ſequeretur,* Malle *reſpondit,* Iſaurici eſſe diſcipulũ, quàm Epidii calũniatoris. *Hic Epidius ortum ſe ab Epidio Nunciono prædicabat: quem ferunt olim præcipitatum in fontem fluminis Sarni,paulò poſt cum cornibus extitiſſe, ac ſtatim non comparuiſſe,in numeróque deorum habitum.*

5 Sextvs Clodivs *è Sicilia, Latinæ ſimul Græcæque eloquentiæ profeſſor,malè oculatus:& dicax, par oculorũ in amicitia Marci Antonii triũuiri extitiſſe ſe aiebat.Eiuſdẽ vxorẽ Fuluiã,cui altera bucca inflatior erat,*acumẽ ſtili tẽtare *dixit,nec eò minùs immo vel magis ob hoc,Antonio gratus.A quo mox cõſule ingẽs etiã cõgiariũ accepit:vt ei in Philippicis Cicero obiicit.* Adhibes ioci cauſa magiſtrũ, ſuffragio tuo,& cõpotorũ tuorũ Rhetorẽ:cui cõceſſiſti,vt in quẽ vellet.diceret ſalsũ omnino homini:ſed materia facilis,in te,& in tuos dicta dicere. At quãta merces rhetori eſt data, audite Patres Conſcripti, & cognoſcite Reipublicæ vulnera.duo millia

iugerum campi Leontini Sexto Clodio Rhetori adſignaſti, & quidem immunia: vt tanta mercede nihil ſapere diſceres.

6 CAIVS ALBVTIVS SILVS *Nouarieſis, quũ ædilitate in patria fũgeretur, quũ forte ius diceret, ab iis cõtra quos pronũtiabat, pedibus è tribunali detractus eſt. Quod indignè ferens, ſtatim cõtẽdit ad portã, & inde Romã: receptúſq; in* PLANCI *oratoris cõtubernium: cui declamaturo mos erat, priùs aliquẽ, qui antè diceret, excitare: ſuſcepit eas partes, atque ita impleuit, vt Planco ſilentium imponeret, non audenti in comparationem ſe dimittere. Sed ex eo clarus, propria auditoria inſtituit, ſolitus propoſita controuerſia ſedens incipere, & calore demum prouectus cõſurgere, ac perorare. Declamabat autem genere vario: modo ſplẽdidè atque adornatè: tum, ne vſquequaque ſcholaſticus exiſtimaretur, circuncisè ac ſordidè, & tantummodo triuialibus verbis. Egit & cauſas, verùm rariùs, dum ampliſsimam quanque ſectatur, nec alium in vlla locum, quàm perorandi. Poſtea renuntiauit foro, partim pudore, partim metu. Nã quum in lite quadam centumuirali, aduerſario, quem, vt impium erga parentes, inceſſebat, iuſiurandum quaſi per figuram ſic obtuliſſet:* Iura per patris matriſque cineres, qui incõditi iacent: *& alia in hunc modum: arripiente eo conditionẽ, nec iudicibus aſpernantibus, non ſine magna ſui inuidia negotiũ afflixit. Et rurſus in cognitione cædis, Mediolani, apud Lucium Piſonem proconſulem, defendens reũ, quum cohibente lictore nimias laudantium voces, ita excanduiſſet, vt & deplorato Italiæ ſtatu, quaſi iterum in formam prouinciæ redigeretur: Marcum inſuper Brutum, cuius ſtatua in conſpectu erat, inuocaret,* legum ac libertatis auctorem, & vindicem, *pæne pœnas luit. Iam autem ſenior ob vitium vomicæ Nouariam rediit: conuocatáque plebe, cauſis propter quas mori deſtinaſſet, diu, ac more concionantis, redditis, abſtinuit cibo.*

HORATII POETÆ VITA PER SVETONIVM TRANQVILLVM CONSCRIPTA,

vt à Petro Nannio edita eſt, libro tertio Miſcellaneorum, lacera, & multis locis vitiata.

HORATIVS *Flaccus Venuſinus, patre, vt ipſe tradit, libertino, & exactionum coactore: vt verè creditum eſt, ſalſamentario, quum illi quidam in altercatione exprobraſſet :* Quotiens ego vidi patrem tuum cubito emungentem ? *Bello Philippenſi, excitus à Marco Bruto imperatore, tribunus militum meruit: victiſ-*

victiſque partibus, venia impetrata, ſcriptum quæſtorium comparauit. Ac primò Mæcenati, deinde AVguſto inſinuatus, non mediocrem locum in amborum amicitia tenuit. Mæcenas quantopere eum dilexit, ſatis monſtratur illo epigrammate: vbi inquit:

Ni te viſceribus meis Horati
Plus iam diligo * Titum ſodalem *
Mimo * videas ſtrigoſiorem. *

Sed multo magis extremus, tali ad AVguſtum elogio. Horati Flacci vt mei, memor eſto.

AVGVSTVS *ei Epiſtolarũ officium obtulit: * hoc ad Mæcenatẽ ſcripto ſignificat.* Antè ipſe ſcribendis epiſtolis amicorũ ſufficiebã: nũc occupatiſſimus, & infirmus, Horatiũ noſtrũ à te cupio abducere. Veniet ergo ab iſta paraſitica mẽſa ad hãc regiã: & nos in ſcribẽdis epiſtolis iuuabit. *Ac ne recuſanti quidẽ aut ſuccẽſuit quicquã, aut amicitiã ſuã ingerere deſiit. Extãt epiſtolæ: ex quib⁹, argumẽti gratia, pauca ſubieci.* Sume tibi aliquid iuris apud me, tãquã ſi * victor mihi fueris: recte n & nõ temerè feceris: quoniã id vſus mihi tecũ eſſe volui, ſi per valitudinẽ tuã fieri poſſit. *Et rurſu.* Tui qualẽ habeã memoriã, poteris ex Septimio quoque noſtro audire. nam incidit vt illo coram fieret à me tui mẽtio. Neq; ſi tu ſuperbus amicitiam noſtrã ſpreuiſti, ideo nos quoque ἀνθυπερφανοῦμεν. *Præterea ſæpe inter alios iocos* puriſſimum penem, *&* homuncionem lepidiſſimum *appellat: vnáque & altera liberalitate locupletauit. * Scripta quidem eius vſque adeò probauit, manſuráque perpetuò: vt non modò Sæculare carmen componendum iniunxerit, ſed & Vindelicam victoriam Tiberii Druſique priuignorum: eúmque coegerit propter hoc tribus carminum libris, ex lõgo interuallo, quartum addere: poſt Sermones quoque lectos, nullam ſui mentionẽ habitã ita ſit queſtus,* Iraſci me tibi ſcito, quòd non in pleriſque eiuſmodi ſcriptis mecũ potiſſimum loquaris. An vereris ne apud poſteros tibi infame ſit, quod videaris familiaris nobis eſſe? *expreſſitque elogium, cuius initium eſt,* *vt hoc *For. conuictor

Cùm tot ſuſtineas & tanta negotia ſolus:
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes: in publica commoda peccem,
Si longo ſermone morer tua tempora Cæſar.

** Idẽ Horati⁹ habitu corporis breuis fuit, atq; obeſus: qualis à ſe ipſo & in Satyris deſcribitur, & ab AVguſto hac epiſtola.* Protulit ad me Dionyſius libellum tuum, quem ego, ne accuſem te, quantuluſcunque eſt, boni conſulo. Vereri autem mihi videris, ne maiores libelli tui ſint, quàm ipſe es, ſed ſi tibi ſtatura deeſt, ** vnde eſt. Itaque licebit in ſextariolo ſcribas: quum circuitus voluminis *eſt.* *Fort. venter abunde

*ὑγιαδίστα-τος.

tui ſit, * ὀγκωδέστατος, ſicut eſt ventriculi tui. *Ad res Venereas intemperantior traditur. Nam ſpeculato cubiculo ſcorta dicitur habuiſſe diſpoſita: ut quocunque reſpexiſſet, ibi ei imago coitus referretur. Vixit plurimum in ſeceſſu ruris ſui Sabini, aut Tiburtini: domúſque eius oſtenditur circa Tiburtini luculum. Venerunt in manus &* elegi *ſub titulo eius, &* Epiſtola *proſa oratione, quaſi commendans ſe Mæcenati: ſed vtraque falſa puto. Nam elegi vulgares, epiſtola etiam obſcura: quo vitio minimè tenebatur. Natus eſt ſexto Idus Decembres, Lucio Cotta & Lucio Torquato conſulibus. Deceſſit quinto calendas Decembres, Caio Marcio Cenſorino, Caio Aſinio Gallo conſulibus, poſt nonum & quinquageſimum annum, hærede Augusto palam nuncupato: quum vrgente vi valitudinis, non ſufficeret ad obſignandas teſtamenti tabulas. Humatus & conditus eſt extremis Eſquiliis, iuxta Mæcenatis tumulum.*

CAII PLINII VITA EX SVETONII LIBRO DE VIRIS ILLVSTRIBVS.

PLINIVS *Secundus Nouocomenſis, equeſtribus militiis induſtrie functus, procurationes quoque ſplēdidiſſimas, atque continuas, ſumma integritate adminiſtrauit, & tamen liberalibus ſtudiis tantam operam dedit, vt non temere quis plura in otio ſcripſerit. Itaque bella omnia, quæ vnquam cum Germanis geſta ſunt, viginti voluminibus comprehendit. Item naturalis hiſtoriæ triginta ſeptem libros abſoluit. Periit clade Campaniæ. Nam quum Miſenenſi claſſi præeſſet, & flagrante Veſebio, ad explorandas propius cauſas, liburnicas prætendiſſet: neque, aduerſantibus ventis, remeare poſſet: vi pulueris ac fauillæ oppreſſus eſt: vel, vt quidam exiſtimant, à ſeruo ſuo occiſus: quem, deficiens æſtu, vt necem ſibi maturaret, orauerit.*

***

ACHIL-

ACHILLIS STATII LVSITANI AD SVETONII LIBRVM DE INLVSTRIBVS Grammaticis commentatio.

AD CAPVT I.

HVNC,& qui ſequitur libellus,excerpta puto è Suetonij libro de viris inluſtribus.quod imitatio Diui Hieronymi facilè declarat. verba illius in epiſtola ad Deſiderium ſunt,*Scripſi librum de inluſtribus viris, ab Apoſtolis vſque ad noſtram ætatem, imitatus Tranquillum,Græcúmque Apollonium.* Ac liber quidem Hieronymi de Apoſtolis doctiſque viris fuit,vt Suetonij librum eiuſdem argumenti atque ſententiæ fuiſſe neceſſe ſit. Vt autem excerpta exiſtimem, facit id quod adducitur eiuſdem Suetonij in libro de viris inluſtribus,de Plinio. Verba Suetonij ſunt,*Dum idem Plinius legiones in Siciliam duceret, eruptione fauillarum ab Ætna eructantium præfocatus interiit,anno vitæ ſuæ* LVI.Non ergo de his tantùm grammaticis atque rhetoribus qui nominantur,ſed Plinio quoque, cæteriſque, librum conſcripſerat.Itaque *inluſtres* viros,doctos & in doctrinæ ſtudiis excellentes vocabant.

Siquidem antiquiſſimi doctorum quidem & poetæ & oratores ſemigræci erant. Legendum videtur,*doctorum quidam. Liuium & Ennium dico, quos vtraque lingua domi,foriſque docuiſſe adnotum eſt.* Docuiſſe fabulas ſcilicet. nam ſi nihil amplius quàm Græcè interpretabantur,Latinè alios profectò non docebant. *Adnotum*, vt adprimè, adfabrè, loquitur eodem modo Corn. Tac.in v. *Fortunæ quidem meæ fortaſſe minus expediat adnoſcere crimen,quàm abnuere. Ac ſiquid Latinè ipſi compoſuiſſent,prælegebant.* In veteri impreſſo,*præallegabant.*legendum fortaſſe, *præ alijs legebant.* Sed legendum potius,*prælegebant.*nam diphthongi vocales ſeparatæ ſcriptæ fuerunt ordine præpoſtero.

2 Cap.2. *De Cratete.* In vet.impr.hi tituli nulli fuerũt,nec in vtroq; Vaticano.

Qui miſſus ad ſenatum ab Attalo rege inter ſecundum. Deeſſe verbum puto,*legatus*,vt ſit,ab Attalo rege legatus:ſed legi poſſit etiam illo modo.

Cùm in regione Palatij. In vet.impr.abeſt in.ſic Virg.*qua te regione reliqui.*

Ἀκροάσεις.In vet.impr. & manuſcriptis Latinè ſcriptum, *acroaſis.* ſunt autem ἀκρόασις & ἀκρόαμα verba τεχνικά.

Ac noſtris exemplo fuit ad imitandum. Non ſunt in vet.imp.verba, *ad imitandum.* idque,vt opinor,commodè.

Cæteris nota facerent. Nota facere,id eſt,explicare, nota eſſe dicuntur ea quæ intelliguntur.Sic pòſt de Craſſitio,*Intima cui ſoli nota ſua exſtiterint.*

Continenti ſcriptura. perpetua,non diſtincta libris ac numero.

Vt Lælius, Archelaus,Vectius, Q.Philocomus Lucilij ſatyras familiaris ſui,quas legiſ-

ſe apud Archelaum Pompeius Lenæus, apud Philocomum Valerius Cato prædicant. Legendum, *Vettius & Philocomus*. Ac pòſt, *prædicantur*, non prædicant. *Inſtruxerunt, auxerúntque ab omni parte grammatica Lælius Lanuuinus.* Legendum, vt in impr. vet. & manuſcriptis, grammaticam L. Ælius Lanuuinus.

Seruius Clodius. In vet. impr. *Ser. Clodius.*

Vſus. non eſt in vet. impr. Legitur autem in manuſcriptis eodem modo hic locus, quo in vet. impreſſo. *L. Ælius Lanuuinus gener Q. Ælij Ser.* Ego coniecturam hanc faciebam, *L. Ælius Lanuuinus genere Q. Ælij ſeruus, & Clodius.* Iam quod ſequitur, *Vterque eques Romanus*, in manuſcripto altero, vno minus verbo legitur, *vterque Romanus*, vt ille quidem Lanuuinus genere, vel Lanuuio fuerit oriundus, natus tamen Romæ. in veteribus autem monumentis, SER. ſeruum interdum ſignificat. ſic in hortis Vaticanis, CÆS. N. SER.

Cap. 3. *Lælius.* In vet. impr. L. Ælius & *Iſtilo*, alij legunt, *& Stylo.*

Tantus optimatum fauor, vt Q. Metellum Numidicum in exilium comitatus ſit. In vet. impr. *Tantum qui manum fautor.* Legendum, *Tantus quidem optimatũ fautor.* vel, vt in manuſcriptis, *tantus optimatum fautor.* vel, *in tantúmque Metellorum fautor.* Simile quiddam narrat pòſt de AVrelio Opilio. *Vt conſtet Lutatium Daphnidem, quem Lenæus Meliſſus per cauillationem nominis πανὸς ἄγημα dicit πανὸς ἄγημα,* ídque συμβολικῶς. fuit autem hic, opinor, finis carminis veteris poetæ. itaque inſigniter ſtolidum ac ſtupidum ſignificabat. In manuſcriptis vitio ſcriptum, *panſagaſanſema*: vel, vt in vet. imp. *panoſagacema.*

Ducentis millibus nummûm. In vet. impr. DCC. *nummûm.*

L. Apuleium ab Eficio Caluino equite Romano. Legendum videtur à *Fufecio Caluino.* Sed in vet. imp. totus hic locus legitur, *L. Appuleium ab Eficio Caluino equite Romano prædiuite quadringenis annuis conductos multos edocent.* Ex quo faciebam, *L. Appuleius à Fufecio Caluino equite Romano prædiuite quadringenis annuis, vel, quadringentis aureis conductus multos edocuit.*

Et Syſcennius. In vet. impr. *Seſcenius.*

Et cùm iam non greſſu modò deficeret. In vet. impr. *deficeretur.* vt in manuſcr.

Cap. 4. CÆTERVM *propriè ſic appellandos poetarum interpretes, qui à Græcis grammatici nominentur, eoſdem litteratos vocitatos.* Cic. ſic, vt Cornelius Nepos, poetarum grammaticos vocat in 1. de Diuinat. niſi memoria fallor.

Et illum quidem. Vet. impr. *Ne illũ quidem* Legendũ fortaſſe, *vt illum quidem.*

Non temere quẽ, id eſt, *aliquẽ.* *Quaſi non perfectũ litteris, ſed imbutum* Horat. libr. 2. Epiſt. ad Florum, de puero ſeruo venali, *Litterulis Græcis imbutus.* In vet. imp. diſtinctũ à cæteris caput, & in manuſcriptis. *Remoto pulpito* è quo docebant. Horat. in 1. Serm. Grammaticas ambire tribus, & pulpita dignor.

Audiebam etiam, memoria patrum quoſdam è grammatici ſtatim ludo tranſiſſe in forum Vet. impr. *Eludendo*, non *ludo*, leg. *è ludo.* In manuſcripto altero, *è grammatici ſtatim ludo*: in altero: *è grammatici Stadij ludo.*

Cap. 5. SATYRAM *quoque in qua libertinum ſe, ac duplici cognomine eſſe hoc indicat.* Placet lectio vet. impr. *In qua libertinum ſe duplici cognomine eſſe per hoc indicat.* Horat. quoq; in 11. Serm. de ſeruo, opinor, *Tanquam habeas tria nomina.*

Sauius Nicanor Marci libertus, negabit Sauius Poſthumius idẽ At Marcus docebit. In vet. imp. *Saui⁹ Poſthum⁹ ac Marc⁹.* in manuſcripto altero, *Seruius poſt huius*: in altero, *Seruius poſt hic.* Ego verò verſus è Satyra Nicanoris hos eſſe putabam, itaque conſtituebam, *Sauius Nicanor Marci libertus, negabit Sauius Poſtumius,*

aſt idem

aſt idem Marcus docebit.

Cap.6.VERVM *ipſe id per duas effert in Paraſichida libellis, qui inſcribitur Pinax.* Vet.impr.*in paraſtichide libellis.* leg. *in paraſtichide*, vt erat in manuſcriptis, vel *proſtichide libelli, qui inſcribitur Pinax.*

Cap.7.HVIVS etiam meminit Quinctilianus in 1. *Sicut*, inquit, *Antonius Gnipho, qui robur quidem & ebur atque etiam marmur fatetur eſſe: verùm fieri vult ex his, robura, ebura, marmura.*

Sed expoſitus. Diſtinguendum videtur hoc loco. *Nam cætera ſcripta diſcipulorum eius eſſe, non ipſius, in quibus & ſuum alicubi reperi nomen*, in vet impr. *reperiri*, non *reperi*. vt repetatur, *Atteius Philologus tradit*, itáque eſt in manuſcrip.

Cap.8.PRÆCIPVVM *illud opuſculum Annalium Elenchorum ſexdecim millibus nummûm cuidam vendere.* Placet vet.impr. *Annalium Enny Elenchorum* xvj. *nummûm.* & quæ ſequũntur.

Cap.9.LIBRVM *etiam, cui eſt titulus Perialogos, edidit, continentem querelas de iniurÿs, quas profeſſores negligenter.* Legendũ videtur. *cui eſt titulus*, αἰτιαλόγος. Nã αἰτία etiã querelã Grçcè ſignificat. Senex enim, qui ab Ariſtotele φιλαίτιος dicitur, ab Horatio querulus nominatur. in vet.impr. *neglegẽte*, non neglegẽter. legendum fortaſſe *neglegentes* vel vt in manuſcriptis, *neglegentia*. & ambitione.

Varrone. Non eſt in vet.impr. neque quod ſequitur poſt, *Murena.*

Cap.10.HVNC *Capito Atteius iuriſconſul.* In vet.impr. *Hunc Capito Atteius natus iuriſconſultus.* legendum fortaſſe, *notus iuriſconſultus.* quemadmodum in Vaticano altero ſcriptum reperi.

Inter grammaticos rhetorem, inter rhetores grammaticum. Simile illud de Hermogene rhetore, *Inter ſenes puer, inter pueros ſenex.*

Declamantium deinde adiutor atque præceptor. In vet.impr. verbũm, *adiutor*, nõ erat. Ego legendum ſuſpicabar, *auditor, atque præceptor*, vt quos doceret, declamantes audiret.

Ipſe. Diſtinguendum hoc loco.

Ad Lælium Hermam ſcripſit. In vet.impr. *Ad L. Hermam ſcripſit.* quod placet.

Audiſſe Antoniũ Gniphonẽ, eiúſque Hermã, poſtea docuiſſe. Lego ac diſtinguo. *Audiſſe Antonium Gniphonem, eiúſque F. Hermam, poſtea docuiſſe.* Vt ſententia ſit, vſum illum præceptoribus, Gniphone atque eius filio Herma, poſteà præceptorem aliorum fuiſſe.

In quibus Appio quoque & Pulcro Claudiis fratribus. Deeſſe aliquid videtur ad diſtinctionem Claudiorum fratrum.

Sibi vendicauit. Lege, *vindicauit.*

Cap.11.VISVSQVE *eſt peridoneus præceptor, maximè ad poëticam tendentibus.* In vet.impr. *ad poëtas tendentibus.*

Inſcripſit præter grammaticos libellos etiam poëmata. Legendum videtur, non, *inſcripſit*, ſed, *idem ſcripſit*, vel *conſcripſit.*

Depictas minio. Legendum puto, *Et pictas*, propter ordinem.

Et illos cuſtodes videt hortulos Priapi. Legendum, *Cuſtodis*, vt ad Priapum referatur. Sæpe cuſtos hortorum Priapus à poëtis dicitur.

Quem tres calculi, & ſelibra farris. Verſus non ſtat, niſi durè ſibi hiatum concurrentium vocalium permiſerit. Et alieni ſunt ab huius loci ſententia calculi. Emendaram olim, *Quem tres culeoli*: vel, *Quem tres cariculæ.* Sed multò probabilius Gabriel Faërnus, *Quem tres cauliculi.*

Tegula ſub vna. Idē antè in Orbilio, *Et habitare ſub tegulis quodā ſcripto fatetur.*

Omnes ſoluere poſſe quæſtiones, Vnum difficile expedire nomen. Soluere atque expedire idem valent in quæſtionibus. ſoluere tranſlatum eſt à nodis: quamobrem etiam addidit, expedire, propriè. namque ſoluendo qui non erant, neruo inligati domum ducebantur.

En cor Zenodoti, en iecur Cratetis. Iecur ſimiliter poſuit Pacuuius apud Cic. in i. de Diuin. *Nam iſtis qui linguam auium intelligunt, plúſque ex alieno iecore ſapiunt, quàm ſuo: magis audiendum quàm auſcultandum cenſeo.*

Cap. 12. *Quare numquam non vtrumſque ſe libertum edidit.* In vet. impr. quaſi numquam non. quod idem valet, quod, ferè ſemper, ſed prior lectio etiam probanda, quæ in altero erat manuſcripto.

Cap. 13. Taberivs *Hiera ſuo hero emtus de Cataſta)* In vet. impr. *Taberius hero ſuo merem emtus*, in qua lectione tantùm muto, *more*. quod poſitum videri poſſit, vt à Cic. *Moribus*, in Orat. pro Cæcina, *Placuit Cæcinæ de amicorum ſententia conſtituere, quo die in rem præſentem veniretur, vt de fundo Cæcina moribus deduceretur.* Ac poſt, *Ibi tum Cæcinam poſtulaſſe, vt moribus deductio fieret.* In manuſcripto altero legitur, *Staberius hero ſuo Metre emtus de cataſta.* in altero, *Straberius nametra epturus.* ex quo faciebam. *N. M. C. vt ſit nummorum millibus centum.*

Cap. 14. Cvrtivs *Nicia.)* In vet. impr. *Hirtius Nicia.*

Omnino mihi Pauciora leguntur in vet. impr. hæc ſcilicet, *Nihil Romæ geritur, quod te putem ſcire curare, niſi fortè ſcire vis, me inter Niciam noſtrum, & Vidium, iudicem eſſe. profert alter duobus verſiculis.* & quæ ſequuntur.

Item ad Atticum de Hicia. Legendum, *de Nicia.* In vet. impr. *de Hirtio.* epiſt. Cic. in xij. ad Atticũ, cuius initium, *Scripſit ad me diligenter Sicca. Cur ego illi.* Probabiliter etiã in vet. impr. Cur ergo illi. *Huius de Lucilio libros, etiam ſatyra comprobat.* Mendosè, opinor, ſic legitur, emendabam, *Eiuſdem Lucilij libros etiam ſatyra comprobat.* vel, *Huius de Lucilio libros etiam Santra comprobat.* Santræ Quinctilianus, & Nonius Marcellus in verbo *Bacchari*, meminerunt.

Cap. 15. Qvod *eum oris improbi, animo inuerecundo ſcripſiſſet.)* vet. impr. *Quod eum oris probum.* in altero manuſcripto, *oris probi.* Legebam, *ore probo.* vel *quod eum ore is probo.* illud enim *os probum* Pompei valde commendatur.

Laſtaurum. Græco verbo.

Præterea priſcorum, Catoniſque verborum ineruditiſſimum furem. Probior lectio vet. impr. *præterea priſcorum Catonis verborum*, &c.

Pretium domino ſua retuliſſe. In vet. impr. vt in manuſcriptis, *pretium ſuum retuliſſe*: Emendabam, *pretium ſuis retuliſſe*, nam *domino*, addititium videtur.

Cap. 16. Attici *Satrij.)* Vet. impr. *Sarti*, non *Satrij.*

Suſpectus in ea. Legendum fortaſſe *in eo.*

Poſt deinde damnationem. In vet. impr. *poſtinde*, vno verbo, quod accuſandi caſum regat.

Et alios poëtas nouos perlegere cœpiſſe. Lego, *prælegere* non *perlegere*, vt in manuſcriptis erat.

Cap. 17. Vervm *vt neque amplius poſt hac diſcipulum reciperet.* Lego, *vt nequem amplius.*

In atrio Catilinæ domus. Vno in manuſcripto, *Catulinæ*, vt Catuli domus fuerit. fuit enim domus Q. Catuli regione X. in qua Palatium, alia eiuſdē regione V.

Seſtertia centena. In vet. impr. *centena ſeſtertia.*

Statuam

Statuam habet Præneſte in inferiore fori parte. Mendoſè ſcriptum videtur *Præneſte.* Octauius Pantagathus mutabat in, *pro Veſta.* vt ſtâtua Verrij fuerit ante Veſtæ templum, octaua regione videlicet, in qua forum. Antonius AVguſtinus legebat, *pedeſtrem.* Ego verò faciebam, *pura veſte.* vt ſtatua Flacci veſte fuerit pura & ſimplici, nullis argumentis. Eodem propè modo eſt in veteri monumento Romæ apud Marianum, ciuem Romanum, in eo vico qui hodie dicitur, Spolia Chriſti.

HVIC SENATVS, AVCTORE M. AVRELIO ANTONINO AVG. ARMENIAC. MEDIC. PARTHIC. MAXIMO GERM. SARMAT. STATVAM PONI, HABITV CIVILI, IN FORO DIVI TRAIANI, PECVNIA PVBLICA, CENSVIT.

Sic Plin. in xxj. *puros lemniſcos* dicit, *Puri*, inquit, *diu fuere hi. calare eos primum inſtituit P. Appius Pulcer.* Nec tamen repugno, quo minus etiam *Preneſte* legatur. fieri enim potuit, vt etiam Preneſte, quemadmodum Romæ, Verrij ipſius faſti fuerint marmoreo parieti inciſi.

Contra hemyciclũ. In vet. impr. *contra hemculũ.* Legendũ opinor, *cõtra ſenaculũ.* fuit enim eadẽ regione, inter Capitoliũ & forũ, ſenaculũ vbi magiſtratus cũ ſenioribus deliberabãt. auctor Victor. id erat, opinor, ſenaculũ aureũ. in altero manuſcripto, *hemicydium*, in altero *hemicidum*: ac ſi id factum Preneſte accipimus, hemicyclum illic fuiſſe intelligamus. cujus nulla apud Victorem mentio.

In quo faſtos à ſe ordinatos, & marmoreo parieti inciſos. quorum putãtur eſſe fragmenta, quæ hodieque viſuntur Romæ in Capitolio, muro impreſſa, eruta è fori ipſius ruinis.

Publicaret. Lego, *publicarit*, vel *publicarat.* Vtrumque enim conuenit, vtrumque aptius, quàm *publicaret.*

Cap. 18. ORDINIS *libertini.*) Ordo conditionem ſignificare videtur hoc loco, vt apud Terentium in EVnucho, *Cõueni hodie aduenieus quendam mei loci hinc, atque ordinis.* Aliter Euentius, ſed apud me Suetonij pluris eſt auctoritas.

In pergula docuit. vet. impr. *percula.* pergulã autẽ pro pulpito videtur accepiſſe.

Intima cui ſoli nota ſua extiterint. In vet. impr. *vota*, non *nota*, in eam ſententiã, Vota Smyrnæ Craſſitio fuerunt intima: ſolus quid ſibi vellet Smyrna, Craſſitius intellexit. Intelligit autem, opinor, *Smyrnam*, poëma Cinnæ.

Ad Q. Septimy ſectam. In vet. impr. *Septum.* Atqui hic ſit fortaſſe Septimius, de quo ſæpè Horatius.

Cap. 19. CVIVS *etiam libros de orthographia reſcripſit.*) damnauit, &, vt docti quidam loquuntur, retractauit. Fuit autem, in quo reprehenditur Verrius putidruſculus.

Cap. 20. ET *à Cæſare puerũ Romã aduectũ.* In vet. impr. *adductũ* nõ *aduectum.*

Studioſe & auidè imitatus eſt Cornelium Alexandrinum. In vet. impr. non *auidè*, ſed *audit.* Legendũ fortaſſe, *ſtudioſè audiit, & imitatus eſt Corneliũ Alexandrinũ.*

In ſtudiis atq; doctrina, veſtigia patroni ſecutus. legẽdũ fort. *In ſtudiiſque doctrina.*

Cap. 21. QVARE *citò manumiſſus AVguſto, & inſinuatus eſt.*) Diſtinguo, ac lego, *Quare citò manumiſſus, AVguſto etiam inſinuatus eſt.*

Quod eleganter curam ordinandarum bibliothecarum in Octauia porticu ſuſcepit. Omnino legendum, *Quo delegante curam ordinandarum bibliothecarum in Octauiæ porticu ſuſcepit.* Suetonius idem in Cæſaris dictatoris vita, eodem verbo, & eodem in genere eſt vſus, *Quos omnes libellos vetuit AVg. publicari in ea epiſtola,*

quam breuem admodum ac ſimplicem ad Pompeium Macrum, cui ordinandas bibliothecas delegauerat, miſit.

Libellos ineptiarum, qui nunc iocorum ſcribuntur. In vet. impr. *locorum*, non *iocorum*: ſed illud, opinor, rectius.

Fecit & nouum genus Togatarum: inſcripſitque Trabeatas. In vet. impr. *trachatas*, non *trabeatas*. legendum fortaſſe, *brachatas*. Sed illud probabilius, itáque erat in manuſcriptis.

Cap. 22. M. POMPONIVS *Marcellus ſermonis Latini exactor moleſtiſſimus.*) Lego, *moleſtiſſimus*, non *modeſtiſſimus*, vt eſt in manuſcriptis.

Quo ad. In vet. impr. *quod.* illud rectius.

Quando non putatis cum aduerſario, ſed ſibi de ſolœciſmo. Diſtinctio atque ordo concinnior in vet. impr. *Cum aduerſario de iure ſibi, ſed,* &c.

Iam inde mentitur. In vet. impr. non eſt, *inde*, verbum.

Tu enim Cæſar ciuitatem dare potes hominibus, verba non potes. Argutè Gabriel Faernus, *verba* mutabit in, *verbis. Dare ciuitatem*, eodem modo dixit in x. epiſt. Plin. *Quare rogo des ei ciuitatem Romanam.*

Qui caput ad lęuam didicit. Verſus elegiaci ſunt.

Qui caput ad leuam didicit. gloſſemata nobis
Præcipit, os nullum, vel potius pugilis.

Itaque hos verſus repræſentare videtur vet. impr. & manuſcriptus. ſed pro *caput*, legebam, *capere*, vt pugilum ac luctatorum λαβὰς & ἀντιλαβὰς ſignificet. *Gloſſemata* vocabant verba exquiſita, neque vulgo nota, aut etiam vetuſta: de quibus Quintilianus in 1. *Protinus enim poteſt interpretationem linguæ ſecretioris, quas Græci γλώσσας vocant.* Atque alibi, *Circa gloſſemata etiam, id eſt, voces minus vſitatas, non vltima eius profeſſionis diligentia eſt.* Ex quibus intelligimus, grammatici operis ac muneris fuiſſe, gloſſas præcipere atque interpretari. Et Placidus Grammaticus gloſſas interpretari atque accipere ſic videtur.

Os nullum, vel potius pugilis, Os nullum, nullo pudore adfici ſignificat. *Os pugilis*, durum os ſignificat.

Cap. 23. Scribendum puto *Remmius*, non *Remnius*. in veteri enim monumēto quod apud me eſt, M. REMMIVS. M. L. PHILER. POMPEIA. Ↄ. L. PRIMA, SEX. POMPEIVS. Ↄ. L. STATIVS.

Rhemmius Palæmon Vicentinus mulieris verna primò. Vet. impr. mulieris *verna primò.* quod placet.

Primo, vt ferunt, textrinum. vel legendum, *textrinam*, vel faciendum, *textricis*. illud probabilius.

Facilitate ſermonis. Sic Cic. in Bruto Curionem laudat, quòd facilè dicebat.

Nec non etiā poëmata faciebat ex tēpore. ſcripſit ex varijs, nec vulgaribus, metris. Legēdū puto, *ſcripſit ea varijs, nec vulgaribus metris.* Metro enim ſcribūtur poëmata, id eſt, hoc vel illo genere & numero. Sic Martialis in IIII. loquitur.

Cum ſis improbior Maſiliane,
Quàm qui compoſitos metro Tibulli,
In Stellæ recitat domo libellos.

Nomen ſuum in Bucolicis non temere poſitum, ſed præſagiente Virgilio fore quandoque. Legi etiam commodè poſſit, *ſcilicet*, pro, *ſed.*

Quamquam ex ſchola quadragena annua caperet. In vet. impr. *quadringena*, non *quadragena.*

Sed

Sed maximè flagrabat libidinibus in mulieres vſque ad infamiã oris. Lego, *vſque ad infamiam orationis.* Sic etiam Cicero opinor orationem accepit. Ita enim legendum, etiam illa quæ ſequuntur, propè declarant, *dictóque non infaceto.*

Cap. 24. In vet. impr. *Berritius* per *i* Latinum.

Quamuis ſe contemni. In vet. imp. *Omnes contemni*, vt ad veteres libellos referatur.

Opprobrio. In vet. impr. *obprobrio*, veteri more ſcriptum.

Aut quatuor pomeridianis horis. Veteri more etiam ſcriptum in eodem & vtroque manuſcripto, *Aut quatuor poſtmeridianis horis. Idque perrarò.* Diſtinguendum hoc loco, vt dein ſequantur, *Nimis pauca & exigua*, &c.

AD LIBRVM DE CLARIS RHETORIBVS.

Ad Capvt I.

Fannio *Strabone, M. Valerio Meſſalla Coſſ.* Initium edicti. quod exſtat etiam apud Gellium in xv. cap. xj.

Quod verba facta ſunt. Hæc ſingularibus litteris ſcribebant, vtpote ſolennia: hoc modo, Q. V. F. S. vt illa, De ea re ita cenſuerunt D. E. R. I. C.

S. Conſ. de ea re ita. In vet. impr. non erat, *S. Conſ.* Nec fere ponitur, vt opinor, in edictis ac ſenatuſconſultis. aut ponendum tantum, *conſ.* vel potius, *cenſ.* vt ſit, *conſules*, vel *cenſores.* Eiuſmodi multa ſunt edicta & ſenatuſconſulta apud Cic. in viij. epiſt. ad Cælium. Apud Gellium in iv. Apud Frontinum de aquæductibus.

Vti Romæ ne eſſent, Ne, pro, *non*, antiquo more.

De iiſdem. In vet. impr. *de eiſdem*: in veteribus monumentis ſemper, *iſdem.*

Ita edixerunt. In manuſcripto altero, *item edixerunt.*

Renuntiatum eſt nobis. Referre, verba facere, nuntiare, & renuntiare, ſolennia verba ſunt in hoc genere. Nuntiare verbum eſt apud Gellium in iv. cap. vj.

Ad quos iuuentus. Magis, opinor, è veterum conſuetudine in vet. impr. *iuuentus ad quos.*

In ludos. In manuſcripto, *in ludum.* quod placet.

Eos ſibi nomen impoſuiſſe Latinos rhetoras. In vet. impr. *Eos ſibi nomen impoſuiſſe Latinè ſcilicet rhetoras.* lego ego, *haud Latinè ſcilicet rhetoras.* vel potius, *haud Latinè*, tantùm, ne in edicto verbum rhetoras fuiſſe intellegamus, quòd eſſe id contra conſuetudinem atque auctoritatem ſenatus videretur, tametſi in ſuperiore edicto philoſophos & rhetoras poſitos legamus.

Et quos in ludos itare. In vet. impr. *intrare.*

Conſueuerunt. In vet. impr. *conſuerunt.*

Nobis non placere. Hæc verba ſententiæ ſollemnia. vt illa, *Senatui populóque placere.*

Appetiuerunt. In vet. impr. *appetiuere.*

Et quidem conſulibus Hirtio & Panſa, quos diſcipulos, & grandeis prætextatos vocabat. Melius vet. impr. *& quidem cum Conſulibus Hirtio & Panſa, quos diſcipulos, & grandeis prætextatos vocabat.* Cum illis enim ſeſe exercebat.

Nero Cæſar, & primo imperij anno. In vet. impr. non erat, *&.*

Profluxit. In vet.impr.*profluit.*

Floruit. In eodem,*fluit,* ſed vtrumque vitio,vt videtur.

Per figuras. κατὰ σχήματα.ac fortaſſe figuratas intelligit controuerſias, de quibus Quinctilianus in ix.quarum cùm triplex genus eſſe dicat, primum frequens in ſcholis eſſe tradit.

Per caſus. Euentus , vt quid quoque caſu dicendum. vel caſum intellegit , de quo Quinctilianus in v.*Caſus autem,*inquit,*qui & ipſe præſtat argumentis locum, ſine dubio eſt ex inſequentibus.* & quæ ſequuntur.

Tum breuiter. In vet.impr.*cùm breuiter.*

Conſueuerant. In eodem,*conſuerant.*

Dum vtilia & neceſſaria,dum pernicioſa & ſuperuacanea. id eſt,quà vtilia,quà pernicioſa.

Donec ſenſim hæc exoluerunt. Hæc progymnaſmata.in vet. impr.ſcriptum, *exſoluerunt,* à verbo ſoleo.

Locorum etiam appellationibus adiectis. Vt iam propè fierēt ὑποθέσεις. ſed in vet.impr.*additis,*non *adiectis.*

Adierunt. Vet.impr.*adiere.*& ſtatim etiam,*pepigere.* ac pòſt, *nummos ſoluēre.*

Diu expectauerunt. diu exſpectauerunt.

Infuit. Vet.impr.*adfuit.* In altero manuſcripto,*adfuit:* in altero,*infuit.*

Sed ſporta auri. In eodem,*porta auri.* in manuſcriptis,*ſporta.*

Quòd domini voluntate fuerit liber in libertate. Verbis, opinor , vtitur è veteri conſuetudine petitis , fuiſſe liberum in libertate.

Mox controuerſias. Quarū ſunt exēpla apud Senecā & Quinctilianū ſeniores.

Cap.2. PLOTII Rhetoris meminit Varro, vt adducit Nonius Marcellus in verbo *Bubulcitare.* Et Hieronymus in chronicis EVſebij.*Plotius,* inquit, *Gallus, primus Romæ Latinam rhetoricam docuit.* de quo Cic. ſic refert. *Memoria teneo, primùm Latinè docere cœpiſſe Plotium quendam. L.Plotius Gallus.de hoc.* Titulum opinor capiti præpoſuerat Suetonius.*L.Plotius Gallus.* cui attexit cōſequētia.Credo,ego,eodem verſu & contextu titulos poni ſolitos : vt in epiſtolis etiam ſolebant eorum,ad quos ſcribebant,nomina ponere.

Ad M.Ticinnium. Legendum fortaſſe,*ad M.Licinium,*vel potius,vt in manuſcripto erat,*Titinnium.*

Dictaſſe à Cratino. In vet.impr.*Atratino,* vnico verbo,& dandi caſu:quod placet, itáque erat in manuſcriptis.

Ordearium eum rhetorem appellat,deridens vt inflatum ac leuē, & ſordidum. In vet.impr.*Ordinarium,*non *Ordearium.* atque ita in manuſcripto altero: at in altero,*hordeam eum rhetorem.* ſed quod impreſſum,rectius.illud corruptum ex *hordiario:* in antiquiſſ.enim monumentis,*ſementes & meſſes hordiaria.*

Cap.3. L.OCTACILIVS Pilitus.In vet.impr.*Pilutus.* itáque in manuſcr.

Accuſanti patrono ſubſcripſit. Legendum fortaſſe,*accuſanti patrono ſuo ſcripſit.* quod multi alij factitarunt rhetores,ipſi foro abſtinentes , aliis orationes ſcripſerunt.quamobtem à patrono ſit ille manumiſſus.ſin illo modo malùmus,ſubſcriptorem intelligamus.ſunt autem ſubſcriptores,vt iuriſconſulti definiunt,qui ſe accuſationi eius qui rei nomen detulerat, ſubſcribunt.

Scribere hiſtoriam orſus:nonniſi ab honeſtiſſimo quoque ſcribi ſolitam. In vet.impr. verbum *ſcribi,* non erat.quæ lectio etiam probanda.

Cap.4. IN VET.impr.nouum ac diſtinctum caput,vt eſſe omnino debet:

ſed

ſed fefellit eos qui confudêre,& veterum ſcribendi ratio, de qua antè : & quòd Suetonius,cùm dicat,*Ad id tempus*,vtrumque ſimul videatur contexere.

Epidij.In vet.impr.*Epidi*,more veterum ſcriptum.

Fluminis Sarni.In vet.impr.*Scarni*.ſed vitio,opinor.

Cap.5. MALE *oculatus & dicax,par oculorum in amicitia M.Antonij triumuiri exſtitiſſe ſe aiebat*.In vet.impr.*Male oculatus & dicax,par oculorum in amicitia M.Antonij extricte ſe aiebat*.itáque erat in vtroque manuſcripto. in quibus verbis mutabam tantummodo *extricte* , in *extriſſe*. id eſt, extriuiſſe: quod eſt conſumſiſſe ac diſperdidiſſe,à verbo extero.ſic etiam Catullus. *triſti*, pro *triuiſti* dixit.itaque ſe libidine & luſtris cum Antonio ſocio & conſcelerato perdidiſſe oculos ſignificat,& Antonium ſic notat.

Cui altera bucca inflatior erat,acumen ſtili tentare dixit. Stilo enim medici inflationes fodicabant,qua re cognita,iocus apparet. *Aciem tentare* ſic idem dixit in vita Neronis Cæſ.*Duos pugiones,quos ſecum attulerat, arripuit, tentatáque vtriuſque acie, rurſus condidit.*

Tibi & ioci.Credo apud Ciceronem eſſe,*ibi*.ſed videndus locus.

Sed materia facilis & in tuos.Lege,*ſed materia facilis in te,& in tuos.*

Cap.6. CONTVBERNIVM.Scribi etiam poteſt,*Contibernium*:namque in veteri monumento Romæ in hortis Albertinis,CONTIBERNALI.

Actáque ita impleuit.Vet.impr.*atque ita impleuit.* quod placet.vel illo modo, *itáque impleuit.*

Solitus propoſita cōtrouerſia ſedens in opere,& calore demum prouectus conſurgere. Rectè hunc Gabriel Faërnus locum diſtinguebat,ac reſtituebat,*ſolitus propoſita controuerſia ſedens incipere,& calore demum prouectus conſurgere.*

Gemere.indignans ſcilicet.

Dum ampliſſimam quamque.Legendum vt in vet.*ampliſſimam quamque.*

Nec alium in vlla locum quàm perorandi.Legi etiam fortaſſe poſſit, *nec alio in illa loco.*

Quaſi per figuram.Dicit antè in procemio,*per omneis figuras*: vel per figuram. ὡς ἐν τύπῳ.

Negotium adflixit.cauſſam perdidit.

In cognitione cadis. in iudicio.

More concionantis.concionem habentis,verba facientis.

Deeſſe huic libro multum,intelligi poteſt ex catalogo rhetorum eorum , qui principio vtriuſque manuſcripti libri legitur. namque præter ſuperiorum nomina,hæc etiam leguntur.

L. Cæſtius Pius
M.Porcius Latro.
Q.Curtius Rufus
L.Valerius Primanus
Virgilius Flauus
L.Statius Vrſulus
P.Clodius Quirinalis
M.Antonius Liberalis
Sex.Iulius Gabinianus
M.Fabius Quintilianus
Iul.Tiro.

CASSII Parmenſis verſus, qui ſequűtur, in Bruttiis inuẽtos, quos inde mihi Sertorius Quadrimanus, iuuenis doctrina moribúſq; elegantiſſimis curauit, auctarii loco damus, ne pereant ſcilicet: digniſſimi enim Caſſio viſi ſunt: cuius Horatius, Plinius, cæteríque meminerunt.

CASSII PARMENSIS ORPHEVS.

Arguta primùm cùm plectra parentis, & auro
Diſtinctam ſumpſit citharam Rhodopeïus heros,
Ridebant ſegneis pulſus, digitóſque micanteis
Serius, & chordis indoctæ diſſona vocis.
Mox pudor exardens, & gloria dulcis honeſti,
Luſibus auertit puerilibus, omnis & illuc
Perditus incumbens Muſæ pallebat amore.
Et nunc maternis inhiat, nunc ille paternis
Cantibus, hinc illinc diſcens dependet vtrimque.
Nulla Venus faciem cepit mentita doloſis
Compedibus: ſomni fuerat, parcúſque Lyæi:
Donec ridiculus dudum, modulamine ſiluas,
Euulſóſque ſuis ſcopulos radicibus egit.
Auſus & ire viam viuentibus inconceſſam,
Pœnarum oblitos demulſit carmine Manes.
Non leuis adſcenſus, ſi quis petit ardua: ſudor
Plurimus hunc tollit, nocturno ex ſomnis oliuo,
Immoritur, delet quod mox laudauerat in ſe,
Qui cupit æterna donari frondis honore.

ELIÆ VINETI SANTONIS ANNOTATIONES IN SVETONII TRANQVILLI LIBRVM DE ILLVSTR. Grammaticis & Rhetoricis.

AD CAPVT II.

MALLOTES. Cui patria Mallos, Ciliciæ vrbs, auctore etiam Strabone. nomen priorem ſyllabam producens apud Dionyſium & Lucanum. Eſt autem Μαλλώτης apud Suidam: & Μαλλώτης apud Diogenem, pro Μαλλώτης. *Lælius Lanuuinus.* Fuerunt Lælius & Ælius inter Romana nomina, vt hoc apud Ennium:

Egregiè cordatus homo catus Ælius Sextus, illud apud Silium libro quintodecimo:

Ac pelago victus ſeruata Lælius hora.

Sed prænominis Lucij nota L. quam nullo ſigno ab inſequenti Ælio negligentes librarij diſiunxerant, Lælios multos fecit: qui L. Ælij fuerant. Hoc enim loco qui eſt Lælius, & apud AVlum Gellium multis locis, & Ciceronem in Aca-

in Academicis,& de legibus, AElius ſine prænomine legitur, apud Cariſium libro primo,apud Feſtum in verbis Maniæ,Monſtrum,Nebulo, & alibi. Arnobium libro tertio. Quinctilianum decimo,de Comicis. Plinium nono de vnionibus. At Lucius AElius apud Ciceronem in Bruto, & Plinium libro triceſimo tertio de anulis equitum Romanorum: vbi Hermolaus etiam L. Helium Stellionem ſcriptum repererat: ſed qui caſtigandum cenſuerit, L. Hælium Stilonem. Sic enim in eius caſtigationibus ſcriptum inuenio vt & in vetuſtis quoque inſcriptionibus Hælius interdum aſpiratum reperitur. Sed aliud vitij etiam hîc accidit. Nam quem oſtendimus Lucium Ælium fuiſſe appellatum, eundem, Cornelium Stilonem Marci Varronis fragmenta de lingua Latina me puero appellabant. quem, vno vocabulo in duo nuper mutato, Caium AElium Stilonem nunc nuncupant, pro Lucio AElio Stilone: niſi fortè ſit is alius AElius Stilo: quod non puto. Præconini autem nomen etiam apud Plinium integrum locis aliquot reperi, veluti libro vltimo, & triceſimo tertio: vbi ſcribit Plinius præcones etiam olim Romæ vulgo purpura latiore tunicæ vſos fuiſſe, ſicut patrem Lucij AElij Stilonis. vnde filius ſit Præconinus cognominatus. Cæterùm quartum iſtud eiuſdem hominis nomen, Stilo, Iſtilo eſt, in nonnullis Suetonij codicibus: ſed apud Cariſium, Plinium, Quinctilianum, nuſquam Iſtilo triſyllabũ: Stilo ſemper. niſi ſiquid in media voce ſit deprauatum: vt apud Plinium Stellio, Quintilianum Stolo pro Stilo. Deinde tractum nomen hoc ab eo quod eſt ſtilus, qua ſignificatione Cicero ſtilum artificem, effectorem, magiſtrum dicendi optimum dixit: quòd orationes nobiliſſimo cuique ſcribere ſoleret Lucius AElius, vt ait Suetonius: vel vt Cicero de claris oratoribus, quòd ſcriberet orationes, quas alij dicerent: vt Quinto Metello, Quinto Cæpioni, Quinto Pompeio Ruf. viri ergo egregij, & equitis Romani patre præcone geniti, eiuſdémque oratoris, & Grammatici, Græcis Latiníſque literis eruditiſſimi, quem Marcus ille Terentius Varro magiſtrum habuit, Cicerone, Gellio, & Cariſio, auctoribus, & idem Cicero adoleſcens audiuit. quatuor nomina ſunto, Lucius AElius Præconinus Stilo. Qui autem apud Cariſium de genitiuo poematorum citatur Quinctus Lælius grammaticus, hic quis ſit, non habeo compertum. Cap. 5. *Lutatium Daphnidem.* Omnes hi ferè grammatici, fuerunt ſerui: qui à dominis ſuis tandem manumiſſi, eorum nomina ſumpſerunt: vt Romæ quondam fieri ſolitum iam pridem oſtendit Angelus Politianus in capite triceſimo primo miſcellaneorum. atque ita pluribus pro vno nominibus more Romano ſunt appellati. Daphnis ergo hic, quem prius Marco Scauro ſeruiiſſe ſcribit Plinius libro ſeptimo Naturalis hiſtoriæ, de pretio hominis in ſeruitio geniti maximo, ab alio domino ſuo Quincto Lutatio Catulo libertate donatus, Quinctus Lutatius Catulus Daphnis fuit dictus. Cap. 4. *Nec cum Sigida.* Hic Sigida quia nemini notus aliunde eſt, Lilius Gregorius ſcribit libro decimo de poetis, ſe ſemper arbitratum eſſe, pro Sigida, Ticida reponi debere: vt ſit Caius Ticida: cuius infra videbis verſum de Valerio Catone.

Cap. 5. *Sauius Nicanor.* Hic, non video, cur eſſe non poſſit, qui Sucuius V, pro A, dicitur libro tertio & ſexto Saturnaliorum Macrobij: cuius verſus aliquot adducturus Macrobius, poetam longè doctiſſimum appellat.

Cap. 6. *AVrelius Opilius.* qui Cariſio & Feſto frequenter citatur.

Cap. 7. *Marcus Antonius Gniſo.* quem citat Quinctilianus libro primo, & Cariſius ex commentariis in Virgilium, epiſtolis, & orationibus. Macrobius libro

tertio Saturnaliorum. Item Antonius Gniſo, vir doctus, cuius ſcholam Cicero poſt laborem fori frequentabat. *Dionyſi Scythobachionis.* qui ſcribitur Σκυτοβραχίων apud Suidam, & Σκυτεύς. Cap. 9. *Et habitare ſub tegulis.* Turnebus in capite vndecimo libri tertij decimi aduerſariorum. *Perialogos.* Si non placet Achillis Statij coniectura de hoc verbo Græco, alias inuenies in capite vndecimo libri tertij decimi Aduerſariorum Turnebi. vt *Horatius ſignificat.* Verſu ſeptuageſimo epiſtolæ ad AVguſtum libro ſecundo. *Interrogatus à diuerſæ partis aduocato prodierat.* Orbilius in reum teſtis, inquit Macrobius libro ſecundo Saturnaliorum de iocis. quem Galba vt confunderet, diſſimulata eius profeſſione, interrogauit. Quid artium facis? Reſpondit: In ſole gibbos fricare ſoleo. Erat enim Galba hic, pater Imperatoris Galbæ, vir eloquentia quidem clarus, ſed breui corpore, & gibbo informi: vt idem Macrobius & Suetonius ſunt auctores. Cap. 10. *Atteius Philologus.* qui citatur Feſto Pompeio in verbis Vacerra, Stroppus, & alibi Cariſio, ac Seruio ad verſum ſexcenteſimum & quinctum libri primi AEneidos Virgilij. *Appio quoque* Publicus Clodius fuit à Milone interfectus, anno ab Vrbe condita ſeptingenteſimo ſecundo: qui Pompeium Magnum & Metellum Scipionem habuit conſules. Iſti Clodio frater fuit Caius Clodius: duóſque habuit filios, qui patrui ſui mortem adoleſcentuli ſunt perſecuti: vt ſcribit Aſconius Pedianus. ſi fortè ſint hi, Clodij fratres, quos Atteium Philologum docuiſſe Suetonius hoc loco tradit. Cap. 11. *En cor.* Turnebus capite vndecimo libri tertij decimi, probat hîc cor & iecur, eſſe prudentiam & ſapientiam. De Zenodoto Grammatico Græco Suidas.

Cap. 12. *Cornelius Epicadius.* is fortaſſe quem citat Macrobius libro primo Saturnaliorum de Sigillaribus. *Quem Sylla.* Lucius Cornelius Sylla dictator, de rebus ſuis commentaria ſcripſit, auctore Plut. Cap. 13. *Laberius Hiera.* qui & Tiberius Hiera. T. pro L. vt principium huius vocabuli variè corruptum eſſe à librariis annotauit Statius. Cap. 14. *In cuius epiſtola ad Dolabellam.* libro nono earum quæ vulgo familiares inſcribuntur: Non ſum auſus. ad Atticum verò libro duodecimo. Cap. 15. *Lenaus*, apud Plinium libro quinctodecimo & viceſimo quincto, Pōpeius Lenæus: vt liberti ſuorum patronorū nomina ſumebāt. Lenęus tantùm apud AVlum Gelliū libri ſeptimi decimi capite ſexto decimo.

Cap. 16. *Libertus Attici Satrij equitis Romani*] Nemini dubium ſit quin hîc intelligat Suetonius Titum Pomponium Atticum: ad quem extant libri ſedecim epiſtolarum à Marco Tullio Cicerone ſcriptarum. Primùm enim à maioribus acceptam equeſtrem dignitatém perpetuò obtinuit: filiámque virginem Agrippæ AVguſti Cæſaris poſtea genero, collocauit Atticus ille: vt de eo memorauit Cornelius Nepos. Deinde, vt auctores ſunt iidem Nepos, & Cicero in prima illarum epiſtolarum, auunculum is habuit Quinctum Cæcilium: à quo moriente, fuit teſtamento adoptatus, hæréſque factus ex dodrante. Adoptati autem nomina eorum gerebant, à quibus adoptati fuerant: vt de Scipionibus & Cæſaribus oſtendimus in iis quæ in EVtropium ſcripſimus. Atticus ergo noſter, Titus Pomponius Atticus, Quinctus Cæcilius Pomponianus fuit appellatus. Atque hinc eius libertus Epirota, Quinctus Cæcilius, patroni nominibus: vt ſuprà diximus Romæ fieri ſolitum. Verùm iſtud Satrij vocabulum vndenam ortum? Fuit quidem Satrius inter Romana nomina. In epiſtolis namque eiuſdem Ciceronis ad Brutum memoratur Satrius quidam Trebonij legatus. In prima ad Atticum, qui nunc Satyrus eſt, vidi, cùm Satrius

trius imprimeretur. Eſt Satrius Secundus apud Tacitum libro quarto. Súntque alibi alij. Verùm de tertio Quincti Cæcilij auunculi nomine nihil comperi,& timeo vt ne iſtud Satrij quod & Sarti quoque aliquando fuit, ortum ſit ex hac confuſione,libertus Attici. Idem Suetonius de Tiberio Cæſare: Agrippinam Marco Aggrippa genitam: neptem Cæcilij Attici Equitis Romani ad quem ſunt Ciceronis epiſtolæ,duxit vxorem. Cap. 17. *Verrius Flaccus.* prænomine Marcus. quem floruiſſe ad annum Chriſti nati decimum, Latina EVſebij Chronica memo . nt. Citatur Plinio,Gellio,Feſto,Macrobio, Priſciano,& aliis veteribus. *Seſtertia centena.* Centum ſeſtertia ſunt Budæo duo millia,& quingenti aurei Francicj. *Preneſte.* Hoc Præneſte,& hæc Præneſtis, auctore Seruio, vrbs fuit,ab Roma non plus viginti millia paſſuum diſtans. Sed hîc aliter eſſe legendum,quàm Præneſte,multi docti viri ſunt ſuſpicati: vt ex Stano, & Onuphrio de tabulis Capitolinis,cognoſces. Cap. 18. *(Commentario Smyrnæ edito.)* commentario in Smyrnam carmen Cinnæ: de quo extat Catulli epigramma: & cuius meminit Seruius in nonum Bucolicum Virgilij.

Cap. 20. *Caius Iulius Hyginus.* Huic duo priora nomina ſunt à patrono Caio Iulio Cæſare Octauiano AVguſto. Tertium vndecumque ſit, Hyginus, Higinus,Iginus, in noſtris codicibus varium reperimus: ſed in antiquis Veronenſium marmoribus *Hygenus*,& inde *Hygina*,eſt prima vocali Græca, & ea aſpirata,vti nuper vulgatum fuit. Poteſt autem hic eſſe cuius extant fabulæ,& aſtronomica ad Marcum Fabium: quiſquis hic ſit Fabius. Nam Q intilianum credere, qui libros de inſtitutione oratoria ſcripſit, nihil neceſſe eſſe video, & cuius commentaria in Virgilium memorat AVlus Gellius libri primi capite viceſimo primo,& libri ſexti capite ſexto. AVrelius Macrobius libro tertio Saturnaliorum, libros de Diis penatibus, & de proprietatibus Deorum: ac de vrbibus libro quinto,Seruiúſque in ſeptimum AEneidos Virgilij. de Agricultura verò Cariſius,& quædam alia. Sed qui de limitibus conſtituendis ſcripſit,& quę Gromatica inſcribuntur,in quorum titulo Hygenus *e*, in ſecunda ſyllaba vocatur, hunc vel hoc ſolum, quod in eo mendoſiſſimo opere legitur. Nuper ecce quidam euocatus AVguſti,vir militaris diſciplinæ, profeſſionis quoque noſtræ capaciſſimus,quum in Pannonia agros veteranis ex voluntate & liberalitate Imperatoris Traiani AVguſti aſſignaret,potuit Volaterrano probare, alium omnino eſſe in Caio Iulio Hygino. Traianus enim annis poſt natum Chriſtum plus centum imperare cœpit: & Iulius Hyginus annis iam multis ante natum Chriſtum illuſtris erat: vt ipſa etiam EVſebij Latina Chronica teſtantur. *Cornelium Alexandrum.* Grammaticum Græcum. Huic proprium nomen eſt Ἀλέξανδρος apud Suidam, ſed qui à Cornelio Lentulo, cui ſeruiit, & pædagogus fuit, manumiſſus,Cornelius Lentulus Alexander dictus ſit. Et patria fuit, quæ Bianti illi ſapienti Miletus vrbs Aſiæ Syllanis temporibus Romæ erat. ſed non addit Suidas, quoto vrbis anno apud Laurentes incendio perierit. vnde cognoſcamus,cúmne Iulius Hyginus audire potuerit,an non. Nam Alexandria vrbs AEgypti,ab Iulio Cęſare Dictatore capta fuit,non plus annis triginta quinque poſt felicem illam victoriam Syllanam. *Quem.* Cornelium Alexandrum. Polyhiſtor autem cur hic & apud Solinum,& Gellium de Apione,aſpiretur contra morem ſuorum Græcorum? qui πολυίστωρ ſcribunt,hoc eſt,polypiſtor.

Et Caio Licinio conſulari hiſtorico. Hunc ergo nō poſſum agnoſcere inter multos poetas,oratores,hiſtoricos,Senecæ,Gellio,Feſto, Cariſio, & aliis memora-

tos.*Iulius Modeſtus.*quem Cariſius,Diomedes,Gellius,Quinctilianus citat, & ſic laudat Martialis in epigrammate viceſimo primo libri decimi:

Scribere te,quæ vix intelligat ipſe Modeſtus,
Et vix Claranus,quid,rogo,Sexte iuuat?

ſed quis eſſet hic Modeſtus, Martialis commentator Domitius ignorauit. qui pro Herennio Modeſtino iuriſconſulto accepit.Cap.21.*Spoleti natus.*Spoletinus in Latinis Chronicis EVſebij,annis duobus poſt natum Chriſtum ex Spoleto Italiæ oppido,quod Σπολήτιον Græci vocant,quatuor ſyllabis. Hic autem neſcio an ſit Meliſſus:quem citat Cariſius de genere nominis clunes:ſed eſſe, qui Helius Meſſus ſcribitur in capite ſexto libri duodeuiceſimi Noctium Gellij, Lilio Gregorio non videtur in dialogo octauo de poëtis. Meminit in elegia vltima, libri quarti,de Ponto,Ouidius:

Et tua cum ſocco muſa Meliſſe,leuis.

Quare citò manumiſſus. Seruus ergo dicebatur Meliſſus: ſed à domino ſuo Caio Mæcenate manumiſſus,Caius Mæcenas Meliſſus dictus eſt. Hic enim eſt, quem Mæcenatem Meliſſum legere oportet apud Plinium viceſimi octaui capite ſexto. Cap. 22. *Caßius Seuerus.* de quo oratore plura memorat Lilius Ferrarienſis libro quarto de poëtis ex Seneca, Quinctiliano, Tacito,Macrobio & aliis : ſed quem in EVſebij chronicis leges , in exilio mortuum eſſe anno Chriſti triceſimo quarto. *Aſinius Gallus.* de quo poeta Aſinij Pollionis filio idem Lilius libro octauo. *Qui caput.* Vide in hunc locum Statium , & Turnebum in eodem capite vndecimo libri tertij decimi aduerſariorum.Cap.23.*Rhemnius Palæmon Vicetinus.*Prænomine Quinctus in Grammaticis neſcio quibus: quæ illi inſcripta proſtant.Rhemnius autem quod Rhemmius, Ramnius,Rammius,& aliter etiam ſcriptum reperies, neſcio quid nominis ſit. vt illi ſua reſtituatur orthographia.ſed Palæmon , Palæmo quoque legitur apud Quinctilianum.Vicetinus verò,à Vicetia eſt.vrbe eiuſdem Galliæ cum Verona,quod nomen variè etiam corruptum reperitur Vincentia, & Vicentia : ſed Hermolaus caſtigator Plinij,aliique ſine *n*,ſcribi debere,iam pridem docuerunt. *Quadragena annua.*mille aureos Francicos: ſiquid Budæi rationibus credis. *Vt vitem manus eius.*vide Hermolaum In libri decimi quarti caput quartum Plinij,& Lilium libro quarto de poëtis. Cap. 24. *Marcus Valerius.* cuius ſic meminit in epigrammate ad librum ſuum,libro tertio,Valerius Martialis:

Illo vindice,nec Probum timeto.

Eum ſe non iactat vidiſſe, ſed quoſdam ex eius diſcipulis & familiaribus, AVlus Gellius in capitibus quintodecimo,nono, & nono, librorum primi, noni, & decimi ſeptimi. Floruit autem Romæ ſub Nerone illo immani principe, vt EVſebij Chronica monent.qui *Berytius* cognominatus eſt, ex ciuitate Phœniciæ,quæ Græcis Βηρυτὸς, noſtris Gallis Barut. *Reliquit autem.* Cuicunque parti Grammatices ſe dediderit hic homo, AVlus Gellius epiſtolam ab eo ſcriptam ad Marcellum citat : & commentarium de occulta literarum ſignificatione epiſtolarum Caij Cæſaris. In Virgilium aliquid ſcripſiſſe , Macrobius Seruiúſque innuere videntur.Probi Grammatica quædam memorant, Terentij vetus interpres,Diomedes,Cariſius,Priſcianus.Extant,quæ Valerio Probo inſcribuntur,Grammatica quædam.De ſcripturis antiquis opuſculum. Commentaria in Virgilium,Perſium,& Iuuenalem.ſed de quorum ego titulis dubito.& Probi ſi ſint,an Probi Berytij.

IN

IN LIBRVM DE CL. RHETORICIS,

AD CAPVT I.

Caio Fannio. anno ab Vrbe condita quingenteſimo nonageſimo tertio. Idē autem ſenatuſconſultum, & Cenſorium edictum inuenies in capite vndecimo libri quintidecimi Noctium Atticarum AVli Gellij. *Lucius Licinius Craſſus.* Hic eſt Craſſus ille orator qui iſtius ſui edicti meminit apud Ciceronem, libro tertio de oratore. Cenſores autem hi fuerunt, Caio Claudio Pulchro, Marco Perperna conſulibus: vt eſt in fragmentis illis faſtorum, anno ab Roma condita ſexcenteſimo ſexageſimo ſecundo, vt putat Plinius in principio libri ſeptimi decimi. *Latinè vero ſenior.* Epiſtola ad Pætum. Delectauerunt me libro nono. Fuerunt autem conſules AVlus Hirtius, & Caius Vibius Panſa, anno ab vrbe Roma condita ſeptingenteſimo & vndecimo. quo anno, ſeptimo Idus Decembres, occiſus fuit Cicero: vt eſt apud Cornelium Tacitum in dialogo de oratoribus. *Venalitij.* Venalitiarij. ff. de verborum ſignificatione. l. Mercis appellatione. *Liber in libertate.* in libertatem legendum crediderim, & ſic interpungendum: Petitur puer, quòd domini voluntate fuerit liber, in libertatem. ſicut petere in ſeruitutem dixit, qui Liuium contraxit, de Virginia, libro tertio. Cap. 2. *Lucius Plotius Gallus.* Quem memorant EVſebij Latina Chronica ad annum primum Olympiadis centeſimæ & ſeptuageſimæ tertiæ ante annos octoginta tres, quàm Chriſtus naſceretur. Quintilianus quoque eius meminit. *Marcus Cœlius.* Sic per œ Cœlios ſcribunt vetuſtiſſima quæque monumenta. Oratio autem illa Marci Cœlij non extat: ſed ea quam pro Cœlio Cicero habuit: ex qua quædam cognoſces de Attratino. quem leges in EVſebij Chronicis mortuum eſſe ſub Octauiano AVguſto principe. Cæterùm in Attratinis quintam literam ſcalpunt T non C. vetuſta marmora. Cap. 3. *Lucius Othacilius Pilnius.* Vultacilius Plotus in EVſebij Chronicis ad annum quartum Olympiadis centeſimæ & ſeptuageſimæ quartæ. Cap. 5. *Vt ei in Philippicis.* in ſecunda. Cap. 6. *Caius Albutius Silus.* Silo pro Silus apud EVſebium ſub Octauiano AVguſto, apud annum tertium Olympiadis centeſimæ nonageſimæ tertiæ. Et Silius etiam pro Silus apud Senecam. *Planci oratoris.* Lucij Munacij Planci: de quo ſic Latina EVſebij Chronica, de Octauiani AVguſti temporibus, apud annum quartum Olympiadis centeſimæ octogeſimæ octauæ. Munatius Plancus, Ciceronis diſcipulus, orator habetur inſignis. Qui quum Galliam Romanam regeret, Lugdunum condidit.

IN HORATII VITAM.

Vt ipſe tradit. in ſexto ſermone libri prioris. *Bello Philippenſi.* Sidonis Apollinaris in carmine quarto. *Ille Epigrammate.* Conſtat Mæcenatem (Seruij verba ſunt in librum ſecundum Georgicōn) fuiſſe litterarum peritum, & plura compoſuiſſe carmina. Horatius ipſe in ode duodecima libri ſecundi:

...tuque pedeſtribus
Dices hiſtorijs prælia Cæſaris.

Mæcenas, melius: Sed vide plura de Mæcenate in poetis Lilij Gregorij. *Ex*

Septimio, Ode ſexta libri ſecundi carminum ipſius Horatij. *Quum tot ſuſtineas.* epiſtola prima libri ſecundi. *Et in Satyris.* & in epiſtola quarta libri prioris. *Lucio Cotta.* Cuius ſui natalis ipſe meminit in carmine viceſimo primo libri tertij. conſules autem fuerunt, Lucius AVrelius Cotta, & Lucius Manlius Torquatus, anno Vrbis ſexcenteſimo octogeſimo nono: ſed Caius Marcius Cenſorinus, & Caius Aſinius Gallus, annis pòſt quinquaginta ſeptem, hoc eſt anno Romæ ſeptingenteſimo & quadrageſimo ſexto. Quare in EVſebij Chronicis rectius notatum eſt Horatium quinquageſimo ſeptimo ætatis ſuæ anno Romæ eſſe mortuum, quàm hîc ſcriptum, poſt nouum & quinquageſimum annum deceſſiſſe.

IN CAII PLINII VITAM.

QVam Plinij ex Suetonio Tranquillo vitam Pictauio edendam ab hinc annos quindecim curaui: eam non antè videram, nec de ea quicquam audieram: quam Arnoldus ille Ferronus Toloſa ex vetuſto codice Fuxenſis Bibliothecæ deſcriptam, mihi Burdigalam ſuam miſiſſet, verùm quatuor pòſt annis venit fortè in manus meas hiſtoria Naturalis Plinij antè impreſſa, quàm natus fuiſſem. in quo exemplari eam vitam quum reperiſſem, non potui non ſuccenſere, & iis imprecari qui ex noſtris codd. illam ſuſtuliſſent. Diceres in Veronenſium gratiam id feciſſe, qui minimè libenter ibi legunt Plinium fuiſſe Nouocomenſem. Quum namque in præfatione Plinius Catullum vocet ſuum conterraneum: qui poeta patriam habuit Sirmionem, ſiquid ipſi de ſe credimus, peninſulam lacus Benaci in agro Veronenſi: Plinium hiſtoriæ Naturalis auctorem, & Plinii alterius auunculum, Torellus, Mathæus Rufus, & alij Veronenſes, in mediis ipſis mœnibus Veronæ natum eſſe contendunt. quaſi verò conterranei dici nequeant, qui ſint tantum ex eadem terra, regione, prouincia: vt Nouocomum. quod prius comum fuit dictũ, auctore Strabone libro quincto. & Verona, quæ ciuitates ſunt ambæ in eadem Italia, illa nimirum, quam veteres Romam Tranſpadanam, & Ciſalpinam Galliam vocitabant. Sed Suetonius Tranquillus, qui Plinium vtrumque vidit, & iuniorem intimum amicum habuit, noſſe ſatis potuit, niſi fallor, quæ vtrique patria fuerit. *Periit clade Campaniæ.* Vide Hermolai Barbari caſtigationes. quoniam in exemplari Toloſano par mendum erat, atque in iis quibus vſus eſt Plinij caſtigator Hermolaus. Cæterùm de eodem Plinio ſiquis plura noſſe cupierit quam hîc ex Suetonio ſit excerptum, is legat Plinij iunioris epiſtolam quinctam libri tertij, & quinctam decimam, ac vndeuiceſimam libri ſexti.

***

INDEX RERVM IN HOC AVTORE MEMORABILIVM.

ABſentes à petitione honorum ſubmoti 8 9
abſolutiones reis venditæ 175
accenſus 5
Achaia & Macedonia ſenatui redditæ à Claudio 120
Achaia patribus conſcriptis ab eodem commendata 126
Acilii virtus 20
Acilius Auiola coſ. 127
Acilius Glabrio 186
eius mors ibid.
Acta ſenatus 28
acta diurna ſenatus & populi confecta & publicata 5
Acte liberta Neronis 137 concubina Neronis 148
apud Actium nauale prœlium 32
Actiaci ludi 66
Actiacus triumphus 66
Actiacum bellum 29
Actiaca victoria ſolennibus feriis celebrari prohibita 96
Actius comœdus 79
actui rerum xxx dies ab Auguſto accommodati 38
actuarii 17
ἀδιατρεψία 99
Adminius Cinobellini filius 104
Adrumeti ſeditio orta 170
adulterium P. Clodij & Pompeiæ 38
adulteria quomodo excuſentur in Auguſto 50
adulterii rea condemnata 126
de adulteriis lex 39
aduenarum Romæ ad ſpectacula multitudo 12
aduerſariorum conſilia detegendi ratio in Auguſto 50
adulationes vt auerſatus Auguſtus 71
ædes ſacræ refectæ 37
ædes Dianæ 37
ædes Saturni 37
ædes Iouis Olympici 47
ædes Tonantis Iouis 37
ædes herculis muſarum 37
ædificiorum forma noua excogitata à Nerone 133
ædilia ſordidus repetundarum accuſatus 185
Ægyptus in prouinciæ formam redacta 31
Ægypti regnum obtinet Cæſar 18
Ægyptij ritus 76
Ægyptius quidam polyphagus 142
Ælius Lamia 182 186 mors eiuſdem ibidem.
Ælius Seianus 81
Ælia Petina, Claudij vxor 121
Æmilius Lepidus 97
Æmilius Pappus 27.
Æmilius Paullus coſ. 9
Æmilij Paulli ſeruus 52
Æmilius Ælianus Cordubenſis 45
Æmilia Lepida, Claudij ſponſa 120
Æmiliana 117
Ænaria 58
æneatores 10
Ænobarborum genus, conſulatus, triumphi, cenſuræ, prænomina, res geſtæ 128
Ænobarbi appellationem ægre tulit Nero 130.144
Æquiculi 162
cura ærarij à quæſtoribus ad prætorios tranſlata 40
ærarii inopia 175
ærarium militare inſtitutum 45
Æſar, etruſca lingua quid ſignificet 61
Æſerninus 42
Æſculapij Inſula 120
Æſculapij ſignum 47
Ætnæi verticis fumus 106
Afranius 21 eiuſdem mors 21
Afranij togata 131
Africanæ 118
Africanarum venatio 95
Africam non adit Auguſtus 44
Agamemnon 83
ager Campanus 6 plebi diuiſus 28
agitator Cyrhicus 108
agraria lex 9.6
Agrippa Auguſti nepos 33. 48 adoptatus 49
Agrippa gener Auguſti 41
Agrippæ intractabile ingenium, amentia 49 in inſulam tranſportatio 49
Agrippæ iuuenis mors 72
Agrippæ ignobilitas 96
Agrippina Auguſti neptis 48
Germanico collocata 48
Agrippina Tiberii vxor 66 dimiſſa 66
Agrippinam abegiſſe dolet Tiberius 67
Agrippina nurus apud Tiberium queritur 81 crudeliter tractatur à Tiberio, eiuſdem relegatio, oculi excuſſio, mors ibid.
AGRIPPINÆ PVERPERIVM 91
Agrippinæ Germanici filiæ cum Claudio patruo nuptiæ 121
Agrippinæ ſumma rerum delata à Nerone filio, 131
de Agrippinæ matrimonio Claudii pœnitentia 126
Agrippina veneno maritũ necat 126
Agrippina, morte Domitij viduata ad nuptias Galbam ſollicitat 151
Aiacem ſuum in ſpongiam incubuiſſe dictum Auguſti 56
ἀσπὶς πολιούχου dicta Vitellij patina 166
Alani 182
Alauda, nomen legionis Cæſaris 7
Albanæ columnæ 51
Albia Terentia L. Othonis vxor 158
Albis fluuius 33
Albudinus fontis nomen 117
Albulæ 55
alea ludere ſolitus Auguſtus 55
Alexander Magnus 59 eius imago in Auguſti ſigillo 45
eius thorax 107
eius inſpecta imagine ingemiſcit Cæſar 2
eius conditorium & corpus Alexandri voluit videre Auguſtus 32
Alexandri Magni phalanx, legio Neronis ſic dicta 133
Alexandriam fugit Pompeius 11
Alexandria obſeſſa 32
Alexandria capta 51
Alexandriam migraturus Cæſar ſi vixiſſet 23
Alexandriam commigrare propoſuerat Caius 105
Alexãdrini regem ſuum expellunt 3
Alexandrinum bellum 65
Alexandrina nauis 61
Alexandrinæ merces 61
Alexandra Neronis nutrix 148
Allienſis dies 165
Allobroges à Cn. Domitio ſuperati 128
alluſio Cæſaris 7
Alpes 7
in tranſitu Alpium maximum Auguſti periculum 54
in Alpium iugo vrbem condere ſtatuerat C. Cæſar 96
Alpium regnum in prouinciæ formam redactum 133
amatorium medicamentum 106
Amazones Aſiæ magnam partem tenuere 7
Ambiatinus vicus 91
ambitus condemnati P. Sulla & Autronius 3
de ambitu lex 39
ambitus multiplici pœna coercitus 41
amethyſtini & Tyrij coloris vſus interdictus 139
amphitheatrum à Statilio Tauro extructum 37
amphitheatri ruina xx hominum

millis ſublata 77
amphitheatrum inchoatum à C. Cæſare 95
amphitheatrum extructum à Veſpaſiano 174
amicos remittit Auguſtus Antonio hoſti iudicato 32
amicorum libertatem leniſſimè fert 174
amicitias vt admiſerit & retinuerit 49
de Analogia libri duo Cæſaris 17
Ancharia vxor Octauij 28
Ancus Marcius 2
anguis quinquagiota cubitorum 42
Anicetus 141
Anienis riuus 117
Annæus Seneca ſenator 130 præceptor Neronis ibidem
annonæ caritas Romæ 42.67.117.152
annonæ cura ſolicitiſſimè acta à Claudio 117
annus per Cæſarem accommodatus 12.38
anni initium vnde fecerint quædam Italiæ ciuitates 47
Antiatinæ ſortes 108
Anticatones, libri duo Cæſaris ſic inſcripti 17
Antiochus Commagenus 94
Antiochus quidam furnariam exercens 162
antiquarij 56
Antiſtius medicus 25
Antiſtius Labeo 45
Antonius diadema Cæſari imponere vult 13
Antonij cum Cicerone conſulatus 28
fuga 30
exprobrationes Auguſto factæ 31
cum Auguſto reconciliatio 48
conſulatus 66
mors 32 Vide M. Antonius.
Antonij liberi vt tractati ab Auguſto 32
Antonii iuuenis mors 32
Antonius Primus 168
Antonia auia Caligulæ 92 ei honores habiti à C. Cæſare 93
eius mors 47
Antonia Claudij filia 121
Neronis nuptias recuſat 141
eius mors ibid.
Antonius Muſa medicus 97
annulo aureo donatus Decimus Laberius 12 annulorum ius 10 annulorum aureorum vſus 195
anulus opere antiquo ſub galba repertus 153 anulis aureis donatus à Vitellio adoleſcentulus 166
Apelles tragœdus 100
apro incurrenti obiectus Auguſtus à diſpenſatore ſuo per metum 50
Apis 58 apud Memphin 179
Apollinaris tragœdus 176
Apollo Sandaliarius 47
Apollinis templum 33
Apollo Tortor cognominatus 51
Apollo Temenites 88
Apollo Toxius Pergamenus 57
Apollonius Molonis 2
Apollophanes 31
Aponius Saturninus 102
Aponi fons 69
apophoreta viris & fœminis data 176
appellationes vrbanorum litigatorum 39
Appij Silani mors 112 qua ratione oppreſſus 124
Appius Cæcus 64 65
Appius Pulcher 65
Ἀπραγόπολις, inſulæ nomen 61
Aprilis mentis Neroneus dictus 149
aquæ intercutis morbus 129
aquæ perductæ à M. Agrippa 41 & 42
aquæ ductus à C. Cæſare inchoatus 95
aquæ ductus 117
aquilarum oſtenta 59.60.150.151 172. 184
aquila, Rhodi quando primum conſpecta 69
aquilam humeris ſubit Auguſtus 30
aquilifer moranti ſe Cæſari cuſpide comminatus 19
aquilifer in manu detinentis Cæſaris ſignum fugiens relinquit 19
Aquileia 33
Aquileius Niger 30
Aquitania 83
ara Cæſari decreta 22
ara Octauio conſecrata 27
ad aram D. Iulij trecenti mactati 32
aeroſuratio habita ſub Auguſto 42
Archelaus rex 67
Archelaus Cappadox 76
Arelate 65
aretalogi 13
Aretinus clemens 187
mors ibid.
Areus philoſophus 47
Argius Galbæ diſpenſator 157
Ariciæ piſtrinum 28
Arricidia Tertulla 178
vxor Titi ibid.
arrogantia Cæſaris 22
artium liberalium doctores ciuitate donati à Cæſare 13
Artabani literæ exprobrationis plenæ ad Tiberium 81
Artabanus Parthorum rex, amicitiam Caligulæ petit 93 aquilas, ſigna Romana Cæſarúmque imagines adorat 93
Artabanus Parthorum rex 141
Aruerni à Cn. Domitio ſuperati 128
Aſclepiadis Mendetis Θεολογούμενον libri 58
Aſcletarion mathematicus 189
eius caſus ibid.
Aſdrubal 64
Aſellius Sabinus 77
Aſellius 91 ſto 60
Aſellus cum aſinario occurrit Augu-
Aſiatici oratores 56
Aſiaticus libertus 166
Aſinius Pollio 9.17.37
Aſinius Pollio orator 42
Aſinij Galli libri 129
Aſinij Epicadi coniuratio 33
Aſinius Marcellus coſ. 137
Aſprenas Nonius 46
Aſtura 61
Aſturco 146
aſylorum ius abolitum 76
Atalanta 78
Atellanicum exodium 78
Athenodorus 112
athletæ 12.42
athletis priuilegia conſeruata & ampliata 43
Atia Octauii vxor 28
Atia 58 draconis cum ea concubitus creditus *ibid.* eius ſomnium 58
Atrium libertatis extructum 37
Atta Claudius 64
Attici Veſtini mors 141
auaritia Galbæ 154
auctiones haſtæ 15
auctiones Italiæ 94
auctiones ſub Caio factæ 102
Audaſius 33
Auernus lacus 31
Aufidius Lingo 97
augurium 60
Auguſti auus, proauus, genus 27.28
Adi ſynopſin.
Auguſtus morti proximus 71 eius dictum de Tiberio 71 cur ſucceſſor ab eo relictus Tiberius ib. epiſtolæ Auguſti ad eum 71 eius codicilli contra Tiberium à Liuia prolati 80 eius ſtatuæ caput demptum 82 Auguſtus exoſ clari ſolitus eſſe, è vnius è Germanici filiis 90 Auguſti in eſtum eum Iulia filia 96 Auguſti amor in Druſum 110 Auguſti dictum de futuro Galbæ imperio 155
auguſta loca quæ dicantur 29
aui regal.olus 24
auis dira in vrbe viſa, obſecratio habebatur 119
A. Cæcinæ conſularis viri obitus 179
coniuratio ibidem
Auli Cæcinæ criminoſiſſimus liber in Cæſarem 22
Auli Plautij mors 141
A. Hircio pudicitia Auguſti ſubſtrata 50
A. Plautius 120
Auli Vitellij natiuitas 162 conſulatus ibid. gemmata imperium portendentia ib. pueritia & adoleſcentia, præcipuus in aula locus ibid. tribus principum in eum fauor ibid. & 163.
Adi ſynopſin.
Aurea, domus Neronis appellata 138 160
Aurelius Cotta Cæſaris affinis 2
Aurelia 21
Aurelia via 117
aurum Senonibus datum in obſidione Capitolij 65 auro vt abundaret Cæſar 16
aureorum zona plena ſe circundat Vitellius 168

ſuper

ſuper aureorum acervos volutatur Caius 104
Aurunculeius Cęſaris legatus 7
auſpicium 64
auſpicia quomodo obſeruarit Auguſtus 57
Autronii & aliorum coniuratio 3 idẽ ambitus condemnatus 3
Axius 3

B

Babilus aſtrologus 141
balneolus 56
Baianus pons 95
balneatum nouus vſus 102
barbam ponunt reguli in luctu Germanici 90 barbam & capillum ſummiſit clade Tituriana Cæſar 19 barbam primam Nero Ioui Capitolino conſecrat 132 barbam Iubæ in altercatione inuadit Cęſar 21 barba & capilli ſummiſſi, quid denotarent 34
Barbatus Meſſalla 121
baſilica Iulia 102 Caii & Lucii 57
Baſilides libertus 172
Batavi 104
Bato Pannonius 71
Bebriacum 160
Bebriacenſis victoria 165
Becco cognomen Antonio Primo datum, quod valet Gallinacei roſtrum 168
bella ciuilia ſub Auguſto 29 bellum ciuile 186 de bellis vbi conſuleretur ſenatus 37 bellum quomodo ſuſcipi voluerit Auguſtus 35
beneficia à ſuperioribus principibus conceſſa omnia vno confirmat edicto Titus 180 beneficium populi 9
Beneuentum 61
Berenice regina 179
Beſſi fuſi 28
ad beſtias condemnati 115
betiſſare 56
Biberius 77
bibliothecę ordinandæ Pompeio Macro demandantur 18 bibliothecas, quas maximas poſſet, publicare deſtinarat Cęſar 14 bibliotheca Latina & Gręca in templo Apollinis 37 bibliothecæ incendio abſumptę, reparatę à Domitiano 190
Bithynia 1
Bithynicus fornex 15
Bogudis vxor, Eunoẽ Maura 16
boleti 119
bombi 124
Bononia 60
Bononienſes 32. 130
boum oſtentum 171
Boter libertus 121
Bouillę 62
Breuci à Tiberio ſubacti 67
Britanniam petit Cæſar ſpe margaritarum 14 Britanni 7 res Cęſaris in Britannia geſtę ibid. Britanni antea ignoti ibid. Britannica clades 141
Britannicus 121 Britannicum arctius complexu. Claudius 126 Britannicum ſubditiuum arguere conatur Nero 130 Britannici & Titi familiaritas & educatio 178 Britannici mors, ſtatuæ ei à Tito poſitæ, ibid.
Britannicus veneno ſublatus à Nerone 139
Biſellium 60
Brundiſium 10 18
Bructeri in Tiberium conſpiratio 71
Bruti ſtatuæ inſcriptio 23
Bruti domus cum facibus petitur à plebe 26
Brutus regum eiector 24
Bruti & Caſſij bellum cum Auguſto 29 Bruti caput Romam miſſum 30
Burro toxicum miſſum à Nerone 141

C

Cacozeli 56
Cæcilius Atticus eques Romanus 66
Cænis Antoniæ liberta 170
Cænis Veſpaſiani concubina 187
Cænidis mors 176
Cęruleus, fontis nomen 117
Cæſarum progenies in Nerone deficit 150 primus Cæſarum militis fidem præmio pigneratus Claudius 114
Cæsares, quibus Caij prænomen, omnes ferro periere 109 de Cæſarum memoria abolenda ſententiæ 109
Cæſarum nemus 42
Cæſario ſupplicio affectus 32
Cæſareæ vrbes 47
Cæſetius Flauus tr. pl. à Cæſare poteſtate priuatus, cur 23 pòſt cõſul multis ſuffragiis declaratus 23
Cæſonia 98. 106 eius mors 109
C Silius coſ. 63
C Nonius Aſprenas 41
C Poppæus Sabinus coſ. 169
C. Matius 16
C Rabirius 4
C Antonius Cæſaris legatus, in Illyrico cladem paſſus 11
C Silius 121
C. Marcellus Octauiæ maritus 8
C. Marcellus conſul 9
C. Rufus gente Octauia 27
C. Memmius 15
C. Druſus 59
C. Oppius 16 liber ab eo editus ibid. 21
C. Oppius æger 21 in eum Cęſaris humanitas & facilitas 21
C Toranius 36 tutor Auguſti proſcriptus ibidem
C. Curionis patris orationes 3
Caius Curio tribunus 9
C. Curio Cæſaris legatus In Africa perit 11
C Calui famoſa de Cæſare epigrammata 28
C. Fonteius Capito 91
C. Memmij aſperrimę in Cęſarem orationes 21
C. Caſſius princeps coniurationis in Cęſarem 24 Cęſaris percuſſor 142
C. Lectorius 28
C Soſius 32
C. Marij tropæa de Iugurtha & aliis 3
C. Memmius prætor 9
C. Pontius Niger coſ. 87
C. Acilii virtus 20
C. Trebatius 23 (ite 25
C. Octauius hęres Cæſaris ex dodrã.
C. Octauius in familiam Cæſaris & nomen adoptatus 25
Caius Galba, Imperatoris frater 151 eius mors 151
C & Lucius Auguſti filii 35
Caius & Lucius ab Auguſto adoptati 48. emti à patre Agrippa 48 ad reip. curam admoti ibidem conſules deſignati ibidem
Caii & Lucii mors 49 & 70
Caius Orienti prępoſitus 68
alienior factus Tiberio 69
Caius Cæſar 152 Tiberio ſuſpectus 84 Germanici filius, heres Tiberii 88 Veſpaſianum ędilem oppleri luto iubet 171 Caium auunculum quã in ſe miratus Nero 138 adoratur vt Deus à L. Vitellio 163 Caii ſorores ab exilio reuerſę 109 Caii filia parieti illiſa 109
Catana nece inſignis annus 178
C. Cęſaris natiuitas, cognomen, diſſimulatum ingenium
de his adi ſynopſin.
Calagurritani 44
quantum auferre calamitas poteſt, nihil tantum acquirit victoria 18
calceamenta Auguſti 52
Caldius 77
Callippides 77
Calpurnia L. Piſonis filia, Cęſaris vxor 6 eius ſomnium 24
Caluinorum familia 118
Caluus orator 52
à caluo ad caluum 99
caluitium Domitiani 190
calumniantium pœna 186
Camillus dictator 120
Camillus aurum Senonibus non extorſit, in obſidione Capitolij 65
Camillus Claudium vt terruerit 129
Camilli motus 138
Camillus Arruntius coſ. 158
Camilla, Liuię Medullinę cognomen 120
campos Stellates 6
Campanię ora 61
Campanus ager 6
Campani viri 59
Canace parturiens cantata à Nerone 114
candidatos qui ſupra numerum eſſent, legionibus pręponit Nero 133
Caninius Rebilus ibid.
Cantabria 33
Cantabria ab Auguſto domita 54
Cantabricum bellum 33
Cantabrica expeditio 67
Capitolij obſidio 65 dedicatio 59 effectio, reſtitutio 4. 173
Capitolium de cœlo tactum 108. 189

Capitolium Capuæ 77
Capitolio tria millia pondo auri fucatus Cæſar 16
Capitolini Iouis cella 57
Cappadociæ legiones additæ à Veſpaſiano 173
captam nominare, ſub Caio criminoſum 106
Capreæ 61
Caprineus, Tiberij cognomen 78
Capua colonia 24
Capuæ inſulæ delectatio 77
Capys, Capuæ conditor 24
capite ſordibus illidit AVguſtus 34
capite detecto agmen antecedere ſolitus Cæſar 18
Capita bubula 28
tria carcinomata ſua, ſolitus appellare AVguſtus Iulias & Agrippā 49
Carinæ 69
Carmeli Dei oraculum 171
carmen Neronis 116
carnificinæ Tiberij, locus Capreis 84
Carnulius 84
cacrucis minos mille nunquam feciſſe iter traditur Nero 138
Caſpiæ portæ 133
Caſſiope 135
Caſſij Scæuæ centurionis virtus 20
Caſſius Chærea 108
Caſſius Seuerus 94
Caſſius Longinus Aſiæ proconſul 108
eius mors 142
Caſſius Seuerus 46
Caſſius Patauinus 45
Caſſius Cæſaris interfector 24
à Cæſare vulneratus ibid. 25
Caſſij domus cum facibus à plebe petitur 26
Caſſius 108
Caſtor & Pollux 3
ad Caſtoris, loci nomen 60
caſtra Romæ conſtituta 76
Caſtricius 47 reus ab AVguſto cur ſecuratus 47
Catilinæ coniuratio 4 pœna in coniuratores ſtatuta ibidem
contenti ſimus hoc Catone, dictum AVguſti 56
Catilinæ reſidua manus deleta 27
Catta mulier vaticinans 167
in Cattos expeditio 184
cauſſæ ab ærario ad forum tranſlatæ 113
cauſſidicorum libertatem leuiſſimè tulit Veſpaſianus 174
celeritas mira cæſaris 11.18
caij 102
cenſus priuatorum exhauſti à Nerone 145 cenſus ſenatorius ſuppletus 175
cenſor ædili de via decedere coactus 119
cenſores creati 40
cenſura AVguſti 36 claudij 116
centeſima auctionum Italiæ remiſſa à c.cæſare 94
centumuiralis haſta 40
centuriones, ſtatione deſerta, quomodo mulctati 34 centurio malè tractatus à Tiberio 83
centurionis cornelij dictum 35
cercopithecus Paneros fœnerator 138
cereris Atticæ ſacerdotes 58
cereris Olympiæ ſacerdotes 132
cerimoniæ pollutæ 11 cerimoniæ antiquæ ab AVguſto reſtitutæ 38
certamen Græcæ & latinæ facundiæ à c cæſare propoſitum 95
cerylus libertus 176
chauci, gens Germanica 120
chaucius, Gabinij cognomen 120
chaldæi 167 chaldæorum prædictio 183
charicles medicus 87
chirographum ſuum ſummopere laborauit vt imitarentur nepotes ſui 48
Chij terræ motu afflicti 67
Chreſtus 120
Chriſtiani ſuppliciis affecti ſub Nerone 133
ciborum genera portentoſa 102
chorocitharistæ 183
chocaula 149
cibo per quatriduum abſtinet Tiberius 68
ciceronis conſulis frater 4 cicero temporum ſtatum deplorās 6 eius de cæſaris dominandi cupiditate, iudicium 9 facetum dictum 15 ad cæcilium Atticum epiſtolæ 66 ciceronis defenſio aduerſus Aſinij Galli libros, liber à claudio ſcriptus 125 3
in ciliciam legiones conſcriptę 3
cimber Tullius cæſaris interfector 24
cimber Annius 56
cimbri Alpium iuga occupant 10
De cimbris c. Marij tropæa 3
Cimbricum bellum 34
cinariam relegatus Zeno 81
cincinnato crinis ademptus à caio 101
cinna coſ 1 iterum conſul 8
cinobellinus Britannorum rex 104
ciuica cerealis 186 eius mors ibidem
vt ciuibus parceretur, acie Pharſalica proclamatum à cæſare 22
in ciuitate libera, mentem linguámque liberas eſſe debere, dictum Tiberij 74 ciuitas Romana parciſſimè data ab AVguſto 41 à Galba 155 ciuitates afflictæ, reſtitutæ à Veſpaſiano 175 de ciuitate petenda agitant Latinæ coloniæ 1 ciuitate donatæ vrbes 44 ciuitate donatos recipit in curiam cæſar 22 ciuitate donatur legio cæſaris Gallica 7 ciuitate donati à cęſare qui 13 ciuitatem Romanam vſurpantes, ſecuri percuſſi 120
ciuilitas AVguſti 45
circi maximi arcus à Nerone dirutus 136
circeos relegatus M.Lepidus 32
circenſes 12.43.114.118.130.131.184
circulus ad ſpeciem cæleſtis arcus orbem Solis ambiens 60
ciſalpina prouincia 9
citharam ad ſe delatam adorat Nero 132
citharœdorum certamen 183
clades Variana 44.70.100
clades Tituciana 19 clades Britannica 143 clades ingentes 84
claſſis cæſaris, vi tempeſtatis prope abſumpta 7
claſſiarij milites decimati à Galba 154
claſſiarij cur excalceati curſitent 173
Claudius caudex 64
claudius eques Roman. C. cęſaris patruus 93 97
claudius Druſus 64
claudius Pulcher 64
claudius Nero 64
claudius Appius Regillianus 64
claudia gens 64
claudius vxoribus & libertis addictus 163
claudij funus 135
claudij templum 174
claudia, vxor AVguſti 48 eadem intacta & virgo matri remiſſa ibid.
claudia AVguſta Neronis filia 141
claudia claudij filia 121
claudius cæſar, eius natiuitas.
de hu adi ſynopſin.
claudiæ aquæ gelidi fontes 117
clemens, Agrippæ ſeruus 73 eius in Tiberium conſpiratio 73
clementia Auguſti 45.50
cleopatræ regnum Ægypti commiſſum 11 cleopatræ & cæſaris amores, conuiuia, honores in eam collati, filius natus 16 eius liberi inter heredes Antonij nuncupati 52 eius mors 52 cleopatra, vxor Antonij 51
erga clientes cæſaris ſtudiū & fides 10
clitumni flumen 104
clodius Polito 182
clodij Macri mors 154
clodianus Domitiani interfector 189
Cluuius Rufus 114
clypeus aureus caligulę decretus 94
clypeus Mineruę, dicta Vitellij patina 166
Cn.Lentulus Augur 79
cn Lentulus coſ. 111
cn.Acerronius Proculus coſ. 87
cn Dolabella 154
cn.Piſonis cum cæſare conſpiratio 3 mors 3
cn.Piſo Syriæ legatus 80
cn.Piſo, mortis Germanici accuſatus, à populo pęne diſcerptus, capitis damnatus 89
cn.& caius C.Ruſo geniti 27
cn.Domitius 128 eius res geſtę ibid.
cn.Domitius Caluinus cęſaris legatus exercitum in Ponto amiſit 11
cn. Domitij filius, & eius res geſtæ 128.ibid.

118 huius filij res geſtæ 129
cn. Pompeius 7 cn. Pompeius patribus offenſus 5 Iuliam vxorem ducit 6 primus ſententiam rogatur 6 cæſaris gener 6 hæres cæſari ſcribi ſolitus, ante bellum ciuile 25
cn. Pompeio, Magni cognomen ademptum 101
cn. Pompeij mors 122
cn. Pompeius Magnus claudij gener 121
in minore Codeta defoſſus, lacus 32
codicilli à Liuia prolati 80
cœlius mons 79
cœna AVguſti δωδεκάθεος 51
cœna Vitelliana 166
cœna AVguſti 53
cœna famoſiſſima Vitellio data 166
cœnare cum caio ducentis HS. emptum 103
cognomina Tiberij 73
cohors germanorum ad cuſtodiam cæſarum inſtituta 154
quomodo remiſſa à Galba 154
cohortes in vrbe tres tantùm eſſe paſſus AVguſtus 44 cohortibus prætorianus frumentum datum 131 cohortes decimatas hordeo pauit AVguſtus 34 conortes ad incendiorum caſus collocatæ 120
collationes factæ 10 reſtitutionem Palatinæ domus 47
collegam armis foro expulit cæſar 6
collegia ab AVguſto quæ diſſoluta 48 circa collegia vt ſe geſſerit cæſar 13
coloniæ Rom. Illyricum contingentes 35. coloniæ tranſmarinæ à cæſare deductæ 13 coloniæ in Galliam deductæ 65
colonia Antium deducta 131 coloniæ ab auguſto deductæ 44 in earum gratiam multa ab AVguſto præſtita ibidem
coloſſi refector magna mercede donatus à Veſpaſiano 175
Columbus 107
Columbinum venenum Ibid.
columna Cæſari poſita, cum inſcriptione 26
coma Neronis in gradu. formata 148
comitiorū priſtinum ius reductū 41 comitia tribunitia 40 comitiorum ratio 5 comitia ſub Cæſare 22 in comitiis magiſtratuum vt ſe geſſerit Auguſtus 46 comitia partitur Cæſar cum populo 22
comitiali morbo bis correptus Cæſar 14
commeatus 119
Commentarij Cæſaris 17 commentarij à C. Cæſare concremati 94 de commentariis Cæſaris multorum iudicium 17
commilitones quo tempore deſierint appellari milites ab Auguſto 34
Comœdia Græca 114 Comœdia veteris 57 Comœdiæ Græcæ Germanici 89
comitas Auguſti 46
Compitales Lares 38
conchyliatæ veſtis vſus ademptus 13
concio Cæſaris ad milites 10
Concordiæ ædes 71
confiſcationes ſub Tiberio quales 79
congiaria populo data 41. 71. 94. 118. 130. 184
coniugia inceſta permiſſa 122
coniuratio Catilinæ 4
coniuratio Murenæ 47
coniurationes in Auguſtum 33 in Caium 108 in Claudium 115 in Neronem 141 in Domitianum 188
coniuratorum in Cæſarem animus 25
coniurati vt tractati à Nerone & eorum liberi 141
in coniuratores necis ſuæ Cæſaris lenitas 22
coniuratores leniter à Tito tractati 181
coniuratores aliquot in caium interemti. 114
conſcientia ſceleris Neronem ſemper exagitaos 140
conſilia ſemeſtria 40
conſilium prudentiſſimum 18
conſpiratio in Cæſarem 24
conſpiratio Cæſaris & aliorum 3
conſtantia Cæſaris 19
conſul vnius diei 133 conſulibus abrogatus magiſtratus 98 per conſules plerumque recitabat rationes ad ſenatum miſſas Nero 133 conſulis mors 22 conſulatus Romæ omnes non geſſit AVguſtus 35 conſulatum hoſtiliter inuadit AVguſtus 35 conſulatus in paucas horas conceſſus 22 conſulatus binos collegas poſcit AVguſtus 40 conſulatus AVguſti pauciſſimarum horarum 35 ſecundi conſulatus petitio abſenti cæſari conceſſa 8 conſulatus Cæſaris continuus 22 conſulatus AVguſti 35 conſulatus cæſaris tertius & quartus titulo tenus 21
conſulares inopes quingenis annuis ſeſtertiis ſuſtentati 175
coptæ 84
Cordus cremutius 39
corfinium 10
corinthia vaſa 51 corinthiorum pretioſa ſupellex 51 corinthiorum vaſorum pretia 75
corneliæ leges 4. 39
cornelius Phagites 21
cornelius Gallus 49
cornelius Balbus 23. 37
cæſaris familiariſſimus 24
cornelius cinna 26
cornelius Laco 155 Galbæ amiciſſimus ibidem
cornelius Dolabella 2 repetundarum poſtulatur ibidem
cornelius centurio 35 eius dictū ibidē
cornelius Sabinus in caium coniuratus 109
cornelius Fuſcus 184
cornelia L. cæſaris vxor 5
cornelia virgo Veſtalis, defoſſa 185
corneliorum genus 18
cornicis oſtentum 191
corona laurea cæſaris ſtatuæ impoſita 23 murales coronas rarò dabat AVguſtus 35 coronarum nouum genus 104
corona Iouis aurea à Galba conflata 154 coronas citharœdorum libentiſſimè accipit Nero 135
cortinas aureæ Apollini dedicatæ 45
coruinus Meſſalla 86
coſana prædia 169
coſmus AVguſti ſeruus 50
coſſutia cæſaris vxor 5
coſſo Getarum rex 48
cotij regnum 76
cotti obitus 133
craſſus 7
craſſus non amplius primus ſententiam rogatus 6
craſſus Frugi 117
creditores Vitellij 154
creditores 174
crediti quarta pars amiſſa 13
apud cremonā fuſæ Vitellii copiæ 173
de crepitu ventris emittendo in conuiuio, edictum claudii 123
criminum gratia facta 94 crimina capitalia ſub Tiberio quæ 82 omne crimen pro capitali receptum 83
criſpus Paſſienus 110
cruciatus genera excogitata à Tiberio 84
crure debilitatum ſanat Veſpaſianus 175 crura duobus fratribus effracta à Tiberio poſt ipſorum conſtuprationem 78 crura ſuburere nuce ardenti ſolitus AVguſtus 50 crura effracta Thallo 50
culeo inſui 39
cultelli claudio facti 125
culter venatorius 33
curia obſtructa, in qua cæſar occiſus eſt 26 curiæ intereſſe liberis ſenatorum permiſſum 40
curiata lex 49
curru triumphali AVguſti vehitur Nero 136
Curtii lacus 47. 157
curtius, fontis nomen 117
curtiliæ 177
cybioſactes dictus Veſpaſianus 176
cynægiri virtus 20
cyri de funere ſuo mandata 26
cyzicenis libertas adempta 76

D

Dacos coërcere cogitat cæſar 14 Dacorum incurſiones 31
in Dacos expeditio 184
Dalmatia 63
Dalmatæ à Tiberio ſubacti 67
Dalmaticum bellum 31
damnatorum è bonis pecunia in

quem vſum collata 41 damnato- rũ poe aın decimũ a diem differ- ri iuſſit 88 damnati à cæſ re re- ſti ui 94
Darius puer ex Parthorum obſidibus 95
Darius Atellanarum hiſtrio 141
dea Syria 149
Decembri menſis 39 51
Decimus Liberius 18
D.Brutus in ſecundis heredibus à Cę ſare nominatus 85
D.Brutus princeps coniurationis in Cæſarem 24
D Brutus Mutinæ obſeſſus 30
D Silanus conſul deſignatus 4
decocti Neronis 147
decretum publicum 27 decretum ſe- natus inductum 5 decretum Cæſa- ris 13
decu[illegible] ſeditio[illegible] 10
decuria quæ in iudicia [illegible] decuria quinta additur [illegible] quatuor priores iudi an tibus addita 94
decuriones coloniei 44
decurſio p[illegible] indicta 1,0
deſſoctor Ludendi mos 2 9
de defunctorum ſtatu vltra certos an nos quæri vetuit Titus 182
delatio es vetractatu à Tito 181
delatores repreſſi 186
delictis coercendis vehemens Galba 153
Demetrius Cynicus 174
Demochares 51
dens Neroni exemptus, felix oſteo tum Veſpaſiano 171
Denoſa 153
deſiderium Auguſti 50
diadema capiti Cæſaris ab Antonio admotum 23
Diale flaminium 38
dialogus Afellij Sabini 77
Dianæ æ les 37
dict tor Sulla 1
dictatur & conſulatus cæſari decreti 22 dictatura cæſaris perpetua 22 di- ctaturam deprecatur AVguſtus 45
Dict collect nea, *Cæſaris libellus* 18
Dictum ſullę de cæſare 1 de col- legis cæſare & bibulo 6 Dictum cuiuſdam & cæſaris reſponſum 7 dictum cæſa 9.10.11 Sullæ de cæ ſare dictum 14 dicta in cæſarem 15 ciceronis facetum dictum 15 dictũ ciceronis de cæſare 16 dictum cæſa- ris 9 dictum Pompeij de cæſare 19 cæſaris 20 cæſaris dictum 21 22 23 dicta in peregrinos Gal os in ſena- tu n allectos 22 in cæſaris ſtatuam 23.24 cæſaris dicta dum vulneraretur 24 dictũ alius morientis 25 dictũ AVguſti ſæuitię plenum 29 Anto- nij dictum de AVguſto 31 AVguſti dictum 31.32.33 dicta AVguſti gravitatis 35 dictum cornelij centurionis 35 dictum AVguſti 37 41 45 Popu- li de AVguſto 45 dicta ad AVgu- ſtum 46 dictum AVguſti ſuper Gallo ad necem compulſo 49 di- ctum AVguſti de Tiberio 71 de im perio dictum Tiberij 72 aliud eiuſ- dem dictum 74 75 d ctum Tibe- rij 83 caligulæ dictum 90 alia eiuſ- dem 99 100 dictum L cinij cr ſſi oratoris 128 Neronis dictum 131. 141 Galbę dictum 151 Othonis di- ctum de creditoribus ſuis 159 di- ctum Vitellij deiectio lum 165 ſe nis dictum in Veſpaſianum 175 e- ius dictum ibidem 177 Titi dicta notabilia 180.181 Domitiani di- ctum 186
Dido 139 Tyro fugiens ibid.
Didymeum 96
dies ab AVguſto obſeruari ſoliti 58
Diod rus e thacædus 176
Diomedes diſpenſator AVguſt 5 e- ius timiditas ibid.
Diogenes grammaticus 75
Dionyſius 57
diſcip ina domeſtica Cæſ ris 14 diſci- plina domus AVguſti 49 diſciplina ſeuera AVguſti 54
diſcordia inter triumuiros 65
Diuinatio, *liber Cæſaris* 17
diuitiarum f uctum, profuſionem eſ- ſe putabat Nero 138
diuortij modus impoſitus 59
Dolabellę accuſatio 16
Domini appella ionem abnuit Tibe- rius 74 domini appellationem ab- horruit AVguſtus 45 edicto vetuit 46
Do nitius in deditionem redactus Cę ſari,& ab eodem dimiſſus 10
Domitius emtor familię & pecunię in teſtamento Auguſti 129 eius arro gantia ibi.
Domitia gens 128
Domitio patri honores à Nerone ha- biti 131
Domitius Ænobarbus Coſ. 138
Domitij patris vox de Neronis geni tura 130
Domitię cum Tito concubitus falſò creditus 181
Domitia Longina Ælio Lamię nu- pta, in matrimonium abducta à Do mitiano 182
Domitia Paridis hiſtrio is amore de perdita 18; repudiata ibid. & redu- cta ibid.
Domitiani natiuitas 181 *alia in ſeq de quibus adi ſynopſin.*
domus fulmine icta 37
domus Neronis 138
domos prodomos 56
donatiuum Cæſaris 12
domos poſſeſſoribus non audet ex- torquere AVguſtus ad ampliando forum 45
donatiuum militi propoſitum 150
dormitio AVguſti 37
Do yphorus Spori libertos 138
Dr ulus 65
Druſus, cognomen vnde ſumpſerit 65
Druſus Germanici filios 138 L. Otho- nis filia ei deſponſata ibid.
Druſi monumentum de cœlo ta- ctum 117
Druſi, Tiberij fratris, mors in Germa- nia 67
Druſi 65
Druſi obitus 77
Druſus Tiberij filius in forum à pa- tre deductus 69
Druſus, Claudij Cęſaris pater 110 eius cognomina, genus, res geſtę 110
Druſi m 110 funus, elogium AV- guſti ibid.
Druſi liberi 111
Druſus Nero 66
Druſus, auu. Tiberij 66
Druſus Cęſar coſ. 163
Druſus Claudij filius pyro ſtrangula- tus 121
Dr ſi viocula 85
Druſi Tiberij filij mors 84
Druſi filius Tiberius 81
Druſi mores 80
Druſi epiſtola de cogendo ad reſti- tuend m libertatem AVguſto 79
Druſilla 51
Druſilla virgo à fratre vitiata 97 Dru ſillæ mors 97 Caij luctus ſuper illã, per ipſius numen deieratio 97
Drvſinae ſoſſę 110
Druidarum religio 110
Ducenariorum decuria 38
Durcta, *Hiſpanicæ ex* 55
duoupoia 1 o ninis 58
ducum veterum opera & ſtatuę ab AVguſto reſtitutę 58 duces ab AV- guſto ſummis honoribus decorati 40 in perfecto duce quid require- ret AVguſtus 35 36
Dyrrachium 11.18
dudecatheos AVguſti cœna 52

E

Ecloge Neronis nutrix 148
Edictum AVguſti 38 41.46
edictum de excid ndis vineis 188 e- dictum Claudij de crepitu & flatu ventris in conuiuio emittendo 123 edicta xx vno die à Claudio propo- ſita 116
Elephantidis libri 78
elephanti funambuli 152 elephanti quadrigari ly hnuchos geſtantes in aſceſu Cęſaris ad Capitolium 12 elephantorum currus 114 ele- phanto ſtipem porrigere 46 ele- phanto ſuperſedens eques Rom. per catadromum decurrit 131 ele- phanti inter ſe commiſſi 12 ele- phanto inuectus Cn Domitius 128
Eleuſinia ſacra 120 Eleuſiniis ſacris intereſſe non audet Nero 140
El que tria cęſaris 16
ἐμβόλιμα 87
Ennia 93
Ennia Nęuia Macronis vxor 92

E ea-

Epaphroditus, Neroni à libellis 148
Epaphroditi mors 188
Neronis adiutor in morte ibid.
Ephebi 61
Epicadus 33
Epidius Maſullus trib. pl. 23
poteſtate priuatus à Cæſare, cur 21
epigrammata 31 vide verſus Epiſtolæ AVguſti 51.52.71.91.111
epiſtolæ ab Othone concrematæ 161 epiſtolæ ad quam formam à cæſare conuerſæ 17 epiſtola ſub Agrippæ Iuuenis nomine aduerſus AVguſtum edita 45 epiſtolis horarum omnium momenta ſolitus addere AVguſtus 45 epiſtolæ cæſaris ad ſenatum 17 ad ciceronem & ad Familiares 18
Epulum populo pronuntiat cæſar in filiæ memoriam 8
epulum à cæſare datum 12
epulum ab AVguſto datum 61
epulæ Neronis 137
epulandi publicè ius 39
Eques Rom. iudicum albo eraſus 185
equites rationem vitæ reddere coacti 40
equites Rom. vxor adulterata 14
equites trecenti à claudio necati 122
equites recenſiti 174 equitum plerorumque attritum bellis ciuilibus patrimonium 40 eques Romanus ab AVguſto confodi iuſſus 36 eques Rom. ad Ptolemæum miſſus 107
equites xx. in tumultu eleſi 98
equiti Rom. iuriſiurandi gratia facta 76 equiti Rom. oculus erutus 119
equites duo Rom. correpti & confiſcati à caio 103
equitis Rom in claudium inſolentia 116 equites Rom. ſexcenti ad feſtum exhibiti 111 eques Rom. elephanto ſuperſedens per catadromum decurrit 131 eques Rom. duobus filiis pollices amputat, cur, & quomodo multatus 14 equitum recognitio 116 equitis Rom mors ſub Vitellio 166 à quo heres fuerat ſcriptus ibid.
eques legis abolitionem poſtulans 49 equitum turmæ recognitæ frequenter ab AVguſto 40 equitum Rom. recognitio 94 equitis Rom. conſpiratio in claudium. 118
equitibus Rom. vſus AVguſtus ad ſcenicas & gladiatorias operas 42
equus cæſaris 18 equi reddendi gratia facta ab AVguſto quibus 40
equos dimittere ſolitus cæſar, ancipiti prælio, cur 18 equo caii honores habiti, dona facta 108 equorum greges conſecrati pabulo abſtinentes 24 flentes ibid.
equeſter ordo profuſus à caio 100
equeſtres ceſſis ſuis militibus quomodo exſtimatur cæſar pollicitus 10
Ergaſtula recognita 38 ergaſtula tota Italia repurgata 67
Eſius Proculus, coloſſeros dictus, indigniſſimè tractatus à caio 101
Eſquiliæ 69
Eſquilinus campus 110
Eſſedum argenteum 116
eſſedarius 118
Etruriam occupat cæſar 10
EVnoë Maura, Bogudis vxor 16 à cæſare dilecta ibid.
Euocati, qui dicti 35.14
EVphorion 86
EVripus 12
EVripidis verſus 10
αὐθεντείας ſibi precari ſolitus AVguſtus 61
EVtychus aſinarius 60
excreare non pateret Nero inter cantandum 136
excubiæ per Vrbem indictæ 24
exercitus ſuperioris Germaniæ deficit à Galba 155 ex reliquis cæſarem ſequi recuſat 16
exprobrationes populo factæ ab AVguſto 42
expugnatio Mitylenarum 1
exta triſtia 22 exta ſemicruda rapta foco profecta 17
exulũ omniũ per inſulas cõtrucidatio 99 exulis nomen Tiberio datũ 65

F

Fabius Africanus 111
Fabiani 41
Falſarius 115
aduerſus falſarios inuentum 113
Fames populo indicta à caio, horrea præcluſi 98 famem toleraſſe eius ductus cæſaris exercitus 10
Fannii cæpionis coniuratio 33.67
Faſces 7
Faſtos corrigit cæſar 12
Fatidici libri ab AVguſto cremati 57
Fauo archimimus 176
Faunus Aboriginum rex 161
Fauſtus Sulla 8.121
Fauſti mors 21
Felix, claudii libertus 121
Felicitatis ſimulacrum 66
felicitatem Pompeii in quo poſuerit cæſar 131
Feris rabidis homines à caio proiecti 98 Feritatis in infante exemplũ 98
Fidenæ 77 apud Fidenas ſpectaculorum ruina 100
Fides cæſaris erga clientes 20
Filii, patre occiſo, voluntaria mors 90
Filii pro patre deprecantes ſupplicio affecti 116 filios ſuos vt populo commendaret AVguſtus 45 filii familias 174
filiam vt inſtituerit AVguſtus 48
Flamen dialis deſtinatus Iulius cæſar 1
Flaminem decerni ſibi paſſus cæſar 22 3
Flaminia via 57.66
Flamma è ſiluis exorta 66
Flauia gens 169
Flauius clemens patruelis Domitiani 188 eius mors ibid.
Flauii generis origo 174
Flauius Sabinus, Veſpaſiani frater 167
Flauius Sabinus patruelis occiſus à Domitiano 180
Flauiorum ſuburbanum 171
Flauialium collegium 183
Flauia Domitilla vxor Veſpaſiani, & Statilii capellæ 170
Flauiæ Domitillæ matris & filiæ mors 170
Flaurus 176
Florales ludi 151
Flumen Rubicon 10
ſœdus ictum a Claudio 130
fœminis probroſis lecticæ ius ademptum, & ius capiendi legata & hæreditates 185
fœminæ famoſæ & iuuenes in exilium abiecti à Tiberio 76 fœminæ obſides ab AVguſto exactæ 37 fœminæ contrectari ſolitæ 124 fœminis quomodo gladiatores ſpectare conceſſum 44
fœmina conſularis è triclinio viri coram abducta ab AVguſto 10
Fœnus grauius imponit AVguſtus 40
Fœneratores 174
Fonteii Capitonis mors 154
Formiani 164
fortuna deſtituit AVguſtum 49
fortuna Galbæ 156
fortitudo militum Cæſaris 10
forum tertium Romæ cur extructum 57 forum cum æde Martis Vltoris extructum ab AVguſto 37 forum de manubiis inchoat Cæſar 8
forum Neruæ 184 forum auguſtum AVguſto factum 46
foſſæ in quas Nilus exæſtuabat, detectæ 53 foſſa ab Auerno Oſtiam vſque 138
frumentum populo largitur AVguſtus 41 frumenti largitio 8 frumentum menſtruum cohortibus prætoriis datum 151 frumentum accipientes Romæ 23
frumentationes 41 frumentationes publicæ Romæ 42 frumentariæ rei penuria in caſtris Cæſaris 11
fucinum lacum emittere deſtinat Cæſar 14 fucini lacus emiſſarium 117
fugæ auxilium quomodo eriperet Cæſar 18
fulgore exanimatus AVguſti ſeruus 57
fulgura continuis octo menſibus facta 189 fulguris tranſcurſu conſeruatus AVguſtus 57 fulgura expaueſcit AVguſtus 57
fulminis ictus ſtatuę AVguſti primam literam delet 61
fulmẽ delapſũ in Cãtabriç lacũ 151
Fondis natus creditur Tiberius 66
Fuluia vxor P. Clodij 48
Furius Camillus Scribonianus oppreſſus 115

Furius Leptinus 12
Furiarum verberibus ex[illegible]ri ſolitus Nero 140

G

Gabinius ſecundus 120
Gadeia 2
Gætulicus 152
Gætulici & Lepidi coniuratio 113
galbam Galli vocant pręppinguem 150
Galbę defectio 144
Galba Neronis ſucceſſor 150
de hoc ad ſynopſin.
Galbę cędes vindicata per Vitellium 165
Galeria Fundana Vitellij vxor 164
gallina alba in gremium Liuiæ demiſſa 150
ad Gallinas villa ſic dicta 150
gallinaceus ſupra humerum Vitellij, dein ſupra caput adſtans 165
Gallia ciſalpina 6
Gallia Comata 6
Galliarum imperium eligit cæſar 6
Galliarum motus 144
Galliarum tumultuatio 153
Gallos in curiam recipit cęſar 22
Gallus matris deûm tympanizans 50
Gallus Tetrinius oculis repentè captus 46
Gallus Aſinius 115
Gallica prouincia 119
Gamala vrbs Iudææ 178
Gelotiana 95
gemmas ſtudioſè comparat cæſar 14
in Gemonias abiecta corpora 83.84. 88
Genium AVguſti 47
Gergonia 7
Germani 33 Germanorum manus dimiſſa 44 Germanorum cohors dimiſſa 154 Germani, trans Rhenum incolentes 7 primus Romanorum eos aggreditur & cladibus afficit cęſar ibid.
Germanica caij expeditio 104
Germanicum bellum 67
Germanicus 73
Germanici liberos accerſit AVguſtus 59 vnius è Germanici filiis imaginem oſculari ſolitus 90
Germanici coniux & liberi crudelem in modum afflicti à Tiberio 81 liberorum mors 81
Germanici genus, adoptatio, quæſtura, conſulatus, res geſtæ, mors 89 virtutes, animi & corporis dotes ibidem ingenium, beneuolentia, gratia, forma, ſtudiorum genera ibid. cladis Varianæ reliquias collegit 90 eius lenitas Ibidem de eo adoptando cogitat AVguſtus ibidem fauor populi in illum 90 luctus in morte Germanici 90 eius vxor, liberi 90 Germanicus obſeſſus 105 Germanicus adoptatus à Tiberio 70 Germanici in Syria obitus 77
Germanici mors, pręclara facta 80
Germanici cognomen vnde 110
Germaniciani 73
Germaniciani exercitus in verba Vitellij iurant 160
Germanicij 156
Geryonis oraculum 69
Geſſoriacum 117
Getarum rex Cotiſo 48
Gigantum oſſa 52
gladius diui Iulii 164
GLADIVS titulus libelli 106
gladii tres Marti vltori à Caio dedicati 97
gladiatores 8.41.44
de gladiatorum numero Romæ cautum 3 gladiatores ſine miſſione edi prohibiti 43 gladiatorium munus 3.12.118.131
Glyco medicus 30
Graecini 65
Gręcus ſermo 87
Græci ſoli digni ſtudiis Neronis 135
graphio traiectum Caſſii brachium à Cęſare 25
graſſatores inhibiti 58
graſſaturæ à Tiberio coercitæ 76

H

Habitatio AVguſti 52
Halotus 155
Halotus ſpado 116
hamo piſcari ſolitus AVguſtus 55
Harpocras, claudij libertus 122
haruſpices ſecretò conſuli vetat AVguſtus 84
haruſpicium 37.22.24
haruſpicem ridet Cæſar 24
Haſtici ludi 95
Hector 80
Helius libertus Neronis 135
Heluius cinna trib. pl. 26
Heluidius Priſcus 175 eius mors 175
Heluidius, heluidii Priſci filius 186 eius mors Ibid.
Heluius cinna per errorem nominis à plebe occiſus 26
Heroum arma 52
Herculis templum 2
Herculis monumentum 174
Herculis Muſarum ædes 37
Hercules inſanus 135 à Nerone cantatus ibid.
Hereditates à Domitiano non receptę 185
Hereditates adeundi ratio 102
Hermogenes Tarſenſis, eius mors 186
Hiempſal rex 10
hieronicarum ſtatuæ vnco tractæ & abiectæ in latrinas 136
Hieroſolyma 58 hieroſolymorum regnum 145 oppugnatio ſub Tito 179
Hilarion AVguſti libertus 63
hirtius cuius libelli autor creditus 17 librum Cæſaris de bel. Gal. imperf. ſuppleuit idem 17
Hirtius obſeſſo D. Bruto opem fert 30
eiuſdem mors ibidem
Hirtii conſulatus 66
Hiſpaniarum defectio 144
Hiſpania Tarraconenſis 152
Hiſpanorum cuſtodię circa cęſarem 26 remotæ ibid.
Hiſtoria à Claudio ſcripta 125
hiſtrionum licentiam vt compeſcuit AVguſtus 44 hiſtrionibus ſcena interdicta 184 in hiſtriones coercitio adempta ab AVguſto 43 hiſtriones omnium linguarum 42 hiſtrio virgis cæſus 44 [illegible]gellis verberatus ibid.
horarium ſecretum Domitiani 183
Homeri verſus 49 Homeri carmina vult abolere Caius 101
homines feris obiecti à caio 99
homines viuos laniandos obiicere voluit Nero polyphago cuidam Ægyptio 142 hominem nullum pudicum, Neronis perſuaſio 138 homines in mare præcipitati 100 homines infimi generis ad ampliſſimos honores prouecti 21
honores ſub Veſpaſiano venditi 175 honores nimii à Cæſare recepti 22 honos defuncto claudio habitus, à Nerone abolitus, à Veſpaſiano reſtitutus 127 ab honorum petitione abſentes ſubmoti 9
hordeo cohortes decimatas paſcit AVguſtus 34
horti circa Tiberim populo legati à Cæſare 25 horti Seruiliani 146 horti Lamiani 109 horti Mæcenatiani 69
hortenſianæ ædes 52
hoſtia immolanti Cæſari aufugit 18 hoſtię ſub c. Cæſare quales 96
Hydraula 149
hylas pantomimus 44

I

Ianus Geminus clauſus 132
Ianus Quirinus 34
Icarus delapſus 132
Icelus Galbæ libertus 148 amiciſſimus *ibidem* oſculo exceptus à Galba 157
icuncula puellaris 149
Idibus Martiis occiſus cæſar 24 Idus Martię parricidium nominatę 26
ignis per obſcœna immiſſus, nouo quęſtionis genere 186 ignes nocturni ad nauigiorum curſum dirigendum 118
Ilerda 21
ilicis veterrimę rami aduentu AVguſti conualeſcunt 58
Ilii ἅλωσις à Nerone decantata 142
Ilium migraturus Cęſar, ſi vixiſſet 23
Ilienſes 130
Ilienſium legatos ridet Tiberius 80 tributa remiſſa 120 Ilienſes Romanorum conſanguinei 120
Illyricum 6 9.38
Illyrici defectio 70 Illyricum domitum

tum à Tiberio *ibidem*
ſlycias 64
imagüncula AVguſti ærea vetus 28
imberbes Lupercalibus currere veti-
ti 58
imbrices 134
immunitates ciuitatibus ademptæ
79
Imperatorem ſtantem mori oportet
177
Imperium, magna belua, Tiberij di-
ctum 72 imperij opes tranſlaturus
Cæſar exiſtimatur, ſi vixiſſet 23 Im-
perij inſtrumentum confectum à
Veſpaſiano 173 imperium L. Vitel-
lio abſente Claudio commiſſum
163
inundationes Romæ vt coercuerit
AVguſtus 57
aduerſus incendia excubiæ noctur-
næ 57 Incendium Romæ 180 incen
diorum damna ſuppleta 94
Incendiarius dictus Vitellius 168
inceſta coniugia permiſſa 121
Incitatus, equi nomen, 108 dona ei
facta, hono e habiti 108
Indi quare ad amicitiam AVguſti pet
lecti 34
indulgentia cæſaris 21
inediam vnius diei per ſingulos men
ſes adhibere ſolitus Veſpaſianus
176
infantis feritas 98
inferorum argumenta 109
inferiæ parentibus à claudio factæ
114
ingrati vt tractati à claudio 120
inſtrumentum imperij confectum à
Veſpaſiano 173
Inſularum domini 13 inſularum deſta
gratio 79
iocus in tem ſeriam verſus 2 ioci in
conſulatum cæſaris & Bibuli 6 io-
ci militum in cæſarem 15 & 41 in
iocum verſa maximi periculi res
ab AVguſto 50 ioci inuidioſi re-
preſſi 46 ioci claudij 118
iocandi licentia ab AVguſto data in
conuiuio 61
Ioſephus captiuus 172
Iſidorus cynicus 143
Iſidis ſacra 161
Iſthmum in Achaia perfodere à c.
cæſare decretum 96 Iſthmum in
Achaia perfodere aggreditur Ne-
ro 133 Iſthmum perfodere cogitat
cæſar 14
Italiam delectibus exhauſturus exi-
ſtimatur cæſar, ſi vixiſſet 23
Itet, *poema cæſaris ſic inſcriptum* 17
Iuba victus à cæſare in Africa 21 Iuba
hiempſalis filius 20. 21 eius bar-
bam in altercatione inuadit cæſar
21 in Iubam & Scipionem egredi-
tur cæſar 18 Iubæ exercitus terribi-
lis 19
In Iudæa carmeli Dei oraculum 171
Iudæorum iuuentus vt à Tiberio tra-
ctata 76 Iudæi vrbe ſubmoti *ibid.*
Iudæorum motus 171 Iudæorum
ieiunia ſabbathis 51 Iudæi Roma
expulſi 120 Iudæorum luctus in
morte cæſaris 26
Iudaicus exercitus in verba veſpaſia-
ni iurat 171 Iudaicus fiſcus acer-
rimè actus à Domitiano 187 Iu-
daici ritus 76 Iudicum quatuor
decuriæ 58 iudicibus conceſſum à
claudio beneficium, à Galba ſubla-
tum 155 Iudicis acerbitas 160 pro-
fuit 4 iudices quo ætatis anno al-
lecti 59 iudicibus ſexta decuria ne-
gata 155 iudices ciuitate Romana
donati 116
Iudicium Galbæ 152 claudij 115 in iu-
diciis teſtem ſe rogari & refelli pa-
titur auguſtus 46 iudicia centum-
uiralia 174 Iudicia ad duo genera
iudicum à cæſare redacta 13
iudiciariis legibus pari iure quo cæte-
ros teneri amicos vult auguſtus 46
de Iugurtha c. Marij tropæa 3
Iulia cæſaris filia 1
Iulia amita Cæſaris 2
Iuliæ, cæſaris filiæ, mors 8
Iuliæ tumulus 25
Iuliæ Auguſti auiæ mors 39
Iulia cn. Pompeio collocata 6 repu-
diat priorem ſponſum *ibid.*
Iulia c. cæſaris ſoror 28
Iulia Auguſti ex Scribonia, filia 48
Iulia ex inſula in continentem tranſ-
lata 49
In eam patris ſeueritas 49
Iulia, filia & neptis, omnibus probris
contaminatæ 49 relegata 49
Iulia Antonij filio deſponſata, dein
confeſtim Getarum regi 48
ad Iuliarum mentionem ingemiſcit
Auguſtus 49
Iulia Tiberio nubit 66
Iulias ſepulcro ſuo inferri vetat Au-
guſtus 61
Iuliam relegatam ſeueriſſimè tractat
Tiberius 79
Iulia damnata 68
ex Iulia nepte editum infantem ali ve
tat AVguſtus 49
Iuliæ neptis opera ab auguſto diruta
52
Iuliæ Germanici filiæ mors 122
Iuliæ Druſi filiæ mors 121
Iulia Druſilla 98
Iuliæ Titi filiæ & Domitiani cineres
miſti 190
Iulius cæſar diuus 1
De huius vita & rebus geſtis
ads ·ynopſin.
Iulij gladius 164
Iulij ad aram trecenti mactati 50
Iulia dicta curia 109
Iulius portus 38
Iulius Vindex 143
Iulius Antonius roſ. 111
Iunius Nouatus 45
Iunius Ruſticus 185
mors *ibid.*
Iunia Caluina 177 è gente Auguſti
ibid.
Iunia Claudilla Caligulæ vxor 92
Iuppiter Tragœdus 47
Iouis Olympici ædes Athenis 47
Iouis cluniæ ſacerdos 151 Iouis ſi-
mulacrum Olympiæ cachinnum
edit 108
ius quatuor liberorum 117 iura trium
liberorum 155 ius annulorum 10 ius
vt dicere ſolitus Claudius 155 ius
vt dicere ſolitus Nero 132 ius Qui-
ritum 117 ius laborioſiſſimè ac ſe-
ueriſſimè dictum à cæſare 13 ius ci-
uile coarctare deſtinauit cæſar 13
iuſiurandum per cæſarem 26
Iuſiurandum ſenatus 25 & 26 iuſiu-
randum claudij per auguſtum 114
Iuriſconſultos aboleti vult caiu 101
iuriſdictio de fidei commiſſis 119
Iuſtitium indictum 97. 153
Iuuenes vtriuſque ſexus ſecularibus
ludis nocturnum ſpectaculum fre-
quentare prohibiti 58 iuuenes ge-
mini auguſtiore forma L. Domitio
obuij 128 iuuenes modicis inter-
uallis per vias diſpoſiti, out 45
Iuuenalis, dictus dies Saturnalibus ad-
iectus 95
Iuuenales ludi 131
ixi pro *ipſi* 57

K

ad Kalēdas Græcas, dictum auguſti 56
Καρχηδονιακῶν libri à claudio conſcri-
pti 116

L

Laboris patientia in cæſare 18
Lacedæmonij in tutela claudiorum
66
lachaniſſare 56
Laches 176
lacus cantabriæ 153 lacus curtij 47 la-
cus Lucrinus & Auernus 51
Lambrani 3
lamentationes ſuper rogo cæſaris 26
Lamiani horti 109
lanificio filiam & neptes aſſuefacit au
guſtus 48
Lanuuium 52
Laodiceni 67
lapis Numidicus 26 lapide phengite
parietes diſtincti 188
largitio cæſaris 8
LATIALIS IVPPITER 96
Latini ſermonis ignarus vir, à claud.
vt tractatus 116 Latinæ coloniæ de
petenda ciuitate agitantes 1
Latinarum ſacrificium 24
Latinitate donatæ vrbes 44
latrocinia à Tiberio coercita 76
latus clauus à Tiberio ſenatori adem-
ptus 76 latus clauus 40
laticlauij 40
lauandi raritas in Auguſto 55
Laureatum cæſaris 25

...ios laureæ perpetuò geſtandæ 14
laurerum, vnde cæſares triumphaturi, laureas decerpebant 150
laurus fulmine afflari negatur 86
lecti Auguſti 52
lecticarum vſus ademptus 13
legati Pompeij in hiſpania 10 legati cæſaris cæſi 7 legati ex Africa 74
per legatos clades paſſus cæſar 11 legatis vncres interuiſere, grauatè permiſſum 34
legata popu'o à cæſare 25 legatum Rufcij Cæpionis trium 185 legata ſibi facta quomodo reſtituere ſolitus auguſtus 50 legata Tiberii 88 legata Tiberij & Iuliæ auguſtæ repræſentata à C. cæſare 94
Lepidus equitum magiſter 25
Lepidi & Gætulici coniuratio 113
Lepidi iuuenis coniuratio 33
Lepidæ, generoſiſſimæ fœminæ, mors 79
Lepida vxor Galbæ, eius mors 151
Lepida Neronis amita 150
Lepidæ mater Agrippinam iurgio corripit 151
Lepidam amitam ream affligit Nero 150
legionum caſtra geminata 184 legiones in Armenia ſub iugum miſſæ 143 legiones contrucidare vult Caius 105 legiones cæſaris 7 legio decima dimiſſa 34 legionibus ſtipendia in perpetuum duplicat cæſar 8 legio nona cæſaris vt mulctata ad Placentiam 10 legiones tres Alexandriæ relictæ 12
lenitas cæſaris 12 Auguſti 39
leo præparatus quem eliderer Nero in amphitheatri arena 148
leuitatis nomine tribus notatæ 65
lex Iulia 14.18 139
lex ſumptuaria 13 lex cornelia 19 leges corneliæ 4 legem perferre non poteſt auguſtus 39 lex Varinia 6 agraria 5 & 6 clodia 186 auriaria 49 lex in æs inciſa & in ærario condita 9 lex à caio propoſita 103 leges ab auguſto ſancitæ & retr ctæ 39 lex de iure magiſtratuum 8 lex Pedia 130 lex Papia Poppæa 117
libri fatidici ab auguſto cremati 37
libri fatales 23
libellus De cura capillorum 193
libelli famoſi 46 libelli in auguſtum ſparſi 46 libellos quoſdam cæſaris vetat auguſtus publicari 18 libelli duo caij, eorum tituli 105. 106
liberi plurimorum cum auguſti liberis educati 44 liberi coniuratorum à Nerone vt tractati 142 ad liberos ſuſcipiendos quo exemplo hortatur populum claudius 118
liberam eſſe debere linguam & mentem in ciuitate libera, *dictum Tiberij.* 74
liberalitates Neronis 155
Liberi patris lucus 59
libertus in crucem actus 92 liberti claudij 121 per libertos omnia adminiſtrat claudius 122 libertus cæſaris capitali pœna affectus 14 liberti à Nerone ſublati 148
Libertatis atrium 37 libertas regionibus & ciuitatibus ditionis regiæ adempta 173 libertate cur donata prouincia à Nerone 136 libertatis ſpecies inducta à Tiberio 74
libertinus miles 25 libertini 119 120 libertinorum filij in curiam non admiſſi 133
librariis thecæ graphiariæ ademptæ 123 librarij crucifixi 186
Libonis in Tiberium conſpiratio 73
Liburnicæ 102
licentia militum cæſaris 19 licentia theatralis inhibita 185
Licinius Mucianus 172 174
Licinius Enceladus 50
Licinius craſſus orator 128
lictores 5
literæ Artabani ad Tiberium 85 literæ Neronis ad Helium libertum 135
litigator Græculus 116
litigatores 113
litteras tres nouas commentus claudius 125
verſus Homerici 116
ex Liuia nihil liberorum tulit auguſtus 43 Liuiæ auguſtæ obitus 91 Liuiam auguſtam vt obſeruauerit Galba 151
Liuia Druſilla vxor auguſti 48
Liuiam matrem grauatur Tiberius 80
Liuiæ mors, teſtamentum, funus 80 Liuiæ pro Gallo tributario roganti, ciuitas negata ab auguſto 41 Liuiæ pars veſtis & capilli ambuſti 66
Liuia Druſi mater 110
Liuiæ teſtamentum 152
Liuiæ ignobilitas 97
Liuiæ honores habiti à claudio 114
Liuiæ nuptiæ feſtinatæ 50
Liuiorum familiæ inſertus Tiberius 65
Liuia Oreſtilla 97
Liuia Ocellina 151
Liuilla 84
lixa cum cultro venatorio repertus iuxta cubiculum auguſti 33
loca in vrbe publica ſuis ambigui poſſeſſoribus adiudicata 58
Locuſta venenum Neroni dat 146 Locuſta venefica 139 impunitas, prædia, diſcipuli ei dati 140
Lollia Paulina 97 Lollia Paulina, claudij vxor 111
Lollia Auli Gabinij à cæſare corrupta 15
Lolliana clades 34
lorica ſub veſte munitus auguſtus 39
Luca 7
L. Scribonius Libo 73
L. Cotta Quindecimvir 25
L. Mummius, qui corinthum excidit 151
L. Piſo, calpurniæ pater, cæſaris ſocer 6
L. Domitius 128
L. Plancus cenſor 129
L. Antonius 184 ſuperioris Germaniæ præſes ibid, eius mors. 184
L. Agermius 140
L. Lucullus ad genua cæſari accidit 6
L. Afranius Pompeij in Hiſpania legatus 20
L. Audaſij coniuratio 33
L. Piſo 77
L. Saturnini ſeditioſus tribunatus 4
L. cæſaris mors 12 acta in Iulij cæſaris ſeruos & libertos 12
L. Piſo cæſaris ſocer 25
L. Munatius Plancus coſ. 66
L. Luccius 5
L. Paulus cenſoris filius 48
L. Titianus Othonis frater 158
L. Pinarius hæres cæſaris 25
L. Plancus coſ. 63
L. Cornificius 37
L. Antonius Peruſiam fugit 31 fame ad deditionem cogitur ibid.
L. Antonius M. Antonij frater 29
L. Domitius 7 conſulatu detruſus ibidem
L. Antonij bellum cum auguſto 29
L. Domitius 152
L. Cinna vxoris cæſaris frater 2
L. Sullæ ſtatuæ à cæſare repoſitæ 22
L. Otho Tiberio perſimilis facie 157 honores eius, res geſtæ 157. 158 vxor, liberi ibid.
L. Tucinius 48
L. Antiſtius trib. pl. 7
L. Caſſius Longinus 97
L. Silani mors 112
L. Vettius index coniurationis catilinariæ 5
Lucius caſſius ſupplex ad cæſarem receptus, cùm cæſarem poſſet perdere 19
L. & c. auguſti filij 35
Lucij Paulli coniuratio 35
Lucius adoleſcentulus infimæ ſtaturæ 42
Lucius auguſti nepos 48
Lucrinus lacus 31
luctus in morte Germanici 90
Luculleæ haſtæ 186
Luculliana villa 87
ludi Ioui O. M. voti 34 ludi florales 152 ludi honorarij 38 ludi quinquennales 31. 47 Pontificales 43 ludorum ſpectatio 42 ludi ab auguſto facti ſuo & aliorum nomine 42 ludi haſtici 95 ludi à Tiberio

Tiberio dati 66 à claudio editi 118 ludi ſeculares 38 183 compitallrii 38 ludi à Cæſare editi 3 ludi victoriæ cæſaris facti 29 ludi Maximi dicti 131
Lugdunum 94 Lugduni ara Auguſto dedicata 111
lugere damnatos propinquis prohibitum 83
lupanar in palatio conſtitutum 153
Lupercos decerni ſibi paſſus Cæſar 22
Lupercale ſacrum 38
lupum auribus tenere 71
Luſcio poema Neronis 185
Luſitanorum xxx.m. perfidè trucidata 150 Luſitanorum oppida à cæſare turpiter direpta 16 luſtrum in campo Martio 61
luxus genus à Nerone excogitatum 117
Lyciis libertas adempta 120

M

Macedonia & Achaia ſenatui redditę à Claudio 120
in Macedoniam tranſit Cæſar 11
macelli annona à Tiberio temperata 75
Macro 92 98
Mæcenatis taciturnitas 50
Mæcenatis in domo æger cubat Auguſtus 52
Mæcenatiana turris 142
magiſtratuum comitiis quomodo ſe gereret Auguſtus 46 ne magiſtratus depoſito honore ſtatim in prouincias mitterentur, autor Auguſtus 7n magiſtratus in plures annos ordinari 22 de magiſtratuum iure lex 8
Magnus Pompeius 28
maleficia impune non ſiuit Auguſtus 38
Mallonia 78 eius infelix exitus ibidem
ad Malum Punicum 182
de maioribus ſuis procontione memorandi conſuetudo 75
Mamercus Æmilius cæſaris propinquus 1
Mamurra 21
mancipia ægra in inſulam Æſculapii expoſita 120
manus amputatæ 186
manus equitum armata pręſidii cauſſa curiam circunſtans 4
manumittendi modus terminatus 41
Maraboduus Germanus 76
Marcellus princeps coniurationis in cæſarem 24
Marcellus Iuliæ maritus 48
Marcellus M. Agrippæ prælatus 50
Marcellus Octauiæ filius 66
Marcelliani theatri ſcena 176
Marcia Furnilla 178 vxor Titi ibidem
Marcis reges 2
Marcius Philippus, Auguſti vitricus 29
Marcius Philippus 37
M. Varro Pompeii in hiſpania legatus 10
M. Catonis conſtantia 4 M. Cato curia per lictorem extractus, & in carcerem duci iuſſus 6 nomen Cæſaris deferre parat 9 eius de cæſare dictum 16
M. Gallius 66
M. Valerius Meſſalla coſ. 151
M Bibulus collega cæſaris 3
M. Bibulus & Pollux in vno conuenium 3 M. Bibuli Edicta 3 M. Bibulus foro armis expulſus à cæſare 6 conſulatum vt tráſegerit cum cæſare ibidem in eum ioci & verſus ibidem
M Agrippæ ſeceſſus Mitylenas 67
M. Agrippæ patientia 50 Mitylenas ſe confert 50
M. Agrippa Iuliæ maritus 48
M. Agrippa ab Auguſto adoptatus 70 Agrippæ abdicatio 70
M. Agrippæ complura & egregia opera 37
M. Agrippa cæruleo vexillo donatus 35
M. Marcellos ad munera publica admotus 67
M. varroni cura comparandarum bibliothecarum data 14
M. Vltoris ædes 33
M. Antónius auus Claudii 114
M. Lepidus 32
M. Lepidus, hoſtis Auguſti, in ſenatum lectus 46
M. Lepidi diſſenſio Romæ 1 cæſarem ad ſocietatem inuitat ibidem
M. Æmilius Lepidus coſ. 66
M. Antonius conſul 25 M Antonii bella cum Auguſto 29 M. Antonius Auguſti conatibus obſiſtit 29 M. Antonii ſocietas Auguſto ſuſpecta 32 M. Antonius & L. frater Auguſto quid obiecerint 50 M. Antonii ad Auguſtum epiſtola 52 M. Antonio honores habiti à claudio 114
M. Craſſus 3 eius & aliorum conſpiratio ibidem Marci Craſſi & Cn. Pompeii inimicitiæ 5. reconciliatio ibid M. Craſſoſigna à Parthis adépta 67 à Tiberio recepta ibidem
M. Tullii Ciceronis & Antonii conſulatus 28
M. Silanus 92
M Lollius 69
M. Fauonius, Catonis æmulus 50
M. Clo Marcellus Cæſaris conatibus obſiſtit 8
M. Lepidus Mneſter 101
M. Egnatii coniuratio 33
M. Actorius Naſo 3
M. Petreius Pompeii in hiſpania legatus 10
M. Atius Balbus 28 genus Ibid.
M. Saluius Otho.
A i ſynopſin.
maria iuſſecta 160
margaritam ſexagies ns Seruiliæ mercatus cæſar 13 margaritas aceto liquefactas ſorbet caius 102 margaritarum vſus ademptus 13
de maritandis ordinibus lex 19
maritis è plebe proprii ordines aſſignati 49
maritima præcipuè ab auguſto frequentata in ſeceſſibus 52
Marmoream ſe relinquere, quã lateritiam accepiſſet *Auguſti de vrbe Roma dictum* 37
Martires diui na facta 27
Marſicum bellum 14
Marium omnino expers claudius 123 in mares libidinis pronæ Galba 137 mares caſtrari vetat, 184
Maſgabas 61
Maſinthas nobilis iuuenis 20 à cæſare aduerſus hiempſalem acerrimè defenditur ibid.
Maſſilia 117 Maſſiliæ obſidio 10
Maſſilienſes obſidione cincti 118 Maſſilienſes potius clauduut cæſari 10
mater à filio interfecta 140 matris concubitum appetit Nero 137
matresfamiliæ denudatę 51
mathematicis quàm infenſus Vitellius 157 mathematici vrbe pulſi à Tiberio 76 mathematici Italia excedere iuſſi 167
Matinianum malum 191
matrimoniorum crebra mutatio 19
matronæ in tumultu eliſæ 98 matronæ veſte bonis exuta 159 matronas proſtratæ pudicitiæ, à propinquis coerceri vult Tiberius 73 matrona circumtonſa in puerili habitu 44 matronæ à Proculo adulteratæ 59 matronæ ornamenta ſua rogo Cæſaris iniiciunt 26
matronale ius ac dignitas 76
Mauri & Syri pueri Auguſto probati 55
Mauſoleum 63 Mauſoleum cæſarum derepente patefactũ 177 de Mauſoleo vox exaudita Neronem ciens 146
Maximus Parthenii libertus, Domitiani interfector 189
mechanico præmium à Veſpaſiano oblatum 175
medici admoti morientibus, à Nerone, ad quos vſus 142 medicus manum ſſus 129 medicorum conſilio non ſequitur Tiberius 86
medicinam qui profiterentur, ciuitate donati à Cæſare 13
Mediolanum 33
megiſtanes 90
Meleager 78
Menas 53
Menecrates citharœdus 138
menſæ Auguſti 52
menſis appellatio à Cæſaris nomine 22 menſis Neroneus, de Aprilis 149 menſis Auguſti appellatio 62
Mero 77

meretrix Agrippinæ ſimillima 137
meritoria rheda 18
mercium peregrinarum portoria inſtituta 13
Meſſallina claudii vxor 117 Meſſallinæ cum Silio nuptiæ 122 Meſſallinæ flagitia & dedecora 121
Meſſallina Neronis 161
Meſſallina ſupplicio affecta 121 Meſſallinæ obitus 124
metallorum ius ciuitatibus multis à Tiberio ademptum 79
Pro Metallo, *oratio ſic inſcripta* 17
Metius Rufus Ægypto præfectus 183
Metius Pompoſianus 186 eius mors ibid.
Metius Pompoſianus 175
metopoſcopi prædictio de Titi imperio 178
militum licentia 173 milites in luctu defuncti Othonis vim ſibi inferūt 162 militis fidem primus Cæſarum præmio pigneratus claudius 114 militi multa impoſita à Galba 152 mili es non amplius commilitones ab AVguſto dicti 54 miles ſecretus à populo 43 militia domos ſenatorum ingredi prohibiti 120 miles libertinus 35 miles decollandi artifex 100 miles ferendæ opis gratia accurrit Neroni dum tragœdiam ludit 135 militum circa delicta vt ſe gereret Cæſar 19 milites fama hoſtilium copiarum perterritos, rem amplificando, confirmabat Cæſar 19 milites claſſiarij à Galba decimati 154 miles gladio ſe confodit ad pedes Othonis 161 militum Cæſaris diſciplina 19 miles gregarius ſpectaculo ludorum in XIIII ordinibus ſedens 31 milites quam diligeret Cæſar 19 miles prætorianus ob ſurreptum pauonem e viridario, capite punitus 83
militum Cæſaris virtus incredibilis 20 militum ſtudium erga Cæſarem 20 milites cæſaris commilitones appellati 19 milites aduerſo apud Dyrrachium prælio, pœnam depoſcentes vltro, conſolandos magis quàm puniendos habuit Cæſar 20 militum Cæſaris licentia 19 milites capite puniti 158 milites vnguentati bene pugnare poſſunt 19 milites Cæſaris culti 19 eorundem arma auro & argento polita 19 miles Latinè reſpondere iuſſus 87 militum quicquid vbique, ad certam ſtipendiorũ formulam adſtrictum ab AVguſto 45 militem vnde probaret Cæſar 19 milites à Cæſare Quirites appellati 20
rem militarem vt inſtituerit AVguſtus 34
circa dona militaria qualis fuerit AVguſtus 55
militia Caij 204
militia equeſtris à Claudio ordinata 110
militiæ imaginariæ genus 110
Miliarium aureum 159
Milo circumpoſitis armatis cauſam apud iudices dicit 9
miniſtri C. & Lucij in flumen præcipitati 50
Minois exemplum in quo ſecutus Tiberius 86
mirmillonem ferum rudibus batuentem confodit Caius 100 Mirmillonum armaturæ reſciſſæ 107
Mineruæ Quinquatria 183 collegium inſtitutum eidem ibid.
Mineruæ cultor Domitianus 189
miſcelli ludi 95
Miſſicius prætorianus 147
miſſilia rerum omnium populo ſparſa 131
Mithridates Aſiam vaſtat 2
Mithridates Magnus 11 Mithridates à Pompeio victus 5
μετριάζειν 143
Mitylenæ 67 Mitylenarum expugnatio 1
Mneſter pantominus quàm charus Caio 107 Mneſteris Pantomini tragœdia 108
moderatio Auguſti 34
mœchus caluus, de Cæſare dictum 25
mœnia vrbis promouere Oſtia tenus deſtinarat Nero 133
Mœſiacus exercitus 172
monetæ ſerui à cæſare præpoſiti 22
monopolium 87
mons Gebenna 7
montes Ceraunij 32
monumentum Iuliæ ictum fulmine 60 monumenti inſculptio 144 monumentum Capys 24
Morbonia 175
morbo quartanæ laborat cæſar 1
Moriendum eſſe *Auguſti dictum ad eos qui veniam orarent* 31
Mors Othonis minimè congruens vitæ 161
mortem nepotum patientius fert Auguſtus, quàm Iuliarum probrum 49 mortem leuiſſimum ſupplicium ducebat Tiberius 84 mortis genus repertum à Tiberio 84 mortis lentum genus aſpernatus Cæſar 26 mortem ſibi celerem optat ibid.
mos antiquus Romæ 5
Mucia Cn. Pompeij à Cæſare corrupta 15
mulæ partus 151
mulier grauiſſimis tormentis excruciata, de ſcelere patroni reticet 94 mulieris barbaræ ſpecies humana amplior 110 mulieres ante horam quintam venirent in theatrum non placuit auguſto 43 mulier omnium virorum, de cæſare dictũ 16 mulieres in ſpectaculis eniæ 135 muliebri veſte cæremonias publicas polluit Clodius 2
mulieribus ſexus athletarum ſpectaculo ſubmotus 41
Mulio cur vulgo dictus Veſpaſianus 170
muli tres, XXX miliibus nummûm empti 75
multitudo hominum Romæ 37
Mummia Achaica 151
Munatius Plancus 29
Munda 59
Mundenſe prælium 17
munus populo pronuntiat Cæſar in filiæ memoriam 8
munus gladiatorium 66
munus gladiatorium, in quo nullus occiſus 138
munera gladiatoria à C. Cæſare edita 95
munus gladiatorium 129 à Domitiano editum, ſæuitiæ plenum 127
munera quibus donatus eſt à Pompeia Tiberius 66
munificentia Cæſaris 3
Murenæ coniuratio 47
murrhinus calix 52
murus diſiectus Neapolim intranti Neroni 136
Mutinenſe bellum 29
ab Auguſto vt tranſactum 30
Mylæ 32

N

næniam carere 62
nanus adſtans menſæ Tiberii 84
Narbona 65
Narciſſus 170 Narciſſus, Claudio ab epiſtolis 122
Narciſſi imagines aureæ 165
natrix ſerpentis genus 92
Naulochus 32
nauis matris deûm Tiberino vado obhærens 64 nauis Alexandrina puluerem luctatoribus aulicis aduehens 145 nauis Alexādrina Domitiani appellens 153
nauale prœlium Romæ 42
nauigandi ſtudium in Auguſto 55
naumachia 12. 119. 132. 184
Neapolis 62. 134. 136
Neapoli primùm artem cantandi prodiit Nero 136
Neapolitanum certamen 114
Neapolitanorum reſp. 58
negotiatorum ratio habita ſub Auguſto 42 negotiatoribus certa lucra propoſita 127
nepotes ab Auguſto edocti literas, natare & alia 48
neptes vt inſtituerit Auguſtus 48
Nemauſenſes ſtatuas Tiberii ſubuerrunt 69
in Nemorenſi villa cæſaris 14
Nemorenſis rex 101
Neoptolemus tragœdus 108
Nero 122
Neronis genus, natiuitas, præſagia, & alia, *quæ vide ad ſynopſin.*
Neronis pater ex Antonia 129 vit deteſtabilis ibidem ab eo acta, perfidia,

dia, adulteria, inceſta 129 mors ibid.
Nero adſcitus in familiam claudiam 125
Nero, lingua ſabina quid ſignificet 64
Nero & Otho riuales 158 de Neronis adoptione claudij pœnitentia 126 Nero quidam apud Parthos, propter nomen vt exceptus 149 Neroni Inferiæ à Vitellio datæ 165 Neroni quid maximè Vitellium conciliauerit 163 Neronis liberalitates 155 Neronis nomen Othoni datum adulationis gratia 159
Neroniana camica 166
NERONIA, certamen quinquennale ſic dictum 132
Neroneus menſis 149
Neropolin, Romam nuncupare voluit Nero 149
Nerua Domitiani ſucceſſor 182
Neruæ forum 184
Neruloneſis menſarius 28
Nicanor 57
Nicomedes rex: Nicomedis cum Cæſare contubernium 14
Nicon, aſini nomen 60
Nicopolis apud Actium condita 33
Niobe cantata à Nerone 134
nando traiecit flumina cæſar 18 nandi peritia ſumma in cæſare 19
noctu ingredi aut egredi quare ſolitus Auguſtus 46
Nola 62 Nolæ templum Auguſti 77
Nomentana via 147
nominis error 99 per nominis errorem occiſus à plebe Heluius Cinna 26 nomina Romana à quibus noluerit claudius vſurpari 120
Nonæ 58
Nonius Niger quæſtor 5
Norbanus Flaccus coſ. 163
notæ Auguſti in ſcribendo 57 notis vtabatur Cæſar in epiſtolis 18
notæ in corpore Auguſti 54
nouellatio prohibita à Domitiano 184
Nouember menſis 39
Nouomcomum 9
Nuceria 162
nudæ puellæ in cœna miniſtrantes 77
Numidicus lapis 26
nummi à Caio ſparſi in plebem 102
nummus argenteus nota ſideris Capricorni 60
rei nummariæ copia Romæ 41
nummulario manus amputatæ 153
nuntios ſuos ſæpe præuenit Cæſar 18
nuptiæ prætorij viri cur diremptæ 53
Nurſini extorres oppido ſuo acti 30
nucibus ludere 55
Nymphidij Sabini mors 154
Nyſia filia Nicomedis 15

O.

obeliſcus 128
per obſcœna Caio ferrum adactum 109
obſidio Maſſiliæ 10
obſidium nouum genus exactum ab Auguſto 33
Oceani ſpolia à Caio relata 105
Ocellatæ ſorores, Veſtales virgines, corruptæ, & morte multatæ 185
ocellatis ludere 55
Octauia gens 27
Octauiorum duplex familia 27
Octauij in Thraciam exercitus 59
Octauio ara conſecrata 27
Octauius ædilis 36
Octauij ſomnium 58
Octauij auguſti patris, res geſtæ 27 mors 28 liberi ib. vxores ibid.
Octauia maior 28
Octauia minor 28
Octauia Marcello nupta, ad Pompeium tranſit 8
Octauiæ ſororis Auguſti mors 48
Octauia Claudij filia 121
Octauia Neronis vxor relegata 141 falſo crimine ſublata ib.
Octauius vicus 27
October menſis 39. 73
Odeum 184
oderint, dum probent, *dictum Tiberij* 83
oderint dum metuant, *Caij dictum* 100
OEdipus excæcatus, cantatus à Nerone 135
OEdipus tragœdia, *ſcriptum Cæſaris* 18
officia noua ab Auguſto excogitata 40
omen ſiniſtrum in melius vertit Cæſar 18
Oppius Sabinus conſularis oppreſſus 184
Oppius cuius libelli autor creditus 17
opera Auguſti ſub nomine alieno edita 57 opera à Claudio perfecta 117 operum publicorum cura 40 opera ſub C. Cæſare abſoluta 95
opima ſpolia 110
oraculum Paphiæ Veneris 179 oracula vrbi vicina diſiicere vult Auguſtus 84 oraculum Carmeli Dei in Iudæa 171
ab oratorum veterum cognitione Neronem auertit Seneca 148
oratio quæ Inſcribitur *pro Sardis* 17 orationes Q. Metelli 57 orationes Æmilij 57 orationes Cæſaris 17 oratio Neronis In Vindicem 146
in orcheſtra ſedere Germanorum legatis concedit Claudius 120 quibus id conceſſum 120 in orcheſtra conſidere legatis ſociarum liberarúmque gentium Romæ vetitum 43 in orcheſtra ſpectandi ius 39
Orcini qui dicti 39
ordines purgati 174
Oreſtes matricida cantatus à Nerone 134
ornamenta conſularia 119
Ortalus Q. Hortenſij oratoris nepos 99
oſcula quotidiana edicto prohibet Tiberius 75
oſculatur filium Cæſarem mater 4
oſtenta Auguſto oblata futuræ potentiæ 58 59. 60
oſtenta plurimùm mouent ſolitus Auguſtus 58
oſtentum Cæſari oblatum 10
oſtentorum quo Tiberius conſtantius inire prœlia ſolitus 71
oſtenta futuræ Tiberij potentiæ 69
oſtentum 58. 59
vide prodigium.
Oſtia 68
Oſtienſis portus 117
Oſtienſis prouincia 119
Oſtienſes à Claudio grauiter correpti 124
Othonis memoriæ inſcriptus lapis 165
ouationes Auguſti 54
Ouatio A. Plautio decreta 120

P

Paconius 84
pædagogi 43 pædagogi C. & Lucij in flumen præcipitati 50
Pætus Thraſeas 142
Palatinæ domus reſtitutio 47 Palatini ludi 108
Palatini atticaſis cella de cælo tacta 108
Palfurius Sura 187
Palilia 94
Pallas, Claudio à rationibus 122
Pallantis imagines anteæ 163
palmæ arbor 59
palma enata inter iuncturas lapidum 58
paludamentum Cæſar nando ſeruat 19
Pandatariam relegata Agrippina 81
panis genus ex herba confectum 20 panis fragminibus inſtratus à plebe Claudius in annona 117 panes & opſonia ex auro 102 panis inopia Romæ 109
Pannonia 33
Pannonicum bellum 67
Panſa opem fert D. Bruto obſeſſo 30 eiuſdem mors ibid.
Panſæ conſulatus 66
pantomimi relegari 133 pantomimorum ſeditiones 137
Papia Poppæa lex 119
Paſiphaë Minois vxor 150 Paſiphaen ligneo iuuencæ ſimulacro abditam taurus init 133
boni paſtoris tondere pecus non deglubere, Tiberij dictum 75
parcimonia Tiberij 75
PARENS PATRIAE, Inſcriptio Cæſaris columnæ 26
parentes ſupplicio filiorum intereſſe coacti 99
Paris hiſtrio 183 eius à Nerone occiſus 149

Paridis pantomimi diſcipulus 186 eius mors 186
Parrhaſij tabula 78
parricidæ bonis omnibus multati 13
parricidij reus 19
Parthenius Domitiani interfector 189
Parthis bellum inferre cogitat Cæſar 14 Parthos, niſi à rege, non poſſe vinci 23 Parthorum rex capillatus 177
Parthi Auguſto Armeniam vindicanti cedunt 34 Parthorum obſides primùm Romam miſſi 42 Parthorum legati 70
Pratauium 69
PATRIS PATRIAE nomen à Nerone recuſatum 131
paterfamilias canibus obiectus à Domitiano 185
patina Vitellij 166
patinarius dictus Vitellius 168
patriciorum potentiæ aſſertores maximi, Claudij 65
Paris bij Neroniani libertus 157
patronus ſeuerus & clemens Auguſtus 50
pauimenta teſſellata & ſectilia circumfert in expeditionibus Cæſar 14
Paullus & Plancus cenſores 116
Pacis templum 174
de pecuniis mutuis decretum Cæſaris 13 pecuniæ comparandæ modus 102
Pedia lex 129
pedes Claudij excalceandos ſibi petit Vitellius 163 pedibus agmen ſæpius anteibat Cæſar 18
percuſſores Cæſaris in tutoribus filij testamento nominati 25 percuſſores Cæſaris omnes male periere 26
perduellionis dies C. Rabirio dictus 4
peregrini in ſenatum allecti 25
maximi periculi res, in iocum verſa ab Auguſto 60
periculum Cæſaris à L. Caſſio 19 periculum ſummum Cæſaris, Alexandriæ 19
pertinacia Auguſti 56
peruigilium indictum 107
Perulia 31 capta ibid.
Peruſinum bellum 29
peſtilentia ſumma 141 Romæ 180
Petinam vxorem repetit Claudius 121
Petreius 21
Petro 169 eius pater qualis ibid.
Petronia Vitellij vxor 164
Petronianus Vitellij filius, captus altero oculo 164 eius mors 164
Phaon libertus 147
Phaontis codicilli 147
Pharmacuſa inſula 2
Pharſalicum prœlium 11
Pharſalica acies 9
Pharnaces Mithridatis filius 11 eius re geſtæ & clades ibid.
Phengite lapide parietes à Domitiano cur diſtincti 188
Philemo ſeruus Cæſaris à manu 21 eius mors 21
Philippi regis Macedonum interitus 103
Philippenſe bellum 29
Philoſophorum libertatem leniſſime tulit Veſpaſianus 174
à Philoſophia auerſus à matre Nero 148
Phœbe liberta ſuſpendio vitam finit 49 ſuper ea dictum Auguſti ibid.
Phyllis Domitiani nutrix 190
Picenum occupat Cæſar 10
pila 55
Pinarius eques Rom. ab Auguſto confodi iuſſus 36
à piratis captus Cæſar 21 iidem à Cæſare vi tractati ibid.
piſcator miſere tractatus à Tiberio 83
piſcina à Nerone inchoata 138
piſcis ad pedes Auguſti iacens 60
Piſo Germanici interfector 162
Piſo Frugi Licinianus 155 adoptatur à Galba ibid.
Piſoniana coniuratio 141
piſtor compedibus à Cæſare vinctus 14
Pitholai carmina in Cæſarem maledicentiſſima 22
Placentia 20
Plancus cenſor 116
Plato 101
plauſum ſibi à ſtantibus queritur Auguſtus 46
Plautia Vrgulanilla, Claudij vxor 121
Plautij Rufi coniuratio 33
in plebem violentiſſima Claudiorum familia 65
plebiſcitum Pompeij 8
ploſtra 176
Plotia rogatio 2
pocillo auiæ argenteo potare ſolitus Veſpaſianus 170
poëma Neronis 182
pœna theatralis 41 pœnæ facinorum auctæ à Cæſare 13 pœnam vltimam ſtatuere, quid 4
Pœni Sicilia expulſi 64
pœnitentia Auguſti 56 pœnitentia M. Craſſi 3
poeta igni crematus 99 poetæ obiectum, in tragœdia Agamemnonem probris laceſſiſſe 83 poetæ præſtantes & artifices Veſpaſiano coemti 175
Polemon rex Ponti 135
Polentina plebs 76
Pollux & Caſtor 3 Pollucis & Caſtoris ædes 71
Pollio Aſinius 17
Polybius Auguſti libertus 63
Polybius Claudio à ſtudiis 112
Polycratis regia 96
Polyphagus quidam Ægyptius 142
Pompeio exprobratio facta 15 Pompeij & Cæſaris neceſſitudo 8 Pompeij copias inuadit Cæſar 10 Pompeij liberos in Hiſpania vincit Cæſar 11 Pompeij ſtatuæ à Cæſare repoſitæ 22 Pompeij & Marci Craſſi inimicitiæ, reconciliatio 5 Pompeij plebiſcitum 8 Pompeij ſtatua tranſlata 58 Pompeius Pharſalico prælio fuſus 11 fugit Alexandriam 11 vbi occiſus ibid. Pompeij felicitatem in quo prædicat Cæſar 21
Pompeius Macer 18 ei ordinandæ bibliothecæ ab AVguſto demandantur ibid.
Pompeius quidam, eques Romanus 82
Pompeiana domus 69
Pompeiam repudiat Cæſar 21
Pompeia Cæſaris vxor 2. 21 genus 1 Cæſaris cum illa diuortium ibid.
Pompeia Sexti Pompeij ſoror 66
Pompeia adulterata per P. Clodium 2
Pomponius Flaccus 77
Pomptinas paludes ſiccare deſtinat Cæſar 14
pontis dedicatio 100 pontis ruina 33
pons Baianus 95
pontifex P. Scipio 65
pontificatus Auguſti 37
Pontificales ludi 43
Ponti regnum in prouinciæ formam redactum 133
Pontius Aquila 23 in eum Cæſaris indignatio ibid.
popinarum coercitio ædilibus adempta 124
Poppæa Sabina Neronis vxor 141 ictu calcis à Nerone ſublata 141 marito abducta 158
ad populum prouocatio 4 populi receſus 41 Pop. Rom. vnam ceruicem optat Caligula 100 populi beneficium 9
Porius eſſedarius 101
portenta ſomniorum Neronem terrentia 145 *vide* prodigia
porticus Liuiæ 57
portus operis ſumtuoſiſſimi 131
portus Iulius 31
Octauiæ ibid.
Caij & Lucij ibid.
Poſides Claudij libertus 111
Poſtuma Seruij Sulpitij à Cæſare corrupta 15
potare recuſans libertus, quantum iubebatur, occiſus 119
poteſtatem maiorem apud ſe quæſtor appellari paſſus, à Cæſare multatur 5
malè præcinctum puerum cauerent Sullæ de Cæſare dictum 14
Prædia Coſana 169
prædictio Cæſaris 4
præfectura prætorij ab equite Rom. ſemper adminiſtrari ſolita, antequam Titus eam ſuſciperet 179
præfectus alæ, de vi & rapinis reus 74

74
præfecti pro prætoribus conſtituti 22
præfectura morum à Cæſare recepta 22
præmia coniurationes detegentibus conſtituta 5
præmia delatorum Papiæ legis 131
Præneſte 52
Prænestina Fortuna 169
Præneſtinæ ſortes 84
præſagia de genitura Neronis 119 & 130
præſidibus prouinciarum propagatum imperium 34
prætextati 41
prætextæ liberorum à matronis flammis iniectæ ſuper rogo Cæſaris 16
prætor à Tiberio collaudatus, cur 75 prætoris caput à Nerone conſauciatum 137 prætorum numerus auctus 40 pro prætoribus præfecti conſtituti 22
decem prætoriis viris conſularia ornamenta tributa 22
prætoriani à Galba commoti 155
Praſinus agitator 135
Praſinæ factioni deditus Caius 107 & 108
prandia duo à Cæſare data 22
prandium mille menſis à Tiberio, populo datum 71
Priamus felix cur appellatus à Tiberio 84
Priapus, theſſera dari ſolita à Caio 108
primipilaris viri funus 76
principes Gallicorum, Hiſpaniarum & alij à Tiberio confiſcati 79
principatum Tito dari, dictum Titi 181
probrum Iuliarum quàm impatienter fert Auguſtus 49
proconſulibus certa pecunia conſtituta 40
Proculi mors ob adulteratas matronas 50
procuratores rapaciſſimi ad ampliora offi ia promoti à Veſpaſiano 175
Prodigia futuri Galbæ imperij 151 prodigia mortem Galbæ portendentia 156
Caio cædem portendentia 108 prodigiorum Romæ 58 prodigia Cæſari cædem denunciantia 24 Veſpaſiano imperium portendentia 171
Prodigium 155
vide oſtentum.
prœlium nauale apud Siciliam 64 Claudius Pulcher in eo ſuperatus ibid.
promercale 16
proſcriptio Romæ facta 4
proſcriptorum liberi ad honores admiſſi 13
prouinciæ exhauſtæ à Nerone 141 prouincias validiores ſuſcipit Auguſtus 44 prouincias cum Auguſto partitur Tiberius 71 prouinciarum præſidibus propagatum imperium 34 prouincias ornare 5 prouincias cum imperio prætura, vnde deducerentur 37
pſilocithariſtæ 183
Pſylli 52
Ptolomæi Ægypti regis bellum cum Cæſare 11
Ptolemæo ſex millia talentorum per Cæſarem ablata 16
Ptolemæus regis Iubæ filius 98
Ptolemæus rur à Caio percuſſus 101
P. Nigidius 59
P. Clodius 48. 65 Ciceronis inimicus 6
P. Clodij adulterium, reditum cum Pompeia Cæſaris vxore 2
P. Clodij cædes 8
P. Scipio pontifex 65
P. Dolabella Cæſaris legatus, & claſſem in Illyrico amittit 11
Publius Vitellius Germanici comes 162
Publij Sullæ & aliorum coniuratio 3 iidem ambitus condamnatus 1
P. Seruilius Iſauricus 48 eiuſdem filia Auguſti ſpon. ſa de [illegible]
publicani 6
pudicitiæ Cæſaris famam quid infecit 14
de pudicitia lex 39
pueri in vico citatis iumentis à Neronis patre obtritus. 129 puero capillus caneſcens. 155
puerulus coccinatus ante pedes Domitiani ſtans ſemper 183
pueræ *pro* puellæ 91
puellæ palatium Innocentes conteſtati ſolitæ 183
puellæ nudæ in cœna miniſtrantes 77
pugiles 41
pugillarium traditio, leniſſimum genus admonitionis Auguſti 40
Pugio titulus libelli 106
pugio quo ſe Otho confoderat Martidedicandus mittitur 165
pulchri & comati à Caio detrudari iuſſi 101
pulla oram turba 41
pullari 41
pulleiaceus 56
puluinar iuxta deos decerni ſibi paſſus Cæſar 22
Punicum bellum ſecundum 27
pupilli 119
Puteolanus ſinus 61
Pyiades hiſtrio vrbe & Italia quare ſubmotus 44
Pyrallis 101
Pyrrhus 64
Pyrrichæ 142
Pyrrichæ ſaltatores 12
pyro ſtrangulatus Druſus 131

Q.

quadrigariorum luſus veteri 133
quæſtio de ſicarijs habita 4
quæſtionis nomen genus 186
quæſtor Cæſar arreptus 7
quæſtor à Caio quomodo tractatus 98 quæſtor multatus quòd maiorem poteſtatem apud ſe compellari paſſus eſſet 5
quæſtorius vir ſenio motus 185
quartanæ morbo laborat Cæſar 1
quercus antiquæ oſtentum 171
Quinquatrium ſolennia 140
Quinquatria Mineruæ quotannis celebrata 18
quinquennale certamen 92
quinquennale certamen primus Romæ inſtituit Nero 1.3
quinquennales ludi 33 quinquennales ludi 47
Quirinus 79
Quintilius Varus 70 eius cædes *ibid.*
Q. Hatterius 74
Q. Eulogius 162
Q. Pedius heres Cæſaris 25
Q. Pompeius 2
Q. Hortenſius orator 79
Q. Curius Index coniurationis Catilinariæ 5
Q. Sulpicius camerinus coſ. 169
Q. Gallius prætor 36 eius mors ibid.
Q. Capenus 12
Q. Maximus 21
Q. Vitellius diui Auguſti quæſtor 162
Q. Catulu 4
Q. Catulus Capitolinus 150
Q. Catuli ſomnium 59

R.

Rabirius Poſtumus 116
radere capita in luctu etiam reginæ ſolitæ 90
ranæ ſilere iuſſæ 59
rapa in Veſpaſianum iacta 170
rapinæ Caij 102
rapinæ Neronis 139
rationes imperij à Tiberio inſtitutæ 94
rationarium imperij 36
ratenna 9
rauenna 35
rauennæ claſſis Auguſti 44
reatina rura 177
recenſus populi 15
regaliolus auis 24
regiones & vrbes in prouinciam redactæ à Veſpaſiano 171
regna pretio dat Cæſar 16
religione ſpreta, curiam introit Cæſar 14
religione nulla abinceptis abſterritus Cæſar 18
repe undarum conuicti ordine ſenatorio moti 15
reip. ſtatus à Cæſare ordinatus 12
reſp. triduum ſine ſumma poteſtate 98
de Rep. reddenda cogitat Augu-

ſtus 36
reipub. cauſa abſens reus fieri non poterat 7
Reſp. ſub Cæſare appellatio modò ſine corpore ac ſpecie 22
rerum actui xxx dies ab Auguſto accommodati 38
rerum actum diuiſum coniunxit Claudius 119
rete auratum Neronis 138
retiariorum tunicatorum dimicatio 100
reorum diuturnorum nomina abolita 38
reus peregrinitatis 115
reus precibus ereptus ab Auguſto 47
rei vt diſcrimine liberati 185
rex regum 90
regis nomen à Cæſare affectatum 23
reges in poteſtate deorum 2
regum ſanctitas 2
reges quotidiana officia Auguſto præſtantes 47
reges infeſtos vt repreſſerit Tiberius 76
Rhæticum bellum 67
Rhæticum vinum 55
rheda meritoria 58
Rhegium 31
rhetoribus Græcis & Latinis annua è fiſco primum conſtituta 175
Rhenus 7
Rhenus 35
Rhenus reſolutus 184
Rhianus 86
rhinoceros 42
Rhodanus flumen 7
Rhodi inſulæ amœnitas & ſalubritas 68
Rhodum ſeceſſit Cæſar 2
Rhodij 130
Rhodiorum magiſtratus euocati à Tiberio 75
Rhodiis libertas reddita 120
Rhodienſis hoſpes, vt tractatus à Tiberio 84
Rhœtia 33
rogatio Cæſaris 4
rogatio Plotia
rogatio Vatinia 9
Roma, Neropolis 149
Romæ incendium 141
Romæ incendium 180
Roma inundationibus & incendiis obnoxia 36 exculta ab Auguſto 37
Romæ deformitas ob veteta incendia & ruinas 173 cura Veſpaſiani de reſtituenda ea ibid.
Rubicon flumen 10 24
Rubria, virgo Veſtalis 137
rudiarij reuocati 66
Rufilla 51
Rufinus 22
Rufini C[illegible] lites & i[illegible] ludentis mors 141
Ruſcij Cæpionis legatum 185
Rutilij orationes 57

S

Sabinus T. Flauij Petronis filius 169
res ab eo geſtæ ibid. vxor, liberi ibid. mors ibid.
Sabinus Veſpaſiani frater 169
ſacerdotes vt à Claudio cooptati 119
ſacerdotum numerus, dignitas, & commoda aucta 38
ſacerdotij magiſteria 96
ſacrificium 60
In Sacra via ædes Cæſaris 14
ſacra polluta à P Clodio 2
ſacrarium Auguſti 28
ſacrificium Lauinatum 23
Salaria via 147
Salaſſi 33
Salinator 65
ſalinæ melle commiſtæ 163
Salluſtius Lucullus 186 mors ibid.
ſaltus Pyrenæus 7
Saluidienus Orfitus 142 eius mors ibid.
Saluidienus Rufus 49
Saluius Cocceianus 186
Saluius Liberalis 174
Saluius Otho 152
Saluia Titiſcena 51
Salutis augurium 38
ſalutationes promiſcuas admittebat Auguſtus 46
ſalutandi patres in Curia, Auguſti ratio 46
Salutio, cognomen cuiuſdam è Corneliorum genere 18
Samniticum bellum 162
Samus inſula 32
Pro Sardis, *oratio ſic inſcripta* 17
Sardiniam non adijt Auguſtus 44
In Sarmatas expeditio 184
Saturius Domitiani interfector 189
Saturni ædes 37
Saturnalia 51
Saturnalibus dies adiectus 95
Saxorum deuolutio 77
Scæuæ centurionis virtus 20
Scalæ anulariæ 52
Scapienſes 41
Scatinia lex 185
Scelerata caſtra 110
Scenici ludi 132
in Scipionem & Iubam egreditur Cæſar 18
Scipio à Cæſare victus in Africa 11
Scipionum nomen in Africa 18
Scriba quæſtorius relegatus à Claudio 124
Scribæ quæſtorij 186
Scribonia Auguſti vxor 48 cum ea diuortium, cur dimiſſa 50
Scribonius mathematicus 69
Scripta famoſa abolita à Domitiano 185
ſcurra ad ſupplicium tractus à Tiberio, 82
Scutarius quidam 49
Scythæ in amicitiam Auguſti pellecti 34
Scyphi duo Neronis 146
ſeculum Auguſtum 61
Seculares ludi 38. 118
ſedes aurea Cæſaris in curia & pro tribunali 22
ſeditio militum 32
ſeditio ciuilis Romæ 8
ſeditio in Illyrico & in Germania 73
Seianus 79 eius imagines 79 opprimitur 85
Seiani filia, Druſo deſponſata 121
Selena 98
Seleucus mathematicus 159
Seleucus rex 120
Seleucus grammaticus 82
ſellaria ſedes arcanarum libidinum 78
Semiramis 7
ſenatus legitimus bis in menſe actus 39
de triumphis ſenatus vbi conſuleretur 17
ſenatus Idibus Martiis agi prohibitus 26
ſenatus in Cæſarem decreta 7
acta ſenatus ne publicarentur 40
in ſenatum allecti peregrini 23
ſenatus recenſitus 174
ſenatum vniuerſum veneno necare decretum Neroni 145
ſenatus altercationibus triduo abſumptus 7
ſenatui maieſtas priſtina & poteſtas à Tiberio conceſſa 74
ſenatoribus annua ſalaria conſtituta 131
ſenatoribus licere oportet de Repub. loqui 46
ſenatorum numerus diminutus ab Auguſto 39
ſenatores duo in ſpectaculis eliſi 12
ſenatori latus clauus ademptus à Tiberio 76
ſenatores ſublaturus Nero ſi vixiſſet 142
ſenatores ex equitibus Romanis creati 40
ſenatorum inopia 79
ſenatorum cenſus ampliatus 48
ſenator relegatus à Claudio 124
ſenatorum liberi 40
ſenatores ad ferrum exhibiti 131
ſenatores xxxv necati 122
ſenatoris & equitis iurgium 174
ſenator diſcerptus 99
ſenatoribus primus ſubſelliorum ordo conſtitutus 43
Senatoriam dignitatem recuſantibus equeſtris etiam adempta 119
ſenatuſconſulta 25 41. 47. 49 79
Senecæ viſum de Nerone 130
Senecæ mors 141
Senones Romam occupant 106
Senonibus aurum datum 65 relatum Romam à Druſo ibid.
ſententias perrogandi mos Auguſti 40
ſententiam interpretatione leniſe 4
ſententias interrogandi conſuetudo 6
September menſis 39. 73 dictus Germanicus 93
September & October menſes, Germanici & Domitiani appellationem

nem ſumunt 188
ſepulchra vetuſtiſſima Capuæ diſiecta 24
ſepultura communis Antonij & Cleopatræ 31
ſeptimoniale ſacrum 184
Septizonium 178
Serapis 173
Serapidis ædes 172
Serpens draco in oblectamentis Tiberio 87
ſerpentis exuuiæ Neronis 130
gerta diſſecti viri à Caio 99
Sertorius 2
Seruilius Cæpio Iuliæ ſponſus, ſed repudiatus 6
Seruilius Iſauricus 1
Seruilij Iſaurici conſulatus 66
Seruilia M. Bruti Cæſari quàm dilecta 15 in eam collata beneficia ibid.
Seruilia Nalo 129
Seruiliani horti 146
Ser. Galba 150
Ser. Galbæ nepos in Iuliam cæſarem conſpirat 150
Seruius Tullius 17
Ser. Sulpicius conſul coſ. 9
in ſeruos ab Auguſto quid cautum 41
Seruorum certus numerus dominis indictus 145
ſeruus Auguſti prælucens exanimatus 37
ſerui 35
ſeruorum xx. M. manu miſſa, & ad remum data 31
ſeruis nomina Magonis & annibalis indita 186
ſeruo alieno quæ ſe iunxiſſet, ancilla habebitur 174
ſeruus Æmilij Paulli 32
ſeruitia immenſo pretio comparat Cæſar 14
Seſtius Gallus 77
ſexagenarios generare non poſſe 119
Sexti Pompeij cum Auguſto bellum 29
S. Pompeius victus 31
S.Pompeij fuga 32
S.Pompeius coſ. 62
S.Appuleius coſ. 62
Sextilia L. Vitellij vxor 163
Sextilis menſis 38
Sibyllini libri 38
ſicariorum numero habiti à cæſare 4
de ſicariis quæſtio habita 4
Sicambri in Galliam traducti 33
in Sicilia M. Agrippæ victoria 35
Sicilienſis pugna 60
Sicula victoria feriis celebrari prohibita 96
Siculum bellum 29
ſigilla Auguſti 45
ſigna militaria Craſſo & Antonio adempta 34 reſtituta ibid.
ſigna ſtudioſè comparat Cæſar 14
Silanus 97
Silanus Claudij gener 119
Silani filius 112
Siluius 51
ſimulacro D. Iulij abreptus Antonius iuuenis, interemptus 32
ſimulacra Cæſaris iuxta deos 22
ſimulacra à Nerone conflata, à Galba reſtituta 139
ſimulacra pretioſiſſima vnde mercatus Auguſtus 47
ſimultas Auguſti cum Fuluia 48
ſimultates Cæſaris quales fuerint 21
ſimus pro ſumus 56
Sinueſſani 164
ſobrius vnus Cæſar ad euertendam remp. accedit 26
ſodales Auguſtales 112
ſoleæ mularum argenteæ 158
ſomnia non neglexit Auguſtus 57 ſomnia Auguſti 57
ſomnium Cæſaris 2
ſomnium Domitiani 189. 191 Q. Catuli 59 Galbæ 151 & 156 Senecæ 130 Atiæ 58 Octauij 58 Veſpaſiani 171 Cæſaris & Calpurniæ 24 *vide* viſum.
ſortes Antiatinæ 108
ſpadonum pretia 184
Spartaci reliquiæ deletæ 27
ſpectacula edita à Cæſare 12 Auguſto 42 Claudio 118 Nerone 131
ſpectaculi genus inauditum 93
ad ſpectacula Romæ aduenarum multitudo 12
in ſpectaculis multi exanimati Romæ 12
ſpectandi mos correctus 43
Sphærus 57
Sphinx, ſigillum Auguſti 45
ſpinitiæ 78.94
Spicillus mirmillo 138 & 146
ſponſas habendi tempus coarctatum 39
ſportula 118
ſportulæ publicæ ſublatæ à Domitiano 184
Sporus 137
Spurinna haruſpex 14
ſtadium 184
Statilia Meſſalina Neronis vxor 141
Statilius Corninus 113
Statilius Capella 170
Statilius Taurus 37
ſtationes militum per Italiam 76
ſtatuæ L. Sullæ & Pompeij à Cæſare repoſitæ 22
ſtatuæ Bruti inſcriptio facta 23 Auguſti 51
ſtatua Muſæ poſita 47
ſtatuæ argenteæ ab Auguſto conflatæ 45
ſtatuæ à Caio ſubuerſæ 101
ſtatua Cæſaris inter reges 22
ſtatuæ Cæſaris corona laurea impoſita 23
ſtatuæ & imagines hieronicarum 136
ſtatuæ Neronis repoſitæ 160
ſtatuæ Auguſti caput demtum 82
ſtella crinita 127.141 & 177
ſtella crinita in morte Cæſaris 26
ſtella quæ ſimulacro Cæſaris additur 26
Stellates campus 6
Stephanio togatarius 44
Stephanus Domitillæ procurator 189 Domitiani interfector ibid.
ſtipem ex voto pro ſalute Auguſti iacere ſoliti omnes ordines in lacum Curtij 47
ſtipem quotannis emendicare ſolitus Auguſtus 59
ſtipendia legionibus in perpetuum duplicata 8
Stœchades inſulæ 117
Strabo Cæſar 17
ſtrena Kal. Ianuariis Auguſto data 47
ſtrenæ edictæ à Caio 104
ſtrenarum commercium 75
ſubmergendi mos 50
in Subura ædes Cæſaris 14
Sueui in Galliam traducti 33
ſuffragia populo tenuit reddere C. Cæſar 94
Suggeſtus Cæſaris in orcheſtra 32
Sullæ dictum de Cæſare 1
Sulla neſciit literas 22 dictaturam depoſuit ibid.
Sulla Marij tropæa diſiicit 4
Sullæ mors 1
Sulla mathematicus 108
Sulpitius 112
Sulpitius Flauius 125
ſumtibus modus adhibitus 133
ſumtuaria lex 13. 39
ſupellex Auguſti 52
ſupplicationes cæſari impetratæ 7
ſupplicium non ſumtum introeunti vrbem Auguſto 47
Surrentum 49
Syracuſæ, locus ſic dictus Auguſto 52
Syri pueri & Mauri Auguſto probati 55

T

tabulæ veterum ærarij debitorum exuſtæ 38
tabularum ærearum tria millia reſtituenda ſuſcipit Veſpaſianus 173
Talaſius 91
tali aurei in Aponi fontem iacti 69
talis ludere 55
Tanuſij Gemini hiſtoria 5
Taricheæ vrbs 178
Tarquinius Priſcus 27
Tarracon 55
taurus Paſiphaën ligneo iuuencæ ſimulacro abditam iniit 132
Taurus bis conſul & triumphalis vir 141
τεχνίφυον, 52
Telephi coniuratio 53
temeritas Cæſaris 18 in duce periculoſa 33
tempeſtas mari maxima 32
templum herculis 2
templum Veneris Erycinæ 110
templa Cæſari decreta 22

templa expilata à Cæſare 16 à Vitellio, 164
templa Romæ & Auguſti 45
templum Apollinis Palatini 35
templum Flauiæ gentis 184
de cœlo tactum, 189
Tedius Afer 56
Terentia Mæcenatis vxor 50
Terentilla 51
Terpnus citharœdus 134 176
terræ motus 134
terra omnium parens 3
Terracina 77
Tertia Seruiliæ filia 15
Tertulla M. Craſſi à Cæſare corrupta 15
Tertulla 51
Tertulla Veſpaſiani auia 169
teſſeræ 41
teſſeræ nummariæ duplicatæ 41
teſtamentum Cæſaris 25 Antonij 32
Auguſti 63
Liuiæ 152
Tiberij, 88
in teſtamentis cautio adhibita 133
falſum teſtamentum 39
ex teſtamento ignoti quicquam capere non ſuſtinuit Auguſtus 50
teſtamenta patrum familiarum 47
teſtamentorum licentia 46
teſtamenta irrita facta. 101
teſtæ 134
Tetrinius latro 100
De Teutonis C. Marij tropæa 5
thalamegus 16
Thallo crura effracta, 50
theatrum Cornelij Balbi 57
Marcelli 37 43
theatralis pœna 41
thecæ calamariæ aut graphiariæ 123
Theodorus Gadareus 85
Theogenes mathematicus 60
Thermus prætor 1
Theſſali equites 18
Theſſali 67
Theſſalus vir de futura victoria Auguſto nuntiat 60
Thoranius 51
Thraſyllus mathematicus 61 84
Thracum armatura 180
Thraces fuſi 58
Thraces corporis cuſtodes Germanis præpoſiti à Caio 107
Thraſypolis Thrax 76
THVRINVS Auguſti cognomen 28
Thurinus pagus 27
Thyatireni 67
Tiberius 48
Tiberij Cæſaris genus 65
Cætera in Synopſi.
Tiberij immenſæ opes vno anno abſumptæ à Caio 102
Tiberius C. Cæſaris frater, ab eo adoptatus 93
Tiberius Druſi filius ex adulterio conceptus 84
Tiberius, Druſi, hæres Tiberij 88
Tiberij dictum de futuro Galbæ imperio 151
Tiberio marmoreus arcus peractus à Claudio 114
Tiberij Cæſaris acta 190
Tiberij C. fratris, mors 97
Tiberio ſpiranti adhuc anulus detractus 91 Tiberij mors ibid.
Tiberius Alexander Ægypti præfectus 171
Tiberiana ſcorta 163
Tiberis alueus, laxatus, & repurgatus 37
Tibur 51
Tigillinus 155
Tigrani regnum Armeniæ reſtitutum 67
tigris 42
Tiridatis Romam introitus 152
in Tiridatem à Nerone collata 138
tirones exercendos vt curarit Cæſar, 8
Titurius Cæſaris legatus 7
Tituriana clades 19
Titus Tatius 64
Titus Labienus 94
Titus Flauius Petro 169
Titus Flauius Veſpaſianus pater 169
T. Flauius Veſpaſianus filius 178
Vide in ſynopſi.
Titi filia 191
T. Vinius legatus 155 Galbæ amiciſſimus ibid.
T. Vinius 164 T. Vinius Philopœmen 36
T. Liuius 115
Titi Liuij ſcripta aboleri vult Caius 108
T. Cæſonius Priſcus 75
T. Domitius 32
togæ Auguſti 52
toga virilis 40
Toloſa 168
tonitrua expaueſcit Auguſtus 57
Caius 106
toreumata ſtudioſe comparat Cæſar 14
Torquati cognomen 42
Torquato torquis ademptus à Caio 101
totus Auguſti 52
tragœdiæ cantatæ à Nerone perſonato 134
Tralliani 67
Tranſalpina Gallia 9
Tranſitoria, domus Neronis 138
Tranſpadani 3
tranſuectio equitum 40
Trebiani 74
tribuni plebis pro Cæſare intercedentes 9 vrbe pulſi 10 à Cæſare poteſtate priuati 23
tribuni ærarij à Cæſare ſublati 13
tribunatus L. Saturnini ſedit oſus 4
tribunitia poteſtas à Sulla diminuta 2
tribunitia comitia 40
tribunitiam poteſtatem perpetuam recipit Auguſtus 56
tribunitia poteſtas in quinquennium Tiberio data 67 in alterum quinquennium
tricliniis duobus conuiuari per prouincias ſolitus Cæſar 14
triremes Romam à Caio deuectæ terreſtri itinere 105
tritici modius centum denariis venditus 152
triumphi 40
triumphorum inſignia quò illata 57
triumphus Tiberij 67
triumphi Cæſaris 18
triumphus Cæſaris Africanus 19
triumphum dimiſit Cæſar, ne conſulatu excluderetur 5
triumphus à Tiberio dilatus 79
triumphus iniuſſu populi actus 65
triumphus Alexandrinus 41
triumphi curules Auguſti 44
triumphus Tiberij 71
triumphalea viro, donis non impertitus Auguſtus 55
triumphalia ornamenta 40 & 119 & 133
Triumuiratus Auguſti 56
Troiæ luſus 118
Troiæ ludus frequenter editus ab Auguſto 42
Troiam ludunt pueri Romæ 82
Troiæ decurſio 95
Troiani Circenſes 66
tropæa C. Marij 5
Tuſcus nutricis Neronis filius relegatus 141
turris Phari terræ motu collapſa 88
tutor, cruce affectus 153
Tyrij coloris, vſus interdictus 130
τυῤῥηνικῶν xx libri à Claudio conſcripti 126

V

vacerroſus 56
Valerius Catullus 21
Valerius Meſſalla 47
Valeria Meſſallina, Claudij vxor 121
vallares coronæ 55
Vapide ſeſe habere 56
Varonilla virgo Veſtalis 185
Varronis Murenæ coniuratio 53
Varronis Murenæ conſpiratio 67
vaticinium Cæſaris de ſtatu Romæ poſt ſe futuro 36
vaticinationes vt eluſerit Cæſar 18
vaticinatio ſuper equo Cæſ. 19
Vaticinium Sullæ de Iulio Cæſare 1
Vatinia lex 6
Vatinia rogatio 9
Vectigalia grauiora à Nerone abolita aut minuta 131
vectigalia noua Caij 103
publicis vectigalibus ſerui à Cæſare præpoſiti 22
vectigalium ius ademtum ciuitatibus 79
Vectis inſula 170
vehicula per vias diſpoſita 45
Velitræ 27 28. 57
venatio 130
venationes à Cæſare editæ 3
venenorum arca 106
venefica à Nerone verberatur 139
Veneta

Venera factio 166
Veneris Paphiæ oraculum 179
Venerei loci à Tiberio inſtituti 78
verſus ab Auguſto compoſiti ex tempore 61 verſus Græci, Homerici & aliorum 72. 110. 142. 146. 157. 176. 177. 188 190 verſus Latini 91 incerti autoris 51 verſus Virgilij 185 in Bibuli & Cæſaris conſulatum 6 in Tiberium ſcripti 82
Veranius Flaccus 56
vernaculis infenſiſſimus Vitellius 167
Veſeui montis conflagratio 180
Veſpaſianus, *vide* T. Titus Flauius Veſpaſianus.
Veſpaſius Pollio 169
Veſpaſia Polla Sabini vxor 169 eius ortus & genus ibid.
Veſpaſiæ locus 169
Veſpaſiorum monumenta 169
Veſtis Auguſti 52
veſtem nullam bis induit Nero 128
veſtitum priſtinum reducere vult Auguſtus 41
Veſtales virgines 38 43 63. 65 88. 132. 185
Veſtali Virgini vis illata à Nerone 157
vexillo cæruleo donatus M. Agrippa 55
viatores 120
victoriarum ſupra centum & ſexaginta millia 93
vicona 165
viginti viri 28
villa Cæſaris in Nemorenſi 14
vindex 155
vindicis literæ 153
vindicis mors 154
vinde rei 33
vindelicum bellum 67
vinicius 51
viniciana coniuratio 41
viui caritas Romæ 41
vinum è tabernis ſolitus petere Claudius 115
vinea ſuccidi iubet Domit. 184
vir omnium mulierum, *de Cæſare dictum* 16
virgilij ſcripta & imagines abolere vult Caius 101
virgilij verſus 104. *vide verſus*
virgines ſtadio curſu certantes 183
virgines prius vitiatæ à carnifice, dein ſtrangulatæ 84
virgines denudatæ 51
virgines Veſtales, *vide* Veſtales
virginis vaticinatio 155
virginem ſtrangulari nefas 84
viriatinum bellum 130
virtus incredibilis militum cæſaris 20
virtus animi & conſtantia Cæſaris 19
viſum Senecæ de Nerone 130 *vide ſomnium*
quem vitæ finem ſibi optarit cæſar 26
Vitelliorum origo 162
vitellij clades, mors, 173
vitellij filia ſplendidiſſimè maritata
vitelliæ matris mors 167
vitellia pro numine culta 162
vitellia via 162
vituli marini pellis, cur ab Auguſto circumferri ſolita 57
vlyſſes ſtolatus Liuia 96
vmbris inquietati hortorum cuſtodes 209
vmbriam occupat Cæſar 10
vnguento fragrans increpitus 173
vologeſus Parthorum rex 172
eius ad ſenatum legati 149 de colenda Neronis memoria ſumma cura ibid.
vomicæ tres Auguſti 49
vonon. Parthorum rex, perfidè oceſus à Tiberio 79
vota pro ſalute ſua facta exigit Caius 99
vota in proximum luſtrum ſuſcipi ſolita 60
vota pro ſuperſtite Auguſto facta 47
vota ſuſcepta ad columnam cæſaris 26
vocis conſeruandæ cura in Nerone 134. 136
vrbes ab Auguſto libertate priuatæ: ære alieno laborantes, leuatæ: terræ motu ſubuerſæ denuo conditæ, Latinitate donatæ 44
vrbis cura ſolicitiſſimè acta à Claudio 117
vrbis frequentiæ vt proſpexerit Cæſar 13
vrbes variæ à Cæſare exornatæ 8
vrbs Roma ab Auguſto exculta 36
vtribus inflatis flumen traiicere 18
vtricularius 149
vulnus vnum lethale Cæſari inflictum 25
vulnera viginti tria Cæſari inflicta 25
vulpes pilum mutat non mores 175
vultures duodecim Romulo & Auguſto oblati 60
vxorem intactam & virginem dimiſit Auguſtus 48
vxores liberorum quærendorum cauſa quas & quot vellet, ducere, legem ferri iuſſerat Cæſar 16
vxor in ſtupro generi comperta & dimiſſa 76
vxores interuiſere legatis Romanis interdictum 34

X

Xerxem æmulatur Thraſyllus 91
Xyſticorum certationes 43

Z

Zeno 80
Zona aureorum plena ſe circundat Vitellius 168

FINIS.

Nunnulla reſtituenda in contextu: quorum pleraque ex manuſcriptis.

Pag. 2. *lin.* 21. *ſcribe Roſtris.* Et *in* am 7. 20 *propagaretur.* 8. 5 *quandoque* 9. 13 *ſed obſtinatius* ... 15 35 dele *es* ante *numum* 26 10 *MSS. inquirebat* pro *requirebat* 32. 1 *pane* 46. 10 *& quidem ſedentes* 11 *ſingulis valedixit* at 53. 9 *MSS. frequentiſſimè* 101. 12 *reſp. poſſent* 104. 15 *Olciphoro* 106. 36 *transfm. certe ſibi ſ.* 114. 18 *annuos* 126. 33 *Etiam de* 117. 6. *tat in neque* 130. 14 *præfectus vrb.* 137 6 *attrectauerat.* 148 155. 36 *equites Rom.* 162. 19 *tumultum ita* 173. 1 *ingredi* 32 *impoſuiſſe* 178 36 *Tertullam* 184. 1 *ederetque* 3 *ſpectacula muneris.*

ISAACI CASAVBONI IN C. SVETONI TRANQVILLI DE XII. CÆSARIBVS LIBROS VIII.

ANIMADVERSIONES.

ISAACI CASAVBONI IN C. SVETONI TRANQVILLI DE XII. CÆSARIBVS LIBRVM I.

ANIMADVERSIONES.

Pagina Prima.

C. Svetoni Tranqvilli de XII. Cæsaribvs liber I.) Scripti codices, paullo ſaltem melioris notæ, omnes iſtud opus in libros tribuunt. Prima quoque editio ante annos centum viginti quinque Romę cuſa, recens tum inuenta arte typographica, etſi in ſingulorum librorum fronte, de ęo admonere neglexit, operis tamen totius initio ſingularum partium rubricas deſcribens, & libros appellat, & cum manu exaratis conſentit. Is liber plurimum nos iuuit in recenſendo hoc præſtantiſſimo ſcriptore: multa enim in poſterioribus editionibus mutata in deterius, accurata eius collatione & deprehendimus & reſtituimus. Atque hoc ferè ſolum nobis ad manum erat ſubſidium, quando primum ad rem aggrediebamur: poſtea acceſſerunt alia adminicula amicorum beneficio. Petrus Pithoeus I. C. clariſſimus, qui fugientes Gallia Muſas moratur cum paucis, miſit ad me codicem ſuum, in cuius ora diligentiſſimè erudita manu ipſius adſcriptæ erant lectionum diſcrepantiæ, quas olim, editionem Roberti Stephani cum vetuſtiſſimo, vt aiebat, & integerrimo exemplari contendens, obſeruauerat. Fecit idem & Hieronymus quoque Groſlotius Liſlæus, nobiliſſimus doctiſſimuſque vir: contulit inquam vel cum iiſdem vel cum aliis non multum diſcrepantibus libris vulgatas editiones: & διαφόρους γραφὰς ſua manu curatè deſcriptas ad me miſit. Multum hîc eruditiſſimorum hominum labor noſtrum laborem leuauit: aliquanto tamen amplius codex membraneus elegantiſſimus, cuius copiam nobis fecit humaniſſimus doctiſſimúſque amicus noſter Iohannes Maneſſerius. Ex eius potiſſimùm codicis fide concinnata nobis hæc editio eſt. Olim id exemplar Viterbij decem ipſis annis priuſquam Romæ prima editio in lucem prodiret, deſcripſerat adoleſcens quidam, nec ineruditus, &, quod res arguit, φιλομαθής: cuius in fine li-

bri extat hoc de ſe elogium: *Ego*(nomen erat deletum, ſic vt legi nullomodo poſſet)*Peruſini aeris, fugiens intemperiem, recreandi animi gratia ſimul & noui ali quid cognoſcendi, tranſcripſi in ciuitate Viterbij, in proprijs ædibus, annũ agens ætatis* XXVIII. *die* XXII. *Septembris.* MCCCCLX. Quæ propterea libuit adſcribere, vt aliquam gratiam manibus illius referrem, cuius φιλοπονίᾳ plurimum ſumus adiuti. Non enim eas ſolùm emendationes quas clariſſimus Torrentius in ſuis codd. inuentas annotauit, omnes, paucis exceptis, in eo libro inuenimus: ſed alias inſuper quam plurimas, quarum neque ipſe neque Pulmannus mentionem vllam fecerant. Non dubitauimus autem hoc opus noua diuiſione in libros octo ſecare: cùm vulgò ſingulæ vitæ pro ſingulis libris cenſeantur, etiam in chirographis iis quos ſequuti fere vbique ſumus. Sed cùm apud Suidam legiſſemus octo libris conſtare Suetonij iſtud πόνημα non duodecim: percuſſit, è veſtigio animum deformis illa quæ in vulgata diuiſione ſpectatur voluminum inæqualitas: nam poſteriorum ſex librorum ea breuitas erat, vt cum aliquo è prioribus collati, cuncti vix ei mole ſua pares eſſent, non multum certè ſuperarent. Hoc igitur cùm animaduertiſſemus, non diu quærendum nobis fuit quomodo inſtitui reſtituique partitio illa legitima ac vera deberet. Res enim ipſa, μονονουχὶ φωνὴν ἀφιεῖσα, eam lectionem nobis indicabat, atque adeo dictabat, quam tibi nunc, lector candide, noſtra hæc editio exhibet. Quare enim Græcum illum magiſtrum rectè præeuntem non ſequerer? præſertim qui & antiquior longè, &, vt puto, omnibus iis doctior eſſet, quorum manu deſcripti hodie Tranquilli codd. extant.

1 IVLIVS CÆSAR DIVVS ANNVM AGENS XVI *patrem amiſit.*) A codice Viterbienſi eſt hoc principium: ita enim diſertè in eo ſcriptum eſt: vt ego arbitror, optimè. Nam quod perſuaſerunt ſibi aliiſque doctiſſimi viri, deeſſe multa initio huius libri, eſſéque μῦθον ἀκέφαλον, falluntur, meo iudicio, vehementer. Duæ rationes dumtaxat illos vt ita pronuntiarent impulêre: primùm, quod veriſimile non ſit, Suetonium, qui aliorum principum originem & proſapiam tanta diligentia à ſtirpe prima ſolet repetere, de Iulia omnium nobiliſſima gente tacuiſſe: deinde quod in Vaticano, vt aiunt, aliiſque codd. initium hoc ita ſcriptum reperiatur, *Annum agens* XVI. *patrem amiſit*, non vt in vulgatis *Annum agnes Cæſar* XVI. *p. a.* Hæc verò ratio nullius planè momenti eſt: cùm ne ferri quidem illo loco vox *Cæſar* poſſit, ſi noſtri codicis auctoritatem ſequimur. Enimuerò ita accidit. Singulorum Tranquilli librorum duæ ſunt inſcriptiones: altera quæ totius operis argumentum & libri numerum indicat: altera, quæ proprium cuiuſque partus ſubiectum: puta, D. *Iulius Cæſar*. vel, vt in aliis ſcribitur, *De Iulio Cæſare*. Cùm igitur hæc verba leuiter mutata, initio huius libri bis poni debuiſſent, incuria librariorum factum vt ſemel tantùm ſcriberentur. Ex eo fonte manauit diuersè peccantium error: quibuſdam alterum tantum indicem præſcribentibus: pleriſque de ſerie contextus eadem verba auferentibus. Illo modo peccatum eſt in editione veteri Lugdunenſi anni M. D. VIII. Deeſt enim ibi poſterior pars inſcriptionis: contextus autem ſic incipit. *Diuus Iulius Cæſar annum agens* XVI. *p. a.* plerique omnes tamen altero potius modo peccarunt. Ita extitit liber ἀκέφαλος: cui primi nos ex optimo illo codice caput ſuum reſtituimus. At, inquies, altum iſtud de Iulii origine ſilentium nónne ſatis certum damni accepti argumentum eſt? Non eſt, me iudice: id enim propterea fieri potuiſſe cenſeo, quòd iam antè in ſcripto-

eo quo

eo quo ſtemmata aliquot illuſtrium gentium Romanarum deſcripſerat, affatim de gente Iulia ſcripſiſſet, cúmque locum dedolaſſet ac perpoliſſet: vt cauſa non fuerit cur hîc iterum eadem repeteret. Eius libri ſaltem index ſupereſt hodie nobis in collectaneis Suidæ, cuius nos verba ſuo loco recenſuimus. Dici & illud non ineptè poteſt: Cæſarem in dedicanda Veneris Genitricis æde, ſtemma ſuum in parte aliqua eius ædis, ſicut ab aliis fieri ſolitum in atriis domorum ſuarum, publicaſſe: vt de origine eius gentis nemini eſſe poſſet vel ignotum vel dubium. Quare etiam accuratiſſimus ſcriptor Plutarchus vitam illius deſcripturus, non aliunde initium duxit, quàm vnde & Suetonius: Τὴν Κίννα, inquit ille, τοῦ μοναρχήσαντος θυγατέρα Κορνηλίαν, ὡς ἐπεκράτησε Σύλλας, οὔτε ἐλπίσιν οὔτε φόβῳ δυνηθεὶς ἀποσπάσαι Καίσαρος, ἐδήμευσε τὴν φερνὴν αὐτῆς. Mirum qui Suetonii libros mutilos eſſe tanto opere contendunt, non & de Plutarchi codd. idem pronunciaſſe. Poterant ſanè de eadem fidelia duos parietes dealbare: non enim ficus ficui ſimilior quam ſunt iſta inter ſe principia. Nec diſſimile eſt illud librorum Arriani de Alexandro principium. Λέγεται Φίλιππος τελευτῆσαι ἐπὶ ἄρχοντος Πυθοδήμου Ἀθήνῃσι. Quin potius ſtatuimus omiſſam auctori gentis enarrationē, cuius nobilitas & nota erat & extra controuerſiam: aut, ſi ita malumus, cùm ſibi, alio loco, tum aliis expoſitæ: eundē cæterorum principum gentes enucleaſſe, vt minus notas, & propter diuerſitatem tradentium incertas atque controuerſas. De iis & quæſiuit ipſe diligenter, & quid eſſet ſui iudicii fecit nos vt ſciremus.

Annum agens XVI.) Coss. L. Cornelio Cinna IIII. Cn. Papyrio Carbone II. Natus enim Cæſar C. Mario VI. & L. Valerio Flacco Coss. A. V. C. DCLIV.

2 *Patrem amiſit.*) C. Iulium Cæſarem, de cuius repentino obitu dum matutino calciatur, Plinius lib. VII. cap. LIII. Falſum eſt quod Græci aiunt Cæſarem dictatorem à cæſo matris ſuæ vtero cognomen inueniſſe. Legere id memini apud Cedrenum, Suidam, & in Etymologico magno atque alibi. Decepti ſunt, quòd putarent primum hunc in ea gente Cæſaris cognomen habuiſſe: id verò falſiſſimum eſſe ſciunt & qui nondum ære lauantur. Verùm id genus ſcriptores ignorantiâ peccare Romanarum rerum, non miror. illam Heſychii doctiſſimi Græcorum criticorum notam ſæpe miratus ſum. Καίσαρες. ...μφάλαιαι. an dicemus vocem veteris Græciæ eſſe καίσαρα? an fallitur ille in vocis Latinæ *caſaries* interpretatione? Poteſt & Syriaca vox eſſe vt aliæ multæ in eo auctore. nam in Targum Ionathanis כסירא extat notione affini pro ſcuto vel clypeo. Et fortaſſe inde eſt quod Punica lingua elephas *caſar* dicebatur, quaſi tutamen & præſidium legionum. Nam Pœnorum idioma è Syriaco tractum eſt vel Plauti Pænulus fidem abundè faceret, ſi aliunde id notum non eſſet.

Sequentibúſque Coss.) Accipe ἁπλῶς, pro, ſequenti anno: nam leue eſt quòd docti quidam etiam hæc verba in argumentum defecti codicis trahunt.

3 *Flamen Dialis deſtinatus.*) Velleius Paterculus, *Caſar in Cotta conſularis locum pane puer à Mario Cinnáque Flamen Dialis creatus, victoria Sulla qui omnia ab iis acta fecerat irrita, amiſit id ſacerdotium.* Non diſſimulo Plutarchi lapſum in hac hiſtoria: ſic enim narrat, quaſi Sulla poſt reditū in vrbem ſuum Cæſari in comitiis ſe ferens aduerſariū, ne ſuffragiis populi id ſacerdotium obtineret effeciſſet. μᾶλλον ait, τῇ ἱερωσύνῃ ἐς τὸν δῆμον προσῆλθεν, ὅτε πάνυ μειράκιον ὤν. ταύτης δὲ ἐκπεσεῖν αὐτὸν ὑπεναντιωθεὶς Σύλλας παρεσκεύασε. nō igitur obtinuit quod ambibat Cæ-

cerdotium Cæſar, nec creatus eſt flamen Dialis, quod Velleius & Suetonius aiunt. Sed verius eſt falli ſcriptorem Græcũ, cùm in hoc tum in tẽporis ratione.

4 *Prætextato deſponſata fuerat.*) Codex Viterb. & vetus Rom. *diſponſata*. e pro i, vt in lapidum inſcriptionibus antiquis ſæpe: contrà *deiudicare, deminuere, deperire* in Florentinis pandectis, & ſimilia multa.

5 *Cinna quater Cos.*) Sic MSS. & primæ editiones. quater Cos. an quartò aut quartùm dicas pili non intereſt. etſi ſubtiliter inter ea diſtingui poteſt. Plutarchus ait τ̃ μοναρχήσαντος more Græcorum, qui & Sullam & Cinnam, & Marium, & dictatores quoque μονάρχας vocant.

6 *Neque vt repudiaret c.*) Vulgati codd. *vt repudiaret illam*. Paſſim in Suetonio obſeruauimus pronominum ellipſin non inuenuſtam, Græcis quoque vſitatam. ſicut hîc τὸ *illam* nec Torrentij nec noſtri MSS. agnoſcunt. at imperiti homines de ſuo illam intruſerunt fulciendæ ſententiæ, quam ruere aliàs putabant. Sic cap. V *honor ei obtigit* ſcripſerunt iidem: cùm in veteribus libris eſſet, *honor obtigit*. ſic alibi ſæpe: quod ſemel dictum volumus. Nos enim ſcriptam lectionem ſecuti ſumus.

7 *Compelli à dictatore Sulla vllo modo potuit.*) Auget gloriam facti huius quod notat Velleius, *Sullæ filiam vt repudiaret nullo modo compelli potuit: cum M. Piſo conſularis, Anniam quæ Cinnæ vxor fuerat, in Sullæ dimiſiſſet gratiam.*

8 *Vxoris dote & gentilitijs hereditatibus multatus.*) Lege Cornelia de proſcriptione, quæ proſcriptorum liberos & bonis patriis priuauit, & ab honoribus petendis repulit. Plutarchus Sulla, ὃ ᾗ πάντων ἀδικώτατον ἔδοξε, τῶν γὰρ προγεγραμμένων ἠτίμωσε καὶ υἱὸς καὶ υἱωνούς, καὶ τὰ χρήματα πάντων ἐδήμευσε.

9 *Vt etiam diſcedere è medio.*) Fugit ad Sabinos. Plutarchus eleganter συχνόν τινα χρόνον πλανώμενος ἐν Σαβίνοις, ἔκλεπτεν ἑαυτόν.

9 *Et quanquam morbo quartanæ aggrauante.*) Malè accepit iſta verba Plutarchus. Ait ἔπειτα δὲ ἀῤῥωστίαν εἰς οἰκίαν ἑτέραν μετακομιζόμενος. Vult cauſſam mutandæ domus fuiſſe morbum: quod procul abeſt non à mente Suetonij tãtùm, ſed à veritate. culpa liberaueris ſi ſcribas non δι' ἀῤῥωστίαν, *propter morbum*: ſed δι' ἀῤῥωστίας, *per morbum*, hoc eſt, ἀῤῥωστῶν, vt apud Paulum Apoſtolũ διὰ τεκνογονίας, hoc eſt, τεκνογονοῦσα. Puto verius ſummum illum virum aut ſecutum alios auctores, aut ad vocem *quanquam* nõn attendiſſe.

11 *Séque ab inquiſitoribus pecuniâ redimere.*) Liber Viterb. *redimeret*. Plutarc. eſt auctor manũ militum Cornelio Phagitę (de eo Suetonius infrà cap. LXXIII.) fuiſſe commiſſam ad anquirendum Cæſarem alióſque tum in tenebris latitantes. Hi ſunt quos *inquiſitores* vocat: Græci eleganter φυγαδοθήρας.

12 *Pérque Mamercũ Æmilium.*) Viterb. cod. *Mamertum*. à Mamers (ſic Oſcorũ lingua Mars dictus, & Lycophroni quoq; Μαμερτὸς) fit Mamertus inde Mamertinus. vtrumq; cognominis loco vſurpauit olim gẽs Æmilia, niſi error eſt in Liuii codd. Apud Plut. Dionyſ. Hal. Feſtũ, alióſque Μάμερκος, Mamercus, per c.

12 *Propinquos & affines ſuos.*) Verum pro eodem has voces accipit, & eſt ἐκ παραλλήλου dictum? an eſt potius σχῆμα συλληπτικόν, cùm horum alter propinquus fuerit, ſiue cognatus, alter adfinis? Interpretes adfinem Iulio AVrelium notant propter AVreliam vxorem Iulij patris: dicerent cognatum potius. Æmilius quid illi fuerit neſcio: niſi fortaſſe adfinis fuit per aliquam è gente Iulia, quam in matrimonio habuerit.

13 *Cum deprecantibus amiciſſimis & ornatiſſimis viris aliquãdiu denegaſſet.*) Ita eſt:

eſt non ſponte ſua Cæſarem ſeruauit Sulla: ſed victus precibus amicorum, vt declarant ſequentia. Quare non abeſt quin gratiæ alicuius de ea gente dederit hæc verba Velleius, *magis*, inquit, *miniſtris Sullæ adiutoribúſque partium, quàm ipſo conquirentibus eum ad necem.*

15 *Expugnatum tandem proclamaſſe, Vincerent.*) *Vincere* ait Donatus, familiare eſt verbum iratis: nempe ea notione qua hic accipitur, & apud Terentium aliósque. Cæſar, libro v. *Vincite, inquit, ſi ita vultis, Sabinus.* ſimiliter apud Græcos νικᾷν. Sophocles Electra, —— εἰ δ' ἐμὴ καλῶς

λέγω, σὺ νίκα· σοὶ γὰρ ἐψέμεσθ' ἅμα.

OEdipo Coloneo, Νίκα. χρόνῳ γὰρ οἶδ' ὑπεργνώσῃ τάδε.

Euripides Alceſtide, Νίκα τοῦ· ὁ μὴν ἀνδάνοντά μοι ποιεῖς. Ab eadẽ mente eſt hîc quoque *expugnatus* pro *exoratus*. ſic apud Columellam præfatione lib. x. *niſi propoſitum meum expugnaſſet frequens poſtulatio tua.* Eſt hoc quoquê Græcorum imitatione dictum: qui non ſolùm μάχεσθαι de omni vehementiore ſtudio vſurpāt, vnde illud apud Ariſtotelẽ ix. Hiſtoriarum, εἰ δὲ ταύτην τὴν ἐργασίαν ὄντες μάχονται χωρίζειν τὴν ἄλλην τὴν μεμιγμένην. id eſt, *pugnãt ſeparare cæterã quæ mixta eſt.* ita loquitur & Cicero, ſed etiam πολιορκεῖν pro *euincere precibus* accipiunt. Chiõ epiſtola ad Matridẽ, Ἐγὼ οὖν ἅπας ἐν ἠγνοημένος τὸν χαιρὸν, τὰ λοιπὸν προσετίθουν τῇ προικί· καὶ μέχρι μὲν πολλοῦ ἠναίνετο. ἐξεπολιορκήθη δ' αὐτὸ πάνυ ἀληθεῖ καὶ δικαίῳ λόγῳ. non diſſimilem vſum verbi καταναυμαχεῖσθαι apud eundem Chionem notauimus κἀγὼ μέχρι μὲν τινος ἀντεῖχον· καταναυμαχούμενος δ' ὑπ' αὐτῆς εἶξα.

16 *Quem incolumem tantopere cuperent.*) Scribe cum manuſc. *tanto opere.* Licinius Macer in primo Annalium, *Non nimio opere milites quiêtes volebant.* In editione nupera Antuerpienſi fragmentorum ab Ant. AVguſtino collectorum, ſcriptum eſt *Quirites* pro *quietes*, turpi errore: vide Priſcianum libro vi.

17 *Nam Cæſari multos Marios ineſſe.*) Acriorã illa & animi vehemẽtius cõmoti apud Plutarchũ, ὡς οὐκ ἔχει νοῦν ἔχειν αὐτοὺς, εἰ μὴ πολλοὺς ἐν τῷ παιδὶ τούτῳ Μαρίους ἐνορῶσι. eodem loquendi genere vſus quondam Dionyſius maior cùm filium increparet, οὐκ ἔνεστι ἐν σοὶ τύραννος. *Non ineſt tibi tyrannus.* neque enim circuitione illa interpretum opus.

18 *M. Thermi prætoris contubernio.*) Ex more hoc & diſciplina Romana: Thermi huius præturam in Aſia geſtam nuſquam reperi. nam Beroaldi coniectura planè ἀπροσδιόνυσος. Magis ad rem facit quod ex Appiani Mithridaticis nouimus, per illa tempora quibus in Græcia & Aſia bellum Sulla cum Mithridate gerebat, fuiſſe Thermum quendam in Aſia, Valerii cos. ὑποστράτηγον. ſed cùm huic omnem mox poteſtatem Fimbria ademerit, Valerio trucidato, non poteſt ei competere quod hîc narratur. Cõſtat referenda hæc eſſe ad tempus medium inter reditum Sullæ in vrbem, & eius mortẽ: eo tẽpore non Thermũ ſed Murænam Aſiæ præfuiſſe, clarum ex Liuio, Appiano, Memnone. quos omnes mirum ſanè eſt res geſtas iſtius Thermi ne verbo quidem indicaſſe. Mitylenarum expugnationem narrat Liuii epitome libro LXXXIX. ſed ducis nulla ne ibi quidem facta mentione.

19 *Ad arceſſendam claſſem.*) Melius ita membranæ, quàm vt vulgò, *accerſendam.* Gloſſæ veteres, *Arceſſere*, μετιστέλλεται καλέσαι, μεταπέμψασθαι. cõfudit *arceſſere* & *arceſsêre.* In iiſdẽ, *Arceſſit*, μετακαλέεται, μετεπέμψατο, ἐφώνησε. Accipe φωνεῖν vt perſæpe in Euangelio. Aduentum Cæſaris ad Nicomedem aliter narrat Plutarchus: etſi prægrauat apud me Suetonii auctoritas, hac quidem in re.

21 *Rurſus repetita Bithynia.*) Fateor ſublata voce *rurſus* ſententiæ nihil defuturum: nego tamē rectè ſentire qui eā putant inducendā. hac ratione ſcalpello indigebunt quæcumq; apud optimos ſcriptores ſpeciē habent βαττολογίας, quæque itē dicuntur ἐκ παραλλήλου. Mitto illa pueris nota, πάλιν αὖ, ὕστερον αὖθις, *ergo igitur*, alia ſexcenta: Sophocles Trachiniis, Πρὶν κεῖνος αὐτὸς φανερὸς ἐμφανὴς σταθεὶς Δείξῃ. Ibidem, Ἔχει γε μὴν κατ' οἶκον ἐν δόμοις κρυφῇ Μαλλῷ. Plautus, Pœnulo: *Reuertor rurſus denuo Carthaginem.*

22 *Cuidam libertino clienti ſuo.*) Etſi ſunt relata patronus & libertus: tamen præter hunc patronum alium libertis olim habere ius fuit, cuius ipſi non liberti dicerentur, ſed clientes. Cicero ad Atticum lib. primo, *Libertum ego habeo, ſane nequam hominem, Hilarum dico, ratiocinatorem & clientem tuum.* Sic Athenis ſerui cùm manumitterentur, optabant ſibi ac publicè aſciſcebant patronum in cuius clientelam eſſent, idque voce præconis. Ariſtoteles Rhetoricorum lib. III. τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ παιδία, τὸ τίνα αἱρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος, ΚΛΕΩΝΑ. ſed de Græcis non mirum: apud quos & libertorum ſolutiora iura, & ſeruorum etiam; adeo vt durius ſeruitium mutare fas & ius fuerit: quod πρᾶσιν αἰτεῖν dicebant. Auctores Pollux libro VII. & Plutarchus De ſuperſtitione.

23 *Corona ciuica donatus eſt.*) A codicibus vtriuſque editionis Antuerpienſis exulat vox *corona*, neſcio quare de veteri poſſeſſione deiecta. An quia venuſtè *ciuica* dicitur ἀπλῶς, tolli propterea dictio illa debuit? infirma ratio, prorſuſque ἀσυλλόγιστος ὁ συλλογισμός: cùm & veteres editiones omnes & manu exarati ita habeant. Atqui hic eſt hodie ſolemnis & ἐπιδήμιος noſtrorum criticorum morbus: qui ſimul aliquid nouè & inuſitatè dictum alicubi obſeruarunt, ſtatim quærunt vbi poſſint apud alium ſcriptorem aut eum ipſum alio loco intrudere ſuam illam obſeruatiunculam, magnificis prius verbis venditatam. hac ratione integerrimi atque incorruptiſſimi auctorum loci, ceu corrupti & deprauati corriguntur. τὸ δ' ὅλον, ἐξεληλύθει ἡ νῦν κριτικὴ εἰς ἀκρισίαν, ἡ τῶν παλαιῶν συγγραφῶν διόρθωσις εἰς παραδιόρθωσιν, ἡ σωτηρία εἰς ἀπώλειαν.

24 *Sed breui tempore.*) Annum fortaſſe, ac ne eum quidem, vt videtur, plenum. Nam quo anno P. Seruilius Vatia mox Iſauricus, in prouinciam ex conſulatu abiit, eodem & Sulla periit, & Lepidus res nouas moliri cœpit. quo nuncio accepto propere Cæſar, vt hic diſcimus, in vrbem rediit. Is fuit A.V.C. IƆCLXXVI coss. erant, M. Lepidus, Q. Catulus. ætatis Cæſaris XXII.

Pag. 2. v. 1. *Tum occaſioni.*) Nihil muto: tamen ſcripta lectio & omnium veterum editionum, eſt, *occaſione*, quomodo in Piſanis pandectis *exceptione, defenſione, petitione*, pro exceptioni, defenſioni, petitioni, ſcriptum extat, aliáque id genus plura. *occaſio* hic non eſt καιρὸς aut πρόφασις, ſed ἀφορμή.

2 *Cornelium Dolabellam conſularem & triumphalem virum repetundarum poſtulauit.*) Conſtanter libri veteres ſcripti, [illegible] *Dolobellam*, vt apud Plutarchum & alios Græcos. Quo ætatis anno cauſſam hanc Cæſar egerit, inter ſcriptores video non conuenire. Suetonius ait, *compoſita ſeditione ciuili*: conſtat autem bellum Lepideum confectum eſſe coss. M. Æmilio & D. Bruto. quo anno Cæſar a.d. IIII. Idus Quintiles quartum & vigeſimum natalem celebrauit. Igitur vel XXIII. anno deſinente, vel XXIIII. incipiente Dolabellam accuſauerit. Atqui Tacitus, ſiue quis alius auctor libri De cauſſis corruptæ eloquentiæ, ſcriptum reliquit, Cæſarem annos tum fuiſſe natū vnū & viginti dumtaxat. Suetonij meo quidem animo verior ſententia: nam Dolabella hic eſt ille qui ex cōſulatu pro-

fectus

fectus in Macedoniam, de victis Tracibus, anno eo quo Lepidus pulſus fugatúſque eſt, triumphauit. More autem fecit Cæſar adoleſcentium eius ætatis qui foro præparabant, quòd militiæ forenſis hoc rudimentum edidit. vide Apuleij Apologiam, & quæ ibi nuper adnotauimus.

4 *Abſolutéque Rhodum ſecedere ſtatuit.*) Sæpe miratus ſum in tam illuſtris viri vita, eſſe tantas inter auctores diuerſitates. Quàm multa enim Plutarchus aliter atque hic narrat? vel hunc locum vide: multa diuerſa, occaſiones dico rerum, & τὰ περὶ τοὺς χρόνους.

5 *Apollonio Molonis clariſsimo tunc dicendi magiſtro.*) Ms. *cl. dic. tunc mag.* Minimè verò ferendi ſunt qui iſto loco malunt cùm vulgo errare & ſcribere *Apollonio Moloni*, quàm vt habent libri alij, & res ipſa flagitat, *Apollonio Molonis*. Plutarchũ mitto, cuius locus eſt in promptu. Porphyrius Quęſtionibus Homericis, Λύει δὲ τὴν ἀπορίαν αὐτὸς, ὡς καὶ Ἀπολλώνιος ὁ τοῦ Μόλωνος παρίστησι. Sed non heri aut nudiuſtertius inuaſit hominum mentes hic error, quo duos clariſſimos dicẽdi magiſtros confuderunt: Apolloniũ dico Molonis, qui & Μαλακὸς audiit: & Molonem: de quibus tam clara Strabonis verba, qui fuit illorum æqualis, vt mirer offendere in tanta luce quenquam potuiſſe. At confundunt eos Cicero & Quintilianus. ita quidam ſcribunt: de Cicerone quidem falſò nec ſine illius iniuria. Quintilianum non eo excuſatum: qui Molonem de quo tam multa M. Tullius, Apollonium Molonem manifeſtò appellat: duplici, vt arbitror, errore, nam & Apollonium Molonem perperam vocat, qui Ap. Molonis dici debuit: & fortaſſe non aliter ſcripſerat Quintilianus. alterum peccatum eſt, quod Apollonio Molonis tribuit, quod non illi ſed Moloni conueniebat. Venit & Plutarchus in ſocietatem huius culpę: qui in Cicerone Ἀπολλώνιον τὸν Μόλωνος nominat, quem Cicero ſemper Molonem. Nempe ita eſt: quia eodem tempore, eodem loco, indidem orti, eandem artem pari fama docuere Apollonius Molonis, & Molo, impoſuit ea res doctis. Molonis præter Ciceronem, Strabonem & Valerium Max. meminit & Ioſephus libro priore contra Appianum: niſi tamen is Molo alius eſt: quod impellit me vt putem, argumenti genus.

6 *Circa Pharmacuſam.*) Quidam Ms. *Pharmacuſſam*. vt apud Stephanum ſemper, Φαρμάκουσα, Σειρήνουσαι, Μιλίτουσα, Σκότουσα, Σίδουσα. quę ſcriptura ex ſcribarum imperitia inoleuit. nam vel Pharmacuſa ſcribendum, vel Pharmacoeſſa, vt Prinoeſſa apud Plinium. Stephani ſunt verba, φαρμάκουσαι, δύο νῆσοι (Strabo melius libro VIII. φαρμακοῦσαι, δύο νησία) πλησίον Σαλαμῖνος. ἔστι καὶ ἄλλη ὑπὲρ Μιλήτου ἐν ᾗ Ἄτταλος ἀνῃρέθη. hoc vult, Pharmacuſas appellari duas inſulas quæ ſunt ad Salaminem inſulam ante Atticum littus. Pharmacuſam verò aliam eſſe inſulam ad littus Aſiaticum ſupra Miletum. de hac loquitur Suetonius hîc, & Plutarchus in eadem hiſtoria.

7 *Manſitque apud eos non ſine ſumma indignatione.*) Lego, *dignatione*. Id enim dicere voluit quod Velleius his verbis, *Idem poſtea admodum iuuenis, cùm à piratis captus eſſet, ita ſe per omne ſpatium quo ab iis retẽtus eſt, apud eos geßit, vt pariter iis terrori venerationiq; eſſet.* Plutarchus ἡμέρας δὲ τριάκοντα δυεῖν δεούσας, ὥσπερ οὐ φρουρούμενος, ἀλλὰ δορυφορούμενος ὑπ' αὐτῶν, ἐπὶ πολλῆς ἀδείας συνέπαιζε. *Dignatio* vox ſcriptori huic & Tacito familiaris. Hoc nos putamus eſſe verũ: alioquin tueri vulgatã lectionem poſſemus, vt *indignatio*, accipiatur χαροπρεπῶς (vt multa in hoc ſcriptore) hoc eſt, ἐνεργητικῶς, nõ vt ſit ἀγανάκτησις, quę eſt vſitata eius vocis ſignificatio: ſed ἡ ἀξίωσις, καταφρόνησις, contemtus. Senſus erit, Cęſarem captiuum

& piratarum potitum, adeo nihil ſe indignum egiſſe, vt etiam contemtui haberet eos in quorum erat poteſtate. Magnum animi magni argumentum. Plutarchus, Ἔπειτα τῶν περὶ αὐτὸν ἄλλον εἰς ἄλλην διαπέμψας πόλιν ἐπὶ τῶν χρημάτων πορισμὸν, ἐν ἀνθρώποις φονικωτάτοις Κίλιξι, μεθ' ἑνὸς φίλου καὶ δυοῖν ἀκολούθοιν ἀπολελειμμένος, οὕτω καταφρονητικῶς εἶχεν, ὥστε πέμπων ὁσάκις ἀναπαύοιτο, προσέταττεν αὐτοῖς σιωπᾶν. Hic locus Plutarchi non parũ confirmat poſteriorẽ noſtram interpretationem: placet tamen magis prior emendatio. quam Fuluio quoque Vrſino veniſſe in mentem ex eius Notis didici, quas nunc ipſum primùm vidi. Magnum mihi earum deſiderium excitarat doctiſſimus adoleſcens Lambertus Canterus, patre Theodoro patruóque Gulielmo digniſſimus: cùm Roma rediens hac tranſiret anno, & illi ego cùm alias in Tranquillum, tum iſtam quoque emendationem noſtram oſtenderem. Accidit autem percommodè, vt dum noſtra hęc ederentur, perducto iam ad vmbilicum Tranquillo, eum librum qui nuper Antuerpiæ prodiit, dono ad me mitteret clariſſimus doctiſſimúſque vir Iacobus Bongarſius: Bongarſius, cui ſe plurimum debere literulæ noſtræ profitentur.

8 *Cum vno medico & cubiculariis duobus.*) Ita omnes codices veteres, recentiores, ſcripti, cuſi: editiones quaſdam nuperas excipio, in quibus reperi *cum vno amico*. Primus Robertellus auctor mutandæ vulgatæ lectionis fuit: Plutarchum enim φίλον hunc vocare: neque eſſe veriſimile vlli medico (quippe ſerui illis temporibus eam artem exercebant Romæ) eum honorem habitum, vt inter amicos Cæſaris cenſeretur. Placuit hoc commentum etiam viris doctiſſimis, quod miror: nam auctorem quidem eius nihil moror. Norunt omnes eruditi ineptias hominis & vanitatem. cuiuſmodi hoc eſt, ſanè vaniſſimum. Primũ illud falſum, omnes Romæ tum medicinam profitentes ſeruos fuiſſe: multi enim excellentes in ea arte è Gręcia terra illuc quęſtus ſui cauſſa, partim ingenui, partim manu pridem emiſſi, itabant. hi ſunt quos narrat hoc ipſo libro Suetonius, ciuitate donatos omnes à Iulio Cæſare: nam in ſeruos id beneficium fuiſſe collatum, nimia eſt ſtultitia vel ſuſpicari. Falſiſſimum verò medicos à magnatibus Romanis inter amicos non habitos, neque eo titulo dignatos. Tacitus Annalium libro IV. *Sumitur in conſcientiam EV demus amicus ac medicus Liuiæ.* Seneca De beneficiis lib. VI. *Quare medico & præceptori plus quiddam debeo, nec aduerſus illos mercede defungor? Quia ex medico & præceptore in amicum tranſeunt.* Suetonius lib. II. & Plutarchus in Bruto, auctores ſunt, Octauium priore Philippenſi prælio amici ſomnio monitum tabernaculo ſuo egreſſum. Quis ille amicus? Artorius medicus, conſenſu reliquorum hiſtoricorum, Velleij, Valerij Maximi, Dionis, & Lactantij quoque lib. ſecundo cap. VIII. At iſti critici quaſi magnum eſſet nefas medicum aliquem procerum amicum audire, illum quoque è ſequenti libro locum nobis corruperant: vt iam non aliter ibi edatur quàm *medici ſomnio*, contra veterum librorum fidem: quorum nos auctoritatem ſecuti, medicis ſuam dignationem duobus hiſce locis aſſeruimus. Falluntur autem docti viri qui pertinere huc putant iſtum Athenæi è lib. VI. locum, Ἰούλιος Καῖσαρ ὁ πρῶτος πάντων ἀνθρώπων περαιωθεὶς ἐπὶ τὰς Βρεττανίδας νήσους μετὰ χιλίων σκαφῶν, τρεῖς οἰκέτας τοὺς πάντας συνεπήγετο, ὡς Κόττας ἱστορεῖ ὁ τότε ὑποστρατηγῶν αὐτῷ, ἐν τῷ περὶ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας, ὃ τῇ πατρίῳ ἡμῶν γέγραπται φωνῇ. Non enim ad hanc hiſtoriam de captiuo Cæſare vllo modo pertinet Cottæ legati eius teſtimonium: ſed ad illam ipſam de qua loquitur expeditionem, aut fecit ſanè Cotta ineptiſſimè, qui Cæſari laudem frugalitatis tribuerit, quòd apud prædones

dones cum tribus ſeruis fuerit. plures enim initio habuit Cæſar, ſed eos dimiſerat alios in aliam vrbem ad expediendas pecunias: vt ex Suetonio & Plutarcho conſtat. quare ſuper ineptias, etiam falſitas fuerit in voce σωματοφύλαξι. Sed nos Cottam culpa liberamus, qui tale nihil cogitauit.

10 *Ad expediendas pecunias quibus redimeretur dimiſerat.*) Supple ex Plutarcho, alium in aliam vicinę prouinciæ Aſiæ vrbium: non enim ſua redemtus eſt pecunia: ſed *publica ciuitatum*, ait Velleius. Idem factum in pluribus Romanis qui illa tempeſtate in piratarum manus inciderunt. Notum de P. Clodio qui captus miſit ad Ptolemæum Cypri regem ad expedienda lytra. Strabo XIIII. Dio lib. XXXVIII. Quòd igitur Cæſar prædonibus XV. talênta poſtulantibus, L. ſponte ſua obtulit, non liberalitatis hoc fuit: ſed ſummæ confidentiæ ciuis ἀγερώχου ſociorum P.R. capitibus inſultantis.

11 *Expoſitus in littore.*) Nihil eſt mutandum: tantùm ex Plutarcho explicandum de littore Mileſiaco. ſuadet narratio illius, ita accipiamus: quanquam Plutarchus hoc διαρρήδην non dicit: éſtque valde veriſimile Mileſios ægrè paſſuros vt ſuum littus latrones hac occaſione explorarent. non ergo aſſentiamur erudito viro *Mileti* emendanti.

12 *Claſſe deducta.*) Ex portu Mileſiaco. Plutarchus. Aſconius in III. contra Verrem. *Habent Mileſij præſidiariam claſſem ex fœdere præbendam populo Romano maritimis neceſsitatibus.*

13 *Inter iocum.*) Membranæ. *per iocum*. Plut. σὺν γέλωτι.

14 *Ne deſidere in periculo ſociorum videretur.*) Quaſi ad priuati curam ſalus imperij aut ſociorum pertineret. Quin illud verius, ambitione impulſum, & gloriæ cupiditate. Vidit hoc qui tum temporis Aſiam obtinebat nomine P.R. proconſul Iunius. itaque conata eius deſtituit. Velleius, *Longum eſt narrare quid & quoties auſus ſit, quanto opere conata eius qui obtinebat Aſiam magiſtratus P.R. metu ſuo deſtituerit.*

15 *Præfecto regis prouincia expulſo.*) Notemus Cæſaris priuati adhuc inclytum facinus: quod apud Appianum, Liuium, Memnonem alióſque hiſtoricos quæras fruſtra. ne ille quidem tantus adulator domus Iuliæ, Paterculus, hac de ἀριστείᾳ vel χεῦ quod aiunt.

17 *Tribunatu militum.*) Veteres hic codd. corrupti ômnes: habent enim cùm hîc tum in Veſpaſiano capite ſecundo, *Tribunatum mil.* ineptè, & fortaſſe *Tribunus m.* ſcribendum, vt rectè Torrentius ait.

17 *Qui primus Romã reu.*) Plutarchus populi fauorẽ magis aperit, victũ ab eo referẽs in tribunatus petitione competitorem. Τοῦ δήμου πρώτην ἀπόδειξιν τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας ἔλαβεν, ὅτε πρὸς Γάϊον Πόπλιον ἐρίσας ὑπὲρ χιλιαρχίας, πρότερος ἀνηγορεύθη.

18 *Auctores reſtituendæ tribunitiæ p.*) Mirum quare doctiſſimus Turnebus lectionem quorundam librorum *actores* vulgatæ prætulerit. etiam illud mirum in optimis codd. Viterbienſi, Liſlæi, & Rom. veteri, legi, *auctoréſque*. an deeſt aliquid? Non videtur. Quos autem intelligit *auctores*? Velleius ſcribit conſulatu Cn. Pompeij primo reſtitutam tribunitiam poteſtatem. Erat is annus vrbis conditæ IↃCLXXXIV. Iulij ætatis XXX. vt valde ſeri fuerint primi eius ad Remp. honores.

18 *Cuius vim Sulla diminuerat.*) Lege lata ne quis poſt tribunatũ vllius honoris eſſet capax. App Εμφ. ι. τὴν δημάρχων ἀρχὴν ἴσα καὶ ἀνεῖλε (de Sulla loquitur) ἀσθενεστάτην ἀποφήνας, καὶ νόμῳ κωλύσας μηδεμίαν ἄλλην τὸν δήμαρχον ἀρχὴν ἔτι ἄρχειν. διὸ καὶ πάντες

ἢ δόξης ἢ φθόνος ἀντιποιούμενοι, τὴν ἀρχὴν ἐς τὸ μέλλον ἐξηγείροντο. Solam igitur tribunitiæ poteſtatis imaginem Sulla reliquerat: hoc eſt, extremi iuris interceſſionem, vt ait Cæſar.lib.pr.De bello ciuili.

20 *Poſt necem Cos.*) Lepidus tamen *morbo & pœnitentia perijt.* Florus. νόσῳ τινὶ δ᾽ ὅτι χρώμενος. Appianus.

21 *Rogatione Plotia confecit.*)Bene & κυρίως, rogatione: vide Feſtum. A.Gellius legem vocat: ſed & priuilegium hoc potius fuit: & ita confunditur rogatio hæc cum lege Plotia de vi, & altera de iudiciis.

23 *Sed in amitæ quidem l.*)Scribendum, *Et in amitæ q.l.* Litera *ſ* ex fine præcedentis vocis, ſine cauſſa, vt ſæpiſſimè alibi, initio ſequentis adhæſit.

26 *Quo nomine fuit mater.*)Deeſt *es*: vel culpa ſcribæ, vel ex conſuetudine huius ſcriptoris, quam antè notauimus.

28 *In Corneliæ autem locum Pompeiam duxit.*) An quæſtor adhuc? Sanè, vt quidem Tranquilli narratio eſt. Plutarchus contrà, poſt quæſturam: γενόμενος δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης, τρίτην ἠγάγετο γυναῖκα Πομπηΐαν.

33 *Quæſtori vlterior Hiſpania obuenit.*) Auctor libri De bello Hiſpanienſi, ſub finem, *Cæſar cùm à Gadibus ad Hiſpalim ſe recepiſſet, inſequenti die, concione aduocata, commemorat initio quæſturæ ſuæ eam prouinciam ex omnibus prouinciis peculiarem ſibi conſtituiſſe, & quæ potuiſſet eo tempore beneficia largitum.*

34 *Mandatu prætoris.*)Gratia magna doctis viris qui hunc locum reſtituerunt: nam in noſtris quoque manuſcriptis locus erat corruptus. habent alij, *man dato* P.R. alij etiam deprauatius *mandato Reip.*

37 *Nihil dum à ſe memorabile.*) Liſlæi cod. *memoriale.* ſic hæ duæ voces ſæpe confunduntur. Maſſurij Sabini libros Paulus I.C. *Memorialium* appellat in Pandectis, lege C X L I I I I. De verborum ſignif. qui conſtanter apud A.Gellium & Macrobium *Memorabilium* inſcribuntur. nam quòd in nuperis A. Gellij editionibus mutatum id eſt, contra veterum librorum auctoritatem factum, quos nos vidimus antiquiſſimos.

39 *Ad captandas quàm primùm maiorum rerum occaſiones in vrbe.* Membranę Viterbienſes, *in vrbem.* ἀρχαϊκῶς, vt ſæpe apud Ciceronem. Diſtinctionem reſtituimus, ex editione prima, & Mss. Liſlæi. peſſimè enim in vulgatis editionibus diſtinctum eſt poſt vocem *occaſiones.* cùm, vt doctiſſimus quoque Torrentius animaduertit, non in vrbe ſed Gadibus ſequens Cæſari ſomnium fuerit ſomniatum.

Pag.3. v.1. *Arbitrium terrarum orbis portendi arbitrantes.*)Ita viſum interpretari vaniſſimę artis auctorib' vaniſſimis. Artemidorus libro τῶν ὀνειροκριτικῶν primo, de huiuſmodi ſomnio loquẽs, ἀγαθὸν δὲ καὶ παντὶ δημαγωγῷ καὶ πολιτευτῇ· σημαίνει γὰρ τὴν πατρίδα ἡ μήτηρ, ὥσπερ οὖν ὁ μιγνύμενος κατὰ νόμον Ἀφροδίτης πάντως ἄρχει τοῦ σώματος τῆς συνούσης πειθομένης, καὶ ἑκούσης, οὕτως ὁ ἰδὼν, πάντων προστήσεται τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων. Aſtrampſychus in Onirocritico, Μητρὶ πλακῆναι καλὸν ἐς ὄναρ τόδε. Aſtrampſychi ſunt illi verſus, quos ex Suida deſcriptos coniecit in Animaduerſorũ libros Hadrianus Iunius, tanquam incerti auctoris. Nobis cũ librum videre olim contigit in bibliotheca Petri Galeſij Hiſpani: ſed tantùm videre: non enim aut legere aut deſcribere licuit. Donauit nos nuper eo munere erudititiſſimus, probiſſimus amiciſſimúſque iuuenis Richardus Thomſon Anglus, qui à Scaligero (cui propter animi dotes non minus quàm mihi eſt charus) nactus erat.

3 *Colonias Latinas de petenda ciuitate agitantes.*)Gallos Ciſalpinos Tranſpadanos

danos, quibus ius Latij poſt bellum Marſicum lege Pompeia datum fuerat, vt ait Aſconius. ſed eo iure non fuiſſe illos contentos, nec eo ſecius de petenda ciuitate agitaſſe, ex hiſtoria patet. vide Dionem libro XXXVII.

5 *Conſcriptas in Ciliciam legiones.*) Refer ad annum V.C. DCXXCVII. qui habuit conſules C. Piſonem L.F. Frugi, M. Acilium Glabrionẽ. clarum ex præcedentibus ſequentibúſque vitæ Cæſaris annus erat XXXIII. Is ipſe eſt annus quo bellum maritimum & piraticum confecit Pompeius. Ne auſcultemus igitur docto viro, qui hoc refert ad annum V.C. DCXXCIII.

9 *Sulla & Avtronio.*) Fortaſſe, *Publijs Sulla & Avtronio.* niſi eſt Suetonij memoriale peccatum: quando & nos reperimus in omnibus libris, *& L. Avtronio.* quare eo pedibus in eruditiſſimi Torrentij ſententiam.

12 *Meminerunt huius coniurationis.*) Intellige, quod ad Cæſarem: nam ipſa quidem coniuratio notior, quàm vt teſtibus ſit opus. Cæſarem fuiſſe illius participem, id verò non ita clarum. Illud igitur eſt quod probatum it teſtimoniis Tanuſii, Bibuli, & Curionis patris: quos tamen omnes fuiſſe Cæſaris inimicos, nemo eſt in illorum temporum hiſtoria vel leuiter verſatus, quin ſciat. Edicta Bibuli, illa ipſa ſunt quorum in Pompeio Plutarchus meminit, & vocat διαγράμματα βλασφημίας ἔχοντα καὶ κατηγορίας: Cicero ad Atticum *Archilochia edicta.*

13 *Tanuſius Geminus in Hiſtoria.*) In manu exaratis multis, & editione prima, *Tamiſius:* quo modo etiam apud Senecam in epiſtolis ſcriptum habent plerique libri antiqui. Sed & in Cicerone ancipiti ſcriptura, Tamiſios & Tanuſios lego. Græci ab altera lectione ſtant; quamquam apud Plutarchum in Cæſare Ταρύσιος malè pro Τανύσιος cuſum eſt: malè etiam Xylander, *Canuſius.* Non enim puto Canutium laudat Plutarchus: cuius meminit Priſcianus lib. octauo. Hunc puto eſſe Canutium æqualem & amicum M. Tullij, non ſemel ei cum laude nominatum.

13 C. *Curio pater.*) Curiones ſcripſerunt plures: itaque cum adiectione aliqua laudari ſolent. ſic iterum infrà, & apud Priſcianum in VIII. *Curio Pater.* Suetonius alio iſtius libri loco patrem & filium ſimul laudat.

15 *Ad Axium.*) Ita membranæ noſtræ quoque & Liſlæi, vel ad *Anxum.* non vt in vulgatis, *ad Atticum.*

17 *Non obiſſe.*) Ita princeps editio, à qua diſcedere religio fuit. omnes tamen noſtri veteres vt Torrentij, *adiſſe.*

23 *Per Lambranos.*) Libri veteres iſto loco οὐδὲν ὑγιές: tanta in iis varietas & inconſtantia. Viterbienſis, *Ambianos:* ſed ἐκ δευτέρας φροντίδος: nam prius *Ambranos*, ſcriptum fuerat. Liſlæi, *Lubranos.* Suſpicor citerioris Hiſpaniæ barbarũ aliquem populum intelligi, cuius opibus abuteretur Piſo in rebus nouandis: vt Romæ Cæſar Tranſpadanorum. ſi id non eſt, ſunto per me Lambrani οἱ παραποτάμιοι Lambri fluminis. mentio eius præter Plinium, etiam apud Sidonium Apollinarem lib. I. epiſtola V. *Vluoſum Lambrum, cæruleum Adduã, velocẽ Atheſim, pigrum Mincium, qui Liguſticis Euganeiſque montibus oriebantur, paulum per oſtia aduerſa ſubuectus, in ſuis etiam gurgitibus inſpexi.*

24 *Ædilis, præter comitium ac forum.*) Mox vetus Romæ, circa annum V.C. CCCCXLIII. inſtitutus parta de Samnitibus per Papirium Curſorem nobiliſſima victoria. Notat Liuius libro IX. *Dictator ex S.C. triumphauit: cuius triumphi longè maximam ſpeciem captiua arma præbuêre. Tãtũ magnificentiæ uiſum in iis,*

vt aurata ſcuta dominis argentariorum ad forum ornandum diuiderentur. inde natum initium dicitur fori ornandi ab ædilibus, cùm thenſæ ducerentur.

26 *Pars apparatus exponeretur*) Iacobus olim Bononienſis reſcribi iuſſit, *par apparatus*. nulla ratione ductus neceſſaria: ſed hauſerat, puto, eam lectionē è manuſcriptis. nam in Viterbienſi codice ita ſcriptum.

30 *Tantùm Caſtoris vocaretur.*) Imò Caſtores dicti Latini quos Græci vocāt Διοσκόρους. Notum ex Plinio, Minutio Felice, Arnobio, aliis. & ita rectè vetus interpres, Actorum cap. XXVIII.

31 *Adiecit inſuper Cæſar etiam gladiatorium munus.*) Superiora ad Deûm honorem pertinuere, & Ædilis munus: gladiatores in memoriam patris dedit Cæſar. Dio, & Plutarchus.

31 *Paucioribus quàm deſtinarat paribus.*) Exhibuit ad arenam paria gladiatorum trecenta & viginti. Plutarchus.

36 *Vt ſibi Ægyptus prouincia plebiſcito daretur*) Id eſt, vt ſibi extra ordinem pacandus Ægypti ſtatus demandaretur, & rex in regnum ſuum reſtituendus. *Prouincia Ægyptus* hìc dicitur (moneo tironum gratia) vt paullo pòſt, *prouinciæ* appellantur, ſyluæ calléſque.

41 *Trophæa C. Marij.*) Plutarchus clarius, *εἰκόνας ἐποίησε τοῦ Μαρίου κρύφα, καὶ νίκας τροπαιοφόρους*. Eum adi.

Pag. 4. v. 1. *Atque in exercenda de ſicariis quæſtione.*) Cæſar poſt ædilitatem factus eſt iudex quæſtionis, anno vrbis DCXCI, eíque prætori operam nauauit, cui ſorte contigerat quæſtio inter ſicarios. Id erat ferè ædilitiorum hominum munus, & gradus ad præturam ex ædilitate. poſſem ex Cicerone quod dicimus probare, niſi doctiſſimorum hominum de his ſcripta eruditiſſima verſari in omnium manibus ſcirem. tantùm lapidis inſcriptionem proferam, in honorem memoriæ Octauij, patris Auguſti, poſiti: vbi ordine enumerantur officia quæ ille conſecutus eſt in Rep. omnia:

C. OCTAVIVS. C. F. C. N. C. PR.
PATER. AVGVSTI
TR. MIL. BIS Q. ÆD. PL. CVM
C. TORANIO IVDEX QVÆSTIONVM
PR. PRO. COS. IMPERATOR. APPELLATVS
EX. PROVINCIA. MACEDONIA.

Hoc ego non monuiſſem, niſi viderem, virum doctum, contra Suetonij mentem, & ordinem eius accuratiſſimum, ad Cæſaris præturam hæc referre. Scio factum interdum, vt idem & prætor iuriſdictioni præeſſet, & quæſitor vnam exerceret quæſtionem: ſicut Cicero de repetundis prætor vrbanus: ſed hoc de Cæſare cur nobis perſuademus, ſilentibus veteribus memoriis, cauſſa nulla eſt.

4 *Subornauit etiam.*) Peſſimo concilio qui Suetonij libros in capita ſecuerunt, vſos eſſe, nimis ſæpe attentus lector obſeruabit. Exemplo ſit hic locus: malè enim diuulſerunt quæ prudenter auctor coniunxerat. Neque hoc nullum momentum ad rectam iſtorum intelligentiam affert. Nam qui non attenderunt ab illis verbis ſuperioris capitis, *atque in exercenda de ſic. quæſt.* ad huius XII. finem de Cæſare iudice quæſtionum agi, mentem auctoris peruidere non

quiti

quiti ſunt. Inde praua fluxit diuiſſo: inde eorum error qui peruerſo narrationis ordine confuſam Tranquillo temporum rationem putarunt.

6 *Ac ſorte iudex in reum ductus.*) Accipio de ſortitione illa qua factus Cæſar iudex quæſtionis in iudicio Rabiriano, Quæſtionis iudex quaſi vicarius fuit prætoris ſiue quæſitoris eius cui aderat. Quamobrem non minus quàm ille, quæſtionem exercere dicitur: quod cæteris priuatis iudicibus non conuenit. Refert Dio libro xxxvii. ſediſſe iudicem in hac cauſſa & Lucium Cæſarem cum Caio Cæſare: ſed ille quidem priuatus fuit, vt vnus aliquis è iudicum ſelectorum numero: Caius non ſimpliciter iudex, ſed quæſtionis iudex de cauſſa cognouit, eo maior ei reo nocendi fuit facultas.

8 *Depoſita prouincia ſpe Pontificatum maximum petyt.*) Quo anno Cæſar quæſtiones exercuerat, eodem & Pontifex Maximus eſt creatus, ſub exitum conſulatus M. Tullij. Adi in actis eius anni Dionem.

9 *Non ſine profuſiſſima largitione.*) Duabus potiſſimum Cæſaris artibus effectum, vt in petitione huius ſacerdotij homo iuuenis, nec dum præturam conſecutus, ampliſſimos viros, Q. Catulum & P. Iſauricum, ſuperaret, profuſa largitione in tenuiores, & potentiorum aſſectatione diligentiſſima, ad fœditatem adulationis vſque de hac fusè Dio, lib. xxxvii. ex cuius verbis tollenda menda, legendumque, οὐδὲ ἔμελλεν οἱ τῶν αὐτίκα δυνατωτάτους πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἑταιρείας ἰσχὺν, ἀλλ᾽ ὧν ἐπεχείρει πρωτεῦσαι, τούτους ὡς καὶ κρείττους ὑπῆρχετο. ineptè vulgò, ὡς καὶ κρείττων. nec proba eruditiſſimi Xylandri emendatio, ὡς ἐπιθυμῶν κρείττων: verſio quoque à Dionis ſententia aliena, quæ hæc eſt, *quos dignitate præcedere ſtudebat, eoſdem vt dignitate ſuperiores aſſectabatur.*

10 *Cum mane ad comitia deſcenderet, prædixiſſe matri oſculanti.*) Deſcendentē ad comitia oſculari, peculiare materni affectus fuit: at redeuntem è comitiis, honore auctum oſculo excipere, commune matri cum aliis propinquis, amicis, clientibus. De matre locus iſte apud Polybium teſtatur, libro decimo, δοκεῖν γὰρ ἅμα τὸν ἀδελφὸν καθεσταμένον ἀγορανόμον, ἀναβαίνειν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ὡς ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐκείνην δὲ συναντᾶν αὐτοῖς εἰς τὰς θύρας, καὶ περιπλέξασαν ἀσπάσασθαι. De reliquis elegās locus apud Arrianū in Diſſertationibus Epicteti, libro primo, capite xix. Ἠξιώθη τῆς δημαρχίας; πάντες οἱ ἀπαντῶντες συνήδονται· ἄλλος τοὺς ὀφθαλμοὺς καταφιλεῖ, ἄλλος τὸν τράχηλον· οἱ δοῦλοι τὰς χεῖρας. Notatu dignū etiā, in curia talibus blanditiis fuiſſe locum: narrat enim Plut. Bruto, coniuratos ſellam Cæſaris curiam ingreſſi circumſtetiſſe, quaſi aliquid rogaturos, oſculabundos manus alios, pectus alios, quoſdā caput. Καὶ συνηδέοντο πάντες, ἁπτόμενοί τε χειρῶν, καὶ στέρνα, καὶ κεφαλὴν κατεφίλουν. Sic qui in ſenatu honore aliquo afficiebantur, eos amici qui intererant, oſculo inibi excipiebant: quo ex more illud eſt quod de optimo principū Traiano narrat Plinius in Panegyrico: *Iam,* inquit, *quo aſſenſu, quo gaudio exceptū eſt, quū candidatus, vt quēque nominaueras, oſculo occurreres, deuexus in planū: & quaſi vnus ex gratulantibus.* Fuit & conſuetudo principum, quos amarent, eorum nō ora tantum ſed pectus quoque & manus oſculari: Theodoritus lib. v. de Theodoſio, Meletium epiſcopum excipiente, περιπτύξατό τε καὶ κατεφίλει καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ χείλη καὶ στέρνα, καὶ κεφαλὴν, καὶ τὴν στεφανώσασαν δεξιάν.

16 *Solus municipatim diuidendos cuſtodiendoſque cenſuit.*) Quomodo ſolus, ſi plures in ſuam ſententiam traxit? ſed aliud eſt cenſere, aliud aſſentiri, vt libro ſequente cap. xxxv. Et tamen ne ſic quidem conſentient inter ſe ſcriptores: Saluſtius & Appianus Domitium Neronem ſententiæ iſtius faciunt auctorem,

non Cæſarem: cum Suetonio conſentiunt Dio, Plutarchus, alij.

24 *Quoadusque manus equitum.*) Scrib. *quoad manus eq.* vt in omnibus ἀξιοπίστοις veteribus.

24. *Quæ armata præſidij cauſſa circumſtabat.*) Plut. πολλοὶ τῶν Κικέρωνα φρουρούντων τῶν νέων.

26 *Vt ſedentem vnà proximi deſeruerint.*) Senatorum in curia fuit hic mos, cauere ne homini obnoxio aſſiderent. Cicero in Catilinam. *Quid quòd aduentu tuo iſta ſubſellia vacuefacta ſunt? quid quòd omnes cõſulares qui tibi ſæpe ad cædẽ cõſtituti fuerant, ſimulatque aſſediſti, partem iſtam ſubſelliorũ nudam atque inanem reliquerunt?* Notat Dio libro LVII. de amicis Seiani illi aſſidentibus quo die nouiſſimè in ſenatũ venit, μετὰ τοῦτο καὶ ἐν κατηφείᾳ πολλῇ ἐγίγνοντο, καί τινες καὶ ἐξανέστησαν τῶν συγκαθημένων αὐτῷ· ὃν γὰρ πρόσθεν περὶ πολλοῦ φίλον ἔχειν ἐποιοῦντο, τούτῳ τότε οὐδὲ τῆς αὐτῆς συνεδρείας κοινωνεῖν ἤθελον.

28 *In reliquum anni tempus.*) A Nonis Decembribus ad Kalendas Ianuarias.

29 *De refectione Capitolij ad diſquiſitionẽ populi vocauit.*) Ita exprimit Græcorum ἐπὶ ταῖς εὐθύναις. Dio libro XLIII. hac de re loquens, ἐφ' οὗ τῇ ἐκποιήσει εὐθυνεῖν ἐκεῖνον ἐπεχείρησε. libro XXXVII. dixerat, κλοπῆς αὐτὸν εὐθύνειν καὶ τὸν λογισμὸν τῶν ἀναλωμένων χρημάτων ἀπαιτεῖν. Sic libro VI. *Cæſarem ad diſquiſitionem ſenatus vocauit.*

30 *Qua curationem eam in alium transferebat.*) Is alius eſt Pompeius: in quem voluit Cæſar non tam curationem quàm honorem inſcriptionis ambitioſè transferre. Dio, ἔπραττεν ὁ Καῖσαρ ὅπως τὸ μὲν τοῦ Κατούλου ὄνομα ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς τοῦ Καπιτωλίου ἀφαιρεθείη, τῷ δὲ δὴ Πομπηΐῳ τὰ λοιπὰ προσεξεργάσασθαι ἐπιτραπείη. & quæ ſequuntur.

36 *Donec ambo adminiſtratione Reip. decreto patrum ſubmouerentur.*) De Cæcilio Metello conſentit Dio: de Cæſare perſpicuè aliter tradit: ceſſiſſe illum, neque paſſum decerni id de ſe quod iam de Nepote fuerat decretum, ὁ μὲν οὕτω δὲ χαρίζεσθαι αὐτῷ (Pompeium intellige) ἤθελεν ὥστε καὶ ἐφ' ἑαυτοῦ διὰ τοῦτο ψηφισθῆναί τι τοιοῦτον, οἷον ἐπὶ τῷ Νέπωτι δέδοκτο, ἀνέμεινε. Id puto ex eo accidiſſe, quoniam decretum iſtud, quod ad Cæſarem, priùs contumacia ipſius & imparentia, deinde poſteriore ſenatuſconſulto perinde habitum quaſi numquam eſſet factum.

Pag. 5. v. 6. *à L. Vettio indice.*) Scrib. *Iudice.* & ita volueram. ſic enim membranæ Viterb. Sic nummi veteres quos proferunt viri docti, in quibus Vettij cognomen eſt IVDEX. Dio vulgatam lectionem ſtabilit nonnihil, μηνύσει Λουκίου Οὐεττίου ἀνδρὸς ἱππέως. Eſt & apud Tacitum Vettius quidam Valens, qui indicium offerens trahitur ad ſupplicium, libro XI. Annal. ex eadem vt puto gente.

16 *Retinentes creditores interuentu ſponſorum remouit.*) Plutarchus, Καῖσαρ ὡς ἦν δυσδιάθετον αὐτῷ τὸ περὶ τοὺς δανειστὰς ἐνοχλούντας, ἐξιόντι καὶ καταβοῶντας, ἐπὶ Κράσσον κατέφυγε. Mox, ἀναδεξαμένου δὲ Κράσσου τοὺς μάλιστα χαλεποὺς καὶ ἀπαραιτήτους τῶν δανειστῶν, καὶ διεγγυήσαντος ὀκτακοσίων καὶ τριάκοντα ταλάντων, οὕτως ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν ὑπαρχίαν.

17 *Antequam prouinciæ ornarentur*) Ex fide doctorum virorum Lambini & Fuluij Vrſini, qui ita ſcriptum eſſe in antiquiſſimis libris teſtati ſunt, reſtituimus hunc locum. nam in noſtris quidem omnibus, vt in vulgatis, erat *ordinarentur*, minus rectè. Notum quid ſit *ornare prouinciam*: nẽpe κόσμον τῇ ἀρχῇ προστιθέναι. id nouo S C. poſt impetratum lege Curiata imperium, fiebat: quo de finibus prouinciæ, de exercitu in eam ducendo, & militum ſtipendio, cauebatur:

tur: attributus item legatus, qui propterea Appiano vocatur ὁ τῷ ἡγεμόνι τῶν ἐθνῶν ἐκ τῆς βουλῆς ἑπόμενος εἰς βοήθειαν: cautum eodem S. C. & de viatico atque inſtrumento prætoriæ domus.

18 *Socijs implorantibus ſubueniret.*) Miſera tum fuit vlterioris Hiſpaniæ conditio ob duas cauſſas: nam & anguſta fides erat tota prouincia: & latrociniis vicinorum populorum regio infeſtabatur. Vtrique malo quam medicinã fecerit Cæſar, diſces ex Dione & Plutarcho. Ipſius verò apud ſcriptorem De bello Hiſpanienſi hæc ſunt, *Inſequenti pretura ampliato honore, vectigalia, que Metellus impoſuiſſet, à ſenatu petiſſe, & eis pecuniis prouinciam liberaſſe: ſimulque patrocinio ſuſcepto*(fortaſſe melius, *prouinciæ patr. ſuſc.*) *multis legibus ab ſe in ſenatũ inductis ſimul publicas priuatáſque cauſas multorũ inimicitiis ſuſceptis defendiſſe.* quo loco non aſſentior viro docto qui pro *inductis* corrigit *inductos.* ſic fere loquitur Appianus Ἐμφυλ. ſecundo de eodem Cæſare, νόμους, ait, ὑπὲρ τῶν πενήτων εἰς τὸ βουλευτήριον εἰσέφερε.

21 *Edictis iam comitiis*) Præter manu exaratos, ſic habet editiones antiquiſſimę Romana & Bononienſis. Plutarchus, & ex illo Zonaras πρὸς αὐτὰς τὰς ὑπατικὰς ἀφικέσθαι ἀρχαιρεσίας. at *eductis* eſſet, μετὰ, non πρός. *Edicta comitia* Dioni ἀρχαιρεσίαι προεπηγγελμέναι. Diffiſum verò fuiſſe interdum comitiorum diem in gratiam procerum abſentium, docet idem Dio libro XXXVII. Magno Pompeio habitum hunc honorem narrans, cùm expectaretur eius ex Aſia reditus.

22 *Ambienti vt legibus ſolueretur.*) *Ambire* pro contendere omni ope atque opera vt apud Græcos φιλοτιμεῖσθαι, ἁμιλλᾶσθαι.

22 *Multi contradicerent*) Cato & qui ſectam eius ſequebantur in Rep. Dio.

26 *Nummos de ſuo cõmuni nomine per centurias pronũciaret.*) Libertati populi Rom. interitum cum alia vitia ſenſim in eam Remp. admiſſa, attulêre, tum meo quidem animo, vel maximè fœda illa honorum nundinatio, quæ Romæ tum viguit. Plutarchus quidem in Catone Vticenſi, auctor eſt, ita Romanos per illa tempora vſos eſſe τῷ δεκάζεσθαι, ὡς ἐργασίᾳ συνήθει. Notat idem in Cæſare, tantam fuiſſe tum publicorum morum labem, & κακοπολιτείαν, vt candidati palam in comitiis nummarias menſas ponerent, & populi ſuffragia redimerent. οἱ μὲν, ait, ἀρχὰς μετιόντες ἐν μέσῳ θέμενοι τραπέζας, ἐδέκαζον ἀναισχύντως τὰ πλήθη· κατῄει δὲ ὁ δῆμος ἔμμισθος, οὐ ψήφοις ὑπὲρ τοῦ δεδωκότος, ἀλλὰ τόξοις καὶ ξίφεσι καὶ σφενδόναις ἁμιλλώμενος. interpretes qui τραπέζας iſto loco de menſis eſcariis accipiunt, falluntur: ipſe mox τραπέζας & χρηματιστήρια iungit. Lucanus libro primo,

Hinc rapti faſces pretio, ſectórque fauoris
Ipſe ſui populus, letaliſque ambitus Vrbi,
Annua venali referens certamina campo.

30 *Eam largitionem è Rep. fieri.*) Nota & obſeruatione dignum, poſſe ea tempora incidere, cùm è Rep. fuerit malas artes vſurpare. Simile exemplum in Græca hiſtoria: laudatur enim Themiſtocles, quòd, bello Perſico, rei bellicæ adminiſtrationem Epicydi, cuius metuebatur ingenium lucri cupidum, & meticuloſum, pecunia extorſerit.

Pag. 6. v. 2 *Nec quoquã reperto qui ſuper tali cõſternatione referre aut cenſere aliquid auderet.*) Conſularis poteſtatis pars haut minima in relationis iure olim poſita: non enim poterat S. C. ſine relatione fieri: referendi autem ius conſulum fuit. Polybius, οὗτοι, de conſulibus loquitur, τὰ κατεπείγοντα τῶν διαβουλίων ἀναδιδόασι, καὶ ἔτι τὸν ὅλον χειρισμὸν τῶν δογμάτων ἐπιτελοῦσιν. Hîc igitur quid eſt quod

Bibulus conſul non refert de facta ſibi iniuria? Puto, quia Cæſar eo menſe faſces habuit: eius enim è Coſs. relatio fuit, cuius & faſces. At in editione Romana legitur *conqueſtus*: quaſi de Cæſare id ſit dictum, non de Bibulo qui in ſenatum non venerit: non placet. Sæpe autem factum vt conſulibus abſentibus, vel præuaricantibus ac muſſantibus, referrent alii è principibus ampliſſimi ordinis: puta, conſules deſignati, aut prætorum vel tribunorum aliquis. cuius rei multa extant apud Ciceronem alióſque teſtimonia. Ex his liquet cur dicat Suetonius, *qualia multa ſæpe in leuioribus turbis decreta fuerãt.* Porrò ius relationis ſublata libertate etſi conſulibus ademtum non eſt, tamen & poteſtatis imperatoriæ pars fuit: paullatim enim principes id ſibi vindicarũt. Exemplum eſt ab AVguſto primo: in cuius honorem decretũ refert Dio in actis anni DCCXXXI. vt aſſumta in perpetuum tribunitia poteſtate, liceret ei, quoque ſenatu, vnam de quacumque re vellet relationem facere, etſi conſul non eſſet. Hoc voluit Dio hiſce verbis è libro LIII. non quod ſomniauit nuperus emendator, ἡ γερουσία δήμαρχόν τε αὐτὸν διὰ βίου εἶναι ἐψηφίσατο, καὶ χρηματίζειν αὐτῷ περὶ ἑνὸς ὅτου (male editum eſt ὅπου) ἂν ἐθελήσῃ καθ' ἑκάστην βουλήν, κἂν μὴ ὑπατεύῃ, ἔδωκε. non aliud hîc Xylander peccauerat, quàm quòd pro illis περὶ ἑνὸς ὅτου ἂν ἐθ. verterat, *de quibuſcumque rebus vellet.* magno ſanè veritatis diſpendio, neglecta voce ἑνός. neque enim infinitum hoc ius AVguſto conceſſum à ſenatu: ſed cum hac aſtrictione, vt de vna re ſolùm referre poſſet ſingulis ſenatibus extra conſulatum. Poſtea ampliato honore principum inuenta ſunt ad ſimilitudinem decreti huius iura ſecundæ, tertiæ, quartæ, quintæ relationis. hoc eſt, vt quoque ſenatu poſſent de duabus, tribus, quatuor, quinque rebus quas vellent cunque, etiam non conſules, facere relationem. Exempla apud Capitolinum & Vopiſcum. apud quos obſeruabis fere cum proconſulari imperio & tribunitia poteſtate ius hoc iungi, planè vt in iſto Dionis loco. Hoc igitur Xylandri peccatum qui debuerat corrigere, ſuo inſuper non leuiore cumulauit, & maximi momenti locum praua emendatione corrupit. Vult enim corrector iſte χρηματίζειν eſſe *ſancire* non *relationem facere.* id verò pernegamus nos. & Xylandrum meritò reprehendimus, quòd alibi malè ſic acceperit eam vocem: vt libro LV. illo loco, ἐς τὸ συνέδριον ἐν λευκώμασι γεγραμμένα προέθηκε, πρὶν χρηματίσαι τι περὶ αὐτῶν &c. & lib. LVIII. ibi, ἐχρημάτισαν δ' ὅτι τότε, οὔτε αὖθις οὐδέν, μέχρι οὗ ὁ Γάϊος δωδεκάτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἀρχῆς ἀπόντων εἰσῆλθε. His locis atque aliis χρηματίζειν eſt referre aliquid ad ſenatum, vt de eo ſententiæ dicantur. id ſuprà diximus fuiſſe munus conſulum, vel iis ceſſantibus, tribunorum aut prætorum. Notandum verò, prætores paullatim hoc ius non lege aliqua, ſed non vtendo amiſiſſe: donec anno DCCXLV. ab AVguſto in eius poſſeſſionem reſtituti ſunt: fruſtra: iterum enim perire illud ſibi tractu temporis ſiuerunt. Rem nondum vulgatam docuit me Dio libro LV. Τοῦτό τι οὐκ ἰσχυρῶς ἐπὶ πλεῖστον τοῖς πάλαι τηρηθέν, ἐξίτηλον τρόπον τινὰ ἤδη γέγονε, καὶ τὸ τῶν στρατηγῶν· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀγανακτήσαντες ὅτι μηδεμίαν γνώμην, καίτοι τῶν δημάρχων προτετιμημένοι, ἐς τὴν βουλὴν ἐσέφερον, παρὰ μὲν τοῦ Αὐγούστου ἔλαβον αὐτὸ ποιεῖν, ὕστερον δὲ διὰ τοῦ χρόνου ἀφῃρέθησαν. Locus illuſtris, idémque clarus & apertus. quod modo dicebamus eſſe χρηματίζειν, pro eo dixit hîc Dio, γνώμην εἰς τὴν βουλὴν εἰσφέρειν. nihil pote planius. ſic libro eodẽ, διὸ οὐ ταῦτα ἀπορῶν χρημάτων. γνώμην ἐς τὴν βουλὴν ἐσήνεγκε, πόρον τινὰ ζητεῖν καὶ ἀέναον ἀποδειχθῆναι. Interpretes eius præſtantiſſimi ſcriptoris γνώμην εἰσφέρειν verterũt *ſententiam dicere in ſenatu.* Sunt alia prope infinita ſcitu digniſſima, quę in eius auctoris Græcis verbis latent, vel corruptis, vel malè hactenus expoſitis.

3 *In lenioribus turbis.*) Vetus omnis ſcriptura meliorum librorum, *in leuioribus culpis*, probo.

4 *Quoad poteſtate abiret.*) Octo menſes domi abditus latuit. Plutarchus Pompeio.

5 *Per edicta obnuntiaret.*) Dio aït, διὰ ὑπηρετῶν, per *lictores* vel *accenſos*. Idẽ hæc ita exprimit. ἐν τῇ οἰκίᾳ κατακεκλειμένος, ἀεὶ τῷ Καίσαρι ὁσάκις γε ἐνεωτέριζέ τι, ἐνετέλλετο διὰ τῶν ὑπηρετῶν, ὅτι ἱερομηνία τε εἴη, καὶ οὐδὲν ὁσίως ἐκ τῶν νόμων ἐν αὐτῇ δύναιτο δρᾶσθαι. Hoc quid ſit declarat idem paullo antè, de eodẽ Bibulo ſic ſcribens, ἐκώλυε τὸ νομοθέτημα, καὶ τέλος, ἐπειδὴ μηκέτ' αὐτῷ μηδεμία ἄλλη σκῆψις ἀναβολῆς ὑπελείπετο, ἱερομηνίαν ἐς πάσας ὁμοίως τὰς λοιπὰς τοῦ ἔτους ἡμέρας, ἐν αἷς οὐδ' εἰς ἐκκλησίαν ὁ δῆμος ἐκ τῶν νόμων συνελθεῖν ἐδύνατο, προηγόρευσε. Igitur *obnuntiare* Dioni eſt ἱερομηνίαν προαγορεύειν, ferias indicere: quòd cautè accipiẽdũ eſt: nam obnuntiatione fit quidem dies nefaſtus & comitialis eſſe deſinit: nõ fit tamẽ feſtus neque ἑορτασμός. quare quid appellet ἱερομηνίαν nõ intelligo. Meliùs alibi *obnuntiare* vertit idẽ, προεπαγγέλλειν ὡς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὴν ἡμέραν ἐκείνην μαντευσόμενον. non poteſt paucioribus verbis Latinæ dictionis vis exprimi. Cicero ad Atticum libro IIII. *proſcripſit ille ſe per omnes dies comitiales de cœlo ſeruaturum.*

7 *Teſtandi gratia.*) Liſſxi cod. *teſtationis gratia.*

8 *Iulio & Caſare* coss.) Dio, τόν τε δὲ Καίσαρα δύο καὶ ὠνόμαζον καὶ ἔγραφον, Γάϊόν τε Καίσαρα, καὶ Ἰούλιον Καίσαρα ὑπατεύειν λέγοντες.

10 *Bis eundem præponentes, nomine atque cognomine.*) Ait *præponentes*: nempe voci COSS. Vulgo editur, *proponentes*: vetuſtiores aliter.

11 *Non Bibulo quicquam.*) Vetus editio, *quiddam.*

13 *Campum Stellatem maioribus conſecratum.*) Si verum eſt quod Suetonius ait, fuiſſe hunc campum à maioribus conſecratum, putem factum in memoriam inclytæ illius victoriæ quàm Romani eo in loco de Samnitibus A.V.C. CCCCLIX. Coss. Q. Fabio V. P. Decio. IV. retulerunt. Vide Liuium libro X. Sed ſi conſecratus hic campus fuit, ſequitur vt ex illo deſierit coli, fueritque, vt appellant Græci, ἱερὰ ὀργάς, ἄνετος, ἀνέργαστος. Hoc concedere non poſſumus, quin arguamus M. Tullium ignorantiæ, vt rectè obſeruatũ Turnebo: nunquam enim rem tanti ponderis in tam graui cauſſa reticuiſſet ſummus orator, niſi penitus hoc illi fuiſſet incognitum. Nam quod doctiſſimus Torrentius quaſi Ciceronem excuſans ait, non omiſſum id à Tullio, ſed deſiderari hodie cum aliis quæ ex eius Agrariis aboleuit vetuſtas: pace illius dixerim, ne refutatione quidem eget. Num enim potuit orator eandem terram exiſtimare eodem tempore & diis conſecratam, & vſibus hominum expoſitam? quin de Stellate campo loquatur ille tanquam qui coleretur & exerceretur, legenti non erit dubium. conſequens igitur, vt ὀργάδα non eſſe perſuaſus fuerit. Quamobrem de huius campi antiqua conditione, quin opinati ſint contraria Cicero & Suetonius, non poſſumus negare. Cæterùm vtrius vera opinio fuerit, quærant amplius, qui otio abundant. Equidem vt arbitrer Ciceronem, cui toties quà ex negotio, quà in æſtiuo ſeceſſu animi cauſſa, luſtrata Campania, rem ignoraſſe in tam facili cognitione poſitam, adduci nequeo: etſi parum ei perſpectum fuiſſe Campani agri modum, quæ paullò poſt dicemus, clarè arguunt.

13 *Agrúmque Campanum.*) In commemoratione legis Iuliæ Agrariæ longè abeũt (quod pauci obſeruarunt) à Latinis ſcriptoribus Græci. Sententia horum eſt, egenæ plebi cuius infinita Romæ multitudo fuit, aſſignatos hac lege agros

alios: Campanum verò iis extra ſortē diuiſum qui tres liberos haberent. Appianus lib. II. Ἐμφυλίων, de Cæſare. νόμους ὑπὲρ τῶν πενήτων ἐς τὸ βουλευτήριον ἐσέφερε, καὶ γῆν αὐτοῖς διένεμε, καὶ τῆς ἀρίστης μάλιστα περὶ Καπύην, ἐς τὸ κατὰ θεμιστευόμενον τοῖς οὖσι πατράσι παίδων τριῶν. Hoc voluit Dio li. XXXVIII. cū ſcriberet, ὅ,τε οὖν νόμος οὕτως ἐκυρώθη, καὶ προσέτι καὶ ἡ τῶν Καμπανῶν γῆ τοῖς τρία τε πλείω τε ἔτι τέκνα ἔχουσιν, ἐδόθη: *ita*, inquit, *perlata lex eſt: & hoc amplius ager Campanus tres pluréſve liberos habentibus, diuiſus.* Extitere qui Dionem inconſtantiæ arceſſerent: qui hoc loco de agro Campano lege Iulia diuiſo contraria iis ſcribat quæ initio eiuſdē libri narrantur. Non difficilis reſponſio eſt: ſatis enim ab eorū reprehenſione vocula vnica προσέτι cauit ſibi Dio: nam hic loci illius ſenſus eſt, legem agrariam, de qua initio libri dixerat, in gratiam egenorum ciuium cuiuſcumque generis, fuiſſe perlatam: & inſuper diuiſum agrum Campanum tres liberos habentibus: licet initio, cùm lex ſuaderi cœpit, adeo tale nihil expeteretur, vt contra diſertè in lege is ager exciperetur. Ita Græci: Latini verò aliam nullam præter agri Cāpani & cāpi Stellatis diuiſionē agnoſcunt. Præter Suetoniū, cuius clara hîc verba, Velleiū audiamus, *In hoc conſulatu Cæſar legē tulit, vt ager Campanus plebei diuideretur, ſuaſore legis Pōpeio: ita circiter XX. ciuiū eo deducta.* Sed quid aliis opus teſtibus? ecce vnum pro omnibus. Cicero ad Atticum libr. II. epiſtola XVI. *Cœnato mihi & iam dormitanti, prid. Kalen. Mai. epiſtola eſt illa reddita in qua de agro Cāpano ſcribis.* Non multo pòſt. *Deinde vt me ego conſoler, omnis expectatio largitionis agrariæ in agrū Cāpanum videtur eſſe deriuata: qui ager vt dena iugera ſint, non amplius hominū quinque millia poteſt ſuſtinere. reliqua omnis multitudo ab his abſtenetur neceſſe eſt.* Expreſſius nihil dici potuit contra Græcorū ſententiā. Mitto alia quæ paſſim in iiſdē epiſtolis atque alibi hac de re ſcripſit idem.

14 *Ac viginti millibus ciuium.*) Lego, *ad* XX. diuiſit millibus ciuium ad viginti. Paterculus modò, *circiter XX. millia ciuium eò deducta.* Parum autem Ciceroni Campani agri modum fuiſſe cognitum, hinc colligimus: quem enim putabat ille vix ſuffecturum V. hominum M. agrum, ſufficit XX. neque ad rem facit quod Stellatis campus ad agrum Campanum de quo ibi loquitur Cicero, fuit adiectus: ea enim exigua appendix fuit, præ Campani magnitudine, cuius pars erat. Neque item dici illud poteſt, non dena, ſed pauciora iugera lege Iulia fuiſſe ſingulis colonis aſſignata: cùm enim ille modus ſit paruus, etiam ſi quis liberos non haberet, quis putet breuiorem eo aſſignatum liberos habentibus? prorſus à Cæſaris munificentia aliena hæc μικρολογία eſt.

15 *Publicanos remiſſionem petentes tertia mercedum parte releuauit.*) Mihi videtur Cato ſine cauſſa propter hanc equitū poſtulationem tantum turbarum excitaſſe: prorſúſque Ciceroni aſſentior, debuiſſe eum mitius & non adeò Stoicè cum publicanis agere, nec, vt fecit, ordinem equeſtrem à ſenatu propterea ſeiungere. Iure enim ſuo vſi equites, cùm vaſtata per Mithridatem Aſia, ἐκδικίαν petierunt, hoc eſt, parte mercedum releuari. more maiorum licuit illis hoc facere, ſæpiúſque Romæ factum. Fuit autem hæc poteſtas non conſulis, ſed ſenatus. Docet Polybius libro ſexto: vbi de locationibus cenſorum locutus ſubiicit, Ἐπὶ δὲ πάντων τῶν προειρημένων τὴν κυρίαν τὸ συνέδριον ἔχει· καὶ γὰρ χρόνον δοῦναι, καὶ συμπτώματος γενομένου κουφίσαι, καὶ τὸ παράπαν, ἀδυνάτου τινὸς συμβάντος, ἀπολῦσαι τῆς ἐργωνίας. Propterea in lege cenſoria aſcriptum, *ſi qui fruі publico publicanus non poſſet, ne ei fraudi id eſſet.* quod Cicero appellat *legi lege cenſoria*, in ea De prouinciis conſularibus.

21 *Cicerone in iudicio quodam deplorante temporum ſtatum.)deplorante*, hoc eſt,cũ deploraſſet,ὀλοφυραμένου,non ὀλοφυρομένου.non enim Cicerone orãte factũ, ſed triũ ſaltem horarum interuallo, vt teſtatur ipſe in Oratione pro domo ſua ad pontifices.Sic apud Terẽtium,*Offendi aduenieus*,hoc eſt,ἐλθὼν nõ ἐρχόμενος: apud Virgilium,*Ipſe domum linquens*:quod ſemper Græci λιπών,vt recte obſeruatum Donato in Phormionem,& Priſciano extremo libro XI.

24 *Poſtremò in vniuerſos diuerſæ factionis induetum præmiis.)*Omnes veteres codices hîc corrupti:emẽdatio ex Cicerone & hiſtoricis in promptu. legebam, *Iudex inductus*,vel *index inductus*,aut ſimpliciter *inductus*: ſed præfero lectionem quam ex ſcripto codice magni Cuiacij communicauit clariſſimus amiciſſimúſque Lectius,*induxit Vettium*.atque ita edi oportuit.

25 *De inferenda Pompeio nece.)*Cur tacuit de Cæſare? nam ita dixit ille falſus index.Dio libro XXXVIII.

27 *Vno atque altero nominatis.*) Dio auctores huius conſpirationis facit Ciceronem & Lucullum. narrat autem non vt mimum à Cæſare fictum:ſed tanquam rem geſtam nefarij huius conſilij cupidiſſime Ciceronem reum peragẽs. Apage iſtam fatuam & falſam ſententiam. ſed hoc perpetuò in illo ſcriptore obſeruare licet,ſemper eum Romanis hominibus quos ingenium & eruditio ſecit illuſtres, obtrectare. hinc illa de Cicerone præſertim & Seneca tam multa non minùs falſa,quàm ipſis parum honeſta.

28 *Intercepiſſe veneno indicem creditur.*) Quidam codd.*iudicem* pro *Iudicem*; quod Vettij cognomen fuiſſe antè dictum. Eum noctu in carcere fuiſſe extinctum tradunt hiſtorici.

33 *Pompeium primum rogare ſententiam cœpit.)*Nempe in ſenatu.Mirum igitur qui ſcribat Appianus, toto Cæſaris conſulatu nullum habitum ſenatum poſt primas illius cum Bibulo contentiones:ſic enim ſcribit, βουλὴν μὲν οὐκέτι συνῆγεν ἐπὶ τὸ ἔτος ὅλον. ἐπὶ δὲ τῶν ἐμβόλων ἐδημηγόρει. Non celabo cod. Viterb. lectionem licet corruptam,*Pomp. pr. rog. ſententiam dicere̒que cœpit*. Videamus ne quid hîc lateat:quod equidem diuinare non poſſum.

35 *Eum toto anno conſeruaret.)*Viterb.lib.*obſeruaret*. Accipe autem *toto anno* pro,tota parte anni, qua conſules deſignati nulli erant: nam conſularibus comitiis peractis, quin mutanda ratio eſſet, & is honos coss. deſignatis habendus,non ambigo.At docti viri aliter accipiunt hæc verba, & multum hîc æſtuant.

Pag. 7. v.3.*Quaſi alludens.)*Quaſi per luſum & iocum.non enim *alludere* hîc interpretor αἰνίττεσθαι,ſed προσπαίζειν.

8 *Et ſtatim quæſtor eius in præiudicium arreptus eſt.*) Vellem dictum planius: nunc enim anceps oratio:tam enim poſſumus de quæſtore Cæſaris accipere,quieuntem in prouinciam erat comitaturus, quàm de eo qui fuit eidem conſuli quæſtor.Hoc melius,niſi fallor.non enim fit mihi veriſimile,poſt abitum Cæſaris remanſiſſe in vrbe eius tum quæſtorem.Conſulibus autem ſuos fuiſſe quęſtores,clarum ex Liuij libro quarto,Dionis XLVIII.

8 *Aliquot criminibus arreptus eſt.)*Libro ſeptimo in Vitellio, *ac poſt præturæ honorem inter Seiani conſcios arreptus eſt*.Liuius libro tertio,*prinſquam prædicta dies adeſſet, Appius ſibi mortem conſciuit.Subinde arreptus à P. Numitorio, Sp. Oppius inuidiæ proximus.*

10 *Obtinuit cùm Reip.cauſſa abeſſet,reus ne fieret.)*Lege Memmia id cautum.

Valerius Max.lib.III.cap.VII.M. *Antonius quæſtor proficiſcens in Aſiam, Brunduſii iam peruenerat: vbi literis certior factus inceſti ſe poſtulatum apud L. Caßium prætorem, cuius tribunal propter nimiam ſeueritatem ſcopulus reorum dicebatur: cum id vitare beneficio legis Memmiæ liceret, quæ eorum qui Reip. cauſſa abeſſent, recipi nomina vetabat: in vrbem tamen recurrit.*

11 *In magno negotio habuit.*) Non diſpliceat, *in magno habuit:* vt apud Dionem & Ælianum ἐν μεγάλῳ τίθεσθαι. ſic ἐν ἐλαφρῷ ποιεῖσθαι, aliáque apud Græcos. Tacitus, *quocunque caſu acciderat, dum atrociora metuebantur, in leui habitum.* At apud Arnobium pro ποιεῖσθαι ἐπὶ πολλῷ, legas, *in magnis ponderibus ducere.*

12 *E competitoribus.*) Cod. Liſlæi, *petitoribus.* idem, *recepiſſent* non, *pepigiſſent.*

15 *Iuſiurandum atque etiam ſyngrapham exigere.*) Prima editio, *ſyngraphum,* vt aliquoties apud Plautum. Viterbienſis codex, *chirographum.* ſic libro quarto, vbi aliud habetur depectionis contra bonos mores exemplum, *déque ea re & iureiurando & chirographo cauit.*

20 *Perfecitque vtrumque.*) Hæc Vaticani codicis ſcriptura: nam in aliis omnibus (Liſlæi cod. excipio qui verba hæc non habet) alio loco iſta ſic collocantur, *compulit vt detrudendi Domitij cauſſa, conſulatum alterum peterent: perfecitque vtrumque: & vt in quinquennium ſibi imperium prorogaretur.* Emendabam: *fecitque per vtrumque, vt in q.* Vide Plutarchi narrationem in Pompeio. Sunt codd. qui habent *prorogaretur* non *prorogaretur.* eandem diſcrepantia notata mihi non vno loco. eſt qui, *prorogarent,* vt Viterb.

21 *Alias priuato ſumtu addidit.*) Vulgò, *alias publico, pr. ſ. ad.* Suſtulimus otioſa verba, auctoribus Vaticano & Viterbienſi noſtro: itáque eſſe in ſuis Pithœus & Liſlæus annotarant.

22 *Vocabulo quoque Gallico: Alauda enim vocabatur.*) Militum galeis criſtarum adiectione terribiliorem ſpeciem dare, vetuſtiſſimum fuit Carum inuentum, Romanis ac Græcis adæque probatum. Vetuſtiorum Græcorum galeæ nõ pinnis ſed equinis ſetis fiebant horridæ: vnde illa apud vatem præcipuum, λόφος ἱππιοχαίτης, κυάνεον ἐπ᾽ ἄκρης, & inde etiam Δωριεῖς τριχάϊκες. Romani teſte Polybio pinnas tres adhibuere prælongas, colore purpureo vel nigro. & ita Lamacho tribui ab Ariſtophane video τὼ πτερὼ τὼ ἐκ τοῦ κράνους: ac mox, τὸ λοφεῖον τῶν τριῶν λόφων. & apud Æſchylum Tydeus τρεῖς κατασκίους λόφους σείει. Cæterùm inſignes oportet fuiſſe legionis iſtius πλείονας φάλους, vt Polybius vocat, vel aliud quid peculiare habuiſſe, vnde *Alaudæ* appellationem ſit nacta. Vocabulum alaudæ Gallicum eſſe & galeritam ſiue caſſitam auem ſignificare, teſtis præter Plinium, Marcellus Empiricus capite XXIX. homo Gallicæ linguæ veteris non imperitus. Legionem nouam, galearum criſtis inſignem, militari laſciuia fuiſſe Alaudam de auis nomine, ſicut Plinius tradit, appellatam, non magis mirũ quàm Cares olim eandem ob cauſſam G A L L O S fuiſſe vocitatos. Plutarchus Artoxerxe, τοὺς Κᾶρας ἈΛΕΚΤΡΥΌΝΑΣ οἱ Πέρσαι διὰ τοὺς λόφους οἷς κοσμοῦσι τὰ κράνη προσηγόρευον. Sic & comici Attici quendã ob ſimilem ſpeciem, aut aliquã δυσμορφίαν ridentes, nomen ei fecerunt Κορυδεὺς ἀ κορυδὸς, galerita ſiue alauda. Apage circulatoris illius commentum, qui voce Cimbrica Alaudam legionem eſſe dictam ariolatur, non propter ſimilitudinem auis criſtatæ, ſed, quia tota ex veteranis conſtaret. Impium hominem, non ſolùm vanum! qui ſacroſancta religionis noſtræ myſteria in galeritæ criſta quærat. Hæc vident & probant qui ſe eſſe iactant ſolos ſepem Legis.

28 *Sed*

28 *Sed proſpere decedentibus rebus.*)Malim,*proſpere ei cedentibus rebus.* vel *cadentibus*,vt lib.III.Vetus tamen omnis ſcriptura habet *decedentibus.*& fortaſſe hoc inter κακοπρεπείας Suetonij exempla referendum, potius quàm corrigendum. Non multo aliter Ciceronem *diſcedere* de exitu rei alicuius, quod reſpondet Gręco ἀπαλλάττειν vel ἀπαλλάττεσθαι.libro III.in Verrem,*ſi iſtius hac tanta iniuria impunita diſceſſeris.*In eadem,*omnes liberatos diſceßiſſe,& eſſe ignotum omnibus.*ſic alibi ſæpe,& Terentius.

29 *Plurimum quàm quiſquam vnquam dierum ſupplicationem impetrauit.*)Reſtringe illa *quiſquam vnquam*,ad tempora ante Cæſarem: nam poſt eius exceſſum ea res non habuit modum. Vide Ciceronem De prouinciis conſularibus.

30 *Geßit autem nouem annis quibus in imperio fuit.*)Appianus in Celticis rerum geſtarum in Galliis à Cęſare ſummam ita exprimit:Καῖσαρ μυριάσιν ἀνδρῶν ἀρχιῶν ἐν τοῖς δέκα ἔτεσιν ἐν οἷς ἐστρατήγησεν, ἐς χεῖρας ἦλθεν(οὔτις ὑφ' ἓν τὰ μέρη συναγάγοι) τετρακοσίων πλείοσι. καὶ τούτων ἑκατὸν μὲν ἐζώγρησεν, ἑκατὸν δ' ἐν τῷ πόνῳ κατέκανεν· ἔθνη δὲ τετρακόσια, καὶ πόλεις ὑπὲρ ὀκτακοσίας, τὰ μὲν ἀφιστάμενα σφῶν, τὰ δὲ προσεπιλαμβάνοντες ἐκρατύνατο.Cõgreſſus eſt,inquit,Cęſar cũ hominib' feris,ſi oĩa pręlia in vnã ſũmã colligãtur,amplius quadragies C.M.cęſa ex his decies C.M capta totidem.victæ gentes CCCC.vrbes partim rebellantes in ordinem coactæ,partim Romano imperio tum adiectæ,DCCC.Plutarchus in Pompeio M.vrbes in Gallia vi expugnatas à Cæſare ſcribit:de cæteris cum Appiano conſentit.Pliniũ vide lib. VII.cap.XXV. Quod Appianus ait decem annis in eo imperio Cęſarem fuiſſe,Suetonius aliique,nouem: neutrum exactè verum eſt. Tenuit Gallias Cæſar per geminum quinquenniũ ſemeſtri imperio minus,quod ei ademtum initio belli ciuilis. Suetonius alibi X. annorum hoc ſpatium dicit. Apud Dionem libro XLIIII.in funebri laudatione Cæſaris Antoniana valde negligenter ſcriptum τὸ ἐνδὲ ἔτεσιν ὅλοις ἡγεμονεῦσαι Cæſarem. cuius peccatum dicemus? Antonine an Dionis,an librarij?

Pag.8.v.1 *Nec multo poſt neptem amiſit.*)Quoniam Iuliæ puerperium tam citò eſt extinctum:(nam vt venuſtè Zonaras ſcribit,μετ' ὀλίγον καὶ τὸ τεχθὲν ἐπαπώλετο τῇ μητρί)factum inde vt inter auctores non conueniat filium an filiam eſſet enixa. Plutarchus, Dio & Suetonius filiam aiunt. *neptem* enim non *nepotem* vt eſt in Vaticano reperimus in Viterbienſi aliiſque omnibus codd.præter Liſlei. Velleius tamen & Lucanus filium fuiſſe volunt. Nam quòd Lucani locum ex lib.V.docti corrigunt, plauſum à me non ferent: habeo enim peruetcres membranas eius poetæ,in quibus non aliter ſcriptũ quàm vt hodie editum.

-mortémque nepotis. Quid autem miramur in re tam parui momenti inter ſcriptores non conuenire,cùm eos videamus in rebus longè maximis contraria inuicem,nedum diuerſa, ſcribere? Vt ne dicam videri poſſe, in ancipiti hiſtoria de induſtria locutos qui genus maſculum vſurparunt, memores filij appellatione & ſequiorem ſexum contineri. Fruſtra igitur mea quidem ſententia,duo doctiſſimi viri contendunt,alter vt Suetonij, alter vt Lucani locum emendet.

6. *Maturius & imperfecto adhuc bello.*)An potius,*immaturius*? Reuera enim immaturus futurus erat & intempeſtiuus deceſſus bello nondum perfecto.

9. *Cuius area ſuper HS millies conſtitit.*) Qui vocant hanc lectionem in dubium,quam ſuper omnium veterum codicum auctoritatem Plinius compro-

bat, eos apparet populi Rom. opes & magnificentiam habuiſſe parum cognitam. Budæum excipio, cuius mens prope diuina, neſcio quomodo in tractatione iſtius loci diſſimilis ſibi fuit. Sed hæc miſſa facimus: ſunt enim à doctis viris pridem animaduerſa: neque noſtrum de aliorum menſis analecta conuertere. Obſeruauimus & nos mendas aliquot apud Ciceronem aliósque, ab hac inobſeruantia Romanorum magnificentiæ profectas: quas alio tempore, θεοῦ διδόντος detegemus.

10 *Quod ante eum nemo*) Vulg. *nemo fecit*. Noſtri omnes habent vt edidimus. in iiſdem, *quam maximè*, non *maxima*. Pudet minutias iſtas perſequi. nec faciam porrò, niſi cauſſa ſit. Lectorem ſemel volumus monitum, quæ in hac editione mutata reperiet quorum hîc non erit reddita ratio, hauſta eſſe illa ex iis codicibus quorum initio fecimus mentionem.

12 *Quamuis macellariis oblocata.*) Viterbienſis, *adlocata*. Pithœi & Liſlæi, *ablocata*. qua voce vtitur in Vitellio, capite vii. Macellum Plutarchus alicubi κρεοπώλιον interpretatur: ſed latius patet vocis illius ſignificatio, extenditúrque ad omne obſoniorum genus. Gloſſarium, *Macellarius* ὀψοπωπώλης. Suetonius infrà, *diſpoſitis circa macellum cuſtodibus qui obſonia contra vetitum retinerent*. inde apud Senecam, *viuere in macello*, pro, in popina & καπηλείοις καὶ ἀσωτείοις.

23 *Omnibus verò circa eum.*) Plinius panegyr. *Omnes circa te ſimiles tui effeciſti.* Æmilius Probus in EVmene, *non paſſi ſunt ii qui circa erant.* Suetonius lib. IIII. cap. x. *Tanti in auum & qui iuxta erant obſequii* Cicero modò Grecè dicit οἱ περὶ αὐτὸν, vt ad Atticum lib. xiii. extremo: modò Latinè, *qui circum illum ſunt*. vt lib. ix. ad eundem.

27 *Seruuloſque cuiuſque.*) Dio libro XL. καὶ οὐ μόνον τοὺς ἐλευθέρους, ἀλλὰ καὶ τοὺς δούλους, τούς τι καὶ ὁπωσοῦν παρὰ τοῖς δεσπόταις σφῶν δυναμένους ἐθεράπευσε..

30 *His planè palàm.*) An alterum gloſſematium eſt? nam à Viterb. abeſt τὸ palàm.

40 *Quando nec plebiſcito Pompeius poſtea abrogaſſet.*) Ita eſt in principe editione: ita in omnibus Mss. neque abſurda lectio, ſi modò abrogare pro derogare poſitum meminerimus: nam auctor Gloſſarij non ſolùm ἀποχειροτονῶ, ſed etiam ἐλαττόω interpretatur. Senſus eſt: abſentis Cæſaris non eſſe rationem habendã, quia Pompeius legi ſuæ, qua id in genere prohibebatur, non derogaſſet plebiſcito: ſed propria tantùm auctoritate eam in ærarium iam relatam correxiſſet. Atqui vt ei legi à Pompeio ſemel perlatæ derogaretur, tam opus fuerat populi auctoritatem interuenire, quàm antè, cùm in gratiam Cæſaris fuerat factum prius plebiſcitum ſiue rogatio, qua permittebatur ei abſenti petitio conſulatus.

Pag. 9. v. 9 *Reſtituit partim per int. tribunos, partim per Seruium Sulpicium.*) Dio, καὶ αὐτῷ Metello cos. ὅ, τε Σουλπίκιος καὶ τῶν δημάρχων τινὲς ἀντέπραξαν.

15 *Ne ſibi beneficium populi adimeretur.*) Proba lectio, quæ & in membranis non *adimeret*. quod placet quibuſdam, mihi non: vetant illa mox, *neque ſenatu interueniente*.

18 *Cum aduerſariis autem pepigit.*) Hoc eſt, paciſci voluit. Libro VII. in Vitellio, capite xv. *Atque vbique aut ſuperatus aut proditus, ſalutẽ ſibi millies & HS. à Flauio Sabino Veſpaſiani fratre pepigit*. nam ita puto ibi quoque accipiendum. ſic in Nerone, *repræſentanda præmia in poſterum ſanxit*. id eſt, ſanciendum dixit. Iuuenalis, *Græculus eſuriens in cælum, iuſſeris, ibit*. id eſt, iturum ſe promittet. Dio libro

lib. LIV. τὸν δὲ δὴ Λέπιδον αὐτὸν ὅτι θανατωθέντα ἀπέδειξε. θανατωθέντα, occidi iuſſũ, nõ reuera occiſum. Sic multa apud Iuriſc. accipienda, ſine effectu, vt loquuntur.

23 *Bello vindicaturus ſi quid de tribunis pl. gr.*) Specioſiſſima oratio. vide Dionyſium Halicarnaſſeum libro VIII. ibi, καὶ δὴ καὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἐπὶ τῆς ἡμῶν ἡλικίας, ὃς μέγιστος, & quæ ſequuntur.

25 *Et prætextum quidem illi ciuiliũ armorum hoc fuit.*) Quod Polybius in omni hiſtoria prudentiſſimè monet faciendum, vt inter cauſſas, prætextus, & initia bellorum diſtinguamus: id diligenter hoc loco à Suetonio factum licet obſeruare. In cod. Viterb. locus erat veteri manu correctus *pretextus hic.* malè. Gloſſarium, *Pretexto*, προφάσει. Alia notione in Seneca *pratextum*, pro purpura quæ prætexitur. Locus eſt epiſtola LXXI. *Sed* CN. *Pompeius amittet exercitum: ſed illud pulcherrimum Reip. pratextum, optimates, vno pralio profligabuntur.* Optimates vocat honeſta tranſlatione prætextum Reip. Simillimè Græci loquuntur, & quidẽ Stoici. Epictetus apud Arrianum, Diſſertationum lib. primo, cap. ſecundo τὴν σὲ εἰδέναι φροντίζειν, πῶς ἂν ὅμοιος ἦς τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, ὥσπερ οὐδ' ἡ κρόκη πρὸς τὰς ἄλλας κρόκας θέλει τι ἔχειν ἐξαίρετον. ἐγὼ δὲ πορφύρα εἶναι βούλομαι· τὸ ὀλίγον ἐκεῖνο καὶ στιλπνὸν, καὶ τοῖς ἄλλοις αἴτιον τοῦ εὐπρεπῆ φαίνεσθαι καὶ καλά. prorſus πορφύρα hîc quod in Senecæ verbis prætextum. Vapulent igitur qui corruperunt illum locum in editione Romana Mureti.

35 *Hoc voluerunt.*) Sic rectè editio vetus viri incomparabilis Roberti Stephani: cui ſubſcribunt Mſ. omnes. rectè etiam *C. Caſar*, non *Caſar*: nam illo modo ſermo anguſtior eſt, & ἀξιωματικώτερος, magiſque ex conſuetudine Romana. Notum eſt, *gaudent pranomine molles Auricula.* Confirmat ſimilis locus apud Cæſarem primo De bello ciuili: *Neque ſe neque reliquos municipes pati poſſe, C. Caſarẽ imperatorẽ, bene de Rep. meritum, tantis rebus geſtis, oppido mænibúſque prohiberi.* Supra omnia eſt Plut. qui Aſinium Pollionem hæc ita Græcè ſcripta reliquiſſe ait: Τοῦτο ἐβουλήθησαν, εἰς τοῦτό με ἀνάγκης ὑπηγάγον, ἵνα Γάϊος Καῖσαρ, ὁ μεγίστους πολέμους κατορθώσας, εἰ προηκάμην τὰ στρατεύματα, κἂν κατεδικάσθην: in qua interpretatione animaduertendum eſt verba illa, εἰς τοῦτό με ἀνάγκης ὑπηγάγον, auctoris nõ eſſe: ſed alicuius qui illa τὸ ἐβουλήθησαν voluit exponere. quare Plutarchi eſſe nõ videntur: multo minus Aſinij. Cæſaris quidem non eſſe Iouem lapidem iurare nulla religio fuerit.

38 *Quidam putant captum imperij conſuetudine.* Horum ſententiam veriſſimã eſſe ne dubitandum quidem eſt. Habent hoc diuturna imperia, vt facilè quemuis hominem natum dementent, & cupiditate firmandæ potentiæ inflamment. Hæc poſtquam ſententia ſedit, nullum tam præceps conſilium, quod non placeat potius quàm vt imperio cedatur. Imbibant igitur qui gubernacula Reip. tractant, Mecenatis apud Dionem oraculum, verius quàm dictum: Ἀρχαὶ αἱ μακρότεραι καὶ πολυχρονιώτεραι ἐπαίρουσί πως πολλοὺς, καὶ ἐς νεωτεροποιίαν ἐξάγουσι. *Longiora imperia & diuturniora multis ſpiritus attollunt, & ad rerum nouarum molitionem pracipites impellunt.* Æmilius probus, *Miltiades multum in imperiis magiſtratibúſque verſatus non videbatur poſſe eſſe priuatus: praſertim cùm conſuetudine, ad imperij cupiditatẽ trahi videretur.* vbi potius ſcribã, *cùm imperij conſuetudine ad imperij c. t. v.* Maximus Cæſar peccatum in ſe commiſſum à pop. Rom. cauit admittere: & quę ſibi patuerat rapiendę Reip. viam, aliis prudentiſſimè obſtructum iuit. Dio libro XLIII. Ὅτι αὐτὸς Cæſar, πολλοὺς τῶν Γαλατῶν ἐφεξῆς ἐτῶν ἄρξας, ἔστι τὴν ἐπιθυμίαν ἀπ' αὐτοῦ τῆς δυναστείας μᾶλλον προήχθη, καὶ ἐς τὴν παρασκευὴν τῆς

DD. j.

ἰσχύος ἐπεζύθη, καὶ ἐκλάσθη τέμω.

41 *EVripidis verſus quos ſic ipſe conuertit.*)Ita ſcribendus hic locus, vt rectè doctiſſimus Torrentius videtur. Breuitati ſtyli Suetoniani nõ conuenit, vt bis idem dicat, non neceſſario: deinde in cod. Viterb. ita importuno loco erant quæ hinc ſuſtulimus, vt auctoris ea non eſſe vel id ſatis argumento ſit. ſic ibi habetur, *ſemper Cæſarẽ in ore habuiſſe. Eſt in Phœnixis.* εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν. &c. Luce clarius ex ora libri eſſe hæc in contextum intruſa. eò igitur reiiciantur, vnde pedem mouerunt iniquè.

Pag 10. v. 7. *Ex conſuetudine conuinio ſe frequenti dedit.*)Geminum huic vafra-mentum Arati Sicyonij Plutarchus narrat.

10 *Cùm luminibus extinctis deceſſiſſet via.*)Veteres cùm νυκτοπορίᾳ plurimum vterentur, vt de Alexandro, Iulio Cæſare, AVguſto, aliiſque legimus, ad iter nocturnum faces adhibuere, vel lucernas laternæ incluſas. Meminit Suetonius libro ſequente, cap. XXIX. Ouidius lib. IIII. Faſtorum in deſcriptione diluculi,

Semiuſtámque facem vigilata nocte viator
Ponet: & ad ſolitum ruſticus ibit opus.

Item Metamorphoſeôn lib. I.

Vt facibus ſepes ardent cum fortè viator
Vel nimis admouit, vel iam ſub luce reliquit.

Quod Ouidius ait caſu vel imprudentia viatorum ſolitum euenire, id Varro laſciuiæ eorum aſcribit in primo De re ruſtica. *Naturale ſepimentum quod obſeri ſolet virgultis aut ſpinis, quod habet radices, ac viuæ ſepis, prætereuntis laſciui nõ metuet facem.* Nicetas de Manuele Comneno, ἐκ σοῦ τὰς νύκτας ἰαύων ἄϋπνος, καὶ πρὸς τὴν πορείαν ἐχρᾶτο φωτὶ πομπῷ. In cõmẽtariis Græcorum legimus, peculiares in vſũ viatorum faces ſolitas incidi, è ligno querno vel iligno, quæ χάβια vocabant. præcipua fuit cura ne facilè vento cederent: teſtis tamen hiſtoria, ſæpe factum quod hîc Suetonius ait, vt lumina extinguerentur, atque ita via decederetur. Plutarchus in Pyrrho, περιϊοῦσι δ᾽ αὐτοῖς μακρὰν καὶ δασεῖαν ὕλαις ὁδὸν, οὐκ ἀντέσχε τὰ φῶτα, καὶ πλάναι τοῖς στρατιώταις συνέτυχον. Propterea vſi ſũt lychnuchis è pelle, in eũ vſum comparatis vt vim ventorum ferre poſſent & defendere. Quoniam autem fallendi fere hoſtis cauſſa iter nocturnum à ducibus exercituum inſtituebatur, quo tutius id fieret, excogitatæ ſunt iam olim quas nos vocamus hodie *laternas ſurdas*: Hæ ita ſunt compoſitæ, vt iis lucem abundè faciant, quibus præferuntur: aliis negent, qui vel præcedunt, vel ad latera ipſis ſtant ſiue ambulant. Iulius Africanus, cuius elegantiſſimum librum De bellico apparatu, nondum luce publica donatum habemus, fabricam huiusmodi laternarum ſic explicat. Eſto laterna quadrilatera, pellibus ab omni parte oppanſis munita. Laterum trium pelles ſunto nigræ; vnius alba, per quam ponè ſequentibus lucerna lucebit. Locus eſt capite LXX. quod περὶ νυκτοπολέμου inſcribitur. Κατανύκτα δὲ ὄντος τοῦ ἀέρος, ὥστε παρ᾽ ἡμῶν μὴ ὁρᾶσθαι τοὺς ἀστέρας, προάγειν δὲ ἐξ ἡμῶν τοὺς μάλιστα τὴν ὁδὸν γινώσκοντας, καὶ τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, ἐπὶ δοράτων ἀνημμένα φανία κατέχοντας· τὸ δὲ φάνιον ἔστω τετράπλευρον, δέρρεσι τετειχισμένοις πάντοθεν περιειλημμένον. τῶν δὲ πλευρῶν, αἱ μὲν τρεῖς μέλαινα ἐχέτωσαν δέρρην, μία δὲ λευκόν, δι᾽ οὗ τὸ λαμπάδιον διαφαίνεται τοῖς κατόπιν βαδίζουσι. Politianus in Miſcellaneis indicem huius libri laudat De ceſtis: magno errore. nam Africanus ὁ τῶν κεστῶν συγγραφεὺς alius longè eſt. Vide EVſebium Pamphili in hiſtoria eccleſiæ libro VI. cap. XXXI. Apud Plutarchum formam aliam laternarum inuenias, quæ, ſi eſſet à ventis quies, aperto ore geſtabantur: ſi flarent vẽti, im-

ti,impoſito operculo claudebantur: quo modo auguri eunti auſpicatum laternam præferri nefas erat. vide locum in libro Κεφαλαίων Ρωμ. quæſtione LXXII. vir doctus ne tibi imponat, qui λαμπτῆρα eo loco *lucernam* interpretatur. *laternam* debuit ibi quidem. Hippocrates, ἡ γαστὴρ οἰδὺ δρος καὶ μεγάλη ὥσπερ λαμπτήρ. Galenus, λαμπτὴρ, ὃν οἱ πολλοὶ φανὸν ὀνομάζουσι. Ex paucis verbis quæ aſcripſimus de Hippocrate, formam veterum Græcienſium laternarũ acutus lector coniiciet.

21 *Iacta alea eſt, inquit.*) Etſi ſuperuacua vox, *inquit*, eſt, tollere tamen, nullo veterum codd. aſtipulante, non ſuſtinuimus. Didici poſtea abeſſe eam à codice Fuluij Vrſini: quare tollatur ſanè. At *eſto* reponendum non cenſeo, quod doctis videtur quibuſdam. Plutarchus quidem ἀνεῤῥίφθω vertit: ſed non eò, me iudice, quòd ita apud Latinos legiſſet: verùm Græcorũ cõſuetudinẽ in efferẽdo hoc prouerbio ſecutus, &, vt arbitror, verſiculũ Menãdri iſtũ in animo habens, Δεδογμένον τὸ πρᾶγμ', ἀνεῤῥίφθω κύβος. Eodẽ ſenſu dicũt Græci & ἀναῤῥίπτειν κίνδυνον, vt Dionyſius Halic. in tertio & octauo, & Ioſephus, Ἁλώσεως, lib. IIII. itẽ, χωρεῖν ἐπὶ κύβον. Appianus Εμφυλίων lib. II. ἐπὶ κύβον ἐχώρει πλήθους ἀνδρῶν τοσῶνδε σωτηρίας. Liuius libro primo *in dubiam imperij ſeruitiique aleam imus*. interdũ βαλλεῖν τοὺς ἀστραγάλους. Vt in Arato Plutarchus. nonnũquã ἀναῤῥίπτειν ſimpliciter. Philoſtratus de vita Apollonij, loquẽs de Vitellio, κυβεύει μὲν, δ' ὅσους μήτε αὐτὸν οἱ πεττοὶ σφήλωσιν, ὑπὲρ δὲ ἀρχῆς ἀναῤῥίπτει παίζων. libro VII. ἐμοῦ δὲ σμικρὸς λόγος, εἰ ξυμβουλεύσαιμι αὐτῷ μὴ κυβιστᾶν ἐς ὀρθὰ ξίφη, μηδ' ἀναῤῥίπτειν πρὸς τυραννίδα, ἧς ὑ χαλεπωτέρα ἐνομίσθη. Dio li. L. de Antonio, οὐκ ἠθέλησεν ἐς αὐτὸ ἀναῤῥῖψαι, ἀλλὰ πείραις καὶ ἀκροβολισμοῖς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐχρήσατο. Pauſanias Laconicis, ταμιευόμενος γὰρ Ατρεὺς τῆς ἀπονοίας ἐς τὰ οἰκεῖα ἥξειν, καὶ μὴ ἀφειδῶς ἐπ' ἀλλοτρίοις ἀναῤῥῖψαι. Eleganter Pauſanias τῷ ἀναῤῥίπτειν quod eſt extrema conſilia ex deſperatione inire, opponit τὸ ταμιεύεσθαι τῆς ἀπονοίας. quod de eo dicitur qui non totis viribus ruit ad prælium, certus aut vincere aut mori: ſed ita ſe parat, ac vires diſpenſat, vt cedere coactus, denuo ſtare poſſit. quod proprium eſt ducis prudentis, &, vt AVguſtus appellabat, ἀσφαλοῦς. Sic ait Straho Hiſpanos diu pop. Rom. inuictos, quia ἐταμιεύοντο καὶ κατεκερμάτιζον τοὺς ἀγῶνας. quod Liuius libro III. expreſſit, *In multa prælia paruaque carpere ſummam vniꝰ belli*. Sic ταμιεύεσθαι ὁρμήν, non conſumere ſuas omnes vires in primo impetu. vnde apud Ioſephum ἀταμιεύταις χρῆσθαι τῆς ὁρμαῖς. libro XIX Antiquitatum, & ſexto Exſcidij. & libr. V. ταμιεύεσθαι τὰς ὀρέξεις, pro, frenum iniicere cupiditati edendi.

30 *Promiſſumque ius anulorum.*) quod & conſecuti tandem ſunt: ſed ſerò poſt annos ferè CCXLIII. initio imperij Seueri, Herodiano teſte.

35 *Brunduſium te tendit.*) A. V. C. DCCV. a. d. VII. Idus Martias Cæſar Brunduſium venit, & ad murum caſtra poſuit. auctor ipſe in epiſtola ad Oppium, & Cornelium. apud Cic. ad Atticum lib. IX.

37 *Romam iter conuertit.*) Sexaginta diebus Italia tota in poteſtatem redacta, vt ſcribit Plutarchus.

37 *Appellatiſque de Rep. patribus.*) Narrat ipſe, De bello ciuili lib. primo, Dio libro XLI.

Pag. 11. v. 2 *In Macedoniam tranſgreſſus.*) A. V. C. DCCVI. pridie nonas Ian. Cæſar Brundiſio naues ſoluit: poſtridie terram attigit Cerauniorum in Macedonia. nam eouſque Macedoniæ nomẽ extenderunt Romani: & Strabo in Excerptis, ἡ Μακεδονία περιορίζεται ἐκ δυσμῶν τῇ παραλίᾳ τῆς Αδρίου. Plinius ad Liſſum vſque producit. At Cæſar III. De bello ciuili, Macedoniæ vocabulum anguſtius

DD. ij.

ſemper accipit.

3 *Maximis obſeſſum operibus.*)Benè ſanè *maximis.* nam ſi fabulas poetarum, & furores Xerxis & regum Ægyptiorum omittimus, non temere in tota antiquitate reperias quid prius mirere Dyrrachina munitione. Hiſtoriam habes ſine pompa deſcriptam III. De bello ciuili. Exclamat Lucanus, vt poeta ille quidem, ſed non vanè, lib. VI.

Nunc vetus Iliacos attollat fabula muros,
Aſcribátque deis: fragili circundata teſta
Mœnia mirentur refugi Babylonia Parthi.
En quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes:
Aſſyriis quantum populis telluris Eoæ
Sufficit in regnum, ſubitum, belliquе tumultu
Clauſit opus.

6 *Neque loco, neque tempore æquo, ſed hieme anni.*)*hieme anni*, quod Græci dicerent χειμῶνος ὥρᾳ, vel ὥρᾳ ἔτους χειμερινῇ aut χειμερίῳ, vt Dionyſius Halic. in ſexta hiſtoria. A. Gellius libro ſecundo, cap. XXI. *Nox fuit: & clemens mare, & anni æſtas.* lib. XVII. cap. X. *cùm in hoſpitis ſui Antiatem villam æſtu anni conceſſiſſet*, lib. XIX. cap. V. *In Tiburte rus conceſſeramus æſtate anni flagrantiſſima.* Caue ergo viro docto aſſentiaris, qui in nuperis ſuis ad Suetonium Notis iſtum locum emendauit.

14 *Intra quintum quàm aduenerat diem, quatuor quibus in conſpectum venit horis.*)Longè aliter Dio: vt videtur, minus verè, ὅτι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ὥρᾳ, καὶ ἦλθε πρὸς τὸν πολέμιον, καὶ εἶδεν αὐτὸν, καὶ ἐνίκησε.

14 *Vna profligauit acie.*) Florus, *Vno, &, vt ſic dixerim, non toto prælio obtriuit, more fulminis, quod vno eodémque momento venit, percuſſit, abſceſſit.*

14 *Crebro commemorans Pompeii felicitatem*)Πολλὰ μακαρίζων τὸν Πομπήϊον. Hoc ita Appianus. ὅτι καὶ φασὶν αὐτὸν εἰπεῖν, Ὦ μακάριε Πομπήϊε, τοιούτοις ἄρα, κατὰ Μιθριδάτου τοῦ τοῦδε πατέρα πολεμῶν ἀνδράσι, μέγας τε ἐνομίσθης, καὶ Μέγας ἐπεκλήθης.

18 *Nullam cladem niſi per legatos ſuos paſſus eſt.*)Florus, *Aliquid tamen aduerſus abſentem ducem auſa Fortuna eſt, circa Illyricum & Africam, quaſi de induſtria proſpera eius aduerſis radiarentur.* imitatur Florus Lucanum, vnde totum illum locum expreſſit:

Non eadem belli totum fortuna per orbem
Conſtitit: in partes aliquid ſed Cæſaris auſa eſt,
Qua maris Hadriaci longas ferit vnda Salonas.

30 *Diuerſo quemque apparatu.*)Vide Velleium Paterculum, & Quintilianum libro VI. cap. III.

31 *Pæne curru excuſſus eſt, axe diffracto.*)Sic rectè veteres non *defracto.* defringere eſt ἀποκλᾶν. diffringere eſt διακλᾶν vel κατακλᾶν. quod hîc contigit: nam alio axe opus fuit vt triumphum perageret Cæſar, vt ait Dio. Huc refero locum Plinij libro XXVIII. ca. II. *Cæſarem dictatorem poſt vnum ancipitem vehiculi caſum, ferunt, ſemper vt primum conſediſſet, id quod pleroſque nunc facere ſcimus, carmine ter repetito ſecuritatem itinerum aucupari ſolitum.*

32 *Aſcenditque Capitolium ad lumina, XL. elephantis dextra atque ſiniſtra lychnuchos geſtantibus.*)De aſcenſu cliui Capitolini loquitur: gradus verò Capitolinos genibus emenſus Cæſar die triumphi Gallici, de quo hîc eſt ſermo. Dio, τότε τοὺς ἀναβασμοὺς τοὺς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ τοῖς γόνασιν ἀνερριχήσατο. Seruatū hoc ex veteri conſue-

conſuetudine,& à Claudio in triumpho Britannico, vt notat idem lib. L V I I I. Quod addit Suetonius de elephantis lychnuchos geſtantibus,habes etiam apud Dionem,ſed cum aliqua narrationis diſcrepantia. Τῇ τελευταίᾳ, inquit, ἐπειδὴ ἐκ τοῦ δείπνου ἐγένετο, ἔς τε τὴν ἑαυτοῦ ἀγορὰν ἐσῆλθε βλαύταις ὑποδεδεμένος, καὶ ἄνθεσι παντοδαποῖς ἐστεφανωμένος· καὶ ἐκεῖθεν οἴκαδε, παντὸς μὲν ὡς εἰπεῖν τοῦ δήμου παραπέμποντος αὐτὸν, πολλῶν δὲ ἐλεφάντων λαμπάδας φερόντων, ἐκομίσθη. Ait, Τῇ τελευταίᾳ: nō igitur triumpho Gallico hoc accidit,ſed Africano:ille primo die ductus eſt, hic vltimo. Ait, ἐκεῖθεν οἴκαδε ἐκομίσθη: *inde eſt domū vectus*.ſi hoc ſequimur,in Suetonio fuerit ſcribendum, *Deſcenditque Capitolium*.ſed nihil temere ſine libris mutare debemus:nam tales diuerſitates nuſquam non obſeruare licet inter auctores eadē narrantes,verùm non eodem modo. Vt Dionis narratio eſt, elephanti iſti cum lychnuchis nihil aliud quàm ſeruorum λαμπτηροφόρων locum tenuerint. Vetus mos Romę fuit,bene meritis de Rep. viris honoris ſui cauſſa permittere, vt cū aliqua inuſitata pompa,quoties foras cœnaſſent,domū redirent. ſic Duillius qui primus naualem victoriā reportauit,*non contentus vnius diei triumpho*,Flori ſunt verba,*per vitam omnem,vbi à cœna rediret, prælucere funalia,& præcinere ſibi tibias iuſſit,quaſi quotidie triūpharet.* quod & Cicero aliique teſtātur.Sic Cornificius ob rem bene geſtam bello Siculo,quoties domi non cœnaret,elephanto vehens domum redire ſolitus.Sic Cæſarem,ait Dio, poſt epulum triumphale,cum inſigni hoc honore veſpere domum veniſſe.Vt verò Suetonius rem narrat,lumina hæc publici gaudij ſunt indicium.antiquiſſimi enim moris fuit, ſiue priuatim ſiue publicè læti aliquid obtigiſſet, luminibus accenſis appenſiſque gaudium teſtari:éſtque eius λυχνοκαΐας apud Græcos ac Latinos ſcriptores creberrima mentio.Æſchyli vnius verſiculos referemus, ex quibus antiquitas eius conſuetudinis poteſt intelligi.Chori ſunt verba in Agamemnone,lætitiam publicam ob nuntium capti Ilij deſcribentis:

ἄλλη δ' ἄλλοθεν οὐρανομήκης
λαμπὰς ἀνίσχει,
φαρμασσομένη χρίσματος ἁγνοῦ
μαλακαῖς ἀδόλοισι παρηγορείαις,
πελάνῳ μυχόθεν βασιλείῳ.

Ab his principiis ventum eò,vt in veteri eccleſia, ſicuti in eccleſiaſtica ſcriptum eſt hiſtoria,pars diuini cultus & ſanctorum, itémque mortuorum honoris, in luminum accenſione poneretur.quod hodiéque apud multos obtinet.

33 *Lychnuchos geſtantibus.*) Et in noſtris erat *lychnos*: quia tamen Politianus è ſuis MS. ita emendauit, ſecuti ſumus hominis doctiſſimi fidem & iudicium. Olim candelis ſebaceis ſoli pauperes vtebantur: reliqui facibus, vel lucernis: has Græci λύχνους vocant: λυχνοῦχος autem eſt inſtrumentum cui lucerna aptatur, vt candelabro. Lychnuchi vſus erat,& domi: Cicero, *hanc ſcripſi ad lychnuchum ligneolum.*& cùm foras prodirent: vide Athenæum. milites Græci pro lychnucho ferebant obeliſcolychnion, vt docet Ariſtoteles. Dio λαμπάδα pro eo hîc dixit.

33 *Inter pompæ fercula.*) Hoc melius quàm vt Plutarchus & Appianus, cùm ſcriberet ad amicum quendam ſuum Romam. Mox, *ſicut ceteri* ſcripſimus ex Viterb.non *ceteris*.vt in aliis.Tōs ex *ſed* quod ſequitur.

36 *Veteranis legionibus prædæ nomine in pedites ſingulos ſuper bina ſeſtertia quæ initio ciuilis tumultus numerauerat,in equites,vicena quaterna millia nūmū dedit.*)

Ita habetur hic locus in Romana editione mendoſiſſimè & corruptiſſimè. in Viterb.cod.duæ voces *in equites*,non extant,vt in Vaticano & Pithœi.à Groſſotiano aberat τὸ *quaterna*. cætera vt in vulgatis.Cùm igitur deſtituamur hic à libris , quærendum nobis aliunde præſidium eſt, ad conſtituendum illuſtrem hunc,& multis magnis viris tractatum locum.Lego,*Veteranis legionibus prædæ nomine,in pedites ſingulos(ſuper bina ſeſtertia quæ initio ciuilis tumultus numerauerat) vicena:in equites quadragena millia nummûm dedit.* Reddamus nunc rationem & cur ita ipſi emendemus,& cur eruditiſſimorum virorum ſuper emendatione horum verborum ſententias improbemus.Quod hîc de donatiui Cæſaris quantitate narratur,id nuſquam alibi,quod equidem ſciam , præter quàm apud Dionē & Appianum legitur.Quamobrē in eo vertitur cardo,vt hos tres ſcriptores attētè cōparēmus.Dionis verba ſūt, τοῖς στρατιώταις πεντακισχιλίας ὅλας δραχμὰς ἔνειμε. *militibus dedit drachmas quinquies millenas,non minus.* Appiani hæc, poſtquā opes à Cæſare Romam illatas in triumphis cōmemorauit, ἀφ' ὧν εὐθὺς ἐπὶ τῷ θριάμβῳ διένειμε, τὰ ὑπεσχημένα πάντα ὑπερβάλλων, στρατιώτῃ μὲν ἀνὰ πεντακισχιλίας δραχμὰς Ἀττικάς· λοχαγῷ δὲ αὐτὸ τὸ διπλάσιον· καὶ χιλιάρχῳ καὶ ἱππάρχῳ τὸ ἔτι διπλάσιον. hoc eſt, *ex quibus ſtatim à triūpho dedit,quicquid antè promiſiſſet exſuperans,legionariis ſingulis drachmas Atticas quinquies millenas: centurionibus duplum:tribunis & præfectis alarum,adhuc duplum:* Hæc duo illi ſcriptores. Eſt verò notandū,cùm donatiuū omne geometrica proportione diuideretur , præmiúmque daretur cuique pro ratione loci quem in militia obtinebat:diuerſitatē hanc ab auctoribus interdū exactè notari,interdum ex parte tantùm, aliquādo omitti penitus,vt notum omnibus rerū Romanarum non incurioſis.Sic Dio ſatis habuit indicare quantū ſingulis legionariis datum eſſet.Appianus hac parte diligentior,vndeunde illa habeat:nam proprij ferè nihil eum habere norunt eruditi.Suetonius quid dixerit,quid ſiluerit,incertum facit codicum eius inconſtantia.Si fides Vaticano,Pithœi & Liſſæi , qui has voces *in equites* & *quaterna* non agnoſcunt:tantum dixerit noſter quantum Dio,nihil amplius.ita legemus, *in pedites ſingulos,(ſuper bina,&c.)vicena millia nummûm dedit.* Vicena M. H S. ſunt,quod Dio & Appianus cōſentientes aiunt, πεντακισχίλιαι δραχμαί. Sed quia plures Suetonij veteres codd.eas voces præferunt , quas prædicti libri non habent,exiſtimo duas ſummas à Tranquillo expreſſas:peditum,& equitum. illam ex veſtigiis corruptæ lectionis & Græcis haud dubiè expreſſimus: hanc iure arbitrario conſtituimus. nam quia donatiui quod à Cæſare acceperunt equites, modum nuſquam expreſſum reperimus;quod ſupereſt , vt quàm minima mutatione ad veritatem faciamus gradum , vulgatam lectionem *quaterna* mutamus in *quadragena.* etſi non malè fortaſſe ſcripſerimus *quadragena quaterna.* Porrò vt de hoc nihil habemus quod quaſi certum affirmemus: ita de peditum donatiuo rem ſic habere vt diximus,perſuaſi ſumus.Statuimus enim niſi aut mēda in codicibus Dionis & Appiani eſſe demonſtretur , aut error in ſententia, cauſſam dici non poſſe cur eorum conſentienti teſtimonio non credatur, & ex ipſis de loco Suetonij iudicium fiat. Falſi lectionem niſi ex ſua coniectura nemo arguit: ſententiam contendunt multi eſſe falſam. Nam quæ opum vis , inquiunt,huic donatiuo ſufficiat?deinde quaſi aperta & manifeſta ſit ἀτοπία , eſt qui os verberet optimis ſcriptoribus , vt parum attentis ad verba Tranquilli: eſt qui locum Dionis corrigat,& pro πεντακισχιλίας faciat πεντακοσίας.alij Appianum,aut pueriliter hallucinatū pronuntiant, aut ſcripſiſſe χιλίας καὶ πεντακοσίας.

iidem

iidem Suetonij verba conueñienter ſententiæ quam pro vera amplectuntur, ita μεταχηματίζουσιν inuerecundè, vt veteris lectionis nullum agnoſcas veſtigium. Nos contrà falli doctiſſimos viros, & in Græcis ſcriptoribus illis nihil eſſe mutandum contendimus. Quid enim hîc eſt quod merito ſuſpectum habeamus? miramur vnde Cæſari tanta pecuniæ vis? clamant hiſtorici, ſpoliatas ab eo omnes prouincias, regna multa vel direpta, vel pretio vendita, templorum multorum gazas infinitas ablatas, artes cogendæ pecuniæ ab eodem innumeras eſſe excogitatas, propter quas χρηματοποιὸς ἀνὴρ Græcis dici ſolet. Hæc ſi attendimus, quid tantopere miremur non erit. Quanto magis mirum, Octauium & Antonium poſt prælium Philippenſe tantundem potuiſſe ſuis militibus dare? Atqui non iſtud meum eſt ſomnium, ſed Plutarchi ſcriptoris grauiſſimi narratio. ὑπεσχημένοι ait ille in Antonio, ἑκάστῳ στρατιώτῃ δραχμὰς πεντακισχιλίας, ἐδέοντο συντονωτέρου χρηματισμοῦ καὶ δασμολογίας. extat eadem ſumma (ne quis mendum ſuſpectet) apud Appianum quoque libro IIII. Ἐμφυλίων in ipſius Antonij oratione. Atque ego Cæſaris exemplum ante oculos habuiſſe triumuiros hoſce puto, cùm hanc quaſi legitimam ſummam ſuis pollicerentur. Quid? potuerunt eadem tempeſtate Caſſius & Brutus ex præda Aſiæ & Syriæ quas obtinebant, militibus ſuis numero prope infinitis, drachmas ſemel millenas quingenas, mox iterum millenas dare: Cæſar totius pæne orbis prædo alterum tantùm non potuerit? Omnem verò admirationem adimat ſani iudicij hominibus, quod de Didio Iuliano legimus, *qui cùm vicena quina millia militibus promiſiſſet, tricena dedit*, inquit Spartianus. At erant pauci qui acciperent milites: aliquis dicet. ſanè pauciores quàm qui à Iulio. ſed quæ comparatio Didij iſtius cum Iulio Cæſare? qui vtriuſque ingenium norit, & ſingula penſitarit, mecum dubio procul ſentiet. Et tamen ſciri volo, non adeo immenſum numerum eorum fuiſſe, qui hoc à Cæſare donatiuum acceperunt. equidem vix ad XX. M. aut paullo plures fuiſſe cenſeam. Habuit ille quidem multas legiones: ſed, quod ipſe queritur initio tertij, infrequentes: quòd multi Gallicis tot bellis defecerant. eas ipſas verò copias ſequentibus præliis vehementer fuiſſe attenuatas quis dubitat? Satis probatam putamus integritatem codicum Dionis & Appiani. cùm igitur Cæſaris μεγαλοδωρείαν mirari deſinimus: tum doctorum virorũ μικρολογίαν καὶ ἀβλεψίαν mirari ſatis non poſſumus, qui hominis τῶν ἐν ἀνθρώποις πλεῖστα καὶ κεκτημένου καὶ δεδωρημένου, maximum donatiuum ad πεντακοσίας δραχμὰς vel χιλίας καὶ πεντακοσίας redigere non dubitarunt.

38 *Aſſignauit & agros, ſed non continuos, ne quis poſſeſſorũ expelleretur.*) Dio lib. XLII. aliã affert cauſſam: χώραν ἔδωκε τῆς δημοσίας, καὶ ἐκ τῆς ἑαυτοῦ δὴ πᾶσι σφίσι νείμας, ἄλλους ἄλλῃ, καὶ πάνυ πόῤῥω ἀπ' ἀλλήλων ἀπαρτήσας, ὥστε μήτε τοῖς ὁμοχώροις σφᾶς φοβεροὺς, μήτ' αὖ πρὸς νεωτερισμὸν ἑτοίμους καθ' ἑνὶ συνοικοῦντας γένεσθαι. Sed videtur Dio loqui de alia agrorũ aſſignatione, quàm de qua nunc Suetonius ſentit. Quod autẽ notant vterque de agris non continuis, id contra veterem conſuetudinem deducendarum coloniarum fuit: ſemel tamen admiſſum, ſæpius poſtea vſurpatum eſt. Tacitus libro XIV. Annalium, *Veterani Tarentum & Antium aſcripti, non tamen infrequentiæ locorum ſubuenêre, dilapſis pluribus in prouincias, in quibus ſtipendia expleuerant. neque coniugiis ſuſcipiendis, neque alendis liberis ſueti, orbas ſine poſteris domos relinquebant. Non enim vt olim vniuerſæ legiones deducebantur cũ tribunis & centurionibus, & ſui cuiuſq; ordinis militibus, vt conſenſu & charitate Rēp. efficerẽt: ſed ignoti inter ſe, diuerſis manipulis, ſine rectore, ſine affectibus mutuis, quaſi*

ex alio genere mortalium repentè in vnum numerum collecti, numerus magis quàm colonia. Huc pertinet quod narrat Appianus De bello ciuili libro III. noluiſſe Cæſaris veteranos poſt miſſionem ſeparari: ſed in agros aſſignatos mitti coniunctos: quod quia ante illius necem non potuerat perfici, propterea in Vrbe eos adhuc cùm cæderetur Cæſar, fuiſſe, inque templorum porticibus tetendiſſe. Propterea AVguſtus vt eſt apud eundem Appianum, poſt Mutinenſem aciem cum Antonio ſocietatem inire cupiens, Decium quendam cum his mandatis ad illam mittit: *ἥξειν μιμνῄσκων τοὺς ὑπὸ σφίσιν ὁπλίτας οὐ διαλυομένους, ἀλλ' ὅτε παύσαιντο τῶν στρατειῶν*· deinde cauſſas eius rei pluribus perſequitur.

Pag. 12. v. 1. *Annuam etiam habitationem Romæ vſque ad bina millia nūmū.*) Anno DCCVI. lex illa promulgata à M. Cælio Rufo prætore in ſumma rerum omnium perturbatione Romę propter Cæſaris abſentiā. Ab illo exemplo manauit hæc Iulia lex: de qua Dio in actis anni DCCVII. *τὸ ἐνοίκιον ὅσον ἐς πεντακοσίας δραχμὰς ἦν ἐνιαυτοῦ ἑνὸς ἀφῆκε.* *Habitatio* Tranquillo eſt, *τὸ ἐνοίκιον*, penſio quæ habitationis cauſſa penditur. I.C. etiam obuentiones vocant: & Gloſſarium, *ἐνοίκιον, pēſio, obuentio.* In ſuperioribus verbis Dionis pars legis prætermiſſa, de iis qui extra vrbē in Italia habitabant. At libro XLVIII. in actis anni DCCXIII. renouatam hanc legem ab Octauio poſt prælium Philippenſe cōmemorans, vtriuſque partis ſic meminit: *τὸ ἐνοίκιον τοῖς μὲν ἐν τῷ ἄστει μέχρι πεντακοσίων δραχμῶν οἰκοῦσι, πᾶν· τοῖς δ' ἐν τῇ λοιπῇ Ἰταλίᾳ κατὰ τὸ τέταρτον ἐνιαυτοῦ ἑνὸς ἀφεθῆναι.* Ait remiſsā habitationem Romæ quidem, annuam: in Italia verò non vltra tres menſes. Puto falli Dionē, & Suetonio potius aſſentior, annuam & in Italia remiſſam penſionem, ſed non vltra quingentos HS. Quia carò in vrbe cōſtabant habitationes, propterea tam diuerſæ penſionum ſummæ in hac lege expreſſæ. Mens & Cæſaris & Octauij fuit, vt nonniſi ad tenuiores hoc beneficium pertineret. pauperes autem adæquè qui in Italia quingenis ſeſtertiis habitarent, quíque in Vrbe binis millibus. Vide Plutarchum initio Sullæ, & Ciceronem in ea pro M. Cælio: qui etſi filius familiâs, cum à patre ſemigraſſet, XXX. millibus habitabat.

2 *Adiecit epulum ac viſcerationem.*) Notatu dignæ harum vocum interpretationes quæ ſunt in Gloſſario, *Epulū, διανομή. Viſceratio ἀρτόκρεας.* Perſius, *oleū artocreáſque popello.* Mox, *Viſcerationem, εὐφρασίαν.* in altero Gloſſario, *εὐφρασία, epulatio.* eleganter ab ea verbi *εὐφραίνεσθαι* notione qua ſemper vtitur Lucas: vt *φάγε, πίε, εὐφραίνου.* & *φαγόντες εὐφρανθῶμεν.* & *εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς.* ſic apud Athenæum accipi debet initio quinti: & *συνευφραίνεσθαι* apud Curopalatem vbi de coronatione Impp. agit. Inde Genius cuius ſimulachro mēſę decorari ſolitæ, ΕΥ'φράδης dictus. Heſychius. ΕΥ'φράδης *παταικὸς ἐπιτραπέζιος.* vocat *παταικὸν* ad eorum ſimilitudinem quorum Herodotus meminit, qui in nauibus ſculpebantur aut cælabantur. vox eſt Hebraica.

5 *Edidit ſpectacula varij generis*) Varia variis temporibus edidit Cæſar ſpectacula: ſed quæcunque hîc à Suetonio referuntur, ea referri debent partim ad annum DCCVIII. quo quater triumphauit: partim ad ſequentem, quo Hiſpanienſem triumphum egit.

6 *Per omnium linguarum hiſtriones.*) Romæ magna copia erat hominum ex omnibus imperij Rom. prouinciis. Cæſar vt omnibus gratificaretur, & omnes nationes ſibi conciliaret, hiſtriones omnium linguarum adhibuit. Simile eſt quod in eius funere notatur infrà, *In ſummo publico luctu exterarū gentiū multitudo circulatim ſuo quæque more lamentata eſt, præcipuéque Iudæi.* Sic accipio iſtū locum

cum & geminum ei alterum in Octauio.

8 *Fartus Leptinus.*)Scripti, *Lettinius.* is eſt fortaſſe quem Dio Fuluium Sectinum nominat. etſi hiſtoria diuerſè ab eo narratur. Q. *Calpenus* autem eſt in veteribus, non A. *Calpenus.*

12 *In XIIII. è ſcena.*)Sic liber Pithœi. in aliis abeſt τὸ è vnde nata multorum librorũ lectio, in XIIII. *ſcamna*. non probo. Petronius, *Ex hac nota domina eſt mea: vſque ab orcheſtra quatuordecim tranſilit, & in extrema plebe quærit quod diligat.* & alibi Suetonius.

12 *Per orcheſtram tranſyt.*)Multi codd. etiam Viterbienſis, *per ſolium orcheſtram tranſyt.* Fortaſſe, *per podium orcheſtrámque tranſyt.*

16 *Elephantis vicenis.*)Appianus, ἐπίδωκεν ἐλεφάντων μάχην εἴκοσι πρὸς εἴκοσι. Dio quoque elephantos XL. pugnaſſe, hoc eſt vicenos ex vtraque acie, narrat. ita accipere debuerũt interpretes hæc illius verba, lib. XLIII. συνέβαλον δὲ καὶ ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ πλείους, καὶ ἱππέας ἱππεῦσι, καὶ πεζοὺς πεζοῖς, ἄλλους τε ἀναμὶξ ἀλλήλοις ἴσους, καί τινες καὶ ἀπ' ἐλεφάντων τεσσαράκοντα ἐμαχέσαντο. Interpretes, *erant XL. viri, qui ab elephantis pugnabant.* ineptiſſimè. vide Plinium libro VIII. cap. VII. Sed hæc nos fuſiùs in libro De venatione amphitheatrali. in quo & itẽ altero De circẽſibus, multa Suetonij explicamus. quæ hic propterea omittimus. Vtrũq; cõmẽtariolũ amicis multis pridẽ communicatũ, edere breui cogitamus: niſi, quod potius velim, eruditiſſimus Lipſius, fidẽ ſuã antè liberarit, & ſtudioſorũ votis ſatisfecerit.

20 *Nauali prælio in minore Codeta defoſſo lacu.*)Dio, Καὶ τέλος ναυμαχίαν οὐκ ἐν τῇ θαλάσσῃ οὐδ' ἐν λίμνῃ τινὶ ἀλλ' ἐν τῇ ἠπείρῳ ἐποίησε. χωρίον γάρ τι ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ κοιλάνας, ὕδωρ τε ἐς αὐτὸ ἐσῆκε, καὶ ναῦς ἐπήγαγεν. Quod ait Dio, Cæſarẽ ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ χωρίον κοιλᾶναι, *excauaſſe locũ quẽdã in campo Martio:* id Suetonius, *defoſſo lacu in minore Codeta.* Codetã ſiue cãpũ Codetanũ ad Tiberim fuiſſe ex Feſto & veteribus vrbis deſcriptionibus cõſtat. Minor Codeta, & Maior ſic appellatę, vt Velabrum Maius & Minus atque alia in eadẽ vrbe. Hic lacus mox à Cæſaris morte, ex decreto ſenatus, teſte Dione fuit cõplanatus: itaque & Octauius & qui deinceps naumachias edidêre, lacus defodiſſe narrantur. Naumachias tamen aliquot fuiſſe, in quibus aqua ſemper eſſet, ex Frontini De æquęductibus libello diſcimus. Porrò hanc eſſe veram huius loci lectionem, *in minóri Codeta*, non vt vulgò edunt, *in morem cochleæ*, recta ratione rem putãtibus dubium eſſe non poteſt. Ita enim habent vetuſtiores & meliores codices, teſtibus Beroaldo, Ranconeto, Turnebo, Torrentio, Petro Pithœo, Groſlotio, &, qui duos vidiſſe ait, doctiſſimo illo Yuone Villiomaro. accedat his vetus Lugdunenſis editio anni D VIII. in qua ſic ſcriptum eſt. Corruptam eſſe eam tot librorum ſcripturam, ne ſuſpicari quidem licet. quî enim potuit imperito librario de Codeta venire in mentem, niſi ſic in exemplari fuiſſet? profectò non ita ſolitum ab eo genere hominum in bonis auctoribus peccari, vt per aberrationem mentis voces veteres paucis cognitas, ſententiæ aptas, loco notiorum põnerent. contrà, quo quæque vox erat inſolentior, eo ſemper magis iſtorum hominum iniuriæ fuit opportuna. Sæpe factum eſſe vt *cl* & *d* ſcribarum imperitiã truderent ſe loco inuicem apud veteres ſcriptores, pridem ab induſtriis hominibus ſumus admoniti: ſimiliter hîc quoque *coclea* pro *codeta* ſcribi primò cœpit: dein de cæterorum ſecuta eſt deprauatio. *Coclea* autem veteres ſcribebant, non *cochlea*, teſte veteri libro Gloſſarum, & Velio Longo De orthographia. Hæc ita accidiſſe, non tam mirum videri mihi ſolet; quàm miror reperiri hodie qui

ineptam illam lectionem tueantur: quorum pertinaciam ſatis libro De circenſibus, cùm de naumachiis ſiue naualibus circenſibus ageremus, retudimus.

23 *Vt pleriq; aduena aut inter vicos aut inter vias tabernaculis poſitis manerẽt.*) occupatis videlicet omnibus ſacris publiciſq; locis vbi tendere ſoliti peregrini, ſi hoſpitẽ non haberẽt. Dion. Halic. lib. VIII. ἡ κρατίϛη τῆς Οὐολούσκων νεότης ἐξ ἁπάσης πόλεως, ὡς ὁ Τύλλος ἠξίου, παρῆν ἐπὶ τὴν τῶν ἀγώνων θέαν· καὶ κατεσκήνουν οἱ πλείους ἐν ἱεροῖς τε καὶ δημοσίοις τόποις, οὐκ ἔχοντες καταγωγὰς ἐν οἰκίαις τε καὶ παρὰ ξένοις. Macho poeta comicus. - καταλύσειν οὐδαμοῦ μισθωσίμην Δυνάμενος εὑρεῖν ἐν τεμένει καθίσας τινὶ, ὃ πρὸ τῶν πυλῶν ἦν κατὰ τύχην ἱδρυμένον. Sic Ionas cùm Nineuẽ veniſſet, ad vrbis portã caſulã ſibi conſtruit. Mendicos etiã, vt veterũ philoſophorũ multos, in porticibus tẽplorum aliiſque locis publicis habitaſſe conſtat. Dio Chryſoſtomus de Diogene οἴκοις ἐχρῆτο ταῖς πόλεσι, καὶ ἐν ταύταις διέτριβεν ἐν τοῖς κοινοῖς τε καὶ ἱεροῖς. Sic Stilpon apud Athenæum alicubi ſcribit κοιμᾶται ἐν τῷ τῆς μητρὸς τῶν θεῶν ἱερῷ. *Inter vicos & inter vias*, eſt, in viis vrbis & ad vrbem. Apud Plautum & Terentium *inter vias* valet μεταξὺ πορευόμενος, vt inter cœnam μεταξὺ δειπνῶν.

26 *Faſtos correxit.*) Anno V. DCCVIII. ſuo III. & M. Æmilij Lepidi conſulatu. Cenſorinus aliique.

31 *Ex Kal. Ianuarijs nobis temporum ratio congrueret.*) Placet emendatio doctorum virorum *nonis* pro *nobis* legentium.

35 *Senatum ſuppleuit.*) Quanta cum inuidia eius ordinis declarant Ciceronis ioci, epiſtola ad Leptam libro ſexto, & apud Senecam patrem libro VII.

35 *Patritios allegit.*) Lege Caſſia. Tacitus Annalium lib. XI. In his allectus Cicero: Dio lib. XLVI. Cauſſam ſuppletarum toties patritiarum gentium breuiter aperit idem lib. LII. AVguſtus, inquit, gentes patritias ſuppleuit, ἐπειδὴ τό, τε πλεῖστον ἀπολώλει σφῶν· οὐδὲν γὰρ οὕτως ὡς τὸ γενναῖον ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις ἀναλίσκεται· καὶ ἐς τὴν ποίησιν τῶν πατρίων ἀναγκαῖοι ἀεὶ εἶναι νομίζονται. *quia & maxima patritiorum pars perierat: vt enim quiſque generoſiſſimus eſt, ita maximè bellis ciuilibus conſumitur: & ad peragendos ritus patrios exiſtimantur illi ſemper eſſe neceſſarij.* Veſpaſianus tandem in futurum proſpexit ne facilè patritij deſiderari poſſent, conſtitutis mille gentibus patritiis. Ita interpretor quod ait AVrelius Victor, *lectis vndiq; optimis viris, mille gentes compoſita, cùm ducentas ægerrimè reperiſſet.* Pro *allegit*, in cod. Vit. erat adnotata altera lectio *elegit.* ſic in veteri quadam inſcriptione, ELECTVS. IN. FAMILIAM. PATRITIAM. Tacitus dicit, *ſublegere, aſciſcere.* Dio ἐγκαταλέγειν, & συμπληροῦν τὸ τῶν εὐπατριδῶν γένος.

36 *Magiſtratuum numerum ampliauit.*) Dio libris XLII. & XLIII. variis locis.

37 *Nudatos opere cenſorio reſtituit.*) Duplex καινοπρέπεια in his verbis. *nudatos* dixit pro notatos, quod propriũ verbum eſt cenſorum: nihil tamen hîc muto. ſic Cicero ad Atticũ de iudicio Clodiano loquens, *nudos equites* vocat, probri plenos. *numquã turpior in ludo talario conſeſſus fuit: maculoſi ſenatores, nudi equites: tribuni non tam ærati quàm vt appellantur ærarij.* Sic etiam *exutus* & *exuere* apud Tacitum, Annalium lib. III. *Piſo exutus dignitate in decem annos relegatur.* lib. XV. *Exuti dehinc tribunatu Pompeius, Cornelius Martialis, Flauius Nepos.* Ait, *opere cenſorio*: ſic vocatur opus quod notam cẽſoriam meruit. A. Gellius libro IIII. cap. XII. *non id ſine pœna fuit: ſed erat opus cenſoriũ: cenſoréſque ærarium faciebant.* poſſumus etiam interpretari *opere cenſorio*, nota cenſoria, cui opponitur ſtatim iudicum ſententia: ſiue per cenſores. vt libr. II. *opere militari*, id eſt, per milites.

Columella libro XII. *ne videar intempeſtiuè cenſorium opus obiurgandis moribus noſtrorum temporum ſuſcepiſſe.*

37 *Sententia iudicũ de ambitu condemnatos.*) Dio lib. XLIII. εὐθυνομένους τε διὰ δώρους τινὰς, καὶ ἐξεληλεγμένους γε, ἀπέλυσε. Paullo antè dixerat idem, Cæſarẽ in ſermones hominum incidiſſe, quòd ſententia iudicum pulſos in exilium multos, interceſſione quorũdã tribunorum reſtituiſſet: καὶ ὅτι τοῖς δεκασμοῦ ἐπ' ἀρχῆς δίκην ὀφλοῦσιν, ἐν τῇ Ἰταλίᾳ διατρίβειν ἐπέτρεψεν. *quòd ambitus damnatis in Italia manere permiſiſſet.*

41 *Circum tribus miſſos.*) Ad ſingulas tribus. ſic apud Liuium, *circũ inſulas literæ miſſæ.* apud Cæſarem: *circum conuentus Campaniæ gladiatores distribuit.* At editiones priſcæ habent, *cuique tribuum.*

Pag. 13. v. 1 *Commendo vobis illum.*) Hac formula vſi principes Cæſaris exemplo, cùm ſuis candidatis honores mandari iuberent. In S. C. quo Veſpaſiano imperium datur, ita ſcriptum eſt: *Vtique quos magiſtratum, poteſtatem, imperium, curationémue cuius rei petẽtes ſenatui populóque Romano cõmendarit, quibúſue ſuffragationem ſuam dederit, promiſerit. eorum comitÿs quibuſque extra ordinem ratio habeatur.* Tacitus Annalium primo, *ſenatus libens tenuit, moderante Tiberio, ne plures quàm quatuor candidatos commendaret, ſine repulſa & ambitu deſignandos.* Sic Dio libro LV. extremo, de candidatis AVguſti, τούτῳ δὲ καὶ τοῖς ἔπειτα γράμματά τινα ἐκτιθεὶς συνίστη τῷ τε πλήθει καὶ τῷ δήμῳ.

2 *Admiſit ad honores & proſcriptorum liberos.*) Contra quàm lege Cornelia ſiue Valeria de proſcriptione fuerat cautum. Cicero, Plutarchus, alÿ. Notat Dio, libro XLI. XLIIII. & L. IIII. Patris exemplum ſecutus Octauius, non in Sullæ tantùm proſcriptis, ſed etiam in ſuis.

4 *Recenſum populi nec more nec loco ſolito, ſed vicatim per dominos inſularũ egit.*) Chiaſmum obſerua: nam *vicatim* refertur ad illa, *nec loco ſolito.* Locus ſolitus fuit campus Martius, & quæ in eo erat villa publica *per dominos inſ.* πρὸς τὸ *nec more.* Mo e ſolito per cenſores & publicos ſcribas res peragebatur. Quare meritò *recenſum* appellat, non cenſum: rectéque ab eruditiſſimo Torrentio obſeruatum labi Plutarchum qui cenſum populi Rom. à Cæſare factum ſcripſit. Fefellit Plutarchum vox *populus* in eo ſcriptore Latino quem ſequitur, pro plebe frumentum publicum accipiente. & ita hîc Suetonius quoque accipit. Dio optime hîc quidem: nam alibi minus rectè idem populi cenſum à Cæſare vt cenſore actum ſcribit.

5 *Vicatim per Dominos inſularum.*) Hoc eſt, per locatores, qui ſuas ſiue domos ſiue inſulas egenis locarent. in re veteri vſurpat Tranquillus loquendi genus recens. Ante Neronem plures in vrbe domus quàm inſulæ: poſt Neronem contrarium fuit, vt ex Tacito notum. inde cœperunt appellatione *inſulæ* quæuis ædes locatitiæ intelligi: & per *dominos inſularum* omnes locatores. Sic *inſularius* nominatus ſeruus flagitator, penſionum exactor. Gloſſarium, ἐνοικολόγος, *inſularius.*

8 *Ad centum quinquaginta retraxit.*) Aut centum & ſexaginta. Nam Dio ait, τοὺς ἡμίσεις. ſed verius eſt, Dionem παχυμερῶς locutum, rotundandi numeri ſtudio, vt ſæpe auctores. Verba Dionis, καὶ τούς γε ἡμίσεις ὁμοῦ τι αὖ τῶν προαπήλειψε. nihil hîc mutãdũ. Nuperus tamẽ emendator iubet nos ſcribere τοὺς ἡμίσεις ὁμοῦ τοσούτων. quæ oratio eſt contra Helleniſmũ. vel, inquit, ὁμοῦ αὖ τῶν. nihilo melius. ignorat ὁμοῦ τι tritum Græcis genus loquendi, in moderatione ſententiæ. Demo-

ſthenes contra Aphobum priore, κατὰ τριακοσίας ὁμοῦ τι ταλάντων διακεχρημένους. Plutarchus De oraculorum defectu, ὀλιγανδρίαν αἱ πρότερον στάσεις καὶ οἱ πόλεμοι περὶ πᾶσαν ὁμοῦ τι τὴν οἰκουμένην ἀπειργάσαντο. Mox, οἱ μὲν οὐδενὸς ἁπλῶς τὸν θεόν, οἱ δὲ ὁμοῦ τι πάντων αἴτιον ποιοῦνται. & ſæpe alibi idem ſcriptor aliique paſſim. ſic Græci idē ὑπό τι dicunt, pro aliquatenus, quodammodo, nonnihil. Plato Phædro, εὐήθη καὶ ὑπό τι ἀσεβῆ. Ariſtophanes, Veſpis, ταῦτα κατιδών, ὑπό τι μικρὸν ἐπιθήκισα. Sic apud Hippocratem in Prorrheticis ὑπό τι ἐφίδρια. apud Ciceronē, ὑπό τι πεφυρακέναι. apud Strabonē libro II. vt noſtra ipſi vineta cædamus, ὑπό τι σαυζομένων, non ὑποσαυζομένων, quod olim viſum. malè item in ſuperiori loco Dionis ſcribit idē criticus προσαπώλεσε pro προαπώλεσε. additum τὸ πρὸ in hac voce ad indicandū prius à Cęſare recenſum factum, quàm frumentum diuiſum. prudentiſſimè. πρὸς quid hîc valeat ſcire velim.

9 *Ex his qui recenſui non eſſent.*) Hoc eſt, qui in recenſione Cæſaris admiſſi ad frumentationem non eſſent. Pithœi lib. *recenſi.*

11 *Vt exhauſtæ quoque vrbis frequentia ſuppeteret.*) Scrib. *vrbi*. In voce exhaurire, qua hîc accipitur notione, calumnia Ciceronis nota in Agraria ſecūda.

11 *Ne quis ciuis maior annis* XX. *minórue* XL.) In omnibus fere libris antiquis ſcribitur, *minórue* X. quod ferri non poteſt, vt rectè docti viri obſeruarunt. Fortaſſe etiam pro XL. rectius LX. legeretur. videtur enim hac lège definitum humanæ vitæ ſpatium, quo vir ſobolis generationi aptus eſt: quæ facultas citra ſexageſimum ferè non ceſſat: vltra LXV. raró durat. etſi ſcimus in quibuſdam longè aliter & fuiſſe olim, vt de Maſaniſſa aliiſque legimus: & nunc quoque in hoc mūdi effeto ſenio eſſe. Ipſi vidimus nuper, qui anno ſeptuageſimo quarto generarūt. Probo tamen vt ſcribatur XL. nam cum ſit hoc λειτουργίας genus, & quidem vt tum erant homines, moleſtiſſimæ, quod ſub AVguſto legem Papiam ferente apparuit, veriſimile eſt Cæſarem ſuſtinendo ei oneri breuius ſpatium lege definiſſe, ad ſimilitudinem aliarum omnium λειτουργιῶν.

15 *Minus tertia parte puberum ingenuorum inter paſtores haberent.*) Quid hoc ad verbis frequentiam? plurimum: voluit Cæſar ſuos ciues aliquantum à ſtudiis bellicis retrahere, & ad pacis artes traducere. militi legionario vxorem ducere ius non fuit. pecuarios & negotiatores nihil vetuit matrimonio operam dare. vide quæ notamus libro II. ad cap. XLII.

21 *Deducto ſumma æris alieni, ſi quid vſura nomine numeratum.*) Vetus inuentum fuit Romanorum quoties anguſta fides erat. Liuius libro VI. *tribuni promulgauere leges omnes aduerſus opes patritiorum, & pro commodis plebis: vnam de ære alieno, vt deducto eo de capite quod vſuris pernumeratum eſſet, id quod ſupereſſet, trienni o æquis portionibus perſolueretur.*

22 *Qua conditione quarta pars ferè crediti deperibat.*) Facile eſt rationem inire. Lex iſta lata anno DCCVII. cùm primùm Cæſar victo Pompeio in vrbem venit, non multo poſt exactum alterum belli ciuilis annum. biennij igitur vſuram à belli principio exegerant creditores: quam ſi, vt ferè tum fiebat, centeſimam erant pacti, deducta ea de capite, XXIIII. pro centum amittebant: id eſt, quartam ferè crediti partem.

23 *Cuncta collegia.*) Quæ paucis antè annis P. Clodius tribunus pl. lege lata partim reſtituerat, ſublata S. C. nouem annis priùs facto, Coss. L. Cæcilio, & Q. Marcio: partim noua adiecerat ex omni fæce vrbis ac ſeruitio. Cicero, Aſconius, Dio, alij.

25 *Quòd integris patrimoniis exſulabant.*) Libera Rep. rarò factum vt ciuis Ro. ſine priuilegio, iudicio publico condemnaretur: omnibus enim libera fuit prius quàm ſententia pronuntiaretur, abeundi poteſtas. ita ſententiam iudicis ſimul & bonorum iacturam euadebant. auctores Polybius, Cicero, alij. Idem ius fuit & ciuibus Athenienſibus: vnde ſumſerunt, vt puto, Romani, Demoſthenes κατὰ Ἀριστοκράτους. Τῷ φεύγοντι, τὸ πρότερον ἔξεστιν εἰπόντι λόγον μεταστῆναι· καὶ οὔθ' οἱ δικάζοντες, οὔτ' ἄλλων ἀνθρώπων οὐδεὶς κύριος κωλῦσαι. At ciuibus Ro. vt alia omnia libertatis iura, ſic hoc quoque per principes iam inde à Cæſare imminutum, penitus tandem eſt ademtum.

26 *Vt Cicero ſcribit.*) Cur duo inſignes critici hæc verba tollant quæ in omnibus codd. comparent, cauſſam non video: niſi ſi viſa iis & lecta, quæcunque hodie è ſcriptis Romanæ Sirenis nos terræ filij deſideramus.

30 *Vſum conchyliatæ veſtis.*) Dio in AVguſto, qui eandem legem retulit, τὴν ἐσθῆτα τὴν ἁλουργῆ μηδένα ἄλλον ἔξω τῶν βουλευτῶν τῶν ἐν τ (puto ſcrib. τῶν τε ἐν τ.) ἀρχαῖς ὄντων ἐνδύεσθαι ἐκώλυσε.

41 *Bibliothecas Græcas & Latinas.*) Malim, *Bibliothecas Græcam & Latinam,* vt ferè libro ſequente.

Pag. 14. 2 *Siccare Pontinas paludes.*) Dio libri XLIV. initio inter recenſendos honores quos Cæſar dictator eſt conſecutus, ita ſcribit, ὥς τε ταῦτα ἐδέξατο, τά τε ἕλη οἱ τὰ Πόντινα χῶσαι, προσέταξαν. quibus verbis eo loco poſitis quid ſibi auctor ille voluerit, aliâs viderimus. Meminit & lib. XLV. vbi πόμπτινα vocat non πόντινα, vt antè. eadem diuerſitas apud Latinos.

7 *Eaque ad formam & habitum, &c.*) Hæc omnia quo ordine hîc proponuntur, eodem poſtea explicantur. Hic perpetuus mos Suetonij, ne ſemel quidem, vt videtur, eius interpretibus obſeruatus.

10 *Fuiſſe traditur excelſa ſtatura.*) Silenus apud Iulianũ in Cæſaribus de ſtatura & forma huius, Καὶ γὰρ ὡς ὁρᾷς ἐστὶ μέγας καὶ καλός, ἐμοὶ γοῦν εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο, τὰ γοῦν περὶ τὴν κεφαλὴν ἐστὶ προσόμοιος. Alludit autem ſub Sileni perſona Iulianus, ad caluitij deformitatem: nam tales Sileni pingebantur, vt ex poetis conſtat. Iiſdem naſum colliſum tribuebant, teſte Seneca.

10 *Teretibus membris.*) Succulentis, nec tamen obeſis. Philoſophus hunc habitum εὔσαρκον vocat, & ἀρθρώδη καὶ διηρθρωμένον: qui medius eſt inter τὸ λεπτὸν & ὑπέρπαχον.

11 *Nigris vegetiſque oculis.*) qui præ ſe ferrent τὸ δραστήριον Cæſaris, *& illũ ei proprium vigorem, celeritatémque quodam igne volucrẽ:* ait Plinius, libro ſeptimo. Ariſtoteli quoque oculi nigri, ſed qui ad flauum colorem inclinent, indicium ſunt εὐψυχίας. At in Viterb. codice ſcriptum eſt, *nigris, leuibus, volubilibuſque oculis*: quod intelligeremus de iis oculis quos Græci vocant ταχὺ κινοῦντας vel κινουμένους: quibus cõtrarij ſunt, οἱ πεπηγότες ὀφθαλμοί. Lego cum vulgatis, *vegetis.* Eginhartus in vita Caroli Magni, quæ tota ferè Suetonij verbis & ſententiis ſcripta eſt, *Apice capitis rotundo, oculis prægrandibus ac vegetis.*

13 *Bis inter res agendas correptus eſt.*) Semel Africano bello, teſte Plutarcho: iterum fortaſſe Hiſpanienſi contra Pompeij liberos: nam ægrotaſſe eum tunc auctor Dio: ſed an comitialis fuerit ille morbus quæri poteſt: nam verba Dionis aliud videntur indicare. *agendas* non *gerendas* habent vett. codd. ex iiſdem alia ſunt quæ iſto capite emendauimus.

14 *Circa corporis curam moroſior.*) Sic omnes libri: quod teſtari placuit: quia

ſcio quibuſdam viſum, *morboſior* eſſe ſcribendum. ingenioſa, fateor, coniectura: ſed cuius gratiam facimus ipſis, nos quidem: niſi prius nos docuerint quare hæc omnium librorum lectio ferri non queat. *Moroſus* opponitur *indifferenti.* vt cùm mox ait, fuiſſe Cæſarem circa victum indifferentem.

20 *Etiam cultu notabilem ferunt.*) *Cultu notabilem* vocat, τὸν ἔχοντα ἐσθῆτας ἐξάλλους: vt de regibus & tyrannis loquitur Polybius in VI. & apud Nicetam, στολαῖς ἐξάλλοις ἐκέκαστο: alibi dicit ἐσθῆτας καινοφανεῖς. *Notabilis* vox frequẽs Plinio, Senecę, Tertulliano & Cypriano. Seneca in epiſtolis, *Vt inter iſtos nomẽ inuenias opus eſt nõ tãtũ luxurioſã rẽ, ſed notabilẽ facere.* De Cęſaris lautitiis Dio libro XLIII. τῇ τε ἐσθῆτι χαυνοτέρᾳ ἐν πᾶσιν ἐνεβρύνετο, καὶ τῇ ὑποδέσει, καὶ μετὰ τοῦτα ἐνίοτε καὶ ὑψηλῇ καὶ ἐρυθροχρόῳ, κατὰ τοὺς βασιλέας τοὺς ἐν Ἄλβῃ ποτὲ γενομένους, ὡς καὶ προσήκων σφίσι διὰ τὸν Ἴουλον, ἐχρῆτο. *delicijs fluxioris veſtis vbique luxuriabatur, & calceamentorum: quibus etiam poſtea interdum vſus eſt altioribus & coloris rubri, more regũ qui Albæ quondam regnarunt, vt qui propter Iulũ, ipſos genere contingeret.* Sic legi debet hic locus & exponi: nã vulgò poſtrema verba peſſimè edũtur ſic, ὡς καὶ προσῆκον σφίσι διὰ τὸν Ἰούλιον. interpretibus facilè condonarẽ ſi hoc tantũ peccaſſẽt, quòd deprauatã lectionẽ ſecuti ſunt: ſed ὑποδέσιν verti *cincturã fluxiorẽ*, quis ferat? nihilo cõſultiùs verba ὑψηλῇ & ἐρυθροχρόῳ ad ἐσθῆτα retulerunt: cùm perſpicuum ſit ad ὑποδέσιν referri. quid eſt autem veſtis ὑψηλή? atqui de calceamentis Cæſaris loquitur auctor. ea ſunt quę vel humilia vel alta dicuntur à veteribus, vt libro ſequente annotamus. ὑποδέσεις ἐρυθρόχροος, ſunt calcei punicei, quibus interdum vtebantur proceres Romani in triumphis & pompis ſolemnibus: In lapide poſito memoriæ C. Marij. DE. MANVBIEIS. CIMBRICEIS. ET. TEVTONICEIS. AEDEM. HONORI. VICTOR. FECIT. VESTE. TRIVMPHALI. CALCEIS. PVNICEIS. à regibus Albanis eſſe exemplũ ait Dio, à quibus etiã mulleorum calceorum vſum patritij Romani didicerant, vt ait Feſtus. Regum igitur Albanorum inſigne quondam fuêre calcei punicei, vt Imperatorum nouæ Romæ πέδιλον ἐρυθρὸν ſiue φοινικοβαφὲς: quod ex Zonara, Niceta aliíſque conſtat.

20 *Vſum enim lato clauo ad manus fimbriato.*) Fimbrię inter ea per quæ veſti ornatus accedit, & pretium. ſic paludamenta ducum fimbriata erant: Plutarchus Lucullo κροσσωτὴν ἐφεστρίδα vocat. Sic & mappis additæ fimbriæ. Petronius inter Trimalcionis delicias recenſet *mappam laticlauiam fimbriis hinc atque illinc pendentibus.* nam mappas quoque purpura & auro clauatas fuiſſe conſtat. Latum clauum ad manus fimbriatum interpretor, χιτῶνα πλατύσημον, χειρίδας ἔχοντα μέχρι τῶν καρπῶν κροσσωτάς, tunicam laticlauiam, manicas ad manus vſq; habentem, eáſque fimbriatas. vel intelligit tunicam ἀνάκωλον ſimpliciter, id eſt, ea longitudine vt brachia tegeret.

21 *Nec vt vnquam aliter.*) Traiectio, in qua frequens Suetonius, pro, *nec vnquam aliter, quàm vt ſuper eum cingeretur.*

22 *Vnde emanaſſe Sullæ dictum.*) Scribo, *Vnde manaſſe S. d.* Verbum *conſtat,* ſuſtulimus, auctoribus libris noſtris & Torrentij.

29 *In expeditionibus teſſellata & ſectilia pauimenta circumtuliſſe.*) *Pauimenta* appellat, materiam pauimentorum: ipſa ſectilia marmoriſque cruſtas & teſſeras, quas circumferebat Cæſar in expeditionibus, vt quoties caſtrametandum eſſet, pauimenta ex iis in prætorio, picta de muſiuo ſtruerentur. Quare oportuit eum in ſuo miniſterio muſiuarios artifices ſemper habere. At apud veteres,

vt teſta-

vt teſtatur Polybius, militum gregariorũ munus fuit, in extruendis caſtris, ἡ περὶ τὴν σκηνὴν τόπον ἐδαφίζειν. Poſtea luxuria etiam in caſtra perrupit: adeò vt inter ſarcinas ducum iſta pauimenta fuerint. Ideo prætorium in caſtris templo propter magnificentiam Ioſephus comparat. Plinius quoque lib. XXXVII. *Neronis viatoria cubicula vnionibus conſtructa queritur*. inde illa indignatio Horatij de caſtris Antonij, *Intérque ſigna turpe militaria Sol aſpicit conopeum*. Iuuenalis de Othonis ſpeculo, *Res memoranda nouis annalibus, atque recenti Hiſtoria, ſpeculum ciuilis ſarcina belli*. Idem poëta de patina Domitiani, *ſed ex hoc Tempore iã, Cæſar, figuli tua caſtra ſequantur*. Fatetur Velleius inter Tiberij ſarcinas belli Germanici Pannonicique tempore, fuiſſe balinei inſtrumentum: ſed in vſum ęgrotorũ non ad delicias Tiberij. *Iam medici*, ait, *iam apparatus cibi, iam in hoc ſolum importatum inſtrumentum balinei, nullius non ſuccurrit valitudini*. Tranſiit hic luxus ex Oriente & caſtris regum Aſiæ ad Romanos. nam talem fuiſſe illorum, non in vrbe solùm, ſed militiæ quoque, vitam, nemo ignorat qui Græcos auctores legerit. Trebellius Pollio de Herode tyranno, *homo omnium delicatiſſimus, & prorſus Orientalis & Græca luxuria, cui erant ſigillata tentoria, & aurati papiliones & omnia Perſica*. Suſtulit ex parte hunc luxum Adrianus Imp. ac *triclinia de caſtris & porticus, & cryptas, & topia diruit*, inquit Spartianus. Porrò apud veteres in frequẽtiſſimo vſu teſſellata pauimenta fuere: adeò vt cùm plurima eorũ eſſent genera, iſtud tamen pauimenti appellationem propriam ſibi fecerit. Itaq; auctor Gloſſarij vertit, *Pauimentum*, ψηφολόγημα, ψηφολόγητον ἔδαφος: & Cicero porticum domus ſuæ pauimentatam ait fuiſſe in ea Pro domo, non ſimpliciter ἐστρωμένην, ſed *arte pauimenti*: vt Lucilius dixit. Græci quoque λιθόστρωτον hoc pauimẽti genus vocarunt, & è Latinis Varro ac Plinius. Apud Homerum quidam è veteribus criticis κραταίπεδον ita interpretati ſunt, nempe λιθόστρωτον ἔδαφος ἢ ψηφολόγητον. ſed falli eos opinor: neque enim tam antiqua apud Græcos ea ars fuit, vt ex Plinio diſcere licet. In Euangelio Iohannis capite XIX. λιθόστρωτον puto eſſe indicij locum, qui in Rabbinorum ſcriptis appellatur לשכת הגזית q. d. cubiculum cæſuræ, propter ſectilia & cæſi marmoris fruſta quibus elaboratũ eius pauimentũ. Apuleius, *pauimẽta ipſa lapide pretioſo cæſim diminuto, in varia pictura genera diſcriminantur*: De his pauimentis non repetam quæ pridem ſunt ex Plinio, Vitruuio, & Iſidoro, notata aliis. Sed nõ prætermittam corruptum in illorum mẽtione locum apud Senecam patrem, nemini adhuc emendatum. Lego igitur ſic hæc verba ex controuerſia prima libri ſecũdi, *In hos ergo exitus varius ille ſecatur lapis, vt tenui fronte parietem tegat: at quam iũctus ſeuere! in hos pauimentum teſſellatum, & infuſum tectis aurum*. elegantiſſimè Papirius Fabianus cuius illa ſunt, poſtquam dixit opes eximias ſæpe maximorum malorum eſſe cauſſam, ſubdit hoc ἐπιφώνημα quod in libris omnibus corruptiſſimè ſcriptum eſt. Illud, *at quàm ſeuerè iunctus!* Perſiano ſimile, *per leue ſeueros Effundit iuncturas vngues*. & eſt διὰ μέσου inſertum venuſtè, vt in eo genere ſcriptorum non pauca. ita autem reſtituimus ex illa corrupta lectione, *tegat quam victis ſeuerè*. & pro *pauimentũ leuatum*, facimus, *pauimentum teſſellatum*. Illud quoque nondum cuiquam explicatum, quid ſibi doctiſſimus auctor Gloſſarij velit cùm ſcribit, *Pauimentum*, χονδροβολίας ἔδαφος. (nam ita potius ſcribendum) puto autem intelligi pauimenti genus quod non teſſellis, ſed quaſi punctis ac granis ſit diſtinctum, & vermiculatum: Nicetas Choniates lib. tertio, πλάκας ῥαβδωτὰς διειλημμένας ποικιλοχρόοις appellat. Idem auctor eo loco τυπώματα διὰ ψηφίδων nominat, figuras opere muſi-

uo &,vt loquitur idē alibi, ψηφίδων μικρῶν ἐπιθέσεων, vel ἐνθέσεσι λεπταῖς ψηφίδων expreſſas: quod interpres non eſt aſſecutus. Galenus διαχρυσοῦν ſic vſurpat in Exhortatione ad artes, τὸ δ' ἔδαφος ἐκ λίθων πολυτελῶν συγκείμενον θεῶν εἰκόνας ἔχον ἐξ αὐτῶν διακεχρυσωμένας. Nicetas idē in Iohanne Cōneno, verbū εἰκονίζεσθαι ὅτε, inquit, οἱ ἐν τοῖς τοίχοις διὰ ψηφίδων καὶ χρωμάτων εἰκονιζόμενοι. eruditus interpres ψηφίδας hic putauit eſſe *penicillū*: magno errore: ſūt enim teſſellę, vel laminę aut bracteę: nā in Manuele Comneno memorat auctor ille ἀνδρῶνας ψηφίδων χρυσῶν ἐπιθέσεσι διαυγάζοντας, quod vel de bracteis aureis quibus parietes illiti, accipiendū, vel de teſſellis inauratis. Nicetas alibi vocat τοὺς ἐκ τῶν ψηφίδων καὶ χρωμάτων ὡραϊσμούς: & in Iſaacio Angelo, τὰ διὰ ψηφίδων ποικιλοχρόων ἔκτυπα. *Teſſellas* Gręci etiā βόλια dixerūt: vnde eſt χονδροβολίας vox in Gloſſarij ſuperiore loco, pro minutiſſimo genere harū teſſellarū inſtar granorū, nam id eſt χόνδρος hic. in Gallia vocamus *marqueterie*. Gloſſariū, *Teſſellæ*, βόλια καὶ ψῆφοι. ſunt & teſſeræ luſoriæ, βόλια. Hieronymus in vita Apollonij, *Prophetes tabula ludis & teſſeris?* Græcus interpres προφήτης τάβλα καὶ βολίοις παίζεις; in Gręco Epigrāmate εἰς τάβλαν. Ἑζόμενος μὲν τῇδε παρ' εὐλαΐγγι τραπέζῃ Παίγνια κινήσεις τερπνὰ βολοκλυπίας. *Sectilia* quę Suetonius aliq; nomināt in hoc argumēto, ſūt quas Palladius in Maio, *tabellas marmoreas, aut paginas*, Gręci ἀβάκια & ἀβακίσκους. Moſchio apud Athenęum & EVſtathiū, ταῦτα δὲ πάντα δάπεδον εἶχεν ἐν ἀβακίσκοις συγκείμενον ἐκ παντοίων λίθων. EVſtathius hanc notā ſubiicit, ὅρα τὸ ἀβακίσκοις, ἐξ οὗ δῆλον ὡς οὐ μόνον ἐπὶ σανίδος ὁ ἄβαξ καὶ τὸ ἀβάκιον, ἀλλ' ἰδοὺ καὶ ἐπὶ λίθων ὁμοιοσχημόνων ξυλίνοις ἄβαξι. Gregorio Nazianzeno πλάκας vt Latinis paginæ dicūtur, in lepidiſſimis verſiculis, quibus animā alloquens ſuā, Viſne, inquit, ψηφίδων σφισμοὺς κινυμένων σχεδόν τι; Λάμψιν πλακός τε ἀνθηρᾶς ἀντίχροον πολύχροιαν; Etiā Romanis ſcriptoribus *abaci* inter parietum ornamenta Plinio libro xxxv. cap. primo, Vitruuio lib. vii. cap. iii.

32 *Animoſiſſimè comparaſſe.*) προθυμότατα. ſic *animoſus corruptor* apud Tacitum. apud Ælianum ἀνδρείως καὶ ἀνδρικῶς. apud Dionem, ἀθυμότερον pro lentius & remiſſius.

32 *Seruitia recentiora politioráque.*) Non eadem ratio erat ſeruorum qui elegantiæ & floris ætatis cauſſa emebantur, atque eorum qui miniſterij. In his nouitia ſeruitia pretio cedebant veteranis: quod vel Græcorum vox νεώνητος indicat: dicitur enim per contemtum atque εὐτελισμὸν, vt ἀλώνητος. Claudianus eleganter de EVtropio, *Tot tranſlata iugis ſummiſit colla vetuſtum Seruitium ſemper que nouum.* In illis recentiſſima quæque gratiſſima, & iucundiſſimi vſus: nempe quorum formam vultúmque nullus adhuc labor deturparat, & vt Græci dicerent, ὧν τὰς ὄψεις οὐδεμία ταλαιπωρία ἠφάνικεν. Ea fine excogitata multa à veteribus magonicæ artis peritis, vt quàm tardiſſimè flos ille ætatis, quo pædagogia iſta commendabantur, præteriret. Hi ſunt quos Ælianus ἀωρολείους nominat, de animalibus lib. xiii. cap. xxvii. Quare placet lectio omnium vett. *recentiora*: nec placet eruditiſſimorum virorum emendatio. *Recentia* ſeruitia opponuntur exoletis & παρηβηκόσι. In libro Culacij fuit, *rectiora pollucioráque* perperam. *polluctiora* fortaſſe aliquis arripiat antiquarius, pro ſelectiora, meliora. qualia ſunt quæ diis conſecrantur & polluċta dicuntur. nobis veriora quàm acutiora ſunt cordi.

33 *Immenſo pretio.*) Iuuenalis,

Flos Aſiæ ante ipſum pretio maiore paratus,
Quàm fuit & Tulli cenſus pugnacis & Anci.

Et, ne

Et,ne te teneam,Romanorum omnia regum
Friuola:quod cùm ita ſit,tu Getulum Ganymedem
Reſpice cùm ſities,neſcit tot millibus emtus
Pauperibus miſcere puer: ſed forma ſed ætas
Digna ſupercilio.

33 *Et cuius ipſum puderet: ſic vt rationibus vetaret inferri.*)Romanorum olim tanta in tabulis conficiendis diligentia, vt quacumque ex cauſſa pecuniam expendiſſent,id in rationes referrẽt.Inde ſæpe vſuuenit, vt ſcelus pecunia redemtum,aliáque talia,ex ipſis tabulis auctorum probarentur. vel vide orationẽ pro Cluentio.Nullas verò tabulas conficere, quod olim de Antonio oratore vulgò creditum,hominis eſſe parum frugi,extra quàm ſi quis filiusfamiliâs eſſet, iudicabant.auctor Cicero pro Cælio. Circumſpectiores, quod in Cæſare hîc notat Suetonius,quæ malè & nequiter emerant, vetabant rationibus inferri à diſpenſatore:aut ſub falſis titulis iubebant inferri,vt de Veſpaſiano ſcribitur libro VIII. Diſpenſator enim non ſolùm æra ſingula annotabat, ſed ſingulis ſummis titulum præponebat vnde conſtaret impenſæ ratio. Poſidonius in vita AVguſtini, *Nunquam clauem,nunquam annulum in manu habens: ſed ab eiſdem domus præpoſitis cuncta & accepta & erogata notabantur. Quæ anno completo eidem recitabantur,quò ſciretur quantum acceptum, quantum diſpenſatum fuiſſet, vel quicquid indiſpenſatum vel diſpenſandum remanſiſſet:in multis titulis magis illius præpoſiti domus fidem ſequens,quàm probatum manifeſtatúmque cognoſcens.*Quos vocat Poſidonius *titulos*,Cicero *articulos* dicit,vt ad Characteres Theophraſti notabamus: Græci ἐλλόγια. λόγιον eſt ſcriptura breuis, ſententia vna, cuiuſmodi ferè oracula erant. ἐλλόγιον eſt ſcriptio cauſſam expenſæ pecuniæ cõtinens,ſiue præfatio ſummæ quæ in rationes refertur. Ἐλλογίου exemplum & formula eſt in illo Veſpaſiani,cap. XXII. *Veſpaſiano adamato* Hs. CCCC. itẽ illo ex rationibus Periclis, exagitato à comicis, Εἰς τὸ δέον ἀνάλωσα τοσοῦτον. hinc ἐλλογίζεσθαι,inferre rationibus cum indicatione cauſſæ. Latinè,*imputare*. Paulus dixit ἐλλογεῖν. quod Heſychius interpretatur καταλογίζεσθαι. Gloſſar. *Imputat*, ἐλλογεῖ & ἐλλόγιμος ἄνθρωπος,quem nos lingua vernacula dixerimus,*homme de miſe*.Vocem ἐλλόγιον Romani fecerunt vſu ſuam,& dixerunt *ellogium*,vel,quod pridem obtinuit,*elogium*. nã planè nihil elogiũ quàm ἐλλόγιον, titulus, cauſſæ breuis explicatio,præfatio: & ita ſæpe Valerius Max.præfationem pro elogio vſurpat.Hanc veram eſſe cenſemus vocis *elogium* originem:de quo tam multi ante nos quæſiuerunt.

35 *Vno quo ſagati palliatíve,altero quo togati cum illuſtrioribus prouinciarũ diſcumberent.*) Per *ſagatos & palliatos* placet Turnebo Gallos & Græcos intelligi: ſagum enim eſſe Gallorũ.Hac ratione poſſumus & Hiſpanos intelligere.nam & illorum ſagum erat.Præter Strabonem in III. Appianus Ibericis, χρῶνται διπλοῖς παχέσιν, ἀντὶ χλαμύδων αὐτὰ περιπορπώμενοι, καὶ τοῦτο σάγον ἡγοῦνται. Mox ἐπεπορπήσατο σάγον Ἰβηρικόν. inde apud Valer. Max. *ſagulum Hiſpanum*.Sed non puto hãc auctoris eſſe mentẽ.de comitibus enim Cæſaris hoc accipio, & ea quæ dicebatur cohors prætoria.Igitur per togatos intelligit honeſtiores è comitatu: puta, conſulares,prætorios,ſenatores,legatos,& quæſtores:per *ſagatos & palliatos*,turbam omnem reliquam.Sagatos fuiſſe, Romanos caſtra ſequentes, tam notum eſt,quàm duces, paludatos. Sic Vitellius, vt eſt ſcriptum lib. VII. Romam introiit paludatus ipſe,comitibus ſagulatis. quin ipſæ quoque ducum chlamydes ſaga appellantur ab Horatio & Valerio Max.Non eſt autem dubium, Cæſarem

in ſuo miniſterio ac comitatu Græcos aliquos habuiſſe, vt medicos, aut alios eruditos viros, quorum conuictu delectaretur. hi ſunt quos *palliatos* nominat.

41 *Præter contubernium Nicomedis.*) Seriò hanc maculam à ſe amouet Cæſar, apud Dionem lib. XLIII.

Pag. 15. v. 6 *Spondam interiorē regiæ lecticæ.*) Scipio Africanus in oratione in P. Sulpicium Gallum hominem delicatum, *qui in conuiuiis adoleſcentulus cū amatore, cum chiridota tunica interior accubuerit, qui nō modo vinoſus ſed viroſus quoque ſit: eúmne quiſquam dubitet quin idem fecerit quod cinædi facere ſolent?*

8 *Edicta Bibuli quibus proſcripſit collegam ſuum.*) Caue aſſentiaris eruditiſſimo viro qui emendat *praſcripſit.* quod ferri non poteſt. Mirum fugiſſe tantum in his literis virum quid ſit *proſcribere.* dicitur enim de edictis magiſtratuum loco publico poſitis. Cicero ad Atticum, *Proſcripſit ille ſe per omnes dies comitiales de cœlo ſeruaturum.* Græci pro eo & προγράφειν dicunt & στηλιτεύειν.

15 *A ſatellitibus regis eum in cubiculum regium eductum.*) A cœna ſurgens Cæſar, in ξενῶνα ſiue hoſpitale cubiculum ſibi aſſignatum receſſerat: ſi nihil aliud, ſaltem vt pudori ſuo conſuleret: inde poſtea per ſatellites eſt eductus, & ad regem deductus. quod conciſè hoc loquendi genere indicatur. atque ita Thucydides & auctores alij ſæpiſſimè verborum compendium faciunt. Quare nihil mutandum.

21 *Qualia currum proſequētes iocülariter canunt.*) Vide Plinium lib. XIX. cap. VIII. Notatus hic mos ſæpe à ſcriptoribus Græcis rerum Romanarum. Huc refero illud Varronis De lingua Lat. *Hinc appellatū dictū in mimo, ac dictioſus. hinc in manipuleis caſtrenſibus dicta ducibus.* intelligit militū αὐτοσχεδιασμοὺς quas in duces ſuos iaciebant. Martialis,

Conſueuêre iocos veſtri quoque ferre triumphi:
Materiam dictis nec pudet eſſe ducem.

33 *Cui & proximo ſuo conſulatu.*) Eum accipe qui proximè tempora illa ſecutus eſt quibus Seruiliam amare cœpit: vel, vt cum Plutarcho dicam, quem proximè præceſſêre οἱ χρόνοι καθ' οὓς μάλιστα ὁ ἔρως ἐπέφλεγεν. Erat autē tunc temporis Cæſar iuuenis & νεανίας ἔτι, ait Plut.

35 *Quo melius emtum ſciatis, tertia deducta eſt.*) *Bene emere* eſt vili pretio emere, ἄξιόν τι πρίασθαι vel ἀξίως. Doctiſſimus Turnebus qui hîc & in epigrammate Martialis carè emere interpretatur, aliud agebat cùm illa ſcriberet, neque Turnebus erat. Senſus eſt, eos qui pretij paruitatem mirarentur quo prædia emerat Seruilia, magis miraturos ſi ſciant tertiam eſſe deductam: hoceſt de illo ipſo pretio tertiam partem à venditore Cæſare fuiſſe remiſſam. Hæc ſimplex ſententia horum verborum: in quibus latet Ciceronis iocus propter ancipitem notionem vocum *tertia* & *deducere.* Docti viri putant alludi ad legem Cæſaris de ſolutione æris alieni, ſubtiliùs, meo iudicio, quàm veriùs.

Pag. 16. v. 3 *Vt Naſo ſcripſit.*) Probabiliter diſputant interpretes laudari Actorium Naſonem, cuius antè facta mentio. tamen Viterb. *Naſa* habet: & in ora *Vaſſa.* Liſlæi *Vaſa.* Pithœi *Vaſto.*

5 *Eadem naue thalamego.*) Quales habebant paratas AEgyptij reges DCCC. vide Appianum in proœmio. Similes, ſi vſum ſpectes, veterum Gallorum paradæ, de quibus AVſonius & Sidonius. Item illa Neronis de qua Plutarchus Περὶ ἀοργησίας. Seneca *cubiculatas* & *luſorias* vocat. de iis ſentit Gripus in Rudente.

Pòſt animi cauſſa mihi nauem faciam, atque imitabor Stratonicum:
Oppida circumuectabor.

6 *Niſi exercitus ſequi recuſaſſet.*) Attende loquendi genus, *Ægyptũ pene penetrauit, niſi exercitus ſequi recuſaſſet.* pro, factúmque eſſet, niſi. Sic in Galba cap. x. *ſerui per angiportum in balnea trãſeuntem pene interemerunt, niſi expreſſa cruciatu confeßio eſſet.*

10 *Quæſiere C. Matium, & C. Oppium, reliquóſque Cæſaris amicos.*) Tacitus Annal. lib. XII. *C. Oppius & Cornelius Balbus primi Cæſaris opibus potuère conditiones pacis & arbitria belli tractare. Matios poſthac & Vedios, & cætera equitum Romanorum prævalida nomina, referre nihil attinuerit.* Multa M. Tullius in epiſtolis ad Atticum.

12 *Non eſſe Cæſaris filium quem Cleopatra dicat.*) Prima ed. *quæque de Cleopatra dicant.* Liſlęi, *de Cleopatra dicant.* Fortaſſe pro, *quem de Cleopatra editũ dicãt*: ſed præſtat legere cum vulgatis & MS. Qui putant legendum *Eſſe Cæſaris*, ſublata negatione, quia Antonius Oppium eius rei auctorem in ſenatu laudauerat, falluntur: nec attendunt ad illa Suetonij verba, *quaſi planè defenſione ac patrocinio res egeret.* innuit enim ideo ſcriptum ab Oppio librum, vt mentitum Antonium in ſenatu probaret.

15 *Quas & quot vellet ducere liceret.*) Dicit *quas*: quia illi & ciui Rom. & ſenatori non cum omnibus ius fuit connubij: puta, cum ea quæ eſſet ſanguine propius iuncta, cum peregrina, cum liberta aut ſerua. Dicit *quot*, quia legibus Rom. non permiſſa πολυγαμία. Primus omnium Romanorum, vt Plut. ait, Antonius duas ſimul vxores habuit. Dio prius membrum prætermiſit, non rectè. niſi tamen ſcripſerat ille, ἀμέλει καὶ γυναιξὶν ὁποίαις καὶ ὅσαις ἂν ἐθελήσῃ συνεῖναι οἱ ἐτόλμησάν τινες ἐπιτρέψαι. In pleriſque codd. etiam Viterb. *vellent* ſcriptum, non *vellet.* Ea lectio confirmatur exemplo Valentiniani Imp. qui vt duas ipſe poſſet vxores ducere, lege lata id omnibus permiſit. auctores Socrates, Nicephorus, alij. Simile eſt quod de Claudio narratur libro V. cap. XXVI. Iuuat etiã quod Suetonius *legem* appellat, non rogationem. Aſſentior tamen potius *vellet* probantibus. præter Dionis auctoritatem, firmant prima editio, & codices Pithœi ac Liſlæi.

18 *Omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem.*) Pherecrates comicus,

> Οὐκ ὢν ἀνὴρ γὰρ Ἀλκιβιάδης, ὡς δοκεῖ,
> Ἀνὴρ ἁπασῶν τῶν γυναικῶν ἐστὶ νῦν.

21 *Nam circa victum C. Oppius adeo indifferentem docet.*) *Indifferens circa victũ* eſt qui εὔκολος Græcè dicitur vnica voce. eſt enim παρὰ τὸ κόλον, *cibus.* vnde εὐκολεῖν & alia. propriè igitur εὐκολία eſt *indifferentia circa cibum.* etſi pluribus verbis Plut. in hac hiſtoria, τὴν περὶ τὴν δίαιταν εὐκολίαν dixit. vbi interpretes, *victus tenuitatem*, neſcio quare vertere perperã maluerint, quàm verbis Suetonij. Sic δύσκολος propriè, *moroſus circa cibum*: ſed generaliter accipitur pro δύστροπος, moroſus, ſiue multorum diuerſorum morum homo. nos vulgo dicimus *phantaſtique*, vt & veteres Gręci φαντασιοκοπεῖν & φαντασιοκόπος ſic vſurparũt. Auctor libri qui Sapiẽtia Sirach, ſiue Panareton inſcribitur, cap. IIII. μὴ ἴσθι ὡς λέων ἐν τῷ οἴκῳ σου, καὶ φαντασιοκοπῶν ἐν τοῖς οἰκέταις σου. *Ne ſis in domo tua leoni ſimilis, & vexans moroſitate tuos famulos.* ita puto interpretandũ illũ locũ. etſi ſcio paullo aliter ſolitã accipi eã vocẽ, vt apud Euſtathiũ in Odyſſ. λ. φαντασιοκόπος & ἐλπιδοκοπούμενος pro

eodem.apud EVſebium ὁ φαυλεπισκοπῶν & ὁ δοξοκοπῶν idem, Hiſtor.lib.VII.

22 *Conditum oleum pro viridi appoſitum.)* Vnguento vti pro oleo, eius eſt qui vetus prouerbiũ tollat, τὸ ἐπὶ φακῇ μύρον. Ineſt in facto ὑπερβολὴ δαπάνης inepta. Philoſophus vocat qui id faciunt βαναύσους, ἀπειροκάλους, σαλάκωνας. Talis Horatio deſcribitur Næuius, —— *nec ſic vt ſimplex Næuius vnctam*
Conuiuis præbebit aquam: vitium hoc quoque magnum.
ſimplex Horatio eſt ἀπειρόκαλος. Oppius l.1 Cęſaris hoſpite *negligẽtiam* aut *ruſticitatem* appellat iſtiuſmodi ἀπειροκαλίαν. vt & Plutarchus vertit ἀγροικίαν. rectè verò Plutarchum *conditum oleum* legiſſe non *conditum*, patet ex iis quę diximus. Ait autem ille aſparagos fuiſſe, in quorum paratu μύρον ἀντ' ἐλαίου Cæſaris hoſpes Valerius Leo Mediolanenſis vſurpauit. Oleum aſparagis affundi ſolitum teſtis Varro, Virgula diuina. *Oleum in lucubrationem ſeruauimus, quod in ſparagos totum legitimè vertamus.* Sic in Nonij codicibus ſcribitur hic Varronis locus. rectè. neque aſſentiendum aliter pronuntiantibus. σπάραγος pro ἀσπάραγος dixit vir vndecunque doctiſſimus, vt στάχυς, ἄσταχυς: & à verbo σπάω deducti, σπάλαθος, ἀσπάλαθος: σπάλαξ, ἀσπάλαξ: inde & σπάραγος ſecundum quoſdam, quia trahendi vim habet, ventrem molliens, vrinam ciens.

24 *Abſtinentiam neque in imp.)* Verbum Cæſaris fuit, potentiæ parandæ & conſeruandæ duo eſſe inſtrumenta, milites & pecuniam: eorum alterum alterius ſtare præſidio. hæc cauſſa eſt rapinarum illius. οὐ γὰρ ὑπὸ κακίας ἐποίει, ait Dio lib.XLII. hoc eſt, non pecunias propter ipſas amabat, vt qui propriè φιλοχρήματοι dicuntur. κακίαν ponit ibi Dio ἀντὶ φιλαργυρίας, quam eſſe πάσης κακίας, μητρόπολιν dicebat Bion.

31 *Terniſque millibus nummûm in libras promercale.)* hoc eſt, vt in ſingulas auri libras ſeptem argenti & ſelibra penderetur. Ita doctiſſimus Budæus: quem in hoc argumento regnare pæne ſolum, conſentiunt omnes.

32 *Tria millia pondo auri furatus è Capitolio.)* Mentionem huius furti, nemo veterum niſi fallor, meminit. Plinius quo nos reiiciunt interpretes, nihil quod huc pertineat refert, neque lib.XIX.cap.III. nec lib. XXXIII. cap. III. capite verò primo eiuſdem ſimile furtum narratur M.Craſſi, qui ſuo & Cn. Pompeij tertio conſulatu duo millia è Capitolini Iouis ſolio rapuerit, à Camillo ibi condita.

33 *Tantundem inaurati æris repoſuit.)* Similis Vitellij fraus lib.VII. commemoratur.

37 *Eloquentia militarique re aut æquauit præſtantiſſimorum virorum gloriam, aut exceſſit.)* Iam antè monuimus ad finem cap.XLIIII. Suetonium quæ ibi propoſuit, eodem deinceps ordine ſigillatim exequi. Nunc igitur tranſit ad illius *ciuilia & bellica ſtudia*, vt ibi eſt locutus. quare dubitari non poteſt (quod acutè pridem vidit & Lipſius) quin ſint hoc loco veteres omnes corrupti, in quibus ſcriptum *Eloquentia militari, qua re.* prorſus enim neceſſum eſt legere vt reſtituimus. Ab initio huius capitis ad finem LVI. de ſtudiis & eloquentia Cæſaris agit: à principio LVIII. ad LXX finem ſtudia bellica enarrantur. quæ deinde ſubiiciuntur quomodo ad ciuilia eius ſtudia referri debeant, ſuo loco explicabimus. Non me fugit apud Plutarchum tribui Cæſari λόγον ἀνδρὸς στρατιωτικοῦ: quod videri queat vulgatæ lectioni aſſerendæ facere. verùm id Cæſar ibi de ſe tot iam annos in Martis caſtris verſato, excuſationis gratia, in contentione cum principe eloquentiæ Cicerone. Quare nihil ea verba falſam χάριν ad iu-

uant:

uant: quæ vel propterea ſtare non poteſt, quòd ſententiam hiulcam atque imperfectam reddit.

Pag. 17. 8 *Vt pro Qu. Metello.*) Ita legendum, retracto *vt* fugitiuo, quod malè cum præcedentis dictionis fine coaluerat. quod mendi genus paſſim in hoc auctore fuiſſe commiſſum, non mirabuntur qui in Piſanarum Pandectarum lectione aliquid olei & operæ poſuerint.

12 *Quam ſcripſit Metello.*) Titulus integer fuit, *Oratio Cæſaris quam ſcripſit Metello.* Longè fallitur vir doctus qui putat tollenda eſſe illa verba, *quã ſcripſit.* cui enim perſuadebit inſcriptam fuiſſe hanc orationem ſic? *Oratio Cæſaris Metello.*

17 *Subita hoſtium incurſione.*) Longè aliter auctor libri De bello Hiſpaniẽſi: nam vt ille narrat, adeo nulla fuit ſubita hoſtium incurſio, vt contrà ægrè Pompeiani ad prælium elici potuerint. Græci hiſtorici in prælio Mundenſi deſcribendo, omiſſiores fuerunt: maximè omnium Appianus.

24 *Dum voluit alios habere parata vnde ſumerent.*) Et Ciceronis & Suetonij omnes meliores codices *parata* ſcribunt: quæ vera lectio eſt, non *paratum*, vt Lambino viſum: aut *paratam*, vt aliis.

30 *Celeriter eos perſcripſerit.*) Malim *confecerit*, vt eſt hodie in noſtris codicibus. locus eſt in præfatione libri VIII.

38 *Dum ab vrbe in Hiſpaniam vlteriorem* IIII. *& XX. die peruenit.*) Legendum VII *& XX die.* neque enim quarto & vigeſimo, ſed vigeſimoſeptimo die in Hiſpaniam peruenit fulmen iſtud belli. Strabo libr. III. φασὶν οἱ συγγραφεῖς ἐλθεῖν καὶ Καίσαρα ἐκ Ῥώμης ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἡμέραις εἰς τὴν Ὀβούλκωνα καὶ τὸ στρατόπεδον τὸ ἐνταῦθ, ἵνα ἔμελλε συνάπτειν τὸν περὶ τὴν Μοῦνδαν πόλεμον. Appianus eundẽ numerum cum Strabone habet: addit autẽ confectum hoc iter cũ βαρυτάτῳ στρατῷ non igitur dubiũ quin locus ſit emendandus. ſic alibi ſæpe peccatum, & pro V. ſcriptum II. vel contrà. Eſt autem antiqua loci huius deprauatio: reperimus enim vulgatam lectionem non ſolùm in codd. Suetonij noſtris omnibus: ſed etiam in fragmento quodam rerum Iulij Cæſaris, quod ex veteri libro deſcriptum beneficio viri eruditiſſimi Iacobi Bongarſij nacti ſumus. continetur iis ſchedis belli Hiſpanienſis hiſtoria à fratre quodam cucullato ex Suetonio, Hirtio aliiſque concinnata, planè μοναχικῶς, etſi non monachi prorſus ſtilo.

39 *Quas primum videtur.*) Placeret magis, *quas primus v. ad paginas & formam memorialis libelli conuertiſſe.*) Eadem fuit forma epiſtolarũ vulgo: quod declarant Ciceronis epiſtolæ: in quibus *extrema pagina* valet extrema pars epiſtolæ: ſic alibi paginæ in epiſtolis nominantur. quod ſi impleta pagina ſupereſſet aliquid: tum verò tranſuerſa charta ſcribebant in margine, prorſus vt hodie fieri interdum ſolet. Cicero ad Atticum libro V. *Nunc venio ad tranſuerſum illum extremæ epiſtolæ verſiculum.*

41 *Extant & ad Ciceronem, item ad familiares domeſticis de rebus.*) Fallitur iterum vir ille eruditiſſ. qui putat tollenda eſſe illa, *ad Ciceronem.* Quid? Cæſarem ad Ciceronem ſcripſiſſe mirum tibi videtur? at, inquis, non fuit illi Tullius familiaris. ille verò ſatis amicus & familiaris, quod epiſtolæ ad Atticum multis locis teſtantur. Et tamen fallimur, ſi putamus Suetonium hoc loco Ciceronem inter Cæſaris familiares ponere: quem potiùs ab illis ſeparat, ſi rectè accipimus ipſius verba. A. Gellium Ciceronis non meminiſſe libro XVII. cap. IX. mirum non eſt. Solos enim nominat eos ad quos Cæſar per notas ſcripſerat. nemo autem

de Cæſare & Cicerone hoc dicit: neque ea eſt Suetonij mens. qui hoc tantum voluit, extare ſua memoria adhuc, aliquas Cæſaris ad Ciceronem epiſtolas. extant & hodie quædam: ſed vt puto pauciores.

Pag. 18. v. 1. *Ad familiares*) C. Oppium & Cornelium Balbum & alios qui res eius abſentis curabant. De hoc genere procuratorum Aſconius Pedianus. Græci vocant τοὺς ἐπιτροπεύοντας τῆς ἀποδημίας τινὶ, vt Appianus, Manium Antonij procuratorem.

3 *Si quis inueſtigare & perſequi vellet.*) Melius legeris *volet*, vt in editione Roberti Stephani. *Perſequi* pro aſſequi legendo, vel intelligere, vt apud Græcos παρακολουθεῖν & ἐπελθεῖν. Sic imitatione Græcorum *tranſire* dixerunt, pro percurrere ſiue lectione, ſiue oratione, vt illi διέρχεσθαι In ὁμιλίαις Græcolatinis quę Gloſſario ſunt adiectæ, legũtur hęc, *& ego tranſeo lectionem.* καὶ ἐγὼ διέρχομαι ἀνάγνωσιν. doctiſſimi viri barbarè dictum pronunciarunt, & inepta Græci ſermonis imitatione. Ego memini ſic loqui elegantiſſimum ſcriptorem A. Gellium capite vltimo, *Ipſe*, inquit, *voluendis tranſeundique multis admodum voluminibus exercitus defeſſuſque ſum. tranſeundis*, hoc eſt, legendis. ſic accipio libro III. ad Herennium, cùm ait auctor, *vt ipſi nobiſcum primum tranſeamus bis aut ter eum verſum*: id eſt, legamus attentè: vel repetamus apud nos quaſi recitantes. Libro primo de inuentione *tranſire breuiter argumentationes* non ſemel dictum, pro recenſere διέρχεσθαι, & oratione percurrere. Hoc viſum obiter monere: quia doctiſſimos viros valde ſuperiores loci habuerunt exercitos, dum hunc ἑλληνισμὸν non obſeruant.

4 *Quartam elementorum litteram*) Dio lib. XL. εἰώθει δὲ καὶ ἄλλως ὁπότε τι δι᾽ ἀπορρήτων τινὶ ἐπέστελλε, τὸ τέταρτον ἀεὶ στοιχεῖον ἀντὶ τοῦ καθήκοντος ἀντεγγράφειν.

6 *Item dicta collectanea.*) Alibi notamus quoſdam Græcorum libros edidiſſe ἰδιωνύμῳ indice, Ὑπομνήματα τῶν σποράδην λεγομένων fortaſſe tamen verius eſt, eum librum intelligi quem Ἀποφθεγμάτων vocat Cicero in epiſtola ad Pætum. Nam quòd volumina dicuntur illi, Suetonio libelli: non debuit ea res quẽquam mouere. *Volumen* Latinis eſt omnis ſectio maior, ſiue liber ſit, ſiue libri pars. Sic librum primum Bibliothecæ Diodori duobus voluminibus conſtare dixeris rectè. Plinius in epiſtolis, *Libri tres in ſex volumina propter amplitudinẽ diuiſi.* ipſe Diodorus τμήματα & μερίδας vocat. Viterb. cod. legit, *Dicta comectanea.* pro *conlectanea* vt puto.

12 *Incredibili celeritate confecit.*) de quo non abſurdam ſententiam pronuntiat Dio lib. XLII. extremo.

12 *Meritoria reda.*) In manu exarato libro Iacobi Cuiacij pro iſtis verbis erant hæ literæ Græcæ, Μ Η Ρ Τ Α Ρ Η Δ Α. quod quid ſit diuinare nequeo. niſi quòd videtur qui ita ſcripſit, vſus exemplari vbi fugientes eſſent hæ literæ Latinæ, mrtareda: quod ſcribendi compendium cùm non intelligeret, ſuſpicatus Græcũ verbum eſſe, Græcè ſcripſit. At *reda* Gallicũ eſt, non Græcũ vocabulũ. Græci meritoriam redã dicerent, μισθωτὸν τετράκυκλον vel ὄχημα τετράκυκλον. Reda quatuor rotas habebat, vt ciſiũ duas, auctore Iſid. propterea Græci in rebus Romanis, τετράκυκλον appellant. Xiphilinus in Adriano, οὐδ᾽ ἔστιν ὁπότε οὔτε ὀχήματός τε γε, οὔτε τετρακύκλου ἐπέβη. *nunquam*, inquit, *in illo itinere nec currũ nec redã cõſcẽdit.* Dionis interpretes τετράκυκλον pudendo errore *quadrigas* interpretantur: ſeparat autem Dio redam & ὄχημα: cùm tamen ὄχημα ſit nomen generis: ſed accipitur pro carpento aut alio curru artificij maioris. ideo ſcribitur in Gloſſario

ὄχημα, vehiculum currus. ὀχημάτιον reda. alioquin & τετράκυκλον ſiue reda, ὄχημα eſt. EVnapius in AEdeſio, διὰ δὲ εὐδαιμονίαν ἐπὶ τετρακύκλου ὀχήματος ἐφέρετο. vbi idē error eruditiſſimi Iunij vertētis *quadrigas*. Quemadmodū autē hoc genus vehiculi à rotarum numero τετρακύκλου nomē inuenit: ſic apud vetuſtiſſimos AEoles ab eodē numero πέτοριτον dictū, & apud inferioris ætatis Græcos Latinóſque δίκυκλον & *birota*. In Codice Theodoſiano De curſu publico, *ſtatuimus redæ mille pondo tantummodo ſuperponi, birotæ ducenta, veredo triginta.*

14 *Vel innixus inflatis vtribus.*) Inuentum eſt antiquiſſimum. Græcis ante Alexandrum fuiſſe in vſu ex tertio Ἀναβάσεως Xenophontis ſub finem liquet. non igitur Græcos ſed Barbaros ſolum hoc docuit Alexander. quem libro VII. ſic loquentem inducit Curtius: *Vtribus amnem traiiciendi exemplum fecimus nuper: hoc vt Scythæ imitari neſciant, Bactriani docebunt.* Hi vtres vel inflabantur follibus, vt Suetonius indicat, & Xenophon, Cæſar, Liuius, Florus, aliique è Latinis: vel ſtramentis inferciebantur. vt apud Curtium libro ſeptimo: *vtres quamplurimos ſtramentis refertos diuidit. His incubantes tranſnauere amnem.* Mox, *quos vtres ſarmento repleti vehebant.* lege *ſtramento*. inepte.n. nuper mutarūt. Arrianus de traiectione Iſtri libro primo τὰς διφθέρας ὑφ' αἷς ἐσκήνουν τῆς κάρφης πληρώσας &c. His igitur vtribus ita incubantes & pedibus iter ad gubernantes, tranabant: ſed poſtea inuenti ſunt à Romanis aſcogephri, hoc eſt, pontes vtribus iunctis conſtantes: quorum deſcriptionem habemus in libro Notitiæ Imperij. Meminit Zoſimus libro tertio, ſic iunctum Tigrim narrans à Iouiano in reditu è Perſide, ἀσκοὺς ait ἀλλήλοις συνδήσαντες καὶ ζεύγματα τρόπον τινὰ διὰ τούτων κατασκευάσαντες, ἐποχούμενοί τε τούτοις διέβησαν.

14 *Vt perſæpe nuntios de ſe preuenerit.*) Plutarchus, ὥστε γὰρ ἄγγελον ἢ γραμματοφόρον διὰ δυνάμει παρ' αὐτοῦ χρόνῳ πολλῷ ἦν ἄπιστον, ἐνταῦθα μετὰ πάσης ἑωρᾶτο τῆς στρατιᾶς.

14 *In obeundis expeditionibus dubium cautior an audentior.*) Polybius acerrimi vir iudicij, & in rerum cauſſis ſcrutandi ſolers, libro primo, Romanorum ingenia ita depingit, vt ſi eius deſcriptionem ad res geſtas magni iſtius Cæſaris referas, dixeris ipſiſſimum Iulium eſſe quem deſcribat. Ideo viſum illius locum apponere, Καθόλου, inquit, Ῥωμαῖοι πρὸς πάντα χρώμενοι τῇ βίᾳ, καὶ τὸ προτεθὲν οἰόμενοι δεῖν κατ' ἀνάγκην ἐπιτελεῖν, καὶ μηδὲν ἀδύνατον εἶναι σφίσι τῶν ἅπαξ δοξάντων, ἐν πολλοῖς μὲν κατορθοῦσι διὰ τὴν τοιαύτην ὁρμήν, ἐν τισὶ δὲ προφανῶς σφάλλονται. *Omnino ait Romani in omni re quam inſtituunt, violenti, & quicquid ſemel propoſuerint, id neceſſario fieri debere exiſtimantes, nihilque eorum quæ ſemel decreta ipſis fuerint, non poſſe fieri ſtatuentes, efficiunt illi quidem pleraque omnia hac tanta violentia & impetu, ex animi ſententia: In quibuſdam tamen notabiles clades patiuntur.* Ita vides, quibus virtutibus & artibus Pop. Ro. orbem ſubegerat: iiſdem eſſe per Cæſarem & ſuperatum & in ordinem coactum.

17 *Neque in Britanniam tranſuexit, niſi antè per ſe p.*). Hîc mihi ſuſpecta Suetonij memoria: nam illud *per ſe*, quî poteſt fidem inuenire, cùm Cæſar ipſe aliter ſcriptum reliquerit? præmiſiſſe ait C. Voluſenum cum naui longa.

27 *Profectionem aduerſus Scipionem & Iubam nō diſtulit.*) Minutius Felix, *Caius Cæſar ne ante brumam in Aſiam nauigia tranſmitteret, auguriis & auſpiciis renitentibus, ſpreuit: eò facilius & nauigauit & vicit.*

31 *Cui ad opprobriū vita Salutioni cognomen erat.*) Editio Romana & aliæ nonnullæ, vt Roberti Stephani, ita hoc cognomen ſcribunt: quod in libris aliis tam

variè ſcriptum reperitur. Romanam χαφλὼ confirmāt meliores codices Plinij libro ſeptimo capite XII.& lib.XXXV.capite II. & ita apud Plutarchum Σαλουτίωνα Σαλουτίων. apud Dionem Σαλούτῖον minus rectè. Cornelia gens, quod ſciunt omnes, in plurimas diuiſa fuit familias: in iis vna quædam obſcura & ignobilis, vnde iſte erat: quem cognomen Salutionis à mimo cui ſimilis fuit, traxiſſe, credamus affirmanti Plinio libro VII. Suetonius ait, ad opprobrium vitæ id illi cognominis eſſe impoſitum: quod non repugnat ſententiæ Plinij: vtrumque enim fieri potuit, vt & vultus & morum ſimilitudine hiſtrionem illum referret. Sic legimus Curionem oratorem corpore & lingua percitum & inquietem, Barbuleij ſcenici nomen coactum ſuſcipere. Hic Salutio à Cæſare tum aſſumtus, in gratia apud eum poſtea fuit, & loco aliquo. Opes ſanè tantas parauit, vt earum magnitudine Scipionem vnum è familia Africanorum induxerit, vt vellet teſtamentaria adoptione in familiam ſimul & nomen ei ſuccedere. quod factum nobilibus viris vehementer improbatum: Meſſalæ imprimis, qui ea cauſſa motus librum edidit De familiis. auctor Plinius lib. XXXV. Viris doctis qui iſtum locum variè emendant, equidem magis audiendum quàm auſcultandum cenſeo.

32 *Prælia non tantùm deſtinato, ſed ex occaſione ſumebat.*) Viterb. ſine *ex. Prælia ſumere* vt apud Tacitum II. Hiſtoriarum, *Othoniani quanquam diſperſi, pauciores feſſi, prælium tamen acriter ſumſere.* & alibi, *pugnam reſumere.* & XV. Annalium *ſumere coniurationem.* Genus loquendi militare, vt terga ſumere, vnde apud Seruium ex Saluſtio, *more prælij ſumtis tergis & redditis.*

38 *Quin caſtris quoque exueret.*) Magni duces ſtantibus hoſtium caſtris adhuc, plenam ſe adeptos victoriam non putabant, necdum Imperatoris meritos cognomen. Plutarchus in dictis memorabilibus Pompeij.

Pag. 19. v. 6 *Vt aquilifer moranti ſe cuſpide ſit cōminatus.*) Plut. & App. libro II. Ἐμφυλίων, hoc docēt accidiſſe eo prælio quo Pōpeius inſignem de Cæſare apud Dyrrachium victoriam tulit: aiúntque ſtatim occiſum iſtum aquiliferum ab iis qui circa Cæſarem erant. *Cuſpis* eſt haſtilis quo aquila geſtatur pars poſterior mucronata, qua terræ infigitur. Græcis οὐρίαχος & στύραξ: etiam σαυρωτήρ. ſed τοῖς μεθ᾽ Ὅμηρον tantum.

10 *Vectoria nauicula.*) Sic dictum vt ſuprà. *reda meritoria: vectoria* eſt, τῷ τοῦ πορθμέως πλοιαρίῳ atque hoc mirè factū auget. Turnebo igitur aſſentior, & cum Cuiacij & Pithœi codd. *vectoriâ* lego, non vt aliis placet *victor.* Dionis verba pro omni ratione ſint, τὸ Ἐλλήσποντον ἐν πορθμείῳ τινὶ περαιούμενος.

10 *L. Caſſium partis aduerſa.*) Libri nihil variant: Dio conſentit μετὰ τοῦ Κασσίου τοῦ Λευκίου. Sed quæ ad ea verba Dionis Xylander diſputat, impellunt me vt in prænomine erratum putem, & C pro L eſſe ſcribendum.

17 *Militem neque à moribus neque à fortuna probabat.*) Si quid mutandū, nihil melius emendatione Torrentij, *à forma.* Sed quid ſi hoc melius? magni enim æſtimamus conſenſum MS. igitur *à fortuna* interpretor, à cenſu. Græci, πλουτίνδην δοκιμάζειν: quod Polyb. in ſexta hiſtoria ait factū à Romanis in equitū dilectu: & ſed in pedite ſeruatū idē. Liuius lib. XXXIIII. Nabidē Spartanū ita facit alloqui T. Quintiū. *Vos à cenſu equitem, à cenſu peditem legitis: & paucos excellere opibus, plebem ſubiectam eſſe illis vultis.* Portius Latro apud Senecaam patrem, lib. II. *Cēſus ſenatorium gradum aſcēdit: cenſus in caſtris ſenatoriū ordinē promouet: cenſus iudices in foro legit.* Quod negat à moribus probatum Cæſari militem: id à Romana diſci-

na diſciplina per ſuit alienum.Obſeruo enim tantæ Romanis ducibus curæ fuiſſe mores ſuorum militum,vt in numeris ad cuiuſque nomen nota morum apponeretur.Appianus Ἐμφυλίων lib.III. ὕπνοτε περὶ τῶν χιλιάρχων τοὺς στασιώδεις· ἀναγκαῖον γάρ ἐστιν ἐν τοῖς Ῥωμαίων στρατοῖς ἀεὶ καθ᾽ ἕνα ἄνδρα ὁ τρόπος.

22 *Præcipuè pluuiis & feſtis diebus.*)Hæc duo tempora quàm ſint hoſtilibus inſidiis opportuna,ex ſcriptoribus ſtratagematorum diſcere licet.

25 *Non negando,minuendóve.*) Liber Cuiacij *inhibendóve*.non abſurdè: imò fortaſſe rectè.Notæ artes hodiéque politicis,rumores ſiniſtros inhibere.

26 *Cùm expectatio aduentus Iubæ terribilis eſſet.*) Viterb,*cùm expectatio Iubæ*. Ipſi Cæſari nedum militibus eius, θυμὸς ἐν στήθεσι πάταξε,ſi Dioni fides: qui planè diuinitus ſeruatum narrat.

29 *Leuis armaturæ C.millibus.*) Errant qui cenſent hæc verba non eſſe legitima.Hirtius, *cum præſertim ab incolis eius prouinciæ, nunciarentur aduerſariorum copiæ,equitatus infinitus,legiones regiæ* IIII.*leuis armaturæ magna vis,Scipionis legiones* X.*elephanti* CXX.*claſſéſque eſſe complures*.vide amplius totum locũ. Appianus nihil te mouebit, ſi rectè ceperis.eum adi.

31 *Aut quidem vetuſtiſſima naue impoſitos.*) Scrib.*aut equidem vetuſtiſſimæ naui impoſitos.*

32 *Neque pro modo exequebatur.*)Cur hîc quiſquam offendat cauſſam video nullam.vnde verò colligunt,apud Cæſarem , vt apud Stoicos, peccata fuiſſe æqualia?non ſanè id verba iſta ſignificant:ſed hoc tantùm,fuiſſe illum in punien do milite ſuo leniorem,nec ſemper meritas pœnas exegiſſe,duobus criminibus exceptis,deſertæ ſtationis,& ſeditionis:in his fuiſſe ἀπαραίτητον.

35 *Remiſſo officiorum munere.*) Vide Polybium libro ſexto , & quæ libro ſequente notamus.

36 *Milites ſuos etiam vnguentatos bene pugnare poſſe.*)Vetus eſt luxuriæ patrocinium Bacchi apud EVripidem,Ariſtippi apud Laertium.

— καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν
ὁ νοῦς ὁ σώφρων οὐ διαφθαρήσεται.

38 *Vt argento & auro politis armis ornaret.*) Antiquũ hoc inſtitutũ Romanorũ:Iuuenalis, *Argẽti quod erat,ſolis fulgebat in armis*.vide Plut.in Bruto,& Ioſephũ Ἁλώσεως lib.v.Ideo ſemper tecta arma gerebant,niſi prælij tẽpore:tũ ſplẽdida veſtis indui ſolita,arma ad ſplendorẽ dari detractis tegumentis:quę ferè erãt è corio vel pelle.Ioſephus θήκας appellat, Attici, σάγματα. Plutarchus Lucullo,οὔτ᾽ ἐσθῆτα λαμπρὰν οἱ ἄνδρες λαμβάνουσιν ὁδοιποροῦντες,οὔτε θυρεοῖς ἐκκεκαθαρμένοις χρῶνται,καὶ κράνεσι γυμνοῖς, ὥσπερ νῦν,τὰ σκύτινα τῶν ὅπλων σκεπάσματα ἀφειρηκότες· ἀλλὰ μαχουμένων ἐστὶν ἡ λαμπρότης αὕτη,καὶ βαδιζόντων ἤδη πρὸς τοὺς πολεμίους. Nudabant arma & in luſtratione exercitus, atque omni tranſuectione pompæ. Ioſephus V. Ἁλώσεως,cap.XXV.Suetonius Vitellio,& infrà in funere Iulij.

40 *Metu damni.*)Voluit igitur Cæſar ſuum militem eſſe φιλόπλοον, vt olim Iphicrates.vide Plut.initio Galbæ.

40 *AV dita clade Tituriana.*)Adi ad lib.v.De bello Gallico.

Pag.20.v.4. *Tenuiorum tutelam.*) Hoc eſt,alituram & neceſſitatum omnium exhibitionem.*Tueri* hoc interdum ſignificat apud I.C.tos.& alios veteres.Macrobius lib.II.Saturn.cap.ſec. *Plancus in iudicio fortè amici cùm moleſtum teſtem deſtruere vellet,interrogauit,(quia ſutorem ſciebat) quo artificio ſe tueretur.*

18 *Quarum centum ac triginta millia intra vallum reperta ſunt.*) Aut hîc aut

apud Cæſarem mendum in numero. eum vide lib. III. De bello ciuili.

22 *Centum & viginti ictibus ſcuto perforato.*) Appianus totidem, ἑκατὸν καὶ εἴκοσι. Plutarchus, ἑκατὸν καὶ τριάκοντα.

28 *Non enim ceſsit vnquam tumultuantibus.*) Dionis ſuper hoc notanda verba iis qui cum fructu hiſtorias legere volunt. Cæſar, ait, οὔτοι ὑπεῖξεν αὐτοῖς, νομίζων μηδὲν δεῖν τὸν ἄρχοντα παρὰ γνώμην ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν βίας ποιεῖν, ὡς καὶ ἄλλο τι αὖθις ὁρῶν διὰ τοῦτο πλεονεκτῆσαι ἐθελησόντων. *non ceſsit* tumultuãtibus Cæſar: *exiſtimans ducem contra animi ſui ſententiam coactu militum facere nihil debere: alioquin futurum mox vt ob id ipſum alia commoda velint conſequi.*

29 *Et nouam quidem legionem apud Placentiam.*) Appianus in huius rei commemoratione Ἐμφυλίων. lib. ſec. quid appellat legẽ Petreiam? An fuit lex aliqua de militum decimatione lata? an potius locus mendoſus, & legendum, χρήσομαι τῷ πατρίῳ νόμῳ κατὰ τοῦ ἐννάτου τέλους, ἐπειδὴ μάλιστα τῆς στάσεως κατῆρξε, τὸν δέκατον διακληρώσω θανεῖν. lib. III. vocat legem militarem. αἰτήσας παρὰ τῶν χιλιάρχων τοὺς στασιώδεις διεκλήρωσε τῷ στρατιωτικῷ νόμῳ.

39 *Studium & fides erga clientes.*) Redit ad ciuilia ſtudia Cæſaris: nam ad caput vſque LXXVI. docet quomodo ſe ille geſſerit cùm erga eos qui partes ipſius in Rep. ſequebantur: tum erga illos qui ſtudio diuerſæ partis ducebantur. Capite XLIV. cùm proponeret auctor ſe dicturum de ſtudiis Cæſaris ciuilibus, vtrũque complexus eſt: & eloquentiæ ſtudia de quibus dixit antè, & hæc de quibus nunc agere inſtituit. in quo Græcos eſt imitatus: apud quos πολιτικὰ vtrumque hoc ſtudiorum genus complectitur: ponitur enim & pro eloquentia atque oratoria arte: & pro ratione adminiſtrandæ publicæ rei. Hoc norunt qui Platonem & Ariſtotelem norunt.

Pag. 21. v. 1 *Stipendiarium quoque pronuntiatum.*) Ita omnino legendum: nec aliter libri vett. Maſintha iſte quem vocat Suetonius nobilem iuuenem, videtur fuiſſe è ſtirpe regia ortus: vnius alicuius eorum Africæ regum qui in Africa, quòd Romanis reſtitiſſent, periere amiſſo regno. Hunc veteris ſplendoris vmbram aliquomodo retinentem, pendere ſibi ſtipẽdia Hiempſal pridem à pop. Rom. rex ſalutatus, adnitente Sulla, iubebat. Re ad ſenatum delata, Maſintha Romam venit: Hiempſal filium Iubam mittit. ibi magna contentione actum eſt, diuiſis ſenatorum ſtudiis. Vicit tandem Iuba, & Maſintha pronuntiatus Iubæ ſtipendiarius: multum renitente Cæſare, cuius ſtudium in defendendo Maſintha hîc Suetonius commemorat. Ita hunc locum interpretandum cenſemus: nec dubitamus falli interpretes in totius huius hiſtoriæ explicatione: maximè eos qui putant ſcribi debere, *pronuntiatum.* Etiam ij falluntur qui Maſintham eſſe putant Oxyntham Iugurthæ fil. cuius meminit Appianus. Is cum patre captus circa annum V. C. DCXLVIII. hæc cauſſa Romæ diſceptata prætore Cæſare, anno pòſt XLII. quomodo igitur iuuenis tum eſſe potuit, vt Suetonius eum vocat?

3 *Inter officia proſequentium.*) In turba amicorum, ad Salutarem portam conuenientium, vbi ex more ſalutabatur is qui in prouinciam proprætore aut proconſule exibat. Feſtus Pompeius.

9 *Et in diuerſorio loco quod vnum erat ceſſerit.*) Traiectionibus quas vocant delectari Suetoniũ, alibi notamus: verùm iſta lectio defendi ea ratione non poteſt. In editione Rob. Stephani plana omnia, *in diuerſorio quod vnum erat, loco ceſſerit.* ſed mirum in omnibus fere libris aliter legi, Viterb. τὸ & *in* non habet.

fortaſ-

fortaſſean, *diuerſori olo quod vnum erat,ceſſerit.*

7 *Ac ipſe humi ac ſub diuo cubuerit.*)Humi pro ἐπὶ στιβάδος,vel culcita viatoria humi ſtrata.ſic Græcis χαμεῦναι qui in ſtramentis vel culcitis ſuper humo cõſtratis cubant: χαμευνίας Latini ſcriptores dicunt *humidormitiones*. Deinde *ſub diuo*,an præcise verum?Plutarchus ſaltẽ ait ἐν τῷ προστεγίῳ τῆς θύρας. Eſt verò προστέγιον non *veſtibulum* vt vertunt:ſed protectum, ſiue tecti proiectura quæ aliquantum ſpatij ante ianuam tegeret. προστεγίσματα Græcis, & γεῖσα. Latinis *ſuggrundia* & *protecta*.Gloſſar.*protectum* ἐνθέτης.ſcrib.*protectum*. Placet etiam *accubuerit*,vt in melioribus libris,non *cubuerit*.ea voce innuitur,ad fores ſub protecto cubuiſſe Cæſarem.

11 *Vt non occaſione oblata libens deponeret.*)Facilitas in accipienda ſatisfactione,& redintegranda poſt offenſam gratia,inter notas magni viri,& magis principis.Antonius Imp. &, quod maluit dici, philoſophus, doctum ſe ait τὸ πρὸς τοὺς χαλεπήναντας καὶ πλημμελήσαντας εὐανακλήτως καὶ εὐδιαλλάκτως, ἐπειδὰν τάχιστα αὐτοὶ ἐπανελθεῖν ἐθελήσωσι, διακεῖσθαι. Talẽ deſcribit Pompeiũ Velleius.

20 *Iugulari prius iuſſit,deinde ſuffigi.*) Tarquinium Priſcum crucibus fixiſſe eorum corpora qui necem ſibi conſciſſent,notat Plinius, vt ſæuum & vni illi vſurpatum.locus eſt libro xxxvi.cap.xv.Sub Impp.verò factum ſæpius vt amputata ſontibus capita in crucem tollerentur. Exemplum eſt in Nigro apud Xiphilinum in Seuero:& in Albino apud eundem Xiphilinum & Herodianũ. Simile eſt,quod de Cleomene Plutarchus narrat:cuius verba eò proferã libentiùs quòd veram eorum ſententiam non interpretes mòdò non vidẽre: ſed ne doctiſſimus quidem ille vir qui nuper in libello de cruce, eum tractauit. Plutarchus igitur poſtquam Cleomenis αὐτοκτονίαν commemorauit,ὁ δὲ Πτολεμαῖος,inquit,ὡς ἔγνω ταῦτα,προσέταξε τὸ σῶμα τοῦ Κλεομένους κρεμάσαι καταβυρσώσαντας. Sententiã eſſe putant,iuſſiſſe Ptolemæũ, vt Cleomenis corpus crucifigeretur cute detracta.ſed vocẽ καταβυρσοῦν quis vnquam ita vſurpauit?ipſa vocis compoſitio, ſi exempla deeſſent,illam interpretationẽ per ſe ſatis refelleret. Quare aut eorum codicum probanda γραφὴ qui habent καταμυρώσαντας. & vertendum, *iuſſit Cleomenis corpus affigi cruci vnguentis fartum*,ſiue,*vnguentatum*.ſentẽtiã,vt puto, non ineptã: nam iſta vnguenta ad maiorem infamiam valuerunt: nempe quò diutiùs integrum corpus maneret, & facies ſemper agnoſci quiret. καταμυροῦν hoc loco,quod Herodoto aliiſque ταριχεύειν. Vel ſignificat hîc καταβυρσῶσαι in culleum capite tenus inſuere. Addo capite tenus,quia ex hiſtoria quæ ſtatim ſequitur,caput ſaltem fuiſſe nudum conſtat. Vitruuius libro decimo quod Græcus ſcriptor dicit βυρσοῦν βύρσαις vertit,*corijs inuoluere*.Polybius id vocat καταρράψαι εἰς ἀσκὸν,libro octauo:vbi referens Achæi ſupplicium,ait,ἔδοξε πρῶτον μὲν ἀκρωτηριάσαι τὸν ταλαίπωρον· μετὰ δὲ ταῦτα τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντας αὐτοῦ, καὶ καταρράψαντας(malè quidã,καταρρίψαντας) εἰς ὄνειον ἀσκὸν ἀνασταυρῶσαι τὸ σῶμα. Moris fuiſſe apparet,vt perditiſſimi quique & maximè exoſi,parricidarum in morem vel ante vel poſt ſupplicium culleo inſuerentur.

22 *Præmio dato.*)Duobus talentis.Plutarchus.

24 *Philemonem à manu ſeruum.*)Aſſerimus vocẽ *ſeruus* contra docti viri cõiecturam.Cicero De oratore lib.III.*quem ſeruum ille ſibi habuit ad manum.*

29 *Tam ſuſpicione quàm crimine carere oportere.*)Liuia apud Dionem,δεῖ σε ὦ Αὔγουστε,μὴ μόνον μηδὲν ἀδικεῖν,ἀλλὰ μηδὲ δοκεῖν.

31 *Denuntiante Pompeio.*)Auctore ſententiæ tam triſtis Cn.Domitio, qui

ſolus ita cenſucrat.in Nerone,cap.11

35 *Motis apud Ilerdam deditionis conditionibus.*)Conciſè,pro,mota mentione conditionum.ſicut paullo pòſt,*motam regni mentionem.*

Pag.22.v.3 *Et Cæſar libertis.*)Ita rectè veteres quædam editiones: nam mirum eſt omnes MS.hîc peccare.Periit L.Cæſar in Africa,Vtica capta.vide Dionem. Huius mors eos omnes vehementer perculit qui in clementia Cæſaris ſpes vitæ ſuæ habebant ſitas.Cicero Varroni,*vt audiui de L.Cæſare F.me cũ ipſe,* Quid hîc mihi faciet patri?*Itaque non deſino apud iſtos qui nunc dominantur cœnitare.Quid faciam?tempori ſeruiendũ eſt.*quibus ex verbis,&ex hiſtoria,apparet voluntate Cæſaris eum periiſſe,contra quàm credidiſſe videtur Suetonius.

7 *Statuas L.Sullæ atque Pompeij.*)Dio lib.XLIII M.quoque Tullius Cæcinnæ,*In quo admirari ſoleo grauitatem,& iuſtitiam,& ſapientiam Cæſaris: qui nunquam niſi honorificentiſſimè Pompeium appellat.*

13 *Ciuili animo tulit.*)Libro ſequente de hac virtute quæ ciuilitas dicitur,agemus fusè.quædam & Torrentius hîc,doctè.

15 *Vt iure cæſus exiſtimetur.*)M.ipſe Antonius ita pronuntiauit,auctore Seneca, De beneficiis libro v. nam de reliquis ſenatoribus non eſt dubium quin eadem fuerit cunctorum,demtis paucis Cæſarianis, ſententia.in quam tranſire ſe non obſcurè declarat his verbis Suetonius. Laudo iudicium & liberam vocem.non enim puto fuiſſe ſub Cæſaribus extra omne periculum, palàm de primo auctore imperij quod ipſi tenebant,ita pronuntiare. Inde illa tam multa Dionis in deteſtationem facti huius, non vno loco.damnat idem Seneca quoque non vna ratione,De beneficiis lib.II.Eſt verò grauis hæc quæſtio,neque huius loci.

15 *Non enim honores modò nimios recepit.*)Abſit vt concedamus clariſſ. Torrentio tollendam vocem *recepit.* non obiiciemus conſenſum omnium librorum.ſententiam ſtare poſſe negamus ea ſublata.de induſtria enim ſeparauit auctor honores quos recepit Cæſar,ab iis quæ decerni ſibi paſſum ait.

16 *Continuum conſulatum.*)Contra antiquiſſ.plebiſcitum,quo cautum ne quis eundem magiſtratum intra decem annos caperet. Liuius libro VII. extremo. De conſulatibus Cæſaris diuerſa tradi à veteribus,notum eſt.

16 *Perpetuam dictaturam.*)Hic multa contra leges:nam & plebiſcitum vetus erat,quo cauebatur ne quis duos magiſtratus vno anno gereret. deinde lex ſiue maiorum inſtitutum fuit,quo dictaturæ exeundę ſemeſtre tempus præfinitum.Tertiò modus ipſe quo dictator creatus eſt,contra leges fuit.vide Dionem.Poſtremò,quòd extra Italiam dictator ſit profectus, quódque alia ſeruari ſolita à dictatoribus,omnia contemſerit,quantum nefas eſt.

16 *Præfecturámque morum.*) Rectè *præfecturã morum*:non *cenſuram.* Cæſar enim cenſor non fuit:ſed morum præfectus, vt & à Cicerone nominatur. hoc eſt,rem habuit,titulum per ſpeciem modeſtiæ recuſauit. Summa enim cenſuræ fuit dignitas,quam non dubitat Plut.vocare in Æmilio Paulo,ἀρχὴν πασῶν ἱερωτάτην,in Catone κορυφήν τινα τιμῆς ἁπάσης, καὶ τρόπον τινὰ τῆς πολιτείας ἁπάσης ἐπιτελείωσιν.Pars poteſtatis eius fuit,morum cura,&c,vt ait Plut.ἡ περὶ τὰ ἤθη καὶ τοὺς βίους ἐξέτασις.hanc partem Cæſar vſurpauit,& ideo *præfectus morum* dictus:non totam cenſuram.Nec verum eſt quod Dio ait, ideo cenſoris appellatione abſtinuiſſe,quia id parum honorificum exiſtimaretur.melius alibi idem ſcriptor: AVguſtum æquè cenſoris nomen ac dictatoris refugiſſe. malè igitur illi dictus

Cæſar.

Cęſar τιμητὴς διὰ βίου. Suetonio potius aſſentiamur, qui regimen morum honore cenſuræ caruiſſe in Octauio ſcribit. Primus, opinor, Pompeius hunc titulum nactus, *tertium conſul corrigendis moribus dilectus*, inquit Tacitus III. Annal.

17 *Inſuper prænomen imperatoris.*) Appellatio *imperatoris* in hiſtoria Romana trifariã accipitur. primùm, pro ἡγεμὼν & ςρατηγός. hoc ſenſu imperator à militibus nominatus, qui imperium belli ſuis auſpiciis adminiſtrãdi à populo accepiſſet: veteres vt notat Iuſtinianus in Nouellis, prætorem vocabant. Deinde pro victor & νικητής. Nam qui res magnas bello geſſerat & lege definitum (notant Dio lib. XXXVII. Cicero vltima Philippica, alij) hoſtium numerum occiderat, à militibus Imperator ſolitus ſalutari. Poſtremò Imperator idem ſignificare cœpit à Iulio Cæſare, ac rex. Has tres ſignificationes ſubobſcurè notat Dio lib. XLIII. τό, τε τῶ αὐτοκράτορος ὄνομα οὐ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔτι μόνον, ὥσπερ ἄλλοι τε καὶ ἐκεῖνος πολλάκις ἐκ τῶν πολεμίων, ἐπεκλήθησαν. (ſecundã quã diximus ſignificationẽ intelligit.) οὐδ᾽ ὡς οἱ τινὰ αὐτοτελῆ ἡγεμονίαν, ἢ καὶ ἄλλην τινὰ ἐξουσίαν λαβόντες, ὠνομάζοντο, (hæc prima ſignificatio: ſequitur tertia.) ἀλλὰ καθάπαξ τῶτο δὴ τὸ καὶ νῦν τοῖς τὸ κράτος ἔχουσι διδόμενον, ἐκείνῳ τότε πρώτῳ τε καὶ πρῶτον, ὥσπερ τι κύριον, προσέθεσαν. Bene Dio κύριον: & fortaſſe προσέθεσαν non προσετέθη. fuit enim vox Imperator tertio ſignificatu prænomen omnium principum, vt Suetonius loquitur hîc & lib. III. eadem vox ſecunda notione, cognomẽ illorũ fuit, inſtitutúmque eſt vt quoties hoſtis vinceretur, toties princeps Imperator ſalutaretur. Dionis locũ in explicatione huius moris peſſimè acceptũ, non poſsũ quin illuſtrẽ. ſcribit ille lib. LII. de Octauio, τὴν τῶ αὐτοκράτορος ἐπίκλησιν ἐπέθετο. λέγω δὲ οὐ τὴν ἐπὶ ταῖς νίκαις κατὰ τὸ ἀρχαῖον διδομένην τισί (ἐκείνην γὰρ πολλάκις μὲν καὶ πρότερον, πολλάκις δὲ καὶ ὕστερον ἀπ᾽ αὐτῶν τῶν ἔργων ἔλαβεν, ὥστε καὶ ἐν εἴκοσιν ὄνομα αὐτοκράτορος σχεῖν) ἀλλὰ τὴν ἑτέραν τὴν τὸ κράτος διασημαίνουσαν. Hoc vult, AVguſtũ quinto cõſulatu Imperatoris nomẽ aſſumpſiſſe tertio ſignificatu. at ſecundo, & ſæpe illũ antè cognomẽ id ex victoriis ſui meruiſſe, & poſtea quoque ſæpius: ita vt hac notione vicies Imperator fuerit ſalutatus: hæc Dionis ſententia, hæc veritas rei. Lapis vetus doctiſſimo Onufrio deſcriptus, IMP. CAESAR. DIVI. F. AVG. PONT. MAX. COS. XIIII. IMP. XX. TRIBVNIC. POTEST. XXXVII. P. P. ἐν εἴκοσιν in ſuperioribus verbis, ſignificat *in viginti prælus.* repetendum enim ἔργοις. valeat igitur inepta, falſa, & abſurda interpretum ſententia, εἰκόνων legentium. poſſum Dionis ſex alios locos proferre confirmandæ noſtræ interpretationi: ſed otio abuti nolo, neque meo, neque lectorum. Scribit accuratiſſimus Lipſius, poſt T. Blæſum cui vocabulum Imperatoris cõceſſit Tiberius A. V. C. DCCLXXV. nemini ſubditorum cum titulum fuiſſe communicatum: me vt aſſenſionẽ ſuſtineam, mouet Appianus, qui ſecundo Ἐμφυλίων non penitus ademtum priuatis exercituum ducibus ſua ætate (ſub Adriano vixit) eum honorem: ſed difficiliorem ad eum aditum relictum eſſe ſcribit. non enim dari cuiquam niſi cæſis X. M. hoſtium. cùm ante ἐπὶ πᾶσι τοῖς μεγίστοις ἔργοις tribueretur. Auſpicia tamen penes ſolos principes fuiſſe fatendum omnino eſt.

18 *Statuam inter reges.*) Septem ſtatuæ totidem regum, & octaua Bruti tyrannicidę, in Capitolio conſecratæ viſebantur. iuxta Brutinam collocata Cęſarea eſt. Dio lib. XLIII.

18. *Suggeſtum in orcheſtra.*) Infrà lib. VI. ad cap. XII.

19. *Sedem auream in curia & pro tribunali.*) Placet iſta lectio: vult enim Cæſarem ſella aurea vſum vt alios curuli, in ſenatu, & in foro, pro Roſtris. quod

Cicero declarat Philipp. II. Fuit tamē cū ex Dionis verbis legendū ſuſpicarer: *in curia pro tribunali.* verba Dionis ſūt, δίφρος οἱ ἐπίχρυσος, καὶ στήλη, ᾗ ποτὲ οἱ βασιλεῖς ἐκέχρηντο, ἐδόθη *ſella*, inquit, *aurea, & columna qua olim reges vſi, decreta.* Quænā hæc columna eſt? interpretes de ſtatua inter reges exponunt. non deeſt quod obiiciā. nam & dictum antè Dioni de illa ſtatua: & στήλην *ſtatuam* hîc interpretari, & χαλκῆς στήλη *ſtatuam ponere* nónne ineptum eſt? Putabam velut cippum aliquem fuiſſe in Curia mediocris altitudinis, in quo ſtatueretur ſella aurea, tanquam in paruo & humili tribunali. Iuuat Florus qui non ſedem aut ſellam vocat, ſed *ſuggeſtum.* id autem eſt βῆμα & tribunal. De loco Suetonij, nihil nunc: nec recedo ab edita lectione: de Dioneo cogitemus adhuc.

20 *Thenſam & ferculum Circenſi pompa.*) Diſtingue duos mores circa principum honores ſolitos vſurpari, quos multi perperam confundunt. Vnus fuit, vt abſentibus aut mortuis ſella poneretur in theatro cum corona: cuius rei expreſſam ſimilitudinem vidimus in multis nummis. dixit pridem de hoc Iuſtus Lipſius ad II. Annalium doctè, & accuratè. Sed videntur Romani à Græcis id didiciſſe. nam προεδρία non merentibus illam ſolùm decernebatur Athenis & in aliis vrbibus Græciæ: ſed etiam poſteris ipſorum. ad eius rei memoriam primò inſtitutum, vt etiam mortuis ſellæ ponerentur: deinde reges ſibi & ſuis hūc honorem tribuerunt. Athenæi locum non male huc traxeris lib. V. in deſcriptione pompæ Philadelphi quem mox proferemus. Simile eſt, quod EVmenes, ait AEmilius Probus, *in principiis nomine Alexandri ſtatuit tabernaculum, in eóque ſellam auream cum ſceptro ac diademate iuſſit poni.* Alter mos fuit, vt in pompa Circenſi, quam vnus optimè deſcribit Dionyſ. Halicarnaſſ. libro ſeptimo, cum ſimulacris deorum, inferretur principis imago, in thenſa & ferculo ſicut imagines numinum. Res, vt puto, inaudita Romæ ante Cæſarem. apud Græcos ſimile quid obſeruamus. Athenæus in enarratione pompæ Philadelphi. Ἐπόμπευον δὲ καὶ θρόνοι πολλοὶ ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ κατεσκευασμένοι, ὧν ἐφ᾽ ἑνὸς ἔκειτο στεφάνη χρυσῆ· ἐπ᾽ ἄλλου δὲ κέρας χρυσοῦν, ἐπ᾽ ἄλλου δὲ ἦν στέφανος χρυσοῦς, καὶ ἐπ᾽ ἄλλου δὲ κέρας ὁλόχρυσον. ἐπὶ δὲ τὸν Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος θρόνον στέφανος ἐπέκειτο, ἐκ μυρίων κατεσκευασμένος χρυσῶν. ait traductā inter res diuinas, quas paullo antè cōmemorauit, ſellā Ptolemęi Soteris cum corona aurea: nec nō ſellas multas aliorū, quorū nomina non ponit. vbi vides non obſcurum veſtigium vtriuſque moris antè expoſiti. Dionis verba quæ his Suetonij reſpondent, vbi vterque honos exprimitur, apponam vt emendem. nam docti viri vnius literulæ offenſione excæcati ſunt. ὥς τε ἐν τοῖς θεάτροις τό τε δίφρον αὐτοῦ τὸν ἐπίχρυσον, καὶ τὸν στέφανον αὐτοῦ τὸν διάλιθον καὶ διάχρυσον, ἐξ ἴσου τοῖς τῶν θεῶν ἐσκομίζεσθαι. hactenus de ſella: ſequitur de thenſa. κἀν ταῖς ἱπποδρομίαις ὀχὸν ἐσάγεσθαι ἐψηφίσαντο. malè vulgo editum, ὄχλον. fecimus ὀχόν. ſic appellat thēſam. alibi ἅρμα. & eſt thenſa aliud nihil quā ἅρμα πομπικὸν ſiue ἱερὸν. vel vt vertitur in Gloſſario, ἅρμα θεῶν. Rectè autem emēdari à nobis ὀχὸν, ſiue fecerit ipſe Dio ita ſcribens lib. XLIX ὁ τῆς Ἀθηνᾶς ὀχὸς πρὸς τὸ Καπιτώλιον ἐξ ἱπποδρομίας τινὸς ἐπανιὼν συνετρίβη. & libro quinquageſimo, ὅ, τι ὀχὸς ὁ τοῦ Διὸς ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων ἱπποδρομίᾳ συνετρίβη.

20 *ſimulacra iuxta Deos*) Dio, καὶ ἐν ταῖς πόλεσι τοῖς τε ναοῖς τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ πᾶσιν ἀνδριάντα τινὰ αὐτοῦ ἱδρύσθαι ἐκέλευσαν.

21 *puluinar.*) Lectiſternia Romanorum ex Liuio aliiſque nota: Gręcos idē factitaſſe, primi fortaſſe nos obſeruamus Scholiaſtes Pindari Olympionicarū oda prima, διὸ τιμῶσι ἦγον οἱ Ἀθηναῖοι τὸν Αἴαντα, ὡς μὴ μόνον Αἰαντίδα φυλὴν ὑπ᾽ αὐτοῦ δεῖξαι,

ἀλλὰ

ἀλλὰ καὶ κλίνην αὐτῇ μετὰ παρρησίας κατεκόσμησεν. Æmilius Probus in Timotheo, *Quæ victoria tãta fuit Atticis lætitiæ, vt tũ primũ aræ Paci publicè ſint factæ, eiq; deæ puluinar ſit inſtitutũ.* Pauſanias Arcadicis, κλίνη τε ἱερὰ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ αὐτῆς εἰκὼν γραφῇ μεμιμημένη ἀνάκειται. in Phocicis de templo quodam Æſculapij, κλίνη δὲ ἐν δεξιᾷ κεῖται τοῦ ἀγάλματος. Valerius Maxim. lib. II. *Rhodij quoque eas* (intellige Harmodij & Ariſtogitonis imagines) *vrbi ſuæ appulſas, cum in hoſpitium publicè inuitaſſent, ſacris etiam puluinaribus receperunt.*

22 *Ac nullos non honores.*) Malè vulgò, *non nullos.* lib. II. *ad nullius non facinoris ſocietatẽ coibãt.* libro quarto: *quoque magis nullius nõ boni exẽpli fautor videretur.*

23 *Præfectóſque pro prætoribus conſtituerit.*) Imo *pro quæſtoribus.* Dio, ἀντὶ τῶν διοικήσεως δύο τῶν πολιανομούντων, ἐπειδὴ οὐ ταμίας οὐδεὶς προκεχειροτόνητο, ἐγένοντο. Sed placet magis vt nihil mutemus: nam iſtos quidẽ præfectos conſtat & quæſtorum in vrbe munera obiiſſe: prætoribus tamen eos potius comparat, quia prætextam, curulem ſellam, & ſex lictores, quæ ſunt inſignia prætorum, habuêre. colligi poteſt ex Dione. Omnino autem legendum, repugnantibus omnibus libris, *abſente ſe*, cum Torrentio: vel *pro ſe*, vt Lipſius. Dio pæne ad verbum, ἐν τῇ ἀποδημίᾳ τῇ τοῦ Καίσαρος, οἱ πολιανόμοι τὰ ἐν τῷ ἄστει πράγματα μετὰ τοῦ Λεπίδου ἱππαρχοῦντος ἔσχον.

28 *Conſulis morte ceßantem honorem in paucas horas petenti dedit.*) Fusè Cicero in epiſtola ad Curionem. Hoc ſine exemplo factum à Cæſare, in exemplum vertit. Anno DCCXV. in paucas horas ſuffecti ædiles. Dio, lib. XLVIII. anno DCCXXI. in locum prætoris qui vltimo die obierat, creatus alius, εἰς τὰς λοιπὰς ὥρας. Dio, XLIX. ita accidit anno DCCCI. ſed ex alia cauſſa. Tacitus libro XII. Annal. *adactus Silanus eiurare magiſtratum, & reliquus præturæ dies in Eprium Marcellum collatus eſt.* At grauis cenſor Nero exemplum improbauit. vide libro VI. cap. XV. idem iudicium Dionis.

30 *Magiſtratus in plures annos ordinauit.*) In annos quinque. Apud Appianũ in oratione Antonij, ſcribe, ἐς γὰρ πενταετὲς, ὡς ἴστε, καὶ τὰ ἀστικὰ ἡμῖν τὰ ἐτήσια, καὶ τὰς τῶν ἐθνῶν ἢ στρατοπέδων ἡγεμονίας διέταξατο. vocat ἀστικὰ ἐτήσια comitia vrbanorum magiſtratuum, qui omnes fuêre annui, meminit & alibi.

34 *Rufini liberti ſui filio.*) Variant libri: quidam, *Ruffoni*: alij *Rufini*: quidam *Ruſioni.*

34 *Vt T. Ampius ſcribit.*) Et hîc fluctuant noſtri codices. Viterb. planè, *Titus Amplius.* alij *T. Amprius.* Vrſino placet *Tampius.* ex antiquis inſcriptionibus & Tampiæ familiæ denariis. Nos quoque vidimus argenteum nummum, ſed ſcriptura ancipiti: tam enim T. AMPIVS. quàm TAMPIVS legi poterat.

36 *Appellationem modò ſine corpore ac ſpecie.*) Cur negat ſpeciem ſaltem Reip. ſupereſſe? an legendum, *ſine corpore atque re.* Ouidius.

Aut ſine re Deus eſt nomen fruſtraque timetur. ſit Græci, vt

Ὦ τλῆμον ἀρετὴ, λόγος ἄρ' ἦσθ'. ἐγὼ δέ σε Ὡς ἔργον ἤσκουν.

Pag. 23. v. 6 *Triumphantis & tribunitia ſubſellia præteruehenti.* Triumphãtes à magiſtratu excipiebantur in aliqua porticu vel alio quo loco, vbi poſitis ſubſelliis eos expectabant. Vide Ioſephum lib. VII. Exſcidij cap. XVI.

7 *Pontium Aquilam.*) In gente Pontia fuit Aquilarum familia. In antiquiſſima inſcriptione extat, L. PONTIVS AQVILA. Hunc autem conſtat acerrimum Reip. propugnatorem fuiſſe: pro qua & vitam fudit bello Mutinenſi D. Bruti legatus. Dio XLVI.

14 *Coronā lauream candida faſcia præligatā.*)Faſcia cādida eſt diadema regiū. Plutarchus vertit διάδημα βασιλικόν. Tali faſcia candida ornatæ cauſiæ regum Macedoniæ,vt noſtri hodiè galeri loris vel torulis quibuſdā. Veteres grāmatici, καυσία πῖλος ἐστὶ πλατὺς, ὃν οἱ Μακεδονικοὶ βασιλεῖς ἐφόρουν, λευκὸν αὐτῷ διάδημα περιειλοῦντες. Vide Ælianum De animal.lib.xv.cap.11. Inde eſt quod in Pompeio faſciæ licet crurales affectati regni ſuſpicionem mouerunt,quia erant candidæ.

19 *Diſcutere valuit.*) Ita probo cum Viterb.& aliis libris nonnullis:quidam *voluit*,quod placet Torrentio.Dionis verba vtri lectioni potius faueant incertus ſum. ὁ μέντοι καὶ ἔπραξέ τι δι' οὗ ἂν ἀχθεσθεὶς τῷ προσφήματι ὡς ἀληθῶς ἐπιστεύθη.

19 *Quanquam & plebei.*)Ita meliores codd.pro *plebi*. Vnde nata deprauata lectio *plebeio*. quam improbo, etſi doctis probatam. ſed Dio ait τινὲς. neque probabile eſt,vnum tantùm fuiſſe.Plebs igitur hîc non eſt plebs vniuerſa, ſed è plebe perditiſſimus quiſque in hoc ſummiſſus,vt aliis præiret ad hanc acclamationem.

23 *Varia fama percreb.*)Viterb.*valida fama per.*puto melius.

28 *Maturandi deſtinata negotia.*) Vox *negotia* in hoc loquendi genere omitti ſolet,vt apud Liuium,*maturare cœpta*,apud Ciceronem,*perficere cogitata*.neque hîc fortaſſe Suetonij eſt.

38 *Non eſſe conſulem eum.*)Et Cicero negat eſſe conſulem, in epiſtola ad Curium.

39 *Poſt remotos Caſetium & Marullum trib.*) Hæc diſtinctio reſtituta ex cod. Viterb.quanquam viderat hoc acutè Torrentius. quem miror in ratione temporum explicanda eſſe hîc hallucinatum. Fallitur ſanè & cùm putat annum intercesſiſſe à coss.ſubſtitutis Fabio ac Trebonio,ad offenſam tribunorum : & cū eorum exauctorationem coniicit in finem anni quo fuit Cæſar, vt ait,quintùm conſul. Neutrum ſtare poteſt.contigit enim vtrumque horum poſt reditum Cæſaris ex Hiſpania:menſe autem Octobri cùm reuertiſſet,Idibus Martiis proximis eſt occiſus.Itaque trimeſtris Q.Maximi conſulatus, in eum annum incidit,quem φθίνοντα vidit nouiſſimum Cæſar : Albanæ feriæ & tribunorum caſus, in eum quem vltimum ipſe inchoauit.eiuſdem anni menſe Februario etiam illa Lupercalia celebrata ſunt de quibus modò eſt actum.Quis verò neſcit ferias Latinas ſtatim principio conſulatus ſui à coss.ſolitas indici? Comitia quorum hîc mentio,tempore non ſuo,primis anni menſibus habita:vel menſe Febr.quo olim legationes audiri ſolitæ à P.C.vel Martij initio. Sed feſtinauit Cæſar,quia primo vere vrbe exiturus erat.iam enim Octauium cum parte copiarum Apolloniam præmiſerat.

Pag.24.v.2. *Conſpiratum eſt in eum à lx.amplius.*) Idem numerus apud Eutropium & Oroſium.Dio negligentius, οὐκ ὀλίγους. Nomina eorum,quæ in libris extent qui ad nos peruenerunt,iſta ferè ſunt,

M.Iunius Brutus Philippenſis.	Ser.Sulpicius Galba.
D.Iunius Brutus Albinus.	L.Tullius Cimber.
C.Caſſius Longinus.	L.Minutius Baſilius.
L.Caſſius C.frater.	M.Spurius.
C.Seruilius Caſca.	Sex.Popilius Læna.
P.Seruilius Caſca.	Cæcilius.
Q.Ligarius.	Bucolianus.
P.Turulſius.	Rubrius Ruga.

Sextius

Sextius Naſo.	Petronius.
Pontius Aquila.	Cornelius Cinna.
Atilius.	Caſſius Parmenſis.

His poſſunt duo addi, Cn. Domitius Ahenobarbus, & Sextus Pompeius. illum pars ſcriptorum inter coniuratos ponit: Dio etiam *σφαγέα* nominat: pars, ſceleris, & vt Valerius Max. ſemper loquitur, parricidij abſoluit. Sex. Pompeius etſi Romæ afuit tempore coniurationis, lege tamen Pedia cum cæteris conſpiratis damnatus eſt. Noui & alios quos in hoc album ſuſpicor referendos: ſed ſuſpicor tantùm.

5 *Partibus diuiſis.*) aliis ſuper ponte, aliis ſub ponte collocatis. Hinc intelligimus pontes comitiorum non humiles, ſed altos ſatis fuiſſe.

6 *Poſtquam ſenatus Idibus Martiis edictus eſt.*) Is dies propter Annæ Perennæ Feſtum hilariter ſolitus agi. ideo etiam ludi in Pompeiano theatro erant futuri. Moris autem fuit vt quibus diebus ſpectacula in eo theatro exhiberentur, ſenatus in Curia Pompeij haberetur. Notandus Appiani locus. θέαι δὲ ἦσαν ἐν τῷ Πομπηΐου θεάτρῳ· καὶ βουλευτήριον ἔμελλε τῶν τις περὶ αὐτὸ οἴκων ἔσεσθαι, εἰωθὸς ἐπὶ τῆς θέας αὐτὸ γίγνεσθαι.

16 *Ne quis fabuloſam aut commentitiam putet.*) In membranis ſuperſcripta erat emendatio, *ne quis fabuloſum aut commentitium putet.* Probo.

18 *Equorũ greges quos in traiiciendo Rubicone flumine conſecrarat.*) Euſtathius in Odyſſ. μ. ὅτι δὲ καὶ καθ' ἱστορίαν ἀγέλας ὅλας ἡμέρων ζώων Ἕλληνες ἀφιέρουν δαίμοσιν ἂν ἐκ λόγου θείου ἔστι ἀπλῶσθαί τινας, ἐν οἷς καὶ πλεῖστα ὡσανεὶ ἱεροῖς ἀνεῖσθαι, ὅθεν ταῦρος καὶ χῆνες, καὶ τοιαῦτά τινα, καθωμίληται ἐν ταῖς ἱστορίαις. Solita hoc modo conſecrari omnis generis animalia, etiã piſces, vt apud Athenæũ lib. ſept. ſcriptũ. maximè autẽ id factitatum in iis quæ vſui aut voluptati fuerant: quibus hoc quaſi præmiũ datũ, vt ante obitum manu emitterentur & ſinerentur ἀφετα. ſic ſeruos quos amabant imminente morte properabant liberare, vt ſaltẽ in libertate morerentur, vt Plinius in epiſtolis docet. Eò refero Theodoreti verba ex oratione ſecunda θεραπευτικῆς. vbi ait Homerum vnguentis delibutum ita fuiſſe à Platone è Rep. ſua pulſum, vt mulieres ſolent hirundines. μύρῳ γε ἀλείψας καθάπερ αἱ γυναῖκες τὰς χελιδόνας, ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ξυντιθείσης πόλεως ἀπέπεμψε. repetit idem & oratione decima. videntur mulieres, quando erant emiſſuræ e poteſtate auiculas quibus plurimum fuerant oblectatæ, ſolitæ illis vnguentum affundere. quod genus luxus obſeruo etiam in hac re fuiſſe vſurpatum. ſic apud Plinium in epiſtolis libr. nono, delphino, qui omnibus erat admirationi, Octauius Anitius legatus proconſulis vnguentum ſuperfudit. & apud Philoſtratum in vita Apollonij, elephanti cuiuſdam ἀφέτου mentio fit, quem ſoliti incolæ regionis μυρίζειν καὶ ταινιοῦν. de equis teſtis Simonides. Ælianus de animalibus lib. xi. cap. xxxvii. ὅτι δὲ καὶ μύρῳ ἐχρίοντο ἵπποι, Σιμωνίδης ἐν τοῖς Ἰάμβοις λέγει. & lib. xvi. cap. xxiii. Similis ſtultitia eorum qui piſces monilibus & inauribus ornabant, vt narrat idem lib. xii. cap. xxx.

22 *Auem regaliolum.*) In Gloſſario non *regaliolus*, ſed *reganiolus* ſcribitur. nec eſt abſurdum, vt ſic potius ſcribatur: nam *reganiolus* dicta hæc auicula quaſi rex auium Sic autem legendum in eo libro, *Reganiolus*, σπίνος. *Reganiolus* βασιλίσκος, ὀρύφιον. vbi vides inconſtantiam ſimul & imperitiam eius grammatici: malè enim σπίνος interpretatur, & cum frigilla regaliolum confundit. In altero ſcriptum eſt, βασιλίσκος, *regula* ſcrib. *regulus* vel *reganiolus*.

24 *Ea verò nocte cui illuxit dies cædis.*) Melius ſic quam vt Dio, ἐν τῇ νυκτὶ ἐν ᾗ ἐσφάγη.

25 *Cum Ioue dextram iungere.*) Dio, τὴν τοῦ Διὸς χειρὸς ἅπτεσθαι. non rectè in vulg. *dextras*.

26 *Collabi faſtigium domus.*) Dixit antè, decreta fuiſſe Cæſari templa, aras, puluinaria, non ſecus ac deo: cõdem & faſtigium iſtud pertinebat. quod ex Ciceronis, Plutarchi & Flori teſtimoniis cognoſcimus. Vt igitur Valerio Poplicolæ olim honoris cauſſa conceſſum, vt foras aperirẽtur ædes eius. ſic Iulij domus faſtigio ornata. Faſtigium aliquando eſt ἁπλῶς ædificij ſummum, vt Feſtus interpretatur: itaque de priuatorum ædibus dicitur. Cicero ad Q. fratrem lib. III. *abſolutum offendi in ædibus tuis tectum: quod ſupra conclauia non placuerat tibi eſſe multorum faſtigiorum.* & apud Senecam epiſtola CXXII. interdum ſignificat tecti formam deorum templis propriam, quæ Græcis ἀετὸς & ἀέτωμα dicitur. Ariſtophanes Auibus in beatiſſimæ illius ſuæ Reip. deſcriptione, pro ſumma felicitate ponit, quòd omnes in ædibus faſtigium habentibus habitaturi eſſent, vt numina in templis.

εἶτα, ait, πρὸς τούτοισιν, ὥσπερ ἐν ἱεροῖς οἰκήσετε·
τὰς γὰρ ὑμῶν οἰκίας ἐρεψόμεσθα πρὸς αἰετόν.

de his faſtigiis multa alibi, ex erudita antiquitate prompta, notamus.

32 *Libellis cæteris, quos ſiniſtra manu tenebat commiſcuit.*) Non ſiniſtra, ſed dextra, ait Manilius. *totiens prædicta cauere*

Vulnera non potuit, toto ſpectante ſenatu

Indicium dextra retinens. Etiam commixtum cæteris libellum indicem negat Plutarchus: ἐν δὲ τῇ χειρὶ κατέχων καὶ φυλάττων ἐκεῖνο μόνον.

37 *Aſſidentem conſpicati ſpecie officij circumſteterunt.*) Aliæ editiones malè præiuerunt, nam *conſpirati*, & *circumſtiterunt* ſcribendum.

37 *Cimber Tullius.*) Nuperæ quædam editiones mutarunt in Tillius, perperàm. nam Tullius appellatur in omnibus Latinorum auctorum codd. & Græcorum quoque nonnullorum: etiam Plutarchi in Bruto: at in eiuſdem Cæſare & Appiano Τίλλιος mendoſè.

40 *Clamantem. Iſta quidem vis eſt.* Plautus, Capteiuis, *Vis hæc quidem hercle eſt, & trahi & trudi ſimul.*

41 *Alter Caſſius.*) Non ſolùm in prima editione, ſed etiam in membranis, vt docti viri teſtantur, & vidimus ipſi, ita ſcriptum eſt: & mox *Caſſij brachium*. non vt emendatum eſt à Beroaldo, vt arbitror, *alter Caſca & Caſcæ brachium.* Scio Plutarchum & Appianum eius emendationis eſſe fundos: ſed quis ſcit annon illi potius ſint corrigendi? deinde quàm multa in hac hiſtoria, vt aliis omnibus, diuerſe narrantur ab hiſtoricis? poſſent multa adnotari: ſed μακρολογεῖν volumus.

Pag. 25. v. 1. *Arreptum graphio traiecit.*) Ms. quidam, *arrepto*. alij, *abrepto*. quidam *abreptum*. nonnihil variante ſententia. Veteres ſcribebant vel ſtilis vel calamis: quia autem σιδηροφορεῖν non licebat, & ſtilis & calamis ad necem inferendam abutebantur. ſed illis frequentius. in hiſtoria Eccleſiaſtica & apud Prudentium multos martyres graphiis confoſſos beatam animam cælo vnde acceperant, reddidiſſe legimus. & apud Plut. in Gracchis perit Antyllus quidam γραφείοις μεγάλοις κεντούμενος, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο πεποιημένοις. qui locus eſt teſtis improbitatis quorundã per illa tẽpora, qui graphia ad cædem ex profeſſo parare

ſolliti.

ſoliti.Propterea cautum aliquando Romæ, ne ferrea graphia quiſquam haberet,ſed oſſea, vt Iſidorus refert.Sed & calamis γραφικοῖς ad cædem abuſi. refert enim Euagrius lib.III.Stephanum Antiochię epiſcopum à pueris interemptum καλάμοις ἰδίᾳ δόρασιν ὀξυνθεῖσι.

2 *Vndique ſe ſtrictis pugionibus peti.*)Qui Miſcellam hiſtoriã compoſuit,*cultros ſenatorios* vocat:neſcio quare: Græci quidam ξίφη. verè pugiones fuiſſe, ex Dione conſtat,notante,illatos eos in Curiam in ſcriniis libellorum. Vide Plut. in Bruto.

7 Καὶ σὺ εἶ ἐκείνων, καὶ σὺ τέκνον;)Hæc lectio veteris Romani cod.& quorundam ms.in Viterb.tantùm,Καὶ σὺ ἐκείνων εἶ; in aliis καὶ σὺ τέκνον; vt in vulgatis. fortaſſe melius.Sic enim apud Dionem quoque.

8 *Dependente brachio.*)Appianus pro eo dicit διακομιζόμενον οἴκαδε ἀνωμάλως, οἷα τριῶν hoc eſt,lectica non æqualiter ſublata ſed propendente,vt cùm à tribus ſolis geſtatur.

11 *Fuerat animus coniuratis.*) Meliùs ſuprà conſpiratos & conſpirationem vocabat. nullum enim iuſiurandum interceſſit. Plutarchus quoque συνωμότας: ſed cum correctione,λεγέσθω γὰρ οὕτως.

14 *Quod idibus Septembribus proximis in Lauicano ſuo fecerat.*)Cùm reuerſus ex Hiſpania ad triumphum,ex veteri more ad vrbem eſſet. videtur autem per menſem ibi fuiſſe.nam Octobri vrbem ingreſſus.

15 *Demandaueratque virgini Veſtali maximæ.*)Ita veteribus mos fuit, vt ex Pandectis,& hiſtoriis notum. Appianus ait, L. Piſoni ſocero: Λεύκιον δὲ Πείσωνα ὅτῳ τὰς διαθήκας ὁ Καῖσαρ παρετίθετο.ſed errat.

20 *Ex quadrante reliquo.*)Omnes codd.hunc locum corruptè ſcriptum habent,vt in vulg.*reliquos in ima cera*.Veram emendationem & ſententiam aperuit primus Lipſius.poſſis etiam legere ſic,*ex quadrante reliquo:alióſque in ima cera.C.Octau.*vt illis verbis *alióſque in ima cera*, ſubſtitutiones intelligãtur quas fieri ſolitas in ima cera,ſiue extrema pagina,ex I.C. torum libris certum eſt.

21 *Pluresque percuſſorum in tutoribus filij,ſi quis ſibi naſceretur,*)Valde oſcitanter partem iſtam teſtamenti Cæſariani legit Dio in eo auctore Latino vnde ipſe ſumſit.Ita enim vertit,μαθὼν ὁ δῆμος ὅτι τόν τε Ὀκταούιον υἱὸν πεποίηται, καὶ τὸν Ἀντώνιον τόν τε Δέκιμον, καὶ τινας ἄλλους τῶν σφαγέων ἐπιτρόπους αὐτοῦ. Ait Octauium teſtamento eſſe adoptatum:eique datos eodem teſtamento ἐπιτρόπους.Quid appellat ἐπιτρόπους;tutores?atqui Octauio annum agenti decimumoctauum,tutor dari non potuit.curatores?illi verò teſtamento non dantur.ſed dati confirmantur, inquies.Scio.verùm quis hoc dixit præter Dionem?deinde quàm abſurdũ quòd neceſſariam iſtam partem de poſtumo prætermittit? Nimis certum eſt, optimum aliâs ſcriptorem, cùm iſta verteret, non attendiſſe animum ad illa verba. *ſi quis ſibi naſceretur*.Itaque ad Octauium retulit, quæ de poſtumo ſcripſerat Cæſar.

23 *Populo hortos.*)Viterb.cùm hîc tum alibi,*ortos*.vt apud Varronem & Ciceronem quoque in pleriſque libris.Hîc poſtea fuit ædis conſecrata Forti Fortunæ.Plut.De Romanorum Fort.

23 *Et viritim trecenos ſeſtertios.*)Si Octauio fides,centenos vicenos tantùm. Vide Dionem lib.XLIIII.Mirum verò quî fieri potuerit vt res ita diuulgata diuersè traderetur.

24 *Funere indicto.*)à cos.Antonio.Lactantius lib.I.*Si* cos.*non fuiſſet Anto-*

nius, Caius Cæſar pro ſuis in Remp. meritis, etiam defuncti hominis honore caruiſſet, id quidem conſilio Piſonis ſoceri, & L. Cæſaris propinqui.

24 *Rogus extructus eſt in Martio campo.*) Quæ ad funerum curam pertinuere, ea vel domi peragebantur, vel in foro, vel extra portam. Domi curatum funus per plures dies: ibi ficbat ἡ πρόθεσις, & mortuus ſeptem dies in veſtibulo poſitus, quà à domeſticis, quà ab amicis, plangebatur, ac coronis aliiſque muneribus honorificis afficiebatur. Tranquillus hanc totam partem prætermittit: ſolitus inſignia tantùm notare. In foro laudabantur: extra vrbem cremabantur. Cæſar tamen in ipſo foro crematus eſt, non in extructo ei rogo: quod per populi tumultum euenit. Simillimum eſt quod paucis antè annis in funere Clodij à Milone occiſi acciderat, vt narrat Aſconius. Dio quidem inter alios Cæſari decretos honores hunc commemorat, vt mortuus intra pomœrium ſepeliretur: ſed ea non eſt cauſſa combuſti intra vrbem Cæſaris.

25 *Iuxta Iuliæ tumulum.*) quæ in Martio campo ſepulta contra maiorum inſtituta. Dio libro xxxix.

25 *Et pro Roſtris aurata ædes ad ſimulacrū templi Veneris Genitricis collocata.*) Bononienſis editio quæ proximè Romanam ſecuta eſt, legit, *aurata ſedes.* at MS. & Romana, *ædes.* rectè dubio procul. Ædem appellat pegma in foro extructum, vt ibi collocaretur Cæſaris corpus, dum laudatio perageretur. Ita autem vocat, primùm, quia vt diſertim notat, in modum templi fuit confectum: deinde propter religionem circa defunctos. qua ratione dixit Polybius lib. VI. imaginibus defunctorum ſolita περιτιθέασι ξύλινα ναΐδια. & Plinius quoque armaria illa vocat ædiculas. poſtremò, quia de Iulio Cæſare tanquam de Deo loqui ſolent: fuitque hæc illius ἀποθέωσις quædam & conſecratio. Sanè enim cū legantur multi ante Cæſarem in foro laudati: nemini tamen exſtructam ædem legimus: ſed lectum pro Roſtris, vel in Roſtris, vt loquitur Aſconius fuiſſe poſitum. Poſtea verò quam cœpêre Impp. illis ritibus conſecrari quos deſcribunt Herodianus & Dio, hoc quoq; ſeruatū eſt. Dio in Seuero de funere Pertinacis, Ἐν τῇ ἀγορᾷ τῇ Ῥωμαίᾳ βῆμα ξύλινον ἐν χρῷ τοῦ λιθίνου κατεσκευάσθη, καὶ ἐπ' αὐτοῦ οἴκημα ἄτοιχον περίστυλον ἔκ τε ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ πεποικιλμένον ἐτέθη, καὶ ἐν αὐτῷ κλίνη. Prorſus illa verba οἴκημα ἄτοιχον περίστυλον ædē illā exprimunt quam hìc Suetonius narrat: nā quòd columnis non parietibus cincta fuerit, non poteſt eſſe dubium: etſi id nemo veterum dixit. Nam quomodo aliter defuncti corpus cerneretur à populo? quomodo Antonius oſtenſione vulnerum, illam conſpiratis inuidiæ flammam excitaſſet?

26 *Intráque lectus eburneus.*) Polybij ætate qui laudandi erant, plerique pro Roſtris ſtatuebantur erecti. συντελουμένης, ait, τῆς ἐκφορᾶς, κομίζεται μετὰ τοῦ λοιποῦ κόσμου πρὸς τοὺς καλουμένους Ἐμβόλους εἰς τὴν ἀγορὰν, ποτὲ μὲν ἑστὼς ἐναργὴς, σπανίως δὲ κατακεκλιμένος. Poſſumus tamen Polybij verba accipere de ſimulacris defunctorū cereis: quæ vt à populo conſpici poſſent, machinamentis erigebantur. Tale ſimulacrum ab Antonio oſtenſum eſt populo, ſuper funebri lecto Cęſaris, ea arte factum, vt verſatile eſſet, omniáque ei impoſita vulnera mirè ob oculos poneret: auctor Appianus.

27 *Et ad caput tropæum, cum veſte in qua fuerat occiſus.*) Quod Suetonius tropæum, Appianus κοντὸν vocat. τὸ σῶμα τοῦ Καίσαρος ἐγύμνου, καὶ τὴν ἐσθῆτα ἐπὶ κοντοῦ φερομένην ἀνέσειε. qui nouerit tropæorum Romanorum formam, intelliget quā bene huic loco ea vox conuenit.

29 *Omiſ-*

29 *Omiſſo ordine.*)Ordo quem dicit,fuit hic:Præibant magiſtratus & ſenatus poſitis dignitatis inſignibus:ſequebãtur equites habitu lugubri: deinde milites cum armis,ſed verſis: poſtremò populus per tribus. Tacitus,alij.

32 *Men' me ſeruaſſe,vt eſſent qui me perderent.*) Si ita legimus erit ſententia ei ſimilis quam exagitat Epictetus in Diſſertationibus lib.primo,cap.IIII. Τάλας ἐγώ! ἐπὶ ταῦτά μου τὰς πολιὰς ἐτήρησα; Virgilius, *Felix morte tua,neque in hunc ſeruata dolorem.* Velleius de Cæſare pæne victo prælio Mundenſi, *conſiſtens ante recedentem ſuorum aciem,increpitâ prius Fortuna,quòd ſe in eum ſeruaſſet exitũ.* Non placet mihi hæc ſententia:non,inquam,puto eũ eiulare quòd ſe ſeruarit vt poſtea miſerè periret:ſed hoc potius,quòd alios ſeruarit,àquib⁹ ſit deinde occiſus. Lege igitur vt in membranis omnibus, *Men' ſeruaſſe,vt eſſent qui me perderent.* Ita legerunt Græci,quod ex verſione apparet. Ἐμὲ δὲ καὶ τούσδε περισῶσαι, τοὺς κτενοῦντάς με; apud Appianum. In Pacuuij tabula pronuntiabatur hic verſiculus ab Aiace ſuas victorias Achiuis exprobrante:vel de Vlyſſe dicebatur: de quo ait apud Ouidium,

Seruauique animam,minimum eſt hoc laudis,inertem.

33 *Ex Electra Attij alia.*) Sic emendauimus corruptam lectionem *Attilij.* De hoc poëta plura ad Perſium.

33 *Laudationis loco Cos. Antonius per præconem pronunciauit S.C.*)Nullam ergo aliam habuit Antonius de laudibus Cæſaris orationem? Si Appiano fides, nullam.hoc enim ille diſertis verbis affirmat. Falſa igitur & ad arbitrium conficta illa bene longa oratio quam Dio pro Antoniana venditat.quod non eo ſolùm loco apud eum ſcriptorem eruditus lector obſeruare poterit. Quod ait Suet. *per præconem*, Appian.contra,ſua ipſius voce Antonium id S.C.recitaſſe.

36 *Lectum pro Roſtris in Forum magiſtratus & honoribus functi detulerunt.*) Aptius erat *detulerant.* nam hoc factum ante illa quæ modo narrata ſunt: quod non obſeruant quidam. *detulerunt* igitur,nempe ex veſtibulo domus Cæſaris in Forum,& pro Roſtris poſuerunt.

40 *Virgulta arida & cum ſubſellijs tribunalia.*)Vide Appianum, Plutarchus adiicit & menſas nummulariorum quæ erant in foro. Sic Aſconius in gemina hiſtoria funeris Clodiani, *Populus duce Sex. Clodio,corpus P. Clodij in curiam intulit,cremauitque ſubſellijs,& tribunalibus & menſis,& codicibus librariorum.*

41 *Quicquid præterea ad donum aderat,congeſſit.*)Damnatam lectionem calculis Beroaldi & quorundam aliorum , ſed omnium noſtrorum libb. ſuffragiis confirmatam,reſtituimus. Eratoſthenes in deſcriptione ſimilis moris , quam φυλλοβολίαν vocant Græci,pro eo dixit, ἔρριπτον τ' ἐπ' αὐτῷ ὅπως ἕκαστος εὐπόρει.

Pag.26.v.1. *Deinde tibicines.*)Legi apud quoſdam ſuperioris æui criticos extare codices,vbi ſcriptum ſit, *Deinde ſiticines.* quam lectionem nec reperi , nec repertam probarem. adi A.Gellium & Nonium.

3 *Veteranorum militum legionarij.*)hoc eſt legiones compoſitæ è veteranis militibus,quæ Romæ tum erant,deductionem in promiſſos agros expectantes. De his multa Appianus.

7 *Præcipuéque Iudæi.*)qui Cæſarem dilexiſſe videntur ob Pompeij cædem, à quo vrbs ipſorum capta fuerat. Iudæos tamen militaſſe Pompeio contra Cæſarem teſtis Appianus:verùm ea offenſa mox bello Alexandrino expiata eſt : cui & interfuerunt,& egregiam Cæſari operam nauauerunt. inde illa Cæſaris in eã gentem collata beneficia. Ioſephus De antiquit.lib.XIIII.

7 *Noctibus continuis buſtum frequentarunt.*)Ingentis deſiderij argumentum: nam de plebe Romana minus eſt quod narrat Appianus, τ̃ νύκτα παρέδρευε τῇ πυρᾷ παρέμενον.

10 *Concionatum de Cæſare requirebat.*) Viterb.*inquirebat.*

11 *Solidam columnam.*)Græci de hac columna cuius & Cicero meminit, ſilent omnes: aram contrà plerique omnes poſitam ibi narrant, vbi fuerat crematus. Dio factum à populo ſcribit: Appianus à Pſeudomario.

12 *In foro ſtatuit.*)eo ipſo loco vbi fuerat crematus, vt diximus. At reliquiis Cæſaris quid factum? vnus te docebit ex omnibus hiſtoricis Dio, τὰ αὐτοῦ οἱ ἐξελεύθεροι προανείλοντο, καὶ ἐς τὸ πατρῷον μνημεῖον κατέθεντο. *reliquias eius liberti antè ſuſtulerant, & in patris monumentum condiderant.* hodie locus editur corruptè, legitur enim πρῶτον. quod fatetur Xylander ſe nō intelligere. nupero correctori omnia curua recta. Nō me fugit exponi poſſe πρῶτον μνημεῖον, monumētum de quo prius cogitarant. nam initio propoſitum fuerat, & cremare in Campo Martio, & inferre cineres in Iuliæ monumentum. ſed & coacta interpretatio eſt: & manifeſtò falſa. nam id per pontifices non licuit: quorum etiam auctoritate factum ne in extructo ibi rogo cremaretur, vt Appianus docet.

12 *Scripſitque* PARENTI PATRIAE.) Cicero non plebem ſed Antonium auctorem facit: & inſcriptionem aliter conceptam habet, PARENTI OPTIME MERITO. locus eſt in epiſtola ad Caſſium lib. XII. ad familiares. Errat latè vir doctus qui argumento huius inſcriptionis Antonianæ inducitur, vt cognomen *Patris patriæ*, mortuo demum Cæſari decretum fuiſſe putet. Id verò Cicero nullus dicit: neque verum eſt: ſed cognomen viuo Cæſari tributum: poſtea, damnata quodammodo eius memoria, actiſque in dubiū vocatis, amiſſum, hac inſcriptione, quaſi publico conſenſu, iterum confirmatum ei fuerat.

13 *Apud eandem longo tempore ſacrificare.*)Quomodo *longo tempore* cùm ſtatim per Dolabellam cos. ea columna ſit deiecta? & tamen ait, *perſeuerauit.* Dio parciùs, θύειν ἐπιχείρουν.

14 *Controuerſias quaſdam interpoſito per Cæſarem iureiurando diſtraheret.*) Vult dicere, cultum eum locum inſtar templi: nam controuerſiæ in templis diſtrahi ſolitæ. Exemplum habes apud Iſocratem in Trapezitico, Plinium, epiſtola prima, libri quinti, & apud Dionem variis locis. Diſtrahebantur autem iureiurando interpoſito vt ait Suet. quod ideo vetus poëta eleganter appellauit mantile quo quotidianæ noxæ extergeantur. Et iurabant per Deos heroas magnóſque viros defunctos. etiam per viuos: vnde eſt illud apud Lucianum ὅρκος ἐπὶ τινὶ pro obſeruari coli que ab aliquo officioſiſſimè. Cur dicit *quaſdam?* puto quia aliæ ad alios deferebantur deos ſiue heroas. Sic narrat Plutarchus Thebanos ſolitos de rebus amatoriis ad Iolai tumulum conuenire.

19 *Cum gladiis ſectantium ſe.*) Etiam hîc peccatum fuerat coalitione finis præcedentis dictionis cum ſequentis initio, vt millies in MS. & Pandectis Flor. arguit ita eſſe. corruptior adhuc lectio cod. Liſſgi, *ad inſpectantium.* Ego non puto Latinitatem pati vt aliter legatur quàm *ſectantium.*

20 *Inſidias vndique imminentes*) Ipſe Cæſar norat optimè quanto eſſet omnibus bonis odio. Verba eius ſunt, *Ego dubitē quin ſūmo in odio ſim, cùm M. Cicero ſedeat, nec ſuo commodo me conuenire poſſit? atque ſi quiſquam eſt facilis, hic eſt: tamen non dubito quin me malè oderit.* in epiſtola prima, lib. XIV. ad Atticum. ſimilia his epiſtola ſequente.

31 *Periit*

31 *Periit VI. & L. ætatis anno.*) Non quidem exacto: deerant menſes circiter quatuor.

31 *Atque in deorum numerum relatus eſt.*) Quod in antiquiſſimis Græcis hiſtoriis dici ſolet, aliquē à morte τετυχέναι τιμῶν ἡρωϊκῶν, vel ἰσοθέων, vel ἰσολυμπίων, vt Philo, id Latini multò inuerecundiùs dicunt, *in deorū numerum referri*, vel *conſecrari*, vt in epiſtola Pæti de Hippocrate ἀνηρῶσθαι. Ferè autem conditoribus vrbium aut aliis de publica re bene meritis, honores heroici decerni ſoliti, donec paulatim pro diis habiti etiam iſti. Plutarchus in mulierum præclaris factis, τῇ Λαμψάκῃ πρότερον ἡρωϊκὰς τιμὰς ἀποδιδόντες, ὕστερον ὡς θεῷ θύειν ἐψηφίσαντο. deferre τιμὰς ἡρωϊκὰς eſt quod vna voce ἐναγίζειν dicitur, & longè differt à θύειν, vt notant veteres grammatici. Adulatio poſtea an ſuperſtitio θεοποιΐαν inuexit: cuius moris extat grauis cenſura apud Plutarchum in Romulo. Atque iſtiuſmodi adulatione reliquos mortales ſuperarunt ciues Attici illi ipſi quorum patres Ariſtotelem capital admiſiſſe pronunciarunt cùm pæanem in Hermiam compoſuiſſet. Romani antè Impp. parciùs hanc inſaniam publicè inſaniuêre. Solus è regibus, vt ait Cicero, Romulus conſecratus eſt, & poſtea pauci alij, priuatæ tantùm ἀποθεώσεις fiebant, parentum per liberos conſecratorum, & domeſtica religione cultorum, vt ex Varrone Plutarchus docet in Quæſtionibus Romanis. Atque hi ſunt *dij animales*, de quibus Labeo libros ſcripſerat: *in quibus aiebat* (Seruij verba ſunt) *eſſe quædam ſacra quibus animæ vertantur in deos, qui appellantur animales, quod de animis fiant.* Hæc annotanda duxi, vt origo ἀποθεώσεως Impp. intelligeretur. nam vt parentes à liberis conſecrabantur, & priuata religione colebantur: ita Imperatores qui patres patriæ & dicebantur & habebantur, publicè in deorum numerum relati, & publica religione culti. Primus hoc in Cæſare patre ſanxit AVguſtus: quem propterea κοροπλάθον Iuliani Silenus nominat, & rationem addit ἢ γὰρ οὐκ ἔπλαττες ἡμῖν, ὥσπερ ἐκεῖνοι τὰς νύμφας, ὦ Σέβαστε, θεούς, ὧν ἕνα καὶ πρῶτον τουτονὶ Καίσαρα; Manilius.

Iam facit ipſe deos, mittitque ad ſidera numen
Maius, & AVguſto creſcit ſub principe cœlum.

33 *Ludis quos primò conſecratos eius heres AVguſtus edebat.*) Non multum intereſt ſiue *primò* ſcribatur, vt in omnibus membranis: ſiue *primos* vt quibuſdam editis. Ea vox referri debet non ad *ludos* vel *conſecratos*, ſed ad verbum *edebat*. Iulio varij ludi fuerant conſecrati, ſicut libro proximo dicemus. auctor de iis ſentit quos reuerſus Apollonia primò edidit in patris honorem. Suetonius hîc ſeorſim ſentit ab aliis: qui non Cæſari ſed Veneri Genitrici eos ludos quibus cometa apparuit, fuiſſe conſecratos tradunt, Seneca, Plinius, Dio, alij. Poſſumus conciliare cæteris noſtrum, ſi illa verba *conſecratos ei*, exponamus, conſecratos ab eo. ita ſæpiſſimè loquitur Suetonius. Appianus, Καῖσαρ θέας ἐτέλει ἀνακειμένας ἐκ τοῦ πατρὸς Ἀφροδίτῃ Γενετείρᾳ.

36 *Simulacro eius in vertice additur ſtella.*) ad exemplum eius ſimulacri quod AVguſtus ei tum conſecrauit, vt ex ipſo refert Plinius, in Foro: vt Dio, in ipſa Veneris Genitricis æde.

37 *Ac ne vnquam eo die.*) qui ante legitimi ſenatus dies erat. notum ex hiſtoria, & monet Dio.

38 *Percuſſorum autem, ferè neque triennio quiſquam ſuperuixit.*) Sanè, ferè. nam exceſſêre triennium non pauci. Prima hoſtia qua mors Cæſaris expiata eſt, C. Trebonius fuit, quem in Aſia Dolabella occidit. ſecuta inde D. Bruti cæ-

des & Pontij Aquilæ aliorúmque bello Mutinenſi: mox celebrata proſcriptio, qua periit Ligarius,& quicunque alij prehendi potuerunt.ſed plurimi bello Philippenſi, quod tertio anno à cæde Caij geſtum eſt,ſublati ſunt. quò reſpiciens Suetonius,paucos triennio ſuperuixiſſe ſcribit.pauci illi,ij ſunt qui cum Sex.Pōpeio erant. éſtque eorum mentio apud Appianum ac Dionem in pacis conditionibus, quæ conuenit inter Cæſarem, Antonium,& Pompeium,anno V.C. DCCXV.poſt Caij necem quinto. Superuixerunt & Pompeio quidam,Antonio ipſos protegente:in his Parmenſis ille Caſſius, quem poſtremum omnium pœnas dediſſe Velleius ait. Obiit poſt Actiacum bellum,cùm Cæſari ſuperuixiſſet annos tredecim,& quod excurrit.

39 *Neque ſua morte defunctus eſt.*) Seneca ad Lucilium,*Bella res eſt mori ſua morte*.Ita & Græci locuti ſunt Epiphanius libro 1. *καὶ μή τις λεγέτω διὰ τ᾽ Ἀβέλ. οὐ γὰρ θανάτῳ ἰδίῳ τέθνηκεν*.Dicitur &,*ſua die mori*,in veteri epigram. *Inuiolatus artus Die ſua peremptus Hoc ſitus eſt in agro*. Demoſthenes aliíque Græci ſæpe, *ſuam mortem* τ᾽ *αὐτόματον θάνατον, καὶ τ᾽ πεπρωμένον* nominant:Cicero *naturam & fatum*.vide A.Gellium.Plinius in epiſtolis,*naturalem & fatalem*.Tacitus,*mitem obitum*,& Nicetas *μαλακὸν θάνατον*.

40 *Nonnulli ſemet eodem illo pugione quo Cæſarem violauerant,interemerunt.*) vt Brutus & Caſſius, quorum nomina inter exempla vltionis diuinæ clara ſunt. non minus inſignis Caſcarum fratrum mors: de quibus quoniam tacent veteres hiſtorici, apponam epigramma antiquum per illa tempora editum.

Occidêre ſimul Caſcæ,ſimul occubuêre
Dextrâ quiſque ſuâ,qua ſcelus auſus erat.
Caſtra eadem fouêre:locus quoque vulneris idem.
Partibus afflictis victus vterque iacet.
Quanta fuit mentis,tanta eſt concordia fati.
Et tumulus cinerem paruus vtrumque tegit.
Par fratrum multo celebrandum carmine vatum,
Vna ſi fierent parte minus gemini.

Hos exitus fecêre Cæſariani conſpirati omnes.Hos exitus faciant quicumque principibus vitam ſcelere & perfidia eunt ereptum.Plena eſt omnium temporum hiſtoria huius generis exemplis.Sed noſtra hæc ætas quanto infamior perfidia ſubditorum in principes:tanto inſignior vltionis diuinæ argumentis.Illuſtre imprimis eſt,quod nuper dum hæc ſcribimus,accidit: quando in Chriſtianiſſimi regis necem ciuis Pariſienſis ætate pæne puer, malitia veteranus, coniurare ſuſtinuit:cuius parricidij incepti deteſtatio expreſſit à me hæc epigrammata,quæ pro coronide huius libri viſum aſcribere.

In regiæ maieſtatis percuſſorem,poſt illatum vulnus captum & ſupplicio affectum.

εἷ τ᾽ πανασεβοῦς τολμήματος! ὢ ἀθεμίστου
Ἔργου! φεῦ τῆς στυγνοῦ παῖ,ἀτασθαλίης!
Ἔτλης ἀρρήτορ καὶ ἀνίστη,σὺν ἐνὶ λαιμῷ

Φραγὸς

Φραγγὸς ἐὼν Φραγγοὺς πάντας ὁμοῦ κτανέειν;
Ἦ σέ γε μὲν λύκος ἔσκε πατὴρ, μήτηρ δὲ λέαινα·
Καὶ τίγρις μαθοὺς σοὶ πόρε γειναμένῳ.
Οὐ γὰρ Φραγγὸς ἔης· ἀλλὰ Φραγγοῖς ἐνάεθμος,
Ἄνθρωπος μορφὴν, θὴρ δὲ νόον τέλεθες.
Καί κε χὲρ' ἰοβόλῳ μέγα δὴ μέγα ἔργον ἔρεξας,
Εἰ μὴ τ' ὑψιμέδων εἶρξεν ἄνακτα μόρου.
Σῶσε Θεὸς βασιλῆα, σάωσε δὲ λαὸν ἅμ' αὐτῷ.
Χαίρετ' ἐπουράνιοι, χαίρετ' ἐπιχθόνιοι.
Καμμορίη δέ σε δεινοτάτη κίχε δεινὸς ἀλάστωρ·
Καὶ θάνες αἰνόμορος δυσθανάτῳ θανάτῳ.
Οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα· ἔχει Θεὸς ἔκδικον ὄμμα·
Οὐδὲ Δίκη μερόπων πάμπαν ἔλειψε βίους.

Ἄλλο.

Ἤθελεν, ὢ μέγα θαῦμα, τῆς λελαθημένος αἴης,
Φραγγὸς ἰθυνέζων ὃν μεδέοντα κτανεῖν·
Τὸν καὶ ἐν ὑσμίνῃς νέον Ἕκτορα ἠδ' Ἀχιλῆα·
Καὶ Θέμιδος δίας μειλίχιον πρόπολον.
Ἤθελεν· ἀλλὰ Θεὸς λαοὺς ὀλοὴρας ἀπείρους
Τὴν ἱρὰν κεφαλὴν ῥύσατο ἐκ βελέων.
Οὐκ ἔφθης κτανέειν μιαρώτατε· μυρία δ' αὐτὸς
Ἐκτάνθης προπαθὼν, ἄξιος ὢν πλεόνων.
Εὖ γε Θεὸς τὸν ἀλιτρόν ἔχεις τάλαν οἷα ἔοργας·
Ἐς σὲ δ' ἰδὼν τρεμέτω ὅς τις ἀλιτρόνοος.

ISAACI CASAVBONI IN C. SVETONI TRANQVILLI DE XII. CÆSARIBVS LIBRVM II.

ANIMADVERSIONES.

PAGINA 27.v.I.

PRÆCIPVAM *olim fuiſſe.*) Princeps editio, *præcipuam omnium fuiſſe*. Fortaſſe, *præcipuam omnium olim fuiſſe.*

2 *Vicus Octauius vocabatur.*) An hic fuit conditor vrbis? an exhauſtam caſu aliquo frequētauit? magnum certè quoddam videtur iſtius extitiſſe in Remp. beneficium, cuius gratia ἡρωϊκὰς τιμὰς ſit conſecutus. Ait autem Diodorus lib. xx. honores heroicos eſſe iſtos: de nomine alicuius nomen loco imponere, ei aras, feſta, ludos decernere, & ſimilia his. Quod igitur mox addit, *Oſtendebatur ara Octauio conſecrata*, nihil vetat accipere de ara ipſi Octauio poſita: etſi ſcio aliter videri doctiſſimis viris, qui de ara accipiunt ab Octauio conſecrata.

4 *Qui bello dux finitimo.*) *Bellum finitimum*, vel quod cum finitimis quacunque cauſſa geritur: vel quod pro finibus: qualia fere bella illo ſeculo. iſtud autem non finitimum tantùm, ſed verè antarium, vt veteres appellabant.

5 *Semicruda exta rapta foco proſecuit.*) His verbis continetur præcipua huius facinoris laus. Non enim tantum fuit hoſtem fudiſſe, quantum reperiſſe viam tam citò, qua & religioni deorum ſatisfieret, & ſine mora hoſtis pelleretur. Hęc eſt illa vis animi, quam commendat in Themiſtocle Thucydides: quòd fuerit κράτιστος αὐτοσχεδιάζειν τὰ δέοντα. Sic in hiſtoria Romana laudantur Tullus Hoſtilius rex & Papyrius Curſor propter conſilia ſalubria inter ipſa pericula inita. *Exta rapta foco proſecare*, eſt, victimæ carnes, quæ in foco coquuntur, rapidè accipere, & earum proſicias ſiue ἀπαρχὰς diis offerre, & in aram iniicere adolendas. Moris antè fuerat Veliternis, exta cocta Marti proſecare: Octauius & præſentis vir conſilij, & religioſus, hoſtium incurſione audita, intelligens non eſſe ὥρας ἀκμὴν, ſemicruda quàm nulla exta iudicauit ſatius eſſe proſecare. Mars factum probauit, & victoriam dedit: inde Octauio decus & gloria. Fuerunt & dij Romanorum tam bono ſtomacho quàm Mars Veliternus: nam & iis cruda, nedum ſemicruda, exta data. Arnobius lib. VII. *Auerſionibus ſtomachorum numina laborant? vt ad expellenda faſtidia ſaporum varietas quæratur? vt modò bis aſſa, modò cruda ponantur, ſemicocta modò & ſemicruda?* Idem libro II. *Quum Romulo Pompilióque regnantibus, percocta planè ac madida cremarentur diis exta, nónne rege ſub Tullo ſemicruda cepiſtis & leuiter animata* (ſcribo *exanimata*) *porricere priſca obſeruatione contemta.*

7 *Vt in poſterum quoque.*) Vulgò, *quoque anno*. ſuſtulimus eam vocem auctoribus omnibus Ms.

9 *Ea gens à Tarquinio Priſco rege inter Romanas gentes allecta, in ſenatum mox à Seruio Tullio in patritias traducta.*) *Allegere inter gentes Romanas*, eſt, ciuitate donare. Id primo datum Octauiæ genti per Tarquinium Priſcum: deinde Tullius rex traduxit in ſenatum inter patritias gentes, vel vt videtur olim ſcriptum fuiſſe, *inter patritios*: nam in membranis eſt, *in patritios*. Non igitur ſtatim ac Romam venit, patritia gens fuit: qui honos tamen quibuſdam peregrinis fuit tributus, vt de Claudiis, & Vitelliis, legimus. In cod. Pet. Pithœi ſcriptum erat, *Inter minores gentes allecta in ſenatum, mox à Ser.* quæ lectio ferri aliter non videtur poſſe, quàm vt dicamus ſolos maiorum gentium ſenatores fuiſſe patritios: minorum gentium non item. Aut certè κατ' ἐξοχὴν patritios iſtos à Suetonio eſſe appellatos.

11 *Ac rurſus magno interuallo per D. Iulium in patritiatum rediit.*) Iulius Cæſar dictator lege Caſſia patritiorum numerum augens, aſciuit in eum numerum Octauium mox ab induta libera toga. Dio lib. XLV. Lego autem *magno interuallo*. cum Vaticano & Viterb. Alij *magna vi*. Sic alibi loquitur Suet. infrà hoc libro, *Dictaturam magna vi offerente populo*. & apud Celſum non raro, qui etiam *magna mole*, pro eodem dicit. Id vero hoc loco non conuenit: dictatori enim facile fuit quicquid voluit. niſi ſi *magna vi* dictum pro μεγάλῃ σπουδῇ, quod videtur Dionis ratio confirmare.

18 *Æmilio Pappo imperatore.*) plerique MS. *Æmilio Paulo*, malè. vide Liuium lib. XXVIII.

18 *Anus municipalib. magiſteriis contentus.*) Viterb. *miniſteriis con.* poſſis intelligere ſu iſſe quædam negotia in eo municipio curanda publicè ei commiſſa. ſic *miniſterij titulo* relegaſſe Catonem dicitur Clodius à Velleio. Valerius Max. lib. VII. cap. III. *Idem vt Puteolos venit, perinde ac publicum miniſterium agens, ſumma cum licentia correptis nauib. in Siciliam penetrauit.* Placet tamen magis vulg. lect. *magiſteria* vocat ἀρχὰς municipales, quas magiſtratus nomine non dignatur: & erant reuera vmbræ honorum magis quàm honores veri.

22 *M. Antonius libertinum ei proauum exprobrat reſtionem.*) Ætate Suetonij extabant adhuc Antonij epiſtolæ, vnde hæc ſunt ab eo deſumta. Cremutius Cordus apud Tacit. IIII. Annal. *Antonij epiſtolæ. Bruti conciones, falſa quidem in AVguſtum probra, ſed multa cum acerbitate habent.* Meminit & Seru. in V. Æneid. Contra has epiſtolas ſcripſerat librum Meſſala: cuius mentionem facit Soſipater Cariſius lib. I. Pro *libertinum* ſcripti quidam *libertum. reſtionem* autem ſcribendum non Reſtionem. Gloſſarium, σχοινοπλόκος *reſticularis reſtio*. Plut. καλωςρόφον dixit, ſed ſi grammaticis fides, *reſtio* erit σχοινοπώλης non σχοινοπλόκος. Frõto, *reſtiarius qui facit, reſtio qui vendit.* Puto autem ea ratione reſtionem audiſſe proauum Octauij, qua pater Ciceronis fullo: Demoſthenis μαχαιροποιός: quòd familias haberent eorum artificiorum peritas, ex eáque re ipſi, vt moris erat, quæſtum facerent.

22 *E pago Thurino.*) è municipio Thuriis. Locus nobilis vel propter hiſtoriarum patrem Herodotum, qui inter alios colonos cò conceſſit. Strabo, alij.

24 *Octauius pater.*) Scripti Torrentij *C. Octauius p.* quod in nullo codice reperimus.

24 *Et re & exiſtimatione magna fuit.*) Velleius Paterculus, *Fuit Caius Octauius, vt non patritia ita admodum ſpecioſa equeſtri genitus familia, grauis*

ſanctus,innocens,diues.

25 *Hunc quoque à nonnullis argentarium.*) Qui patrem Octauij argentarium fuiſſe dixerit,neminem è veteribus reperias,præter auctorem verſiculi qui infrà habetur,*Pater argentarius,ego Corinthiarius.*De eo ſcribitur in epiſtola ad Octauium,non Ciceronis quidē,ſed vetere tamen:*quid de ſua patria audient, quam ſpolijs triumphiſque decorarunt? an eſſe quendam annos* XIII (legendum XIX vel XX) *natum,cuius auus fuerit argentarius,aſtipulator pater,vterque verò precarium quæſtum fecerit.ſed alterum vſque ad ſenectutem,vt non negaret: alterum à pueritia, vt non poſſet non confiteri,eum agere,rapere rempublicam?*

28 *Ex prætura Macedoniam ſortitus.*)Succeſſit Octauius prætorius C.Antonio viro conſulari.Is ex conſulatu quem geſſit cum Cicerone in Macedoniam abiit:éſtque inde reuerſus coss.Q.Cæcilio Metello Celere, L. Afranio. Ita incidit annus quo præfuit Macedoniæ Octauius in conſulatum C. Cæſaris: quo etiam tempore Q.Cicero Aſiam adminiſtrabat. Etſi autem conſularis non erat Octauius,prouinciam tamen rexit pro conſule. Ideò ſcriptum in lapide de eo Pr.Pro.Cos.

Pag.28.v.5 *Priuſquam confiteri ſe candidatum conſulatus poſſet.*) Scribendum erat *profiteri.*nam ſic Viterb.& quod poſtea didici, Vrſini cod. nec aliter editum à Rob.Stephano.

16 *Materna tibi farina.*)obiicit auum maternum piſtorem Aricinum.

16 *Siquidem ex crudiſſimo Ariciæ piſtrino.*)Τὸ *ſiquidem* deeſt in aliis.multi,*ſi ex crud.*

17 *Hanc finxit manibus collybo decoloratis Nerulonenſis menſarius.*)Obiicit auū paternum nummularium.Eſt autem ſermo allegoricus.Tuus,inquit, paternus auus farinam ſumpſit è piſtrino crudiſſimo Aricino: hoc eſt, vxorem duxit filiam piſtoris Aricini,cuiuſdam hominis viliſſimi: hanc ille farinam finxit manibus collybo decoloratis: vult dicere auum Octauij, qui eſſet nummularius abiectiſſimus ex ea farina quam ſumpſerat de piſtore Aricino, finxiſſe & formaſſe,tanquam aliquod dulciarium opus (hoc eſt genuiſſe) patrem Octauium. Legimus autem *finxit* ex noſtris & Torrentij libris, & ita priſca Romana editio,ac Rob.Stephani.Id verbum optimè iſti loco conuenit, nam ex farina finguntur opera dulciaria, quorum figuræ erant infinitæ, vt placentæ, ſcriblitæ, cruſtula,Iucunculi,hami,lacertuli,ſpicæ, globuli,enchyta, circuli, liba, aliáque plurima.Martialis, *Mille tibi dulces operum manus iſta figuras*
Extruet.

Varro De lingua Lat.*fictores dicti à fingendis libis.*Sic apud Scribonium, *fingere pilulas & paſtillos.*& apud Petronium, *oua ex farina pingui figurata.* & apud Plutarchum ἐξεπλάσαι μυλλόπηκτον εἰς σχῆμα πόλεως. In ſecunda Ecloga Calphurnij, rectè libri veteres,*fingere liba Priapo* non *figere.*Inde fictorum ordo,cuius mentio etiam in veteribus inſcriptionibus. In aliis libris eſt *pinſit* quod eſſet vt μύλλειν Theocrito.Appellat patrem Octauij menſarium Nerulonenſem, faciens alluſionem ad eius oppidi menſarios, aut ad aliquem eius ætatis nummularium inſignem paupertate,aut alia qua re non bona: talem iſtum vult fuiſſe. In Viterb.erat *Verulonenſis* non *Nerul.*legerim *Vetulonienſis.*vide Plin. lib. III. cap.V.At in antiquiſſima Lugdunenſi editione reperi *Nemorenſis*, quod idem eſſet atque Aricinus.

22 *In deprecanda grauiore adulterij pœna.*) Quam pœnam deprecetur, nemo

nemo poteſt diuinare:quia non omnis adulterij eadem pœna : hoc quale fuerit neſcimus.

22 *Præter ætatem.*)Hæc adlegatio non admittebatur lege Iulia.Papinianus, *Si minor annis adulterium commiſerit,lege Iulia tenetur:quoniam tale crimen poſt pubertatem incipit.*

27 *Iuxta Velitras.*) In vetuſtis ſcholiis Horatij legere memini AVguſtum Vlubris nutritũ:quod ſi certum eſſet,*Vlubras* hîc foret legendum.Sed illi ſcholiaſtæ fidem arbitrari non auſim.

34 *Infanti cognomen Thurino.*)Fuit & Cæpias Octauio cognomen: ita enim Dio tradit,& ex eo Xiphilinus ac Zonaras : cuius verba ex Dione ſunt emendanda.

34 *In memoriam maiorũ originis.*) Nihil vetat alterã harum vocum *maiorum originis* tollere,vt adiectam pro interpretatione. Sanè maiores Octauij è pago Thurino originem non habuerunt:etſi quidam illorum ibi conſedêre.

35 *Quod in regione Thurina recens nato,pater Octauius aduerſus fugitiuos rem proſpere geſſerat.*)Thurinum agrum bello Spartacio valde à fugitiuis fuiſſe vexatum,ipſámque vrbem captam,auctor eſt Appianus lib.1 Ἐμφυλίων.Horum reliquias ab Octauio ὡς οὐ πάρεργον fuiſſe deletas , cùm in Macedoniam ex prætura iret,dixit antè Suet.eo tempore Octauius F.annum agebat tertium. Cauè igitur accipe verbum *recens*.ſimul obſerua, Nominalibus non fuiſſe impoſita cognomina:ſed poſtea ex occaſione captatum omen aut decus.

38 *Imagunculam eius æream veterem ferreis litter is inſcriptam.*)Turbant interpretes iſtæ ferreæ litteræ in ære inſcriptæ: deinde alius aliter aut corrigit aut exponit.mihi hoc magis mirum non videtur,quàm quod Dio lib. XLIIII. narrat, decretum in Cæſaris honorem factum litteris aureis in pilam argenteam fuiſſe inſcriptum.Τὰ δόγματα,ait,τὰ περὶ τούτων γιγνόμενα ἐς στήλας ἀργυρᾶς χρυσοῖς γράμμασιν ἐνέγραψαν.Petronius,Habebat etiam in minimo digito ſiniſtræ manus annulum grandem ſubauratum,extremo verò articulo digiti ſequentis minorem, vt mihi videbatur,totum aureum,ſed planè ferreis velut ſtellis ferruminatum. Obſeruo Græcos hanc artem τέχνην ἐμπαιστικὴν nominaſſe. Athenæus lib. XI. in fabrica Neſtorei poculi οἱ μὲν οὖν λέγουσιν ἔξωθεν δεῖν ἐμπείρεσθαι τοὺς χρυσοῦς ἥλους τῷ ἀργυρῷ ἐκπώματι κατὰ τὴν ἐμπαιστικὴν τέχνην.Sic legi debet ille locus ex MS. & EVſtathio.Idẽ lib.XI ποικίλματί τε ἐστηρίζετο χρυσοῖς ἥλοις ἐμπεπαισμένοις. Etiam lib.ſuperiore meminit idem poculi,vt videtur argentei, ἔχοντος κύκλῳ γράμματα ἔνδοθεν χρυσᾶ,χρυσοῦ θαυμαστή,& aliorum ſimilis artificij.

39 *Inter cubiculares colitur.*)Imagines dedicatas ſoliti habere veteres in variis ædium partibus:ſuorum quidem maiorum, vt notum eſt,in atrio : hoc eſt celeberrimo ædium loco:quem vocat Polyb.in ſexta τὸν ἐπιφανέστατον τῆς οἰκίας τόπον. Eorum verò quos amarent,in cubiculo:Suetonius in Caligula de Germanici liberis,*duo infantes adhuc rapti,vnus iam puraſcens inſigni feſtiuitate:cuius effigiem AVguſtus in cubiculo ſuo poſitam quotieſcunque introiret exoſculabatur.* Plin. lib. XXXV.*Iidem & vultus Epicuri per cubicula geſtant ac circumferunt.* At viri docti in bibliothecis non in cubiculis dedicatas habebant veterum auctorum imagines , vt ex Cicerone, Plinio, Iuuenale,aliiſque conſtat. Colebantur autem in cubiculo iſtæ imagines vnà cum laribus : eorúmque cuſtodiæ apponi ſolitus puer.Suetonius in Domitiano. *Puer cui ex Larium cubiculi ex conſuetudine aſſiſtenti interfuit cædi.*Meminit,& Macrobius eiuſdem miniſterij ſub finem lib. I. Satur-

nal. Fuerunt inter cubiculares imagines & eorum numinum ſimulacra dedicata, quę tori genialis curam habere exiſtimabantur. AVguſtinus De ciuitate Dei lib. vi. cap. ix. *Parcatur humanæ verecundiæ: peragat cætera concupiſcentia carnis & ſanguinis procurato ſecreto pudoris. Quid impletur cubiculum turba numinũ quando & paranymphi inde diſcedunt?* De his ſenſit Plin. lib. xv. cap. xi. *Omnia ea* (intellige mala cotonea & ſtruthea) *& virorum ſalutatoriis cubilib. incluſa, ſimulacris noctium conſciis impoſita.* Poſterioribus imperatoribus peculiaris moris fuit, vt in cubiculo ipſorum Fortuna eſſet aurea, quam morituri ad eum transmittebant qui ſibi eſſet ſucceſſurus. vide Capitolinũ in Antonino Pio, & Marco Antonino Philoſopho; item Spartianũ in Seuero. Hic mos non videtur antiquior quã ignis prælatio, cuius mentio in eorundem principum hiſtoriis tantùm: nam Domitianus quidem Mineruæ non Fortunæ ſimulacrum in cubiculo habuit. Videtur & ſignum Mineruæ quod Cicero vrbem relinquens in Capitolio conſecrauit, quódque diu antè domi ſuæ coluiſſe ait, in cubiculo eius poſitũ prius fuiſſe. Atque hæ ſunt quas vocat Suet. *cubiculares imagines.* Ad quam ſimilitudinem ſolita alia quoque in cubiculis dedicata coli. Tacit. lib. xv. Annal. de Sceuino coniurationis in Neronem reo, *Is raptus per milites, & defenſionem orſus, ferrum cuius argueretur, olim religione patria cultum, & in cubiculo habitum, ac fraude liberti ſubreptum reſpondit.* Sueton. in Nerone, *Sacras coronas in cubili circum lectos poſuit.*

Pag. 29. v. 1 *Poſtea* C. CÆSARIS.) Legebam C. IVLII CÆSARIS. videbatur enim ſine ratione omiſſum nomen præcipuum. ſed cùm hic de cognominibus Octauij tantùm agat, locum ea vox non habet. Sed nec prænomẽ C. ferri poteſt. *Scribe* igitur, *Poſtea* CAESARIS, liquet clarè ex ſequentibus verbis.

2 *Deinde* AVGVSTI *cognomen aſſumpſit:*) Idibus Ianuarij anno DCCXVII. ſe vii. & M. Vipſanio Aggrippa iii. coss. Sic Ouidius primo Faſtorum. Cenſorinus ait, ex ante diem decimum ſextum Kal. Feb.

3 *Quibuſdam cenſentibus.*) Imò geſtiente Octauio ſic nominari. vide Dionem.

7 *Ab auctu.*) Vel ominis boni gratia: vel, vt ait Dio, ὡς καὶ πλεῖόν τι ἢ κατὰ ἀνθρώπους ὤν. nam augere verbum erat ſacrorum. intrà hoc libro, *augeri hoſtias iuſſit.* in dedicatione aræ Narbonenſis, SI QVIS HVIC ARAE DONVM DARE AVGEREQVE VOLET LICETO. inde mactus, magmen, & magmentum.

7 *Vel ab auium geſtu guſtúue.*) Feſtus *guſtatúue:* quod malim. Docti viri geſtum auium ad tripudium ſoliſtimum referunt: ſed, meo iudicio non bene: nam ad augurium ex auium volatu referri debet: non enim volatum tantum obſeruabant, ſed & quomodo ſe gererent in volando. Inde illa auium diuiſio in diſciplina augurali, alias auſpicium facere ore: alias ore & alis: alias volatu & alis

9 *AVguſto augurio.*)

Septingenti ſunt paulo plus aut minus anni
AVguſto augurio poſtquam inclyta condita Roma.

Similis eiuſdem poëtæ locus apud Iſidorum initio lib. xv. *Alij Romam dicunt conditam à Romulo: vt Ennius.*

—— his nata auſpiciis illa inclyta Roma

ſed videtur legendum, *Romuleis nata auſpiciis.* aliter non probat Iſidorus quod vult.

20 *Diu cunctatus an proximas legiones imploraret.*) Velleius, *Cui vt eſt nunciatum de cæde auunculi, cùm protinus ex vicinis legionibus centuriones ſuam ſuorúmque militum operam ei pollicerentur, neque eam ſpernendam Saluidienus & Agrippa dicerent.* &c.

21 *Id conſilium vt præceps immaturúmque omiſit.*) Plautus *incoctum* ſimili tranſlatione.

Eccere autem, capite nutat: non placet quod repperit:
Quicquid eſt incoctum non expromit: bene coctum dabit.

22 *Vrbe repetita hereditatem adiit.*) quam tamen Brundiſij iam creuerat, & nomen Cæſaris vſurpare cœperat. Dio & Appianus. Vide Ciceronem ad Att. libr. XIIII. ep. XII.

22 *Dubitante matre.*) cui perſecutionem conſpiratorum diſſuadenti appoſitiſſimè reſpondit verſu Homerico,

Αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ' ἔμελλον ἑταίρῳ
Κτεινομένῳ ἐπαμυνεῖν.

25 *Cum Antonio per duodecim ferè annos.*) tribus demtis menſibus: ex a.d. quintum Kal. Decembr. A.V.C. DCCXL ad a.d. IIII. Non. Sept. anni DCCXXIII.

27 *Neque per tempora, ſed per ſpecies.*) Velleius Paterculus, *Facilius cuiuſque rei in vnum contracta ſpecies, quàm diuiſa temporibus, oculis animiſque inhæret.*

33 *Nihil conuenientius ducens, quàm necem auunculi vindicare.*) Paulus I.C. *Omnes heredes vel eos qui loco heredum ſunt, officioſè agere circa defuncti vindictam conuenit.* Vide in Dig. & Cod. De his quibus vt indignis hereditas aufertur.

35 *Et quia præuiſum periculum ſubterfugerant.*) Non hoc dicit: Brutum & Caſſium veritos Octauium, vrbe diſceſſiſſe: nam Romam antè deſeruerant metu Antonij. Puto igitur Octauium per milites Cæſarianos inſidias ſtruxiſſe illorum vitæ, quo tempore Antij erant, & per Italiam vagi errabant, vt ex epiſtolis Ciceronis apparet.

36 *Legibus aggredi.*) Lege Cornelia de ſicariis, aut Iulia de vi publica, aut Iulia maieſtatis.

37 *Ludos autem victoriæ Cæſaris ipſe edidit.*) Matio curante. ipſe Matius epiſtola ad Ciceronem, *At ludos quos Cæſaris victoriæ Cæſar adoleſcens fecit, curaui. At id ad priuatū officium, non ad ſtatum Reip. pertinebat.* Vir doctus refert ad Palilia, quibus celebrata ex S.C.to memoria Cæſarianæ victoriæ de Pompeij liberis in Hiſpania victis: ſed falli eum ex Ciceronis epiſtolis intelligimus. Dies Paliliorum fuit XI. Kal. Mai. Hos verò ludos adhuc parabat Matius XV. Kal. Iun. nec niſi aliquanto tempore pòſt ſunt editi. Sed varios ludos in memoriam victoriarum Cæſaris fuiſſe celebratos docent Dionis aliquot loci: & Appianus quoque Ἐμφυλίων lib. II. decretum eſt, inquit, θύειν τὴν πόλιν ἀνὰ ἔτος ἕκαστον, αἷς αὐτὸς ἡμέραις ἐν παρατάξεσιν ἐνίκα.

37 *Non audentibus facere quibus obtigerat id munus.*) Dio de ludis Veneris genitricis, quos edidit Octauius mortuo auunculo, καὶ μετὰ τοῦτο τὴν πανήγυριν τὴν ἐπὶ τῇ τῆς Ἀφροδίτης ἐκποιήσει καταδειχθεῖσαν, ἣν ὑποδεξάμενοί τινες ζῶντος ἔτι τοῦ Καίσαρος ἐπιτελέσειν, ἐν ὀλιγωρίᾳ ὥσπερ καὶ τὴν τῶν Παριλίων ἱπποδρομίαν ἐποιοῦντο, αὐτὸς τοῖς οἰκείοις τέλεσι διέθηκε.

39 *In locum Tribuni pleb. fortè demortui.*) Sic & Appianus loquitur, τοῦ δὲ δημάρχου τινὸς ἀποθανόντος. neuter videtur de Heluio Cinna intellexiſſe: nec poteſt, niſi fallor.

39 *Candidatum ſe oſtendit.*)Sic Pithœi cod.Liſlæi & quidam editi. Viterb. ac plerique alij *candidatum petitorem ſe oſtendit.* Legebam, *candidatus petitorem ſe oſtendit.* Quod ait Suetonius, *needum ſenator*, de eo vide ad cap.XL.

Pag.30.v.5 *Hortantibus itaque nonnullis percuſſores ei ſubornauit.*) Videtur Octauium velle excuſare, quũ ait aliorum hortatu id ab eo factum. Cæterùm de his inſidiis nõ eadem omnes tradũt. Velleius planè factum negat, *Mox*, inquit, *Antonius, velut inſidiis eius petitus, ſceleſtè inſimulare cœpit: in quo turpiter deprehenſa eius vanitas eſt.* Appianus verò etiam modum earum narrat ex verbis Antonij: corruptos nempe fuiſſe aliquos ex ipſius ſatellitibus. Cicero ad Cornific. lib.XII.ad famil. *Rerum vrbanarum acta tibi mitti certò ſcio: quod ni ita putarem, ipſe perſcriberem: in primiſque Cæſaris Octauiani conatum. de quo multitudini fictũ ab Antonio crimen videtur, vt in pecuniam adoleſcentis impetũ faceret. Prudentes autem & boni viri, & credunt factũ & probant.* Seneca De clementia, rẽ ponit vt certam: *Diuus AVguſtus, quũ hoc ætatis eſſet quod tu nunc es, duodeuiceſimũ egreſſus annũ, iam pugiones in ſinu amicorum abſconderat: iam inſidiis M. Antonij COS. latus petierat.* Quod ait Seneca Octauium id ætatis iam pugiones in ſinu amicorũ abſcondiſſe, vereor ne ſit παρὰ τὴν ἱστορίαν in gratiam Neronis σχεδιασθέν. nam id neque vllus è veteribus tradit: neque aut Cæſaris, in cuius poteſtate ille erat, aut ipſius Octauij moribus, quibus adhuc eſſet vſus, conuenit.

6 *Periculum inuicem metuens.*) Velleius *C. Cæſar iuuenis quotidianis Antonij petebatur inſidiis.*

8 *Cum Hirtio ac Panſa qui conſulatum acceperant.*)Iiſdem Kal.Ian.& inierunt iſti conſulatum, & S.C.tum eſt factum auctore Cicerone, quo hic honos Octauiano delatus. Velleius vocat coss.deſignatos: incogitanter.

11 *Sine paludamento.*)Hoc erat ἥττης & turpis fugæ argumentum: nam in ſummo periculo aut fuga ſoliti duces paludamenta & omnia inſignia honoris ponere. Appianus lib.v.loquens de eodem Octauio in Sicilia periclitante de vita, ἐπεὶ καὶ τῇ παραλλάξει τὰ στρατηγικὰ σημεῖα ὡς ἐν κινδύνῳ μάλιστα ὢν ἀπέθετο. Idem alibi de Sexto Pompeio καὶ ὁ Πομπήιος ἐν ὀδύνῃ περὶ τῆς μεταγνώμης τοῦ πεζοῦ πυθόμενος, τὴν ἐσθῆτα ἤλλαξεν εἰς ἰδιωτικήν. & exempla plura apud Plutarchum & Dionem: libro XLIX. de Sexti Pompeij fuga loquens, τὴν στολήν, ait, τὴν στρατιωτικὴν ἀπεδύσατο. vbi ſuſpicari aliquis poſſit ſcribendum στρατηγικήν: ſicut paulò pòſt de eodem τὸ σχῆμα τὸ στρατηγικὸν ἀνέλαβε. ſed verius nihil mutandum: nam etiam lib.LIII.duobus locis στρατιωτικὴ ἐσθὴς eſt paludamentum.

12 *Non modo ducis ſed etiam militis functum munere.*) Amm.Marcellinus lib. XXV. Corporis munus à milite, ab imperatore verò animi poſcitur. Onoſander, στρατηγοῦ γνώμη πλέον ἰσχύει ῥώμης.

13 *Aquilifero legionis ſuæ.*) Quæ hæc Cæſaris propria legio? nam certum eſt, eum iuſſum eſſe comparato à ſe exercitui præeſſe, qui trib. minimum legionibus conſtabat. An legendum *legionis iiij*? nam ab ea ſcriptura procliuis in hanc declinatio. An potius *legionis vna*, hoc eſt, *vnius*? nam prius ſcriptum fuiſſe videtur, *legionis ũ a.* Id niſi ſit, Torrentio aſſentior.

14 *Aquilam humeris ſubiiſſe, diúque portaſſe.*) Quod ſanè mirum: nam & ſigna militaria ſcimus fuiſſe tanti ponderis, vt iis portandis vix valentiſſimi humeri ſufficerent: & Octauius nec ætate ea tum fuit, nec lacertis illis, vt ſine maximo conatu par oneri eſſe poſſet. Herodianus in Caracalla vt arduum & rarum notat, quòd ſuffecerit baiulandis interdum ſignis, dum per omnia militibus

bus ſuis vult facere ſe æqualem. Verba eius inſignia. ἔστι δ᾽ ὅτι καὶ τὰ τῆς στρατηγίδων σύμβολα, ὑπομείναντα καὶ χρυσοῖς ἀθλήμασι πολλοῖς κεκοσμημένα, μόλις ὑπὸ τοῦ γενναιοτάτου στρατιώτου φερόμενα, ἐπὶ τοῖς ὤμοις ἔφερεν αὐτός.

15 *Rumor increbruit ambos opera eius occiſos.*) Dio planè idem, & Tacitus libr. 1. vulgi ſermones de AVguſto commemorans: Cæſis Hirtio & Panſa, ſiue hoſtis illos, ſeu Panſam venenum vulneri affuſum, ſiue milites Hirtium, & machinator doli Cæſar abſtulerat. Sed ſi vera ſunt quæ de moriente Panſa apud Appianum legimus, difficile dictu eſt cauſſam mortis ei attuliſſe Cæſarem.

16 *Solus victores exercitus occuparet.*) Viterb. *ſolus victor ex. occ.*

21 *Ceteróſque duces & exercitus conſentire pro patribus.*) Nondum conſtitui vtra lectio vera ſit, *pro patribus* vt reperi in omnibus membranis: an *pro partibus* vt reperiſſe aiunt viri docti in quibuſdam Ms. & editum eſt à Rober. Stephano. Conſenſum pro patribus & Rep. fuiſſe victo Antonio maximum in tranſmarinis præſertim prouinciis, referunt omnes hiſtorici. Velleij verba ſunt, *Protinus Pompeianis partibus redut animus.* Et notat idem temporibus illis Brutum & Caſſium decem & ſeptem legionum fuiſſe potentes. Ideò Antonium, Cæſarem *ſubinde admonuiſſe quàm inimicæ ipſi Pompeianæ partes forent: & in quod iam emerſiſſent faſtigium.* Similia his apud alios hiſtoricos legas, quæ valent ad ſtabiliendã lectionem *pro patribus.* Cui fauent in primis Appiani iſta lib. III. τότε δὴ πρᾶξας ὁ Καῖσαρ, ἐπινόει τὰς ἐς τὸν Ἀντώνιον διαλύσεις πυνθανόμενος (aduerte cauſſam huius conſilij) ἤδη τοῖς ἀμφὶ τὸν Βροῦτον εἴκοσι συνῆχθαι τέλη στρατοῦ, καὶ χρῄζων ἐπ᾽ αὐτοὺς Ἀντωνίου. Rurſus ſi ad verba Suetonij diligenter attendimus, non poſſumus alteram lectionem damnare: prorſus enim ad M. Antonium, Lepidum, Plancum & Silanum reſpicere, eóſque exercitus, qui in Gallia Ciſalpina tum erant. Nam & horum magnus fuit pro partibus conſenſus: quod Velleius, Plutarchus, aliíque narrant. Inde illa tam ſubita victi Antonij velut in integrum reſtitutio: habuit enim hic quoque eo tempore de quo ſentit auctor, legiones ſeptemdecim, vt Plutarchus ſcribit. Quare ſcribi malim *pro partibus*: præſertim quum alterum illud *pro patribus*, ἀντὶ τοῦ pro Repub. ſiue pro optimatibus, quę erant partes Pompeianæ, ſit inſolentius.

23 *Quaſi alij ſe puerum.*) Dio de Octauio, ἐκεῖνος δὲ ἐπί τε τοῖς ἄλλοις, καὶ ἐπ᾽ αὐτῷ τούτῳ ὅτι παῖς ἤκουε δεινῶς ἀγανακτῶν, ἐκεῖν᾽ ἀναβολὰς ἐποιεῖτο. Ita autem vulgò tum Romæ appellitabatur: Atticus ſcribens Ciceroni, *In præſentia bellè iſte puer retundit Antonium.*

24 *Alij ornandum tollendúmque iactaſſent.*) Viterb. *ordinandum* perperam. Velleius, *Hoc eſt illud tempus, quo Cicero, inſito amore Pompeianarum partium Cæſarem laudandum & tollendum cenſebat, cùm aliud diceret, aliud intelligi vellet.* Porrò iocum hunc Ciceronis Octauius mox Romam reuerſus ad rapiendum magis quàm petendum conſulatum, non inuenuſtè ἀντιμυκτήριον. Venienti enim ad ſe Ciceroni, ſuáque in illum officia venditanti, reſpondit non aliter quàm ὅτι τῶν φίλων αὐτῷ τελευταῖος ἐντυγχάνοι, ait Appianus: hoc eſt, *Quòd amicorum nouiſſimus eum ſalutaret.* ſententia acuta & ancipiti.

25 *Nurſinos grandi pecunia.*) Dioni lib. XLVIII. in hac hiſtoria, cùm in aliis parum conuenit cum Suetonio, tum in temporis notatione magna diſcordia: vult enim bello Peruſino iſtud accidiſſe: cui labor vt potius habendam fidem ſentiam. Cæterùm, vt vt habeat de tempore, non eſt dubium prætextum illum

fuiſſe quem ait Tranquillus, non veram cauſſam: quæ non alia fuit quàm pecuniæ ad militibus largiendum inopia: quæ res Octauium ſæpe ad magnas crudelitates, non προηγουμένως ſed ἐξ ἀνάγκης impulit.

26 *Extorres oppido egit.*) Dio ὥστε καὶ τὴν χώραν, καὶ τὴν πόλιν ἅμα πᾶσαν ἐκλιπεῖν. Mira ſæuitia, ſed cuius exempla in hiſtoria Romana multa.

31 *Nec ſucceſſum victoria moderatus eſt.*) Viterb. *ſucceſſu*, non malè.

32 *Vt ſtatua Cæſaris ſubijceretur.* Sic factum in Trebonio occiſo à Dolabella. Dio, καὶ ἐκείνου ἀποκτείνας τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ πρὸς τὴν τοῦ Καίσαρος εἰκόνα ἔρριψε. *Subijceretur* ſcripſimus, vt in cod. Viterb. Cuiacij & alijs melioris notæ: non vt vulgo *ſubmitteretur*. Dio ἔρριψε.

33 *In ſplendidiſſimum quemque captiuum, non ſine verborum contumelia ſæuiit.*) Inuenimus in vno codice *extinxit*. in ea editione Lugdun. quam ex multis, vt ait, Ms. emendauit Ant. Francinus, ſcriptum eſt *ſectus*, ſine *in* ante *ſplendidiſſ.* quæ lectio mirè ſæuitiam Octauij intendit: *ſectus* enim, vel ad flagellationem ante ſupplicium (qui mos in ſeruis receptus olim) referendum: vt apud Horat. de Mena.

Sectus flagellis hic triumuiralibus.

Vel ad quoduis aliud ſæuæ excarnificationis genus. ſic τέμνειν apud Græcos. Arrianus Diſſertationum Epicteti lib. III. cap. XXI. οὐδὲ γὰρ ἐν οἰκίᾳ καλῶς οἰκουμένῃ παρελθών τις, αὐτὸς ἑαυτῷ λέγει, Ἐμὲ δεῖ οἰκονόμον εἶναι· εἰ δὲ μή, ἐπιστραφεὶς ὁ κύριος καὶ ἰδὼν αὐτὸν σοβαρῶς διατασσόμενον, ἑλκύσας ἔτεμεν. Qui locus valdè huic ſimilis eſt Matthæi cap. XXIIII. ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν. Et reuera ſectio vſurpata olim in ſupplicijs præſertim ſeruorum. princeps poetarum vocat διαμελεϊστὶ ταμεῖν Ὀδυσσ. σ. Tale eſt Melanthij ſupplicium Ὀδυσσ. χ.

> Ἐκ δὲ Μελάνθιον ἦγον ἀνὰ πρόθυρόν τε καὶ αὐλήν.
> Τοῦ δ᾽ ἀπὸ μὲν ῥῖνάς τε καὶ οὔατα νηλέϊ χαλκῷ
> Τάμνον, μήδεά τ᾽ ἐξέρυσαν κυσὶν ὠμὰ δάσασθαι.

Nota etiam illa è XII. tabulis de confeſſi æris iudicatis nec ſoluentibus, TERTIIS NVNDINIS PARTEIS SECANTO, apud Aul. Gellium, Quintilianum, & Tertullianum. Quæ ſæuitia quia multis mira videtur, exemplis confirmanda eſt. Lyſias in orat. pro Callia ſacrilegij reo, μετὰ δὲ ταῦτα ἔπλευσεν ὡς τὸν Κιτίων βασιλέα, καὶ προδιδοὺς, ληφθεὶς ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐδέθη, καὶ οὐ μόνον τὸν θάνατον ἐφοβεῖτο, ἀλλὰ καὶ καθ᾽ ἡμέραν αἰκίσματα, οἰόμενος τὰ ἀκρωτήρια ζῶντος ἀποτμηθήσεσθαι. Athenæus lib. XII. ὁ δὲ βασιλεὺς οὗτός ποτε καὶ ζηλοτυπήσας τὴν αὑτοῦ γυναῖκα, ταῖς αὐτοῦ χερσὶν ἀνέτεμε τὸν ἄνθρωπον, ἀπὸ τῶν αἰδοίων ἀρξάμενος. EVſebius lib. X hiſtor. Eccleſiaſt. ἤδη δέ τινες καὶ ἑτέρων ὑπέμενον τελευτὴν ξίφει τὸ σῶμα εἰς πολλὰ τμήματα κατακρεουργούμενοι. Etiam apud Socratem lib. VII. Hypatia illa doctiſſima, μεληδὸν διασπᾶται à furente populo Alexandrino. Vide etiam I. Samuelis cap. XV.

33 *Verborum contumelia.*) Alij codices *verberum*, hoc eſt, αἰκία.

35 *Iam iſtam in volucrum fore poteſtatem.*) Non auſi ſumus mutare, cùm ita ſcriptum ſit in Viterb. & alijs optimis codd. Tranſlatitium eſt, *in poteſtatem* pro in poteſtate: & id genus multa apud omnes veteres. Probo tamen magis alteram lectionem *iam iſtam volucrum fore poteſtatem*.

36 *Sortiri vel dimicare iuſſiſſe vt alteri concederetur.*) Viterb. & vetus Romana, ac plerique alij codd. ita ſcribunt: nec diſplicet. Captiuos ita tractare mos fuit, præſertim Pœnorum. Valerius Max. libr. IX. de Annibale, Quos verò in caſtra

ſtra perduxerat, paria fere fratrum & propinquorum iungens, ferro decernere cogebat. Appianus de eodē. οὗτοι δ' ἦσαν ἀπὸ τῆς βουλῆς, οὐκ ἄλλως ἐπιφανεῖς, μονομαχεῖν αὐτοὺς ἐπὶ θεαταῖς τοῖς λίβυσιν ἠνάγκασε, πατέρας τε υἱοῖς καὶ ἀδελφοὺς ἀδελφοῖς, & alibi idē, itémque Liuius lib. XXI. At Pithœi, Liſlæi, aliíque, vt pridem Turnebo obſeruatum eſt, habent *ſortiri vel micare*. Ea ſi placet lectio, notemus loquendi genus: ſic enim loquitur quaſi diuerſa eſſent *ſortiri* & *micare*: quum non aliter differant quàm vt genus & ſpecies. Gloſſarium, *micare* λαχαίνειν. Sortitionis varij erant modi: micare, de ea dicitur quæ fit per digitos ſubitò expanſos ſub certo numero. Nonnus lib. XXXIII. hunc morem eleganter exprimit, deſcribens certamen inter Cupidinem & Hymenæum quos inducit miro iaculationis genere brabeuta Ganymede certare,

> — φιλαιρήτων δὲ βολάων
> λαχμὸς ἔην μετέπειτα ἑτερότροπα δάκτυλα χειρῶν
> καὶ τὰ μὲν ὀρθώσαντες ἀνέσχεθον· ἄλλα δὲ καρπῷ
> χειρὸς ὑποστρέψαντο συνώρια σύζυγι δεσμῷ.

Hinc dictum eſt dimicare, quod propriè eſt ſorte ac micatione finem imponere controuerſiæ. deinde accipi cœpit pro tollere controuerſiam quoquomodo: ſed quia ferro id ſæpe fit, propterea pro pugnare ponitur, prorſus vt κρίνειν & cernere. Græci magiſtri πυκτεύειν vertunt eleganter: nam propriè dicitur de ea pugna quæ ex rixa inter duos eſt orta. Fuit autem frequens apud veteres micationis vſus in controuerſiis: nam etiam in contractibus faciendis ſi de pretio aliáve qua re non conueniret micatione controuerſiam tollebant. ſic res in foro, ſic carnes de lanio emebantur. Quod tamen poſtea iure mutatum eſt, cautúmque vt ſub exagio, hoc eſt πρὸς σταθμὸν, nón micatione carnes emerentur. Cuius inſtituti auctorem facit vetus inſcriptio omnibus nota Apronianum præfectum. Vrbi. Eius initium eſt:

EX AVCTORITATE TVRCI APRONIANI V. C. PRÆFECTI VRBIS.

RATIO DOCVIT VTILITATE SVADENTE CONSVETVDINE MICANDI SVMMOTA SVB EXAGIO POTIVS PECORA VENDERE QVAM DIGITIS CONLVDENTIBVS TRADERE.

Varro Parmenone, *micandum erit cum Græco vtrum illius numerum, an ille meum ſequatur*. Alludit Varro non ad luſionem, vt volunt: ſed ad illam quam notauimus conſuetudinem tranſigendi de pretio in emptione, & id genus aliis, per micationem. Atque hinc potius ortum putem prouerbium, *Dignus qui cum vel in tenebris mices*, quàm ex luſu quem aiunt quidam Græcis fuiſſe familiarem, & ab iis ἐπάλλαξιν τῶν δακτύλων appellatum. ſomnia mera.

37 *Cum patre qui ſe obtulerat, occiſo.*) Extat hæc hiſtoria apud Dionem, initio libri LI. vbi cætera eadem reperias, duo diuerſa à narratione Suetoniana. Alterum, quòd accidiſſe hoc ait poſt Actiacam victoriam: in quo ſolemnis diſſenſio eſt περὶ τοὺς χρόνους qualem ſuprà notabamus in hiſtoria de Nurſinis. Alterum eſt, quod dicere videtur, filium ſe prius obtuliſſe neci: nam Suetonius, patrem. Quanquam poſſumus locum Dionis aliter accipere: non enim nouum, vt οὗτος ad id quod remotius eſt referatur, & accipiatur ſimpliciter οὗτος & ἐκεῖνος pro ὁ μὲν, ὁ δὲ. Floros autem nominat ille. Scio clariſſ. Torrentium aliter hunc locum exponere: & ad Egnatios referre quod Appianus ait ſimiliter patrem & filium occiſos. ſed qui vtriuſque Græci ſcriptoris narrationem cum Suetonij

verbis contulerit, non dubito eum mihi aſſenſurum: vt taceam Egnatios non bello, ſed proſcriptione periiſſe.

37 *Voluntaria occubuiſſet nece.*) Liſlæi & Pithœi codd. *voluntariam occubuit necem.* melius: tamen Viterb. aliter, aliique.

38 *M. Fauonius.*) Græcis Φαώνιος dicitur: ſcribitur tamen apud quoſdam Φαβώνιος, ſed, vt puto mendoſè: nam in multis dictionibus ſcriptura Græcorum, præter Æoles, diſſimulat Æolicum digamma. quod Latini exprimunt: *Dauus*, Δάος· ὠὸν, *ouum*: αἰὼν, *æuum*: λεῖον, *leue*: λαιὸν, *læuum*: ὄϊς, *ouis* & hoc genus ſexcenta. In quibuſdam tamen aliter. diſceſſerunt enim ab Æolibus, & alios Græcos ſunt imitati, vt aër, ἀὴρ, at Æoles αὐὴρ, & eos ſecuti Syri אויר. Quare falluntur docti qui in libris Latinis reſcribendum *Faonius* contendunt. Lapis quem profert Vrſinus, vbi FAONIVS ſculptum eſt, tanti non eſt: fabrili enim peccato id admiſſum vt alia μυρία ὅσα.

Pag. 31. v. 4. *Quo tempore L. Antonius.*) Bellum Peruſinum ſub exitum anni DCCXII. conflatum, ineunte anno ſequenti eſt confectum, nam in obſidionis tēpus inciderunt Kalendæ anni DCCXIII. vt Appianus narrat. Quem in eo manifeſtum eſt falli quòd bellum hoc accidiſſe putauit vergente iam ad finem prioris triumuiratus quinquennio. ſecundo enim anno tantùm incepit.

5 *Res nouas molientem.*) Videtur auctorem belli Peruſini facere L. Antonium: cùm conſtet non tam belli cauſſam eum præbuiſſe, quàm Fuluiæ præbenti ſecundas egiſſe. Florus, *ſemper alias L. Antony peſſimum ingenium Fuluia gladio cincta virilis militiæ vxor agitabat.* Vbi ſcripſerim, *vxor Antony agitabat.* Et *puſſimum* non *peſſimum.* hic enim eſt L. Antonius, qui cognomen meruit PIETAS, propter inſignem pietatem, vt Dio ait, in fratrem: vt ego putabam, in Remp. quam ille omni ope annixus eſt vindicare in priſtinam libertatem. Apparet hic eius animus ex hiſtoria eorum temporum, præſertim Appiani. Sanè AVguſtus ipſe epigrammatio illo molliſſimo quod ſuorum vni includit Martialis lib. x. Fuluiæ vni belli huius cauſſam tribuit.

11 *Salutis ſuæ.*) Confer cum narratione Appiani.

16 *Trecentos ex dedititiis electos.*) Priſca editio Rom. centum demit: ſcribit enim *ducentos.* Dio totidem adiicit, ἐπὶ τὸν βωμὸν τὸν τῷ Καίσαρι τῷ προτέρῳ ὡσιωμένον ἀχθέντες ἱππεῖς τετρακόσιοι, καὶ βουλευταί.

17 *Ad aram D. Iulio exſtructam, hoſtiarum more mactatos.*) Mos notus ex Tertulliano De ſpectaculis, & Seruio ad illum verſum, *Viuentes rapit inferias quos immolet vmbris.* Sic Spartacus fugitiuus Crixo occiſo trecentos è captiuis Romanis immolat: auctor Appianus. Sic Sulla C. Marium occidit, *per ora vulgi ad ſepulcrum Lutatiæ gentis* ait Valerius. Idem factitatum à Carthaginenſibus. Polybius lib. I. extremo. Quod ait, *hoſtiarum more* non temere adiectum. Seneca de Clementia, *Ergo non dabit pœnas qui tot ciuilibus bellis fruſtra petitum caput non occidere conſtituat, ſed immolare?* Valerius Maximus: *Damaſippi iuſſu principum ciuitatis capita hoſtiarum capitibus permiſta ſunt.* Alibi de Q. Pompeio cos. *Ambitioſi ducis illecebris corrupti milites, ſacrificare incipientem adorti, in modum victimæ mactauerunt.* Liuius lib. VII. *Nec in acie tantum ibi cladis acceptum quàm quòd CCCVII. milites Romanos captos Tarquinienſes immolarunt: qua fœditate ſupplicii aliquanto ignominia populi Romani inſignior fuit.* Sic apud Philonem contra Flaccum ἱερεῖα τρόπον κρεουργηθέντας. Cur tantæ ignominiæ hoc mortis genus haberetur, modus efficiebat: quem aperit paucis verbis Florus lib. II. cap. V.

Legatos

Legatos quippe noſtros, ob ea quæ deliquerant iure agentes, nec gladio quidem ſed vt victimas ſecuri percuſſit. Olim ſecuri tantùm ſontes puniebantur: poſtea etiã gladio: hoc ſupplicium illo lenius & honeſtius viſum: ideo in militem animaduerſum à Caracalla qui Papinianum ſecuri occidiſſet, iuſſus gladio. Victimæ autem cõparantur ſecuri percuſſi, quia & illa ſeceſpita, & hi ſecuri humi ſtrati feriebantur. Appianus, ὁ δὲ Σέξτιον τοὺς εἰς τὸ μέσον ἀχθέντας αἰκισάμενος καὶ μᾶλλον αὐτοὺς ἐκβοῶντας ἐπέλευσε τοὺς αὐχένας ἁπάντων ἐς τοὔδαφος παντελῶς προσδεθέντας ἀποτμηθῆναι.

18 *Conſpecto eum ad arma iſſe.*) Miram & nos varietatem hoc loco offendimus. Viterb. *conſpicato.* Liſlæi, *conſpecto.* Vetus Romana, *eum ad arma iſſe ex propoſito.* in aliis, *conſulto.* puto rectum eſſe *conſpecto.* nam ita quoque Cuiacij libb. vel *conſpirato.* At *compecto*, quod Lipſio placet, non poſſum probare. eſt enim ἐκ συνθήματος, quod huic loco non conuenit.

21 *Sed diu traxis intermiſſum ſæpius.*) Annos ſeptem circiter: liquet ex ſequenti deſcriptione: quam ad Suetonij & hiſtoriæ lucem viſum pro bono ſubiicere.

A. V. C. DCCX. Occiſo Cæſare incipit Sex. Pompeius in Hiſpania tum latitans emergere: Aſinium Pollionem prælio fundit: cum Lepido paciſcitur de relinquendis Hiſpaniis, ſi bona paterna recipiat: probat ſenatus & cos. Antonius.

A.V.C.DCCXI. Bellum Mutinenſe: Sextus Pompeius ex Hiſpania reuertitur: à ſenatu in bona paterna reſtitutus, maritimæ oræ præficitur: lege Pedia inter conſpiratos damnatur: partem Siliciæ occupat, proſcriptos & fugitiuos ſuſcipit, magnúmque modum legionum efficit.

A.V.C.DCCXII. Sex. Pompeius totam Siciliam in ſuam poteſtatem redigit: Octauius in Macedoniam cum claſſe tendens, per ſe & per Saluidienum Rufum eum aggreditur, ac ſaltem oram Italiæ ab eo defendit. Belli Siculi hæc initia.

A.V.C.DCCXIII. Pompeius occupatis bello Philippenſi Octauio & Antonio, maria infeſtare, & omneis Italiæ oras vexare non ceſſat.

A.V.C.DCCXIIII. Octauius expeditionem in Gallias deſtinans, pace fruſtra tentata cum Pompeio per Mutiam ipſius matrem, M. Vipſanium Agrippam bello Siculo præficit. Pompeius Italiam incurſionibus vaſtat: vrbem fame premit. Hoc anno fœdus iteratum inter III. viros Octauium, & Antonium, qui in Italiam ex Aſia venit: & cum collega ſocietatem belli contra Pompeium iniit.

A.V.C.DCCXV. Colloquium & fœdus ad Miſenum promontorium inter Octauium, Antonium & Pompeium. Sicilia & Achaia Pompeio in pacis fœdere conceduntur: eius filia M. Marcello Octauiæ F. deſpondetur.

A.V.C.DCCXVI. Menas à Pompeio ad Cæſarem transfugit: bellum Siculum ſeriò recrudeſcit: Antonius accitu Cæſaris Brunduſium vſque venit: inde ſtatim ſoluit, reuertitque in Græciam, prodigiis territus. Pompeij claſſis Cumas in Italia occupat, aliáque in ea ora, ducibus Menecrate & Apollophane. Octauius cum Sabino & claſſe ſua Rhegium venit: præliis naualibus inter eos variè pugnatum. Cæſaris claſſis pars maxima quà vi hoſtium, quà tempeſtatibus, & quidem æſtate, perit. Res Pompeij Menecratis ducis iacturâ valde labefactatæ.

A.V.C.DCCXVII. Superioris anni finis,& hic totus,à Cæſare impẽduntur in paranda claſſe & exercendis copiis: eique negotio præficitur M. Vipſanius Agrippa.

A.V.C.DCCXVIII. Menas redit ad Pompeium, eundémque mox iterum deſcrit. hoc anno Cęſar adiutus Lepidi copiis,terra marique in Sicilia & ad Siciliam Pompeium oppugnat,tandémque expugnat,& in fugam ſe dare compellit. Dio Appianus,cæteri.

22 *Modo reparandarum claſſium cauſſa:*) Refer ad annum DCCXVI.& ſequentem.

23 *Et quidem per æſtatem:*) non ſine cauſſa notat. nam neque ſolet fieri in illo mari, & calamitas Cęſaris eiuſmodi fuit vt cōfeſſione omnium irâ deûm aduerſus ipſum,fauore aduerſus Sextū accidiſſe videretur. Propterea ἰχθυωθῆ miſer Sextus vitio vſus humani ingenij. Itaque ergo nihil iam hominis ſpirans, Neptuni filius & dici & credi voluit.

23 *Modo pace facta:*) A.V.C. DCCXV.& nota ὑστερολογίαν.

26 *Et ad remum datis.*) Non in pœnam: ne erres: ſed ſimpliciter intellige factos remiges. nam in aliud ſonat vulgò hoc loquendi genus.

27 *In quo quum hyeme tota copias exercuiſſet.*) Ex hiſtoria apparet ſeſquiannum in hunc apparatum fuiſſe conſumptum. Non placet tamen lectio quam profert & probat Torrentius, *hyemes totas*: neque enim verum eſt Octauium plures hyemes copias ſuas in portu Iulio, de quo Suetonius intelligit, exercuiſſe. Dionem vide.

28 *Inter Mylas & Naulochum,*) Vltimo anno belli Siculi duobus magnis præliis naualibus res eſt confecta. Alterum apud Mylas habitum, alterum ad Artemiſium. Is locus non procul Meſſana aberat, vbi copias ſuas Pompeius habuit in nauali, quod φερωνύμως Græci Ναυλόχους vocant, vt Appianus bis, Sueton. Naulochum. Fuiſſe eum locum Meſſanæ nauale, vt erat Gythium Spartæ, Cenchreæ Corinthi, ex collatione Strabonis & Appiani ſatis liquet. Dio non nominat diſertè, ſed de Naulocho intelligendum quum ſcribit lib. XLIX. οἱ τῷ Σέξτῳ ἅτε ἐν τῇ οἰκείᾳ ναυλοχοῦντες, οὐδ᾽ ἐν ἰδίαις αὐτοῖς ἀνύειν.

32 *Verum ſupinum cœlum intuentem ſtupidum cubuiſſe*) Ita legendum, non *ſupremum cœlū*. Obiicit Octauio Antonius ignauiam, ſimul & δεισιδαιμονίαν. quòd quando in acie ſtare debebat, lateret, ſupinúſque cœlum intueretur, vota ſolùm diis fundens. Alludit enim ad morem eorum qui vehementiſſimè aliquid à Deo peterent: ſupini quippe orabant, & vt ait Horatius, cœlo ſupinas ferebant manus. Ideo negat Promethens apud Æſchylum ſe

— θηλύνουν γενέσθαι,
Καὶ λιπαρῆσαι τὸν μέγα στυγούμενον
Γυναικομίμοις ὑπτιάσμασιν χερῶν.

Heliodorus lib. IX. ὑπτίας τὰς χεῖρας προτείνοντες εἰς ἱκεσίας ἔμφασιν. Poſſumus & ita hanc vocem interpretari vt apud Iuuenalem,

Et multum referens de Mecenate ſupino.

Addit, *ſtupidum*, id eſt, κατὰ δέος ἔκφρονα. In Viterb. erat *incubuiſſe*.

33 *Militibus in conſpectum fuiſſe.*) Emendauimus ex Viterb. & Cuiaciano. nā malè vulgo *veniſſe* corruperunt qui non obſeruauerant elegantias priſci ſermonis. Eſt autē fuiſſe ἐν ὄψει γενέσθαι, veniſſe. Cōtrà *venire* τὸ *eſſe* locum ſæpe obtinet, præſertim apud poëtas. Sic *fieri* accipit Apuleius Mileſiax. *Hæc vt primum*

ante

*antè iudicis conſpectum facta eſt.*ſed & *facere ſe* pro venire, aut ſiſtere ponebant. Apul.initio v.*Intra limen ſeſe facit.* Nam mali critici ſunt,qui putant mendoſum & mutant. Terentius, *Huc te fac*, pro veni, vel accede,vt explicat Donatus. Affinis ſignificatio verbi ποιεῖν apud Græcos,vt in Actis, ἔξω ποιήσατε τοὺς ἀποστόλους,quod potes ad verbum interpretari,*facite extra apoſtolos.* Ariſtoteles in OEconom.τοὺς ἀποσταλέντας ἐς φυλακὴν ποιῆσαι.

36 *Ac die Circenſium proximo.*)Vide Dionem in actis DCCXIV.

36 *Pompa ſimulacrum Dei detraxerit.*) Alludit ad hanc hiſtoriam Iulianus in Cæſaribus,ὅτι τὸν Ὀκταβιανὸν,ἄιτ,τὴν ὑδρίαν ἔφερεν ὁ τοῦ Ποσειδῶνος θεράπων, ἐπιμετρῶν αὐτῷ τοῦ ὕδατος ἔλαττον διὰ τὸν καιρὸν,ἀλλ' ὅσα δὲ καὶ μνησικακῶν αὐτῷ τῆς εἰς τὸν θεὸν ὑπερηφανίας.

38 *Traiecto in Siciliam exercitu.*) Eo bello quod geſtum eſt anno DCCXVI.Hiſtoriam hanc diligentiſſimè exponit Appianus,ſed paullò aliter.

Pag.32.v.3. *Dolens proſcriptum olim ab eo patrem Paulum.*) Is eſt opinor cuius nomen refert in proſcriptorum album, & cædem narrat Appianus lib.IIII.etſi Æmilius illi tantum dicitur.

7 *Circeios in perpetuum relegauit.*) Oroſius,*Lepidus ſupplex Cæſari factus vitã & bona impetrauit,perpetuo emendatus exilio.* longè mitius vt plerique alij narrant. Velleius hoc tantum,Vita rerúmq; ſuarum dominium concеſſa ei ſunt:ſpoliata,quam tueri non poterat,dignitas. Dio,in Italia fuiſſe habitum non ſine cuſtodia: Appianus apertè Suetonio repugnat, vult miſſum à Cæſare non in exilium,ſed Romam,vt priuatus degeret,pontificatu maximo, quem gerebat,contentus, Ἐ[illegible] lib.V. Et alibi quoque idem Romæ eum in ſumma ἀδείᾳ eſſe verſatum narrat, de Lepidi iunioris & matris coniuratione in AVguſtum loquens lib.IIII. Mihi hîc Appiani ſuſpecta fides. nam Dio anno demũ DCCXXXVI. duodecimo poſt conſpirationem anno, ab AVguſto in vrbem retractum, auctor eſt: niſi dicamus poſt mortem filij, non neceſſitate ſed voluntate ſua in agros ſeceſſiſſe & ſolitudinem:quod videtur innuere etiam Dio.

8 *M. Antonij ſocietatem.*) Fecerant ineptiſſimè qui ſuperioribus iſta coniunxerant.

9 *Reconciliationibus variis malè focillatam,abrupit tandem.*)Dictum eſt elegantiſſimum Appiani de Octauio & Antonio, συνεχὴς ἦν αὐτοῖς ἡ μεταβολὴ πρός τε τὰς ἐπινοίας ἐκ φιλαρχίας,καὶ ἐς τὰς πίστεις ὑπὸ χρείας. Afferemus & huic loco lucem ex notatione temporum.

A.V.C.DCCX.cædes Iulij:reditus Octauij ab Apollonia & cum Antonio contentiones variæ in vrbe. Antonius tandem vrbem relinquit.

A.V.C. DCCXI.Bellum & pax Mutinenſis: fœdus factum inter Cæſarem & Antonium affinitate confirmatur, Clodia Fuluiæ filia ex priore marito, Octauio deſponſata.

A.V.C. DCCXIII. Cæſar Romam reuerſus ex bello Philippenſi, exorta cum Fuluia ſocru ſimultate, Clodiam dimittit adhuc virginem. Peruſinum bellum.

A.V.C.DCCXIV.Cæſar & Antonius Brunduſij conueniunt:reconciliantur affinitate redintegrata per Octauiam quæ Antonio nubit:Romam ſimul ingrediuntur:Antonius redit in Aſiam.

A.V.C. DCCXV. Antonius iterum venit in Italiam, ad Miſenum promontorium,cum Octauio depoſitis ſimultatibus fœdus renouat.

A.V.C. DCCXVI. Antonius ex Græcia repetit Italiam, ſpecie opem ferendi Cæſari contra Pompeium: ſed portento territus, priuſquam Cęſarem alloqueretur, Brunduſio ſoluit.

A.V.C. DCCXVII. Antonius tertiò redit in Italiam: amicitiam cum Cæſare Tarenti redintegrat, & tertiam cum eo iungit affinitatem, deſponſa Iulia Octauij Antyllo filio ſuo. Inde abit in Aſiam, & bellum Perſicum.

A.V.C. DCCXIX. Octauia cum muneribus & legionibus ad Antonium reducem in Ægyptum ex Armenica expeditione tendit: Antonius eam domum redire iubet, amore Cleopatræ occupatus.

A.V.C. DCCXXI. Reuerſo Antonio ab expeditione Armenica in Ægyptum, recrudeſcunt ſimultates inter eum & Cæſarem, fruſtra tentata pace amicorum interceſſione.

A.V.C. DCCXXII. Inimicitiæ inter Cæſarem & Antonium creſcunt, Octauia ſuas res habere iuſſa: Antonius hoſtis pop. Roman. appellatur, vel Cleopatra potius.

A.V.C. DCCXXIII. Hoc anno a.d.IIII. Non. Septembr. victus Antonius ad Actium, ſequenti periit.

Malè focillatã.) Sic omnes noſtri: nec mutanda vox elegans *focillatam* aut *focilatam* vno *l*. Sic enim ſcribitur in Gloſſario *Focilat.* Θωπεύει. Lucanus ſeu quis alius ad Piſonẽ, ex veteri lectione, *Sed miſerum parua ſtipe focilas.* Varro, focillor aliter quàm Suetonius vſurpauit, De vita pop. Rom. lib. II. *Propter res ſecundas ſublato metu, non in commune ſpectant: ſed ſuũ quiſque diuerſi commodũ focillantur.*

10 *Degeneraſſe eum à ciuili more.*) Intelligit facta Antonij contra maiorum inſtituta & grauitatem Romanam, quę pluribus explicantur ab hiſtoricis. Vide Dionem initio lib. L.

10 *Teſtamentum aperiendum recitandúmque pro concione curauit.*) De hoc AVguſti facto equidem ſic exiſtimo, vt inter exempla magnæ cuiuſdam immanitatis referendum cenſeam. Primùm quia contra ius gentium eſt, vt rebus alienis nos immiſceamus quæ ad nos nihil pertinent: neque id ſolùm, ſed etiamſi vel maximè ad nos pertinerent, humanitatis tamen lex eſt, multa neſcire velle. Inde eſt quòd in cœlum tolluntur laudibus, Athenienſes, Pompeius, Iulius Cæſar, Antoninus & alij, qui hoſtium ſuorum litteras in caſtris repertas aut alio caſu captas, legere noluerunt. Simili ratione paullò qui ſit humanior nemo, delatorum voces admittat. Multo minus æquum videtur, quæ ſit alicuius viuentis, valentiſque voluntas, ſuper iis quæ poſt mortem ſuam fieri velit, ſatagere. Itaque ait Plutarch. viſum hoc factum ἀλλόκοτον καὶ δεινόν. Dio quoque ἔργον παρανομώτατον vocat. Amplius dico capital admiſſum ſi æſtimetur hoc factum legibus Romanis: teneretur enim pœna legis Corneliæ, de falſis leg. I. D. Ad legem Corneliam de falſis. leg. XXXVIII. D. De pœnis. Taceo violatam deorum religionem, quorum ſacerdotibus ſanctiſſimis, virginibus Veſtalibus, Antonius hoc teſtamentum commiſerat: neque illæ ſanè prodiderunt: ſed maiori vi quia reniti non poterant, inuitæ ceſſerunt. Non me fugit quid pro AVguſto dici queat: ſed verius hoc nihil quiſquam dixerit: voluiſſe illum in odium & inuidiam Antonium adducere. Erant autem capita teſtamenti Antonij, quæ maximè exagitauit Octauius, hæc tria. Primùm, quòd Cæſarioni redderet teſtimonium, quaſi filio Cæſaris naturali & legitimo: quum is è matrimonio ortus non legitimo, iure ciuis eſſe non poſſet, ſed peregrinus tantũ: proinde capere quid-

quam de bonis ciuis Romani non poterat. Alterum, quòd reliquos Cleopatræ liberos ſummis affeciſſet elogiis & honoribus, iiſque plurima contra leges reliquiſſet. Poſtremò, quòd iuſſiſſet corpus ſuum, vbicumque mori ipſi contigiſſet, Alexandriam deferri, & cum Cleopatra, quandoque fato functa, ſepeliri.

II *Quod is Romæ etiam.*) Teſtamentum Antonij factum eſt Alexandriæ, ſed pluribus exemplis: eorum vnum ibi cuſtoditum, alterum Romam miſſum. vide Dionem. Non igitur ſatis aptè aut verè noſter *reliquerat*: nam dubium non eſt quin poſteà tempora ſcripſerit Antonius id teſtamentum, quibus nouiſſimè in vrbe fuit.

II. *De Cleopatra liberis inter heredes nuncupatis.*) Nihil muto, nam ita eſt in omnibus libb.

Et T. Domitium.) Omnino, vt eruditè Torrentius obſeruauit, *Domitium* vel *Cn. Domitium* ſcribi debet: tamen ſcripti libb. omnes ita habent.

14 *Bononienſibus quoque.*) Contrarium planè affirmat Dio: eum vide. Ego ſuſpicor Dionem in hac hiſtoria lapſum, quum non ſatis intelligeret, quid eſſet, Bononienſes in clientela Antoniorum antiquitus fuiſſe: propterea dixiſſe, Antonium fuiſſe Bononiæ κτιςήν. quod falſum puto.

15 *Gratiam fecit coniurandi pro partibus ſuis.*) Reſpexit ad hanc hiſtoriam. Ouid. Triſt. lib. I.

Sæpe fidem aduerſis etiam laudauit in armis:
Inque ſuis amat hanc, Cæſar: in hoſte probat.

Et alio loco eiuſdem libri,

Sed tamen in duris remanentem rebus amicum
Quamlibet inuiſo Cæſar in hoſte probat.
Nec ſolet iraſci (nec enim moderatior alter)
Quum quis in aduerſis, ſi quid amauit, amat.

Potes referre & ad hiſtoriam T. Vinij Philopœmenis. de quo cap. XXVII.

16 *Nauali prælio apud Actium vicit*) a. d. IIII. Non. Sep. A. V. C. DCCXXII. ætatis ſuæ XXXII. dieb. demptis XXII. Atque ab hoc principio numerati anni imperij AVguſti, inquit Dio. Sed notum eſt, docente eodem Dione atque aliis, non idem initium imperij AVguſti omnes conſtituiſſe.

18 *Ab Actio cùm Samum inſulam in hyberna ſe recepiſſet.*) AVguſtum traieciſſe in Aſiam mòx à victoria Actiaca teſtatur Dio libr. LI. Veniſſe Samum Ionicam, ex iis colligimus quæ narrat Appianus lib. IIII. de duob. Metellis proſcriptis, patre & filio. Ait ibi, Cæſarem in hac inſula διακρῖναι τοὺς αἰχμαλώτους. Venit eodem & anno pòſt, confecto bello Alexandrino, quando V. conſulatum ibi ſuſcepit: & idem poſtea bis quum Græciam & Aſiam luſtraret. Vide Dionem in reb. geſtis anno DCCXXXIIII. Meminit & Strabo lib. XIII.

24 *Nec amplius quàm ſeptem & viginti dies.*) Dio tamen ait triginta ἐς τὴν Ἑλλάδα αὖθις τριακοςῇ μετὰ τὴν ἄφιξιν ἡμέρᾳ ἀνῆρε. Ad hanc celeritatem reſpicit Germanicus apud Tacitum I. Annal. *Diuus AVguſtus vultu & aſpectu legiones Actiacas exterruit.*

25 *Donec deſideria militum ordinarentur.*) Viterb. & Cuiacij codd. *Donec & deſid.* Pithœi. *donec ad de.* quam lectionem probat idem ille Cuiacius in Obſeruat. libris. Mihi altera potius lectio placeret *donec &*. *Deſideria* ſunt ἀξιώσεις. ſic apud Tacit. *deſideria militum*, & *deſideria legionum* apud I.C. tos aliquando

pro libellis ſupplicibus, vt infrà cap. LIII. *Adeuntium deſideria excipiens.*

29 *Viditque mortuum.*) Non aliter MS. prima editio, *viditque mortuam Cleopatram*. Dio ferè ad verbum τό, τε σῶμα αὐτῆς εἶδε, καὶ φάρμακα αὐτῇ καὶ ψύλλους ὅπως ἀνασφήλειεν, προσήγαγε.

35 *Quem ex Cæſare Cleopatra concepiſſe prædicabat.*) Vulgò *ex Cæſare patre*. Sic alibi, vt cap. XLV. hîc tamen MSS. vocem *patre* non habent.

38 *Conditorium & corpus Magni Alexandri.*) Quid appellat *conditorium*? an quã Strabo lib. vltimo πύελον? Ea erat arca olim ex auro, poſtea è vitro, in qua ſeruatum Alexandri M. corpus. Sic ait Plinius lib. XXXV. *defunctos multos fictilibus dolijs condi voluiſſe.* Inde conditorium, θήκη, λάρναξ. An potius quem Strabo περίβολον vocat, intelligit? Locus fuit vrbe media, ſepulturæ regum deſtinatus, quem vocari ait Strabo Σῆμα. Sic enim legimus, non Σῶμα: vt habent etiam manu exarati. Didymus in prouerbio Σῦρος ὁ σφάκτης. ἐν μέσῃ τῇ πόλει μνῆμά οἱ οἰκοδομήσας ὃ νῦν Σῆμα καλεῖται, πάντας ἐκεῖ τοὺς προπάτορας σὺν αὐτῇ κατέθετο, καὶ Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα. Atque hoc melius. Petronius, *iacuerunt ergo vnà præcluſis conditorij foribus*. Seneca, *Conditiuum* pro eo dicit. epiſtola LXII. & LXXXIIII. Plinius vterque *cõditorium*. Ammianus lib. XVIII. *conditoriũ muralium tormentorũ* pro ὁπλοθήκη.

40 *Floribus aſperſis.*) Pars vet. codd. *aſperſum*.

41 *Num & Ptolemæum.*) Torrentius corrigit *Ptolemæũm*. Placet: niſi intelligas de Ptolemæo Lagi, qui fuit regni illius conditor, & ſupra omnes inſignis.

Pag. 33. v. 4 *Vrbem Nicopolim apud Actium condidit.*) *Apud*, id eſt, è regione. Græci modò πρὸς τῷ Ἀκτίῳ, modò ὑπὲρ τοῦ Ἀκτίου. Sinum Ambracium ingredientibus ad dextram eſt Actiũ, vetuſtiſſimũ Apollinis templũ ab Auguſto reſtauratum, & magnis reditibus ditatũ: ad ſiniſtram Nicopolis, libera ciuitas, AVguſti opus & κτίσμα. Itaque vt κτίστῃ diuini honores illi Nicopoli habebantur, eratq; ibi apex honorum omnium AVguſti ſacerdotium. Quare etiam anno nomen dabat ſacerdos AVguſtalis, & in ſcribendis publicis aut priuatorum contractuũ inſtrumentis, ad tempus notandum, nomen eius aſcribebant: quo modo fieri ſolitum in plerisque Græciæ vrbibus ſatis conſtat. Hæc nos ita eſſe colligimus ex eo loco Arriani Diſſertationum Epicteti libr. I. cap. XIX. quem ante nos attigerunt magis quàm explicauerunt Iuſtus Lipſius, & πολυμαθέστατος ille Faber. Sic autem habet, Σήμερόν τις ὑπὲρ ἱερωσύνης ἐλάλει μοι τῆς τοῦ Αὐγούστου. λέγω αὐτῷ. ἄνθρωπε ἄφες τὸ πρᾶγμα. δαπανήσεις πολλὰ εἰς οὐδέν. ἀλλ' οἱ τὰς ὠνάς φησι γράφοντες γράψουσι τὸ ἐμὸν ὄνομα. μή τι οὖν σὺ τοῖς ἀναγινώσκουσι λέγεις παρὼν, ἐμὲ γεγράφασιν. εἰ δὲ καὶ νῦν δύνασαι παρεῖναι πᾶσιν, ἐὰν ἀποθάνῃς, τί ποιήσεις; μενεῖ μου τὸ ὄνομα. γράψον αὐτὸ εἰς λίθον, καὶ μενεῖ. ἄγε, ἔξω δὲ Νικοπόλεως τίς σου μνεία; ἀλλὰ χρυσοῦν στέφανον φορήσω. εἰ ἅπαξ ἐπιθυμεῖς στέφανον, ῥόδινον λαβὼν περίθου. ὄψει γὰρ κομψότερον. Dixerat aliquis in ſermonibus Epicteto, velle ſe fieri ſacerdotẽ AVguſti: Epictetus ea ratione diſſuaſit, quòd magnos ſumptus eſſet facturus nulli bono. Sumptus intelligo vel ludorũ qui in honorem AVguſti Nicopoli celebrabantur maximis eorum impenſis qui præditi eſſent ſacerdotio: neque aſſentior iis qui ad curam ludorum Actiacorum hoc referunt, quia non AVguſto illi ſacri, ſed Apollini: neque putandum eſt ludis Apollinis præfuiſſe alium potius quàm ſacerdotem eius dei in cuius honorem edebantur. Deinde Actiacus ἀγὼν ἱερὸς fuit, & habuit σίτησιν, quod obſeruat Dio: AVguſtalis, vt videtur, non item. Vel potius intellige ſumptus quos facere conueniebat iis qui hunc honorem ambiebant: eos enim fuiſſe maximos conſtat. vide libr. V. ad cap. IX. Quæ ſequuntur in narratione

Arriani,ſunt corrupta:quid enim eſt οἱ τὰς φωνὰς χαράττοντες? nam doctis viris qui conantur ea verba interpretari quaſi ſana,oleum & opera,me iudice, perit. Nos autem legimus οἱ τὰ σύμφωνα χαράττοντες: & eam ſententiam eruimus quam initio retulimus. Eſt vero illuſtris hic locus ex quo attentus lector diſcat non pauca vulgo haud ita nota:vt quod de anno in inſtrumentis notari ſolito diximus. Multæ enim ciuitates ſub imperio Romano , proprios annorum characteres habuerunt,& neque coſs. Romanos indices cuiuſque anni ſcripſerunt , neque Iuliani rationem ſunt ſecutæ. Infrà cap. LIX. *Quædam Italiæ ciuitates diem quo primum ad ſe veniſſet,initium anni fecerunt.* Sic igitur Nicopolitani annos numerarunt ab AVguſtali ſuo,quod & Alexandriæ factum : fuiſſe enim illis quoque AVguſtalem ſuum anni indicem,& τοῦ ἐνιαυτοῦ ἄρχοντα,vt loquitur Theodoretus, Cuiacio ex non editis eius vrbis Chronicis notatum eſt. Habeo etiam in antiquiſſimis membranis ψῆφον πασχάλιον,id eſt,canonem paſchalem,in neſcio cuius eccleſiæ vſum ſcriptum Græcè, vbi anni caput eſt September non Ianuarius. Extat tamen Iuſtiniani nouella qua iubentur omnes omnium partium imperij Rom. συμβολαιογράφοι in ſcribendis inſtrumentis annum Imperatoris & coſs. annotare: qua conſtitutione videntur æræ ciuitatum propriæ ab vſu omni ſum notæ. Præterea obſeruandum , inter alios honores fuiſſe hunc deferri ſolitum ſummis ſacerdotibus,vt de illorum nomine contractus inſignirentur. Auctor Maccabæorum lib. I. cap. XIV. καὶ εὐδόκησαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ οἱ ἱερεῖς, τοῦ εἶναι αὐτοῦ Σίμωνα ἡγούμενον καὶ ἀρχιερέα. deinde , καὶ ὅπως γράφωνται ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ πᾶσαι συγγραφαὶ ἐν τῇ χώρᾳ. Nemo verò dubitare poteſt rectè à nobis eum locum eſſe conſtitutum, nam σύμφωνα Græcis I.C.tis aliiſque ſcriptoribus τὰ συμβόλαια dicuntur. Gloſſarium Græcolat. σύμφωνον, συνθήκη. *pactum , compactum, conuentum, conuenticulum, pactio.* Obſeruatione etiam dignum eſt, quod ait paullo poſt , de corona aurea iſtorum AVguſtalium:nam tales erant prouincialium ſacerdotũ. Tertullianus de idololatria cap. XVIII. *Igitur purpura illa & aurum ceruicis ornamentum eodem more apud Ægyptios & Babylonios inſignia erant dignitatis, quo more nunc prætextæ, vel trabeæ, vel palmatæ & corona aurea ſacerdotum prouincialiũ.* In fine ſuperioris loci, illa ῥόδινον λαβὼν ἀείδω caue vertas cũ viro magnę famę, *roſeã indut⁹ circumi.* quod excuſari nõ poteſt: ſed *roſeã ſume & capiti circũda.*

6 *Locum caſtrorum quibus fuerat vſus.*) Viderit lector vtri potius aſſentiendum putet, Suetonio an Dioni. Tranquillus locum caſtrorum totum in templum ait verſum, & hîc & capite XCVI. Dio in caſtrorum loco vrbem Nicopolin fuiſſe ædificatam: templum, de quo loquitur Suetonius , in loco in quo fuerat AVguſti tabernaculum . Ego Dionem potius ſequar: video enim factum etiam aliâs, vt quo in loco caſtra habuerant , ibi vrbem mox conderent Romani. Strabo lib. IIII. de AVguſta apud Salaſſ[illegible]a, τρισχιλίους Ῥωμαίων πέμψας ᾤκισε τὴν πόλιν Αὔγουσταν ὁ Καῖσαρ ἐν ᾧ ἐστρατοπέδευσε χωρίῳ Οὐάρρων. Sunt & exempla alia non pauca. At Suetonius non in hoc tantùm errare videtur: ſed etiam quũ dicit templum hoc ab AVguſto fuiſſe Neptuno & Marti conſecratum: nam & Strabo & Dio aiunt Apollini : quibus potius habendam fidem , aſſentietur mihi, opinor, qui meminerit & qua ſemper religione Apollinem AVguſtus vt omnium ſibi bonorum auctorem, veréque parentem coluerit : & contra quàm parum ſibi amicum numen Neptunum crediderit : quámque ipſe parum Neptuno amicus. Suetonio qui locum, vt puto , non viderat , & Actiacam victoriam in mari quæſitam nouerat , impoſuit mos communis , cuius in hiſtoriis

multa teſtimonia.

10 *Lepidi iuuenis.*) A.V. DCCXXIIII. dum AVguſtus reliquias belli Actiaci conficit: extinctus eſt vigilantia Mæcenatis vrbis cuſtodiæ præpoſiti.

10 *Deinde Varronis Murenæ & Fannij Cæpionis.*) Sequitur ordinem quem Liuia apud Senecam. *Saluidienum Lepidus ſecutus eſt, Lepidum Murena, Murenam Cæpio, Cæpionem Egnatius.* At Dio lib. LIV. vnam non duas facit coniurationes Murenæ & Cæpionis: hunc, præcipuum machinatorem doli: illum, ſeu verè ſeu falſo creditum participem. Accidit octennio poſt ſuperiorem.

11 *Mox M. Egnatij.*) Res nouas molitus eſt triennio poſt Murenam & Cæpionē, coss. Q. Lucretio Viſpillone, C. Sentio. Auctor Velleius. Dio lib. LIII. ad annum DCCXXVIII. qui coss. habuit Cęſarem VIII. & T. Statilium Taurum II. aut certè ad proximum videtur referre, in quo magna eſt temporum diuerſitas, annorum ferè ſeptem. Seneca, qui modo Egnatium modò Egnatios nominat, innuere videtur, conſpiraſſe cum hoc vel fratrem, vel alium eiuſdem gentis. In MSS pleriſque offendimus *Genatij* vel *Genutij*. apud Dionem, Μάρκος ὁ Ἐγνάτιος Ῥῦφος.

11 *Exin Plautij Rufi.*) Membranæ *Plantij Rufi.* Tempus coniurationis huius notatum non reperio à veteribus hiſtoricis, nec ſequentium quoque aliquot.

13 *Hybrida.*) Deeſt in MSS. quibuſdam, non rectè. Sic accipe vt in iſto Hirtij de bello Africano, *Præterea ex fuga prælióque Pompeiano, quos ſecum à Brundiſio tranſportauerat, equites Germanos Galloſque, ibique poſtea ex hybridis libertinis ſeruiſque conſcripſerat.* Vocat hybridas Numidarum abiectiſſimum quemque, è libertinis ſeruiſque prognatum.

13 *Ad extremum Telephi.*) Refero illa, *ad extremum* non ad inſidiarum ordinem: nam ſi Senecæ fides, poſt Cinnam nemo AVguſti vitæ inſidiatus eſt: ſed ad ordinem narrationis, quæ in hoc deſinit: vel ad perſonæ vilitatem: ideò ſubiicit, *Nam ne vltimæ quidem ſortis hominum conſpiratione & periculo caruit.* De his poſtremis ſentit Liuia apud Senecam, quum ait, *Vt alios taceam quos tantum auſos pudet*, nam ſi pereundum eſt, ἐξ ἀξίου γοῦν ξύλου, inquit vetus dictum. In Telepho omnia indigna: quòd ſeruus, quòd mulieris, quod fartor, ſiue, quod idē eſt, nomenculator: ita ſcriptum in antiquiſſimis libb. vt in Pandectis quoque Florentinis, pro *nomēclator*, vt *figulinæ* pro figlinę, & *exempulum, tempulum*, ac ſimilia. Hos ſeruos ferè Afros fuiſſe coniicio ex Luciano De mercede conductis, vbi inter miſerias degentium in aulis magnatū, hæc ponit, ἐξωθεῖν ὠθούμενον καὶ ἀποκλειόμενον, καὶ ἀναισχυντοῦντα ἐνίοτε καὶ ὀχληρὸν δοκοῦντα ὑπὸ θυρωρῷ κακῶς συρίζοντι, καὶ ὀνομακλήτορι Λιβυκῷ ταττόμενον, καὶ μισθὸν τελοῦντα τῆς μνήμης τοῦ ὀνόματος. Quo ex loco id etiam intelligimus in potentiorum familiis fuiſſe nomenclatores, vt hoſtiarios: quos vides à Luciano iungi, vt ſimilis miniſterij & paris dignationis. Similiter Seneca in libello, In ſapientem non cadere iniuriam: *Quidā ſe à cinerario impulſos moleſtè ferunt, & contumeliam vocant hoſtiarij difficultatem: nomenclatoris ſuperbiam, cubicularii ſupercilium.* Nomenclatorum miniſterium non ad prenſationes tantùm candidatorum pertinuit: ſed ad ſalutationes matutinas, & diſpoſitionem conuiuarum aliáque talia. Plinius lib. XXXIII. cap. I. *Hoc perfecēre mancipiorum legiones, & in domo turba externa, ac ſeruorum quoque cauſa nomenclator adhibendus.* Non iam igitur quiſquam miretur cum eruditiſſ. Torrentio, mulieri ſeruum fuiſſe nomenclatorem.

17 *Rapere ad exercitum:Telephus.)* Vulgò ſcriptum eſt,*ad extremum Telephus.* ineptiſſimè:emendauimus primum ex coniectura:deinde ex editione Rob.Stephani:nam Viterb.ac vett.alij codd.corrupti ſunt.

22 *Dalmaticum adoleſcens adhuc)* Annū,agens trigeſimum.Appianus in Illyricis clarè arguit.rectè igitur *adhuc*: vt intelligamus de extrema adoleſcentia.

23 *Antonio deuicto Cantabricum.)* Quod confectum eſt A.V.DCCXXX.à morte Antonij,ſexto,Dio lib.LIII.Oroſius auctor eſt duraſſe id bellum annos quinque,ſuſceptúmque ab AVguſto A.V.DCCXXVI. EVſeb. in Chronico ad annum tertium Olympiad.CLXXXIIX.*AVguſtus Calabriam & Gallos vectigales facit.*Scribe,*Cantabriam.*Etſi in faſtis Græcis vbi extant verba ipſa EVſebij, ſic ſcriptum reperi,Αὔγουστος Καῖσαρ Καλαβρίαν καὶ Γαλάτας ὑποφόρους ἐποίησεν.ſed Κανταβρίαν ſcribendum.Ex eódem EVſebio diſcimus,mouiſſe etiam poſtea Cantabros: ſic enim ſcribit ad annum primum Olympiad.CXC.*Cantabri res nouas molientes opprimuntur.*

25 *Ruina pontis conſauciatus.)* Pontem intellige qualem deſcribit Vegetius lib.IIII.cap.XXI.Plinius *turrim* appellat:item Dio, αὐτόν τε ἐκεῖνον ἀπὸ πύργου τινὸς ξυλίνε ἐπιβλῶναι τ̃ ἀφειδῶλι πειρώμενον κατέτρωσαν.Sed Appianus expreſſius: ex quo etiam apparet in verbis Sueton.ὕστερον πρότερον: prius enim acceptum vulnus,quod ſecundo loco memoratur.

28 *Partim ductu,partim auſpiciis.)* *Ductu*, hoc eſt,per ſe:*auſpiciis ſuis*, id eſt per legatos.Sic in veteri inſcriptione apud Plinium , lib.III.cap.XX.de eodem AVguſto, QVOD. EIVS. DVCTV. AVSPICIISQ. GENTES. ALPINÆ. OMNES. QVÆ. A. MARI. SVPERO. AD. INFERVM. PERTINEBANT. SVB. IMPERIVM. P. R. SVNT. REDACTÆ.

29 *Aquitaniam.)* De Aquitanis triumphum retulit Meſſala. A. DCCXXVI. vt teſtatur vetus,quæ hodiéque extat inſcriptio. Tibullum vide eleg. VIII. lib.I. & lib.IIII.& ibi notata à nobiliſſimo Scaligero.

29 *Pannoniam.)* Diu tractum bellum.Vide Dionem : initium eius videtur referre Velleius in annum DCCXXXV.*Subinde*,ait,*bellum Pannonicum,quod inchoatum Agrippæ*(ita doctè emendat Lipſius)*M.Vinicio auo tuo COS.magnum atroxque & perquam vicinum imminebat Italiæ, per Neronem geſtum eſt.* Plura de illo bello,& reliquis quæ deinceps commemorantur , idem Velleius paullo poſt. Scribit Dio Pannonios dictos à *pannis*, voce indigena, ex quibus conſuere ſolitus ſibi tunicas manuleatas hic populus.quod mihi videtur mirum. Annon enim vox Latina eſt,*pannus* hac notione ? ſane: pannos enim Latini appellant ῥάκη.Næuius Tabellaria. *Qui habet vxorem ſine dote,pannum poſitum in purpura eſt.pannum*,id eſt,quod in Euangelio ῥάκος.Horatius.

Purpureus latè qui ſplendeat vnus & alter
Aſſuitur pannus.

Sic Valerius Max.faſciam regiæ coronæ vocat, *pannum* lib. VI. Et lintesmina quibus vulnera obligantur,*pāni* & *panniuli* dicūtur.Inde vox *pannutia* apud Perſiū.& apud Terent.*pannis obſita.*Sic πάνιον accipio apud infimæ vetuſtatis Græcos,vt quum in deſcriptione ἀποκομβίων quæ prò teſſeris erant, Curopalates ait, τμήματα ἐκ πανίων κόπτοντες.Ergo & Pānonij à pannis,quaſi pānoſi, vel pānutij, ῥακώδεις,qui veſtes gererent,non ἀῤῥάφους(quales fuiſſe pleraſq;omnes apud veteres perſpicuè alio opere docemus)ſed ex variis pannis ac plagulis conſutas καὶ ῥαψῳδημένας.Similiter Romani:iidem à cultu incolarum Galliam Togatam &

Braccatam appellarunt:ne quis miretur de Pannoniis. Litem fortaſſe inter me & Dionem dirimat Velleius Paterculus, qui Pannoniis tribuit, *non diſciplinæ tantummodo, ſed linguæ quoque notitiam Romanæ*. Illos ego arbitror non ſolum tunicas ex variis pannis conſuiſſe, ſed etiam mulierum ſtolas ex diuerſis limbis & pannulis oblongis contexuiſſe, non multo ſecus ac fieri hodie apud Heluetios notum eſt. Coniecturam facio ex his quæ de veſtibus muliebribus Pæonum (quos cum Pannoniis non confuderim quidem, vetante Dione: ſed pleriſque veterum confundi propter morum & inſtitutorum ſimilitudinem putem) apud Græcos legere memini. Veteres critici ad illum Heſiodi verſum, Μηδὲ γυνή σε νόον πυγοστόλος ἐξαπατάτω, ſic notant, περὶ πυγὰς ἑαυτῆς αἱ τῶν Παιόνων θυγατέρες ζώνας πλατείας φέρουσι, ῥακώδεις, πολυχρόους· καὶ πτυχὰς δὲ στολίζουσι τὰς ἑαυτῆς ὁμοίως. Dionis verba de appellatione Pannoniorũ ſunt hæc, lib. XL. ὀνομάζονται δὲ οὕτως ὅτι τοὺς χιτῶνας τοὺς χειριδωτοὺς ἐξ ἱματίων τινῶν ἐς πάννους ἐπιχωρίως πως καὶ κατατέμνοντες, καὶ προσαγορεύοντες συῤῥάπτουσιν. id eſt, *ſic nominantur quia tunicas manuleatas ſibi conſuunt ſectis patrio quodam modo veſtibus certi generis, in eos quos pannos appellant*. Quod ait, ἐξ ἱματίων τινῶν, referendum ad multiplicem materiam ex qua veſtes conficiunt, lana, lino, pellibus, & aliis. Nec probo quòd *ἱμάτια centones* hîc nõnulli vertunt: nam integros pannos ſic vocat ex quibus centones & panni minutiores ſciſſura fiunt: Latini quoque *veſtem* hoc vocant, Galli, *vne piece entiere*. Similis locus eiuſdem Dionis in fragment. lib. LXXVIII. de caracalla veſte ab Imperatore eiuſdem nominis inuenta. καί τινα ἰδίαν ἔνδυσιν βαρβαρικῶς πως κατακόπτων καὶ συῤῥάπτων εἰς μανδύης τρόπον, προσεξεῦρε. Non eſſe autem certum veriloquium Pannoniorum Dionis, vidit ipſe, & faſſus eſt verbis ſequentibus. Fatemur & nos quæ ſuprà ſcripſimus nonnihil coniectura niti: quam labefactari eo maximè intelligimus poſſe, quòd Pannoniorum nomen cognitione Romanorum antiquius eſſe videatur: extat enim in fragmento quodam Polybij apud Suidam in ὁρμητήριον: niſi tamen mendum eſt.

30 *Ac Salaſſos gentes Inalpinas.*) Fortaſſe, *Salaſſos aliáſque gentes Inalpinas*. ex inſcriptione quam modò protulimus.

32 *Germanóſque vltra Albim fluuium ſubmouit.* Florus lib. IIII. *Victor Druſus, in tutelam prouinciarum præſidia atque cuſtodias vbique diſpoſuit, per Moſam flumen, per Albim, per Viſurgim.*

33 *Sueuos & Sicambros dedentes ſe traduxit in Galliam.*) Tacit. lib. II. Annal. ex epiſtolis Tiberij ad Germanicum: *Se nouies à Diuo AVguſto in Germaniam miſſum, plura conſilio quàm vi perfeciſſe. Sic Sugambros in deditionem acceptos, ſic Sueuos.* Quod ait Suetonius & Sicambros & Sueuos in ripam Gallicam eſſe tranſlatos: de Sicambris facilè aſſentior. Ea enim gens, ſicut & Vbiorum, ad latus Rheni Teutonicum olim ſita, perpetuis Sueuorum incurſionibus vexata, facilis tranſduci. Idem & Strabo videtur ſentire cùm ſcribit de ea ripa Rheni, ταύτης δὲ τὰ μὲν εἰς τὴν Κελτικὴν μετήγαγον Ῥωμαῖοι, τὰ δ᾽ ἔφθη μεταναστάντα εἰς τὴν ἐν βάθει χώραν, καθάπερ Μάρσοι. λοιποὶ δ᾽ εἰσὶν ὀλίγοι, καὶ τῶν Σιγάμβρων μέρος. Ait partem aliquam Sicambrorum remanere in veteri patria: reliquis videlicet in Galliam transductis. De Sueuis vellem parcius locutum Suetonium: nam quis veterum geographorum aut hiſtoricorum Sueuos in Galliam transſeuit, præter Suetonium? Sed Pithœi codd. præferunt *Seubos*. in qua ſcriptura veſtigium vt puto latet veræ: nam reiecto *ſ* in finẽ ſuperioris vocis, minima mutatione feceris *Vbios*. Strabo lib. IIII. Οὐβίους μετήγαγεν Ἀγρίππας εἰς τὴν ἐντὸς τοῦ Ῥήνου. Ita igitur legim' & accu-

& accuratiſſimum ſcriptorem culpæ abſoluimus. præſertim cùm teſtetur Vrſinus ita ſcriptum in ſuis Ms.

35 *Nec vlli genti ſine iuſtis & neceſſariis cauſſis bellum intulit.* Non ea ſententia Dionis: qui Pannonios ab Octauio nulla ne minima quidem re læſo, bello petitos ſcribit, lib. XLIX.

36 *Tantúmque afuit à cupiditate quoquomodo imperium augendi.*) Hunc AVguſti animum teſtatur eius de Alexandro dictum, quod Plutarchus refert. Dederat idem & moriens tale conſilium ſuis: quod tamen non defuêre qui ſecus interpretarentur. Tacit. *Addiderátque conſilium coercendi intra terminos imperij, incertum metu, an per inuidiam.* Dio lib. LVI. γνώμην τε αὐτοῖς ἔδωκε, τοῖς τε παροῦσιν ἀρκεσθῆναι, καὶ μηδαμῶς τὴν ἀρχὴν ἐπαυξῆσαι ἐθελῆσαι. Deinde cauſſas adiicit.

39 *A quibuſdam verò nouum genus obſidum fœminas exigerent.*) Nouũ, hoc eſt inuſitatum, ea præſertim ætate: alioquin res non erat noua: neque id Suetonio ignotũ puto, vt viſũ quibuſdã. Factũ olim à Romanis in Clœlia, factũ à Græcis nõ ſemel, itẽ ab Aſdrubale in Hiſpania. Polyb. lib. X. προσαποθέντες οἱ περὶ τὸν Ἀσδρούβαν ἀπιστεῖν αὐτοῖς, ᾔτουν χρημάτων τε πλῆθος, καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τὰς θυγατέρας εἰς ὁμηρείας. Et initio VIII. eiuſdem grauis illa poſita eſt ſententia. τὸ μὲν μηδενὶ πιστεύειν εἰς τέλος ἄπρακτον. τὸ δὲ λαβόντα τὰς ἐνδεχομένας πίστεις πράττειν τὸ κατὰ λόγον, ἀνεπιτίμητον. εἰσὶ δὲ ἐνδεχόμεναι πίστεις, ὅρκοι, τέκνα, γυναῖκες· τὸ μέγιστον, ὁ προγεγονὼς βίος.

40 *Mariũ pignera.*) Liſſi & Viterb. *marũ pignera.* Agretius, vetus grãmaticus, *pignera rerũ: pignora filiorũ & affectionũ.* Vocat *affectiones* quos alij *affectus.* Volcatius Gallicanus, *Nec in eius liberos aut affectus ſæuit.* Capitolinus, *Affectus ſuos vnicè dilexit: filios & nepotem vltra morem: filiam & neptem, religioſè:* & ſæpe alibi.

Pag. 34. v. 2. *Vt captiuos ſub lege venundaret.*) Dio lib. LIV. de Scordiſcis τῆς ἡλικίας τὸ πλεῖον ἐπ' ἐξαγωγῇ ἀπέδοτο. ex venditionibus mancipiorum tractum vt docemur à I.C.

3 *Néve intra XXX. annum liberarentur.*) Factum in captiuis Salaſſis à Terentio Varrone. Dio lib. LIII. συνέλαβέ τε τοὺς ἐν ἡλικίᾳ, καὶ ἀπέδοτο, ἐφ' ᾧ μηδεὶς σφῶν ἐντὸς εἴκοσι ἐτῶν ἐλευθερωθείη. Quo ex loco ſuſpicio eſt in Suetonio quoque legendũ XX. non XXX. Non ſolum autem ſic alienabantur ſerui vt non manumitterentur intra certum tempus: ſed etiam vt omnino ne manumitterentur. Vide I.C.

4 *Indos etiam ac Scythas.*) Indorum & Scytharum legatos ſimul veniſſe ad AVguſtum Tarraconem vſque auctor eſt Oroſius. Ego obſeruo duas legationes à Poro rege Indorum ad eundem AVguſtum. Alteram, quæ ad eum venit in Hiſpaniis bellum gerentem, cuius Oroſius meminit, & cum eo EVſebius in Chronico: qui id annotat ad annum AVguſti vt ipſe numerat XVIII. qui annus incidit in tempus belli Cantabrici. Hi legati petendæ pacis cauſſa venerunt. Secuta eſt deinceps altera legatio, quæ ad AVguſtum A. V. DCCXXXIV. peruenit: quando ipſe poſt Græciam Aſiámque luſtratam, Samum per hyemem venit. Hi legati cum magnis multíſque muneribus ad ſanciendum fœdus, quod antè petierant, venerunt. De his Strabo lib. XV. & Dio lib. LIV. Venerunt poſtea & ad Traianum Indici legati. In hiſtoriis autem Impp. Conſtantinopolitanorum ſæpe memini legere veniſſe ad Imperatorem Indorum legatos, vt ad Conſtantinum, ad Theodoſium, Heraclium, Iuſtinianum, alios.

5 *Parthi quoque & Armeniam vindicanti facilè ceſſerunt, & ſigna m.*) Et hîc Homerica figura eſt: nam ſigna militaria reſtituta ſunt AVguſto, ad ſtatum Orientis componendum, in Aſiam & Syriam profecto, A. V. DCCXXXIV. Ar-

menia autem ceſſit Phraates quo tempore C.Cæſar AVguſti F. ad bellum Armeniacum miſſus eſt circa annum Vrbis DCCXLVIII.

7 *Obſidéſque inſuper obtulerunt.*)Strabo libr.VI.& XVI. Tacitus Annal.libr.II. in principio.

9 *Ianum Quirinum ſemel atque iterum à condita vrbe clauſum.*)De Iano Quirini & portis tēpli eius, déque more eas aperiendi,claudēdive,res omnibus hodie nota:ſed quoties Id acciderit aut antè aut poſt Octauiū,paucis habe,quę quidem in iis memoriis quæ nunc extant, legere meminimus. Prima mentio eſt in hiſtoria Numæ apud Liuium & Plutarchum: ab eo mos inſtitutus. Huius temporibus per annos XLIII. Iani portæ clauſæ fuerunt. Anno deinde ab Vrbe condita DXIX.coss.T.Manlio Torquato,C.Attilio Balbo II.clauſum eſſe iterum Ianum,eodémque anno rurſum apertū multi referunt. Tertiùm clauſit AVguſtus A.V.C. DCCXXV.coss.ſe V.& Sexto Apuleio,poſt victū Antoniū. Quartùm idem princeps coss.ipſo IX.& M.Iunio Silano quum ex bello Cantabrico Romam rediſſet A.V.DCCXXIX.auctor Dio in eius anni actis libro LIII.& Oroſius clarè lib. VI.cap.XXI. Quintùm quoque clau[illegible]t idem imperator circa tempora natiuitatis Regis & Pontificis ſummi, IESV CHRISTI Domini noſtri. Dio huius hiſtoriæ non meminit in illius anni rebus exponendis:ſed meminerant veteres alij,ex quibus ſumſiſſe Oroſium,qui diſertè notat lib. VI.cap.XXII. non dubium. Scio viros doctos hanc tertiam κλεῖσιν ad XI. eius conſulatum referre ex inſcriptione quæ Emeritæ in Hiſpania. cuius initium. IMP. CÆS. DIVI. F. AVGVSTVS. PONT. MAX. COS. XI. TRIBVNIC. POT. X. IMP. VIIII. ORBE. MARI. ET. TERRA. PACATO. TEMPLO. IANI. CLVSO. nobis aliter videtur. putamus enim eo lapide non indicari quo anno clauſus Ianus ab AVguſto fuerit:ſed inter argumenta proſperi ſtatus florentis tum imperij clauſum Ianum eſſe poſitum. Quid autem mirum, ſi priore anno clauſus nondum fuerat apertus? non enim aperiebatur niſi cauſſa eſſet. ſic tertiùm ab eodem clauſus per annos multos (ferè duodecim, ait Oroſius)ad Varianam vſque cladem manſit obſeratus.tum apertæ eius templi fores ad Neronis vſque tempora patuerunt. Sextum cluſit Nero, ſe III. & Valerio Meſſalla coss. anno V. DCCCXI. Septimùm (Tacitus & Oroſius aiunt ſextùm, quia Nero ſine vera cauſſa clauſerat) Veſpaſianus. A.V.C. DCCCXXIV.coss.ſe III.& Nerua. Magnum deinceps altúmque ſilentium apud hiſtoricos ſuper Iani portis. Manſiſſe tamen conſuetudinem antiquam teſtatur Capitolinus in Gordiano iuniore. Ait enim coss.Prætextato & Attico,qui eſt annus conditæ vrbis DCCCCXCV. Gordianum Iano aperto,quod ſignum erat indicti belli,profectum eſſe contra Perſas. Sed & ſub Chriſtianis Impp.ſeruatum aliquandiu vetus hoc inſtitutum,teſtis locuples Ammianus lib. XVI. qui in hiſtoria rerum geſtarum à Conſtantio clauſi ab eo Iani mentionem facit. Id accidit poſt victum Magnentium. cùm ſublatis omnibus tyrannis vnus ille Romani Orbis dominus extitit A.V.C.CIↃCV.

11 *Terra marique pace parta.*)Formula frequens in AVguſti nummis & ſtatuis olim. Roſtratæ ſtatuæ quæ ei poſita eſt decreto ſenatus poſt victum Sex. Pompeium,inſcriptio fuit hæc. OB. PACEM. DIV. TVRBATAM. TERRA. MARIQVE. PARTAM. Apud Appianum Ἐμφυλίων lib. V. ita hunc locum leges. καὶ ἐπινίκιος ἐν ἀγορᾷ χρύσεος ἑστάναι μετὰ σχήματος οὗπερ ἔχων εἰσῆλθε, περικειμένων τῷ κίονι νεῶν ἐμβόλων· καὶ ἕστηκεν ἡ εἰκὼν ἐπιγραφὴν ἔχουσα, ΟΤΙ ΤΗΝ ΕΙΡΗ-

NHN

ΝΗΝ ΕΣΤΑΣΙΑΣΜΕΝΗΝ ΕΚ ΠΟΛΛΟΥ ΣΥΝΕΣΤΗΣΕ ΚΑΤΑ ΤΕ ΓΗΝ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑΝ. Vulgò legitur ἀνεκρεμάσθη τοῖς κίοσι νεῶν ἐμ. nullo ſenſu. intelligit roſtra captiuarum nauium circum columnam fuiſſe affixa, cui ſtatua AVguſti ſuperpoſita.

12 *Poſt Philippenſe.*) Eſt ita: poſt bellum Philippenſe ouauit primò Octauius: non tamen verum eſt quod videtur ſenſiſſe Suetonius, ex eâ victoria eum ouaſſe. Nam contrà, ea ouatio titulum & cauſſam habuit, pacem factam cum M. Antonio: qui & ipſe eundem ſimul honorem vſurpauit. A. V. C. DCCXIII. auctores faſti Capitolini & Dio.

13 *Dalmaticum.*) Illyrium quidam appellant. in his Appianus: contra hiſtoriam & veritatem.

16 *Sed Lollianam maioris infamiæ quàm detrimenti.*) Velleius Paterculus lib. II. *ſed dum in hac parte imperij omnia geruntur proſperrimè, accepta in Germania clades, ſub legato M. Lollio, homine in omnia pecuniæ quàm rectè faciendi cupidiore, & inter ſummam vitiorum diſſimulationē vitioſiſſimo: amiſſáque legionis quintæ aquila, vocauit ab vrbe in Gallias Cæſarem.* Dio narrat in anno qui habuit coss. L. Domitium, P. Scipionem. Vnus quod ſciam eſt EVſebius, qui Lollij huius non cladem in Germania ſed victoriam de Germanis commemoret. Notat ille ad annum quartum Olympiadis CXC. *Germanos in arma verſos M. Lollius ſuperat.*

18 *Excubias per vrbem indixit.*) Ita ſolitum in omni tumultu & ad omnem cladis acceptæ nuncium, vt ſæpe apud Liuium. Tunc verò cauſſa præcipua fuiſſe videtur, quod erant in vrbe Germani Gallíque milites non pauci. vide infrà cap. XLIX.

20 *Vouit & magnos ludos Ioui Opt. Max.*) Dio libr. LV. prius factum notat ob aliam occaſionem. Eum lege. Ait autem, κατά τε τῆς πανηγύρεως τῆς μεγάλης ηὔξατο. Eleganter Dio εὔχεσθαι κατά pro *vouere* dixit, vſitato Demoſtheni & alijs loquendi genere, vt pridem ad Dionyſium Halicarnaſſ. notare meminimus. Malè igitur interpretes Dionis omnes ſinceram lectionem ſuis emendationibus deprauant.

20 SI REMP. IN MELIOREM STATVM VERTISSET.) Lege SI RESP. ex ſuggeſtione libri Pithœani. Elegans & vetus locutio.

22 *Quod factum Cimbrico Marſicóque bello erat.*) Nempe vt ludi magni vouerentur ſub eadem conditione: nam alioquin ſæpe aliâs ex votis ducum, SI HOSTES FVDISSENT, iidem ludi ſunt celebrati: vt Q. Seruilij Ahalæ Dictatoris apud Liuium libro VII. & Camilli item Dictatoris, ibidem. & alibi item.

24 *Caput interdum foribus illideret.*) Iſtud eſt quod Græci eleganter dicunt τὴν κεφαλὴν εἰς κατὰ σχῆμα φέρειν, vt Polybius in III. qui etiam in VI. idem loquēdi genus vſurpat, ſed aliter. Similis ex impatientia ἀσχημοσύνης exempla apud poetas & hiſtoricos paſſim obuia. Seneca De ira, *Quid opus eſt menſam euertere? quid pocula affligere? quid ſe in columnas impingere?* & apud Capitolinum in Maximinis, *Iaciebat ſe in parietes, nonnunquam terræ ſe proſternebat.* Ibidem, *incurrere in parietes, veſtem ſcindere videbatur.* Appianus de Carthaginenſ. lib. ἔς τε τὴν γῆν σφᾶς ἐρρίπτουν, καὶ χερσὶ καὶ κεφαλαῖς αὐτὴν ἔτυπτον. & ſimilia his multa: ſed quod ait Suetonius *foribus*, neſcio an non ſit in eo aliquid religionis: vtique ſi ad fores ædium ſacrarum referas. Tibullus,

Non ego tellurem genibus perrepere ſupplex,

Et miſerum ſancto tundere poſte caput:
Non ego ſi merui dubitem procumbere templis,
Et dare ſacratis oſcula liminibus.

Putabant hac ſui iniuria leniri deûm iram: ex qua opinione multa fluxerunt in veteres ritus: ſed Suetonij verba & Florus & Oroſius ſimpliciter acceperunt, & *parietem* pro *foribus* ambo poſuerunt. ſic apud Græcos *παίειν τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν τοῖχον.*

25 *Diemque cladis quotannis mæſtum habuerit ac lugubrem.*) Nihil variant alij codd. Cuiacij ſic. *diemque cladis quem damnis mæſtum ac lugubrẽ habuerat memorans.* Fortaſſe non malè: ſi modò ſcripſeris, *quem damnis aliis mæſt.* Sic fieri ſolet in omni lamentatione, vt ſi quid vnquam in longa vita nobis aduerſi eodem tempore contigerit, memoremus. Quæ ſint autem illa damna diuinare difficile eſt. Sed cladis ipſius Varianæ quis fuit dies? Quæſiui enim, & cum cura quidem: fruſtra: neminem enim veterum hiſtoricorum exorare potui, vt id me doceret. Non Dionem, non Velleium, non Tacitum, Florum, Zonaram, qui omnes hanc cladem (copioſius alij, alij breuius) commemorant: omnes diem tam inſignem quaſi ex compacto reticent. Video tamen, Beroaldum, Torrentium, alióſque, incompertum nobis diem reperiſſe: nempe accidiſſe hanc ſtragem a. d. IV. Non. Sextil. quo etiam die ad Cumas malè olim pugnatum à Romanis. Mirabar quis hoc illos docuiſſet: nam præter ſuperiores hiſtoricos, etiam Plutarchus id nobis inuidit, cùm in Camillo de diebus atris diſputans, ſimiles huiuſmodi caſus non indiligenter colligeret: ſed animaduerti poſtea manaſſe hoc *παράκουσμα ἱστορικὸν* ab vno Beroaldo, qui primus id notauit ad hunc Suetonij locum: ex eo reliqui *εὐχερῶς* nimis & *ἀβασανίστως.* Beroaldum, qui falsò hiſtoricos id tradere ait, decepit Flori hic locus è libro IV. *Varus perditas res eodẽ quo Cannẽſem diẽ Paulus, & fato eſt & animo ſecutus.* Putauit Florum hoc dicere, Varum eo die periiſſe quo Paulus Cannenſi prælio. Atqui Florus eleganter & *εὐφήμως diem* pro clade vſurpat. Sic plane nos Francoceltæ *la iournee* pro clade vel pugna decretoria. Olim ſeu ferro ſeu iudicio controuerſia diſceptanda erat, dies certus aſſignari ſolitus: ex eo more cœpit vox *dies* pro die prælij aut clade ea die accepta vſurpari: & ſimiliter pro iudicio: quod in Ciliciũ idiotiſmo familiare fuiſſe teſtis Hieronymus: inde illud Pauli Apoſtoli *ἀνακριθῆναι ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας.*

26 *Iure militari & commutauit multa & inſtituit.*) Exempli gratia quod notat Iſidorus lib. XVIII. cap. III. *Pilam in ſigna conſtituiſſe fertur AVguſtus, propter nationes in cuncto orbe ſubiectas, vt magis figuram orbis oſtenderet.* Cuius tamen hiſtoriæ *βεβαιωτὴν* idoneum poſcerem, libens Iſidorum.

27 *Diſciplinam ſeueriſſimè rexit.*) Vrſini codd. vt ipſe teſtatur, *exegit*: quod etſi non improbo, pluris tamen apud me eſt tot libb. conſenſus.

27 *Ne legatorum quidem cuiquam.*) Non ſolùm ergo militum vxores ſi qui fortè per illa tempora vxores habuere, ſed ne legatorum quidem, maritos in prouincias comitari ſolitæ. Quod poſtea tamen licentia temporum viuo adhuc AVguſto (imò ipſius AVguſti exemplo, qui in Occidentem atque Orientem ſæpius meauit comite Liuia) mutari cœpit: & magis Tiberij principatu. Apparet ex ea relatione Cæcinæ cuius Tacitus meminit libro III. Annal. *Inter quæ Seuerus Cæcina cenſuit ne quem magiſtratum cui prouincia obueniſſet, vxor comitaretur.* Iuuenalis lib. III. de rectoribus prouinciarum loquens.

Sinibũ

Si tibi ſancta cohors comitum, ſi nemo tribunal
Vendit acerſecomes. ſi nullum in coniuge crimen,
Nec per conuentus, & cuncta per oppida curuis
Unguibus ire parat nummos raptura Celæno:
Tunc licet à Pico numeres genus.

28 *Niſi grauatè.*) Sic prima editio. ſcripti ferè *grauato*, quod idem eſt. μόλις, χαλεπῶς. non, vt quidam explicant, grauiter affecto.

30 *Ipſum bonáque ſubiecit haſtæ.*) Vt in aliis, ita in hoc quoque veterem morem retulit AVguſtus: teſtes Liuius, Dionyſius, Cicero, Valerius Max. & I. C. ti lege quarta Dig. De re militari. §. grauius. Vide amplius Feſtum, *portiſculus*, & quæ ad eum locum magnus interpres notat.

32 *Relegatum in ag.* More ſeruorum qui dominum offenderant. Vlp. l. xxxv. Dig. De hæred. inſt. *Si ſeruus fuerit miſſus in villam, interim illic futurus quia dominum offenderat, quaſi ad tempus relegatus.* Liuia quoque cata illa fœmina, apud Dionem inter leuiores pœnas quibus ciuium delicta caſtigari vult ab Octauio, κατάκλεισιν ἐν ἀγρῷ non prætermittit.

34 *Citra commoda emeritorum præmiorum ex.*) Sic & noſtri libb. vt Torrentij, omnes. ſed Torrentio prorſus aſſentior tollendam harum vocum alteram, aut interiiciendam particulam *et*.

35 *Coborteis ſi quæ ceſſiſſent loco dec.*) Habes exemplum in ea cohorte quę ad Promonam loco ceſſit bello Dalmatico. Appianus in Illyricis. De ignominia ἀριθοφαγίας nemo melius Polybio lib. vi. meminit etiam Dio libro XLIX. non vno loco.

37 *Vt ſtare per totum diem iuberet.*) Inter leuiores animaduerſiones veterum fuerunt & ἕδραι & ςάσεις ἄτιμοι. Liuia apud Dionem lib. LV. in præcipienda clemētia AVguſto, ſic loquitur: καὶ ἤδη γέ τινες καὶ ὑπὸ τοῦ μὴ τυχεῖν ὧν ἤλπιζον, καὶ ὑπὸ τοῦ διαμαρτεῖν ὧν ἐφίεντο, ἐσωφρονίσθησαν. ἕδραι τε ἄτιμοι, καὶ ςάσεις ἐπονείδιςοι, τό, τε προλυπηθῆναι, καὶ τὸ προφοβηθῆναι συχνοὺς βελτίους ἐποίησε. Vult animum coniugis à grauioribus ſupplicijs auertere, & leniores malorū pœnas proponit, quibus potius vtatur: in his ἕδρας ἀτίμους καὶ ςάσεις ἐπονειδίςους *ſeſſiones inhoneſtas & ſtationes ignominioſas*. Plato De legib. IX. ἀμόρφους ἕδρας, καὶ ςάσεις καὶ ... in eandem rem commemorat: cuius locum videtur Liuia, vel Dio potius, imitari: quod ſi obſeruaſſent Xiphilini interpretes non tam turpiter erraſſent. Plutarchus in Antonio, κλισίαις ἀτίμοις προπηλακίζεσθαι non diſſimiliter dixit. Sed genere iſto obiurgandi, quod plus habet ignominiæ quàm cruciatus, plurimum vſi veteres Romani in diſciplina militari ſancienda. exempla ſunt apud Liuium lib. xxvii. & Valerium Max. lib. ii. de C. Titio equitum præfecto, qui arma hoſtibus tradiderat. & alibi alia.

39 *Interdum tunicatos.*) Demptis ſagulis quibus militiæ Romani vtebantur. Lampridius in Alexandro, de exauctoratis militib. loquens, *Depoſitis etiam ſagulis militaribus, omnes non ad caſtra, ſed ad diuerſoria varia receſſerunt.* De iiſdem ſentit Herodianus lib. ii. in exauctoratione prætorianorum qui Pertinacem neci tradiderant, τάς τε ζώνας καὶ τὰς ἐσθῆτας καὶ εἴτι σύμβολον ἔφερον ςρατιωτικὸν, ἀφαρπάσαντες, γυμνοὺς ἐξέπεμπον. Tunicatum apparere in publico magnum Romæ & in caſtris fuit vilitatis & humilis ſortis argumentum. Contra interdum toga ignominiæ cauſſa ſumi iuſſa: ſed abſciſſis laciniis deformis, vt apud Valerium Max. lib. ii. Nec diſſimilis hiſtoria eſt quæ narratur primo Paralipomenωn,

cap.xix.nam ibi quoque ignominiæ cauſſa veſtis præciditur.

39 *Diſcinctoſque.*)Plut.ἀζώστους,Polyænus λυσιζώνους.Olim qui aliquid ſerij facere parabant,cingulo veſtes alias fluxas conſtringebant: quod propriè Latini dicunt *accingere ſe operi*.Inde homo nauus εὔζωνος dictus. ſed, ſi res vrgeret, diſcincti opus aggrediebantur. Heſiodus γείτονες ἄζωστοι ἔκιον ζώσαντο δὲ πηοί. valet ibi ἄζωστοι,ſine mora vlla, aut tergiuerſatione. Ideo notant Græci litteratores poni ζώσασθαι interdum ἐπὶ ἀργίας. Adimebantur autem militibus ignominiæ cauſſa cum cingulo interdum & calcei ſiue caligæ. Valerius Max. libro II. cap.VII.

39 *Cum decempedis vel etiam ceſpitem portantes.*)Hoc pacto indicabatur regradatio. In militia Romana ſua cuique pro loco quem obtinebat, in matriculis dignitas,vt quiſque fortiter fecerat,aut flagitium admiſerat, ita vel præponebatur aliis vel poſtponebatur,vt lege III.Cod. De commeatu.Infimus gradus erat tironum militiam auſpicantium,& caligatorum, quos nullum adhuc facinus egregium in altiorem promouerat gradum. His omnia ferè incumbebant militiæ munia: nam in multis eorum opera vtebantur tribuni & centuriones planè in modum ſeruorum,vt ipſi queruntur apud Tacitum primo Ann. Inde ſunt iſti *munifices* appellati: quibus opponebantur *beneficiarij*, qui vacationem munerum militarium habebant.Qui igitur contra militarem diſciplinam aliquid admiſerant, iij regradatione puniebantur, fiebántque amiſſo ordine in quem promoti fuerant,pro beneficiariis munifices.Sic refert Valerius Max. ſenatum permiſiſſe M. Marcello vt eorum opera in expugnatione Syracuſarum vteretur,qui apud Cannas Rempubl.deſeruerant:ſed ita, *dum ne quis ex eis munere vacaret*.Inde eſt quod AVguſtus centuriones ignominiæ cauſſa iubet cum decempedis ſtare,& ceſpitem portantes: quorum multus vſus in tabernaculis conficiendis,aliiſque obeundis militiæ muneribus.

40 *Ceſpitem portantes.*)Polyænus,ἐκέλευσε πλινθοφορεῖν δι' ὅλης ἡμέρας.non exprimit vocem Latinam *ceſpes*: neque enim eſt πλίνθος, ſed γῆς ἐν τομῇ βαθεῖα vt Plutarchus vertit in Pompeio.Gloſſarium,*Ceſpes* χορτόπλινθος,χορτόβολος,πλίνθος. legendum [illegible]τόπλινθος,χορτοβῶλος,πλίνθος.Poterat omittere tertiam interpretationem.Animaduertimus & alios auctores Græcos in ea voce exprimenda laborare.

Pag.35.v.2.*Libertino milite.*)Seruis in id ipſum manumiſſis.Vetuſtiores, libertos vocabant,poſterior ætas etiam libertinos.

3 *Si tumultus in grauiore annona metueretur.*)Qui metus frequens in vrbe vtique poſtquam populus Rom.ſuffragij iure amiſſo, cœpit curare panem & Circenſes ſolum.Vide Suetonium in Claudio:Symmachum locis plurimis,& Ammianum Marc.

4 *Bis vſus eſt.*)Dio in actis anni DCCLIX.& anni DCCLXII.Macrobius,lib.III. *Cæſar AVguſtus in Germania & Illyrico cohortes libertinorum complures legit,quas voluntarias appellauit.*

6 *Seruos adhuc viris pecunioſioribus indictos.*)Quæ,malùm,iſta dementia eorum qui *periculoſioribus* hoc loco ſcripſerunt? quæ porrò doctos viros ſuperſtitio inceſſit,vt ineptiſſimam lectionem tamdiu retinerent? neque illos probo, qui *peculioſioribus* legunt.nam ea vox neque ferri poteſt, neque vllius ἀξιοπίστου libri auctoritate nititur.in omnibus enim,noſtris quidem,eſt vera lectio, *pecunioſioribus*. Dio lib.L V. προσέταξε τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν δούλους πρὸς τὰ τιμήματα

μήματα αὐτοῦ σὺν τροφῇ ἐκμελέως λαβὼν ἠλευθέρωσεν. Vbi πρὸς τὰ τιμήματα verte *ex cenſu*, Velleius in eadem hiſtoria, *Viri fœminæque ex cenſu libertinum coactæ dare militē.* Supina prorſus negligentia interpretum Dionis eum locum perperam interpretantium.

7 *Sub priore vexillo habuit.*) Mallim *ſub primore vex.*

9 *Quicquid auro argentóque conſtaret.*) Lege *& quicquid*, nam omnino ita poſtulat ſententia. Militarium donorum atque adeò omnium præmiorum duo ſunt genera: quædam τιμῆς σημεῖον ſolum habent: vt palma, θαλλὸς, haſta pura, corona graminea, vel querna, & id genus per ſe nullius pretij vel parui: ſed quæ in pretio habentur, propter id quod per illa ſignificatur. In quibuſdam ineſt & κτήματος δόσις & τιμῆς σημεῖον coniunctim. Hæc propriè δῶρα appellat Ariſtoteles: ac notat verè, propterea & opum & gloriæ cupidos doni eſſe appetentes: ἀμφοτέροις γὰρ ἔχει ὧν ὀρέγονται· καὶ γὰρ κτῆμά ἐστιν, οὗ ἐφίενται οἱ φιλοχρήματοι· καὶ τιμὴν ἔχει, οὗ οἱ φιλότιμοι. Huius generis ſunt torques ac phaleræ aliáque multa, quæ AVguſtum facilius dediſſe notat Suetonius, quàm vallares & murales coronas. erāt iſtæ quoque ex auro: ſed, vt apertè indicat Suetonius, pauco, vt pretio comparādæ non eſſent cum torquibus ac phaleris. quare ad prius genus pertinent. amplius enim erat in eis τιμῆς σημεῖον, quàm κτήματος δόσις: contrà in phaleris ac torquibus aliiſque multis. Doctum virum non audio emendantem *quanquam auro arg.*

10 *Quàm vallares ac murales coronas.*) Quare omiſit ciuicas? Hæ ſi materiæ æſtimationem ſpectes, omnium viliſſimæ: fuerunt enim initio ilignæ, poſtea ex eſculo, tandem quernæ: ſi honorem eis habitum, omnium glorioſiſſimæ & ſuperbiſſimæ, præter obſidionalem. Quare parciſſimè omnium datæ iſtę ab AVguſto: quem & alij poſtea principes ſunt ſecuti: videtur ciuica poſtquam cœpit appendi foribus Impp. quaſi propria eorum habita & pars maieſtatis ipſorum. Ex his lucem accipit iocus AVguſti apud Quintilianum lib. v i. D. *Auguſtus*, ait, *cùm ei Galli torquem aureum centum pondo dediſſent, & Dolabella per iocū, tentans tamen ioci ſui euentum, dixiſſet, Imperator, torque me dona: malo te, inquit, ciuica donare.* cùm Dolabellæ torquem maximæ indicaturæ petenti, ciuicam potiùs ſe daturum ait AVguſtus, hoc ipſo ſatis indicat quanti faceret donum ciuicæ, quam niſi coactus non daret.

11 *Et ſine ambitione.*) οὐ χάριτι. Impp. Honorius & Arcadius Stiliconi magiſtro mil. *honoris augmentū non ambitione ſed labore ad vnū quemque cōuenit deuenire.*

14 *Quòd ipſi quoque ius habuiſſent tribuendi ea quibus vellent.*) Id ius libera Republ. penes eos erat quorum auſpiciis bellum gerebatur: poſtea ſublata libertate, duces cum auſpiciis hoc quoque ius amiſerunt: non tamen repentè, nec ἀθρόως, ſed primùm ea deſierunt donare quę honore præcellebant: deinde etiam alterius generis. ciuicam ſanè ſub AVguſto iam & Tiberio rarò dederunt. Tacit. I I I. Annal. *Quo prelio Rufus Heluius gregarius miles ſeruati ciuis decus retulit, donatúſque eſt ab Apronio torquibus & haſta. Cæſar addidit ciuicam coronam: quòd non eam quoque Apronius iure proconſulis tribuiſſet, queſtus magis quam offenſus.*

19 Ἀσφαλὴς γὰρ ἐστ' ἀμείνων ἢ θρασὺς στρατηλάτης.) Dux ἀσφαλὴς Latinè *cautus*, cui opponitur audens, vt libro ſuperiore: *dubium cautior an audentior.* Tacit. de Suetonio Paulino, *Cunctator natura, & cui cauta potius conſilia cū ratione quam proſpera ex caſu placerent.* Appianus in Ἀννιβαϊκοῖς refert, AVguſtum Fabij Maximi,

qui cunctator dictus eſt, factum in ore ſæpe habuiſſe. Idem Ἐμφυλίων lib. v. verbum AVguſti memorat ἐπὶ εὔβουλον ἐστὶ τὸ μὴ ψεύδεσθαι. In Viterb. vbi pleraque Græca eleganter ſunt perſcripta, hic tamen verſus deſideratur, relicto vacuo eius ſpatio. In ora verò hæc adſcripta interpretatio ad verbum, vt vbique Græci quod abeſt, *Accelera tarde ſciens optime manentia in pugna bellatorem.* Quid dicemus? an nugas eſſe meras hominis Græcè indocti? an talem aliquam Græcam lectionem reperit auctor huius interpretationis?

— σπεῦδε βραδέως τὸ γιγνώσκων ὅτι
Τὰ λῷστα μίμνει ἐν μάχῃ τοὺς ἀσφαλεῖς.

26 *Conſulatum xx. ætatis anno inuaſit.*) a.d. XIIII. Kal. Septem. nec amplius deerant xx. anno Octauij, quàm xxxvi. dies. non enim errant, neque Dio, neque Suetonius, vt ſcribit vir magnus: ſed, vt opinor, aliud agens: nam res clara eſt, & certa. Factum autem hoc ab Octauio ſine exemplo vllo, ait Dio lib. XLVI. rectè ſanè: niſi vnum Marium iuniorem excipias qui & ipſe *conſul ante annos viginti per vim creatus eſt* inquit Florus, lib. LXXXVI. ſed quia mera vi id factum, cum eo noluit fortaſſe Dio AVguſtum comparare: qui per ſpeciem ſaltem aliquam liberorum ſuffragiorum conſul eſt creatus. Tironi in hiſtoria Romana non imponant centuriones Cæſariani qui apud Appianum libro III. Ἐμφυλίων petitionem illius defendere conantur, exemplo Coruini & Scipionis, qui inferiores ætate facti ſint conſules. nam id falſum eſt & commentitium: ſiue Appiano hoc imprudenter exciderit, ſiue centuriones impudenter iactarint. M. Valerius Coruinus annorum ſaltem duorum & viginti fuit: Scipio Africanus ſuperior, (nam illum intelligit) tam ferè vltra ætatem Octauij, quàm citra legitimam.

29 *Hic faciet.*) Iulium Cæſarem aiunt cùm audiret negari ſibi conſulatum, dixiſſe, κόπτοντα τὴν λαβὴν τοῦ ξίφους, Ἥδε μοὶ δώσει. Appianus II. Ἐμφυλίων. Alij hoc aliter.

35 *Suo quemque tirocinio deduceret in forum.*) Mos ex Cicerone, Suetonio & aliis multis Latinorum notus: Appiano notatur Ἐμφυλ. lib. IV. Ἀτίλιος δὲ ἄρτι τὴν τῶν τελείων ἀφῃρημένος στολὴν ᾔει ὡς ἔθος ἐστί, σὺν πομπῇ φίλων ἐπὶ θυσίας ἐς τὰ ἱερά. Idem mos per prouincias ſeruatus vt docet Apologia Apuleij.

36 *Cæteros autem ſex.*) Lege, inductis vocibus *autem ſex*, ita, *cæteros, aut nouem aut ſex.* ita Viterb. Pithœi, Lallæi, & ex editis optimus quiſque vt Rob. Steph. nec poteſt aliter.

38 *Cùm mane pro æde Capitolini.*) Ex more omnium conſulum, conſulare ſacrum facturus aſcenderat in Capitolium.

39 *Paululum curuli ſella præſediſſet.*) Vt magiſtratum auſpicaretur præſedit curuli ſella, & ſui adeundi poteſtatem fecit. Viro docto qui ad ſtrenas refert non aſſentior: non enim ea cauſſa conſuli veniendi in Capitolium: quæ autem de AVguſti ſtrenis alibi narrantur, nihil huc pertinent.

Pag. 36. v. 1 *Triumuiratum Reip. conſtituendæ.*) Græci hiſtorici triumuiros Reip. conſtituendæ ἁρμοστὰς appellant: notátque Appianus ſimilem magiſtratum fuiſſe eorum quos Lacedæmonij mittebant in captas à ſe vrbes. Verius dixeris, decemuiros illos quos Romani in ſubactas prouincias ad earum ordinationẽ mittere ſoliti, ſimiles fuiſſe ἁρμοσταῖς Spartanorũ, τοῖς καθισταμένοις σφῶν τὰ ὑπήκοα, vt idem auctor loquitur. at triumuiris iſtis, vt & dictatoribus ſimiles apud Græcos fuiſſe, qui turbato inteſtinis malis Reip. ſtatu, ad eam conſtituendã ſoliti creari: hos Theſſali ἀρχοὺς, Lacedæmonij ἁρμοστὰς (ſed qui à ſuperiori-

bus

bus harmoſtis longè differrent) appellarunt, φοβούμενοι βασιλεῖς ἢ τυράννους καλεῖν, ait Dionyſius Halicarnaſſ. etſi reuera tyrannica aut regia poteſtate erant prædi-ti. Agathias lib. I. φραστῆρων ἁρμοστὰς imitatione veterum vocat, quos Franci captis à ſe vrbibus in Italia præficiebant: ſic accipiendum & lib. IV. eiuſdem. Iſtos verò triumuiros Græci Latinorum imitatione τριῶν ἀνδρῶν appellant, vt in nummis AVguſti. Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΤΡΙΩΝ ΑΝΔΡΩΝ. item in alio. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΩΝ ΑΝΔΡΩΝ Ι. Δ. Extant & alij ad hunc modum. Dio lib. XLI. triumuiratum vertit τριαρχίαν.

2 *Reſtitit quidem aliquamdiu.*) Ad tertium vſque diem, Plutarchus: cauſſam pete ex Dione.

4 *Magnopere contendit ne cui parceretur.*) Si prudentia ab honeſtate & probitate ſeparari poteſt, dicam conſilium prudentiſſimum fuiſſe, etſi impium & ſæuiſſimum. Geminum huic illud fuit, quod olim ſapientiſſimus ſenex Herennius Pontius pater filio dedit, conſultus ab eo cùm ad Furculas Caudinas inter duos ſaltus clauſos exercitus Romanos teneret. Adi ad Liuium lib. IX. At de Octauio longè alia narrat Dio: nempe ſeruatos ab eo quotquot ſeruari potuerint.

5 *C. Toranium tutorem ſuum.*) Dubitanter Appianus, λεγόμενον ait ὑπό τινων ἐπιτροπεῦσαι Καίσαρος. vir doctus qui notat procuratorem vocari ab Appiano, non attendit ad ſignificationem vocis Græcæ.

11 *In cuius tamen pertinacia pœnitentiam.*) Sic ferè loquitur de eodem AVguſto Appianus lib. IV. αὐτὸ ὁ Καῖσαρ ἐς ἀπολογίαν τῆς Κικέρωνος ἐκδόσεως. &c.

11 *T. Iunium Philopœmenem.*) Dio tantùm Philopœmenē vocat, Appianus Philemonē, quomodo ſcriptū offendi in quibuſdam optimæ notę Latinis codd. Patronū huius Dio T. Viniū nominat: quā lectionē probo, & lego hîc quoque T. Vinium. Liberti enim δύο τῶν ἀπελευθερωσάντων προσέλαβον ὀνόματα ait Artemidorus, & hodie omnibus notum. Quare omnino ita hîc edēdum fuit. Lego etiam apud Appianum IV. Ἐμφυλ. ſic, Οὐΐνιον ὃ ἀπελεύθερος αὐτοῦ Οὐΐνιος Φιλοποίμην.

12 *Equeſtri dignitate decorauit.*) Noſtri quoque MSS. *honorauit* ἐτίμησε: ſed prima editio, *decorauit* ἤγαλε.

13 *In eadem hac poteſtate.*) Viterb. *tempeſtate*, καιρῷ ferri poteſt.

14 *Nam & Pinarium.*) Lego, *nam & T. Pinarium*: ac de eo T. Pinario interpretor, cuius non infrequens apud Ciceronem mentio: ex quo auctore ſatis liquet bonarum artium & partium fuiſſe hunc virum.

15 *Curioſum ac ſpeculatorem ratus*) Propriè curioſus eſt πολυπράγμων. Plautus Sticho, *Curioſus nemo eſt quin ſit maleuolus*, hoc eſt πᾶς πολυπράγμων κακοήθης ex Plutarcho Περὶ πολυπραγμοσύνης. Nolo excuſare ſcelus AVguſti: ſed & ille peccauit qui vel curioſus fuit, vel cur exiſtimaretur, commiſit. *Speculatores* fuiſſe milites quos Plutarchus in Galba διόπτρας καὶ ἀγγέλους vocat, pridē docti ſumus à doctis. Horum munus erat vt vbicumque eſſent, vicem fungerētur ὠτακουστῶν, ac ſiquid ducum vel principum cognitione dignum intellexiſſent, ad eum ſtatim iter inſtituerent. Iidem à celeritate qua vtebantur in conficiendis itineribus πτεροφόροι dicti. Heſychius πτεροφόροι τέλος τὸ στρατιωτικόν. Plutarchus Galba καὶ πτεροφόροι συνεχῶς ἐφοίτων, ἀεί τι προσχωρεῖν ἐκείνῳ φράζοντες. Iuuenalis ſatyra IV.

-feſtinare coactos,
Tanquam de Cathis aliquid, toruiſque Sicambris
Dicturus, tanquam & diuerſis partibus orbis.

Anxia præcipiti veniſſet epiſtola pinna.

Somnia ſunt, quæ ad hunc locum effutit editus nuper à doctiſſimo Pithœo ſcholiaſtes, de pinna in literis coſa, ſuper re triſti. Speculatores Dio vocat σκόπτας & ἐρευνητὰς, & ſeparat eam militum τάξιν, ab ordine tabellariorum, quibuſcum videntur docti illos confundere. locus eſt in fragmentis Vrſini LXXXIII. ταῦτά τε οὖν αὐτοῦ πολλοὶ ᾐτιῶντο, καὶ ὅτι καὶ τὸ Ἄδεκτον ἐν τοῖς σκόπταις τε καὶ ἐρευνηταῖς μεμαθοφορηκότα, καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς τάξιν λελοιπότα, ἔς τε τοὺς γραμματοφόρους τελέσαντα, καὶ πρόκριτον ἀποδειχθέντα. ſpeculatores vt ex hoc loco apparet inferiores ordine tabellariis: quos etiam milites fuiſſe declarat alter locus eiuſdem, ὀχημάτων τε ὄντων, ὡς καὶ στρατιώτης τὶς τῶν ἀγγελιαφόρων ἂν ἐπιβῇ.

10 *Et Tedium Afrum.*) Scripti quidam *Rhedium*. Eſt ſanè obſcura hæc gens Tedia. Legi tamen apud Iuuenalem in antiquis membranis, *Tedia non lambit*, non *Media*. vt in editione optimi, doctiſſ. q. Pithœi. vulgò *Tadia*.

18 *Q. Gallium Prætorem.*) Sic legendum ex Mss. & Appiano apud quem ſolum hanc hiſtoriam legas. periit anno DCCXI. extremo.

22 *Oculos eius ſua manu effoſſis*) O feritatem! Sed fecit non primus. Sulla, ait Valerius, M. Marium *non prius vita priuauit quàm oculos infelicis erueret.*

24 *Vrbe interdicta dimiſſum*) Appianus ex AVguſti libris, vel alicuius Cæſariani, ὁ δὲ Καῖσαρ ἐς τὸν ἀδελφὸν ἐκέλευσε χωρεῖν· καὶ δοκοῦντες ἐπιβὰς οὐδ' αὐτὸς ἔτι φανῆναι.

25 *Tribunitiam poteſtatem perpetuam recepit.*) Tribunitia poteſtas AVguſto decreta anno DCCXX. v. poſt victum Antonium. Dio, libr. LI. ſuſcepta tamen ab eo, anno tantùm DCCXXXI. idem libr. LIII. & veterum faſtorum fragmenta. ſpecies tamen quædam tribunatus iam ante fuerat eidem tributa, victo Sex. Pompeio anno DCCXVIII. Dio lib. XLIX. Exemplum primum eſt à Iulio, cui S. C. delata ἡ ἐξουσία τῶν δημάρχων διὰ βίου. Dio lib. XLII. & XLIII. Huius dignitatis ea fuit vis, vt ſacroſanctus AVguſtus efficeretur inſtar tribunorum: vtque appellantibus ipſum & intra pomœrium, (quod ius tribuni habuerunt,) & intra proximum miliare (quod nulli vnquam tribuno ius fuit) opem ferre poſſet. Tacitus, *Tiberius poteſtatem tribunitiam Druſo petebat. Id ſummi faſtigii vocabulum AVguſtus reperit, ne regis aut dictatoris nomen adſumeret, ac tamen appellatione aliqua cætera imperia præmineret.* Quod diximus de opis latione, habemus à Dione, cuius verba ſunt lib. LI. καὶ τὸν Καίσαρα τήν τε ἐξουσίαν τὴν τῶν δημάρχων διὰ βίου ἔχειν, καὶ τοῖς ἐπιβοωμένοις αὐτὸν, καὶ ἐντὸς τοῦ πωμηρίου, καὶ ἔξω μέχρις ὀγδόου ἡμισταδίου ἀμύνειν, ὃ μηδενὶ τῶν δημαρχούντων ἐξῆν. in his verbis & ſimili loco qui habetur lib. LIV. ὀγδόου ἡμισταδίου *ſeptem ſtadia cum dimidio* interpretamur, hoc eſt miliare vnũ. ſic ſemper apud Dionem ſtadia ſeptẽ cum dimidio vnũ miliare efficiunt, qui fuit quorundam veterum podiſmus, vt ex multis ſcriptoribus liquet. Genus loquendi quo Dio vſus, fuſe nobis expoſitum nuper ad Theophraſti Characteres. Quod eo moneo, quia interpretes eius eo non intellecto plurimos Dionis locos vel deprauarunt correctionibus ſuis, vel deprauatos antè non emendarunt, aut certè perperã interpretati ſunt. Quædam obiter viſum annotare. libro LII. verba ſunt Mecænatis de præfecto Vrbi loquentis. ἵνα τάς τε θανάτου τοῖς τε ἐν τῇ πόλει, πλὴν ὧν ἂν εἴπω, καὶ τοῖς ἔξω αὐτῆς μέχρι πεντήκοντα καὶ ἑξακοσίων σταδίων οἰκοῦσι, κρίνῃ. nõ eſt dubiũ Dionẽ exprimere hic voluiſſe id interuallum quod apud I. Cent. De offi. præf. Vrbi legitur. Quare ſcribendum aio μέχρι πεντήκοντα καὶ ἑπτακοσίων σταδίων, hoc eſt, intra centeſimum lapidem. Auctor ipſe Dio ita emendãdi. ſubdit enim τὴν τ' Ἰταλίαν πᾶσαν τὴν ὑπὲρ πεντήκοντα καὶ ἑπτακοσίους ἀπὸ τῆς πόλεως σταδίους. Simile mẽ

dum obſidet hunc quoque locum è lib. LV. vbi inter remedia laborantis annonæ refertur decretum AVguſti, τὸ τὰ ἀνδράποδα τὰ ὤνια ὑπὲρ πεντήκοντα καὶ ἑξακοσίους σταδίους ἐξωθῆναι. ſcribi debet hîc quoque ἑπτακοσίων, male enim χ´ poſuerunt pro ψ´. At Xiphilini codd. veram lectionem adhuc retinent.

28 *Quanquam ſine cenſuræ honore.*) Vide ad lib.I.cap. LXXVI.

28 *Cenſum tamen populi ter egit.*) Habes in lapide Ancyrano.

29 *De reddenda Rep. bis cogitauit.*) Intellige τὸ *cogitauit* cum effectu: nam alioquin & ſimulauit ipſe ſemper ſe Rempubl. velle reddere: & tandem, vt poſſet, optauit non ſimulatè ſed ex animo, ſi fides vlla ipſi habenda. verba eius extant apud Senecam in lib. De breuitate vitæ. *Diuus AVguſtus cui dy plura quàm vlli præſtiterunt, non deſiit quietem ſibi precari, vacationem à Repub. petere. Omnis eius ſermo ad hoc ſemper reuolutus eſt, vt ſibi pararet otium.* Mox. *In quadam ad ſenatum miſſa epiſtola, cùm requiem ſuam non vacuam fore dignitatis, nec à priore gloria diſcrepantem pollicitus eſſet, hæc verba inueni. ſed iſta fieri ſpecioſius quàm promitti poſſunt: me tamen cupido temporis optatiſſimi mihi prouexit, vt cum rerum lætitia moretur adhuc, perciperem aliquid voluptatis ex verborum dulcedine.* Suetonio reddere Rempub. eſt quod pluribus Dio dicit, ἀποδιδόναι τῷ δήμῳ καὶ τὰ ὅπλα, καὶ τὰ ἔθνη, καὶ τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰ χρήματα. Sic apud Senecam. *poſſidere Remp.*

31 *Tædio diuturnæ valitudinis.*) Vndecimo ipſius conſulatu. Narrat Dio LIII. extremo.

32 *Magiſtratibus ac ſenatu domum accitis.*) Dio, τὰς ἀρχὰς, τούς τε ἄλλους τοὺς πρώτους καὶ τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἱππέων ἀθροίσας. Errat igitur vir eruditus cùm emendat *magiſtr. è ſenatu.*

36 *Ita mihi ſaluam ac ſoſpitem Remp.* Dignum principe iuſiurandum. Ammianus lib. XXIV. *Animabat Iulianus exercitum, cum non per charitates, ſed per inchoatam negotiorum magnitudinem deterreret aſſiduè,* Sic ſub iugum mitteret Perſas: Ita quaſſatum recrearet orbem Romanum. *vt Traianus fertur aliquoties iurando dicta conſueuiſſe firmare.* Sic in prouinciarum ſpeciem redactam videam Daciam: Sic pontibus Iſtrum, EVphratem ſuperem: *& ſimilia plurima.* Tale illud Planci Imperatoris in epiſtola ad Ciceronem, *Ita ab imminentibus malis Reſp. me adiuuante liberetur.* At in Octauio, quando Remp. primùm capeſſebat, damnatum illud à bonis, *Ita mihi parentis honores conſequi liceat.*

37 *Remp. ſiſtere in ſua ſede.*) *Sedes* eſt baſis, κρηπίς. *Siſtere* ἀνορθοῦν, ἱστάναι. Eſt enim (quod non aduertunt interpretes) tranſlatum a columnis vel coloſſis qui magno niſu in ſuam baſim reſtituuntur, vt in eo exemplo quod narrat Socrates lib. I. cap. XX. Ita loquitur Iſocrates Archidamo, ἐὰν κατορθώσωμεν, καὶ τὴν πόλιν εἰς ταὐτὸ καταστῆσαι δυνηθῶμεν ἐξ ὧνπερ ἐκπέπτωκε. Eadem tranſlatio in illis mox, *manſura in veſtigio ſuo fundamenta Reip.* Symmachus ep. XLVI. lib. III. *Ita voluenda attulit dies, vt domini noſtri Gratiani fortiſſima ſimul ac feliciſſima manu nutantia Reip. pondera fulciantur.* Sic obiter emendabis illum locum: nam vulgo *gratiam* pro *Gratiani*

39 *Fecitque ipſe ſe compotem voti.*) Audax dictum, Statius IX. Thebaid. de Capaneo,

> *Sic ait, & voti ſeſe facit ipſe potentem.*

Vetus dictum eſt Romanorum, *Sapiens ipſe fingit fortunam ſibi.* apud Plautum, Ciceronem, Saluſtium, & Cornelium Nepot.

40 *Vrbem neque pro.*) Corruperant hunc locum qui putabant à ſuperiori-

bus iſta pendere,falſò: nam ſi in capita ſecari debuit Suetonius , hinc erat ducendum principium eorum quæ ex vulgata diuiſione capitibus continentur xxix.& xxx. More enim ſuo auctor, toti illi ſermoni iſtud veluti caput & breue præpoſuit.

41 *Pro maieſtate imperii.*) Sic in veteri lapide poſito in honorem AVguſti ob munitas vias, PRO. DIGNITATE. IMPERI.

41 *Inundationibus incendiiſque obnoxiam.*) Tacitus de incendio Neroneo, *Ignis anteiit remedia velocitate mali, & obnoxia vrbe arctis itineribus huc & illuc flexis, atque enormibus vicis qualis Roma fuit.* Sed vide Strabonem lib.v. De inundationibus ſubit mirari, cùm ea res cauſſas naturales & manifeſtas haberet, ſemper tamen Tiberim exundantem pro magno prodigio habitum & in Acta relatum.

Pag.37.v.1. *Iure ſit gloriatus marmoream ſe relinquere quam latericiam accepiſſet.*) Aliuorſū trahit Dio AVguſti dictū: quē moriētē dixiſſe refert, ὅτι τὴν Ῥώμην γηΐνην παραλαβὼν, λιθίνην ὑμῖν καταλείπω. & addit ſuū interpretamētū, τοῦτο μὲν οὖν οὐ πρὸς τὸ τῶν οἰκοδομημάτων αὐτῆς ἀκριβὲς, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῆς ἀρχῆς ἰσχυρὸν ἐνεδείξατο. At Suetonius non de imperij firmitudine, ſed de publicis ædificiis accipit. Iulianus in Cæſaribus ad Dionis mentem accedit, qui ſic gloriantem inducit AVguſtum, reſpiciens haut dubiè illius hoc dictum. ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων στάσεων τὴν Ῥώμην ὁρῶν εἰς ἔσχατον ἐλαύνουσαν πολλάκις κίνδυνον, οὕτω διέθηκα τὰ περὶ αὐτὴν ὥστε εἶναι δι' ὑμᾶς, ὦ θεοὶ, τὸ λοιπὸν ἀδαμαντίνην. Notabis quomodo verterit illa Dio *latericiam & marmoream:* alij Græci pro *latericiam* dixerunt πηλίνην. Alluſit autem AVguſtus ad antiquiſſima Romanorum ædificia, de quibus Varro Ταφῇ Μενίππου. *Antiqui noſtri domibus latericiis paullulum modò lapidibus ſuffundatis, vt humorem effugerent, habitabant.* De iis Plinius lib.xxxv.cap.xiv.

10 *Vt de bellis triumphiſque hic conſuleretur ſenatus.*) Ouidius de hoc templo,

Hinc ſera Gradiuum bella mouere decet.

Olim in Capitolio: Appianus, ἡ δὲ βουλὴ ἐξέφαινέ τε τὴν γνώμην, καὶ ἐς τὸ Καπιτώλιον, ὥσπερ εἰώθασι περὶ πολέμου σκοπεῖν, συνελθοῦσα ἐψηφίσατο.

13 *Templum Apollinis in ea parte Palatinæ domus excitauit.*) Vir doctus qui *exertauit* pro *excitauit* repertū in vno fortaſſe aut altero cod. amplectitur, non magis mihi ſententiam ſuam probat, quàm doctus alter ille, qui apud A. Gellium mauult legi in verbis Quadrigarij, lib.ix. cap. xiii. *lingua exertare*, quàm *linguam exertare*. Quæ lectio & elegantiſſima eſt, & omnium aliorum hiſtoricorum narratione confirmatur, qui in ea re vſi plerique verbo *exerere*. nec aliter Plinius quoque lib.xxxv. Nec moueor ſi in vno aut altero cod. ſic ſcriptum extat: nam in pluribus multò aliter eſt. Sic ſanè antiquiſs. exemplar quod ipſi vidimus.

18 *Lecticam eius fulgur perſtrinxiſſet.*) *Fulgur* pro fulmine, vt in Domitiano, *Tot fulgura facta audituque ſunt*, & ita ſemper in libris olim aruſpicum: ſæpe etiā Plinius, & optimus quiſque Latinitatis auctor. Gloſſarium κεραυνοβόλιον ἡμερινὸν. *fulgurium.* Lege *fulgur dium.* Feſtus, *Dium fulgur appellabant diurnum, quod putabāt Iouis, vt nocturnum Sūmani.* Gloſſæ, κεραυνοβόλιον ἀπὸ πρωῒ νυκτερινὸν *fulgur ſubmanum.* Ita accipe vocē *fulgor* in Conſtantini conſtitutione, Cod. Theodoſ. De paganis ſacrificiis & templis, *Si quid de palatio noſtro, aut ceteris operibus publicis degustatum fulgore eſſe conſtiterit, retento more veteris obſeruantiæ, quid portendat ab haruſpicibus requiratur.*

21 *Sed & ceteros viros principes ſæpe hortatus eſt.*)Notemus igitur in his Taciti verbis magnam μείωσιν, Annal.lib.III. *Erat etiam tum in more publica munificentia: nec Auguſtus arcuerat Taurum, Philippum, Balbum, hoſtileis exuuias, aut exundanteis opes, ornatum ad Vrbis & poſterum gloriam conferre.*

24 *Ædes Herculis Muſarum.*)Suſtulimus τὸ & ſecuti libb. noſtros & hiſtoriam. Hæc ædes in regione nona fuit. Vide Vrbis deſcriptionem. Ouidius de ea,

—— clari monumenta Philippi
Aſpicis: vnde trahit Martia caſta genus.

25 *Atrium Libertatis.*)Fuit in Auentino. Vide Liuium & Ouidium in Idib. Aprilis. Eò docti tanquam ad λέσχην conueniebant. Ouidius,

Nec me quæ doctis patuerunt prima libellis
Atria, Libertas tangere paſſa ſua eſt.

Ibidem fuit tabularium, in quo ſeruata acta publica. Liuius lib. XLIII. *Cenſores extemplo in Atrium Libertatis aſcenderunt, & ibi ſignatis tabellis publicis, clauſoque tabulario, & dimiſſis publicis ſeruis,* &c. Hinc etiam intelligimus loci formam: erat enim ſimilis atriis ædium priuatarum, quæ habebant tablina & pinacothecas adiunctas: in medio erat area ſub dio, columnis cincta: ideò is locus etiam *periſtylium* appellatus. Idem quoque *impluuium* dicebatur. Atque hoc propriè atriũ eſt, non atrij pars: nam *atrium* ab αἴθριον, ſignificat locum in ædibus ſub dio. Græci ὕπαιθρον frequentius vocant: ſed αἴθριον pro atrio notauimus ſæpe apud LXX. & Ioſephum. Tertullianus in loco Ezechielis cap. IX. *ſubdiual* vertit. Extat & apud Lucianum, neque dubium eſſe poteſt inde dictam vocem Latinam. Nam Varronis aliorúmque veterum notationes quis non rideat? Etiam illi errant qui atria fuiſſe tecta volunt, quia dixit Auſonius, *Laqueata atria.* neque animaduertunt eam vocem vt apud Græcos μέγαρον & αὐλὴ pro palatiis procerum poni: at in iis quæ propriè atria dicebantur; non aliud tectum erat, præter alas ædificij, quę velut porticus circa medium ſubdiual efficiebant. Ideò doctè auctor Gloſſarum *atrium* περίστῳον, μέσαυλον.

28 *Spatium vrbis in regiones vicóſque diuiſit.*)Regiones quidem XIV. vicos verò CCCCXXIV. ſi ſatis certa hæc in fragmento Rufi lectio: nam Victor apertè vitiatus. Non aſſentior interpretibus qui AVguſtum negant fuiſſe diuiſionis Vrbis in regiones XIV. auctorem. nam ſi ea partitio AVguſto antiquior, cur eius non meminit Varro De lingua Latina lib. IV? Dionis tamen ambigua verba ex quibus expreſſè eam ſententiam non elicias. Regiones autem ille μέρη vocat ſimpliciter. Socrates in Eccleſiaſt. hiſt. κλίματα. Alij Græci ῥεγεῶνας, vnde in Suida ῥεγεωνάρχης dicitur, & apud Heſych. ῥεγεωνάριος. *curator regionis*: nam malè ipſe interpretatur γειτονιάρχος: is enim eſt *vicomagiſter*.

28 *Inſtituitque vt illas annui magiſtratus ſortito tuerētur, hos magiſtri è plebe cuiuſque viciniæ electi.*)Viterb. *lecti.* Suetonium breuitas interdum reddit obſcurũ, vt hîc: quod enim ait de annuis magiſtratibus, quibus commiſſæ regiones vrbis, tam de nouibus magiſtratibus in eam rem creatis poteſt intelligi, quàm de ordinariis. quę ſententia verior: neque enim noui magiſtratus creati ex inſtitutione AVguſti, qui curarent regiones, vt falsò docti quidam tradunt: ſed eam curã curauere, ædiles, tribuni, prætores. Idque ad Seueri tempora ſeruatum. Hæc omnia Dio in actis anni DCCXLVII. clariſſimè docet, libro LV. cuius verba ſic ſcribēda, καί τι καὶ ἐκείνων (nēpe τῶν ἀγορανόμων, nō vt Xylander, τῶν στενωπάρχων) καὶ

τῶν δημάρχων τῶν τε στρατηγῶν πᾶσαν τὴν πόλιν εἰς δεκατέσσαρα μέρη νεμηθεῖσαν, κληρουμένων προσταχθέντων· ὃ καὶ νῦν ἔτι γίνεται). Legitur vulgò κλήρῳ mendosè; nam vel κληρουμένων ſcribendum, vel ſic, κλήρῳ σφισι διανέμειν προσετάχθη. In deſcriptionibus Vrbis Victoris & Rufi, duo curatores Vrbis regioni cuique aſſignantur: quod cuius principis ſit inuentum, neſcio. AVguſti non eſſe, hoc ſcio. Vicorum magiſtros autem ſiue viocuros iam inde ab antiquiſſimis temporibus Romæ fuiſſe certum eſt. Fuit & noua Roma in regiones XIV. diuiſa, habuitque ſuos curatores & vicomagiſtros.

30 *Aduerſus incendia excubias nocturnas vigileſque commentus eſt.*) Strabo lib. v. Dio lib. LV. in anno DCCLIX. & I.C.ti Dig. De offic. præf. vigil. Antè Ædiles incendiorum curam habuerunt, vt ex variis eiuſdem Dionis & Appiani locis conſtat. Erant autem cohortes præfecti vigilum è libertinis conſcriptæ: propterea alij milites per contemptum eos vocabant *ſparteolos*. vt opinor, à funibus quorum multus vſus in reſtinguendis incendiis: vel à ſparteis tunicis quibus erant amicti. Sic eos nominat vetus Iuuenalis ſcholiaſtes ad hæc verba ex lib. v.

Diſpoſitis prædiues hamis.

notans, *Per tranſlationem diſciplinæ militaris ſparteolorum Romæ quorum cohortes in tutelam vrbis cum hamis & cum aqua vigilias curare conſueuerunt vicinis.* Sic accipio apud Tertullianum in Apologia, *Ad fumum cœnæ Serapicæ ſparteoli excitabuntur: de ſolo triclinio Chriſtianorum retractatur.* Innuit elegantiſſimè ſcriptor Afer, tantum apparatum cœnæ Serapicę eſſe ſolitum, vt milites cohortium præfecti vigilum, illum locum vbi pararetur, obſeruandum haberent: non enim magnum conuiuium ſine magno igne paratur: inde incendij metus, quem ait excitare ſparteolos. Nihil etiam vetat eam vocem ibi interpretari de gumiis, lurconibus, & paraſitis, quos certum eſt omnes epularum occaſiones ſectari. Huiuſmodi hominum proprium eſt, *omnis fumi eſſe non imperitos* vt ait Apuleius in Apologia, & nos ibi nuper expoſuimus. itaque ſparteoli vetuſtiſſimè dicentur: quia ſparteoli dum intenti ſunt ad omnem incendij caſum, fumos caminorum ſollicite obſeruant.

33 *Quo autem facilius vrbs vndique adiretur.*) Dio in anno V. C. DCCXXVII. lib. LIII. & in anno DCCXXXIV. lib. LIV. Strabo lib. v. extant & nummi in memoriam eius rei cuſi, cum hac inſcriptione S. P. Q. R. CÆS. AVGVSTO QVOD VIÆ MVN. SVNT. Fuerunt & ſtatuæ variis locis cùm in vrbe tum per prouincias ob eam curam eidem AVguſto poſitæ, vt Dio quoque teſtatur. Tale eſt iſtud monumentum quod hodieque Emeritæ in Hiſpania reperitur.

IMP. CÆS. DIVI. F. AVGVSTVS. PONT. MAX.
COS. XI. TRIBVNIC. POTEST. X. IMP. VIII.
ORBE. MARI. ET TERRA. PACATO. TEMPLO
IANI. CLVSO. ET. REIP. P. R. OPTIMIS LEGIBVS
ET. SANCTISSIMIS. INSTITVTIS. REFORMATA
VIAM. SVPERIOR. COS. TEMPORE. INCHOATAM
ET. MVLTIS. LOCIS. INTERMISSAM. PRO. DIGNITATE
IMPERI. P. R. LATIOREM. LONGIOREMQVE
GADEIS. VSQ. PERDVXIT.

34 *Reliquas triumphalibus viris ex manubiali pecunia.*) Hoc verius quàm, vt Dio

Dio ait,quibuſdam e ſenatoribus:neque ex pecunia manubiali,ſed propriis impenſis,τὰς ἄλλας ἄλλοις τισὶ τῶν βουλευτῶν ἐπισκευάσαι οἰκείοις τέλεσι προσέταξε.

35 *Ædes ſacras vetuſtate collapſas,aut incendio abſumptas,refecit.)* Vide inſcriptionem lapidis Ancyrani. Ouidius II. Faſtorum,

Cætera ne ſimili caderent labefacta ruina
Cauit ſacrati prouida cura Ducis:
Sub quo delubris ſentitur nulla ſenectus:
Nec ſatis eſt homines,obligat ille deos.
Templorum poſitor,templorum ſancte repertor,
Sit ſuperis opto mutua cura tui.

Verſu penultimo puto legendum *refector* non *repertor*. Liuius AVguſtum *templorum omnium conditorem aut reſtitutorem* vocat. Imitatus eſt hunc locum vt alios multos ex hoc præſertim libro, Eginhartus De vita Caroli Magni. *Præcipuè tamen,ait,ædes ſacras vbicunque in toto regno ſuo vetuſtate collapſas comperit,pontificibus & patribus ad quorum curam pertinebant,vt reſtaurarentur imperauit.*

38 *Gemmaſque aut margaritas.)* Manilius lib. v.

Hinc auguſta nitent ſacratis munera templis
Aurea,Phœbeis certantia lumina flammis,
Gemmarúmque illi radiantes lucibus ignes.

Vide Macrobium Saturnal. lib. III. cap. XVII.

39 *Pontificatum maximum ſuſcepit.* Hoc deerat ad implendum omni ex parte ius αὐτοκρατορίας: duobus enim continetur Reſpub. omnis, religionum ceremoniis, & legibus humanis: quorum vtriuſque cura & poteſtas olim penes reges fuit. éſtque is mos antiquiſſimus, vt ex Ariſtotelis lib. III. Polit. notare olim meminimus ad XIV. Strabonis. Vide eundem philoſophum lib. VI cap. vlt. & Syneſium epiſt. CXXI. Poſtea cùm rebus mutatis vetera regna defeciſſent, veſtigium nihilominus eius rei in pleriſque rebuſp. ſeruatum eſt: in quibus creati ſunt reges ſacrificuli, qui poteſtate cætera priuati, religiones curabant: regium verò nomen ὁσίας ἕνεκα ait Dionyſius lib. IV. retentum eſt. Hi ſunt quos Græci ἀνακτοτελεστὰς & βασιλεῖς ἱερέας vocant: quales diu fuiſſe in multis Græcorum ciuitatibus certiſſimum eſt ex Ariſtotele & veteri hiſtoria. At barbarorum plerique, ait Clemens Alexandr. priſcum inſtitutum conſtanter retinuerunt. ὅπερ, inquit, hoc ipſum intelligens, ὅτι καὶ νῦν ἔτι παρὰ τοῖς λογιωτάτοις τῶν βαρβάρων σῴζεται, τὸ ἱερατικὸν γένος εἰς βασιλείαν προβαγόντων. Romani Græcos per omnia ſunt ſecuti: nam & primi reges ipſorum augures erant: & poſtea priuati ſacerdotiis præditi Rempub. religionum auctoritate rexerunt, vt ſcribit Cicero I. De diuinat. AVguſtus ergo nequid illi ad ſummam poteſtatem deeſſet, Pont. Max. anno DCCXLI. Prid. Non. Martij creatus eſt. Dio li. LIV. & Ouid. in Martio. Permanſit mos ab eo traditus ad Gratianum vſque: qui primus ex Impp. Chriſtianis deſciuit ab hoc maiorum inſtituto, Conſtantini, Conſtantij & cæterorum exemplo neglecto. Auctor Zoſimus lib. IIII.

39 *Quem nunquam viuo Lepido auferre ſuſtinuerat.)* Plutarchus Quæſt. Rom. auguribus hoc ius propriũ eſſe ait, vt ne damnati quidem ſacerdotio priuentur, de reliquis verò negat diſertè. quod miror. Caſſiodorus in Patritiatus formula, *Mox vt datus fuerit,in vitæ tempus reliquum homini ſit coæuus,ornatus indiuiduus, cingulum fidele,quod neſcit antè deſerere quàm de mundo hominem contingat exire. credo ad ſimilitudinem pontificatus,vnde venerat,rem fuiſſe formatam:quia ſacerdotia*

tiam non deponunt, niſi quum vitæ munera derelinquunt.

Pag.36.v.3. *Annum à D.Iulio ordinatum.*)Quia anni ratio in poteſtate pontificis fuit, propterea hîc de emendatione anni agit.

5 *In cuius ordinatione Sextilem menſem.*) Cenſorinus, *Qui autem ita Sextilis fuerat, C. Marcio Cenſorino, C. Aſinio Gallo* coss. *in AVguſti honorem dictus eſt AVguſtus, anno AVguſtorum viceſimo.*

9 *In demortuæ locum aliam capit.*)Κυριολογία vt ex A. Gellio & aliis notum, ſic *dictus dictator, flamen proditus* dicuntur propriè, vt notat Curius Fortunatianus lib.III. etſi hoc non perpetuum. In Gloſſis ſcriptum eſt *Captam* ἡ ἀπὸ προγόνων οἰκίαν: mirum interpretamentum. ſcio quid ſit in ritibus ſacris *captus locus*: hic magiſter quid ſibi voluerit neſcio. Puto tamen ſcriptum ab eo non οἰκίαν ſed οἰκέτιν. exiſtimauit captam dici eam quæ per parentes in ea cauſſa ſit vt capi ſacerdos poſſit. Verùm alia quoque multa ſpectata fuiſſe in legenda virgine Veſtali, liquet. Vide apud Gellium. Non igitur tam malè quàm parum dixerit Græcus ille magiſter.

13 *Salutis augurium.*) Intermiſſum per annos XL IV. à Cicéronis & Antonij conſulatu, ad V. conſulem AVguſtum & S. Appuleium. Auctor Dio, qui ſine ratione, vt arbitror, & lib.XXXVII. & L I. Ὑγείας οἰώνισμα Græcè vertit: nam *Salus* hîc, vel ipſo teſte non erat ὑγεία, ſed σωτηρία.

15 *Diale Flaminium.*)Vide inſcriptionem Ancyranam.

13 *Sacrum Lupercale.*)Celebratum paucis diebus ante Iulij Cæſaris necem, poſteà neglectum.

15 *Ludos ſeculares.*)Coss. C. Furnio C.F. & C. Iunio C.F. Silano.

17 *Compitales lares ornare bis anno inſtituit.*) Veteres quidam *compitalitijs* vt Vrſini & editi quidam. Placet: repetendum enim ex ſuperioribus *ludis*: & ſic dictum vt *Lupercalibus* ac *ſecularibus*. Mos Suetonij ferè perpetuus, vt quæ iunctim propoſuit, ea exequatur ſigillatim eodem ordine. ſed an fuerunt gemina compitalia? In veteri Kalendario ſemel notata ſunt ſexto Non. Mai. in eodem tamen Larentinalia annotantur inter Decembris feſtos dies: & ſatis conſtat ex Dionyſio Halicarnaſſeo non longo interuallo à Saturnalibus acta quondam compitalia: Varro lib.v. De lingua Lat. *Compitalia dies attributus laribus: quotanneis is dies concipitur.* vnde diſcimus, ætate Varronis non fuiſſe niſi vna Compitalia: eorúmque diem, vt ferè conceptiuarum omnium feriarum, fuiſſe incertum Propriè autem *Lares ornare* dixit, vel *ornari*, vt in Viterb. aliíſque ſcriptum. Lib.VI. *Kal. Ianuarij exornatis lares in ipſo ſacrificij apparatu conciderunt.* quod interpretor de priuato Larium cultu, non publico per Compitalia. Feſtus, *Donatiæ corona dicta, quòd his victores in ludis donabantur, quæ poſtea magnificentiæ cauſſa inſtitutæ ſunt ſuper modum apiarum capitibus, quali amplitudine fiunt cùm lares ornantur.*

20 *Statuas omnium.*)Ab ipſo Ænea & Romulo. Ouid. lib. v. Faſtorum, de Marte Vltore loquens, cui ædes in foro AVguſti,

Hinc videt Ænean oneratum pondere charo,
Et tot Iuleæ nobilitatis auos.
Hinc videt Iliaden humeris ducis arma ferentem,
Claráque diſpoſitis acta ſubeſſe viris.

22 *Vt illorum velut ad exemplar.*)Sic prima editio: MSS. plerique ſic, *vt ad illorum velut ad exemplar*, Scripſerim, *vt ad illos velut ad exemplar.*

14 *Contra theatri eius regiam.*) Pompeius poſt extructum famoſiſſimum il-
lud theatrum,circumdedit ei cùm alia opera, quod Velleius ait, tum etiam do-
mũ vt illa erant tempora,admodum magnificam:ipſo mortuo videtur, aut illa
aut aliud quod ædificium ex iis quæ theatro adiuncta (quorũ præter Velleiũ e-
tiam Appianus meminit) regiæ nomine appellatum. Ait autem *regiam theatri* Põ-
peiani,quia vt Plutarchus ait, quaſi appendix theatri fuit ea domus & ἐφόλκιον
vt ipſe nominat.ſic potius hunc locum interpreter quam vt Torrentius *thea-
tri regia*,hoc eſt,*theatrum regale opus.*

24 *Marmoreo iano ſuppoſuit.*) Hæc omnium veterum lectio. Iani, quos tran-
ſitiones peruias Tullius interpretatur, magna hominum frequentia ſoliti cele-
brari vt fora. Ammianus Marcellinus lib. XXVIII. *potiores auctoritate longæua,
per ianos & fora clamitant ſæpe Rempub.ſtare non poſſe.* Liuius lib.XLI de colonia
quadam loquens *Fuluius Flaccus locauit forum porticibus tabernisque claudendũ,
& ianos tres faciẽdos.* Sunt codices non poſtremæ notæ in quibus eſt *iano ſuper-
poſuit*,vt intelligamus iano ſuperpoſitã Pompeij ſtatuam tãquam arcui trium-
phali,vel alicui columnæ : quod ſcimus & Romæ & Conſtantinopoli ſæpe fa-
ctum in principum ſtatuis.

28 *Graſſatorum plurimi.*) Et Roma & circumiecta Italia perpetuò obnoxiæ
huic periculo,quo ne nunc quidem caret. Refero huc Appiani locum lib.v. λῃστευομένης δὲ κατὰ συστάσεις τῆς τε Ῥώμης αὐτῆς, καὶ τῆς Ἰταλίας(vel τῆς ἄλλης Ἰταλίας) φανερῶς. In vulgatis editionibus ſcriptum eſt τῆς Σικελίας. Eámque lectionẽ
videntur confirmare quæ deinceps narrantur. ſed qui attentius locum legerint
mihi aſſentientur. Iuuenalis querela eſt de ſuis temporibus,

—nam qui ſpoliet te
Non deerit,clauſis domibus poſtquam omnis vbique
Fixta catenatæ ſiluit compago tabernæ.
Interdum & ferro ſubitus graſſator agit rem.
Armato quoties tuta cuſtode tenentur
Et Pomptina palus & Gallinaria pinus.
Sic inde huc omnes tanquam ad viuaria currunt.

Appianus alibi graſſatorem hac periphraſi deſcribit ἄνδρα λῃστεύοντα τοὺς παρ-
ιόντας· καὶ ὅτι ἔργον κατὰ δέον εἰθισμένον.

30 *Ergaſtulis poſſeſſorum ſupprimebantur.*) Ergaſtulum , vox Græcæ originis,
nõ Græca,illi ἐργατείας vocabant. Heſychius, ἐργάτωνες οἱ ἐν τοῖς ἀγροῖς τόποι ἔνθα
οἱ οἰκέται κεῖμενοι.ſed accõmodatius mori Romano ſcriptor Gloſſarũ. *Ergaſtulo-
rum* ἐλευθέρων φυλακῶν. *Ergaſtula* τόποι ἐν οἷς πεδηθέντες ἐργάζονται. δεσμωτήριον, δεσμός.
Vetuſtiores Græci & vſum horum norant & ἐργίτας appellabant. Athenæus lib.
VI. Ἀμερίας δὲ ἐργίτας φησὶ καλεῖσθαι τοὺς κατὰ τοὺς ἀγροὺς οἰκέτας.

32 *Ergaſtula recognouit.*) Per Tiberium, libro ſequenti cap. VIII. ſed quin hoc
ſæpius factum etiam per alios non ambigo.

34 *Præcipuam calumniandi materiam.*) τοῦ ἐπηρεάζειν nõ τοῦ συκοφαντεῖν. Sic in Do-
mitiano,*fiſcales calumniæ.* & in Iulio, *calumniarum metum inieci.* Reliqua huius
periodi pene ad verbum expreſſit Dio, τὰ παλαιὰ συμβόλαια τὰ τῷ κοινῷ ὀφειλόντων
ἐκαυσε. Vnde meritò probata eruditiſſ. Torrentio quorundam libb. lectio *exuſ-
ſit*:cùm in plerisq; ſcriptũ & nos inuenerimus *excuſſit*. Cõfirmat illam ſcripturã
ſimilis facti narratio apud AVſoniũ in Panegyrico , *Tu argumenta omnia flagi-
tiidi publicitus ardere iuſſiſti. Videre in ſuis quaq; foris omnes ciuitates conflagrationẽ*

ſalubris incendij: ardebant ſtirpes fraudum veterum, ardebant ſeminaria futurarum. Appiani narratio lib. v. Ἐμφυλ. vtrique lectioni accommodari poteſt.

34 *Loca in vrbe publica iuris ambigui.*) Id eſt, quæ publica eſſe dicebantur magis quàm probabantur: alioquin vel ablata poſſeſſoribus vel nonniſi impoſito ſolario eſſent conceſſa. Simile iudicium Domitiani vt narrat Suetonius in eius vita cap. ix. Ad hoc controuerſiarum genus inſtituti ſunt poſtea quos curatores locorum publicorum iudicandorum nominabant. Vetus lapis.

T. QVINCTIVS. CRISPINVS
VALERIANVS
C. CALPETANVS. STATIVS. RVFVS
C. PONTIVS. PELIGNVS.
C. PETRONIVS. VMBRINVS
M. CRASSVS. FRVGI
CVRATORES
LOCOR. PVBLICOR. IVDICAND.
EX S. C. CAVSA. COGNITA
EX. PRIVATO. IN PVBLIC. RESTITVER.

Extat memoria ſimilium iudiciorum in aliis inſcriptionibus, quas miſſas facio.

35 *Diuturnorum reorum.*) Variis olim legibus ac S.C. accuſantium temeritas & improbitas coercita fuit, vt lege Remmia & S.C. Turpilliano: de quibus habes apud I.C. in Pandect. Tandem vero prodiit ſaluberrima conſtitutio quæ anno terminari iuſſit quæſtiones criminales. Extat ea lex hodiéque: in Cod. Theodoſ. libro ix. tit. xxvi. Iuſtinianus tempus ampliauit, & biennium præfiniit, leg. iii. Cod. Vt intra certum tempus criminalis quæſtio terminetur.

37 *Si quem quis repetere vellet.*) Poſt accuſationis abolitionem vel ex S.C. vel ex indulgentia principis, vel ob ferias lætitiámve aliquam, aut quamcumque aliam ob cauſſam, repeti rei poſſunt intra dies xxx. de quibus vide I.C. Dig. ad S.C. Turpillianum lege x. & ſeqq.

38 *Par periculum pœnæ ſubiret.*) Vide in Domitiano, cap. ix. Calumniatorum pœna legitima talio, hoc eſt ſimilitudo ſupplicij. lege vltim. Cod. De calumniatoribus. Olim lege Remmia calumniæ damnatorum fronti inurebantur litera K. Cicero pro Roſcio Amerino, & Plinius in Panegyrico: vnde apud Papinianum, *calumniæ damnatus* & *homo integræ frontis* opponuntur. lege xiii. Dig. De teſtibus.

39 *Triginta amplius dies actis rerum accommodauit.*) In multis olim rebuſpublicis, vt Athenienſi, Tarentina aliiſque, euenisse legimus, vt creſcente variis occaſionibus dierum feſtorum numero tandem plures voluptatibus dicati reperirentur quàm negotioſi & iuridici. Idem Romanis euenerat ante AVguſtum. quod non vna Ciceronis in Verrinis querela declarat. AVguſtus primus, ſicut hîc narrat Suetonius, huic malo medicinam fecit: idem poſtea factum à Claudio, vt narrat idem libro quinto. Simile eſt quod in vita optimi principis Marci Antonini philoſophi refert Capitolinus: Iudiciariæ rei ſingularem diligentiam eum adhibuiſſe: faſtis dies iudiciarios addidiſſe, *ita vt ducentos triginta dies annuos rebus agendis, litibúſque diſceptandis conſtitueret:* quod nõ temere ab eo hiſtorico notatum. vix enim vllo alio tempore, ſi antiquiſſima excipias, tot dies negotioſi in anno Romano fuerunt. Poteſt iniri ratio ex Kalendario veteri, quod hodiéque extat, & hiſtoriis. Quid? noſter hodie annus

quàm

quàm procul ab eo numero abeſt?cùm quidem iam inde à temporibus Iuſtiniani, dies feriati in anno eſſent circiter CLX. clara res ex illius Codice, titulo De feriis. Quantum poſt illa numerus auxerit, videmus. Digna res animaduerſione alicuius Antonini, ſi minus Philoſophi, ſaltem Pij.

39 *Qui honorariis ludis occupabantur.*) Ludos honorarios interpretor, qui ad honorem edentium pertinerent. Triplex olim ludorum & agonum exhibendorum cauſſa: deorum religio, mortuorum ὁσία, & edentium honos. qui ex duabus prioribus cauſſis exhibebantur, ſacri ferè erant & inuiolabiles, eorúmque origo prior eſt & antiquior: ſerò enim tranſierunt ludi ab honoribus deorum & mortuorum ad honores viuentium: quæſturas dico, magiſtratus, & flaminia ac ſacerdotia, inquit Tertullianus. Poſtea autem ita res in frequenti vſu fuit, vt temporibus AVguſti nemo aliquem locum honeſtiorem in Rep. ſortiretur, quin magnam patrimonij partem in editione ſpectaculorum impenderet, aut impendiſſet. Meritò igitur AVguſtus hos potius ludos coercuit, qui ex ambitione praua originem habebant, quàm illos priores. Ita hunc locum interpretor ex Tertulliani lib. De ſpectaculis, vbi hæc diſtinctio ludorum & agonum apertè explicatur. Poteſt & alia afferri ratio præter ſuperiorem, cur hi ludi à Suetonio honorarij cognominentur: nam quia AVguſti temporibus plurimi magiſtratus prætores erant (ſedecim enim ab eo conſtat fuiſſe aliquando creatos) à maiori parte *honorarij* ludi, quaſi prætorij, ita potuerunt dici, vt *ius honorarium*. & ipſi prætores *honoratus magiſtratus*. Ouidius I. Faſtorum,

Verbáque honoratus libera Prætor habet.

etſi, vt antè diximus, non de ſolis prætorum ludis accipere debemus: ſed eorum omnium qui eo modo propriæ ambitioni, & populi voluptatibus ſeruiebant. Cæterùm ad hos ludos refero & eorum pleroſque quos vocat Suetonius in Nerone *priuatos*. Intelligo enim ludos à magiſtratibus aut ſacerdotibus propria pecunia honoris ſui gratia edi ſolitos: nam priuati omnes dicuntur etiam ſummi magiſtratus reſpectu principis. & ita ſæpe accipiendum in Suetonio & Tacito. ſed & eos ludos poſſumus, ni fallor, ad hoc genus referre, quos extra ordinem in honorem principis ex ambitioſo aliquo decreto ſenatus fuiſſe editos legimus: cuius rei exempla in hiſtoriis plurima.

40 *Ad tres iudicum decurias quartam addixit.*) Quæ ratio AVguſtum impulit vt tempora iudiciorum amplificaret, eadem vt iudicum numerum augeret. Quot & quales Romæ mutationes in re iudiciaria acciderint, quia ex Cicerone & Aſconio diligenter docti viri expoſuerunt, pluribus perſequi non eſt operæ. Tandem Octauius ad quatuor decurias omnem iudicum numerum redegit. decuria in hoc loquendi genere non eſt δεκάς. nam ſingulæ decuriæ ſingula minimùm millia continebant, quod ex Plinio conſtat. non eſt etiam ordo, vt quodam apud Ciceronem loco Aſconium exponere memini: nam decuriæ quatuor fuerunt, poſtea etiam plures ordines in ciuitate nonniſi tres, ſenatorius, plebeius & qui per illa tempora nondum planè formatus erat, equeſter. Eſt verò decuria hac notione idem ferè ac λεύκωμα, album. Quæ fuerit differentia inter has decurias, & vt ita dicam, quæ εἰδοποιικὴ διαφορὰ nōdum inueni: nam cenſum ſolummodo ſpectatum non puto: de quo tamen alibi quæremus: ſed quæcumque ea tandem fuerit, per illam quatuor τάξεις diuerſæ iudicum ſunt conſtitutæ: quæ ea ratione decuriæ dictæ ſunt, qua & equitum decuriæ dicun-

tur apud Tacitum & Suetonium. Quod enim apud eos legimus, *ordinare decurias equitum*, id ſignificat, omnes equites recenſere, & eum cuique locum aſſignare, qui ei conueniebat. Erant quippe decuriæ aliæ aliis honeſtiores: cuiuſmodi decuria quæſtoria erat, inter equeſtres vel honeſtiſſima: quam ſi quis erat nactus, ei ius fuit ſedere in quatuordecim inter primores. Scholiaſtes Iuuenalis, ad Satyram v, *Sarmentus natione Tuſcus, è domo M. Faboni, incertum libertus an ſeruus, plurimis forma & urbanitate promeritus, eò fiducia venit, vt equitem Romanum ageret: decuriam quoque quæſtoriam compararet. Quare per ludos quibus primus in quatuordecim ordinibus ſedit hæc à populo in eum dicta ſunt.*

Pag. 39. v. 1. *Iudices à triceſimo ætatis anno allegit.*) Lego, *à viceſimo*. nuſquam enim reperio ante AVguſtum non allectos in decurias iudicum minores annis xxxv. contra, annum xxv. legitimum ei muneri obeundo vt plerиſque aliis fuiſſe finitum, perſuadet mihi lex viii. Dig. De mune: ib. & honorib. Ita emendabat hunc locum etiam Iacobus Cuiacius, iudicij vir acerrimi, aquila iuriſconſultorum.

4 *Vt ſolitæ agi Nouembri ac Decembri menſe res omitterentur.*) Hoc eſt vt rerum actus qui certis diebus menſe Nouembri & Decembri celebrari ſolebat, omitteretur, eſſéntque omnes eorum menſium dies nefaſti, nulli ἀγόραιοι. Docti viri quia non animaduertebant, *res agi* ſic dici hoc loco vt paullo ante *rerum actus* mentem Suetonij non videntes inani quæſtione ſeſe fatigarunt, quænam eſſent illæ res menſe Nouembri & Decembri agi ſolitæ: atqui vt ad Theophraſti Characteres notabamus & *rerum actus* & *res agi* dicunt Romani de eo tempore ὅτι αἱ δίκαι εἰσί. Quinam autem dies illis duobus menſibus eſſent vtiles, qui feriati, ex Kalendario veteri & Cicerone, Aſconio, cæteriſque ſcriptoribus poteſt intelligi. December præcipuè voluptatibus deputatus fuit. Senecam lege initio epiſtol. xviii. Videtur autem Octauius hoc inſtituto auctor fuiſſe eius quod in Claudio notat Suetonius: vt rerum actus in menſes æſtiuos & hibernos eſſet diuiſus: nam Octobrem ferè ceſſiſſe feriis vindemialibus, vetus Kalendarium ruſticum & paulo pòſt Tranquillus ſuadent. Quin & Septembrem penè totum ludis fuiſſe occupatum, ex altero Kalendario & Cicerone conſtat.

5 *Et in noctem nonnumquam.*) Contra conſuetudinem veterum: nam & in curia & in foro ſeruata lex xii. tabularum SOL OCCASVS SVPREMA TEMPESTAS ESTO. Similem aſſiduitatem requirit à iudicibus Imperator Iuſtinianus, Nouella lxxxii. καθεδοῦνται οἱ δικασταὶ διηνεκῶς ἐπὶ τῆς βασιλείου στοᾶς εἰς καὶ τῶν οἰκίσκοις δικάζουσιν ὄρθριοί τε εὐθὺς καὶ εἰς δείλην ὀψίαν. Agathias Conſtantinopolitanus cauſſidicus lib. iii ἀλλ᾽ ἐγὼ ἥμενος ἐν τῇ βασιλείῳ στοᾷ βιβλίδια πολλὰ δικῶν ἀνάπλεα καὶ πραγμάτων ἐξ ἑωθινοῦ μέχρι καὶ ἐς ἥλιον καταδύντα ἐπιμελεῖσθαι καὶ ἀνελίττειν.

6 *Vel etiam domi cubans.*) Reperio notatum à Dione in anno penultimo vitæ AVguſti lib. lvi. οὕτω τὰ πλείω καὶ κατακείμενος ἔστιν ὅτε ἐχρημάτιζεν.

8 *Parricidij reum.*) Similis in ſimili cauſſa clementia eiuſdem AVguſti, cùm Tario aſſuit in cognitione de filio. Seneca narrat De clementia libro i. cap. xv.

8 *Ne culleo inſueretur.*) Res nota: præter ceteros vide Gloſſarij caput, cui index Ἀδριανοῦ ἀποφάσεις, vbi fusè deſcribitur. Iſidorus verò non audiendus, qui in Gloſſis ait, *culleum tunicam fuiſſe ex ſparto in modum crumenæ factam, & ſolitã liniri*

liniri à populo pice & bitumine. Imperitè nimis confundit culleum cum tunica. Ille, quod certum eſt, corium fuit & ἀσκὸς vel βόειος vel ὄνειος, in quem parricidæ inſuebantur. Tunica vt ex ipſius deſcriptione apparet, ab iis induebatur qui erãt igne cremandi. Seneca epiſtola xv. *Cogita illam tunicam alimentis ignium, & illitam & intextam.* Iuuenalis, *tunica punire moleſta.* De hac loquitur Tertullianus ad Martyras, *iam & ad ignes quidem ſe auctorauerunt, vt certum ſpatium in tunica ardente conficerent.*

9 *Ita fertur interrogaſſe.*) Iudiciorum criminalium pars non minima erat rei interrogatio: vnde tota accuſatio appellata eſt interrogatio. Multum autem intererat in peragendis interrogationibus, quo animo eſſet is qui interrogabat. Exemplum illuſtre hîc in AVguſto, qui ſua interrogatione tacitè viam ſalutis reo aperuit. Hæc enim interrogatio *Certè patrem tuum non occidiſti?* eandem vim habet, ac ſi ita eſſet concepta: *nonne verum eſt te patrem tuum non occidiſſe?* At legitima formula ita potius erat concipienda, *Parricidium quod obijcitur tibi, feciſti?* ſimile eſt quod narrat Liuius lib. VIII. cùm de Priuernatibus triſtes ſententiæ à ſenatoribus pleriſque dicerentur, & legatus ipſorum ferociter reſponderet, Conſul, inquit Liuius, *benigna interrogatione mitius reſponſum elicere conatus eſt.* Simile item quod de Cincio Seuero narrat Tertullianus ad Scapulam: *qui* (ait ille) *Thyſdri ipſe dedit remedium quomodo reſponderent Chriſtiani vt dimitti poſſent.* Contra qui perditum reum volebant, omnibus modis illum in fraudem ſuis interrogationibus inducere conabantur.

10 *Omnéſque ſignatores lege Cornelia tenerẽtur.*) Vt referuntur huius legis verba in Pand. & Inſtitut. nemo ea teneri poterat, niſi qui ſciens dolo malo ſignaſſet: nam ea verba legi adduntur: ſed vt hic locus docet ex interpretatione ſapientum eſt illa adiectio: non minus quàm hæc altera in eiuſdem legis recitatione, apud Iuſtinianum, *qui teſtamentum vel aliud inſtrumentum falſum ſcripſerit:* nam lege Cornelia de falſo tantùm quod in teſtamentis & nummis eſſet admiſſum, cautum fuerat: vnde appellatur ab antiquis Cornelia teſtamentaria, & nummaria.

14 *Prætori delegauit vrbano.*) Omnino doctis viris aſſentior ſcribentibus PR. *delegauit* VR. interpretantibúſque *Præfecto delegauit vrbis.* nemo in hiſtoria verſatus negabit.

18 *Hanc cùm aliquanto quàm cæteras ſeuerius emendaſſet.*) AVguſtus igitur legem de maritandis ordinib. emendauit. non autem primus tulit, quod video doctos viros affirmare. reperio ſanè apud Dionyſium Halicarnaſſeum mentionem legis quæ ciues Romanos cœlibes eſſe prohiberet. Locus eſt lib. IX. vbi futile illud παράκουσμα de extincta gente Fabia ad Cremeram refellens, ὁ ἀρχαῖος inquit, αὐτοῖς νόμος γαμεῖν τε ἠνάγκαζε τοὺς ἐν ἡλικίᾳ, καὶ τὰ γινόμενα ἅπαντα ἐπάναγκες τρέφειν.

20 *Vacatione triennij data.*) Hoc prius: poſtea biennij tantum. Teſtis ipſe apud Dionem initio lib. LVI. Vtrum verò de viris an de fœminis hoc intelligi debet? an de vtriſque? nam ex Suetonio quidem & Dione nihil colligas. Ex Vlpiano verò ſuſpicari aliquis poſſit fœminis tantùm hanc vacationem datam. ſic enim ſcribit titulo XIV. *Fœminis lex Julia à morte viri anni tribuit vacationem: à diuortio ſex menſium. Lex autem Papia à morte viri triennij* (ita lego cum Cuiacio, non *biennij*) *à repudio, anni & ſex menſium.*

24 *Cúmque etiã immaturitate ſponſarũ.*) Dio lib. LIV. in actis anni DCCXXXVI.

ὡς δ' οὐδὲν βρέφη τινὲς ἐγγυώμενοι τὰς μὲν τιμὰς τῶν γεγαμηκότων ἐκαρποῦντο, τὸ δ' ἔργον δι' αὐτῶν οὐ παρείχοντο, προσέταξε μηδεμίαν ἐγγύην ἰσχύειν μεθ' ἣν οὐκ ἐντὸς δυοῖν ἐτοῖν διελθόντων γαμήσει τις. τουτέστι δεκέτιν πάντως ἐγγυᾶσθαι τόν γέ τι ἀπ' αὐτῆς ἀπολαύσοντα. δώδεκα γὰρ ταῖς κόραις ἐς τὴν τοῦ γάμου ὥραν ἔτη πλήρη νομίζεται). Hæc Dionis verba ſi cõtuliſſent Xylãder & Leunclaius cũ iſto Suetonij loco, non tã procul abiſſent ab auctoris ſui mẽte. Saltẽ Zonarã cõſuluiſſent, qui Dionis locũ ſic refert, vt eius ſententiã explicet, ac finẽ legis manifeſtò aperiat. Mirum verò AVguſtũ qui hãc licentiam ita coercuit, imputare tamen ſuis ciuibus indulgentiam ſuam apud Dionem, non ſecus ac ſi planè libera huiuſce rei facultas ipſis eſſet ab eo relicta. Sic enim ait, καίτοι καὶ μνηστεύειν ὑμῖν ἁπαλὰς ἔτι κόρας καὶ μηδέπω γάμων ὡραίας ἐπέτρεψα, ἵνα τὸ ὄνομα τῶν μελλονυμφίων ἔχοντες οἰκωφελῶς βιώτε.

27 *Senatorum affluentem num.*) Adi lib. L II. extremum & L IV. Dionis.

27 *Erant enim ſuper mille.*) Cùm à Tarquinij Priſci temporibus ad Syllam vſque CCC. tantum ſenatores fuiſſent: poſt illa cœpit augeri numerus, qui iam temporibus Iulij ad ↀCCC. creuerat, vt auctor eſt Dio. Eo mortuo ducenti acceſſêre, per factiones bellorum ciuilium admiſſis omnibus quà dignis quà indignis. Dio lib. LII. πολλοὶ μὲν γὰρ ἱππεῖς, πολλοὶ δὲ καὶ πεζοὶ παρὰ τὴν ἀξίαν ἐκ τῶν ἐμφυλίων πολέμων ἐβούλευον. ὥστε καὶ ἐς χιλίους τὸ πλήρωμα τῆς γερουσίας αὐξηθῆναι.

28 *Poſt necem Cæſaris.*) Antonius fuit qui Cæſaris tabulas nactus, hanc turpem nundinationem inſtituit & exercuit. Hiſtoria nota ex Cicerone, Appiano, Dione, Plutarcho in eius vita.

29 *Quos orcinos vulgus vocabat.*) Ita ſcriptum eſt in quibuſdam MSS. eáque ſine dubio vera lectio eſt. Ab *orcus* ductum *orcinus*, vt à *Paulus*, *Paulinus*. Alia ratione Nonius orcum, *theſaurum orcinum* dixit. Plutarchus in Antonio χαρωνίτας expreſſit, vt *orcinum libertum* apud Iuſtinianum lib. II. Theophilus χαρωνικὸν dixit, vſus in voce Græca formatione Latina. In vulgaris libris & pleriſque MSS. ſcribitur *abortiuos*. quomodo Paulus Apoſtolus vocat ſe ἔκτρωμα: & Simeo ille Κιονίτης vel Stelites, in epiſtola ad Baſilium, ἐγὼ, ait, ὁ ταπεινὸς καὶ εὐτελὴς τὸ ἔκτρωμα τῶν μοναχῶν. Sed non dubium illam priorem lectionem eſſe veram, hanc falſam: ortus error à veteri ſcriptura *horcinus* pro *orcinus*: nã veteres *horcus* ſcribebant pro orcus, teſte Mario Victorino: ſic ijdem *ortus* & *hortus* de quo antiqui grammatici. Videtur ſanè *horcus* eſſe Græcorum, ἕρκος, *e* & *o* literæ permutabiles vt loquuntur Hebræi magiſtri. Similiter mutatur *υ* in *ο* vt cùm *orcas* dixerunt quas Græci ὄρχας vulgò, Iones ὄρκας. Non clam me eſt ſcripſiſſe virum in omni genere literarum maximum, orcum eſſe à Græco ὄρκος prolato Menandri hoc loco,

> Οὐ πώποτ' ἐζήλωσα πολυτελῆ νεκρόν·
> Εἰς τὸν ἴσον ὄρκον τῷ σορῷ ῥ' ἔρχετ' εὐτελεῖ.

nec refragor: etſi ſuſpicor iſtum verſiculum bis corruptum eſſe, & ita ſcribendum,

> Εἰς τὸν ἴσον τῷ σορῷ ῥ' ἔρχετ' εὐτελής.

Ὀρχὸς eſt fouea in qua conduntur mortui, quaſi ὀρυχὸς ab ὀρύσσω. inde potius eſt orcus. nam & *orchus* plerique veterum ſcripſerunt: atque ita *orcam* & *orcham* τὴν ὄρχην vertentes dixerunt.

30 *Ad modum priſtinum.*) Non qui olim fuerat ante Sullam: ſed qui, vt videtur, ante bellum ciuile inter Cæſarẽ & Pompeiũ. Dio planius & melius ἐβουλεύσατο μὲν τριακοσίους αὐτοὺς κατὰ τὸ ἀρχαῖον ποιῆσαι· δυσχερανάντων δὲ πάντων ὁμοίως τοὺς

ἑξακοσίους

ἐξακοσίους κατελέξατο.

30 *Duabus lectionibus.*) In Ancyrano lapide ait Auguſtus ter à ſe lectum ſenatum. Dio Nicæus plurimas illius ἐξετάσεις commemorat. Suetonius abſque numeri adiectione lectum ab eo ſenatum refert. Nam qui ſic verba illius interpretantur vt duas has lectiones diuerſis temporibus factas autument, ij, niſi animi fallor, cùm ea ſcriberent τὸ κάλαμον εἰς τὸ νοῦν οὐκ ἔβαψαν. non enim indicare Suetonius voluit, quoties ſenatum AVguſtus recenſuerit, ſed quomodo. rationem, inquam, legendi ordinis ampliſſimi expreſſit.

31 *Quo tempore exiſtimatur lorica ſub veſte munitus.*) Aliter Dio. non enim hoc ſolùm tempore, ſed ſæpe aliâs lorica munitum fuiſſe illum ob inſidiantium vitę ſuæ metum. Loricatum igitur ſæpe prodire ſolitum in publicum, & in ſenatum item loricatum ventitaſſe: ὁ Αὔγουστος ait θώρακα ὑπὸ τῇ στολῇ πολλάκις καὶ ἐς αὐτὸ τὸ συνέδριον εἰσιὼν εἶχεν.

35 *Quoſdam ad exc.*) Dio ſub finem libri LII.

36 *Etiam excuſantibus.*) Vetus membrana *etiam excuſatis.*

37 *Spectandi in orcheſtra.*) Hoc eſt *in ſenatu*, vt alibi loquitur. Dio hæc omnia lib. LIV. totidem verbis.

37 *Quę autem religioſius & minore moleſtia ſenatoria munera fungerentur.*) Illud *minore moleſtia* caue referas ad proximè ſequētia de ſuffitus inſtitutione. quid enim hoc ad leuandam ſenatoriorum munerū moleſtiam? ſed more ſuo Suetonius ſimul proponit res diuerſas, quas deinceps ſingillatim explicat. nam ſequitur ſtatim, *& ne plus quàm bis in menſe legitimus ſenatus ageretur.* Non annotaſſem iſta, niſi vidiſſem Dionis interpretes familiarem Tranquillo conſuetudinem non obſeruantes, aliuorſum hæc traxiſſe, & ea propter peſſimam peſſimè affecto Dionis loco medicinam feciſſe. Verba Dionis ſunt lib. LIV. in actis anni DCCXLII. Αὔγουστος ἐπιμελητής τε καὶ ἐπανορθωτὴς τῶν τρόπων εἰς ἕτερα πέντε ἔτη αἱρεθεὶς θυμιᾶν τε τοὺς βουλευτὰς ἐν τῷ συνεδρίῳ ὁσάκις ἂν ἕδρα αὐτό, καὶ τὴν ἄφιξιν πρὸς ἑαυτὸν ποιεῖσθαι, τὸ μὲν, ἵνα θεοσεβῶσι, τὸ δὲ, ἵνα ἀπονητὶ συνιῶσιν ἐκέλευσεν. Locus corruptiſſimus: quid enim eſt illud ἕδρα αὐτό. deinde vbi eſt alterū mēbrū quod neceſſariò poſtulat adiectū τε voci θυμιᾶν? planiſſimè inſtituit duo AVguſti inſtituta referre, quorū alterū eſt τὸ θυμιᾶν, alterum in hac lectione non comparet. Neque hunc locum ſanat illa nupera quorundā emendatio, ἕδοι αὐτὸ ποιεῖσθαι, ἢ καὶ τὴν neque eorundē verſio recta, quæ hęc eſt: *Juſſit vt ſenatores quoties in curiā conuenire, aut ſe accedere deberent. ſuffitum adolerent, partim vt ſe religioſè gererent, partim vt eo minore cum moleſtia conuenirent.* Exiſtimarunt illi in hoc Suetonij loco verba illa *minore moleſtia* ad inſtitutum adolendi referri: & illam Tranquilli, vel ſuam potius ſententiam à Dione eſſe expreſſam adnotarunt. Sed neque ea eſt Suetonij mens, quam illi putarunt, vt antè monuimus: neque ad Suetonij verba oculos intendit Dio, quum hæc ſcripſit. Similia quidem narrant, ſed non eadem omnia. Voluit vterque, vt ex eorum verbis planum eſt, indicare quomodo AVguſtus ſenatorum religioni & commodo conſuluerit: de religione eadem ambo referunt: non item in altero faciunt nec mirum: cùm variis rationibus ſenatorum commodis ſit ab Auguſto conſultum. Scribo igitur in Dione, θυμιᾶν τε τοὺς βουλευτὰς ἐν τῷ συνεδρίῳ ὁσάκις ἂν ἕδρα αὐτῷ ᾖ, καὶ τὴν ἄφιξιν πρὸς ἑαυτὸν μὴ ποιεῖσθαι. hoc eſt, *Juſſit ſenatores quoties ſenatus ageretur, adolere in curia, neque ad ſe venire: illud, vt religioſius ſe gererēt hoc vt ſine moleſtia cōuenirēt.* Ex ἕδρα αὐτό ἦ fecimus, ἕδρα αὐτῷ ᾖ. certiſſima cōiectura. Sic diē ſenatus ſolent expri-

mere Græci. Idem Dio lib. LV. τὰς τῆς γερουσίας ἕδρας ἐν ῥηταῖς ἡμέραις γίγνεσθαι ἐκέλευσεν. lib. LVI. in ſimillimo iſto loco τὸ μὲν γὰρ πλεῖστον ἄλλως τε καὶ ὁσάκις ἕδρα αὐτῶν ἐγίγνετο ἔν τε τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν αὐτῷ γε ἔστιν ὅτε τῷ συνεδρίῳ, καὶ ἐσιόντα αὐτὸν καὶ ἀπιόντα αὖθις ἠσπάζοντο ἤδη δὲ καὶ ἐν τῷ παλατίῳ καὶ καθήμενόν γε, ἔστιν δ' ὅτε καὶ κατακείμενον οὐχ ὅτι ἡ γερουσία, ἀλλὰ καὶ οἱ ἱππεῖς τοῦ τε δήμου πολλοί. & alibi multis locis. Iã habes orationis τὸ κατάλληλον, hoc eſt, alterũ membrũ quod in vulgata lectione & aliorũ emẽdationibus nõ cõparere antè diximus. Sed verã lectionẽ nõ habebimus, niſi negationẽ ante verbũ ποιεῖσθαι adiecerimus: ita erũt omnia plana. Sẽſus enim eſt, AVguſtũ vt laborẽ ſenatorũ leuaret, inſtituiſſe ne die ſenatus ante matutini ferẽdi cauſſa, venire ipſius domum neceſſe haberẽt. Probamus ex modò allato Dionis loco, & ex Suetonio qui hãc ipsã ſciẽtiã aliis verbis retulit infra: *die ſenatus, ait, nũquã patres niſi in Curia ſalutauit.* Tiberius in orationẽ funebri AVguſti ἐν τῇ ἄλλαις ἡμέραις καὶ τὴν γερουσίαν ἐν αὐτῷ τῷ βουλευτηρίῳ ἠσπάζετο.

39 *Vt priuſquam conſideret quiſque thure ac mero ſupplicaret.*) More eorum temporum, quoties ſerij quid aggrederentur. Ouidius præcipiens vxori quomodo Liuiam adiret:

Sed prius impoſito ſanctis altaribus igni
Thura fer ad magnos vináque pura deos.

Notemus verò duplicem circa introitum Curiæ Romanorum morem: nam & magiſtratus ſoliti rem diuinam facere, atque exta conſulere priuſquam ingrederẽtur. Appianus Ἐμφυλ. lib II. ἔθος δὲ τοῖς ἄρχουσιν, ἐς τὴν βουλὴν εἰσιοῦσιν οἰωνίζεσθαι προσιοῦσιν. cum morem ſeruat Cæſar, quando in curiã nouiſſimè ingreditur. Suetonius. *Dein pluribus hoſtiis cæſis, cum litare non poſſet, introiit curiã ſpreta religione.* & in ea hiſtoria alij plures. Diuerſus ab hoc ritus eſt, cuius auctor hic dicitur AVguſtus: vt ſenatores priuſquam conſiderent thure & mero ſupplicarent. Simile iam olim factitatum ab exterarum gentium legatis curiam introeuntibus reperio. Apud Polyb. lib. XV. legati Romanorum Carthaginiẽſibus tumore vano ſe efferẽtibus, & rebellare parantibus, in primis obiiciũt, quòd legati ipſorũ paullò antè παρελθόντες εἰς τὸ συνέδριον, οὐ μόνον τοῖς θεοῖς ἀπεῖπαντο καὶ τὴν γῆν προσκυνήσαιεν, καθάπερ ἐστὶν ἔθος τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ πεσόντες ἐπὶ τὴν γῆν ἀγεννῶς τοὺς πόδας καταφιλοῖεν τοῦ συνεδρίου. Ait planè morẽ eſſe omniũ hominum (de exteris hoc audio & eorum legatis) in ingreſſu Curiæ diis libare & limen adorare. legatos autem Carthaginẽſiũ, huic cõſuetudini, ipſius cõſeſſus adorationẽ adiciſſe, fœdã & demiſſi tractíque animi indicẽ. Idem alibi de Pruſia rege Bithyniæ qui Romam venerat, τό τε κατὰ τὴν εἴσοδον τὴν εἰς τὴν σύγκλητον, στὰς κατὰ τὸ θύρετρον ἀντίος τοῦ συνεδρίου, καὶ καθεὶς τὰς χεῖρας ἀμφοτέρας προσεκύνησε τὸν οὐδὸν καὶ τοὺς καθημένους, ἐπιφθεγξάμενος ΧΑΙΡΕΤΕ ΘΕΟΙ ΣΩΤΗΡΕΣ. Quod ad ſenatores, antiquiſſima Romæ ea fuit conſuetudo, vt de maiore negotio, & in quo ipſorum animi eſſent ſuſpecti, ſenatus iuratus ſententiam diceret. Exempla ex Liuio & aliis poſſem proferre, niſi factum id iam eſſet à Lipſio ad IV. Annal. Taciti. Plinij locũ nõ omitto, nec meã de eo coniecturam. Epiſt. lib. V. *Flauius interdicendũ ei aduocationibus in quinquennium cenſuit: & quamuis neminẽ auctoritate traxiſſet, cõſtanter in ſententia manſit: quinetiam Dextrũ, qui primum diuerſum cenſuerat, perlata lege de ſenatu habendo iurare coëgit, è Repub. eſſe quod cẽſuiſſet.* Sic legitur vulgo hic locus; cùm ſcribendum ſit, niſi animi fallor, *prolata lege.* Nam hoc vult Plinius. Aprum in illa acri cum Dextro altercatione, repentè adegiſſe illum iuſiurandum, *Eſſe è Rep. quod cenſuiſſet:* idque beneficio legis de ſenatu habendo, quæ

ideò

ideò ab ipſo eſt prolata:eius legis auctorem facit Lipſius Traianum,argumento iſtius loci. Ego antiquiorem puto,atque adcò AVguſti ipſius fortaſſe:nam de Traiano qui colligi ex hoc Plinij loco queat,nullus video.

40 *Apud aram eius dei in cuius templo coiretur.*) Quid ſi autem in Curia,non in tẽplo coiretur?ſed puto & in ſingulis curiis fuiſſe aram alicuius numinis,vt in Iulia Victoriæ.de qua multa Dio lib.LI.& noſter hoc ipſo libro extremo.Appoſitus ad hanc rẽ Symmachi locus de illa ara ad tres AVggg. qui tolli cã iuſſerãt, *Illa ara concordiam tenet omnium illa ara fidem conuenit ſingulorum: nec aliud magis auctoritatem facit ſententiis noſtris,quã quòd omnia quaſi iuratus ordo decernit.*

41 *Legitimus ſenatus ageretur.*)Sic omnes vett.ſic omnes editi pro *haberetur.* opponitur ei qui indicitur à con- dictum vt agere conuentum.*Senatus legitimus* ſulibus aliove cui competit id ius.Hæc propriè βουλὴ σύγκλητος Grecis dicitur:nã indicere dicũt συγκαλεῖν βουλὴν vel προαγάγειν βουλὴν,vt Plutarchus in Bruto.*edicere ſenatum*,Suetonius in Iulio.At *ſenatus legitimus* Græcis eſt βουλὴ καθήκουσα,νόμιμος aut ἔννομος,vel κυρία.Dio lib.LV.hoc ita narrat,βουλὰς κατὰ μῆνα κυρίας ἀπέδειξε,vbi puto ſcribendum ex Suetonio β βουλὰς ſiue δύο βουλάς. Sic accipiendũ apud Spartianum,in Adriano,*Senatus legitimo cùm in vrbe vel iuxta vrbem eſſet, ſemper interfuit.*

41 *Et idibus.*)Martias excipe lib.ſuper.cap.LXXXVIII.

41 *Neue Septembri,Octobriue menſe.*)Omnino propter vindemias hoc inſtitutum,quarum gratia feriæ menſtruæ conceduntur in Codice.*iuſtum autem vindemiæ tempus*,inquit Plinius,*ab æquinoctio ad vergiliarum occaſum dies XLIV.*

Pag.40.v.1 *Per quorum numerum decreta confici poſſent.*) Ante AVguſti conſtitutionem S.C.tum à paucioribus quadringentis perfici non potuit. Dio lib. LIV.ὁρῶν ὅτι οὐκ αἰεὶ συχνοὶ συνελέγοντο,ἐπέλυσε τὰ δόγματα αὐτοῖς καὶ ἐν ἐλάττοσιν ἢ τετρακοσίοις γίγνεσθαι· οὐ γὰρ ἐξῆν τινα ἐκ τοῦ τότε ἄλλως κυροῦσθαι. Erat autem numerus neceſſarius aliàs alius pro vario genere rerum, de quibus decernebat ſenatus.Dio lib.LV.τόν τε ἀριθμὸν τὸν ἐς τὴν κύρωσιν τῶν δογμάτων ἀναγκαῖον καθ' ἕκαστον εἶδος αὐτῶν ὥς γε ἐν κεφαλαίοις εἰπεῖν,διενομοθέτησε.

2 *Conſilia ſortiti ſemeſtria.*)*Conſilia* pro conſiliariis , vt matrimonia pro vxoribus & alia multa.Dionem vide in actis anni DCCXXIX.lib.LIII.& lib.LVI.in anno DCCLXVI.

3 *Cum quibus de negotiis ad frequentem ſenatum referendis ante tractaret.*) Hoc eſt quod Græci προβουλεύειν vocant : libera Repub. hæ erant ſenatus partes, deinde res in concionem ad populum deferebantur, quæ quidem maioris momenti eſſent : ideò Græci rerum Romanarum ſcriptores, ſenatores aliquando προβούλους & S.C. προβουλεύματα nominant.AVguſtus vindicat ſibi quod erat Senatus:illi tribuit quod erat populi,plebis Rom.vt olim Megarenſium ὑδ' ἐς λόγος.Ex eo ſub Impp.aut rarò aut nulla plebiſcita.

4 *Non more atque ordine.*)Ordo quem intelligit ex lib.LIV. Dionis vtcumque intelligi poteſt,vbi de Lepido ſermo eſt,& ex lib.LVI.vbi de Germanico & Druſo Tiberij filiis.In Viterb.eſt *perrogabat*,vt in pleriſque aliis MSS.

6 *Ac ſi cenſendum magis quàm aſſentiendum eſſet.*)Propriè igitur *cenſere* non dicitur,niſi qui nouam ſententiam in ſenatu dicit,eámque vel oratione , vel de ſcripto,pluribus explicat:quod tamẽ decernere dici ſolet. Vnde inde in faciẽdo S.C.notari ſolitum,quo referente quo decernente,& quo primùm aſſentiente id ſit factum. Aſſentiendi autem in ſenatu triplex modus, voce , manu, pede.

7 *Ne magiſtratus depoſito honore ſtatim in prouincias mitterentur.*)Dio lib. LIII. κοινῇ δὲ δὴ πᾶσιν αὐτοῖς ἀπηγόρευσε, μηδ᾽ ἵνα πρὸ πέντε ἐτῶν μετὰ τὸ ἄρξαι ἐν τῇ πόλει, κληροῦσθαι. Cauſſam libro priore indicauimus.

9 *Quæ publicè locari ſolebant.*)M. Tullius paſſim. Vide Liuium initio lib. XLII. in re nota erraſſe Dionis interpretes omnes miror, eóque monere obiter viſum. quare hæc illius verba lib. LIII. τὸ μὲν γὰρ πάλαι ἐργολαβοῦντές τινες παρὰ τοῦ δημοσίου πάντα σφίσι τὰ πρὸς τὴν ἀρχὴν φέροντα παρεῖχον. ita verte, *Nam olim quidem erant qui præbenda ituris in prouincias publicè redimerent, & quicquid iis muneris ſui cauſſa opus eſſet, exhiberent.* Notũ de Ventidio Baſſo qui fuit ἐργολάβος & præbendorum manceps. Ea veteris Reip. conſuetudo non circa rectores tãtũ prouinciarũ ab AVguſto ſublata eſt, ſed reliquos quoque magiſtratus vrbicos, quibus de publico data merces annua, & cibaria. Circa eoſdem tamen ſeruatus ex parte mos vetus in tabulis, chartis, cæteriſque aliis huiuſmodi. Extat S.C.tum de curatoribus aquarum publicarum AVguſto principe factum, in quo ſic ſcriptũ, vt *qui ita delati eſſent, iis prætores ærarij mercedem, cibaria, quanta præfecti frumento dando, dare deferréque ſolent, annua darent & attribuerent. uſque eas pecunias ſine fraude ſuas facere liceat: vtique tabulas, chartas, cæteráque quæ eius curationis cauſſa opus eſſet, iis curatoribus præbenda. Q. Ælius, P. Fabius COSS. ambo alterve ſi iis videbitur, adhibitis prætoribus qui ærario præſint, locent.*

11 *Vt centumuiralem haſtam decemuiri cogerent.*) Lucanus panegyrico ad Piſonem,

Seu trepidos ad iura decem citat haſta virorum,
Et firmare iubet centeno iudice cauſſas.

Vetus conſuetudo Romæ fuit, vt quotannis Vigintiſexviri populi ſuffragiis crearentur: è quibus conſtituebantur Decemuiri ſtilitibus iudicandis, Triumuiri monetales, Triumuiri capitales, Quatuoruiri Curatores viarum intra Vrbem, Duumuiri curatores viarum extra vrbem, & quatuor Præfecti qui in Campaniam mittebantur. quæ vetus conſuetudo ſub AVguſto partim ſeruata, partim abolita eſt. Dio lib. LIV. fuſe: meminit eorundem Vigintiſexvirorum & Feſtus in *præfectura*, cuius locum cum verbis Dionis confer. nam maximi viri in eorum expoſitione mihi non ſatisfaciunt.

12 *Quoque plures partem adminiſtrandæ Reip. caperent.*) Mecænatis prudens præceptum eſt apud Dionem lib. LII. quod videtur ſecutus AVguſtus, καλῶς ἔχει inquit διὰ πλειόνων πάντα τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα διάγεσθαι, ὅπως καὶ ὠφελῶνται μάλα συχνοί, καὶ ἔμπειροι τῶν πραγμάτων γίγνωνται.

13 *Curam operum publicorum.*)Pereunte cenſura ſimul cum libertate, in plures διατονίας καὶ ἐπιμελείας diuiſus eſt is magiſtratus, factique ſunt curatores plures pro vna cenſura. non infrequens in antiquis monumentis lapideis titulus. CVRATOR OPERVM PVBLICORVM & nonnunquam CVR. SARTORVM TECTORVM OPERVM PVBLICORVM. Hi ſicut cæteri omnes, qui curam aliquam publicè curabant, non magiſtratus erant, ſed quaſi magiſtratus ſicut vocantur à Frontino: ex quo vno optimè intelligimus quo iure fuerint, & quæ honorum inſignia pleriſque ipſorum conceſſa.

14 *Viarum, aquarum, aluei Tyberis.*)Hæc ita ἀσυνδέτως in mẽbranis & prim. edit. de curatoribus viarum ab AVguſto conſtitutis eruditè Lipſius ad III. Taciti Annal. at eiuſdem coniectũra *riparum* pro *aquarum* ſubſtituentis, meo iudicio non proba. Nam cui ſit veriſimile omiſſum à Suetonio in hoc albo curatorem

ratorem aquarum? de quo officio vide in elegantiſſimo Frontini libello.

14 *Frumenti populo diuidundi.*) Videtur qui hâc curam ſuſtinebat alio nomine dictus Minutiæ curator. ſic interpretor in lapide veteri, vbi ſculptum, CVRATOR. AQVARVM. ET. MINITIÆ. CVR. ALBEI. TIBERIS. ET. CLOACARVM. VRBIS. De Minutia frumentaria alii monuerunt.

15 *Triumuiratum legendi ſenatus & alterum rec.*) Vtrumque munus olim cenſorium. Tacitus de Voluſio Annal. lib. IV. *Cenſoria etiam poteſtate legendis equitum decurys functus eſt.*

20 *Nec parcior in bellica virtute honoranda.*) Inſigne eſt in hoc genere quod de L. Tario Ruffo notat Plinius lib. XVIII. cap. VI.

21 *Super triginta ducibus iuſtos triumphos.*) Velim notent diligenter hunc locum Romanæ hiſtoriæ ſtudioſi. Eſt enim res quæſtione digna, quomodo ab eo tẽpore quo rerũ potitus eſt AVguſtus, ad annum DCCXL (eo deſiêre triumphi, cepêre ornamẽta triumphalia decerni) triginta triumphi in Vrbe acti ſint. Et profecto aut valde negligenter ſcriptæ eorum temporum res ad nos peruenerũt, aut hîc aliquid mendi latet: ſiue alibi mẽtem habuit Suetonius quum hæc ſcriberet, eóque offendit: quod non facilè putem de tam accuratæ diligentiæ viro: ſiue hic aliquis ſcriptor ceſpitauit: de quo nihil pronuntio. Sanè cùm omnes veteres memorias excuſſeris vix reperias ad dimidium numeri huius qui triumphum eo ſpatio egerint. Et tamen ait non *triginta*, ſed *ſuper triginta ducibus*, nec ſimpliciter *triumphos*, ſed *iuſtos*: quæ tam diligens aſſeueratio ægrè permiſerit nobis, vt de minutis quibuſdam triumphis hunc locum exponamus, quos ſæpe & facilè ab AVguſto ſolitos concedi, variis locis ſcribit Dio. lib. LIV. de Agrippæ moderatione loquens in petendis honoribus, τῶν γὰρ δὴ ἄλλων τινὲς οὐχ ὅτι τὰ αὐτὰ οὕτω πράσσοντες ἀλλ' οἱ μὲν λῃστὰς συλλαμβάνοντες, οἱ δὲ πόλεις στασιαζούσας καταλλάσσοντες, καὶ ἐπωρέγοντο τῶν νικητηρίων, καὶ ἔπεμπον αὐτά. ὁ γὰρ Αὔγουστος καὶ ταῦτα ἀφθόνως τισὶ τό γε πρῶτον ἐχαρίζετο. Ex eodem optimo ſcriptore diſcimus, quod olim in Iulio Cęſare riſũ fuerat, cùm Hiſpaniẽſis triũphi honorẽ ambitioſè legatis ſuis, qui propriis auſpiciis nihil egiſsẽt, cõmunicauit: id AVguſtum interdum eſſe imitatum, vt de Carinate narratur lib. LI. qua fortaſſe ratione defendi huius loci ſcriptura ác ſententia poſſit.

22 *Liberis ſenatorum quo celeriùs Reip. aſſueſcerent, protinus virilẽ togã, latum clauum induere, & curia intereſſe permiſit.*) Ius veniendi in ſenatum habebant olim, primùm ij quos legerant cenſores, deinde ij qui mandatos ſibi à populo (cuius fuit proprium ius ſuffragiorum) magiſtratus curúles obtinebant. Poſtremò prætextati ſenatorum filij. licuit enim patribus quoties in curiam venirent, ſuos ſecum filios adducere. Cauſſam eius moris aperit hîc Suetonius. Manſit ea conſuetudo vſque ad tempora Papyrij Prætextati, cuius nota hiſtoria Ab eo tempore intermiſſus mos longo interuallo ab AVguſto reſtituitur. etſi AVguſtus non tam priorem morem reuocaſſe, quàm imitatione maiorum nouum ius inuexiſſe in ciuitatem videtur: neque enim curiæ aditum tantùm liberis ſenatorum aperuit: ſed etiam ſenatorum inſignibus decorauit, ac quodammodo in ſenatorium ordinem allegit. Veteri iure tantùm equites erant. Iſidorus lib. IX. *Quamuis ſenatoria quis origine eſſet, vſque ad legitimos annos eques Romanus erat: deinde accipiebat honorem ſenatoriæ dignitatis.* Appellat *legitimos annos* ætatem ſenatoriam, quam illis temporibus fuiſſe XXV. annum, ex Dione pridem ſcimus. Non igitur poterant ſenatorum liberi tunicam lati claui induere:

PP, j.

id enim erat ſenatorij ordinis inſigne. Ex hoc verò AVguſti inſtituto tunica laticlauia cum virili toga ſumpta à liberis ſenatorum, quibus & curiæ intereſſe permiſſum. An hoc ante Octauium Romæ ius non fuit? haut temere quærat hoc aliquis: nam de veſte quidem palam eſt, quod ipſe aliis tribuit, id ei contigiſſe: manifeſtò declarant hęc Suetonij infra, *ſumenti virilem togam tunica lati claui reſuta ex vtraque parte ad pedes decidit.* quorſum enim iſto loco & tempore ea tunica, niſi vel cum virili toga eſſet induenda, vel cum prætexta deponenda? Prætextatos verò laticlauia tunica ornari ſolitos nuſquam legi, nec verum cenſeo. Non igitur primus AVguſtus hoc inſtituit. Ego verò quod in AVguſto factum eſt, non ius commune fuiſſe, ſed priuilegium puto: videtur enim Iulius Cæſar, qui tunc temporis in Republ. pro libidine omnia gerebat, cùm de nepote hoc ſuo (quod tradunt hiſtorici) maximam ſpem concepiſſet, & breui eum ad rerum adminiſtrationem admoueri cuperet, ſuáque id putaret referre, hoc primus inſtituiſſe, & in eo vſurpaſſe: fortaſſe & in aliis idē facturus, ſi diutius Remp. rexiſſet: quod quia ipſi nō licuit, AVguſtus filius non tam maiorum vt antè dicebamus, quàm patris veſtigia premens, vt in aliis pleriſque, hoc primus ſanxit, & in mores recepit. Fieri etiam poteſt vt hic mos per confuſionē bellorum ciuiliū, inſtitutus, ad ea tēpora durauerit, quibus ceſſit omne imperium AVguſto: qui quod licentia temporū fiebat, vt iure fieri liceret, inſtituerit: vt non malè etiam ſic rei auctor dici queat. Magnum huius rei argumentum quod de Iulio Cæſare narratur, quem ſcribit noſter, *vſum lato claue ad manus fimbriato: nec vt vnquam aliter quàm ſupra eum cingeretur, & quidem fluxiore cinctura: vnde manaſſe Sullæ dictum conſtat, optimates ſæpius admonētis, vt male præcinctum puerum cauerent.* Ecce, puerum vocat Sulla, quem latum clauum geſtare dixit: ergo ante ætatem ſenatoriam geſtauit. Illud certum, quocumque tempore id ceperit, ſub initia principatus AVguſti ita fieri ſolitum in ſplendidiorum equitum liberis. arguit Ouidius de ſe minurriens Triſtium lib. IV.

Interea tacito paſſu labentibus annis,
Liberior fratri ſumpta mihíque toga eſt:
Induitúrque humeris cum lato purpura clauo.

Id quod factum eſſe certum eſt tertio vel quarto anno circiter poſt AVguſti in Vrbem reditum à victo Antonio. Hoc ius præclare expreſſit Statius Syluarum lib. IV. in carmine ad Iulium Menecratem,

Quippe & opes & origo ſinunt hos lampade prima
Patritias intrare fores: hos pube ſub ipſa
(Si modò prima bonis inuicti Cæſaris adſint
Numina) Romulei limen pulſare ſenatus.

Ait tali proſapia ortum, poſſe cum virili toga latum clauum ſumere, & intereſſe curiæ: ſi tamen, inquit, ea fuerit voluntas principis: quod non temerè ab eo adiectum. ſiue enim ex AVguſti conſtitutione, ſiue ex alius Imperatoris innouatione, non ita fuit hoc ius promiſcuum, vt ſine cognitione principis vſurpari poſſet: quin patres id ab eo liberis ſuis quos deſtinabant Reip. adminiſtrationi petebant: propterea *munus* hoc vocat idem Statius alibi, *Notus adhuc tantum maioris munere claui.* Sæpéque euenit vt fratrum alter beneficio principis vteretur, abſtineret alter, pro patris voluntate, vel ingenij diuerſitate. Suetonius in Veſpaſiano: *Sumpta toga virili, latum clauum, quamquam fratre adepto, diu auerſatus eſt, neque vt tandem appeteret compelli niſi à matre potuit.* Sæpe item

accidit,

accidit,vt quos vota parentum curiæ deſtinaſſent, eos vel fortuna aduerſa cogeret,vel propria voluntas impelleret retrocedere, & inferiore gradu ſubſidere: iis ponendus latus clauus erat elapſa ætate ſenatoria.teſtis locuples Ouidius,qui poſtquam latum clauum à ſe ſumptum dixit,& vitam ſuam ad ætatem vſque ſenatoriam deſcripſit,ſubdit,

Curia reſtabat:claui menſura coacta eſt:
Maius erat noſtris viribus illud onus.

Poſteà eò ventum, vt etiam eorum qui equites tantum erant, quidam latum clauum retinerent,& veſte ſenatoria decorarentur:quod ex Dione aliiſque ſcriptoribus docti viri ante nos monuerunt. Ab hoc more manauit illa ſenatorum diſtinctio in iuuenes & honoribus perfunctos.Tiberius apud Tacitum, initio vi.Annal. de ſenatoribus loquens: *ſed quos omitti poſſe quos deligi? ſempérne eoſdem an ſubinde alios? & honoribus perfunctos an iuuenes? priuatos an è magiſtratibus?* Idem lib.xiii.*Iulius quidam Montanus ſenatorij ordinis,ſed qui nondum honorem capeſſiſſet.* Iuuenem tum fuiſſe Montanum hunc, ſuadet hoc ipſum quod de eo narrat ibi Tacitus.Iſti ſunt quos iuuenes ſecundi ordinis appellabant:primo gradu iis conceſſo,qui domum AVguſtam,vel ſanguine,vel affinitate,aut aliqua neceſſitudine contingerent. Statius præfatione lib. iv.Syluarum.*Proximum eſt Lyricum carmen ad Septimium Seuerum iuuenem(vti ſcis)inter ornatiſſimos ſecundi ordinis.* Cauſſam accipe ex ipſo carmine ad Septimium miſſo,

Hic paruus inter pignora Curia
Contentus arcto lumine purpura
Creſcis.ſed immenſos labores
Indole patritia ſecutus.

Ait inter iuuenes ſenatorios adoleuiſſe iſtum etſi contentum anguſtiore purpura:rectè enim *arcto* lumine emendauit Lipſius non *alto*.

23 *Protinus virilem togam latum clauum induere, curiæ intereſſe.*) Hæc lectio cod.Viterb.ſcribo,*virilem togam ac latum clauum. Protinus* ſignificat continuè, eodem tempore.Virgilius,

Nam memini Heſiones viſentem regna ſororis
Laomedontiadem Priamum Salamina petentem,
Protinus Arcadiæ gelidos inuiſere fontes.

Id eſt,vno eodémque tempore,vt rectè Seruius.Gallicè,*tout d'vne tire*.Id ἑξείως eſt *protinus* quod & *protelo* dicitur.Adi Varronem,Seruium,Nonium. non igitur ſequimur alios codd.in quibus ſcriptum,vel,*virili toga* vt in Liſſæo:vnde aliquis putet ſcribendum *protinus à virili toga* vel *virili toga latum clauum induere*,vt habent editiones quædam veteres.

24 *Militiam auſpicantibus,non tribunatum modò legionum.*)Lib.iii.de Tiberio, *Stipendia prima expeditione Cantabrica tribunus militum fecit.*

25 *Sed & præfecturas alarum.*) Ipſum loquendi genus indicat præfecturas alarum honore tunc anteiſſe tribunatum militum:contrà Claudij tempore:Suetonius lib.v.*Equeſtres militias ita ordinauit,vt poſt cohortem,alam:poſt alam,tribunatum legionis daret.*

30 *Senio vel aliqua corporis labe inſignibus.*) Puta,quibus nares præciſæ, vel aures, aut aliud quod vulnus impoſitum ἀεικίλιον vt poëtæ vocant. Appianus in Mithridat.ἀσχήμονας ὠτειλάς.ita affectos norat AVguſtus vrbanis hominibus dicteriorum eſſe materiam.clarum exemplum in Sex.Tidio,veniente ad Pom-

prium cùm eſſet ſilicernium, & vtroque crure debilis: apud Plutarchum in Pompeio.

30 *In ordine.*) Explicat Dionyſius Hal. οἱ (intellige equites equo publico) κατὰ φυλάς τε καὶ λόχους κεκοσμημένοι στοιχηδὸν ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχούμενοι πορεύονται.

31 *Mox reddendi equi gratiam fecit eis qui maiores annorum quinque & triginta retinere eum nollent.*) Sic ſcriptum in Viterb. & vetere Romana, aliiſque multis: Liſlæi cod. *vellent* pro *nollent*, longè diuerſa ſententia. Eſt verò hoc loco aliqua & rerum & verborum difficultas. Beroaldus intelligit factam poteſtatẽ equitibus ſenioribus reddendi equum quem ex publico accepiſſent, ſi vellent: & ita ab equeſtris militiæ munere ſoluerentur. quæ ſententia ex his verbis elici non poteſt. Quid enim eſt *gratiam facere alicuius*, niſi, permittere ne aliquid fiat quod alias neceſſum erat? ſic antè dictus AVguſtus *Bononienſibus gratiam feciſſe coniurandi pro partibus ſuis*, id eſt, remiſiſſe neceſſitatem qua alioqui tenebantur: ſic *gratiam facere iuriſiurandi*, & alia ſimilia his. Ita igitur *reddendi equi gratiam facere* κατὰ τὸ ἀνάλογον erit permittere ne reddatur equus, ſed retineatur. planè manifeſta ἀτοπία. Quare ſcribendum, vt ea ſententia efficiatur, *retinendi equi gratiam fecit*. Id erit, liberare neceſſitate retinendi equi. Olim qui equites equo publico dicebantur, ij aſſignatum ſibi equum à cenſore dum viuerent retinebant, niſi idem qui aſſignauerat cenſor, vel præteritione vel notatione adimeret: inde eſt quod modò dictum, de tranſuectione equitum ſenio inſignium. Etſi autem alendo equo ſtipendium accepêre hi equites, erátque res non parui honoris: nihilominus tamen durum onus multis hoc fuiſſe, ex eo colligimus, quòd populus in beneficij parte ſolitus eſt dare vacationem huius muneris. Exemplum in Liuij lib. xxxix. vbi P. Ebutio indici Bacchanaliorum inter alia præmia decretum narratur, *ne cenſor ei equum publicum aſſignaret.* Hoc vetus inſtitutum princeps AVguſtus immutauit: quem conſtat plurimas partes militiæ in mitiorem formam redegiſſe. Nemo autem miretur reddendi equi poſt annum xxxv. factam poteſtatem: cùm cis annum illum potuerint equeſtria ſtipendia eſſe peracta. Quare non dubitem ſequi eos codd. qui hanc lectionem habent. etſi teſtantur docti in aliis legi XLV.

34 *Atque ex improbatis.*) Viterb. *In exprobatis*: Liſlæi, *in exprobratis*. Cuiacij, Pithœique *ex improbratis*. fortaſſe, *atque ex improbratis*. κακοπρεπῶς pro, notatis probro.

38 *Comitiis tribunitiis ſi deeſſent candidati ſenatores.*) Nihil abſurdius quàm ad tribunos militares hæc referre contra Dionis auctoritatem, & rem ipſam. Tribuni plebis quanta inuidia apud optimates eſſent, ſatis notum eſt: inde factum videtur perſæpe vt eum magiſtratum plerique refugerent. Ideò lata vetus lex, quæ populo libertatem conceſſit, ſi comitiis tribunitiis deeſſent candidati, ex omni populo & quocunque ordine, quos vellet tribunos creandi. Appianus li. I. Ἐμφυλ. de C. Graccho iterum tribuno, καὶ εὐθὺς ἐπὶ τῷδε, καὶ ἐς τὸ μέλλον ἡρεῖτο δημαρχεῖν. καὶ γάρ τις ἤδη νόμος ἐκεκύρωτο, εἰ δήμαρχος ἐνδέοι ταῖς παραγγελίαις, τὸν δῆμον ἐκ πάντων ἐπιλέγεσθαι. Interpretes Appiani longè aliter hæc verba ſunt interpretati: nos putamus eampſe ſententiam eſſe quam antè expreſſimus. Poſtea verò, ſiue Sulla, ſiue alius, ait idem Appianus, tribunatum à plebeiis ad ſenatores tranſtulit: ex quo tempore tribunus nemo fieri potuit niſi ſenator. vt meritò notatum in AVguſto antè fuerit, quòd tribunatum petiiſſet, quanquam patritius necdum ſenator. Sanctionem AVguſti pluribus refert Dio lib. LIV. in

anno DCCXLII. meminit.

40 *In vtro vellent ordine manerent.*) Nec dubium multos equeſtri ordine contentos, altiorem gradum inſuper habuiſſe: quod per Claudium poſtea non licuit. Suetonius libro V. *Senatoriam dignitatem recuſantibus, equeſtrem quoque ademit.*

41 *Attrito bellis ciuilibus patrimonio.*) Teſtor hanc eſſe lectionem MSS. omnium, non *matrimonio*. quam vocem etſi doctiſſimis viris probatam, hîc non agnoſcimus: nec fortaſſe in tota lingua Latina eo ſenſu agnoſci debet. quæ proferuntur exempla ei afferendæ, omnia mihi ſuſpecta ſunt: quædam manifeſtò inania: cuiuſmodi eſt Valerij Max. locus ex lib. VII. cap. VIII. nam ibi *patrimonio* ſcribi non *matrimonio* diſcimus ex teſtimonio diligentiſſimorum virorum qui vetera exēplaria contulerunt. cuiuſmodi itē AVguſtini locus ex ſermone CLXXXV. quem profert Cuiacius: *ibant ad paſſiones, obliuiſcentes facultates & affectiones, patrimonia ac matrimonia ſua*: quo loco mirum eſt tantum virum non attendiſſe *matrimonium* pro vxore poni, tritiſſimo loquendi genere. Suetonius lib. IV. cap. XXV. *edixiſſe, matrimonium ſibi repertum exemplo Romuli*: id eſt, vxorem. ſic *clientelæ* pro clientibus, & id genus infinita. Ita autem interpretandum apud AVguſtinum arguunt præcedentes voces *facultates* & *affectiones* quibus iſtæ *patrimonia* ac *matrimonia* ſunt ἀντίστροφοι. declarāt magis adhuc ſequentia, ſi quis locum perlegat.

Pag. 41. v. 1. *Metu pœnæ theatralis.*) Lego *pœnæ theatralis legis*: quis enim ita loquitur?

6. *Sui cuiuſque menſis.*) Conjectura docti viri ex Suida emendantis *Nonis cuiuſque menſis*, ratione caret: neque enim quod ille vult, Suidas dicit, ſed vt ariolus tantùm conicctat.

7 *Fabianis.*) Prima edit. *Sabotinis*: nota tribus Sabatina ex Feſto & lapidibus. ſed alteram lectionem ſuper MSS. confirmat vetus lapis.

C. IVLIO. C. F.
FAB. SCAPT.
CÆSARI.
AVGVSTO.

10 *Ab omni colluuione peregrini ac ſeruilis ſanguinis:*) Dionyſius Hal. lib. IV. aperit cauſſam & neceſſitatem huius legis AVguſti: quam nondum latam deſiderat vt planè neceſſariam. apud Dionem lib. LV. in narratione eiuſdem legis, ſcribo πολλῶν τε πολλοὺς ἀπείρως ἐλευθερούντων. non ἀκριβῶς: niſi ſi ἀκριβῶς ἐλευθεροῦν poſuit pro donare libertate, non qualicumque, ſed plena & iuſta. illud melius.

22 *Ac viſa quondam pro concione pullatorum turba*) Reprehendit in aliis colorem veſtis: in aliis colorem & genus veſtis. Pullati dicuntur, & qui togam ſordidam & coloris obſoleti gerunt: & qui penulas, quę pullo colore erant. Propria ciuium Romanorum veſtis forenſis toga fuit, eáque alba. contra hanc obſeruationem maiorum variè peccatum per illa tempora, & magis deinceps. tenuiores, poſita toga in tunicis prodire non ſunt veriti: inde apud Horatium, Tacitum, alios, *tunicatus populus*, plebs infima idiotarum. alij penulam pro toga geſtabant, vel togæ ſuperiniectam. multi togam retinebant, ſed ſordidam & obſoletam. & hi & illi pullati vocantur à ſcriptoribus. Pullus & φαιὸς ancipitis ſignificationis voces ſunt: nam & αὐτοφυῆ atque ingenuū colorem notant

qualis fermè penularum erat, vnde φαιὰ μανδύη apud Dionem. & eum quem veſtis alba habendo contrahit. Talis Romæ veſtis reorum, qui Latinis ſcriptoribus *ſordidati*, & *eſſe in ſordibus* dicuntur. Græcis φαιὰ ἐσθής. Plutarchus in Cicerone, Μίλωνος κόμην θρέψαι καὶ μεταλαβεῖν ἐσθῆτα φαιὰν ἀπαξιώσαντος. magis propriè dixiſſet πιναρὰν, vt ſæpe Græci: vel πιναρὰν & κοίλην. Diodor. Sicul. de Saturnino reoπτήξας κατέφυγεν ἐπὶ τὸ κοινὸν τῶν ἀκληρούντων ἔλεον. καὶ τὴν ἐσθῆτα τὴν πολυτελῆ κατέθετο, πιναρὰν δὲ μεταμφιασάμενος καὶ κοίλην, καὶ πώγωνα τρέφων περιῄει. Falluntur qui pullatos dici putant ſolùm ob pulli coloris veſtem: nam etiam qui togam ſordibus infectam geſtabant, eo nomine comprehenſi ob ſimilitudinē albi coloris obſoleti, & pulli αὐτοφυοῦς. quare auctores modò *pullatos*, modò *ſordidos* vocant: interdum *ſordidos pullatóſque* vt Plinius ſeptimo epiſtolarum. & Calphurnius eclog. VII.

Venimus ad ſedes vbi pulla ſordida veſte
Inter fœmineas ſpectabat turba cathedras.

paullo pòſt,

—— ſed mihi ſordes
Pulláque paupertas & adunco fibula morſu
Obſuerant.

29 *Fœnore diminuto plurimum agrorum pretijs acceſſerit.*) & quotidiana experientia, & vetus omnis hiſtoria hoc docet. Plinium lege ep. XIX. lib. VI. Auctor Dio tunc temporis Romæ tantā pecuniæ copiā fuiſſe vt agrorū pretia plurimū intenderentur, & vſuræ trienti ſiue trientali vix locus eſſet: quum antè cēteſima pro leui haberetur. Sic debent accipi hæc illius verba in quibus cæcutiunt interpretes, τοσοῦτον τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων διὰ πάσης ὁμοίως τῆς πόλεως ἐχώρησεν, ὥστε τὰ μὲν κτήματα ἐπιτιμηθῆναι· τὰ δὲ δανείσματα ἀγαπητῶς ἐπὶ δραχμῇ πρότερον ὄντα, τότε ἐπὶ τῷ τριτημορίῳ αὐτῆς γενέσθαι.

32 *Ac pro octingentorum millium ſumma duodecies Hs. taxauit.*) Conſtans hęc lectio eſt omnium librorum. Dio lib. LIIII. in vtraque ſumma diſſentit. priore, quam facit δέκα μυριάδων. ea ſunt HS quadringenta millia. poſteriore, quam ait fuiſſe πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδων hoc eſt, decies H S. In promptu ſunt doctiſſimorum virorum ſuper hac tanta, in re tanti momenti, diuerſitate ſententiæ non minus diuerſæ: dum alij Græco ſcriptori rerum Romanarum imperitiam ἀτόπως obiiciunt: alij verecundius culpam in librarios declinant, & in Suetonio legunt *decies*. Ego adhuc ἐπέχω.

35 *Nonnumquam ducenos, quinquagenóſque.*) Non placet lectio quam proferunt quidam *ducenos quinquagenos*. primùm quia aliter optimi codd. deinde quia nihil in noſtra lectione abſurdi, quod inconſultius quidam pronuntiarunt: nam ſi AVguſtus amicis ſuis (diſertè notat Quintilianus) congiaria tam exigua dedit, vt ea ipſi vocarent heminaria non congiaria: cur dubitemus in tāta largitionum frequentia plebeculæ illi prope infinitæ viritim dediſſe aliquando nummos quinquagenos. Vide verò lapidem Ancyranum.

41 *Seueriſſima coërcuit voce.*) MSS. *voce*. pr. ed. & aliæ quædam *oratione*: quod non malè interpreteris de edicto quo AVguſtus populum increpuerit, vt ſolitum fieri à principibus. Dio alteram lectionem potius confirmat.

Pag. 42. v. 1. *Populo promiſſum congiarium repoſcenti.*) Inſolens factum & præter conſuetudinem. Cicero, *Munus flagitare quamuis quis oſtenderit, ne populus quidem ſolet niſi concitatus.*

5 *Quamuis*

5 *Quamuis dare deſtinaras.*) MSS. *deſtinaret.* hoc eſt quamuis in dandi voluntate nihilominus maneret.

5 *Multos manumiſſos inſertóſque ciuium numero.*) Non ſtatim vt aliquis manumiſſus erat:ad congiarium aliáſve liberalitates admittebatur, ſed in tribum prius deſcribi oportuit. Benigniores patroni quos manu emiſerant, iis tribum ſtatim emebant, aut ſi teſtamento libertas daretur, emi mandabant, vt ſcriptum eſt in lege XXXV. Dig. de legat. III. Emptionem tribus ſignificat illis verbis Suetonius *inſertos ciuium numero.* Referri etiam poteſt ad eos qui ſuis ſibi pecuniis libertatem redimebant, aut ad gratos aliàs ſuis heris: nam & hi & illi videntur de induſtria appetente congiarij die fuiſſe liberati. Similis fraus notata Dioni lib. XLIX. in Pompeiana diuiſione frumenti. ait enim πολλοὺς πρὸς τὰς ἀπ' αὐτοῦ ἐλπίδας ἐλευθερωθῆναι.

9 *Venalitias & laniſtarum familias.*) Dio, τούς τε μονομαχοῦντας καὶ τὰ ἀνδράποδα τὰ ὤνια.

11 *Vrbe expuliſſet.*) Vltra centeſimum lapidem.

15 *Vt non minorem aratorum ac negotiantiũ quàm populi rationem deduceret.*) Nouè dictũ vt alia multa in Suet. *rationem deducere*, pro habere, ducere. Compoſitum loco ſimplicis, vt apud Columell. *deputare vites* pro putare & lib. ſuperiore *rebus decedentibus* pro cedentibus. Mox *crus effregerat* pro fregerat, quod tamen in membranis reperi, non compoſitum. hîc quoque *duceret* non *deduceret* habetur in quibuſdam libris. cap. XLIII. *cenſus deducere* pro ducere. ſenſus eſt, AVguſtum in diuiſione frumenti non minus aratorum ac negotiantium commodis cõſuluiſſe quàm plebis otioſæ quę in vrbe morabatur. Populũ appellat, vt ſępe alibi, plebem quæ Romæ frumento publico alebatur. hæc fere otioſorũ hominum fuit & magna ex parte functorum militia: ciues enim Romani artes, βαναύσους plerique à ſe ſpernebant, & ſolis ſeruis dignas iudicabant, ipſi bellis vacabant: vnde peractis ſtipendijs egeni plerumque quod ſupererat vitæ degebant. Quod vt caueret AVguſtus, commoda miſſionum & militiæ tempora definiit: *ne aut ætate aut inopia poſt miſſionem ſollicitari ad res nouas poſſent.* vt eſt infrà ſcriptum. Hæc vel præcipua olim cauſſa excogitandarum legum agrariarum: ita enim exhauriebatur famelica illa multitudo, verè ſentina vrbis. Alterum mali remedium fuit publica frumenti largitio. ſed præclarum hoc inſtitutum ſecuta ſunt non leuia incommoda. Plerique enim de plebe in re facienda omiſſiores ἀργοὶ τὸ πᾶν facti ſunt, neglectum negotiandi ſtudium, ſpreta agrorum cura & ſeruis vinctíſque commiſſa. ex quo illa Liuij grauis querela libro ſexto, *Olim multitudinem innumerabilem liberorum capitum in eis fuiſſe locis quæ nunc vix ſeminario exiguo militum relicto ſeruitia Romana ab ſolitudine vindicant.* Hæc ratio eſt cur AVguſtus & tollendi primò omnem frumentationem ceperit impetum: & cùm poſtea è re non fore id iudicaſſet, κατὰ δεύτερον πλοῦν, quod aiunt, vt vulgi ſocordiam excitaret, ad frumentationem non minus eos admiſerit qui agros colerent & mercimonia exercerent, quàm pauperes illos vrbicos, qui ſoli, vt videtur, ante AVguſtum publico frumento ali ſoliti. Negotiantes ſunt non quos putat Torrentius: ſed quicumque aliquam negotiationem exercerent, cuiuſmodi erant centonaria, ſagaria, lignaria, carbonaria, cænacularia, & ſimiles his in veterum libris & antiquis lapidibus nominatæ.

17 *Feciſſe ludos ſe ait.*) In breuiario, ni fallor, rerum ſuarum.

17 *Suo nomine quater.*) Mihi quoque ſuſpectus hic numerus, etſi omnium

libb. conſenſu confirmatus: & quod maius eſt, inter legendum Dionis hiſtoriam ludos ab AVguſto ſuo nomine editos, non adeò multos obſeruare viſus ſum: nam alij potius eius nomine edebant. Sed verius eſt repetendum ex ſequenti periodo verbum *vicies*, quæ βραχυλογία Græcis Latiniſque vſitata eſt: verùm ita ferè, vt maior numerus in priore commate poſitus, etiam ſequenti ſeruiat, cōtra quàm hîc fit. Plinius lib. XVIII. *In trāſpadana Italia ſcio vicenas quinas libras farris modios pēdere, circa Cluſium & ſenas.* Repete *vicenas.* Ariſtoteles in libello de miraculis auditis, τὸ δ' ἐν τῇ Λιπάρᾳ ποτὲ καὶ ἐκλείπειν φησὶ Ξενοφάνης ἔτη ἑκκαίδεκα, τῷ δ' ἑβδόμῳ ἐπανελθεῖν. Siue igitur quater ſuo nomine ludos AVguſtus edidit, ſiue quod potius puto ſæpius, nihil hîc mutandum cenſemus.

21 *Athletas exſtructis in campo Martio ſedilibus ligneis.*) Factum ſexto AVguſti conſulatu. Dio, καὶ γυμνικὸς δέ τις ἀγὼν, σταδίου τινὸς ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ ξυλίνου κατασκευασθέντος ἐποιήθη. Ex collatione horum locorum apparet quæ fuerit ſtadiorum Græciæ forma.

22 *Tiberim cauato ſolo in quo nunc Cæſarum nemus eſt.*) Eadem verba in breuiario Ancyrano, vnde ſumſit Suetonius. quod moneo ne quis τὸ *nunc* reſtringat ad tempora auctoris. Tacitus Annal. lib. XII. *Lacu in ipſo nauale prælium adornatur, vt quondam AVguſtus ſtructo cis Tiberim ſtagno, ſed leuibus nauigiis & minore copia ediderat.* Frontinus de aqua Alſietina loquens, *AVguſtus cū opus Naumachiæ aggrederetur, ne quid ſalubrioribus aquis detraheret, hanc proprio opere perduxit: & quod Naumachiæ ceperat ſupereſſe, hortis ſubiacentibus & priuatorum vſibus ad irrigandum conceßit.*

33 *Ad ſcenicas quoque & gladiatorias operas.*) De ſcenicis reperio notatum à Dione in ludis Marcelli lib. LIII. de gladiatoriis lib. LVI.

34 *Senatuſconſulto interdiceretur.*) Auctorem huius rei facit AVguſtum hiſtoria Dionis lib. LIV. initio.

35 *Adoleſcentulum Lucium.*) Varias γραφὰς huius loci annotauit Torrentius: ecce autem nouam præter illas omnes ex cod. Viterb. *Adol. Hirtium.*

36 *Bipedali minor librarum ſeptemdecim.*) mira leuitas, nec pro illa ipſa magnitudine eius corpuſculi. Vſitata ſtatura, vt alibi notamus, erat pedum ferè ſex, pondus librarum Romanarum cētum plus minus. Plaut. Aſin. *Nudus vinctus centum pondo es.* locum vide. Hac proportione homo bipedalis alterum fere tantum pendere debuit: non igitur nanus ſolum hic fuit, ſed & monſtroſè gracilis, ac leuis: tertij miraculi loco vox Stentorea in tantulo homuncione. De gracilitate ne nimis miremur, faciunt quæ Athenæus lib. XII. & AElianus lib. X. Ποικίλαις de Archæſtrato narrant. At quæ in Græcis epigrammatis libro II. titulo Εἰς λεπτοὺς leguntur, non ſolum poëtica ſed pleraque inepta ſunt, paucis exceptis; cuiuſmodi hoc Lucilij ſanè venuſtiſſimum.

Ἐξ ἀτόμων Ἐπίκουρος ὅλον τὸν κόσμον ἔγραψεν,
  Εἶναι τοῦτο δοκῶν Ἄλκιμε λεπτότατον.
Εἰ δὲ τότ' ἦν Διόφαντος, ἔγραψεν ἂν ἐκ Διοφάντου,
  Τοῦ καὶ τῶν ἀτόμων πολύτι λεπτοτέρου.
Ἢ τὸ μὲν ἀλλ' ἔγραψε συνεστάναι ἐξ ἀτόμων ἄν,
  Ἐκ τούτου δ' αὐτὰς Ἄλκιμε τὰς ἀτόμους.

Quæ obiter ita vertebamus,

Mundum omnem ex atomis Epicurus credidit ortum.
  Cur? atomis credens nil magis exiguum.

Tune

Tunc Diophante fores: atque omnia de Diophanto
Orta forent, vincit qui breuitate atomos.
Aut ſi cuncta alia ex atomis conflata putaret.
Certè atomis ortum tu, Diophante, dares.

38 *Per arenam mediam.*)vt ſpectarentur prius à populi corona. θεατρίζειν Græci hoc vocant: ac quia in ſupplicio afficiẽdis potiſſimum id fiebat, verbum alias μέσον in malam partem tantùm cœpit accipi.

39 *Supérque ſe ſubſellio ſecundo locauit.*)Orcheſtram ſedem ſenatorũ in theatro Romano, (nam aliter in Græco) Suetonius *primum ſubſelliorum ordinem* vocat paullo pòſt. Ea verò pluribus conſtitit ſubſelliis, ſed vni ordini dicatis. Id appellat auctor *ordinem ſubſelliorum*, item *ordines*. ſequitur ſtatim, *maritis è plebe proprios ordines aſſignauit*. id eſt propria ſubſellia, ſiue proprium ſubſelliorum ordinem. ſubſellium eſt ſedes ſiue lignea ſiue lapidea κύκλῳ τ̃ θεάτρου, in orbem extenſa. Græcè ſubſellium ex Pauſania dixeris θρόνον συνεχῆ πολλὰς ἔχοντα καθέδρας. In Heronis mathematici libello quem habemus MS. vbi problemata quædam de theatris explicantur, βαθμοὶ & βαθμίδες τ̃ θεάτρων appellantur. Scenæ & podio proximum ſubſellium, principum fuit & magiſtratuum: ſecundum & reliqua quibus conſtitit orcheſtra, ſenatorum. in primo ſedit AVguſtus: in ſecundo legatos collocauit: *ſuper ſe* ait Suetonius: quia ratio ſubſelliorum ea fuit, vt imo ſiue primo ſecundum eſſet altius, ſecundo tertium & ita deinceps. Vel ſimpliciter accipe *ſuper ſe* pro pone ſe & ὑπὲρ αὑτόν. Alio ſenſu in triclinio dicitur aliquis alium ſuper ſe collocare, quando in eodem ſcamno ambo ſedent, aut in eodem lecto diſcumbunt, vt in XIV. Annalium Taciti. Quid hoc loco planius? Interpretes tamen omnes mirè turbant, aliud nihil.

41 *Quolibet loco publicare.*)Ἐκτιθέναι vel προτιθέναι εἰς ἐπίδειξιν, & vt loquitur ſtatim, ſpectandum publicè edere. Ex eo more eſt quod notat Tacitus libr. XII. Annal. de Mithridate Armeniæ rege captiuo, *Roſtra iuxta cuſtodibus circumdatus viſui populo prabetur.* quod idem poſtea de Caractaco narrat.

Pag. 43. v. 3. *Laxatis ſellæ curulis compagibus.*)Bene *laxatis* non *luxatis* vt quibuſdam viſum. Sella curulis quatuor lignis pluribúſve conſtabat incuruis in modum fere literæ *S* productæ & minus curuatæ ab vtraque parte. Hæc funibus ita compacta erat, vt aperiri claudíque poſſet. in aperta ſedebatur ſuper loris & linteis. Martialis, *Recénſque ſella linteiſque loriſque.* meminit & Quintilianus alicubi. Lignorum formam egrégiè explicant Græci cùm δίφρον ἀγκυλόποδα nominant, vt Plutarchus in Mario bis, & alibi, & ita in Gloſſario. Huiuſmodi ſellarum fabrica hodiéque in vſu eſt. Similis autem artificij fuiſſe videntur illæ quibus olim tanquam laqueis vſi qui alienæ vitæ inſidiabantur. Pauſanias in Atticis vocat θρόνον ἀφανεῖς δεσμοὺς ἔχοντα. Res hodie non incognita. Reperio & σιδηρᾶν καθέδραν in cruciatibus Chriſtianorum vſurpatam. EVſebius hiſtoriarum lib. quinto.

10 *Vt quoties quid ſpectandum vſquam publicè ederetur.*)Spectacula olim edebantur in Vrbe, in Italia & in prouinciis. & in Vrbe quidem, alia in theatro, alia in circo, alia in amphitheatro, quædam in foro aliíſque locis publicis. Quod ergo ait, *vſpiam*, quomodo accipiemus? puto de Vrbe, Italia & prouinciis intelligendum: id enim arguere manifeſtò videtur quod modò dictum eſt, de occaſione facti decreti huius quæ Puteolis data fuit: & quod dicit, *quoties quid ſpectandum publicè ederetur*, de theatro & ſcenicis gymniciſque ludis ma-

ximè interpretor:nam ea ætate extra Romam raræ venationes, rari Circenſes, vt pluribus alibi docemus. Nihil ergo AVguſti temporibus de circi, nihil de amphitheatri ſedibus decretum?de hoc quidem, quod ſciam, nihil. de ſeſſione in Circo refert Dio lib. LV. anni vrbis DCCLVIII. cepiſſe χωρὶς μὲν τοὺς βουλευτὰς, χωρὶς δὲ τοὺς ἱππεῖς ἀπὸ τοῦ λοιποῦ πλήθους circenſes ſpectare:quod in Claudio & Nerone quî ſit intelligendum dicemus. verùm arbitror Suetonium hoc loco inſtitutum illud non reſpicere. Simile eſt quod narrat Dio lib. LIII. de Polemone Ponti rege, ſocio pop. Rom. appellato, καὶ προεδρία, inquit, τοῖς βουλευταῖς ἐν πάσῃ τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ ἐς πάντα τὰ θέατρα ἐδόθη.

13 *Militem ſecreuit à populo.*) Ad legis huius ſimilitudinem excogitata illa à Iunio Gallione, nobili adulatore, qui anno Vrbis DCCLXXXV. *cenſuit*, inquit Tacitus ſexto Annalium, *vt prætoriani actis ſtipendijs, ius apiſcerentur in quatuordecim ordinibus ſedendi.* quem virum increpās Tiberius, ait, *reperiſſe prorſus quod diuus AVguſtus non prouiderit.* vbi non dubium alludi ad hanc ordinationem AVguſti quæ hîc commemoratur.

13 *Maritis è plebe proprios ordines.*) Martialis.

Sedere in equitum an tibi liceat ſcamnis
Videbo Didyme: non licet maritorum.

Olim hæc diſtinctio ignorabatur. poſt legem Pappiam Poppæam multa quæ ſenibus honoris cauſſa deferri ſolebant, ad maritos ſunt tranſlata. A. Gellius lib. II. cap. XV. & paſſim in hiſtoria.

14 *Prætextatis cuneum ſuum & proprium pædagogis.*) Scio quid ſit cuneus in theatro, neque hanc lectionem improbo. tamen videtur AVguſtus facturus fuiſſe commodius ſi ſcamnum ſuum prætextatis aſſignaſſet, & proximum pædagogis: ita potuiſſent illi mores ſuorum diſcipulorum obſeruare, quod fuit ipſorum munus. ſed quia pædagogi ſerui ferè erant, propterea ſeparatim illis ſuus cuneus aſſignatus. Cuneum theatri Græcus magiſter vertit φυλὴν θεάτρου, quia certis perſonis certi cunei ſoliti aſſignari. Quanta petulantia verſaretur in theatris, omnis Græca Latináque hiſtoria loquitur: propterea qui ſeuerius iuuentutē inſtituebāt, à theatris arcebant. Iulianus in Miſopogone Ἐμὲ ὁ παιδαγωγὸς ἐδίδασκεν εἰς τὴν γῆν βλέπειν εἰς διδασκάλους φοιτῶντα, θέατρον δὲ ἰδεῖν πρὶν μᾶλλον κομῆσαι τῆς κεφαλῆς τὸ γένειον. negat ſibi per pędagogum licuiſſe prius theatris intereſſe quàm pilorū plus in mento quàm in capite haberet. Cur ita loquatur norunt qui ſciunt quid ſit exoletum eſſe in nequitiis veterum. Sic autem ille locus emendandus: nam vulgò νομῆσαι ſcriptum eſt. interpres verò qui alibi parum ſapit, hîc planè deſipit. Quando autem in theatrum veniebant prætextati, pædagogos ſuos habebant comites, vt hîc dicitur. Theopraſtus in Charact. Solet, inquit, ad ſpectandum ἄγειν τοὺς υἱοὺς καὶ τὸν παιδαγωγόν. ſoliti etiam adeſſe educatores ſiue τροφεῖς quos cū pædagogis Iulianus in Cæſaribus, & Iuſtinianus in Inſtitut. coniungunt. Græci etiam βαϊούλους vocant.

16 *Fœminis ne gladiatores quidem.*) Nedum ludos ſcenicos: quibus tamen & ipſis interfuiſſe iam olim fœminas conſtat, ſed non ſine eorum permiſſu in quorum poteſtate erant. Valerius Max. *Pub. Sempronius Sophus coniugem repudij nota affecit, nihil aliud quàm ſe ignorāte ludos auſam ſpectare.* Per leges AVguſti ad omnia ſpectacula Romani moris admiſſę mulieres, ſed non promiſcuè. Quod ſubijcit de athletis, non mirum: id enim ludicri genus Græcum fuit, non Romanum.

17 *Niſi*

17 *Niſi ex ſuperiore loco.*)Heroni, ὁ ἄνω βαθμός. Ea extrema cauea & ſedes pullatorum erat. Calphurnius,

Venimus ad ſedes vbi pulla ſordida veſte
Inter fœmineas ſpectabat turba cathedras.

Ex his verſibus apparet ſpectaſſe promiſcuè plebem & fœminas. an ita inſtituit AVguſtus? videtur ex hoc loco colligi. Sed hoc quàm alienum à grauitate & prudentia AVguſti? illéne qui militibus maritis è plebe prætextatíſque ſuos cuneos aſſignauit, fœminis permiſerit cum ſordida plebe promiſcuè ſpectare? nunquam putem. Lego igitur in Suetonio *Spectare conceſſit ſolis Virginibus Veſt.* ita duplici ratione pudori mulierum conſulitur: nam & in extremam caueam ſummotæ, pæne theatro eiectæ videri poterant, & ibi quoque ſolæ ſeorſim à viris collocatæ.

18 *Contra prætoris tribunal.*) Proximè ſcenam & podium. atque vt Prudentius ait, *podij meliore in parte ſedebant.* Vide amplius Tacitum lib. IV.

19 *Athletarum verò ſpectac.*) Infamis Nero contrà, *Ad athletarum ſpectaculum inuitauit & virgines veſtales*, lib. VI.

19 *Muliebrem ſexum omnem.*) Lectionem à Turnebo inuentam & annotatam, *muliebrem ſexus omne*, inueni notatam in ſchedis Liſtæi: in lib. Pithœi, *muliebre ſecus*: quam vocem pridem explicarunt viri doctiſſimi: ſed quæ huic loco non conuenit.

19 *Pontificalibus ludis.*) Quos, vt videtur, edidit pontificatu maximo ſuſcepto.

21 *Mulieres ante hor.*) Ipſi ſunt edicti verba, MVLIERES ANTE HORAM QVINTAM VENIRE IN THEATRVM NON PLACET. familiaris principi illi ſermo: ſic in epiſtola ad Liuiam de Claudio, *Spectare eum Circenſes ex puluinari non placet nobis.*

23 *Ipſe Circenſes ex amicorum ferè libertorúmque cœnaculis ſpectabat.*) In Circo ſedes ſeparatas, neque ſenatus ante Claudium, neque equites ante Neronem habuerunt: propterea ne principi quidem certa ſedes fuiſſe videtur, vtique AVguſti tempore naſcente adhuc imperio. Is igitur vt maieſtatis ſuæ rationem haberet, è puluinari ſpectauit, hoc eſt, ex eo Circi loco, vbi ſimulacra deorum, magna pompa inferri & circum metas geſtari ſolita, collocabantur. quæ pars Circi ea eſſet, mirũ non explicaſſe Dionyſium Hal. in eo ſermone: ſed dubium non eſt, quin vt in theatro honeſtiſſimus locus erat ad podium, ſic in Circo ad EVripum, qui medium ſtadium cingebat. AVguſtus in ep. ad Liuiam ſuper Claudio, *primam frontem ſpectaculorum* eũ locum vocat. *Spectare eum Circenſes ex puluinari non placet nobis: expoſitus enim in prima fronte ſpectaculorum conſpicietur.* Inde ſpectauit AVguſtus *ſedens*, ait Suetonius: non vt Nero poſtea accubans, ceu deus aliquis viuus inter ſimulacra mortua. Et, *cum vxore & liberis*, non inter imagines ipſas deorum. Interdum vt Suetonius hic notat, ſolitus idem princeps, inuidiæ, vt arbitror, declinandæ cauſſa, non è puluinari, ſed è cœnaculis amicorum aut libertorum eos ludos ſpectare. idem factitatum Tiberio docet Dio lib. LVII. καὶ τούς γε τῶν ἱππέων ἀγῶνας ἐξ οἰκίας καὶ αὐτὸς τῶν ἀπελευθέρων τινὸς πολλάκις ἑώρα. cùm dicit καὶ αὐτὸς, innuit eis verbis idem antè ſe ſcripſiſſe de AVguſto: ſed locus hodie non extat. Cœnacula fuiſſe in ſupremis ædium partibus, imò, vt loquitur Liuius lib. XXXIX. ſupra ædes, ex Martiale aliíſque notum. An autem ex cœnaculis Circo vicinarum domorum commodè ſatis ſpectari Cir-

cenſes poterant? an iſta potius, de quibus ſentit Suetonius, in ipſo Circo erāt? Siquidem ſuper illa porticu quæ ab exteriore Circi Romani parte adſtructa illi fuit, & officinæ & cœnacula erant: quæ vt arbitror CESS. ſoliti locare cœnaculariam facientibus: à quibus poſtea inquilini & qui ſine laribus erant. Dionyſius Halic. lib. III. ἔστι δὲ καὶ περὶ τὸν ἱππόδρομον ἔξωθεν ἑτέρα στοὰ μονόστεγος, ἐργαστήρια ἔχουσα ἐν αὐτῇ καὶ οἰκήσεις ὑπὲρ αὐτῶν.

24 *Spectaculo plurimas horas, aliquando totos dies, aderat.*) Lego, *aberat.* ſcio AVguſtum ſpectaculis deditum vel fuiſſe, vel videri voluiſſe, vt hac ciuilitate gratior eſſet vulgo: ſed id profectò non eſt quod his verbis Suetonius ſignificare voluit, quod manifeſtiſſimè arguunt ſequentia. Poſtquam enim dixit auctor vnde ludos ſpectaret AVguſtus, cōmodè ſubiecit, ſæpe ſolitum illum abeſſe, alio ſubſtituto qui vicem ipſius præſideret: quod & Dio variis locis notat: deinde ſubdit, *verùm quoties abeſſet,* quę verba ita clarè noſtram emendationem aſtruūt, vt mirer non ſolùm interpretes, ſed alios etiam doctiſſimos viros, qui ſæpe hunc locum laudarunt, mendum non animaduertiſſe.

25 *Qui ſuam vicem præſidendo fungerentur.*) In vita Galbæ, A. C. *Cæſare ludis ſubſtitutus poſtridie quàm ad legiones venit.* Sed quàm parum vulgò probaretur, ſi princeps alium ſubſtituiſſet, qui ſuam vicem ludis præeſſet, declarat egregius Taciti locus lib. I. quē libet aſcribere, *Edendis gladiatoribus quos Germanici fratris ac ſuo nomine obtulerat, quamquam vili ſanguine nimis gaudēs quod vulgus formidoloſum & pater arguiſſe dicebatur. Cur abſtinuerit ſpectaculo ipſe variè trahebāt. alij tadio cœtus, quidā triſtitia ingenij: & metu cōparationis, quia AVguſtus comiter interfuiſſet.* Iulianus quoque Miſopogone, parum ſe vulgo gratum fuiſſe indicat, quòd ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις δημαγωγεῖν non ſoleret more priorum principum.

26 *Nihil præterea agebat.*) Hoc eſt quod modo vocabat Tacitus, *comiter intereſſe.*

29 *Seu ſtudio ſpectandi, ac voluptate qua teneri ſe n.*) Tacitus lib. I. *Indulſerat ei ludicro AVguſtus dum Mæcenati obtemperat, effuſo in amorem Bathylli: neque ipſe abhorrebat talibus ſtudijs, & ciuile rebatur miſceri voluptatibus vulgi.*

31 *Græco certamini.*) Quod vel in Græcia celebraretur, vel Romæ, Græco more & per Gręcos ſcenicos. Vtro modo accipiat aliquis non intereſt hilū, quin illud prius quod damnat adeò Torrentius, melius conuenire menti Suetonij putem: nam hoc tantùm probare vult, AVguſtum fuiſſe natura φιλοθεάμονα. Quis dubitat autem illum in peragranda Græcia, Aſia, aliiſque prouinciis, ludis præſertim ſacris interfuiſſe quoties occaſio eſſet?

33 *Spectauit autem ſtudioſiſſimè pugiles.*) Quod apud Romanos, gladiatores, id ferè apud Græcos pugiles ſiue πυκτομάχοι. in hiſtoria Eccleſiaſt. fit aliquoties mentio damnatorum εἰς τὸ πυκμὴν μονομαχεῖν.

39 *Coercitionem in hiſtriones.*) Hoc eſt ius virgarum. Tacitus lib. I. Annal. *Actū de ea ſeditione apud patres: dicebantúrque ſententiæ, vt prætoribus ius virgarum in hiſtriones eſſet. interceſſit Haterius Agrippa Tribunus plebei: increpitúſque eſt Aſinij Galli oratione ſilente Tiberio, qui ea ſimulacra libertatis ſenatui præbebat. Valuit tamen interceſſio, quia diuus AVguſtus immunes verberum hiſtriones quondam reſponderat.*

40 *Præter quam ludos & ſcenam.*) Refer *ludos* ad *tempore*: *ſcenam* ad *loco.* Omnino autem legendum, vel *præterquam ludis & ſcena,* vt in quibuſdam MSS. offendiſſe teſtantur docti: vel, *præter ludos & ſcenam.* Ita loq: memini Impp. lege

lege III. Cod. de ſpectaculis & ſcenicis & lén. *Eos qui agitandi munus exercent illuſtris auctoritas tua nullis præter Circenſe certamen affici nouerit oportere ſupplicijs.* Non parum legem hanc illuſtrabit collatio iſtorum Suetonij verborum.

Pag. 44. v. 2. *Stephanionem togatarium.*) Ita omnes libb. nec placet emendatio non neceſſaria *togatarum.* Vt actorem ſecundarum Tullius in Bruto *ſecundarium* dixit, ita noſter actorem togatarum *togatarium.* Sic dicuntur exodiarius, embolarius, vnde embolaria mulier Plinio libro XLVIII. vtricularius: & vno verbo, nomina ἐπιτηδευμάτων hoc typo Latini efferunt. vel Plautum adi in AVlul.

2 *In puerilem habitum circumtonſam matronam.*) Pueri delicati olim ſoliti circumtonderi, hoc eſt περικείρεσθαι. Dio Chryſoſtomus, De regno, oratione II. μόνους αὐτοὺς τῶν Ἑλλήνων περιέκειρεν, αἴσχιστα κομᾶν ἐπιδεῖν ἀφείς, ὥσπερ οἱ νῦν τοὺς παῖδας τοὺς ἁπαλούς. videtur id eſſe tonſuræ genus quod Græci περίτροχον vel περιτρόχαλον vocant: nam ita tõderi ſolitos ephebos attendentibus liquebit, ex his Plutarchi de Ariſtodemo tyranno Cumanorum: ἱστόρηται ait ὅτι τοὺς μὲν ἄρρενας παῖδας ἤσκει κόμαις καὶ χρυσοφορεῖν. τὰς δὲ θηλείας ἠνάγκαζε περιτρόχαλα κείρεσθαι, καὶ φορεῖν ἐφηβικὰς χλαμύδας καὶ τῶν ἀνακώλων χιτωνίσκων. Extant hæc verba in libello de mulierũ virtutibus: ea nos explicamus alibi fuſius. Quæcumque autem fœminis à tyranno imperata ait Plutarchus, ea intelligere debemus epheborum fuiſſe propria. ſimile factum à Stephanione, vt meritò in eum AVguſti ira exarſerit. Apud veteres verò Francos non eius ætatis propria, ſed omnium fuit ea tonſura communis: nam præter regem omnes erant ita circumtonſi. Agathias lib. I. τοῖς δὲ ὥσπερ τι γνώρισμα, καὶ γέρας ἐξαίρετον τῷ βασιλείῳ γένει ἀνεῖται νενόμισται. ἐπεὶ τοῖς ὑπηκόοις περίτροχον κείρονται, καὶ κομᾶν αὐτοῖς περαιτέρω οὐ μάλα ἐφεῖται. Puto & alias pleraſq; gentes quæ per ea tempora Romanum imperium lacerarunt, eam tonſuram vſurpaſſe. Sanè in exercitu Gulielmi regis Siciliæ qui tẽporibus Andronici Cõneni in Theſſalonicenſes flamma & ferro graſſatus eſt, pleroſq; ἀποθριχθῆναι περιτρόχαλα Nicetas auctor eſt. Lege Dei prohibita res olim Iudæis quos Choirilus vetus poeta appellat αὐχμαλέους, κεφαλὰς τροχοκουράδας, Moſes refert Leuitici cap. XIX. commate XXVII. ex interpretatione veteri Latina, *Neque in rotundum attondebitis comam, nec radetis barbam.* LXX. interpretes, longè aliter acceperunt priora eius commatis verba Hebræa, & ita verterunt, Οὐ ποιήσετε σισόην ἐκ τῆς κόμης τῆς κεφαλῆς ὑμῶν. Suidas σισόην interpretatur τὸ πλεξείδιον. Sic vocat certam comæ complicationem, aut fortaſſe in ſpiras collectionem & colligationem. Vox illa Græcorum non eſt, ſed Alexandrinorum, vt alia multa in interpretatione τῶν LXX. vel Cilicum Phaſelitarum. colligo ex Heſychio, cuius verba ita emendabis Σισόη κουρὰ ποιά, Φασηλῖται. ineptiſſimè hodie in omnibus libb. Σισοκουρα ῥοιὰ Φασηλῖται.

3 *Per trina theatra virgis cæsũ.*) Hoc propriè θεατρίζειν dicũt Græci, & παραδειγματίζειν, vt ſuprà monebamus. Moris huius & in Græcis & Latinis ſcriptoribus multa mẽtio. Apud Lucianũ imperitus & vanus citharœdus ὑπὸ τῶν μαστιγοφόρων σύρεται διὰ μέσης τῆς σκηνῆς. Philo θεατρίζειν & εἰσάγειν εἰς τὸ θέατρον dixit, hoc intelligens contra Flaccum. Non prætermittam egregium locũ ſuper hac conſuetudine qui in eodem Philonis lib. habetur. Τὰ μὲν πρῶτα, inquit, τῶν θεαμάτων ἄχρι τρίτης ὥρας ἢ τετάρτης ἐξ ἑωθινοῦ ταῦτα ἦν· Ἰουδαῖοι μαστιγούμενοι, κρεμάμενοι, τροχιζόμενοι, δικαζόμενοι, διὰ μέσης τῆς ὀρχήστρας ἀπαγόμενοι τὴν ἐπὶ θανάτῳ· τὰ δὲ μετὰ τὴν καλὴν ταύτην ἐπίδειξιν, καὶ ὀρχησταὶ καὶ μῖμοι καὶ αὐληταὶ καὶ ὅσα ἄλλα σκηνικῶν ἀθύρματα ἀγώνων.

Ait matutina ſpectacula à Flacco exhiberi ſolita, fuiſſe cędes & cruces varias Iudæorum: meridiana, ludos ſcenicos.

4 *Querente Pretore.*) Scripti quidam, *querente:* non probo. tale illud in Iulio cap. XLVIII. *Libertum quamuis nullo querente capitali pœna affecit.*

6 *Demonſtraſſet digito conſpicuúmque feciſſet.*) Græcis καταδακτυλίζειν, σκιμαλίζειν, σιφνιάζειν.

8 ITALIAM *duodetrig.*) Imperium Romanum triplici hominum genere AVguſti temporibus conſtabat: ciuium, Italicorum populorum, & prouincialium: horum diuerſa longè conditio erat. alio enim iure vtebantur ciues, alio Itali, alio qui in prouinciis erant. Hac diſtinctione vſus Suetonius in hac vita ſcribenda: dixit hactenus de iis quæ circa iura ciuitatis noua inſtituit, aut abolita reſtituit AVguſtus: ſubiicit nunc de iis quæ circa iura Italicorum populorum ſanxit idem: mox de inſtitutis illius circa prouinciarum iura pauca dicturus.

9 *Deductarum ab ſe.*) Solóne an etiam cum aliis? nam multas AVguſtus colonias triumuir deduxit ſuo & collegarum ſuorum nomine: plures poſtea ſolus. Vtrum igitur has tantùm intelligit Suetonius, an etiam illas? probabile eſt de iis tantùm illum loqui, quas rerum potitus AVguſtus ſuis vnius auſpiciis deduxit: has tamen qui nominent aut numerent ex antiquis ſcriptoribus nullus eſt.

9 *Opibúſque.*) Teſtes antiqui lapides paſſim in Italiæ municipiis olim poſiti in honorem AVguſti: quorum hodie non pauci extant, quos huc afferre nihil neceſſe.

9 *Vectigalibus publicis.*) Abſque his nullum commune poterat conſtitui. In lapidibus non rara eorum mentio, qui publica vectigalia municipiorum conſtituerunt, auxerunt, vindicarunt. Non ſolùm autem in ſuis agris Italici populi vectigalia ſua habuerunt: ſed etiam in remotiſſimis interdum. Cicero de Arpinatibus municipibus in epiſtolis ad D. Brutum Galliæ Ciſalpinæ proprętorem. *Arpinatium omnia commoda omneſque facultates, quibus & ſacra conficere, & ſarta tecta ædium ſacrarum locorúmque communium tueri poſſunt, conſiſtunt in his vectigalibus quæ habent in prouincia Gallia.* Atellani item municipij Campani agrum vectigalem fuiſſe in Gallia eadem, ex alia eiuſdem epiſtola intelligimus. Campanæ coloniæ reditus publici in Creta, ait Velleius Paterculus.

10 *Etiam iure ac dignatione Vrbi quodammodo pro parte aliqua adæquauit.*) *Coloniæ*, vt ait Gellius, *quaſi effigies paruæ ſimulacráque erant populi Romani.* Beroaldus ad colonias AVguſteas hoc refert. Non probo, nec verum eſt. de tota Italia potius accipiendum, facilè aſſentietur mihi, qui diligentius mentem auctoris exquiſiuerit. An autem Italiæ datum ius ſuffragiorum ab AVguſto? nequaquam: longéque ab ea mente mens Suetonij eſt. Ciuitas & ius ſuffragiorum ſic ἀντιστρέφουσιν, vt definitio & definitum. Ciuis enim Romanus pleno iure is eſt, qui vel in Vrbe vel in agro Rom. habitans, tribum cum honorum petitione, aut ſaltem ſuffragiis habet. Vniuerſa Italia ante AVguſtum ciuitatis ius habuit: ergo & ſuffragiorum: ſed quia propter rei difficultatem, & moleſtiam veniendi Romam ſingulis comitiis, pæne inane id ius fuit, nullique vſui populis Italicis, propterea AVguſtus ſolerter genus hoc ſuffragiorum colonicorum excogitauit.

10 *Quodammodo pro parte aliqua.*) Dictum ἐκ παραλλήλου vt multa alia: nam

conſenſu

conſenſu librorum firmata hæc lectio non videtur ſollicitanda.

14 *Equeſtrem militiam petentes.*) Sic rectè prima editio & membranæ, vulgò *petentis*, ex veteri conſuetudine eos caſus plurales ſcribendi. Multa ad illuſtrationem huius loci & totius militiæ veteris Romanæ dicemus, ſi Deus volet, in editione Polybij quam cepimus pridem magna vi parare.

15 *Cuiuſque oppidi.*) Non malè membranæ noſtræ *cuiuſcunque*, hoc ſenſu: tam patuiſſe aditum ad equeſtrem militiam ei qui Vlubris aut Gabiis publicè commendatus veniſſet: quàm illi quem florentiſſima quæuis colonia vel municipium commendaſſet.

16 *At is qui.*) Malim abeſſe, *at*: & natum videtur ex præcedentis dictionis fine. ac nota traiectionem verborum, pro *iis è plebe qui*.

17 *Singula nummorum millia pro ſingulis diuidebat*) Hoc dicit, data fuiſſe cuique patri tot millia nummûm quot ille haberet liberos. ſine cauſſa hanc veterum & MSS. editionem quidam improbant.

19 *Nonnullas commutauit interdum.*) Vt Cyprum & Galliam Narbonenſem, quas populo tradidit recepta Dalmatia. Dio lib. LIII. & lib. LIV. item Strabo lib. vlt.

21 *Ad exitium licentia præcipites libertate priuauit.*) Vt Cyzicum, Sidonem, Tyrum, alias. Dio & Strabo.

22 *Terræ motu ſubuerſas.* Vt Tralleis, de qua vide Agathian. lib. II. fuſè.

26 *Traiicere ex Sicilia apparantem.*) Notat Dio lib. XLIX.

28 *Regna quibus belli iure potitus eſt.*) Hæc oratio non longè abeſt, quin tantundem valeat, ac ſi diceret, omnia quæ tum fuerunt regna in orbe Romano: nam omnibus πολέμου νόμῳ potitus eſt. Bello quippe Actiaco reges omnes, pauciſſimis exceptis, ſtetiſſe ab Antonio, Plutarchus, Dio, Appianus, cæterique hiſtorici docent.

30 *Promptiſſimus affinitatis conciliator.*) Exempli gratia, Solome ſoror Herodis Magni, auctoribus, ſuaſoribus, & impulſoribus AVguſto & Liuia, Alexæ nupſit, non vt cupiebat Arabi Syllæo. Ioſephus lib. XVIII. cap. II.

31 *Atque amicitiæ.*) Grande documentum huius pij affectus, lis inter Herodem & filios ab AVguſto diſceptata. Ioſephus lib. XVI. cap. VII.

31 *Nec aliter vniuerſos.*) Ecquid hanc vocem ad cunctos Imperij Romani ciues, aut aliàs ſubditos extendere debemus? ita erit egregia concluſio totius tractatus, quo illa recenſuit quæ ab AVguſto geſta in adminiſtratione politica rerum vrbanarum, Italię, prouinciarum & ſociorum. Sed & ſtrictius accipere poſſumus de regibus ſociis, de quibus proximè actum.

33 *Paruis ac mente lapſis.*) An ergo auctor AVguſtus curatorum prætoriorum, de quibus I.C. lege XIII. Dig. De curatoribus furioſo & aliis &c. nam legitimi à XII. legibus ortum habent. Prætoriorum fortaſſe vel inſtitutio vel exemplum ab AVguſto.

34 *Educauit ſimul cum ſuis & inſtituit.*) In his Agrippã Ariſtobulo Herodis filio natũ. Ioſephus lib. XVIII. cap. VIII. Ἀγρίππας ἐν τῇ Ῥώμῃ διαιτώμενος, καὶ ὁμοτροφίας καὶ συνηθείας αὐτῷ πολλῆς γενομένης πρὸς Δροῦσον τὸν Τιβερίου τοῦ αὐτοκράτορος υἱόν. Vide eiuſdẽ magni ſcriptoris librum XV. cap. XIII. Sed & ciues quidam cum AVguſti liberis & nepotibus educati: etſi eum honorem non temere cuiuis ille detulit. Suetonius libro de Illuſtribus Grãmaticis. *Verrius Flaccus ab AVguſto nepotibus ſuis præceptor electus, tranſiit in palatium cum tota ſchola: verum ut ne quem*

amplius poſthac reciperet.

35 *Ex militaribus copiis.*) Hæc quoque omnia explicamus ad Polybij tractatum de militia Romana.

36 *Alteram Rauennæ.*) Loco opportuniſſimo. Præ cæteris deſcribit accuratè Iordanus in Gothicis: qui locus ſumptus ab eo ex Dione, hodie in libris nobiliſſimi eius hiſtorici non extat.

37 *Partem in vrbis.*) Dio Οἱ τῆς πόλεως φρουροὶ ἑξακισχίλιοί τε ὄντες καὶ τετραχῇ νενεμημένοι. Tacitus Annal. lib. IV. *Tres vrbanæ cohortes.*

37 *Partim in ſui cuſtodiam.*) Dio Οἱ σωματοφύλακες μύριοι ὄντες καὶ δεκαχῇ τεταγμένοι. Tacit. *Prætoria cohortes nouem.*

38 *Calagurritanorum manu.*) Id eſt, cohorte. Sic cohors Germanorum. In Galba, *Germanorum cohortem à Cæſaribus olim ad cuſtodiam corporis inſtitutã diſſoluit.*

Pag. 45. v. 6 *Ærarium militare cum vectigalibus nouis inſtituit.*) Dio refert in anno V. C. DCCLIX. lib. LV. Vectigalia noui huius ærarij fuere ducenteſima rerum venalium, bona damnatorum, quinquageſima venalium: Tacitus, Dio, Zonaras.

7 *Celerius & ſub manum.*) ὑπογύως vel ὑπὸ χεῖρα, vt LXX. interpret. bis cap. XXI. 1. Sam. ſimile genus loquendi Hebraicum exprimunt. Vitruuius, *Non ſolum laudes aut vitia animorum ad manum aſpicerentur.*

8 *Quid in prouincia quaque gereretur.*) Hinc manauit ille mos quem notat EVſeb. lib. II. hiſtor. Eccleſiaſt. referens, Pilatum de Chriſti ſeruatoris noſtri reſurrectione Tiberiũ feciſſe certiorẽ. Πιλάτου, inquit, κεκρατηκότος ἔθους τοῖς τῶν ἐθνῶν ἄρχουσι τὰ παρὰ σφίσι καινοτομούμενα τῷ τὴν βασίλειον ἀρχὴν ἐπικρατοῦντι σημαίνειν, ὡς ἂν μηδὲν αὐτὸν διαδιδράσκοι τῶν γινομένων. Hęc ſunt quorũ meminit Epiphanius lib. II. aduerſus Teſſareſcaidecatitas, Πιλάτου ἄκτα. Poſterioribus tẽporibus cùm Roma vt plurimum abeſſent principes, inſtitutũ eſt, vt quot menſibus ſenatus & populi acta ad imperatorem mitterentur ex vrbe. Symmachus lib. X. epiſt. XXXVII. *Per vices mẽſium ſingulorũ ad perennitatis veſtræ ſcripta ſenatus & populi acta mittũtur.* Mox. *licet vehiculo publico cum cæteris, quæ ex more mittũtur, omnia neceſſe ſit rurſus ad ſerenitatis veſtræ notitiam peruenire.* In prioribus verbis ſubeſt menda, quid enim eſt? *ad perennitatis veſtræ ſcripta.* Puto prius fuiſſe *ſacr. pot.* hoc eſt *ſacram poteſtatem:* vnde fecerunt *ſcripta.* Sic alibi, *Perennitatis veſtræ ſalubre præſidium,* vt in ep. XXXXI. eiuſdem libri.

8 *Iuuenes primo modicis interuallis.*) Res antiquiſſimæ originis, nedum ab AVguſto primo excogitata. Nam hi ſunt Perſarum angari & aſtandæ, & Græcorum hemerodromi.

9 *Dehinc vehicula diſpoſuit.*) Cyrus rex Perſarum primus hoc excogitauit, auctore Xenophonte lib. VIII. AVguſtus hoc adinuenit, ne in ſingulis manſionibus veredarij mutarentur cum veredis: cuius inuenti manifeſta vtilitas ea eſt quam ſtatim Suetonius explicat.

10 *Vt qui à loco eidem.*) Alij libb. *ijdem:* nouè autem *à loco* pro alicunde, & fortaſſe ſcriptum fuerat *à loco coque* id eſt, *quoque.* pro quocunque. vel, *alicunde ei.* deinde ſcriptum in MSS *ſi quid res exigant, poſſint.*

11 *In diplomatibus libelliſque & epiſtolis ſignandis.*) Superioribus ſubiicitur hic ſermo occaſione diplomatum. Diplomata ab eo qui tenet Rempub. maximè propter publicum curſum dari petique ſolita. Libera Rep. conſulum & ſena-

tus ea fuit poteſtas? cùm omnia in vnius manũ eſſẽt principis hoc quoq. fuit, aut eius qui ab eo dandarũ euectionũ, vt loquuntur Impp. poteſtatẽ accepiſſet, Imp. Fridericus regalia pleraque omnia recenſens cõſtitutione quadã, ponit inter alia *angariarum, parangariarúmque, & plauſtrorum & nauiũ præſtationes.* Apud Plutarchum in Galba Nymphidius candidatus Imperatoriæ maieſtatis, diplomata data eſſe à conſulibus fert iniquiſſimè, tanquam partes imperatorias illis occupantibus. Falsũ eſt quod doctiſſimos viros ſentire video, diplomata ſo la illa dici, quæ dantur ad curſum publicum, ἃ γνωρίζοντες, inquit eo loco Plutarchus, οἱ κατὰ πόλιν ἄρχοντες ἐν ταῖς τῶν ὀχημάτων ἀμοιβαῖς ἐπιταχύνουσι τὰς προπομπὰς τῶν γραμματηφόρων. fecit hæc perſuaſio vt acutiſſimus doctiſſimúſque Boſius locum Ciceronis ad Atticum malè interpretaretur libro x. quem alibi explicamus. At diplomata dici etiam alias literas indices ac teſtes conceſſi beneficij ab eo qui præeſt Reip. vel vnus Suetonij locus doceat, qui *diplomata ciuitatis Romanæ* libro ſexto appellat, codicillos quibus delatum erat ius ciuitatis. Sunt autem à forma diplomata appellata: nam formabantur in modum tabellarum duplicium. quare etiam διπλᾶς Græci vocant. Apollonius Tyaneus in ep. ad EVphratem, Ἐπῆλθες ἔθνη τὰ μεταξὺ τῆς Ἰταλίας ἀπὸ Συρίας ἀρξάμενος ἐπιδεικνὺς σαυτὸν ἐν ταῖς τοῦ βασιλέως χειρογράφοις διπλαῖς. Intelligit diplomata ab Imperatore EVphrati data, quibus commendabatur regionum & vrbium præfectis. de iiſdem in alia epiſtola ſic ſcribit, εἰ δὲ ἀντιλέγων προκοπαῖς τὰς Χρυσίππου σχολὰς καὶ δόγματα, γέγραπταί τι καὶ ἐν τοῖς βασιλικοῖς γράμμασιν, Εὐφράτης ἔλαβε, καὶ πάλιν ἔλαβε vocat γράμματα quas prius vocauerat διπλᾶς. atque ex illius verbis intelligimus ſolitum annotari in huiuſmodi literis, quicquid occaſione illarum reciperetur. At literæ aliæ principum quibus aliquid iubebatur aũt vetabatur, ἁπλᾶ vocabantur, vt videtur innuere EVſebius libro VIII. ſcribens ἡπλώθη πανταχόσε βασιλικὰ γράμματα, τὰς ἐκκλησίας εἰς ἔδαφος φέρειν: & iterum ἡπλώθη κατὰ πόλεις βασιλικὰ διατάγματα. Prioris generis epiſtolas principales Themiſtius oratione quarta vocat δέλτους σφυρηλάτους. οὐ ταῦτα μόνα, inquit, ἐξὸν παρὰ βασιλέως καρποῦσθαι ἀλλ' ἐκεῖνα μακρῷ καταλόγῳ τῆς τρυφῆς καὶ τῆς εὐπαθείας ὑπὸ ταῖς δέλτοις ἀπολαύει ταῖς σφυρηλάτοις. Vnde apparet non eneauto ſolum decoratas imperatorias literas, ſed etiam ex ſolida materia factas: puta argento, vel auro. vnde appellata χρυσόβουλλα. Idem Themiſtius orat. ſexta: ἐγὼ μέντοι οὐκ ἐπ' ἐκείνῃ τῇ δέλτῳ, ἀλλ' ἐπ' ἄλλῃ μείζονι καὶ τιμιωτέρᾳ ἣ καὶ τὰς δέλτους ἐκείνας ἤδη ἔχει ἐπ' ἐξουσίας· ἣν οὐκ ἐποίησαν ἐλεφαντουργοὶ οὐδὲ χρυσοχόοι.

14 *Ad epiſtolas omnes.*] Intellige quæ de publicis rebus eſſent.

16 *Clementiæ ciuilitatiſque.*] Hactenus expoſitum Suetonio quid in adminiſtranda Republ. pace bellóque AVguſtus geſſerit: nunc quaſdam eius, vt ſic dicam, publicas virtutes enarrat, alias in priuata illius vita expoſiturus. Ex de quibus hic tractat, ſunt clementia & ciuilitas: de priore agit ad initium capitis LII. de poſteriore ad finem cap. LVI. More enim ſuo quod interpretes non obſeruant, coniungit in propoſitione quæ deinde ſeparatim exequitur. Etſi autem affines virtutes ſunt hæ duæ, longe tamen differunt. Ac clementia quidem nota virtus: ciuilitas verò, quàm Græcè dixeris ἰσονομίαν, virtus eſt quæ ciui conuenit, quã ciuis eſt. Cùm enim ciuitas æquo iure conſtet, ciuis & eiũs, virtus eſt, æquabilitatem iuris tueri cum cæteris. Plato videtur πολιτικὴν appellare, cùm ita definit, ἡ πολιτικὴ ἐστὶν ἐπιστήμη ποιητικὴ δικαιοσύνης ἐν πόλει: tamen πολιτικὴ vulgò apud philoſophos & rhetores, itémque *ciuilitas* apud Quin-

tilianum alius generis virtus eſt. Hanc qua de agimus Antoninus Imp. lib. I. appellat πολιτείαν ἰσόνομον κατ' ἰσότητα καὶ ἰσηγορίαν διοικουμένην. de hac enim ſētiebat cùm ſcriberet, didiciſſe ſe à fratre φαντασίαν λαβεῖν πολιτείας ἰσονόμου κατ' ἰσότητα καὶ ἰσηγορίαν διοικουμένης, καὶ βασιλείας τιμώσης πάντων μάλιστα τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀρχομένων. Dio ciuilitatē hāc ἰσομοιρίαν ἐξ ἰσονομίας appellat, & alibi τὸ δημοκρατικὸν, egregia voce: ſimili ratione Theophraſtus in fragmento Characterum nondum edito ὀλιγαρχικὸν vocat hominem non ciuilem: de quo aptè dixeris quod de Iulio Cæſare Lucanus,

Conceſſa pudet ire via ciuémque videri.

Dio idem lib. XLIII. elegantiſſimè ἀδημοκράτητα vocat honores inciuiles, id eſt qui excedant faſtigium ciuis ἰσονόμου, ſiue vt loquitur Velleius *ciuilis dignitatis modum.* Latini interdum *æqualitatem* indigetāt, vel *æqualitatem ciuilis iuris.* vt Seneca. Iuuenalis *ſenſum communem*, acutè: nam de hac virtute accipi debet hic locus Satyræ VIII.

Rarus enim fermè ſenſus communis in illa
Fortuna.

Virtutem hanc fuere qui negarent Imperatori conuenire: & refert Lampridius obiectam Alexandro Mammeæ nimiam ciuilitatem, iure quidem, ſi nimia fuit: cæterùm ἁπλῶς ciuilitatem in principe damnare, eſt negare ciuem eum eſſe. Quo poſito ſequitur quemadmodū docet Ariſtoteles, vt ſit vel deus vel fera: quare nullum erit ius commune principi cum ſubditis. Melius Plinius qui in laudatione Traiani aliquoties eum *ciuem* appellat, & in Nouell. ipſi ſe Impp. πολίτας.

17 *Ne numerem quot & quos diuerſarum part.*) Seneca de clementia & Nerone, *Ignouit abauus tuus victis: nam ſi non ignouiſſet, quibus imperaſſet? Saluſtios & Cocceios, & Dellios, & totam cohortem primam interioris admiſſionis ex aduerſariorum caſtris conſcripſit:* & quæ ſequuntur.

24 *Quòd malè opinari de Cæſare ſoleret.*) *Opinari* eſt δοξάζειν, intra ſe aliquid ſentire: hic verò *malè opinari* maledicere ſignificat, & ad λόγον προφορικὸν referri debet non ad ἐνδιάθετον. niſi malis ad vtrumque: vt in Iulio, *ſi qua aut cogitarentur grauius aduerſus ſe aut dicerentur.* Sic iunguntur alibi *opinio & ſermo*, vt libro III. cap. XXXIX. item *mens & lingua*, vt lib. eodem cap. XXXVIII. Ita autem alibi verbum *opinari* vſurpat Suetonius. infrà cap. LXVII. *ſeruum grauiſſimè de ſe opinantem non vltra quàm compedibus coercuit.* In Caligula, *Nec omnes grauibus ex cauſſis verum malè de ſuo munere opinatos.* Alibi pro eodem dixit, *exiſtimatione aliqua lædere.* libro III. *capitale erat, dictū vllū factumue eius exiſtimatione aliqua læſiſſe:* ſed & *exiſtimare* pro loqui obſeruamus poſitū. Macrob. lib. II. cap. IV. *Venus fortè Auguſtus in domum in qua Cato habitauerat: deinde Strabone in adulationem Cæſaris male exiſtimante de Catonis peruicacia:* hoc eſt, λοιδορουμένου: ſic fortaſſe accipiendum apud Senecā, & ſcribēdum De ira lib. III. *Quid facilius fuit Antigono quàm duos manipulares duci iubere, qui excubantes regio tabernaculo faciebāt quod homines & periculoſiſſimè & libentiſſimè faciunt, vt de rege ſuo malè exiſtimentē.*

27 *Nec quicquam vltra aut ſtatim aut poſtea inquiſiuit.*) Domitius Afer olim verè: *Princeps qui vult omnia ſcire, neceſſe habet multa ignoſcere.* Caſſiodorus in formulis, *Nulla poteſtas eſt quæ qualitatem famæ ſuæ de ore hominum poſſit auferre.*

28 *De eadem re ſedulò violentius apud ſe per ep. conq.*) Sic Viterb. Liſſzi & pri-

ma editio, aliíque codd. *ſedulò* ſignificat non ſolùm ſine dolo, ſed etiam aſſiduè: ita hîc accipiendum. ſed in Turnebi libris *lentius* ſcriptum eſt non *violentius*. Petrus quoque Pithœus ex ſuo hanc lectionem annotarat, *ſedu' olentius*, & coniecturam ſuam adiecerat, fortè legendum *ſed violentius*, εὐστόχως prorſúſque bene. ſic enim in vett. libb. extare teſtatur Vrſinus.

29 *Ætati tuæ mi Tiberi.*) Quaſi ſæuitia, quæ tum in Tiberio ſe prodebat, vitium eſſet ætatis, non naturæ, vt in Claudio noſter ait. Ac videtur AVguſtus faciens de ſe coniecturam ita opinatus de Tiberio, fore vt quandoque matureſceret ſimul & miteſceret eius ingenium. ſed quàm falleretur ille in hoc ſuo iudicio euentus demum docuit.

31 *Templa quamuis ſciret.*) Hinc orditur de ciuilitate AVguſti memorare: cuius hoc primum documentum ponit, quòd honores à ciuibus ſuis ſupra humanum faſtigium non admiſerit: dico à ciuibus: nam quòd in prouinciis aras & templa ſibi poni ſiuerit, non putauit Suetonius id eſſe inciuile, adeò Quirites iſti cæteros mortales ne hominum quidem loco habuerunt. Melius Tacitus qui generaliter illud in AVguſto culpatum notat, *quod templis coli voluerit.*

32 *Proconſulibus decerni ſol.*) Fidem fecerit vel illud de Pompeio mortuo iactatum, τῷ ναοῖς βρίθοντι πόση σπάνις ἔπλετο τύμβου. Iã olim inualuerat hæc ἀρέσκεια, vt vocat Polyb. libr. v. apud Aſiaticos, Græcos, Syros & alios. honorandi τοὺς εὐεργέτας θυσίαις καὶ βωμοῖς.

33 *Niſi communi ſuo Romæque nomine.*) Quod olim Bibulus de templo Caſtoris & Pollucis dixit, idem iſtis Romæ & AVguſti eueniſſe videtur: vt duobus ſacra de vnius nomine appellarentur. Ioſephus certè Cæſaris templum nominat in quo Romæ etiam erat ſimulacrum, Originum lib. x v. cap. x i i i. & alibi quoque. Eius magni ſcriptoris locum ex lib. pr. Ἁλώσεως, cap. xvi. apponam, vt vtriuſque ſimulacri forma intelligatur. loquitur autem de condita ab Herode Magno Cæſarea, τοῦ στόματος ἀντικρὺς ναὸς Καίσαρος ἐπὶ γηλόφου κάλλει καὶ μεγέθει διάφορος. ἐν δὲ αὐτῷ κολοσσὸς Καίσαρος οὐκ ἀποδέων τοῦ Ὀλυμπίασι Διός, ᾧ καὶ προσείκασται. Ῥώμης δὲ ἴσος Ἥρᾳ τῇ κατ' Ἄργος. Ex quibus verbis intelligitur moris fuiſſe vt qui ſimulacrum Imperatori conſecrare vellent, in exemplar ſumerent nobile aliquod alicuius dei ſignum. Nihil autem per ea tempora illuſtrius apud Græcos Olympiaco Iouis coloſſo & Iunonis Argiuæ ſtatua. Quare Cæſarem ad illius, Romam ad huius ſimilitudinem formarunt. Fuiſſe autem in multis vrbibus templa AVguſto & Romæ communia ex hiſtoricis veteribúſque inſcriptionibus notum.

33 *Nam in vrbe quidem pertinaciſſimè abſtinuit hoc honore.*) Lege Dionis lib. l. Victor in AVguſto, *Hinc vti deo Romæ prouinciiſque omnibus per vrbes celeberrimas viuo mortuóque templa ſacerdotes & collegia ſacrauêre*: ſed templa viuo AVguſto fuiſſe in vrbe extructa falſum eſt: aræ tantùm ei genióque eius poſitæ.

34 *Argenteas ſtatuas olim ſibi poſitas conflauit omnes.*) Olim igitur ab iſtiuſmodi adulatione non fuerat auerſus, quod videtur magnam illi inuidiam conflaſſe: vulgò enim iactatum *argenti vſum in ſtatuas primum ad honorem illius, in adulationẽ temporum tranſiſſe*, inquit Plinius: quem lege lib. x x x i i i. cap. x i i. Meritò igitur eas conflauit, ſecutus Mecænatis conſilium, quod narrat Dio libro l i i. De his ſtatuis loquitur ipſe in breuiario rerum ſuarum, quod eſt Ancyræ. STATVÆ——QVADRAGENIS. ARGENTEIS. QVA DE. PECV-

NIA. DONA. AVREA. IN. AEDEM. APOLLINIS. MEO. NOMINE. ET. FILIORVM. QVAE. MIHI. STATVERVNT. HONOREM. HABVERVNT. POSVI. Dio tamen lib. LIII. in alios vſus has ſtatuas conflatas ſcribit.

35 *Exque iis aureas cortinas Apollini Palatino dedicauit.*) Cortinarum frequẽtiſſimus olim vſus in ornandis deorum templis, Apollinis præſertim, vt Plinius ſcribit lib. XXXIV, & Bacchi. in pleriſque enim certaminibus præmium fuit τρίπους, quẽ victor non auferebat domũ, ſed ei deo cõſecrabat, in cuius honorem celebrabatur id ludicrum. Herodot. Clio. Ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀπόλλωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκέους τοῖσι νικῶσι. καὶ τούτους χρῆν λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἱροῦ μὴ ἐκφέρειν, ἀλλ᾽ αὐτοῦ ἀνατιθέναι τῷ θεῷ. In epitaphio Simonidis Cei legimus, ἓξ ἐπὶ πεντήκοντα Σιμωνίδη ἤραο νίκας καὶ τρίποδας. hos omnes ille diis conſecrauit quorum ludis vicerat. Similiter iis qui ludorum impenſas faciebant pręmij loco data cortina deo conſecranda. Hi ſunt τρίποδες χορηγικοὶ quorum mentione, Græca omnis hiſtoria, maximè autem Attica refertiſſima eſt. Vide præcipuè Iſæi orationem De hereditate Dicęogenis. Lyſiam in Apologia δωροδοκίας. Demoſthenem in Midiana, & in eandem Vlpianum ac Plutarchum in Andocide. In his varia argumenta celabant quæ ad honorem dantis, aut Dei cui dabantur pertinerent: quales aliquot tripodum inſcriptiones apud Herodotum & Pauſaniam hodiéque extant, & ex Latinis apud A. Gellium lib. III. cap. XI. & Priſcianum lib. I. ac lib. VI. Tripodis χορηγικοῦ inſcriptio eſt iſtud Theocriti epigramma.

Δαμοτέλης ὁ χορηγὸς ὁ τὸν τρίποδα, ὦ Διόνυσε,
Καί σε τὸν ἥδιστον θεῶν μακάρων ἀναθείς,
Μέτριος ἦν ἐν πᾶσι· χορῷ δ᾽ ἐκτήσατο νίκην
Ἀνδρῶν, καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ πρέπηκον ὁρῶν.

Breuior hæc apud Plutarchum initio Ariſtidis, ΑΝΤΙΟΧΙΣ ΕΝΙΚΑ. ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΕΧΟΡΗΓΕΙ. ΑΡΧΕΣΤΡΑΤΟΣ ΕΔΙΔΑΣΚΕ. De his accipiendus eſt alius eiuſdem locus initio Niciæ: quem per ſe ſubobſcurum, interpretes obſcurarunt amplius, cùm non intelligerent quid eſſet τρίποδες χορηγικοί. cum nos alibi fusè tractamus.

36 *Dictaturam magna vi offerente populo.*) Anno vrbis DCCXXII. Dio lib. LIII.

36 *Genu nixus.*) Sic Gordianus cùm Imperator ſalutaretur, *reclamans ſe terra affligebat.* Capitolinus.

37 *Deiecta ab humeris toga, nudo pectore.*) Hebræorum Gręcorum & Romanorum mos τῇ ſυμφορᾷ περιρρηγνύντων ἑαυτῶν, vt loquitur Plutarchus. Quare in omni grauiore commotione veſtes lacerabant, vt paſſim in omnibus ſcriptoribus. AVguſtus verò etiam dęiicit veſtem & nudat pectus, vt ſignificet malle ſe occidi, quàm eum titulum recipere.

37 *Domini appellationem.*) Alia ſpecies ciuilitatis AVguſti: cuius moderati animi hęc eſt, inquit Philo, πίστις ἐναργεστάτη, τὸ μὴ δεσπότην μήτε θεὸν ἑαυτὸν ἐθελῆσαι προσειπεῖν, ἀλλὰ κἂν εἴ λέγοιτό τις, δυσχεραίνειν. Inſecutos principes, etiam bonos, & *domini*, & *rerum domini* & *heri* appellationem admiſiſſe palàm eſt. Serò Iulianus AVguſti & Tiberij conſuetudinem reuocare conatus eſt, & dominum ſe appellari vetuit: quæ eius εἰρωνεία à pleriſque eſt irriſa, vt ipſe teſtatur.

Pag. 46. v. 2. *Atque huiuſmodi blanditias.*) Inter fratres ſunt blanditiæ, aduerſum

ſum poteſtates metæ ſunt adulationes. Sic rectè modò vocauit Suetonius, proprietatis ſermonum diligentiſſimus. Alibi monemus has voces vt apud Græcos ἀρέσκεια & κολακεία, ſæpe confundi. Martialis,

Fruſtra blanditiæ venitis ad me,
Attritis miſerabiles labellis,
Dicturus dominum deúmque non ſum.

Huiuſmodi autem blanditiis nulla lingua vetuſtius aut frequentius vſa quàm vetuſtiſſima Hebræorum, vt ſacrarum literarum lectio docet: & recentior quoque, vt paſſim in Rabbinorum libris.

4 *Niſi veſpere aut noctu.*) Ita Romam ſunt ingreſſi Octauius & Antonius pace orbi reddita DCCXV. τὸ φορτικὸν ἐκκλίνοντες ait Appianus V. Ἐμφυλ. quod Suetonius dicit, *officij cauſſa inquietare*. Refert Dio lib. LI. inter alios honores AVguſto decretos, fuiſſe, vt qua die vrbem ingrederetur, feſtum eſſet: quo honore tamen vſum eum non eſſe, lib. LIV. eidem notatum. τὴν ἀπάντησιν, inquit, τοῦ δήμου καὶ τότε ἐξέστη· νυκτὸς γὰρ ἐς τὴν πόλιν ἐσεκομίσθη· ὅπερ που καὶ ἀεί, ὡς εἰπεῖν, εἴτε ἐς τὰ προάστεια, εἴτε καὶ ἄλλοσέ ποι ἐκδημοίη, καὶ ἀφορμώμενος καὶ ἐπανιὼν ὁμοίως ἐποίει ἵνα μηδενὶ αὐτῶν ὀχληρὸς εἴη.

5 *Sæpe adoperta ſella.*) Placet *adaperta*; vt coniiciunt eruditiſſimi quidam viri.

6 *Promiſcuis ſalutationibus admittebat & plebem.*) Dies feſtos intelligit. Dio de ſalutationibus AVguſti libro LVI. ἐν ταῖς ἑορταῖς καὶ τὸν δῆμον οἴκαδε προσεδέξατο.

8 *Quaſi elephanto ſtipem.*) Mos agyrtarum, & eorum omnium qui eiuſmodi beluas oſtentant. Ælianus De animalibus lib. VI. cap. X.

9 *Die ſenatus.*) Vide notata ad cap. XXXV.

10 *Et quidem ſedentes.*) Ingrediebatur Curiam nouiſſimus, egrediebatur primus. Sedentes igitur ſenatores ingrediens & exiens, dum ipſorum præterit ſubſellia, ſalutat. Sed an vetuit ſibi ſenatores aſſurgere? an potius ſedens ipſe ſedentes ſalutauit? mihi non ſatis de hoc more liquet, neque apud alios quicquam obſeruo quod eum mihi penitus aperiat.

10 *Nullo ſubmonente.*) Nihil muto: tamen in Pithœi codd. *nullo ſe mouente*, *etiam diſ.*

11 *Sedentibus ſingulis valedicebat.*] Viterb. *ſedentibus valere dicebat*, ſine voce *ſingulis*.

11 *Officia cum multis mutua exercuit.*) Lib. III. *Mutua cum Græcis officia exercens propè ex æquo.* Et iterum, *totum ſe ad quietem contulit, priuata modò officia obiens.* Symmachus, *familiaria officia* nominat. Auctor paullo pòſt, *cuiuſque ſolennitates.* A grauiore ſignificatu tranſlata hæc vox poſt Ciceronem. Apud Ariſtotelem IV. Nicomacheorum τὰ ἔντιμα, de his officiis interpretor: quo loco ait χαρακτηρίζων virum qui magnos gerat ſpiritus, eum εἰς τὰ ἔντιμα μὴ ἰέναι, ἢ οὗ πρωτεύουσιν οἱ ἄλλοι. Tertulliani appoſitus locus huic Suetonij explicando in lib. De idololatria. *Circa officia priuatarum & communium ſolemnitatum, vt togæ puræ, vt ſponſalium, vt nominalium nullum putem periculum.* Paullo pòſt eidem *officij titulus* dicitur pro cauſſa, vt apud Iuuenalem,

officium cras
Primo ſole mihi peragendum in valle Quirini.
Quæ cauſſa officii? quid quæris? nubit amicus.

ſunt autem celeberrimæ illæ officiorum cauſſæ quæ verbis ſuperioribus Tertulliani continentur: erant tamen & aliæ multæ, vt deductio magiſtratuum, candidatorum, & funeris, ſalutationes, recitationes, & aliæ quarum libro eodem cap. x. Tertull. meminit. Horum officiorum pleraque noctu vel prima luce ſolita celebrari obſeruauimus: cuius rei teſtimonia de plurimis pauca proferemus: lib. v. *Toga virilis die circa mediam noctem ſine ſolemni officio lectica in Capitolium latus eſt.* non enim vt inſolens notat ratione temporis, ſed quod officij ſolemnitate caruit. Feſtus, *prima aut ſecunda dies hora dicata ſponſalibus.* Lucianus Nigrino de ſalutatoribus Romę, Πολὺ δὲ τούτων οἱ προσιόντες αὐτοὶ καὶ θεραπεύοντες γελοιότεροι νυκτὸς μὲν ἐξανιστάμενοι μέσης, περιθέοντες δὲ ἐν κύκλῳ τὴν πόλιν. Symmachus libro VIII. *Nondum ante ianuam eminentium poteſtatum vigilem noctem ſalutator expertus es.* Iuuenalis aliorúmque poëtarum locos prætermitto. Martialis verò etiam deſerendæ Romæ cauſſam hanc ſibi ait fuiſſe.

Otia me ſomnúſque iuuant, quæ magna negauit
Roma mihi: redeo ſi vigilatur & hic.

Iam funeris officium noctu fuiſſe celebratum vel ipſum nomen indicio ſit. Atque hæc ſunt quæ vocat Plinius officia antelucana epiſt. XII. lib. III. Propter iſta erant Romæ antipodes, qui noctu vigilarent, ſterterent interdiu: de quibus Seneca epiſt. CXXII. talis vita Petronij *cui*, auctore Tacito, *dies per ſomnum, nox officijs & oblectamentis vitæ tranſigebatur.* Ex hac obſeruatione intelligimus quod infrà hoc libro de AVguſto narratur, *Matutina vigilia offendebatur: ac ſi vel officij vel ſacri cauſſa maturius euigilandum eſſet, ne id contra commodum faceret, in proximo cuiuſcunque domeſticorum cubiculo manebat.*

15 *Ob id inedia mori deſtinantem.*) More qui per illa tempora vigebat, vt debilitatem vel morbum immedicabilem ἀποκαρτερήσει effugerent: ſic Atticus obiit, de quo Cornelius Nepos: ſic Corellius Rufus, de quo Plinius epiſt. lib. I. & alij multi. Hic fructus Stoicæ doctrinæ tum maximè florentis.

17 *Contradicerem tibi ſi locum haberem.*) Obiicit occupatam Remp. ſiue, quod idem eſt, omnia in Rep. loca. *Locus* apud ſcriptores Romanos ita interdum accipitur. Liuius lib. VI. *duobúſne in locis ſua voluntate impertituros plebi honorem qui octona loca tribunis militum creandis occupare ſoliti ſint?* Lib. VII. *Cum eo anno primùm placuiſſet tribunos militum ad legiones ſuffragio fieri, ſecundũ in ſex locis tenuit.* lib. IX. *vt tribuni militũ ſenideni in quatuor legiones à populo crearẽtur quæ antea perquam paucis ſuffragio populi relictis locis dictatorum & conſulum fermè fuerãt beneficia.* lib. X *Vir acer & ambitioſus non ſui magis honoris cauſſa, quàm vt patricij recuperarẽt duo conſularia loca, cum ſuis tũ totius nobilitatis viribus incubuit.* Sic apud Lampridium *præpoſitura locorum ciuilium*, & apud Dionem, lib. LIV. χώρα eodem ſenſu. Qui acumen huius dicti exponeret hactenus neminem vidi.

19 *Licere oportere ſenatoribus de Rep. loq.*) Frequens formula in eiuſmodi contentionibus: vt apud Liuium lib. IV. *Oportet licere populo Rom. ſi velit iubere legem.* In actis ſenatus apud Cælium, *Omneis oportere ſenatus dicto audienteis eſſe.*

24 *Et magna cura redarguit.*) Per edictum, vt opinor: ſic mox, *locis laceſſitus contradixit edicto.* hæc eſt lectio plerorũ codd. in nonnullis, *Nec magna cura red.* cui videntur fauere ſequentia.

24 *Id modò cenſuit, cognoſcendum poſthac de ijs qui.*) Tacitus Annal. de lege maieſtatis à Tiberio reducta. *Apud veteres facta arguebantur, dicta impunè erant. Primus AVguſtus cognitionem de famoſis libellis, ſpecie legis eius tractauit, commotus*

Caſſij Seueri libidine, qua viros fœminásque illuſtres procacibus dictis diffamauerat. Adi ſi libido eſt, Dionem libro LVI. & I. C. tos, quorum hæc propria cognitio eſt.

26 *Alieno nomine edant.*)Melius *ederent*, vt ex ſcriptis prodit Vrſinus.

28 *De inhibenda teſtamentorum licentia.*) Romanorum mos fuit in teſtamentis increpare alios, maledicere aliis, & liberam de quibuſcunque vellent vocem edere. Ideò dicebat Nigrinus apud Lucianum, Μίαν φωνὴν οἱ Ῥωμαίων παῖδες ἀληθῆ παρ' ὅλον τὸν βίον προΐενται (τὴν ἐν ταῖς διαθήκαις λέγων) ἵνα μὴ ἀπολαύσωσι τῆς σφετέρας ἀληθείας. Per hanc licentiam factum ſæpe, vt in teſtamentis ſuis multi AVguſtum iocis laceſſerent. Senatus in gratiam AVguſti voluit decreto inhibere hanc petulantiam: AVguſtus interceſſit. Hæc eſt vera ſententia huius loci, quam viderunt ante nos docti viri. At Torrentius qui aliter interpretatur, non ſatis attendiſſe videtur quid interſit inter libertatem teſtamentorum, & eorundem licentiam.

30 *Ferebat & ipſe ſuffragium in tribu.*)Lego *tribubus* vel *tribus* vt in membranis. Nam AVguſtus duabus in tribubus ſuffragium tulit.

34 *Eiuſdem prætextatis adhuc aſſurrectum.*) Cauſſam diſce ex verbis Taciti Annal. lib. IV. *Tiberius in ſenatu oratione monuit in poſterum ne quis mobiles adoleſcentium animos præmaturos honoribus ad ſuperbiā extolleret.* ſed de theatro quod ait Suetonius & querela AVguſti, quia populus eius liberis plauſum dederat, referendum ad hiſtoriam de Caio filio eius, quæ narratur Dioni lib. LIV. Τῷ Τιβερίῳ ἐπετίμησεν, ὅτι τὸν Γάϊον ἐν τῇ πανηγύρει τῇ εὐκταίᾳ ἣν ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ αὐτοῦ διετέλει, παρεκάθισε· καὶ τῷ δήμῳ, ὅτι καὶ κρότοις καὶ ἐπαίνοις αὐτὸν ἐτίμησαν. Suſpecta autem fuiſſe & Caij & Lucij ingenia patri AVguſto docet idem lib. LV.

Pag. 47. v. 1. *Sedit in ſubſelliis.*)Iudicum, ait Beroaldus: imò verò rei & patronorum eius. A me ſtat Dio ſi verba eius attentè legantur, breuiter hanc hiſtoriam ſic narrantis, φίλῳ τινὶ δίκην φεύγοντι συνεξητάσθη, προεπικοινώσας αὐτὸ τοῦτο τῇ γερουσίᾳ. Nec moueor altero eiuſdem principis facto, qui vt amicis opem ferret, venit in forum, & in ſella prætoris conſedit, vt narrat idem lib. LIV. nam in ea hiſtoria omnia diuerſa: ibi principem, hîc amicum agit. De laudatione iudiciali Cicero lib. v. in Verrem, & Plutarchus in Pompeio.

2 *Adſuit & clientibus.*)Dio lib. LIV. Ἐν τοῖς ἄλλοις ἐμετρίαζεν, ὥστε καὶ φίλοις εὐθυνομένοις παραγίνεσθαι.

2 *Sicut ſcutario cuidam euocato quondam ſuo.*)Non cōſentiunt hîc libri. Membranæ *ſcrutario*. id eſſet perinde ac ſi diceret, homini cuidam infimę ſortis. *Scrutarius*, qui popello ſcruta vendit, χυτροπώλης. ſed princeps editio legit aliter, *Scutario euocato quondam ſuo*. cum litera maiuſcula: vt videatur eſſe proprium nomen. Dio ſimpliciter, κατὰ τὸν συστρατευσάμενόν ποτε αὐτῷ. Euocato ſuo dixit, vt in lapidum monimentis non rarò EVOK. AVG. Hyginus lib. II. *Nuper quidam euocatus AVguſti cùm in Pannonia agros veteres ex voluntate & liberalitate Imp. Traiani aſsignaret in ære.* Alij ab iſtis *euocati* Galbæ, de quibus Suetonius cap. X.

6 *Pro quibus meritis quantopere.*)Egregium colophonem imponit parti libri huius, quæ eſt de publicè geſtis ab AVguſto. Bene autem quòd vltimo loco de his agit. nam hoc eſt ſuperius expoſitarum virtutum ἀποτέλεσμα.

9 *Equites Romani.*)Qui & Liuiam ſimiliter poſtea coluerunt. Tacitus. *Donum pro valetudine AVguſtæ equites Romani vouerant.*

9 *Natalem eius ſponte atque conſenſu biduo ſemper celebrarunt.*)AVguſti natalē

Ait matutina ſpectacula à Flacco exhiberi ſolita, fuiſſe cędes & cruces varias Iudæorum: meridiana, ludos ſcenicos.

4 *Querente Pretore.*) Scripti quidam, *querente:* non probo. tale illud in Iulio cap. XLVIII. *Libertum quamuis nullo querente capitali pœna affecit.*

6 *Demonſtraſſet digito conſpicuúmque feciſſet.*) Græcis καταδακτυλίζειν, σημαλίζειν, σημειάζειν.

8 ITALIAM *duodetrig.*) Imperium Romanum triplici hominum genere AVguſti temporibus conſtabat: ciuium, Italicorum populorum, & prouincialium: horum diuerſa longè conditio erat. alio enim iure vtebantur ciues, alio Itali, alio qui in prouinciis erant. Hac diſtinctione vſus Suetonius in hac vita ſcribenda: dixit hactenus de iis quæ circa iura ciuitatis noua inſtituit, aut abolita reſtituit AVguſtus: ſubiicit nunc de iis quæ circa iura Italicorum populorum ſanxit idem: mox de inſtitutis illius circa prouinciarum iura pauca dicturus.

9 *Deductarum ab ſe.*) Solóne an etiam cum aliis? nam multas AVguſtus colonias triumuir deduxit ſuo & collegarum ſuorum nomine: plures poſtea ſolus. Vtrum igitur has tantùm intelligit Suetonius, an etiam illas? probabile eſt de iis tantùm illum loqui, quas rerum potitus AVguſtus ſuis vnius auſpiciis deduxit: has tamen qui nominent aut numerent ex antiquis ſcriptoribus nullus eſt.

9 *Opibúſque.*) Teſtes antiqui lapides paſſim in Italiæ municipiis olim poſiti in honorem AVguſti: quorum hodie non pauci extant, quos huc afferre nihil neceſſe.

9 *Vectigalibus publicis.*) Abſque his nullum commune poterat conſtitui. In lapidibus non rara eorum mentio, qui publica vectigalia municipiorum conſtituerunt, auxerunt, vindicarunt. Non ſolùm autem in ſuis agris Italici populi vectigalia ſua habuerunt: ſed etiam in remotiſſimis interdum. Cicero de Arpinatibus municipibus in epiſtolis ad D. Brutum Galliæ Ciſalpinæ proprętorem. *Arpinatium omnia commoda omneſque facultates, quibus & ſacra conficere, & ſarta tecta adium ſacrarum locorúmque communium tueri poſſint, conſiſtunt in his vectigalibus qua habent in prouincia Gallia.* Atellani item municipij Campani agrum vectigalem fuiſſe in Gallia eadem, ex alia eiuſdem epiſtola intelligimus. Campanæ coloniæ reditus publici in Creta, ait Velleius Paterculus.

10 *Etiam iure ac dignatione Vrbi quodammodo pro parte aliqua adæquauit.*) *Coloniæ*, vt ait Gellius, *quaſi effigies parua ſimulacráque erant populi Romani.* Beroaldus ad colonias AVguſteas hoc refert. Non probo, nec verum eſt. de tota Italia potius accipiendum, facilè aſſentietur mihi, qui diligentius mentem auctoris exquiſiuerit. An autem Italiæ datum ius ſuffragiorum ab AVguſto? nequaquam: longéque ab ea mente mens Suetonij eſt. Ciuitas & ius ſuffragiorum ſic ἀντιςρέφειν, vt definitio & definitum. Ciuis enim Romanus pleno iure is eſt, qui vel in Vrbe vel in agro Rom. habitans, tribum cum honorum petitione, aut ſaltem ſuffragiis habet. Vniuerſa Italia ante AVguſtum ciuitatis ius habuit: ergo & ſuffragiorum: ſed quia propter rei difficultatem, & moleſtiam veniendi Romam ſingulis comitiis, pæne inane id ius fuit, nullique vſui populis Italicis, propterea AVguſtus ſolerter genus hoc ſuffragiorum colonicorum excogitauit.

10 *Quodammodo pro parte aliqua.*) Dictum ἐκ παραλλήλου vt multa alia: nam

conſenſu

conſenſu librorum firmata hæc lectio non videtur ſollicitanda.

14 *Equeſtrem militiam petentes.*) Sic rectè prima editio & membranæ, vulgò *petentis*, ex veteri conſuetudine eos caſus plurales ſcribendi. Multa ad illuſtrationem huius loci & totius militiæ veteris Romanæ dicemus, ſi Deus volet, in editione Polybij quam cepimus pridem magna vi parare.

15 *Cuiuſque oppidi.*) Non malè membranæ noſtræ *cuiuſcunque*, hoc ſenſu: tam patuiſſe aditum ad equeſtrem militiam ei qui Vlubris aut Gabiis publicè commendatus veniſſet: quàm illi quem florentiſſima quæuis colonia vel municipium commendaſſet.

16 *At is qui.*) Malim abeſſe, *at.* & natum videtur ex præcedentis dictionis fine. ac nota traiectionem verborum, pro *iis è plebe qui.*

17 *Singula nummorum millia pro ſingulis diuidebat*) Hoc dicit, data fuiſſe cuique patri tot millia nummûm quot ille haberet liberos. ſine cauſſa hanc veterum & MSS. editionem quidam improbant.

19 *Nonnullas commutauit interdum.*) Vt Cyprum & Galliam Narbonenſem, quas populo tradidit recepta Dalmatia. Dio libr. LIII. & libr. LIV. item Strabo lib. vlt.

21 *Ad exitium licentia præcipites libertate priuauit.*) Vt Cyzicum, Sidonem, Tyrum, alias. Dio & Strabo.

22 *Terræ motu ſubuerſas.* Vt Tralleis, de qua vide Agathian. lib. II. fuſè.

26 *Traiicere ex Sicilia apparantem.*) Notat Dio lib. XLIX.

28 *Regna quibus belli iure potitus eſt.*) Hæc oratio non longè abeſt, quin tantundem valeat, ac ſi diceret, omnia quæ tum fuerunt regna in orbe Romano: nam omnibus πολέμου νόμῳ potitus eſt. Bello quippe Actiaco reges omnes, paucissimis exceptis, ſtetiſſe ab Antonio, Plutarchus, Dio, Appianus, cæterique hiſtorici docent.

30 *Promptiſſimus affinitatis conciliator.*) Exempli gratia, Salome ſoror Herodis Magni, auctoribus, ſuaſoribus, & impulſoribus AVguſto & Liuia, Alexæ nupſit, non vt cupiebat Arabi Syllæo. Ioſephus lib. XVIII. cap. II.

31 *Atque amicitiæ.*) Grande documentum huius pij affectus, lis inter Herodem & filios ab AVguſto diſceptata. Ioſephus lib. XVI. cap. VII.

31 *Nec aliter vniuerſos.*) Ecquid hanc vocem ad cunctos Imperij Romani ciues, aut aliàs ſubditos extendere debemus? ita erit egregia concluſio totius tractatus, quo illa recenſuit quæ ab AVguſto geſta in adminiſtratione politica rerum vrbanarum, Italię, prouinciarum & ſociorum. Sed & ſtrictius accipere poſſumus de regibus ſociis, de quibus proximè actum.

33 *Paruis ac mente lapſis.*) An ergo auctor AVguſtus curatorum prætoriorum, de quibus I.C. lege XIII. Dig. De curatoribus furioſo & aliis &c. nam legitimi à XII. legibus ortum habent. Prætoriorum fortaſſe vel inſtitutio vel exemplum ab AVguſto.

34 *Educauit ſimul cum ſuis & inſtituit.*) In his Agrippã Ariſtobulo Herodis filio natũ. Ioſephus lib. XVIII. cap. VIII. Ἀγρίππας ἐν τῇ Ῥώμῃ διαιτώμενος, καὶ ὁμοτροφίας καὶ συνηθείας αὐτῷ πολλῆς γενομένης πρὸς Δροῦσον τὸν Τιβερίου τοῦ αὐτοκράτορος υἱόν. Vide eiuſdẽ magni ſcriptoris librum XV. cap. XIII. Sed & ciues quidam cum AVguſti liberis & nepotibus educati: etſi eum honorem non temere cuiuis ille detulit. Suetonius libro de Illuſtribus Grãmaticis. *Verrius Flaccus ab AVguſto nepotibus ſuis præceptor electus, tranſiit in palatium cum tota ſchola: verùm vt ne quem*

tus ea fuit poteſtas? cùm omnia in vnius manũ ceſſêre. principis hoc quoq. fuit, aut eius qui ab eo dandarũ euectionũ, vt loquuntur Impp. poteſtatẽ accepiſſet. Imp. Fridericus regalia pleraque omnia recenſens cõſtitutione quadã, ponit inter alia *angariarum, parangariarúmque, & plauſtrorum & nauiũ præſtationes.* Apud Plutarchum in Galba Nymphidius candidatus Imperatoriæ maieſtatis, diplomata data eſſe à conſulibus fert iniquiſſimè, tanquam partes imperatorias illis occupantibus. Falsũ eſt quod doctiſſimos viros ſentire video, diplomata ſola illa dici, quæ dantur ad curſum publicum, ἃ διωρίζοντες, inquit eo loco Plutarchus, οἱ κατὰ πόλιν ἄρχοντες ἐν ταῖς τῶν ὀχημάτων ἀμοιβαῖς ἐπιταχύνουσι τὰς προπομπὰς τῶν γραμματηφόρων. fecit hæc perſuaſio vt acutiſſimus doctiſſimúſque Boſius locum Ciceronis ad Atticum malè interpretaretur libro x. quem alibi explicamus. At diplomata dici etiam alias literas indices ac teſtes conceſſi beneficij ab eo qui præeſt Reip. vel vnus Suetonij locus doceat, qui *diplomata ciuitatis Romanæ* libro ſexto appellat, codicillos quibus delatum erat ius ciuitatis. Sunt autem à forma diplomata appellata: nam formabantur in modum tabellarum duplicium. quare etiam διπλᾶς Græci vocant. Apollonius Tyaneus in ep. ad EVphratem, Ἐπῆλθες ἔθνη τὰ μεταξὺ τῆς Ἰταλίας ἀπὸ Συρίας ἀρξάμενος ἐπιδεικνὺς σεαυτὸν ἐν ταῖς τοῦ βασιλέως λεγομέναις διπλαῖς. Intelligit diplomata ab Imperatore EVphrati data, quibus commendabatur regionum & vrbium præfectis. de iiſdem in alia epiſtola ſic ſcribit, εἰ δὲ ἀντιλέγων προκομμένως τὰς Χρυσίππου σχολὰς καὶ δόγματα, γέγραπταί τι καὶ ἐν τοῖς βασιλικοῖς γράμμασιν, Εὐφράτης ἔλαβε, καὶ πάλιν, ἔλαβε vocat γράμματα quas prius vocauerat διπλᾶς. atque ex illius verbis intelligimus ſolitum annotari in huiuſmodi literis, quicquid occaſione illarum reciperetur. At literæ aliæ principum quibus aliquid iubebatur aut vetabatur, ἁπλᾶ vocabantur, vt videtur innuere EVſebius libro VIII. ſcribens ἡπλοῦτο πανταχόσε βασιλικὰ γράμματα, τὰς ἐκκλησίας εἰς ἔδαφος φέρειν: & iterum ἡπλοῦτο κατὰ πόλεις βασιλικὰ διατάγματα. Prioris generis epiſtolas principales Themiſtius oratione quarta vocat δέλτους σφυρηλάτους. οὐ ταῦτα μόνα, inquit, ἐξὸν παρὰ βασιλέως καρποῦσθαι, ἀλλὰ ἐκεῖνα τοῦ μακροῦ καταλόγου τῆς τρυφῆς καὶ τῆς εὐπαθείας ὁπόσα ταῖς δέλτοις ἀκολουθεῖ ταῖς σφυρηλάτοις. Vnde apparet non encauto ſolum decoratas imperatorias literas, ſed etiam ex ſolida materia factas: puta argento, vel auro. vnde appellata χρυσόβουλλα. Idem Themiſtius orat. ſexta: ἰδοὺ μέντοι οὐκ ἐπ' ἐκείνῃ τῇ δέλτῳ, ἀλλ' ἐπ' ἄλλῃ μείζονι καὶ τελεωτέρᾳ ἣ καὶ τὰς δέλτους ἐκείνας ἤδη ἔχει ἐπ' ἐξουσίας ἣν οὐκ ἐποίησαν ἐλεφαντουργοὶ οὐδὲ χρυσοχόοι.

14 *Ad epiſtolas omnes.*] Intellige quæ de publicis rebus eſſent.

16 *Clementiæ ciuilitatiſque.*] Hactenus expoſitum Suetonio quid in adminiſtranda Republ. pace bellóque AVguſtus geſſerit: nunc quaſdam eius, vt ſic dicam, publicas virtutes enarrat, alias in priuata illius vita expoſiturus. Eæ de quibus hic tractat, ſunt clementia & ciuilitas: de priore agit ad initium capitis LII. de poſteriore ad finem cap. LVI. More enim ſuo quod interpretes non obſeruant, coniungit in propoſitione quæ deinde ſeparatim exequitur. Etſi autem affines virtutes ſunt hæ duæ, longè tamen differunt. Ac clementia quidem nota virtus: ciuilitas verò, quàm Græcè dixeris ἰσονομίαν, virtus eſt quæ ciui conuenit, quà ciuis eſt. Cùm enim ciuitas æquo iure conſtet, ciuis à ciuis, virtus eſt, æquabilitatem iuris tueri cum cæteris. Plato videtur πολιτικὴν appellare, cùm ita definit, ἡ πολιτικὴ ἐστὶν ἐπιστήμη ποιητικὴ δικαιοσύνης ἐν πόλει: tamen πολιτικὴ vulgò apud philoſophos & rhetores, itémque *ciuilitas* apud Quin-

tilianum alius generis virtus eſt. Hanc qua de agimus Antoninus Imp. lib. I. appellat πολιτείαν ἰσόνομον κατ' ἰσότητα καὶ ἰσηγορίαν διοικουμένων. de hac enim ſentiebat cùm ſcriberet, didiciſſe ſe à fratre φαντασίαν λαβεῖν πολιτείας ἰσονόμου κατ' ἰσότητα καὶ ἰσηγορίαν διοικουμένης, καὶ βασιλείας τιμώσης πάντων μάλιστα τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀρχομένων. Dio ciuilitatẽ hãc ἰσομοιρίαν ἐξ ἰσονομίας appellat, & alibi τὸ δημοκρατικὸν, egregia voce: ſimili ratione Theophraſtus in fragmento Characterum nondum edito ὀλιγαρχικὸν vocat hominem non ciuilem: de quo aptè dixeris quod de Iulio Cæſare Lucanus,

Conceſſa pudet ire via ciuémque videri.

Dio idem lib. XLIII. elegantiſſimè ἀδημοκράτητα vocat honores inciuiles, id eſt qui excedant faſtigium ciuis ἰσονόμου, ſiue vt loquitur Velleius *ciuilis dignitatis modum*. Latini interdum *æqualitatem* indigetãt, vel *æqualitatem ciuilis iuris*. vt Seneca. Iuuenalis *ſenſum communem*, acutè: nam de hac virtute accipi debet hic locus Satyræ VIII.

Rarus enim fermè ſenſus communis in illa
Fortuna.

Virtutem hanc fuere qui negarent Imperatori conuenire: & refert Lampridius obiectam Alexandro Mammeæ nimiam ciuilitatem. iure quidem, ſi nimia fuit: cæterùm ἁπλῶς ciuilitatem in principe damnare, eſt negare ciuem eum eſſe. Quo poſito ſequitur quemadmodũ docet Ariſtoteles, vt ſit vel deus vel fera: quare nullum erit ius commune principi cum ſubditis. Melius Plinius qui in laudatione Traiani aliquoties eum *ciuem* appellat, & in Nouell. ipſi ſe Impp. πολίτας.

17 *Ne numerem quot & quos diuerſarum part.*) Seneca de clementia & Nerone, *Ignouit abauus tuus victis: nam ſi non ignouiſſet, quibus imperaſſet? Saluſtios & Cocceios, & Dellios, & totam cohortem primam interioris admiſſionis ex aduerſariorum caſtris conſcripſit.* & quæ ſequuntur.

24 *Quòd malè opinari de Cæſare ſoleret.*) *Opinari* eſt δοξάζειν, intra ſe aliquid ſentire: hic verò *malè opinari* maledicere ſignificat, & ad λόγον προφορικὸν referri debet non ad ἐνδιάθετον. niſi malis ad vtrumque: vt in Iulio, *ſi qua aut cogitarentur grauius aduerſus ſe aut dicerentur.* Sic iunguntur alibi *opinio & ſermo*, vt libro III. cap. XXXIX. item *mens* & *lingua*, vt lib. eodem cap. XXXVIII. Ita autem alibi verbum *opinari* vſurpat Suetonius. infrà cap. LXVII. *ſeruum grauiſſimè de ſe opinantem non vltra quàm compedibus coercuit.* In Caligula, *Nec omnes grauibus ex cauſſis verum malè de ſuo munere opinatos.* Alibi pro eodem dixit, *exiſtimatione aliqua lædere.* libro III. *capitale erat, dictũ vllũ factumue eius exiſtimatione aliqua læſiſſe*: ſed & *exiſtimare* pro loqui obſeruamus poſitũ. Macrob. lib. II. cap. IV. *Venit fortè Auguſtus in domum in qua Cato habitauerat: deinde Strabone in adulationem Cæſaris male exiſtimante de Catonis peruicacia*: hoc eſt, λοιδοροῦντος: ſic fortaſſe accipiendum apud Senecã, & ſcribẽdum De ira lib. III. *Quid facilius fuit Antigono quàm duos manipulares duci iubere, qui excubantes regio tabernaculo faciebãt quod homines & periculoſiſſimè & libentiſſimè faciunt, vt de rege ſuo malè exiſtiment.*

27 *Nec quicquam vltra aut ſtatim aut poſtea inquiſiuit.*) Domitius Afer olim verè: *Princeps qui vult omnia ſcire, neceſſe habet multa ignoſcere.* Caſſiodorus in formulis, *Nulla poteſtas eſt quæ qualitatem famæ ſuæ de ore hominum poſſit auferre.*

28 *De eadem re ſedulò violentius apud ſe per ep. conq.*) Sic Viterb. Liſſzi & pri-

ma:

ma editio,aliíque codd.*ſedulò* ſignificat non ſolùm ſine dolo,ſed etiam aſſiduè: ita hîc accipiendum.ſed in Turnebi libris *lentius* ſcriptum eſt non *violentius*.Petrus quoque Pithœus ex ſuo hanc lectionem annotarat, *ſedu' olentius*, & coniecturam ſuam adiecerat,fortè legendum *ſed violentius*,νωϑῶς prorſúſque bene. ſic enim In vett.libb.extare teſtatur Vrſinus.

29 *Ætati tuæ mi Tiberi.*)Quaſi ſæuitia,quæ tum in Tiberio ſe prodebat,vitium eſſet ætatis,non naturæ,vt in Claudio noſter ait. Ac videtur AVguſtus faciens de ſe coniecturam ita opinatus de Tiberio,fore vt quandoque matureſceret ſimul & miteſceret eius ingenium.ſed quàm falleretur ille in hoc ſuo iudicio euentus demum docuit.

31 *Templa quamuis ſciret.*)Hinc orditur de ciuilitate AVguſti memorare: cuius hoc primum documentum ponit, quòd honores à ciuibus ſuis ſupra humanum faſtigium non admiſerit: dico à ciuibus: nam quòd in prouinciis aras & templa ſibi poni ſiuerit, non putauit Suetonius id eſſe inciuile, adeò Quirites iſti cæteros mortales ne hominum quidem loco habuerunt. Melius Tacitus qui generaliter illud in AVguſto culpatum notat, *quod templis coli voluerit.*

32 *Proconſulibus decerni ſol.*)Fidem fecerit vel illud de Pompeio mortuo iactatum, τῷ ναοῖς βρίθοντι πόση σπάνις ἔπλετο τύμβου. Iā olim inualuerat hæc ἀρέσκεια, vt vocat Polyb. libr. v. apud Aſiaticos, Græcos, Syros & alios. honorandi τοὺς εὐεργέτας θυσίαις καὶ βωμοῖς.

33 *Niſi communi ſuo Romæque nomine.*) Quod olim Bibulus de templo Caſtoris & Pollucis dixit,idem iſtis Romæ & AVguſti eueniſſe videtur: vt duobus ſacra de vnius nomine appellarentur. Ioſephus certè Cæſaris templum nominat in quo Romæ etiam erat ſimulacrum, Originum lib. xv. cap.xiii.& alibi quoque.Eius magni ſcriptoris locum ex lib. pr. Ἁλώσεως, cap.xvi.apponam,vt vtriuſque ſimulacri forma intelligatur. loquitur autem de condita ab Herode Magno Cæſarea, τοῦ στόματος ἀντικρὺς ναὸς Καίσαρος ἐπὶ γηλόφου κάλλει καὶ μεγέθει διάφορος. ἐν δ' αὐτῷ κολοσσὸς Καίσαρος οὐκ ἀποδέων τοῦ Ὀλυμπίασι Διός, ᾧ καὶ προσείκασται. Ῥώμης δὲ ἴσος Ἥρᾳ τῇ κατ' Ἄργος.Ex quibus verbis intelligitur moris fuiſſe vt qui ſimulacrum Imperatori conſecrare vellent,in exemplar ſumerent nobile aliquod alicuius dei ſignum.Nihil autem per ea tempora illuſtrius apud Græcos Olympiaco Iouis coloſſo & Iunonis Argiuæ ſtatua. Quare Cæſarem ad illius, Romam ad huius ſimilitudinem formarunt. Fuiſſe autem in multis vrbibus templa AVguſto & Romæ communia ex hiſtoricis veteribúſque inſcriptionibus notum.

33 *Nam in vrbe quidem pertinaciſſimè abſtinuit hoc honore.*)Lege Dionis lib.l. Victor in AVguſto, *Hinc uti deo Romæ prouinciiſque omnibus per vrbes celeberrimas viuo mortuóque templa ſacerdotes & collegia ſacrauêre*: ſed templa viuo AVguſto fuiſſe in vrbe extructa falſum eſt:aræ tantùm ei genióque eius poſitæ.

34 *Argenteas ſtatuas olim ſibi poſitas conflauit omnes.*)Olim igitur ab iſtiuſmodi adulatione non fuerat auerſus, quod videtur magnam illi inuidiam conflaſſe:vulgò enim iactatum *argenti vſum in ſtatuas primum ad honorem illius, in adulationē temporum tranſiſſe*,inquit Plinius:quem lege lib.xxxiii.cap.xii. Meritò igitur eas conflauit,ſecutus Mecænatis conſilium, quod narrat Dio libro lii. De his ſtatuis loquitur ipſe in breuiario rerum ſuarum, quod eſt Ancyræ. STATVÆ——QVADRAGENIS.ARGENTEIS.QVA DE.PECV-

ſunt autem celeberrimæ illæ officiorum cauſſæ quæ verbis ſuperioribus Tertulliani continentur: erant tamen & aliæ multæ, vt deductio magiſtratuum, candidatorum, & funeris, ſalutationes, recitationes, & aliæ quarum libro eodem cap. x. Tertull. meminit. Horum officiorum pleraque noctu vel prima luce ſolita celebrari obſeruauimus: cuius rei teſtimonia de plurimis pauca proferemus: lib. v. *Toga virilis die circa mediam noctem ſine ſolemni officio lectica in Capitolium latus eſt.* non enim vt inſolens notat ratione temporis, ſed quod officij ſolemnitate caruit. Feſtus, *prima aut ſecunda diei hora dicata ſponſalibus.* Lucianus Nigrino de ſalutatoribus Romę, Πολὺ δὲ τούτων οἱ προσιόντες αὐτοὶ καὶ θεραπεύοντες γελοιότεροι νυκτὸς μὲν ἐξανιστάμενοι μέσης, περιθέοντες δὲ ἐν κύκλῳ τὴν πόλιν. Symmachus libro VIII. *Nondum ante ianuam eminentium poteſtatum vigilem noctem ſalutator expertus es.* Iuuenalis aliorúmque poëtarum locos prætermitto. Martialis verò etiam deſerendæ Romæ cauſſam hanc ſibi ait fuiſſe.

Otia me ſomnúſque iuuant, quæ magna negauit
Roma mihi: redeo ſi vigilatur & hic.

Iam funeris officium noctu fuiſſe celebratum vel ipſum nomen indicio ſit. Atque hæc ſunt quæ vocat Plinius officia antelucana epiſt. XII. lib. III. Propter iſta erant Romæ antipodes, qui noctu vigilarent, ſterterent interdiu: de quibus Seneca epiſt. CXXII. talis vita Petronij cui, auctore Tacito, *dies per ſomnum, nox officijs & oblectamentis vitæ tranſigebatur.* Ex hac obſeruatione intelligimus quod infrà hoc libro de AVguſto narratur, *Matutina vigilia offendebatur: ac ſi vel officij vel ſacri cauſſa maturius euigilandum eſſet, ne id contra commodum faceret, in proximo cuiuſcunque domeſticorum cubiculo manebat.*

15 *Ob id inedia mori deſtinantem.*) More qui per illa tempora vigebat, vt debilitatem vel morbum immedicabilem ἀποκαρτερήσει effugerent: ſic Atticus obiit, de quo Cornelius Nepos: ſic Corellius Rufus, de quo Plinius epiſt. lib. I. & alij multi. Hic fructus Stoicæ doctrinæ tum maximè florentis.

17 *Contradicerem tibi ſi locum haberem.*) Obiicit occupatam Remp. ſiue, quod idem eſt, omnia in Rep. loca. *Locus* apud ſcriptores Romanos ita interdum accipitur. Liuius lib. VI. *duobúſne in locis ſua voluntate impertituros plebi honorem qui octona loca tribunis militum creandis occupare ſoliti ſint?* Lib. VII. *Cum eo anno primùm placuiſſet tribunos militum ad legiones ſuffragio fieri, ſecundū in ſex locis tenuit.* lib. IX. *vt tribuni militū ſenideni in quatuor legiones à populo crearētur quæ antea perquam paucis ſuffragio populi relictis locis dictatorum & conſulum fermè fuerāt beneficia.* lib. X *Vir acer & ambitioſus non ſui magis honoris cauſſa, quàm vt patritij recuperarēt duo conſularia loca, cùm ſuis tū totius nobilitatis viribus incubuit.* Sic apud Lampridium *præpoſitura locorum ciuilium,* & apud Dionem, lib. LIV. χώρα eodem ſenſu. Qui acumen huius dicti exponeret hactenus neminem vidi.

19 *Licere oportere ſenatoribus de Rep. loq.*) Frequens formula in eiuſmodi contentionibus: vt apud Liuium lib. IV. *Oportet licere populo Rom. ſi velit iubere legem.* In actis ſenatus apud Cælium, *Omneis oportere ſenatus decreto audienteis eſſe.*

24 *Et magna cura redarguit.*) Per edictum, vt opinor: ſic mox, *locis laceſſitus contradixit edicto.* hæc eſt lectio plerorū codd. in nonnullis, *Nec magna cura red.* cui videntur fauere ſequentia.

24 *Id modo cenſuit, cognoſcendum poſthac de ijs qui.*) Tacitus Annal. de lege maieſtatis à Tiberio reducta. *Apud veteres facta arguebantur, dicta impunè erant. Primus AVguſtus cognitionem de famoſis libellis, ſpecie legis eius tractauit, commotus*

Caßij

Caſſij Seueri libidine, qua viros fœmináſque illuſtres procacibus dictis diffamauerat. Adi ſi libido eſt, Dionem libro LVI. & I. C. tos, quorum hæc propria cognitio eſt.

26 *Alieno nomine edant.*) Melius *ederent*, vt ex ſcriptis prodit Vrſinus.

28 *De inhibenda teſtamentorum licentia.*) Romanorum mos fuit in teſtamentis increpare alios, maledicere aliis, & liberam de quibuſcunque vellent vocem edere. Ideò dicebat Nigrinus apud Lucianum, Μίαν φωνὴν οἱ Ῥωμαίων παῖδες ἀληθῆ παρ' ὅλον τὸν βίον προΐενται (τὴν ἐν ταῖς διαθήκαις λέγων) ἵνα μὴ ἀπολαύσωσι τῆς σφετέρας ἀληθείας. Per hanc licentiam factum ſæpe, vt in teſtamentis ſuis multi AVguſtum iocis laceſſerent. Senatus in gratiam AVguſti voluit decreto inhibere hanc petulantiam: AVguſtus interceſſit. Hæc eſt vera ſententia huius loci, quam viderunt ante nos docti viri. At Torrentius qui aliter interpretatur, non ſatis attendiſſe videtur quid interſit inter libertatem teſtamentorum, & eorundem licentiam.

30 *Ferebat & ipſe ſuffragium in tribu.*) Lego *tribubus* vel *tribus* vt in membranis. Nam AVguſtus duabus in tribubus ſuffragium tulit.

34 *Eiuſdem prætextatis adhuc aſſurrectum.*) Cauſſam diſce ex verbis Taciti Annal. lib. IV. *Tiberius in ſenatu oratione monuit in poſterum ne quis mobiles adoleſcentum animos præmaturos honoribus ad ſuperbiã extolleret.* ſed de theatro quod ait Suetonius & querela AVguſti, quia populus eius liberis plauſum dederat, referendum ad hiſtoriam de Caio filio eius, quæ narratur Dioni lib. LIV. Τῷ Τιβερίῳ ἐπετίμησεν, ὅτι τὸν Γάιον ἐν τῇ πανηγύρει τῇ εὐκταίᾳ ἣν ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ αὐτοῦ διετίθει, παρεκαθίσατο· καὶ τῷ δήμῳ, ὅτι καὶ κρότοις καὶ ἐπαίνοις αὐτὸν ἐτίμων. Suſpecta autem fuiſſe & Caij & Lucij ingenia patri AVguſto docet idem lib. LV.

Pag. 47. v. 1. *Sedit in ſubſelliis.*) Iudicum, ait Beroaldus: imò verò rei & patronorum eius. A me ſtat Dio ſi verba eius attentè legantur, breuiter hanc hiſtoriam ſic narrantis, φίλῳ τινὶ δίκην φεύγοντι συνεξητάσθη, προεπικοινώσας αὐτὸ τῇ γερουσίᾳ. Nec moueor altero eiuſdem principis facto, qui vt amicis opem ferret, venit in forum, & in ſella prætoris conſedit, vt narrat idem lib. LIV. nam in ea hiſtòria omnia diuerſa: ibi principem, hîc amicum agit. De laudatione iudiciali Cicero lib. v. in Verrem, & Plutarchus in Pompeio.

2 *Adſuit & clientibus.*) Dio lib. LIV. Ἐν τοῖς ἄλλοις ἐμετρίαζεν, ὥστε καὶ φίλοις εὐθυνομένοις συνεξετάζεσθαι.

2 *Sicut ſcutario cuidam euocato quondam ſuo.*) Non cõſentiũt hîc libri. Membranæ *ſcrutario*. id eſſet perinde ac ſi diceret, homini cuidam infimę ſortis. *Scrutarius*, qui popello ſcruta vendit, γρυτοπώλης. ſed princeps editio legit aliter, *Scutario euocato quondam ſuo*. cum litera maiuſcula: vt videatur eſſe proprium nomen. Dio ſimpliciter, τινὰ τῶν συστρατευσαμένων ποτὲ αὐτῷ. Euocato ſuo dixit, vt in lapidum monimentis non rarò EVOK. AVG. Hyginus lib. II. *Nuper quidam euocatus AVguſti cùm in Pannonia agros veteres ex voluntate & liberalitate Imp. Traiani aßignaret in ære.* Alij ab iſtis *euocati* Galbæ, de quibus Suetonius cap. X.

6 *Pro quibus meritis quantopere.*) Egregium colophonem imponit parti libri huius, quæ eſt de publicè geſtis ab AVguſto. Bene autem quòd vltimo loco de his agit. nam hoc eſt ſuperius expoſitarum virtutum ἀποτέλεσμα.

9 *Equites Romani.*) Qui & Liuiam ſimiliter poſtea coluerunt. Tacitus. *Donum pro valetudine AVguſtæ equites Romani vouerant.*

9 *Natalem eius ſponte atque conſenſu biduo ſemper celebrarunt.*) AVguſti natalẽ

& Circenſibus & venatione fuiſſe celebratum quotannis per vnum aliquem è prætoribus narrat Dio lib. LIV. extremo. Idem libri ſequentis initio decretos in eam rem annuos Circenſes ἀιδίους auctor eſt: meminit & alibi: non ſolùm autem equeſter ordo, ſed etiam collegia pleraque eum diem feſtiuum habere ſolita: erátque area ipſis communis ad feſtiuitatis eius impenſas. Declarat vetus inſcriptio Romæ.

COLLEGIO
CENTONARIORVM
* * * * * *
CVM. BASI. MARMOREA. ET. CERIOLARIB.
DVOBVS. ÆREIS. HABENTIBVS. EFFIGI
EM. CVPIDINIS. TENENTES. CALATHOS
L. SEXTILIVS. SELEVCVS. DECVRIO. D. D.
HOC. AMPLIVS. ARK. RET. P. COLLEGI. I. ~SS.
DONVM. DEDIT. X. V. VT. EX. VSVRIS
CENTESIMIS. EIVS. QVANTITATIS.
QVÆ. EFFICIT. ANNVOS. X. DC. DIE
VIIII. KAL. OCTOBR. NATALI. DIVI
AVGVSTI. EROGENTVR. EX. ARK.

9 *In lacum Curtij.*) Septum intelligit in medio foro Romano, vbi olim fuit lacus Curtius: nam tunc quidem lacus nullus erat, teſte Dionyſio Hal. lib. II. De ſepto docuit nos Varro lib. IV. Quòd autem ſtipem in lacum iaciunt Romani, veteris ſuperſtitionis ritus fuit. Sic enim ſolebant loca hominum opinione ſacra, vt lacus, fontes, puteos, venerari. Pauſanias Atticis de fonte quodam apud Oropios: Νόσου δὲ ἀκεσθείσης ἀνδρὶ μαντεύματος γενομένου, καθέστηκεν ἄργυρον ἀφεῖναι καὶ χρυσὸν ἐπίσημον ἐς τὴν πηγήν. Similia narrat & alibi. item Plinius VIII. epiſt. de Clitumno fonte. Notat hunc gentium morem Sozomenus lib. II. vbi de quercu Mamre loquitur, & puteo ad eam olim effoſſo ab Abrahamo. Verba eius ſunt, Περὶ δὲ τὸν καιρὸν τῆς πανηγύρεως οὐδεὶς ἐντεῦθεν ὑδρεύετο. νόμῳ γὰρ Ἑλληνικῷ οἱ μὲν λύχνους ἡμμένους ἐνθάδε ἐτίθεσαν. οἱ δὲ οἶνον ἐπέχεον, ἢ πόπανα ἔρριπτον. ἄλλοι δὲ νομίσματα, ἢ μύρα ἢ θυμιάματα. νομίσματα, ſunt ſtipes. Eadem fuit & gentium Gothicarum conſuetudo. Arguit Ladiſlai regis Vngariæ decretum de ſynodi ſententia ante annos quingentos factum. *Quicunque ritu gentilium iuxta puteos ſacrificauerint, vel ad arbores & fontes & lapides oblationes obtulerint, reatum ſuum benè luant.*

10 *Kal. Ianuarij ſtrenam.*) Mos ſub AVguſto inſtitutus, ſub Tiberio intermiſſus, reſtitutus ſub Caio, ſublatus per Claudium. Auctores Suetonius, Dio.

11 *Ex qua ſumma pretioſiſſima deorum ſimulacra mercatus vicatim dedicabat.*) Exempli cauſſa, ex ea ſtipe quę conlata eſt anno DCCXLV. Vulcano poſitum donum aut ædes ei facta eſt, vel refecta, teſte veteri inſcriptione quam profert Torrentius: ea quam contulit populus anno DCCL. Laribus publicis conſecrata eſt. Vetus lapis.

LARIBVS. PVBLICIS. SACRVM
IMP. CÆSAR. AVGVSTVS
PONTIFEX. MAXIMVS
TRIBVNIC. POTESTAT. XVIIII
EX. STIPE. QVAM. POPVLVS. EI
CONTVLIT. K. IANVAR. ABSENTI

C. CAL-

C. CALVISIO. SABINO
L. PASSIENO. RVFO. COS

18 *Fauſtis omnibus.*) εὐφημίαις quam vocem pro loco *fauſta nomina* vel *omina* vertere poſſis eodem ſenſu. nihil igitur hîc muto, neque lib. IV. vbi *fauſta nomina* antiqui libb. habenr.

19 *Supplicium de quoquam ſumeretur.*.) Diem reditus AVguſti in vrbem ἱερὸν in perpetuum factum decreto ſenatus narrat Dio: feſtis autem diebus ſupplicio abſtinuerunt veteres Græci & Romani. Philo contra Flaccum, τοῖς γὰρ ὀρθῶς πολιτευομένοις τῶν ἀρχόντων, καὶ μὴ προσποιουμένοις τὸ τιμᾶν (ita lego, non τολμᾶν) ἀλλ' ὄντως τιμῶσι τοὺς εὐεργέτας, ἔθος ἐστὶ μηδένα κολάζειν τῶν καταδίκων, ἄχρις ἂν αἱ ἐπιφανεῖς γενέθλιοι καὶ πανηγύρεις αὗται τῶν ἐπιφανῶν Σεβαστῶν διεξέλθωσιν.

20 *Pawis patriæ cognomen.*) Dies quo hic honos AVguſto delatus, certus ex Ouidio, qui Non. Februar. id factum canit II. Faſtorum. De anno quæri poteſt. Doctiſſimi viri qui faſtos concinnarunt, referunt ad DCCLVIII. quippe eo anno conſul Valerius Meſſala, de quo hîc Suetonius. Id ſi certum, qui conſtare poterit fides vetuſtiſſimæ inſcriptioni, quæ Seduni in Valleſia, hodiéque viſitur, ad maiorem ſummi templi portam.

P. CÆSARI DIVI I.
VGVSTO. COS. XI
RIBVNICIA POTESTATE XV
PATRI PATRIAE
TIFICI MAXIMO
* AS. SEDVNORVM
* * PATRONO

Sed puto numeros in hac inſcriptione eſſe corruptos & ex fide hiſtoriæ emendandos; nam malè ſuppleuerunt viri docti, prorſúſque in AVctario veterum inſcriptionum corruptè hoc egregium vetuſtatis monumentum eſt deſcriptũ: non enim minus falſum, fuiſſe AVguſtum Pont. Max. vndecimo ſuo conſulatu, quàm fuiſſe tum Patrem patriæ ſalutatum. quare ita potius emendandum:

IMP. CÆSARI. DIVI. IVLI F
AVGVSTO. COS. XIII.
TRIBVNITIA. POTESTATE XXVIII.
PATRI. PATRIÆ
PONTIFICI. MAXIMO
CIVITAS. SEDVNORVM
* PATRONO

Scio extare lapides qui vulgatam iſtius ſculpturam firmare videantur: ſed plus apud me hiſtoricorum in veritate valet conſenſus, quàm paucorum lapidum in errore συνηθείᾳ.

23 *Neque acclamatione.*] Sæpe honores maximi ita tributi, impetu magis quàm conſilio. expreſſit Liuius hanc conſuetudinem in conſecratione Romuli, *Romana pubes ſedato tandem pauore poſtquam ex tam turbido die ſerena lux rediit, vbi vacuam ſedem regiam vidit, mœſtum aliquandiu ſilentium obtinuit: deinde à paucis initio facto, deum deo natum, regem parentémque vrbis Romanæ ſaluere vniuerſi Romulum iubent.* Et exempla pluria in hiſtoria AVguſtorum.

25 *Sic enim nos perpetuam felicitatem.*) Plinius in Panegyrico, *Debemus obſecrare vt omnia quæ facis quæque facias proſpere cedant tibi, Reipublicæ, nobis: vel, ſi*

breuius ſit optandum, vt vni tibi, in quo & Reſp. & nos ſumus.

25 *Felicitatem Reip. & læta huic.*) Traiectio Suetoniana vt antè monebamus, pro *felicitatem & læta Reip. huic*. ſic ſtatim, *vt prælato victimæ titulo in Capitolium ducerentur* pro *prælato titulo victima in C.* Nihil ergo mutemus.

31 *Statuam ære collato.*) Formula non infrequens in lapidib. antiquis: qua declaratur populi affectio & conſenſus: Græci ἀνδριάντα ἐκ συντελείας vertunt. De ſtatua Muſæ decreta nihil Dio lib. LIII. Naufragio cum periiſſe teſtis EVſeb. in Chronico.

37 *Prouinciarum pleraque ſuper templa & aras.*) Aliáque omnis generis monumenta quæ in honorem εὐεργέτου ſolita extrui. Mirum hunc populorum in AVguſtum amorem exprimit eleganter Philo, Legatione ad Caium. AVguſto, inquit ille, πᾶσα ἡ οἰκουμένη τὰς ἰσολυμπίους τιμὰς ἐψηφίσατο, καὶ ναούς, προπύλαια, προτεμενίσματα, στοὰς ὡς ὅσα τῶν πόλεων ἡ νέα ἢ παλαιά, τοῖς κάλλεσι καὶ μεγέθεσι ὑπὸ τῶν Καισαρείων παρευημερεῖσθαι. Aræ ante alias nobiles fuere quæ Lugduni poſita, quæque Narbone. cuius extat hodiéque conſecratio.

37 *Ludos quoque quinquennales pene oppidatim cōſtituerunt.*) Tanquam heroi, vt de Iulio Cæſare notat Dio lib. XLIV. AVguſto autem conſtituerunt ἀγῶνας πενταετηρικοὺς & in Italia quidā, vt Neapolitani, Suetonius infrà, capite XCVIII. & in prouinciis multi: vt Pergameni, Dio lib. LI. aliíque multi. quos imitatus Herodes Magnus Hieroſolymis tale Iudicrum inſtituit. Ioſephus libro XV. Originum cap. XI. Πρῶτον μὲν ἀγῶνα πενταετηρικὸν ἀθλημάτων καθίστατο Καίσαρι, καὶ θέατρον ἐν Ἱεροσολύμοις ᾠκοδόμησεν. item Cęſareę, lib. XVI. eiuſdē operis cap. X. ἀντιθεὶς δὲ καὶ τοῦτον τὸν ἀγῶνα Καίσαρι κατὰ πενταετηρίδα παρεσκευασμένῃ ἄξειν αὐτόν. Ego vero etiā in Vrbe quinquennales ludos decretos in AVguſti honorē poſt victoriam Actiacam, apud Dionē lego lib. LI. καὶ πανήγυριν τι πεντετηρίδα ἄγεσθαι ἔγνωσαν. Propter hanc quinquennalium ludorum frequentiam, qui ad olympici agonis imitationem inuenti, etiam ὀλυμπιάδες dicebantur, factum tandem vt ὀλυμπιὰς pro qualicumque victoria, aut gloria quocumque modo parta poneretur. Philoſtratus de vita Apollonij lib. IV. παρεσκεύαστο δὲ καὶ καλλίφορος ἐς αὐτήν, πολλὰς ἀπολωλεκὼς ἤδη καὶ βιώτων ὀλυμπιάδων μεστός. Idem lib. V. τὰ τοι πολλῶν μὲν τυραννίδων, πολλῶν δὲ ὀλυμπιάδων μεῖζον· καὶ πανταχοῦ μὲν γέγραπται τῆς πόλεως, πανταχοῦ δὲ ἕστηκεν χαλκοῦς.

39 *In ſuo quiſque regno Cæſareas vrbes condiderunt.*) Notemus vocem *quiſque*: nam apud Geographos tot Cæſareas vel Sebaſtas, eo tempore conditas non inuenias. EVtropius duo tantùm exempla ponit: *ſicut* inquit *in Mauritania à rege Iuba & in Palæſtina quæ nunc vrbs eſt clariſſima.*

40 *Perficere communi ſumptu deſtinauerunt.*) Aptius ad fidem hiſtoriæ *deſtinauerant*. nam hoc conſilium exitum non habuit.

Pag. 48. v. 1. *Quotidiana officia togati.*) EVtropius, *Multi reges ex regnis ſuis venerunt, vt ei obſequerentur: & habitu Romano, togati ſcilicet, ad vehiculum vel equum ipſius cucurrerunt.*

4 *Referā nunc interiorem ac familiarē eius vitam.*) Τὰ ἔνδον. Iulianus in Miſopogone. Τὰ μὲν ἔξω ταῦτα. καὶ τί πόσον εἴρηταί μοι μέρος τῶν ἐμῶν εἰς ὑμᾶς ἀδικημάτων; τὰ δὲ ἔνδον, ἄγρυπνοι νύκτες ἐν στιβάδι, καὶ τροφὴ παντὸς ἧττον κόρου. Sic apud Lucianum Ῥητόρων διδασκάλῳ, τὰ φανερὰ καὶ τὰ ἔξω pro vita publicè acta. Imitatus eſt hunc locū Eginhardus in Caroli Magni vita, *Talē eū in tuendo & ampliando ſimulque ornando regno fuiſſe conſtat: cuius animi dotes & ſummā in qualicunque, & proſpero vel aduerſo euentu conſtantiam, cæteráque ad interiorem atque domeſticam vitam*

pertinen-

pertinentia,hinc dicere exordiar.

15 *Nuptam ante duobus conſularibus.*)Vnum teneo,Scipionem illum Corneliæ eius patrem,quam mortuam extremo lib. IV deflet Propertius: alterum adhuc quæro.

17 *Ac ſtatim Liuiam Druſillam.*)Dio in anno DCCXVI.qui fuit ætatis AVguſti XXV.lib.XLVIII.

18 *Et quidem pregnantem abduxit.*) Idque ex reſponſo Apollinis. Prudentius

-- mox editur inter
Fiſcennina nouo proles aliena marito:
Idque deûm ſorteis & Apollinis antra dederunt
Conſilium:nunquam melius nam cedere tedas
Reſponſum eſt,quàm cùm pregnans noua nupta iugatur.

Tacitus & Dio,non Apollinem,ſed pontifices conſultos,ſcribunt.

21 *Tantum quod pueritia egreſſo.*)Ita & noſtri.Gloſſarium: *Tantum quod ἄρτίως.* M.Tullius ad Atticum lib.IX. *Hæc cùm ſcriberem, tantum quod exiſtimabam ad te orationem eſſe perlatam.*

23 *Nam tum Agrippa alteram Marcellarum habebat,& ex ea liberos.*)Vtrum plures? ita vir doctus & amicus ad Tacitum accipit, & Suetonium μνημονικοῦ ἁμαρτήματος inſimulat: neque enim vllam ex hoc coniugio,niſi forte vnam aliquam,prolem natam.Vtri potius credemus?Suetonio, me auctore: quem aduerſus hanc reprehenſionem valide tuemur nos. nam quod de breuitate eius coniugij affertur, ſomnium merum. Clarum ex hiſtoria Dionis: qui in ſexto conſulatu AVguſti, nuptias Agrippæ cum Marcella refert: à quo tempore ad Marcelli mortem anni minimùm quinque inueniuntur. At laudatur Plutarchus eius ſententiæ auctor & fundus. Videamus eius verba: quæ in extremo Antonio,vbi de Octauia loquitur, hæc ſunt. ἐκ δὲ Μαρκέλλου δυοῖν αὐτῇ θυγατέρων οὐσῶν,ἑνὸς δὲ υἱοῦ Μαρκέλλου,τοῦτον μὲν ἅμα παῖδα καὶ γαμβρὸν ἐποιήσατο Καῖσαρ,τῶν δὲ θυγατέρων Ἀγρίππᾳ τὴν ἑτέραν ἔδωκεν.ἐπεὶ δὲ Μάρκελλος ἐτελεύτησε νεόγαμος κομιδῇ, καὶ Καίσαρι γαμβρὸν ἔχοντα πίστιν οὐκ εὔπορον ἦν ἐκ τῶν ἄλλων φίλων ἑλέσθαι. lege,relege totum locum.nego eſſe in eo quicquam vnde coniectura vlla fieri de breuitate earum nuptiarum poſſit.ſed manifeſtò lapſus vir erudltiſſimus in voce νεόγαμος, quam ad Agrippam retulit contra auctoris clariſſimam mentem.Quid quod ne tum quidem reprehenſioni iſti eſſet locus,ſi quod de vna prole dicitur, certum eſſet?Quare enim Suetonio non idem ius quod cæteris Quiritibus,quos vocem *liberos* etiam ſic vſurpare certum eſt?

25 *Etiam ex equeſtri ordine.*)Seianus apud Tacitum lib.IV.Annal: in codicillis ad Tiberium, *Audiui in conlocanda filia nonnihil etiā de equitibus Romanis cōſultauiſſe* AVguſtū.Quibus ita reſpondet Tiberius, *At enim AVguſtus filiam ſuā equiti Romano tradere meditatus eſt. Mirum hercle ſi cùm in omnibus curas diſtraheretur,immenſumque attolli prouideret, quem coniunctione tali ſuper alios extuliſſet, C.Proculeium & quoſdā in ſermonibus habuit,inſigni tranquillitate vitæ nullis Reip. negotijs permixtos.*

28 *Quo tempore ſibi quoque inuicem filiam Regis in matrimonium petiiſſe.*)Malè in quibuſdam libris *petiuſſet.* Hæc enim verba de Antonio ſunt, non de AVguſto accipienda.nam falſum eſt AVguſtum vllam vnquam regis filiam in vxorem petiiſſe:ſemel enim ductā Liuiam vnicè ac perſeueranter amauit. Antonij

SS. ij.

igitur hæc ſunt, ſuis & Cleopatræ nuptiis cauſſam prætexentis factum Cæſaris modò expoſitum, quòd Cotiſſoni Getarum regi Iuliam deſpondiſſet. Poſſumus etiam ad hiſtoriam de Iotapa Medi regis Armeniæ filia referre: quam narrat Dio lib. XLIX. petitam ab Antonio in vxorem filio ſuo. atque hoc, niſi fallor, rectius.

32 *Adoptauit domi.*) An *domi*, id eſt *in domum*? ſicut dici ſolet adoptare in domum & familiam: ita *humi* ſæpe valet in humum. an potius hæc vox à Tranquillo adiecta vt id præter conſuetudinem factum indicaret. Caius I.C. tus titulo VI. *Quæ tamen mancipatio ſolebat ante præſidem fieri, modò ante curiam facienda eſt.*

32 *Per aſſem & libram.*) Libb. omnes & ſcripti & editi hanc lectionem habent. At docti viri affirmant legendum *per as* non *per aſſem*: quibus non aſſentior: quid enim? non ergo aliter loqui licet, quàm per æs & libram? Errarint igitur Græci qui ζυγῷ καὶ ἀσσαρίῳ vertunt. Neutiquam verò: ſed & illi & hic rem potius quàm verba expreſſerunt: nam æs in hac formula verè aſſem notabat, vt Varro declarat lib. VIII. & Feſtus, in *rodus*. Atque hic eſt qui dicebatur in veteribus mancupiis *aſſis Caianus*. Statius,

Emptum plus minus aſſe Caiano.

Caius I.C. tus pro eo dixit, *vnum aut duos nummos.*

134. *Et conſules deſignatos.*) Tacitus, *Genitos Agrippa Caium ac Lucium Cæſarum in familiam induxerat, necdum poſita puerili prætexta principes Iuuentutis appellari, deſtinare conſules ſpecie recuſantis flagrantiſſime cupiuerat.*

34 *Filiã & neptes ita inſtituit, vt etiã lanificio aſſuefaceret.*) Egregium & in primis laudabile veterum Græcorum & Romanorum inſtitutum. cuius teſtes tot fermè ſunt, quot ſcriptores in vtraque lingua. Nos verò plura aliquando de his, in accuratiſſimis rei veſtiariæ commentariis, ſi Deo viſum vt pridem inchoatum & prope affectum opus detexamus. Hanc porro AVguſti diſciplinam domeſticam Carolus Magnus princeps æterna memoria dignus, imitatus eſt: niſi Suetonium Eginhardus nimis imitatur. Sic ille, *Filias lanificio aſſueſcere, coluque ac fuſo, ne per otium torperent, operam impendere, atque ad omnem honeſtatem erudiri iuſſit.*

36 *Et quod in diurnos commentarios referretur.*) O virum! Stupeo enim ad hanc tam exactam domus AVguſtæ diſciplinam. Qui hæc non mirantur: quid miraturi ſint ἐν τοῖς οἰκονομικοῖς, equidem non video. Diurni iſti commentarij ſunt priuatæ domus AVguſtæ ephemerides, quas ſeruus vel libertus aliquis curabat, qui à memoria vel à commentariis dicebatur. At diurni illi actus quos ipſe quotidie in lecticula ſua lucubratoria ſolitus eſt conficere, alterius generis erant: continebant enim quæ ad imperij rationarium pertinebant. Mos ille à Græcis ortus: quorum tamen ſolutior ſemper quàm Romanorum diſciplina fuit. Extat apud Lucianum in Demoſthenis encomio Philippi regis Macedonum cum Antipatro familiare colloquium, quod deſcripſiſſe ait ille ex commẽtarijs domus regiæ Macedonum, in quę forte fortuna inciderat. Habetur etiam apud Plutarchum in Alexandro pars nouiſſima diurnorum commentariorum magni illius principis. vide & Philoſtrat. in Ariſtide Adrianenſi.

37 *Vt L. Ticinio.*) Sic vetus editio Romana. In Viterb. *Lucinio*, ſine prænomine. Liſlæi. *Turinio.* Pithœi, *Vicinio.* In tanta inconſtantia non inuitus cum Torrentio ſcribam T. vel *L. Vinicio.*

41 *Quàm vt imitarentur chirographum ſuum.*) Credo quia eorum opera in ſcriben-

ſcribendis ſecretioribus epiſtolis vti deſtinabat:non enim legimus AVguſtum eorum miniſterio vſum,qui è re appellabantur *à cura epiſtolarum*, vel *ab epiſtolis*: etſi habuit *à manu*,vt Thallum.

41 *Neque cœnauit vnà,niſi vt in imo lecto aſſiderent,neque inter fecit n.*)Eginhardus,*Filiorum & filiarum tantam in educando curam habuit,vt nunquam domi poſitus ſine ipſis cœnaret,nunquam iter ſine illis faceret.*

Pag.49.v.3.*Iuliam filiam & neptem omnibus probris contaminatas relegauit.*) Filiam quidem in inſulam Pandateriam. Dio in anno DCCXLVIII.neptem verò in inſulam Trimerum,haut procul Apulis littoribus.Tacitus lib.IV.Annal.

4 *In duodeuiginti menſium ſpatio.*) Adi hiſtoricos,imprimis Velleium.In definitione temporis nonnullus mihi ſcrupulus, quem euelli cupio magis quàm poſſum euellere.

7 *Ob ingenium ſordidum ac ferox abdicauit.*)Lego *ſtolidum ac ferox*,vel *horridum ac f.*Nam quæ tantæ ſordes eſſe potuerint, vt propter eas pater in filium tantas iras conciperet? Tacitus.*Nepotem vnicum Agrippam poſtumum in inſulam Planaſiam proiecit,rudem ſane bonarum artium, & robore corporis ſtolide ferocem, nullius tamen flagitij compertum.* Sic apud Liuium lib.VII. duæ illæ voces iunguntur,& apud veterem Iuuenalis ſcholiaſtem bis. Cauſſam abdicati Agrippæ omnium optimè declarat Dio in anno DCCLX.

10 *Notum ſenatui fecit.*)Et pœnituit:vt ferè in iis accidit quæ ſuadente ira facimus:narrat Seneca VI. De beneficiis.

11 *Etiam de necanda deliberauit.*)Obſcurè innuit Tacitus his verbis,*AVguſtus in nullius vnquam ſuorum necem durauit.*

13 *Phœbe nomine.*)Conſtanter MSS.*Fœde*,& *Fœdes* mox:placet tamen *Phœbe*, vt apud Dionem.

20. *Tres vomicas & carcinomata ſua.*)Agnoſce magni principis frontem nō philoſophicam:nam ſapientius Stilpo qui cùm filiæ impudicitiam loco probri ſibi audiret obiici:*Illa vero*,inquit,*non magis dehoneſtamento mihi eſt quàm ego illi honeſtamento.*Græcè melius:τῆς θυγατρὸς οὐ κατὰ τρόπον βιούσης, εἰπόντος τινὸς πρὸς τὸν Στίλπωνα, ὡς καταισχύνοι αὐτὸν· ὁ δὲ, οὐ μᾶλλον, εἶπεν, ἢ ἐγὼ ταύτην κοσμῶ.

24. *Cauit etiam S.C.to.*)Cuius extat etiam apud Tacitum mentio.

31 *Sed vitia quoque & delicta duntaxat medica perpeſſus.*) Gloſſographus, *Duntaxat* μόνον καὶ μέχρι τούτου. δηλαδή. Poſtremam interpretationem huic loco aptauerim.In membr.ſcriptum erat,*ſed vitia quoque duntaxat,& medica delictas perpeſſus*.ex eo adducor vt ita cēſeam legendum, *nec vitia quoque duntaxat,ſed & delicta medica perpeſſus.*

34 *Et Cornelium Gallum.*) Cui prænomen alij tribuunt Cnæus, vt EVtropius:alij Caius,vt EVſebius in Chronico, & Pæanius apud EVtropium : alij AElius : ſic enim Straboni nominatur, & Ioſepho quoque Γάλλος Αἴλιος Orig.XV.

35 *Alterum res nouas molientem damnandum ſenatui tradidit.*)Dio lib.XLVIII. & Appianus Ἐμφυλ.V.

36 *Ob ingratum & maleuolum animum.*)Non ergo ſatis ad fidem hiſtoriæ Ammianus Marcell. lib. XVIII.eum legi. Ouidius propter linguæ petulantiam periiſſe vult videri, cùm per ebrietatem de AVguſto temere quædam effutiſſet,

Nec fuit opprobrio celebraſſe Lycorida Gallo:

tilianum alius generis virtus eſt. Hanc qua de agimus Antoninus Imp. lib. I. appellat πολιτείαν ἰσόνομον κατ' ἰσότητα καὶ ἰσηγορίαν διοικουμένην. de hac enim ſētiebat cùm ſcriberet, didiciſſe ſe à fratre φαντασίαν λαβεῖν πολιτείας ἰσονόμου κατ' ἰσότητα καὶ ἰσηγορίαν διοικουμένης, καὶ βασιλείας τιμώσης πάντων μάλιστα τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀρχομένων. Dio ciuilitatē hāc ἰσομοιρίαν ἐξ ἰσονομίας appellat, & alibi τὸ δημοκρατικόν, egregia voce: ſimili ratione Theophraſtus in fragmento Characterum nondum edito ὀλιγαρχικὸν vocat hominem non ciuilem: de quo aptè dixeris quod de Iulio Cæſare Lucanus,

Conceſſa pudet ire via ciuémque videri.

Dio idem lib. XLIII. elegantiſſimè ἀδημοκράτητα vocat honores inciuiles, id eſt qui excedant faſtigium ciuis ἰσονόμου, ſiue vt loquitur Velleius *ciuilis dignitatis modum*. Latini interdum *æqualitatem* indigetāt, vel *æqualitatem ciuilis iuris*. vt Seneca. Iuuenalis *ſenſum communem*, acutè: nam de hac virtute accipi debet hic locus Satyræ VIII.

Rarus enim fermè ſenſus communis in illa
Fortuna.

Virtutem hanc fuere qui negarent Imperatori conuenire: & refert Lampridius obiectam Alexandro Mammeæ nimiam ciuilitatem. iure quidem, ſi nimia fuit: cæterùm ἁπλῶς ciuilitatem in principe damnare, eſt negare ciuem eum eſſe. Quo poſito ſequitur quemadmodū docet Ariſtoteles, vt ſit vel deus vel fera: quare nullum erit ius commune principi cum ſubditis. Melius Plinius qui in laudatione Traiani aliquoties eum *ciuem* appellat, & in Nouell. ipſi ſe Impp. πολίτας.

17 *Ne numerem quot & quos diuerſarum part.*) Seneca de clementia & Nerone, *Ignouit abauus tuus victis: nam ſi non ignouiſſet, quibus imperaſſet? Saluſtios & Cocceios, & Dellios, & totam cohortem primam interioris admiſſionis ex aduerſariorum caſtris conſcripſit*: & quæ ſequuntur.

24 *Quòd malè opinari de Cæſare ſoleret.*) *Opinari* eſt δοξάζειν, intra ſe aliquid ſentire: hic verò *malè opinari* maledicere ſignificat, & ad λόγον προφορικὸν referri debet non ad ἐνδιάθετον. niſi malis ad vtrumque: vt in Iulio, *ſi qua aut cogitarētur grauius aduerſus ſe aut dicerentur*. Sic iunguntur alibi *opinio & ſermo*, vt libro III. cap. XXXIX. item *mens* & *lingua*, vt lib. eodem cap. XXXVIII. Ita autem alibi verbum *opinari* vſurpat Suetonius. infrà cap. LXVII. *ſeruum grauiſſimè de ſe opinantem non vltra quàm compedibus coercuit*. In Caligula, *Nec omnes grauibus ex cauſsis verum malè de ſuo munere opinatos*. Alibi pro eodem dixit, *exiſtimatione aliqua lædere*. libro III. *capitale erat, dictū vllū factumue eius exiſtimatione aliqua læſiſſe*: ſed & *exiſtimare* pro loqui obſeruamus poſitū. Macrob. lib. II. cap. IV. *Veniſſe fortè Auguſtus in domum in qua Cato habitauerat: deinde Strabone in adulationem Cæſaris male exiſtimante de Catonis peruicacia*: hoc eſt, λοιδοροῦντος: ſic fortaſſe accipiendum apud Senecā, & ſcribēdum De ira lib. III. *Quid facilius fuit Antigono quàm duos manipulares duci iubere, qui excubantes regio tabernaculo faciebāt quod homines & periculoſiſſimè & libentiſſimè faciunt, vt de rege ſuo malè exiſtimentꝫ*

27 *Nec quicquam vltra aut ſtatim aut poſtea inquiſiuit.*) Domitius Afer olim verè: *Princeps qui vult omnia ſcire, neceſſe habet multa ignoſcere*. Caſſiodorus in formulis, *Nulla poteſtas eſt quæ qualitatem famæ ſuæ de ore hominum poſſit auferre*.

28 *De eadem re ſedulò violentius apud ſe per ep. cong.*) Sic Viterb. Liſſæi & pri-

prima:

ma editio, aliíque codd. *ſedulò* ſignificat non ſolùm ſine dolo, ſed etiam aſſiduè: ita hîc accipiendum. ſed in Turnebi libris *lentius* ſcriptum eſt non *violentius*. Petrus quoque Pithœus ex ſuo hanc lectionem annotarat, *ſedu' olentius*, & coniecturam ſuam adiecerat, fortè legendum *ſed violentius*, νυςόχως prorſúſque bene. ſic enim in vett. libb. extare teſtatur Vrſinus.

29 *Ætati tuæ mi Tiberi.*) Quaſi ſæuitia, quæ tum in Tiberio ſe prodebat, vitium eſſet ætatis, non naturæ, vt in Claudio noſter ait. Ac videtur AVguſtus faciens de ſe coniecturam ita opinatus de Tiberio, fore vt quandoque matureſceret ſimul & miteſceret eius ingenium. ſed quàm falleretur ille in hoc ſuo iudicio euentus demum docuit.

31 *Templa quamuis ſciret.*) Hinc orditur de ciuilitate AVguſti memorare: cuius hoc primum documentum ponit, quòd honores à ciuibus ſuis ſupra humanum faſtigium non admiſerit: dico à ciuibus: nam quòd in prouinciis aras & templa ſibi poni ſiuerit, non putauit Suetonius id eſſe inciuile, adeò Quirites iſti cæteros mortales ne hominum quidem loco habuerunt. Melius Tacitus qui generaliter illud in AVguſto culpatum notat, *quod templis coli voluerit.*

32 *Proconſulibus decerni ſol.*) Fidem fecerit vel illud de Pompeio mortuo iactatum, τῷ ναοῖς βρίθοντι πόσση σπάνις ἔπλετο τύμβου. Iā olim inualuerat hæc ἀρέσκεια, vt vocat Polyb. libr. v. apud Aſiaticos, Græcos, Syros & alios. honorandi τοὺς εὐεργέτας θυσίαις καὶ βωμοῖς.

33 *Niſi communi ſuo Romæque nomine.*) Quod olim Bibulus de templo Caſtoris & Pollucis dixit, idem iſtis Romæ & AVguſti eueniſſe videtur: vt duobus ſacra de vnius nomine appellarentur. Ioſephus certè Cæſaris templum nominat in quo Romæ etiam erat ſimulacrum, Originum lib. x v. cap. x i i i. & alibi quoque. Eius magni ſcriptoris locum ex lib. pr. Ἁλώσεως, cap. xvi. apponam, vt vtriuſque ſimulacri forma intelligatur. loquitur autem de condita ab Herode Magno Cæſarea, τοῦ στόματος ἀντικρὺς ναὸς Καίσαρος ἐπὶ γηλόφου κάλλει καὶ μεγέθει διάφορος. ἐν δ' αὐτῷ κολοσσὸς Καίσαρος οὐκ ἀποδέων τοῦ Ὀλυμπίασι Διός, ᾧ καὶ προσείκασται. Ῥώμης δὲ ἴσος Ἥρᾳ τῇ κατ' Ἄργος. Ex quibus verbis intelligitur moris fuiſſe vt qui ſimulacrum Imperatori conſecrare vellent, in exemplar ſumerent nobile aliquod alicuius dei ſignum. Nihil autem per ea tempora illuſtrius apud Græcos Olympiaco Iouis coloſſo & Iunonis Argiuæ ſtatua. Quare Cæſarem ad illius, Romam ad huius ſimilitudinem formarunt. Fuiſſe autem in multis vrbibus templa AVguſto & Romæ communia ex hiſtoricis veteribúſque inſcriptionibus notum.

33 *Nam in vrbe quidem pertinaciſſimè abſtinuit hoc honore.*) Lege Dionis lib. l. Victor in AVguſto, *Hinc uti deo Romæ prouinciiſque omnibus per vrbes celeberrimas viuo mortuóque templa ſacerdotes & collegia ſacrauêre*: ſed templa viuo AVguſto fuiſſe in vrbe extructa falſum eſt: aræ tantùm ei genióque eius poſitæ.

34 *Argenteas ſtatuas olim ſibi poſitas conflauit omnes.*) Olim igitur ab iſtiuſmodi adulatione non fuerat auerſus, quod videtur magnam illi inuidiam conflaſſe: vulgò enim iactatum *argenti vſum in ſtatuas primum ad honorem illius, in adulationē temporum tranſiſſe*, inquit Plinius: quem lege lib. x x x i i i. cap. x i i. Meritò igitur eas conflauit, ſecutus Mecænatis conſilium, quod narrat Dio libro l i i. De his ſtatuis loquitur ipſe in breuiario rerum ſuarum, quod eſt Ancyræ. STATVÆ—— QVADRAGENIS. ARGENTEIS. QVADE. PECV-

NIA. DONA. AVREA. IN. AEDEM. APOLLINIS. MEO. NOMINE. ET. FILIORVM. QVAE. MIHI. STATVERVNT. HONOREM. HABVERVNT. POSVI. Dio tamen lib. LIII. in alios vſus has ſtatuas conflatas ſcribit.

35 *Exque iis aureas cortinas Apollini Palatino dedicauit.*) Cortinarum frequētiſſimus olim vſus in ornandis deorum templis, Apollinis pręſertim, vt Plinius ſcribit lib. XXXIV, & Bacchi. in pleriſque enim certaminibus præmium fuit τρίπους, quē victor non auferebat domū, ſed ei deo cōſecrabat, in cuius honorem celebrabatur id ludicrum. Herodot. Clio. Ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀπόλλωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκέους τοῖσι νικῶσι. καὶ τούτους χρῆν λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἱροῦ μὴ ἐκφέρειν, ἀλλ' αὐτοῦ ἀνατιθέναι τῷ θεῷ. In epitaphio Simonidis Cei legimus, ἓξ ἐπὶ πεντήκοντα Σιμωνίδη ἤραο νίκας καὶ τρίποδας. hos omnes ille diis conſecrauit quorum ludis vicerat. Similiter iis qui ludorum impenſas faciebant pręmij loco data cortina deo conſecranda. Hi ſunt τρίποδες χορηγικοὶ quorum mentione, Græca omnis hiſtoria, maximè autem Attica refertiſſima eſt. Vide præcipuè Iſæi orationem De hereditate Dicęogenis. Lyſiam in Apologia δωροδοκίας. Demoſthenem in Midiana, & in eandem Vlpianum ac Plutarchum in Andocide. In his varia argumenta celabant quæ ad honorem dantis, aut Dei cui dabantur pertinerent: quales aliquot tripodum inſcriptiones apud Herodotum & Pauſaniam hodiéque extant, & ex Latinis apud A. Gellium lib. III. cap. XI. & Priſcianum lib. I. ac lib. VI. Tripodis χορηγικοῦ inſcriptio eſt iſtud Theocriti epigramma.

Δαμοτέλης ὁ χορηγὸς ὁ τὸν τρίποδ', ὦ Διόνυσε,
  Καὶ σὲ τὸν ἥδιστον θεῶν μακάρων ἀναθείς,
Μέτριος ἦν ἐν πᾶσι χορῷ δ' ἐκτήσατο νίκην
  Ἀνδρῶν, καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ προσῆκον ὁρῶν.

Breuior hæc apud Plutarchum initio Ariſtidis, ΑΝΤΙΟΧΙΣ ΕΝΙΚΑ. ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΕΧΟΡΗΓΕΙ. ΑΡΧΕΣΤΡΑΤΟΣ ΕΔΙΔΑΣΚΕ. De his accipiendus eſt alius eiuſdem locus initio Niciæ: quem per ſe ſubobſcurum, interpretes obſcurarunt amplius, cùm non intelligerent quid eſſet τρίποδες χορηγικοί. eum nos alibi fusè tractamus.

36 *Dictaturam magna vi offerente populo.*) Anno vrbis DCCXXII. Dio lib. LIII.

36 *Genu nixus.*) Sic Gordianus cùm Imperator ſalutaretur, *reclamans ſe terra affligebat.* Capitolinus.

37 *Deiecta ab humeris toga, nudo pectore.*) Hebræorum Gręcorum & Romanorum mos τῇ γυμνότητι τῶν στέρνων ἑαυτῶν, vt loquitur Plutarchus. Quare in omni grauiore commotione veſtes lacerabant, vt paſſim in omnibus ſcriptoribus. AVguſtus verò etiam deiicit veſtem & nudat pectus, vt ſignificet malle ſe occidi, quàm eum titulum recipere.

37 *Domini appellationem.*) Alia ſpecies ciuilitatis AVguſti: cuius moderati animi hęc eſt, inquit Philo, πίστις ἐναργεστάτη, τὸ μήτε δεσπότην μήτε θεὸν ἑαυτὸν ἐθελῆσαι προσειπεῖν, ἀλλὰ κ' ἂν εἰ λέγοιτό τις, δυσχεραίνειν. Inſecutos principes, etiam bonos, & *domini*, & *rerum domini* & *heri* appellationem admiſiſſe palàm eſt. Serò Iulianus AVguſti & Tiberij conſuetudinem reuocare conatus eſt, & dominum ſe appellari vetuit: quæ eius εἰρωνεία à pleriſque eſt irriſa, vt ipſe teſtatur.

Pag. 46. v. 2. *Atque huiuſmodi blanditias.*) Inter fratres ſunt blanditiæ, aduerſum

ſum poteſtates meræ ſunt adulationes. Sic rectè modò vocauit Suetonius, proprietatis ſermonum diligentiſſimus. Alibi monemus has voces vt apud Græcos ἀρέσκεια & κολακεία, ſæpe confundi. Martialis,

Fruſtra blanditiæ venitis ad me,
Attritis miſerabiles labellis,
Dicturus dominum deúmque non ſum.

Huiuſmodi autem blanditiis nulla lingua vetuſtius aut frequentius vſa quàm vetuſtiſſima Hebræorum, vt ſacrarum literarum lectio docet: & recentior quoque, vt paſſim in Rabbinorum libris.

4 *Niſi veſpere aut noctu.*) Ita Romam ſunt ingreſſi Octauius & Antonius pace orbi reddita DCCXV. τὸ φορτικὸν ἐκκλίνοντες ait Appianus v. Ἐμφυλ. quod Suetonius dicit, *officij cauſſa inquietare*. Refert Dio lib. LI. inter alios honores AVgusto decretos, fuiſſe, vt qua die vrbem ingrederetur, feſtum eſſet: quo honore tamen vſum eum non eſſe, lib. LIV. eidem notatum. τὴν ἀπάντησιν, inquit, τὸν δῆμον καὶ τότε ἐξέστη· νυκτὸς γὰρ ἐς τὴν πόλιν ἐσεκομίσθη· ὅπερ που καὶ ἀεί, ὡς εἰπεῖν, εἴτε ἐς τὰ προάστεια, εἴτε καὶ ἄλλοσέ ποι ἐκδημοίη, καὶ ἀφορμώμενος καὶ ἐπανιὼν ὁμοίως ἐποίει ἵνα μηδενὶ αὐτῶν ὀχληρὸς εἴη.

5 *Sæpe adoperta ſella.*) Placet *adaperta*; vt coniiciunt eruditiſſimi quidam viri.

6 *Promiſcuis ſalutationibus admittebat & plebem.*) Dies feſtos intelligit. Dio de ſalutationibus AVguſti libro LVI. ἔν τε ταῖς ἑορταῖς καὶ τὸν δῆμον οἴκαδε προσεδέξατο.

8 *Quaſi elephanto ſtipem.*) Mos agyrtarum, & eorum omnium qui eiuſmodi beluas oſtentant. Ælianus De animalibus lib. VI. cap. X.

9 *Die ſenatus.*) Vide notata ad cap. XXXV.

10 *Et quidem ſedentes.*) Ingrediebatur Curiam nouiſſimus, egrediebatur primus. Sedentes igitur ſenatores ingrediens & exiens, dum ipſorum præterit ſubſellia, ſalutat. Sed an vetuit ſibi ſenatores aſſurgere? an potius ſedens ipſe ſedentes ſalutauit? mihi non ſatis de hoc more liquet, neque apud alios quicquam obſeruo quod eum mihi penitus aperiat.

10 *Nullo ſubmonente.*) Nihil muto: tamen in Pithœi codd. *nullo ſe mouente*, etiam diſ.

11 *Sedentibus ſingulis valedicebat.*] Viterb. *ſedentibus valere dicebat*, ſine voce *ſingulis*.

11 *Officia cum multis mutua exercuit.*) Lib. III. *Mutua cum Græcis officia exercens propè ex æquo.* Et iterum, *totum ſe ad quietem contulit, priuata modò officia obiens.* Symmachus, *familiaria officia* nominat. Auctor paullo pòſt, *cuiuſque ſolemnitates.* A grauiore ſignificatu tranſlata hæc vox poſt Ciceronem. Apud Ariſtotelem IV. Nicomacheorum τὰ ἔντιμα, de his officiis interpretor: quo loco ait χαρακτηρίζων virum qui magnos gerat ſpiritus, eum εἰς τὰ ἔντιμα μὴ ἰέναι, ἢ οὗ πρωτεύουσιν οἱ ἄλλοι. Tertulliani appoſitus locus huic Suetonij explicando in lib. De idololatria, *Circa officia priuatarum & communium ſolemnitatum, vt togæ puræ, vt ſponſalium, vt nominalium nullum putem periculum.* Paullo pòſt eidem *officij titulus* dicitur pro cauſſa, vt apud Iuuenalem,

officium cras
Primo ſole mihi peragendum in valle Quirini.
Quæ cauſſa officij? quid quæris? nubit amicus.

ſunt autem celeberrimæ illæ officiorum cauſſæ quæ verbis ſuperioribus Tertulliani continentur: erant tamen & aliæ multæ, vt deductio magiſtratuum, candidatorum, & funeris, ſalutationes, recitationes, & aliæ quarum libro eodem cap.x. Tertull. meminit. Horum officiorum pleraque noctu vel prima luce ſolita celebrari obſeruauimus: cuius rei teſtimonia de plurimis pauca proferemus: lib.v. *Toga virilis die circa mediam noctem ſine ſolemni officio lectica in Capitolium latus eſt.* non enim vt inſolens notat ratione temporis, ſed quod officij ſolemnitate caruit. Feſtus, *prima aut ſecunda dies hora dicata ſponſalibus.* Lucianus Nigrino de ſalutatoribus Romę, Πολὺ δὲ τούτων οἱ προσιόντες αὐτοὶ καὶ θεραπεύοντες γελοιότεροι· νυκτὸς μὲν ἐξανιστάμενοι μέσης, περιθέοντες δὲ ἐν κύκλῳ τὴν πόλιν. Symmachus libro VIII. *Nondum ante ianuam eminentium poteſtatum vigilem noctem ſalutator expertus es.* Iuuenalis aliorúmque poëtarum locos prætermitto. Martialis verò etiam deſerendæ Romæ cauſſam hanc ſibi ait fuiſſe.

Otia me ſomnúſque iuuant, quæ magna negauit
Roma mihi: redeo ſi vigilatur & hic.

Iam funeris officium noctu fuiſſe celebratum vel ipſum nomen indicio ſit. Atque hæc ſunt quæ vocat Plinius officia antelucana epiſt. XII. lib. III. Propter iſta erant Romæ antipodes, qui noctu vigilarent, ſterterent interdiu: de quibus Seneca epiſt. CXXII. talis vita Petronij *cui*, auctore Tacito, *dies per ſomnum, nox officijs & oblectamentis vitæ transigebatur.* Ex hac obſeruatione intelligimus quod infrà hoc libro de AVguſto narratur, *Matutina vigilia offendebatur: ac ſi vel officij vel ſacri cauſſa maturius euigilandum eſſet, ne id contra commodum faceret, in proximo cuiuſcunque domeſticorum cubiculo manebat.*

15 *Ob id inedia mori deſtinantem.*) More qui per illa tempora vigebat, vt debilitatem vel morbum immedicabilem ἀποκαρτερήσει effugerent: ſic Atticus obiit, de quo Cornelius Nepos: ſic Corellius Rufus, de quo Plinius epiſt. lib. I. & alij multi. Hic fructus Stoicæ doctrinæ tum maximè florentis.

17 *Contradicerem tibi ſi locum haberem.*) Obiicit occupatam Remp. ſiue, quod idem eſt, omnia in Rep. loca. *Locus* apud ſcriptores Romanos ita interdum accipitur. Liuius lib. VI. *duobúſne in locis ſua voluntate impertituros plebi honorem qui octona loca tribunis militum creandis occupare ſoliti ſint?* Lib. VII. *Cum eo anno primùm placuiſſet tribunos militum ad legiones ſuffragio fieri, ſecundū in ſex locis tenuit.* lib. IX. *vt tribuni militū ſenideni in quatuor legiones à populo crearētur quæ antea perquam paucis ſuffragio populi relictis locis dictatorum & conſulum fermè fuerāt beneficia.* lib. X *Vir acer & ambitioſus non ſui magis honoris cauſſa, quàm vt patritij recuperarēt duo conſularia loca, cùm ſuis tū totius nobilitatis viribus incubuit.* Sic apud Lampridium *præpoſitura locorum ciuilium*, & apud Dionem, lib. LIV. χώρα eodem ſenſu. Qui acumen huius dicti exponeret hactenus neminem vidi.

19 *Licere oportere ſenatoribus de Rep. loq.*) Frequens formula in eiuſmodi contentionibus: vt apud Liuium lib. IV. *Oportet licere populo Rom. ſi velit iubere legem.* In actis ſenatus apud Cælium, *Omneis oportere ſenatui dicto audienteis eſſe.*

24 *Et magna cura redarguit.*) Per edictum, vt opinor: ſic mox, *locis laceßitus contradixit edicto.* hæc eſt lectio plerorū codd. in nonnullis, *Nec magna cura red.* cui videntur fauere ſequentia.

24 *Id modò cenſuit, cognoſcendum poſthac de iis qui.*) Tacitus Annal. de lege maieſtatis à Tiberio reducta. *Apud veteres facta arguebantur, dicta impunè erant. Primus AVguſtus cognitionem de famoſis libellis, ſpecie legis eius tractauit, commotus*

Caßij

Caſſij Seueri libidine, qua viros fœminásque illuſtres procacibus dictis diffamauerat. Adi ſi libido eſt, Dionem libro LVI. & I. C. tos, quorum hæc propria cognitio eſt.

26 *Alieno nomine edant.*) Melius *ederent*, vt ex ſcriptis prodit Vrſinus.

28 *De inhibenda teſtamentorum licentia.*) Romanorum mos fuit in teſtamentis increpare alios, maledicere aliis, & liberam de quibuſcunque vellent vocem edere. Ideò dicebat Nigrinus apud Lucianum, Μίαν φωνὴν οἱ Ῥωμαίων παῖδες ἀληθῆ παρ᾽ ὅλον τὸν βίον προΐενται (τὴν ἐν ταῖς διαθήκαις λέγων) ἵνα μὴ ἀπολαύσωσι τῆς σφετέρας ἀληθείας. Per hanc licentiam factum ſæpe, vt in teſtamentis ſuis multi AVguſtum iocis laceſſerent. Senatus in gratiam AVguſti voluit decreto inhibere hanc petulantiam: AVguſtus interceſſit. Hæc eſt vera ſententia huius loci, quam viderunt ante nos docti viri. At Torrentius qui aliter interpretatur, non ſatis attendiſſe videtur quid interſit inter libertatem teſtamentorum, & eorundem licentiam.

30 *Ferebat & ipſe ſuffragium in tribu.*) Lego *tribubus* vel *tribus* vt in membranis. Nam AVguſtus duabus in tribubus ſuffragium tulit.

34 *Eiuſdem prætextatis adhuc aſſurrectum.*) Cauſſam diſce ex verbis Taciti Annal. lib. IV. *Tiberius in ſenatu oratione monuit in poſterum ne quis mobiles adoleſcentium animos præmaturos honoribus ad ſuperbiā extolleret.* ſed de theatro quod ait Suetonius & querela AVguſti, quia populus eius liberis plauſum dederat, referendum ad hiſtoriam de Caio filio eius, quæ narratur Dioni lib. LIV. Τῷ Τιβερίῳ ἐπετίμησεν, ὅτι τὸν Γάϊον ἐν τῇ πανηγύρει τῇ εὐκταίᾳ ἣν ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ αὐτοῦ ἐπετέλει, παρεκαθίσατο· καὶ τῷ δήμῳ, ὅτι καὶ κρότοις καὶ ἐπαίνοις αὐτὸν ἐτίμησεν. Suſpecta autem fuiſſe & Caij & Lucij ingenia patri AVguſto docet idem lib. LV.

Pag. 47. v. I. *Sedit in ſubſelliis.*) Iudicum, ait Beroaldus: imò verò rei & patronorum eius. A me ſtat Dio ſi verba eius attentè legantur, breuiter hanc hiſtoriam ſic narrantis, φίλῳ τινὶ δίκην φεύγοντι συνηγωνίσατο, προεπικοινώσας αὐτὸ τῇ γερουσίᾳ. Nec moueor altero eiuſdem principis facto, qui vt amicis opem ferret, venit in forum, & in ſella prætoris conſedit, vt narrat idem lib. LIV. nam in ea hiſtoria omnia diuerſa: ibi principem, hîc amicum agit. De laudatione iudiciali Cicero lib. v. in Verrem, & Plutarchus in Pompeio.

2 *Adſuit & clientibus.*) Dio lib. LIV. Ἐν τοῖς ἄλλοις ἐμετρίαζεν, ὥστε καὶ φίλοις εὐθυνομένοις παραγίνεσθαι.

2 *Sicut ſcutario cuidam euocato quondam ſuo.*) Non cōſentiunt hîc libri. Membranæ *ſcrutario*. id eſſet perinde ac ſi diceret, homini cuidam infimę ſortis. *Scrutarius*, qui popello ſcruta vendit, γρυτοπώλης. ſed princeps editio legit aliter, *Scutario euocato quondam ſuo*. cum litera maiuſcula: vt videatur eſſe proprium nomen. Dio ſimpliciter, τινὰ τῶν συστρατευσαμένων ποτὲ αὐτῷ. Euocato ſuo dixit, vt in lapidum monimentis non rarò EVOK. AVG. Hyginus lib. II. *Nuper quidam euocatus AVguſti cùm in Pannonia agros veteres ex voluntate & liberalitate Imp. Traiani aſsignaret in æro.* Alij ab iſtis *euocati* Galbæ, de quibus Suetonius cap. x.

6 *Pro quibus meritis quantopere.*) Egregium colophonem imponit parti libri huius, quæ eſt de publicè geſtis ab AVguſto. Bene autem quòd vltimo loco de his agit. nam hoc eſt ſuperius expoſitarum virtutum ἀποτέλεσμα.

9 *Equites Romani.*) Qui & Liuiam ſimiliter poſtea coluerunt. Tacitus. *Donum pro valetudine AVguſtæ equites Romani vouerant.*

9 *Natalem eius ſponte atque conſenſu biduo ſemper celebrarunt.*) AVguſti natalē

& Circenſibus & venatione fuiſſe celebratum quotannis per vnum aliquem è prætoribus narrat Dio lib. LIV. extremo. Idem libri ſequentis initio decretos in eam rem annuos Circenſes ἀΐδιος auctor eſt. meminit & alibi: non ſolùm autem equeſter ordo, ſed etiam collegia pleraque eum diem feſtiuum habere ſolita: cúmque area ipſis communis ad feſtiuitatis eius impenſas. Declarat vetus inſcriptio Romæ.

COLLEGIO
CENTONARIORVM
* * * * * *
CVM. BASI. MARMOREA. ET. CERIOLARIB.
DVOBVS. ÆREIS. HABENTIBVS. EFFIGI
EM. CVPIDINIS. TENENTES. CALATHOS
L. SEXTILIVS. SELEVCVS. DECVRIO. D. D.
HOC. AMPLIVS. ARK. RET. P. COLLEGI. Ī. ꞨS.
DONVM. DEDIT. X̄. V. VT. EX. VSVRIS
CENTESIMIS. EIVS. QVANTITATIS.
QVÆ. EFFICIT ANNVOS. X̄. DC. DIE
VIIII. KAL. OCTOBR. NATALI. DIVI
AVGVSTI. EROGENTVR. EX. ARK.

9 *In lacum Curtij.*) Septum intelligit in medio foro Romano, vbi olim fuit lacus Curtius: nam tunc quidem lacus nullus erat, teſte Dionyſio Hal. lib. II. De ſepto docuit nos Varro lib. IV. Quòd autem ſtipem in lacum iaciunt Romani, veteris ſuperſtitionis ritus fuit. Sic enim ſolebant loca hominum opinione ſacra, vt lacus, fontes, puteos, venerari. Pauſanias Atticis de fonte quodam apud Oropios: Νόσου δὲ ἀκεσθείσης ἀνδρὶ μαντεύματος γενομένου, καθέστηκεν ἄργυρον ἀφεῖναι καὶ χρυσὸν ἐπίσημον ἐς τὴν πηγήν. Similia narrat & alibi. item Plinius VIII. epiſt. de Clitumno fonte. Notat hunc gentium morem Sozomenus lib. II. vbi de quercu Mamre loquitur, & puteo ad eam olim effoſſo ab Abrahamo. Verba eius ſunt, Περὶ δὲ τὸν καιρὸν τῆς πανηγύρεως οὐδεὶς ἐντεῦθεν ὑδρεύετο. νόμῳ γὰρ Ἑλληνικῷ οἱ μὲν λύχνους ἡμμένους ἐνθάδε ἐτίθεσαν. οἱ δὲ οἶνον ἐπέχεον, ἢ πόπανα ἔρριπτον. ἄλλοι δὲ νομίσματα, ἢ μύρα ἢ θυμιάματα. νομίσματα, ſunt ſtipes. Eadem fuit & gentium Gothicarum conſuetudo. Arguit Ladiſlai regis Vngariæ decretum de ſynodi ſententia ante annos quingentos factum. *Quicunque ritu gentilium iuxta puteos ſacrificauerint, vel ad arbores & fontes & lapides oblationes obtulerint, reatum ſuum benè luant.*

10 *Kal. Ianuarij ſtrenam.*) Mos ſub AVguſto inſtitutus, ſub Tiberio intermiſſus, reſtitutus ſub Caio, ſublatus per Claudium. Auctores Suetonius, Dio.

11 *Ex qua ſumma pretioſiſſima deorum ſimulacra mercatus vicatim dedicabat.*) Exempli cauſſa, ex ea ſtipe quę conlata eſt anno DCCXLV. Vulcano poſitum donum aut ædes ei facta eſt, vel refecta, teſte veteri inſcriptione quam profert Torrentius: ea quam contulit populus anno DCCL. Laribus publicis conſecrata eſt. Vetus lapis.

LARIBVS. PVBLICIS. SACRVM
IMP. CÆSAR. AVGVSTVS
PONTIFEX. MAXIMVS
TRIBVNIC. POTESTAT. XVIIII
EX. STIPE. QVAM. POPVLVS. EI
CONTVLIT. K. IANVAR. ABSENTI

C. CAL-

C. Calvisio. Sabino
L. Passieno. Rvfo. Cos

18 *Fauſtis omnibus.*)εὐφημίαις quam vocem pro loco *fauſta nomina* vel *omina* vertere poſſis eodem ſenſu.nihil igitur hîc muto,neque lib.IV.vbi *fauſta nomina* antiqui libb.habent.

19 *Supplicium de quoquam ſumeretur..*)Diem reditus AVguſti in vrbem ἱερὸν in perpetuum factum decreto ſenatus narrat Dio:feſtis autem diebus ſupplicio abſtinuerunt veteres Græci & Romani.Philo contra Flaccum,τοῖς γὰρ ὀρθῶς πολιτευομένοις τῶν ἀρχόντων, καὶ μὴ προσποιουμένοις τὸ τιμᾶν(ita lego, non τολμᾶν) ἀλλ' ὄντως τιμῶσι τοὺς εὐεργέτας,ἔθος ἐστὶ μηδένα κολάζειν τῶν καταχρέτων,ἄχρις ἂν αἱ ἐπιφανεῖς γενέθλιοι καὶ πανηγύρεις αὗται τῶν ἐπιφανῶν σεβαστῶν διεξέλθωσιν.

20 *Patris patriæ cognomen.*)Dies quo hic honos AVguſto delatus, certus ex Ouidio, qui Non.Februar.id factum canit II. Faſtorum.De anno quæri poteſt. Doctiſſimi viri qui faſtos concinnarunt,referunt ad DCCLVIII. quippe eo anno conſul Valerius Meſſala,de quo hîc Suetonius.Id ſi certum, qui conſtare poterit fides vetuſtiſſimæ inſcriptioni,quæ Seduni in Valleſia, hodiéque viſitur, ad maiorem ſummi templi portam.

P.Cæsari Divi I.
Vgvsto.Cos.XI
Ribvnicia Potestate XV
Patri Patriae
Tifici Maximo
* As.Sedvnorvm
** Patrono

Sed puto numeros in hac inſcriptione eſſe corruptos & ex fide hiſtoriæ emendandos;nam malè ſuppleuerunt viri docti, prorſúſque in AVctario veterum inſcriptionum corruptè hoc egregium vetuſtatis monumentum eſt deſcriptũ: non enim minus falſum,fuiſſe AVguſtum Pont.Max.vndecimo ſuo conſulatu, quàm fuiſſe tum Patrem patriæ ſalutatum.quare ita potius emendandum:

Imp.Cæsari.Divi.Ivli F
AVgvsto.Cos.XIII.
Tribvnitia.Potestate XXVIII.
Patri.Patriæ
Pontifici.Maximo
Civitas.Sedvnorvm
* Patrono

Scio extare lapides qui vulgatam iſtius ſculpturam firmare videantur: ſed plus apud me hiſtoricorum in veritate valet conſenſus,quàm paucorum lapidum in errore συνῳδία.

23 *Neque acclamatione.*]Sæpe honores maximi ita tributi, impetu magis quàm conſilio.expreſſit Liuius hanc conſuetudinem in conſecratione Romuli,*Romana pubes ſedato tandem pauore poſtquam ex tam turbido die ſerena lux rediit,vbi vacuam ſedem regiam vidit,mæſtum aliquandiu ſilentium obtinuit: deinde à paucis initio facto,deum deo natum,regem parentémque vrbis Romanæ ſaluere vniuerſi Romulum iubent.*Et exempla plura in hiſtoria AVguſtorum.

25 *Sic enim nos perpetuam felicitatem.*)Plinius in Panegyrico,*Debemus obſecrare vt omnia quæ facis quæque facias proſpere cedant tibi, Reipublicæ, nobis: vel,ſi*

breuius ſit optandum, vt vni tibi, in quo & Reſp. & nos ſumus.

25 *Felicitatem Reip. & læta huic.*) Traiectio Suetoniana vt antè monebamus, pro *felicitatem & læta Reſp. huic*: ſic ſtatim, *vt prælato victimæ titulo in Capitolium ducerentur* pro *prælato titulo victima in C.* Nihil ergo mutemus.

31 *Statuam ære collato.*) Formula non infrequens in lapidib. antiquis: qua declaratur populi affectio & conſenſus: Græci ἀνδριάντα ἐκ συντελείας vertunt. De ſtatua Muſæ decreta nihil Dio lib. LIII. Naufragio eum periiſſe teſtis EVſeb. in Chronico.

37 *Prouinciarum pleræque ſuper templa & aras.*) Aliáque omnis generis monumenta quæ in honorem εὐεργετῶν ſolita extrui. Mirum hunc populorum in AVguſtum amorem exprimit eleganter Philo, Legatione ad Caium. AVguſto, inquit ille, πᾶσα ἡ οἰκουμένη τὰς ἰσολυμπίους τιμὰς ἐψηφίσατο, καὶ ναούς, προπύλαια, προτεμενίσματα, στοάς· ὡς ὅσαι τῶν πόλεων ἢ νέα ἢ παλαιὰ τὰ κάλλη καὶ μεγέθη ὑπὸ τῶν Καισαρείων παρευημερεῖσθαι. Aræ ante alias nobiles fuere quæ Lugduni poſita, quæque Narbone. cuius extat hodiéque conſecratio.

37 *Ludos quoque quinquennales pene oppidatim cōſtituerunt.*) Tanquam heroi, vt de Iulio Cæſare notat Dio lib. XLIV. AVguſto autem conſtituerunt ἀγῶνας πενταετηρικοὺς & in Italia quidā, vt Neapolitani, Suetonius infrà, capite XCVIII. & in prouinciis multi: vt Pergameni, Dio lib. LI. aliíque multi. quos imitatus Herodes Magnus Hieroſolymis tale ludicrum inſtituit. Ioſephus libro XV. Originum cap. XI. Πρῶτον μὲν ἀγῶνα πενταετηρικὸν ἀθλημάτων καθίστησι Καίσαρι, καὶ θέατρον ἐν Ἱεροσολύμοις ᾠκοδόμησεν. item Cæſareæ, lib. XVI. eiuſdē operis cap. X. ἀνετίθει δὲ καὶ τὸν τὸν ἀγῶνα Καίσαρι κατὰ πενταετηρίδα παρεσκευασμένος ἄγειν αὐτόν. Ego verò etiā in Vrbe quinquennales ludos decretos in AVguſti honorē poſt victoriam Actiacam, apud Dionē lego lib. LI. καὶ πανήγυριν ἐν πεντετηρίδα ἄγεσθαι ἔγνωσαν. Propter hanc quinquennalium ludorum frequentiam, qui ad Olympici agonis imitationem inuenti, etiam ὀλυμπιάδες dicebantur, factum tandem vt ὀλυμπιὰς pro qualicumque victoria, aut gloria quocumque modo parta poneretur. Philoſtratus de vita Apollonij lib. IV. παρεσκευάσατο δὲ καὶ κατήγορος ἐς αὐτόν, πολλοὺς ἀπολωλεκὼς ἤδη καὶ πλείστων ὀλυμπιάδων μεστός. Idem lib. V. τὸ τὰς πολλῶν μὲν τυραννίδων, πολλῶν δὲ ὀλυμπιάδων μεῖζον· καὶ πανταχοῦ μὲν γέγραπται τῆς πόλεως, πανταχοῦ δὲ ἑστήξεις χαλκοῦς.

39 *In ſuo quiſque regno Cæſareas vrbes condiderunt.*) Notemus vocem *quiſque*: nam apud Geographos tot Cæſareas vel Sebaſtas, eo tempore conditas non inuenias. EVtropius duo tantùm exempla ponit: *ſicut* inquit *in Mauritania à rege Iuba & in Palæſtina quæ nunc vrbs eſt clariſſima.*

40 *Perficere communi ſumptu deſtinauerunt.*) Aptius ad fidem hiſtoriæ *deſtinauerant*. nam hoc conſilium exitum non habuit.

Pag. 48. v. 1. *Quotidiana officia togati.*) EVtropius, *Multi reges ex regnis ſuis venerunt, vt ei obſequerentur: & habitu Romano, togati ſcilicet, ad vehiculum vel equum ipſius cucurrerunt.*

4 *Referā nunc interiorem ac familiarē eius vitam.*) Τὰ ἔνδον. Iulianus in Miſopogone. τὰ μὲν ἔξω ταῦτα. καί τοι πόστον εἴρηταί μοι μέρος τῶν ἐμῶν εἰς ὑμᾶς ἀδικημάτων· τὰ δὲ ἔνδον, ἄγρυπνοι νύκτες ἐν στιβάδι, καὶ τροφὴ παντὸς ἧττον κόρου. Sic apud Lucianum Ῥητόρων διδασκάλῳ, τὰ φανερὰ καὶ τὰ ἔξω pro vita publicè acta. Imitatus eſt hunc locū Eginhardus in Caroli Magni vita, *Talē eū in tuendo & ampliando ſimulque ornando regno fuiſſe conſtat: cuius animi dotes & ſummā in qualicunque, & proſpero & aduerſo euentu conſtantiam, cæteráque ad interiorem atque domeſticam vitam pertinen-*

pertinentia,hinc dicere exordiar.

15 *Nuptam antè duobus conſularibus.*)Vnum teneo,Scipionem illum Corneliæ eius patrem,quam mortuam extremo lib. IV deflet Propertius: alterum adhuc quæro.

17 *Ac ſtatim Liuiam Druſillam.*)Dio in anno DCCXVI.qui fuit ætatis AVguſti XXV.lib.XLVIII.

18 *Et quidem prægnantem abduxit.*) Idque ex reſponſo Apollinis. Prudentius

-- mox editur inter
Fiſcennina nouo proles aliena marito:
Idque deûm ſorteis & Apollinis antra dederunt
Conſilium:nunquam melius nam cedere tedas
Reſponſum'eſt,quàm cùm prægnans noua nupta iugatur.

Tacitus & Dio,non Apollinem,ſed pontifices conſultos,ſcribunt.

21 *Tantum quod pueritia egreſſo.*)Ita & noſtri.Gloſſarium: *Tantum quod* ἀρτίως. M.Tullius ad Atticum lib.IX.*Hæc cùm ſcriberem, tantum quod exiſtimabam ad te orationem eſſe perlatam.*

23 *Nam tum Agrippa alteram Marcellarum habebat,& ex ea liberos.*)Vtrum plures? ita vir doctus & amicus ad Tacitum accipit, & Suetonium μνημονικοῦ ἁμαρτήματος inſimulat: neque enim vllam ex hoc coniugio,niſi forte vnam aliquam,prolem natam.Vtri potius credemus?Suetonio, me auctore: quem aduerſus hanc reprehenſionem valide tuemur nos. nam quod de breuitate eius coniugij affertur, ſomnium merum. Clarum ex hiſtoria Dionis: qui in ſexto conſulatu AVguſti, nuptias Agrippæ cum Marcella refert: à quo tempore ad Marcelli mortem anni minimùm quinque inueniuntur. At laudatur Plutarchus eius ſententiæ auctor & fundus. Videamus eius verba: quæ in extremo Antonio,vbi de Octauia loquitur, hæc ſunt. ἐκ δὲ Μαρκέλλου δυοῖν αὐτῇ θυγατέρων υἱῶν, ἑνὸς δὲ υἱοῦ Μαρκέλλου. τὸν μὲν ἅμα παῖδα καὶ γαμβρὸν ἐποιήσατο Καῖσαρ, τῶν δὲ θυγατέρων Ἀγρίππᾳ τὴν ἑτέραν ἔδωκεν. ἐπεὶ δὲ Μάρκελλος ἐτελεύτησε νεόγαμος κομιδῇ, καὶ Καίσαρι γαμβρὸν ἔχοντα πιστὸν οὐκ εὔπορον ἦν ἐκ τῶν ἄλλων φίλων ἑλέσθαι. lege,relege totum locum.nego eſſe in eo quicquam vnde coniectura vlla fieri de breuitate earum nuptiarum poſſit.ſed manifeſtò lapſus vir eruditiſſimus in voce νεόγαμος, quam ad Agrippam retulit contra auctoris clariſſimam mentem.Quid quod ne tum quidem reprehenſioni iſti eſſet locus,ſi quod de vna prole dicitur, certum eſſet?Quare enim Suetonio non idem ius quod cæteris Quiritibus,quos vocem *liberos* etiam ſic vſurpare certum eſt?

25 *Etiam ex equeſtri ordine.*)Seianus apud Tacitum lib.IV.Annal. in codicillis ad Tiberium, *Audiui in conlocanda filia nonnihil etiā de equitibus Romanis cōſultauiſſe* AVguſtū.Quibus ita reſpondet Tiberius,*At enim AVguſtus filiam ſuā equiti Romano tradere meditatus eſt. Mirum hercle ſi cùm in omneis curas diſtraheretur,immenſumque attolli prouideret, quem coniunctione tali ſuper alios extuliſſet, C.Proculeium & quoſdā in ſermonibus habuit,inſigni tranquillitate vitæ nullis Reip. negotijs permixtos.*

25 *Quo tempore ſibi quoque inuicem filiam Regis in matrimonium petiiſſe.*)Malè in quibuſdam libris *petiſſet.* Hæc enim verba de Antonio ſunt, non de AVguſto accipienda.nam falſum eſt AVguſtum vllam vnquam regis filiam in vxorem petiiſſe:ſemel enim ductā Liuiam vnicè ac perſeueranter amauit. Antonij

igitur hæc ſunt, ſuis & Cleopatræ nuptiis cauſſam prætexentis factum Cæſaris modò expoſitum, quòd Cotiſſoni Getarum regi Iuliam deſpondiſſet. Poſſumus etiam ad hiſtoriam de Iotapa Medi regis Armeniæ filia referre: quam narrat Dio lib. XLIX. petitam ab Antonio in vxorem filio ſuo. atque hoc, niſi fallor, rectius.

32 *Adoptauit domi.*) An *domi*, id eſt *in domum*? ſicut dici ſolet adoptare in domum & familiam: ita *humi* ſæpe valet in humum. an potius hæc vox à Tranquillo adiecta vt id præter conſuetudinem factum indicaret. Caius I.C.tus titulo VI. *Quæ tamen mancipatio ſolebat ante præſidem fieri, modò ante curiam facienda eſt.*

32 *Per aſſem & libram.*) Libb. omnes & ſcripti & editi hanc lectionem habent. At docti viri affirmant legendum *per æs* non *per aſſem*: quibus non aſſentior: quid enim? non ergo aliter loqui licet, quàm per æs & libram? Errarint igitur Græci qui ζυγὰ καὶ ἀσσάρια vertunt. Neutiquam verò: ſed & illi & hic rem potius quàm verba expreſſerunt: nam æs in hac formula verè aſſem notabat, vt Varro declarat lib. VIII. & Feſtus, in *rodus*. Atque hic eſt qui dicebatur in veteribus mancupiis *aſſis Caianus*. Statius,

Emptum plus minus aſſe Caiano.

Caius I.C.tus pro eo dixit, *vnum aut duos nummos.*

134 *Et conſules deſignatos.*) Tacitus, *Genitos Agrippa Caium ac Lucium Cæſarum in familiam induxerat, necdum poſita puerili prætexta principes Iuuentutis appellari, deſtinare conſules ſpecie recuſantis flagrantiſſime cupiuerat.*

34 *Filiã & neptes ita inſtituit, vt etiã lanificio aſſuefaceret.*) Egregium & in primis laudabile veterum Græcorum & Romanorum inſtitutum. cuius teſtes tot fermè ſunt, quot ſcriptores in vtraque lingua. Nos verò plura aliquando de his, in accuratiſſimis rei veſtiariæ commentariis, ſi Deo viſum vt pridem inchoatum & prope affectum opus detexamus. Hanc porro AVguſti diſciplinam domeſticam Carolus Magnus princeps æterna memoria dignus, imitatus eſt: niſi Suetonium Eginhardus nimis imitatur. Sic ille, *Filias lanificio aſſueſcere, coluque ac fuſo, ne per otium torperent, operam impendere, atque ad omnem honeſtatem erudiri iuſſit.*

36 *Et quod in diurnos commentarios referretur.*) O virum! Stupeo enim ad hanc tam exactam domus AVguſtæ diſciplinam. Qui hæc non mirantur: quid miraturi ſint ἐν τοῖς οἰκονομικοῖς, equidem non video. Diurni iſti commentarij ſunt priuatæ domus AVguſtæ ephemerides, quas ſeruus vel libertus aliquis curabat, qui à memoria vel à commentariis dicebatur. At diurni illi actus quos ipſe quotidie in lecticula ſua lucubratoria ſolitus eſt conficere, alterius generis erant: continebant enim quæ ad imperij rationarium pertinebant. Mos ille à Græcis ortus: quorum tamen ſolutior ſemper quàm Romanorum diſciplina fuit. Extat apud Lucianum in Demoſthenis encomio Philippi regis Macedonum cum Antipatro familiare colloquium, quod deſcripſiſſe ait ille ex commẽtarjis domus regiæ Macedonum, in quę forte fortuna inciderat. Habetur etiam apud Plutarchum in Alexandro pars nouiſſima diurnorum commentariorum. magni illius principis. vide & Philoſtrat. in Ariſtide Adrianenſi.

37 *Vt L. Ticinio.*) Sic vetus editio Romana. In Viterb. *Lucinio*, ſine prænomine. Liſlæi. *Turinio*. Pithœi, *Vicinio*. In tanta inconſtantia non inuitus cum Torrentio ſcribam T. vel *L. Vinicio*.

41 *Quàm vt imitarentur chirographum ſuum.*) Credo quia eorum opera in

ſcriben-

ſcribendis ſecretioribus epiſtolis vti deſtinabat:non enim legimus AVguſtum eorum miniſterio vſum,qui è re appellabantur *à cura epiſtolarum*, vel *ab epiſtolis*:etſi habuit *à manu*,vt Thallum.

41 *Neque cœnauit vnà,niſi vt in imo lecto aſſiderent,neque inter fecit n.*)Eginhardus,*Filiorum & filiarum tantam in educando curam habuit,vt nunquam domi poſitus ſine ipſis cœnaret,nunquam iter ſine illis faceret.*

Pag.49.v.3.*Iulias filiam & neptem omnibus probris contaminatas relegauit.*) Filiam quidem in inſulam Pandateriam. Dio in anno DCCXLVIII.neptem verò in inſulam Trimerum,haut procul Apulis littoribus.Tacitus lib.IV.Annal..

4 *In duodeuiginti menſium ſpatio.*) Adi hiſtoricos, imprimis Velleium.In definitione temporis nonnullus mihi ſcrupulus, quem euelli cupio magis quàm poſſum euellere.

7 *Ob ingenium ſordidum ac ferox abdicauit.*)Lego *ſtolidum ac ferox*,vel *horridum ac f.*Nam quæ tantæ ſordes eſſe potuerint, vt propter eas pater in filium tantas iras conciperet? Tacitus.*Nepotem vnicum Agripp. mpoſtumum in inſulam Planaſiam proiecit:rudem ſanè bonarum artium, & robore corporis ſtolide ferocem, nullius tamen flagitij compertum.*Sic apud Liuium lib.VII. duæ illæ voces iunguntur,& apud veterem Iuuenalis ſcholiaſtem bis. Cauſſam abdicati Agrippæ omnium optimè declarat Dio in anno DCCLX.

10 *Notum ſenatui fecit.*)Et pœnituit:vt ferè in iis accidit quæ ſuadente ira facimus:narrat Seneca VI.De beneficiis.

11 *Etiam de necanda deliberauit.*)Obſcurè innuit Tacitus his verbis,*AVguſtus in nullius vnquam ſuorum necem durauit.*

13 *Phœbe nomine.*)Conſtanter MSS.*Fœde*,& *Fœdes* mox:placet tamen *Phœbe*, vt apud Dionem.

20. *Tres vomicas & carcinomata ſua.*)Agnoſce magni principis frontem nõ philoſophicam:nam ſapientius Stilpo qui cùm filiæ impudicitiam loco probri ſibi audiret obiici:*Illa vero*,inquit,*non magis dehoneſtamento mihi eſt quàm ego illi honeſtamento.*Græcè melius:τῆς θυγατρὸς οὐ κατὰ τρόπον βιούσης, εἰπόντος τινὸς πρὸς τὸν Στίλπωνα, ὡς καταισχύνοι αὐτόν. ὁ δὲ, οὐ μᾶλλον, εἶπεν, ἢ ἐγὼ ταύτην κοσμῶ.

24 *Cauit etiam S.C.to.*)Cuius extat etiam apud Tacitum mentio.

31 *Sed vitia quoque & delicta dumtaxat medica perpeſſus.*) Gloſſographus, *Dumtaxat* μόνον καὶ μέχρι τούτου. δηλαδὴ.Poſtremam interpretationem huic loco aptauerim.In membr.ſcriptum erat,*ſed vitia quoque duntaxat,& medica delicta perpeſſus*.ex eo adducor vt ita cẽſeam legendum, *nec vitia quoque dumtaxat,ſed & delicta medica perpeſſus.*

34 *Et Cornelium Gallum.*) Cui prænomen alij tribuunt Cnæus, vt EVtropius:alij Caius,vt EVſebius in Chronico, & Pæanius apud EVtropium :alij AElius : ſic enim Straboni nominatur, & Ioſepho quoque Γάλλος Αἴλιος Orig.XV.

35 *Alterum res nouas molientem damnandum ſenatui tradidit.*)Dio lib.XLVIII. & Appianus Ἐμφυλ.V.

36 *Ob ingratum & maleuolum animum.*)Non ergo ſatis ad fidem hiſtoriæ Ammianus Marcell. lib. XVII.cum lege. Ouidius propter linguæ petulantiam periiſſe vult videri, cùm per ebrietatem de AVguſto temere quædam effutiiſſet,

Nec fuit opprobrio celebraſſe Lycorida Gallo:

Sed linguam nimio non tenuiſſe mero.

Nec abhorrent verba Dionis πολλὰ καὶ μάταια ἐς τὸν Αὔγουστον ἀπελήρει. Vſque adeò verū eſt quod dixit ſcenicus philoſophus, ἀχαλίνων στομάτων τὸ τέλος δυστυχία. Et quod magnus Plato bis inculcat κούφου πράγματος, λόγου, βαρυτάτη ζημία. *Verba, rem leuiſſimam, pœna ſequitur grauiſſima.*

37 *Domo & prouincijs ſuis interdixit.*) Dignus mos generoſitate Romana, palam indicere inimicitias & domo interdicere. Liuius, Cicero, Seneca, alij, teſtes. Eo more AVguſtus aduerſus Gallum vſus, non vt Imperator, ſed vt priuatus: niſi quod ad prouinciarum interdictionem: nam iſtud quidem iam non amplius ciuile. Dio ſic vertit, ἠτιμώθη ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου, ὥστε καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν αὐτοῦ κωλυθῆναι διαιτᾶσθαι. Omiſit Græcus ſcriptor, *domo*, incogitantia fortaſſe priſci moris.

39 *Laudauit quidem pietatem.*) Maledicere principi crimen *impietatis*, contrarium affectum *pietatem* nominant hiſtorici. Tacitus in ſimili Tiberij animo, Annal. lib. III. *Id Tiberius ſolitis ſibi ambagibus apud ſenatum incuſauit, cùm extolleret pietatem quamuis modicas principis iniurias acriter vlciſcentium, deprecaretur tam præcipites verborum pœnas.*

Pag. 50. v. 4 *Ex leui rigoris ſuſpicione.*) Rigorem vocat quod in Iulio, *vultu nimis familiari reſpicere*: cui opponitur ſalutatio cum quibuſdam familiaritatis notis. Plinius in Panegyrico, *Gratum quòd tantum non vltro clientibus ſalutatis quaſdam familiaritatis notas adderes.* Iam rigoris ſuſpicionem interpretor conceptā ab Agrippa opinionem, quaſi ſe Auguſtus minus familiari vultu reſpexiſſet. Eſt autem effectus pro cauſſa: non enim ſuſpicio oritur de rigore qui in oculos incurrit: ſed de animi mutatione cuius effectus eſt rigor, & vultus adductus. Sic multa dicuntur: vt cùm *opinio* pro ſermone ponitur: nam ex opinione, hoc eſt, ἐκ τῶν πληρωμάτων τῆς καρδίας naſcitur ſermo. præter exempla quæ ſuprà attulimus, ſic loquitur Suetonius etiam in Nerone, *Exijt opinio poſt ſcenicas coronas proximo luſtro deſcenſurum eum ad Olympia inter athletas.* Quid eſt *exijt opinio*? quod Græci dicere ſolent λόγος ἐξίησι: nam docti viri qui vocem illam cenſent eo loco amouendam, prorſus errant. ſic *fama exijt*, apud Cornelium Nepotem in Ageſilao & Annibale. Contra apud Plinium initio libri XVII. *affectare diligentiam*, pro affectare laudem ex diligentia. cauſſam poſuit pro effectu. Mitto poëtas qui has ſermonum vices plurimum amant. Ita interpretamur hunc locum. quia ſedet nobis librorum conſenſum omni ope & opere, modò ne contra rationem, tueri. Alioquin placeat nimis acutiſſima Lipſij coniectura, *ex leui frigoris ſuſpicione.* Nam *frigora* ſiue *friguſcula* amicorum vel amantium ἀποψυχόντας dici, eruditis pridem notum. Obſeruabamus & nos eandem elegantiam in ſermone Græco. Ioſephus Ἁλώσεως, lib. I. cap. XVI. loquens de alienato Herodis animo à filiis: οὐδ᾽ ἐπὶ ὁ πατὴρ φανερῶς ἀπεμέμφετο τινὶ δ᾽, (intelligit τὰ μειράκια) κατὰ μικρὸν ἐκ τοῦ ψύγματος, καὶ ἔτι πρὸς τὸ λυποῦν (ſic eſt ſcribendum) μᾶλλον ἐτραχύνετο. *Pater de nemine apertè conqueſtus erat: ſed adoleſcentes ex illius frigore paulatim rem intellexerant, & ex eo quòd ad omnem moleſtiam magis exaſperabatur.*

5 *Mitylenas ſe relictis omnibus contuliſſet.*) Longè aliter Dio lib. LIII. ἐς τὴν Συρίαν εὐθὺς τὸν Ἀγρίππαν ἔστειλε. καὶ ὃς ἐκ μὲν τῆς πόλεως εὐθὺς ἐξώρμησεν, οὐ μέντοι καὶ ἐς τὴν Συρίαν ἀφίκετο· ἀλλ᾽ ἔτι καὶ μᾶλλον μετριάζων, ἐκεῖσε μὲν τοὺς ὑποστρατήγους ἔπεμψεν, αὐτὸς δὲ ἐν Λέσβῳ διέτριψε. Vult in Syriā miſſū Agrippā, vt ei prouinciæ præeſſet: ipſum per legatos illā rexiſſe, in Leſbo inſula remanentē, moderationis cauſſa.

Vide

Vide Ioſephum lib.xvi.cap.ii.& iii.

5 *Hic ſecretum.*] Mecænas enim quondam *præcipuus fuit cui ſecreta Imperatoris innitterentur.* Tacitus lib.i ii.Qui contra quàm Suetonius ſcribit, frigore tandem percuſſum Mecænatem tradit, & *ætate prouecta ſpeciem magis in amicitia principis quàm vim obtinuiſſe.* Dio idem narrat, ſed aliter: cauſſam enim imminutæ amicitiæ fuiſſe certamen de forma inter Liuiam & Terentiam. lib.LIV.

14 *Die virilis togæ, vel nuptiarum.*) Dio in teſtamento AVguſti hæc verba ponit, ex quibus mos illius intelligitur, τοῖς παισὶν ὧν μικρῶν ἔτι ὄντων, τοὺς πατέρας τῶν υἱέων ἐκκληρονομήκει, προσέταξε πάντα μετὰ τῆς προσόδου, ἐπειδὰν ἀνδρωθῶσιν, ἀποδοθῆναι. ὅπερ που καὶ ζῶν ἐποίει. Idem refert etiam Tiberius in laudatione funebri AVguſti lib. eodem.

17 *Vt Licinium Enceladum alióſque.*) MSS.& prima editio *Lucinium.* probo *Licinium.* Licinius, Enceladus eiuſdem liberti ſunt appellationes, vt Tullius Laurea, & qui in veteri lapide nominantur AVguſti liberti, C. Iulius Hilarus. ac C. Iulius Elainus. Qui fortaſſe Ἔλαιος ille eſt quem Dio lib. XLVIII. nominat ἐξελεύθερον Καίσαρος. Nominantur eidem vel aliis liberti AVguſti, Thyrſus, Eros, Proculus, Epaphroditus, Polybius, Iulius Marathus, & apud Ioſephum Origin.lib.xvii. Celadus. vnde non abſurdè ſuſpicetur aliquis, legendum hic eſſe, *vt Licinium & Celadum alióſque.*

23 *Thallo à manu.*) Membr. *Tallo.* id eſſet nomen Sabinum: Feſtus. Melius *Thallus* vt in Apologia Apulei & in veteri lapide *Thalluſa* libertæ nomen.

24 *Crura effregit.*) Minus rectè in MSS. *ei fregit.* Crurifragium olim ſeruorum & ancillarum pœna erat. Meminit iterum Suetonius lib.iii.cap.XLIV. Fuit & publicum maleficorum hominum ſupplicium: vt delatorum ſub Commodo. EVſebius libro v. ὁ δ' Εἴλαιος παρὰ καιρὸν τῆς δίκης εἰσελθὼν, αὐτίκα κατάγνυται τὰ σκέλη. de crurifragio etiam Agathias ſentit lib.iv. ſcribens. Πολλαχοῦ κατὰ τὰς πόλεις ἀθρόως τινὰς τυχὸν ἢ καὶ λῃστεύοντας, ἢ καὶ ἄλλο τι τῶν ἀνοσίων πεπλημμεληκότας ὁρῶντες, νῦν μὲν τῆς κεφαλῆς ἀφαιρουμένους, νῦν δὲ τὼ πόδε διατεμνομένους.

26 *Graſſantes oneratos graui pondere ceruicibus præcipitauit in flumẽ.*) Viterb. *in flumen iactauit.* *Graſſantes* autem quàm *graſſatos* maluimus cum melioribus libb. ex ipſo enim genere ſupplicij conicio iſtos in prouincia Syria vel Lycia (nam inter auctores non conuenit) vbi Caius obiit, pœnas rapinarum dediſſe: permittente hoc illis AVguſto, pro cætera ſua lenitate, vt ſuis legibus atque moribus in eos animaduerterent. Fuit autem hoc ſupplicij genus Romanis parum in vſu, etſi eius iterum mentio habetur libro iiii. cap. XVIII. Græcis fuiſſe non incognitum, teſtes Polybius, Diodorus, Plutarchus. De Syris ex Euangelio & Hieronymo cuiuis liquet: Matthæi cap. XVIII. καταποντισμοῦ (ita Græci hoc ſupplicium vocant) modus is deſcribitur quo Thallus iſte periit: συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. Græci aliter, qui ſontes in ſaccum, vel plumbeum dolium, ceu in culleum coniiciebant, vt ex Athenæi x. & XIV. palam eſt. Nec diſſimilis modus apud Ægyptios. Lyſimachus, τοὺς λεπροὺς εἰς μολυβδίνους χάρτας ἐνέδυσαν ἵνα καθῶσιν εἰς τὸ πέλαγος. Alibi grauia pondera non ceruicibus, ſed pedibus appendebantur. EVſebius lib.VIII. τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ λίθων αὐτοῦ προσαρτηθέντων τοῖς ποσὶ μέσον πελάγει καταποντοῦται.

31 *Crura ſuburere nuce ardenti.*) Pilos antiqui ſuburere ſoliti, vel metu, vt olim Dionyſius tyrannus, de quo eſt apud Tullium: & Cõmodus, de quo Lam-

pridius: *adurebat conam & barbam timore tonſoris.* Vel deliciarum cauſſa, vt hîc de AVguſto dicitur. Tertullianus lib. De pallio, *vſtriculas* vocat mulieres quarum opera in hanc rem vti moris erat. *Achilles,* inquit, *patiens iam vſtriculas, iam virum alicuius clanculo functus:* tamen illum locum docti viri aliter accipiunt: quod vt puto non oportuit.

36 *Excuſantes, ſanè non libidine ſed ratione commiſſa.*) Apage iſtam rationē contra rationem. Ita quondam Alcibiades factum excuſabat ſceleratiſſimum, cognita ſibi per adulterium Agidis Spartæ regis vxore: Athenæus lib. XII. Ἐν Σπάρτῃ ὢν ἐφθάρη τὴν Ἄγιδος τοῦ βασιλέως γυναῖκα Τίμαιαν ἐπιπλαττόμενος δ᾽ αὐτῷ τινῶν, οὐκ ἀκρασίας ἕνεκεν συνελθεῖν ἔφη, ἀλλ᾽ ἵνα ὁ γενόμενος ἐξ αὐτοῦ βασιλεύσῃ τῆς Σπάρτης.

37 *Quo facilius conſilia aduerſariorum per cuiuſque mulieres exquireret.*) Scelus pridem notum hominibus ſacerrimis. notat Ariſtoteles V. Politicorum: & exempla apud hiſtoricos non deſunt.

39 *E triclinio viri coram in cubiculum abductam.*) Hæc omnium libb. lectio: docti emendant *viro coram* ſi placeat nihil mutare, intelligemus conuiuium in ædibus illius ipſius celebratum fuiſſe, cuius vxor abducta.

Pag. 51. v. 2. *Denudarent atque perſpicerent, tanquam Thoranio mangone venderente.*) Venales olim cùm emebantur de mangone denudare mos fuit: Lucianus Βίων πρᾶσις, conſuetudinem hanc ſolens more ſuo expreſſit: inducit enim mercatorem qui Pythagoram empturus erat ſic loquentem, ἀλλ᾽ ἀπόδυθι· γυμνὸν γάρ σε ἰδεῖν βούλομαι. Menander Ἐφεσίῳ.

Ἐγὼ μὲν ἤδη μοι δοκῶ νὴ τοὺς θεοὺς
Ἐν τοῖς κύκλοις ἐμαυτὸν ἐκδεδυκότα
Ὁρᾶν κύκλῳ περιιόντα καὶ πωλούμενον.

Malè vulgò in ſecundo verſiculo ἐνδεδυκότα apud Harpocrationē ſcribitur, vnde huuc locum deſcripſimus. In tertio quid ſit κύκλῳ περιιόντα declarat Lucianus eodem loco: ſic enim præco mancipium quod vænibat, alloquitur, οὕτως ἐλθὲ καὶ περίιθι ἐν κύκλῳ τὸ συνέδριον. Experiebantur & ſaltu. Propertius,

Calati medio cùm ſaliere foro.

7 *Tertullam aut Terentillam aut Ruffillam.*) Amantium ὑποκορισμός: nam vera nomina fuêre, Tertia, Terentia, Rufa. Tertulla ὑποκοριστικὸν à Tertia, ſicut à Mario fit Marullus, à Lucio Lucullus, à Catio Catullus.

10 *Ipſum pro Apolline ornatum.*) AVguſtus enim ſatus Apolline exiſtimatus eſt: infra cap. XCIV. Propterea etiam factum illi ſimulacrum eſt cum Apollinis cunctis inſignibus, ſi ſatis vera Seruij nota ad illud Vergilij, *Caſta faue Lucina, tuus iam regnat Apollo.*

13 *Cùm primum iſtorum conduxit menſa choragum.*) Id eſt, vbi primum pacti ſunt iſti cum chorago, de ornamentis præbendis ad cœnam δωδεκάθεον. In hiſtoriis Græcorum χορηγὸς honeſtiſſimum nomen eſt, quod de eo dicitur qui ſumptus de ſuo præbet ad ludos ſacros. Plauto aliiſque Latinis *choragus* is dicitur, qui ſcenicis hiſtrionibus locat ornamenta fabulæ docendæ neceſſaria. Inde apud Ciceronem *choragium falſæ gloriæ*, ſupellex & reliquum inſtrumentum ad pompam ſolitum comparari. Ita igitur hîc quoque accipiendum: ac fortaſſe etiam *choragium* ſcribi melius, vt ſit in poſtremo pede συνίζησις. nam quòd eruditiſſimus Torrentius *choragum* interpretatur AVguſtum, tam eſt à ratione alienum, quàm parum meo iudicio verum quod idem ait, quia deſit aliquid initio horum verſuum, propterea vix poſſe eorum mentem percipi. Malliam

liam in ſecundo verſu vnam è ſex illis fœminis fuiſſe quę dearum habitu conuiuio interfuerunt, neque aio neque nego: tamen quin pro vxore choragi queat accipi non dubito. Beroaldus Capitolium ea voce putat ſignificari: ſed vt I.C.ti ſine lege, ita nos ſine auctoritate erubeſcimus loqui.

16 *Cœnat adulteria.*) Cœnando exprimit & repræſentat, atque adeò imitatur. vox prægnans vt loquuntur γραμματικῶν παῖδες.

18 *Fugit & auratos Iuppiter ipſe thronos.*) In MSS. vtrumque inuenimus & *toros* & *thronos*: quæ poſterior lectio plurium conſenſu confirmata iure placuit. In peruigilio Veneris,

Cras Dione iura dicet fulta ſublimi throno.

etſi malim ibi *toro*. At iſto loco qui *tori* vel *tholi* legi debere contendunt, vnde obſecro habent fuiſſe tum in Capitolio lectiſternium, quando hæc cœna cœnata?

25 *Ego Corinthiarius.*) Hîc nomen eſt artificij, poſtea fuit miniſterij in familia principum. Vetus lapis,

CALLITYCHE. ZOILI
CORINTH. AGRIPP

26 *Vaſa Corinthia.*) Criticorum veterum placitum eſt, vt *Corinthiaca vaſa*, non *Corinthia* dicatur: cui obſeruationi MSS. libri multorum ſcriptorum non conſentiunt.

30 *Aliquando vt vincat ludit aſsiduè aleam.*) Vetus verſus eſt apud Ariſtotelem, Ἂν πολλὰ βάλλῃς ἄλλοτ᾽ ἄλλον ἂν βαλεῖς. Nec minus verè quàm eleganter Galienus imperator, *Taurum toties non ferire difficile eſt.*

35 *Circa libidines haſit.*) Ductum à re nautica, vt apud M. Tullium *ad columnam adhæreſcere*: pro Sextio, *Ne Scyllæo illo æris alieni in freto, ad columnam adhæreſceret: in tribunatus portum perfugerat.*

41 *Syluius pater.*) Scribo *Silius*. vt in cod. Viterb. & Liſſæi, vel *Saluius*: nam Syluia gens Romana mihi nulla cognita.

41 *Inter cœnam luſimus γεροντικῶς.*) Liberaliores potationes, talorum inſititiis luſionibus diffindebant. Plautus, Propertius, alij. Ideò inter alia apophoreta dati etiam tali: Martialis & Athenæus. Ait autẽ luſiſſe γεροντικῶς: hoc eſt, vt faciunt ſenes otio redditi. Non omnes qui alea ludunt aleatores ſunt, quod peſſimum hominum genus eſſe inter ſapientes conuenit. Ludunt pueri, ludunt & ſenes: ſed ſimpliciter & oblectamenti cauſſa, non cupiditate lucri.

Pag. 52. v. 1 *Talis enim iactans vt quiſque canem aut ſenionẽ miſerat.*) Luſus quẽ deſcribit AVguſtus, is eſt quem Græci πλειστοβολίνδα nominarunt. Ludebatur & talis & teſſeris Pollux ἡ πλειστοβολίνδα οὐ μόνον ἡ διὰ τῶν κύβων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἀστραγάλων ἐπὶ τὸν πλεῖστον βαλεῖν ἀριθμόν. Talis ita ludebant: quatuor talos vel ex auro factos, aut argento, aut ebore, vel reuera talos alicuius animalis, in fritillum conijciebant, eóque concuſſo ſuper tabulam fundebant. Talorum πτώσεις, hoc eſt, varietates quas iactu caſúque exhiberent, erant numero triginta quinque: id enim obſeruatum eſt à veteribus aleæ magiſtris, non poſſe vltra eum numerum diuerſas ſpecies exhiberi iactu quocumque quatuor talorum. Dico talorum: nam in teſſeris plures conſpectus diuerſi reperiri poſſunt. Ratio diuerſitatis eſt, quia plures ſunt πτώσεις teſſeræ quàm tali. hic quatuor tantùm habet partes quibus inſiſtat & incumbat: cùm ab vtraque longitudinis ſuæ extremitate rotundetur: illa ſex. hoc optimè doceat αὐτοψία. Quin etſi talus habere quatuor

πτώσεις dici poteſt, ferè tamen cùm iacias non aliter cadere videas quàm duobus modis: vel in eam faciem è duabus quas habet latiores, quæ caua eſt: vel in oppoſitam, quæ eminet & protuberat. Has talorũ πτώσεις Græci aiunt ἐξ ἴσου ὁμάδος καὶ ἀντιθέτου συγκειμένας fuiſſe: hoc eſt pũcta vel numeros habuiſſe ſic diſpoſitos, vt qui in oppoſitis duobus lateribus eſſent, iuncti ſemper efficerent ſeptem hoc modo.* ἀντίκειται γὰρ, aiunt μονὰς καὶ ἑξὰς, εἶτα τριὰς καὶ τετράς. In teſſe-
* 1.——5. ris amplius fuerunt δυὰς καὶ πεντάς. Qui πλειστοβολίνδα ludebant, ſingulis iactibus
3.——4. infelicibus certam pecuniam, prout conuenerat, in medium conferebant: aliquando in ſingulos talos ſingulos nummos, vt hìc AVguſtus ait: aliquando in ſingulas vnitates quas iactus oſtendebat, ſiue in punctum, vt loquitur Suetonius in Nerone, ſingulos nummos. hoc innuit Pollux in deſcriptione iſtius luſus, verbis hiſce, ἀργύριόν τινα ἀριθμὸν ἐπιφημίσαντες καθ' ἑκάστην μονάδα διηρημένην, δραχμὴν, ἢ στατῆρα, ἢ ὁποσονοῦν Sic ille locus ſcribi debet. Atque iſtę ſunt *manus* quas vocat AVguſtus cùm ait in ſequenti epiſtola, *Si quas manus remiſi cuique exegiſſem, aut retinuiſſem quod cuique donaui, viciſſẽ vel quinquaginta millia.* Duplicem ſuam benignitatem refert: alterã, quòd colluſoribus ſuis qui ex iactu infeliciore, tenebantur pecuniam in medium conferre, remiſerit conferendi neceſſitatem: alteram, quòd iiſdem pecunia deſtitutis ad conferendum, de ſuo ſit largitus. Porrò vincebat is qui Venerem iaciebat: ita vocabant iactum qui talos omnes diuerſa figura oſtendebat. Lucianus in Amoribus, εἴ ποτε τὴν θεὸν αὐτὴν, Venerẽ intellige, εὐβολήσειε μηδενὸς ἀστραγάλου πεσόντος ἴσῳ σχήματι, προσεκύνει, τῆς ἐπιθυμίας τεύξεσθαι νομίζων. Vincendi rationem paullo aliter explicare Pollucem video, ὁ ὑπερβαλλόμενος τῷ πλήθει τῶν μονάδων, ἔμελλεν ἀναιρεῖσθαι τὸ ἐπικείμενον ἀργύριον. Sic cùm non in pecuniam facta erat conuẽtio, ſed in aliam conditionem, ſemper vincebatur ὁ ἐλάττω βάλλων τοῖς ἀστραγάλοις, vt loquitur Athenæus lib. x. Sed non dubium πλειστοβολίνδα & ſimiles luſiones variis modis ſolitas exerceri.

2 *Tollebat vniuerſos.*] Pollux modo, ἔμελλεν ἀναιρεῖσθαι τὸ ἐπικείμενον ἀργύριον.

3 *Quinquatrys ſatis iucundè egimus.*) Placet Liſlæi codd. lectio *Quinquatrus.*

4 *Forùmque aleatorium calfecimus.*) In pleriſque vrbibus inter loca ædilem metuentia fuit is quò conuenire ſoliti aleatores, quem Cicero *ludum talarium,* Quintilianus *ludum talarem* , AVguſtus *forum aleatorium* vocat. Forum enim dicitur locus omnis concurſu negotiantium celebris: vbicunque autem conueniatur aleæ cauſſa, ibi erit forum aleatorium, non in foro tantùm: etſi ibi quoque alea ſolita exerceri ſed nonniſi ab hominibus perditis & profligatis, qui omnem exiſtimationis ſuæ curam poſuiſſent. Cicero Philipp. 11. *Hominem omnium nequiſſimum qui nõ dubitaret vel in foro alea ludere, lege quæ eſt de alea cõdemnatum, qui in integrum reſtituit, is non apertiſſimè ſtudium ſuũ ipſe profitetur?* Ex his apparet quàm graue flagitium cenſeretur Romæ, alea in foro ludere. Quare AVguſti verba non ita accipio, quaſi ille in foro luſiſſet: ſed ita locutum arbitror ad declarandum ſuum in ludendo ſtudium, & eorum qui non paruo numero feſti celebrandi gratia ad ipſum conuenerant. ideò ait *forum calfecimus,* venuſtiſſima tranſlatione qua exprimitur ἐμφατικώτατα & ſtudium ſimul & frequentia ludentium. Cicero ad Atticum, *Cùm Roma à iudiciis forum refrixerit, excurremus menſe Septembri legati ad Piſonem.*

8 *Si*

8 *Si quas manus remiſi cuique, exegiſſem.*) Expoſuimus iam hæc verba: nempe *manum* vocat quam conferebat quiſque poſt iactum infelicem. Propriè tamen manus eſt iactus ipſe: nam in alea ſinguli iactus ſic dicuntur manus, vt in re gladiatoria ſingulæ manus & ſinguli ictus. Quintilianus lib. IX. cap. I. *In armorum certamine aduerſos ictus & rectas manus, cùm videre, tum etiam propulſare facile eſt, auerſæ tectæque minus ſunt obſeruabiles.* Et alibi apud eundem *manus gladiatorum ſecunda, tertia, quarta.* Caue confundas, vt quidam, manum cum vniuerſa illa pecunia quam ſingulis commiſſionibus victor auferebat; quámque vocari diximus Polluci τὸ ἐπιδεξιούμενον ἀργύριον. Hæc eſt opinor quam A. Gellius *æs manuarium* vocat, quaſi ex pluribus manibus collectam, lib. XVIII. cap. XIII. quámque σύνθεσιν Imperator lege prima Cod. De aleatoribus: οἱ σφόδρα, inquit, πλέονοι νομίσματος ἑνὸς ἑκάστην σύνθεσιν παίζειν: nam ſi σύνθεσιν ibi *manum* interpreteris, erit immenſa ſumma quam poterit aliquis vna commiſſione quæ pluribus iactibus abſoluitur, perdere.

12 *Vel talis, vel par impar ludere.*) Non quin & talis par impar luderetur: nam ἀρτιασμοῦ per talos exemplum habes in Platonis Lyſide, & notat Pollux lib. IX. Sed & teſſeris, & ipſis nummis & nucibus etiam, vt apud Ouidium, & Ariſtophanis ſcholiaſten, legere memini. Similis luſio erat quando quærebant *caput aut nauia.* auctor libri De origine vrbis Romæ, & Macrob. I. Saturnal. cap. VII. ſic apud Græcos ζυγὰ ἢ ἄζυγα. ſcholia Ariſtophanis ad Plutum.

17 *Poſtea in palatio.*) Vide Suetonij Grammaticos in Verrio Flacco, & Dionis notam lib. LIII.

19 *Eodem cubiculo hieme & æſtate manſit.*) Contra conſuetudinem hominum eius temporis, qui in ædibus ſuis alia habebant hiberna, & alia æſtiua cubicula & triclinia. Varro de lingua Latina lib. IV. & lib. VII. & Plinius in epiſtolis lib. II. & Columella in deſcriptione villæ. De triclinio hiberno Iuuenalis loquitur Satyra VII,

—— algentem rapiat cœnatio ſolem.

Mos antiquiſſimus, cuius inuentores delicati & principes in Aſia viri: nam vt de regibus Perſarum nihil dicam, etiam in ſacris literis eius conſuetudinis fit mentio, lib. Iudicum cap. III. commate XX. & propheta Amos, has populi Iſraelitici delicias grauiter obiurgat cap. III. comm. XV. Tandem fuiſſe hominib. luxurioſis, præſertim Romanis non triclinia ſolùm pro tempore diuerſa: ſed & ſuppellectilem totam, & ea maximè quæ auro argentóque conſtabant, etiam annulos alios æſtiuos alios hibernos, teſtis Iuuenalis Satyra I. & Athenæus lib. VI.

20 *Parum ſalubrem valitudini ſuæ vrbem.*) Præter medicinæ auctores veteres Græcos & Latinos, qui hoc teſtantur, Frontini verba ſunt in libb. De aquæduct. *Ne pereuntes quidem aquæ otioſæ ſunt: nam immunditiarum facies & impurior ſpiritus, & cauſſæ grauioris cœli, quibus apud veteres vrbis infamis aer fuit, ſunt remota.* Adulatur vero Imperatori Neruæ Frontinus cùm illa ſcribit.

22 *Quem Syracuſas & Technophyon vocabat.*) Hoc illud eſt quod Varro notat in ſui temporis hominibus: quos ait ſuis villis delicata nomina vſque inde è Græcia petita imponere. Sic Pauſilypum, Academia, aliáque villarum celebria nomina.

23 *In alicuius libertorum ſuburb.*) Ita lego cum Liſlæi Cod. & edit. Lugd. veteri non *libertinorum*, vt in vulgatis codd. habetur. ſimilis locus cap. XLV.

24 *Æger autem in domo Mecænatis cubabat.*)Mira conſuetudo. Plinius epiſtolarum lib.vii.ep.xvi.*Ego in villas eius ſæpe ſeceßi,ille in domo mea ſæpe cubauit.*Lego etiam de Ptolemæo Lagi F.ſimile quid;notat enim Plutarchus in Apophtheg.ſolitum illum τὰ πολλὰ παρὰ τοῖς φίλοις δειπνεῖν καὶ καθεύδειν.

24 *Ex ſeceßibus præcipuè frequentauit maritima.*)Romani proceres, quod ex Cicerone aliiſque notum,ſoliti Roma per æſtatem exire,& in aliquod Campaniæ oppidum ſecedere,in quo tractu ſua prætoria habebant:præcipuè verò frequentabant oram maritimam. quare etiam *amœna* huiuſmodi loci κατ' ἐξοχὴν dicti.Gloſſarium *amœna* αἱ ἀκταί.Scribe *amœna*:& ἀκταὶ accipe non pro quouis littore, ſed quo modo à Latinis vſurpatur, vt Cicerone in Verrinis. Veteres Gloſſæ Turnebo deſcriptæ,*Actæ,littora amœna.*Seruius, *Amœna ſunt loca ſolius voluptatis plena,quaſi amunia.*Tacitus iii.hiſtoriarum,*Noctu diéque fluxi & amœna littorum perſonanteis.*Victor in AVrelio Antonino, *Quæ in tantum petulantiæ proruperat,vt in Campania ſedens,amœna littorum obſideret.*Propter hanc littoralem amœnitatem conqueritur Horatius ſubmoueri maria:quod & Themiſtius oratione quadam nouæ Romæ ciuibus obiicit, qui amore deliciarum hoc genus veteribus Romanis nihil ceſſerunt. Pro Campaniæ ora fuit iis Propontis vicina,& Princeps,Prota aliæque adiacentes inſulæ.In ora illa æſtiuabant Imperatores in magnificentiſſimis prætoriis: quorum amorem & deſiderium rebus magnis ſæpe impedimento fuiſſe queritur Nicetas.

26 *Lanuuium.*)Liſlæi cod.*Lauinium.*

29 *Quàm xyſtis & nemoribus.*) Quæ ad vſum & ſeria magis commodarent, quàm ad voluptatem & elegantiam. in xyſtis per hibernum ſolem de rebus grauibus, vel inter ambulandum vel ſedentes tractabant: in nemoribus per æſtatem vmbram & opacitatem captabant. adeò autem nemoribus capiebantur vulgò elegantiores Romani & φιλόκαλοι, vt etiam in vrbanis ædibus, ſi alio loco nequirent, ſaltem in tectis haberent. Seneca teſtis eſt variis locis.

30 *Qualia ſunt Capreis.*)In AVguſti prætorio,quod in ea inſula extruxit. MSS. noſtri habent,*in Capreis.* Vrſini,*capita.*

32 *Quæ dicuntur gigantum oſſa.*)In MSS. ſine diſtinctione ita legitur,*ferarúmque membra prægrandia quæ dicuntur gigantum oſſa.* Quæ de gigantibus prodita ſunt ab antiquis poetis & λογογράφοις,ea ſunt ita fabuloſa, vt meritò Suetonius iis nullam fidem habuerit.Sed quòd propterea gigantes nullos fuiſſe, aut nulla eorum oſſa reperiri exiſtimaſſe videtur, in eo fugit eum ratio. Illud manifeſtò ſacræ literæ arguunt,hoc αὐτοψία multorum:ſúntque etiam nobis aliquando viſa. Vide AVguſtin De ciuit.Dei lib.xv.cap.xxiii.

32 *Et arma heroum.*)Qualia multa recenſentur à Pauſania, quæ eius adhuc ætate inter donaria templorum Græciæ viſebantur.

34 *Nec toro quidem cubuiſſe aiunt niſi humili.*) Veteres lecti alij erant non alti,in quos ſcanſione ſimplici & ſcamno aſcendebant:alij altiores,in quos ſubſellijs conſcendere oportebat:in alios duplicata ſcanſione,hoc eſt gradibus,veniebatur.In lectis erant tori,quos altè ſuffultos habere & ſublimes elegantię erat: prorſus vt hodie in quibuſdam locis fieri cernimus: vbi culcitę plumeę tantum paleę ſupponitur vt in altitudinem magnam aſſurgat torus. Tales AVguſtus grauabatur, humileis probabat. In quo fuiſſe aliquod ſpecimen morum declarant ea quæ alibi cum cura diſputamus de lectis veterum.

35 *Veſte*

35 *Veſte non temere alia quam domeſtica vſus eſt.*]Nihil hic mutandum. Fruſtra eſt vir doctus cui mirum adeo videtur veſtes forenſes à fœminis fuiſſe cõtextas.non meminerat tot veterum teſtimoniorum quibus hoc de facili probari poteſt.Mitto Alexandri exemplum qui apud Curtium lib.v.veſtem qua indutus erat ſororum non donum ſolùm ſed etiam opus eſſe, ſeriò affirmat. Apud Statium IV Syluarum optat Roma Imperatori Domitiano,

Da gaudia faſtis
Continua.hos humeros multo ſinus ambiat oſtro,
Et properata tua manibus prætexta Mineruæ.

Ecce optat vt quotannis fiat conſul,& ſemper conſulari prætexta manib.vxoris confecta decoretur.Ex hoc more interpretandum quod refert Tacitus lib.II. Annal.Germanicum per quietem *vidiſſe ſe operatum, & ſanguine ſacro reſperſa prætexta pulcriorem aliam manibus auiæ Auguſtæ accepiſſe.* non enim ſine re hoc ſomniauit,ſed cauſſam habuit ex eo quòd AVguſtus & filij tam ipſius quàm Liuiæ,togas,prætextas,& id genus veſtes forenſes confectas Liuiæ Octauiæ & Iuliarum manibus geſtare eſſent ſoliti. Verùm de his affatim alibi.

36 *Togis neque reſtrictis nec fuſis.*)Illæ erant præparcorum & μικρολόγων, hæ diſcinctorum & nepotum.

37 *Clauo nec lato nec anguſto.*)Cautè accipe.annon enim lato clauo vſus AVguſtus?Sanè.ſed ita vt purpuram ex qua clauus fiebat, ſupra modum non dilataret quorumdam more,qui τῷ πλάτει τῆς πορφύρας, vt Lucianus ait,ſeſe apud vulgus venditabant.Horum reſpectu anguſticlauius AVguſtus appellari potuit,qui tamen ratione inferioris ordinis laticlauius erat. In vita Alexandri Seueri legere memini, mitiſſimum illum principem *tunicis aſemis vel macrocheris ex purpura non magna vſum.*

38 *Vt procerior quàm erat videretur.*)Mos antiquiſſimus Græcorum & Romanorum,ſed magis fœminarum,ſtaturam adiuuare ſubere in calceos inſarto: cuius rei teſtimonia multa. Norat magnus princeps formæ amplitudinem apud ſtultum vulgus gratiæ & auctoritatis plurimum mereri:quam ſtultitiam elegantiſſimè philoſophus ſcenicus increpat in Electra.

οὐ μὴ φρονήσεθ᾽ οἱ κενῶν δοξασμάτων
πλήρεις πλανᾶσθε· τῇ δ᾽ ὁμιλίᾳ βροτοὺς
κρινεῖτε, καὶ τοῖς ἤθεσιν τοὺς εὐγενεῖς;
οἱ γὰρ τοιοῦτοι τὰς πόλεις οἰκοῦσιν εὖ
καὶ δώμαθ᾽· αἱ δὲ σάρκες αἱ κεναὶ φρενῶν,
ἀγάλματ᾽ ἀγορᾶς εἰσίν.

38 *Et forenſia autem & calceos numquam non intra cubiculum habuit.*) Intra ædes,inque omni remiſſione raro togati calceatiue erant Romani. Antoninus philoſophus de ſe teſtatur lib.I.non ſolitum ſe ἐν στολῇ κατ᾽ οἶκον περιπατεῖν.quod de toga accipio.Calceorum loco ſumebantur ſoleæ viris,fœminis ſandalia.Propterea σανδάλια olim in nuptiis adhibita σύμβολοι οἰκουρίας, vt docet Plutarchus in Quæſt.Rom.

40 *Nec vmquam niſi recta.*)Sic ἐντελὲς δειπνὸν Luciano,cui opponitur ſportula,ſeu δειπνὸν ἀπὸ σπυρίδος.

Pag.53.v.1.*Excepto Mena.ſed aſſerto in ingenuitatem.*)Ante Iuſtinianum & editam ab eo Nouellam LXXVIII,aſſertis in libertatem ac manumiſſis,alio actu legitimo opus fuit,quo iura ingenuitatis conſequerentur, & natalibus reſti-

tuerentur. Lege tit. Cod. De iure aureorum annulorum, & de natalibus reſtituendis. At dicta Nouella conceditur omnibus libertinis ingenuitas, & ius aureorum annulorum & reſtitutio natalium. Menam ab AVguſto in ingenuitatem fuiſſe aſſertum refert Appianus lib. Ἐμφυλ. v. ſed obſcuriuſculè. Μηνόδωρον ἐλθόντα ἐλεύθερον εὐθὺς ἀπέφηνεν ἐξ ἀπελευθέρου. Dio lib. XLVIII. Iure aureorum annulorum fuiſſe donatum ſcribit, quod minus erat quàm reſtitui natalibus, vt continetur in diſciplina iuris.

2 *Ipſe ſcribit inuitaſſe ſe quendam.*) Repete ex ſuperioribus *libertinum:* nam de eo agit. Emendauimus ſic corruptiſſimam priorum libb. lectionem, quæ hoc cum ſuperioribus confundebat.

3 *In cuius villa maneret.*) Suprà cap. LXXII. Huc tranſibat aut in alicuius libertorum ſuburbanum.

6 *Cœnam trinis ferculis.*) Eginhardus, *Cœna quotidiana quaternis tantum ferculis præbebatur, præter aſſum quam venatores verubus afferre ſolebant.* Ferculum eſſe τράπεζαν, menſam vnam omnes norunt: ſed rationem nominis non omnes obſeruarunt. Propriè ferculum eſt φορεῖον, cuius forma nota ex nummis & hiſtoria. His ſimilia erant menſarum fercula: non enim lances menſis imponebant elegantiores: ſed machinulis quibuſdam venuſto artificio elaboratis partim imponebant, partim appendebant. In Satyrico Petronij cœna lautiſſima deſcribitur, cuius guſtatio ſine promulſis menſæ ita fuerat exhibita: *In promulſidari* (menſam intellige quam & *guſtatoriam* vocant) *aſellus erat Corinthius cum biſſaccio poſitus, qui habebat oliuas in altera parte albas, in altera nigras. Tegebant aſellum duæ lances, in quarum marginibus nomen Trimalcionis inſcriptum erat & argenti pondus. Ponticuli etiã ferruminati ſuſtinebant glires melle & papauere ſparſos: fuerunt & tomacula ſuprà craticulam feruentia argenteam poſita: infra craticulam ſyriaca pruna cum granis punici mali.* Deinde remota guſtatoria ſequitur ferculum quod ita exhibetur. *Repoſitorium rotundum duodecim habebat ſigna in orbem diſpoſita: ſuper quæ proprium conuenientémque materiæ ſtructor impoſuerat cibum: ſuper Arietem cicer arietinum, ſuper Taurum bubale fruſtum.* Similia apud Græcos legas.

8 *Acroamata & hiſtriones.*) Plutarchus Galba, Κάνου αὐλήσαντος αὐτῷ παρὰ δεῖπνον (ἀκρόαμα δ' ἦν ὁ Κάνος εὐδοκιμούμενον) ἐπῄνεσε. Paſſim ita accipi vocem ἀκρόαμα notum eſt: ſed & ἄκουσμα pro eo dixerunt, vt Lucianus Ῥητόρων διδασκάλῳ. Eginhardus & iſtud imitatus eſt, *inter cœnandum, aut aliquod acroama aut lectorem audiebat: legebantur ei hiſtoria & antiquorum regum geſta.*

9 *Triuiales ex circo ludios.*) Viliſſimi homines & ἀγύρται, vt ludij, aſtrologi, coniectores, fanatici, popæ & ſimiles, in circo morabantur. Inde eſt apud Ciceronem, *de circo* pro, vilis & abiectus. Sic in noua Roma. Nicetas, ἦν δὲ ὁ Ζιντζιφίτζης ἀνδράριον εἰς δ' ἐχθὲς καὶ τῶν τοῦ σταδιοδρόμου ἵππων ἀμφὶ τοὺς στρεφόμενον ἄντυξι.

9 *Interponebat.*) Non ſuper cœnam, ſed inter cœnam iſtos adhibebant. Plinius de Spurinna lib. III. Epiſtol. *Frequenter comœdis cœna diſtinguitur, vt voluptates quoque ſtudiis condiantur.* Vide eiuſdem epiſtolam XXXVI. lib. IX.

9 *Ac frequentius aretalogos.*) Liſſæi, & prima edit. *frequentius*. alij *frequentiſſime* cum vulgat. Aretalogos cenſeo appellatos miſeros quoſdam philoſophos, mera hominum mendicabula, ſectæ ferè cynicæ, vel Stoicæ, qui cùm ſcholam & ſectatores non haberent, conuiuia beatorum frequentabant, & Romulidas ſaturos variis de virtute & vitio diſputationibus oblectabant. Ita multos

vixiſſe

vixiſſe philoſophos ex Laertij & Luciani ſcriptis aliorúmque apparet. Vox eſt Romæ nata:& niſi fallor, Criſpino illi primùm attributa hæc appellatio, de quo Horatius ſatyra prima: poſt illa in vſu remanſit & res & nomē, ſed apud Romanos tantùm, quod ſciam. etſi vocis origo Græca eſt, & forma. Sic apud Ariſtotelem ἀνθρωπολόγος, qui multus eſt in hominum laudibus. Nicomacheorum lib. IV. & *Chreſtologus* apud Spartianū in Pertinace. Philo narrat Legatione ad Caiū, morem ſibi habuiſſe AVguſtum, ſuper cœnam viris doctis operam dare, vt ſimul cum corpore animum quoque conuenientibus paſceret cibis. κατὰ τὰς ἐν δείπνοις συνουσίας, inquit, ὁ πλεῖστος χρόνος ἀπενέμετο τοῖς ἀπὸ παιδείας, ἵνα μὴ τὸ σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ τοῖς οἰκείοις ἀνατρέφοιτο· quos Suetonius voce minus honeſta *aretalogos* nominat, Philo τοὺς ἀπὸ παιδείας.

10 *Feſtos & ſolemnes dies profuſiſſimè, nonnunquam iocularitur tantùm celebrabat.*) Sententia imperfecta, meo quidem animo: expleo, inſerta voce quæ excidit. lego *profuſiſſimè nonnunquam, nonnunquam ioc. tan. cel.*

13 *Etiam veteres regios.*) Viterb non habet τὸ *regios.*

14 *Cilicia.*) latet obſcœnitas: Perſius,

balanatum gauſape pectis.

Sic de cæteris, quæ alium malo quàm me explicare.

15 *Titulis obſcuris & ambiguis.*) Puta ſuper forfice ſcriptum erat. *Edentulò detur*: quia forfex eſt ὀδοντάγρα, eſque vtilis cui vitioſi dentes ſunt: ſuper ſpongia *Lippo detur*: quia ſpongię olim vſus in effingenda oculorum lippitudine. vel ſic, *Peſſimè omnium affecto*: quia medici πρὸς τὰς καταιονήσεις aliáque, ſpongia vtebantur. cuius moris teſtes præter medicos Teodoretus Θεραπευτικῆς, libr. IIII. & Arrianus Diſſertat. lib. I. cap. XI. Potuit & ad alios vſus ſpongiæ fieri alluſio, vt eum quem notat Feſtus in *penicillus*. vel illum obſcœniſſimum, de quo Seneca epiſtola LXX. Super cilicio, *Omnium frigidiſſimo*: vel *alſioſiſſimo*. aut *hirſutiſſimo*. ſuper rutabulo *Optimè vaſato*. Similibus titulis inſcripta munuſcula ſorte diuidebantur: inde cachinnorum materia in ſingulos, quaſi talis eſſet quiſque quale erat muneris elogium, quod ſortitò obtigerat.

15 *Solebat & inequaliſſimarum rerum ſorteis.*) Latini *ſorteis* vocant res omnes quæ ſorte diuiduntur: hîc ita appellantur etiam quæ iocularitur væneunt in auctione. Falluntur interpretes qui has ſortes cum apophoretis confundunt, quæ gratis donabantur non venditabantur, vt fit ab illis in AVguſto. Magis affines ſunt illæ ſortes conuiuales de quibus Lampridius in tam ridiculo illo quàm tetro monſtro Alagabalo.

16 *In conuiuio venditare.*) Reperio obſcurum veſtigium huius moris exhilarandi conuiuia facta licitatione in commentariis Grẹcorum. Athenæus lib. XIII. εἶθ' ὕστερον πωλουμένης τῆς αὐλητρίδος, καθάπερ ἔθος ἐστὶν ἐν τοῖς πότοις γίνεσθαι, ἐν τῷ ἀγοράζειν πάνυ νεανικὸς ἦν, καὶ τῷ πωλοῦντι ἄλλῳ τινὶ θᾶττον προσθέντι ἠμφισβήτει, καὶ οὐκ ἔφη αὐτὸν πεπρακέναι, καὶ τέλος εἰς πυγμὰς ἦλθεν ὁ σκληρὸς ἐκεῖνος φιλόσοφος.

20 *Caſeum bubulum manu preſſum.*) Membr. *Caſeum bubalum & m. p.* alij corruptius *bibulum*. Scripſerim cum prima edit. *caſ. bub. manupreſſum.* Erat autem caſeus manupreſſus non multum diuerſus, vt videtur, ab eo quem minima forma conficiunt apud Gallos Allobrogas, & *tomas* vocant veteri voce pro τομούς. Columella lib. VII. cap. VIII.

21 *Quocumque tempore & loco.*) In Claudio, *Cibi vinique quocumque & tempore & loco appetentiſſimus.* In memb. paullo aliter, *& ante cœnam quocumque tēpo-*

re & quo loco ſtomachus deſideraſſet.

24 *Cum paucis acinis vna duracina comedi.*) Quis non miretur virum doctiſſimum hanc integerrimam lectionem ſollicitaſſe, & legendum cêſuiſſe *cum paucis vnis duracinis*. Putauit hom linguæ Latinæ adeo peritus, acinos in vua eſſe τὸ πυρῆνα nucleum, neque edendos eſſe, vt ipſe loquitur: abſurdè prorſus. Vua & βότρυς totius fructus nomina ſunt, qui partibus conſtat ſcapo, pediculo, acino ſiue grano, vt vocatur ab Ouidio, Columella, Scribonio. Racemum qui idem eſt cum vua malè quidam docti putant eſſe ſcapum: quos facilè ſit refellere infinitis Latinè loquentium χρήσεις, qui aliter nunquam eam vocem accipiunt, ſiue de fructu vitis, ſiue de hedera loquantur. Nam & vua & βότρυς & racemus ἀναλόγως dici ſolent de aliis quoque multis: vt & acinus pro baccis & corymbis hederæ vel ſambuci ſæpe vſurpatur. Acini partes ſunt folliculus, ſuccus, caro (qui & callus Plinio in vuis duracinis) nucleus. Folliculum Græci στέμφυλον nominant, Plinius modò corium modò corticem, interdum cutem. Succum quidam è veteribus *ſanguinem terræ appellarunt*, vt Androcydes in epiſtola ad Alexandrum Plin. libro XIV. cap. V. Multi auctores *ſanguinem vuæ*. Caſſiodorus lib. XII. *Hiemale muſtum vuarum frigidus ſanguis, in rigore vindemia, cruentus liquor, purpura potabilis, violeum nectar*. Nemeſianus Ecloga II. *Nam dum Pallas amet turgentes ſanguine baccas*. Auctor Sophiæ Sirach. καὶ ἔπιεν ἐξ αἵματος σταφυλῆς. Maccab. lib. I. καὶ τοῖς ἐλέφασιν ἔδειξαν αἷμα σταφυλῆς καὶ μόρων. EVſtathius explicans vocem μελιτοπάρηος apud poëtam Ἰλιάδ. β. καὶ αἷμα δὲ σταφυλῆς τὸν οἶνον λέξιν ἐντεῦθεν ἤρξατο Sed fallitur EVſtathius, quod eo grauius in eo homine qui epiſcopus fuit. debuit enim meminiſſe ſic locutum eſſe longè ante Homerum, optimum Iacobum, Geneſews cap. XLIX cominate XI. Heſiodus δρόσον αἱματόεντα vocauit, verſiculo quodã à Fulgẽtio prolato in ſermone de Bellerophonte, Mythologiarum lib. III. Sic ille, *Prætos Pamphyla lingua ſordidus dicitur ſicut Heſiodus in Bucolico ſcribit.* . . . . . *id eſt, ſordibus*, (lege *ſordidus*) *vuarum bene calcatarum ſanguineo rore*. Verſum Heſiodi qui excidit ita reſtituo, Προῖτος ἐυστιβέων βοτρύων δρόσῳ αἱματόεντι Et nota ſis rarum vocis προῖτος interpretamentum, quod alibi non memini legere: nam Græci critici quorum libri ad nos peruenerunt, aliter tradunt. Simile eſt quod oleũ poetę αἷμα ἐλαίης, vel quod idem ſignificat εἶαρ dixerunt. Nicãder, τοὶ καὶ πρημαδίης ἢ ὀρχάδος εἶαρ ἐλαίης. Scholiaſtes ibi εἶαρ ὑπὸ τῶν νεωτέρων τὸ αἷμα· καὶ Καλλίμαχος, ἐλαίας αἷμα τὸ ἔλαιον ἐστί. Sic legendum: cum peſſimè vulgo ſcriptum ſit, ἐλαίας τὸ αἷμα τὸ δαῦον ἐστι. Nucleum non autem acinum appellari in vuis τὸ γίγαρτον & quod in olea στέμφυλον ſamſa, miror in Plinio non obſeruaſſe virum eruditiſſimum, & illius auctoris adeò ſtudioſum vt in eum ſcripſiſſe profiteatur. Columella & eum ſecutus Palladius nucleos etiam *vinacia* vocant nouè: nam *vinacia* potius ſunt στέμφυλα. Hæc obiter explicare viſum, quia in propriis harum vocum vſurpationibus etiam doctiſſimos viros errare obſeruauimus.

25 *Ne Iudæus quidem mi Tiberi tam diligenter Sabbatis ieiunium ſeruat.*) Sabbatis ieiunaſſe Iudæos verum eſt, ſi ſabbatũ pro hebdomade accipiamus. Publicanus apud Lucam, νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου. Item ſi impropriè poſitam vocem pro quauis feſtiuitate Iudaica intelligamus. quam ſecretiorem ſignificationem eius vocis norunt qui in ſanctiſſimæ linguæ interpretibus ſunt verſati. Sin, vt ſolet, de ſeptimo die hebdomadis, (quę dies etiam ἑβδομὰς dicitur Ioſepho) intelligamus, falſum omnino eſt. Neque enim aut in ſacris literis, aut in Iudæorum commentariis

mentariis vllum huius moris extat, quod quidem ſciamus, veſtigium. At Romani qui norant crebra ab iis vſurpari ieiunia, cum præcipua caſtimonia ſabbatum ab iis celebrari viderent, ignari morum eius gentis, iſtud ſibi temere perſuaſerunt: non enim ſolus AVguſtus in hoc eſt allucinatus: ſed omnium ea fuiſſe opinio videtur, Iuſtinus lib. xxxvi. *Moſes ſeptem dierum ieiunio per deſerta Arabiæ cum populo ſuo fatigatus, cùm tandem veniſſet, ſeptimum diem more gentis Sabbatum appellatum, in omne æuum ieiunio ſacrauit: quoniam illa dies famem illis erroremque finierat.* Tacitus paullò conſideratius, hac quidem in re, *longam famem crebris adhuc ieiuniis fatentur.* Meminerunt & poetæ: ſed Petronij vnius epigramma recitabimus vt obiter emendemus: nam vulgò non ſine errore editur.

Iudæus licet & porcinum numen adoret,
Et cœli (vel *cilli*) *ſummas aduocet auriculas:*
Ni tamen & ferro ſucciderit inguinis oram,
Et niſi nodatum ſoluerit arte caput.
Exemptus populo grata migrabit ab vrbe,
Et non ieiuna ſabbata lege premet.
Vna eſt nobilitas argumentumque coloris
Ingenui, timidas non habuiſſe manus.

27 *Duas bucceas.*) Panes in quadras, quadras in bucceas ſecabant. Inde *buccellatus* panis, qui antè *nauticus* vocabatur: vulgò *biſcoctus*: Græci interpretantur ξηρὸν ἄρτον. Et videntur eo vſi Chriſtiani in ſuis xerophagiis, vt Tertullianus nominat: etſi ſcio non inde tantùm dictas eſſe τὰς ξηροφαγίας. A buccea Græci vocem duxerunt βουκκίζειν, quam de ientaculo vſurparunt. Gloſſarium βουκκισμὸς *Iantaculum*. Alterum Gloſſarium *Iantare* βουκκίσαι. Ibidem ſcriptum eſt *Iantaculum* ἀκράτισμα, ἐσάγισμα. ſcribendum καὶ γεῦσμα.

27 *Priuſquam vngi inciperem.*) Poſtquam exierant è balineis, ante vnctionem aliquid eſitabant: ea dicebatur guſtatio. Plinius lib. III. Epiſt. *Poſt ſolem plerunque frigida lauabatur, deinde guſtabat dormiebátque minimum: mox quaſi alio die ſtudebat in cœnæ tempus.* Seneca de conſolatione ad Marciam in narranda morte Cremutij.

27 *Ex hac obſeruantia.*) Probo hanc ſcripturam omnium noſtrorum MSS. & editorum conſenſu firmatam. *Ex hac obſeruantia* eſt, ἐκ ταύτης τῆς συνηθείας. *Obſeruantia*, conſuetudo quæ longo vſu & obſeruatione in habitum vertit. Tamen docti viri laudant ex ſuis MSS. *inobſeruantia*. quod neceſſarium non eſt.

29 *Solus cœnitabat cùm pleno conuiuio nihil tangeret.*) *Interdum*, inquit Velleius, *perſona inuidiam auget aut leuat.* Sic eſt: ſæpe non tam intereſt quid aliquis agat, quàm quis ſit qui agat. AVguſtus ecce ſine inuidia idem facit, quod poſtea Domitiano vſurpatum, magnã ei conflauit inuidiam. Plinius in Traiani laudatione, *Non enim ante medium diem diſtentus ſolitaria cœna, ſpectator adnotatórque conuiuis tuis immines: nec ieiunis & inanibus plenus ipſe & ructans non tam apponis, quàm obiicis cibos quos dedigneris attingere.* Similis arrogantiæ nota in Theophraſteis Characteribus capite nondum edito περὶ ὑπερηφανίας. Ὅταν δ' αὐτῷ δόξῃ ἑστιᾷν τοὺς φίλους, αὐτὸς μὴ συνδειπνεῖν, ἀλλὰ τῶν ὑφ' αὑτὸν τινὶ συντάξαι αὐτῶν ἐπιμελεῖσθαι.

34 *Cucumeris fruſtum vel lactucula thyrſum.*) Ratio eſt: nam cucumeris & lactucæ natura refrigeratrix. Lactucæ thyrſum caue cum ſcapo vel caule confundas: eſt enim in lactuca, quod cyma in braſſica. Qui veteris thyrſi Bacchici formam nouerint, & in lectione Plinij non oſcitanter ſunt verſati, hoc ſatis in-

VV. j.

telligunt.Scio etiam pro caule interdum vſurpari: ſed ab iis qui minus accuratè loquuntur.

35 *Aut recens acidúmue pomum ſucci vinoſioris.*) *Acidum* probat editio vetus Romana. membranę *aridum*. vtramque lectionem poſſis non ineptis rationibus tueri.Senſus eſt, AVguſtum AVtumno quidem, recentibus & viridibus adhuc pomis, quando eorum eſt ſuccus vinoſiſſimus, vt loquitur Tertullianus libro De anima,vti ſolitum, nullo diſcrimine, pomo aliquo recenti cuiuſcumque ſaporis:reliquis verò anni temporibus, cùm arida ſunt poma & ſiccata frigore,non aliis quàm ſucci vinoſi. Quare & *aridum* rectè ſcribes pro condito & ſeruato:& *acidum*.erit autem ἐκ παραλλήλου acidum pomum & ſucci vinoſi: nam apud Plinium acida poma & vinoſa eadem nominantur. Quare etiã ex his fructibus qui acidi ſaporis ſunt,vt pomis,pyris,ſorbis,aliiſq; ſubdititium quoddam vinum conficitur. Virgilius, *Atque acidis imitantur vitea ſorbis*. Acida ſunt quæ Græci τὸ οἰνῶδες ἔχειν dicũt,vel ὀξίζειν τὴν γεῦσιν:quo ſenſu acidę aquæ ac fontes à Latinis nominantur.Ex his intelligimus quis ſit Latinis ſapor acidus.Poma acida etiam vuida & ſunt & dicuntur. Arnobius libro v. *Adduc huc etiam idcirco eſſe vuida poma,idcirco vinoſa,quòd ex ſanguine ſuburrato genus ducunt.*His abſtinebant veteres Chriſtiani in ſtationibus ieiuniorum. Tertullianus Aduerſus Pſychicos, *Arguũt quòd xerophagias obſeruemus, ſiccantes cibum ab omni carne & omni iurulentia,& vuidioribus quibuſque pomis, ne quid vinoſitatis vel edamus vel potemus.* Operæpretiũ eſt videre quàm ingenioſe hũc locum Eginhardus imitatione expreſſerit, *Æſtate poſt cibum meridianum pomorũ aliquid ſumens ac ſemel bibẽs, depoſitis veſtibus ac calciamentis,velut noctu ſolitus erat,duabus aut tribus horis quieſcebat.* Negligenter legerat verba hæc Suetonij, quæ cum ſequentibus cohærere credidit: ita res alieniſſimas inepta æmulatione huius ſcriptoris in vnam periodum commiſcuit.

36 *Poſt cibum meridianum,ita vt veſtitus calceatúſque erat,retectis pedibus paulliſper conquieſcebat.*) Antiquorum alij *diem inter otium & curas diuidebant*, vt Seneca teſtatur, De trãquillitate vitæ lib.1. Hi ſex ſeptem horas negotiis tribuebant,reliquas otio & curæ corporis. Plutarchus in Quæſtionibus Roman. ἡ μεσημβρία πέρας ἐστὶ τοῖς πολλοῖς τοῦ τὰ δημόσια καὶ σπουδαῖα πράττειν. Propterea dixit poeta Epigrammatarius,

> Ἓξ ὧραι μόχθοις ἱκανώταται· αἱ δὲ μετ᾽ αὐτὰς
> Γράμμασι δεικνύμεναι ΖΗΘΙ λέγουσι βροτοῖς.

Alij, inquit idem Seneca, *medio die interiũgebant*. Iſti peractis negotiis maioris momenti, circa meridiẽ cibum ſumebant, ſed leuiter: deinde meridiabantur ac paulliſper conquieſcebant: quod Græcis quoque μεσημβριάζειν dicitur: poſtmodum ad negotia redibant, ſed *quæ leuioris fere operæ erant*, vt idem Seneca loquitur. Quod ait Suetonius *ita vt veſtitus calceatuſque erat*, indicat ita leniter prandere ſolitum vt non accumberet, aut certè non ita vt ſolebant ad cœnam: ideò calceos non ponebat, ſoleas non ſumebat. Addit, *retectis pedibus*, quod nos interpretamur bene tectis & diligenter. ſic ſolent meridiaturi pedes vt ſint bene tecti curare. Ita autem habent membr. noſtræ non *rectis pedibus* vt prima editio: quod eſſet, ſtans, & capite tantùm ac corporis trunco in lectum reclinato. In aliis ſcribitur *reiectis pedibus*, id erit quod apud Græcos ἀφεικὼς τοὺς πόδας. Quod ſignũ eſt ſecuritatis & ἀμεριμνου hominis καὶ ἀφροντίστου. Lucianus de paraſito, οὐδ᾽ ἑνὸς αὐτῷ τοιούτου παρενοχλοῦντος, ἐάσει ὁ κοιμᾶται ὕπτιος ἀφεικὼς τοὺς

κὼς τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας ὥσπερ Ὀδυσσεὺς ἐπὶ τῆς σχεδίας ἀποπλέων οἴκαδε. Idē in De mercede ſeruiētib', ἀποτείνοντα τὼ πόδε καθεύδειν. Philoſtrat' de Apoll. lib. II. ἔστι δὲ φάρμακα ὕπνου μεμηχανημένα τοῖς ἀνθρώποις, ὧν πιόντες, καὶ ἀλεγεινά ζῶσιν, καθεύδουσιν ἐκτείναντες αὐτοὺς ὥσπερ ἀποθανόντες. Illi ſimile apud Menandrum & Terentiū, *In aurem vtramuis dormire:* Græci ἐπ' ἀμφότερα τὰ ὦτα καθεύδειν. Reperi etiam in quibuſdam Cod. *retractis ped.* nō malè, ſi de iacente intelligas. Cornelius Celſus pro eo dixit, *paullum reductis*, & addit, *qui fere ſani iacentis habitus eſt*. Nos *recte* probamus: ac videntur mutaſſe eam lectionem qui non obſeruabant τὸ *re* in hac voce intendere, non autem negare, vt vulgò ſolet accipi verbum *retegere*. Id verò mirum videri non debuit in hoc præſertim ſcriptore qui dictionibus non paucis aliter vtitur quàm vulgò ſonent. Sic autem in multis τὸ *re* modò eſt ἐπιτατικὸν μόριον, modò στερητικόν: vt *recondere* apud Propertiū ἀντὶ τοῦ προαιρεῖν promere, cùm aliâs ſit τὸ μηνύειν: *reſtringere* apud Lucretium pro aperire, vt legit & interpretatur doctiſſimus Turnebus. Sic apud Propertium *impreſſa vbera* pro non preſſis rectè nobiliſſimus Scaliger expoſuit: & nos apud Perſium docemus *expertem* Latinè dici & τὸν πεῖραν ἔχοντα, & τὸν μὴ ἔχοντα. eiuſmodi ſunt voces ancipites *inauratus*, *edurus*, *egelidus*, aliæque veteribus criticis notatæ.

37 *A cœna ſe in lecticulam lucubratoriam recipiebat.*) Inobſeruantia priſci moris coegit doctos viros quærere quid eſſet *lecticula* hoc loco. Et eſt in promptu expoſitio eruditiſſimi Torrentij, lecticam pro cella capientis. abſit vt tanto viro iuueniliter inſultemus: fallitur tamen & ipſe, & qui *cellulam* vel *zeteculam* putant eſſe legendum: nihil enim mutari debet: ſed mos potius obſeruandus antiquorum, qui meditationi aut ſcriptioni operam daturi, in lectulis ſuis ſe componebant: cui rei parata erat hæc quam vocat Suetonius *lecticulam lucubratoriam*. Cicero De oratore lib. III. *Cùm dedita opera quieſcentibus alys in eam exhedram veniſſet, in qua Craſſus lectulo poſito recubuiſſet: cúmque eum in cogitatione defixum eſſe ſenſiſſet, ſtatim receßiſſe.* Seneca epiſtola LXXII. *Quedam ſunt qua poßis & in cißio ſcribere, quedam lectum & otium & ſecretum deſiderant.* Plinius epiſtolarum lib. V. epiſt. V. *C. quidem Fannius quod accidit multo antè præſenſit. Viſus eſt ſibi per nocturnam quietem iacere in lectulo ſuo, compoſitus in habitum ſtudentis, habere ante ſe ſcrinium: (ita ſolebat:) mox imaginatus eſt veniſſe Neronem, in toro ſediſſe: prompſiſſe primum librum quem de ſceleribus eius ediderat, eúmque ad extremum reuoluiſſe: idem in ſecundo ac tertio feciſſe: tunc abiiſſe.* Ouidius Triſt. lib. I.

Non hac in noſtris, vt quondam, ſcribimus hortis:
Nec conſueto meum lectule corpus habes.

Perſius, —— *Non quicquid denique lectis*
Scribitur in citreis. Iuuenalis, de poetis & hiſtoricis Satyra VII.
Eſt genus ignauum quod lecto gaudet & vmbra.

Themiſtius oratione prima ἐάν τις ἀπὸ φιλολογίας καὶ ἅμα ἐὰν ἔχων ἕτερόν τι περιεργάζεσθαι, ἐν τῷ δωματίῳ τῷ αὐτοῦ καὶ τῷ κλινιδίῳ διαζῆν νομίζῃ. Ἀριστοτέλης καὶ Θεοφράστου ὀξέως ἐπόθουν τὸ κλινίδιον eſt *lecticula lucubratoria*. Eundem morem Græcis hominibus fuiſſe in ſcribendo & commentando, non mihi, ſed Ariſtophani credi par eſt: eius verba ſunt Veſpis de formularijs & cauſſidicis.

Κατακλινόμενοι τ' ἐπὶ τῆς κοίταις, ἐπὶ τοῖσιν ἀπράγμασιν ὑμῶν
Ἀντωμοσίας καὶ προσκλήσεις καὶ μαρτυρίας συνεκόλλων.

In eadem paullo poſt Βδελυκλέων magiſtrum fungens, Philocleonem ſic alloquitur,

Πῶ; ἀλλὰ δευρὶ κατακλινεὶς, προσμάνθανε.

Iubet bonus magiſter diſcipulum recumbere in lectulo. nempe alludit ad morem ſeruari ſolitum in ſcholis quorundam philoſophorum, qui diſcipulos ſuos ſtudentes continebant in huiuſmodi lectulis, qui ipſis erant inſtar ſcamnorum. In Nebulis Socrates Strepſiadem μαθητεύοντα ita componit ad diſcendum,

Κάθιζε τοίνυν ἐπὶ τὸν ἱερὸν σκίμποδα.

Scio Suidam interpretari σκίμποδα, σκάμνον: ſed de vero grabato, quod erat lecti genus, quin ſit accipiendum dubitabit nemo, qui ſequentes locos conſiderauerit. ſequitur enim non longè.

-- Σω. ἔξει τὸν ἀσκάντην λαβών.

Ἀσκάντης eſt grabatus, non δίφρος, vt dubitat ſcholiaſtes: nam vel cimicum proxima mentio de lecto accipiendũ docet. reſpondet ſiquidem Strepſiades.

Ἀλλ' οὐκ ἐῶσί μ' ἐξενεγκεῖν οἱ κόρεις.

In eadem mox, -- Σω. ἀλλὰ κατακλινεὶς δευρί. Στρ. τί δρῶ.

Σω. Ἐκφρόντισόν τι τῶν σεαυτοῦ πραγμάτων.

Στρ. μὴ δῆθ' ἱκετεύω 'νθάδ'. ἀλλ' εἴπερ γε χρὴ

Χαμαί μ' ἔασον αὐτὰ ταῦτ' ἐκφροντίσαι.

Alibi in eadem re ἀρνακίδων & στρωμάτων meminit. vt nemini dubium eſſe poſſit quid appellet σκίμποδα in ſuperioribus.

41 *Sed vt in illo temporis ſpatio ter aut quater expergiſceretur.*) Eginhardus, *noctibus ſic dormiebat vt ſomnum quater aut quinquies non ſolum expergiſcendo, ſed etiã deſurgendo interrumperet.* Quis neget aut Magnũ Carolum AVguſti geniũ atq; ingenium in pleriſque expreſſiſſe, aut ſcriptorem illum dum inepte Suetonij veſtigia premit, multa affinxiſſe illi principi inſulſè, & παρὰ τὸ ὄν?

Pag. 54. v. 3 *Producebátque vltra primam ſæpe lucem.*) Viri docti emendatio *plurimam* pro *primam* reſcribentis, nec ſatis Latina eſt, nec vllius cod. auctoritate fulta: & omnino vera non eſt.

4 *Si vel officij vel ſacri cauſſa maturius euigilandum eſſet.*) Vulgata lectio *vigilandum* non eſt Latina. quare ſcripſimus & hic & duobus aliis locis *euigilandum*, quantumuis reclamantibus pleriſque libris. Fuiſſe officij cauſſa maturè euigilandum notauimus antè ad caput LIII. Fuit verò & ſacrorum cauſſa publicorum. Cenſorinus, *Romani à media nocte ad mediam noctẽ diem eſſe exiſtimauerunt: indicio ſunt ſacra publica, & auſpicia etiam magiſtratuum: ſi quid ante medium noctis eſt actum, dies qui præterijt aſcribitur: ſi quid autem poſt mediam noctem & ante lucem factum eſt, eo die geſtum dicitur qui eam ſequitur noctem.* Plautus Pœnulo,

AN. *Nimia nos ſocordia hodie tenuit.* AD. *qua de re obſecro?*
AN. *Quia non iam dudum ante lucem ad ædem Veneris venimus,*
Primæ vt inferremus ignem in aram. AD. *ah non facto 'ſt opus.*
Quæ habent nocturna ora, noctu ſacrificatum ire occupant,
Priuſquam Venus expergiſcatur, prius deproperant ſedulò
Sacrificare.

Sic accipe ſequentia pòſt paullo verba de Atia matre AVguſti: qui locus cum iſto collatus & dabit & accipiet mutuam lucem. *Lego*, inquit, *Atiam cùm ad ſolemne Apollinis ſacrum media noctè veniſſet, poſita in templo lectica, dum cæteræ matronæ dormirent, obdormiſſe.*

7 *Sic quoque ſæpe indigens ſomni.*) Legerat negligenter hæc verba Victor AVrelius, qui inter AVguſti vitia *ſomni intemperantiam ponit.* Non ea vnquam

Sueto-

Suetonio mens ὑδὲ ἐν ὀνείροις fuit.

15 *Remollitum.)* ὑγχανθέντα, τεχχθέντα, τὶ παθόντα. Liuius lib. 1. *mollirent modò iras, & quibus ſors corpora dediſſet, darent animos.*

17 *Oculos habuit claros ac nitidos.)* Philoſopho oculi ϛιλπνοὶ ſunt indicium λαγνείας ἀναφέρεται, inquit, ἐπὶ τοὺς ἀλεκτρυόνας καὶ κόρακας. Plinius AVguſto tribuit oculos *glaucos & ſupra hominem albicantis magnitudinis:* quos timiditatis eſſe indices Ariſtoteles ait.

17 *Quibus etiam exiſt. vol. ineſſe quiddam diuini vig.)* Eadem ſcabies Cęſarem titillauit, quem ait Dio voluiſſe vt homines exiſtimarent ὅτι καὶ ἄνθος ὥρας ἀπ' Ἀφροδίτης ἔχει.

18 *Gaudebátq; ſiquis ſibi acriùs cõtuẽti quaſi ad fulgorẽ Solis vultũ ſubmitteret.)* Iulianus Cęſaribus, ἐπὶ δὲ ἤθελε τὰς βολὰς τῶν ὀμμάτων, ὁποῖος ἐστὶν ὁ μέγας Ἥλιος. οὐδὲ ἦν γὰρ οἱ τὴν πάντων ἀντιβλέπειν ἠξίουν: pęne ad verbum Suetonij ſententiam expreſſit.

20 *Et ſcabros.)* Scabrities inter vitia dentium. Martianus Capella lib. iii. *Protulit quoque limam ex qua ſcabros dentes, vitiliginiſque linguarũ & ſordes purgabat.*

20 *Capillum leuiter inflexum.)* Eſt quem probant phyſiognomonici inter εὐθύτριχα & οὐλότριχα. *Leuiter* autem ſcribi debet vt in omnibus melioribus libb. Græcum fuerit πρᾴως vel ἠρέμα. in huiuſmodi deſcriptionibus voces frequentes. & apud Saluſtium, *clemens rumor*, non vehemens, ac mediocris.

21 *Subflauum.)* Polemo τὸ πρᾴως ὑπόξανθον εἰς εὐμάθειαν καὶ ἡμερότητα καὶ εὐτυχίαν τείνει. Omnia AVguſto competunt eximiè.

21 *Supercilia coniuncta.)* Qui carent intercilio Gręcis συνόφρυες dicuntur. Latini eam partem etiam *glabellam* vocant. Martianus Capella lib. ii. *Quarum vna deoſculata Philologia frontem illic vbi pubem ciliorum diſcriminat glabella medietas.* Ariſtoteles iſta forma homines pronuntiat δυσθύμους.

21 *Naſum & à ſummo eminentiorem.)* Hoc initium eſt naſi aquilini. talem Græci intelligunt cùm dicunt τὴν ῥῖνα τὸ πρὸς τὸ μετώπῳ ἀπηρθρωμένην. Breuius Ariſtoteles, vnde cæteri, οἱ γρυπὴν ἔχοντες καὶ τὸ μετώπου (malim ἀπὸ τοῦ μετώπου) διηρθρωμένην, μεγαλόψυχοι ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ἀετούς.

22 *Et ab imo deductiorem.)* Tenuem, λεπτόν. malè interpretes *depreſſum.* Ariſtoteles, οἱ τὴν ῥῖνα ἄκραν λεπτὴν ἔχοντες ὀρνιθώδεις.

22 *Colorem inter aquilum candidúmque.)* Aquilus color in Gloſſ. exponitur μέλας. ſi ita eſſet, poterat parcere verbis & ſubnigrum colorem dicere. ſed non ita, neque aquilus color propriè eſt niger. accedit tamen ad nigredinem, vt is qui veteribus Gręcis πέλλος dicebatur, vnde πελλὸς & πελιδνός. talis ferè color aquæ, præſertim concitatæ: quæ poëtis μέλαν ὕδωρ dicitur. Color quem intelligit Suetonius eſt, niſi fallor, qualis in iis apparet quos ſolis æſtus torruit: quos lingua vernacula vocat *baſſanez.* Marcellino, *color oblinidus.*

23 *Iulius Marathus libertus etiam in memoria eius.)* Omnes libb. hîc corrupti. nõ diſplicet Lipſij cõiectura, *& libertus, & à memoria eius. A memoria,* nomẽ officij vel miniſterij in aulis principum & magnatum, etiam Iudæorum olim, qui vocant הַמַזְכִּיר. Magis tamen aliquanto placet nobis noſtra I. *Marathus libertus in memoria vitæ eius.* Non dubitamus Iulium Marathum de Auguſti rebus aliquos ſcripſiſſe commentarios, quos auctor vocat *memoriam:* ſic ferè lib. v. cap. 1. *Nec contentus elogium tumulo eius verſibus compoſitum à ſe inſculpſiſſe: etiam vitæ memoriam proſa oratione compoſuit.* Bæbius Macer, *Hoc etiam AVguſtus in libro ſecundo memoria vitæ ſuæ complexus eſt.*

24 *Quinque pedum & dodrantis.*)Non igitur breui ſtatura fuit, ſed propè iuſta, vide ad librum ſequentem cap. LXVIII. Verùm falsò hoc ſcriptum à Maratho fuiſſe innuit Suetonij oratio.

24 *Sed quæ commoditate & æquitate membrorum occuleretur.*)Lego: *æqualitate*. Eginhardus, *tamen hæc cæterorum membrorum celabat æqualitas*. Lib. III. de Tiberio, *cæteris membris vſque ad imos pedes æqualis & congruens*. Ita exprimit auctor Græcas voces συμμετρία & σύμμετρος. Vitruuius Græcos propius imitatus συμμετρίαν *commenſum* dicit: A Gellius *membrorum omnium competentiam*.

27 *Genituis notis.*]Σημείοις συμφύτοις, vt exponebamus ad Characteres. *Sic genitiua imago* apud Ouidium.

27 *In modum & ordinem ac numerum ſtellarum cœleſtis Vrſæ.*)Sidonius Apollinaris in Anthemij panegyrico has notas draconem potius repræſentaſſe auctor eſt.

Magnus Alexander, nec non Auguſtus, habentur
Concepti ſerpente deo, Phœbúmque Iouémque
Diuiſere ſibi: namque horum quæſijt vnus
Cinyphia ſub ſyrte patrem maculis genitricis:
Alter Phœbigenam ſe ſe gaudebat haberi
Pæonij iactans Epidauria ſigna draconis.

31 *Sed remedio harenarum atque arundinum confirmabatur.*) Remedium harenarum variè accipi poteſt. vel enim de fomentis calidis affectæ parti admotis. ſunt autem, ait Celſus lib. II. *fomenta calida, milium, ſal, harena, quod libet eorum calefactum & in linteum coniectum*. vel de ambulatione in alta harena. Hanc interpretationem amplectuntur eruditiſſimi viri, etiam medici. Poſſumus tamen & de volutatione in harena calida, vel etiam littorali aut fluuiali accipere. Huius remedij plurima in libris veterum medicorum mentio: in multis enim morbis eo vtebantur. Seuerus Samonicus capite de hydropiſi,

Necnon & tepidis conuolues corpus harenis.

Symmachus contra podagram eo ſe vſum ſcribit: ita enim accipi debent hæc illius verba lib. VIII. ep. XLV. *Sed valetudo ſaucia obſtrepit voluntati. Humor enim nouus articulis illapſus etiam nunc me tenet lectulo, & vix littorali ſiccitate tenuatur.* Talem aliquam vim ineſſe pulueri palæſtrico exiſtimauit Lucanus: videtur enim alluſiſſe ad hoc genus remedij, cùm de Antæo caneret lib. IV.

Auxilium membris calidas infudit harenas.

Obſeruauimus, veteres in exercendo corpore etiam extra morbi neceſſitatem, volutaſſe ſe ſuper candente harena, vt corpus ferendo calori aſſuefacerent: contrà vt ad tolerandum frigus præpararent, vel in niue ſe verſabant, vel ſtatuas niue obductas nudi amplexabantur. Laërtius de Diogene cane, καὶ θέρους μὲν ἐπὶ ψάμμου ζεστῆς ἐκυλινδεῖτο· χειμῶνος δὲ ἀνδριάντας κεχιονισμένους περιελάμβανε, πανταχόθεν ἑαυτὸν συνασκῶν. Hanc ſtultam conſuetudinem reprehendit grauiſſimus auctor Epictetus apud Arrianum lib. III. Diſſertationum cap. XII. τούτου ἕνεκα δεῖ καὶ ἡμᾶς μελετᾶν ἐπὶ σχοινίου περιπατεῖν, ἢ φοίνικα ἱστάνειν, ἢ ἀνδριάντας περιλαμβάνειν; οὐδαμῶς. *Remedium arundinum* non aliud eſt opinor, quàm cuius Cato meminit cap. CLX. & ex Catone Plinius extremo libro XVII.

41 *Tempore certo recurrentes.*) περιοδικὰς νόσους Græci.

Pag. 55. v. 4 *Pingui toga.*)Et Græci παχὺ ἱμάτιον hibernum vocant, & non multò aliter στιφρόν.

5 *Et*

5 *Et feminalibus & tibialibus muniebatur.*) In veſtitu veterum Iudæorũ, Græcorum & Romanorum, nihil tam alienum fuit à noſtris moribus, quàm quòd eorum vſum ignorauerint quæ hodie appellamus femoralia & tibialia. Quod etſi certiſſimum eſt, reperias tamen doctos viros qui aliter ſentiant ſcribántque. Sunt enim qui femoralia cum legunt in libris veterum, & tibialia, non alia fuiſſe illa putent ab iis quæ nos ita indigetamus. Falsò & imperitè: nam illis vocibus non intelligunt veteres Latini id quod ipſi putant: ſed faſcias quibus antiqui, pedes, tibias, crura & femora ſiue femina inuoluebant. Noſtras braccas non fuiſſe Græcis Latiníſque in vſu, eo probamus, quod nulla apud vllum Græcum aut Latinum ſcriptorem vetuſtiorem extet eorũ mentio, ac ne appellatio quidem niſi barbara. Alterum validiſſimum eſt argumentum: quod in cultu Græcorum & Romanorum, breuiore veſte amicti eas partes oſtenderent, quæ honeſtè nominari non poſſunt. Theophraſtus in deſcriptione hominis inepti, καὶ ἀναβεβλημένος ἄνω τοῦ γόνατος καθιζάνειν, ὥστε τὰ γυμνὰ αὐτοῦ φαίνεσθαι. Similis ἀσχημοσύνη eorum qui veſtem vel conſulto conſilio adducebant, quod ἀνασύρεσθαι & ἀνελκύεσθαι Græcis dicitur: cuius rei exemplum in eodem libello Theophraſti in deſcriptione hominis βδελυροῦ: quem ait ſolitum, ἀνασυράμενον δεῖξαι τὸ αἰδοῖον: vel imprudentia: quod notabit olim in Philippo rege captiuus eius, cùm ſub haſta venderetur. præerat auctioni Philippus ἀνεσταλμένῳ τῷ χιτῶνι καθήμενος οὐκ εὐπρεπῶς, inquit Plutarchus: acceſſit ad eum captiuus, & monuit vt veſtem demitteret. Μικρόν, inquit ille, κατωτέρω τὴν χλαμύδα ποίησον· ἀσχημονεῖς γὰρ οὕτω καθήμενος. Hinc eſt quòd metu talis ἀσχημοσύνης Cæſar in ipſo caſu cum occideretur, ſinum veſtis ad ima crura deducit. Tertium ſuperiori affine argumentum eſt, quòd in mentione τῶν ἀεὶ κοιλιολυσίαν ὄντων, veſtis ſemper καθέλκεσθαι καὶ ἀνέλκεσθαι dicitur: Hebræi honeſtiſſimè *tegere pedes*. Herodianus in Macrino, τὰς ἐσθῆτας τῶν μηρῶν καθέλκειν. cuius loci interpretes non ſunt interpretes. Non igitur braccas antiqui nouerunt, ſed earum loco, vt diximus, faſcias, quibus varias corporis partes inuoluebant. Vſus primus harum faſciarum fuit in ægrotis & imbecillibus à quibus ſumſerunt poſtea homines delicati & molles. Horatius,

— ponas inſignia morbi
Faſciolas, cubital, focalia —

Vetus interpres ad illum locum: *Faſciolæ ornamenta quædam ſunt brachiorum, pedum, articulorum, velut vittæ.* ita legendum, non *vel vittæ*. De cruralibus Quintilianus lib. xi. *Palliolum ſicut faſcias, quibus crura veſtiuntur, & focalia, & aurium ligamenta ſola excuſare poteſt valetudo.* Ceperunt Romani his faſciis extra valetudinem vti Ciceronis temporibus. Varro, Cato, vel De liberis educandis, *Mihi puero modica vna fuit tunica, & toga, ſine faſceis calciamenta, equus ſine ephippio, balneum non quotidianum, alueus rarus.* Faſcias intelligit pedules quas Pollux alicubi περιειλήματα ποδῶν nominat. De iis Vlpianus lege xxv. Dig. De auro, argento, mundo. *Faſciæ crurales pedulésque & impilia veſtis loco ſunt, quia partem corporis veſtiunt.* Videntur per ea tempora & crurales ac pedules in frequentiore vſu fuiſſe, quando I.C. tus eas numerat inter veſtes ordinarias. At Varronis ætate adeò res noua fuit, vt Pompeio ab eius obtrectatoribus inter alia obiectum ſit, quòd faſcias geſtaret, & quidem cretatas, quorum alterum laſciui hominis indicium, alterum etiam τυραννιῶντος videri volebant. Cicero ad Atticum libro II. *Epicratem* (ſic Pompeium vocat) *ſuſpicor vt ſcribis, laſciuum fuiſſe: etenim mihi caligæ eius & faſciæ cretatæ nõ placebant.* Valerius Max. lib. VI. *Pompeio candida faſcia*

crus alligatum habenti, Fauonius, Non refert, inquit, qua in parte corporis ſit diadema. Obiicit apertè regni ſuſpicionem, non propter faſciam (falluntur eruditiſſimi viri qui id exiſtimant) ſed propter talem faſciam, hoc eſt, candidam. in promptu ratio eſt: quia diademata regum nihil aliud quàm candidæ faſciæ erant, vt ad ſuperiorem librum notauimus. Cæterùm Pompeius quòd faſciam geſtaret, ſolitus id excuſare quaſi tegendi vlceris cauſſa deformis, crus colligaret. auctor Ammianus Marcellinus lib. XVII. Obiectæ ſunt & Clodio faſciæ, ſed purpureæ non candidæ: quare nequitiæ ſolum id eſt attributum: ſuſpicione rerum nouarum caruit. Cicero de haruſpicum reſponſis. *P. Clodius à crocota, à mitra, à muliebribus ſoleis, purpureiſque faſciolis, à ſtrophio, à pſaltrio, à flagitio, à ſtupro eſt factus repentè popularis.* Inde eſt quod in tragœdia Hippolyto tribuuntur Herculi apud Omphalen agenti, inter alia nequitiæ inſtrumenta & faſciæ crurales,

Crura diſtincto religauit auro
Luteo plantas cohibente ſocco.

Non dubium mihi eſt quin & Græci ſimiliter faſcias iſtas in vſu habuerint. pedules illi περιπεζίδας appellarunt, crurales περισκελίδας. quas tamen etiam à puellis fuiſſe geſtatas ex Menandro annotat Iulius Pollux, & ex Horatio nobis conſtat: ſed id non mirabitur qui nobilium præſertim fœminarum hodie περιφλὼ ſimilem norit. Reperio & Aſiaticos faſciis fœminalibus vſos. de iis enim debet intelligi hic locus Iuſtini lib. XXXVIII. *Mithridates incertum belli timens, conſilia ad inſidias transfert: ſollicitatóque iuuene ad colloquium, cùm ferrum occultatum inter faſcias gereret, ſcrutatori ab Ariarathe regio more miſſo, curioſius imum ventrem pertractanti, ait, caueret, ne aliud telum inueniret, quàm quæreret.* Neſcio tamen an non ſit verius Mithridatem more multarum gentium barbararū braccas geſtaſſe, quas ſcriptor Romanus faſcias appellet non κειρίας ſed ἀναξυρίδας: quia Romę id erant faſciæ quod alibi braccæ: feminum nempe tegimen & inuolucrum: ſed braccarum vſum ita auerſati ſunt Græci Romaníque, vt non ſine indignatione referat Ouidius, Ponti accolas quoſdam braccas geſtaſſe cùm eſſent Græcis oriundi: locus eſt Triſt. lib. V.

Quos vt non timeas poſſis odiſſe videndo
Pellibus & longa corpora tecta coma.
Hos quoque qui geniti Graia creduntur ab vrbe
Pro patrio cultu Perſica bracca tegit.

Exiſtimabant enim inclementiſſimi cœli id eſſe argumentum. Hyginus Poëtico aſtronomico lib. I. *Hinc intelligimus illic maximum frigus, & in æſtiuo circulo calorem eſſe, quod qua terra habitatur, eos videmus qui proxime ſunt arcticon finē cum braccis, & eiuſmodi veſtitu veſtiri.* Sunt vero alij qui ſubligacula apud veteres noſtris braccis putent reſpondere: cum certum ſit & ſubligacula & cāpeſtria nō aliud fuiſſe, quàm pannum quo verenda velabant, ephebi exercentes, Luperci currentes, ſcenici, athletæ, popæ, coci & alia vilia ſeruitia inter miniſtrandum, & cauponū οἱ ἀπολεςαῖοι, vt notat Philoſtratus lib. IV. in vita Apollonij. Sed omnium craſſiſſime errant, qui caligas veterum Romanorum volunt eſſe noſtra hodie femoralia. Legi id nuper in notis viri docti ad Dionis hunc locū lib. XLVIII. διέσκωπτον γοῦν σφᾶς ἄλλα τε καὶ βουλὴν καλλίγαν ἀπὸ τῆς τῶν στρατιωτικῶν ὑποδημάτων χρήσεως ἀποκαλοῦντες. loquitur Dio de militib. qui ſua interceſſione pacem conciliare ſtudebant Octauium inter & Fuluiam, Luciúmque Antonium. ait

& Anto-

& Antonium & Fuluiam irriſiſſi illos habuiſſe, vt parum dignos Palæmones qui tantas controuerſias diſceptarent. Propterea cùm aliis ſcommatis ipſos affeciſſe, tum etiam appellaſſe per contumeliam *ſenatum caligatum*. à calceamentorum genere, inquit Dio, quo milites vtuntur. Hic ſenſus eſt abſque dubio ſuperiorum verborum Dionis: in quibus ſcribo βουλὴν καλλιγάταν non καλλιγαν. neque poteſt hoc loco planius quicquam eſſe. Caligam fuiſſe quod Dio ait ϛρατιωτικὸν ὑπόδημα, id verò hodie ita omnibus notum, vt vix alicui tironi eius ignorantiæ veniam arbitrer dandam. Præter alia eius rei certiſſima teſtimonia ſexcenta, Capitolinus in explicanda adagione *Caliga Maximini*, apertiſſimè, caligam, calciamentum, & campagum, vt voces eiuſdem ſignificationis vſurpat: mira verò docti illius viri in ſuperioribus Dionis verbis explicandis incuria. Primum vult ſubligaculis, hoc eſt, braccis noſtris vſos eſſe veteres Romanos: deinde eas braccas cenſet caligas fuiſſe appellatas: poſtremò pronuntiare non veretur, ὑποδήματα, non calceos ſignificare, ſed eiuſmodi femorum tegmen. Putes de alia qua lingua eum loqui, non de Latina & Græca. ita noua effata hæc ſunt. Porrò autem, poſtquam Romani vſum braccarum partim à Gallis braccatis, partim à Germanis, Gothis aliiſque populis ſeptentrionalibus didicerunt, cepere noua notione accipi femoralia & tibialia. Iſidorus, *Fœmoralia appellata eo quod fœmora tegant: ipſa & bracca, quòd ſint breues & verecunda corporis iis velentur.* Vbi vides acumen grammatici, vel potius monachi, braccas dici quaſi βραχεῖς ἐσθῆτας. Imò verò braccæ ſunt βράκη vel βράκια hoc eſt ῥάκη vel ῥάκια. Ita primùm Græci Aſiatici Perſarum ἀναξυρίδας vocarunt: deinde Maſſilienſes Græci vicinorum Gallorum femoralia ita nominarunt: & inde etiam appellata ab iiſdem Gallia braccata. *b* in hac voce eſt ex Æolica dialecto, qua plurimum vſos Phocæenſes, quorum traduces erant Maſſilienſes, argumento ſit vel locorum ſitus: nam Phocæa Ionicarum vrbium extrema in Æolidis confinio ſita erat. Diodoro enim Siculo non aſſentior, qui βράκας vocem Gallicam facere videtur: neque Heſychio, ſcribenti, βράκκαι, αἱ ζῶναι διφθέραι παρὰ Κελτοῖς In eodem legimus βράκες, ἀναξυρίδες, quaſi pluralis huius ſingulare eſſet βρὰξ non βράκος vt ῥάκος: ſed id per metaplaſmum ex licentia poetica. Aut etiam fortaſſe ſcribendum βράκεα. idem grammaticus βράκος alibi exponit πολυτελὲς ἱμάτιον: quo modo accipitur à Theocrito in Colo, οἷα γυναῖκες φορέοισ' ὑδάτινα βράκη. Sed hoc nihil ad eas de quibus agimus braccas, quarum vſum cùm Græci didicerunt, videntur voce Romana φιμινάλια appellaſſe. Suidas φιμινάλια, ἀναξυρίδες, βράκια. In Gloſſario cruciarunt me non ſemel hæc verba, *vaſtrapes* φιμινάλια. quæ enim malum vox eſt *vaſtrapes*? an *veſtipes* voluit dicere, quaſi veſtis pedum? tibialia, quæ nos appellamus, Græci recentiores κουρτζουβάκια nominabant: quæ vox apud Curopalatam extat. Sed hæc iſto loco nimiùm multa: nam alibi, Deo dante, accuratius iſta pertractabimus, & multos multorum auctorum vtriuſque linguæ locos vbi faſciarum ſit mentio, exponemus atque illuſtrabimus.

5 *Æſtate apertis cubiculi foribus*) Ad perflatum æſtiuum. Celſus lib. 1. *Habitare verò ædificio lucido per flatum æſtiuum, hibernum ſolem habente.*

6 *In periſtylio.*) In atrij parte quam è re periſtylium dicebant. vide quæ notamus ſuprà de Atrio libertatis.

6 *Saliente aqua.*) Statius Papinius de Tiburtino Vopiſci,

An picturata, lucentia marmora vena

Mirer? an emiſſas per cuncta cubilia lymphas.

Idem in epithalamio Violantillæ,

Excludunt radios ſyluis decuſſa vetuſtis
Frigora: perſpicui viuunt in marmore fonteis.

Simili artificio & theatra refrigerarunt: eiúſque rei primus auctor Pompeius Magnus. Valerius Maximus lib. II. *Cn. Pompeius ante omnes aquæ per ſemitas decurſu, æſtiuum minuit feruorem.* Eò etiam ſpectat Circi irrigatio, de qua Frontinus, De aquæductibus. *Quantopere curæ eſſet ne quis violaret ductus, aquámue nõ conceſſa deriuare auderet: cùm ex multis apparere poteſt, tũ ex hoc, quòd Circus maximus ne diebus quidem ludorum Circenſium niſi ædilium aut cenſorũ permiſſu irrigabatur.* Tranſtulit hoc omne artificium Plinius Secundus in hippodromum quem habuit in Tuſculano ſuo, vt hæc eius declarant, *E ſtibadio aqua velut expreſſa cubantium põdere, ſipunculis effluit, cauato lapide ſuſcipitur, gracili marmore continetur, atque ita occultè temperatur, vt impleat, nec redundet.*

6 *Atque etiam ventilante aliquo cubabat.*) Quia lecti veterum non erant vulgo vt noſtri pannis obpanſis clauſi, ideò moris fuit ditioribus, vt quando meridianum ſomnum maximè captarent, aſtans aliquis ventulum faceret: ſimul refrigerandi cauſſa & muſcarum ac culicum abigendorum. Terentius,

Cape hoc flabellum & ventulum huic ſic facito.

Claudianus in EVtropium lib. II.

Et cùm ſe rapido feſſam proiecerat æſtu,
Patritius roſeis pauonum ventilat alis.

erant enim flabella elegantiorum, ſiue muſcaria, pauonina, vt etiam Martialis indicat. Propertius,

Et modò pauonis caudæ flabella ſuperbæ.

tenuioribus pro flabellis caudæ erant bubulæ, vt ex eodem Martiale notum, & Æliano lib. XV. cap. XIV. plura de his Athenæus. Poſtea verò quàm lectos velis obtegere cœperunt ventilationis mos deſiit. Paulus Silentiarius Epigrammate εἰς κωνωπεῖον

Ὕπνῳ δ' ἀστυφέλικτον ἄγω χάριν· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς
Δμῶας μυοσόβου ῥύομαι ἀτρεμίης.

Loquitur ipſe κωνωπεῖον, qui erat lecto oppanſus, & ait ſe fungi vicem ſerui ventulum facientis. Porrò qui molliores erant, præſertim autem virgines delicatæ, iis non cubantibus tantum ventilatores aderant, ſed etiam incedentibus per vrbem ſerui cum flabellis ſimul & vmbellis latus cingebant. Dionyſius Hal. li. VII. ἠκολούθουν τε αὐτοῖς ἐκ τῶν διδασκαλείων τῶν ὀρχηστῶν καὶ αὐλητῶν, καὶ τῶν παραπλησίων τούτοις μυσοκολάκων, παρεπομενόμεναι παῖδάς τε καὶ γυναῖκες σκιάδια καὶ ῥιπίδας κομίζουσαι. Claudianus iam dicto libro,

—*flabella peroſi*
Aſpirant trabeis, iam non vmbracula geſtant
Virginibus, Latias auſi vibrare ſecures.

De antiquitate huius τρυφῆς poſſumus coniecturam facere ex argumento eius tumuli à Nicia vetuſtiſſimo pictore depicti: quem non penicillo, ſed ſtylo expreſſit Pauſanias in Achaicis: vbi inter alia ſic ſcriptum, Θρόνος τε ἐλέφαντος καὶ γυνὴ νέα καὶ εἴδους εὖ ἔχουσα ἐπὶ τῷ θρόνῳ· θεράπαινα δὲ αὐτῇ προσέστηκε σκιάδιον φέρουσα. Anacreon hymno in Artemonem illum delicatum qui περιφόρητος eſt dictus,

—παῖς κύκης

καὶ σκια-

καὶ σκιαδίσκην ἐλεφαντίνην
φορεῖ γυναιξὶν αὔτως.

Expoſuimus pluribus hunc antiquorum morem: cuius ignorantiâ Plutarchi interpretes hunc illius locum corruperunt in libello, Εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον. Ἔνιοι τὸν Ἡρακλέα παίζοντες ἐν τοῖς γράφουσιν ἐν Ὀμφάλης κροκωτοφόρον, ἐνδιδόντα Λυδαῖς θεραπαινίσι ῥιπίζειν καὶ παραπλέκειν ἑαυτόν. Mens auctoris clara: *Herculem*, inquit, *malè quidam pingunt apud Omphalen muliebri palla veſtitum, & Lydis ancillulis ſe permittentem ventilandum comendúmque.* At docti viri conſentiunt emendandum eſſe ῥαπίζειν. an quia ſandalio caput Herculi commitigatum fuiſſe ab Omphale Gnatho Terẽtianus ipſos docuerat? ſpecioſa ratio, ſed prorſus tamen falſa: nam omnino ῥιπίζειν legi debet vt omnes libri habent. In verbis Plutarchi ἐνδιδόναι παραπλέκειν ἑαυτὸν, eſt quod de eodem Hercule ait Seneca in Hippolyto,

Paſſus aptari digitis ſmaragdos,
Et dari legem rudibus capillis.

Malim etiam ἐκδιδόντα ſcribere: ita enim potius auctores loquuntur. Philoſtratus in Timocrate, ἐκδιδοὺς ἑαυτὸν πίτῃ καὶ παραπληγίαις.

9 *Vt Præneſte vel Tibur biduo procederet.*) Hac ratione ſtadia centum indies vel paſſuum circiter octo millia conficiebat: nam Prẹneſte ſtad. cc. Roma diſtat, nec multo minus Tibur.

11 *In primis lauandi raritate.*) Celſus; aliíque veteres medici, ita faciendum præcipiunt iis qui neruorum dolore laborant vt AVguſtus. Nunquam autem ferè difficilius obſequentes ægrotos habuêre olim medici, quàm vbi imperata erat balneorum abſtinentia, vt ipſorum libri teſtantur: quæ cauſſa ẽſt cur hoc Suetonius notet. Perſius contrà de ægro intemperante,

Turgidus hic epulis atque albo ventre lauatur.

Et apud Græcos θερμολουσίαι inter argumenta vitæ diſſolutæ ponuntur.

11 *Vngebatur enim ſæpius.*) Minus rectè quidam libb. *vngebatur etiam.* Indicat AVguſtum ſæpius vſum ξηραλοιφίαις & aſſis ſudationibus.

12 *Perfundebatur egelida aqua.*) Cellæ tepidariæ ſolio inſidebat, & tepida perfundebatur. *Perfundi aqua*, Hippocrati dicitur, περικλύζειν λύειν. Nihil hoc pertinet ad eam capitis perfuſionem aqua frigida quam tot locis tam diligenter commendat. Celſus: nam huic loco ex ijs potius lux danda eſt, quæ ſcribit idem Celſus lib. IV. cap. XXIV. *debet, ſi podagra eſt interpoſitis temporibus exiguis; inuicem modò ſedere, modò ingredi, tum antequam cibum capiat ſine balneo loco calido leniter perfricari, ſudare, perfundi aqua egelida, deinde cibum ſumere.* Omnia hæc ita AVguſtus, vt narrat Suetonius.

14 *Quoties neruorum cauſſa, marinis Albulíſue calidis vtendum eſſet.*) Celſus, *Si tumor nullus eſt, calidis fomentis opus eſt: aquam marinam vel muriam durã feruefacere oportet: deinde in peluem conijcere, & cùm iam homo pati poteſt, pedes demittere.*

14 *Inſidens ligneo ſolio.*) Hæ ſunt AVguſti lautitiæ: at illis temporibus etiam ex argento fiebant ſolia balinearum. Plinius lib. XXXIII. cap. XII.

17 *Ad pilam primò folliculúmque tranſiit.*) Ita vt paullò antequam lauaret, pila ſe exerceret, vel folle: nam ea fere hora erat huiuſmodi exercitationum campeſtrĩum. Martialis lib. VII. ad Atticum,

Non pila, non follis, non te paganica thermis
Præparat, aut nudi ſtipitis ictus hebes.

Pilam ἀπλῶς cùm dicunt Romani, vt multis locis Martialis quin trigonalis intelligatur, dubium non eſt: de ea videtur & Suetonius ſentire.

18 *Ita vt in extremis ſpatijs ſubſultim decurreret.*) Hoc eſt, cum leui ſaltatione curreret: idque ex præcepto medicorum dubio procul. nam veterum Aſclepiadarum diuina ſolertia, quæ ambulatio cuique morbo conueniret ſubtiliſſimè veſtigauerat. Itaque alium iubebant per plana, alium per cliuoſa, alium breuioribus ſpatiis, alium longioribus ambulare: quoſdam contento curſu, quoſdam leni, nonnullos ſubſiliendo: ſic vt duo vel tria exercitationis genera miſcerent, ambulationem, curſum, ſaltum. Erant & aliæ penè innumeræ ambulationum ſpecies: quarum Hippocrates ſecundo De diæta, Oribaſius lib. VI. aliique medici paſſim meminerunt.

19 *Seſtertio vel lodicula inuolutus.*] Qui in campo ſe vel gymnaſio exercebant, cætera nudi, τὴν αἰδῶ campeſtri tegebant: aut ſi corpore infirmiore erant, gauſapam vel pallam, vel lodiculam, vel ſagana ſumebant. Itaque plurimus horum vſus fuit in gymnaſijs & balneis: ſic apud Petronium Trimalcio inuolutus coccina gauſapa lecticæ imponitur, poſt curatum in balneo corpus. Et Seneca epiſtola LIV. *pſychrolutes gauſapatus* dicitur, qui aqua exiens poſt natationem gauſapa ſe inuoluebat. Eſtque huius moris in libris medicorum multa mentio. Ad hunc modum AVguſtus dum ſe exercet, corpus lodicula tegit aut *ſegeſtri*: ita enim legendum eſſe vel *ſegeſtro* aſſentior phœnici quondam I.C torum Iacobo Cuiacio. nam quicquid ad explicandam vulgatam lectionem *ſeſtertio* hactenus docti attulerunt, ea partim incerta ſunt, partim etiam inepta. Lodix & ſegeſtre iunguntur, quia pertinent ambo ad lectorum ſuppellectilem. In itinere faciendo cùm lecti olim eſſent circumferendi, vt monebamus ad Theophraſtum, beatioribus geſtabantur culcitæ, vel pro culcitis tapetes. Syneſivs epiſt. LXI. Δαπίδα μεγάλην τῶν Αἰγυπτίων οὐχ οἵαν ἀποκεκλῆσθαι στρωμνῇ, ἀλλ' οἵαν αὐτὴν εἶναι καὶ μόνην στρωμνὴν, Ἀστέριος ὁ ταχυγράφος ἰδὼν ᾔτησε παρ' ἡμῶν· ὅν ἐκέλευσα μὲν πρὸ τῶν μεγάλων ἀρχείων ἴδεσθαι καθεύδοντα. ταύτην ὑπισχόμην ἐξιὼν ἀπολείψειν αὐτῷ δῶρον. οὐ γὰρ ἦν πρὸς τὴν Θρακῶν χιόνα ὑποβαλλόμενον, τοιαῦτα χαρίζεσθαι. pauperioribus culcitarum ſiue tapetum vſum prabebant ſegeſtria. quæ propterea Lucilius inter viæ inſtrumenta refert:

Penula, ſi quæris canterui, ſerui, ſegeſtre,
Vtilius mihi, quàm ſapiens.

Plutarchus Craſſo, de Alexandro philoſopho in comitatu Craſſi. ἐν λῷ ἀποδημεῖσθαι ῥᾳδίως οὐδέτερον προσῆλθεν αὐτῷ πρότερος ἢ προσελθὼν ἐφιλοτιμεῖτο. μόνος δὲ σὺν αὐτῷ ἀεὶ τῶν φίλων αὐτῷ συναποδημῶν στέγαστρον ἐλάμβανεν εἰς τὴν ὁδὸν, καὶ τοῦτ' ἐπανελθὼν ἀπῃτεῖτο. φεῦ τῆς ὑπομονῆς! Errant docti qui putant στέγαστρον iſto Plutarchi loco lecticam ſignificare, & Varronis auctoritate malè ſuum interpretamentum tuentur. Gloſſarium, *ſegeſtrum* στέγαστρον, τετράδερμον lego στεγάδερμον. nam planè ſegeſtrum eſt στεγαστρὶς διφθέρα, vel teges, vt indicat Varro. tegetem autem pro culcita fuiſſe vſurpatam à pauperibus ad Theophraſtum notamus. Scribit eruditiſſimus Cuiacius in obſeruationibus ſegeſtria Suidæ dici *egeſta*: fieriq; eo auctore, ἐξ αἰγείων τριχῶν τῶν λεγομένων κιλικίων. Atqui Suidæ ἔγεστα, vel ἄγεστα vt ipſe notat, ſegeſtria non ſignificat, verùm aggerem. ita enim Græci vocem illam Latinam enuntiāt. Neque ἔγεστα ex pilis caprinis fieri vnquam dixit Suidas, ſed hoc potius: pluteo, quem ſic deſcribit, tegi eos qui aggerem faciant. quod ex Latinis ſcriptoribus ſatis certum eſt.

20 *Talis aut ocellatis nucibúſque ludebat.*) Hæ fuerunt pueris olim conſuetæ luſiones: eſtque talorum παιδιὰ cuius hic fit mentio, alia longè ab ea de qua dictum antè. *Ocellatis* autem legendum vt habent omnes meliores libb. non *oſcellatis*: quam lectionem qui defendunt ſuam rerum antiquarum ἀπειρίαν ſatis produnt. Nam prorſus ratione omni caret illa lectio, neque defendi pudenter poteſt. Fruſtra etiam doctiſſimus Brodæus fuit, cùm *oſiculis* legi voluit: neque enim vlla fuit apud veteres ὀςομαχία, vt ipſe putauit, inductus loco Auſonij corrupto. Ocellata ſunt, & hic & apud Varronem, globuli vel lapidei vel eburnei, vel ex alia qua materia, quibus olim puellæ ludebant, vt nunc quoque fit. Ouidius x. Metamorphoſeωn,

— modò grata puellis
Munera fert illi conchas, teretéſque lapillos.

Græci καλολαΐζας appellant. Iohannes Tzetzes Chiliade VII. λεῖαι λίθοι στιλπνόταται καὶ μέλαιναι εἰς ἄκρον ὅμοιαι καλολαΐζιν, αἷς παίζουσιν αἱ κόραι. Beroaldus auctor eſt repertum eſſe in vetuſtiſſimo codice, *caſtellatis nucibus ludebant.* quod genus luſionis ex veteri conſuetudine pueri noſtri hodieque vſurpant. Ouidius,

Quattuor in nucibus non amplius alea tota eſt:
Cum ſibi ſuppoſitis additur vna tribus.

At illa caſtella quæ ſolitus de pomis componere Galienus imperator, referente Pollione, nihil cum hac luſione puerili commune habuerunt.

20 *Cum pueris minutis quos facie & garrulitate amabiles vndique conquirebat, præcipuè Mauros & Syros.*) Mos fuit veterum Romanorum ſtudioſè conquirendi pueros minutos & procaces, atque vt Suetonius ait, garrulitate ipſa amabiles. Iſtos Latini delitias vocant, non quos nequiſſimi Græci παιδικά: non enim idem ſunt puer delicatus & delitiæ: etſi interdum confundi has voces non negauerim. Talem habuit AVguſtus Sarmentum. Plutarchus in Antonio. Ὁ δὲ Σάρμεντος ἦν τῶν Καίσαρος παιγνίων παιδάριον, ἃ δηλίκια Ῥωμαῖοι καλοῦσιν. Appellat παιδάριον vt Suetonius *pueros minutos.* In antiquis pleriſque lapidibus DELICIAE & DELICIVM ita accipere malim. Statius Epicedio in filium.

Non ego mercatus Pharia de puppe loquaces,
Delitias, doctúmque ſui conuitia Nili
Infantem, linguáque ſimul ſalibúſque proteruum
Dilexi.

De his loquitur Seneca lib. II. De tranquillitate vitæ, *Pueros quidam in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acuunt, & ſub magiſtro habent, qui probra meditatè effundant: nec has contumelias vocamus, ſed argutias.* Matronæ nobiles his ſolitæ otium ſuum oblectare. Dio lib. LVIII. de nuptiis AVguſti & Liuiæ loquens, παιδίον τι τῶν ψιθύρων οἷα αἱ γυναῖκες γυμνὰ, ὡς πλῆθει, ἀθύρουσαι τρέφουσι Quod ait Dio nudos ſolitos haberi, intellige nudos à veſte, nam aliâs multo auro gemmiſque exornabantur. Herodianus in Commodo, ἦν δὲ καὶ παιδίον πάνυ νήπιον, Ἰούτων δὲ τῶν γυμνῶν μὲν ἐσθῆτος, χρυσῷ δὲ καὶ λίθοις πολυτίμοις κεκοσμημένων, οἷς ἀεὶ χαίρουσι Ῥωμαίων οἱ τρυφῶντες paullo mox appellat παιδίον ἀθύρον. Philoſtratus in Sophiſtis παιδία ψελλιζόμενα: vnde intelligas etiam inter viros eruditos huiuſmodi delitias eſſe verſatas. Locus eſt in Herode. Nicetas de Iſacio Angelo ſcribit, ſolitũ eũ ἐγερσιγέλωσιν ἀνθρωπίσκοις συμπαραθυρίζειν: vel de pueris minutis iſtis, vel de nanis ſentiẽs. Excelluiſſe autẽ garrulitate pueros Syros, Alexãdrinos & Mauros,

ex Luciano, Petronio, Martiale, Statio Papinio & aliis notum. Lucianus ſcribit hos ab Alexandrinis πήχεις fuiſſe vocitatos, in Ῥητόρων διδασκ.

22 *Nam pumilos.*) Inter miniſteria magnatum nani & nanæ ſemper fuerunt: etiam AVguſti, licet contrarium affirmare videatur Suetonius: fuit enim in eius domo Conopas ille minimus homo duorum pedum & palmi, Iuliæ neptis cura & amor. Plinius lib. VII. cap. XVI. Græci iſta ἀνθρωπάρια μικρὰ vocant νάνους & σκωπέας ac σίλπωνας. Fuerunt autem pumili non ſolum natura, ſed & cura atque inſtitutione. Mangones enim vt efficerent nanos, concluſos alebant in arca pueros & faſciis reuinctos. Longinus in doctiſſimo περὶ ὕψους libello, τὰ γλωττόκομα ἐν οἷς οἱ πυγμαῖοι νάνοι τρέφονται, οὐ μόνον κωλύει τῶν ἐγκεκλεισμένων τὰς αὐξήσεις, ἀλλὰ καὶ συνάγει διὰ τὸν περικείμενον τοῖς σώμασι δεσμόν. Nanos & nanas aula eiecit Alexander Seuerus.

22 *Diſtortos & omnes generis eiuſdem, vt ludibria naturæ maliqùe ominis abhorrebat.*) Nihil peruerſius corrupto luxuria homine. Romani miniſteria & pædagogia ſoliti habere forma exquiſitiſſima: poſteà luxus inuexit conſuetudinem quærendi diſtortos & quocunque modo prodigioſis corporibus inſignes. Hi maximè placebant & in pretio erant. Quintilianus declamat. CCXCVIII. *Habent hoc quoque deliciæ diuitum, malunt quærere omnia contra naturam. Gratus eſt ille debilitate, ille ipſa infelicitate diſtorti corporis placet: alter emitur quia alieni coloris eſt. Hæc vt res eſt, acceſſit noua elegantia, inter peruerſas delicias habere ruſticum. Ridiculum hoc, quòd durus, quòd inhabilis.* Quintilianus item Inſtitut. lib. II. cap. v. *Illa quæ vtcunque deflexa ſunt, tanquam exquiſitiora miramur: non aliter quàm diſtortis, & quocunque modo prodigioſis corporibus apud quoſdam maius eſt pretium, quàm iis quæ nihil ex communis habitus bonis perdiderunt.* Talis ille puerulus portentoſo paruóque capite, quem Domitianus coccinatum ſolitus ſecum circunducere, teſte Tranquillo. Clemens Alexandrinus de ſui temporis mulieribus, ἀλλ' αὗταί γε ἀστειότεραι τούτων, ὄρνεις Ἰνδικοὺς καὶ ταὼς Μηδικοὺς ἐκτρέφουσι, καὶ συνανακλίνονται τοῖς φοξοῖς παίζουσαι σκιννοῖς τέρασι γαννύμεναι καὶ τὸν μὲν Θερσίτην ἀκούσαι, γελῶσιν· αὐταὶ δὲ πολυτιμήτους ὠνούμεναι Θερσίτας, οὐκ ἐπ' ἀνδράσιν ὁμοζύγοις, ἀλλ' ἐπ' ἐκείνοις αὐχοῦσιν, ἃ δὴ ἄχθος ἐστὶ γῆς. Appellatione *diſtortorum* continentur me quidem interprete, & ſpadones. Ammianus Marcellus lib. XIV. deſcribens comitatū matronarum Romanarum: *poſtrema multitudo ſpadonum à ſenibus in pueros deſinens, coloris oblimidi, diſtortáque lineamentorum compage deformis.*

27 *Niſi meditata & compoſita oratione & quidem de ſcripto ſere.*) Vide Dionis lib. LIII. initio.

28 *Quamuis non deficeret ad ſubita extemporali facultate.*) Lego cum Viterb. *non deficeret à ſubita & ext. fac.* vel, vt in aliis, *deficeretur.*

33 *Dabáſque aſſidue phonaſco operam.*) Gloſſarium φωνασκὸς *vocalis.* idem φωνασκητὴς *vociferarius.* vſus auctorum al[illegible] ipſi artifices vocis, phonaſci vocantur non phonaſcetæ: φωνα[illegible]men vt σωμασκητής. De hac re Perſius ſatyra prima.

34 *Præconis voce ad populum concionatus eſt.*) Tenuerunt deinceps morem principes, vt populum vel per edictum alloquerentur, vel per præconem ſiue cocionem vt in Galieno vocat Trebellius. At in ſenatu eorum orationes recitabant quæſtores candidati Cæſaris.

57 *Reſcripta Bruto de Catone.*) *Reſcribere* pro ſcribere contra. Suetonius De illuſtribus Grammat. in Scribonio, *Verrii libris de orthographia reſcripſit non ſine inſecta-*

inſectatione ſtudiorum morúmque eius.

38 *Hortationes ad philoſophiam.*) Ad cæteras in omni genere ſummas AVguſti laudes acceſſit hic cumulus, quòd ſtudia ſapientiæ non neglexit, ſed magno ſtudio coluit. Agrippa in libello ad Caium miſſo, quem recitat Philo, de AVguſto loquens φιλοσοφίας οὐκ ἄκροις χείλεσι γευσάμενος, ἀλλ᾽ ἐπὶ πλέον ἑστιαθεὶς καὶ σχεδόν τι καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἑστιώμενος, τὰ μὲν μνήμαις ὧν ἡ διάνοια προμαθοῦσα τὰ φιλοσοφίας ἀνεπόλει, τὰ δὲ καὶ τῇ τῶν συνόντων ἀεὶ λογίων συνδιατρίψεσι. Et in epiſtola Caij Norbani ad Epheſiorum magiſtratus, de eodem ſunt hæc verba, Σεβαστὸς ἡγεμὼν κατὰ φιλοσοφίαν οὐδενὸς δεύτερος.

39 *De vita ſua quam tredecim libris expoſuit.*) Non aliter libb. ver. omnes quà ſcripti quà editi, cum Suida conſentientes. nec ſcio vnde orta ſit illa quam & Torrentius ſequitur corrupta lectio xxx. *libris*. Horum librorum meminit præter alios Appianus in Illyricis & alibi, vocátque ὑπομνήματα.

40 *Poeticam ſummatim attigit.*) Sic, *panes ſummatim fermentatus*, apud Marcellum Empiricum. apud Lucianum, ἐν κεφαλαίῳ εὐφραίνεσθαι.

41 *Cuius & argumentum & titulus eſt Sicilia.*) Ex his verbis non aliud colligas, quàm fuiſſe id carmen deſcriptionem Siciliæ & eorum quæ habet miraculoſa, qualis Ætna eſt in primis, ſolennis omnibus poëtis locus. Tamen vt addubitem facit Senecæ epiſtola LXXVIIII. non enim videtur in eo ſermone de hoc poëmate AVguſti fuiſſe taciturus.

Pag. 56. v. 3 *Quidnam Aiax ageret.*) Suidas, ἔγραψε τραγῳδίαν Αἴαντα.

4 *In ſpongiam incubuiſſe.*) Pingentibus & ſcribentibus ſemper erat ad manum ſpongia deletilis. AVſonius, *Poetica ſcabies quoniam facile contagium eſt, e tinam quoq; ad te prurigo commigret, vt fuco tuæ emendationis adiecto impingas ſpongiam.* Idem Theoni.

Aut cunctis pariter verſibus oblinat
Fuſcam lacticolor ſpongia ſepiam.

13 *Cuius μυροβρεχεῖς, vt ait, cincinnos vſquequaque perſequitur.*) Mecænas hic eſt exemplum cacozeli: Tiberius mox antiquarij. Ita autem elumbis, fracta & mollis fuit Mecænatis oratio, vt videatur omnes ſuperaſſe κακοζηλίᾳ. Vide Senecam epiſtola XIX. & CI. nec non CXIIII. falluntur autem interpretes, qui verba Suetonij ita accipiunt, quaſi in oratione Mecænatis vocem Græcam μυροβρεχεῖς reprehenderit: nam contra ea voce ipſe AVguſtus more ſuo vſus eſt, ad exprimendum genus dicendi Mecænatis. Solens, inquam, fecit more ſuo AVguſtus, quòd Græco verbo vteretur. Arguunt quotquot fere hodie ſuperſunt ſcriptorũ eius fragmenta, in quibus aliquod ſemper verbum Grçcũ inſertũ reperias. Extant exempla, ſi quis requirat, infrà lib. III. cap. XXI. Et plura libro V. cap. IV. Quintilianus lib. I. *AVguſtus in epiſtolis ad C. Cæſarẽ ſcriptis emendat, quòd is caldum quàm calidum malit: nõ quia illud non ſit Latinum: ſed quia ſit odioſũ, & vt ipſe Græco verbo ſignificauit, περίεργον.* Extat apud A. Gelliũ pars epiſtolæ eiuſdem principis ad eundem C. Cæſarem: in qua leges hæc Grçcè, κλιμακτῆρα *annum:* & ἀνδραγαθούντων ὑμῶν καὶ διαδεχομένων *ſtationem meam.* poſſem plura proferre: ſed qui attenderit quæ notaui, is neque de hoc AVguſti more poterit dubitare, neque de errore eorum qui vocem μυροβρεχεῖς in Mecænatis oratione ab AVguſto putant exagitatam.

13 *Et imitando per iocum irridet.*) Macrobius, *AVguſtus quia Mecenatem ſuũ nouerat eſſe ſtylo remiſſo, molli & diſſoluto, talem ſe in epiſtolis quas ad eũ ſcribebat, ſæ*

pius exhibebat: & contra caſtigationem loquendi, quã aliàs ille ſcribendo ſeruabat, in epiſtola ad Mecænatẽ familiari, plura in iocos effuſus ſubtexuit: Vale mel gẽmeũ Meduliæ, ebur ex Hetruria, laſer Aretinũ, adamas ſupernas, Tiberinũ margaritũ, Cilniorũ ſmaragde, iaſpi figulorum, berylle Porſennæ, carbunculũ Italiæ, καὶ ἵνα συντέμω πάντα, μάλαγμα mœcharũ. Ita lego lepidiſſimum AVguſteæ epiſtolæ fragmentum, quod in vulgatis codicibus Macrobij multifariam corruptum editur.

14 *Sed nec Tiberio parcit.*) Soſipater Chariſius lib. II. *Diuus Auguſtus reprehendens Tiberium Claudium ita loquitur: Scribis enim per viam, ἀντὶ τοῦ obiter.*

16 *Quæ mirentur potius homines quàm intelligant.*) M. Tullius idem obiicit Philippica III. *Nonne ſatius eſt eſſe mutum quàm loqui ea quæ nemo intelligat?*

17 *Deinde ludens malum.*) Fort. *D. ludens in m.*

18 *Túque dubitas Cimbérne Annæus an Verranius Flaccus imitandi ſint tibi.*) Expreſſimus lectionem quam magno conſenſu ſeruant libb. vett. & ſcripti & editi. Cimber hic ille rhetor antiquarius in quem luſit Virgilius epigrammate eo quod hodiéque extat in Catalectis; & apud Quintilianum. *Anneius* is vel *Annæus* non *Annius* habuit nomen, ſi fides libris antiquis: nam quod *Tullius* nominatur idem à doctiſſimis viris, auctoritate caret, niſi fallimur. nemo enim veterum ſic eum vocat: & ſanè longè diuerſus ab iſto rhetore dictis factiſque barbaro, fuit Tullius quem coniuratorum in Cæſarem vnum fuiſſe conſtat. *Veranius Flaccus* iſte mihi eſt incognitus. Veranium quendam laudant ſæpe Feſtus, Macrobius, alij, in explicatione verborum antiquorum. illi non male conueniat quod hîc de eo Auguſtus innuit, antiquarium & obſoletorum verborum amore ineptum in loquendo ſcribendóve fuiſſe. ſed illi Veranio an fuerit cognomen Flacco, neſcio. Beroaldus, qui *Verrius Flaccus* emendat, etſi non ineptis rationibus mouetur, tamen quod ei obiiciatur non deeſt, vt eruditè obſeruatum eſt à Torrentio. nam ſatis liquet eum qui hîc cum Cimbro nominatur ab AVguſto, ipſi fuiſſe ἀπὸ θυμοῦ, ingratúmque atque adeo exoſum eius dicendi genus: vt parum ſit probabile illius opera, quicunque tandem fuerit is, vſurum AVguſtum in liberis ſuis erudiendis. Non ergo Verrius Flaccus eſt: quem ille princeps præceptorem ſuis nepotibus elegit, teſte Suetonio. Malim autem ſcribi *aut Veranius* vel *ac Veranius*: Lepidiſſimè irridet Antonium deliberare cum dicens vtrum debeat ad imitandum ſibi proponere Cimbrum Anniúmve, an Aſiaticos oratores: cùm & horum & illorum diuerſo genere vitioſa ſit ἡ ἰδέα τοῦ λόγου: quare neutrum horum in deliberationem venire debuit: nunquam enim homo φρενήρης & ſuæ ſpontis de electione alterius è duobus malis deliberat, niſi ſi incumbat neceſſitas, & vrgeat vis maior: quod hîc dici nequit. Videtur autem Antonius vtrumque malum habuiſſe: nam & voces amauit ab vſu communi tũ alienas, vt *odiosa pr[illegible]mus*: & totius orationis eius idea & character erat Aſiaticus καὶ κομπώδης. Vere Plutarchus & eleganter de eo, ἐχρῆτο δὲ τῷ καλουμένῳ μὲν Ἀσιανῷ ζήλῳ τῶν λόγων ἀνθοῦντι μάλιστα κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἔχοντι δὲ πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν βίον αὐτοῦ, κομπώδη καὶ φρυαγματίαν ὄντα, καὶ κενοῦ γαυριάματος καὶ φιλοτιμίας ἀνωμάλου μεστόν. omnino vti vixit, ita dixit.

24 *Literæ ipſius autographæ.*) Quæ per ea tempora in eruditorum manibus adhuc verſabantur. Quintilianus lib. I. cap. VII. *Here nunc e litera terminamus: at in veterum comicorum adhuc libris inuenio, Heri ad me venit. Quod idem in epiſtolis AVguſti quas ſua manu ſcripſit aut emendauit, deprehenditur.*

27 *Contenti ſimus hoc Catone.*) Qui ſæculum ſuum vituperabant, dicere ſoliti,

liti, Iam nullus Cato. nam Cato non hominis nomen, ſed ipſius virtutis eſſe propter eius viri præſtantiam videbatur. Seneca. *Omne tempus Clodios, non omne Catones feret.* Caſſiodorus, *Fuit quidam noſtrorum temporum Cato, qui abſtinendo vitiis, alios formaret exemplis.* Notum illud, *Tertius è cælo cecidit Cato.* AVguſtus verò qui tales voces non libenter nimis audiebat, quando aliquos non ſapientiſſimos & quorum mores non probatiſſimi, vel in ſenatum legebat, vel ſenatui aut tribubus commendabat, dicere ſolebat, *Contenti ſimus hoc Catone.* Idem dictum poſtea ab eo in epiſtolis ad alia quoque tranſlatum, cœptúmque vſurpari, quoties, vt ait Suetonius, hortari voluit ferenda eſſe præſentia qualiacunque ſint.

28 *Velocius quàm aſparagi coquantur.*) Simile illi θᾶττον ἀφῆν τὸ πῦρ.

29 *Et pro ſtulto bateolum.*) Legitur in nonnullis libb. *baceolum*: tum putarem eam vocem eſſe omnino è Græca βάκηλος fictam paullò licentius. Scio criticos quoſdam Græcos non pati vt ita ea dictio accipiatur: eſſe enim τὸ ἀνδρόγυνον & impudicum. Sed ego illis potius aſſentior qui vtranque ſignificationem ei tribuunt. Heſychius, βάκηλος, ὁ μέγας καὶ ἀνόητος. Ita accepit Teles antiquus ſcriptor in libro De exilio: ἀλλὰ εἰ μή τι δυσχερὲς αὐτοῖς, εἴη εἰ αἰδουμένῳ ἐπὶ τούτῳ, ἵν' ἂν ὕβρει βάκηλος. Verùm placet magis lectio omnium noſtrorum libb. *bateolum.* In ore infantium frequens vocula eſt *ba* vel *bat* aut *bad.* Inde multę voces fictæ per ὀνοματοποιΐαν, partim ad exprimendam infantiam, partim ad alia vitia denotanda pueritiæ affinia. Huius generis ſunt apud Græcos βάζειν βαβάζειν & βάβαξ ὁ φλύαρος vt exponunt veteres grammatici: item βάτλος, vnde βαττολογία & βατταρίζειν, vt placet doctioribus grammaticis: non à Batto ſicut ſomniant poetæ. itē βάταλος & βάτας, quæ vocabula de homine diſſoluto & remiſſo primùm, deinde etiam de voluptuoſo dicta ſunt. Inde ergo vox AVguſti *bateolus* vel à βάταλος licentius, vt à principe deducta: vel nata in cœlo Romano, aut ab ipſo AVguſto conficta per μίμησιν, vel ab aliquo veteri comico: nam & Næuius ab eadem origine *buttubata* pro nugatoriis poſuit. vide Feſtum. Et ætate Senecæ notæ fatuitatis homo fuit, quem Babam nuncuparunt, cuius ipſe non ſemel meminit. *Bateolus* dictum vt *forsolus*: vtraque vox de infantibus propriè vſurpatur. Sunt & in lingua vernacula noſtra ſimiliter ὀνοματοπεποιημέναι voces, *badin, babouin, baueur, bauard,* aliæque.

29 *Pro pullo pulleiaceum*) In vetuſtis membr. reperi lectionem, quam & Turnebus annotauit, *apud pullum pulleiaceum.* alij libb. *pro pullum pulleiaceum.* & ita fere pr. ed. Sunt qui corrigant *pro puleio puleiaceum.* & puleium quidem eſſe βλήχωνα idem ac pulegium vel ex Gloſſario ſcimus. Mihi non probatur vt contra omnium libb. conſenſum in prima ſyllaba quicquam mutetur. Puto autem ſcripſiſſe Suetonium, *ac pro pullum, pulleiaceum*: quod τεχνικῶς vt loquuntur enunciatum eſſe qui non videbant, ex *ac pro* fecerunt *apud.* Quid autem intellexerit iſta voce AVguſtus, incertum facit latiſſima vocis *pullus* ſignificatio: nam & inter colores τὸ φαιὸν pullum nominamus, & in plantis τὰς παραφυάδας, & in humano genere τὸ παιδίον, & in auitio τὸ ὀρνίθιον, & in cæteris omne genus animantibus *pullos* dicimus recentes partus. An igitur pullum gallinaceum intelligi voluit AVguſtus, cùm laſciuia quadam ingenij *pulleiaceum* diceret? an potius coloris pulli veſtimentum *pulleiaceum* appellauit, formato ad ſimilitudinem aliorum colorum nomine? is enim τύπος in re colorum frequens eſt: violaceus, miniaceus, hederaceus, herbaceus, galbaneus, ferrugineus, luteos, cereus, mul-

ta alia. Confirmat hanc ſententiam & rationem *pulleaceum* ita dixit AVguſtus veſtimentum pulli coloris, vt *heluaceum* veteres ornamentum coloris helui. Feſtus.

29 *Pro cerrito vacerroſum.*) MS. *territo*. malè in voce *vacerroſus* nihil AVguſti præter τύπον: nam alij *vacerram* dicebant. Liuius poeta antiquus, *Vecors & malefice vacerra.*

30 *Et betiſſare pro languere, quod vulgò lachaniſſare dicitur.*) Ita ſcripſimus hæc verba, non vt in vulgatis libb. *betizare* & *lachanizare*. Iſidorus, *A Græcis duas literas mutuauit Latinitas y & z propter nomina Græca: & hæ apud Romanos vſque ad AVguſti tempus non ſcribebantur: ſed pro z ſſ ponebant, vt hilariſſat: pro y verò i ſcribebant.* Priſcianus, *ſæpe pro z literam ſ ſolemus geminatam ponere vt patriſſo, pro πατρίζω,* pitiſſo *pro* πιτίζω, maſſa, *pro* μᾶζα. Sic etiam *malaciſſo*, pro μαλακίζω, apud Plautum & Caſſiodorum De orthographia. Porro vertiſſe AVguſtum Græcam vocem λαχανίζειν, *betiſſare*, non mirum: nam λάχανον Atticis beta eſt. Legitur in veteri Gloſſario *vacillant* λεχανίζουσι, βαμβαίνουσι. perperam: lego λαχανίζουσι. βαμβ.

31 *Item ſimus pro ſumus: & domos genitiuo caſu ſingulari pro domus.*) Marius Victorinus De orthographia lib. 1. *Diuus AVguſtus genitiuo caſu huius domos meæ, per o non vt nos per v litteram ſcripſit. Meſſala, Brutus, Agrippa, pro ſumus, ſimus.* Mirari ſoleo, Priſcianum, Velium Longum, Caſſiodorum, alióſque artigraphos hæc prætermiſiſſe.

34 *Non diuidit verba.*) Craſſus error omnes pene libb. inuaſit, in quibus ſcriptum eſt *diuidere*. nimis ἀλόγως.

35 *Ibidem ſtatim ſubucit circumducitque.*) Circumductio hæc cuius hodiéque vſum retinemus, in ſcribendis ſaltem verſibus, ſpeciem maiuſculæ litteræ L præbet. Monendi hîc obiter antiquarij noſtri, erroris ſui, qui eum in nummis hanc notam reperiſſent, nimis ineptè illam ſunt interpretati. Putant eſſe litteram Latinam pro Græca Λ: deinde Λυκάβαντα ea litera notari diuinarunt: quorum alterum ἀπίθανον, alterum nimis abſurdum. ſcilicet in nummis poeticæ voces ab vſu communi remotiſſimæ ſculpi ſolitæ: ac ne ſculpi quidem, ſed notari litterula vna: quod nunquam fiebat niſi in notiſſimis vocibus & ad conijciendum facillimis. putamus igitur notam illam in nummis non literam eſſe, ſed circunductionem tantum quandam, cuius vſus, quoties ambitus non capiebat omnes literas. Nam in omnibus quos vidimus nummis in medio ſculptus is character pleno margine: prorſus in modum eius circunductionis de qua hîc Suetonius loquitur. Tales nummi ſunt hi, ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΩΝ ΑΝΔΡΩΝ LΔ. hoc eſt, τῷ τετάρτῳ ſupple ἔτει. item ΑΥΤ. ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΑΡΧΙΕΡ. ΜΕΓ. ΥΠΑΤΟΣ ΔΗ. ΕΞ. LΙΖ. id eſt, Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Ἀρχιερεὺς μέγας ὁ ὕπατος δημαρχικῆς ἐξουσίας τῷ ἑξδέκῳ καὶ δεκάτῳ nempe ἔτει. Ita autem in multis nummis Græcis, ΥΠΑΤΟΣ vel cum adiectione numeri vel ſine adiectione reperitur. Ac videtur quando numerus non eſt adiectus intelligi proconſulare imperium, quod in AVguſtis erat perpetuum.

36 *Orthographiam non adeò cuſtodiit.*) Placuit hæc ſecuritas olim viris magnis. Porphyrius de Plotino, ἔγραφε δὲ οὔτε εἰς κάλλος ἀποτυπούμενος τὰ γράμματα, οὔτε εὐσήμως τὰς συλλαβὰς διαιρῶν, οὐδὲ τῆς ὀρθογραφίας φροντίζων, ἀλλὰ μόνου τοῦ νοῦ ἐχόμενος.

Pag. 57. v. 1. *Cuius manu ixi pro ipſi ſcriptum animaduerterat.*) Seuerè quidem. AVguſtus.

AVguſtus:ſed tamen quid iſti in mentem venerat vt *x* pro *ſſ* ſcriberet? an fuit inſanus nouitatis amor? nam ad AVguſti ferè tempora ignorata *x* litera fuit, ſi fides Iſidoro: quod etſi meritò ſuſpectum: tamen inter legitimas literas Romanas à pleriſque tum non habitam certum eſt. Varro, *Literarum partim ſunt & dicuntur vt A & B, partim dicuntur & non ſunt vt H & X: partim ſunt neque dicuntur vt* Φ, Ψ. Ideò, vt Victorinus ait, *Nigidius in ſuis libris ea litera non eſt vſus, antiquitatem ſequens.* Et AVguſtus vt hinc colligimus eam grauatus eſt, præſertim tam alieno loco poſitam. Reperio & *ſc* pro *x* in quibuſdam dictionibus, vt apud Marcellũ Empiricum *aſcella* pro axilla cap. XVIII. In veteribus monumentis mirum quàm ſæpe aut ex fabrili imperitia, aut praua vulgi conſuetudine & ſcribendi & pronuntiandi, literæ huius ſonus aſperior ſit factus adiectione libili. Scribunt enim *dixſeris, proxſumus, vxſor, exſigatur.*

2 *Quoties autẽ per notas ſcribit.*) Ita membranæ, non vt malè vulgatum antè *per nota.* Dio, ἐπέστελλε δὲ καὶ ἐκείνοις, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς φίλοις, ὁπότε τι δέοιτο δι᾽ ἀπορρήτων σφίσι δηλῶσαι, τὸ δεύτερον ἀεὶ στοιχεῖον τοῦ τῷ ῥήματι προσήκοντος ἀντ᾽ ἐκείνου ἀντεγράφων.

3 *Pro z autem duplex* aa.) Malè omnes libb. pro *x.* res ipſa arguit vltimam literam intelligi: & ita rectè ſcriptum in illa inſipida & inſulſa epiſtola quam νόθως Iſidorus, vt AVguſti ad Caium profert lib. I. cap. XXIV.

7 *Eruditione varia repletus Sphæri.*) Hoc eſt φιλολογίαν καὶ πολυμάθειαν ἀσκήσας, doctore Sphæro. Hoc vult Tranquillus, quod pauci obſeruarunt: AVguſtum in eloquentia Græca vſum præceptore Apollodoro: in philologia Sphæro: in philoſophia Areo & filiis eius. Appello φιλολογίαν hiſtoriæ & rerum antiquarum cognitionem, literáſque humaniores, quas qui tenent eruditi propriè vocantur, vt docet M. Tullius. Inde Suetonio φιλολογία, *eruditio varia* nuncupatur, vt hîc: vel ἁπλῶς *eruditio.* Lib. IV. *E diſciplinis liberalibus minimum eruditioni, eloquentiæ plurimum attendit.* Sphærum hunc eumpſe eſſe quem Dio Octauij libertum & pædagogum nominat, quémque ab eo publico funere elatum notat libro XLVIII. non eſt dubitandum.

7 *Arei philoſophi filiorúmque eius Dionyſii & Nicanoris contubernium iniit.*) quibuſdam libb. *contubernio* ſine voce *iniit:* quam nec codd. Liſlæi, Pithœi, & Vrſini agnoſcunt. extat tamen in Viterb. & pleriſque aliis: ſed inſolens meritò videatur genus loquendi, *contubernium alicuius inire*, pro, aſciſcere in ſuum contubernium, vel contubernio ſuo admouere: nam ita potius dicendum erat. vt lib. III. *Thraſyllum vt ſapientiæ profeſſorem contubernio admouerat.* AVguſti & Arei amicitiam & συμβίωσιν celebrant plurimi ſcriptores, Strabo, Seneca, Plutarchus, Dio, Themiſtius, & Iulianus, cùm in Cæſaribus tum in epiſtola ad Alexandrinos.

9 *Si quid res exigeret.*) Vt cùm Alexandriæ Græcam orationem habuit, cuius Dio meminit lib. LI.

14 *Eaque ad verbum excerpta, aut ad dom.*) Hæc fuit olim conſuetudo virorum magnorum, qui in rebus agendis ea exercebant, quæ prius in vmbra & otio legerant, & didicerant. Polybius Romæ Demetrium Seleuci F. fugam ex vrbe meditantem, atque in ipſo rei articulo ceſſantem increpiturus, & ſaluberrimum conſilium daturus, mittit illi pittacium in quo ad verbum hæ gnomę erãt deſcriptæ. nihil amplius.

Ὁ δρῶν τὰ τῶν μέλλοντος οἴχεται φέρων

Εἰς ὃ φέρει νὺξ τοῖς ἢ τόλμωσι τὸ πλέον.

Τόλμα τι, κινδύνευ' ἀποτύγχανε,
Ἐπίτυχε, πάντα μᾶλλον ἢ σαυτὸν πρόου.

Νῆφε καὶ μέμνησ' ἀπιστεῖν. ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.

Prorſus ad hoc exemplum erant AVguſti libelli. At eruditiſſimus ille vir qui fragmenta Polybij edidit, verſus hos eſſe non videtur attendiſſe: qui etiam in eo peccat vehementer quod πιττάκιον germaniſſimam vocem Polybij, ter in πινάκιον vertit: nam huiuſmodi tabellas qualis hæc Polybij & AVguſti quas Tranquillus commemorat, Græci πιττάκια vocant: eſtque ea vox non infrequens in libb. I. C.torum & aliorum ſcriptorum Græcorum ac Latinorum. Petronius Arbiter, *Statim allatæ ſũt amphoræ vitreæ diligenter gypſatæ: quarũ in ceruicibus pittacia erãt affixa cũ hoc titulo,* FALERNVM OPIMIANVM ANNORVM CENTVM.

17 *Q. Metelli de prole augenda.*) Præter A. Gellium Florus in epitome Liuij lib. LIX. *Q. Metellus cenſor cenſuit vt ducere vxores omnes omnino cogerentur liberorum creandorum cauſſa: extat oratio eius, quam Auguſtus Cæſar cùm de maritãdis ordinibus ageret, velut eo tempore ſcriptam, in ſenatu recitauit.* Fuit cenſor anno V.C. DCXXIII.

18 *Rutilij de modo ædificiorum.*) De Rutilio nihil ad ea quæ diligenter annotauit Torrentius, poſſumus addere: nam omnino quod certum ſit, eruere nihil queas. Solitas verò etiam de huiuſmodi rebus haberi ad populum conciones indicat locus Frontini De aquæductibus. *Ac de vitijs eiuſmodi*, inquit, *nec plura nec meliora dici poſſunt quàm à Cælio Ruſo dicta ſunt in ea concione cui titulus eſt De aquis.* Videntur & Catonis Cenſorij pleræque orationes quarũ præter indices nihil ferè supereſt, non diſſimilis argumẽti fuiſſe. Porro legis huius de modis ædificiorum neceſſitatem nemo melius exprimit Ariſtide Sophiſta, oratione Εἰς Ῥώμην, cuius verba libet apponere. Καὶ ὥσπερ τις ἀνὴρ πολὺ νικῶν τοὺς ἄλλους μεγέθει τε καὶ ῥώμῃ, οὐκ ἀγαπᾷ μὴ καὶ ἄλλους ὑπὲρ αὑτοῦ ἀράμενος φέρειν, οὕτω καὶ ἥδε. ἐπὶ τοσαύτης τῆς γῆς ᾠκισμένη οὐκ ἀγαπᾷ· ἀλλ' ἑτέρας ἰσομετρήτους ὑπὲρ αὐτῆς ἀραμένη, φέρει ἄλλας ἐπ' ἄλλαις· ὡς ἄρα ἐπώνυμον αὐτῇ τοὔνομα, καὶ οὐδὲν ἀλλ' ἢ ῥώμη τὰ τῇδε. ὥστ' εἴ τις αὐτὴν ἐθελήσειε καθαρῶς ἀναπτύξαι, καὶ τὰς νῦν μετεώρους πόλεις ἐπὶ γῆς ἐρείσας θεῖναι ἄλλην παρ' ἄλλην, ὅσον νῦν Ἰταλίας διαλεῖπον ἐστὶν, ἀναπληρωθῆναι τὸ πᾶν ἂν μοι δοκεῖ, καὶ γενέσθαι πόλις συνεχὴς μία ἐπὶ τὸν Ἰόνιον τείνουσα. Quæ verba propter ſummã elegantiam verterem Latinè, niſi id doctiſſimus vir Gulielmus Canterus cui vitam ille auctor debet, iam feciſſet pari fide atque elegantia: eius interpretationem tironum cauſſa ſubiicere non pigebit. *Sicut vir aliquis, qui cæteris magnitudine ac robore multum præſtet, alios quoque in ſe ſublatos ferre gaudeat: eodem modo & hæc, cum tantum terræ ſpatium contineat, non tamen quieſcit, antequam & alias æquales ſibi ſuperimpoſitas vrbes alteram ſuper alteram ferat, vt eius fert nominis ratio: totumque quod hic videmus robur eſt. Quocirca ſi quis eam diligenter vellet euoluere: & quæ nunc in ſublimi ſunt vrbes humi iuxta ſe inuicem deponere, exiſtimarẽ fore vt omnis Italiæ reliqua pars compleretur, atque vna vrbs ad Ionium vſque mare continua protenderetur.*

21 *Sed & orationes & dialogos.*) Orationes recitari quibuſdam olim non probatum, vt docet Plinius epiſtola XVII. libri VII. Poematum potius & hiſtoriarum ſolebant τὰς ἀναγνώσεις ποιεῖσθαι, quemadmodũ Athenæus alicubi loquitur. ideo auctor φιλοπονίαν AVguſti notandam duxit: qui etiam orationum & dialo-

dialogorum recitationibus intereſſet.

22 *Niſi & ſeriò & à praſtantiſſimis offendebatur.*)Norat hunc animum Cæſaris Ouidius, cùm caneret,

Denique Cæſareo, quod non deſideras ipſe,
Non caret è noſtris vllus honore liber.

Idem poeta alibi factum ſuum defendit, quaſi excuſatione opus eſſet, quòd toties AVguſti laudes attingeret,

Ipſe pater patriæ (quid enim ciuilius illo)
Suſtinet in noſtro carmine ſæpe legi.
Nec prohibere poteſt: quia res eſt publica Cæſar.
Et de communi pars quoque noſtra bono eſt.
Iuppiter ingenijs præbet ſua numina vatum,
Séque celebrari quolibet ore ſinit.

Quare hæc dicat poeta nemo ſatis intelliget, qui horum Suetonij verborum non ſit memor.

23 *Nomen ſuum commiſſionibus obſoleſieri.*)Commiſſiones ſunt quas Græci dicunt δείξεις, ἐπιδείξεις vel ἀγῶνας. Tertullianus aduerſus Gnoſticos, *Ita ab æuo digniſſimum creditum eſt ſtudiorum experimentum, cõmittere artes, corporum & vocum præſtantiã expendere, præmio iudice, ſpectaculo iudice, ſententia voluptate.* Iuuenalis

Securus licet Ænean Rutilúmque ferocem
Committas.

Auctor antiquus qui ſcripſit vitam eius poetæ, qui fortaſſe Suetonius ipſe eſt, *Et tamen diu ne modico quidem auditorio quicquam committere eſt auſus: mox magna frequentia magnóſque ſucceſſu bis ac ter auditus eſt.* Committebant autem vel in loco priuato, hoc eſt, in auditorio: lib. v. *Cùm primùm frequenti auditorio commiſiſſet, ægrè perlegit.* Vel in loco publico, puta odeo, theatro, amphitheatro, baſilicarum aliqua, vel Atrio libertatis, aut ſimilibus locis. De his commiſſionibus loquitur Tranquillus, maximè de ijs quæ in theatro vel amphitheatro: nam hæ ſunt quæ pertinuerunt ad curam prætoris qui ludis præerat.

24 *Circa religiones talem accepimus.*)Religio Latinis dicitur & θρησκεία, ſiue pietas & ὀτλεία, ſiue meticuloſa obſeruatio eorum quę à diis prædici videbantur. De AVguſti pietate erga deos indicauit ſuprà cùm de eius pontificatu ſcriberet. nunc de eiuſdem ὀτλεία, ſiue ſuperſtitione agit.

25 *Vt ſemper & vbique pellem vituli marini circumferret.*)Magicæ huius vanitatis & perſuaſionis ineptæ, quæ olim mentes omnium tenuit, teſtes præter Plinium & Spartianum in Seuero, Plutarchus Sympoſiac. lib. v. problemat. ix. vbi eadem vis ineſſe & ficis traditur. Geoponicorum auctor lib. i. cap. de grandine, & in ſimillimo argumento Palladius lib. i. cap. xxxv.

29 *Somnia neque ſua neque aliena de ſe negligebat.*)οὐκ ἀπηλέγχετο. Hippocrates de ſεγὶ ἀπογνώσεως τῶν ὀνείρατων. ſed ille de ſuis loquitur: AVguſtus etiam aliena de ſe curabat. Sic olim ſolitum fieri ab hominibus ſuperſtitioſis: non enim tantùm ad ſua ſomnia attendebant: ſed etiam aliena de ſe. Ex ea ſuperſtitione ortus mos, vt qui de re publica aliquid ſomniaſſent id ſúſque déque non haberent, ſed notum omnibus facerent, vel præconis voce, vel propoſito pittacio, quò id contineretur. Artemidorus lib. i. cap. ii. ἀλλὰ φασὶν ὅτι ἤδη τινὲς ἰδιῶται καὶ πένητες εἶδον ὀνείρους δημοσίους, ὡς προκηρύξαντες, ἢ χάρτας θέντες καὶ πρεσβεύοντες ἐπιτετεύχασι τῶν ἀποβάσεων ἐοικότας τοῖς ὀνείροις. Meminit & Apollonius in admirãdis hiſto

riis eius moris, niſi fallit memoria.

31 *Amici ſomnio monitus.*) Satis ad librum primum eorum retudimus audaciam, qui hoc loco inuitis omnibus libris *medici* pro *amici* παρεδιόρθωσαν. Appianus Ἐμφυλ. lib. IV. ex ipſis AVguſti commentariis De vita ſua, obſcurius narrat: quare ex aliis hiſtoricis lux facienda.

34 *Et formidoloſiſſima.*] ἀλλόκοτα καὶ δεινὰ, &, vt vocat Hippocrates ἀλλόμορφα. ea ſunt ſomnia naturalia quidem: ſed quæ exhibeant rerum ſpecies falſas & ἐκ φύσεως, ac proinde terribiles.

38 *Tintinnabulis faſtigium eius redimiuit.*) Dio ſimpliciter κώδωνα αὐτῷ προσῆψε. nempe Ioui Capitolino. Sed puto legendum κώδωνας. rem oculis ſubiiciunt veteres nummi qui hodiéque extant, & à doctis viris ſunt expreſſi.

38 *Quòd ea fere ianuis dependebant.*) In ædibus magnatum amplis & ſpatioſis vſus tintinnabulorum fuit. Dio ait illis vſos τοὺς τὰς συνοικίας νύκτωρ φυλάσσοντας, hoc eſt, cuſtodes inſularum & vaſtarum ædium, quas habuere Romani proceres. Gloſſarium *Inſula* νῆσος, συνοικία: ſed & ad alia vtebantur. Lucianus De mercede conductis indicat, ita familiæ ſignum dari ſolitum ad euigilandum. ἐωθέν τε ὑπὸ κώδωνι ἐξαναστὰς ἀποσεισάμενος τοῦ ὕπνου τὸ ἥδιστον συμπεριθεῖς ἄνω καὶ κάτω. Ibidem aliquanto pòſt, ἔτι σοῦ ταῦτα διαλογιζομένου, ὁ κώδων ἤχησε, καὶ χρὴ τῶν ὁμοίων ἔχεσθαι, καὶ περινοστεῖν. De hoc ſigno vel tubę, qua etiam vtebantur, Seneca epiſtola XCV. *Tranſeo piſtorum turbam, tranſeo miniſtratorum, per quos ſigno dato ad inferendam cœnam diſcurritur.* Idem de breuitate vitæ, *Quanta celeritate ſigno dato glabri ad miniſteria decurrunt?*

39 *Ex nocturno viſo etiam ſtipem quotannis die certo emendicabat.*) Dio notat lib. L. extremo. caue confundas cum ea ſtipe quam ſtrenæ nomine ſolitam eidem conferri antè dictum.

40 *Cauam manum aſſes porrigentibus præbens.*) Geſtu planè & more mendicorum: ita enim oportuit ad exorandam Nemeſim. Eam deam formidabant vt comitem perpetuam rerum lætarum καὶ ὑπερόχων: quare vt eius tela effugerent, ipſi ſibi propriæ felicitatis quaſi cumulum diruebant. Multa Plutarchus de hac veterum opinione philoſophatur, & in Camillo, & in AEmilio Paulo, & in Apophthegmat. & alibi. Proptereà quę ſupra modum lęta erant, ea rerum triſtiſſimarum mentione temperabant: ſic triumphantibus à tergo aſtabat in eodem curru ſeruus publicus, qui coronam illam auream immenſi ponderis & amplitudinis ſuſtinebat, & ſimul attendere triumphantem ad vltimi ſupplicij inſtrumenta currui appenſa iubebat. Illa erant, tintinnabulum & flagellum, ἐνδεικτικὰ, inquit Zonaras, τοῦ καὶ δυστυχῆσαι αὐτὸν δύνασθαι, ὥστε καὶ αἰκισθῆναι, ἢ καὶ καταδικασθῆναι θανεῖν. Id quod Horatio illi qui Curiatios occidit euenit. Et fortaſſe dedit is caſus originem iſti conſuetudini. Non alia ratio eſt cur AVguſtus Vrbis & Orbis dominus mendici perſonam ſemel in anno aſſumeret. Sic enim θεῶν νέμεσιν & vt loquuntur veteres, deûm inuidiam ſe euitaturum ſperabat. Ideò notat Suetonius *de caua manu.* Ita manum componere proprium eſt ſtipem emendicantium: quo verbo etiam Suetonius vtitur: item Dio, ὡς καὶ προσαιτῶν. hominibus liberis & honeſtis cauare manũ etiam cùm aliquid acciperent probro vertebatur. Ammianus Marcell. lib. XVI. *Inductis quadam ſolennitate agentibus in rebus in conſiſtorium vt aurum acciperent, inter alios quidam ex eorum conſortio non, vt moris eſt, expanſa chlamyde, ſed vtraq; manu cauata ſuſcepit, & imperator, Rapere, inquit, non accipere ſciunt agentes in rebus.* Hinc eſt quòd Ruffini præ-

fecti

fecti prætorio Orientis ſub Honorio, manus poſt eius cædem per nouam Romam, ita formata ludibrij cauſſa, eſt circumlata. Hiſtoria extat apud Hieronymum & Zoſimum: ſed quod diximus de cauata manu, vnus exprimit Claudianus in eius cæde,

Dextera quinetiam ludo conceſſa vagatur.
Æra petens poenáſque animi perſoluit auari,
Terribili lucro, vinóſque imitata retentus
Cogitur adductis digitos inflectere neruis.

Elegantiſſimè poeta *cauam manum*, quam Græci κοίλην χεῖρα vocant, circumloquutur. Explicauimus pluribus cauſſam huius mendicationis AVguſti: qua non intellecta vix eſt vt quiſquam facilè in animum inducat rem factam fuiſſe: cùm tamen Setonius hoc narret vt certum & indubitatum. Neque videtur oliam ob cauſſam Dio ſic hanc hiſtoriam narraſſe quaſi fide caſſam & inanem, quàm quòd cauſſam eius facti ignoraret, mutatis, vt fit tractu temporis, moribus.

Pag.58.v.4. *In compluuium deorum penatium tranſtulit.*) Penatum & lariuum ſedes in priuatis ædibus non vna. colebantur maximè in foco. Plautus,

Hæc imponentur in foco noſtro lari.

Valerius Maxim. lib. II. *Valeſius aquam calidam iis à foco petẽs genibus nixus lares familiares, vt puerorum periculum in ipſius caput transferrent orauit.* Item in cubiculo: Suetonius Domitiano, *Puer qui cura larium cubiculi ex conſuetudine aſſiſtẽs adfuit cædi.* Sæpe in aliqua parte atrij: puta in compluuio (quod videtur idem eſſe atque impluuim apud Vitruuium lib. VI. cap. IIII.) vt hîc: vel in porticu compluuio adiuncta. Petronius, *Notaui etiã in porticu gregem curſorum cum magiſtro ſe exercẽtem. Præterea grande armarium in angulo vidi in cuius ædicula erãt lares argentei poſiti.* Locus Feſti de Iouis Hercei ara, quem huc interpretes afferunt nihil ad rem facit: neque item quæ de eadem ara notat Athenæus lib. v.

8 *Obſeruabat & dies quoſdam.*) Intellige de diebus quos peculiari ſuperſtitione obſeruauit AVguſtus: nam alioquin commune hoc illi cum cæteris fuit, τὸ αἱρεῖσθαι τὰς ἡμέρας, & in omni re maioris momenti inchoanda diem cauere atrum, eligere album & fauſtum. Exemplum notatum Appiano lib. v. ſuper die qua claſſem ſoluit contra Sex. Pompeium.

9 *Ne aut poſtridie Nundinas quoquam proficiſceretur.*) Dies cuiuſque menſis diuidebant Romani bifariã: erat Nonæ, Idus, Kalendæ. erant præterea nundinæ vt in noſtro menſe hebdomades. Obſeruatum autem eſt publico more vt dies poſtridie Nonas, Idus, Kalendas, atri haberentur ἀνέξοδοι καὶ ἀνεπίδημοι. quod docent nos præter veteres Grammaticos Ouidius, Liuius, Plutarchus, alij. AVguſti verò propria ſuperſtitio fuit, vt etiam poſtridie nundinas diem haberet infauſtum & inominatum. Quare? fortaſſe ab euentu, quia aliquoties erat expertus res poſtridie nundinas inceptas non vertiſſe bene: vel ad imitationem ſuperioris obſeruationis hoc ab eo excogitatum, vt eſt ſuperſtitio ingenioſa & ſolers. Meminit Ambroſius huiuſmodi obſeruationũ explicans Pauli verba ad Galatas cap. IV. ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας, καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς. dies, inquit, *obſeruant qui dicunt: vt puta Craſtino proficiſcendum non eſt, poſt craſtinum enim non debet aliquid inchoari.* Mox, *Tempus vero ſic obſeruant cùm dicũt, Hodie veris initium eſt, feſtiuitas eſt: poſt cras Vulcanalia ſunt. & talia iterum aiunt. poſterũ eſt, domum egredi non licet.* Manifeſto poſtremis verbis talem aliquam αἱρέσιν καὶ

εὐλάβειαν notat, qualis ea eſt quæ hîc AVguſto tribuitur. Videtur autem & nundinarum dies parum vtilis rebus inchoandis habitus. Ideò quoties in Kalendas Ianuarias incidebant, intercalatione extra ordinem συνέμπλωσιν illam pontifices declinabant. Dio lib. XLVIII. Καὶ ἡμέρα ἐμβόλιμος παρὰ τὰ καθεστηκότα ἐνεβλήθη, ἵνα μὴ ἡ νουμηνία τοῦ ἐχομένου ἔτους τῇ ἀγορᾷ τῇ διὰ τῶν ἐννέα ἡμερῶν ἀγομένῃ λάβῃ, ὅπερ ἀπὸ τοῦ πάνυ ἀρχαίου σφόδρα ἐφυλάσσετο. Cauſa eius perſuaſionis fortaſſe fuit, ſimilitudo nominũ in diebus nouendialibus (qui mortuis ſacri erant, ideóque atri) & nundinalibus. Propter eandem rationem puto & Nonas AVguſtum in ſeriis rebus inchoandis deuitaſſe: nam nonæ, nundinæ, & nouendial indidem: etſi diuerſa ratione dicuntur. Quare legi etiam malim, δυσφημίαν *nominis* quàm *ominis*, quanquam non multum ſanè intereſt.

9 *Quicquam rei ſeriæ inchoaret.*) In duabus fere rebus iſta temporum obſeruatio locum habuit, in ſuſcipienda profectione, & inchoandis rebus ſeriis: ſic apud Plutarchum, φεῦ inquit, ἐν ἀρχαῖς πράξεων· καὶ ἀποδημίαις ἐν ταύταις. At quidam fuere ea ſuperſtitione, qui etiam in reb. prope nugatoriis dies obſeruarent. In mulieribus ſuorum temporum rident hoc Iuuenalis & Lucianus: & nonne pluſquam ridiculum eſt quod refert Vopiſcus de Tacito imperatore? *Nunquam* inquit, *noctem intermiſit, qua non aliquid vel ſcriberet, vel legeret, præter poſterum Kalendarum diem.*

11 *Peregrinarum cæremoniarum.*) Ita à maioribus inſtituti Romani fuerant, vt à peregrinis ceremoniis abhorrerent. Dilaudat eos hoc nomine Dionyſius Halicarnaſſ. lib. II. qui ab ipſo conditore Romulo hoc eſſe inſtitutum, atque ab eius poſteris ſanctè ſeruatum ſcribit. Inde eſt, quòd cum tam paucis deis teſtamenti factionem habuerunt iidem veteres Romani. Vlpianus in ſententiis, titulo XXII.

18 *Quod Iudæam præteruehens apud Hieroſolymam non ſupplicaſſet.*) Credó AVguſtum ne cuiquam videretur ſectæ Iudæorum vllo modo addictus, contra animi ſui ſententiam ſcripſiſſe hoc vel dixiſſe: nam ipſum quidem aliter ſenſiſſe, neque ita à religione Iudæorum abhorruiſſe, cùm alia plurima declarant, quæ de eius in illam gentem indulgentia narrant Philo, & Ioſephus: tum illud vnicè, quod Legatione ad Caligulam refert idem ille Plato ἰουδαΐζων. Eius verba aſcribam, quia hiſtoriam continẽt ſcitu digniſſimam, διέταξε τὸ ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων ἀνάγεσθαι θυσίας ἐντελεῖς ὁλοκαύστους τῷ ὑψίστῳ θεῷ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, αἳ καὶ μέχρι νῦν ἐπιτελοῦνται· ἄρνες εἰσὶ δύο, καὶ ταῦρος, τὰ ἱερεῖα οἷς Καῖσαρ ἐφαίδρυνε τὸν βωμόν. Id eſt, *Conſtituit de ſuo certos reditus, vt admouerentur quot diebus* DEO SVPREMO *ſacrificia integra, ac penitus adolenda quod hodieque ſeruatur: victima quibus aram honorari voluit Cæſar, agni duo ſunt & taurus.* reperias & in eiuſdem aliquot edictis deum Iudæorum, Θεὸν ὕψιστον appellari.

22 *Tacta de cælo parte muri, reſponſum eſt, eius oppidi ciuem quandoque rerum potiturum.*) In Etruſca diſciplina de iactibus fulminum, iſtud vocatur *fulmen regale.* De eo Seneca ex Cæcinna Natural. lib. II. cap. XLIX. *Regalia* fulmina ſunt *quorum vi tangitur vel comitium vel principalia vrbis liberæ loca: quorum ſignificatio regnum ciuitati minatur.*

31 *In Aſclepiadis Mendetis* Θεολογουμένων *libris lego.*) Satis mirum mihi videtur, Suetoniũ hominem Romanum in tanti momenti hiſtoria Romana Ægyptio homini teſtimonium denuntiaſſe, eóque ſolo fuiſſe contentum. Sed videntur Romani rerum AVguſti ſcriptores, noluiſſe hac fabella AVguſto diuinitatem

tatem aſtruere, ne eâdem pudicitiam matris eius in dubium vocarent. nam in prodendis credendíſve eiuſmodi deorum ἐπιφανείαις, parcius Romani, ea præſertim ætate, inſanierunt, quàm aliæ multæ gentes. At Aſclepiades hic cur iſtud exemplum laudauerit in ſuis ſcriptis, ſatis poſſumus ex ipſa re & libri indice facere coniecturam. Ægyptius is fuit ex Ægyptiaco nomo ſiue præfectura, quæ ab vrbe præcipua Mendete, Mendeſia dicebatur. Erat quidem vniuerſa Ægyptiorum religio fœda, ſtulta & ridicula: ſed enim nihil tota Ægypto monſtruoſius infamia Mendeſiorum: qui hircum pro numine colentes, excellentiſſima forma mulieres illius libidini ſubſternere ſoliti: atque vt prurigæ boni, ceſſantem lege naturæ beſtiam, proh fidem hominum! contra naturam inſtigare. Nota res eſt ex Herodoto qui teſtis oculatus fuit, Pindaro, Strabone, Plutarchi Gryllo, Ariſtide rhetore, aliis. Hanc ſuorum irreligioſam religionem defendens Aſclepiades in libris Θεολογουμένων, non vſque adeò miram videri illam ἀθέμιτον μίξιν debere dicebat, cùm ex tali concubitu ortos maximos viros hiſtoriæ teſtentur. In hoc album referebantur ab illo, cùm ex fabulari hiſtoria multi, tum ex vera aut verum profeſſa Alexander, Scipio, & hic AVguſtus. Oportet autem hominem fuiſſe nugatorem magnum, & quod de Timæo olim dictum γραοσυλλεκτρίαν ineptum, qui auſus ſit, fortaſſe ſolus, de AVguſti conceptu fabulam anilem vt rem veram memoriæ tradere. Malè autem interpretes Aſclepiadem hunc cum alio confundunt, cuius meminit Athenæus, qui ſcripſerat Τραγῳδουμένων libros ſex. Nam eum fuiſſe Tragileſium ex oppido Thraciæ Tragilo Stephanus auctor. Hunc Mendeſium fuiſſe & ex libri argumento coniicias, & indicat Suetonius qui Mendetem vocat: etſi parum, vt videtur, rectè: non enim Μένδης eſt ἐθνικὸν ſed Μενδήσιος vel Μενδίτης. Sic Athenæo nominatur Harpocratio Μενδήσιος Columellæ, *Dolus Mendeſius*. Sed ne quid diſſimulem, ſuſpicor ſcripſiſſe Suetonium, *in Aſclepiadis Mendeſij*, (aut, *Menditæ*) *Mendetis θεολογουμένων libris lego*. Libri ab Aſclepiade ſcripti index ni fallor fuit *Mendetis θεολογούμενα*: quaſi aliquis Latinè dixerit, *De diis qui Mendete coluntur & religionis eorum ritibus vel cauſſis*. Amant Græci librorum ſuorum titulos ita concipere, vt Artemidorus qui Γεωγραφούμενα ſcripſerat, Nicander Ἑτεροιούμενα, & ante omnes Ariſtoteles qui Θεολογούμενα.

32 *Cum ad ſolemne Apollinis ſacrum media nocte veniſſet.*) Factum menſe Nouembri anno V.C. DCXC. ſed cur media nocte in templum venit Atia? quia ſacrorum publicorum cauſſa interdum ita opus facto. hoc iam antè docuimus ad cap. LXVIII. vbi hæc verba expoſuimus: ex illo etiam loco intelligimus quod hîc de matronis dicitur dormientibus in lecticis ſuis: nam hoc illud eſt ipſum quod ſuprà de AVguſto dictum: ſi ſacri cauſſa maturius euigilandum eſſet, depoſita lectica inter aliquas moras condormiſſe. Non igitur audiendus Beroaldus qui hanc dormitionem ad diuinationem refert per incubationem: quæ interpretatio falſa eſt multis modis: nam illæ ἐγκοιμήσεις priuata religione ab iis ſuſcipiebantur, qui vel morbo, vel alij cui malo remedium quærebant: Suetonius ſolenne ſacrum ait fuiſſe. Deinde qui ſomnia captabant, ſoli in templum accedere ſoliti: Atia cum magna turba ſacrum hoc concelebrat. Adde quòd capturi inſomnia caſtu prius præparabantur & ieiuniis: quorum de Atia nihil narratur. Poſtremo quis dixit Beroaldo, Apollinem illum in cuius templo hæc geruntur, conſulentibus per inſomnia ſolitum reſpondere? neque enim omnia

omnium locorum & templorum ſimulacra eiuſdem numinis,eandem vim habuere:itaque diligenter annotant geographi & hiſtorici quibus locis eo modo oracula peti reddique mos eſſet. Fallitur etiam vir ille doctus,qui de peruigilio quodam Apollinis hanc hiſtoriam interpretatur: vbi enim lectum Apollinem peruigilio cultum? præſertim apud Romanos qui nocturna ſacra pauciſſima admiſerunt,διὰ παννυχισμοὺς Græcorum,& nocturnas peruigilationes abominati,vt & Dionyſius Halicarnaſſ.fatetur in ſecunda hiſtoria, & Cicero ſcribit De legib.lib.II. Sed demus fuiſſe aliquod peruigilium Apollinis:non tamen propterea concedam de eo hîc agi. Non enim media nocte vt facit Atia,ſed prima luce περὶ λυχνῶν ἁφὰς,hora lucernari,vt vocat AVguſtinus, in templum erat veniendum.Iam quid abſurdius dici poteſt quàm peruigilium fuiſſe,in quo matronæ aut omnes aut pleræque omnes dormiant?nam verba illa *dum cæteræ matronæ dormirent* non eſſe eradenda vt illi cenſent,& expoſitio noſtra indicat,& conſenſus omnium codd.euincit.

36 *In corpore eius extitiſſe maculam velut depicti draconis.*) De Atia ſermo eſt: atqui de AVguſto id refert Sidonius Apollinaris iis verſibus quos ex Anthemij panegyrico antè recitauimus.

38 *AVguſtum natum menſe decimo.*) Dio,τῷ ἐννεαμήνῳ χρόνῳ.

41 *Somniauit & pater Octauius.*) Dio qui pleraque huius capitis verbatim ex Suet.vt videtur,trãſtulit,legit,*ſomniauit & pater Octauius eadem nocte vt* &c.Vertit enim,καὶ τῇ αὐτῇ νυκτὶ καὶ ὁ Ὀκταούϊος ἐκ τῶν αἰδοίων αὐτῆς τὸν ἥλιον ἀνατέλλειν ἐνόμισε.

Pag.59.v.18. *In nemore prandenti.*) Dio,τρεφομένου δὲ ἐν ἀγρῷ αὐτοῦ. hoc eſt, *cùm cibum ſumeret*, non vt interpretes Dionis & Zonaræ, *cùm educaretur*.Malè in cod.Cedreni στρεφομένου.emenda ex Dione.

23 *In eius ſinum ſignum quod manu geſtaret repoſuiſſe.*) Omnes libb.quos vidimus conſentiunt:Dio tamen ſic vertit quaſi legiſſet *ſignum Romæ*,τὸν θεὸν εἰκόνα τινὰ τῆς Ῥώμης εἰς τὸν ἐκείνου κόλπον ἐμβεβληκέναι.Ego *ſignum reipublicæ* interpreter, δημοσίαν σφραγῖδα,qua obſignari ſolita diplomata,& quæcumque alia Reip.nomine ſignabantur. Id ſignum viſus ſecundum quietem Catulo reponere Iupiter in ſinum AVguſti: coniecturam ex eo fecit, in illius poteſtatem fore quandoque rempublicam.ſymbolum enim dominij & poteſtatis eſt ſigillum. Ideò ſoliti morientes annulum ſignatorium dare iis quibus plurimum vellent, vt de Alexandro narrant Diodorus & Curtius:vel quos hæredes inſtituiſſent,ſicut eſt apud Valerium Max.Propterea Tiberio morienti annulus à Caio adimitur.Interpretes aliuorſum hæc trahunt,quos non ſequor. Qua figura autem Reipub. id eſt publicum ſignum fuerit,niſi ſi fuit ipſius Romæ imago,qualis in nummis ſæpe videtur neſcio.

31 *Eiuſque oſculum delibatum digitis ad os ſuum retuliſſet.*) Quid *retuliſſet*? nempe *oſculum*:non enim poſſumus aliter exponere: tamen hoc genus loquendi alibi non memini notare.Conſuetudo adorantium fuit,vt manu porrecta,&ad os relata,oſculum labiis imprimerent.Eum ritum obſcurè hîc innuit Tranquillus: de quo plura viris eruditis ſunt obſeruata.

34 *Eique Iouem flagellum tradidiſſe.*)Hoc ſymbolo peritura libertas ſignificatur:nam libera ciuitate ciuem Romanum virgis cædi nefas,nedum flagellis. Iuuenalis ideò hac circumlocutione Iulium deſignat,

Ad ſua qui domitos deduxit flagra Quirites.

37 *Tunica lati claui.*) Quam dedit ei Cæſar induendam loco tunicæ rectæ,

vt antè

vt antè diximus.

37 *Reſuta ab vtraque parte.*)ſuper humeros. Dio, ὁ χιτὼν περιερράγη τε ἑκατέρωθεν ἀπὸ τῶν ἐπωμίδων, καὶ μέχρι τῶν ποδῶν κατερρύη.

38 *Fuerunt qui interpretarentur.*)Ipſum Octauium temere hoc dixiſſe, auctor Dio.

40 *Apud Mundam D. Iulius.*) Apud Dionem paullo aliter hanc hiſtoriam narrantem, ita ſcribe libro XLIII. καὶ οὐ λέγω μὲν ὅτι οὐκ ἔφερέ τι τῷ, ἀλλ' οὐκ ἐκείνῳ γε ἔτι, ἀλλὰ τῷ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ ἐγγόνῳ τῷ Ὀκταουΐῳ. peſſimè edunt vulgò, ὅτι συνέφερέ τι τούτῳ. Sic accipiunt verbum φέρειν Grçci pro σημαίνειν vel φέρειν τεκμήριον, vt loquitur idem Dio lib. XLV. Idem lib. L. ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ πάντας αὐτοὺς ἔφερε. Lib. XLVI. ἐς πάντας ὁμοίως ἐσῆγεν. & paullò antè ἐς μόνον ἂν αὐτὸν ἔτεινεν. Philoſtratus in Apollonij vita lib. VIII. εἰς νεώτερον ἔφερεν ἡ διοσημία.

Pag. 60. v. 1 *Vt non æquipararet modò matricem.*) Matrix eſt arbor quæ fuit τύπος Iulij Cæſaris patris, ſicut eius ſoboles Octauij filij.

6 *Comite Agrippa.*) Fuiſſe Agrippam cum Octauio Apolloniæ ſub tempus cædis Iulianæ & Velleius indicat.

13 *Ingrediente eo vrbem.*) Mane hora diei tertia incipiente luce ſolis, aerem fortè tum ſpiſſiorem factum, vt plagam ſentire poſſet, ferire.

14 *Circulus ad ſpeciem cæleſtis arcus orbem ſolis ambijt.*) Ambitioſius hoc narrat Velleius. *Cum intraret vrbem, ſolis orbis ſuper caput eius curuatus æqualiter rotundatúſque in colorem arcus veluti coronam tanti mox viri capiti imponens conſpectus eſt.* faciunt ineptè, qui eum locum cum alio Suetonij comparant, & diſſonantiam in hac hiſtoria inter duos hoſce ſcriptores notant. Dio breuiter, ἐς τὴν Ῥώμην ἐσιόντος αὐτοῦ ἶρις πάντα τὸν ἥλιον πολλὴ καὶ ποικίλη περιέσχεν. idq; ait ille ſignũ à deo editum non futuræ AVguſtæ magnitudinis, ſed futurarum mox turbarum. Notemus Suetonij accuratam dictionem, qui non arcum dixit, vt Dio & Zonaras ἶριν, ſed *circulum ad ſpeciem cæleſtis arcus.* neque enim arcus eſſe potuit vt ex meteorologicis Ariſtotelis & Olympiodoro conſtat. cum Suetonio loquitur Seneca Naturalium Quæſtionum libro primo, cap. ſecundo. *Memoriæ proditum eſt*, inquit, *quo die diuus AVguſtus vrbem ex Apollonia reuerſus intrauit, circa ſolem viſum coloris varij circulum qualis eſſe in arcu ſolet: hunc Græci halo vocant, quem nos dicere coronam aptiſſimè poſſumus.* In quibus verbis ſubit duo mirari: nam ex ſententia philoſophorum ἅλως circulus ille non fuit, vt liquebit attendenti quæ ad tertium Meteorologic. accuratè notat Olympiodorus. Deinde ſi ἅλως fuit, cur coronam interpretatur? nam Grçci huius διοσημίας vocant στεφάνους. Philoſtratus lib. VIII. de Domitiani morte loquens, τὸν τοῦ ἡλίου κύκλον περιελθὼν στέφανος ἐοικὼς ἴριδι τὴν ἀκτῖνα ἠμαύρου.

16 *Primo conſulatu augurium capienti.*) Scio doctiſſimos viros referre hoc ad ſacrum conſulare quod Kal. Ian. faciebant noui coss. in Capitolio: quorum auctoritati etſi plurimum in his litteris tribuo: tamen vt hîc iis aſſentiar adduci non poſſum. Dionem potius ſequor, qui factum hoc narrat primo die comitiorum quibus AVguſtus conſulatum eſt adeptus: rectè ſine dubio & verè: non enim conſuli Octauio, ſed candidato conſulatus hoc augurium apparuit. Atque hîc vetus mos latet ex prima antiquitate illuſtrandus. *Augurium capere* dicebantur candidati, cùm nocte quæ comitia præcedebat, ſub dio extra vrbem cubantes, dein ſolida ſella ſedentes, in loco ei rei deſtinato expectarent, dum ipſis deus aliquis bonum ſignum mitteret: quod olim quidem vere ſoli-

tum fieri,éſtque is mos, à Romulo ipſo traditus, diutiſſimè in Rep. ſeruatus: poſtea tantùm vmbra in vſu remanſit, re neglecta. planiſſimè hæc omnia ita explicat Dionyſius Hal.li.II. ἐπαυλίζονται οἱ τὰς ἀρχὰς μέλλοντες λαμβάνειν καὶ περὶ τὸν ὄρθρον ἀνιστάμενοι ποιοῦνται τινὰς εὐχὰς ὑπαίθριοι· τῶν δὲ παρόντων τινὲς ὀρνιθοσκόπων μισθὸν ἐκ τοῦ δημοσίου φερόμενοι, ἀστραπὴν αὐτοῖς μηνύειν φασὶν ἐκ τῶν ἀριστερῶν τὴν οὐ γενομένην· οἱ δὲ τὸν ἐκ τῆς φωνῆς οἰωνὸν λαβόντες, ἀπέρχονται ταύτας παραληψόμενοι· οἱ μὲν αὐτὸ τοῦθ' ἱκανὸν ὑπολαμβάνοντες εἶναι, τὸ μηδένα γενέσθαι τῶν ἐναντιουμένων τε καὶ κωλυόντων οἰωνῶν. οἱ δὲ καὶ παρὰ τὸ βούλημα τοῦ θεοῦ κωλύοντος. In quibus verbis ἐπαυλίζεσθαι eſt extra vrbem pernoctare,non quod putant interpretes. ita faciendum fuit candidatis: Plutarchus in Marcello,ὅταν ἄρχων ἐπ' ὄρνισι καθεζόμενος ἔξω πόλεως κατ' οἶκον καὶ σκηνὴν μεμισθωμένην. Sic ſcribendus hic Plutarchi locus: nam καθέζεσθαι οἶκον Barbarum eſt,non Græcum. Latini eum locum templum appellant, vt Seneca epiſtola cxviii.& Valerius Max.lib.iii.cap.v.quia in eam rem ab auguribus certis ceremoniis effabatur, quas explicant Feſtus Pompeius & Seruius. Ibi cubabant in tabernaculo vel caſa publicè conducta,vt indicat Marcelli hiſtoria apud Plutarchum,Ciceronem,& Valerium Max. Eo refero verba hæc Feſti lib.iii. *cubans auſpicatur qui in lecto quæru augurium.* E lecto manc ſurgentes ſedebant in ſolida ſella, vt intelligimus ex ruderibus Feſti in voce *ſolida* cum ſuperiore Dionyſij loco comparatis.Similiter omina captabant etiam alij ſedentes in ſella.Cicero De Diuinat.lib.i. *Audiui cùm diceret Cæciliam Metelli cùm vellet ſororis ſuæ filiam in matrimonium collocare, exiſſe in quoddam ſacellum ominis capiendi cauſſa,quod fieri more veterum ſolebat: cùm virgo ſtaret & Cæcilia in ſella ſederet,neque diu vlla vox extitiſſet.* Quod adiicit Dionyſius de auguribus quos candidati interrogare ſoliti, lucem accipere ex iis debet quæ Feſtus notat in *ſilere*, & M.Tullius lib.ii.De Diuinat.vbi explicat quid ſit in diſciplina augurali *ſilentium.* Id enim ſucceſſerat in locum eorum ſignorum quæ prius fuiſſe diuinitus data candidatis veteres hiſtoriæ memorant. Quo magis aduertit omnes augurium Octauio datum,quod non ſolum fuit verum,nec ſimulatum, vt erat tum moris:ſed etiam magnificum & planè regium.

17 *Duodecim ſe vultures,vt Romulo,oſtenderũt.*)Non ita Dio narrat, πρώτῃ τῶν ἀρχαιρεσιῶν ἐς τὸ πεδίον τὸ Ἄρειον ἐσελθὼν, γῦπας ἕξ, καὶ μετὰ ταῦτα δημηγορῶν τι πρὸς τοὺς στρατιώτας, ἄλλους δώδεκα εἶδε.

17 *Et immolanti omnium vict.*) AVgurium modò expoſitum contigit Octauio anno DCCXI.menſe AVguſto.Hoc oſtentum quod hîc memoratur factum anno priore,menſe vt arbitror eodem, die primo poteſtatis eius, cùm abſens delatæ ſibi prætoriæ dignitatis ſuſciperet inſignia. Eſt ergo in verbis Suetonij ὕστερον πρότερον,vt ſæpe alibi:niſi diſſentit ille à cæteris hiſtoricis in temporum ratione,& hoc quoque ad primum conſulatum Octauij retulit.

18 *Omnium victimarum iocinera replicata intrinſecus ab ima fibra paruerunt.*) Dio,ὅτι τὰ ἥπατα ἐν πᾶσι τοῖς ἱερείοις διπλᾶ ἔσω εὑρέθη.Ex quo diſcimus *replicata* exta & *duplicia* idem eſſe.Ea ſemper habita ſunt lætiſſima, ſiue omnino eſſent replicata,ſiue tantùm ex parte.Valerius Max.lib.i. *Primæ hoſtiæ iecur ſine capite inuentum eſt:proxima,caput iocinoris duplex habuit.* Sic & geminum fel læta portendebat.Plinius lib.xi. *Geminum fel fuit diuo AVguſto,quo die apud Actium vicit.* Scribendum autem *paruerunt* non *patuerunt.* eſt enim quod dicit Plinius in eadem re lib.xi.cap.xxxvii. *reperta ſunt.* Dio εὑρέθη. Iulius Obſequens *apparuerunt.* Altera verò lectio ſententiæ planè contraria.

22 *Duos*

22 *Duos coruos hinc & inde infeſtantes.*) Dio, δύο κόρακας προσπεσόντας αὐτῷ τίλλειν τι τῶν πτερῶν περιῃρημένους.

22 *Afflixit & ad terram dedit.*) Σχῆμα ἐκ τῶν ἀλλήλων: nam *affligere* eſt προσουδίζειν, ad terram dare.

24 *In Philippis Theſſalus quidam.*) Dio narrat lib. XLVII. cuius verba ſic lego. ſunt enim corrupta, ἀνὴρ Θεσσαλὸς ἔδοξεν οἱ τὸν Καίσαρα τὸν πρότερον κεκελευκέναι οἱ πεῖν τῷ Καίσαρι ὅτι τε εὐτυχὴς ἡ μάχη γενήσοιτο οἱ, καὶ ἵνα ἀναλάβῃ τι ὧν δικτατωρεύων αὐτὸς ἐφόρει.

38 *Tranſgeſſáque in vicinam ædem.*) Agrippam mortuum intulit AVguſtus in Mauſoleum ſuum: etſi, inquit Dio, proprium ipſe habuit in campo Martio monumentum. De eo videtur loqui Suetonius.

Pag. 61. v. 4 *Quòd* ÆSAR *Etruſca lingua deus vocaretur.*) Heſychius Αἰσοὶ θεοὶ ὑπὸ Τυῤῥηνῶν.

8 *Non ſi omnia morarentur.*) Caue audias virum doctum emendantem, *ſi omnia mor.* quæ lectio præ vulgata friget. Simile in Iulio, *per omnes moras exitu prohibere.* cap. XXXIV.

9 *Inde præter conſuetudinem de nocte ad occaſionem auræ euectus eſt.*) Veterũ ſuperſtitio quicquid præter conſuetudinem ſuam alicui acciderat ante mortem, à morte id vertebat in omen. AVguſtus firmiore valetudine vtens, ſolitus itinera facere & minuta & lenta: idem exacta iam ætate, & vapide ſe habens, vt eſt perueriſimile, nouiſſimum hoc iter magna contentione & pene ſine remiſſione confecit. Declarat hoc Suetonius verbo *perrexit*, & eo quod ait, Aſtura eſſe euectum ad occaſionem auræ. Quod intelligendum eſt factum eſſe cùm non multo antè Aſturam veniſſet: prorſus contrà commodum & conſuetudinem ipſius. hoc illud eſt quod poſtea verſum eſt in omen.

13 *Fortè Puteolanum ſinum prætervehenti, vectores nautæque de naui Alexandrina.*) Nauigationis mercaturæ cauſſa temporibus illis palma penes Alexandrinos erat. Ex eo emporio pleræque merces Orientales in Italiam importabantur. AVguſtus verò Ægypto in prouinciam redacta, certum frumenti numerum quotannis illi imperauit, egenæ plebi Romanæ diuidendum. Hæc eſt claſſis Alexandrina quæ dicitur, cuius tot locis fit mentio. nauigabant enim in Italiam ingenti numero quà mercibus, quà annona onuſtæ naues. vocatur & *commeatus Alexandrinus.* Suetonius Nerone, *Alexandrini qui de nouo commeatu Neapolum confluxerant.* Græci videntur exprimere voluiſſe hanc dictionem duabus ſuis πορευτικὸς στόλος. Vetus inſcriptio,

ΥΠΕΡ ΣΩΤΗΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΝΗΣ
ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΥ
ΚΟΜΜΟΔΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ
ΟΙ ΝΑΥΚΛΗΡΟΙ ΤΟΥ ΠΟΡΕΥΤΙΚΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Dicta etiam hæc claſſis *cataplus.* Martialis,

Cùm tibi Niliacus portet cryſtalla cataplus,
Accipe de circo pocula Flaminio.

Commeatus & *cataplus*, dicuntur idiomate noſtro vernaculo, *la flotte*: Κατάπλους propriè eſt non claſſis ipſa, ſed claſſis appulſus ad portũ. Strabo de his ipſis nauibus loquẽs lib. VII. ἴδοι δ' ἄν τις ἔν τε τῇ Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τῇ Δικαιαρχίᾳ ὁρῶν τὰς ὁλκάδας ἔν τε τῷ κατάπλῳ καὶ ταῖς ἀναγωγαῖς, ὅσον βαρύτεραί τε καὶ κουφότεραι δεῦρο κἀκεῖσε πλέοιεν.

Sed cùm circa Puteolos & Neapolim, vbi maximus linguæ Græcæ fuit vſus, plurimùm in ore hominum eſſet ea vox, velut cùm dicerēt, *Expectari* κατάπλουν *claſſis Alexandrina*, & *tardare* καταπλοῦν, aliáque hoc genus, tandem cœpit cataplus pro ipſa claſſe accipi. Præter Martialem ſic loquuntur AVſonius in epigrammate de Narbone, & Sidonius duobus locis, & Marcellus Empiricus in eo carmine quo opus ſuum claudit. tamen non deſunt qui in ſuperiore loco Martialis *catastus* ſcribendum contendant non *cataplus*, quos in ſua ignorantia inſigniter duræ frontis eſſe omnes vident, quibus *De meliore luto finxit præcordia Titan.* Excipio Brodæum virum eruditiſſimum, qui corruptiſſimam vocem ideò olim conatus eſt exponere, quia veram ignorabat. Simile poſtea accidit in voce ἐμβολὴ, quæ cùm ſignificet nauis φόρτον, & quicquid mercium illi imponitur, poſtea de hac ipſa claſſe vſurpata eſt à Latinis. Inde *ſacra embola* & *felix embola* in Codice. Solitæ autem naues Alexandrinæ Puteolano portu vti: eò appellebant, inde ſoluebant, vt teſtatur Suetonij iſte locus & Strabonis quem modò protulimus, M. Tullius pro Rabirio Poſtumo, Philo contra Flaccum & Lucas quoque in Actis cap. XXVIII. Prærogatiua illius claſſis hæc fuit, vt ſola portum intraret cum ſupparo: cæteræ naues cùm intrauerant Capreas & Mineruæ promontorium, velo iubebantur eſſe contentæ: ſupparum Alexandrinarum inſigne erat. auctor Seneca epiſt. LXXVII. *Supparum* eſt veli linei genus, quod non ad vſum, ſed ad indicium gaudij rebus ſecundis attollebant nautæ. Inde manauit prouerbium de eo qui in aduerſa fortuna ea potius curat, quæ ad gloriam faciant, quàm quæ ad ſalutem, βυθιζομένου τοῦ πλοίου ἐπαίρει τοὺς σιφάρους. Arrianus Diſſertationum Epicteti lib. III. cap. II. τίς οὖν παθοῦσι προσήκει πῦρ καίειν, ἀριστᾶν ἂν οὕτω τύχῃ, καὶ ᾄδειν καὶ ὀρχεῖσθαι. βυθιζομένου δὲ τοῦ πλοίου σύ μοι παρελθὼν ἐπαίρεις τοὺς σιφάρους; Id eſt, *rebus ſecundis conuenit ignem accendere, prandere ſi ita contingat, cantare, ſaltare: at quando peſſum it nauis, tu mihi ſuppara attolles?* Ita exponi locus ille debet ac ſcribi. quæ deinceps attexuntur in Græco cod. ad finem eius capitis omnia ſunt ſubdititia atque etiam corrupta. Cætera de hac claſſe quæ inter legēdum veteres notata nobis, alio loco exponemus.

16 *Fauſta omina & eximias laudes congeſſeram.*) Ita legendum cum melioribus libb. non *omnia* vt in vulg. *fauſta omina congerere* eſt Græcorum εὐφημεῖν.

16 *Per illum ſe viuere, per illum nauigare.*) Videtur exprimere modulatas laudationes vectorum nautarúmque de naui Alexandrina. In Nerone, *captus modulatis Alexādrinorum laudationibus qui de nouo commeatu Neapolim confluxerāt, plures Alexandria euocauit* Apud Philonem virum Iudæum natione, habitatione Alexandrinum, congeſtas eaſdem AVguſti laudes καὶ εὐφημίας offendi, Legatione ad Caiū. οὗτος ὁ καὶ τοὺς φανεροὺς καὶ ἀφανεῖς πολέμους διὰ τὰς ἐκ λῃστῶν ἐπιθέσεις ἀνελών· οὗτος ὁ τὴν θάλατταν πειρατικῶν μὲν σκαφῶν κενὴν ἐργασάμενος, φορτίδων δὲ πληρώσας· οὗτος ὁ τὰς πόλεις ἁπάσας εἰς ἐλευθερίαν ἐξελόμενος, ὁ τὴν ἀταξίαν εἰς τάξιν ἀγαγών. & in hanc ſententiam plura.

20 *Quàm in emptionem Alexandrinarum mercium.*) Cuiuſmodi erant aromata omnis generis, telæ, libri, papirus, chartæ, vitra multifariam formata, lina, ſtuppæ, ſindones, polymita, veſtes Babylonicæ, Ægyptiacæ, mancipia venuſta, atque alia παντοῖα. addo his & vina, licet ſit certum, Ægyptum non valde Baccho amicam. Statius in Metij Celeris propemptico,

——modò nam trans æquora terris
Prima Dicarchæis Pharium grauis attulit annum,

Prima

Prima ſalutanit Capreas,& margine dextra
Sparſit Tyrrhena Mareotica vina Minerua.

23 *Spectauit aſsidue & exercentes ephebos.*)Græcum eſt *exercentes* pro exercentes ſe: Græci magiſtri vocant σχῆμα κατ' ἀντιπάθειαν. ſic ἀσκεῖν pro ἀσκεῖν ἑαυτόν. Dio lib. LVIII. τοὺς στρατιώτας ἀσκοῦντας ἰδὼν ἐν αἰτίαν ἔσχεν. ſuprà lib. I. *dictata gladiatoribus exercentibus dare.* ſic apud poetam, *tondent hirci*, &, *accingunt omnes operi*, & ſimilia paſſim apud optimos auctores.

23 *Quorum aliqua adhuc copia ex vetere inſtituto Capreis erat.*) Caprearum priſci incolæ Græci erant. Tacitus Annalium IV. *Græcos ea tenuiſſe Capreáſque Teleboïs habitatas fama tradit.* Argumentum Græcæ originis fuerit vel quod hîc commemoratur vetus inſtitutum exercendi ephebos: cuius moris apud Artemidorum alióſque Græcos ſcriptores frequens mentio.

26 *Diripiendique pomorum.*) Varro De re ruſtica lib. II. cap. I. *Siue enim aliquod fuit principium generandi animalium.*

28 *Vicinam Capreis inſulam Apragopolim appellabat.*)Vetus Iuuenalis interpres ad ſatyram X. laudans hunc locum, *Capreas* legit: quæ lectio nuſquam extat in noſtris libb. nec nobis probatur. Nam ex præcedentibus colligi poteſt dixiſſe hæc AVguſtum cùm eſſet Capreis. Initio huius capitis inſtituit Suetonius referre quæ fecit AVguſtus in ora Campaniæ proximíſque inſulis, & illo quatuor dierum ſeceſſu apud Capreas. De eo ſeceſſu loqui videtur ab illis verbis *ſpectauit aſsiduè*, ad illa, *mox Neapolim traiecit.* Quare quæ in medio narrantur, ea puto geſta dictáve ab AVguſto Capreis, vel in aliqua è vicinis inſulis.

29 *Ex dilectis vnum Maſgabam nomine quaſi conditorem inſulæ.*) AVguſtus Capreas à Neopolitanis redemptas incolis frequentauit & reſtaurauit. Ei negotio præfectus eſt Maſgabas è dilectis eius vnus: quem eò miſiſſe cum aliqua manu videtur. Propterea illum vocat κτίστην per iocum & facetias : nam verus κτίστης & conditor eius inſulæ non Maſgabas fuit, ſed AVguſtus ipſe, qui fecit eam ἴδιον κτίσμα, ſicut ait Strabo. Vulgò tamen habitum pro conditore à ſuis popularibus, apparet ex eo honore qui ipſi mortuo habetur: inſtitutum enim fuit vt eius defuncti memoria quotannis die quo obierat coleretur: qui honos vt antè notabamus κτίσταις exhiberi ſolitus. Etſi autem quis fuerit hic Maſgabas, ſilentibus omnibus hiſtoricis, diuinari non poteſt: Afrum tamen fuiſſe ex ipſo nomine ſuſpicamur. id enim nomen vſurpatum in Africa ſcimus ex hiſtoria. Sic apud Liuium Maſgaba memoratur Maſaniſſæ filius. Vox eſt, ſi originem ſpectes, Hebræa, vt ſi Græcè dicas Ὑψαῖος. nam שגב eſt ὑψοῦν.

34 Κτίστου δ' τύμβον εἰσορῶ πυρούμενον.)In voce πυρούμενον eſt καιροπρέπεια: vel potius faceti ſenis iocus. non enim ita ſolet accipi, vt hîc, pro *luminibus frequentari*, ſed pro *incendi* & *conflagrare.*

Pag. 62. v. 4. *Renocatúmque ex itinere Tiberium.*)literis matris. Tacitus.

5 *Diu ſecreto ſermone detinuit.*)Ita quidam tradunt: alij aliter. Tacitus, *Neque ſatis compertum eſt, ſpirātem adhuc AVguſtum, apud vrbem Nolam, an exanimem reppererit.* Suetonius iterum affirmat libro ſequenti. item Velleius, qui Tiberio tum comes adfuit. Græci, quorum princeps Dio, prorſus negant. οὕτω γὰρ, inquit ille, τοῖς πλείοσι καὶ ἀξιοπιστοτέροις γέγραπται.

7 *Capillum ſibi comi ac malas labentes corrigi præcepit.*)An vt diſſimularet vim morbi, & ſpem viſentibus faceret longioris vitæ? an potius ex veteri Græcorum & Romanorum conſuetudine, qui id diligenter cauerunt, vt membris

decenter & κατὰ φύσιν compoſiti abirent ad plures. EVripides Hippolyto,

αἲ αἴ, κατ' ὄσσων κιχάνει μ' ἤδη σκότος.
λαβοῦ πάτερ μοῦ, καὶ κατόρθωσον δέμας.

Κατορθοῦν eſt corrigere: alibi ὀρθοῦν pro eodem poſuit. Scholiaſtes explicat ὀρθὸν κατάκλινον. idque in morientibus ſeruatum ſcribit: quàm verè, ipſe viderit: nam EVripides etiam verbo ἐκτείνειν, quod eſt dirigere, in ea re vtitur, fabula eadem. Apud principem poetam στόμα συνερεῖσαι interpretor, malas deformatas ἐκ τοῦ σφαδασμοῦ, hiantéſque corrigere, & claudere. locus eſt Ὀδυσ. λ. vbi de Clytemneſtra loquitur Agamemnon,

— οὐδέ μοι ἔτλη ἰόντι περ εἰς ἀΐδαο
χερσὶ κατ' ὀφθαλμοὺς ἑλέειν σύν τε στόμ' ἐρεῖσαι.

Scholiaſtes ἐρεῖσαι· ἁρμόσαι ἢ ἐπικλεῖσαι. Alluſio ad hunc morem eſſe videtur in illis Satyrographi, *Patior ego vinculum extremum, & veluti lecto funebri aptatus, expecto mortem iam non moleſtam.* Scripſimus autem *labantes*, vt in Viterb. non *labentes*. vt eſt in vulg. quod tamen non damno. Seneca Hippolyto.

— lapſæ genæ
Lucem recuſant.

9 *Mimum vitæ commodè tranſegiſſe.*) Vetus Græcorum dictum eſt, μῖμος ὁ βίος. Ad quod plurimi ſcriptores alluſerunt, quorum referendis verbis ſuperſedeo. Vide Lucianum in Nigrino & Simplicij commentarium in Epicteti Enchiridion.

9 *Adiecit & clauſulam.*) Solebant diſcedentes hiſtriones plauſum petere, eáque erat extrema fabulæ clauſula, vt apud Terentium. Horatius,

— donec cantor, Vos plaudite, dicat.

Lucianus mortem Demonactis philoſophi prope Chriſtiani referens πόδα κηρύκειον vocat clauſulam ſimilem. Sic ille, ὅτε δὲ συνῄκεν μηκέθ' οἷός τε ὢν ἑαυτῷ ἐπικουρεῖν εἰπὼν πρὸς τοὺς παρόντας τὸν ἐναγώνιον τῶν κηρύκων πόδα,

Λήγει μὲν ἀγὼν τῶν καλλίστων ἄθλων ταμίας,
Καιρὸς δὲ καλεῖ μηκέτι μέλλειν. καὶ πάντων ἀποσχόμενος, ἀπῆλθε τοῦ βίου φαιδρός.

Meminere & Galenus & Pollux τοῦ τῶν κηρύκων ποδός. Reperio & huiuſmodi exodio ſolitos tragœdos vti, Νῦν δὲ θεοὶ μάκαρες Τῶν ἐσθλῶν ἄφθονοι ἔστωσαν,

11 Δότε κρότον, καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χαρᾶς κτυπήσατε.) Prima edit. leuiter emendata habet, δίδοτε κρότον καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χερός· abſque verbo κτυπήσατε. Turnebus eruit ex ſuis codd. εἰ δὲ πᾶν ἔχει καλῶς τῷ παιγνίῳ δότε κρότον, καὶ πάντες ἡμᾶς μετὰ χαρᾶς προπέμψατε. quam lectionem non reperimus nos quidem in vllo codice: tamen ex vacuo ſpatio quod relictum erat in cod. Viterb. plura videntur verba Græca fuiſſe olim ſcripta quàm extant hodie in vulgatis libb.

15 *Ac Vale.*) *Vale* & χαῖρε noniſſima verba morientium. Hippolytus apud EVripid. renuntians rebus humanis,

Ὦ χαῖρε καὶ σὺ χαῖρε πολλά μοι πάτερ. & ſæpe alibi.

15 *Sortitus exitum facilem.*) ΕΥθανατήσας: mox aliter vertit, *cito ac nullo cruciatu defungi.* & melius: tot enim verbis opus vt vim Græcæ dictionis exprimas: quod declarat Galenus qui apud Hippocratem δυσθάνατον dici notat καὶ τὸ βραδυθάνατον καὶ τὸ σὺν ὀδύνῃ θνήσκειν. apud hiſtoricos εὐθανατεῖν eſt quod ait poeta,

— pulcrúmque mori ſuccurrit in armis.

22 *biit in cubiculo eodem quo pater.*) Idem Tacitus: & ſimile libro vltimo de Tito. ſed miror non hoc potius Suetonio obſeruatum quod Dio ait: die eo

AVgu-

AVguſtum obiiſſe quo primum conſulatum inierat. Tacitus, *Multus hinc ipſo de AVguſto ſermo,pleriſque vana mirantibus,quòd idem di es accepti quondam imperij princeps & vitæ ſupremus.*

24 *Diebus quinque & triginta minus.*) Ζήσας,inquit Dio, πέντε καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη καὶ μῆνας δέκα,καὶ ἡμέρας ἓξ καὶ εἴκοσι.ſed ἑπτὰ potius καὶ εἴκοσι ſcribere debuit Dio.tot enim ſunt dies.

27 *Vel in æde ſacrarum maxima reponeretur.*) Mirum non impediſſe religionem.Notum enim pleraſque omnes olim gentes,& ſe,& quicquid erat ſacrum diis ſuperis,vel ſolo rei funeſtę contactu contaminari exiſtimaſſe.Ex ea opinione multa inſtituta manarunt cùm aliorum,tum etiam populi Romani,& Iudaici.Quare etiam rex pius Ioſias cùm vellet idolorum templa contra Dei legem in Iudęa extructa profanare,omnémque locis religionem adimere,mortuorum oſſa in illas ędes intulit.II.Reg.cap.XXIII.XIV.& XV.Romanis verò legibus ne admitti quidem in vrbes ſolita cadauera,quæ aliquò transferuntur. Ideò notatum vt ſingularis argumentum honoris,ſi cuius corpori hoc conceſſum, vt intra vrbes per quas iter erat,reciperetur. Factum id aliquando reperio in Sanctorum reliquiis,vt Amelij cùm Antiochiam deportaretur. Teſtatur Sozomenus libro VII.cap.X.λέγεται δὲ διὰ πάσης τῆς λεωφόρου κατὰ βασιλέως πρόσταγμα ὄντος τεχθῆν εἰς τὰς πόλεις εἰσδεχθῆναι παρὰ τὸ νενομισμένον Ῥωμαίοις.Diſertè ait contra mores Romanos id eſſe:neque aliter licitum quàm expreſſo principis iuſſu.ex quibus iam intelligimus,cur hoc notatu dignum Tranquillus exiſtimarit.non enim tranſlatitium,aut vulgare genus honoris,qui hoc priuilegio delatus AVguſto eſt: ſiue à Tiberio id profectum,ſiue à ſenatu.quod potius videtur. Nam & Tiberio ipſi vt funus ducere pontifex maximus poſſet,venia à ſenatu & collegio pontificum fuit impetranda: quod non prætermiſit notare Dio.

27 *A Bouillis equeſter ordo ſuſcepit.*)Re à conſulibus impetrata,ad quos legationem equitum Claudius pertulerat.Suetonius lib.V.

28 *Vrbíque intulit.*)Repetere ex ſuperioribus noctu.ita Dio.

28 *Atque in veſtibulo domus conlocauit.*)Ita enim fuit moris.Perſius,

— tandémque beatulus alto
Compoſitus lecto,craßiſque lutatus amomis
In portam rigidos calces extendit.

Ad quem locum plura notauimus non protrita.

30 *Funus triumphali porta ducendum.*)Quod etiam factum eſt,teſte Dione:tamen ex verbis Suetonij potius contrarium elicias.

31 *Canentibus nanıam principum liberis.*)Quia AVguſtus pater patriæ,& communis omnium parens: nam ex ritu næniam cantabant tantum qui propinqui mortuis erant,vel eorum loco præficæ,vt innuit Nonius in *nænia*.

33 *Ponendos anulos aureos.*)A ſenatu & equite:nam plebs ferreis vſa.

33 *Legenda oſſa per ſacerdotes ſummorum collegiorum.*) Hoc erat planè cõtra veteres religiones,quare meritò nõ obtinuit.Summa autẽ collegia fuere quatuor: Pontificum, AVgurum,Septemuirorum epulonum, & Quindecim virorum S.F.His ſolitum committi quiquid eximium fuit,quod ad curam ſacerdotum pertineret.Sic ait Dio lib.LIII.ludos ob victoriam Actiacam, μέχρι τοῦ τέως αεὶ τῶν ἱερωσυνῶν ἐκ διαδοχῆς ἐποίησε· λέγω δὲ τοὺς ποντίφικας καὶ οἰωνιστάς,τούς τε ἑπτὰ καὶ τοὺς πεντεκαίδεκα ἄνδρας καλουμένους. Poſtea ſodalium AVguſtalium acceſſit collegium : nam & Dio libro LVIII. ad quatuor ſumma ſacerdotia AVguſtales adiicit, & Te-

citus lib.III. Annal. Rectè igitur libb. omnes *per ſacerdotes ſummorum collegiorum*, non vt placet quibuſdam, *ſacerdotes ſummos collegiorum.*

37 *Seculum AVguſtum appellaretur, & ita in faſtos referretur.*) Arbitror veniſſe hoc in mentem ſententiæ eius auctoribus, ex eo quod in contrarium ſolitum obſeruari: nam cùm aliquis contra leges Rempub. inuaſerat, tenuerátque, ſublata tyrannide, tyranni nomen de faſtis delebatur, totúmque id tempus appellabatur Ἀναρχία, itáque in faſtos referri ſolitum.

38 *Bifariam laudatus eſt.*) Auctor ipſe AVguſtus huius moris. primus enim, niſi fallor, eo vſus eſt in ſuorum funeribus ornandis: exemplum in Octauia apud Dionem lib. LIV. in fine, & in Druſo lib. LV. eiuſdem.

39 *Pro Roſtris ſubueteribus.*) Et Viterb. & Liſlæi cod. τὸ *ſub* non agnoſcunt. nihil tamen muto: Varronem vide & in deſcriptionibus Vrbis.

40 *Delatus in campum crematúſque.*) In medio Campo Martio fuit culina AVguſti ſiue vſtrina. Strabo in deſcriptione eius campi, ἐν μέσῳ δὲ τοῦ πεδίου ὁ τῆς καύστρας αὐτοῦ (AVguſti) περίβολος, καὶ οὗτος λίθου λευκοῦ, κύκλῳ μὲν περικείμενον ἔχων σιδηροῦν περίφραγμα, ἐντὸς δ' αἰγείροις κατάφυτος.

41 *Reliquias legerunt.*) Cùm ſuos defunctos cremabant, ſic eos in pyra collocabant, vt cineres oſſáque ſeparata manerent, neque aut ligni cineribus, aut animalium quæ ſæpiſſimè ſimul comburebantur, oſſibus commiſcerentur. Quare non abeſt quin ſit inanis illa quæſtio, quæ multos viros doctos habuit exercitos, ecqua ratione poſſent reliquiæ illius dignoſci cui honorem habitum volebant: nam & oſſa ferè, quod certum eſt & indubitatum, legebant: eáque nondum planè diſſoluta, nec in puluerem redacta, in vrnam condebant: & ſitus ac collocatio cremandi cadaueris eiuſmodi fuit, vt diſcernendi facultas eſſet. Clarè hunc morem docet Q. Smyrnæus in deſcriptione funeris Achillei lib. III. ſic ille,

> Δὴ τότε πυρκαϊὴν οἴνῳ σβέσαν· ὀστέα δ' αὐτοῦ
> Φαίνετ' ἀριφραδέως, ἐπεὶ οὐχ ἑτέροισιν ὁμοῖα
> Ἦν· ἀλλ' οἷα γίγαντος ἀτειρέος· οὐδὲ μὲν ἄλλα
> Σὺν κείνοις ἐμέμικτο· ἐπεὶ βόες ἠδὲ καὶ ἵπποι
> Καὶ παῖδες Τρώων μίγδα κταμένοισι καὶ ἄλλοις
> Βαιὸν ἄπωθε κέοντο περὶ νέκυν. ὃς δ' ἐνὶ μέσοις
> Ῥιπῇ ὑφ' Ἡφαίστοιο δεδμημένος οἶος ἔκειτο.

Hoc puto verius quàm quod comminiſcuntur alij de linteo lini ἀσβέστου: cuius ſententiæ, veterum nemo auctor laudari poteſt: malè enim quidam Plinij auctoritate abutuntur.

Pag. 63. v. I. *Tunicati & diſcincti pedibúſque nudis.*) Omnia hæc reuerentiæ & ταπεινοφροσύνης, vel, vt loquitur Tertullianus, ταπεινοφρονήσεως indicia: nec rectè ſentiunt qui aliam cauſſam eſſe putant: qui etiam in eo falluntur, quòd peculiarem AVguſto habitum hunc honorem cenſent, vt à diſcinctis reliquiæ eius legerentur. Nam in aliorum quoque funeribus idem factitatum. Tibullus,

> *Pars quæ ſola mei ſuperabit corporis, oſſa*
> *Incinctæ nigra candida veſte legant.*

Imo verò in plerìſque religionis ſuperſtitionísve ritibus obeundis calceos ponebant. Plinius lib. XVIII. extremo, *Priuatim autem contra erucas ambiri arbores ſingulas à muliere incitati menſis nudis pedibus recincta.* Sic matronæ Veſtæ ædē nudiæ

dis pedibus adibant. Ouidius vi. Faſtorum,

Huc pede matronam nudo deſcendere vidi. Sic etiam bello Gallico *virgines ex ſacerdotio Veſtæ, nudo pede fugientia ſacra comitantur*, ait Florus. Et cùm aquilitia Ioui immolabant, nupipedalia populo denuntiabant. Tertullianus, *Cùm ſtupet cœlum, & aret annus, nudipedalia denunciantur*: ſic accipio verbum *nuda* in hoc verſu Iuuenalis ſatyra vi

--- Inde ſuperbi
Totum regis agrum, nuda ac tremebunda cruentis
Erepta gentibus.

Talia multa in veteribus ritibus notari poſſunt, quæ prætermitto.

3 *Circumiectáſque ſyluas & ambulationes.*) Melius capies ſi cum Strabonis verbis conferas. Eum adi lib. v.

4 *Teſtamentum.*) Per æs & libram factum eſt. Inque eo fuit familiæ pecuniæque emptor Domitius Ahenobarbus Neronis AVguſti auus. Suetonius lib. vi.

6 *Ac duobus codicibus ſcriptum.*) *Teſtamentum facere pluribus codicibus*, apud I.C.tos plurimis locis, eſt plura exemplaria eiuſdem teſtamenti relinquere. Suetonius paullò aliter extremo lib. tertio, *Teſtamentum duplex fecit, ſed eodem exemplo.* Attici hoc venuſtè dicunt τὰς διαθήκας ἀντίγραφα ποιῆσαι, vt Demoſth. κατὰ Στεφάνου oratione altera. vbi quod negat γεγονέναι orator, factum vnquam, vt teſtamenti ſui plura exemplaria aliquis relinqueret, oratoria fide dictum eſſe, vel Theophraſti vnius exemplum arguit: qui vltimæ ſuæ voluntatis tria vt veteres Græci loquuntur ἀντίγραφα, vt recentiores ἴσοτυπα vel ἴσα confecit, ac ſuo annulo obſignata totidem amicis ſeruanda tradidit. auctor Laertius. Similiter AVguſtus duos codices ſiue exemplaria ſui teſtamenti reliquit. Sed quæro, ſi ita eſt (quod neque Tacitus, neque Dio annotarunt) cur vtrumque ἀντίγραφον apud eaſdem Veſtales eſt depoſitum? nam è contrario fieri ſolitum videas, vt diuerſa exemplaria diuerſis locis maioris ſecuritatis cauſſa deponerentur. Sic Theophraſtus vnum Hegeſiæ, alterum Olympiodoro, tertium Adimanto tradidiſſe ſcribitur. Et Tiberius, teſte Dione, πολλαχοῦ ταυτὰ γράψας κατέλιπε: quod interpretor, plura teſtamenta (Suetonius duplex feciſſe ſcribit) ſed eodem exemplo facta, diuerſis reliquerat locis. Propter hæc putaui aliquando verba Suetonij aliter eſſe exponenda: vt *teſtamentum duobus codicibus ſcriptum* ſit, quod propter prolixitatem non vna membrana aut tabula contineretur, ſed duabus: nam id quoque ſolitum fieri ex I.C.torum libris probari facilè poteſt. Iuuant nonnihil hanc interpretationem quæ ſequuntur verba. *partim ipſius, partim libertorum manu ſcriptum:* quæ videntur de vno teſtamento commodiùs quàm de duplici poſſe accipi. neque ita locutus in Tiberio.

7 *Polybij.*) In mss. *Polibi.* Dio Πολύβιος non Πόλυβος, vt falsò vir doctus notat.

7 *Depoſitúmque apud ſe Virgines Veſtales.*) Emendauimus ex membr. Viterbienſibus & Groſlotij, neque aliter Rob. Stephanus olim ediderat. in plerisque tamen codd. ſcriptum *apud ſex V.V.* Fortaſſe pro *apud ſe VI.V irg.V.* ſenſu non improbo: depoſitum enim apud ſe teſtamentum intellixiſſe videntur in ſenatum omnes ſimul Veſtales, vna dempta, quæ maxima & erat & vocabatur. Zonaras Druſum ait fuiſſe, non Veſtales. Errat verò Zonaras, vel is potius vnde ſumſit.

8 *Cum tribus ſignatis æquè voluminibus.*)Quatuor Dio ait:quartum fuit quod continebat prouidi ſenis Tiberio & Reip. relicta præcepta bene gubernandi. Id volumen prætermittit Suetonius,quia partem tertij magis quàm ſeparatum corpus eſſe credidit:Apparet hoc ex verbis Taciti quæ aſcribo, *Tiberius proferri libellum recitaríque iuſſit:opes publicæ continebantur, quantum ciuium ſociorúmque in armis,quot claſſes,regna,prouinciæ,tributa,aut vectigalia,& neceſſitates ac largitiones:quæ cuncta ſua manu perſcripſerat AVguſtus:addideratque conſilium coercendi intra terminos imperii: incertum metu, an per inuidiam.* Confer nunc cum Dionis verbis:intelliges librum vnum,imò quod mireris, libellum appellari à Tacito quod tertium & quartum volumen Dio.Cum Tacito igitur ſenſit Tranquillus.At ſuper tempore quo prolati & recitati hi libri in ſenatu, Dioni conſentiens Suetonius à Tacito diuerſus abit.

9 *Atque recitata ſunt.*)Reliqua Druſus recitauit: teſtamentum Polybius libertus AVguſti.Cauſſam Dio narrat. Vide & libri ſequentis cap.xxiii.

10 *Ex parte dimidia & ſextante.*)Ipſa ſunt AVguſti verba,qui ſic maluit ſcribere quàm ex beſſe,quod erat breuius.Magis mirum quod olim notabamus ex Theophraſto δύο ἡμιεκτέα pro ἑκτέως. Teſtamenti AVguſti initium fuit, *Quoniam ſiniſtra fortuna Caium & Lucium filios mihi eripuit, Tiberius Cæſar mihi ex parte dimidia & ſextante hæres eſto.* Recitantur hæc verba lib. ſequente: ex quo coniecturam facere debemus, non ſolùm viſum lectúmque Suetonio AVguſti teſtamentum:ſed etiam mētem eius ipſis AVguſti verbis fuiſſe expreſſam.quod ad ſequentium lucem valde notari velim.Nec mirum, ſcriptorem hunc tabulas teſtamenti AVguſti eſſe nactum, cùm etiam Soſipater Chariſius tanto poſterior natu,eaſdem habuiſſe videatur.Laudat ille ex AVguſti teſtamento hæc verba,*Gauſapes lodices purpureas & coloreas meas.*

10 *Liuiam ex parte tertia.*)Scribit Dio petiſſe impetrauiſſéque AVguſtum à ſenatu, vt ſibi contra leges veteres tantum Liuiæ relinquere liceret. locus animaduerſione dignus:ſic ille, κατελέλειπτο δὲ ἐν αὐταῖς τὰ μὲν δύο μέρη τοῦ κλήρου τῷ Τιβερίῳ. τὸ δὲ λοιπὸν τῇ Λιουίᾳ. ὥς τινες λέγουσιν· ἵνα γὰρ τι καὶ ἐκείνη τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἀπόνηται, παρὰ τῆς βουλῆς ᾐτήκει τοῦτο, τοῦτον αὐτῇ καὶ παρὰ τὸν νόμον καταλιπεῖν δυνηθῆναι.Huius rei cauſſa fuit, quòd Liuia in manum AVguſti nec cōfarreatione, nec coēptione venerat,ſed vſu:nā illis modis iuncta,inter ſuos hęredes marito,etiam ab inteſtato erat ſucceſſura:nedum petitioni illi AVguſti quā Dio ait locus fuiſſet.

11 *Quos & ferre nomen ſuum iuſſit.*) De Tiberio mirum meritò videatur, cùm is multo antè ab AVguſto adoptatus,filius illius eſſet.Sed vt videtur,cætera quidem nomina adoptione erat conſecutus, AVguſti verò cognomen ſibi vni proprium pater ſeruauerat, vt in quo vis magna potentiæ ipſius eſſet ſita. Quare communicari cuiquam eam appellationem æquum non erat. propterea hoc nomen hæreditarium fuiſſe Tiberio dicitur.Suetonius lib.ſequente, *Ac ne AVguſti quidem nomen quanquam hæreditarium, vllis niſi ad reges & dynaſtas epiſtolis addidit.*De Liuia certum eſt,poſt mariti exceſſum, non Liuiam ſed Iuliam fuiſſe vocatā:etſi ſcriptores Latini ferè nomen vetus retinuerunt:rarenter enim in eorum libris Iuliam videas appellari:niſi tamen,quod puto,multis locis corrupta ea appellatio fuit. At Græci etiam in eorum narratione quæ viuo AVguſto contigerunt,Liuiam κατὰ πρόληψιν more poetarum Iuliam appellant. Ioſephus lib.xvi.cap.viii.ἰδίᾳ δὲ καὶ ἡ γυνὴ Καίσαρος Ἰουλία τὰ πολλὰ τῶν ἑαυτῆς πολυτελεστάτων ἀπέστειλεν.Sic & lib.xvii.cap.i.notauimus & alibi.In nummis quoq;mul-

tis.

tis extant hæ ſimiléſque inſcriptiones ΙΟΥΛΙΑ ΣΕΒΑΣΤΗ, &, ΘΕΙΑΣ ΙΟΥΛΙΑΣ ΣΕΒΑΣΤΗΣ, & Latinè, IVLIA AVGVSTA GENITRIX ORBIS. Nam etiam AVguſtæ nomen ab eadem aſſumptum fuiſſe, certum eſt ex hiſtoricis, & lapidibus inſcriptis.

12 *Liberóſque eius tres.*) Adi librum IV. cap. VII.

13 *Amicóſque complures.*) Quoſdam & inimicos, Tacitus, *tertio gradu primores ciuitatis ſcripſerat, pleroſque inuiſos ſibi. ſed iactantia gloriáque ad poſteros.*

13 *Legauit populo Romano quadringenties, tribubus tricies quinquies HS.*) Palam eſt his verbis duo legata contineri: quorum alterum populo, alterum plebi relictum. plebem appello quas Suetonius *tribus*. Tacitus hanc partem teſtamenti AVguſti ita exprimit, *Legata non vltra ciuilem modũ: niſi quod & populo & plebi* CCCCXXXV. *dedit.* videtur confundere hæc duo legata: quod in errorem quoſdam induxit: ſed notanda figura in eius verbis, qualis in illis Ciceronis, *vrbem & ciues integram incolumémque ſeruaui.* ergo in oratione Taciti CCCC. ad populum: XXXV. ad plebem referendum: & fortaſſe ſcripſerat auctor. CCCC. & XXXV. Suetonium putamus ipſa AVguſti verba retinuiſſe, vt antè monebamus. Duo legata eſſe diuerſa, declarat & Dio, qui alterum poſuit, alterum penitus omiſit. Legauit τῷ δήμῳ, ait Dio, χιλίας μυριάδας. i. *populo quadringenties ſeſtertiũm.* ſilet de tribubus aut plebe: quare & de relicto illi legato tricies quinquies tacet. de hoc genere præteritionum diximus ſatis ad libri primi caput XXXVIII. & alibi. errant latè doctiſſimi viri, qui Dionis auctoritate moti adulterina cenſent eſſe in Suetonio illa verba, *tribubus* XXXV. mitto alias clariſſimorum hominum ſuper his verbis ſententias: nam omnes falli qui in Suetonio aut Tacito quicquam cenſuerunt mutandum, non dubito. Quid autem mirum diuerſa eſſe legata populi & plebis, cùm aliud populum eſſe aliud plebem, ſit τῶν ἀναμφισβητήτων? nam etſi verum eſt confundi ſæpe has voces, tamen propriè illas diuerſum ſonare, etiam pueris notum. Accipiamus igitur hîc propria ſignificatione, & legatum populi interpretemur, quod publicè relictum eſt ciuibus Romanis omnibus, qui conſortes eſſe talium liberalitatum aut vellent aut ſolerent. plebis verò illud, quod vicomagiſtris relictum eſt vel in communia cuiuſque tribus commoda impendendum: vel in tenuiſſimos quoſque ſingularum tribuum erogandum. Similia Tiberij legata, qui patris exemplum in pleriſque ſecutus, *legauit plebi Romanæ vicies, atque etiã ſeparatim vicorũ magiſtris.* verba ſunt Suetonij libro ſequente extremo. qui locus omnino cum iſto conferendus erat interpretibus, ſi ſuum munus fungi vellent. diligenter enim notandum plebis appellatione intelligi in Tiberij teſtamento idem quod hîc populi. ne id quidem mirum: iam enim diximus duo hæc vocabula *populus* & *plebs* apud optimos ſcriptores, Tacitum præſertim, Suetonium, Plinios, & alios item confundi. quare etiam libro tertio cap. LVII. Tranquillus in mentione horum legatorum AVguſti, plebem pro populo vſurpat. *Scurram ait, qui prætereunte funere elato mortuo mandarat, vt nunciaret AVguſto nondum reddi legata quæ plebi reliquiſſet.* neque enim ibi capiendum vt apud Tacitum, de legato tribubus relicto: ſed de populi legato. quod autem vicomagiſtris reliquiſſe Tiberius libro ſequente dicitur, tantundem valet ac ſi tribubus ſcriptum eſſet, aut plebi, vt quidã Tacitus accipit. abſurdum enim ſit putare cedere in propriam vicomagiſtrorum vtilitatem illud legatum. nam contrà eos fuiſſe, velut adminiſtratores, & iſtiuſmodi ſimiliúmque largitionum diuiſores, Aſconius alicubi indicat, & ex

Planto probat: quanquam ille non de vicomagiſtris,ſed curiarum id ſcribit. verùm arbitror poſtquam creari cepere annui illi vicorum curatores ab AVguſto inſtituti,pleraque veterum curiarum magiſtrorum munia, in hos fuiſſe tranſlata.Ne illud quidem nouum quòd tribus appellet Suetonius vel AVguſtus potius,populi viliſſimam partem,quam Tacitus plebem *μείω*.obſeruare enim licet cùm populus Rom.à ſcriptoribus modò in tres ordines diſtinguatur,modò in quatuor,modò in plures, appellatione tribuum perſæpe vltimum ordinem notari.Statius Syluarum libro IV.

Moribus atque tuis gaudent turmæque tribúſque
Purpureique patres. vult dicere ſenatus populuſque Rom. & equeſter ordo.populum appellat *tribus*.Sic Florus libro II.cap.VI.aliíque.alij plebem à populo ſeparant,& illam tribuum appellatione notant.Extat vetus inſcriptio quæ hoc manifeſtò docet:ita autem habet.

IMP.T.CÆSARI
DIVI. F
VESPASIANO. AVG.
PLEBS. VRBANA
QVÆ. FRVMENTVM
PVBLICVM. ACCEPIT
ET. TRIBVS

Martialis libro VIII.

Dat populus,dat gratus eques,dat thura ſenatus,
Et libant Latiæ tertia dona tribus.

Inde eſt quod *tribulis*, pro paupere & egeno ac capite cenſo ſumitur. Horatius,

Vt cum pileolo ſoleas conuiua tribulis.

Martialis, *Nunc anus & tremulo vix accipienda tribuli.*
Idem, *Nec pallens toga mortui tribulis.*

Manilius eleganter iſtos tribules *turbam ſine nomine* vocat ſub finem lib.V.

Vtque per ingentem populus deſcribitur vrbem,
Præcipuúmque Patres retinent,& proximum equeſter
Ordo locum,populúmque equiti.populóque ſubire
Vulgus iners:videas etiam ſine nomine turbam.

Vulgus iners,plebs eſt:*ſine nomine turba*,ſunt tribus.

15 *Cohortibus vrbanis quingenos.*)Tacitus hanc partem omiſit: neque aſſentior iis qui negligentiæ ſcribarum id acceptum ferunt, & locum interpolant ex Suetonio.Paſſim in optimæ notæ auctoribus tales omiſſiones obſeruamus:quę ſi ad inſtitutum ſermonem non ſunt penitus neceſſariæ,cur ſcribis potius quàm ſcriptoribus eas tribuamus cauſſa non eſt. De errore interpretum Dionis qui in hac ſententia πολιτικὸν πλῆθος partim vertunt perperam, partim emendant prauè,affatim cum Deo dicemus ad Polybium.

16 *Quam ſummam repræſentari iuſsit.*) An dicit, ſummam illam tantùm quæ legionariis eſt legata? an potius de omnibus legatis intelligit quæ hactenus ſunt expoſita? hoc puto verius:inde illa ſcurgæ,imò vulgi querela lib. III. cap. LVII.

17 *Confiſcatam ſemper repoſitámque habuerat.*)Confiſcatam ἀποτεθησαυρισμένην in fiſcis conditam & ſeruatam.Gloſſarium,*Confiſcat* ταμιεῦ,δημεύει. In altero ταμιοῦχος

promus,penarius,confiſcator,cellarius.

17 *Reliqua legata variè dedit.*)Ita omnes libb.noſtri. Alij, *varia edidit.* nihil muto,& ſimpliciter ad diem refero præfinitam ſoluendis legatis reliquis. Placeret ſi eodd.addicerent, *varia variè edidit.* Sed cùm acriùs hunc locum intueor, non abeſt quin ita ſcribendum ſit, *reliqua legata variè dedit, produxitque: quadam ad vicena ſeſtertia: quibus ſoluendis annuum diem finiit.* vel potius *annuam.* ſic enim I.C.loquuntur:& ita hic quidam libb. Reperi in quibuſdam pro *vicena ſeſtertia, vicies ſeſtertium.*

19 *Nec plus peruenturum ad hæredes ſuos.*)Detracto ſi quid fuit æris alieni,& legatis perſolutis, redditiſque ſuis bonis eorum liberis qui AVguſtum heredem fecerant.qua de re ante diximus.

20 *Quàm millies & quingenties.*)Æſtimatione Budæi:quæ ſi non exactiſſimè vera,proxima tamen veræ eſt, fuerint tricies ſepties centena millia aureorum, & inſuper quinquaginta millia.

20 *Quamuis viginti proximis annis quaterdecies millies teſtamentis amicorum percepiſſet.*) Quis non ſtupeat ad hanc ſummam?quam idem ille profundiſſimæ eruditionis vir non minorem exiſtimabat quinquies & tricies centenis myriadibus aureorum coronatorum: hoc eſt trecenties & quinquies centenis millibus.

23 *Iulias filiam neptémque.*)Melius quàm Dio qui de nepte ſilet.Ruſus eo auctore,Iuliæ filiæ teſtamento patris legati nomine aliquid ſaltem aſperſum:quod tacet Suetonius.

24 *Vetuit ſepulcro ſuo inferri.*)Veteres quos oderāt à ſuo ſepulcro & mortuos arcebant & viuos.Iſæus oratione de hereditate Aſtyphili, ὅτι ἀπέθνησκεν ΕΥΘυκράτης ὁ πατὴρ Ἀςυφίλου, ἐπέσκηψε τοῖς οἰκείοις μηδ' ἕνα ποτὲ ἐάσειν ἐλθεῖν τῶν Θουδίππου ἐπὶ τὸ μνῆμα τὸ ἑαυτοῦ.

24 *Vno mandata de funere complexus.*) *Vno* vt apud Hebræos pro primo. Dio, Ἐγέγραπτο γὰρ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ὅσα τῆς ταφῆς εἴχετο.

25 *Altero indicem rerum à ſe geſtarum.*)Eodem ordine Dio. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὰ ἔργα ἃ ἔπραξε πάντα. Huius indicis exemplum olim in Aſiam allatum,indéque clariſſimi viri AVgerij Busbequij beneficio in Europam relatum, ſi infrà deſcriberem,& notis illuſtrarem, rectè & pro bono facturum me putaui. Eſt enim prorſus, quod aiunt, ex triſtiſſimo naufragio quantiuis pretij ſuperſtes tabula.

25 *Quem vellet incidi in aneis tabulis.*) appellat tabulas καταχρηστικώτερον quæ potius pilæ erant dicendæ:ita enim in lapide Ancyrano:Dio quoque στήλας nominat: nihil tamen mutandum cenſeo, omnibus Mss. mordicus hanc lectionem retinentibus.nempe tabulæ appellantur,quadratæ pilæ facies,quæ præſtant vſum tabularum,etſi propriè tabulæ non ſunt.Sic plurima dicuntur ex antiqua conſuetudine,vt notum eſt.Polyb.libro III.pilas æreas huiuſmodi,modò στήλας nominat,modò χαλκώματα. Mouet tamen nonnihil verbum *ſtatuerentur*, quod videtur pilis potius conuenire.

27 *Quantum militum ſub ſignis vbique eſſet.*)Viterb. *eſſent* πρὸς τὸ στρατευόμενον, *turba ruunt.* ὡς φασὶν ἡ πληθύς.

MONVMENTVM ANCYRANVM
EX IVSTI LIPSI AVCTARIO.

Ancyræ in ſuburbio.

Series
I

RERVM GESTARVM DIVI AVGVSTI QVIBVS ORBEM TERRARVM IMPERIO POPVLI ROMANI SVBIECIT ET IMPENSARVM QVAS IN REMPVBLICAM POPVLVMQVE ROMANVM FECIT INCISARVM IN DVABVS AHÆNEIS PILIS QVÆ SVNT ROMÆ POSITÆ EXEMPLAR SVBIECTVM.

ANNOS. VNDEVIGINTI. NATVS. EXERCITVM. PRIVATO. CONSILIO. ET .PRIVATA IMPENSA. COMPARAVI. [1] TERQVE. M..... FACTIONIS. OPPRESSAM. IN. LIBERTATEM. [2] VINDICAVI... DECRETIS. HONORIFICIS. ORDINEM [3] SVVM. . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

Cætera deſiderantur.

TERQ. M..... Palàm eſt eum loqui de primo exercitu comparato. Igitur expleam, PERQVE. M. ANTONI. FACTIONIS. quod valet Factiones, vt lapide hoc plerunque ſcriptum. Si placet ternarius numerus: poſſis legere, TERQVE. MEAM. PATRIAM. FACTIONIB. id eſt Factionibus. Ter autem, nempe primo Antoniano bello, Philippico, Actiaco.

2. VINDICAVI ... Expleo, ſi prior noſtra coniectura ſedet, REMP.

3. SVVM. Puto fuiſſe, SVMMVM. Summus ordo, ſenatus eſt.

II

PATRICIORVM. NVMERVM. AVXI. CONSVL. QVINTVM. IVSSV. POPVLI. ET. SENATVS. SENATVM. TER. LEGI. ET. IN. CONSVLATV. SEXTO. CENSVM. POPVLI. COLLEGA. M. AGRIPPA. EGI. LVSTRVM. POST. ANNVM. ALTERVM. ET. QVADRAGESIMVM. FECI (LEGI) QVO. LVSTRO. CIVIVM. ROMANORVM. CENSITA. SVNT. CAPITA. QVADRAGIENS. CENTVM. MILLIA. ET. SEXAGINTA. TRIA..... CVM. NVPER.

NVPER. LVSTRVM. SOLVE. FECI. LEGI. [1] CENSORVM . . . . . . SILIO.
COS. QVO. LVSTRO. CENSA. SVNT. CIVIVM. [2] ROMANORVM . . .
QVADRAGENS. CENTVM. MILLIA. ET. DVCENTA. TRIGINTA.
TRIA. . . . IN. CONSVLATV. FI. . . . . . CVM. NVPERIMS.
LVSTRVM. [3] CVM. LEGA. TIBERIO. SEXT. POMPEIO. ET. SEXT.
APVLEIO. COS. QVO. LVSTRO. [4] ROM. CAPITVM. QVADRAGENS.
CENTVM. MIL. . . . IGINTA. ET. SEPTEM. MIL. LEGI. PNO. . . .
. . . EXEMPLA. MAIORVM. EXOLESCENTIA. IAM. EX. NOS. . . . . .
MVLTARVN. RERVM. EXEMPLA. IMITANDA. . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . . . .

. . . . . . :

Hæc etiam deſiderantur.

1. CENSORVM. Puto ſic: CENSORINO. ET ASINIO. qui coss. fuère anno DCCXLVII. Quòd Dio ſolitarium hunc cenſum referre videtur ad annum DCCLVII: de recenſu Italico tantum agit.
2. ROMANORVM. . . . . In hiatu ſcribe, CAPITA.
3. CVM. LEGA. Facito CONLEGA.
4. Exple, CENSA. SVNT.

III.

HONORIS. MEI. CAVSA. SENATVS. POPVLVSQVE. ROMANVS. ANNVM. QVINTVM. ET. DECIMVM. [1] AGENTIS. CONSVLEIS. DESIGNAVIT. VT. [2] CVM. MAGISTRATVM. INIRENT. POST. QVINQVENNIVM. EX. EO. DIE. [3] DEDVCTI. IN. [4] EORVMVE. INTERESSENT. CONSILIIS. PVBLICIS. DECREVIT. SENATVS. EQVITES. AVTEM. ROMANI. VNIVERSI. PRINCIPEM. [5] . . . HASTIS. ARGENTEIS. DONATVM. APPELLAVERVNT.

LIBERI. ROMANI. VIRITIM. [6] . . . CENOS. NVMERAVI. EX. TESTAMENTO. PATRIS. MEI. ET. [7] NOMINI. MEO. [8] . . . DRINGENOS. EX. BELLORVM. MANVBIIS. CONSVL. QVINTVM. DEDI. ITERVM. AVTEM. IN. CONSVLATV. DECIMO. EX. PATRIMONIO. MEO. BIS. QVADRINGENOS. CONGIARI. VIRITIM. ITERVM. AERE. MERVI. ET. CONSVL. VNDECIMVM. DVODECIM. FRVMENTATIONES. FRVMENTO. PRIVATIM. [9] COLVMBIO. EMENSVS. SVM. ET. TRIBVNICIA. POTESTATE. DVODECIMVM. QVADRINGENOS. NVMMOS. TERTIVM. VIRITIM. DEDI. [10] QVALIMBA. CONGIARIA.

FRVMENTI. II.... RVM. NVMQVAM. MINVS. QVINQVAGINTA. ET DVCENTA... EIA. 12. DVODEVIGINTESIMVM. CONSVL. TRECENTIS. ET. VIGINTI. MILLIBVS. PLEBIS. VRBANAE. SEXAGENOS. SEXAGENOS. DENARIOS. VIRITIM. DEDI. ET. QVINIS. MILITVM. MEORVM. CONSVL. QVINTVM. EX. MANIBIIS. VIRITIM. MILLIA. NVMMVM. SINGVLA. DEDI. ACCEPERVNT. ID. TRIVMPHALE. CONGIARIVM. IN. COLONIAE. HOMINVM. CIRCITER. CENTVM. ET. VIGINTI. MILLIA. CONSVL. TERTIVM. DECIMVM. SEXAGENOS. DENARIOS. PLEBI. QVAE. TVM. FRVMENTVM. PVBLICVM. 13 ACCE. DEDI.

1. Valet, Agentes Conſules: eſtque ſermo de L.& C. Cæſaribus.
2. Puto, EVM. 3. Puto, QVO. 4. Facio, FORVM. & diuido, VT. INTERESSENT. ſententiâ longè aliâ. 5. Explerem IVV. C.: id eſt, principem iuuentutis Caium. 6. Subſtituo, CENTENOS, VICENOS. ex Dionis XLIV. qui diſertè ſcribit Octauianum ipſum ita tradidiſſe (hîc nimirum) etſi alij (inter quos Suetonius) trecenos ſcribant. 7. Valet Nomine. 8. Scribe QVADRINGENOS. ex Dionis LI. qui exprimit hanc ipſam ſummam congiarij, in eodem V conſulatu. 9. Fac, COEMPTO.
10. Puto, QVALIA. MEA. 11. Expleo, MEDIMNVM. 12. Errauit ſculptor largiter, faciendúmque DVODECIMVM. 13. Facio, ACCEPIT.

III. Seriei continuatio.

EA. MILLIA. HOMINVM. PAVLLO. PLVRA. QVAM. DVCENTA. FVERVNT. 1 AGRIS. QVOS. IN. CONSVLATV. MEO. QVARTO. ET. POSTEA. CONSVLIBVS. 2 MARCO. ET. CN. LENTVLO. AVGVRE. ADSIGNAVI. MILITIBVS. SOLVI. MVNICIPIIS. PA......... 3 ESTIVM. CIRCITER. SEXGENSIM. ITINERIS. EMIT. QVAM. ROMANIS. 4 ERAE......NVMERAVI......QVOD. PIO. AGRIS. PROVINCIALIBVS. SOLVI. VNVS. ET. SOLVS. OMNIVM. QVI. DEDVXERVNT. COLONIAS. MILITVM. IN. PROVINCIIS. AD. MEMORIAM. AETATIS. MEAE. FECI. POSTEA. NERONE. ET. CN. PISONE. CONSVLIBVS. ITEMQVE. 5... GANTISSIMO. ET. D. LELIO. CONSVLIBVS. ET. 6 L. CANINIO. ET. Q. FABRICIO. CONSVLIBVS. 7.... QVOS. EMERITIS. STIPENDIIS. IN. SVA. MVNICIPIA. 8 PRAEM.... PERSOLVI. QVAM. 9... INSEET... MILI..... IMPENDI.

QVATER. 10 AVI. AERARIVM. ITA. VT. SESTERTIVM. MILLIA. ...... QVINGENTA. DED..... RAVI. AERARIO. DETVLI....... QVOD. EX. CONSILIO. . . . . MILITIBVS. QVIN. . . . .
. . . . MERVISSENT. HS. MIL. . . . . . .
. . . . O. DETVLI. . . . .
. . . . 11 CN. P. LENTVLO. . . .
VEES. FVERVNT. CVM. D. . . . CERENT...... SENTVM. MILLIBVS. HOMINVM. . . . . • FRV. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

1. Videtur legendum. PRO AGRIS. 2. Intelligit M. Licinium Craſſum. 3. Fuit. SESTERTIVM. 4. PRAETORIBVS exple. Nam hi tunc AErario præerant. 5. C. ANTISTIO reponito. 6. Horum alter hodie non in Faſtis, & malè hunc C. prænominant. 7. Expleam MILITIBVS. 8. Malim REMISI. 9. Fuit QVAM. IN. REM. 10. Anne ADMINISTRAVI? Intelligit duos Lentulos vnà conſules, Anno DCCXXXVI.

Oppoſito latere.

Series.

CVRIAM. ET. CONTINENS. ET [1] CALCHIDICVM. TEMPLVMQVE.
APOLLINIS. IN. PALATIO. CVM. PORTICIBVS. AEDEM. DIVI. IVLII.
LVPERCAL. PORTICVM. AD. CIRCVM. FLAMINIVM. QVEM. SVM.
APELLARI. PASSVS. EX. NOMINE. EIVS QVI. PRIOREM. EODEM.
IN. SOLO. FECERAT. OCTAVIANI. PVLVINAR. AD. CIRCVM.
MAXIMVM. AEDES. IN. CAPITOLIO. IOVIS. FERETRI. ET. IOVIS.
TONANTIS. AEDEM. QVIRINIS, AEDES. MVNDO. ET IVNONIS.
2 . . . ET. IOVIS. LIBERTATIS. IN. AVENTINO. AEDEM. LARVM.
IN. SVMMA. SACRA. VIA. AEDEM. DEVM. PENATIVM. IN. VELIA.
AEDEM. IVVENTATIS. AEDEM. MATRIS. MAGOERIAE. IN. PALACIO. FECI.
3 SERTORIVM. ET. POMPEIVM. THEATRVMS VTRVMQVE.
OPVS. IMPENSA. GRANDI. REFECI. SINE. VLLA. INSCRIPTIONE.
NOMINIS. MEI. RIVOS. AQVARVM. COMPLVRIBVS. LOCIS. VETVSTATE.
LABENTES. REFECI. ET. AQVAM. QVAE. MARIA. APPELLATVR.
DVPLICAVI. FONTE. NOVO. IN. RIVVM. EIVS IMMISSO. FORVM.
IVLIVM. ET. BASILICAM. QVAE. FVIT. INTER. AEDEM. CASTORIS.
ET. AEDEM. SATVRNI. CAEPTA. PROFLIGATAQVE. OPERA, A.
PATRE. MEO. PERFECI. ET. EANDEM BASILICAM. [5] CONSVMATAM.
IN. . . . AMPLIATO. EIVS. SOLO. SVB, TITVLO. . . . . [6] NOMINIS.
FILIORVM. [7]. . . . VIVVS. NON. PERFECISSEM. PERFECI. AE HAE
REDIBVS [8]. . . . . VIRGINE. EXEMPLVM. DEVM. IN VRBE CONSV. . .
FECI. FLVVIO. PRAETERMISSO. QVOD TEMP. . . . . ET. . . . .

1 Dionem vide LI. in actis anni DCCXXV. 2. Fortè MINERVAE. quia iungi hæc tria numina Romanis ſolita.

3 Planè non capio. 4 MARTIA. 5. Eſſe debeat CONSVMPTAM. INCENDIO. AMPL.
6 Puto, C. & L. 7. CVM. 8. AQVA.

Continuatio Seriei, oppoſito latere.

VLTORIS. TEMPLVM. [1]. QVORVMQVE. AVGVSTVM. ET. TEMPLVM.
APOLLINIS. IN. SOLO. MAGNAM. PARTEM. [2]. . . . . . EMPTO FECI.

QVOD.I.SVO.NOMINE M.MARCELLI. 4. VENERI. . . . ; . . MANIBVS.
IN. CAPITOLIO. ET. IN. AEDE. DIVI. IVLII. ET. IN. AEDE.
APOLLINIS. ET. IN. AEDE. VESTAE. ET. IN. TEMPLO.MARTIS.
5. VICTORIS. CONSECRAVI. QVAE. MIHI. CONSTITERVNT. CIRCITER.
MILLENIS. AVRI. CORONARI. PONDO. TRIGINTAQVINQVE.
MILLIVM. MVNICIPIIS. ET. COLONIIS. ITALIAE. CONFERENTIBVS.
6. AC. TRIVMPHOS. MEOS. QVINTVM. CONSVL. [7]. REMISI. ET.POSTEA.
QVOCIESCVNQVE.IMPERATOR. M. . . . . . .AVRI. CORONARIVM,
NON ACCEPI.DECERNENTIBVS MVNICIPIIS. . . . . .QVAE ANTE DE-

TEMPVS DEFVNCTARVM. AFRICANARVM. (CREVERAM
MEO NOMINE, AVT. FILIORVM. MEORVM.

ET.NEPOTVM.IN.CIRCO. . . . . .AVT.IN. FORO. AVT. IN.
AMPHITHEATRIS.POPVL. . . . QVIBVS.CONFECTA.SVNT.BESTIARVM.
CIRCITER. TRIVM. MILLIVM. ET. QVINCENTA. NAVALIS. PRAELII.
SPECTACVLVM.[8].POPVL. . . . . .LIBERVM. IN. QVO. LOCO. NVNC.
NEMVS. EST, CAESARVM. CAVATO.9. . . . . . .LONGITVDINE. MILLE.
ET. ET. OCTINCENTOS. PEDES. IN. LATITVDINE. PEDES. DVCENTI.
IN.QVO.TRIGINTA. ROSTRATAE,NAVES.TRIREMESQVE. PLVRIMAE.
10. . . . . . RVMORES. INTER. SE. CONFLIXERVNT.[11] . . . . .RVNT
PRAETER. REMIGES. MILLIA. . . . . . .CIRCITER. . . . . . .

1. FORVMQVE. 2. AME. 3. SVB. 4. Reſtitutio hæc: GENERI.DEDICAVI. E. MANIBIIS. 5. VLTORIS. 6. AD. 7. Hoc ipſum Dio notat in iſto ipſo conſulatu. LI. 8. è Suetonio: legam POPVLO.EXHIBVI.AD.TIBERIM.IN.QVO.LOCO.9 SOLO.IN.10. Lego: PRAETER MINORES.INTER.11.CECIDERVNT: vel OCCVBVERVNT.

IN. TEMPLIS. OMNIVM. CIVITATVM.1.P. . . . . . ET. ASIÆ. VICTOR.
ORNAMENTA.REPOSVI.QVÆ.SPOLIATIS.2.TEMPLIS. . . . PRIVATIM
POSSEDERAT. STATVAE.3. . . . . .QVADRAGENIS.ARGENTEIS.
STETERVNT. IN. VRBE. AC. CIRCITER. QVAS.IPSE.SVSTVLI.EX.
QVA.DE. PECVNIA. DONA. AVREA. IN. AEDEM. APOLLINIS. MEO.
NOMINE. ET 4.FILIORVM. QVÆ. MIHI. STATVERVNT. HONOREM.
HABVERVNT.POSVI.

1. P. . . . . . ET. An'ne fuit, PELOPONNESI. ET? credo. Ea enim loca maximè vaſtauit Antonius. 2. TEMPLIS . . . . . Expleo. ANTONIVS. furta enim eius & ſacrilegia notat. 3. Hæc legam, PLVRES. QVADRINGENIS. ARGENTEAE. 4. Lego: ILLORVM.QVI.

II

MARE. PACAVI. A. PRAEDONIBVS. . . . . .DOMIBVS. . . . .
. . . . SVIS . . . . 1.CONTRA REM. . . .
. . . . . .DOMINI. . . . .
. . . .
. . . .
. . . .

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

1. Puto hæc fuiſſe de ſeruis, quos coercuit, ne contra rem famámve domini venirent, vt audirentur.

III

REGIS. PARTHORVM. . . . .
. . . .
. . . .
. . . .

A. ME. GENTES....... THORVM. ET. MEDORVM. . . . .
. . . .
. . . .
. . . .

IN.CONSVLATV. . . . .

Cætera quoque corroſa & corrupta.

IN ANCYRANVM MAR-MOR, ISAACI CASAVBONI

ANIMADVERSIONES.

DIVO *AVguſto aras & templa fuiſſe in prouinciis poſita teſtantur & hiſtorici, & alia priſci æui monumenta. Primus ipſe hoc in honorem patris ſui vel imperauerat, vel petentibus conceſſerat, vt eſt apud Dionē lib.* LI. *Quod poſtquam ſemel inſtitutum eſt, pleræque prouinciæ exemplum ſecutæ, pro magno beneficio poſtularunt ſibi ius dari aræ ponēdæ, aut templi, in aliqua ſuarum vrbium, vbi communi nomine populi totius prouinciæ honoris eius cauſſa, & ſacra facerent & ludos ederent: talis in Gallia Lugdunenſis ara ad quam ſexaginta populos conuenire ſolitos refert Strabo: talis in altera Galliæ parte ara Narbonenſis, & in aliis prouinciis aliæ, tum AVguſto, tum Iulio Cæſari poſitæ: tanto quidem ſtudio & adulatione, vt earum vrbium incolæ quæ huiuſmodi templa apud ſe haberent, non alio magis nomine ſuperbirent, quàm quòd eſſent iſtorū* νεωκόρων *numinum ædituí: quemadmodum olim in ſenatu Romano Lætoriū eſſe locutum refert Suetonius lib.*II.*cap.*V. *Sic interpretor veteres illos nūmos in quibus extat vox* ΝΕΩΚΟΡΩΝ. *cuiuſmodi ſunt cùm alij, tū iſti* ΚΑΙΣΑΡΕΙΑ ΣΕΒΑΣΤΑ ΝΕΩΚΟΡ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΘΕΟΣ. & ΜΑΜΕΡΤΙΝΩΝ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. *Antiquarij, quorum diligentiæ & induſtriæ plurimum debemus, falsò exiſtimant, in huiuſmodi nummis vocem* νεωκόρος *idem ſignificare ac* νεόκτιστος: *quæ Græci ſermonis imperitia pluribus arguenda nō eſt. Sūt etiam nummi in quibus adiecta particula* δὶς *vt,* ΚΝΩΣΙΕΩΝ, ΔΙΣΝΕΩΚΟΡΩΝ, & ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ ΔΙΣΝΕΩΚΟΡΩΝ. *Ea vocula putem (ſi vllus in re perobſcura coniecturæ locus) geminum templum notari, alterum D. Iulio, alterum D. AVguſto ſacrum. Porrò inter alias vrbes quæ maturè templum AVguſto extruxerunt, vrbs Ancyra fuit. Nā ibi diuinos honores AVguſto viuo fuiſſe exhibitos, teſtis ipſe in edicto quod refert Ioſephus Originū lib.*XVI.*cap.*X. *Verba edicti ſūt,* Τό τε ψήφισμα τὸ δοθέν μοι ὑπ' αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς εὐσεβείας ἧς ἔχω πρὸς πάντας ἀνθρώπους, καὶ ὑπὲρ Καίου Μαρκίου Κλωσωρίνου, καὶ τοῦτο τὸ διάταγμα κελεύω ἀνατεθῆναι ἐν ἐπισημοτάτῳ τόπῳ γενηθέντι μοι *(malim* ἀνατεθέντι μοι*)* ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς Ἀσίας ἐν Ἀγκύρῃ. ἐὰν δέ τις παραβῇ τι τῶν προειρημένων, δώσει δίκην οὐ μετρίαν. ἐστηλογραφήθη ἐν τῷ Καίσαρος ναῷ. *Vulgò legitur in Ioſephi codd.* ἐν ἀργύρῃ: *nullo ſenſu. Quare etiā Rufinus Ioſephi vetus interpres ea verba omiſit. Sed docuit nos in magno opere De emendat. temporum Ioſephus Scaliger, vnicū literarū decus, legendū eſſe* Ἀγκύρῃ. *qua coniectura meo iudicio nihil certius. Etſi ſubit mirari cur cōmune Aſiæ ei potius ciuitati illū honorē habuerit, quā Epheſo, quæ erat per illa tēpora* πρόσχημα *& velut metropolis Aſiæ. At Ancyra nō Aſiæ ſed Galatiæ tātū metropolis erat. Sed cauſſa fortaſſe fuit, quòd AVguſtus peculiari cura & amore hāc vrbē proſequeretur. Reperio enim etiā cōditorē Ancyræ AVguſtū fuiſſe: cuius rei auctorē habeo Iohānē Tzetzē, qui id narrat Chiliade prima, capite de Mida. Olim nō totius Galatiæ, ſed partis tātū Tectoſagū metropolis ea vrbs fuit: verū poſtquā tota Galatia per AVguſtū in vnam prouinciam eſt redacta totius Galatiæ caput eſſe cœpit: quod non ex Strabone diſcas, quem mirari ſatis non poſſum, tam leuem harum re-*

rum

rerum feciſſe mentionem: ſed ex iſta veteri inſcriptione quam Romæ extare teſtimonio doctorum virorum didicimus.

Λ. ΦΑΒΙΟΝ
ΚΕΙΛΩΝΑ
ΤΟΝ. ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΝ
ΕΠΑΡΧΟΝ ΡΩΜΗϹ.
ΥΠΑΤΟΝ. ΤΟ. Β.
Η. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙϹ
ΤΗϹ. ΓΑΛΑΤΙΑϹ.
ΑΝΚΥΡΑ
ΤΟΝ ΕΑΥΤΗϹ
ΠΡΟϹΤΑΤΗΝ

Mortuo AVguſto quin multa ambitioſè decreta in eius honorem fuerint & Ancyræ & in aliis pleriſque oppidis prouinciarum, nemo dubitabit qui eorum temporum adulationes nouerit. Tunc temporis videntur Ancyram & petiiſſe & impetraſſe à Senatu facultatem transferendi in templum AVguſti quod in ipſorum vrbe erat, huncrerum geſtarum eius indicem. quem manu Græcorum linguæ Latinæ prorſus imperitorum fuiſſe vel Romæ deſcriptum, vel poſtea ſculptum, res clamat ipſa: adeò multa ſunt pèrperam & contra omnem Latinitatem expreſſa. Multa in hoc nobiliſſimo vetuſtatis monumento nuper eruditè animaduerſa ſunt ab eruditiſſimo clariſſimóque viro Iuſto Lipſio: conabimur & nos aliquam illi lucem ex hiſtoria adferre.

Et impenſarum quas in Remp. populúmque Romanúmque fecit.) Non parum gloriari ſolitus hoc nomine AVguſtus, vt refert Dio non vno loco: & in teſtamento quoque ſuo fecerat idem harum impenſarum mentionem. Breuiter indicant illa apud Suetonium in compendio earum tabularum, *Quod penè omne cum duobus paternis patrimoniis cæteriſque hæreditatibus in Rempub. abſumpſiſſet.*

Annos vndeuiginti natus.) Velleius Paterculus lib. II. *C. Cæſar* XIX. *annum ingreſſus, mira auſus, ac ſumma conſecutus, priuato conſilio, maiorem ſenatu pro Republ. animum habuit.* vbi vides adulationem hominis: ambitioſè enim vſus eſt voce *ingreſſus.* Melius AVguſtus, *natus*: nam anno qui præceſſit cædem Iulij, nono Kal. Octob. ingreſſus annum XIX. erat, ac iam totum fermè confecerat, quando contra Antonium pro optimatibus bellum primum ſuſcepit. Atque hæc Octauij ętas in equeſtri ſtatua fuerat notata quam ei ſenatus in Roſtris poſuerat, teſte eodem Velleio.

Exercitũ priuato conſilio & priuata impenſa cõparauit.) Idem elogium ab hiſtoricis etiam Pompeio non multo natu grãdiori tribuitur. Velleius, *Cn. Pompeius* XXIII. *annos natus, ab hinc annos* CXIII. *priuatis vtopibus, ita cõſiliis magna auſus, magnificéq; conata exſecutus, ad vindicandam, reſtituendámque dignitatem patriæ, firmũ, ex agro Piceno, qui totus paternis eius clientelis refectus erat, contraxit exercitũ.*

Ordinem ſuum.) Nihil putem mutandum in his verbis, ſed ſententiam apertè mutilam ita explendam, *ſenatus decretis honorificis ordinem ſuum mihi communicauit*, vel *in ordinem ſuum me aſciuit.* Decreta quæ ait, nota ſunt ex Cicerone & hiſtoricis. Dio inter alia iſtud fuiſſe ait, τὸ βουλεύειν Καίσαρα ἐν τοῖς τεταμιευκόσι. quo dicendæ ſententiæ ius inter quæſtorios Octauio tributum.

Patritiorum numerum auxit conſul quintum.) Poſtrema verba non carent difficultate, ſiue illa cum præcedentibus coniungas, ſiue cum ſequentibus: ſæpius enim AVguſtus & patritiorum numerum auxit, & ſenatum legit. Vide Dio-

nem in ſecundo eius conſulatu libro XLIX. & lib. LII. ſub finem in actis anni DCCXXV. qui coſs. habuit Cæſarem V. & Sex. Apuleium. De eo anno loquitur hîc AVguſtus: nam eodem & ſenatum ordinauit, & patritias gentes ſuppleuit.

Iuſſu populi & ſenatus.) Dio lib. XLIX. ψηφισαμένης τῆς βουλῆς, & lib. LII. τῆς βουλῆς οἱ τοῦτο ἐπιτρεψάσης. de populo altum ſilentium: Tacitus contra, lege Sænia, hoc negotium AVguſto fuiſſe mandatum ſcribit. Verè igitur AVguſtus iuſſum ſe ait à populo & ſenatu.

In conſulatu ſexto cenſum populi collega M. Agrippa egit.) Anno priore conſul quintum cenſuram ſiue regimen morum ſuſceperat AVguſtus: ſed cenſus eo anno non eſt actus: cùm maximam eius partem Roma afuerit.

Luſtrum poſt annum alterum & quadrageſimum feci.) Tot anni ſunt à nouiſſimis cenſoribus Cn. Lentulo & L. Gellio, qui luſtrum condiderunt anno DCLXXXIV. ad hoc luſtrum AVguſti anno DCCXXVI. factum.

Feci, legi.) *Facere luſtrum* & *condere luſtrum* Latina ſunt. *Luſtrum legere* quid ſit neſcio. Ita tamen mox iterum ſculptum: meo iudicio latet mendum.

Cùm nuper luſtrum ſolus feci.) Si ita ſcripſit, *nuper* poſuit pro poſtea.

Aſinio COS.) Anno vigeſimo poſt luſtrum ſuperius. V.C. DCCXLVI.

In conſulatu ſi.) Hæc verba nihil hìc ſignificant: proſúſque imperiti artificis partus eſſe videntur.

Cũ nuperrime.) Anno vno & vigeſimo poſt proximũ luſtrum: V.C. DCCLXVII. Ex hoc loco apparet paucis diebus ante ſuum ex Vrbe nouiſſimum diſceſſum, ſcriptum hoc ab AVguſto breuiarium. Suetonius lib. II. cap. XCVII.

Cum lega Tiberio.) Suetonius libro III. cap. XXI.

mil. . . . . ginta & ſeptem mil.) Scr. *millia triginta & ſeptem millia.* Poſtrema vox vacat: non enim ſolet addi à Latinè loquentibus: tamen ferri poteſt: & fortaſſe ita paullo antè expleri debent lacunæ poſt vocem tria, duobus locis.

Legi PNO. . . . . exempla maiorum.) *Legi* ad ſuperiora referri non poteſt. Scribo, *lectus Pontifex max.* Suetonius lib. II. de AVguſto pontifice maximo, *nonnulla etiam ex antiquis ceremonijs abolita reſtituit, vt Salutis AVgurium, Diale Flaminium, Sacrum Lupercale, ludos ſeculares & compitalitios.* De eodem ſtudio AVguſti imitandi exempla maiorum vide cap. LXXXIX. Horatius de eodem,

Et veteres reuocauit artes
Per quas Latinum nomen & Itala
Creuere vires, famáque & imperi
Porrecta maieſtas ad ortum
Solis, ab Heſperio cubili.

Ex nos.) Scribo *ex noſtra Rep.*

Multarum rerum exempla imitanda.) Inſignis deprauatio: nam quem locum hîc habet vox *exempla* næ qui hæc ſculpſit & imperitus fuit & marrucinus. Sententia tale quid poſtulat *multarum rerum imitanda propoſui*, aut ſic potius, *multa reſtitui, aliáque exempla imitanda propoſui.* videtur enim duplicem laudem ſibi tribuere, quòd fugientia maiorum inſtituta reuocauerit, quódque multa ipſe egregia inſtituerit, quæ poſteri imitentur.

Annum quintum & decimum.) Hoc fortaſſe verum de Lucio: nam Caium XIV. natum annos creatum fuiſſe conſulem ex hiſtoria Dionis, & veteri lapide, qui hoc diſertè continet, notum eſt. Quod igitur in altero verum erat, vtrique συλληπτικῶς AVguſtus tribuit.

Agentes

Agentis.)Scribe *agentes filios.*

Conſules deſignauit.)Suetonius cap. LXIV. Sed vide hiſtoriam Dionis in anno DCCVLXIII. libro LV.

Intereſſent conſilijs publicis.) Vide ſuprà ad cap. XXXVIII.

Principem ...... haſtis argenteis donatum appellauerunt.) Mirum ita AVguſtum loqui quaſi alter tantum filiorum eo honore fuerit affectus: nam certum eſt ambos principes iuuentutis eſſe appellatos. etiam de haſtis argenteis diſſentit Dio, qui aureas vult fuiſſe lib. LV.

Liberi Romani viritim.) *Pro liberis Romanis viritim.* ſed, illud *liberis* emblema eſt aſcititium, nunquam enim AVguſtus ita locutus: ſed, ciuibus Romanis.

Ex teſtamento patris mei.) Adi librum primum cap. LXXXIII.

Conſul quintum.) Poſt triumphum Actiacum. Vide Dionem lib. LI.

In conſulatu decimo.) Reuerſus ex bello Cantabrico. Dio lib. LIII.

Bis quadringenos congiarij viritim.) Dio, τῷ δήμῳ καθ' ἕκαστον δραχμὰς [illegible] ὑπέσχετο, id eſt, *populo viritim quadringenos nummos daturum ſe promiſit.* Quare *bis* hoc loco, ſi ita ſcripſit AVguſtus, valet, iterum, πάλιν.

Ære meru.) Hoc quid ſit non intelligo: nec dubium hîc portentũ aliquod mendi latere.

Duodecim frumentationes.) Videtur dicere toto illo anno ſe priuatis ſumptibus aluiſſe turbam frumentantium: nam in anno duodecim frumentationes, id eſt, frumenti largitiones fiebant. Vide cap. XL. De his gratuitis frumentationibus intelligit Suetonius cap. XLI.

Emenſus ſum.) Suetonius dicto cap. *viritim admenſus eſt.*

Tribunicia poteſtate duodecimum.) Is fuit annus V.C. DCCXLI. quo rediit AVguſtus Romam ex itinere Gallico, triennio antè ſuſcepto. Eodem anno ludi votiui pro reditu AVguſti à Tiberio Nerone cos. ſunt editi, & AVguſtus in locum Lepidi demortui Pont. Max. creatus ludos pontificales vt videtur edidit. Hæ fuêre cauſſæ liberalitatis hoc tempore collatæ. Vide Dionem lib. LIV.

Frumenti ...... num.) Lego cum Lipſio *frumenti medimnûm*: ſed hæc verba importunè huc intruſa ſunt: nam oratio ita fuerat continuanda, *Qualia mea congiaria nunquam minus quinquaginta & duc.*

Nunquam minus quinquaginta & ducenta ...... ſia.) Lego, *nunq. min. quinquaginta & ducentorum* HS. Suetonius cap. XLI. de congiarijs AVguſti, *dedit nonnunquam ducenos quinquagenóſque nummos.* non eſt dubium eandem ſummã hîc quoque ab AVguſto fuiſſe expreſſam. Eſt autẽ tam Suetonij quàm AVguſti verborum anceps ſenſus. Poſſumus enim & ita interpretari, datos aliquando congiarij nomine quinquagenos, aliquando ducenos nummos: &, datos cùm minimum daret, ducenos quinquagenos. Quæ fortaſſe expoſitio verior: etſi altera non eſt inepta, vt notamus ad Suetonium. Videtur autem ab imperito artifice ſculptum fuiſſe *quinquaginta & ducenta ſeſtertia.* quod eſt contra Latinitatem.

Duodecimum conſul.) Hoc anno Caium filium AVguſtus die tirocinij in forum ſolemni cum pompa deduxit: quæ fortaſſe occaſio fuit huius liberalitatis: nam ita ſolitum fieri, ſequentium principum hiſtoriæ docent. Suetonius cap. XXVI.

Trecentis & viginti millibus plebis urbanæ.)Hæc fuit frumentantium turba ante Iulij Cæſaris recenſum & ordinationem, qui ad centum quinquaginta millia

CCC. j.

eam redegit,vt narrat Suet.lib.I.cap.XLI. AVguſtus,vt mox ſequitur, & Dio teſtatur,τὸ σιτοδοτούμενον πλῆθος εἰς εἴκοσι μυριάδας κατέκλεισε. Verùm ad congiarium accipiendum quàm ad frumentationes maior,vti videtur,numerus admittebatur. Fortaſſe tamen etiam frumentum accipientium ante AVguſti conſtitutionem hic numerus fuit , éſtque hoc illud πλῆθος ἀόριστον quod vocat Dio lib. LV.

Sexagenos ſexagenos denarios viritim dedit.) Tolle alterum *ſexagenos*,vel fac *ſexagenos ſenos,aut ſeptenos*.Sic Claudius congiarium dedit τοῖς σιτοδοτουμένοις denarios ſeptuagenos quinos.Dio,lib.LVIII.

Et quinis militum meorum conſul quinctum.)Intelligit donatiuum quod dedit poſt illos tres triumphos quos egit anno V.C.DCCXXV. Vox *quinis* ſine dubio corrupta ex numero militum qui congiarium acceperunt: qui cùm expreſſus non ſit ab hiſtoricis , iure tantum arbitrario conſtitui huius loci lectio poteſt. Lego autem *Et quinquag.mill.militum meorum.*

In colonias hominum circiter centum & viginti millia.)Deeſt verbum.Scribo *millia miſi*.vide ſuprà,cap.XLVI.non ſolùm autem numerum deductarum coloniarum annotabant:ſed etiam ciuium qui id beneficium acceperant. Sic in Iulio Suetonius,*Octoginta ciuium millibus in colonias diſtributis.*

Conſul tertium decimum.)Eo anno Lucium filium in forum deduxit,vt biennio antè Caium,ſicut modò diximus.

In conſulatu meo quarto.)Videtur referendum ad hiſtoriam quam refert Suetonius cap.XVII.cùm AVguſtus Brunduſium venire coactus eſt, & deſideria militum tumultuantium ordinare.

Conſulibus Marco & Cneo Lentulo.)Malè ſculptum pro *M.Craſſo & Cn.*non enim ita ſcripſerat AVguſtus,vt eſt expreſſum.Horum conſulatus incidit in annum DCCXL. Vide Dionem lib.LIV.In cuius verbis obſcuram harum impenſarum AVguſti mentionem reperio:ὁ Αὔγουστος,inquit,πολλὰ μὲν ἀναλώσας ὡς ἑκάστοις,πολλὰ δὲ καὶ παρ' ἑτέρων λαβὼν ἀνεκομίσθη.

Circiter ſexgenſim.)Scrib.*circiter ſexagiens I M.*hoc eſt,ſexagies & ſemel centum millibus.*Sexagiens* pro ſexagies,ea conſuetudine ſcribendi qua *totiens quotiens.* Quia tamen hic numerus videtur infra modum pecuniæ expenſæ in emptionem agrorum,fortaſſe ſcribendum *ſexcenties,aut ſeptingenties I.*

Itineris emit.) Nihil hîc video quod ad verborum reſtitutionem:ſententiam quidem ſatis certò aſſequi mihi videor.commemorat enim,agros à ſe militibus ſuis emptos,partim de municipiis,partim de ipſo pop. Rom.qui, vt videtur,agros publicos nondum diuiſos aliquos habuit. Hos AVguſtus veteranis & legionariis ſuis diuiſit, & pretium illorum prætoribus qui ærarium adminiſtrabant numerauit. Hoc ni fallor AVguſtus voluit: ſed videntur omiſſa quædam verba.*Emi* ſaltem legendum,non *emit.*

Romanis. . . . . era.) Aliorum deſcriptio habet,*pra* quod firmat emendationem Lipſij *Prætoribus*.Sed an ita locutus AVguſtus *Romanis prætoribus*? non videtur.potius *Romæ* ſcripſiſſe eum putem.

Qui deduxerunt colonias militum.)Vt Sulla,Iulius Cæſar,& triumuiri.coloniarum militarium meminit Velleius lib.priore.

Quater . . . .ani ærarium.)Lego,*Quater leuaui ærarium*,aut *ſuſtentaui*.vult dicere quod Dio in actis anni DCCXXVI.initio libri LIII. ἐπειδὴ χρημάτων τὸ δημόσιον ἐδεῖτο,ἐδανείσατό τινα,καὶ ἔδωκεν αὐτῷ. *Leuare ærarium*, pro inopiā ærarij leuare,

breuiter

breuiter & eleganter dictum.

Seſtertium millia. . . .quingenta.)Scripſerat fortaſſe,*millies & quingenties.*

Cūm porticibus.)Ex iſto loco ſcribimus apud Suetonium,quod fugit nos monere,*Addidit porticus, cum bibliotheca Latina Græcaque.* ſic codd. Viterb. & Groſlotij,non vt vulgò,*Addita porticus.*

Porticum ad Circum flaminium,quem ſum app.p.) Leue mendum falſi notam AVguſto iniurit.Lege,*quam.*& de porticu Cn.Octauij accipe , quam refeciſſe ait, & ſiuiſſe appellari veteri nomine. Ea fuit regione Vrbis nona ad Circum Flaminium,vt hîc AVguſtus narrat,& confirmat P.Victoris deſcriptio.Scribo deinde *Octauiam*,non *Octauiani.*Puluinar Octauiani nuſquam legi:nec puto ſic accipiendum.

Ædes in Capitolio Iouis Feretrij & Iouis Tonantis.]Hanc fecit primus:Suetonius,Dio.illam vetuſtate dilapſam refecit.Liuius libro quarto.

AEdem Quirinis.)Barbarè,pro *Quirini.* Dio in actis anni DCCXXXIX. τὸ τοῦ Κυρίνου ναὸν καθιέρωσεν ἐκ καινῆς οἰκοδομήσας.

AEdem deum penatium in Velia.)Hanc quoque refecit non fecit.Dionyſius Halicarnaſſ. lib. I. loquens de Penatibus, νεὼς ἐν Ῥώμῃ δείκνυται τῆς ἀγορᾶς οὐ πρόσω,κατὰ τὴν ἐπὶ Καρίνας φέρουσαν ἐπίτομον ὁδὸν ἱδρυμένος,ὑπεροχῇ σκοτεινός,οὐ μέγας·λέγεται δὲ κατὰ τὴν ἐπιχώριον γλῶτταν ΟΥ'ελιαι τὸ χωρίον. ita ſcribi debet hic locus: nam olim falſus ſum,cum ex vulgata lectione corrupta ὑπελαίαις, emendabam Ὑποπαλαίαις.nihil quidem inepti continet ea coniectura, vt illa fatua quorundam & veſana ariolatio quam refutabamus:vera tamen non eſt.Varro , De vita populi Rom.lib.primo,*Tullium Hoſtilium in Veliis,vbi nunc eſt ædes deûm Penatium.*

Sertorium.) Lego *Diribitorium.* quod mirandum ædificium ab Agrippa inchoatum,perfecit poſt illius obitum AVguſtus,& publicauit, ſine vlla nominis ſui inſcriptione.Lege Dionem in anno DCCXLVII. lib. LV. Hoc niſi eſt, putem intelligi aliquam ex aſtrūctis ædibus Pompeiano theatro, de quibus fecimus mentionem ad caput XXXI.Ea ædificia ſæpe incenſa,ſæpe reſtituta. Velleius de Tiberio,*Quàm magnifico animi temperamento,Cn.quoque Pompeij munera abſumta igni reſtituit!*

Duplicaui,fonte nouo in riuum eius immiſſo.)Iulius Frontinus,De Aquæductibus Vrbis Romæ. *AVguſtus in ſupplementum Martiæ quoties ſiccitates agerent, auxilio aliam aquam eiuſdem bonitatis opere ſubterraneo perduxit vſque ad Martiæ riuum,quæ ab inuentore appellatur AVguſta.*

Quod ſuo nomine.)Quò refertur iſtud *quod?* manifeſtiſſimè deeſt in fine ſuperioris verſus aliquid.Lego totam ſententiam hoc modo , *Theatrum quoque ſub nomine M.Marcelli generi ex manibiis.*Suetonius,*Quædam opera ſub nomine alieno fecit,vt theatrum Marcelli.*repete ex proximo,*feci.*nam vt alij deſcribunt nobis hoc marmor,minimum interuallum relictum eſt vacuum ante vocem *manibus.*quod eo libentius amplector,quia neceſſariò poſt hanc dictionem apponenda alia eſt:aperiè enim ſequentia manca ſunt & claudunt.

In Capitolio.)Scrib.*dona in Capitolio.*

Quæ mihi conſtiterunt circiter millenis auri coronari pondo, triginta quinque millium.) Donaria AVguſti partim ex auro conflata erant , partim margaritis gemmiſque maximæ indicaturæ ornata. vtrumque hîc ab eo fuerat expreſſum: & auri inquam,pondus,quod in ἀναθήματα impendiſſet, & pecunia qua conſtarent,tum manupretium tum ornamenta alia. Auri ait fuiſſe circiter mille pon-

do:reliquam impenſam triginta quinque millium:hæc verò ſumma deprauatiſſimè & ineptiſſimè notata eſt. taceo quod Latinitas eam lectionem non patitur. Omnino ſcripſerat AVguſtus, xxxv. HS. quod eſt, *tricies quinquies* HS. faber ſculptor, vel is potius qui Romæ deſcripſit, & in numerorum interpretatione peccauit inſulſè, & in nota HS. quam putauit millenarij numeri eſſe indicem. Stabilimus hanc noſtram & emendationem & interpretationem auctoritate Suetoniani loci, qui iſti planè genuinus eſt, cap. xxx. *Ædes ſacras opulentiſſimis donis adornauit: vt pote qui in cellam Capitolini Iouis ſedecim millia pondo auri, gemmáſque ac margaritas quingenties* HS. *vna donatione contulerit.*

Quotieſcunque imperator m. . . . . . auri coronarium non accepi.) Lego, *quotieſcunque imperator ſum appellatus, aurum coronarium non accepi.* Moris veteris fuit, vt quotieſcumque duces exercituum re feliciter geſta Imperatores ſalutarentur à ſuis, prouinciæ & ſociæ ciuitates ac reges dono darent illis, coronas aureas, vel auri tot pondo: quod appellatum eſt aurum coronarium. Sub Impp. retenta eſt hæc conſuetudo: nam illi toties ſalutabantur imperatores quoties ipſorum auſpiciis hoſtis inſigni clade afficiebatur: vide quæ notamus ad lib. pr. cap. LXXVI. & ſalutato aurum coronarium ex ritu offerebatur, non ſolùm à prouincialibus, ſed etiam ab Italiæ coloniis & municipiis à quibus ſe non accepiſſe gloriatur AVguſtus. Simile eſt quod narrat Spartianus de Hadriano, Aurum coronarium Italiæ remiſit, in prouincijs minuit.

Tempus defunctarum Africanarum.) Non ſolùm corrupta ſunt iſta, ſed etiam mutila, & perturbata. ſententia tamen non obſcura: narrat enim magnificentiam ſuam in venationibus exhibendis. qua de re libro ſingulari plura, vbi hunc locum tractamus.

In templis.) Pridem quò iſta pertinerent indicauimus ad lib. XIII. Strabonis. notat diligentiſſimus ille ſcriptor de quibuſdam ſignis furto Antonij ſublatis, ab AVguſto reſtitutis. Plinius quoque libro XXXIV. cap. VIII. *Fecit* Myro *&* *Apollinem, quem à triumuiro Antonio ſublatum reſtituit Epheſijs diuus AVguſtus, admonitus in quiete.* Exemplum huius æquitatis à P. Scipione, quẽ Siculis ablata ſigna & Romam illata, reſtituiſſe Plutarchus ſcribit in Apophthegmatis. εὑρὼν, ait, πλεῖ πόλιν ἀνδριάντων Ἑλληνικῶν καὶ ἀναθημάτων ἀπὸ Σικελίας μεστὴν οὖσαν, ἐκήρυξε τοὺς ἀπὸ τῶν πόλεων παρόντας ἐπιγινώσκειν καὶ κομίζεσθαι.

Statuæ.) Adi caput LII. de ijs enim ſtatuis intelligit AVguſtus, de quibus ibi Tranquillus.

Mare pacaui à prædonibus.) Vide ad illa cap. XCVIII. *per illum ſe viuere: per illum nauigare.*

Regis Parthorum.) Pertinet ad miſſos obſides, & reddita ſigna à Parthis quæ M. Craſſo & M. Antonio ademerant. Nota hiſtoria: ſupra cap. XXI.

A me gentes P . . . . thorum & Medorum.) *Parthorum & Med.* Loquebatur de Parthis & Medis qui regem ab ipſo petierunt. Strabo, Tacitus, Suetonius, Dio, alij.

ISAACI

ISAACI CASAVBONI IN C. SVETONI TRANQVILLI DE XII CÆSARIBVS LIBRVM III.

ANIMADVERSIONES.

PAGINA 64.

ATTA *Claudio gentis principe.*)Secuti ſumus Vaticanum cod. cui & Pithœanus conſentit. Viterb. Liſlæi, & princeps Ro. *à Tatio* aſtipulante nonnihil & Dionyſio Halic. qui Claudiæ gentis auctorem nominat Τίτον Κλαύδιον lib.v. Liuiani codd. vulgò *Appiũ*, alij *Attium* vt Iulius Paris, & veteres Taciti libri, vt de Vaticanis teſtatur Lipſius. In re tam vaga & crepera nihil pro certo poſſe affirmari puto. Eſt verò *Atta* vox vetus Sabina originis Græcanicæ, vt pleræque Sabinorum: nam & ipſi abſque dubio ἀνέκαθεν Dores fuerunt è Peloponneſo orti. doctiſſimi viri prænomen id fuiſſe ſcribũt: ego cognomen potius arbitrer, & ita Feſtus vocat. *Atta* eſt παρὰ τὸ ἄττειν, quod ſubſilire ſignificat, & nuſquam firmè pedem figere. vnde ἄττειν δεῦρο κἀκεῖσε. & apud Iulianum, ὥσπερ οἱ ταχύτατοι τῶν ὀρνίθων ᾗ ἂν ἐθέλωσιν ἄττοντες. ex eo intelligimus qui propriè dicãtur *attæ* nẽpe οἱ ἄττοντες, qui inter ambulandum ſtare neſciunt, ſed ſemper quaſi ſubſiliunt: quod neceſſariò ijs euenit qui non ὅλῳ ποδὶ βαδίζουσι, ſed in primos pedes inſiſtunt. Feſtum emenda in hac voce: ait, *Attæ appellantur qui propter vitium crurum aut pedum plantis inſiſtunt: & attingunt magis terram quàm ambulant.* Scribe, *plantis non inſiſtunt.* prorſus neceſſaria emendatio.

5 *Poſt reges exactos ſexto ferè anno.*) Ad fermè vnguem quadrat ſupputatio Dionyſij: qui Claudij ſiue Clauſi aduentum refert in anno V. C. CCL. regifugium, CCXLIV.

Lociimque ſibi ad ſepulturam.)Reperi annotatam in Viterb. alteram lect. *lucũ*: quæ mihi non placet. nec conuenit, vt puto, veterum theologicis opinionibus.

13 *Quo ſignificatur lingua Sabina fortis ac ſtrenuus.*)Gloſſarium, *Nero*, ἀνδρεῖος. Iam diximus Sabinam veterem linguam non aliam fuiſſe à Græca. Græci hominem bonis lacertis vocant νευρώδη. Dicæarchus in Clementis Protreptico Herculẽ deſcribit, σχιζίαν, νευρώδη, μέλανα. inde Νεύρων, vt Γάστρων, Κεφάλων, Χείλων. Nero à Νεύρων, ſicut & A. Gellius innuit, diſſoluta diphthongo & imminuta. vt *periri* vnde experiri, à πειρᾶν. ſic *neruus* à νεῦρον.

20 *Claudius Appius Regillanus.*)Viterb. *Claudius Regillanus.*

28 *Ilyciam viatorem ſuum.*)Viterb. *Ilciam.* Liſlæi *Ilyriam.* in Faſtis Capitolinis *Glicias* vocatur.

41 *Nauem obhærentem Tiberino vado.*)Plinius lib. vii. cap. xxxv. Simile factũ

Siluani epiſcopi narrat Socrates ſcholaſticus,lib.vii. cap. xxxvii. *obhærentem* autem non *adhærentem* omnes libb.habent.

Pag.65.v.3 *Palam optauerit.*)Liſlæi codd.*optauerat.*

5 *Præterea notiſſimum eſt.*) Pithœi & Liſlæi codd. cum Vaticano, *notatiſſimum.*

12 *Virgo Veſtalis fratrem.*)Nil cenſeo mutandum in tanto MSS.conſenſu:nam in omnibus noſtris ita ſcriptum,non *patrem*,vt apud Ciceronem,& alios hiſtoricos.

16 *Inſertus eſt & Liuiorum fam.*) Pithœi cod.*interſertus eſt & Leuiorum fam.*

29 *Pater verò Tiberij.)* Viterb.Cuiacij, Pithœi & Liſl. *Pater Tiberij Nero queſ.*

32 *In queis Narbona.*)Scribe *Narbo.*& ita volueramus: nam præter hiſtoricos etiam MSS.omnes ſic habent.

40 *Faſcium vſu prohibitum.*) Contra morem rectorum prouinciarum qui comiores erant & haberi volebant. Cicero in epiſtola ad Cornificium, qua ei Anitium commendat negotiorum ſuorum cauſſa legatum inAfricam legatione libera,*in primis quod ei chariſſimum eſt dignitatem eius tibi cõmendo:idque à te peto,quod ipſe in prouincia facere ſum ſolitus,non rogatus,vt omnibus ſenatoribus lictores darem:quod idem acceperam & noueram à ſummis viris eſſe factitatum.*

Pag.66.v.7 XVI.*Kal.Decemb.*)Dio,τῇ ἕκτῃ ἐπὶ δέκα τ̃ νοεμβρίου μηνός.lib.LVII.

12 *Infantiam pueritiámque habuit luxurioſam & exercitatam.*) Nihil variant libb.veteres.non placet tamen hæc lectio: nam vt concedamus *luxurioſam infantiam* poſſe dici τὴν ἔχουσαν τρυφὴν εἰς αὔξην τελείωσιν:tamen Suetonij ea mens non eſt:qui non aliud notare voluit,quàm quod Tacitus lib.vi.Annal.in elogio Tiberij,*Caſus prima ab infantia ancipites : nam proſcriptum patrem exſul ſecutus, vbi domum AVguſti priuignus introijt,multis æmulis conflictatus eſt.* planè geminus hic locus.Doctiſſimi viri,Pithœus & Vrſinus,emendabant *laborioſam*:ego accedam potius ad Torrentij coniecturã,fuiſſe olim *luctuoſam*: videtur enim corrupiſſe hunc locum praua conſuetudo ſcribendi *x* pro aliis literis, quemadmodum lib.ſuperiore diximus.Habent etiam MSS.*exercitatam* non *exercitam* quod potius poſtulet traditio veterum literatorum. Caper, *exercitus laboribus*, *exercitatus ſtudijs.*Idem tradit Seruius ad III.Æneid. ſed hæc obſeruatio magnis ſcriptoribus negligitur:niſi mendoſé multa hodie ſcribuntur,vt apud Tacit.xiv.Annal.*factus natura & conſuetudine exercitus*,pro exercitatus.Hiſtor.I.*Iuuentus ſueta armis & more militiæ exercita.*& alijs multis locis.

19 *Flamma repente e ſiluis vndique exorta.*)Quod non raró in montibus euenire ſolet. Thucydides lib. II. ἤδη γὰρ ἐν ὄρεσιν ὕλη τριφθεῖσα ὑπ' ἀνέμων πρὸς αὑτὴν, ἀπὸ ταὐτομάτου πῦρ καὶ φλόγα ἀπ' αὐτοῦ ἀνῆκε.Lucretius lib.I.

At ſæpe in magnis fit montibus inquis,vt altis
Arboribus vicina cacumina ſumma terantur
Inter ſe,validis facere id cogentibus auſtris.
Donec fulſerunt flammai flore coorto.

Idem lib.v.

Et ramoſa tamen cum ventis pulſa vacillans:
Æſtuat in ramos incumbens arboris arbor.
Exprimitur validis extritus viribus ignis,

Et micat

Et micat interdum flammai feruidus ardor.

Manilius lib.I.

Sunt autem cunctis permiſti partibus ignes,
Ac ſilice in dura viridique in cortice ſedem
Inueniunt, cùm ſylua ſibi colliſa crematur.

Pag.67.v.9. *Regem Archelaum.*) Meminit Dio obiter lib.LVII.

14 *Curam adminiſtrauit annonæ.*) Velleius, *Quæſtor vndeuiceſimum annum agens capeſſere cepit rempub. maximámque difficultatem annonæ, ac rei frumentariæ inopiam ita Oſtiæ, atque in vrbe mandato vitrici, moderatus eſt, vt per id quod agebat, quantus euaſurus eſſet, eluceret.*

18 *Deinde ducto ad orientem exercitu.*) Anno V.C. DCCXXXIV. Dio lib.LIV. Velleius lib.II.

21 *Et barbarorum incurſionib. & principum diſcordia inquietam.*) Narrat Dio in actis anni DCCXXXV. miſſum in Gallias Agrippam planè eaſdem ob cauſſas, ἔν τε γὰρ ἀλλήλοις ἐστασίαζον, καὶ ὑπὸ τῶν Κελτῶν ἐκακοῦντο. Agrippæ ſucceſſiſſe videtur Tiberius. Velleius omiſit hanc hiſtoriam, qui ſtatim reuerſum Tiberium ex Oriente, bello Rhetico Vndelicóque præfectum fuiſſe narrat.

22 *Exin Rheticum Vindelicúmque.*) Dio in actis anni DCCXXXVIII. lib.LIV.

22 *Inde Pannonicum.*) Vide ad librum ſuperiorem cap.XXI.

23 *Inde Germanicum geſſit.*) Narrat Tiberius apud Tacitum ſe nouies à diuo AVguſto in Germaniam miſſum. Prima verò illius traiectio Rheni, ea eſt quam refert Dio in actis anni DCCXLVI.

24 *Breucos.*) Viterb. & Liſſ. *Brennos*, Pithœi, *Breucos*. Alij *Brencos*. Eadem diuerſitas obſeruata nobis in veterib. codd. Græcorum hiſtoricorum.

24 *XL. millia.*) Sunt codices in quibus ſcriptum CX. perperam: præter Mss. EVtropius firmat hanc lectionem.

25 *Traiecit in Galliam.*) Vide ad lib. ſuperioris cap.XXI.

26 *Et ouans.*) Dio lib.LV. in anno DCCXLV. ὁ Τιβέριος τούς τε Δαλματοὺς καὶ τοὺς Παννονίους ὑποκινήσαντάς τι αὖθις, κρατήσας, τὰ ἐπὶ τοῦ κέλητος ἐπινίκια ἔπεμψε. Vide eundem & ſub finem lib. prioris.

26 *Et curru vrbem ingreſſus eſt.*) Kal. ipſis Ianuariis, anno conſulatus ſui ſecundi & Cn. Piſonis V.C. DCCXLVII. Dio lib.LV. & Velleius.

30 *Etiam tribunitiam poteſtatem in quinquennium accepit.*) Videtur dicere Suetonius delatam fuiſſe Tiberio tribunitiam poteſtatem anno DCCXLVII. in quem incidit alter eius conſulatus. Dio lib.LV. in ſequentem annum coniicit: ac ſtatim accepta tribunicia poteſtate Rhodum ſeceſſiſſe indicat. Quare ordinem temporum ſequitur Suetonius.

34 *Vitato aſſiduitatis faſtidio.*) Aliquoties hoc factũ ab AVguſto notat Dio, vt in anno DCCXXXVIII. cùm abiit in Gallias, ἐς τὴν Γαλατίαν, inquit, ὥρμησε πρόφασιν τοὺς πολέμους τοὺς κατ' ἐκεῖνο κινηθέντας λαβών, ἐπειδὴ ἐπαχθὴς πολλοῖς ἐκ τοῦ ἐν τῇ πόλει χρονίου διατριβῆς ἐγεγόνει. Atque hoc inter inſtrumenta conſeruandæ augendæque maieſtatis, à multis ſcimus & traditum & vſurpatum.

35 *Quidam exiſtimant.*) Hæc cauſſa vulgò credita. Dio dicto loco, & ſimiliter Velleius, *Cùm C. Cæſar ſumpſiſſet iam virilẽ togam, Lucius item maturus eſſet viris, ne fulgor ſuus orientium iuuenũ obſtaret initiis, diſſimulata cauſſa conſilij ſui, commeatum à ſocero atque eodem vitrico, acquieſcendi à continuatione laborum petiit.*

Pag.68.v.8. *Rhodũ enauigauit, amœnitate & ſalubritate inſulæ captus.*) Ea cauſſa

eſſe videtur, cur Rhodum ferè ſoliti Romani proceres qui præſenti ſtatu rerum non lætarentur, ſecedere. D. Brutus in epiſtola ad M. Brutum & C. Caſſium, *Quid ergo eſt, inquit, tui conſilij? dandus eſt locus fortunæ: cedendum ex Italia, migrandum Rhodum.* C. Matius Ciceroni, *Mihi quidem ſi optata contingent, quod reliquum eſt vitæ in otio Rhodi degam: ſin caſus aliquis interpellarit, ita ero Romæ, vt rectè fieri ſemper cupiam.* De receſſu Tiberij in hanc inſulam præter alios Manilius lib. IV.

Virgine ſub caſta felix terráque marique
Es Rhodos, hoſpitium recturi principis orbem,
Túque domus vere Solis, cui tota ſacrata es,
Cùm caperes lumen magni ſub Cæſare Mundi.

13 *In diſponendo die.*) Notemus vtiliſſimum morem: neque enim aliter temporis ratio conſtare poteſt: ſic & apud Græcos diligentiſſimus quiſque & prudentiſſimus. Vetus ſcriptor apud Stobæum *Ξενοκράτης διαιρῶν ἕκαστον μέρος τῆς ἡμέρας εἰς πρᾶξιν τινὰ, καὶ τῇ σιωπῇ μέρος ἀπένεμε.*

14 *Quicquid ægrorum in ciuitate eſſet viſitare ſe velle.*) Comitas non abhorrens à moribus Tiberij. Velleius narrat ſimile quid de eodem, *Nemo è nobis gradúmve noſtrum aut præcedentibus aut ſequentibus imbecillus fuit, cuius ſalus aut valetudo non ſuſtentare: ur Cæſaris cura: tanquam diſtractiſſimus ille tantorum onerum mole huic vni negotio vacaret animus.* Quare non probo lectionem quorundam librorum doctis nonnullis probatam *ægrorum*, quam in nullo noſtrorum reperimus. Taceo quòd verbum *viſitare*, de agris parum aptè diceretur.

23 *Citatúmque pro tribunali voce præconis.*) Mos Plutarcho notatus in Bruto λέγεται τοῦ κήρυκος ὥσπερ εἰώθει, ἀπὸ τοῦ βήματος τὸν Βροῦτον ἐπὶ τὴν δίκην καλοῦντος, τὸ πλῆθος ἐπιδήλως στενάξαι.

28 *Vel vtcumque meritæ.*) Tacitus III. Annal. *Ipſius, quoquo modo meriti, grauem caſum miſeratus.*

32 *Secundum locum facilè curantibus.*) Ita Viterb. & prima edit. quæ lectio placuit. *curare* vox familiaris Salluſtio & Tacito & cum quarto caſu, & ſine eo. Vt in Iugurthino, *in poſtremo C. Marius cum equitibus curabat*, iterum, *vbi quiſque legatus aut tribunus curabat, eo acerrimè niti*, & ſtatim *nam is in ea parte curabat.* Alij codd. *tuentibus.* Sic ferè *tueri ſcholam* in lib. de grammaticis.

36 *Ad velandam ignominiam.*) Appianus IIII. Ἐμφυλ. in ſimili re εἰς εὐπρέπειαν.

39 *Neminne cum imperio aut magiſtratu tendente quoquam.*) Velleius, *Ita ſeptem annos Rhodi moratus eſt, vt omnes qui procõſules legatíque in tranſmarinas profecti prouincias, viſendi eius gratia, eũ ad conuenirẽt, ſemper priuato (ſi illa maieſtas priuata vnquã fuit,) faſces ſuos ſummiſerint, faſſiq; ſint otium eius honoratius imperio ſuo.*

40 *Quin diuerteret Rhodum.*) Groſſotij cod. *deuerteretur Rhodum.*

41 *Cum viſendi gratia traiecíſſet Samum.*) Aliter ille inſignis Tiberij adulator Velleius, *C. Cæſar in Syriam miſſus, conuento priùs Tiberio Nerone cui omnem honorem vt ſuperiori habuit:* Dio item aliter, qui Chium veniſſe Tiberium ait non Samum. τοῦ δὲ Καίου σταλέντος ἐς τὸν πρὸς Ἀρμενίους πόλεμον ὁ Τιβέριος ἐς Χῖον ἐλθὼν, αὐτὸν ἐθεράπευσε. & nota verbum ἐθεράπευσε, ac cum Velleio confer.

Pag. 69. v. 2. *Per quoſdam beneficij ſui centuriones.*) Ad lucem ſententiæ ponenda ὑποστιγμὴ ante hæc verba. *Beneficia* in re militari ſunt prouectiones ad altiorem gradum. Eſt autem loquendi genus venuſtum. Sic ferè Ouidius,

Digna eſt quam iubeas muneris eſſe tui.

Hæc beneficia ſtante Rep. à rectoribus prouinciarum conceſſa, non aliter rata erant, quàm ſi iidem rectores Romam reuerſi, triginta diebus poſt rationes relatas, ſua beneficia ad ærarium detuliſſent. Quod lege Iulia cautum teſtatur Cicero epiſtola quadam ad Meſſinium, idque vocabant *deferre aliquem in beneficiis ad ærarium.* Vide eundem pro Archia.

16 *M. Lollio offenſior.*) Qui in eo itinere extinctus eſt, morte incertum fortuita, an voluntaria. lege Velleium.

22 *Varius captaret ominibus.*) Captare omen proprium eſt μαντικῆς τῆς διὰ κληδόνων. quā deſcribit elegantiſſimè Pauſanias in Achaicis, ὁ ἀφικόμενος ἐρωτᾷ πρὸς τὰ ὦτα τὸν θεὸν, ὁποῖόν τι καὶ ἑκάστῳ τὸ ἐρώτημά ἐστι. τὸ ἀπὸ τούτου ἄπεισιν ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐπιφραξάμενος τὰ ὦτα· προελθὼν δὲ ἐς τὸ ἐκτὸς τὰς χεῖρας ἀπέσχεν ἀπὸ τῶν ὤτων, καὶ ἧς τινος ἂν ἐπακούσῃ φωνῆς, μάντευμα ἴσχει). Apuleius De deo Socratis, *Videmus pleroſque, qui non ſuopte corde, ſed alterius verbo reguntur: qui ex angiportu reptantes, conſilia ex alienis vocibus colligant, &, vt ita dixerim, non animo, ſed auribus cogitant.* Similes modi captandi omina & in templis deorū, & alibi in veterum ſcriptis poſſunt obſeruari. Sed hîc καταχρηστικώτερον pro quouis genere μαντικῆς vſurpatur.

26 *Ignota ſcilicet tum adhuc Cæſarum poteſtate.*) Quæ poteſtas ſpeciem principatus habuit, non regni formam. vide libro ſequente cap. XXII.

28 *Apud Philippos ſacratæ olim victriciū legionum aſa.*) Dio in anno DCCXXXIV. καὶ ἤδη γε ὁ Τιβέριος καὶ περὶ τῆς μοναρχίας ἐννόει, ἐπειδὴ πρὸς τοὺς Φιλίππους αὐτῷ προσελαύνοντι θόρυβός τέ τις ἐκ τοῦ τῆς μάχης χωρίου, ὡς καὶ ἐκ στρατοπέδου ἠκούσθη, καὶ πῦρ ἐκ τῶν βωμῶν τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου ἐν τῷ ταφρεύματι ἱδρυθέντων αὐτόματον ἀνέλαμψε.

29 *Sponte ſubitis collucerent ignibus.*) Hoc magni alicuius venturi boni indicium habitum. Apud Appianum inter ſigna futuræ Seleuci potentiæ recenſetur ἡ ἑστία αὐτοῦ ἡ πατρῴα, οὐδενὸς ἅψαντος, ἐκλάμψασα πῦρ μέγα. Virgilius.

Aſpice, corripuit tremulis altaria flammis
Sponte ſua, dum ferre moror, cinis ipſe: bonum ſit.

Seruius ad hunc locum, *hoc vxori Ciceronis dicitur contigiſſe: cùm poſt peractum ſacrificium libare vellet, in cinere viſa eſt flamma, quæ flamma eodem anno conſulem futurum oſtendit eius maritum: ſicut Cicero in ſuo teſtatur poemate.* Narrat & Plutarchus in Cicerone hanc hiſtoriam: ſed multa in eius narratione diuerſa. Vide amplius EVſtath. ad principium ῥαψῳδίας ι. vbi & Tiberij meminit, ſed, vt videtur, non iſtius.

30 *Vt in conſultationibus in Aponi fontē talos aureos iaceret.*) Explorandi futurorum cauſſa ſoliti in certos fontes varia coniicere: exemplum habes apud Pauſaniam in Laconicis de aqua Inûs dicta. Aliud genus ὕδατος μαντικοῦ fuit, cuius meminit Sozomenus lib. v. cap. XIX. fuêre item genera alia quorum geographi meminerunt & hiſtorici. Talos verò in conſultationibus eiuſmodi ſolitos adhiberi declarat ἀστραγαλομαντείων appellatio. ſed de his alibi fuſiùs.

33 *Aquila nunquam antea Rhodi conſpecta, in culmine domus eius aſſedit.*) Plinius lib. x. cap. XXIX. *Rhodus aquilam non habet.* de iſta verò Apollonides poeta, vt videtur, æqualis illorum temporum,

Ὁ πρὶν ἐγὼ Ῥοδίοισιν ἀνέμβατος ἱερὸς ὄρνις,
Ὁ πρὶν περκαφίδας αἰετὸς ἱστορέῃ,
Ὑψιπετὴς τότε ταρσὸν ἀνὰ πλατὺν ἠέρ᾽ ἀερθείς,
Ἤλυθον, ἡνίκα γῆν εἶχε Νέρων.
Κείνου δ᾽ αὐλίσθην ἐνὶ δώμασι χεῖρα συνήθη

Κράντορος, οὐ φεύγων ζῶα τ' ἰατρόμενον.

35 *Phraſyllum quoque Mathematicum.*)Hic philoſophiam profitebatur non curioſas iſtas artes: eóque nomine primum fuiſſe in contubernium Tiberij admiſſum innuit Themiſtius oratione XII.& Suetonius ipſe hoc libro, *Thraſyllum, vt ſapientiæ profeſſorem, contubernio admouerat.* De eo vetus ſcholiaſtes Iuuenalis, *Thraſyllus multarum artium ſcientiam profeſſus, poſtremò ſe dedit Platonicæ ſectæ, ac deinde matheſi: quæ præcipuè viguit apud Tiberium, cum quo ſub honore eiuſdem artis familiariter vixit: quem poſtea Tiberius in inſula Rhodo præcipitare voluit in pelagum, quaſi conſcium promiſſæ dominationis. Quem dolum cùm præſenſiſſet, fugit.* Experimentum quod hîc narrat Suetonius referunt paulò aliter Tacitus VI. Annal.& Dio lib. LV.

41 *Statim è carinis ac Pompeiana domo, Eſquilias in hortos Mecænatianos tranſmigrauit.*)Ex Ciceronis ad Atticum epiſtolis, ſcimus morem eum fuiſſe nobiliũ adoleſcẽtum, vt mox toga virili ſumta à patre in proprias ædes emigrarent: non enim aliter ſuam dignitatem ſatis tueri poſſe videbantur. Propterea Domitianus à patre correptus, *quò magis ætatis & conditionis admoneretur habitabat cum patre vnà.* Quod igitur Tiberius filio poſt aſſumtam liberam togam, domo ſtatim ei cedit, dignitati illius conſultum hac ratione voluit, quando ſibi omnes ad Rempublicam aditus præcluſos videbat.

Pag. 70. v. 2 *Caio & Lucio intra triennium defunctis.*)Placet *biennium*, vt docti emendant ex ipſo Suetonio lib. II. cap. LXV.

3 *Adoptatur ab AVguſto.*) Dio lib. LV.& fuſiſſimè mancipium Tiberianum Paterculus.

7 *Aliter quàm vt peculio referret accepta.*) Significat Tiberium ea bona quæ ſibi teſtamentis amicorum relinquerentur, poſſediſſe: non tanquam legatarium aut heredem: nam eo titulo acquiſiſſet patri non ſibi: verùm iure peculij, quaſi accepta à patre & conceſſa ſibi fuiſſent.

10 *Data rurſus poteſtas tribunitia in quinquennium.*) Dio libr. LV. τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ τὴν δημαρχικὴν ἐς δέκα ἔτη δούς. Videtur legendum ex Suetonio ἐς πέντε ἔτη.

11 *Delegatus pacandæ Germaniæ ſtatus.*) Vix ſatis Latinum videtur. Lego, *delegatus pacando Germaniæ ſtatui*, vel *delegatus pacandus Germaniæ ſtatus.* Sic ferè in Caligula, *Ad componendum orientis ſtatum expulſus.* Vtrumque dicimus, & delegare alicui negotium, & delegare aliquem negotio.

17 *Et quanquam ſæpius reuocaretur, tamen perſeuerauit.*) Vnde nata illa ſuſpicio AVguſti, quam tangit Dio lib. LV. ὁ Αὔγουστος ὑποπτεύσας εἰς τὸν Τιβέριον, ὡς δυνηθέντα μὲν ἂν δι' ἑαυτοῦ τάχιον αὐτοὺς κρατῆσαι, τρίβοντα δ' ἐξεπίτηδες, ἵνα ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἐν τοῖς ὅπλοις ἐπὶ τῇ τοῦ πολέμου προφάσει ᾖ.

19 *Regnúmque Noricum.*) Meminit Velleius libro II. *Ipſe à Carnunto, qui locus Norici regni proximus ab hac parte erat, exercitum qui in Illyrico merebat, ducere in Marcomannos orſus eſt.*

25 *Quas ob res triumphus ei decretus eſt, multique & magni honores.*) Refert Dio libro LVI. in anno DCCLXII. Triumphauit autem Tiberius anno tantùm DCCLXV.

30 *Poſitúmq; in Septis tribunal.*) Dio in actis anni DCCLXXII. initio lib. LVI. Ὁ Τιβέριος ἐς τὴν Ῥώμην ἀνεκομίσθη, καὶ αὐτῷ καὶ ὁ Αὔγουστος ἐς τὸ προάστειον ἀπαντήσας ἦλθέ τε μετ' αὐτοῦ ἐς τὰ Σέπτα, κἀν τῷ ἀπὸ βήματος τὸν δῆμον ἠσπάσατο. Ex Suetonio diſces quomodo hæc verba accipienda ſint. Et fortaſſe ſcripſerat ἀνελύσατο, nō ἀπαντήσας.

35 Sem-

35 *Semper aliàs ſui conſilii.*) ἰδιογνώμων καὶ αὐθάδης.

41 *Vt ſedens in ceſpite nudo cibũ caperet.*) Catonẽ Vticenſem imitatur, de quo Plutarchus, ἐδείπνει δὲ καθήμενος ἀφ' ἧς ἡμέρας τὴν κατὰ Φάρσαλον ἔγνω ἧτταν, καὶ τῷ λοιπῷ προσέθηκε πένθει, τὸ μὴ κατακλιθῆναι πλὴν καθεύδων.

Pag. 71. v. 1 *Præcepta ſequentis dies omnia per libellos daret.*) Ita ſoliti etiam in vrbe qui diligentius curam aliquam publicè adminiſtrabant. Iulius Frontinus de Aquæduct. vrb. Romæ, *Tam amplum numerum vtriuſque familiæ, ſolitum ambitione aut negligentia præpoſitorum in priuata opera diduci, reuocare ad aliquam diſciplinam & publica miniſteria inſtituimus, vt pridie quid eſſet actura dictaremus, & quid quaque die egiſſet actis comprehenderetur.*

7 *Quamuis minimum fortunæ caſibúſque permitteret.*) Non prætermittit hanc verè magnam boni ducis laudem Velleius, *peragratúſque victor omnes partes Germaniæ ſine vllo detrimento commiſſi exercitus, quod præcipuè huic duci ſemper curæ fuit.* Et alio loco idem plenis velis, *Nihil in hoc tanto bello, nihil in Germania aut videre maius, aut mirari magis potui, quàm quòd imperatori numquam adeò vlla opportuna viſa eſt victoriæ occaſio, quam damno amiſſi penſaret militis. ſempérque viſum eſt glorioſum, quod eſſet tutiſſimum:* &c.

21 *Dedicauit & Concordiæ ædem.*) Anno DCCLXIII. Dio libro LVI. τῷ δ' ἑξῆς ἔτει τό, τε ὁμονόειον ὑπὸ τοῦ Τιβερίου καθιερώθη, καὶ αὐτῷ τό, τε ἐκείνου ὄνομα, καὶ τὸ τοῦ Δρούσου τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τεθνηκότος ἐπεγράφη.

22 *Ac non multò pòſt lege per conſules lata.*) Quibus conſulibus lata hæc lex ſit, notatum non reperio. Ex Velleio colligas latam anno DCCLXV. coss. Germanico Cæſare Tib. F. & C. Fonteio Capitone: nam in eum annum incidit triumphus Tiberij. Ita autem Velleius: *cum ſenatus populúſque Rõ. poſtulante patre eius (Tiberij) vt æquum ei ius in omnibus prouinciis exercitibúſque eſſet, quã erat ipſi, decreto complexus eſſet: in vrbem reuerſus iampridem debitum, ſed continuatione bellorum dilatum ex Pannoniis Dalmatíſque egit triumphum.*

26 *Spirantem adhuc AVguſtum reperit.*) Vide lib. ſuperiore ad cap. XCVIII.

29 *Qui ſub tam lentis maxillis erit.*) Viterbienſis lectio, *qui ſub tam lentis vexillis erit.* perſpicuè malè: nam vulgatam retinent omnes & Pithœi & Liſſæi codd. aliíque. Non etiam probo *edet* pro *erit*, vt habetur in quibuſdam libris, aut *ederet*, vt in vett. editis nonnullis. Declarat prouidus ſenex ἐμφατικώτατα futurũ ſtatum populi Ro. ſub Tiberio, fore enim ſimilem ei, quem beſtia aliqua ſæua dentibus prehenſum tenet, & longo cruciatu vexat priùs quàm conficiat. hoc vocat, *eſſe ſub maxillis lentis.* At *ſub lentis maxillis edere*, affine eſſet illi Græcorum, ἀμύλοις γνάθοις ἀλήθειν, quod huic loco non videtur conuenire.

30 *Morum eius diritatem*) Scripti quidam *duritatem* minus rectè. Infrà cap. LI. AVguſtus vocat *acerbitatem & intolerantiam morum.*

33 *Vel etiam ambitione tractum.*) Tacitus lib. I. *Ne Tiberium quidem charitate aut Reip. curæ ſucceſſorem aſcitum, ſed quoniam adrogãtiam ſæuitiámq; eius introſpexerit, cõparatione deterrima ſibi gloriã quæſiuiſſe.* Dio lib. LVI. τοῦτον δ' οὖν τὸ σύμπαν ἀλλήλων διελέγξαν, ὥστε τινὰς καὶ ἐς τὸν Αὔγουστον ὑποπτεῦσαι ὅτι ἐξεπίτηδες τὸν Τιβέριον, καίπερ εὖ εἰδὼς ὁποῖος ἦν, διάδοχον ἀπέδειξεν, ἵνα αὐτὸς εὐδοξήσῃ.

37 *Reip. cauſſa adoptare ſe eum.*) Velleius, *in Neronis adoptione illud adiectum, his ipſis Cæſaris verbis,* HOC, *inquit,* REIP. CAVSSA FACIO.

Pag. 72. v. 1 *Dux νομιμώτατος.*) Quid eſt dux νόμιμος? An qui diſciplinam militarem ſeueriſſimè regit? atqui νόμιμος eſt potius legitimus, & ſecundum leges

conſtitutus. Sic ferè νόμιμος μάχη apud Plutarchum, iuſta & legitima acies: cui opponuntur κλοπαὶ πολέμου, quæ etiam Latinis furta & latrocinia vocantur. Fortaſſe ſic ſcripſerat AVguſtus, dux γενναιότατα quod idem eſt ac γνησιώτατα: aut dux μονιμώτατα conſtantiſſime & fortiſſime. At ex veſtigiis primæ edit. ſuſpicetur aliquis ſcribendum εὐψύχως ατα aut εὐβουλίστατα.

1 *Et ordinem æſtiuorum morum.*) Reſtituimus hunc locum peſſimè acceptum in omnibus editionibus.

8 *Succurritque verſus ille Homericus.*) Atqui duos ponit: ſed non dubito, AVguſtum Ciceronis aliorúmque more ſolum principium Homerici loci poſuiſſe: quem poſteà margini adſcriptum ſcribarum ἀπειρία integrum inſeruit.

16 *Si tu non valebis.*) Malim (quod & Torrentio placere video) *ſi tu modò valebis.* in MSS. *modò* & *non* ſimili ferè compendio notantur.

21 *Quos codicillos dubium fuit AVguſtuſne moriens reliquiſſet.*) Omnes hos rumores tangit Dio lib. LVII.

26 *Iure autem tribuniciæ poteſtatis coacto ſenatu.*) Tacitum lege. Tribuni ius habuerunt cogendi ſenatus. A. Gellius libro XIIII. cap. VII. & VIII. ſed non quoties vellent. Ideò AVguſto iam tribunitia poteſtate prædito alio decreto patrum opus fuit, vt, quoties vellet, ſenatum cogere poſſet iure. Dio in actis anni DCCXXXII. ἐπὶ τούτοις ὑπὸ τῶν εὐφρονούντων ἐπῃνεῖτο, ὥς τε καὶ τὸ τὴν βουλὴν ἀθροίζειν ὁσάκις ἂν ἐθελήσῃ, λαβεῖν. Poſteà periit hoc ius iis qui veteris tribunatus ſpeciem retinebant. Dio notat in fragmentis, μετὰ τοῦτο ὅτι τὰ περὶ τῆς ὑγίας ἐπέμψεν, οὔτε ὑπὸ τῶν ὑπάτων, οὐδ' ὑπὸ τῶν στρατηγῶν συνήλθομεν. οὐ γὰρ ἔτυχον παρόντες, ἀλλ' ὑπὸ τῶν δημάρχων, ὅπερ ἐν τῷ χρόνῳ πρόσω τινὰ ἤδη κατελέλυτο.

36 *Neque agere dubitaſſet.*) Scribens ad milites & rectores prouinciarum tanquam certus imperator.

37 *Vi & ſpecie dominationis.*) Speciē refer ad ſtationē militū: vim ad ſuperiora.

37 *Diu tamen recuſauit impudentiſſimo animo:*) Ita diſtinguitur hic locus in vetuſtiſſ. libb. tamen non diſplicet altera lectio, *recuſauit impudentiſſ. an.* Ouidius de Tiberio.

Eſſe parem virtute patris qui frena rogatus,
Sæpe recuſati ceperit imperii. alibi,
Inde nepos natúſque dei, licet ipſe recuſet,
Pondera celeſti mente paterna feret.

38 *Vt ignaros quanta bellua ſit imperium.*) Vopiſcus de Saturnino tyranno, *Et cùm eum animarēt vel ad vitam vel ad imperium, qui induerant purpurā, in hæc verba diſſeruit. Neſcitis amici quid mali ſit imperare. Gladii & tela noſtris ceruicib⁹ impendent, imminent haſtæ vndique, vndique ſpicula, ipſi cuſtodes timentur, ipſi comites formidantur: non cibus pro voluptate, nō iter pro auctoritate, non bella pro iudicio, non arma pro ſtudio. Adde quod omnis ætas in imperio reprehenditur.*

40 *Callida cūctatione ſuſpēdens.*) Tacit. *Tiberio ſuſpēſa ſēper & obſcura verba.*

Pag. 73. v. 2 *Sed ipſum quod præſtet.*) Ita Liſlæi codd. nec aliter R. Steph. editio.

11 *Vt æquarentur ſtipendio. prætorianis Germaniciani.*) Sic melius quàm vt vulgò etiam in MSS. habetur *prætoriani Germanicianis.* ſed omnino legendum vt reperi poſtea in veteri editione optime de literis meriti viri, Rob. Stephani. *vt æq. ſtip. prætorianis. Germaniciani quidem etiam principem detrectabant.* Aliter ſententia non conſtat. Exercitus in Germania poſitus, Germanicus non Germanicianus Tacito aliiſque antiquioribus dicitur: at milites eius exercitus, & vt

Græci

Græci dicunt οἱ ἐκ τῶν ςρατοπέδων τῶν ἐν Γερμανίᾳ, Germaniciani iiſdem appellantur. Poſteriores ſcriptores hanc diſtinctionem non obſeruant.

14 *Summáque vi Germanicum.*) Auctior lectio Liſſ. cod. *Germanicum filium Druſi, qui tum.*

16 *Partes ſibi quas ſenatus liberet tuendas in Rep. depopoſcit.*) Tangit hiſtoriam Aſinij Galli, quæ apud Tacitum & Dionem.

18 *Simulauit & valitudinem.*) Liſſæi cod. *aſſimulauit*, hoc eſt, ἔτι δὲ προσεποιεῖτο.

22 *Secundo demum anno in ſenatu coarguit.*) Tacitus & Dio in anno DCCLXIX.

Pro ſeceſſpita.) Sic Romani vocant quod Græci μαχαιρίδιον θυτικὸν, vt Lucianus in Piſcatore. Pollux σφαγίδας κοπίδας & πελέκεις in cũ vſum recenſet. Veteribus Latinis, *acieris* propria ei miniſterio fuit, quam ἀξίνην ἱεροφάντου vertunt Græci magiſtri.

27 *Paullò minus quàm priuatum egit.*) Poteſt tolli τὸ *quàm* lib. VI. *Talem principem paullò minus per XIV. annos perpeſſus terrarum orbis.* ſed & retineri: Petronius, *qui ignotos lędit latro appellatur, qui amicos paullò minus quàm parricida.* niſi ibi quoque & ſimilibus in locis tollenda ea vocula. *Paullò minus* ὀλίγου δεῖν. aliquanto pòſt, *quod paullominus vtrumque euenit.*

29 *Vix vnius bigæ adiectione honorari paſſus eſt.*) Ne id quidem permiſſum fuiſſe ſcribit Dio, οὕτως, inquit, διὰ πάντων ὁμοίως δημοτικὸς ἦν, ὥστε οὔτι ἐν τοῖς γενεθλίοις αὐτοῦ γίνεσθαί τι παρὰ τὸ καθεςηκὸς ἐπέτρεπεν.

34 *Et ne menſis September, Tiberius: Liuius, October, vocarentur.*) Ex Dione legendum, *Et ne menſis Nouember Tiberius, September Liuius. voc.* Sic ille lib. LVII. τῶν Τιβερίῳ τῆς βουλῆς ἀξιούσης, καὶ τὸν σοῦ μῆνα τὸν νοέμβριον, ἐν ᾧ τῇ ἕκτῃ ἐπὶ δέκα ἐγεγέννητο Τιβέριον καλεῖσθαι ἀξιούσης, καὶ τί, ἔφη, ποιήσετε, ἂν δεκατρεῖς Καίσαρες γένωνται;

36 *Ciuicam in veſtibulo coronam.* Dio lib. LIII. Valerius Max. lib. II. *Cæterùm ad quercum pronæ manus porriguntur, vbi ob ciues ſeruatos corona danda eſt: qua poſtes AVguſtæ domus ſempiterna gloria triumphant.*

40 *Vt neminem ſenatorum aut officij aut negotij cauſſa ad lecticam ſuam admiſerit.*) Ne equitem quidem ex illuſtribus. Dio, εἴποτε ἐπὶ τοῦ δίφρου ἐκομίζετο, οὐδένα οἱ παρακολουθεῖν οὐχ ὅτι βουλευτὴν, ἀλλ' οὐδὲ ἱππέα τῶν πρώτων εἴα.

Pag. 74. v. 7 *Sed aduerſus comitia.*) Melius codd. Liſſæi: *Sed & adu. com.*

12 *Si hanc feneſtram aperueritis.*) Eleganter: ſic etiam Græci. Clemens Pædagogi lib. III. ὡς μὴ ἀκόλαςον αὐτῶν τὸ λάγνον γενόμενον, πλατείας ἀναπετάσῃ κλισιάδας τοῖς εἰς ἡδυπάθειαν φερομένοις. Paullò aliter Caſſiodorus lib. VIII. *Ideò beneficijs noſtris quaſi quandam ianuam cogitauimus dare queſtorem.* Legas & *ianuam cogitationis ingredi.* lib. V. eiuſdem prudentiſſimi ſcriptoris.

32 *Lectica quondam introlatus æger, comites à ſe remouit.*) Dio notat in anno DCCLXX. οὕτω κακῶς διέκειτο, ὥστε ἐν σκιμποδίῳ κατασεῖσθαι ἐς τὸ συνέδριον ἐσκομισθῆναι. νομιζόμενον γάρ που καὶ τοῖς ἀνδράσιν, ἦν ποτέ τις αὐτῶν ἀσθενῶς ἔχων ἐκεῖσε ἐσίοι, κατακείμενον αὐτὸν ἐσφέρεσθαι, καὶ τότε καὶ ὁ Τιβέριος τοῦτο ἐποιήσε, καὶ διελέχθη γέ τινα ἐκ τοῦ σκιμποδίου προκύψας.

32 *Comites a ſe remouit.*) Ita moris fuit vt qui ſella aut in lectica veherentur, non principes ſolùm ſed & alij, turbam comitum τῷ φορείῳ παρεπομένων vt loquitur Lucianus, haberent. Iuuenalis,

Reſpicit hæc primum qui litigat, an tibi ſerui
Octo, decem comites, an poſt te ſella, togati.

Ante pedes.

36 *Iterum cenſente.*)Cod.Liſt.*item cenſens ſe*,nec diſpliceat *cenſens*. Idem mòx, *non obtinuit* pro,*obtinere non potuit*.

41 *Vt legati ex Africa adeſſent eos.*) Dubito an huc pertineant Taciti verba Annal.lib.III.*Proximi ſenatus die, Tiberius per literas caſtigatis obliquè patribus quòd cuncta curarum ad principem reiicerent: M. Lepidum & Iunium Blæſum nominauit,ex quis proconſul Africæ legeretur.*

· Pag. 75. v.3 *Quod non de rebus geſtis ſenatui ſcriberent.*) Mos ſub libera Republ.perpetuò ſeruatus, cum eadem extinĉta ſublatus. Notant Tacitus & Dio non vno loco. Exemplum dedit primus Agrippa, de quo ſcribit Dio in anno DCCXL. ὅτι ἔγραψεν ἀρχὴν ἐς τὸ συνέδριον ὑπὲρ τῶν πραχθέντων οὐδ᾽ ἐν ἀφ᾽ οὗ δὴ καὶ οἱ μετὰ ταῦτα νόμῳ τινὶ τῷ ἐκείνου τρόπῳ χρώμενοι οὐδ᾽ αὐτοὶ τῷ κοινῷ ἐπέστελλον.

4 *Quodque de tribuendis quibuſdam militaribus donis ad ſe referrent.*) Tacit. Annal.III.*Eo prælio Rufus Heluius gregarius miles ſeruati ciuis decus retulit,donatúſque eſt ab Apronio torquibus & haſta.Cæſar addidit ciuicam coronam, quòd non eam quoque Apronius iure proconſulis tribuiſſet,queſtus magis quàm offenſus.*

6 *Conſuetudinem antiquam retuliſſet,de maioribus ſuis memorandi.*)Hoc ea oratione fiebat, qua populo poſt initum honorem noui magiſtratus gratias agebant:Plutarchus in Æmilio, εἰωθότων τῶν τὴν ὑπατείαν λαβόντων, ὅτι ἀνθομολογεῖσθαι τινα χάριν, καὶ προσαγορεύειν φιλοφρόνως τὸν δῆμον ἀπὸ τοῦ βήματος, Αἰμίλιος εἰς ἐκκλησίαν συναγαγὼν τοὺς πολίτας, ἔφη. Ab hoc fonte manarunt orationes panegyricæ quibus principi gratias in ſenatu agebãt Kal.Ian.noui conſules.Qui mos etiam aliis magiſtratibus ſeruatus,ad tempora Claudij:de quo Dio lib.LVIII. κατέδειξε τοὺς αἱρετοὺς μηδεμίαν οἱ χάριν ἐν τῷ συνεδρίῳ γιγνώσκειν, ὅπερ κατά τι ἔθος ἐποίουν.

8 *Exequias vſque ad rogum frequentauit.*) Videntur Imperatores in funeribus virorum illuſtrium ad laudationem tantum quæ fiebat in foro venire ſoliti, nec intereſſe officio cùm efferrentur è Roſtris ad buſtum extra vrbem. Propterea ciuile & δημοτικὸν in Tiberio habitum,quòd ad rogum vſque ſe cum cæteris conferret. ſic accipiendum quod de Druſo eius filio obſeruat Dio, ὀδρύσῳ τά τῇ ὑπατείᾳ προσήκοντα ἐξίσου τῷ συνάρχοντι ἐξελέλειπτο, ὃ κληρονόμος γάρ ὑπό τινος καταλειφθεὶς, τὸ σῶμα αὐτοῦ συνεξεκόμισε. Vbi συνεκφέρειν ſignificat, exequias vſque ad rogum cum aliis frequentare.Nec ſoli Imperatores funus extra vrbem ſequi ſpernebant:ſed multi alij.Cynthia apud Propertium de ſuo funere loquẽs,

Si piguit portas vltra procedere,at illud
Iuſſiſſes,lectum lentius ire meum.

10 *Literas publicas ſine ſubſcriptione ad ſe dederant.*)Quænam iſta ſubſcriptio ſit,vnus me docuit Dio: non enim eſt nominum, vt putare aliquis poſſit: ſed præteritionem intelligit clauſulæ ſolitæ adiici literis ad principem:ea fuit, *Vota facimus pro te Imperator.* verba Dionis ſunt,οἱ Ῥοδίων ἄρχοντες ἐπιστείλαντές τι αὐτῷ οὐχ ὑπέγραψαν τῇ ἐπιστολῇ τοῦτο δὴ τὸ νομιζόμενον, εὐχὰς αὐτῷ ποιούμενοι.

12 *Diogenes grammaticus diſputare ſabbatis Rhodi ſolitus.*)Etſi obſeruatio hebdomadum ante tempora Theodoſij vulgò recepta non fuit, annotare tamen licet multo antè tale aliquid Græcos præſertim & Aſiaticos in functionibus vitæ quotidianæ ſolitos obſeruare.Quod quia imitatione Iudæorum,qui iam tum per orbem ſparſi erant,inſtitutum eſt,etiam ſabbati nomen multi retinuerunt. Eiuſmodi eſt quod hîc Suetonius ait,Diogenem grammaticum ſolitum Rhodi ſabbatis diſputare: ſic ſeptimo quoque die feriæ pueris ſolitæ in ſcholis conce-

di.

di. Lucianus Pſeudologiſta, καὶ ὁ μὲν Κέθοργόν τινα εἶπεν· ἐν δὲ ἑβδόμῃ, ὅτι ὥσπερ οἱ παῖδες ἐν τῇ ἑβδόμαις, κἀκεῖνος ἐν τῇ ἐκκλησίαις ἔπαιζε, καὶ διέσιλε. A. Gellius libr. xv. cap. 11. *Is in conuiuiis iuuenum qua agitare Athenis hebdomadibus lunæ ſolemne nobis fuit. ſimulatque modus epulis factus, & vtiles delectabiléſque ſermones cœperant: tũ ſilentio ad audiendum petito, loqui cœptabat.* Idem ſeruatum etiam in aliis rebus. Vulcatius Gallicanus in Auidio Caſſio. *Exercitium ſeptimi dies fuit omnium militum ita vt ſagittas mitterent & armis luderent.* Lampridius in Alexandro Seuero *Capitolium ſeptimo die cùm in vrbe eſſet, aſcendit, templa frequentauit.* Diſputat etiam Clemens Alexandrinus Stromatum libro quinto ὅτι τὴν ἑβδόμην ἱερὰν οὐ μόνον οἱ Ἑβραῖοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες ἴσασι.

14 *In ſeptimum diem diſtulerat.*) Sic etiam rhetores declamationibus ſuis certum diem ſoliti aſſignare. Iuuenalis,

Nil ſalit Arcadico iuueni cuius mihi ſexta
Quaque die miſerum dirus caput Annibal implet.

Suetonius in libello De illuſtribus grammaticis de M. Antonio Gniphone, *Docuit & rhetoricam, ita vt quotidie præcepta eloquentiæ traderet, declamaret verò nonniſi nundinis.*

14 *Hunc Romæ ſalutandi ſui cauſſa pro foribus adſtantem.*) Simillima huic hiſtoria eſt quam de Polemone ſophiſta & Imperatore Antonino Philoſtratus narrat in Sophiſtis.

17 *Boni paſtoris eſſe, tondere pecus non deglubere.*) Batonis Dalmatæ interrogati à Tiberio, cur rebellaſſet, reſponſum fuit, ὑμεῖς γὰρ τὰς ἀγέλας ὑμῶν φύλακας οὐ κύνας, οὐδὲ νομέας ἀλλὰ λύκους πέμπετε. Dio lib. LV. & item lib. LVI. Omnino videtur id reſponſum Tiberio occaſionem huius dicti dediſſe: quod idem Dio lib. LVII. ita vertit, Αἰμιλίῳ Ῥήκτῳ χρήματα ποτὲ αὐτῷ πλείω παρὰ τὸ τεταγμένον ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἧς ἦρχε πέμψαντι ἀντεπέστειλεν, ὅτι κείρεσθαί μου τὰ πρόβατα, ἀλλ᾽ οὐκ ἀποξύρεσθαι βούλομαι. pro *deglubere* dixit ἀποξύρεσθαι. At Latina vox ἐκδέρειν propriè ſignificat, vt in Gloſſario vertitur: ſed ad ſententiam potius Dio quàm ad proprietatem verborum attendit: nam etſi minus eſt ἀποξύρεσθαι quàm deglubere, ſi ſpectetur propria vocum ſignificatio: tamen tranſlatæ hæ voces idem ſignificant: nam etiam κείρειν quod tondere eſt, interdum pro eo quod deglubere Tiberius dixit, Græci ponunt. Maximus Tyrius ſermone XL. Καμβύσης δ᾽ ἦν καὶ αὖθις Ξέρξης ἐκ ποιμένων ἀγαθῶν πονηροὶ λύκοι, κείροντες τὴν ἀγέλην, καὶ τῆς ἐπιστήμης ἀπειληλαμένοι. Dio Chryſoſtomus Περὶ βασιλείας orat. IIII. Tiberianum hoc apophthegma pulcherrimè illuſtrat. αὐτὸ δὲ τοῦτο ἔοικε δηλοῦν Ὅμηρος καὶ ὅταν ἐγκωμιάζων τινὰ λέγει τὸν βασιλέων ποιμένα λαῶν. τῆς γὰρ ποιμενικῆς οὐκ ἄλλο τι ἔργον ἢ πρόνοια καὶ σωτηρία, καὶ φυλακὴ προβάτων, ὡς τι κατοπτεύειν, οὐ μὰ Δία καὶ σφάττειν καὶ δέρειν. καίτοι ἐνίοτε πολλὰ πρόβατα ἐλαύνει μάγειρος οὐκ ὠνησάμενος. ἀλλὰ πλεῖστον διαφέρει μαγειρικὴ καὶ ποιμενική. Pro deglubere dixerunt & *reglubere* veteres. Gloſſarium *Reglubo* ἐκδέρω. In Liſſ. cod. non *deglubere* ſcriptum erat, ſed *deglutire*: perperam, etſi offendere memini eam lectionem etiam alibi.

18 *Paulatim principem exeruit.*) Viterb. *exemit*, ſine dubio ex ea lectione quam Turnebus olim reperit & annotauit, *exeruit*: quam & Pithœi codd. habent, in quibus libris etiam locus hic ex capite XI. *in quo exercuiſſe ius tribuniciæ poteſtatis viſus ſit.* corruptus ita, *ex ſeruis eius* veterem lectionem arguit fuiſſe *exeruiſſe ius*. Eſt verò elegans loquendi genus, *principem exerere* ſiue *exercere*, pro facere τὰ τῆς αὐτοκράτορος, gerere ſe pro principe. quam φράσιν miror cui-

dam viro docto ſic viſam inſolentem, vt ferre apud Tacitum nequiuerit *exſtolem agere*, & mutandum cenſuerit. Atqui ſic & Latini & Græci loquuntur, vt apud Maximum Tyrium ἀποθέμενος τὸν θεατὴν, apud Dionyſium Hal. ὑποκριναμένου τὸν ὀργιζόμενον. apud Philonem τὸν κατήγορον ὁμολογεῖν, & è recentioribus Græcis apud Nicetam ferè ſingulis paginis: cuiuſmodi ſunt τὸν ὅλον στρατιώτην ἀποδυσάμενος & ὑποσημαίνειν τὸν ζῶντα, item ὑποδῦναι τὸν πρεσβευτήν. & lib. I. vitæ Andronici Comneni, οὐ περὶ πολλοῦ τὸν ἡγεμόνα ἐτίθετο, id eſt, *non magni fecit ducatum ſuũ*. Nec minus eleganter Latini vt noſter in Vitellio, *miniſtratorẽ exhibere*. Seneca epiſt. XXXI. *Quem promiſerat exhibet.* Plinius in panegyrico, *recipere ſe in principem.* Valerius Max. lib. V. *Exuit patrem vt conſulem ageret.* lib. VIII. *in rebus ſerijs Scæuolam, in ſcurrilibus luſibus hominem agebat.* lib. IX. *Nec fuit ei pudori filium, ciuem, hominem diſſimulare.* & paſſim poetæ.

21 *Magiſtratibus pro tribunali cognoſcentibus, plerumque ſe offerebat conſiliarium.*) Tacitus lib. I. Annal. *Nec patrum cognitionibus ſatiatus, iudicijs adſidebat in cornu tribunalis, ne prætorẽ curuli depelleret: multáque eo coram, aduerſus ambitum & potentium preces conſtituta: ſed dum veritati conſulitur, libertas corrumpebatur.*

22 *Vel ex aduerſo in parte primori.*) Tacitus modo, *In cornu tribunalis.* Dio ſic, ἐδίκαζε μὲν οὖν ὥσπερ εἶπον, ἐπιφοιτῶν δὲ καὶ ἐπὶ τὰ τῶν ἀρχόντων δικαστήρια, καὶ παρακαλούμενος ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἀπαράκλητος, καὶ ἐκείνους μὲν ἐν τῇ ἑαυτῶν χώρᾳ καθῆσθαι εἴα, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ βάθρου τοῦ καταντικρὺ σφῶν κειμένου καθίζων, ἔλεγεν ὅσα ἐδόκει αὐτῷ. Habes elegantiſſimè expreſſum & Taciti ſuperiorem locum, & Suetonij quoque.

29 *Corinthiorum vaſorum pretia.*) Vide Tacit. III. Annal. in actis anni DCCLXXV.

31 *Annonámque macelli ſenatus arbitratu, quotannis temperandam: dato ædilibus negotio pop.*) Prorſus contraria his ſcribit Tacitus, *Auditis Cæſaris literis, remiſſa ædilibus talis cura: luxúſque menſæ à fine Actiaci belli ad ea arma quis Ser. Galba rem R. adeptus eſt per annos centum profuſis ſumptibus exerciti.*

36 *Quotidiana oſcula prohibuit edicto.*) Arbitror Tiberium minimè comem Imperatorem, vt eum Plinius vocat, cùm oſcula quotidiana grauaretur, ne ſuperbiæ hoc ipſi tribueretur, ſi ſolus conſuetudinem aſpernaretur, edictum hoc promulgaſſe. Puto etiam Valerium Max. qui aſſentatione eius principis parum Velleio concedit, in Tiberij gratiam hęc ſcripſiſſe lib. II. *ne Numidiæ quidem reges vituperandi, qui more gentis ſuæ nulli mortalium oſculum ferebant. Quicquid enim in excelſo faſtigio poſitum eſt, humili & trita conſuetudine, quo ſit venerabilius, vacuum eſſe conuenit.*

37. *Item ſtrenarum commercium.*) Sic apud Valerium Max. lib. V. *dandi & accipiendi beneficij commercium.* De hoc autem edicto Tiberij Dionis verba ſunt in anno DCCLXX. ὁ Τιβέριος ἐπέδωκε καὶ μετὰ τὴν νουμηνίαν τινὲς ἀργύριον αὐτῷ προσήνεγκαν, οὔτε ἐδέξατο. καί τι καὶ γράμμα περὶ αὐτοῦ ἐξέθετο, ῥήματί τινι μὴ Λατίνῳ χρησάμενος. *ſtrenas* vocat Dio ἀργύριον & hic & alibi, nimis laxa appellatione: ſed vocẽ Latinæ parem Græci non habent. At Græci magiſtri finxerunt vocem appoſitiſſimam Romanæ conſuetudini exprimendæ. Gloſſarium, *ſtrenna* εὐαρχισμὸς, θαλλός. Scribe *ſtrena*, & confer interpretationem cum verbis Feſti. *Strenam vocamus quæ datur die religioſo ominis boni gratia.* in Liſſ. cod. *ſtrenua* pro *ſtrena* ſcriptum hic reperi, vt in Gloſſ.

40 *Vltra non reddidit.*) Notat eodem libro Dio ſub principium, τοῦτο ἵνα ἔξω τι τῆς νουμηνίας δῶσι, ἵνα ἀργύριον παρ' αὐτοῦ μὴ λαμβάνῃ· οὐδ' ἐγὼ δ' οὐδὲ τὸ ἀγγεῖον ἐπὶ

τούτῳ

τούτῳ ἐπῄνει, διὰ τὸ πολλὴν μὲν δυσχέρειαν ἐν αὐτῷ, πολλὰ δὲ καὶ ἀνάλωμα ἐκ τῆς ἀντιδόσεως γίγνεσθαι.

Pag.76.v.1 *Equiti Rom. iuriſiurandi gratiam fecit.*) Memini Iacobum Cuiacium ad Nouellam LI. De mulieribus ſcenicis tractare hunc locum. Quare inde petatur cenſeo illius explicatio.

5 *Lenocinium profiteri ceperant.*) Apud ædileis: cuius moris cauſſam eruditè explicat Lipſius ad Tacitum II. Annal. Vide etiam Tertullianum De pallio.

11 *Iudaicóſque ritus compeſcuit.*) Calumniis Seiani impulſus. fusè Philo Iudæus orat. ad Caium.

12 *Coactis qui ſuperſtitione ea tenebantur.*) Intelligo de ciuibus tantum Romanis: neque enim Iudę s ſuam religionem iuit ereptum Tiberius.

18 *In primis tuendæ pacis à graſſaturis ac latrociniis ſeditionúmque licentia curam habuit.*) Huc refero quod de Tiberio Philo ſcribit, ὁ μηδὲν ἀνέμμα πολέμιον, μήτε κατὰ τὴν Ἑλλάδα, μήτε κατὰ τὴν βάρβαρον ὑποτυφόμενον ἐάσας. τὴν δὲ εἰρήνην καὶ τὰ τῆς εἰρήνης ἀγαθὰ παρασχόμενος ἄχρι τῆς τοῦ βίου τελευτῆς ἀφθόνῳ καὶ πλουσίᾳ χειρὶ καὶ γνώμῃ.

37 *Thraſcypolim Thracem.*) Scio Græcos ῥασκύποριν nominare, vt Dionem: ſed conſtanter per *Th.* MSS. noſtri. Liſſ. quidem diſertè *Thraſcypolim*. Viterb. verò *Traſibolum*.

38 *Cuius etiam regnum in prouinciæ formam redegit.*) Strabo libro XII. τελευτήσαντος τὸν βίον Ἀρχελάου τοῦ βασιλεύσαντος, ἔγνω Καῖσαρ τε καὶ ἡ σύγκλητος ἐπαρχίαν εἶναι Ῥωμαίων τὴν μεγάλην Καππαδοκίαν. & Tacitus non vno loco aliíque hiſtorici.

Pag.77.v.2 *Et propè quotannis profectionē prepararet.*) Tacitus non minus eleganter quàm verè Annal. lib. I. *Ceterum vt iam iamque iturus legit comites, conqui ſiuit impedimenta, adornauit naues. Mox hiemem aut negotia variè cauſſatus, primo prudentes, dein vulgum, diutiſſimè prouincias feſellit.* Vide eundem in actis anni DCCLXXIII. lib. III. & lib. IV. initio, ſic ait idem magnus ſcriptor, *Eum vetus & ſæpe ſimulatum proficiſcendi in prouincias conſilium refertur.*

8 *Conſtanti & opinione & ſermone penè omnium, quaſi neque rediturus vnquā.*) Tacitus, *Ferebant periti cœleſtium iis motibus ſiderum exceſſiſſe Roma Tiberium, vt reditus illi negaretur. Vnde exitii cauſſa multis fuit, properum finem vitæ coniectantibus vulgantibúſque.*

11 *Incœnante eo, complura & ingentia ſaxa fortuitò supernè delapſa ſunt.*) Placet nimis iſta lectio quam aduerſus eruditiſſimorum hominum ſententiam firmat ſuper conſenſum MSS. auctoritas Latinè loquentium: nam vt noſter *incœnare* pro ἐνδειπνεῖν ſiue intus cœnare poſuit: ſic Columella *impaſci* pro ἐννέμεσθαι, aut ἐννέμεσθαι lib. II. cap. XVIII. *Ac neque ſuem velimus impaſci, quoniā roſtro ſuffodiat & ceſpites excitet.* lib. VI. cap. V. *Itaque cùm ablegabuntur, in ea loca perducendi ſunt, quibus nullum impaſcitur pecus.* Sic apud Statium libro VIII. Thebaid. *inſeruare,*

> *An tibi felices lucos miſeratus Auerni,*
> *Rector, & Elyſias dedit inſeruare volucres?*

18 *Apud Fidenas ſupra XX. hominum millia.*) Non Fidenatium, ne erres: ſed peregrinorum qui ludorum cauſſa eò conuenerant. Nam Fidenæ ea tempeſtate pene vacuæ incolis fuerunt. Horatius,

> *Scis Lebedus quàm ſit Gabiis deſertior, atque*
> *Fidenis vicus.* Iuuenalis,
> *Huius qui trahitur prætextam ſumere mauis,*

An Fidenarum Gabiorúmque eſſe poteſtas?

21 *Ne quis ſe interpellaret edixerat, ac toto itinere adeuntes ſubmouerat.*) Nempe egreſſum ſemel vrbe. Tacitus, *Cæſar, dedicatis per Campaniam templis, quãquam edicto monuiſſet, ne quis quietem eius irrumperet, concurſúſque oppidanorum diſpoſito milite prohiberentur.*

24 *Non tribunos militum præfectóſque, non prouinciarum præſides vllos mutauerit.*) Tacitus lib. I. *Id quoque morum Tiberij fuit, continuare imperia, ac pleroſque ad finem vitæ in iiſdem exercitibus aut iuriſdictionibus habere. Cauſſæ variæ traduntur. Alij tædio nouæ curæ ſemel placita pro æternis ſeruauiſſe, quidam inuidia, ne plures fruerentur. Sunt qui exiſtiment,* &c. Vide cap. LXIII.

Pag. 78. v. 8. *Cubicula pluriſariam diſpoſita tabellis ac ſigillis laſciuis.*) Clemẽs Alexandri. Προτρεπτικῷ ad Græcos ἀλλ' οὐ ταῦτα φρονοῦσιν οἱ πολλοί. ἀπορρίψαντες δὲ τὴν αἰδῶ καὶ τὸν φόβον, οἴκοι τοὺς τῶν δαιμόνων ἐγγράφονται πασχητιασμούς. πινακίοις γοῦν τισι καταγράφοις μετεωρότερον ἀνακειμένοις, προσεσχηκότες ἀσελγείᾳ τοὺς θαλάμους κεκοσμήκασι, τὴν ἀκολασίαν εὐσέβειαν νομίζοντες. κἀπὶ τοῦ σκίμποδος κατακείμενοι, παρ' αὐτὰς ἔτι τὰς περιπλοκάς, ἀφορῶσιν εἰς τὴν Ἀφροδίτην ἐκείνην, τὴν γυμνήν, τὴν ἐπὶ τῇ συμπλοκῇ δεδεμένην. Propertius veriſſimè,

Quæ manus obſcœnas depinxit prima tabellas,
Et poſuit caſta turpia viſa domo.
Illa puellarum ingenuos corrupit ocellos,
Nequitiæque ſuæ noluit eſſe rudes.

Meminit & Ouidius in Matæotechnia. & Suetonius in vita Horatij.

9 *Ne cui in opera edenda exemplar impetratæ ſchema deeſſet.*) Hæc lectio eſt cod. Viterb. & Pithœi: nec multo aliter Liſlæi: malim tamen *imperatæ ſchema.* Schema hîc ſignificat quod apud Clementẽ in his verbis, ἤδη δὲ ἀναπεπταμένον τῆς ἀκολασίας ὅλης τὰ σχήματα ἀνάγραπτα πανδημεὶ θεώμενοι οὐκ αἰσχύνεσθε. Deinde, ἐπ' ἴσης ἐκφερόμενος τὰ Φιλαινίδος σχήματα ὡς τὰ Ἡρακλέους ἀθλήματα. Latinorum poetarum nequiſſimus-quiſque *figuram* hoc ſenſu ſæpe vſurpauit.

12 *Paniſcorum & nympharum habitu.*) Clemens eodem loco, οἷαι δὲ αὖ καὶ ἄλλαι ὑμῶν εἰκόνες, πανίσκοι τινές, καὶ γυμναὶ κόραι, καὶ σάτυροι μεθύοντες καὶ μορίων ἐντάσεις, ταῖς γραφαῖς ἀπογυμνούμεναι, ὑπὸ τῆς ἀκρασίας ἐλεγχόμεναι.

13 *Caprineum dictitabant.*) Forte, *καπρον eum dictitabant.* ſed totum locum ita ſcribo, *Palámque iam & vulgò, nomine inſulæ abutentes, Caprinum* (vel *Caprinum*) *eum dictitabant.*

34 *Pecuniæ parcus ac tenax.*) Diſſentit Tacitus non vno loco, vt lib. I. *Reſiſtentibus ærarij prætoribus ſubuenit Cæſar, pretiúmque aduum AVrelio tribuit, erogandæ per honeſta pecuniæ cupiens: quam virtutẽ diu retinuit, cum cæteras exueret.* Lib. III. M. *Piſonem ignominia exemit, cõceſſitque ei paterna bona, ſatis firmus, vt ſæpe memoraui, aduerſũ pecuniã.* Diſſentit & Dio, cuius hæc verba ἐλάχιστα ἐς αὐτὸν δαπανῶν, πλεῖστα ἐς τὸ κοινὸν ἀνήλισκε· πάντα μὲν ὡς εἰπεῖν τὰ δημόσια ἔργα, τὰ μὲν ἀνοικοδομῶν, τὰ δὲ ἐπικοσμῶν, πολλὰ δὲ καὶ πόλεσι, καὶ ἰδιώταις ἐπαρκῶν. Et ſtatim πᾶν τε ὃ ἐδωρεῖτό τισιν, εὐθὺς καὶ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἠριθμεῖτο.

39 *Quam non amicorum, ſed gratorum appellabat.*) Impoſuerunt operis noſtris Antuerpienſes editt. quæ ex coniectura Turnebi *gratorum* pro *Græcorum* edunt. Mihi verò ea lectio non probatur: nam *Græcorum* habent omnes libb. vett. quibus vſi ſumus. Græcos vocat quos palliatos libro primo cap. XLVIII. qui locus conferri cum iſto debet. In comitatu principum virorum ſemper

fuêre

fuêre Græci, iique vt plurimùm litterati & philoſophi. ἐν γάρ τι καὶ τὸ τῶν καλλωπισμάτων εἶδόκει, vt verè Lucianus ait. Tales erant iſti Græci: de quibus iterum Suetonius capite LVI. *Nihilo lenior in conuictores Græculos quibus vel maximè acquieſcebat.* quod etſi verè ſcriptum Suetonio, ſcimus tamen quantum ſemper & Græcos & eorum linguam contempſerit Tiberius. quare non mirum amicorũ nomen iis fuiſſe negatum: & Græcos vel Graios εὐτελισμοῦ χάριν fuiſſe nuncupatos.

40 *Neque opera vlla magnifica fecit.*) Noua quidem non fecit, ſed facta ornauit magnificè, & vetuſtate dilapſa reſtaurauit. ita Dio. aliter Velleius, inſigni, vt ſemper, adulatione.

Pag. 79. v. 5 *Quo peracto.*) Omnino ſcribendum, *quo pacto* nec aliter in MSS. offendimus.

6 *Pudore deterruit, in his Ortalum.*) Non à petendo quidem: ſed à probando deterritus Ortalus.

8 *Propoſito millies HS. gratuito in trienny tempus.*) Dio libro LVIII. in anno DCCLXXXV. τὸ πρᾶγμα τὸ κατὰ τὰ δανείσματ᾽ ἐμετρίασε, καὶ διςχιλίας καὶ πεντακοσίας μυριάδας τῷ δημοσίῳ ἔδωκεν, ὥστε αὐτὰς ὑπ᾽ ἀνδρῶν βουλευτῶν ἄτοκεὶ τοῖς δεομένοις ἐς τρία ἔτη ἐκδανεισθῆναι. *Rẽ fœnebrẽ moderat⁹ eſt, ac millies HS. gratuito propoſuit, vt ex ea pecunia ſenatores in tres annos ſine vſura quod opus eſſet egẽtib⁹ mutuò darẽt.*

9 *Et rurſus quibuſdam dominis inſularum.*) Refert hanc largitionem Tacitus in anno DCCXC. Ego verò aliam principis eiuſdem reperio iſti ſimillimam: narrat enim Dio coss. Sex. Papinio, & Q. Plautio, qui erat annus DCCLXXXIX. ſtagnaſſe Tiberim plana vrbis iuxta circum & collem Auentinum: eſſéque relabentem ſecutum magnam ædificiorum ſtragem; Tiberium millies HS. contuliſſe ad ſubleuandam inopiam eorum qui damnum feciſſent. Meminit eiuſdem munificentiæ & Tacitus in illius anni actis, ſed nonnihil à Dione diſſentiens: incendium enim fuiſſe ait, non Tiberis exundationem: in cęteris planè cõſentit. Sic ille, *Idem annus graui igne vrbem adficit, deuſta parte Circi, quæ Auentino contigua, ipſoque Auentino. quod damnum Cæſar ad gloriam vertit, exſolutis domuum & inſularum pretiis. millies ſeſtertium ea munificentia conlocatum: tanto acceptius in vulgum, quanto modicus priuatis ædificationibus.*

16 *Poſt duplicata ex AVguſti teſtamento legata.*) Id qua ratione acciderit ex Taciti Annal. lib. 1. diſcas.

31 *Quòd partem rei familiaris in pecunia haberent.*) Vetus fuit Romæ lex qua amplius quàm ſexaginta HS. in auro vel argento poſſidere vetitum: eam legem temporis tractu abolitam reſtituit Cæſar anno DCCV. vt narrat Dio lib. XLI. Puto & AVguſtum aliquid de modo habendarum pecuniarum conſtituiſſe, quod propius ad loci huius ſententiam faceret: eius tamen legis mentionem nuſquam reperi apud veteres.

34 *Sed & Vononem regem Parthorum.*) Tacitus Annal. lib. II. aliter narrat hanc hiſtoriam, & Tiberium culpæ abſoluit.

37 *De cogendo ad reſtituendam libertatem AVguſto.*) Tale aliquid cogitaſſe Druſum colligas ex his Taciti lib. 1. *Druſi magna apud Pop. Rom. memoria, credebaturque, ſi rerum potitus foret, libertatem redditurus.* vide initium libri V.

Pag. 80. v. 6 *Vt titulis ſuis quaſi AVguſti, ita & Liuiæ filius adſcriberetur.*) Dio lib. LVII. ἄλλοι καὶ τὸν Τιβέριον ἀπ᾽ αὐτῆς ἐπικαλεῖσθαι ἐσηγήσαντο ὅπως ὥσπερ οἱ Ἕλληνες πατρόθεν, οὕτω καὶ ἐκεῖνος μητρόθεν ὀνομάζηται. Tacitus, *Multa patrũ & in AVguſtã adula*

rio alij PARENTEM,*alij* MATREM PATRIÆ *appellandam, plerique vt nomini Cæſaris aſcriberetur* IVLIÆ FILIVS,*cenſebant.*

7 *Quare non parentem patriæ appellari.*) Dio de Liuia, καὶ πολλοὶ μὲν ΜΗΤΕΡΑ αὐτὴν ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ, πολλοὶ δὲ καὶ ΓΟΝΕΑ προσαγορεύεσθαι γνώμην ἔδωκαν. In antiquis nũmis ſuperbiſſimus hic illius titulus inuenitur, IVLIA AVGVSTA GENETRIX ORBIS.

19 *Toto quidem triennio quo viuente matre abſuit.*) Ita ſcriptum in Viterb. non vt in pleriſque *adfuit.* De *triennio* interpretibus aſſentior, potius quàm erudito viro qui emendat *biennio*: cùm enim neutra lectio exactè tempus definiat, quo vixit Liuia poſt exitum Tiberij, quod ſpatium eſt biennij & paucorum menſium, nihil temere mutandum, conſentientibus omnibus MSS. cum vulgata lectione.

25 *Et in antliam condemnato.*) Sic omnino legendum: neque multò aliter veteres libb. in quib. *Antiliam* perſcriptum offendimus. Meminit huius ſupplicij Artemidorus lib. 1. cap. 2. cuius verba cùm pridem ad hunc locum annotaſſemus, reperimus poſtea occupatum id ab eruditiſſ. Lipſio in lib. II. Electorum. Sic autẽ Artemidorus, οἶδά τινα ὃς ἔδοξε τοῦ παντὸς σώματος ἀτρέμα μένοντος τοὺς πόδας αὐτοῦ μόνους βαστάζειν. καὶ προβαίνειν μὲν μηδὲ βραχὺ, ὅμως δὲ κινεῖσθαι· συνέβη αὐτῷ εἰς ἀντλίαν καταδικασθῆναι. καὶ γὰρ τοῖς ἀντλοῦσι συμβαίνει, διαβαίνειν μὲν ὡς βαδίζουσιν, ἀεὶ δὲ μένειν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ.

30 *Ad negotiorum conſuetudinem rediit.*) Quod Tacitus dicit *repetere ſolemnia,* & *redire ad munia.*

39 *Niſi ea ſecreta obſtarent.*) Nihil variant vett. codd. ſententia poſtulat ſcribi, *niſi ea ſecreto ablata forent,* vel, vt viſum Torrentio, *ni Seianus ſecreto obſtaret.* Adi ad Tacitum.

Pag. 81. v. 3 *Si non dominaris* inquit, *filiola, iniuriam te accipere exiſtimas?*) Calpurnius Flaccus Declamatione VI. *Sceleratis ingeniis & pluſquàm ciuilia cupientibus, non dominari inſtar ſeruitutis eſt.* Eleganter etiam Cyprianus in epiſtola ad Donatum, *Faſcibus ille oblectatus & honoribus priuatus & inglorius eſſe non poteſt: hic ſtipatus clientium cuneis frequentiore comitatu officioſi agminis honeſtatus, pœnã putat eſſe cùm ſolus eſt.* Nec abludit illud Plutarchi Pyrrho de Tarentinis, δουλείαν, τὸ μὴ πρὸς ἡδονὴν ζῆν ἐκάλουν. Placet autem valde quod docti viri ante nos annotarunt, verſiculum Græcum quo Tiberius eſt vſus, verbatim à Suetonio eſſe expreſſum, οἱ μὴ τυραννεῖς τέκνον ἀδικεῖσθαι δοκεῖς; quò videtur alluſiſſe Iulian⁹ epiſtola quadam ab Boſtrenos, οἱ δὲ εἰς τοσοῦτον λυσσομανίας ἥκουσι καὶ ἀπονοίας ὥστε ὅτι μὴ τυραννεῖν ἔξεστιν αὐτοῖς, παροξυνόμενοι πάντα κινοῦσι λίθον.

6 *Cùm præſtructum vtrumque conſulto eſſet.*) Tacitus aliter, *donec aduertit Tiberius fortè, an quia audierat* lib. IV.

13 *Imputauit etiam quòd non laqueo ſtrangulatam in Gemonias abiecerit.*) *Imputare* Suetonio, Tacito, Iuuenali, Plinio Quintiliano & aliis ſcriptoribus inferioris æui valet, poſtulare aliquid gratiæ apponi ſibi. Tacitus verbo *iactare* in eadem ſententia vſus. *Iactauit Cæſar quod non laqueo ſtrangulata neque in Gemonias proiecta foret.*

14 *Proque tali clementia interponi decretum paſſus eſt quo ſibi gratiæ agerẽtur.*) Mos tyrannorum, notatus Dioni non vno loco in hiſtoria proſcriptionis triũuiralis.

29 *Vt tomentum è culcita tergiuerit mandere.*) Eſt planè mirum quod Tacitus

ait, *Druſum his ſe miſerandis alimentis, mandendo è cubiculi tomento, nonum ad diem detinuiſſe.* Simile eſt quod refert Herodotus Calliopede Perſis Eleunte obſeſſis, οἱ ἐς πᾶν ἤδη κακοῦ ἀπιγμένοι ἦσαν οὕτω, ὥς τε τοὺς τόνους ἕψοντες τῶν κλινέων, ἐσιτέοντο. Etiã apud Plutarchũ in Bruto milites quidã Cæſariani, ὑπὸ λιμοῦ τὰ ῥίζας καὶ σχοίνων ἐσθίοντες διεγίνοντο. de iiſdem ſcribit Appianus, per quinque dies toleraſſe ipſos famem λεχμώμενοι τὴν πίσσαν, ἢ ῥίζας ἢ κλάδων διαμασώμενοι.

30 *Amborũ ſic reliquiis diſperſis, vt vix quandoque colligi poſſent.*) Dio lib LVIII. aliter tradit: eius enim de Druſo & Agrippina à Tiberio occiſis hæc ſunt verba, ὡς καὶ ἐκείνους τιμωρήσας ἔμαθεν, ὑπερήλγησεν δή τι τοῦ, καὶ ὅτι καὶ τὰ ὀστᾶ αὐτῶν οὐ μόνον ἐς τὸ βασιλικὸν μνημεῖον οὐκ ἐτέθη, ἀλλὰ καὶ κρυφθῆναί που κατὰ γῆς ἐκέλευσεν, ὥστε μηδέποτε εὑρεθῆναι. Fuit autem ſæuiſſimorum hominum mos, reliquias eorum poſt obitum ſpargere, quos viuos vehementer odiſſent. Sic magni illius Pyrrhi diſiectæ reliquiæ, vt & hiſtorici teſtantur, & Ouidius in Ibin,

Nec tua quàm Pyrrhi felicius oſſa quieſcant,
Sparſa per Ambracias quæ iacuere vias.

Alluſit iterum idem poëta in fine ipſo librorum de Ponto.

Ergo ſummotum patria proſcindere liuor
Deſine, neu cineres ſparge cruente meos.

Poteſt huc referri quod ſcribit Valerius Max. de Sulla, *Quinque millia Præneſtinorum interficiẽda, protinúſq; per agros diſpergẽda curauit.* In cod. Viterb. ſcriptum erat, *amborũ ſic reliquias diſperſas*, pendente oratione à verbo *putant* quod præceſſit. Eamq́; lectionem adiuuat cod. Liſl. vbi mendoſè ſcriptũ *reliqua diſperſa*.

37 *Nepotémque ſuum ex Druſo.*) Tiberium. vide cap. LXII.

38 *Nihilo lenior in conuictores Græculos.*) Quorum tamen quoſdam eximiè & conſtanter vt videtur amauit: in his vel præcipuè Potamonem philoſophum: cui patriam repetenti viatici loco tales dedit literas, Ποτάμωνα τὸν Λεσβώνακτος εἴτις ἀδικεῖν τολμήσει, σκεψάσθω εἰ μοι δυνήσεται πολεμεῖν.

39 *Zenonem quendam.*) MSS. Viterb. Pithœi & Groſlotij conſtanter *Xenonem*. vtrumque nomen Græcis in vſu.

Pag. 82. v. 4 *Primùm à contubernio remouit, deinde etiam ad mortem compulit.*) De hoc fortaſſe accipi debet quod ſcribit Iulianus in Cæſaribus de Tiberio ἀλλ' ἀπείλκει τοῦ στρατιώτου λέγεται γὰρ αὐτὸς καὶ γραμματιστήν τινα τοῦτο ἐργάσασθαι.

5 *Sæua ac lenta natura.*) Putabam ſcrib. *Sæua ac truculenta nat.* Sed repugnãtibus libb. nihil muto. *Lentus* dicitur, qui non facilè mouetur. *vnde lentè ferre iniurias* apud Ciceronem. Seianus apud Tacitum lib. IV. Annal. de eodem, *Gnarus lentum in meditando, vbi prorupiſſet, tribus dictis atrocia facta coniungere.* vide capite XXI. AVgusti morientis de Tiberio dictum.

6 *Theodorus Gadareus.*) Meminit huius Strabo lib. XVI. inter viros illuſtres Gadaris ortos.

8 Πηλὸν αἵματι πεφυραμένον.) Ita omnino legendum eſt, non πεφυρμένον. Arrianus Diſſertationum lib. primo, τὸ τὸ σωμάτιον οὐκ ἔστι σὸν ἀλλὰ πηλὸς κομψῶς πεφυραμένος. Perſius, *Vdum & molle lutum es.* In MSS. Viterb. Pith. & Liſlæi, adiecta eſt interpretatio, *id eſt, lutum à ſanguine maceratum.* φύραμα Græcis dicitur intritum ſiue harenatum : & apud Strabonem ac Plutarchum φυρᾶν πηλὸν in lib. De ſolertia animalium: quod & φύραμα μαλάττειν dicunt, vt Epiphanius contra Ophitas lib. I.

10 *Scurram qui prætereunte funere.*) Scurræ & mimi olim ad exequias adhi-

beri ſoliti. Vide in Veſpaſiano, cap. xix.

11 *Elato mortuo mandaret.*) Ita ſcriptum in Viterb. *elato*, pro, qui efferebatur, vt ſimilia lib. 1. exponebamus. In aliis libb. eſt *clarè* quod non ſatis conuenit narrationi Dionis, προσελθών τις πρὸς νεκρὸν διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐκφερόμενον, καὶ πρὸς τὸ οὖς αὐτοῦ προσκύψας ἐψιθύρισέ τι.

17 *Sub idem tempus conſulente pratore.*) Tacitus in anno DCCLXVIII. qui fuit alter annus Tiberiani imperij, *Mox Tiberius conſultante Pompeio Macro pratore, an iudicia maieſtatis redderentur, exercendas leges eſſe reſpondit.*

19 *Vt alterius imponeret.*) Ipſius Tiberij, ſi hic eſt Granius Marcellus de quo Tacitus lib. 1.

22 *Circa AVguſti ſimulacrum ſeruum cecidiſſe.*) Voluit enim Tiberius nouo numini patri ſuo non minus reuerentiæ præſtari, quàm cæteris diis, quorum templa, aras, ſtatuas & effigies perfugium præbuiſſe ſeruis, quos inclementes domini perſequerentur, notum eſt.

22 *Veſtimenta mutaſſe.*) Pars honoris qui more maiorum diis exhibebatur, erat, vt in eorum conſpectu neque diceretur, neque fieret quicquam in quo eſſet aliquid obſcœnitatis, vt diſputat Athenæus libro VIII. Arrianus Diſſertationum libro II. cap. VIII. ἐν σαυτῷ φέρεις τὸν θεὸν καὶ μολύνων οὐκ αἰσθάνῃ, ἀκαθάρτοις μὲν διανοήμασι, ῥυπαραῖς δὲ πράξεσι· καὶ ἀγάλματος μὲν τοῦ θεοῦ παρόντος, οὐκ ἂν τολμήσαις τι τούτων ποιεῖν ὧν ποιεῖς· αὐτοῦ δὲ τοῦ θεοῦ παρόντος ἔσωθεν, καὶ ἐφορῶντος πάντα, καὶ ἐπακούοντος, οὐκ αἰσχύνῃ ταῦτα ἐνθυμούμενος καὶ ποιῶν ἀναίσθητε τῆς αὑτοῦ φύσεως καὶ θεοχόλωτε. Plutarchus in Quæſtionibus Romanis, ἐν ναῷ δὲ ἱερῷ γυμνοῦν ἑαυτὸν ἀθέμιτον ἦν. Idem tranſlatum ad honorem hominum: Valerius Max. lib. II. *Manifeſtum igitur eſt tantũ religionis ſanguini & affinitati, quantũ ipſis dijs immortalibus tributũ: quia inter iſta tã ſancta vincula non magis quã in aliquo ſacrato loco nudare ſe, fas eſſe credebatur.* Inde patuit ad calumniã hic locus: tributũ enim impietati quomodo ante notabimus crimẽ maieſtatis ſolitũ fuiſſe illis tẽporibus appellari, quod & Dio obſeruat lib. LVII. Similis hiſtoria in vita Domitiani apud Xiphilinum de ea muliere, quæ occiditur ἀποδυσαμένη ἐναντίον εἰκόνος τοῦ Δομιτιανοῦ.

25 *Eodem die decerni ſibi paſſus eſt, quo decreti & AVguſto olim erant.*) Mira huius principis ſemper fuit curioſitas circa obſeruationem dierum. Eius generis eſt quod refert notátque Tacitus Annal. VI. in Agrippinæ ſupplicio. *Eodem die defunctam quo biennio ante Seianus pœnas luiſſet, memoria eque id prodendum addidit Cæſar.*

26 *Specie grauitatis.*) Iulianus Cæſaribus Τιβέριος σεμνός τε τὰ πρόσωπα καὶ βλοσυρὸς σῶφρόν τι ἅμα καὶ πολεμικὸν βλέπων.

28 *Vt nonnulli verſiculis quoque & praſentia exprobrarent, & ſut.*) Tacitus I. Annal. *hunc quoque aſperauere carmina incertis auctoribus vulgata in ſæuitiam ſuperbiámque eius, & diſcordem cum matre animum.*

40 *Aſpice felicem ſibi, non tibi.*) Tria hæc poſtrema diſticha coniungi debent, cætera ſeparari: ſeorſum enim quodque eorum ſuam ſententiam abſoluit.

Pag. 83. v. 1 *Nec non Antoni.*) Reſpicit decretum quo declaratus hoſtis patriæ Antonius: id enim mirè ſæuitiam eius quando in vrbem reuerſus eſt, intendit.

53 *Regnabit ſanguine multo, Ad regnum quiſquis venit ab exilio.*) Verum & prudens dictum, quod multorum principum experientia confirmat. vberrimã exem-

exemplorum ſyluam ſuppeditat hiſtoria Imperatorum Conſtantinopolitanorum: qui inuicem trudere ſe, & ſolio deiicere ſoliti, ſi quando, quod ſæpe accidit, reſtituerentur, nullum ſæuitiæ, feritatis & immanitatis genus non exercebant. vel vide quæ de vno Andronico Comneno narrant hiſtorici, præſertim Nicetas. Cauſſas quærere libet. Quibus in exilium pelli proceribus cõtigit, eos factione pulſos neceſſe eſt, proindéque multos habere inimicos, quod in Sulla, Mario & Antonio verum eſt: vel magno rerum præſentium faſtidio atque ocio ceſſiſſe: quod in Tiberio accidit. deinde certum eſt τοὺς ἀτυχοῦντας (quod Ælianus eleganter ait) ἐξαγριοῦσθαι, atque efferari. Laberius olim verè,

Mens incorrupta miſeria corrumpitur:
Mutat ſe bonitas irritata iniuriâ.

nec parum prudenter Otho apud Tacitum primo Hiſtoriarum, inter metus ſui cauſſas ponit, principis ingenium *longo exſilio efferatum*: & in primo Annalium ſapienter adæquè reformidat populus Rom. *trucem Agrippam, & ignominia accenſum.* Sed interior cauſſa eſt, quod qui patiuntur vel exilium vel aliam calamitatem, ij dum aſſiduè cogitant de vindicta inimicorum ſuorum, paullatim habitum induunt hominis crudelis, ſæui, feri: quem animi habitum poſtea rerum potiti, in eos primò quibus ſunt offenſi, exerunt, deinde in alios: vel quia ipſis ſemel ἀποτεθηριωμένοις ſæuitia placet, & pretium eſt: vel quia dum aliquos occidunt, nouos ſubinde ſibi hoſtes creant. Ita quotidie ſeges oleſcit exercendæ illius ferinæ naturæ. Adde quòd omnes in aduerſis iniqua experiuntur hominum iudicia, quaſi digniſſimi ſua pœna ſint, vt veriſſimè Velleius ait: inde vilitas & contemtus calamitoſorum apud omnes: inde calamitoſorum aduerſum omnes odium & κότος ac diu τεθησαυρισμένη ὀργή.

9 *Perfricari eodem piſce faciem iuſſit.*) Alludit ad hoc factum Iulianus, οἰμώζειν μὲν οὖν, εἶπεν, ἐν μόνῃ ποσίδιν (τὰς Καπρέας αἰνιττόμενος) τὸν ἄθλιον ἁλιέα ψηχέτω.

15 *Exploratorem viæ.*) Hoc genere miniſteriorum vtebantur proceres Romani non ſolùm in viis agrorum: ſed etiam in vrbe, puta cùm ad balnea irent, aut aliò quò. Lucianus Nigrino, πολὺ δὲ ἐν τῇ πόλει τοῦτο, καὶ τοῖς βαλανείοις ἐπιχωριάζον· προϊόντας γάρ τινας τῶν οἰκετῶν δεῖ βοᾶν καὶ παραγγέλλειν προορᾶσθαι τοῖν ποδοῖν, ἢν ὑψηλόν τι ἢ κοῖλον μέλλωσιν ὑπερβαίνειν, καὶ ὑπομιμνήσκειν αὐτοὺς τὸ καινότατον, ὅτι βαδίζουσι.

15 *Stratum humi ad necem verberauit.*) Ita moris, & in ſecuri percutiendis, & in fuſtim puniendis. Tacitus 1. Annal. *proſtratos verberibus mulcant.*

26 *Nullus à pœna hominum ceſſauit dies, ne religioſus quidem ac ſacer.*) Et Græcorum & Romanorum vetus mos fuit vt diebus feſtis abſtineretur à ſuppliciis, vt notamus lib. ſuperiore ad cap. LVII. Quin hoc quoq; obſeruare licet, diebus ſolemniorum feſtorum vinctos fuiſſe ſolutos. Vlpianus ad Demoſthenis illa verba πολλὰς πεντετηρίδας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ διατρίψαντα ex oratione κατὰ Τιμοκράτους, ſic notat, οὐχ ἁπλῶς τοῦτο εἶπεν, ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ πέντε ἔτη ἤγετο τὰ Παναθήναια, ὅτι δὲ ἐξῆν ἀφιέναι τοῦ δεσμοῦ τοὺς δεσμώτας διὰ τὴν πανήγυριν, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ κατὰ Ἀνδροτίωνος. Idẽ fiebat & Romæ. Liuius lib. V. in deſcriptione lectiſternij, quod primũ factũ eſt in vrbe, anno CCCLV. *Et cũ inimicis quoque benignè ac comiter ſermones habiti, iurgiis ac litibus temperatũ, vinctis quoque dempta in eos dies vincula.*

27 *Animaduerſum in quoſdam ineunte anno nouo*) Anni DCCLXXXI. Kal. tractus in carcerem inluſtris eques Rom. ac mox ſupplicio affectus. vide Tacitum lib. IV.

Pag. 84. v. 1. *Viginti uno die abiecti tractique ſunt: inter eos pueri & fœminæ.*)

Omnino corruptus numerus eſt, etſi quid reſtituendum ſit difficile eſt affirmare. Magnitudinem ſtragis exprimit Tacitus lib. VI. in anno DCCLXXXVI. *Tiberius incitatus ſupplicijs, cunctos qui carcere attinebantur accuſati ſocietatis cum Seiano necari iubet. Iacuit immenſa ſtrages: omnis ſexus, omnis ætas. Illuſtres, ignobiles: diſperſi aut aggregati.* Fortaſſe ſcribi debet CC. *& viginti.*

Immaturæ puellæ.) Notatum Dioni in filia Seiani, τό τε παιδίον αὐτοῦ κατὰ δόγμα ἀπέθανε, τῆς κόρης, ἣν τῷ τοῦ Κλαυδίου υἱεῖ ἠγγυήκει, προδιαφθαρείσης ὑπὸ τοῦ δημίου, ὡς οὐχ ὅσιον ὂν παρθενευομένην τινὰ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἀπολέσθαι. Similis religio triumuiros inceſſit, cùm proſcriptionis tempore prætextatum quendam, vt poſſet occidi, iuſſerunt induere togam virilem, vt narrant Appianus & Dio.

6 *Precanti cuidam pœnæ maturitatem.*) Imò ſæpius factum paret ex iis quæ de Aſinio Gallo narrat Dio.

7 *Nondum tecum in gratiam redij.*) Dio δήσας τινὰ τῶν ἑταίρων ἐπὶ τῷ λόγῳ περὶ τῆς θανατώσεως αὐτοῦ ἀξιουμένου, ἔφη, ὅτι οὐδέπω αὐτῷ διήλλαγμαι.

9 *Adſtante menſa inter copreas.*) Copreę ſunt homines βωμολόχοι, γελωτοποιοὶ, & ſcurræ. Ita autem legendum eſſe, & hîc & in Claudio cap. VIII. pridem docuit ex Dione Ioſephus Scaliger, in Caſtigationibus ad Feſtum. tanti viri ſententiã qui refellere conantur, nihil aliud quàm in errore pertinaciam produnt: nam certo certius ita ſcripſiſſe Suetonium: fuiſſéque eam vocem in aulis principum Romanorum iam inde à temporibus triumuirorum in vſu. quod ex eiuſdem Dionis lib. L. conſtat. Vox eſt Græcæ originis etſi Græcis non vſitata, vt *aretalogus, dicterium, elogium, cataſta*, & ſexcentæ hoc genus. Græci κοπρείους ἄνδρας vocant, vel κοπρολόγους. vt Suidas, Ἀστυνόμοι, οἷς ἔμελλε περί τε τῶν αὐλητρίδων, καὶ ψαλτριῶν, καὶ κοπρολόγων. id eſt, *ἀστυνόμοι dicebantur quibus curæ erant tibicines, ſaltatrices & copreæ.* Eſt verò mos Græcorum in omni vilitate explicanda ſimilibus vocibus aut loquendi generibus vti, vt in illo improbo dicto Heracliti, quod Strabo, Plutarchus & Credenus referunt, Νέκυες κοπρίων ἐκβλητότεροι. Quare deſinant poſthac homines eruditi in duobus his Suetonij locis, aut *capreas* aut *tropæos*, aut neſcio quas alias ineptias comminiſci.

14 *Veneno interemptum fraude Liuillæ vxoris, atque Seiani cognouit.*) Indicium fecit Apicata Seiani vxor, poſt mariti & liberorum cædem ſeſe interfectura.

19 *Deinde errore detecto & occidi, ne diuulgaret iniuriam.*) Videtur de eo loqui cuius ſimilem caſum narrat Dio, etſi paullo aliter: non enim errore factum, ſed iniuſtè accuſatum eum fuiſſe. Verba eius ἕτερον μέντοι τινὰ καὶ πάνυ ἰσχυρῶς βασανίσας, ἐπειδὴ γνοὺς ὅτι ἀδίκως κατηγορήθη καὶ πάνυ σπουδῇ ἀπέκτεινεν, εἰπὼν ὅτι χαλεπωτέρως ὕβρισται ἢ ὥστε καλῶς δύνασθαι ζῆν.

27 *Et Thraſyllus conſultò vt aiunt.*) In his eſt Dio, qui pluribus explicat.

29 *Et Tiberium vt ex adulterio conceptum aſpernaretur.*) Tangit hoc & Dio τὸν Τιβέριον τὸν ἔκγονον διὰ τὸ ὑποπτεύειν· οὐ γὰρ ἐπιστεύετο τοῦ Δρούσου παῖς εἶναι.

37 *Vnum & alterũ conſulares oblatis prouinciis, non auſus à ſe dimittere.*) L. Ælium Lamiam & L. Arruntium intelligo, quorum ille anno DCCLVI. conſul fuit, hic anno DCCLIX. De vtroque Tacitus Annal. VI. fine anni DCCLXXXVI. *Extremo anni mors Ælij Lamiæ funere cẽſorio celebrata, qui admiſtrãdæ Syriæ imagine tãdẽ exolutus, vrbi præfuerat. Genus illi decorum, viuida ſenectus, & nõ permiſſa prouincia, dignationem addiderat. Exin Flacco Pomponio, Syriæ proprætore defuncto recitantur Cæſaris literæ, quis increſabat egregium quemque, & regendis exercitibus*

citib. idoneum, abnuere id munus: ſéque ea neceſſitudine ad preces cogi, per quas conſularium aliqui capeſſere prouincias adigerentur. Oblitus Arruntium ne in Hiſpaniam pergeret, decimum iam annum attineri. Hunc Tiberij morem notat Dio his verbis, de obitu præfecti vrbis, cui Lamia ſucceſſit, loquens, καὶ Λούκιον ἀντ᾽ αὐτοῦ Λαμίαν (ineptè vulgò & interpretes Ταμίαν) ἀνθείλετο, ὃν πρὸ τῶν ἄλλων τῇ στρατιᾷ (emenda Συρίᾳ) προστάξας, κατεῖχεν ἐν τῇ Ῥώμῃ. τοῦτο δὲ καὶ ἐφ᾽ ἑτέρων πολλῶν ἐποίει, ὡς ὅτι μὴ δῆθεν δεόμενος, λόγῳ δὲ δή, τιμᾶν αὐτοὺς προσποιούμενος. Obſeruamus Tiberij exemplum multos principes eſſe ſecutos. Tacitus in rebus Neronis, anno vrbis DCCCVIII. *Syria P. Anteio deſtinata & variis mox artib. eluſus, ad poſtremum in vrbe retentus eſt.* Idem Hiſtor. lib. II. in principatu Vitellij, *Cluuius comitatu principis adiectus, non adempta Hiſpania, quam rexit abſens, exemplo L. Arruntij, quem Tib. Cæſar ob metum, Vitellius Cluuium, nulla formidine retinebat.* Eadem calliditate vſum Domitianum ex eodem Tacito in vita Agricolæ apparet: manſiſſéque eum morem diu, ex ſimillimo loco Dionis in fragmentis rerum Macrini Imp. intelligimus.

Pag. 85. v. 9. *Pudenda miſerandáque oratione.*) Epiſtolam principalem ad ſenatum, vocant orationem ſæpe hiſtorici. Iuuenalis de hac oratione,

-- verboſa & grandis epiſtola venit

A Capreis.

Sic & Dio, ἐν τούτῳ ἡ ἐπιστολὴ ἀνεγνώσθη, ἦν δὲ μακρά.

16 *Speculabundus ex altiſſima rupe identidem ſigna.*) Emendauimus ex Mſs. hunc locum, vulgò enim mendoſiſſimè diſtinguunt poſt *identidem*, ac ſcribunt, *ſignáque*. Eſt verò ἀρχαϊσμὸς, *ſpeculabundus ſigna* pro ſpeculans. Siſenna in quarto hiſtoriarum, *populabundus agros ad oppidum peruenit*. Vide A. Gellium.

16 *Signa quæ ne nuntij morarentur, tolli procul, vt quidque foret factum, mandaue rat.*) Signa ſunt faces accenſæ quibus vſi veteres in ſigno dando, mirabili planè induſtria: nam prorſus prout quidque factum erat, aut noui acciderat, ita ignibus ſublatis ſignificabant, quaſi literis ſcriptis. Totum hoc artificium aperuit cum cura nobis Polybius: ſed ille tractatus ita hodie affectus eſt, vt pauciſſimi rem poſſint ex eo diſcere. nos omnia (φθόνος δ᾽ ἀπέστω καὶ Νέμεσις) purgauimus, & copioſè pridem expoſuimus, rémque fecimus planiſſimam, vt amici multi norunt. tu in his, magnæ Themidis & Iuſtitiæ ſacerdos, Philippe Canai, qui mihi ſæpe edendi eius prudentiſſimi ſcriptoris auctor & ſuaſor extitiſti. Animus non deeſt: voluntas etiam ſupereſt: otium καὶ τὸ ἀμέριμνον hactenus ſemper defuerunt: quod noſtra ſcripta produnt nimis.

24 *Proferret vltrò atque vulgaret.*) Non prætermittit Dio, ζητῶν καθ᾽ ἕκαστον ἀκριβῶς ὅσα ἐτεκμαίροντο φλαύρως περὶ αὐτοῦ εἰρηκέναι, αὐτὸς ἑαυτὸν πάντα τὰ ἐξ ἀνθρώπων κακὰ ἔλεγε. καὶ γὰρ εἰ ἐν ἀπορρήτῳ τις καὶ πρὸς ἕνα διελέχθη τι, καὶ τοῦτο ἐδημοσίευεν, ὥστε καὶ ἐς τὰ κοινὰ ὑπομνήματα ἐγγράφεσθαι. Id eſt; *inquirens diligenter ſingula quæ de ſe in malam partem locutus eſſe aliquis diceretur, omnia maledicta ipſe ſibi ingerebat, quæ cuiquam mortalium poſſunt competere: nam ſi vel in occulto quis cum quoquam de eo eſſet locutus, id quoque publicabat, adeò vt etiam in acta publica referretur.*

26 *Monentiſque vt voluntaria morte, maximo iuſtiſſimóque ciuium odio quàm primùm ſatisfaceret.*) Eadem mens illorum fuit qui cùm in Neronem coniuraſſent, captinon ſolùm crimen vltrò fatebantur, ſed etiam imputabant, *tanquam aliter illi non poſſent niſi morte ſuccurrere, dedecorato flagitiis omnibus.* vt ſcribit noſter libro VI. cap. XXXVI. Nec diſſimilis ſententia apud Tacitum VI. Annal.

iiſdē dieb. Sex. Papinius cōſulari familia, repentinum & informem exitū delegit, iacto in praceps corpore. Cauſa ad matrē referebatur, quæ pridē repudiata, aſſentationibus atque luxu perpuliſſet iuuenem ad ea, quorū effugiū non niſi morte inueniret.

29 *Quid ſcribam vobis Patres Conſcripti?*) Adi Tacitum Annal. VI. vbi idem initium epiſtolæ Tiberij, vere, vt ille ait, inſigne habetur, & quidem paullo aliter ſcriptum.

32 *Præſciſſe hæc eum peritia futurorum.*) Fuit enim, vt Ioſephus quoque notat, mirè deditus curioſis artibus, & ſciendi futura auidiſſimus. Iuuenalis,

-- tutor haberi
Principis auguſta Caprearum in rupe ſedentis.

Vide cap. LXIX. Dio, ὁ Τιβέριος ἐμπειρότατος τῆς διὰ τῶν ἄστρων μαντικῆς ἦν.

37 *Quod ſanè & ex oratione eius colligi poteſt.*) Extat apud Tacitum Annal. IV. ciuilis admodum Tiberij oratio, cuius poſtrema ferè verba ſunt, *Deos deáſque precor. vt mihi ad finem vſque vitæ quietam & intelligentem humani diuinique iuris mentem duint.*

Pag. 86. v. 1. *Quod priuſquam eueniat opto vt me ſupremus dies huic mutatæ veſtræ de me opinioni eripiat.*) Simile eiuſdem votum apud Dionem, εὔχετο ὁ Τιβέριος τοιοῦτόν τι ἀρα πρέπει, τοσοῦτον καὶ ζῆσαι καὶ ἄρξαι χρόνον, ὅσον ἂν τῷ δημοσίῳ συμφέρῃ.

5 *Statura quæ iuſtam excederet.*) Tacitus. *Erant qui crederent in ſenectute quoque corporis habitū pudori fuiſſe, quippe illi prægracilis & incurua proceritas.* Quid eſt autem ſtatura iuſta? Autores ſunt Varro, A. Gellius, & Solinus ſummum modum adoleſcendi humani corporis eſſe ſeptem pedes. Ex quo intelligimus iuſtam ſtaturam longè infra ſeptem pedes fuiſſe: id confirmat mos vetus in tironum delectu ſeruatus, quorum proceritatem fuiſſe ſemper exactam, ita vt ſenos, vel certè quinos pedes, & denas vncias habere probarentur, Vegetius ſcriptum reliquit lib. I. cap. V. Nec multò aliter Impp. Valentinianus & Valens qui in titulo Cod. Theodoſ. de tironib. delectum haberi iubent, in quinque pedibus & ſeptem vnciis vſualibus. Iuſta igitur ſtatura æſtimatione Romana ſenûm pedum circiter fuit: quem mōdum ſeruatum à Nerone ſcribit Suetonius in conſcribenda *ex Italicis ſenum pedum tironibus noua legione, quam Magni Alexandri phalangem appellabat.* Vnde dubium non eſt pleroſque Italicos ea ſtatura non fuiſſe: qui autem excederent, erant proceritate notabiles: quare etiam qui ſeptimum pedem implebant, gigantum loco habebantur. Sidonius Apollinaris lib. VIII.

Hic Burgundio ſeptipes, frequenter
Flexo poplite ſupplicat quietem.

Idem in carmine ad Catulinum,

Spernit ſempedem ſtylum Thalia,
Ex quo ſeptipedes vidit patronos.

Ibidem mox gigantes vocat,

Tot tantique petunt ſimul gigantes
Quot vix Alcinoi culina ferret.

Quibus in locis videtur Sidonius de pede Romano ſenſiſſe: nam aliarum gentium pes breuior. Quare etiam decem pedum homines hiſtoria Græca memorat, vt Nicetas Andronicum Comnenum: ſed menſuræ diuerſæ. Apud Capitolinum legimus fuiſſe Maximum pedum octo & prope ſemis. quod ſi accipiamus de menſura veteri Romana, valde inſigni proceritate fuerit. Porro

hunc

hunc locum Suetonij imitans Eginhardus de Carolo Magno ita ſcribit, *Corpore fuit amplo atque robuſto,ſtatura eminenti, quæ tamen iuſtam non excederet: nam ſeptem ſuorum pedum proceritatem eius conſtat habuiſſe figuram.*

9 *Capillo pone occipitium ſubmiſsiore,vt ceruicem etiam obtegeret.*) Tacitus, *Nudus capillo vertex.* Talis ferè fuit quæ vocatur Græcis Hectorea coma. Lycophron,

—νυμφίους ἀρτώμεναι
τοὺς Ἑκτορείους ἠγλαϊσμένους κόμαις.

Scholia Ἑκτόρειος,κόμη,ἡ τὰ ὄπισθεν καθειμένα ἔχουσα τὰ δ' ἔμπροσθεν κεκαρμένα.

10 *Quod gentile in illo videbatur.*) Capitis capillos alij calamiſtro intorquebant,alij in gradus quoſdam formabant, quidam in σειρὰς diſtinguebant, nonnulli pone ceruicem ſubmittebant: quod videtur indicare Suetonius his verbis fuiſſe factum à pleriſque ex gente Claudia. Lib.vi.cap.li.de Nerone *Circa cultum habitúmque adeo pudendus, vt comam ſemper in gradus formatam, peregrinatione Achaica etiam pone verticem ſubmiſerit.* Ouidius lib iii. Matæotechniæ.

Alterius crines humero iactentur vtroque:
Talis es aſſumpta,Phœbe canore,lyra.

Martialis,

—— mollèſque flagellent
Colla comæ tortas non amo,Flacce,comas.

11 *Facie honeſta,in qua tamen crebri & ſubtiles tumores.*) Tacitus, *vlceroſa facies,ac plerunque medicaminib. interſtincta. Subtiles tumores* interpretor, vt apud poetam, *ardentes papulas*: putóque intelligi eminentias non exulceratas. nam viri docti coniectura emendantis *ſubſtilles tumores* acutior, niſi fallor, quàm verior. At in MSS. Viterb.& Liſſ. *ſubiti* ſcriptum offendimus, non *ſubtiles*: neque aliter olim editum à Rob. Stephano: fortaſſe non malè: vt intelligamus iſtas papulas, ſiue illæ ἐκθύματα fuerunt, ſiue ἱδρῶα, non ſemper faciem eius deturpaſſe: ſed per interualla intumuiſſe aut detumuiſſe. Hāc porro deformitatē cutis nō in facie tantū Tiberij collocat Iulianus, ſed toti corpori attribuit: eiuſque cauſſam immodicū Veneris vſum aſſignat. Sic autem ille, ἐπιστραφεὶς δὲ πρὸς τὸ καθίζειν, ὀφθαλμοὺς ἐπιτελλει κατὰ τὸ νῶτον μυρίας, καυτῆρές τινες, καὶ ξύσματα, καὶ πληγαὶ χαλεπαὶ καὶ μώλωπες ὑπὸ τῆς ἀκολασίας καὶ ὠμότητος, ψωραί τινες, καὶ λειχῆνες, οἷον ἐγκεκαυμέναι.

12 *Oculis qui,quod mirum eſt,noctu etiam & in tenebris viderent.*) Magis equidem Plinium miror diſertè negantem *vlli alij genitorum mortalium fuiſſe hanc naturam.* nam quorſum in ſcriptis veterum mentio fieret huius oculorum vitij (Dio in Tiberio ἀμβλυωπίαν nominat) ſi nullum vnquam eius exemplum fuiſſet viſum? Quid? quòd de integra gente idem ſcriptum legimus? Iſidorus lib. ix. *Albanorum glauca oculis, id eſt, picta ineſt pupillæ: adeò vt nocte plus quàm die cernant:* cuius tamen rei penes illum fides eſto.

13 *Sed ad breue,& cùm primum à ſomno patuiſſent.*) Idem patri ſuo Iulio Cæſari Scaligero, idem ſibi ad annum viceſimum tertium ſolitum contingere ſcribit Ioſephus Scaliger. Idem etiam de ſe narrare mihi ſolitum memini doctiſſimum alium maximæque famæ virum.

14 *Incedebat ceruice rigida & obſtipa.*) Hic eſt, qui Græcis dicitur βυσαύχην: nā βύειν eſt ſtipare. Pollux Βυσαύχην δὲ ὁ τοὺς ὤμους ἀνέλκων, τὸν δὲ αὐχένα συνέλκων, ἐν ἐπιστολῶν Ἀριστοτέλης φυσιογνωμονεῖ. Bene conuenit Tiberio. Perſius de ſimili forma.

Obſtipo capite & figentes lumine terram.

Contrarij ſunt his qui rigida ceruice capite retrorſum adducto incedunt,

quos Græci σιμοὺς χείλευς nominant. Talis inceſſus arrogantium & vana gloria elatorum, quos ait ſumma elegantia Arrianus in Epicteto ſic ambulare quaſi veru deglutiſſent, τί, inquit, ἡμῖν ὀβελίσκον καταπιὼν περιπατεῖς; ἤθελον ἵνα με καὶ οἱ ἀπαντῶντες θαυμάζωσιν.

18 *Et excuſare tentauit ſæpe apud ſenatum ac populum.*) Tacitus primo Annal. *Etenim Auguſtus, paucis ante annis cùm Tiberio tribuniciam poteſtatem a patribus rurſum poſtularet, quanquam honora oratione, quædam de habitu cultúque, & inſtitutis eius iecerat, quæ velut excuſando exprobraret.*

19 *Naturæ vitia eſſe non animi.*) Hoc vult ille apud Demoſth. in orat. κατὰ Στεφάνου ψευδομαρτ. qui ſimiles in habitu & inceſſu ſuo arrogantiæ notas excuſans, Ego, ait, οὐ τῶν εὐτυχῶς πεφυκότων ἐμαυτὸν κρίνω.

20 *Quamuis à trigeſimo ætatis anno arbitratu eam ſuo rexerit ſine adiumento cōſilióue medicorum.*) Tacitus VI. Annal. *Graueſcente valetudine nihil e libidinibus omittebat in patientia firmitudinem ſimulans: ſolitúſque eludere medicorum artes, atque eos qui poſt tricesimum ætatis annum ad internoſcenda corpori ſuo vtilia vel noxia alieni conſilij indigerent.* Non fero virum doctum ad hæc verba Taciti, Plutarchi locum in libro qui inſcribitur Ὑγιεινὰ παραγγέλματα emendantem: nam ſcripſiſſe Plutarchum eo loco ὑπὲρ ἑξήκοντα γεγονὼς ὅτι probamus ipſius teſtimonio: qui in libello An ſeni capeſſēda ſit reſpublica, manifeſtiſſimè vulgatā lectionem tuetur, ſic ſcribens, οὐ γὰρ ὡς Τιβέριος ὁ Καῖσαρ ἔλεγε, τὸ τὴν χεῖρα τῷ ἰατρῷ προτείνειν ὑπὲρ ἑξήκοντα ἔτη γεγονότας, αἰσχρόν ἐστιν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ τὴν χεῖρα τῷ δήμῳ προτείνειν ψῆφον αἰτοῦντας ἢ φωνὴν ἀρχαιρεσιάζοντας. Nihil hîc mutandum eſſe argumentum ipſum diſputationis declarat: de ſenibus enim ſermo eſt. Quare ne altero quidem in loco quicquam vitij ſubeſſe poſſumus ſuſpicari.

31 *EVphorionem & Rhianum & Parthenium.*) Suſpicabar legendum *EVphronium* quem ſcripſiſſe Priapeia auctor Strabo: ſed vera eſt lectio vulgata. ſic apud Græcos Parthenius & EVphorion iunctim nominantur propter ſimilitudinem poeſeωs. Lucianus De conſcribenda hiſtoria, καίτοι ποιητὴς ἂν παρέδειξε τὸν Τάνταλον καὶ τὸν Ἰξίονα, καὶ Τιτυὸν, καὶ τοὺς ἄλλους. εἰ δὲ Παρθένιος ἢ Εὐφορίων ἢ Καλλίμαχος ἔλεγε, πόσοις ἄν, οἴει, ἔπεσι τὸ ὕδωρ ἄχρι πρὸς τὸ χεῖλος τοῦ Ταντάλου ἤγαγεν; εἶτα πόσοις ἂν Ἰξίονα ἐκύλισε; Ex his verbis & aliorum ſcriptorum Græcorum teſtimoniis, poſſumus coniectura aſſequi qualia fuerint, & horum poetarum, & Tiberij qui eos imitatus eſt, poemata. EVphorionis maximè poeſin refertam veterib. fabulis fuiſſe (quod placebat Tiberio) & Cicero innuit, qui poetam obſcurum nominat lib. II. De diuinatione: & fragmenta quæ hodie apud poetarum interpretes extant.

33 *Inter veteres & præcipuos auctores dedicauit.*) Moris fuit magnorum virorum imagines per genera diſtinctas habere: Ideo vtuntur veteres particula *inter* in hac re. Sidonius libro nono Epiſtolarum,

Cùm meis poni ſtatuam perennem
Nerua Traianus titulis videret,
Inter auctores vtriuſque fixam
Bibliothecæ.

Scriptorum imagines ac ſtatuæ ſeparatæ erant ab aliorum ſimulacris, qui aliis artibus hoc præmium meruiſſent. Ipſi quoque ſcriptores diſtincti generatim fuerunt: quod eximiè declarat locus Taciti de ſtatuis Germanici loquentis libro ſecundo Annalium.

40 *Minois exemplo.*) Scripti quidam *maiorum exemplo*, ineptè: nam ad antiquiſſimas fabulas de Minoë reſpicit, vt locum attẽdenti planum erit. Dio narrat lib. I. vi. ſed nulla mentione facta huius imitationis.

Pag. 87. v. 2 *Abſtinuitque maxime in ſenatu.*) Nec minus apud populum. Suaue eſt quod ſuper hoc Dio refert, Tiberium edicto quodam ſtrenas prohibuiſſe: in quo vſus erat voce non Latina (Græcam fuiſſe ſuſpicamur nos) deinde noctu recordatum eius dictionis, pœnituiſſe, & ad omnes mox linguæ Latinæ peritos viros retuliſſe.

4 *In quodam decreto patrum cùm ἔμβλημα recitaretur.*) Aliud agebat vir doctiſſimus & Italiæ ſuæ ocellus cùm ſcribebat hoc loco legendum eſſe πρόβλημα non ἔμβλημα: nam vt taceam libb. veteres, ratio qua adducitur vana eſt: nempe videre ſe negat cur in decreto patrum ἔμβλημα nominandum fuerit: id verò facilè Tacitus doceat, qui de moderandis ſumptibus conuiuiorum & ſupellectilis, tractatum in ſenatu teſtatur, Annal. lib. III. ſed defendendæ huic lectioni ſufficit vnus Dio, cuius hæc ſunt lib. LVII. ἀπεῖπε δὲ inquit, καὶ χρυσῷ σκεύει μηδένα, πλὴν πρὸς τὰ ἱερὰ νομίζειν. ἐπεί τε διηπόρησάν τινες, εἰ καὶ τὰ ἀργυρᾶ τὰ χρυσοῦν τι ἔμβλημα ἔχοντα ἀπηγορευμένον σφίσιν εἴη κεκτῆσθαι, βουληθεὶς καὶ περὶ τούτου τι δόγμα ποιῆσαι, ἐκώλυσεν ἐς αὐτὸ τὸ ὄνομα τὸ τοῦ ἐμβλήματος, ὡς καὶ Ἑλληνικὸν, ἐμβληθῆναι, καίτοι μὴ ἔχων ὅπως ἐπιχωρίως αὐτὸ ὀνομάσῃ. *Vetuit aureo vaſe quenquam niſi ad res ſacras vti: & cum dubitarent quidam an etiam argentea, quæ emblema aliquod aureum haberent, eſſent prohibita, cupiens de ea re edictum facere, vetuit in eo vſurpari vocem emblema tanquam Græcam: licet dictionem nullam haberet Latinam quæ id ſignificaret.* Hæc Dio: ſed cur ἔμβλημα, *inſerta* non dicetur Latinè? præſertim cùm ea voce antiqui poëtæ vſi ſint.

7 *Militem quoque Græcè teſtimonium interrogatum, niſi Latinè reſpondere vetuit.*) Non militẽ, ſed centurionẽ, ait Dio. ἑκατόνταρχον, inquit, ἑλληνιστὶ ἐν τῷ συνεδρίῳ μαρτυρῆσαί τι ἐθελήσαντα, οὐκ ἠνέσχετο, καίπερ πολλὰς μὲν δίκας ἐν τῇ διαλέκτῳ ταύτῃ καὶ ἐκεῖ λεγομένας ἀκούων, πολλὰς δὲ καὶ αὐτὸς ἐπερωτῶν.

8 *Bis omnino ſeceſſus tempore Romam redire conatus.*) Atqui Dio triplicem eius acceſſum ad vrbem narrat ſub finem lib. LVII.

14 *Erat ei in oblectamentis ſerpens draco.*) Puto à Marſis aut Pſyllis aliiſve didiciſſe Tiberium artem tractandi ſerpentes ſine noxa: ſed quale oblectamentum ſerpens adferat? nam lacertas quidem minus mirer in delicijs eſſe: vetus poëta qui menſes deſcripſit, in Septembri ait,

Surgentes acinos, varias & præſecat vuas
September, ſub quo mitia poma iacent:
Captiuam filo gaudens religaſſe lacertam,
Quæ ſuſpenſa manu mobile ludit opus.

27 *Inſtans in medio triclinio.*) Magis ex more fuit vt princeps ſalutantes ad ianuam cubiculi ſtans exciperet & dimitteret, vt alicubi notat Dio.

27 *Adſtante lictore.*) Et prima editio, & manu exarati libri ſic habent: quod moneo propter virum doctum cui tolli iſta aut mutari placuit, ſine cauſſa: non enim, vt exiſtimat, otioſa ſunt hæc verba iſto loco. Nam quòd adſtitiſſe lictor Tiberio dicitur, vel maieſtati principali conſultum, vel commodi eius cauſſa factum, vt ei ſenex & infirmus inniteretur.

33 *Octauo & ſeptuageſimo ætatis anno.*) Conſentit etiam Tacitus: at Dio, ἐβίω, inquit, ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη, καὶ μῆνας τέσσαρας καὶ ἡμέρας ἐννέα.

34 *Tertio & vigeſimo imperij.*)Satis liberaliter: alij parcius, qui ſolos viginti duos annos tribuunt. Ioſephus Originum lib. xv. ad biennium adiicit menſes quinque, dies tres. Dio, menſes ſeptem, & dies totidem. Clemens, menſes ſex, dies xix.

37 *Nonnulli puluinum iniectum.*)Tacitus magis probabiliter, *Macro intrepidus opprimi ſenem iniectu multæ veſtis iubet, diſcedique à limine.* Dio ſimiliter, ἱμάτια πολλὰ καὶ παχέα ὡς καὶ θερμασίας τινὸς δεομένῳ προσέβαλε.

Pag.88.v.6 *Cinis è fauilla & carbonibus ad calefaciendum triclinium illatus.*) Lego *illatis*: neque enim cinis ad calefaciendum cubiculum inferri ſolet: ſed fauilla & carbones. Ita autem calefiebant triclinia, quoniam in iis camini non erant: Plutarchus de Alexandro, ἐν χειμῶνι καὶ ψύχει τῶν φίλων τινὸς ἑστιῶντος αὐτὸν, ἐσχάραν δὲ μικρὰν, καὶ πῦρ ὀλίγον εἰσενέγκαντος, ἢ ξύλα ἢ λιβανωτὸν εἰσοίσειν ἐκέλευσεν.

7 *Extinctus, & tam diu frigidus exarſit.*)Plutarchus Erotico, ἐν ᾗ οἰκίᾳ νύκτωρ σέλας ἴδωσιν, θεῖον ἡγοῦνται καὶ θαυμάζουσιν.

9 *Vt ad primum nuntium diſcurrentes pars Tiberium in Tiberim clamitarent.*) Placet lectio cod. Liſſ. *Tiberius in Tiberim.* De primo nuntio an Suetonio credi par eſt? nónne enim fieri ſolitum vt primi de morte tyranni nuntij ſuſpenſis auribus excipiantur ob metum? Quare etiam ſcribit Ioſephus libro xviii. de morte Tiberij, Ῥωμαῖοι μὲν δὴ πύστιν (malè editum, πίστιν) τῆς Τιβερίου τελευτῆς, εὐφραίνονται μὲν τῷ ἀγαθῷ τῆς ἀγγελίας, οὐ μὴν πιστεύειν γε θάρσος ἦν αὐτοῖς. Simillima Tranquillus in morte Caligulæ libro proximo cap. vltimo. & de eodem Ioſephus.

20 *Atellam potius deferendum.*)Negant dignum qui Romæ ſepeliatur, quam ita cupidè deſeruiſſet, & à qua tam pertinaciter abſtinuiſſet: proiiciendum igitur in aliquod Campaniæ municipium, qua tantopere viuus delectabatur. Atellã autem nominant potius quàm aliud: alludentes ad flagitioſam eius vitam: talis enim Atellanorum vita & mores: vnde ſunt Atellanæ fabulæ nuncupatæ.

21 *Et in amphitheatro ſemiuſtulandum.*) Viterb. & Liſſæi, *ſemiuſtillandum.* duplex contumelia his verbis continetur. volunt enim non cremari Tiberium, ſed amburi tantũ & leuiter curari eius funus, vt fiebat in mendicis qui à veſpilionibus raptim in Eſquiliis cremabantur: vide libro ſequente de Caij funere. grauiſſimum verò de amphitheatro: nam ibi ſontes igne conſumi ſoliti, vt infrà libro quarto, capite xxvii. & Philo contra Flaccum, aliique.

27 *Ac militibus vniuerſis.*]Prætorianis, legionariis, vrbanicianis, & vigilibus ſiue ſparteolis. nam his quoque aliquid Tiberij teſtamento fuiſſe legatum auctor Dio, τοῖς τε ἀστικοῖς καὶ τοῖς νυκτοφύλαξι τὰ καταλειφθέντα διέλυσε.

28 *Plebique Romanæ viritim, atque etiam ſeparatim vicorum magiſtris.*) Dio, διένειμε τῷ δήμῳ τὰς πέντε καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ χιλίας μυριάδας· τοσαῦτα γὰρ αὐτῷ καταλελείφθη &c. *populo diuiſit ſeſtertiũm quadringenties quinquagies. tantum enim illi relictum fuerat.* Videtur ea ſumma vtrumque legatum comprehendi, & quod populo viritim datũ, & quod vicomagiſtris relictum. de quo diximus libro priore.

ISAACI

ISAACI CASAVBONI IN C. SVETONI TRANQVILLI DE XII CÆSARIBVS LIBRVM IIII.

ANIMADVERSIONES.

Pagina 89.

E*T poſt eam conſulatū ſtatim geſſit.*) Diſtingue ante *ſtatim*, ſic: *à Tiberio patruo adoptatus, quæſturam quinquennio antè quàm per leges liceret, & poſt eam conſulatū, ſtatim geſſit.* Leuiſſima emendatio grande momentum affert ad hiſtoriæ fidem. quæ ſtare hîc non poteſt ſi τὸ *ſtatim* referatur ad conſulatum. nam inter Germanici quæſturam & eiuſdem conſulatum anni ſeptem interiecti. refer igitur ad ſuperiora, & intellige, ſtatim vt adoptatus eſt Germanicus, quæſturam eum geſſiſſe. hæc germaniſſima eſt huius loci ſententia. clarè arguit ratio annorum ſi attendimus. nam & adoptatio Germanici & quæſtura in eundem incidunt annum DCCLVII. qui Coſs. habuit. Sex. Ælium Catum & C. Sentium Saturninum. de adoptione liquet ex Velleij cæterorúmque hiſtoricorum teſtimoniis. de quæſtura arguit, quod dicitur quinquennio antè quàm per leges liceret eam conſecutus. nempe anno vndeuigeſimo factus quæſtor Germanicus. ſic enim Tiberius cui idem contigit priuilegium, *quæſtor, vndeuiceſimum annum agens, capeſſere cœpit Remp.* inquit Velleius. id ætatis Germanicum fuiſſe cùm eſt adoptatus, intelliget ſtatim, qui eum dicto anno DCCLVII. vel eum contulerit quo natus eſt, vel eum quo denatus. alter eſt annus vrbis DXXXVIII. alter DCCLXXII. ætatis ipſius quartus & trigeſimus.

8 *Prius quàm honorem iniret.*) Iniit apud vrbem Achaiæ Nicopolin, anno DCCLXXI.

9 *Cùm Armeniæ regem deuiciſſet.*) Iuſto Lipſio vt aſſentiamur, ac ſcribamus, *regem dediſſet*, vel *deieciſſet*, flagitat non poſtulat Taciti narratio.

20 *Omnes Germanico corporis animique virtutes.*) Magnum & rarum elogiū: in quo tamen conſentiunt hiſtorici. Tacitus lib. II. pluribus perſequitur illius laudes, etiam cum Alexandro Magno comparatione facta. Dio paucis verbis non pauciora dicit lib. LVII. κάλλιστος μὲν τὸ σῶμα, ἄριστος δὲ καὶ τὴν ψυχὴν ἔφυ, παιδείᾳ τε ἅμα καὶ ῥώμῃ διέπρεπε, πρᾳότατός τε καὶ σωφρονέστατος ἦν. Dilaudat eundē & Ioſephus Originū lib. XVIII. cap. VIII. Vnus Velleius per adulationem principis turpiſſimam, auſus laudato ab omnibus iuueni ignauiæ maculam aſpergere.

25 *Formæ minus conueniebat gracilitas crurum.*) Quod inter præcipua olim habitum quæ bonam formam corrumperent: fuitque hic habitus vrbanorum dicteriis ſemper obnoxius. Seneca, In ſapientem non cadere iniuriam, libro

ſecundo, *In capitis mei leuitatem iocatus eſt, & in oculorum valetudinem, & in crurũ gracilitatem, & in ſtaturam.* Infra lib. VI. Neroni tribuũtur inter alia vitia corporis, *graciliſſima crura.* vide & in Domitiano, cap. XVIII. ſic in Ariſtotele notatum quod eſſet ἰσχνοσκελής, id eſt, perſilis. nam ita comici vocarunt. Gloſſarium, *Perſilis*, μακροσκελής. Plautus *todellа cruſcula.* EVbulus comicus κοψιχοσκέλη. Contra, quibus inferiores corporis partes erant craſſiores, κνημάτιδας Αἰγυπτίας vocabant: quod de Zenone Stoico eſt dictum.

*27 *Orauit cauſſas etiam triumphales.*) Nihil auſi ſumus mutare: Viterb. tamen cod. & Pithœi habent *triumphalis.* quam lectionem amplector vt veriſſimam. Dio iubet, cui refragari durum. notat ille in actis anni DCCLXV. Germanicum etiam conſulem cauſſas oraſſe. καὶ αὐτὸς μέν, αἰτ, οὐδὲν ἄξιον μνήμης ἔπραξε, πλὴν ὅτι καὶ τότε ὑπερεδίκησεν. Lapſi ſunt grauiter viri docti qui hoc loco ὑπερδικεῖν quod lippi norũt & tõſores ſignificare *patrocinio ſuo aliquem defendere:* interpretati ſunt, *potiores ferre partes.* non dubito id notare voluiſſe Dionem verbis illis quod hîc Suetonius obſeruat. Sed inſtat eruditiſſimus Torrẽtius, & triumphalem Germanicum oraſſe cauſſas negat, qui ſtatim à triumpho ad Orientis ſtatum componendum ſit pulſus. Reſpondemus viro doctiſſimo, triumphalem dici non eum tantùm qui triumphauit: ſed & illũ qui triumphalia ornamenta ſit conſecutus. quæ nactum eſſe Germanicum ex bello Dalmatico ante conſulatum ſuum primum teſtis Dio lib. LVI. τῷ Γερμανικῷ αἵ τε νικητήριοι τιμαὶ ἐδόθησαν καὶ αἱ στρατηγικαί.

28 *Domi foriſque ciuilis.*) Ioſephus idem alijs verbis, τὴν ἀξίωσιν κτώμενος τοῦ βούλεσθαι ἴσος πᾶσιν εἶναι.

Pag. 90. v. 2 *Colligere ſua manu & comportare.*) Quod Tiberius arripuit in occaſionem criminandi alias inuiſi iuuenis. Tacitus.

4 *Vt Piſoni decreta ſua reſcindenti, clientelas diu vexanti, nõ prius ſuccenſere in animum induxerit quàm.*) Aliter Tacitus, & verius, vt puto, *At Germanicus Ægypto remeans, cuncta quæ apud legiones aut vrbes iuſſerat, abolita, vel in contrarium verſa, cognoſcit: hinc graues in Piſonem contumeliæ.*

7 *Amicitiam ei more maiorum renuntiaret.*) Et AVguſti quoque exemplo, qui fecit idem in Cornelio Gallo. libro ſecundo, cap. LXVI.

8 *Quarum virtutum fructum vberrimum tulit.*) Fructus virtutum ſuauiſſimus, amor omnium. Gemina ſententia apud optimum poetam Statium Papinium in Soteriis pro Rutilio Gallico,

Quæ tibi ſollicitus perſoluit præmia morum
Vrbis amor? quæ tum patrumque equitũmque notaui
Lumina: & ignaræ plebis lugere potentes?

17 *Tamen longè maiora & firmiora de eo iudicia in morte.*) Extat in hanc ſententiam vetus epigramma,

Parce hoſpes tumulo, Cæſar Germanicus hôc ſum.
Sæpe etiam ignotis ipſe dedi requiem.
Quòd ſi quem tumuli nihil huius gratia tangit,
Admoneat patriæ fraude quòd hîc taceo:
Sed taceo quamuis non vita & plenus honoris:
Hoc vno ingratus quod genui patriæ.
Teſtata eſt mores lacrimis plebéſque patréſque:
Hæc ſunt ſinceri indicia ingenij.

Secun-

Secundum horum verſuum explicant ſuperiora Suetonij verba, *Sicubi clarorum virorum ſepulcra cognoſceret, inferias manibus dabat.* quartum verſum ita potius ſcribam, *At moueat, patria fraude quòd hic iaceo*: elegantius, & ad fidem hiſtoriæ conuenientius.

19 *Lapidata ſunt templa.*) Quos honore auctos volebant, ſiue deos ſiue homines, ἱερυλλοβόλων: & contra per contumeliam lapidibus petebant & deorum & hominum imagines. Tacitus 1. Hiſtor. *Primani Quintanique turbidi, adeò vt quidam ſaxa in Galba imagines iecerint.*

36 *Cunctis nec temere opinantibus, reuerentia eius ac metu repreſſam Tiberij ſanitiam.*) Eadem ſententia Dionis diſertè ſic ſcribentis, Τιβέριος δὲ ἐπεὶ τὸ ἐφεδρεῦον ἀπέτ' ἔσχεν, ἐς πᾶν τ' ὁμαντίον τῶ πρόσθεν εἰργασμένων αὐτῷ πολλῶν ὄντων καὶ καλῶν ἀφείστη. Tacitus, *Morum quoque tempora illi diuerſa: egregium vita famáque quo ad priuatus, vel in imperijs ſub AVguſto fuit, occultum ac ſubdolum fingendis virtutibus, donec Germanicus ac Druſus ſuperfuere.*

Pag. 91. v. 13 *Ego in actis Antij inuenio editum.*) Dio quoque in caſtris non natum, ſed eductum ait: verùm ſi ex fide eidem traditum, Germanicum primum ſuum conſulatum in otio vrbano conſumpſiſſe, cauſſa non eſt meo iudicio, cur Plinio potius quàm Suetonio in hac controuerſia aſſentiamur. Etſi non clam me eſt virum doctum multis probabilium argumentorum machinis, huius opinionem propè afflixiſſe. Sed mihi peruidetur mirum ſi poſt cladem Varianam, Tiberium ad Germanicos exercitus ſumma celeritate feſtinantem, Germanicus cum vxore ſua ſit comitatus. nonnihil etiam impellit me vt Suetonio potius aſſentiar, exquiſita hæc diligentia qua vſum eum paret in perueſtiganda huius rei veritate: quam quidem ille ſolus ſeriò, certè poſt Plinium & Tacitum, quæſiuit.

32 *Quæ ſola actorum reſtat & publici inſtrumenti auctoritas.*) In MSS. etiam noſtris locus eſt corruptus: ex veſtigijs Viterb. videtur ſcriptum fuiſſe, *quæ ſola auctoritas reſtat publici inſtrumenti*: nam vox *actorum* ex ſuperſcripta interpretatione orta videtur.

37 *Apud quos quantum præterea.*) Fortè ſcribendum *propterea.*

Pag. 92. v. 3 *Comitatus eſt patrem & in Syriaca expeditione.*) Viterb. & *in Syriacam expeditionem.*

6 *Et inde viceſimo ætatis anno accitus Capreas à Tiberio.*) Conuenit cum calculo Taciti, qui in actis anni DCCLXXXVI. ita ſcribit: *ſub idem tempus C. Cæſar diſcedenti Capreas auo comes, Claudiam M. Silani filiam coniugio accepit.*

10 *Perinde obliterato ſuorum caſu ac ſi nihil quicquam accidiſſet.*) Tacitus ibidem. *Immanem animum ſubdola modeſtia regens, non damnatione matris, non exſilio fratrum rupta voce.*

11 *Quæ verò ipſe pateretur incredibili diſſimulatione tranſmittens.*) Tacitus libro ſextò, de Caio: *Nam etſi commotus ingenio, ſimulationum tamen falſa in ſinu aui perdidicerat.* Noui Tiberij ingenium: puto tamen hîc ſcribendum *in ſinu auiæ*: intelligit enim niſi fallor, primam Caij educationem: non autem in ſinu Tiberij aui, ſed Antoniæ auiæ & Liuiæ AVguſtæ proauiæ, ad viceſimum ætatis annum fuit educatus. Quare de Liuia interpretor, muliere vt nouimus, omnium artium iſtius generis peritiſſima. nec obſtat quòd proauia illa fuit, non auia. ſemper enim Romani ſcriptores cognationum appellationes laxè & liberè vſurparunt, vt omnibus eſt notum qui eorum ſcripta ſeriò πιπατήκασι.

12 *Vt non immeritò ſit dictum.*)Eius dicti auctor Paſſienus. Tacitus ibidem.

16 *Et ganeas atque adulteria capillamento celatus & veſte longa noctibus obiret.*) Liſſ. codex & Viterb. ita legunt, non *ambiret*: vt in aliis. *Adulteria* pro fœminis adulteris ita dictum vt coniugia pro coniugibus, & alia id genus. At in libb. Vrſini ſcriptum *ganeas atque popinas*. quam lectionem nuſquam reperimus, & putamus ab iis eſſe excogitatam qui inſolentiam vulgatæ lectionis non concoquebant. *Capillamentum* eſt πήνικη. Auctor Satyrici, *Euocatúmque me non minus decoro exornauit capillamento: immò commendatior vultus enituit, quia* * *flauroru̅m corymbio erat*: Puto ſcribendum, *quia flaueo ornatum corymbio erat.* Suetonius in Othone *galericulum* vocat.

19 *Vt aliquoties prædicaret exitio ſuo omniúmque Caium viuere.*) Dio cati ſenis vaticinium ita narrat, ἠγνόει μὲν γὰρ οὐδὲν οὐδὲ τῶν κατὰ τὸν Γάϊον, ἀλλὰ καὶ εἶπέ ποτε αὐτῷ διαφερομένῳ πρὸς τὸν Τιβέριον, ὅτι σύ τε τοῦτον ἀποκτενεῖς καί σε ἄλλοι. Propterea Philo narrat ſæpius deliberaſſe Tiberium de tollendo Caio.

27 *Enniam Naniam Macronis vxorem.*) Liſſæi cod. alterum tantum nomen agnoſcit, quod in mulieribus eſt vſitatius: *Na enniam* enim ſcribit. Dio Ἐννίαν Θρασύλλην vocat. maritum verò eius Νουΐον Σερτώριον Μάκρωνα. vnde ſcripſerim hoc loco *Enniam Neuij Macronis vx.* vel *Herennij Macr.* ita enim nominatur ab aliis.

30 *Per hanc inſinuatus Macroni.*) Præter hiſtoricos, vide Philonem contra Flaccum.

40 *Populum Rom. vel, vt ita dicam, hominum genus.*) Breuius lib. Pithœi *vel dicam hominum genus, comp.*

Pag. 93. v. 3. *Propè afflicta domus.*) *Affligere*. Suetonio grauiis quàm vulgò apud Ciceronem & alios multos ſonat. In Vitellio cap. III. *Mater miſſum ad legiones & appellatum imperatorem pro afflicto ſtatim lamentata eſt.* In Veſp. cap. VIII. *Per totum imperij tempus nihil habuit antiquius, quàm propè afflictam nutantémque Rep. ſtabilire.* Propriè *affligere* eſt cum fluctu ſiue ſono ad terram dare, quod Græci προσουδίζειν dicunt. Homerus interdum δουπεῖν, vt δεδουπότος Οἰδιπόδαο. Minus rectè in Gloſſario *Adfligere*, ζημιοῦν, & *adfligi* καταπονεῖσθαι. non enim aſſequitur vim vocis vt fere ſolet.

4 *Inter altaria & victimas ardentéſque tædas.*) Ita moris fuit prodire obuiam viris principibus. Docuit nuper Lipſius teſtimonio aliquot veterum ſcriptorũ: quibus pauca lubet adiicere. Originem rei docet M. Tullius: nam primitus deis hic honos exhibitus cùm transferrentur eorum imagines: ſic ille lib. IV. in Verrem, *Quid hoc tota Sicilia eſt clarius, quàm omneis Segeſtanas matronas & virgines conueniſſe, cum Diana exportaretur ex oppido? vnxiſſe vnguentis? compleſſe coronis & floribus? thure odoribúſque incenſis vſque ad agri fineis proſecutas eſſe?* Deinde ad homines idem eſt tranſlatum: eſtque hoc adulationis genus antiquiſſimum. Quintus Curtius libro V. de Alexãdri ingreſſu Babylonẽ loquens, *Plures obuiam egreſſi ſunt: inter quos Bagophanes arcis & regiæ pecuniæ cuſtos, ne ſtudio à Mazæo vinceretur, totum iter floribus coroniſq; cõſtrauerat, argẽteis altaribus vtroq; latere diſpoſitis, quæ nõ thure modò, ſed omnibus odoribus cumulauerat.* Plutarchus in Dione, βουλόμενος δὲ καὶ δι' ἑαυτοῦ προσαγορεῦσαι τοὺς ἀνθρώπους, ἀνίει διὰ τῆς Ἀχραδινῆς, ἑκατέρωθεν παρὰ τὴν ὁδὸν τῶν Συρακουσίων ἱερεῖα καὶ τραπέζας καὶ κρατῆρας ἱστάντων. καὶ καθ' οὓς γένοιτο προχύταις τε βαλλόντων, καὶ προστρεπομένων ὥσπερ θεὸν κατευχαῖς. Religioſius multò Athenienſes, qui excepturi Attalum, ſacerdotes & victimas præpara-

præpararunt, templáque omnia aperuerunt, vt ipſe diis, non Athenienſes ipſi vt deo, ſacrificaret. Polybius ἐπεὶ δ' εἰσῄει κατὰ τὸ Δίπυλον ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους παρέστησαν τὰς ἱερείας καὶ τοὺς ἱερεῖς· μετὰ δὲ ταῦτα πάντας μὲν τοὺς ναοὺς ἀνέῳξαν, ἐπὶ πᾶσι δὲ θύματα τοῖς βωμοῖς παραστήσαντες, ἠξίωσαν αὐτὸν θῦσαι. Sed redeo ad aliorum adulationem, cuius præterea teſtis Suetonius libro ſuperiore cap. XCVIII. *Fortè Puteolanum ſinum præteruehenti vectores nautæque de naui Alexandrina, quæ tãtum quod appulerat, candidati coronatique & thura libantes, fauſta omina & eximias laudes congeſſerant.* mitto locum in Galba, capite XVIII. meminit & Appianus Ἐμφυλίων libro quinto: narrans Octauij & Antonij in Vrbem aduentum poſt factam inter ſe pacẽ, παροδεύουσιν αὐτοῖς οἷα σωτήρια ἐγίγνοντο θυσίαι. ſic interpretor quod ſcribit Philoſtratus libro quinto: cùm Ægyptiacos nomos peragraret Veſpaſianus imperator, nõ ſolũ prodiiſſe illi obuiam omnes cuiuſcunque ætatis aut conditionis homines: ſed ſacra etiã detuliſſe. προσιόντι δὲ τῷ αὐτοκράτορι, τὰ μὲν ἱερὰ πρὸ πυλῶν ἀπήντα, καὶ τὰ τῆς Αἰγύπτου τέλη, καὶ οἱ νόμοι καθ' οὓς Αἴγυπτος τέτμηται, φιλόσοφοί τε ὡσαύτως, καὶ ἡ σοφία πᾶσα. Addit Suetonius, *tædáſque ardentes*: quod erat aliquãto ciuilius & vſitatius. Seruius ad librũ V. Æneidos, *In honorem regũ cũ facibus procedebatur à populo.* Plutarchus in Pompeio, τοὺς δὲ ἀπαντῶντας πανταχόθεν οὐδεὶς ἐχώρει τόπος, ἀλλὰ ὁδοί τε κατεπίμπλαντο, καὶ κῶμαι καὶ λιμένες εὐωχουμένων καὶ θυόντων· πολλοὶ δὲ καὶ στεφανηφοροῦντες ὑπὸ λαμπάδων ἐδέχοντο, καὶ παρέπεμπον ἀνθοβολούμενον. Herodianus lib. quarto deſcribens ingreſſum Caracallæ Alexandriam, ἀρωμάτων δὲ παντοδαπῶν καὶ θυμιαμάτων ἀτμίδες εὐωδίαν παρεῖχον ταῖς εἰσόδοις· δᾳδουχίαις τε καὶ ἀνθέων βολαῖς ἐτίμων τὸν βασιλέα. Ammianus lib. XXI *Eúmq; ſuburbanis propinquitatẽ amplis nimiúmq; protectis, militaris & omnis generis turba cũ lumine multo & floribus votiſque fauſtis Auguſtũ appellans, & dominũ, duxit in regiã.* Simile eſt quod de cereis accenſis in Hiſtor. Eccleſiaſt. obſeruamus, quos initio moris fuit rebus ſacris præire. Sozomenus lib. VIII. de apparatu choreæ ab Iohanne Chryſoſtomo inſtitutæ, σταυρῶν ἀργυρᾶ σημεῖα ὑπὸ κηροῖς ἡμμένοις προηγουμένου αὐτῶν. Mox ad ipſorum epiſcoporum honorem cerei ſunt adhibiti. ſic eidẽ Chryſoſtomo cũ cereis obuiam procedit populus Conſtantinopolitanus. Theodoritus lib. V. cap. XXXIV. ἅπαντες ὑπήντησαν τὰς ἐκ κηροῦ λαμπάδας προάπτοντες. Sozomenus lib. VIII. ἐν ψαλμῳδίαις δὲ πρὸς τὸ συμβὰν πεποιημέναις ὑπαντήσας ὁ δῆμος, (ἔφερον δὲ κηροὺς ἡμμένους οἱ πλείους) ἄγουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Talia multa in eadem hiſtoria leguntur. nec non in conciliis patrum, vt in Nicena ſynodo ſecunda.

6 *Super fauſta nomina.*) Sic placet cum MSS. non *omina*. Ioſephus vocat ἐπιβοήσεις εὐφήμους: Euſebius βοὰς εὐφήμους.

6 *Pullum, & puppum, & alumnum appellantium.*) Planè ſunt nutriculis vſitatæ blanditiæ in demulcendis infantulis. *pullus* reſpondet illi Græcorum ὑποκορισμῷ quo νεοττοὺς & νεόττια puerulos vocabant. Theophraſtus in Characteribus, χρηστοῦ πατρὸς νεόττια.

7 *Conſenſu ſenatus & irrumpentis in Curiam turbæ.*) Dio, ὑπὸ τῶν ὑπάτων καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων τῶν προπαρεσκευασμένων οἱ. neque verba Suetonij ita accipiẽda ſunt, quaſi in ſenatum admiſſa eſſet hęc tumultuans turba: quam probabilius eſt dum patres deliberant, ad fores curiæ manſiſſe: mox, factum decretum applauſu & acclamationibus magnis excepiſſe.

9 *Nepotem ſuum coheredem ei dederat.*) An bonorum tantum Tiberij coheredes ſunt relicti, an etiam imperij? non temerè quærimus: videntur enim inter ſe non conſentire veteres ſcriptores. Dio quidem initio libri LVIII. nepoti

traditum imperium ſcribit. τοῦ Τιβερίου τοῦ ἐγγόνου τὴν αὐταρχίαν κατέλιπε· contrarium affirmat Ioſephus: apud quem Caio Remp. committit Tiberius moriens, & his verbis vtitur, ὦ παῖ, καίπερ μοι συγγενεστέρου Τιβερίου ἢ κατὰ σὲ ὄντος, σοὶ φέρων ἐγχειρίζω τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν. vtique communicatum tradit Philo, τὸν γὰρ ἀνεψιὸν καὶ κοινωνὸν ἀπολειφθέντα τῆς ἀρχῆς κτείνει. & ſcribit idem, ſi paullulum aduixiſſet Tiberius, mutaturum fuiſſe, ac ſublato Caio ſolum heredem imperij relicturum ſuum nepotem. Philonem arbitror vera dicere, qui cum iis temporibus vixerit, & Romæ etiam Caij temporibus ſit verſatus, ignorare quod factum erat non potuit. quare interpretationem vocis *coheredem*, quam quidam afferunt, non probo. neque ſanè auerſus Dio ab hac ſententia, qui delatam Caio ſucceſſionem imperij à Tiberio alibi expreſſis verbis ſcribit.

11 *Supra centum ſexaginta millia victimarum cæſa tradantur.*) Minus mirabitur, qui horum Philonis verborũ meminerit, ἰδεῖν ἦν ἰδεῖν ἑτέρων κατὰ πόλεις, ἢ βωμούς, ἱερεῖα, θυσίας, λευχειμονοῦντας, ἐστεφανωμένους, φαιδρούς, εὐμένειαν ἐξ ἱλαρᾶς τῆς ὄψεως προφαίνοντας, ἑορτάς, πανηγύρεις, μουσικοὺς ἀγῶνας, ἱπποδρομίας, κώμους, παννυχίδας μετ' αὐλῶν καὶ κιθάρας, τέρψεις, ἀνέσεις, ἐκεχειρίας, παντοίας ἡδονὰς διὰ πάσης αἰσθήσεως. Ibidem habes de morbo Caij quæ non ſine fructu & voluptate cum iis conferas quæ Suetonius narrat.

16 *Qui depugnaturos ſe armis pro ſalute ægri, quíque capita ſua titulo propoſito vouerent.*) Opinio veterum fuit mortem morte poſſe redimi: ex qua perſuaſione multa introducta. mitto fabulas poetarum, & Deciorum deuotiones, aliáque antiquiora. ex eo fonte iſtud eſt, quòd ægrotos periculo poſſe eripi putarent, ſi vitam ſuam illius loco proieciſſent. Iuuenalis ſatyra XII. de heredipeta qui orbo adulatur ægrotanti,

Alter enim, ſi concedas mactare, vouebit
De grege ſeruorum magna & pulcherrima quæque
Corpora, vel pueris, & frontibus ancillarum
Imponet vittas, & ſi qua eſt nubilis illi
Iphigenia domi, dabit hanc altaribus.

Inde eſt etiam quod narrat Suetonius in Nerone, capite trigeſimo ſexto. *Stella crinita, quæ ſummis poteſtatibus exitium portendere vulgo putatur, per continuas noctes oriri cœperat: anxius ea re, vt ex Babylo aſtrologo didicit ſolere reges talia oſtẽta cæde aliqua illuſtri expiare, atque à ſemet in capita procerum depellere, nobiliſſimo cuique exitium deſtinauit.* nec ob aliam cauſſam inſtitutum, vt pro ſalute principis committerentur gladiatores: quod in Claudio diſertè notat Dio, aliique confirmant. extat & inſcriptio vetus quæ continet titulum, quo propoſito, duæ legiones capita deuouerunt pro ſalute Traiani bello Dacico periclitantis. Poſtremo inde eſt illud loquendi genus frequens in adulationibus principum, *deuotus numini maieſtatique tuæ*, quod explicat Dio, σοὶ καθωσιώμεθα: eum vide lib. LIII. de P. Afranio ac Potito, qui pro ſalute Caij capita ſua deuouerunt, idem libro LVIII.

21 *Aquilas & ſigna Cæſarumque imagines adorauit.*) AVguſti & Caij. Dio.

29 *Medio ac frequenti die.* (Principis moderatio fuit quòd ciues inquietare noluit indicto funebri officio: honori tamen matris fratriſque in eo conſuluit, quòd horam diei elegit frequentem. Id tempus Græci vocant πλήθουσαν ἀγοράν: quod Paulus lib. IV. ſententiarum, finit à ſecunda ad decimam horam: ſed certum eſt frequentiſſimã diei partem eſſe meridiẽ. Itaque nihil mutãdum cenſeo.

30 *Duobus*

30 *Duobus ferculis Mauſoleo intulit.*) Malè qui mutant in *forulis*. Sic appellat pompatius, vt dicam cum Tertulliano, inſtrumentum in quo cineres erant cùm inferrentur in Mauſoleum, ob ſimilitudinem aliquam ferculorum triumphaliũ: vtraque enim ſic erant compoſita, vt elata geſtari omnibúſque oſtendi poſſent. Paullò aliter Statius lib. VI. Thebaid.

Portant inferias arſuráque fercula primi
Graiorum, tituliſque pios teſtantur honores.

At apud Plinium libro X. cap. X. fercula funerum aliter interpretandum. Sueton. *vocem tropaeum* non multò aliter vſurpat extremo lib. I. in funere Iulij.

31 *Carpentúmque quo in pompa traduceretur.*) Mos de quo diximus libro I. cap. LXXVI. ad illa verba, *Tenſam & ferculum Circenſi pompa.*

36 *Die virilis togæ adoptauit, appellauitque principem iuuentutis.*) Dio, Τιβέριον καίπερ ἐς τοὺς ἐφήβους ἐγγραφέντα, καὶ τῆς νεότητος προκριθέντα, καὶ τέλος ἐσποιηθέντα ἀνεχρήσατο. Sed vide ante Philonem.

37 *Vt omnibus ſacramentis adijceretur.*) Ita libb. quidam optimæ notæ, vt & editio vetus Rob. Stephani. At manu exarati, vt Pithœi & Groſlotij, *afficeretur* vel *afficerentur* vt Viterb. & Cuiacij, quod ipſe teſtatus eſt ad Nouellam CXXIIII. notans ſimiliter dixiſſe, *adfici iureiurando*, Imperatores in Codice. Scribo igitur, *omnibus ſacramentis adſiceretur*, VT NEQ. ME. Dio explicat τοὺς ὅρκους φέρεσθαι καὶ εἰς ἐκείνας. Declarat planius hunc locum Xiphilinus in Seuero, ἡρῷον Περτίνακι κατεσκεύασε, τό τε ὄνομα αὐτοῦ ἐπί τε ταῖς εὐχαῖς ἁπάσαις καὶ ἐπὶ τοῖς ὅρκοις ἅπασιν προσέταξεν ἐπιλέγεσθαι. Non diſſimilis honos eſt quo matrem Helenam defunctam adfecit Conſtantinus Magnus. EVſebius in eius vita lib. III. οὕτω δὴ ἀξιώματι βασιλικῷ τετίμηκεν, ὡς ἐν ἅπασιν ἔθνεσι παρ' αὐτοῖς τε τοῖς στρατιωτικοῖς τάγμασιν Αὐγούσταν βασιλίδα ἀναγορεύεσθαι.

38 NEQ. ME LIBEROSQ. MEOS CHARIORES HABEO QVAM CAIVM ET SORORES EIVS.) Dio vertit, ὅτι καὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν τέκνων, καὶ ἐκεῖνον καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ προτιμήσουσιν ὤμοσαν.

Pag. 94. v. 5 *Concremauit.*) Imò cremare ſimulauit. ita enim accipiendum. Vide Dionem, & infrà capite XXX.

8 *Ne profundo mergeret.*) Reperio hoc genus ſupplicij in eiuſmodi perſonis ſolitum vſurpari, vt de Cleomene tyranno & Periandro narrat Athenæus lib. X.

11 *Rationes imperij ab AVguſto proponi ſolitas, ſed à Tiberio intermiſſas, publicauit.*) Penè ad verbum Dio τούς τε λογισμοὺς τῶν δημοσίων χρημάτων μὴ ἐκτεθειμένους ἐν τῷ χρόνῳ ἐν ᾧ ὁ Τιβέριος ἐξεδήμησε, πάντας κατὰ τὸ Αὔγουστον προσέγραψε. vbi vides quid inter Dionem & Suetonium interſit: nam Dio per abſentiam Tiberij tantùm, non toto eius principatu intermiſſas has rationes ait. Scribo autem in ſuperiore loco, προέγραψε, non προσέγραψε.

21 *Centeſimam auctionum Italiæ remiſit.*) Reſtituimus hunc locum ex cod. Liſlæi qui cum Dione conſentit: nam ille in eodem planè ſermone ita ſcribit τὸ τέλος τῆς ἑκατοστῆς κατέλυσε. Vide locum: probabis.

22 *Multis incendiorum damna ſuppleuit.*) Dio ibidem ἐμπρησμῷ τινα μετὰ τῶν στρατιωτῶν κατασβέσας, ἐπήρκεσε τοῖς ζημιωθεῖσιν.

24 *Vt Antiocho Commageno.*) Huic patrium regnum Commagenen reſtituit, & hoc amplius maritima Ciliciæ dedit.

25 *Mulieri libertinæ octoginta donauit.*) Emendauimus deprauatam multorũ

libb.lectionem, *octoginta*, ex veteri Rom. aliiſque in quibus ita ſcriptum eſt. nec fefellit acumen Torrentij alterius lectionis abſurditas.

27 *Decretus eſt ei clypeus aureus.*) Id eſt clypeata imago. Macrobius libro primo Saturnal.cap.III.de iocis Ciceronis, *Cùm in ea prouincia quam Q. Cicero frater rexerat, vidiſſet clypeatam imaginem eius, ingentibus lineamentis vſque ad pectus ex more pictam: (erat autem Quintus ipſe ſtaturæ paruæ) ait: frater meus dimidius maior eſt quàm totus.* Vocarunt has imagines & *ſcuta*. In Panegyrico Conſtantino AVguſto Conſtantij F. dicto, *Meritò igitur tibi Conſtantine Imperator, & ſenatus ſignum Dei, & paullo antè Italia ſcutum & coronam, cuncta aurea dedicarunt.* Vbi ſic iunguntur ſcuta & coronæ, vt apud Philonem in his verbis Legatione ad Caium, σιωπῶ τὰς συμπρεπεστάτας τῶν αὐτοκρατόρων τιμὰς ἀσπίδων καὶ στεφάνων ἐπιχρύσων. Sed de his clypeis plura ante nos viri docti.

40 *Pueris ac fœminis faſcias purp.*) Deprauata lectio huius loci *faſces* pro *faſcias*, quam multi annotarunt, & nos quoque in Viterb. reperimus, orta eſt ex conſuetudine quorundam veterum ſcribentium *faſceas* pro *faſcias*. Quomodo ſcriptum eſt in cod. Liſſ. At certum eſt *faſcias* eſſe veram lectionem. Videntur autem intelligi inſtitæ purpuræ vel conchylij quæ aſſui veſtibus è panno ſolebant. Propterea fœminis dantur & pueris quos ſcimus fuiſſe prætextatos. Habuerunt fœminæ & pectorales faſcias, ſed quæ, vt puto, ab his erant diuerſæ. Verùm de faſciis ad librum ſecundum plura notata nobis. Beroaldus verò ſuauiludius planè eſt, qui de tegumento crurum & pedum hunc locum interpretatur.

Pag.95.v.7. *Sparſit & miſſilia variarum rerum.*] Cuiuſmodi illa ſunt quæ deſcribit Statius elegantiſſimè lib.1. Syluarum, carmine vltimo. Sed de Caligulæ miſſilibus ſcribit Ioſephus in hiſtoria cædis eius, πολλῆς δὲ ὀπώρας ἐπιχεομένης τοῖς θεωροῖς, καὶ πολλῶν ὀρνέων, ὁπόσα τῷ σπανίῳ τίμια τοῖς κτωμένοις.

14 *E Gelotiana apparatum circi proſpicientem.*) Hæc vera ſcriptura eſt huius loci, quam pridem aſſeruit rex ille criticorum Turnebus, & nos aſſerimus nunc iterum auctoritate libb. Petri Pithœi. fauent quoque etſi corrupti codd. Viterb. ac Groſlotij in quib. ſcriptum *lege Lotiana*. Tolle peccantem literam e totidem poſtea reſtabunt quot vera lectio conſtat. Ne igitur audiamus inconcinnas, meo quidem animo, aliorum emendationes. Gelotiana vel domus vel inſula illis temporib. nota in vrbe fuit, ad Circum vt arbitror maximum. Ac licet coniicere ex ea inſcriptione quam Turnebus profert, in ea habitaſſe partem ſeruitij Cæſariani. Eum lapidem ſubiecimus & nos,

SYMPHORO
TESSERARIO
SER. CÆSARIS
DE.DOMO.GELO
TIANA. FECIT
PHILODESPOTVS
SER. CÆSARIS
EX. HERMAEO
FRATRI. B. M.

26 *Æmulatione Xerxis.*) Hoc exiſtimat etiam Seneca libro De breuitate vitæ cap.XVIII.

34 *Syracuſis Aſticos ludos, & in Gallia Lugduni miſcellos.*) Viterb. & Groſſ.

Atticos,

Atticos,Pithœi *Aſticos*. De his ludis nihil mihi,nihil aliis,quod ſciam, compertum. Quare ἐπέχομεν: niſi quòd falli eos non dubitamus qui *haſticos ludos* ab haſtis putant appellatos. Quid enim Syracuſanis cùm lingua Romana? aut quis non videt, quæcunque tandem ſit vera lectio purum putum vocabulum Græcum hîc deſiderari? fortaſſe etiam Miſcelli ludi quos Caium Lugduni celebraſſe auctor ait,voce indigena ſic dicti fuerunt,non Latina: quod tamen propter vſum linguæ Latinæ,qui in colonia Lugdunenſi fuit, minus probem. Dio hoc tantùm, θέας τινὰς ἐν τῷ Λουγδούνῳ ἐπετέλεσε.

Pag.96.8. *Reges qui officij cauſſa in vrbem aduenerant*) Agrippam & Antiochum. ex Dionis libro LVIII.

11 *Speciémque principatus in regni formam conuerteret.*) *Speciem* vocat inſignia, quæ Tacitus *manta* alicubi dicit. Lucas, Polybius, & Athenæus, φαντασίαν. *Species principatus* eſt ornatus imperatoris Romani, qui propriè princeps appellatur, & imperium principatus: ſic enim initio AVguſtus inſtituit,vt ex Tacito norunt eruditi. Sic *regni formam* vocat inſignia quibus reges olim vtebantur ad indicandam maieſtatem regiam, puta diadema, purpuram, ſceptrum, & cætera hoc genus.

13 *Datóque negotio.*) Memmius Regulus præfectus ei negotio. Ioſephus.

14 *Inter quæ Olympici Iouis.*) Scribe cum codice Viterb. & apud Liuium *Olympij Iouis*: nam ita Græci. Dio ἄγαλμα ἠθέλησε τὸ τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου ἐς τὸ ἑαυτοῦ εἶδος μεταρρυθμίσαι. Ioſephus narrat fusè lib. XIX. cap. I.

16 *Æde Caſtoris & Pollucis in veſtibulum transfigurata.*) Dio, Τό τε Διοσκούρειον τὸ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῇ Ῥωμαίᾳ ὂν διατεμὼν διὰ μέσου τῶν ἀγαλμάτων, εἴσοδον δι' αὐτοῦ ἐς τὸ παλάτιον ἐποιήσατο, ὅπως καὶ πυλωροὺς τοὺς Διοσκούρους ὥς γε καὶ ἔλεγεν, ἔχῃ.

18 *Et quidam eum Latialem Iouem conſalutauerunt.*) Dionis verba ita emenda, Δία Λατιάλιόν τε αὐτὸν ὀνομάζεσθαι, τήν τε Καισωνίαν τὴν γυναῖκα καὶ τὸν Κλαύδιον, ἄλλους τε τοὺς πλουσιωτάτους ἱερέας προσέθετο. Vulgò editum διάλιόν τε. Notum eſt in Latinis libris & *Latialis* & *Latiaris* hoc Iouis cognomen ſcribi: quare etiam Græci quidam in hac voce *r* retinuerunt, vt Porphyrius Περὶ ἀποχῆς in hoc notabili loco, ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν, inquit, τίς ἀγνοεῖ κατὰ τὴν μεγάλην πόλιν τῇ τοῦ Λατιαρίου Διὸς ἑορτῇ σφαζόμενον ἄνθρωπον; Tertullianus aduerſus Gnoſticos, *Et Latio ad hodiernum Ioui, media in vrbe humanus ſanguis inguſtatur*. Quo ex loco poſſumus apud Dionem minore mutatione ſcribere Δία Λάτιον.

20 *Simulacrum ſtabat aureum iconicum.*) Græcum eſt, εἰκονικόν: vt mirer valdè *iconium* legi in omnibus ferè Mss.

21 *Amiciebatur quotidie veſte.*) De cultu diuinò à Caio aſſumto, lege quæ ſcribit Philo legatione ad Caium, narrat & Dio non obſcurè.

22 *Ditiſſimus quiſque.*) Dio loco paullo antè deſcripto, τοὺς πλουσιωτάτους ἱερέας προσέθετο. vide in Claudio, cap. VIII.

23 *Vicibus comparabant.*) Non igitur fuit iſtud ſacerdotium perpetuum, vt ferè erant Romæ, ſicut notatum nobis ad librum ſecundum.

23 *Hoſtiæ erant phœnicopteri.*) Breuiter Dio, ὄρνιθες αὐτῷ ἁπαλοί τινες καὶ πολυτίμητοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐθύοντο. quibus verbis appoſitiſſimi commentarij loco eſt hic Suetonij locus.

35 Εἰς γαῖαν Δαναῶν περάωσι.) Multum hoc loco variant exemplaria: Viterbienſe hoc tantum, quòd εἰς in principio non habet, quare legebam Αἶαν Δαναῶν περάωσι. quod hemiſtichium apud Homerum hodie, niſi decipit me memoria, non extat: ſed videtur eſſe διάφορος γραφὴ prioris horum verſuum

Οδυσσ. ε.

Πέμψω σ', ἢ ποτερόνδε βαλὼν ἐν νηὶ μελαίνῃ,
Εἰς Ἔχετον βασιλῆα, βροτῶν δηλήμονα πάντων.

At codd. Pithœi & Liſlæi ſtant omnino à Turnebo, vel potius à Turnebo, vt coniicio, inſpecti, occaſionẽ ei præbuerunt cenſendi ſtatuendíque ex Dione eſſe locum emendãdum, hoc modo, Ἢ μ' ἀνάειρ' ἢ ἐγώ σε. manifeſta enim ſunt in illis exemplaribus eius lectionis veſtigia: etſi ita deprauata, vt, abſque Dione foret, non facilè videatur aliquis potuiſſe coniectura aſſequi veram γραφήν. ita enim habent: η ακανα ιρη ιγω σε.

40 *Liuiam Auguſtam proauiam.*) Fortaſſean *Iuliam Auguſtam proau.* vide ad libri ſuperioris cap. vltimum. Philo, Ιυλίαν Σεβαςὴν προμάμμην.

Pag. 97. v. 3. *Aufidium Lingonem.*) Omnino *Lurconem* ſcribendum: nam in Viterbienſi Pithœi & Groſlotij, *Lyrgonem* offendi.

7 *Repente immiſſo tribuno militum, interemit.*) Longè aliter Philo, cuius narratio planè miſerabilis. mandatu Caij tribunos & centuriones quoſdam veniſſe ad adoleſcentulum Tiberium: iuſsiſſe vt ſe ipſe interficeret, neque enim fas eſſe vt ſoboles imperatoria per alium tolleretur: illum qui neminem adhuc occidi vidiſſet, & in ſumma rerum imperitia propter ætatem verſaretur, primò ab iis qui venerant petiiſſe vt ſibi aliquis ceruices quas protenderet, amputaret: dein cùm irritæ eius preces eſſent, oraſſe vt ſe docerent quã corporis parte ferrum immitteret, vt quàm citiſsimè morẽretur. Ita, edoctum ab iis, ſe occidiſſe.

22 *Eadem defuncta iuſtitium indixit.*) Meminit obiter Philo, τὰ ἐργαςήρια τῶν Ιυδαίων συγκεκλεισμένα διὰ τὸ ἐπὶ Δρουσίλλῃ πένθος ἀναῤῥήξαντες.

22 *In quo riſiſſe, lauiſſe, cœnaſſe cum parẽtibus aut coniuge liberiſue capitale fuit.*) Eleganter Dio conditionem illorum temporum paucis explicat: alios enim fuiſſe accuſatos quòd eam non lugerent ὡς ἄνθρωπον: alios, quòd lugerent, ὡς θεόν. Deinde exemplum ſubiicit, impietatis arceſſitum fuiſſe, & periiſſe qui calidam vendidiſſet. Scribendum autem *capital* non *capitale* vt in cod. Liſl. & Pithœi.

27 *Per numen Druſillæ.*) Ita Viterb. Pithœi & Groſlotij, non *nomen*.

31 *Tres gladios in necem ſuam præparatos Marti vltori, addito elogio conſecrauit.*) Ex veteri more quo gladios deſtinatos inſigni alicui facinori, aut per quos aliquid memorabile patratum eſſet, conſecrabant. In Vitellio cap. x. *Pugionem quo ſe Otho occiderat, in Agrippinenſem coloniam miſit Marti dedicandum.* Lucianus in Tyrannicida, καὶ ἂν τὸ ξίφος ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀνάθηκα; καὶ ἂν μετὰ τῶν θεῶν ἐκεῖνο προσκυνήσητε; Quod ait de *addito elogio*, intelligit titulum adiectum vt fere ſemper fieri ſolitum in reb. conſecrandis. *Elogium* eſt omnis breuis ſcriptio vt πιττάκιον, titulus ſtatuę aut quicunque alius, & id genus omnia, vt libro primo docuimus. Nec ſatis rectè docti viri, quia elogium ſæpe vocatur titulus puniendorum, propterea in ea ſignificatione hanc vocem iſto loco acceperunt.

Pag. 98. v. 20 *Quoſdam ſummis honoribus functos ad eſſedum ſibi occurrere togatos per aliquot paſſuum millia.*) Scribo *accurrere*. Id enim ſignificat quod Græci verbo παραθέειν, vt Plutarch. in Lucullo de Tigrane, βασιλεῖς δὲ πολλοὶ μὲν ἦσαν οἱ θεραπεύοντες αὐτὸν, τέσσαρες δὲ οὓς ἀεὶ περὶ αὐτὸν εἶχεν ὥσπερ ὀπαδοὺς ἢ δορυφόρους ἱππότῃ ἐλαύνοντι πεζοὺς παραθέοντας ἐν χιτωνίσκοις. Appianus pro eo dixit παρατρέχειν III. Bellorũ ciuil. & in Syriacis. Lucianus παρέτρεχε τῷ φορείῳ. Iuuenalis eundem

morem

morem tangit ſatyra x.

-- Hinc præcedentia longi
Agminis officia,& niueos ad frena Quirites.

erant verò alij qui præcederent:de quibus alibi notauimus.

21 *Ad pedes ſtare ſuccinctos linteo.*) Et in ſacris popæ, & in priuatis epulis ita miniſtrabant coqui & alia vilia capita.

25 *Fuitque per triduum ſine ſumma poteſtate Reſp.*) Notatu dignum, conſules etiam ſub imperatoribus vocari ſummam poteſtatem: etſi certum eſt imaginem tantum veteris potentiæ eos retinuiſſe.manſit tamen id decus nomini conſulum vſque ad vltimos ferè Imperatores.Iordanus De rebus Gothicis, *Factúſque eſt conſul ordinarius,quod ſummum bonum, primúmque in mundo decus edicitur*.Similia his apud Caſſiodorum.

32 *Cauſſam diſcordiarum ferens.*)Ioſephus de miſſilibus à Caio ſparſis loquẽs, ὁ Γάϊος ἡδονῇ τὰς περὶ αὐτὰς ἐθεώρει μάχας καὶ διαρπαγὰς, οἰκειουμένων αὐτὰ τῶν θεωρῶν.

32 *Decimas maturius dabat,vt equeſtria ab infimo quoque occuparentur.*) Quænam iſtæ decimæ ſint,& quæſiuerunt ante nos eruditiſſimi viri,& nos quoque ea cura non leuiter habuit exercitos.Fruſtra: nihil enim comminiſci poſſum quod hunc mihi locũ ſatis explicet.An fuit hoc aliquod tributi nomen quod Caius in hos vſus ſoleret vertere?vt propterea vocentur *decimæ*, miſſilia quæ ex decimis eſſent comparata.An ſcenici ludi aliqui ad honorem Herculis pertinuerunt, & ideò datæ eo tempore decimæ polluctarum hæreditatum? Sed verius puto locum eſſe corruptum. Lego autem,*inter plebem & equitem, cauſſam diſcordiarum ferẽs,teſſeras decimæ maturius dabat.* Videtur vox *teſſeras* initio conſuſa fuiſſe cum præcedenti voce *ferens* propter aliquam ſoni ſimilitudinem: deinde omiſſa ab iis qui locum voluerunt emendare: vnde poſtea ſecuta deprauatio vocis *decimas* pro *decimæ*.Sententia quam reſtituimus,appoſitiſſima eſt,ac, vt puto,veram:nam teſſeræ aliáque miſſilia non ante finitos ludos ſpargebantur. Ludis totum diem ad decimam vſque fuiſſe occupatum, & per ſe probabile in illo tanto furore veterum circa ludos,& inſuper probamus auctoritate Suet.lib. vi.cap.xxi.*vſque conſtitit per acto principio Nioben ſe cantaturum per Clinium Rufum conſularem pronuntiauit,& in horam fere decimam perſeuerauit.* Non collegiſſe autem ſparſa miſſilia ſolos plebeios,ſed etiam equites ac ſenatorij ordinis viros,docet Tranq.clarè in Domit.cap.iiii.qui locus cum iſto conferendus.

35 *Rabidis feris viliſſimos ſenio confectos.*)Diſtinguendum,*viliſſimos,ſenio confectos*,vt in cod.Viterb.pro viliſſimos quoſque homines,& propter ſenium inutiles. Quantum fallatur Torrentius in emendando hoc loco,quæ mox dicemus, arguent.Et clamat Dio qui ait τοῖς θηρίοις.Quare neque *rabidas feras* neque *tabidas*,vt illi placet,ferre poſſumus.

35 *Gladiatores quoque pegmares, patresfamiliarum notos, ſed inſignes debilitate aliqua corporis,ſubiiciebat*) Grande crudelitatis documentum hiſtoria continet quæ hîc narratur, in qua tamen modus aliquis notatur fuiſſe ſeruatus. Crudelitas in eo eſt,quòd immerentes ciues Romanos alióſve fortè oblatos, feris obiiciebat:modus in eo,quòd viliſſima quæque capita ei exitio deſtinata. Declarat id Suetonius accurata eorum enumeratione. Subiici enim ſolitos, viliſſimos quoſque homines ac ſenio confectos,gladiatores quoque pegmares,nec non patres familiarum notos, ſed debiles & ἀναπήρους. In qua enumeratione meritò quærunt docti viri quinam ſint *gladiatores pegmares.* Neque vllus locus te-

mere mag'is criticos exercuit: quorum tamen ſententiis animus noſter acquieſcere non poteſt: neque laudamus eos qui quicquam cenſent hoc loco mutandum. Quod ſi faciendum putarem, ſequerer Viterb. cod. legerémque *pygmarem.* Ita ibi ſcriptum & adiectum ſcholion, eam vocem à Græca dictione pygma, quæ pugnum ſignificet, deduci: tum interpretarer *pygmares* τοὺς πυκτομάχους vel πυγμῇ μονομαχοῦντας. Sic Græci pugilum certum genus nominant, vt libro ſecundo notauimus. Hi ſunt de quibus loquitur Scribonius Largus cap. XXIII. tmemate CI. *Præcipuè verò ad pectoris & lateris dolores prodeſt, ex qualibet cauſſa factos, vt contuſione qua frequenter gladiatoribus accidere ſolet in luctationibus.* Planè exprimit πυκτομάχους, qui medium quoddam genus fuerunt inter pugiles Græcorum & Romanorum gladiatores. Verùm, puto lectionem alteram *pegmares* quæ in plerisque omnibus codd. habetur, eſſe veriorem. Gladiatores pegmares interpretor quos *de ruina arena dimiſit*, vt Petronius loquitur: qui in pegmate populo exhibiti, felici quodam ſidere ſuperſtites ei ſpectaculo fuerũt. Pegmata in re ludorum dicta ligneæ quædam moles, quæ machinamentis occultis attollebantur, deprimebantúrque: ſuper iis producti per ludos facinoroſi homines, quales gladiatores fere erant, vt vel inibi pugnam inter ſe committerent, vel ſpectati à populo mox ſolutis compagibus pegmatis, caſu ſuo in foueã vbi vel ignis vel feræ erant, populum oblectarent. Hoc ex Strabone, Petronio, Apuleio, & Claudiano probare poſſem, niſi occupaſſent viri doctiſſimi, qui de pegmatis iſtis ludicris diligenter quæſiuerunt. At illud non probamus quod iiſdem illis placet, reſcribendum hîc eſſe *pegmatos.* qua enim deriuatione, aiunt, quóve exemplo à pegmate pegmares? enim verò vt σχῆμα, γλαύκωμα, & ſimilia, duobus modis Latini enuntiant, ſic & πῆγμα: tam enim *pegma, pegme*, quàm *pegmatis* flectere poſſis, inde ergo *pegmaris*, certa analogia, vt à *palma palmaris*: ab *ala, alaris*: ab *epiſtola*, *epiſtolaris*: quam vocem malè quidam mutant apud Martialem in lemmate de charta epiſtolari. ſimilia his multa. Dio, qui lib. LVIII. ſic ſcribit, ὑπὸ γὰρ δὴ τῆς αὐτῆς ὠμότητος, ἐπιλειπόντων ποτὲ τῶν τοῖς θηρίοις ἐκ καταδίκης διδομένων, ἐκέλευσεν ἐκ τοῦ ὄχλου τοὺς ἰκρίοις προσεστηκότας συναρπασθῆναί τέ τινας, καὶ παραβληθῆναι σφίσι, etſi eadem de re loquitur cum Suetonio: non tamen eadem dicit, nam aſſentiri non poſſum doctiſſimo viro, qui ἰκρία interpretatur *pegmata.* nunquam enim ita vſus ea voce Dio, vt diligenter obſeruatum nobis: ſed pro theatrorum ſedilibus ligneis, vt eo loco quem notamus libro II. ad caput XLIII. aut pro tabulis quibus aliquis locus conſepitur: vt paullò pòſt in lacuum deſcriptione quos in vſum Naumachiæ excauauit Caius. quare hîc quoque ἰκρία interpretor *ſpectacula*, & iſtum Dionis locum comparo cum altero potius Suetonij in Domitiano cap. X. *patremfamilias detractum è ſpectaculis in arenã canibus obiecit.* nihil igitur de *gladiatoribus pegmaribus* Dio. Addit Suetonius, *patresfamiliarum notos*: quod cur de laniſtis interpretentur doctiſſimi viri, cauſſam cõminiſci non queo: imò, vt exiſtimo, nulla eſt. Quare. n. nõ accipiemus in propria ſignificatione, pro ciue Romano, aut quocunque alio qui Romæ habitet habens familiam? Sic libro ſecundo cap. LIX. *Nonnulli patrumfamiliarum teſtamento cauerunt, vt ab heredibus ſuis prælato victimæ titulo in Capitolium ducerentur.* reperio & *familiaris* ἁπλῶς hoc ſenſu dici. Feſtus, *Familiaris Romanus, priuatus Romanus.* idem ſtatui debet de ſimili loco quem modò protulimus ex capite decimo, vitæ Domitiani. Non celabo lectorem, in cod. Liſlæi fuiſſe hanc lectionem, *Patres familiarum notos in bonam partem.* ex adiecta vt arbitror, eruditi

diti alicuius interpretatione.

40 *Et cuſtodiarum ſeriem recognoſcens.*)Dio non ſine hæſitatione narrat, ἰδὼν ποτε ὄχλον εἴτε δεσμωτῶν, εἴτε καὶ ἄλλων τινῶν.

41 *Inſpecto elogio.*) Iam expoſuimus. Greci I. C. vocant περιοδονικαστὰς iudicum inferiorum, vt pedaneorum, atque etiam prætorum.

Pag. 99. v. 1 *A caluo ad caluum duci.*)hoc eſt, σφαγιάσαι. ita eleganter hîc vertunt Græci, ἀπὸ τοῦ φαλακροῦ μέχρι τοῦ φαλακροῦ πάντας αὐτοὺς σφαγιάσαι.

1 *Votum exegit ab eo.*)Imò verò ab eis. plures enim fuere. adi ad Dionem qui aliquot nominat.

5 *Quoad præcipitaretur ex aggere.*) qui ſuppliciorum fuiſſe locus videtur. Plutarchus in Numa, de ſupplicio Veſtalium, ἡ δὲ τὴν παρθενίαν καταισχύνασα, ζῶσα κατορύττεται, παρὰ τὴν Κολλίνην λεγομένην πύλην· ἐν ᾗ ἐστί τις ἐντὸς τῆς πόλεως ὀφρὺς γεώδης παρατείνουσα πόῤῥω. καλεῖται δὲ χῶμα διαλέκτῳ τῇ Λατίνων. poſſumus & ἁπλῶς de quocunque aggere qui in Vrbe fuit(multos autem certum fuiſſe)interpretari.

7 *Aut beſtiarum more quadrupedes cauea coercuit.*)Cõfirmat & Dio, qui ita refert, expoſito equitis cuiuſdã illuſtris ſupplicio, τόν τε πατέρα αὐτοῦ μηδὲν ἀδικήσαντα, ἔς τε γαλεάγραν, ὥσπερ καὶ ἄλλους συχνούς, καθεῖρξε καὶ ἐν ταύτῃ διέφθειρεν. Græcorum imitatione videtur hoc factum à Caio: nam Calliſthenis, Lyſimachi & aliorum Græcorum ſimiles narrantur cruciatus.

10 *Parentes ſupplicio filiorum intereſſe cogebat.*)Notatum & Dioni: ſed ſæuius eſt quod narrat Seneca De ira libro II. cap. XXXIII.

18 *Abſciſſaque lingua rurſus induxit.*]Dio ſic narrat, quaſi factum ſæpius ab eo, ſed in iis quos de ſpectaculis raptos feris obiiceret: καὶ ὅπως, inquit, μήτε ἐπιβοήσωσι, μήτε αἰτιάσωνταί τι δυνηθῶσι, τὰς γλώσσας αὐτῶν προαπέτεμε.

21 *Miſit circum inſulas qui vniuerſos contrucidarent*) Cædem factam à Caio exulum ſuorum, & in legatione ad Caium, & contra Flaccum narrat Philo: cauſſam tamen vel occaſionem quam Suetonius ait, apud illum non leges.

24 *Lacerandum cæteris trad.*)Dio, παρέσχον τε τῷ συμβουλευτηρίῳ καὶ διέσπασαν.

28 *Quàm vt ipſius verbo vtar ἀδιατρεψίαν.*)In vulgatis codd. adiectum eſt interpretamentum, hoc eſt, *inuerecundiam.* quod & in codice Viterbienſi offendimus. éſtque non adeo ineptum, vt quibuſdam videtur. Quid enim aliud ἀδιατρεψία, quàm rigidus animus qui neminem reuereatur, & proinde nemini parcat? quod Græci Athenienſes τυγχάνειν αἰδοῦς & νέμειν αἰδῶ vel αἰδεῖσθαι dicere ſolent. ἀδιατρεψία eſt contrarium τῆς ἐντροπῆς. Appianus de bellis Punicis, ἔμελλεν οὖν τοὺς ὑπάτους ἐς ἐντροπὴν ὁ ἔλεος ἄξειν. Verbum διατρέπειν eſt adducere aliquem vt mutet ſententiam. Arrianus in Diſſertationibus Epicteti libro primo, οὐδὲ ταῦτα ἱκανὰ κινῆσαί τινας, καὶ διατρέψαι πρὸς τὸ μὴ ἀπολιπεῖν τὴν τεχνίτην; Plutarchus, οὐδὲ τῇ τοῦ Πομπηΐου Μάγνου φωνῇ διατραπέντες inde ἀδιατρεψία pertinacia in exſequẽdo malo ſemel cogitato. Similis vox ἀνεπιστρεψία apud Arrianum eundem initio libri ſecundi.

33 *Prætorium virum ex ſeceſſu Anticyræ deſiderantem.*) Per literas aut per amicos. Particulam *ex* etſi non deſiderarem, ſi abeſſet à vet. libb. tamen tollendam non cenſeo, vt quidam, cùm illi mordicus eam tueantur.

37 *Rationem ſe purgare dicebat*)Græcum eſt ἐκκαθᾶραι λογισμόν. Plutarchus in libro Quomodo diſtinguas adulatorẽ ab amico, καὶ πιστὸς ἔρωτος ὑπηρέτης, καὶ περὶ λύσιν πόρνης ἀκριβής, καὶ πότου δαπάνης ἐκκαθᾶραι λογισμὸν οὐκ ἀμελής. Sic τὴν ἀμφιλογίαν ἀποκαθᾶραι apud eundem in commentario De amore inter fratres, & ἐκκα-

θάψαι καὶ διαλῦσαι τὰς ἀμφιλογίας, in Ageſilao.

Pag.100.v.8 *Cùm Tetrinius latro poſtularetur.*) Melius ſic ſcriptum puto in mss. quàm vt vulgò *Latro*, quod eſſe cognomen Porciæ gentis ſcimus, non Tetriniorum: nec eſt abſurdum, iſtum qui poſtulatur ad ferrum, inſignem aliquem latronem fuiſſe, damnatum in arenam.

40 *Ita feri vt ſe mori ſentiat.*) Falluntur qui putant ex Turnebi coniectura eſſe hanc lectionem: nam & exarati manu nonnulli ſic habent: quod & Vrſinus teſtatur, & antiquiſſima editio Lugdunenſis, nec non Parienſis Rob. Steph.

Pag.100.v.12. *Et defleuit, & eos edicto qui ſpectare ſuſtinuiſſent execratus eſt.*) Nihil muto, tamen Viterb. lectio hæc eſt, *& defleuit edicto, & eos qui ſpectare ſuſtinuiſſent execr.*

21 *Miles decollandi artifex.*) ſub Imperatoribus inuentum iſtud artificium: Lucanus lib. VIII. de milite qui Pompeium decollauit.

Tunc neruos venaſque ſecat, nodoſáque frangit
Oſſa diu: nondum artis erat caput enſe rotare.

23 *Cùm multos è litore inuitaſſet ad ſe, repente omnes præcipitauit.*) Placet quorundam libb. lectio *è ponte* pro *repente*: quod tamen non reiicio: ac fortaſſe ſcribendum, *repente è ponte omnes præcipitauit.* Dio, συχνοὺς τῶν ἑταίρων ἐς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῆς γεφύρας ἔρριψε.

24 *Quoſdam gubernacula apprehendenteis contis remuſque detrudit in mare.*) Dio paullo aliter, συχνοὺς δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐν πλοίοις, ἐμβόλους ἔχουσι περιπλεύσας κατέδυσεν, ὥς τι καὶ ἀπολέσθαι τινάς.

31 *Succinctus poparum habitu.*) Plutarchus in AEmilio Paulo deſcribens apparatum ſacrificij, οἱ δὲ ἄγοντες τοὺς χρυσόκερως προσφάγιον βοῦς νεανίσκοι περιεζωσμένοι εὐπαρύφοις ἐσταλμένοι, πρὸς ἱερουργίαν ἐχώρουν.

36 *Cunctantem flagellis diſcidit.*) Hic eſt Apelles Aſcalonita tragœdus in quem adeò inuchitur Philo in legatione ad Caium. De eius cæde, ibidem habētur hæc verba. ὁ μὲν ὑπὸ Γαΐου σιδηρωθεὶς ἐφ' ἑτέραις αἰτίαις καὶ στρεβλούμενος καὶ τροχιζόμενος ἐκ περιτροπῆς ὥσπερ ἐν ταῖς περιοδιζούσαις νόσοις.

Pag.101.v.3 *Vetuitque poſt hac viuentium cuiquam ſtatuam ſiue imaginem niſi conſulto ſe & auctore poni.*) Cauſam edicti huius Caij aperit nobis inſignis Dionis locus in vita Claudij, cuius ſimilem conſtitutionem refert: Sic ille, ἐπειδή τε ἡ πόλις πολλῶν εἰκόνων ἐπληροῦτο (ἐξῆν γὰρ ἀνέδην τοῖς βουλομένοις ἐν γραφῇ καὶ ἐν χαλκῷ λίθῳ τε δημοσιεύεσθαι) τάς τε πλείους αὐτῶν ἑτέρωσέ ποι μετέθηκε, καὶ ἐς τὸ ἔπειτα ἀπηγόρευσε, μηδενὶ ἰδιώτῃ ὃ ἂν μὴ ἡ βουλὴ ἐπιτρέψῃ τοῦτο ποιεῖν ἐξεῖναι, πλὴν εἴ τις ἔργον τι οἰκοδομηκὼς εἴη, ἢ καὶ κατασκευάσαι τοῦτο· τούτοις γὰρ δὴ τοῖς τε συγγενέσιν αὐτῶν ἱστάναι ἐν τοῖς χωρίοις ἐκείνοις ἐφῆκε. id eſt, *Ac quoniam vrbs imaginibus replebatur, (licebat enim omnibus qui vellent pictura, ære, lapideque ſuam publicare effigiem) pleraſque illarum alio quò tranſtulit, ſanxítque in poſterum ne quis priuatus ſine permiſſu ſenatus id faceret: niſi ſi quis opus aliquod aut feciſſet, aut etiam refeciſſet: his enim cognatiſque eorum monumentum ſui aliquod iis in locis ponere permiſit.*

11 *Ne quid reſpondere poſſint præter eum.*) Ita ſcriptum reperimus in omnibus melioribus libb. & manu exaratis & formis expreſſis. Vulgò *præter æquum*. Vtrique lectioni prætulerim emēdationem clariſſimi doctiſſimíque I.C. Fran. Hotomani, corrigentis in Obſeruationum ſuarum libris, *præter Ecæum*: acutè & valde probabiliter.

15 *Cn. Pompeio ſtirpis antiquæ, Magni cognomen.*) Nullam in vllis codd. varietatem

rietatem

rietatem hîc annotamus, nec ſatis ſcio quàm rectè doctiſſimus Vrſinus luxata hæc eſſe,& loco ſuo mota illa verba *ſtirpis antiqua*, pronuntiarit. etſi non diffiteor probabilem eſſe illius emendationem,ſcribentis paullò antè,*nobiliſſimo cui que ſtirpis antiqua ademit*. Hic auté eſt Cn.Pompeius Magnus qui poſtea gener fuit Claudij,vt libro ſequente narratur.& notat Dio in rebus Claudij, vbi hoc quoque commemorat.

19 *Ob egregiam corporis amplitudinem & ſpeciem coloſſeros dictus.*) Non malè fortaſſe ſcripſeris, *ob corporis amplitudinem & egregiam ſpeciem*. vtrumque voce *Coloſſeros* eleganter exprimitur: amplitudo corporis priore parte compoſitæ huius dictionis:forma venuſta & amabilis, poſteriore. Miramur igitur non parum quid mouerit viros eruditiſſimos vt hanc lectionem adeò manifeſtò veram & veterum libb.auctoritate confirmatam ſollicitarent.

21 *Thraci & mox hopl.*)Melius ſcripſeris *Threci*,& ita in cod.Pithœi.

26 *Eſſedario Porio.*)Iunius Philargyrus in lib.III.Georg.Latini poetæ,*Eſſeda vehiculi vel currus genus, quo ſoliti ſunt pugnare Galli. Caſar teſtis eſt libro ad Ciceronem tertio. Multa millia equitum atque eſſedariorum habet. Hinc & gladiatores eſſedarij dicuntur qui curru certant.*

27 *Ob proſperam pugnam.*) Scribe,*poſt proſperam pugnam*, ex Viterb. & Pithœi.

P.102.v.1.*Quibuſdam abſentium maritorum nomine repudium ipſe miſit, iuſſitque in acta referri.*) Horum alterum fuit ex more: repudia enim in acta referebantur:alterum contra leges erat. Adi ad Iuriſconſultos, quorum hæc propria eſt cognitio.

5 *Pretioſiſſimas margaritas aceto liquefactas.*)Cuiacij & Liſſ.cod.*Pretioſiſſima margarita aceto liquefacta*.Vtrunque dici notum eſt.

9 *Et de cedris Liburnicas.*) In ſolo Pithœi libro reperi lectionem Turnebo annotatam *de ceris*:vnde ille faciebat *deceres*,id eſt,δεκήρεις,quod perplacet: etſi alteram lectionem damnare iure non poſſumus.

18 *Totúmque illud Tiberij Caſaris vicies ac ſepties millies HS.non toto vertente anno abſumpſit.*)Dio & in ſummæ numero,& in temporis ſpatio, quo hæ opes ſunt abſumptæ,diſſentit:ſcribit enim ſub initium lib. LVIII. πέντε δισμυρίας μυριάδας καὶ πεντακοσίας καὶ ἑπτάκις χιλίας,ὡς δὲ ἕτεροι ὀκτώ τε καὶ δισχιλίας καὶ πεντακοσίας τεθησαυρισμένας εὑρὼν,οὐδ' ἐς τὸ τρίτον ἔτος μέρος ἀπ' αὐτῶν τι διέσωσεν. Ex quibus verbis apparet diuersè tradi ſolitum pecuniarum modum:quas Tiberius confiſcatas reliquit:aliis ſcribentibus fuiſſe vicies ter millies ſeſtertiûm:aliis tricies & ter millies ſeſtertium. ita namque efferri Latinè debent Græca verba Dionis, non vt interpretes vertunt: qui de ſumma quam auctor ait plurimum ſua interpretatione deterunt.

24 *Iulia & AVgusti diplomata vt vetera & obſoleta deflebat.*) Hæc ſcriptura eſt omnium libb.nec probo emendationem ſcribentium *delebat*:nam vel *deflebat* retineam,& cum Torrentio interpreter de inimico geſtu,quo ſolitus vti Caius in eleuanda auctoritate horum diplomatum:vel cum Lipſio ſcribam *deflabat*.Sic ferè καταφυσᾶν poſitum notabamus apud Epiphanium,libro primo κατὰ Μαρκωσίων γυναῖκες, ἃς ὁμοίως τῷ λοιπαῖς ἐπειτήδειοι, παραπείθειν κελεύων αὐτὰς προφητεύειν, καὶ καταφυσίζεσθαι καὶ καταθεματίζεσθαι αὐτῷ,ἐχωρίσθησαν τῆς τοιαύτης θιάσου. idem enim valet eo loco καταφυσᾶν quod apud Sophoclem πτύειν, & vulgò καταπτύειν aſpernari,contemnere. Scholia eius poetæ in Antigonem ad illa verba, πτύσας

προσώπῳ, κ' ἐδὲν ἀντεῖπεν. ὁ κυρίως προσπλύ(ς τῷ πατρί· ὡς καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ συνηθείᾳ φαμὲν κατέπλησεν αὐτὸ, ὅ ἐστι, καλ(ως) φρόνησε τ λόγων αὐτό.

25 *Arguebat & perpera n editos cenſus.*) Lego, *perperam editi cenſus.* conſidera: aliter ſententia ſtare non poteſt. in cenſum omnia bona erant deferenda: qui fallebant, aut ærarij fiebant, & in Cœritum tabulas referebantur, aut vænibant ipſi bonáque eorum. eò ſpectauit Caius, eò Suetonius.

26 *Teſtamenta primipilarium.*) Imò omnium centurionum. Ait enim Dio πάσας ἁπλῶς τὰς τ ἐν τοῖς ἑκατοντάρχοις ἐστρατευμένων ἐσίας, ὅσοι μετὰ τὰ ἐπινίκια ἃ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἔπεμψεν, ἄλλῳ τινι αὐτὰς, καὶ μὴ τῷ αὐτοκράτορι καταλελοίπεσαν, αὐτὸς ἑαυτῷ καὶ ἄνευ ψηφίσματος εἰσέπραξε. Similia alia fiſci iura, aut iniurias potius, hiſtorici & iuriſconſulti referunt. Videtur autem Suetonius primipilarium tantùm feciſſe mentionem, quia horum potiſſimum expetitæ hæreditates: vt eorum ad quos pleraque commoda militiæ ſolita peruenire.

32 *Venenatas macleas.*) Ita prima editio, & nonnulli M S S. Athenæus lib. IV. & XIV. ματτύην appellat: ſed cum à ματτύειν vox ſit deducta, tam poteſt c in hac dictione ferri, quàm in aliis eiuſdem originis, vt μάκτης, μάκτηρ & μάκτρα. Obſtat tamen quod affinem vocem *mattici* ſcribimus non *mactici.*

37 *Auctione propoſita reliquias omnium ſpectaculorum ſubiecit & venditauit.*) *Reliquiæ ſpectaculorum* ſunt gladiatores qui ſpectaculo ſuperſtites remanſerant. Dio vertit τοὺς περιγενομένους τ μονομάχων. Erant & quædam reliquiæ Circenſium: quarum facit idem obſcuram mentionem. *Subycere* poſitum ἁπλῶς hoc loco pro ſubiicere haſtæ vel auctioni.

38 *Exquirens per ſe pretia, & vſque eò extendens.*) Dio, αὐτός τι ἐπὶ τ πρατηρίου καθιζόμενος, καὶ αὐτὸς ὑπερβάλλων.

Pag. 103. v. 5. *Quicquid inſtrumenti veteris aulæ erat.*) Minus mirandum, quia alij quoque principes idem fecerunt: etſi non eandem ob cauſſam. Capitolinus in vita M. Antonini Philoſophi, *Cùm ad hoc bellum omne ærarium exhauſiſſet ſuum, neque in animum induceret, vt extra ordinem prouincialibus aliquid imperaret, in foro diui Traiani auctionem ornamentorum imperialium fecit, vendidítque aurea pocula & cryſtallina, & myrrhina: vaſa etiam regia, & veſtem vxoriam ſericam & auratam, gemmaſque etiam, quas multas in repoſitorio ſanctiore Adriani repererat: & per duos menſes hæc venditio celebrata eſt.*

12 *Compererat prouincialem locupletem ducenta HS. numeraſſe vocatoribus, vt per fallaciam conuiuio interponeretur.*) Ammianus Marcell. lib. XIII. *Homines enim eruditos & ſobrios, vt infauſtos & inutiles vitant quoque: accedente quòd & nomenclatores aſſueti hæc & talia venditare mercede accepta, cœnis quoſdam & prandiis inſerunt ſubditítios, ignobiles & obſcuros.*

20 *Pro eduliis.*) Cuiacij lib. *edulibus.* non minus Latinè.

23 *Ex gerulorum diurnis quæſtibus.*) Geruli ſunt οἱ μισθοῦ φέροντες, vt vocat Appianus IV. Εμφυλ. Attici πρυνείκους & σκευοφόρους vocant. Latini etiam *baiulos* & *gerones*, vt Cicero in epiſtola quadam ad Atticum.

24 *Ex capturis proſtitutarum.*) *Captura* Latinis dicuntur mercedes artium ſordidarum, & obſcœnarum. Seneca pater Controuerſiarum libro primo. *Pretia ſtupri accepiſti, & manus quæ diis datura erat ſacra, capturas tulit.* Idem lib. X. in ea de debilitato mendicante, *Tibi captura quotidiana non reſpondet: apparet nondum ſatis hominibus miſerum videri.* Sic apud Valerium Max. libro III. capite IV. lib. VI. cap. X. & libro IX. capite quarto. Græci μίσθωμα propriè vocant: do-

cens

cent enim Græci critici ita differre *μίσθωμα* & *μισθὸν*, vt illud ſit captura propriè, vel pretium flagitij aut ſceleris. Atque ita diſtinguit eas voces diſertiſſimus ſcriptor Philo Contra Flaccum, ἐπεὶ δὲ ἐνεπορεύετο τὴν λήθην τῶν δικαστῶν, τοὺς μὲν νικᾶν ὀφείλοντας, γράφων ὡς ἐπλημμεληκότας, τοὺς δ' ἐπταικότας, μετὰ τὸν ἐπάρατον μισθὸν, ἢ κυριώτερον εἰπεῖν τὸ μίσθωμα, ὡς νενικηκότας. Extat eiuſdem magni ſcriptoris & commentariolus, cuius index περὶ τοῦ μίσθωμα πόρνης εἰς τὸ ἱερὸν μὴ προσδέχεσθαι. In quo capturas huiuſmodi λήμματα αἰσχρὰ nominat: alij Græci ἐμπολάς. Gloſſarium Græcolat. ἐμβολὴ *captura*, ſcribe ἐμπολὴ, vt in altero Gloſſario rectè ſcriptum. Artemidorus lib. I. cap. LXXX. ἀγαθαὶ δὲ καὶ αἱ ἐπὶ ἐργαστηρίων καθεζόμεναι ἑταῖραι, καὶ πιπράσκουσαί τι καὶ δεχόμεναι ἐμπολάς. Xiphilinus in Pſeudoantonino, de queſtu meretricio loquens, quòd illud monſtrum inſtituerat in palatio, χρήματά τι παρ' αὐτῶν συνέλεγε, καὶ ἐσεμνύνετο τῇ ἐμπολῇ. Sic interpretor apud Athenęum titulum comœdię Ephippi Ἐμπολή. Habet & lingua Hebræa propriam huic rei vocem, אתנה *etna*: vnde Græci ſuum ἕδνον habent: quod donum amatorium ſignificat, & pręmium amoris, ſed honeſti: non enim eſt ab ἥδω, vt nugaces grammatici Græcorum ſomniant.

25 *Vt tenerentur publico & quæ meretricium & qui lenocinium feciſſent.*) Vetus malum & probrum multarum Rerumpubl. pretio vendere honeſtatem publicam: nam & Athenis πορνικὸν τέλος fuit, vt ex oratione Æſchinis contra Timarchum ſcimus: & Imperatoribus pleriſque fuiſſe id genus lucri non ingratum, ex Lampridio in Alexandro Seuero, & I.C.tis certum eſt. Vide legem VII. Cod. De ſpectaculis, & ſcenicis, & lenonibus, & Nouellam XIV. de lenonibus: cui non parum lucis attulerit qui cum capite XXXIX. libri III. Euagrij Scholaſtici eam contulerit. Similiter aliæ quoque artes & ſordidæ & ſceleratæ pretio tolerabantur, erátque beneficiariorum principis & curioſorum inquirere, atque in matriculas ſuas referre eos qui tali de cauſſa publico tenerentur. Tertullianus in libro De fuga in perſecutione, *Neſcio dolendum an erubeſcendum ſit cùm in matricibus beneficiariorum & curioſorum, inter tabernarios & lanios & fures balnearum, & aleones, & lenones, Chriſtiani quoque vectigales continentur.*

31 *Lupanar in palatio conſtituit.*) Dio de Meſſalina Claudij, ἤδη γὰρ καὶ ἐπ' οἰκήματος ἐν τῷ παλατίῳ αὐτή τε ἐκαθέζετο, καὶ τὰς ἄλλας τὰς πρώτας ἐκάθιζεν. Xiphilinus in Auito, καὶ τέλος ἐν τῷ παλατίῳ οἰκήματι ἀποδείξας, & quæ ſequuntur: piget enim talia deſcribere. Eſt autem in amborum narratione tanta ſimilitudo, vt videatur Auitus Caligulæ exemplum per omnia ſecutus.

Pag. 104. v. 22 *Commoda emeritæ militiæ ad ſex millium ſummam reſcidit.*) Omnino certæ & indubitatæ fidei eſt hæc lectio, quam auctoritate Dionis ante nos Torrentius & Lipſius duo rei litterariæ lumina ſtabiliuerunt.

26 *Monitis ſpeculatoribus.*) Ita codd. Pithœi, Cuiacij verò *ſpiculatoribus*: nec multò aliter Groſlotij, vbi eſt *ſapeculatoribus*.

28 *Deficiente belli materia.*) Eleganter Philoſtratus de bellicis rebus Caij, ὁ δορυφορηματῶν, καὶ λυδίζων τὴν στολὴν, καὶ πολεμίους νικῶν οὐκ ὄντας.

38 *In hoc quoque mimo.*) Etiam Philo fatioſi huius facta commemorans, δραματουργίαν, μῖμον & μιμείαν vocat.

41 *Atque inter hæc abſentem ſenatum populúmque grauiſſimo obiurgauit. ed.*) Egregium facinus & imitatione digniſſimum: nec defuit qui imitaretur. Antoninus Caracalla Antiochiæ vitam per otium & omnia voluptatũ genera traducens, οὐδ' ὕβρεως, ait Xiphilinus, ὡς ἐν μεγάλοις δή τισιν ἢ πόνοις καὶ κινδύνοις ὢν καὶ τῇ γε-

ρουσίᾳ ἐπετίμα τά τε ἄλλα ῥᾳστωνεύειν σφᾶς λέγων.

Pag.105.v.3. *Poſtremò,quaſi perpetraturus bellum.*)Confer cum Dione,qui copiosè narrat.

12 *Galliarum quoque proceriſſimum quemque.*)Perſius.

— miſſa eſt à Cæſare laurus
Inſignem ob cladem Germanæ pubis: & aris
Frigidus excutitur cinis,ac iam poſtibus arma,
Iam chlamydas regum,iam lutea gauſapa captis,
Eſſedáque,ingentéſque locat Cæſonia Rhenos.

13 *Et vt ipſe dicebat ἀξιοθριάμβητον.*)Scribe,ἀξιοθριάμβευτον,vt habet cod.Viterbienſis,non enim dicimus θριαμβέω,vt ϛρατηγέω, vnde ἀξιαςρατήγητος apud Dionem libro XLV.

14 *Coegitque non tantum rutilare & ſubmittere comam.*)Tacitus de Domitiano in Iulij Agricolæ vita, *Inerat conſcientia, deriſui fuiſſe nuper falſum è Germania triumphum,emtis per commercia, quorum habitus & crines in captiuorum ſpeciem formarentur.*

25 *Inermes,atque etiam gladijs depoſitis.*)Viterbienſi noſtro codici debetur hęc emendatio:nam vulgati omnes *diſpoſitis* perperam.

33 *Capulum gladij crebrò verberans.*) Non probo χεῖρα Viterbienſem, *crebrò vibrans.*Sic κόπτων τὴν λαβὴν τοῦ ξίφους in ſimilibus minis apud Appianum Ἐμφυλ.lib.IV.

39 *Siquidem propoſuerat Antium,deinde Alexandriam commigrare.*) De Antio ſuprà,capite VIII.de profectione Alexandriam,Philo,διέγνωκε μὲν γὰρ,ὡς λόγος, πλεῖν εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὴν πρὸς Αἰγύπτῳ.Idem,τοῦτο δὲ πράξειν ἔμελλεν ἐν παρέπλῳ,κατὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον ἀποδημίαν.ἄλεκτος γάρ τις αὐτοῦ ἔρως κατεῖχε τῆς Ἀλεξανδρείας,εἰς ἣν ἐπόθει σπουδῇ πάσῃ παραγενέσθαι,καὶ ἀφικόμενος πλεῖστον χρόνον ἐνδιατρίψαι.cauſſam conſilij vide in ſequentibus.meminit & Ioſephus.

Pag.106.v.5. *Pallido colore.*)Scribe vt in libris Cuiacij & Pithœi *colore expallido.*

13 *Subita defectione ingredi.*)Mirum vnde illa inepta lectio quæ vulgatas ferè omnes editiones obſidet,in quibus *deuectione* ſcriptum pro *defectione.* Nam & prima editio & inſecuta longo pòſt interuallo Rob.Stephani,& omnes MSS. ſic rectè legunt.In iiſdem conſtanter *gradi* non *ingredi.*

22 *Inuocare identidem lucem.*)ηὔχοντο ἡμέραν ἰδεῖν.vt in XXVII.cap.Actorum.

23 *Diuerſiſſima in eodem vitia.*) Dio breuiter indicat,πρὸς πάντα,inquit, ἐναντίως ἐπεφύκει.

25 *Ad minima tonitrua & fulgura conniuere.*)Liſſ.coddi.*conruere.*Non ſemper autem ita affectus fuit bonus hic Imperator: auſus enim interdum non ſolum vultum attollere:ſed etiam ταῖς βρονταῖς ἐκ μηχανῆς τινος ἀντιβροντᾶν,καὶ ταῖς ἀςραπαῖς ἀντιςράπτειν,καὶ ὁπότε κεραυνὸς καταπέσοι,λίθον ἀντακοντίζειν:auctor Dio,Sed omittamus iſtum ἀταρτηρὸν,φρένας ἠλεόν, & notemus potius veterum conſuetudinem admodum laudabilem:moris enim fuit cùm tonaret,aut fulgeret,aut terra moueret;continuò pro mutua ſalute diis vota fundere. Didici ex Philoſtrato, cuius hæc ſunt De vita Apollonij libro ſexto:loquitur de Antiochenſibus Syris,& terræ motu,qui,dum ipſi in concione ſunt,factus eſt,σεισμοῦ δὲ γενομένου προσπεσόντος ἔπτηξαν.καὶ ὥσπερ ἐν διοσημείαις εἰώθειν,ὑπὲρ ἀλλήλων ηὔξαντο.

26 *Proſpicere ſe è ſtrato,ſublectúmque condere ſolebat.*) Dignus locus qui hominem

minem adeò furiosè inſolentem reciperet: nam quod hodie fieri videmus, vt ſub lectis vetera calciamenta condantur, idem olim quoque fiebat. Lucianus in commentario De mercede conductis, νῦν μὲν γὰρ ὥσπερ τὰ καινὰ τῶν ὑποδημάτων, ἐν τιμῇ τινι καὶ ἐπιμελείᾳ ἐστὶν· ἐπειδὰν δὲ πατηθῇ πολλάκις καὶ ὑπὸ τοῦ πηλοῦ ἀναπλασθῇ, ὑπὸ τῇ κλίνῃ ἀθλίως ἐῤῥίψεται κόρεων ὥσπερ ἡμεῖς ἀνάπλεως.

36 *Tranſmarinas ſibi ſuperfuturas prouincias.*) Scribe, *tranſmarinas certè ſibi*, vt in codd. Torrentij, & omnibus noſtris.

Pag. 107. v. 3. *Nonnunquam ſacco muliebri.*) Et, quod erat indignius, non erubuit ſuccatus maxima negotia tractare, vt cùm de capite conſularis viri Pompeij Penni audiret. Seneca De beneficiis lib. II. cap. XII.

4 *Plerumque verò aurea barba fulmen tenens.*) Philonem ſuadeo legas, qui fusè narrat, non alio commentario huic loco eſt opus.

7 *Eloquentiæ plurimum attendit.* Ioſephus in elogio Caij, ἄλλως δὲ ῥήτωρ τε ἄριστος, καὶ γλώσσῃ τῇ ἑλλάδι, καὶ τῇ Ῥωμαίοις πατρίῳ σφόδρα ἠσκημένος. vide cætera.

14 *Commiſſiones meras componere.*) Vocem *commiſſiones* & morē cōmittendi expoſuimus ad libri ſecūdi caput LXXXIX. ea notione accipi hîc quoq; debet hęc dictio, certè poteſt. Vocātur n. ſcripta Senecæ *cōmiſſiones meræ*, vt ſi Græcè dicas cum Iſocrate λόγοι πρὸς τὰς ἐπιδείξεις καὶ ἀγῶνας ἐσχεδιασμένοι. Immò verò *commiſſiones* ſunt ἀγωνίσματα. quo ſenſu dixit Thucydides de opere ſuo, κτῆμά τε ἐς ἀεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν ξύγκειται. Ita accipit & philoſophus in libro de Poetice. ἀγωνίσματα γὰρ ποιοῦντες καὶ παρὰ τὴν δύναμιν παρατείναντες μῦθον, πολλάκις διαστρέφειν ἀναγκάζονται τὸ ἐφεξῆς. Et Polybius lib. III. in aureo dicto & dignissimo quod vbique non ibi tantū in legitur. ἱστορίας γὰρ ἐὰν ἀφέλῃ τις τὸ διὰ τί καὶ πῶς καὶ τίνος χάριν ἐπράχθη, καὶ τὸ πραχθὲν πότερα εὔλογον ἔσχε τὸ τέλος, τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς ἀγώνισμα μὲν, μάθημα δὲ οὐ γίνεται. Quod Thucydides voce ponderoſa valde κτῆμα dixit, Polybius magis apertè μάθημα. Plinius Epiſtolarum libr. VII. ſcribens ad Celerem, & ſuperiorem Thucydidis locum imitans, vocem ἀγώνισμα ita expreſſit, *Hiſtoriam debere recitari, quæ non oſtentationi ſed fidei veritatique componitur.* Melius ſane quam Quintilianus, qui lib. X. eundem locum adumbrauit his verbis *Totum hiſtoria opus non ad actum rei pugnamque præſentem: ſed ad memoriam poſteritatis, & ingenij famam componitur:* ſed nemo felicius Caligula: prorſus enim, vt dixi, ἀγωνίσματα ſunt *commiſſiones.*

20 *Threx & auriga, idem cantor atque ſaltator.*) Scribe *Threx* vt in ſcriptis ferè. Aliorum autem quatuor artium Caio adamatarum nomina, de quibus eodem ordine, vt ſemper ſolet, deinceps agit.

29 *Magno tibiarum & ſcabellorum crepitu.*) Saltatores & ſaltatrices cùm in ſcenæ pulpito ſaltabant, præter ictum pedum varia inſtrumenta ſono edendo apta adhibebant. fere enim iungebantur, vt Lucianus Περὶ ὀρχήσεως indicat, κρέμβαλα, τερετίσματα, & ποδῶν κτύπος. Inter alia organa eius generis & ſcabella fuerunt. Eam vocem non magis Latinam puto eſſe quàm *barbitus*, *ſambuca*, *nabla*, & alia pleraque omnia inſtrumentorum muſicorum nomina: quæ ſimul cum vſu rerum quas ſignificant, in ciuitatem Romanam ſunt admiſſa. Aſſentior autem doctiſſimo amiciſſimóque Scaligero, qui *ſcabellos* eſſe putat apud Suetonium & Arnobium quos Hiſpani & Aquitani *caſcabellos* dicunt, quam dictionem Rabbi Iona vſurpat in explicatione vocis Hebraicæ חח. Erat hoc vnum è crepitaculorum generibus, quibus vel cum muſicis organis, vel inopia eorum, vt notat ſcholiaſtes Ariſtoph. ad Ranas, vtebantur. Talis fuit te-

ſtarum crepitus, item acetabulorum tinnitus, ſiue ὀξυβάφων ἤχησιν, de quibus multa notamus ad Athenæum, propediem, velit modò τὸ κρεῖττον, edendum.

37 *Threces quoſdam.*) Liſlæi cod. *Threcas quoſdam.*

Pag. 108. v. 2. *Incitato equo*) Magna hominis docti & hiſtoriæ Romanæ callentiſſimi allucinatio, non vno loco affirmantis ſcribendum eſſe *Incitati equo.* nimirum oblitus erat eorum quæ pridem apud Dionem abſque dubio legerat de hoc equo.

6 *Nomine eius inuitati.* Et Incitati equi nomine alij inuitari ſoliti, & ipſe Incitatus à principe. Dio, ἵνα τὸν ἵππον ὃν Ἰγκιτᾶτον ὠνόμαζε, καὶ ἐπὶ δεῖπνον ἐκάλει.

7 *Conſulatum quoque dicitur deſtinaſſe.*) Id verò ſerio affirmat Dio: prorſus enim facturum eum conſulem fuiſſe, niſi mors occupaſſet. καὶ προσυπισχνεῖτο καὶ ὕπατον αὐτὸν ἀποδείξειν· καὶ πάντως ἂν καὶ τοῦτο ἐπεποιήκει εἰ πλείω χρόνον ἐζήκει.

16 *Cum placuiſſet Palatinis ludis.*) Cur ad ſtabiliendam huius loci ſcripturā, quæ in pleriſque libris corrupta eſt, vti malit Torrentius Dionis auctoritate quàm Ioſephi, cauſſam non video. nihil enim dilucidius narrari poteſt, quàm vt facit Ioſephus. Nos autem Dionis locum de inſtitutione horum ludorum fine libri LVI. eò proferemus, vt nonnihil optimo ſcriptori lucis demus: ἡ Λιβία ἰδίαν δή τινα αὐτῷ πανήγυριν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ παλατίῳ ἐποίησεν, ἣ καὶ δεῦρο ἀεὶ ὑπὸ αὐτῶν τῶν ἀεὶ αὐτοκρατόρων τελεῖται). editum eſt ἣ καὶ δευτέρα ἀεί. facilis emendatio: ſed quam neque interpretes viderunt, neque viri doctiſſimi qui de ludis Palatinis ſcribentes eum locum deſcripſerunt. at nuperus correctoт ne illud quidem ſciuit, οἱ ἀεὶ αὐτοκράτορες genus dicendi Græcorum perelegans, quî Latinè ſit vertendum. Mirum verò Beroaldi ſtuporem, qui verba Ioſephi de inſtitutione horum ludorum malè accipiens, in honorem Cæſaris dictatoris fuiſſe inſtitutos auctore Ioſepho ſcribit. atqui de AVguſto qui primus imperium fundauit & muniuit, ſenſiſſe Ioſephum declarant quæ mox ſubiicit, ἔθυε Γάϊος τῷ Σεβαστῷ Καίσαρι, ᾧ δὴ καὶ τὰ τῆς θεωρίας ἤγετο. Sed ignoſcendum Beroaldo, qui Ioſephum Græcè non legerat. In dierum numero per quos celebrati in palatio ludi, diſſentit apertè à Dione Ioſephus. verùm ille locus eſt corruptus, vt alia multa in eo nobiliſſimo ſcriptore: quæ curari non poſſunt, niſi ab eo, qui trium linguarum ſtudio ingenium probè ſubegerit & excoluerit.

20 *Oſculandam manum offerret formatam commotámque in obſcœnum modum.*) Hanc vulgatam lectionem confirmant omnes noſtri codd. neque audio virum doctum eam mutantem. Inter alios irridendi modos eſt quæ *ſanna* propriè dici tur: cùm geſtu aliquo mimico exprimitur id quod volumus obiicere ei quem ridemus. Tria earum genera notauit eleganter Perſius ſatyra prima: manu pinſentem ciconiam exprimere, oppoſito temporibus pollice auriculas aſininas effingere, & linguam exertare inſtar ſitientis canis. Similis hîc ſanna intelligitur: quod Suetonius elegantiſſimè exprimit per *formatam & commotam manum in obſcœnum modum.* Qui meminerit eorum quæ de infami digito apud veteres leguntur, & eorum quæ de voce σκιμαλίζειν Græci ſcholiaſtæ notant, præſertim ad illa ex Pace Ariſtophanis, Καὶ τὸν δορύξενον οὐκ ἐσκιμάλισεν; facilè animo concipiet quale hoc ſannæ genus fuerit. neque eſt operæ pluribus iſta explicare. obſcurius idem Suetonius ſimilem Pyladis ſannam refert libro II. cap. XLV. nam ita locus ille accipi debet.

26. *Capitolium Capuæ.*) Non Romæ ſolum Capitolium fuit, ſed & aliis in locis: tandémque ea voce omnes arces promiſcuè appellatæ videntur. Sido-

nius

nius Apollinaris.

Salue Narbo potens ſalubritate
Vrbe & rure ſimul bonus videri.
Delubris, Capitolijs, monetis.

Idem alibi,

Et quibus primam mihi pſallat hymnus
Qui Tholoſanam tenuit cathedram,
De gradu ſummo Capitoliorum
Præcipitatum.

27 *Cella Palatini atrienſis.*) Viterbienſis, *Palatini*, minore *p.* rectè: cùm de atrienſi intelligat palatij & domus imperatoris: non autem Apollinis Palatini. *Cellas* Latini vocant omnia gurguſtiola infimæ ſortis hominum. Tales erant cellæ ſeruorũ vt atrieſis huius, & ianitorũ: quæ erãt adſtructę magnarũ domorũ aut inſularum foribus. Earũ mentio apud Vitruuiũ, Petroniũ, Suetonium in Vitellio & alios. Græci cellã vocant οἴκημα. ita enim vertere debes apud Appianum & Pollucem τὸ τοῦ πυλωροῦντος οἴκημα. alij κλίσιον, de quo notat EVſtathius ad vltimum lib. ὀδυσσ. κλίσιον οἰκετικὸς οἶκός ἐστιν εὐτελής, καὶ ἔστι τις κλίσια, περὶ ἣν οἱ δμῶες ἴαυον. Sic quas Romani *cellas meretricias*. Græci vocant κλισία, vt Demoſthenes pro Cteſiphõte ἡ μήτηρ σου τοῖς μεθημερινοῖς γάμοις ἐν τῷ κλισίῳ τῷ πρὸς τῷ Καλαμίτῃ ἥρωϊ χρωμένη. vocant & στέγας, itẽ στέγος, vel τέγος. Quare cùm legis apud Græcos πόρνας ἐπὶ τέγους, vel ἐπὶ στέγους ἑστώσας ſemper de cellulis meretriciis debes intelligere: quod propterea moneo quia etiã doctiſſimos viros in his errare animaduerto. Sic ergo accipe, vt pauca de multis exempla proferam, in epiſtola apochrypha Ieremiæ, δώσουσι δὲ ἀπ᾽ αὐτῶν καὶ ταῖς ἐπὶ τοῦ τέγους πόρναις, id eſt, *dabunt ex illis etiam meretricibus quæ in cellis proſtant*: non vt magni viri verterunt, *quæ ſub tecto ipſorum ſunt*, Clemens Alexandrinus Pædagogi libro III. ἐπὶ τέγους ἑστᾶσι παρ᾽ αὐτοῖς τὴν ὥραν τὴν ἑαυτῶν εἰς ὕβριν ἡδονῆς πεπρατευκυῖαι γυναῖκες. Idem στρωματέων lib. III. αἱ προεστῶσαι τοῦ τέγους πόρναι ἀναίδην εἰσδεχόμεναι τοὺς βουλομένους ἅπαντας. Qui locus me mouet in hoc loquẽdi genere τέγος exponã *pergulam*: cùm alioqui ſciamus ex Plauto in pergulis eas ſolitas ſtare more multorũ artificũ: ſed eas pergulas potius intelligunt Græci, cùm τὰς ἀπὸ τῶν ἐργαστηρίων ἑταίρας memorant, vt Artemidorus non ſemel, aliique: at τέγος vel στέγος Græci grãmatici etiã οἴκημα exponunt: & προεστῶσαι τοῦ τέγους ita dictum Clementi, vt προεστῶσαι τοῦ οἰκήματος alijs: ſed de his hactenus.

36 *Sacrificans reſperſus eſt phœnicopteri ſanguine.*) Non ipſum ſed Aſprenatem ſanguine reſperſum qui cum eo cæſus eſt, narrat Ioſephus.

38 *Ludis quibus rex Macedonum Philippus occiſus eſt.*) Ioſephus aliter narrat: ſed qui, vt puto, rem non ſatis animo cõceperat: ſcribit enim, ὁμολογεῖται δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην γενέσθαι ἐν ᾗ Φίλιππον τὸν Ἀμύντου Μακεδόνων βασιλέα κτείνει Παυσανίας εἷς τῶν ἑταίρων, εἰς τὸ θέατρον εἰσιόντα. quantò veriſimilius vt narrat Suetonius?

Pag. 109. v. 2 *Hora quaſi ſeptima.*) ὥρᾳ ὡσεὶ ἑβδόμῃ. nam ita & Græci loquũtur. at in MSS. noſtris *ferè* non *quaſi*. Pro *ſeptima*, ſcribendum *nona*. ſi ſequimur Ioſephum. ego potius apud illud reſcribam ἑβδόμην ex Suetonio. ſed verius eſt, fruatur vterque ſua γνώμῃ ſua δόξῃ.

2 *Nono Kalendas Febr.*) Qui erat dies vltimus ludorum Palatinorum. Ioſephus. At Zonaras longe aliter.

3 *Cunctatus an ad prandium ſurgeret.*) Ioſephus pæne ad verbum ἐνδοιάζοντος Γαΐου εἴτε παραμένειν εἰς τέλος τῇ θεωρίᾳ διὰ τὸ τελευταίαν εἶναι τὴν ἡμέραν, εἴτε λουσάμενος καὶ σιτησάμενος ἐπανίοι καθὰ καὶ πρότερον. Cum his non conſentit Dionis nec Zonaræ narratio: qui inter ſpectandos ludos eo ipſo loco eum alióſque ediſſe ac bibiſſe tradunt.

3 *Marcente adhuc ſtomacho*) Melius ſic Viterb. quàm *marceſcente*, vt vulgati. In Gloſſario cenſeo ſcribas, *Marcidus & Marcens*, τετηκὼς, νωθὴς ἀπὸ κραιπάλης.

4 *Tandem ſuadentibus amicis egreſſus eſt.*) Minucianus & Aſprenas auctores & impulſores fuere. Ioſephus.

4 *Cùm in crypta per quam tranſeundum erat.*) Dio στενωπὸν vocat, Ioſephus στενωπὸν ἠρεμαιότατον. idem, στενὰς ὁδούς. cùm ait, στενῶν οὐσῶν τῶν ὁδῶν καθ' ἃς ἔπραξαν τὸ ἔργον. At Suetonius paullò pòſt *domum*, non ſemel.

5 *Pueri nobiles ex Aſia ad edendas in ſcena operas euocati.*) Libro primo cap. xxxix. *Pyrricham ſaltauerunt Aſiæ Bithyniæque principũ liberi.* Dio de ludis Claudij: πυῤῥίχην τε Ἀσιανοὶ παῖδες μεταπεμφθέντες ὠρχήσαντο. Ioſephus de iſtis, ἅμα καὶ παῖδας οἳ οἳ ἥκεσαν ἐκ τῆς Ἀσίας κατανοήσων, πομπῆς αὐτῆς ἐκεῖθεν γενομένης, ἐπὶ ὕμνοις μυστηρίων ἃ ἐπετέλει· ἔνιοι δὲ καὶ πυῤῥιχισμοὺς οἳ ἐν τοῖς θεάτροις ἵσταντο. Dio euocatos è Græcia & Ionia ſcribit, vt hymnum de laudibus Caij factum canerent.

8 *Duplex dehinc fama.*) Compara cum Ioſepho: nam Dio rem breuius ſtringit: neutram famam ſequitur Ioſephus.

9 *Coruscans gladio cæſim grauiter percuſſiſſe.*) Ioſephus, μεταξὺ ὅτε τε ὤμου καὶ τοῦ τραχήλου φερόμενον τὸ ξίφος ἐπίσχεν ἡ κλεὶς προσωτέρω χωρεῖν.

10 *Cornelium Sabinum alterum è coniuratis tribunum.*) Non ita Ioſephus, apud quem leges parum honeſtum Sabini huius elogium. At Dio conſentit Suetonio: qui præbet ei abundè teſtimonium magni viri.

15 *Nam ſignum erat omnium Repete.*) Viterbienſis, *Repente*. minus placet.

19 *Vixit annis XXIX.*) Imò xxviii. tantum cum menſibus quatuor, & diebus xxiv.

19 *Imperauit triennio & X. menſibus, diebúſque VIII.*) Exactiſſimè putata ratio, à die exceſſus Tiberij. Clemens Alexandrinus Stromat. lib. primo, Τιβέριον διαδέχεται Γάϊος Καῖσαρ ἔτη τρία, μῆνας ι, ἡμέρας ὀκτώ. At Ioſephus, τέταρτον ἐνιαυτὸν ἡγεμονεύσαντα Ῥωμαίων λείποντα τεσσάρων μηνῶν. Dióne an eius exſcriptores peccarint in iſto numero, haud facile dixerim. imperaſſe autem ait, triennio & menſes nouem & dies xxviii. ſed fortè tempora aliter putauit Dio: nempe à die quo de imperio Caij factum fuit decretum ſenatus.

26 *Gladio à centurione confoſſa.*) Lupum qui Cæſoniam occidit, Ioſephus non centurionem ſed è tribunis vnum ait fuiſſe.

ISAACI

ISAACI CASAVBONI IN C. SVETONI TRANQVLLI DE XII CÆSARIBVS LIBRVM V.

ANIMADVERSIONES.

Pagina 110.

I. CLAVDIVS DRVSVS CAESAR.) In titulo huius libri quinti codex Viterbij olim deſcriptus. pro DRVSO cognomen NERONIS habet. ſic Dio, οὗτος Τιβέριος Κλαύδιος Νέρων Γερμανικὸς ὁ τοῦ Δρούσου τοῦ Λιβίας παῖς. Aliter Suet. cap. II.

6 Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία.) Viterbienſis, εὐτοχοῦσι. an fuit ſcriptum εὐτοκοῦσι; Sed cum vulgatis conſentit Dio libro XLVIII.

9 *Foſſas noui & immenſi operis effecit.*) Scriptura Viterb. *foſ. magna vi & immenſi operis ef.* de quo loquendi genere lib. II. dictum ad caput ſecundum.

12 *Species Barbaræ mulieris humana amplior.*) Dio, γυνή τις μείζων ἢ κατὰ ἀνθρώπου φύσιν. vſam ſermone Latino non notaſſe Dionem miror.

14 *Poſt præturam confeſtim inito conſulatu.*) Anno tantùm interiecto. prætor fuit anno DCCXLIII. conſul DCCXLV.

16 *Per municipiorum coloniarúmque primores.*) Ab æſtiuis caſtris ad hiberna geſtarunt tribuni & centuriones: deinde ſuſceperunt οἱ καθ' ἑκάστην πόλιν πρῶτοι. Dio libro LV. initio. corpus toto itinere pedibus prægrediente Tiberio. libro tertio, capite VII.

17 *Ad vrbem deuectum.*) *Ad* hoc loco, valet *in*: nam vrbi fuit illatum non ad vrbem tantùm. doceo argumento certo funebris laudationis quàm ei de more pro Roſtris peregit Tiberius. at AVguſtus non in vrbe, ſed ad vrbem eum laudauit in Circo Flaminio. Cauſſam docet nos Dio, ἐξεστράτευτο γὰρ, inquit, καὶ οὐκ ἦν οἱ ὅσιον μὴ οὐ τὰ καθήκοντα ἐπὶ τοῖς κατειργασμένοις παρ' αὐτὴν τὴν εἴσω τοῦ πωμηρίου ἔσοδον ἐπιτελέσαι. *quia res bello geſſerat. fas ei nō erat prætermittere quæ poſt bella confecta in ipſo pomœrij introitu de more præſtabantur.* quid intelligat Dio non eſt obſcurū vel vtcumque verſatis in hiſtoriæ Romanæ lectione. præcipua ſi quidē cura vrbem ingredientibus poſt victoriam partam fuit, Ioui Capitolino aliiſque dijs gratias in ipſorum templis agere. quod AVguſtus, funeſta ipſius domo, facere non poterat: ideo ad vrbem manſit. Dionis mentem parum bellè interpretes expreſſerunt. ſed inſuper non ferendus caſtigator nuperus, qui offenſus triplici negatione in ſuperioribus verbis, iubet nos locum emendare. At Plato vetat: vtri potius obſequemur? vetat Plato cùm ſcribit in epiſtola ad Dionyſiū, οὐ γὰρ ἔστι τὰ χαρίεντα μὴ οὐκ ἐκπιεσεῖν, & cū familiaribus Dionis, τὸ γὰρ οὐδαμῶς ῥᾴδιον, πολλὰ κακὰ δρῶντα τοὺς ἄλλους, μὴ οὐ καὶ πάσχειν αὐτὸν πολλὰ ἕτερα. vetat ipſe Dio

cuius iſta sũt libro LVII. μηδ᾽ ἀπαρνήσασθαι τινος δυναμένου τὸ μὴ οὐ καὶ τῆς σαρκῶν αὐτοῦ ἤδη ἐμφαγεῖν. Legi etiã apud Ioſephum libro XIX. Originum, ἔσβεσεν οὐδὲν μελλήσει τῇ καθ᾽ αὑτόν, ὥστε μὴ οὐκ ἐς καιρὸν διαδεχθῆναι τοῖς ἀπεσταλκόσι. & apud Epiphanium, ſcriptorẽ alioqui pium doctúmque magis quàm elegantẽ, οὐ δυνάσθαι μὴ οὐχὶ τούτοις χρῆσθαι. Malè etiam in eadem hiſtoria accipiunt iſta verba Dionis interpretes, προπυθόμενος ὁ Αὔγουστος ὅτι νοσεῖ ὁ Δροῦσος, οὐ γὰρ ἦν πόῤῥω, τὸν Τιβέριον κατὰ τάχος ἔπεμψεν. Erant Ticini AVguſtus & Tiberius cùm ad eos de morbo Druſi nuncius eſt allatus, quo accepto, Tiberium ſtatim ad fratrem miſit. auctor Valerius Max. libro quinto, cap. quinto. malè igitur illi, ἔπεμψεν, *accerſijt*. non ſolùm contra τὸ ἑλληνισμόν, ſed etiam contra hiſtoriæ fidem.

18 *Exercitus honorarium ei tumulum excitauit.*) Dio, τιμὰς καὶ εἰκόνων καὶ ἁψῖδος κενοταφίου τε πρὸς αὐτῷ τῷ Ῥήνῳ λαβών.

21 *Marmoreum arcum cum tropæis.*) Dio ſimpliciter ἁψῖδα nominat. alibi ἁψῖδα τροπαιοφόρον.

22 *Et Germanici cognomen ipſi poſteriſque eius.*) Dio, Γερμανικὸς μετὰ τῶν παίδων μετονομασθείς.

23 *Non minus glorioſi quàm ciuilis animi.*] Velleius Paterculus, *cuius ingenium vtrum bellicis magis operibus, an ciuilibus ſuffecerit artibus, in incerto eſt.*

Pag. III. v. 7. *Iulo Antonio Fabio Africano COSS.*) Conſtanter ſcripti libri *Iulio*: vt apud Dionẽ bis in frõte & fine ipſo libri LIV. Ἰουλίῳ pro Ἰούλῳ. Errare verò Suetonium qui Africani cognomen Fabio tribuat, quod fuit Iuli Antonij ex Dione eodem & Caſſiodoro, pridem obſeruatum à doctiſſimo Sigonio, qui etiam faſtos Siculos citat, in quibus ita ſcriptum legimus, λβ᾽. Α. Κ Ἰνδ. ζ. ὑπ. Ἀφρικανοῦ καὶ Μαξίμου τὸ β᾽.

15 *Barbarum & olim ſuperiumentarium*) Falluntur interpretes qui putant ſuperiumentarium & iumentarium idem ſignificare: quæ ſententia à veritate tantum abeſt, quantum homo diſtat à brutis. *Iumentarius* dicitur qui præeſt iumentis eáque curat, vt aſinarius ὁ ἐπὶ τῶν ὄνων, vel ὁ πρὸς τῇ τῶν ὄνων ἐπιμελείᾳ, vt quidam auctores loquuntur: poſſis & magiſtrum iumentorum dicere, vt apud Victorem, *magiſter pecoris camelorum*. at *ſuperiumentarius* eſt is qui præfectus eſt iumentariis. Vt Græci ἐπὶ vſurpant in officijs denotandis, ita Latini *ſuper* aut *ſupra*. ſic qui in Cæſarum aulis obuenientes hereditates adminiſtrabat, dictus *ſuper* vel *ſupra hereditates*, ὁ ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν. Scribonius Largus capite XLI. *Hoc Anteros Tiberij libertus ſupra hereditates remediatus eſt.* ſimiliter *ſupra velarios*, in veteri inſcriptione quæ Neapoli viſitur, SVPRA. VELARIOS. DE. DOMV. AVG. qui & *Præpoſitus velariorum dicebatur*. alius lapis, TI. CL. THALLVS. PRAEPOSITVS. VELARIORVM. DOMVS. AVGVSTANAE. FECIT. SIBI. ET. FILIIS. SVIS. L. L. POST. FORVM.

35 *Si eſt ἄρτιος, vt ita dicam, ὁλόκληρος.*) Hæc ſcriptura noſtrorum omnium: niſi quod fere *artius* pro ἄρτιος ſcriptum eſt in mss. Scripſerim, *ſi eſt ἄρτιος, & ita dicam, ὁλόκληρος*. in hoc loquendi genere τὸ *vt* ſolet interdum omitti: vt libro priore cap. XIII. *populum Rom. vel dicam hominum genus, compotem fecit.*

36 *Quin per eoſdem articulos & gradus producendus ſit per quos frater eius productus fuit.*) Scripſimus cum Viterb. alij *perducendus*, & *perductus*. non male, ſed illud aptius: ſic προάγειν & προηγμένα vocabula Stoicorum Cicero vertit *producere ad dignitatem* & *producta*.

41 Μὴ

41 *Μὴ πρωτοκειμένῳ ἡμῖν.*) Mutauimus priorem lectionem ſecuti codices manu exaratos, qui omnes & noſtri & aliorum ſic habent. elegantior erat & ἀττικωτέρα vulgata, *μὴ πρωτοκείμενον ἡμῖν*. ſupple ὄν.

Pag.112.v.40. *Circa ſeſtertia vicies.*) Scrib. *circa ſeſtertium vicies*. vt in ſcriptis noſtris: vel *circiter* vt in aliis.

Pag.113.v.11. *Interdum ferula flagróve velut per ludum excitabatur à copreis.*) Liſlæi codd. *int. ferulæ flagro velut per lud.* In eodem liquido ſcriptum *à copreis*: quam veram eſſe lectionem diximus ad librum tertium capite LXI. De his copreis ſentit Tacitus Annalium libro XII. *Erat Cappadociæ procurator Iulius Pelignus ignauia animi, & deridiculo corporis iuxta deſpiciendus: ſed Claudio per quàm familiaris, cùm priuatus olim conuerſatione ſcurrarum iners otium oblectaret.* legimus enim cum Lipſio: cuius emendationem habemus pro veriſſima. Non celabo ſcripturam quam inueni in codice Viterbienſi, etſi monſtroſam planè, *excitabatur à copreis* (recentior manus fecerat *capreis*: ſed certa manebant prioris ſcripturæ veſtigia) XL. *tropheis*.

13 *Sed ne diſcriminibus quidem caruit.*) Ioſephus de Claudio, κινδύνοις ὕτι μετρίοις ἐπὶ τῆς Γαΐυ ἀρχῆς ὡμιληκότα.

19 *Etiam vitæ periculum adiit.*) Dio, τὸν Κλαύδιον ἀπέκτεινεν ἄν, εἰ μὴ κατεφρόνησεν αὐτοῦ, τὰ μὲν τῇ φύσει, τὰ δὲ καὶ ἐκ προνοίας πολλὴν νωθείαν προσποιούμενον.

25 *Seſtertium octogies pro introitu noui ſacerdotij coactus impendere.*) At Dio ait centies ſeſtertiûm in lib. LVIII. Κλαύδιον ἄλλους τε τοὺς πλουσιωτάτους ἱερέας προσθέντα, πεντήκοντα καὶ διακοσίας ἐπὶ τούτῳ παρ' ἑκάστου μυριάδας λαβών. Poſtquam cepere imperatoribus tanquam diis templa exſtrui, redemta ſtatim ſunt ab improbiſſimis adulatoribus ſacerdotia iſta vi magna pecuniæ, non in vrbe ſolùm, quod teſtatur hæc hiſtoria: ſed etiam per prouincias. declarat Arriani locus quem tractamus lib. II. ad cap. XVIII. & vetus ille lapis quem Capuæ deſcripſiſſe aiunt viri docti, poſitus à quodam qui gratis eum honore eſſet conſecutus: quod hæc verba indicant. HVIC. ORDO. DECVRIONVM. OB. MERITA. EIVS. HONOREM. AVGVSTALITATIS. GRATVITO. DECREVIT.

27 *Venalis pependerit ſub edicto præfectorum.*) Videtur ex veteri iure ſeruatum in cauſſis fiſcalibus, vt qui non ſoluerent, ipſi bonáque ipſorum venum exponerentur edicto præfectorum ærarij. hi ſunt qui pependiſſe dicuntur: non quorum bona ſolùm in tabula proſcripta fuerunt.

28 *Quinquageſimo anno imperium cepit.*) Philoſtratus in vita Apollonij lib. V. loquens de Claudio, καί τοι πεντηκοντούτης ἐς τὸ ἄρχειν παρελθὼν, ὅτι νοῦς μάλιστα ὑγιαίνει ἀνθρώπων. Idem & Dio.

31 *In diætam cui nomen eſt Hermæum.*) Fruſtra eſt vir doctus qui ad hunc locum probare nititur falſum eſſe quod de δια in ζα mutari ſolito in nonnullis vocibus, eruditè Cuiacius aliique obſeruarunt. nam quare negat quod tot locis & exemplis aſſerunt grammatici Græci? οἱ γὰρ Αἰολεῖς inquiunt, τὸ δια ζα φασί. καὶ τὸ διάπλυτον ζάπλυτον. reperies apud eoſdem & ζαβάλλω pro διαβάλλω. & ζαβολὼν ab eadem origine pro calumniatore & inſidioſo. & id genus plurima. Hermæum verò cuius hic meminit, illud eſt, opinor, cuius mentio in inſcriptione veteri quam ſuperiore libro deſcripſimus, cùm de Gelotiana domo tractaremus. nam vt domus Gelotiana, ſic & Hermæum videtur inhabitatum à parte familiæ Cæſarianæ.

33 *Latentem diſcurrens fortè gregarius miles.*) Gratum vocat Ioſephus: nec gregarium, ſed prætorianorum vnum.

34 *E ſtudio ſciſcitandi quiſnam eſſet agnouit*) Ioſephus explicat, προσῄει τε ἐγγύτερον, καὶ ἀποχωρεῖν ἠξιωκότος ἐπέκειτο, καὶ καταλαβὼν ἐπιγνωρίζει. *accedit Gratus propius ac cùm illum rogaret* Claudius *vt recederet inſtare cepit: ita apprehenſum eum agnouit.*

37 *Et quia ſerui diffugerant.*) Omnes noſtri, etiã Cuiacij, *quia ſui d.* Ioſephus. ἐπεὶ καὶ οἱ τὸ φορεῖον αὐτοῦ φέροντες διὰ τὴν ἁρπαγὴν αὐτοῦ θεασάμενοι φυγῇ ἐσώζοντο *etiam lecticarij eius, dum ipſe rapitur, oblata fugæ facultate, ſe periculo eripuerant.*

38 *In caſtra delatus.*) Errat Ioſephus, vt videtur, qui in palatium ſtatim fuiſſe delatum narrat.

Pag. 114. v. 1. *Accitiſque & ipſe per tribunum pleb. in Curiam ad ſuadenda quæ vid.*) Liber Cuiacij, *ad cenſenda quæ vid.* Scribẽdum etiam *per Tribunos populi*, vt liquidò ſcriptum eſt in Vitenbienſi, & docet Ioſephus, οἱ πρεσβευταὶ Οὐηράνιος καὶ Βροῦχος δήμαρχοι δ᾽ ἦσαν ἀμφότεροι. Dio alios quoque cum tribunis pl. miſſos refert.

5 *Vnum rectorem iam & nominatim expoſcente.*) Malim, *& nominatim eum poſcente.*

7 *Promiſitque ſingulis quina dena ſeſtertium.*) Nihil muto: tamen Ioſephum ſi audimus, viceni millia dedit. ait enim, δωρεῖται τοὺς σωματοφύλακας πεντακισχιλίαις δραχμαῖς κατὰ ἕκαστον ἄνδρα, τοῖς τε ἡγεμόσιν αὐτῶν ἀνάλογον τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ τοῖς ὅποι ποτὲ στρατοπέδοις ὑπισχνεῖται τὰ ὅμοια. Huius liberalitatis nulla apud Dionem mentio. fallitur enim eruditiſſimus Torrentius qui huc refert verba accuratiſſimi eius ſcriptoris quibus centenos nũmos militibus prætorianis ait fuiſſe donatos. Nam eius donationis alius fuit titulus: nempe natalis imperij eius: quem deinde ſoliti Imperatores proſequi aliquo donatiuo. neque primo die imperij ea ſumma data, ſed anno primo vertente mos ille inſtitutus, & deinceps per ſingulos annos imperij Claudiani ſeruatus. declarant Dionis verba, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ αὐτοκράτωρ τὸ πρότερον ἔτει ἀπεδέχθη, αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἐξαίρετον ἔπραξε, πλὴν ὅτι τοῖς δορυφόροις πέντε καὶ εἴκοσι δραχμὰς ἔδωκε, καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶν τὸ καθ᾽ ἔτος ἐποίησε. hoc verò munus quod hîc narratur & apud Ioſephum, quaſi merces fuit traditi imperij, & proinde ſtatim eſt perſolutum.

10 *Veniam & oblinionem in perpetuum ſanxit ac præſtitit*) Renouato Athenienſium exemplo induxit omnium ἀμνηστίαν, inquit Dio. & Oroſius libro ſeptimo, cap. IV.

30 *Silentio ac tantum domeſtica religione tranſegit.*) Dio, οὐδὲν ἐξαίρετον ἔπραξε.

31 *Vt ſibi in Curiam præfectum Prætorij tribunóſque mil.*) Hoc prius Tiberius petierat & impetrauerat poſt cædem Seiani. Tacitus libro VI. *dein redditus abſentiæ cauſſis admodum vagis flexit ad grauiora, & offenſiones ob Remp. captas: vtque Macro præfectus, tribunorũque & centurionum pauci ſecum introirẽt, quoties curiam ingrederetur, petiuit. factúmque largè & ſine præſcriptione generis aut numeri, ſenatuſconſultum.*

34 *Cognitionibus magiſtratuum vt vnus è conſiliariis frequenter interfuit*) Quos magiſtratus potiſſimum intelligat, declarat Dionis de eadem re locus, πολλάκις δὲ καὶ τοῖς ὑπάτοις τοῖς τε στρατηγοῖς, καὶ μάλιστα τοῖς τὴν διοίκησιν ἔχουσι συνεξητάζετο καὶ ὀλίγα παντελῶς τοῖς ἄλλοις δικασταῖς ἐπέτρεπε. *Sæpe etiã cognitionibus Coſulũ & prætorũ eorum maximè qui ærarij curam gerebant, intererat, ac pauca aliis iudicibus committebat.*

mittebat. Miratus ſum aliquando prętermiſſum in hoc albo prætorem vrbanum, cuius maxima fuit in vrbe iuriſdictio: verba tamen Dionis aliò trahere non poſſis: nam ϛρατηγοὶ οἱ τὴν διοίκησιν ἔχοντες, vel οἱ ἐπὶ τῆς διοικήσεως ſemper apud eum ſcriptorem de prætoribus ærarij intelligendum, vt declarant cùm alij loci, tum hic in eodem libro, τοὺς ϛρατηγοὺς τοὺς ἐπὶ τῆς διοικήσεως καταλύσας ταμιείαις αὐτὴν κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐπέτρεψεν. Id eſt, *Pretoribus ærarij ſolutis quæſtoribus, eam curam antiquo more tradidit.* Non igitur cauſſa erat cur nuperus emendator verſionem Xylandri incruſtaret.

37 *Excuſauit quòd propter anguſtias non poſſet audire eos niſi ſtantes.*) Atqui hic mos videtur fuiſſe ſeruatus, vt qui principem alloquerentur, ſtarent. Quare etiã conſules in ſenatu verba ad illum facturi, de curuli ſurgebant ac deſcendebant. quos tamen ciuiliter admodum ſolitos excipi à Claudio, notatum Dioni reperio. τῶν ὑπάτων, inquit, ἐν τῷ συνεδρίῳ καταβαινόντων πολὺ ἀπὸ τῆς δίφρου ἵνα διαλεχθῶσιν αὐτῷ, προσεξανίστατο, καὶ ἀντιπροσῆλθε σφίσιν. Eodem pertinent & quæ ſequuntur paullò poſt: vbi notat idem Dio, Claudium, ſi quando aliquid in curia recitaret, ſolitum propter corporis imbecillitatem ſedere: ſed, ſi qui ſurgebant in ſenatu, diutius ſtetiſſent, eum quoque aſſurrexiſſe.

Pag. 115. v. 14. *Neque aquila ornari.*) Sic in omnibus codd. non *aquile.* quod apud Oroſium hunc locum deſcribentem legitur: nec dubium fuiſſe plures aquilas: ſed an omnes in hoc oſtento conſpirauerunt?

18 *Ius & conſul & extra honorem laborioſiſſimè dixit.*) Dio aſſiduitatem tantam fuiſſe ait in iure dicendo, vt ſingulis fermè diebus, aut cum toto ſenatu, aut ſolus, in foro quidem vt plurimum, ſed & alibi ſedens pro tribunali ius redderet.

19 *Etiam ſuis ſuorúmque diebus ſolennibus.*) Huc pertinet, non ad ſequentia verba locus Dionis de diebus quibus ſponſalia filiarum ſuarum Claudius celebrauit, καὶ αὐτὸς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐδίκαζε καὶ ἡ βουλὴ ἠθροίζετο. De diebus priuatarum ſolemnitatum notauimus lib. 11. ad cap. LIII.

35 *Abſentibus ſecundũ præſentes facillimè dabat.*) Nouè dictũ *abſentibus* ἁπλῶς pro quoties altera partium aberat: ſed Dio rem pluribus exponens cauſſam reddit cur hoc à Claudio ita factum. ἐπειδὴ, inquit, πλῆθός τε δικῶν ἀμύθητον ἦν, καὶ οἱ ἀπόντων ἐπ' αὐτῶν ἔτι (malim, οἱ τι) προσδοκῶντες ἐλαττωθήσεσθαι προεῖντο διὰ προγράμματος, ὅτι καὶ κατὰ ἀπόντων αὐτῶν ἐντὸς ῥητοῦ τινὸς ἡμέρας δικάσει, καὶ ἐνεπέδωσε τοῦτο.

37 *Cum machæra menſáque laniona.*) Liſlæi cod. *lanionaria.* Græci ἐλεὸν vel ἐπικόπανον vna voce dicunt, item ἐπίξηνον, vt apud Ariſtophanem in Acharnenſibus,

> Κἂν γε μὴ λέγω δίκαια, μηδὲ τῷ πλήθει δοκῶ
> Ὑπὲρ ἐπιξήνου θελήσω τὴν κεφαλὴν ἔχων λέγειν.

Vnde apparet ex more veteri eſſe, quòd menſæ laioniæ in hos vſus adhibentur.

Pag. 116. v. 5. *Mortuus eſt, inquit, Puteolis.*) Ita ſcriptum in Viterb. quomodo & in aliis libris legi teſtantur viri docti: at Pithœi, Liſlæique codices vulgatam confirmant, *puto, licuit.* Quæ ſcriptura plus aceti atque acuminis videtur habere.

21 *Cùm orantibus familiaribus dempſiſſet quidã appòſitam notam, Litura tamen, inquit, extet.*) Quid adeò ridiculi viſum fuerit Suetonio contineri hoc Claudij dicto, equidem non intelligo: nam mens certè illius paret optima fuiſſe. Cùm

enim precibus amicorum condonaret iſti cenſoriam notam, ſui tamen iudicij cupiit extare aliquod teſtimonium. neque dubium eſt idem variis rationibus factum ſæpius à cenſoribus. Simile eſt quod narrat Dio lib. XL. de Appio cenſore, qui cùm nota dignum Curionem cenſeret, ac notę tamen gratiam rogatu quorundam facturum ſe promiſiſſet, ſententiam de eo ſuam in ſenatu prius aperuit. Hæc ita Dio narrat, vt nos quidem emendamus. τὸν μέντοι Κουρίωνα μελλήσαντα καὶ αὐτὸν ἀπαλειφθήσεσθαι, ἐξῃτήσατο μετὰ τοῦ Παύλου, ὅπερ συγγενὴς ἦν. καὶ ὃς οὐ διήλειψε μὲν αὐτὸν διὰ τοῦτο. τὴν μέντοι γνώμην ἣν περὶ αὐτοῦ εἶχεν, ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ. Scriptum eſt in vulgatis libb. καὶ ὃς οὐ διήλλαξε, cuius ſcripturæ mendum non obſeruatum ab interpretibus, traxit eos in errorem. neque enim Dionis mentem aſſequuntur.

23 *Splendidum aurum Græciæque prouinciæ principem, verùm Latini ſermonis ignarum.*) Simillima hiſtoria eſt quam de legato Lyciorum quodam, oriundo quidem è Licya, ſed nato Romæ, narrat Dio: cui hiſtoriæ ſubiungit hæc verba συχνοὺς δὲ καὶ ἄλλους ἀναξίους (apertior ſententia fuerit ſi ſcripſeris ἀναξίως) τῆς πολιτείας ἀπήλασε. Id eſt, *multos quoque alios nullo ſuo merito, in peregrinitatem redegit.*

Pag. 117. v. 2. *Neque tentatam vlli poſt diuum Iulium.*) At extitit nuper Romæ qui argumento aliquot locorum Horatij & vnius è commentarijs Pſeudoſeruij, probare conaretur falſam eſſe hanc Tranquilli ſententiam. De Horatio ſatisfactum pridem per Torrentium alióſque viros eruditos. Suetonium verò abunde tueatur vnius Taciti auctoritas, idem tradentis in libro De vita Iulij Agricolæ. Sed ſúmne ego inſcius & ineptus qui hominis rationem habendam cenſeam, cuius ſcripta præter inſignem otij abundantiam nihil habent quod mireris? ô factum malè, quòd non ante centum quinquaginta annos nati ſunt & ille I.C.tus, & qui ſimilia ſcribunt.

5 *Quare à Maßilia Geſſoriacum vſque pedeſtri itinere confecto.*) Vel, vt Dio ait, partim pedeſtri itinere, partim fluminibus vectus: ſic ille, καταπλεύσας ἐς τὰ Στοιχάδας... ἐκεῖθεν ἐς Μασσαλίαν παρεκομίσθη. κἀντεῦθεν τὰ μὲν πεζῇ, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν ποταμῶν πορευόμενος πρὸς τὸν ὠκεανὸν ἀφίκετο.

6 *Parte inſulæ in deditionem recepta.*) Oroſius *Ibique, vt verbis Suetonij Tranquilli loquar, ſine vllo prælio ac ſanguine intra pauciſsimos dies plurimam inſulæ partem in deditionem recepit. Orcadas etiam inſulas vltra Britanniam in Oceano poſitas Romano adiecit imperio.*

6 *Intra pauciſsimos dies.*) Sedecim ait, Dio lib. LVIII.

12 *Currum eius Meſſalina vxor carpento ſecuta eſt.*) Emenda Dionem in hac ſententia. Narrat ille, ſenatum, accepto nuntio de ſubacta per Claudiū Britāniam, inter alios honores Claudio vxorique eius Meſſalinę tributos, permiſiſſe Meſſalinę carpenti vſum. Supplendū autē diebus feſtis & ludorum Circenſium, ſicut ſuprà ſcriptū de matre Claudij: *Decernendū curauit matri carpentum, quod per Circum duceretur.* verba Dionis, ἐψηφίσαντο τῇ Μεσσαλίνῃ τὴν προεδρίαν ἣν καὶ ἡ Λιουία ἐσχήκει, καὶ τῷ καρπέντῳ χρῆσθαι ἔδωκαν. Addendum verò aut certè ſubintelligendum, ἐν ταῖς πανηγύρεσι χρῆσθαι ἔδωκαν. ex ipſo Dione paullò pòſt de Paulina Lollia altera Claudij coniuge, καὶ ἡ μὲν ταχὺ καὶ αὐτὴ Μεσσαλίνα ἐγένετο, καὶ μάλιστα ὅτι καὶ τιμὰς ἄλλας τε καὶ τῷ καρπέντῳ ἐν ταῖς πανηγύρεσι χρῆσθαι παρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβεν. Tacitus Annalium lib. XII. *ſuum quoque faſtigium Agrippina extollere altius: carpento Capitolium ingredi: qui mos ſacerdotibus & ſacris antiquitùs conceſſus, venerationem*

tionem augebat fœmina.

12 *Secuti & triumphalia ornamenta eodem bello adepti.*) Iam enim inualuerat mos vt ex eodem bello vel triumphos vel triumphalia certè ornamenta comites expeditionum conſequerentur. non ita olim, vt diximus ad libri ſecundi caput xxxviii. Hîc verò notat Dio triumphalia ornamenta adeptos eſſe per Claudium, non ſolùm conſulares viros ex ſenatoribus: ſed alios quoque dignitate longè inferiores.

19 *Repræſentaturus pro opera.*) Viterb. Liſlæi, & vetus Rob. Stephani *repræſentans.*

20 *Arctiore autem annona.*) Tacitum vide in anno DCCCIV. Annal. lib. xii. Meminere & ſcriptores eccleſiaſticæ hiſtoriæ famis huius: quæ ea eſſe videtur cuius mentio in Actis.

21 *Fragminibus panis ita inſtratus.*) Cuiacij cod. & Viterb. Liſlæi & Rob. Stephani, *infeſtatus.*

27 *Pro conditione cuiuſque, ciuibus.*) Corrupiſſe hunc locum fœdiſſimè qui Suetonium in capita diſtinxerunt, rectè Torrentius monuit: nam ad nauium fabricatores de quibus antè dictum, hæ Claudij conſtitutiones ſunt referendæ: leget, qui me audiet, quæ ſuper his eruditiſſimè obſeruata ſunt à clariſſimo I. C.to Petro Fabro Semeſtrium lib. i cap. xxv. Totum autem locum ſic ſcribe, *& naues mercaturæ cauſſa fabricantibus, magna commoda conſtituit pro conditione cuiuſque: ciuibus, legationem legis Pappiæ Poppeæ.* ita ſcriptum paullò minus in cod. Viterb. tantùm illud *ciuibus* è libro Cuiacij eſt: nam in Viterb. eſt *ciuis*. poſſis & *ciui* ſcribere, & mox *Latino ius Quiritum.* ſic habet Liſlæi cod.

29 *Opera magna potius quàm neceſſaria, quàm multa perfecit.*) Hæc ſcriptura cod. Viterb. & Pithœi aliorúmque. *quàm multa* æquè Latinum ac quàm plurima. Itaque cenſentibus tollendum τὸ *quàm* ante *multa* non aſſentior, etſi in quibuſdam codd. vt Liſlæi, non extat.

31 *Item emiſſarium Fucini lacus.*) Negat perfeciſſe Dio: fruſtra enim ſumptus maximos in eam rem eſſe factos.

35 *Curtio & Albudino.*) Viterb. Pithœi & Liſlæi, *Albudigno.* vide Frontinum De aquæduct.

35 *Riuum Anienis noui lapideo opere.*) Peccat vir doctus qui lectionem probat, quam & nos reperimus in cod. Viterb. *nouo lapideo op.* nam paſſim apud veteres Claudia aqua & Anio nouus coniunguntur. Dicitur & Anio noua, vt in ſequenti inſcriptione.

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. AVGVSTVS. GERMANICVS. PONTIF. MAXIM.
TRIBVNICIA POTESTATE. XII. COS. V. IMPERATOR. XXVII. PATER.
PATRIAE AQVAS. CLAVDIAM. EX FONTIBVS. QVI VOCABANTVR. CAERVLEVS. ET. CVRTIVS. A MILLENARIO. XXXXV.
ITEM. ANIENEM. NOVAM. A. MILLIARIO. LXII. SVA. IMPENSA. IN. VRBEM. PERDVCENDAS. CVRAVIT.

Pag. 118. v. 1 *Ad introitum profundo iam ſolo.*) An potius *ſalo*? nam portum ἀγχιβαθῆ intelligit, cui proprium eſt profundum ſalum.

8 *Pompeiani theatri quod ambuſtum reſtituerat.*) Dio ſic narrat, quaſi ſcenam incendio abſumptam Tiberius refeciſſet (quod & Velleius narrat) Claudius autem dedicaſſet, ἐπέδωκε τῷ Πομπηίῳ τὰ τῆς θεάτρου μνήμην· καὶ αὐτοῦ καὶ τὸ τοῦ Τιβερίου ὄνομα ἐν τῇ σκηνῇ προσθεὶς ἔγραψεν, ἐπειδὴ καυθεῖσαν αὐτὴν ἀνῳκοδομήκει. τὸ γὰρ ἑαυτοῦ

ἐκείνην μὲν οὐχ ὅτι κατεσκεύασεν, ἀλλ' ὅτι καὶ καθιέρωσεν αὐτὴν, ἄλλῳ δὲ οὐδενὶ ἐνεκάλεσεν: quæ tamen verba non negant, imò affirmãt potius, Claudium & refeciſſe eandem ſcenam quam & Tiberius, & dedicaſſe.

10 *Cum prius apud ſuperiores ædes ſupplicaſſet.*) Non aliter ſcriptum in omnibus codd. noſtris, neque puto mutandum. *ſuperiores ædes* videtur appellare partem illam theatri in quam ſoliti conſcendere Imperatores miſſilia ſparſuri. De ea Dio in hiſtoria Titi, σφαίρια ξύλινα μικρὰ ἄνωθεν ἐς τὸ θέατρον ἐρρίπτει. Id eſt, *ligneos globulos paruos* (teſſeras intelligit) *de ſuperiore loco in theatrum iaciebant.* Similiter è baſilica ſiue regia quæ in foro imminebat populo miſſilia iaciebant. Ioſephus Originum lib. XIX. cap. I. loquens de coniuratis in Caium occaſionem captantibus tollẽdi eius, καὶ ὑπὲρ τῆς βασιλικῆς ἑστάμενον, καὶ δῆμον χρυσίου καὶ ἀργυρίου χρήματα διαρρίπτουντα ὥσαι κατὰ κεφαλῆς παρῆν· ὑψηλὸν δέ ἐστι τὸ στέγος εἰς τὴν ἀγορὰν φέρον. Illum theatri locum eruditi quidam viri putant κορυφὴν appellari Dioni libro XLIX. in munificentia Agrippæ ædilis deſcribẽda, σύμβολα τέ τινα ἐς τὸ θέατρον κατὰ κορυφὴν ἔρριψε, τὰ μὲν (ita rectè ſcriptum, non vt iidem emẽdant τὸ μὲν) ἀργύριον, τὰ δὲ ἐσθῆτα, τὰ δὲ ἄλλο τι φέροντα. ſed falluntur qui ita ſentiunt: nam κατὰ κορυφὴν ῥίπτειν eſt de ſuperiore loco in caput inferiorum iacere. Sic apud Polybiũ lib. VIII. τῇ κατὰ κορυφὴν λίθων καὶ δοκῶν ἐμβολαῖς διαφθείρεσθαι. Cæterùm quod Suetonius ait, ſupplicaſſe Claudium in ſuperioribus ędibus antequam ſpectatum in inferiora deſcenderet, refero eò quod narrat Dio Claudium iis ludis triumphali veſte initio tantum eſſe vſum (nempe dum rem diuinam faceret) ludis verò in prætexta veſte præfuiſſe: verba Dionis ita ſcribe, οὐ μὴν οὐδὲ τῇ στολῇ τῇ ἐπινικίῳ παρὰ πᾶσαν τὴν πανήγυριν, καί τι ψηφισθὲν, ἐχρήσατο, ἀλλ' εὐθὺς ἐν ἀρχῇ (perperam libb. editi. ἐν αὐτῇ) μόνον, τὰ δὲ ἄλλα ἐν τῷ περιπορφύρῳ ἱματίῳ διῴκησεν.

20 *Propria ſenatoribus conſtituit loca promiſcuè ſpectare ſolitis.*) Prorſus interpretamenti eget vox illa *promiſcuè*, quod non aliunde mutuari debemus quàm ex comparatione verborum Dionis, hac ipſa de re agentis: ἐν δὲ τῷ ἱπποδρόμῳ inquit, ἑώρων μὲν πὼ πρότερον ἰδίᾳ, καὶ καθ' σφᾶς ὡς ἕκαστοι, τό τε βουλευτικὸν καὶ τὸ ἱππικὸν, καὶ ὁ ὅμιλος ἀφ' ὑπὲρ τοῦ ἐνομίσθη· οὐ μέντοι καὶ τεταγμένη σφίσι χώρα ἀπεδέδεικτο· ἀλλὰ τότε ὁ Κλαύδιος τήν τε ἕδρας τὴν νῦν οὖσαν τοῖς βουλευταῖς ἀπέκρινε, καὶ προσέτι τοῖς ἐθέλουσι σφῶν ἑτέρωθι που καὶ ἔν γε ἰδιωτικῇ ἐσθῆτι θεᾶσθαι ἐπέτρεψεν. Id eſt, *Spectabãt quidem iam antè in circo ſeparatim & per ſe ſinguli ordines, ſenatorum, equitum, & plebis, ex quo primum id inſtitutum fuit: non tamen certi loci ſingulis ordinibus aſſignati fuerant. Ac tunc ſecreuit Claudius ſenatoribus eas ſedes quas nunc quoque obtinent, fecitque ipſis poteſtatem, ſi vellent, alio quocumque loco in vulgari veſte ſpectãdi.* Hic eſt ſenſus Dionis, cuius verba malè accepiſſe videtur eruditiſſimus vir, qui de hac re tota cum cura diſputat ad caput XI. libri ſequentis.

30 *Nec vllo ſpectaculi genere communior aut remiſſior erat.*) Hoc eſt μᾶλλον κοινὸς καὶ ἐπιεικὴς ἦν, vt de eodẽ Claudio loquitur Dio: magis tamen explicat hũc locũ quod paullò pòſt de eodem principe ſcribit ξυγγραφεὺς ille diligẽtiſſimus, σφίσι κοινὰς τε ἐν τῇ θέᾳ εὐωχίας, καὶ παρεῖχεν ὅσα ἐβούλοντο. Quorũ locorũ cõparatione cõfirmatur vulgata lectio huius loci quę in omnibus quoq; ſcriptis extat, *communiſſimus*, non *comiſſimus*: vt videri queat, atque adeo viſum quibuſdam legendum eſſe, ſicut in Veſpaſiano cap. XXII. *& ſuper cœnam autem & ſemper aliàs comiſſimus multa ioco tranſigebat.* Verùm ibi quoque Viterb. cod. pręfert *communiſſimus.*

31 *Adeò vt oblatos victoribus aureos.*) Moris fuit victoribus aurigis aurum poſtulare: quod poſtea etiam equis victoribus ceptum poſtulari. Capitolinus

in Vero

in Vero Imperatore, *Volucri equo praſino mortuo ſepulcrum in Vaticano fecit. In huius equi gratiam primum ceperunt equis*) ita omnino legendum non *equi*) *aurei vel brauia poſtulari. In tanto autem equus ille honore fuit, vt ei & à populo praſinianorum ſæpe modius aureorum poſtularetur.*

31 *Prolata ſiniſtra.*) Alij libb. *ſiniſtráque*: fortè, *ſiniſtra quoque*: vt in eo ſit Claudij ἀσχημοσύνη, quòd non ſolùm dextram extra togam proferret, ſed etiam ſiniſtram.

34 *Acceṙſitis iocis.*) Id eſt, frigidis longè petitis. Pithœi cod. *arceßitis.*

34 *Qualis eſt vt cum Pal.*) Sic Viterb. & Pithœi: magis tamen vulgata placet, ſine *vt*. vel vt in alijs libris, *qualis eſt hic, e.*

41 *Præſediſque paludatus.*) Liſlæi cod. *paludamentatus.*

Pag. 119. v. 2 *Aue Imperator, morituri te ſalutant.*) Dio legit, *Salutamus*: χαῖρε αὐτοκράτορ, οἱ ἀπολούμενοί σε ἀσπαζόμεθα.

7 *Duodenarum triremium ſinguli.*) Numerus eſt apertè corruptus: Dio, οἱ δὲ ναυμαχήσαντες θανάτῳ δὴ καταδεδικασμένοι ἦσαν, ἢ πεντήκοντα ναῦς ἑκάτεροι εἶχον, οἱ μὲν Ῥόδιοι, οἱ δὲ Σικελοὶ ὀνομασθέντες. ita fuerit legendum, *quinquagenarum.*

22 *Addito, abrogauit.*) Planè ſcriptum in Liſlæi codd. & veteri Robb. Stephani edit. *addito* non *edito*, aut, *edicto*, vt in libb. aliis fere reperitur. In iiſdem *obrogauit* offendimus non *abrogauit*. Vtrumque manifeſtò rectum.

26 *De maiore negotio acturus, in curia medius inter conſulum ſellas tribunitio ſubſellio ſedebat.*) Dabunt, & accipient magnam lucem collata cum hoc loco Dionis verba, loquẽtis de ſupplicio affectis à Claudio, ἐκείνου γὰρ ἐν τῷ συνεδρίῳ, τοῦ τε Κλαυδίου, τῶν ὑπάρχων τε καὶ τῶν ἐξελευθέρων αὐτοῦ παρόντων. τὴν μὲν γὰρ ἐξήγησιν ἐν μέσῳ τῶν ὑπάτων ἐπὶ δίφρου ἀρχικοῦ ἢ καὶ ἐπὶ βάθρου (tribunicium ſubſellium intellige ex Suetonio) καθήμενος ἐποιεῖτο. μετὰ δὲ τοῦτο αὐτός τε ἐπὶ τὴν συνήθη ἕδραν μετῄει, καὶ ἐκείνοις οἱ δίφροι ἐτίθεντο· καὶ ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν μεγίστων (Suetonius, *de maiore negotio acturus*) ὁμοίως ἐγίγνετο. Ex eiuſdem auctoris lib. XLII. dicimus, Cæſari dictatori ſummi honoris loco decretum fuiſſe à ſenatu, vt in ſubſellijs tribuniciis ſedere ei liceret: qui honos poſtea etiam alijs eſt delatus.

27 *Commeatus à ſenatu peti ſolitos beneficij ſui fecit.*) Senatus enim conſultum curauit Claudius faciendum, quo ea ſibi poteſtas concederetur. Auctor Dio.

28 *Ornamenta conſularia etiam procuratoribus ducenarijs indulſit.*) Cùm inſtitutum eſt ab AVguſto vt mutato veteri more ſalaria certa euntibus in prouincias darentur, ſimul etiam hoc inſtitutum, vt procuratores Cæſaris à numero pecuniarum quas acciperent ſtipendij nomine, appellationem ſortirentur. Hoc ita clarè Dio lib. LIII. declarat, vt mirer tam prolixè quæſiſſe quoſdam qui iſti ſint *ducenarij procuratores.*

30 *Senatoriam dignitatem recuſantibus.*) Vel oblatam quoties ſenatum legeret Claudius, vel iure acquiſitam quando aliquis tribunatum geſſerat: vide lib. II. cap. XL.

37 *Detractáque Oſtienſi & Gallica prouincia.*) Hæ ſunt prouinciæ in quas ſolitus mittere quęſtores AVguſtus. Docuit me Dio lib. LV. ταμίας ἔν τε τῇ παραλίᾳ τῇ πρὸς τῇ πόλει καὶ ἐν ἑτέροις τισὶ τῆς Ἰταλίας χωρίοις ἄρχειν ἐποίησε. καὶ τοῦτο καὶ ἐπὶ πλείω ἔτη ἐποίησε. Id eſt, *Quæſtores præfecit oræ maritimæ ad vrbẽ.* (hęc eſt Oſtieñſis prouincia) *& quibuſdã alijs Italiæ locis, idq; in plures annos ab eo ſeruatũ.* Interuſta Italię loca pars aliqua Gallię Ciſalpinę fuit. Atque hęc eſt Gallica prouincia quęſtoria, quam Suetonius hoc loco intelligit, Torrentij coniectura emendantis

callium prouincia,& ſi erudita eſt & acuta,non placet tamen nobis, repugnantibus omnibus ſcriptis libris,à quorum ſcriptura nunquam niſi planè neceſſarijs de cauſſis recedendum eſſe,ſcio mihi aſſenſurum ea eruditione virū:nam quod ait ille,qui *Gallicam prouinciam* nominat ἀξιωθείσας,eum omnem Galliam intelligere:id verò,pace illius dixerim,inane prorſus eſt:nam ex verbis ipſis Suetonij apparet non de quauis Gallica prouincia eum loqui:ſed de Quæſtoria. Quare nihil in eius verbis obſcuri eſſe potuit attendentibus.

39 *Triumphalia ornamenta.*)Facilitatem hanc Claudij in dandis triumphalibus ornamentis breuiter notat etiam Dio,ἔνειμε τὰς ἐπινικίους τιμὰς ἀφθονώτατα καὶ ἐπὶ προφάσεως τῆς ἐλαχίστης.

Pag.102.v.4 *Equeſtreis militias ita ordinauit*).Hunc quoque locum ad tractatum Polybij de militia Romanorum explicamus.

6 *Inſtituit imaginariæ militiæ genus quod vocatur ſuper numerum.*)Ita MSS.vulgò *ſupra numerum*. Diuerſi ab his ſunt ſupernumerarij illi equites peditéſque, quorum meminit Vegetius:item illi ὑπεράριθμοι σχολάριοι quos inſtituiſſe Iuſtinianum in ordinanda militia Palatina,refert Procopius.

18 *Ciuitatem Romanam vſurpantes.*) Arrianus Diſſertationum Epicteti lib. tertio cap.XXII.οἱ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας καταψευδόμενοι κολάζονται πικρῶς.

19 *Prouincias Achaiam & Macedoniam, quas Tiberius ad curam ſuam tranſtulerat.*)De Achaia in rebus Tiberij dubitāter narrat Dio lib.LVII.καὶ γὰρ ἡ Μακεδονία, ὡς δέ τινες φασι, καὶ ἡ Ἀχαΐα ἀκληρωτεὶ προσετάσσοντο. Semper autem Dioni ἄρχοντες κληρωτοὶ dicuntur, quos populus ad regendas prouincias ſuas mittebat: αἱρετοὶ ἄρχοντες,quos princeps ſuis præficiebat.Cauſſam earum appellationū explicat ipſe diligenter lib.LIII. Sic igitur in Claudio conſtitutionem hanc illius exponit,τήν τε Ἀχαΐαν καὶ τὴν Μακεδονίαν αἱρετοῖς ἄρχουσιν ἐξ οὗπερ ὁ Τιβέριος ἦρξε διδομένας,ἀπέδωκεν ὁ Κλαύδιος τότε τῷ κλήρῳ.factum anno DCCXCVII.

29 *Sedentes in ſenatu.*) Notum loquendi genus, quod obſeruamus etiam apud Græcos.Lucianus περὶ ὀρχήσεως·Καταβὰς γὰρ εἰς τὸ μέσον, ἐν τῇ βουλῇ δύο ὑπατικῶν μέσος ἐκαθίζετο.Ariſtophanes pro eo dixit ἐν βουλευτικῷ, iſto verſu,in Auibus,

κἆθ᾽ ὁρᾷ ἄνδρα τῆς γυναικὸς ἐν βουλευτικῷ.

Pag.121.v.3 *Plautiam Vrgulanillam.*) Amplexi ſumus lectionem quam ex libro veteri profert Torrentius: cuius clara veſtigia in codd. Pithœi, in quibus ſcriptum vacillante, manu hîc quidem *Vrgulanillam*, mox verò *Ergulanillam.* in Viterb.ſcriptū liquidò *Herculanillam*:ſed,quod manifeſtò apparet, ἐκ δευτέρας φροντίδος:nam prius aliter exaratum fuerat principium eius dictionis,& quidem vtroque loco.

10 *Quatenus ſibi matrimonia malè cederent.*)*Quatenus* ſcriptum in MSS. non *quatinus* vt præcipit Feſtus, & ſcribi obſeruauimus in antiquis Iuuenalis membranis, quarum copiam nobis fecit V.C L.& amiciſſimus Dionyſius Gothofredus I. C. tus. eandem ſcripturam conſtanter ſeruatam in veteribus libris Pauli Diaconi De geſtis Longobardorum, & aliis nonnullis notare inter legendum meminimus.At apud Florum & alios non paucos non minore conſtantia *quatenus* pro quoniam,exaratum reperias.

41 *Cui ſpectacula publicè edendi ius tribuit.*)Id enim iuris promiſcui non fuit, ſed ratio cenſus habita:extat enim apud Tacitum S.C.tum.quo *cautū nequis gladiatorium munus ederet,cui minor quadringentorum millium res eſſet* lib.IV.Annalium

lium. Spectata etiam perſona: neque enim id fuit libertini generis hominibus permiſſum, ſaltem in Vrbe, vt declarat hic locus: neque aliàs vilibus hominibus, vnde illa indignatio duorum æqualium poetarum, Iuuenalis ſatyra III.

Quondam hi cornicines, & municipalis arenæ
Perpetui comites, notæque per oppida buccæ,
Munera nunc edunt. & Martialis,
Das gladiatores ſutorum regule cerdo:
Quodque tibi tribuit ſubula, ſica rapit.

Pag. 122. v. 7. *His vt dixi, vxoribúſque addictus.*) Non placet quod quidam exiſtimant, reiiciendas eſſe voces, *vt dixi*: reſpicit enim ſine dubio quæ ſcripſit antè capite viceſimo quinto. huc pertinet quod elegantiſſimè Philoſtratus ait, de Claudio loquens in vita Tyanei libro quinto. ἀλλὰ κἀκεῖνος τηλικός δε ὢν πολλὰ μειρακιώδη ἔπαθε καὶ μηλόβοτον γυναίοις τὴν ἀρχὴν ἀνῆκεν. Et iterum paullò pòſt, ἐννοῶν τὸν χρηστὸν Κλαύδιον ὡς ὑπὸ γυναίων ἐμβροντηθεὶς ἐπελάθετο τοῦ ἄρχειν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ζῆν. venuſtiſſimè etiam Iulianus: qui Claudium abſque vxore & libertis ſuis ait eſſe inſtar earum perſonarum quæ in fabulis mutæ introducuntur. id enim δορυφόρημα, Græci vocant in hoc prouerbio. ἔστι γὰρ ait ἐκείνων δίχα τοῦτο τῆς τραγῳδίας τὸ δορυφόρημα μικροῦ δέω φάναι καὶ ἄψυχον ſimillimè Plutarchus in extremo Alexandro, Arridæum, qui mortuo illo aliquandiu aliis, ſibi nunquam rex fuit, δορυφόρημα regiæ maieſtatis vocat, quaſi dicas ſimulacrum & mutam imaginem. ἦν γὰρ inquit, de Perdicca loquens, ἐκεῖνος εὐθὺς ἐν δυνάμει μεγίστῃ, τὸν Ἀρριδαῖον ὥσπερ δορυφόρημα τῆς βασιλείας ἐφελκόμενος. apud Athenæum & Lucianum δορυφόρημα idem valet ac κωφὸν πρόσωπον.

2 *Datorum officiorum codicillos.*) Principes enim officia deferebant, miſſis traditiſve codicillis. Poſtea adiecta ſunt codicillis etiam inſignia, de quibus multis locis Iuſtinianus in Nouellis, & affatim in Notitia vtriuſque Imperij, & in eorũ temporum hiſtoricis perſæpe Græci interdũ Latina voce vtuntur, & κωδικίλλους vocant, vt Arrianus in Diſſertationibus Epicteti lib. III. capite nono: interdum πινακίδας. Sic accipi ea vox debuit apud eundem Arrianum libro I. cap. X. vbi de quodam loquens qui ab exilio reuocatus & Romam tendens, in itinere Epicteto affirmauerat, ſe pedem nunquam in aula politurum, νῦν οὖν, inquit, τί ἐποίησε; πρὶν ἐλθεῖν εἰς τὴν Ῥώμην ἀπήντησαν αὐτῷ παρὰ Καίσαρος πινακίδες. ὁ δὲ λαβὼν πάντων ἐκείνων ἐξελάθετο, καὶ λοιπὸν ἓν ἐξ ἑνὸς ἐπισεσώρευκεν. Syneſius epiſtola quadam ad fratrem μετὰ τὸν ἡμερώτατον καὶ φιλοσοφώτατον Πεντάδιον τὰς πινακίδας ἃς ἡ πολιτεία σύνθημα ποιεῖται τῆς Αἰγυπτίας ἀρχῆς Εὐθάλιος ὁ Λαοδικεὺς ἔχει λαβών. Sozomenus li. VII cap. XXIV. δέλτους vocat. Et lib. IX. cap. VII. cùm ait: ὡς δέος δέλτοις αὐτὸν τιμῆσαι στρατηγοῦ δυνάμεως ἑκατέρας. Caſſiodorus nõ ſemel *chartas*. Suetonius in Veſpaſiano cap. VIII. *literas*. Symmachus epiſtolarum libro II. *ſacras literas*. Ita accipienda vox γράμματα apud Herodianum lib. primo hoc loco, ἐγχειρισθεὶς δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν θεραπεύοντας, ὡς ἔτι μὲν τοῖς φίλοις οὐδὲν ἐκοινώσατο, ἐκπέμψας δὲ γράμματα, καὶ διανείμας οἷς ἐδοκίμασε τὸ ἔχθος τῆς Ἴστρου τὴν πρόνοιαν, προστάξας τε αὐτοῖς ἀνέχειν τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομάς, ἐπαγγέλλει τὴν ἔξοδον. Doctiſſimus Politianus interpretatur literas Romam miſſas à Commodo: nos putamus codicillos intelligi quibus varia variis officia mandauit Commodus, cùm exercitus ſuos ordinaret, quos erat mox relicturus. Sic litteris miſſis traditiſve dignitatem adimebant, vt apud Zoſimum lib. IV. de Valentiniano Arbogaſtem exauctorante, δέδωκεν αὐτῷ γράμματα τῆς ἀρχῆς παραλύοντα. in hiſtoria veteris Eccleſiæ διαχειρίσματα κα-

θαιρετικὸν hoc ſenſu non raró legere memini.

27 *Auctoritas dignitáſque formæ nõ defuit vel ſtanti vel ſedenti.*)Eginhartus de Carolo Magno, *vnde formæ auctoritas ac dignitas tã ſtãti quã ſedẽti plurima inerat.*

29 *Opimis ceruicibus.*)Quod ſignum eſſe hominis ἀναισθήτου conſentiunt omnes τῆς φυσιογνωμονικῆς auctores,& confirmat vnicè hoc exemplum.

32 *Praeterea linguæ titubantia,capítque tremulum.*) Adde & manus ex Dione: qui linguæ titubantiam ex tremore capitis profectam ſcribit, τὸ γὰρ σῶμα, inquit, νοσώδης, ὥστε καὶ τῇ κεφαλῇ καὶ ταῖς χερσὶν ὑποτρέμειν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῷ φωνήματι ἐσφάλλετο.

Pag.123.v.2 *Flatum crepitúmque ventris in conuiuio emittendi.*)Ita Viterb. non *efflatum*,vt vulgò:cod.Liſlæi, *& flatum*. Verè autem docuit ad Catullum Scaliger ex Cicerone & optimo Gloſſario, flatum hunc proprio nomine *viſionem* Latinis dici,& τὸ βδεῖν *viſire*.Probat hoc ipſum veteris commentatoris elegans & acuta nota ad Horatij iſta verba in Arte,*Quamuis eſt monitus*.hîc ſcribit ille, *Quamuis eſt,pro quamuis ſit propter cacemphatõ.vt Maro,quamuis ſit ruſtica Muſa*.Planè cacemphaton quod intelligit vetus hic magiſter,eſt eiuſmodi quale Cicero notat in voce *diuiſio*.quorum neutrum aſſequetur qui veterem hanc vocem ignorauerit.

17 *Pœnáſque parricidarum repræſentabat.*) Hoc eſt, ſine dilatione exigebat. Valerius Maximus lib.VI.cap.V.*cùm liceret culpã vel diſſimulare vel errore defendere:pœnam tamen repræſentare maluit,ne qua fraus fieret iuſtitia.*

25 *Et meridie dimiſſo ad prandium populo perſederet.*)Dio τοὺς δὲ μέσον τῆς θέας ὑπὸ τὸν τῆς ἀρίστου καιρὸν καὶ ἀποπλομένους ἤδη ἐθεώρει.

29 *Induxit & vnum ex nomẽculatoribus ſuis,ſicut erat togatus.*) Lego,*ſicut erat, togatum.*

33 *Niſi explorato prius cubiculo.*) Viterb.*ſcrutato pr.cub.*

Pag.124.v.8 *Fœdum in modum trepidus ad caſtra confugit.* Tacitus, *trepidabatur nihilominus à Cæſare:quippe Getæ prætorij præfecto ſatis fidebat, ad honeſta ſeu praua iuxta leni.*

28 *Repentè tantùm non ſatis facientibus veniam mòdò dedit.*)Magnam & nos librorum varietatẽ hîc offendimus.Viterb.& Liſl *ſatisfacientes mo.v.d.* Pithœi, *rep.tantum non ſatisf.v.m.d.*Alij *tantummodo ſatisf.veniam dedit*.ego probem cũ Torrentio *tantum nõ ſatisfacientis modo veniam dedit*.nec diſſimilis illa ad eoſdẽ Oſtienſes oratio,quæ capite XL.refertur,*nihil habere ſe vociferatus eſt, quare eos demereatur:ſi quem alium & ſe liberum eſſe*.neutrum principi conueniebat, neque hæc oratio,neque ſuperius factum.

38 *Cui index erat μωρῶν ἀνάστασις.*) Multi codd. quibus conſentit Viterb. ἐπανάστασις.At interpretamẽtum eidem codici manu veteri appictum ad oram *ſtultorum exultatio* indicio eſt lectum fuiſſe in quibuſdam libb.ἀγαλλίασις:ſed fortaſſe verius ſcriptum fuiſſe *exaltatio*, qua voce imperitus aliquis linguæ Græcæ vocem ἐπανάστασις voluerit exprimere.

39 *Argumentum autem ſtultitiam neminem fingere.*) Puto legendum,*ſtultitiam ſtultum nem.fing.*

41 Μετεωρίαν καὶ ἀβλεψίαν.) Theophraſtus ἀναισθησίαν vocat. nam planè ἀναισθησίας Theophraſteæ exempla ſunt quæ hoc loco commemorãtur. quare meritò irriſa illa olim ſiue Senecæ ſiue Neronis orationis pars qua laudabatur prouidentia ſapientiáque Claudij,vt refert Tacitus initio libri XIII. Idem magnus ſcri-

ſcriptor *obliuionem* vocat in fine xi. quam Suetonius μετεωρίαν καὶ ἀβλεψίαν. vocem ἀβλεψία vſurpat & Seruius: apud quem ſic lego, ad libri octaui Æneid. verſum, *Primus init bellum* Notat ibi Seruius: *& ſciendá eſt poëtæ affectatio: nam ablepſiam nefas eſt dicere.*

41 *Occiſa Meſſallina, paullò pòſt quàm in triclinio decubuit, cur domina non veniret, requiſiuit.*) Scribo *paullò pòſt, cum in triclinio decubuit,* aut *decubuiſſet.* paullò aliter narrat Tacitus. *nuntiatúmque,* inquit, *Claudio epulanti periiſſe Meſſallinam, non diſtincto, ſua an aliena manu, nec ille quæſiuit, popoſcitque poculum, & ſolita conuiuio celebrauit.* Prorſus contraria videtur dicere Suetonio, qui requiſitam Meſſalinam à Claudio ſcribit: cuius rei cauſſam ipſe aſſignat ſtuporem hominis mirum: ſed videamus ne verior cauſſa ſit, amoris, nondum penitus extincti, impatientia, nam idem planè accidit Herodi Magno, principi nihil minus quàm μετεώρῳ καὶ ἀναισθήτῳ, cùm vxorem ſuam Mariam occidiſſet. Ioſephus Originum libro xv. cap. xi. Τοῦτον, inquit, ἐπῆλθε τὸ πάθους, ὥστε αὐτὸν ἤδη καὶ καλεῖν τὴν Μαριάμμην προστάξαι τοῖς ὑπηρέταις, ὡς ζῶσαν ἔτι καὶ δυναμένην ὑπακούειν.

Pag. 125. v. 2. *Poſtero ſtatim die, & in conuiuium & ad aleæ ludum admoueri iuſſit.*) Probamus hanc lectionem quorundam MSS. vt teſtatur etiam Vrſinus. Tamen in pleriſque eſt *concilium.* Dio ſimpliciter verbo ἐπιζητεῖν hoc ipſum ſignificauit, & cauſſam ſimul adiecit: nam hoc illi ſolitum euenire quoties metu perculſus, aliquem repentè in illa ſubita animi perturbatione duci iuſſiſſet: πολλάκις inquit, ἐξαπιναίως ἐκπλαγείς, καὶ κελεύσας τινὰ ἐκ τῆς παραχρῆμα δέους ἀπολέσθαι, ἔπειτα ἀναγνοὺς καὶ ἀναφρονήσας, ἐπεζήτει τε αὐτὸν, καὶ μαθὼν τὸ γεγονὸς, ἐλυπεῖτό τε καὶ μετεγίνωσκεν. Eſt & apud Tacitū ſimilis ex parte hiſtoria initio lib. xi. *Meſſallina,* inquit, *ad perniciem Poppææ feſtinat, ſubditis qui terrore carceris ad voluntariam mortem propellerent: adeò ignaro Cæſare, vt paucos poſt dies epulantem apud ſe maritum eius Scipionem percontaretur, cur ſine vxore diſcubuiſſet.*

13 *Vnde ſolitus eſſet vinum olim & ipſe petere.*) Nihil dici potuit ineptius aut indecentius: nam imprudens exiſtimationi ſuæ hac oratione plurimùm detrahebat Cæſar: quippe apud veteres viliſſimorum tãtùm hominum fuit è taberna vinum petere. nō è cella ſua. Cicero in L. Piſonem, *piſtor domi nullus, nulla cella: panis & vinum à propola atque de cupa.* Plutarchus in Timoleonte, loquens de Dionyſio Iuniore Corinthi in ſumma tenuitate poſt amiſſam tyrãnidem, degente, οὐδὲν γὰρ οὔτε φύσεως οὔτε καιρὸς. οὔτε τέχνης, οἷον ἐκεῖνο τύχης ἔργον ἐπεδείξατο, τὸν Σικελίας ὀλίγον ἔμπροσθεν τύραννον, ἐν Κορίνθῳ διατρίβοντα περὶ τὴν ὀψόπωλιν, ἢ καθήμενον ἐν μυροπωλίῳ πίνοντα κεκραμένον ἀπὸ τῶν καπηλείων. Hic locus Plutarchi & quid ſit *vinum de cupa* apud Ciceronem, explicat, & quàm inſulsè Claudius princeps hęc de ſe verba apud ſenatum fecerit.

22 *Quid? ego tibi Theogonius videor & λογιώτατος?*) Conclamatus per me locus. nihil enim aliud poſſumus quàm ſcripturam libb. noſtrorum prodere: quæ in Viterbienſi eſt eiuſmodi, *ego tibi Theologenius videor,* Pithœi, *Telegenius.* Liſſæi verò, *Theologonius.* videtur intelligi aliquis notæ fatuitatis homo. Græca vox in Viterbienſi non erat, ſed adſcripta eſt in margine hæc interpretatio, *dic & loquere:* vnde pronum diuinare lectum ſic olim fuiſſe λέγε καὶ εἰπὲ, quod huic loco optimè videtur conuenire. Quid enim ineptius quàm habere ſemper in ore λέγε καὶ εἰπέ. ſic in Æſchylo ridet Ariſtophanes ἥκω καὶ κατέρχομαι, & κλύειν ἀκοῦσαι. At Pithœi & Groſlotij libb. expreſſiſſima ſeruãt veſtigia eius lectionis quã pridem vulgauit Turnebus, λάλει καὶ μὴ θίγγανε. Non prætermittam lectionem

veterum quarundam editionum, in his Rob. Stephani longiſſimè à ſuperioribus omnibus recedentem, *καὶ* ἄδικα τι ἀληθῆ θαμά. forte pro ἀληθῆ θ' ἅμα.

24 *Pertinaciter liberalibus ſtudiis dedito.*) Philoſtratus libro quinto loquens de Claudio, παιδείας δὲ ξυμπάσης ἐδόκει ἐρᾶν.

27 *Aegrè perlegit refrigeratus à ſemetipſo.*) Frigus & fauor contraria ſunt: vt fauore excitatur ſtudium, ita frigore minuitur. Inde refrigerari καινοπρεπῶς dicta in Suetonio pro frigore & parum ſecundis acclamationibus excipi. Vocem *frigus* ita vſurpat Seneca pater Controuerſiarum libro ſecundo: *In hac controuerſia Triarius dixerat: non ſcies an exores niſi vltimus dies venerit: quoad is lucebit perſeuerabo. Deinde cum ſcholaſticorum ſummo frigore: & tu quiſquis es carnifex, cùm strictam ſuſtuleris ſecurim, ante quàm ferias patrem reſpice.* In omnibus quas videre licuit editionibus ſcriptum eſt *fragore*: ſed *frigore* aſſerimus nos ex vet. codd. Quid autem appellet Seneca *frigus*, declarant quæ ſtatim ſequuntur, *bellè deridebat hoc Aſinius Pollio.* Nec alienum eſt ab hoc loco quod notant Græci grammatici, οἱ ἀρχαῖοι, inquiunt, τὰ μὲν αὐτοῦ καὶ λυπηρὰ ἀπὸ τῆς ψυχρῶν ὠνόμαζον· τὰ δὲ ἡδέα καὶ τερπνὰ ἀπὸ τῆς θερμῶν.

33 *Sed & tranſiit ad inferiora tempora.*) Corrumpunt hunc locum docti viri ſuis emendationibus, quibus nullum locum eſſe, itáque legi debere vt eſt in omnibus libris, ſtatim intelligent vbi ad illa verba quæ mox ſequuntur, oculos mentémque adiecerint. *Prioris materiæ duo volumina poſterioris vnum & XL. reliquit.* Ad poſteriores hiſtorias pertinet hic corruptiſſimus apud Priſcianum locus, libro ſexto: *cancer neutrum etiam inuenitur, ſed quando morbum ſignificat. Claudius IIII. hiſtoriarum, vt videret ne reſpueret, verminaret literis addiualis, quod verminatione ad cancer peruenerit.* Diuinabam, *lateris vlcus in alis.*

38 *Nouas etiam commentus eſt literas tres.*) Pete lucem iſti Suetonij loco ex Lipſij Commentariis ad librum XI. Annaliũ Taciti, vbi auctor ille hoc ipſum narrat. Sed labitur ille vir eruditiſſimus vehementer cùm eodem loci verba hęc Taciti contendit tantopere eſſe corrupta. *Quippe fama eſt Cadmum claſſe Phœnicum vectum, rudibus adhuc Græcorum populis artis eius auctorem fuiſſe. Quidam Cecropem Athenienſem, vel Linum Thebanum, & temporibus Troianis Palamedem Argiuum memorant ſexdecim literarum formas, mox alios, ac præcipuum Simonidem, cæteras reperiſſe.* Negat vir doctus verum eſſe, Palamedem ſexdecim literas inueniſſe, quare locum variè inſtituit emendare. nos ſcimus numerum literarum à Palamede inuentarum variè tradi à veteribus: neque in verbis Taciti quicquam omnino eſſe mutandum. Extat Gorgiæ veteris rhetoris pro Palamede oratio, in qua literarum inuentor ἁπλῶς prædicatur Palamedes: obſecro, an propter literarum trium aut quatuor, vt aiunt quidam, formas excogitatas? non ſanè: ſed ſequitur declamator ille auctores qui maximam literarum partem ab eo inuentam memoriæ prodiderant: eoſdem dubio procul & Tacitus eſt ſecutus, & cum Tacito alij multi, atque adeo ferè omnes. Ioannes Tzetzes, chiliade quinta Hiſtorici. Ὁ Παλαμήδης ὁ υἱὸς Ναυπλίου καὶ Κλυμένης λέγεται πανέλληνος ἐφευρετὴς γραμμάτων, γραμμάτων δὲ ἑκκαίδεκα. Idem chiliade duodecima: Λέγουσι γὰρ οἱ σύμπαντες εὑρεῖν τὸν Παλαμήδην, οὐ τὰ εἰκοσιτέσσαρα γράμματα καὶ στοιχεῖα, μόνα δὲ ἐκ πάντων δεκαέξ. Ecce conſtanter ait ſexdecim literas inuentas Palamedi, itáque omnes tradere. Reperi & qui ſeptemdecim illi tribueret: vetus EVripidis ſcholiaſtes ad Oreſtem: οὗτος ὁ Παλαμήδης λέγεται εὑρηκέναι ιζ' γράμματα μήπω τότε ὄντα. niſi ſcribendum eo loco ις.

Pap.126. v.6. *Cum vtroque, inquit ſermone noſtro ſis peritus.*) Pithœi & Liſlæi *paratus.*

6 *Ac ſæpe in ſenatu legatis perpetua oratione reſpondit.*)Grę cè nempe,ac fortaſſe ita ſcribendum,*legatis Græcè perp.or.reſp.*

13 *Veteri Alexandriæ Muſeo alterum additum ex ipſius nomine.*) Omnino ita ſcribendus hic locus & ex libris, & ex hiſtoria. Muſeum (vel *Muſium* vt ſcribitur in antiquis libb. & hîc & apud alios) Alexandriæ appellatum eſt collegium doctorum virorum qui publico ſumptu ibi alebantur, vt literarum ſtudijs vacarent.Philoſtratus in vita Dionyſij Mileſij ſophiſtæ.Ἀδριανὸς σατράπην μὲν αὐτὸν ἀπέφηνεν οὐκ ὀλίγων ἐθνῶν·κατέλεξε δὲ τοῖς δημοσίᾳ ἱππεύουσι, καὶ τοῖς ἐν τῷ Μουσείῳ σιτουμένοις. τὸ δὲ Μουσεῖον τράπεζα Αἰγυπτία ξυγκαλοῦσα τοὺς ἐν πάσῃ τῇ γῇ ἐλλογίμους. Idē in Polem.κατέλεξε δὲ αὐτὸν Adrianus,καὶ τῷ τοῦ Μουσείου κύκλῳ ἐς τὴν Αἰγυπτίαν σίτησιν.Dio Chryſoſtomus in Oratione Alexādriç habita,ἀλλὰ μᾶλλον Εὐτράπελον μιμεῖσθαι οὕτω λέγοντα.μὴ παυσαίμην τὰς χάριτας μούσαις ἀναμιγνὺς ἀδίσταν συζυγίαν·ἵνα μὴ τὸ Μουσεῖον ὑμῖν ἄλλως ᾖ δοκοῦν,τόπος ἐν τῇ πόλει,καθάπερ οἶμαι καὶ ἄλλοι τόποι μάτην προσαγορεύονται τὸ πρᾶγμα μὴ ἔχοντες μετὰ τοῦ ὀνόματος.Muſei huius inſtitutio antiquiſſima eſt:ac videtur à Ptolemæo Philadelpho,qui Biblia Grę cè vertenda curauit,& bibliothecam illam admirabilem comparauit,inſtitutū:redacta verò AEgypto in prouinciæ formā, non minore liberalitate doctos ibi AVguſtus,Tiberius,cęteriq; principes fouerunt.Strabo,τῶν δὲ βασιλείων μέρος ἐστὶ καὶ τὸ Μουσεῖον ἔχον περίπατον καὶ ἐξέδραν καὶ οἶκον μέγαν,ἐν ᾧ τὸ συσσίτιον τῶν μετεχόντων τοῦ Μουσείου φιλολόγων ἀνδρῶν· ἔστι δὲ τῇ συνόδῳ ταύτῃ καὶ χρήματα κοινὰ καὶ ἱερεὺς ὁ ἐπὶ τῷ Μουσείῳ τεταγμένος,τότε μὲν ὑπὸ τῶν βασιλέων,νῦν δὲ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. Extat & Tyanei Apollonij epiſtola miſſa τοῖς ἐν τῷ Μουσείῳ σοφοῖς.Huic muſeo alterum à Claudio adiectum *Claudium* eſt appellatum.Meminit eius,quod ſciam,præter Sueton.vnus Athenæus libro ſexto,his verbis.Ἀντίδοτος ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ πρωτοχόρῳ προσάγει τινὰ παραπλήσιον τοῖς ἐν τῷ Κλαυδίῳ νῦν σοφιστεύουσι,ὧν οὐδὲ μεμνῆσθαι καλόν.

21 *Britannicum arctiuś complexus,hortatus eſt vt creſceret.*) De Narciſſo idem Tacitus narrat,*Hæc atque talia dictitans amplecti Britannicum,robur ætatis quàm maturrimum precari,modò ad deos,modò ad ipſum tendere manus,adoleſceret, patris inimicos depelleret,matris etiam interfectores vlciſceretur.*

23 Ὁ ἔρως δ' ἐπείγεται.)Hæc ſcriptura eſt cod.Viterbienſis.& veteris Romanæ editionis.Pithœi & Liſlæi præferunt quod Turnebus vulgauit, ὁ τρώσας πείσεται.

24 *Quando ſtatura permitteret.*)Nam vt teſtatur ex Dione Xiphilinus,Britannicus τῇ τοῦ σώματος ἀκμῇ καὶ ὑπὲρ τὸν τῶν ἐτῶν ἀριθμὸν ἤνθει.

29 *Vbi autem,& per quem dato,diſcrepat.*) Locum mortis Claudij nuſquam reperio notatum.Vt Taciti narratio eſt,non Romæ,ſed vel Sinueſſæ, vel in itinere quo Sinueſſam pergebat, occiſus, prima fronte videatur : ſed attendenti quæ de Agrippina narrantur ibidem, mortuum Claudium in palatio non erit dubium.

Pag.127.v.1 *Exceßit III.Idus Octobris.*) Dio , μετήλλαξε τῇ τρίτῃ καὶ δεκάτῃ τοῦ Ὀκτωβρίου.

2 LXIIII.*ætatis,Imperij* XIIII.*anno.*)Vtrumque tēpus diligentius notatū eſt Dioni.ζήσας ἑξήκοντα καὶ τρία ἔτη,αὐταρχήσας δὲ ἔτη δέκα καὶ τρία,καὶ μῆνας ὀκτὼ καὶ ἡμέρας εἴκοσι.Ioſephus ſimillimè,τελευτᾷ Κλαύδιος Καῖσαρ,βασιλεύσας ἔτη δεκατρία,μῆνας ὀκτὼ,πρὸς ἡμέραις εἴκοσι.Peccatū eſt ab Alexādrino Clemente in poſtremo

dierum imperij Claudiani numero. ἐβασίλευσεν ait Κλαύδιος ἔτη ιγ', μῆνας η', ἡμέρας κή. nam ſcribendum fuerat κ tantùm. non enim plures inuenies à die cędis Caligulæ ad necis Claudij diem. ne mutemus tamen eam γραφὴν facit aliorum Gręcorum in eo numero conſenſus, vt EVſebij, apud quem etiam nouem menſes falſò pro *octo* ſcribitur. alij chronologi etiam longius à vero abeunt: quos miſſos facio. Tempus vitę nec Dio nec Suetonius exactè notarunt: ſed dum ambo ἀπαρτιλογοῦσιν, ambo veritatem deſerunt. Sed hic ferè Suetonij mos eſt, vt annum inchoatum pro plenò numeret. quare malè ariolantur qui ex Dione volunt ſcribi in noſtro LXIII. *ætatis.* nam præter omnes veteres codices tuentur vulgatam EVtropius, Pæanius, & alij qui è Suetonio acceptum eum numerum ſeruant. Vixit autem Claudius κατὰ τὸν ἀκριβῆ λογισμὸν annos LXIII. menſes duos, dies XIII.

6 *Tactúmque de cælo monumentum Druſi patris.*) Aliter longè Dio, qui inter varia portenta quæ exceſſum Claudij præceſſerunt, ita huius meminit, ὅ, τε σκηπτὸς ὁ εἰς τὰ δορυφορικὰ σημεῖα ἐμπεσών. *& fulmen quo tacta ſunt militum prætorianorum ſigna.*

ISAACI CASAVBONI IN C. SVETONI TRANQVLLI DE XII. CÆSARIBVS LIBRVM VI.

ANIMADVERSIONES.

PAGINA 128.v.16.

Q v o *facilius appareat ita degeneraſſe à ſuorum virtutibus Neronem.*] Placet ſcriptura Viterb. & Liſlæi, *Nero.*

20 *Ius ſacerdotum ſubrogandorum à collegijs ad populum tranſtulit.*) Quod poſtea Sylla mutauit antiquata lege Domitia, quam extremo Ciceronis conſulatu Labienus retulit, annitente Cæſare. Dio lib. XXXVII.

21 *Ac in conſulatu Allobrogibus Aruerniſque ſuperatis.*) Errat Suetonius, ac duos Domitios patrem ac filium confundit, vt ratio temporum docet, ac pridem moniti ſumus à viris doctis, qui faſtos concinnarunt.

22 *Per prouinciam inuectus eſt.*) Viterb. & Liſlæi *vectus eſt.*

Pag. 129. v. 7 *Is inter conſcios Cæſarianæ necis, quamquam inſons, damnatus lege Pedia.*) Cauſſam eius contra Octauium tuetur Antonius apud Appianum v. Ἐμφυλ. damnatum negans iure cùm tempore necis Cæſarianæ nondum ſenatoria ætate eſſet. Ita accipio Appiani hæc verba, Αἰνόβαρβος ἦν οὐκ ἔστι τῶν ἀνδροφόνων, ἡ δὲ ψῆφος αὐτῷ κατ' ὀργὴν ἐπῆκται. οὐδὲ γὰρ τῆς βουλῆς πω τότε μετεῖχεν.

34 *Querentibus dominis factionum.*) Scrib. *quæ querentibus d. f.*

39 *Nero natus eſt Antij poſt nouem menſes quàm Tiberius exceſsit.*) Corrupti ſunt

ſunt hoc loco & Viterbienſis & Liſlæi codd. qui legunt *natus eſt ante nonum menſem quàm Tib.exc.* Etſi autem Torrentij induſtriam in explicanda ea lectione plurimum laudo, non perſuadet tamen ille mihi ita ſcriptum à Suetonio fuiſſe: imò verò falli Torrentium vt dicam σκάφην σκάφην nullus dubito. nam quæ iſta ratio loquendi eſt, vt *natum ante nonum menſem quàm Tiberius exceſſit,* dicat Tranquillus, quum velit intelligi natum eſſe vltimo die noni menſis à morte Tiberij. diceret ſaltem ante decimum menſem. id ſiquidem verius. tot namque menſes ſunt à die x v i. Martij qua Tiberius obijt ad x v. Decembris, qua natus eſt Nero. nunc verò ante menſem ἁπλῶς pro vltimo menſis die fuiſſe vnquam ab vllo probato ſcriptore dictum, nedum à Suetonio, cuius pura vbique & clara dictio eſt, οὔ με πείσεις τίς ποτε οὐδ᾽ ἢν πείσῃ.

40 *Tantum quod exoriente ſole, pæne vt radijs prius quàm terra contingeretur.*) Hoc inter præſagia quæ Neroni imperium portenderunt, ita commemoratur à Dione: ἀκτῖνες τινὲς μηδὲν αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἕω ἐξ οὐδεμιᾶς τοῦ ἡλίου φανερᾶς προσβολῆς περιέσχον. id eſt, *naſcentem eum ſub auroram radij circumfulſerunt, à Sole, quod quidem appareret, non immiſſi.*

Pag.130.v.2 *Negantis quidquam ex ſe & Agrippina niſi deteſtabile & m.*) Vertit Dio propè ad verbum εἶπεν ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν ἄνδρα τινὰ ἀγαθὸν ἔκ τε ἐμοῦ, καὶ ἐκ ταύτης γεννηθῆναι.

3 *Eiuſdem futuræ infelicitatis ſignum*) Quidam emendant, eidem futuræ fel. ſ. abſurdè, & repugnantibus libb. magis probo quod placet iiſdem legi paulo pòſt, addita fabula eſt. tamen vulgatam cum MSS. tueri poſſumus.

17 *Deprehenſis in lecto eius circum ceruicalia ſerpentis exuuijs.*) Tacitus lib. xi. iſtud aliter narrat: ſed Dio planè vt Suetonius, προϊόντος τοῦ χρόνου λεβηρίς περὶ τῷ αὐχένι τοῦ Νέρωνος παιδίου ἔτι ὄντος εὑρεθεῖσα παρέδωκε τοῖς μάντεσι λέγειν ὅτι ἰσχὺν παρὰ τοῦ γέροντος μεγάλην λήψεται· ἐπειδὴ τὸ γῆρας δὴ ταῦτα οἱ ὄφεις ἐκδύεσθαι νομίζονται.

22 *Vndecimo ætatis anno à Claudio adoptatus eſt.*) Ex Tacito clarum debuiſſe ſcribi *tertiodecimo.* quemadmodum rectè Torrentius obſeruauit. Conſtant tamen ſibi in hoc errore omnes noſtri codd.

23 *Annæóque Senecæ iam tunc ſenatori in diſciplinam traditus.*) An vt ipſe ad Senecam migrarit? non puto, etſi ſuadent verba Dionis, ἡ Ἀγριππῖνα τὸν υἱὸν παρὰ τῷ Σενέκᾳ ἐξεπαίδευε. Senator autem factus Seneca cùm poſito ipſi in exilio Agrippina ſimul reditum & præturam impetrauit.

24 *C. Cæſari præcipere.*) Ἀντὶ τοῦ præceptor eſſe: ſic Græci ἁρμόζειν pro ἁρμοστὴς εἶναι, & apud Philoſtratum ἐπιστέλλειν pro magiſter epiſtolarum eſſe, vt in Alexandro Seleucenſe, Μάρκου τοῦ βασιλέως δεδωκότος αὐτῷ τὸ ἐπιστέλλειν Ἕλλησι. id eſt, *fecerat eum magiſtrum epiſtolarum Græcarum.* & in eodem: obijt, inquit, vt quidam aiunt, ἐν Κελτοῖς ἔτι ἐπιστέλλων· οἱ δ᾽ ἐν Ἰταλίᾳ πεπαυμένον τοῦ ἐπιστέλλειν.

33 *Auſpicatus eſt & iuriſdictionem præfectus vrbis.*) Mos & publicè & priuatim olim religioſè ſeruatus. Columella lib. xi. cap. ii. *per hos quoque dies abſtinent terrenis operibus religioſores agricolæ: ita tamen vt ipſis Kalendis Ianuarijs auſpicandi cauſſa omne genus operis inſtaurent.* Mitto quæ alijs ſunt obſeruata. Simillimus huic locus habetur apud Tacitum iv. Annalium de præfecto vrbis Druſo, auſpicandi gratia tribunal ingreſſo.

37 *Edidíque pro Claudij ſalute Circenſes & venationem.*) Ita ſoliti & gladiatores in harena committi pro ſalute principis: cuius rei cauſſam antè indicabamus. Id verò Claudius cùm inuidioſum ſibi eſſe intelligeret, munus PRO SA-

LVTE SVA edi prohibuit Dio, τοῖς τε στρατηγοῖς τοὺς ἀγῶνας τοὺς ὁπλομαχικοὺς ἀπηγόρευσε μὴ ποιεῖν, καὶ εἰ δή τις ἄλλος αὐτοὺς ὁπουδήποτε ἐπιτελοίη, ἀλλὰ μήτι γε ὡς καὶ ΥΠΕΡ ΕΑΥΤΟΥ ΣΩΤΗΡΙΑΣ γιγνομένων σφῶν ἢ γράφεσθαι καὶ λέγεσθαι ἐκέλευσε.

38 *Vt de Claudio palam factum eſt.*) Vetus formula qua vtebantur cùm alicuius obitum diuulgabant. libro III. cap. XXII *exceſſum AVguſti non prius palam fecit* libro IV. cap. VI. *& vt demum fato functum palam factum eſt.* Sic & in Tito capite vltimo. & apud alios. Inde *palàm facere de republica* apud Senécam, pro rei publicæ interitum ſignificare, quod Tullius dixit, *palam facere concidiſſe rempublicam.* vt eruditè nuper à Iano Grutero viro doctiſſimo eſt obſeruatum.

Pag. 131. v. 15 *Diuiſis populo viritim quadringenis nummis.*) Viterbienſis & Liſlæi *quadragenis nummis.* non rectè, vt ex aliis conſtat. Mutanda autem huius loci diſtinctio, & ponenda τελεία στιγμὴ poſt *redegit*: deinde reliqua continuanda quibus liberalitas omnibus ordinibus à Nerone exhibita recenſetur.

17 *Item prætorianis cohortibus frumentum menſtruum gratuitum.*) Tacitus in anno DCCCXVIII. *Bina nummûm millia viritim manipularibus diuiſit: addiditque ſine pretio frumentum quo ante ex modo annonæ vtebantur.*

21 *Reſpondit, cùm meruero.*) Imitatur illam AVguſti vocem, *ſi merebuntur*, libro II. cap. LVI.

31 *Per catadromon decucurrit.*) Catadromus pro funambulorum ſiue ſchœnobatarum fune, vt apud Græcos etiam δρόμος καὶ κατάδρομος ἀντὶ τοῦ σχοινίου vſurpantur.

Pag. 132. v. 7 *Iuxta cubiculum eius decidit.*) *Cubiculum* eſt οὐρανίσκος. Mos principum virorum in Aſia fuit, vt cùm vel ad ius dicendum, vel ad ſpectandos ludos, vel aliam ob cauſſam propalam ſederent, papilionibus magnificis tegerentur, quos Græci οὐρανίσκους vocãt. Plutarchus in Phocione ἐνταῦθα δὴ θεὶς ὁ Πολυσπέρχων τὸν χρυσοῦν οὐρανίσκον, καὶ καθίσας ὑπ' αὐτῷ τὸν βασιλέα, καὶ τοὺς φίλους. Sic de Alexandro aliiſque regibus notant hiſtorici, ſolitos χρηματίζειν ὑπὸ χρυσῷ οὐρανίσκῳ. vnde eſt quod σκηνὰς χρηματιστικὰς Polybius libro V. hos οὐρανίσκους vocat. De eorum magnificentia & fabrica Athenæus libro XII. Ex eo more eſt, quod principibus Romanis ludos ſpectantibus ſuggeſtũ exſtruxerũt in orcheſtra: ſic appellauit auctor cap. LXXVI. libri primi: nam cepit hic mos cum naſcente principatu: ſuggeſtus autem dictum id pegma, quia inſtar tribunalis ſublime fuit. Vocatur & *cubiculum* vt hîc, à forma: quoniam exſtrui ſoliti hi ſuggeſtus, ſiue οὐρανίσκοι, in modum parui cubiculi, vtroque modo nominat Plinius in Panegyrico ad Traianum. Græci interdum & κωνώπια vocant. Nicetas alicubi τὸ βασιλικὸν ἕδρασμα.

18 *Conditámque in auream pyxidem.*) Arbiter, *Venerîſque ſignum marmoreum & pyxis aurea non puſilla, in qua barbam eius conditam eſſe dicebant.* Dio de Nerone, καὶ τὰς τρίχας ἐς σφαιρίον τι χρυσοῦν ἐμβαλὼν, ἀνέθηκε τῷ Διῒ τῷ Καπιτωλίνῳ. Emẽdauimus in *Ioui Capitolino* deprauatam vulgi lectionem, ſecuti & rem ipſam & codicem Viterbienſem: in quo ſic liquidò ſcriptum.

31 *Iuxta ſe latere dextro collocauit.*) honoris illius cauſſa. EVnapius in AEdeſio καὶ ἐς τοσοῦτόν γε ἐξίκετο σοφίας καὶ δυνάμεως, ὡς ὁ μὲν βασιλεὺς, ἐκάλει τε ὑπ' αὐτοῦ καὶ δημοσίᾳ σύνεδρον ἔχειν εἰς τὸ δεξιὸν καθίζων τὸ πρὸν ὃ καὶ ἀκοῦσαι καὶ ἰδεῖν ἄπιστον. At eò deuenit quorũdã παραδοξολογομανία, vt nõ erubuerint huius moris aliã eſſe cauſſam aſſeuerare. Sed profectò in auctorem eius ſententiæ, ſi in quenquam vnquam vetus dictum, competit, ἐπ' ἀριστερὰ ἔμαθες, ὦ βικκοσέλληνε, γράμματα.

32 *Ianum*

32 *Ianum geminum clauſit tam nullo quàm reſiduo bello.*) Ita planè diſtinguitur hic locus in optimi amici noſtri Maneſſerij optimo cod. Viterb. in quo etſi capitū in quæ ſecatur vulgo Suet. nulla toto opere mentio, aliquot tamē locis paragraphi minio notari conſpiciuntur. Ita ergo hîc poſita virgula ante vocem *Ianum*: poſt vocem verò *bello* ſequitur paragraphus. Omnino autem ſuadere videntur Tranquilli verba, ſæpius à Nerone clauſum eſſe Ianum. Quamobrem ſcribi fortaſſe debet, *Ianum geminum clauſit: clauſit enim tam nullo quàm reſiduo bello.*

Pag. 133. v. 10 *Vt ante inſulas ac domos porticus eſſent.*) Ab hac forma eſt illa aulæ deſcriptio apud Iſidorum libro xv. cap. III. *Aula domus eſt regia ſiue ſpatioſum habitaculum, porticibúſque quatuor concluſum.*

10 *De quarum ſolariis incendia arcerentur.*) Iſidorus itidem, *Manius collega Craſſi in foro proiecit materias, vt eſſent loca in quibus ſpectantes inſiſterent, quæ ex nomine eius mæniana appellata. Hæc & ſolaria, quia patent ſoli: poſt hæc alij lapide, alij materia ædificauere ſuper porticibus mæniana, & foribus & domibus adiecerunt.* Ita putamus ſcribendum illum locum.

14 *Interdictum ne quid in popinis cocti præter legumina aut olera veniret.*) Dio, πάντα δὲ ὡς εἰπεῖν τὸν βίον ἐν καπηλικῇ διαίτῃ ποιούμενος, ἀπεῖπε τοῖς ἄλλοις μηδὲν ἑφθὸν ἐν καπηλείῳ, πλὴν λαχάνων καὶ ἔτνους πιπράσκειν.

17 *Vetiti quadrigariorum luſus.*) Non alios luſus intelligo, quàm ſimilem iſtorum hominum laſciuiam petulantiæ illi Neronis, quam deſcribit auctor capite XXVI. & Dio prolixè.

21 *Vt in teſtamentis primæ duæ ceræ.* Viterb. *vt teſtamentis.* ita ſæpe τὸ *in* omittitur eleganter. Non aſſentiar magnæ famæ I. C. to qui contendit ſcribendum hoc loco *imæ duæ ceræ*. aliter enim omnes libri: neque in vulgata lectione quicquam incommodi. primæ duæ ceræ inſtitutionem heredis & ſubſtitutionem continebant. quam teſtamenti partem non diuulgari, plurimum ſæpe teſtatoris, & primi quoque heredis intererat.

25 *Mercedem pro ſubſelliis nullam omnino darent.*) Iudicia præter centumuiralia exercebantur in foro à prætoribus aliiſque magiſtratibus, ſed illis maximè, neque tribunalia verò, neque ſubſellia vlla firma erant: verùm ad tempus extruebantur quoties iis eſſet opus. videntur igitur vt aliarum rerum publico præſtandarum, ita tribunalium & ſubſelliorum fuiſſe mancipes: qui ad mandatum ius dicturi, pecunia ſua illa extruerent: eámque poſtea pecuniam à litigatoribus repeterent. Simillimum eſt quod olim Athenis & Romæ etiam fieri ſolitum circa theatra, priuſquam perpetuæ voluptatum ſedes fuiſſent ædificatæ. erant enim θεατροπῶλαι & θεατρῶναι, vt dicebamus ad Theophraſti caput περὶ ἀναισχυντίας.

36 *Iſthmum perfodere aggreſſus.*) Non primus Nero hanc inſaniam inſaniit. clara res ex Herodoto, Strabone, Philoſtrato, Luciano, & Pauſania. omnium irritus cecidit labor. vera & pia vox Pauſaniæ in hoc ſermone, quam aſcripſiſſe pretium ſit operæ. οὕτω χαλεπὸν ἀνθρώπῳ τὰ θεῖα βιάσασθαι.

38 *Primus raſtello humum effodit.*) More magnorum ducum, quoties opus aliquod egregium à militibus perfici vellent. Sic Germanicus apud Tacitum, primus extruendo tumulo cæſorum Variana clade ceſpitē poſuit. De Neronis facto auctor dialogi, cuius index Nero. ὀρέξαντος αὐτῷ χρυσῆν δίκελλαν τοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐπιτροπεύοντος, ἐπὶ τὴν ὀρυχὴν ᾔξε κροτούμενός τε καὶ ᾀδόμενος καὶ καθικόμενος τῆς γῆς τρίς, οἶμαι, τοῖς τε τὴν ἀρχὴν πεπιστευμένοις παρακελευσάμενος ξυντόνως ἅπτεσθαι τοῦ ἔργου, ἀνῄει

εἰς τὸν Κορινθον τῶ Ηρακλέους δοκῶν ὑπερβεβλῆσθαι πάντα. Quod ait de ligone Neronis aureo, ſimilem hiſtoriam narrat Theodoritus libro III. capite XX.

39 *Parabat & ad Caſpias portas expeditionem.*) Tacitus primo Hiſtoriarum, *Multi ad hoc numeri è Germania ac Britannia & Illyrico, quos idē Nero electos præmiſſóſque ad clauſtra Caſpiarum & bellum quod in Albanos parabat, opprimendis vindicis cœptis reuocauerat.* non malè referas huc verba Dionis in fragmentis de cogitata expeditione in Orientem à Nerone: etſi ille aliter rem narrat, τὸν Κορβούλωνα αὖθις κατ' αὐτῶν πολέμου προστάξειν. ἐβουλεύετο μὲν γὰρ καὶ αὐτὸς συστρατεῦσαι, ἐπεὶ δὲ θύων ἔπταισεν, οὐκ ἐτόλμησεν ἐξορμῆσαι, ἀλλὰ κατὰ τὴν χώραν ἔμεινεν.

Pag. 154. v. 7. *Sed & plumbeam chartam ſupinus pectore ſuſtinere.*) Nemo miretur cum eruditiſſimo viro *chartam plumbeam* dici Tranquillo, quæ dicatur Plinio libro trigeſimo quarto, capite decimo octauo. vſitatiùs *lamina*. ſic enim plurima dicuntur, præſertim in libris medicorum, ob aliquam figuræ ſimilitudinem. quid autem ſimilius quàm lamina & chartæ expanſa pagina? quare etiam pagina dicitur omnis πλὰξ leuigata. ſic *panes* medici vocant quamcumque materiam in morem panum formatam. vt apud Marcellum Empiricum *panis ex fimo bubulo factus*, & ſæpe alibi: vnde *ærei panes* apud Plinium lib. XXXIV. capite vndecimo, & *panes aphronitri* apud Statium Papinium inter munera Saturnalitia. vt apud Marcellum Empiricum *tortulæ aphronitri* Sed vt omnem admirationem adimamus hominibus eruditis, proferemus vetuſtiſſimi ſcriptoris Græci locum, qui χάρτας μολυβδίνους multo ante Suetonium dixit. Lyſimachus, τὸν δὲ Βόχχοριν τοὺς χρησμοὺς λαβόντα, τούς τε ἱερεῖς καὶ ἐπιβωμίτας προσκαλεσάμενον, κελεῦσαι ἐπιλογὴν ποιησαμένους τῶν ἀκαθάρτων τοῖς στρατιώταις τούτους παραδοῦναι κατάξειν αὐτοὺς εἰς τὴν ἔρημον. τοὺς δὲ λεπροὺς εἰς μολυβδίνους χάρτας ἐνδήσαντας, ἵνα καθῶσι εἰς τὸ πέλαγος. extat hic locus apud Ioſephum libro priore De antiquitate Iudæorum.

10 *Quanquam exiguæ vocis & fuſcæ.*) Dio καίτοι καὶ βραχὺ καὶ μέλαν ὥς γε παραδέδοται, φώνημα ἔχων. Etiam apud alios ſcriptores Græcos μέλαιναν φωνὴν καὶ λευκὴν dici ſcimus notante ipſo Ariſtotele.

11 *Occultæ muſicæ nullum eſſe reſpectum*) Ad verbum eſt interpretatus verſiculum Græcum, Τῆς λανθανούσης μουσικῆς οὐδεὶς λόγος. vt in Tiberio alterum, *Si non dominaris filiola, iniuriam te accipere exiſtimas?* Scio tamen apud Lucianum paullo aliis verbis conceptam legi hanc adagionem, ſic οὐδὲν ὄφελος ἀπορρήτου καὶ ἀφανοῦς τῆς μουσικῆς. ſed quis neſcit idem prouerbium variè ſolitum enuntiari, mutatis verbis, non mutata ſententia?

12 *Et prodiit Neapoli primum.*) Tacitus initio anni DCCCVII. libro XV.

16 *Si paullulum ſubbibiſſet, aliquid ſe ſufferti tinniturum Græco ſermone promiſit.*) Verba Neronis, ἐὰν μικρὸν ὑποπίω, ὑπόπυκνόν τι τονθορύσω. Rectè enim Turnebus lectionem multorum codd. *ſufferti* aut *ſuffertum*, explicat Græca voce ὑπόπυκνον. vide Plutarchum De muſica, & Martianum Capellam libr. IX. etſi poſſumus etiam Græcam vocem accipere, vt apud Homerum πυκινὸν ἔπος & apud Pindarum πυκιναὶ φρένες. At multi veteres libri, non *ſufferti* ſed *ſuffers* legunt. Id eſſet ὑπάγριόν τι: in quo tamen Suetonium vertentem *ſufferum* non nimis probarem: maluiſſem enim ad verbum vertens dicere *aliquid ſubruſtici*.

18 *Modulatis Alexandrinorum laudationibus.*) Vide libro ſecundo, ad caput XCVIII.

20 *Quinq; amplius millia è plebe robuſtiſſimæ iuuentutis vndiq; elegit.*) Dio apud Xiphilinū, ἦν τι καὶ ἴδιον αὐτοῦ σύστημα ἐς πεντακισχιλίους στρατιώτας παρεσκευασμένον,

ΑΥγου-

Αὐγούστειοί τε ὀνομάζοντο, καὶ ἐξῆρχον τῶν ἐπαίνων ἐπωνομάζοντο δ' σφίσι καὶ ἄλλοι πάντες καὶ ἄκοντες πλὴν τὸν Θρασέα ἐκβοᾷν. vide infrà cap. xxv.

21 *Plauſuum genera condiſcerent.*) Erat enim plauſuum ars quædam. Ouidius de Arte,

In medio plauſu (plauſus tunc arte carebat)
Rex populo prædæ ſigna petenda dedit.

22 *Bombos.*) Quid ſit βομβεῖν & βόμβος, notum omnibus Græcarum literarum non ἀμυήτοις: hìc verò *bombus* ſecundæ & fauſtæ acclamationis genus eſt. Sic accipiunt & Græci ſcriptores. Philoſtratus in Alexandro Seleucenſi, ἐυςαλὴς δ' οὕτω τοῖς Ἀθηναίοις ἔδοξεν, ὡς καὶ βόμβον διελθεῖν αὐτὸν ἔτι σιωπῶντος, ἐπαινεσάντων αὐτοῦ τὸ εὔσχημον. Themiſtius ille re & cognomento EVphrades, initio orationis cui titulus Sophiſta, ἆρα εἰσῆθέ με ὦ ἄνδρες ὅπως ἔχοντα ἔτι κρότου τε καὶ ἐκβομβήσεων, ὧν δὴ ἀφειδῶς μοι εἰώθατε χορηγεῖν ἑκάστοτε ὅταν λέγω. Paullo aliter Martianus Capella lib. II. *Sed ecce magno tympani crepitu crotalorúmque tinnitu vniuerſa diſſultant, eò vſque vt muſarum cantus aliquanto bombis tympani obtuſior redderetur.* vtitur & alibi. Sed & Nero ipſe eam vocem vſurpauit cùm cecinit,

Torua Mimalloneis implerunt cornua bombis.

Qui verſus cum cæteris qui apud Perſium habentur, ſatis indicant quantum Nero modulatis carminibus, & ῥυθμικαῖς ἐκβοήσεσι delectaretur: quando etiam in verſus quos componebat rythmum admiſit, vt pluribus exponimus ad Perſium.

22 *Et imbrices.*) Sic appellatum eſt plauſus genus ad ſimilitudinem crepitantis ſuper tegulas pluuiæ. eum ſonitum voce καχλάζειν eleganter exprimit Lycophron in diluuij deſcriptione,

ὅτ' ἠμάθυνε πᾶσαν ὀμβρίσας χθόνα
Ζηνὸς καχλάζων νασμός.

De eodem & Sophocles,

-- ἢ ἂν ὑπὸ στέγῃ
πυκνᾶς ἀκούσῃ ψακάδος εὕδουσῃ φρενί.

22 *Et teſtas vocabant.*) Puto ad ſimilitudinem crepitus quem edebant colliſis teſtis. Ariſtophanes Ranis, -πῶς ἐν ἡ τοῖς ὀστράκοις αὕτη κροτοῦσα; Iuuenalis ſatyra vndecima,

--- *audiat ille*
Teſtarum crepitus.

Similis & illa ἐξυβάφων μουσικὴ, cuius antè fecimus mentionem. fortaſſe etiam imbrices talem aliquem vſum habuerunt, & locum crepitaculorum non minus quàm teſtæ, conchæ, acetabula, & id genus alia præbuerunt. quod ſi eſt, non aliunde peti ratio debet cur plauſuum certum genus imbrices appellarint.

23 *Inſignes pinguiſſima coma.*) Græci vna voce λιπαροπλοκάμους.

24 *Nec ſine annulo leuis.*) Scriptura Viterbienſis, *volis* pro *leuis*. Cuiacij, *fortis*: neutrum rectè.

24 *Quadragena millia* HS. *merebant.* Pithœi cod. *quadringena* HS.

26 *Flagitantibúſque cunctis cœleſtem vocem.*) Ita vulgò appellabât, & ita Nero appellari voluit. Tacitus de accuſatione Thraſeæ Pœti, *quin & illa obiectabant, nunquam pro ſalute principis aut cœleſti voce immolauiſſe.* Philoſtratus lib. v. ἀ ὅτερον ἀκροωμένων, ὁ μὲν ἀσεβεῖ ὡς Νέρωνα ὑπ' αὐτοῦ ἔφασκε, καὶ πολεμίους τῆς θείας φωνῆς

τῶν).Dio vertit τὴν ἱερὰν φωνήν.

27 *In hortis ſe copiam volentibus facturum.*) Intelligo hortos circa Tiberim, publicè populo relictos à Iulio Caſare. is locus inſtar minoris theatri fuit iis qui ſe præpararent Pompeiano, aut quibus in illo eſſe locus quancunque ob cauſſam non potuerat. Plinius lib. xxxvii. cap. ii. *idem conſularis in reliquis generis eius quantum vorauerit, licet exiſtimare ex multitudine: quæ tanta fuit vt auferente liberis eius Nerone Domitio, theatrum, peculiare trans Tiberim hortis expoſita occuparent: quod à populo impleri canente ſe, dum Pompeiano præludit, etiam Neroni ſatis erat.*

37 *Non dubitauit etiam priuatis ſpectaculis operam inter ſcenicos dare.*) Rectè hunc locum Torrentius interpretatur de ſpectaculis etiam magiſtratuum: nam principis reſpectu omnes priuati cenſentur. Sic Tacitus Agricolam variis functum magiſtratibus priuatum vocat: & Plinius epiſtola quadam ad Voconium, *conſulatum* ait eſſe *faſtigium ſummum priuati hominis*. Herodiano quoque magiſtratus ἰδιῶται nominantur, cùm ait libro vii. αἱ ῥάβδοι δὲ ἀφηφόρευν, ὅπερ ἐστὶ σύμβολον εἰς τὸ διαγνῶναι τὰς βασιλικὰς ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν, Sic *priuatum ſpectaculum* accipio etiam apud Lampridiũ in Alagabalo. *Fertur*, inquit, *iunxiſſe camelos quaternos ad currus in Circo, priuato ſpectaculo.*

38 *Quodam prætorum* HS. *decies offerente.*) Malè qui probant lectionem quorundam librorum veterum *prætorio*. eſt enim ineptiſſima. Iuuenalis,

Nec dubitant Celſi prætoris vendere ludis.

Pag. 135. v. 4. *Plurimuſque illi ſermo, quamquam vetaretur, de Circenſibus erat.*) AVctor libri De cauſſis corruptæ eloquentiæ. *Iam verò propria & peculiaria huius vrbis vitia, penè in vtero matris concipi mihi videntur, hiſtrionalis fauor, & gladiatorum equorúmque ſtudia. quibus occupatus & obſeſſus animus quantulum locum bonis artibus relinquit? quotumquemque inueneris qui domi quidquam aliud loquatur? quos alios adoleſcentulorum ſermones excipimus, ſi quando auditoria intrauimus? nec præceptores quidem vllas crebriores cum auditoribus ſuis fabulas habent.* Lucianus in Nigrino: ἤδη δὲ ἐκ τούτων ἀποστὰς τῶν ἄλλων αὖθις ἀνθρώπων ἐμέμνητο, καὶ τὰς ἐν τῇ πόλει ταραχὰς διεξῄει, καὶ τὸν ὠθισμὸν αὐτῶν, καὶ τὰ θέατρα καὶ τὸν ἱππόδρομον, καὶ τὰς τῶν ἡνιόχων εἰκόνας, καὶ τὰ τῶν ἵππων ὀνόματα, καὶ τοὺς ἐν τοῖς στενωποῖς περὶ τούτων διαλόγους. Iuuenalis eandem ἱππομανίαν, ſic notat,

— iurat

Solam Eponam & facies olida ad præſepia pictas.

6 *Obiurgante magiſtro.*) Viterb. & Cuiacij, *obi. pædagogo.*

8 *Eburneis quadrigis quotidie in abaco luderet.*) Satis conſtat hoc genus luſus expreſſiſſe in abaco Circenſium ſimulacrum: nam ea manifeſtò mens eſt Suetonij: huc refer quod de Alagabalo narrat Lampridius: cum ſibi in triclinio quadrigas pranſitantem & cœnitantem ſemper exhibuiſſe. Fortaſſe etiam ad hanc παιδιὰν pertinent illa Lucani in Panegyrico ad Calpurnium Piſonem,

— hic ad maiora mouetur

Vt citus & fracta prorumpat in agmina mandra,

Clauſáque deiecto populetur mœnia vallo.

9 *Commeabat ſeceſſu.*) Viterb. *ſeceſſu commeabat.* Cuiacij, *è ſeceſſu comm.*

10 *Eo die vtique affuturum.*) Nempe in Vrbe: vel lege, *afuturum.* vt ad domeſticos referatur, qui cum eo in ſeceſſu erant: quos ille fallebat & ad omnem famam vel minimorum Circenſium deſerebat.

15 *Vniuerſorum ſe oculis in Circo maximo prebuit.*) Plinius longè modeſtiorem facit, *cùm ipſe* ait, *aurigaturus eſſet introducta opificum turba*, libro XXXIII.

23 *Et ſtudijs ſuis dignos.*) Ita Nero, ita eius adulatores ſoliti loqui. Tacitus notat, *Mox flagitante vulgo vt omnia ſtudia ſua publicaret, hæc enim verba dixere, ingreditur theatrum.*

25 *Quæ diuerſiſſimorum temporum ſunt, cogi in vnum annum.*) Exempli gratia Olympicum agonem qui ex veteri inſtituto priore anno celebrari debebat, iuſſit differri ad ſuum aduentum. Philoſtratus libro quinto, πατρίων μὲν γὰρ τοῖς Ὀλυμπίοις τῶν πέρυσιν ἐνιαυτῶν ὄντων, ἐκέλευσε τοὺς Ἠλείους Νέρων ἀναβαλέσθαι αὐτὰ ἐς τὴν ἑαυτοῦ ἐπιδημίαν, ὡς ἐκείνῳ μᾶλλον ἢ τῷ Διῒ θύσοντας.

27 *Olympia quoque præter conſuetudinem muſicum agona commiſit.*) Neque enim Olympiæ agõ muſicus ſolitus celebrari. Philoſtratus, ἐκέλευσε τοὺς Ἠλείους Νέρων τραγῳδίαν ἀπαγγεῖλαι καὶ κιθαρῳδίαν, οἷς μήτε θέατρόν ἐστι, μήτε σκηνὴ πρὸς τὰ τοιαῦτα, στάδιον δὲ αὐτοφυὲς καὶ γυμνὰ πάντα. Idem de Iſthmico agone refert Lucianus.

28 *Cùm præſentia eius vrbicas res egere à liberto Helio admoneretur.*) Argumentum iſtarum Helij epiſtolarum (plures enim ſcripſit) indicat Dio, qui narrat coactum eum tandem venire in Græciam, cùm fruſtrà ſæpe illum per literas de coniuratione vrbica feciſſet certiorem.

35 *Quàm autem trepidè anxiéque certauerit.*) Philoſtratus, δέδιεν ὁ χρηστὸς Νέρων τὰς Ἠλείων μάστιγας. ἐπικελευομένων γὰρ αὐτῷ τῶν κολάκων νικᾶν τὰ Ὀλύμπια, καὶ ἀνακηρύττειν τὴν Ῥώμην, ναί γε, ἔφη, μὴ βασκήνωσι Ἠλεῖοι· λέγονται γὰρ μαστιγοῦν καὶ φρονεῖν ὑπὲρ ἐμέ. vide Tacitum.

39 *Iudices autem, priuſquam inciperet, reuerentiſſimè alloquebatur.*) Ita fuit moris. In veteri epigrammate de Pantomimo:

Ingreſſus ſcenam populum ſaltator adorat,
Solerti pendet prodere verba manu.

Neronis verò in ſcenam prodeuntis illa vox fuit, Κύριοί μου εὐμενῶς μου ἀκούσατε. auctor Dio.

Pag. 136. v. 4 *Nunquam excreare auſus.*) Hæc theatro reuerentia præſtabatur ab hiſtrionibus, tãquam templo: in templis enim excreare, aut mungere nefas. Arrianus in Epicteto lib. IV. cap. XI. οὐχ ἥξεις καθαρός, ἵνα σοι χαίρωσιν οἱ συνόντες, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἱερὰ ἡμῖν συνέρχῃ τοιοῦτος ὅπου πλύσαι οὐ νενόμισται οὐδὲ ἀπομύξασθαι, ὅλος ὢν πλύσμα καὶ μύξας;

5 *In quodam tragico actu cùm elapſum baculum citò reſumſiſſet.*) Conſtat ex lectione veterum Græcorum, hiſtriones in ſcenam prodeuntes, ſemper in manu baculum habuiſſe: erat enim ornatus hiſtrionici pars illa neceſſaria. quot autem erant diuerſæ ornamentorum ſpecies, tot genera diuerſa baculorum. differebant enim & forma & materia pro argumento fabulæ quæ docebatur: in tragœdijs qui regem ſaltabant, pro baculo ſceptrum gerebant. de eo accipiendus hic locus, vt declarant illa verba, *in tragico actu*. nam in tragœdiis reges ſemper inducebantur, quam perſonam ſuſtinere quis dignior Nerone? Iuuat hanc interpretationem Philoſtratus ſcribens de Nerone libro quinto, καὶ τὰ μὲν Κρέοντος καὶ Οἰδίποδος οὕτως ἐξακριβοῦν, ὡς δεδιέναι μή πῃ λάθοι ἁμαρτὼν θύρας, ἢ στολῆς, ἢ σκήπτρου, ἑαυτοῦ δὲ οὕτως ἐκπίπτειν, ὡς ἀντὶ τοῦ νομοθετεῖν, νόμους ᾄδειν. videtur alluſiſſe ad hanc confuſionem Neronis poſt elapſum baculũ: ac poſſumus ſuſpicari ex hoc Philoſtrati loco, quãdo id accidit, ſaltaſſe Neronem vel OEdipum vel Creontem. De baculis hiſtrionum habes apud EVſtathium, Pollucem, Plutarchum, Laër-

tium, alióſque plurimos.

9 *Victorem autem ſe ipſe pronuntiabat.*)Contradicit expreſsè Dio: qui vſum narrat præconio Cluuij Rufi viri conſularis. Præconij formulam apponit idem, τὸ δὲ δὴ κήρυγμα ἦν, ΝΕΡΩΝ ΚΑΙΣΑΡ ΝΙΚΑι ΤΟΝ ΔΕ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΚΑΙ ΣΤΕΦΑΝΟΙ ΤΟΝ ΤΕ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΔΗΜΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΔΙΑΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗΝ.

10 *Et præconio vbique contendit.*)Erant enim Olympiæ & æneatorum & præconum agones. Pauſanias Eliacorum libro priore, ἔστι δὲ βωμὸς ἐν τῇ Ἄλτει τῆς ἐσόδου πλησίον τῆς ἀγούσης ἐς τὸ στάδιον· ἐπὶ τούτου θεῶν μὲν οὐδενὶ θύουσιν Ἠλεῖοι, σαλπικταῖς δὲ ἑστηκόσιν αὐτοῦ καὶ τοῖς κήρυξιν, ἀγωνίζεσθαι καθέστηκε.

22 *Diſtinctáque ſtellis aureis chlamyde.*)Olympionicæ olim amicti veſte ἀνθινῇ vt Græci vocant. Lucianus Demonacte, aliíque. Cæterùm ad hunc Neronis triumphum pertinet vetus Diodori Sardiani epigramma, quod de reditu eius in vrbem ex Græcia, fecit.

Αἰγιβότου σκύροιο λιπὼν πέδον Ἴλιον ἔπλω
  Υἱὸς ἀχιλλείδης πρόσθε νεοπτόλεμος.
Τοῖος ἐν αἰνεάδῃσι Νέρων ἀγὸς ἄστυ Ῥέμοιο.
  Νεῖται, ἔτ' ὠκυρόην θύμβριν ἀμειψάμενος.
Κοῦρος ἔτ' ἀρτιγένειον ἔχων χρόον· ἀλλ' ὁ μὲν ἔσχεν
  Θῦτε· ὁ δ' ἀμφοτέροις καὶ δορὶ καὶ σοφίῃ.

28 *Incedenti paſſim victimæ cæſæ.*)Vide quæ notamus ad libri quarti cap. XIII. quibus ſi lubet adde Ouidij hos locos. in epiſtola Paridis Helenæ,

Ibis Dardanias ingens regina per vrbes:
  Téque nouam credet vulgus adeſſe deam.
Quaque feres greſſus adolebunt cinnama flammæ:
  Cæſaque ſanguineam victima planget humum.

Metamorphoſeωn lib. XV. de naue quæ ſerpentem Epidaurium ferebat;

Quaque per aduerſas nauis cita ducitur vndas,
Thura ſuper ripas, aris ex ordine factis,
Parte ab vtraque ſonant, & odorant aëra fumis:
Ictaque conjectos incalfacit hoſtia cultros.

29 *Ingeſtæque aues ac lemniſci & bellaria.*)Vetuſtiſſimus mos fuit victores in ludis, harum ſimiliúmque rerum iniectione honorare. Clemens Alexandrinus Pædagogi lib. II. cap. VIII. in huius conſuetudinis mentione grauiter corruptus eſt: ita enim hunc illius locum ediderunt docti viri, ἐν δὲ τοῖς ἀγῶσι, πρῶτον μὲν τῶν ἀθλητῶν δόσις ἦν· δεύτερον δὲ ὁ ἐπαγερμός· τρίτον ἡ φυλλοβολία· τελευταῖον ὁ στέφανος ἐπίδοσιν λαβούσης εἰς τρυφὴν τῆς ἑλλάδος μετὰ τὰ Μηδικά. Illuſtris ſanè locus: quem eo libentius emẽdabimus, quia ſcimus fruſtra id ante nos tentatũ à doctiſſimis viris Mercuriali & Fabro. Sed dubiũ non eſt legẽdũ eſſe πρῶτον μὲν τῶν ἄθλων δόσις ἦν· δεύτερον δὲ ὁ ἐπαγερμός. quid enim eſt ἀθλητῶν δόσις, vox verò ἐπαγερμὸς, nihil hîc planè quod ad rẽ faciat, ſignificare poteſt. Senſus horum verborum eſt: antiquiſſimis temporibus ſolita proponi ἆθλα certatoribus, cuius rei apud Homerum & Virgilium & antiquiſſimos quoſque ſcriptores teſtimonia multa ſunt. Deſijſſe deinde dari ἆθλα, inque eorum locorũ ſucceſſiſſe ἐπαγερμὸν, id eſt, morem eum quo athletæ munuſcula à ſingulis ſpectatoribus colligerent: verùm deficiente ea conſuetudine inſtitutam φυλλοβολίαν, hoc eſt, *florum aſperginem*, vt Tertullianus vertit in libro De reſurrectione carnis. (Apuleius more ſuo ἑλληνίζων

νίζων, iacula floris ſerti & ſoluti, vt ſępe Gręci βολὰς ἀνθίων καὶ στεφάνων.) Nouiſſimè coronas eſſe inuẽtas, quę loco iã dictorũ athletis donẽtur. Hęc Clemẽtis mẽs eſt: qui non hoc voluit, coronis inuẽtis cętera deſijſſe eſſe in vſu: ſed minus vſurpari tãtũ: alioquin Clemẽtẽ refellãt omnes vno ore Gręci Latiniq; ſcriptores. Porrò ſcribẽdũ eſſe ἄθλων δόσις nõ ἀθλητῶν arguũt manifeſtò quæ Suidas notat in voce περιαγείρεσθαι, locũ Platonis explicãs. Rectè etiã ἐπαγερμὸς emẽdare nos, & qualis fuerit is mos, quid itẽ φυλλοβολία, declarat eximiè vetuſtiſſimi ſcriptoris Eratoſthenis locus, quem ex EVripidis ſcholiaſte deſcriptũ, lubet attexere. ſic igitur ille: πάλαι χωρὶς ἄθλων ἀγωνιζομένων ἀνθρώπων, τοῖς νικήσασι καθάπερ ἔρανον εἰσφέροντες, ἔρριπτον τῶν θεατῶν ὅπως ἕκαστος εὐπόρει. διὸ δὴ συνήθης ἐγένετο, κύκλῳ περιπορευόμενον ἐπαγείρειν καὶ λαμβάνειν τὸ διδόμενον· οἱ μὲν οὖν ἐμπορευόμενοι, διάφορα δῶρα (addẽdũ verbũ ἐδίδοσαν.) τῶν λοιπῶν, οἱ μὲν ἐγγὺς καθήμενοι, στεφάνους ἐπετίθεσαν· οἱ δὲ ἀνωτέρω, ἐπὶ τὸ ὅπερ ἦν λοιπὸν, ἔβαλλον τοῖς ἄνθεσι καὶ φύλλοις. καὶ νῦν μὲν ἐπὶ τοὺς ἐπιφανῶς ἀγωνιζομένους προβάλλουσι ζώνας, πέταλα, χιτωνίσκους, πετάσους, κρηπῖδας. διὸ συνήθης κύκλῳ περινοστοῦντας ἀγείρειν τὰ διδόμενα ἕως μὲν οὖν ἓν ἀγώνισμα (ſic ſcribẽdũ non ἐναγώνισμα) κατὰ τὴν Ὀλυμπίαν ἦν, δαψιλὴς ἐγίνετο ἡ τῶν δωρεῶν δόσις· πολυπλασιαζομένων δὲ τούτων (ita emẽdamus vulgatã lectionẽ) ταῦτα ἐμερίσθη τὸ εἰς πολλὰ καταμεριζόμενα. καὶ τέλος ἡ φυλλοβολία κατελείφθη. Hactenus Eratoſthenes: ex cuius verbis intelligimus, nõ flores tãtũ ſed alia omnis generis munuſcula quæ ad manũ aderãt ſolita conijci, vt zonas, πέταλα (ea vox vel pileũ vel faſciã hoc loco ſignificare videtur, vel laminas ijs ſimiles de quibus Plinius lib. xxi. capite ii.) tunicas, petaſos, crepidas & ſimilia his. Idem factũ aduerſus omnes quos honore auctos volebãt. Suidas, De Dracone legiſlatore ſcribit, οὗτος εἰς Αἴγιναν ἐπὶ νομοθεσίαις εὐφημούμενος ἐν τῷ θεάτρῳ ἐπιρριψάντων αὐτῷ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν πετάσους πλείονας, καὶ χιτῶνας καὶ ἱμάτια, ἀπεπνίγη. Ex hoc igitur more Neroni ingerũtur inter alia, lẽniſci & bellaria. Sic apud Pauſaniã in Meſſenicis, Ariſtomeni ex prælio reduci & Andaniã ingrediẽti, mulieres ταινίας καὶ τὰ ὡραῖα ἐπιβάλλουσι. Liuius libro xxxii. De Flaminio Græciam liberante: *ludis dimiſſis, curſu propè omnes tendere ad Imperatorem Romanum: vt ruente turba in vnum adire, contingere dextram cupientium coronas lemniſcoſque iacientiũ, haud procul periculo fuerit.* Dionyſius Hal. libro xi. De funere Virginiæ, ἐξεπήδων ἐκ τῶν οἰκιῶν γυναῖκές τε καὶ παρθένοι, τὸ πάθος ἀποδυρόμεναι· αἱ μὲν ἄνθη καὶ στεφάνους βάλλουσαι κατὰ τῆς κλίνης· αἱ δὲ τελαμῶνας ἢ μίτρας· αἱ δὲ ἀθύρματα κόμης (ſuſpecta vox, &, vt puto, tol enda) παρθενικά, ἢ που τινὲς καὶ πλοκάμων ἀποκειράμεναι βοστρύχους. De lemniſcis Plinius, Heſychius, & Feſtus, cuius verba aſcribã: in quomodo ea ſcripta reperi in ora codicis Viterbienſis ad hunc locum. *Feſtus. Lemniſci ſunt faſciolæ purpuræ dependentes ex coronis. Solebant enim veteres coronas faſcijs laneis ex purpura n igatas donare.*

30 *Sacras coronas in cubiculi circum lectos poſuit.*) Hæ ne illæ ſunt de quibus Dio? qui auctor eſt octingentas & octo ſupra mille coronas quas Nero aurigando meruerat, fuiſſe ab illo in circo appenſas AEgyptiaco obeliſco.

37 *Petulantiam, libidinem, luxuriam, auaritiam, crudelitatem.*) Solemne illud ſuum ſeruat, vt multa ſimul proponat, quæ poſtea eodem ordine perſequitur. nam hæc eſt ὑπόθεσις eorum quæ narrantur omnium ad finem capitis xxxviii.

40 *Poſt crepuſculum ſtatim.*) Incipit de petulantia Neronis dicere, quam pluribus deſcribit ex Dione Xiphilinus. Iuuenalis verò quàm frequens id in

vibe malum fuerit,etiam poſt Neronem , cuius morem iuuentus nobilis retinuit,indicat ſatyra tertia,vbi pericula noctis recenſens,

Ebrius,ait,*ac petulans,qui nullum forte cecidit*
Dat pœnas,noctem patitur lugentis amicum
Peleidæ,cubat in faciem,mox deinde ſupinus:
Ergo non aliter poterit dormire:quibuſdam
Somnum rixa facit: vide eiuſdem poëtæ ſatyram octauam.

40 *Arrepto pileo vel galero.*)Dio, καὶ ἐδόκει μὲν πως λανθάνειν· καὶ γὰρ ἐσθῆσι ποικίλαις καὶ κόμαις περιθέτοις ἄλλοτε ἄλλως ἐχρῆτο. ἠλέγχετο δὲ ἔκ τε τῆς ἀκολουθίας καὶ ἐκ τῶν ἔργων.

Pag.137.v.5. *A quodam laticlauio cuius vxorem attrectauerat.*) Dio βουλευτὴν vocat. Ἰούλιός τις Μοντανὸς βουλευτὴς, ἀγανακτήσας ὑπὲρ τῆς γυναικὸς προσέπεσέ τι αὐτῷ, καὶ πληγὰς πολλὰς ἐνεφόρησε. melius Tacitus, *ſenatorij ordinis ſed qui nōdū honorem capeßiſſet*. de his iuuenibus laticlauiis notamus libro ſecundo capite XXXVIII.

7 *Tribunis procul & occultè ſubſequentibus.*)Hæc eſt ἀκολουθία quam ait Dio in proximo loco. Iuuenalis Satyra III.

ſed quamuis improbus annis
Atque mero feruens,cauet hunc,quem coccina læna
Vitari iubet,& comitum longißimus ordo.

17 *Inter ſcortorum totius vrbis ambubaiarúmque miniſteria.*) *Ambubaiæ* ſunt Syrę mulieres,quæ in Circo aliiſque locis ædilem metuentibus habitantes duplici quęſtu ſe ſuſtentabant,nam & corporis ſui vulgo copiam faciebant, & organa quædam pulſare notant,quæ vna ſecum è patria cum Romanam peterent attulerant.eſt enim vox Syriaca pura puta, *ambubaia* אבובא *abbubaia* vel etiam אנבוביא *ambubaiæ*.quod cùm pridem doctiſſimus Angelus Caninius, & iudicij iuxta atque eruditionis incomparabilis Ioſephus Scaliger docuerint, mirum non potuiſſe extorqueri ne doctis quidem hominibus ineptam illam priorum criticorum opinionem,*ambubaias dictas quòd circa Baias verſarentur.* nam etiam Torrentio commentum illud ita placuit, vt ſuas ad hunc ſcriptorem notas,hoc quaſi emblemate voluerit eſſe vermiculatas. Quid?adeo mirum illis eſt viſum,aut Syras crotaliſtrias & fidicines Romę fuiſſe,aut barbarum inſtrumentum nomen in vrbe retinuiſſe?meminiſſent horum verſuum Iuuenalis, & mirari vtrumque deſinerent.

Iampridem Syrus in Tiberim deflexit Orontes,
Et linguam,& mores,& cum tibicine chordas*
Obliquas,necnon gentilia tympana ſecum
Vexit,& ad circum iuſſas proſtare puellas.

19 *Inſignes ganeę & matronarum inſtitorio,copas imitantium,atque hinc inde hortantium vt appelleret.*) Viterbienſis & Pithœi codices ſimiliter deprauati ſic legunt hunc locum,*matronarum inſtitor loco paſ.imit.*vnde certū mihi veram lectionem eſſe quam Turnebus aſſeruit, *inſtitorio,copas im.*vel certe,*inſtitoria.* Tacitus *lupanaria* vocat in ſimili ſententia libro XV. *Crepidinibus ſtagni lupanaria aſtabant,illuſtribus fœminis completa. Et cōtra ſcorta viſebantur nudis corporibus.*Quod ait Suetonius de coparum imitatione,declarant Dionis verba in paris væſaniæ Abiti imperatoris,narratione, ἐν τῷ παλατίῳ οἴκημά τι ἀποδείξας, ἐνταῦθα ἠσέλγαινε, γυμνός τε ἀεὶ ἐπὶ τῆς θύρας αὐτοῦ ἑστώς, ὥσπερ αἱ πόρναι, καὶ τὸ σινδόνιον χρυσοῖς κρίκοις ἐξηρτημένον διασείων, τούς τε παριόντας ἁβρᾷ τε καὶ κεκλασμένῃ τῇ φωνῇ προσεταιριζόμενος. nec refert quod Dio ſcorta nominat non copas:nam vt alibi notamus,apud ve-

teres

teres Hebræos, Græcos & Romanos, inter copam & meretricem nihil, aut parum, intererat. Idem Dio lib. XLVI. τοὺς ἄρτι προσιόντας σαίνειν καὶ γελῶν ὥσπερ αἱ πανδοκεύτριαι. Inde apud Apuleium *blanditia tabernaria.* Theophraſtus in Characteribus, περὶ κακολογίας, (quod caput, cum aliquot aliis deſcriptum in regia illa principis Palatini bibliotheca, miſit ad me Germaniæ decus Marquardus Freherus, & iuris & omnis eruditionis peritiſſimus, eidem illuſtriſſimo principi à conſiliis) de iſtiuſmodi copis ac proſtibulis, αὗται αἱ γυναῖκες ἐκ τῆς ὁδοῦ τοὺς παριόντας ἁρπάζουσι. Notabis quod Dio ait in eo loco quem modò protulimus ex Abiti vita, de velo oppanſo coparum inſtitorio & orbiculos quoſdam habente, vt adduci & reduci facilius poſſet: nam de eodem accipiendum apud Iuuenalem, Satyra octaua.

— Lateranus ad illos
Thermarum calices, inſcriptáque lintea vadit,
Maturus bello Armeniæ.

2 *Quorum vni mitellita quadragies* HS. *conſtiut, alteri pluris aliquanto abſortio roſaria.*) Etſi mendi ſuſpecta hæc lectio eſt, quia tamen conſtanter eam optimi tuentur codd. Viterb. Pithœi & Liſſęi, non dubitauimus vulgatam & commentitiam extrudere: præſertim cùm etiam in veteri Rom. editione *conſtitit* habeatur, non vt poſteà emendatum eſt, *conſtiterunt*: damnat idem liber Romanus & vocem *mellita*, quę in vulgatis editionibus repoſita eſt pro *mitellita*: myrtelica enim in eo ſcriptum. Mihi verò hoc loco merę tenebrę ſunt, lux nulla. Nam quid vox *mitellita* ſignificat? Turnebi valde alias probabilem explicationem deſtruit vox *conſtitit*: ſic enim habent, vt iam diximus, veteres omnes codd. *Quadragies* etiam an verè ſcriptum? ſuperat fidem ea ſumma, & locus in Vitellio ſimillimus capite XIII. falſi inſimulare eam γραφὴν videtur. Poſtremò, quid eſt *abſortio roſaria*, aut vt alij codd. habent, *ab Syrtio*? Si coniecturis vti licet, non verebor ſomnium meum referre. Viſum enim aliquando ſic eſſe reſcribendum, ſeruatis ex parte antiquæ Romanæ editionis veſtigiis, *quorum vni myrti trichila*, CCCC. HS. *conſtitit: alteri pluris aliquanto ab Ægypto roſaria.* Trichilas Latini vocant vmbras quæ nobis adhuc vernaculo idiomate *treilles* dicuntur. in iis parandis magnas feciſſe impenſas qui nepotinis ſumptibus delectabantur, teſtimonio fuerit ſimilis nonnihil locus in vita Caligulæ, capite XXXVIII. Roſas alioſque multos flores inde vſq; ab Ægypto aut Africa peti ſolitos à coronariis (quos Philoſtratus epiſtola quadam ἀνθοφόρους vocat) abundè teſtatur, (vt Athenæum alióſque taceam) Martialis epigramma LXXX. libri ſexti. Poſſis & *à Pæſto roſaria* ſcribere. notiſſima ſunt ex poetis Pæſti roſaria. In Liſlęi cod. & antiquis editionibus nonnullis deſideratur verbum *abſortio*, vel vt alij libb. habent *abſirtio*: neque verò nobis diſpliceat loco illorum ſcribere, *aſperſio roſaria*. Ita referemus ad artificium rigandi triclinia per ſiluanos aut fiſtulas, quæ ſi ex auro vel argento (vt quibuſdam mos fuit) erant factę, facilè feram in præcedentibus verbis *quadragies* ſcribi. Adiuuat hanc ſententiam hiſtoria quam Plutarchus refert de Othone, qui cùm Neronem exciperet conuiuio, λέγεται πολλαχόθεν ἀργυροῦς καὶ χρυσοῦς προβάλλειν ἄφνω σωλῆνας ὥσπερ ὕδωρ τὸ μύρον ἐκχέοντας καὶ κατακλύζοντας, id eſt, *argenteos aureoſque tubos multis locis repente emiſiſſe, vnguentum inſtar aquæ effundentes, omniáque rigantes.*

23 *Super ingenuorum pædagogia.*) Iuuenalis libro quarto,

Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, nec

Strumoſum, atque vtero pariter gibbóque tumentem.

26 *Puerum Sporum.*) Quem mutato nomine Sabinam dixit, ob ſimilitudinem formæ: Dio, Zonaras, Suidas. vel Poppæam, altero Sabinæ vxoris defunctæ nomine. ita Plutarchus in Galba. apud quem malè ſcriptum Πoππαῖον προσηγόρευσε. nam Ποππαίαν debuit.

27 *Cum dote & flammeo.*) Martialis libro XII. epigrãmate de Calliſtrato & Afro.

40 *Quatenus fera.*) Viterbienſis, *quo fera*, vt in editis à Rob. Steph.

41 *Inuaderet.*) Clarius Dio. atque vtinam neuter tam apertè: mallem enim conſuluiſſent ambo pudori, quàm ἀσελγείᾳ legentium.

Pag. 138. v. 13. *Octingena nummum millia diurna erogauit.*) Ita codices Groſlotianus & Viterbienſis: in hoc verò amplius hæc verba annotata, antè τὸ *octing.* in margine quidem, ſed quaſi inſeri contextui debuerint, reperi, *in vna elotione.* fortè pro, *vna donatione.* vt libri II. cap. XXX.

18 *Quadringenis in punctum* HS. *aleam luſit.*) Expoſuimus ad librũ II. cap. LXXI.

19 *Nunquam carrucis minus mille feciſſe iter traditur.*) Perſarum fuit hæc luxuria, & regum Syriæ, de quibus multa Athenæus commemorat varijs locis. Plutarchus de Surena qui Craſſum debellauit, ἐξήλαυνεν, ait, καθ' ἑαυτὸν ἀεὶ χιλίαις σκευοφορούμενος καμήλοις καὶ διακοσίαις ἀπήνας ἐπήγετο παλλακίδων.

20 *Soleis mularum argenteis.*) Græci ſimiliter ὑποδήματα ἵππων vocant, vt Arrianus in Diſſertationibus lib. III. cap. vltimo. ſic apud Ariſtotelem καμήλους εἰς πόλεμον ἰόντας ὑποδέειν καρβατίναις. Hiſtor. animalium lib. II. vt *calceare mulas* noſter in Veſpaſiano cap. XXIII. Xiphilinus σπαρτία in ſimili ſententia nominat. ἡ Σαβῖνα, inquit, αὕτη οὕτως ὑπερετρύφησεν, ὥστε τὰς ἡμιόνους τὰς ἀγούσας αὐτὴν ἐπίχρυσα σπαρτία ὑποδεῖσθαι. Credo quia ſoleæ iſtę nihil aliud fuerunt, quàm ſpartei funes quibus diligenter inuoluti erant pedes mularum iſtarum: nam propriè σπαρτία dicuntur funiculi quibus calcei conſuuntur aut colligantur. vnde apud Athenæum ὑποδήματα ἐρραμμένα σπαρτίοις στυπποῖς. Sed verius σπαρτία Dioni eſſe calciamina è ſparto fieri ſolita quibus & ruſtici nonnullis in locis vtebantur. Auctor Plin. libro XIX. cap. I.

21 *Cum Mazacum turba & curſorum.*) Ita editum in antiquiſſima editione Lugdunenſi aliiſque melioris notæ, non *hamaxicorum*, vt in cęteris. Confirmant lectionem quam ſecuti ſumus omnes vetr. MSS. & prima quoque editio, & ſi in omnibus perperam ſyllaba *cum* ſequenti dictioni inhæret. Quare meritò Turnebus eam lectionem eſt amplexus & interpretatus in Aduerſarijs.

27 *Stagnum maris inſtar, circumſeptum ædificijs ad vrbium ſpeciem. Rura inſuper*) Martialis libro primo,

Hic vbi conſpicuus venerabilis amphitheatri
Erigitur moles ſtagna Neronis erant.
Hic vbi miramur velocia munera thermas,
Abſtulerat miſeris tecta ſuperbus ager.

31 *Fiſtulis, vt vnguenta deſuper ſpargerentur.*) Ita ſcriptum in Viterbienſi: nec diſplicet. verùm in Pithœi & Groſlotij *fiſtulatis.* quam lectionem leuiter caſtigatam maxime probo. legamus igitur, *cœnationes laqueatæ tabulis eburneis verſatilibus, vt flores: fiſtulatæ, vt vng. deſ. ſp.* De iſtis cœnationibus verſatilibus notamus ad Athenæi librum quartum initio.

34 *Eiuſmodi domum cùm abſolutam dedicaret.*) Dedicare non ſolùm eſt ἀνατιθέναι τῷ θεῷ: ſed etiam auſpicari vſum alicuius rei: quod fiebat cum ſolemni feſtiuitate:

ſtiuitate:ſic *dedicatio patinæ*, in Vitellio cap.XIII.& apud alios Latinos ſcriptores.Idem mos olim apud Hebręos,vt apparet Deuteronomij cap.XX.

37 *Conuerteretur.*) Vulg. *committeretur*. eleganter. ſed in ea lectione quam repoſuimus conſentiunt omnes manuſcripti noſtri,etiam Cuiacij.

38 *Foſſam ab Auerno Oſtiam vſque.*) De hac ſentit Statius in carmine de via Domitiana.

Nec frangit vada,montibúſque caſis
Induxit Nero ſordidas paludes.

39 *Quod vbique eſſet cuſtodia.*) Seruant hanc lectionem Viterb. Pithœi & Liſlæi membranæ.*cuſtodia* ſunt vincti.*quod vbique eſſet cuſtodia*, Græcũ eſt.τῶν ὅπερ ἦν ἁπανταχοῦ δεδεμένων. Tacitus quinto Hiſtor. *attamen fuſos Germanos, quod roboris fuerit*.Græci dicunt.ὅ,τι περ ἦν ὄφελος. In Cuiacij tamen libro, *quas vbique eſſent cuſtodiæ*.Poſſis etiam legere *quod vbique eſſet cuſtodiarum*. vt cap. XLIII.*quicquid vbique exulum.*

Pag.139.v.10 *Pro ſemiſſe dodrans cogeretur.*) Scrib.*dextans ei cogeretur*.ex Viterb. Pith.& Liſl.

13 *Studioſis iuris qui ſcripſiſſent vel dictaſſent ea.*)Errant qui aliter hunc locum legunt:magis qui putant delẽda verba illa,*ſtudioſis iuris*.quis neſcit Romanos in faciendis omnibus paullò maioris rei contractibus,itémque in ſcribẽdis teſtamẽtis,ad iuris peritos adiiſſe? Mitto Ciceronis multos locos. Arrianus in Epicteto capite XIII.libri II.ἀλλ' οὐδὲ νομικόν τινα παρέλαβε πώποτε τὸν ἐρωτῶντα αὐτὸν καὶ ἐξηγησάμενον τὰ νόμιμα;ἀλλὰ διαθήκην μὲν οὐ γράφει,μὴ εἰδὼς πῶς δεῖ γράφειν,ἢ παραλαβὼν τὸν εἰδότα·οὐδ' ἐγγύην ἄλλως σφραγίζεται,ἢ ἀσφάλειαν γράφει ὀρέξει δὲ χρῆται δίχα νομικοῦ.AVguſtinus in Ioannem,*Qui habent cauſſam & volunt ſupplicare,quærunt aliquem ſcholaſticũ iuriſperitum,à quo ſibi preces componantur.*Serò poſtea has partes ſibi vindicarũt tabelliones:à quibus propterea iuris peritia exigitur,Nouella LXVI. quin etiam νομικοὶ dicti tabelliones.Suidas in Ταβελλίων.

31 *Denique buſtum eius conſepiri niſi humili leuique materia neglexit.*) Principum defunctorum cineres in Mauſoleum, dum fuit ibi vacuus locus, inferebant:ſed buſta vbi fuerant cremati,non minus pro religioſis locis habebantur: ſic notat Strabo in deſcriptione campi Martij, τὸ τῆς καύστρας τῆς Αὐγούστου τόπον diuerſum à Mauſoleo.ſeruatum idem in cæteris principibus,quorum buſta inſtar cæterorum monumentorum & ſepulcrorum fuêre. Semper autem monumenta ſuorum ſepiebant veteres,tenuiores quidam maceria aut humili aliqua leuique materia:honeſtiores verò lorica è ſilice vel ſaxo aut marmore.infrà cap. L. *in eo monumento ſolium porphyretici marmoris ſuperſtante Lunenſi ara, circumſeptum eſt lapide Thaſio.* Statius in tumulo Priſcillæ,

-- tantas venerabile marmor
Sepit opes.

Vetus epigramma in Caninium,

Quoad vixſi,vixſere omnes inter meos.
Eundem mi amorem praſtat puerilem ſenexs.
Monumentum indicieſt.ſaxo ſeptum ac marmore.

De eodem ſepimento intelligit Virgilius in Culice,

— tumulus formatum creuit in orbem
Quem circum,lapidum leui de marmore formas
Conſerit,aſſidua cura memor.

NNN. j.

Pauſanias *ὑποικοδομὴν* vocat ſecundo Eliacorum: alibi *κρηπῖδα* tribus ni fallor locis. Ita Dio quoque libro LI. dixit *τὴν κρηπῖδα τοῦ Ἰουλιείου ἡρῴου*: malè interpretes *baſim* vertunt: cur non Græcam vocem retinuerunt, vt apud Iuuenalem & Marcellinum *crepido pontis*? ſanè *κρηπὶς* & *βάσις*, *δὶς διὰ πασῶν*. Macer I.C.tus lege XXXVII. Dig. De religioſis, &c. *monumentum ſepulcri* definiens, iſtiuſmodi *κρηπῖδας* intelligit.

Pag. 140. v. 5. *Impunitatem.*) Peccant qui *immunitatem* cenſent ſcribendum: nam Locuſta antè veneficij damnata fuerat, vt ait Tacitus. ac licet pœnæ exactæ non fuerant, impunitatem tamen non antè meruerat.

9 *Abductáque militum & Germanorum ſtat.*) *Milites* *ἁπλῶς* in hiſtoria Romana ſunt ciues qui erant in numeris: vel prętoriani, vt hoc loco. Tacitus lib. XIII. *cognitum id Neroni, excubiáſque militares, quæ vt coniugi Imperatoris olim, tum & vt matri ſeruabantur, & Germanos ſuper eundem honorem cuſtodes additos, digredi iubet.* vel legionarij, vt alibi docemus accipiendam vocem *στρατιώτας* apud Lucam in Actis cap. XXIII. themate XXIII. vbi optimè Syrus paraphraſtes pro ea voce poſuit, *Romanos*. iis adiungũtur *δεξιολάβοι*. quos eodem interprete auctore cenſemus fuiſſe iaculatores, puta Cretenſes aut ex alia qua gente, inter auxiliares legioni cuique adiunctos, militantes. Sed hæc melius ad Polybium.

38 *Tractans lanuginem eius, vt aſſolet, iam grandis natu.*) Eſt qui malit, *iam grandibus n.* non probo.

Pag 141. v. 2. *Poppæam Sabinam.*) In optimis libris, noſtro & Pithœi, conſtanter *Pompeia* hęc nominatur, vt apud Plutarchum & alios quoſdam Gręcos, *Πομπηΐα*.

11 *Indicem ſubiecerit qui dolo ſtupratam à ſe fateretur.*) Viterb. *qui fingeret, & dolo ſtupratam à ſe fateretur.*

20 *Per vim conſtupraſſet.*) Viterb. Pithœi & Liſlæi, *conſpurcaſſet.*

22 *Rufinum Criſpinum.*) Codex Pithœ, *Rufrium.*

24 *Seruis ipſius demandauit.*) Viterb. *ſeruis ſuis.*

41 *Tanquam aliter illi non poſſent niſi morte ſuccurrere.*) Intelligit Sulpicium Aſprum, de quo Tacitus, libro XV. *Proximum conſtantia exemplum Sulpicius Aſper centurio præbuit: percontanti Neroni cur in cædem ſuam conſpirauiſſet, breuiter reſpondens, Non aliter tot flagitiis eius ſubueniri poſſe.* quem locum corrumpunt omnino qui corrigunt *obueniri*. Nam homini tantis dedecoribus operto, nihil niſi mortem putabant remedium infamiæ poſſe afferre. vide libro tertio, cap. LXVI. de Artabani literis. Dionis locus non prætermittendus, qui Aſprum hunc vocat, non Aprum vt Tacitus. *ἐκεῖνος*, inquit, *ἐρωτηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς ἐπιθέσεως, εἶπεν, ὅτι ἄλλως σοι βοηθῆσαι οὐκ ἠδυνάμην.* non ergo aliter Tacitus ſcripſit quàm *ſubueniri*.

Pag. 142. v. 8. *Imagines reſtituiſſet.*) Pithœi & Groſlotij, *retinuiſſet*. Tacitus in eadem ſententia *coluiſſet*. libro XVI.

11 *Medicos admonebat.*) Minus rectè quidam libri *admonebat*. Exemplo ſit Veſtinus de quo Tacitus, *omnia ſimul properantur, clauditur cubiculo, præſto eſt medicus, abſcinduntur venæ, vigens adhuc balneo infertur, calida aqua merſatur.*

12 *Polyphago cuidam.*) Et iſtis locus inter eos quibus principes oblectantur. Vopiſcus in AVreliano, *Vehementiſſimè delectatus eſt phagone qui vſque eo multum comedit, vt vno die ante menſam eius aprum integrum, centum panes, veruecem & porcellum comederet: biberet autem infundibulo appoſito plus orca.*

25 Ἐμοῦ

25 Ἐμοῦ θανόντος.)Refert Dio,hunc verſum frequenter Tiberio in ore fuiſſe: libro LVII.

Pag.143.v.4 *Triginta funerum millia in rationē Libitinæ venerunt.*)EVſebius & Hieronymus in Chronico *ephemeridem* obſcurius vocant, de ſimili peſte ſub Veſpaſiano.*Lues ingens Romæ facta ita vt per multos dies in ephemeridem decem millia ferme mortuorum hominum referrentur.*Vide Tacitũ fine anni DCCCXIIX.

6 *Legionibus in Armenia ſub iugum miſſis.*)Hoc falſum.Tacitus, *Addidit rumor ſub iugum miſſas legiones,& alia ex rebus infauſtis,quorum ſimulacrum ab Armenijs vſurpatum eſt.*ſed hunc rumorem pro rę certa etiam alij quidam hiſtorici habent.

12 Νέρων,Ὀρέστης,Ἀλκμαίων μητροκτόνοι.)Sors eſt Apollinea.AVctor dialogi de Nerone,καί τοι τῆς Πυθίας καταλέξαντος αὐτὸν εἰς τοὺς Ὀρέστας τε καὶ Ἀλκμαίωνας, οἷς τὸ μητροκτονῆσαι καὶ λόγον τινὰ εὐκλείας ἔδωκεν,ἐπειδὴ πατρὶ ἐτιμώρησε.

14 Νεόνυμφον Νέρων ἰδίαν μητέρ' ἀπέκτεινε.) Placet νεόνυμφον vt in cod. Viterb. nam obijcit Neroni auctor verſiculi inceſtum cum matre.de quo capite XXVIII.

37 Τὸ τεχνίον πᾶσα γαῖα τρέφει.)Nõ aliter Viterb.at Liſlæi,ἡμᾶς διαθρέψει.Dio, ἐβουλεύετο ἐς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πλεῦσαι,ὑπειπών,ὅτι ἂν καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκπέσωμεν,ἀλλὰ τό γε τεχνίον ὑμᾶς ἐκεῖ διαθρέψει.

40 *Ordinationem Orientis.*)Fugit nos hic locus,vt aliquot alij, qui ex MSS. erant emendandi.Legendum enim ex cod.Viterb.Pith. & Liſl. *Spoponderunt tamen quidam deſtituto Orientis dominationem.*

Pag.144.v.2 *Septuageſimum ac tertium annum cauendum ſibi audiuit.*)Decepit Apollo,ambiguo,vt ſemper,reſponſo vanum conſultorem:ac fortaſſe talis edita ſors fuerat.

Ἑξηκοστὸν ἔτος,τρισκαιδέκατόν τε φυλάττου.

30 *Reliquam diei partem per organa hydr.*)Lego, *reliqua diei parte eos per organa hydraulica noui & ignoti generis circumduxit:oſtendénſque.*

33 *Poſtquam deinde etiam Galbam.*)Plutarchus,ὁ Νέρων ἅμα τῷ πυθέσθαι τὰ περὶ Γάλβαν(ἔτυχε δὲ λελουμένος καὶ ἀριστῶν)ἀνέτρεψε τὴν τράπεζαν.

38 *Inaudita & incognita pati.*)Galba apud Tacitum,*Sit ante oculos Nero, quem longa Cæſarum ſerie tumentem,non Vindex cum inermi prouincia, aut ego cum vna legione,ſed ſua immanitas,ſua luxuria,ceruicibus publicis depulere.Neque erat ad huc damnati principis exemplum.*

Pag.145.v.29 *Argentum poſtulatum,aurum ad obruſam*)Ita habetur hic locus in editione principe Romę nata.quę meritò auctoritatem manuſcripti obtinet. conſentiunt cum ea & veteres noſtri:in quibus *poſtulatum* pro puſtulatum ſine vlla varietate ſcriptum:deinde in Pithœi & Liſlæi *aurum ad obruſſam.* non vt alij libri,*aurum obryzum* at in Viterb.corruptè *aur.adeo obroſum, vt pl.* Cæterùm qui de hoc loco plura cupit,adeat magni Turnebi Aduerſaria.

31 *Ex annonæ quoque caritate lucrantium accreuit inuidia.*) Variè ſcriptum hunc quoque locum reperimus.Mihi verò vnicè placet & ſola Viterbienſis lectio,quam & veteres omnes confirmant, etſi leuiter corrupti in poſterioribus ſyllabis huius vocis. Lego igitur, *lucrantium.* atque ita omnino ſcribi debere pertendo.Senſus eſt,cùm omnium iam animus à Nerone eſſet alienatus, extremum malorum acceſſiſſe cumulum, caſum qui hic narratur. annonæ erat ingens Romæ inopia, auidéque naues Alexandrinæ ab omnibus expectabantur: graſſantibus interea dardanarijs, qui publicam calamitatem in occaſionem

quæſtus vertere ſoliti ita ſuſpenſis omnium animis, nuntiatur nauis Alexandrina puluerem luctatoribus aulicis aduexiſſe.tum verò fremere omnes, & in Neronem inuidiam vertere,quam antè iuſtè conceperant aduerſus lucrantes ex annonæ caritate.

35 *Statua eius à vertice currus appoſitus eſt cum inſcriptione Græca,Nunc demum agona eſſe:& Traheret tandem.)* Currum intellige, ſimulacrum paruum eorum curruum quibus inſiſtebant aurigantes in Circo.ac videtur non alius currus appenſus fuiſſe,quàm quibus ludebant in abaco ad ſimilitudinem Circenſium vt antè dictum.ita eſſe legendum non *cirrus* ſuper auctoritatem MSS. noſtrorum in quibus ſic habetur, declarant ſequentes inſcriptiones διχαυρτικαί. quarum prior Græca, vt ait Suetonius, acroteleutium fuit ſenarij tragici: hoc modo, Νῦν γάρ ἐστ' ἀγών.cuiuſmodi illud apud Sophoclem οὐχ ἕδρας ἀκμή.& ſimilia his altera fuit,*Trahe tandem.*aut Græca fortaſſe Νῦν δεῖ ἐλαύνειν,vel ἕλκειν. Neque enim id διαῤῥήδην Tranquillus negat.vtra vera lingua fuerit concepta, certum eſt *trahere* vel ἕλκειν ad aurigationem eſſe referendum. Orpheus in thymiamate Solis,

Χρυσολύρη,κόσμου τὸ ἐναρμόνιον δρόμον ἕλκων.

ſed videtur verbum *trahere* aliquid βλάσφημον & inominatum habere, vt cùm dixit cap.XXII.libri huius *tractum praſinum*,& apud Plin.lib.XXVIII.cap.XVII *quadrigis agendis tractos,rotáve vulneratos.*ideo ſcriptum potius ab iſtis *Trahe* quàm Age vel agita:aut ἕλκε potius quàm ἔλαυνε.etſi ea quoque vox aliquid interdum ſonat ominoſi,vt cùm Diogenes Laertius ait,epigrammate in Stilponem, πιὼν γὰρ ἤλασε.id eſt obijt,perijt.Ita autem interpretamur hunc locum:nec moramur alias diuerſas ſcriptiones, quas & ante nos alij annotarunt, & nos offendimus. nam *cirrus* habetur in veteri Rom.cod.pro *currus*.& in Viterb.traderet pro *traheret*.at Pithœi Liſlæique & editionum veterum optima quæque in ea lectione quam amplectimur conſentiunt.*Raderet* ſanè quod adeo Turnebo placuit, nuſquam ſcriptum eſt.Scio tamen Petrum Fabrum τὸν πολυμαθῆ in Agoniſtico ſuo illud Turnebi *traheret* acriter defendere:ſed quàm toto illo capite doctiſſimus vir fallatur cùm in explicandis Plutarchi & Theocriti locis, tum etiam in iſto,alio in opere diſputamus.Ac mihi quidem ſic videtur:τὸ δ' εὖ νικάτω,vt tragicus ait poëta.

36 *Alterius collo & aſcopera deligata.)* In codice Viterbienſi hodie ſcriptum vt in cæteris fere MSS.*àſcopa* vel *etſcopa*: quæ lectiones ſunt ambæ in illo lib. ſed perſuaſus ferè ſum in ijs membranis vnde noſter codex olim fuit Viterbij deſcriptus,liquido fuiſſe *aſcopera*,aut ſaltem *ſcopera*. manet enim adhuc litura eius virgulæ quæ cùm tranſuerſa inducitur τῷ *p* efficit *per*. Quare non dubitemus amplius de lectione quam primus Politianus prodidit.*Aſcopera* dictum vt *hippopera* apud Senecam,ne quis miretur Suetonium ea voce vſum. non enim puto eam eſſe cauſam quam afferunt quidam,quòd ſequens inſcriptio Græca fuerit:quod neque auctor dicit,neque verum cenſeo.

37 *Ego quid potui?)* Populi vox eſt compellantis Neronem: aut Agrippinæ matris.

39 *Crebro vindicem poſcebant.)* Vox eſt ſeruorum petentium vindicem, hoc eſt καρπιστήν,vt ſimul alluſionem facerent ad Iulium Vindicem, qui conſpirauerat in Neronem pro libertate publica.

Pag.146.v.4 *A ſimulacris gentium ad Pompey theatrum dedicatarum circuiri.)*

Non

Non ſingularum tantùm perſonarum ſtatuas & imagines,ſed gentium quoque factas eſſe legimus:vt populi Romani apud Rhodios & alibi.ſimiles hîc intelliguntur imagines gentium,quæ inter ornamenta theatri Pompeiani: nam malè Beroaldus,& poſt eum Torrentius,huc referunt locum Plinij ex libro VII. cap. III.qui nihil pertinet ad hæc ſimulacra de quibus Suetonius ſentit, & quorum meminit Plinius lib.XXXVI.cap.V.*Idem Varro*,inquit ille,*& à Coponio* XIV.*nationes quæ ſunt circa Pompeij,factas auctor* eſt.Martinus Polonus in Chronico, *Erat Romæ conſecratio omnium ſtatuarum,quæ ſtatuæ ſcripta nomina gentis in pectore, cuius imaginem tenebant,gerebant.* Reperio etiam ſimulacra gentium producta in funebri pompa principum defunctorum.Dio lib LVI.de exſequijs AVguſti τά τε ἔθνη πάνθ' ὅσα προσεκέκτητο ἐπιχωρίως σφίσιν ὡς ἕκαστα ἀπεικασμένα ἐπέμφθη.Idem in funere Pertinacis,παρῆλθον μετὰ τοῦτο τὰ ἔθνη πάντα τὰ ὑπήκοα ἐν εἰκόσι χαλκαῖς ἐπιχωρίως σφίσιν ἐσταλμένα.

13 *Ac breui dignum exitum facturos.*) Malè qui *exitium* pro *exitum* ſcribunt. *Exitum facere* probum & elegans dicendi genus.Petronius Arbiter,*pictura quoque nõ alium exitum fecit.* Quintilianus declamatione IV.*filium pietate pereuntẽ ne velis exitum facere parricidæ.* & Declamatione V.*exitum faciam hominis ad quem non venerit pater.* & in VIII.*hunccine fecit exitum illa modò ciuitate tota cõſpicua mater?* Marcellus I.C.tus Lege III.Dig.De iis quæ in teſtamento delentur &c.*Credi poteſt ſatis ſe conſecuturum putaſſe,vt inteſtati exitum facerent.*

16 *Atque in hoc decidiſſe verſu.*) Aliter Dio vel potius vt puto Xiphilinus, Dionis narrationem corrumpens,Νέρων μὲν δὴ τοιαῦτα ἐτραγῴδει καὶ τὸ ἔπος ἐκεῖνο συνεχῶς ἐνενόει οἰκτρῶς,

Θανεῖν μ' ἄνωγε σύγγαμος μήτηρ,πατήρ.

20 *Menſam ſubuertit.*)Plutarchus ἀνέτρεψε τὴν τράπεζαν: ſed in tempore quo id factum diſſentit.Vide ad cap.XLII.

Pag.147.v.5 *Quatuor ſolum comitantibus.*) Ioſephus totidem ait, Ἁλώσεως libro IIII.cap.XXIX.ἄνδρας δὲ σὺν τέτρασι τῶν πιστῶν ἀπελευθέρων ἐν τοῖς προαστείοις ἑαυτὸν ἀνεῖλε.

24 *Scrobem coram fieri imperauit, dimenſus ad corporis ſui modulum.*) Et qui carnificis manu puniendi erant,& qui aliqua neceſſitate coacti ſe interimebant, in ſcrobibus præparatis ſæpe ſoliti ſedere:credo,vt euitaretur caſus ἀσχήμων poſt vulnus acceptum.Appianus De bellis ciuilibus lib.IV. in hiſtoria Labeonis ſeſe vita priuantis,afflictis Bruti Caſſiique partibus,Λαβεὼν δὲ βόθρον ἐν τῇ σκηνῇ τὸ μέγεθος αὐτάρκη σώματι ὀρυξάμενος, τὴν σφαγὴν ὑπέσχε· καὶ τῷ δὲ μὲν ἡ σκηνὴ τάφος ἐγένετο.Tacitus lib.XV.*Pœna Flauij Veiani Nigro Tribuno mandatur. is proximo in agro ſcrobem effodi iuſſit:quem Flauius vt humilem & anguſtum increpãs,Ne hoc quidẽ,inquit,ex diſciplina.* Philoſtratus libro quinto,narrãs ſub ingreſſum Apollonij Tyanei in Alexandriam obuiam illi factos carnifices ducentes ad ſupplicium duodecim λῃστὰς τὴν αἰτίαν,id eſt,quorum elogium continebat latrones eos eſſe(αἰτία hîc elogium punicñdorũ ſignificat,id eſt,titulum,vel τίτλον, vt vocat Iohannes,Matthæus ſimiliter αἰτίαν, & apud Marcum ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας pro inſcriptione elogij)harum ſcrobium ita meminit, πρὸς τοὺς δημίους ὑφ' ὧν ἤγοντο, ὑφεῖναι ἔφη,κελεύων τοῦ δρόμου,καὶ σχολαίτερον ἥκειν ἐπὶ τὸ ὄρυγμα.

27 *Qualis artifex pereo?*)Dio,ὦ Ζεῦ οἷος τεχνίτης παραπόλλυμαι!

31 *Nudi hominis ceruicem inſeri furcæ.*)De huius ſupplicij modo alibi diſputamus & varios errores doctiſſimorum virorum, qui nuper de iis ſcripſerunt re-

felliмus. Mirum ſanè tantum in literis Latinis virum adeò fuiſſe impeditum in explicando quid eſſet *furca* Romanè loquentibus.

Pag. 148. v. 1 *Ferrum iugulo adegit.*) Quid igitur illud eſt quod Hegeſippus ait lib. IV. cap. XX. Neronem periiſſe *mangano, quod ipſe ſibi de ligno pararat.* ferro enim & gladio periit non mangano. Eſt verò μάγγανον, inſtrumentum ad iacienda tela vt balliſta: huius in Gloſſario mentio & apud Leonem in Tacticis, atque alios. EVſebius in Hiſtoria libro ſexto, ὥσπερ ἐκ μαγγάνου τινὸς εἰς τὸ μέσον ῥιφεὶς ἀναφαίνεται. Eſt & inſtrumentum ad torquendum, de quo ſenſit Hegeſippus. EVſebius libro octauo, γυμνὰ τοῖν ποδοῖν ἀποδεσμούμενα, μετέωρά τε καὶ διάγερια κάτω κεφαλῆς μαγγάνοις τισὶν εἰς ὕψος ἀνελκόμενα. & in libri eiuſdem ſupplemento, τῶν ποδοῖν μαγγάνοις τισὶ ξένοις διελκώμενος. Neſcio vero vnde id Hegeſippus habuerit: nam alij omnes nihil amplius quàm Neronem ſe ipſum interfeciſſe narrant.

12 *Impoſitum colle hortorum.*) Viterbienſis, *colle ortulorum.* duplici archaïſmo. *colle*, pro colli. & *ortulorum* pro hortulorum. quo modo ſcripſiſſe multos antiquorum, ex iis conſtat, quæ ſcripſerunt veteres de orthographia.

21 *Plerumque ſyntheſinam indutus ligato circum collum ſudario prodierit in publicum ſine cinctu & diſcalceatus.*) Hoc eſt, habitu hominis in triclinio diſcumbētis. Satyrici auctor, *In his eramus lautitijs cum ipſe Trimalcio ad ſymphoniā allatus eſt, poſitúſque in ceruicalia minutiſſima expreſſit imprudētibus riſum. Pallio enim coccino adraſum incluſerat caput, circáque onerata veſte ceruices latíclauiam immiſerat mappam, fimbriis hinc atque illinc pendentibus.* Dio *ſudarium* vertit σουδάριον. totum enim hūc locum ita exprimit, τοὺς βουλευτὰς χιτώνιόν τι ἐνδεδυκὼς ἄνθινον καὶ σουδάριον περὶ τὸν αὐχένα ἔχων, ἠσπάζετο. καὶ γὰρ ἐν τούτοις ἤδη παρηνομοῦμεν ὥστε καὶ ἀζώστους χιτῶνας ἐν τῷ δημοσίῳ ἐνδύεσθαι.

24 *A philoſophia eum mater auertit, monens imperaturo contrariam eſſe.*) Philoſtratus in vita Apollonij Tyanei, homini vano dictum non vanum in hanc ſententiam tribuit, φιλοσοφία γὰρ βασιλεῖ ἀνδρὶ, ξύμμετρος μὲν καὶ ὑπανειμένη, θεῖον μέγα ἐργάζεται κρᾶσιν· ἡ δὲ ἀκριβὴς καὶ ὑπερεπιτεινομένη φορτική τε, ὦ βασιλεῦ, καὶ ταπεινοτέρα τῆς ὑμετέρας ἐξουσίας φαίνεται· καὶ τῦφος δὲ αὐτό τι εἶναι ἡγοῦνται βάσκανοι.

25 *A cognitione veterum oratorum Seneca preceptor, quo diutius in admiratione ſui detineret.*) Quintilianus de Seneca, *Tum autem ſolus hic fere in manibus adoleſcentium fuit. quem non equidem omnino conabar excutere, ſed potioribus præferri non ſinebam: quos ille non deſtiterat inceſſere, cùm diuerſi ſibi conſcius generis, placere ſe in dicendo poſſe ijs quibus illi placerent, diffideret.*

34 *Exijt opinio.*) Fallitur Torrentius qui vocem *opinio* putat hîc amouendam, de qua diximus ad lib. II. cap. L I. & L V I. Cæſar de bello ciuili libro III. *quæ opinio erat edita in vulgus.*

Pag. 149. v. 5. *Erat illi æternitatis perpetuæque famæ cupido, ſed inconſulta.*) Planè ſimile eſt Pauſaniæ de Nerone iudicium, quod libet aſcribere. poſtea enim quā de liberata ab eo Græcia dixit. Ἀπιδόντι ait ἐς τὸ τοῦ Νέρωνος τὸ ἔργον, ὀρθότατα εἰρηκέναι Πλάτων ἐφαίνετο ὁ Ἀρίστωνος, ὅτι τὰ ἀδικήματα μεγέθει καὶ τολμήματι ὅσα ὑπερηρκότα, οὐ τῶν ἐπιτυχόντων εἰσὶ ταῦτα ἀνθρώπων, ψυχῆς δὲ γενναίας, ὑπὸ ἀτόπου παιδείας διεφθαρμένης. Non poteſt negari & cupidinem famæ ac nominis ſui æternitati conſecrandi deſiderium generoſi animi eſſe documentum.

11 *Icunculam puellarem cum quaſi remedium inſidiarum muneri accepiſſet.*) Nō dubitabamus vere emēdatum Torrētio *icuncula* pro *acuncula*. quę vox nec Grecā nec Latinā originē habere poteſt. *Imaguncula* verò lōgius recedit à ſcripta lectione

ctione

ctione. Fuit autem moris hominibus præſtigiatoribus & planis remedia aduerſus quoſuis morbos & caſus vendere quæ ſemper circumferri facilia eſſent. Talis hæc icuncula puellaris: tales illi annuli φαρμακῖται ſiue φυσικοὶ, quorum mentio apud Ariſtophanem atque alios. Tales item laminæ illæ quarum meminit Arnobius libro ſecundo, *Aduerſus ictus noxios & venenatos colubrorum morſus, remedia ſæpe conquirimus, & protegimus nos laminis. Pſyllis, Marſisve vendentibus, aliiſque inſtitoribus atque planis*: nam quid ſibi voluit obſecro vir doctus olim cùm illum locum tam inſolenter ſuis emendationibus deprauaret? atqui laminas eſſe φυλακτηρίων genus, vt cætera quorum meminimus, etiam Alexander Trallianus docet, qui inter magica, vel, vt ipſe vocat, φυσικὰ remedia πετάλων, ſiue laminarum iſtiuſmodi ſæpe meminit.

16 *Obijt ſecundo & trigeſimo ætatis anno.*) Mirum ſilentio eſſe prætermiſſum tempus imperij, quod fuiſſe ait Ioſephus annorum tredecim, & dierum octo. Zonaras annis tredecim adiicit menſes octo demptis diebus duobus. Xiphilinus duos amplius dies illi tribuit tantum. Clemens verò annorum vult fuiſſe tredecim, menſium octo, dierum xxviii. EVſebius, niſi fallunt nos, vt ſæpe, eius codd. annos xiv ait, menſes ſeptem, dies xxiv. Etiam alij minorum gentium chronologi aliter in annis vitæ latè errant Dio & Zonaras qui aiunt vixiſſe annos xxx. menſes nouem.

20 *Quaſi viuentis & breui magno inimicorum malo reuerſuri.*) Tacitus II. Hiſtoriarum, *pluribus viuere Neronem fingentibus credentibúſque.* AVguſtinus De ciuitate Dei cap. xix. dictum Pauli apoſtoli explicans, *Iam enim myſterium iniquitatis operatur. Quidam putant hoc de impio fuiſſe dictum Romano: & propterea Paulum apoſtolum non id apertè ſcribere voluiſſe, ne calumniam videlicet incurreret, quòd Romano imperio malè optauerit, cum ſperaretur æternum: vt hoc quod dixit, iam enim myſterium iniquitatis operatur, Neronem voluerit intelligi: cuius iam facta velut Antichriſti videbantur. Vnde nonnulli ipſum reſurrecturum, & futurum Antichriſtum ſuſpicantur. Alij verò nec eum occiſum putant ſed ſubtractum potius, vt putaretur occiſus: & viuum occultari in vigore ipſius ætatis, in qua fuit cum crederetur extinctus, donec ſuo tempore reueletur & reſtituatur in regnum.*

24 *Denique cùm poſt viginti annos, adoleſcente me, extitiſſet conditionis incertæ qui ſe Neronem fingeret.*) Pſeudonerones fuêre plures. Tacitus clarè oſtendit, etſi parum vulgo ad eius verba attendunt. Ait ille in rebus Othonis ſecundo Hiſtoriarum, *Sub idẽ tẽpus Achaia atque Aſia falsò exterritæ, velut Nero aduentaret: vario ſuper exitu eius rumore, eóque pluribus viuere eum fingẽtibus, credẽtibúſque. Cæterorũ caſus conatúſque, in cõtextu operis dicemus. Tũc ſeruus è Põto, ſiue, vt alij tradidere, libertinus ex Italia, citharæ & cantus peritus (vnde illi ſuper ſimilitudinẽ oris propior ad fallendũ fides) adiunctis deſertoribus quos inopia vagos ingẽtibus promiſſis corruperat, mare ingreditur.* illa verba, *pluribus viuere eum fingentibus,* ſubobſcurè indicant falſos Nerones fuiſſe plures: quod arguunt manifeſtò ſequentia. nam de pluribus ſe dicturum pollicetur. & hiſtoria confirmat, quæ plures commemorat. primus hic eſt quem Tacitus inſerit rebus Othonis & Vitellij: nam interpreti non aſſentior, componenti illum locum cum iſto Suetonij. apertè repugnant tempora. & Tacito conſentit Xiphilinus ex Dione, narrans in Othone captum fuiſſe tum quendam qui Neronem ſe fingeret: cuius, inquit, Dio nomen ſe ignorare ait. ſimilem ignorantiam profitetur & Tacitus in fine narrationis illius: *Aſprenati,* inquit, *cuncta ex fide nunciata: cuius cohortatione expu-*

gnata nauis,& interfectus quiſquis ille erat. Alius ab hoc eſt Terentius ille Maximus quem ex Dione, vt arbitror, tradit Zonaras in vita Titi, ἐπὶ τούτου, inquit, καὶ ὁ ψευδονέρων ἐφάνη ὃς Ἀσιανὸς μὲν ἦν, ἐκαλεῖτο δὲ Τερέντιος Μάξιμος· προσεοικὼς δὲ τῷ Νέρωνι καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν φωνήν. καὶ γὰρ καὶ ἐκιθάριζε, ᾖδεν. ἔκ τε τῆς Ἀσίας τινὰς προσεποιήσατο, καὶ ἐπὶ τὸν Εὐφράτην προχωρῶν, πολλῷ πλείους ἀνηρτήσατο. καὶ τέλος πρὸς Ἀρτάβανον τὸν τῶν Πάρθων κατέφυγεν ἀρχηγόν· ὃς καὶ δι' ὀργῆς τὸν Τίτον ποιούμενος, ἐδέξατο τοῦτον, καὶ καταγαγεῖν ἐς Ῥώμην παρεσκευάζετο. Tertius eſt de quo Suetonius hoc loco. Eum narrat Tranquillus extitiſſe poſt viginti annos à Neronis morte: incidit igitur in Domitiani tempora, & imperij eius annum ſeptimum. quare non poteſt cum alterutro ſuperiorum idem eſſe.

ISAACI CASAVBONI IN C. SVETONI TRANQVILLI DE XII. CÆSARIBVS LIBRVM VII.

ANIMADVERSIONES.

PAG. 150.

PROGENIES *Cæſarum in Nerone defecit.*) Eſt certum, & omnes hiſtorici notant. Appianum excipio qui libro quarto Ἐμφυλίων ſcribit reliquiſſe Octauium καὶ γένος καὶ ὄνομα τὸ νῦν ἄρχον. vixit autem ille ſub Adriano & Antonino Pio. tam igitur falſum domum Auguſtam, quę tum fuit genus traxiſſe ab AVguſto, quàm verum de nomine. nam omnes Cæſares dicti. Errat & vetus ſcholiaſtes Iuuenalis, qui ad illum poetæ verſum,

Cum iam ſemianimum laceraret Flauius orbem
Vltimus. notat *vltimum* dici Domitianum, quia in illo Cæſarum origo defecit.

3 *Liuia olim poſt AVguſti ſtatim nuptias.*) Non ſanè ſtatim, ſi ſatis ex fide Dionis narratio, qui in anno DCCXVII. hoc commemorat. at Liuia in AVguſti domum deducta ſub anni DCCXV. finem. meminit & in extremo Nerone.

4 *Gallinam albam.*) Et iſta alba fuit, & omnes quæ ex ipſa prouenêre. auctor Dio, qui vocat τὸ γένος τῶν λευκῶν ὀρνίθων.

11 *Silua omnis exaruit radicitus.*) Habes ſimilem hiſtoriam apud Ioannem Tzetzem, Hiſtorici chiliade IIII. de ficu logothetæ cuidam vnicè dilecta (ſic vt nemini alij eſſe fructum ex ea liceret) quæ magna omnium admiratione, die mortis eius exaruit, ac poſtridie à ſummo ad imum fidit ſe. quam hiſtoriam ſanctè iurat auctor eſſe veram.

14 *Nullo*

14 *Nullo gradu contingens Cæſarum domum.*) Liuiam tamē aliquomodo contingebat auctore Plutarcho. ἦν δέ τι καὶ Λιβίᾳ τῇ Καίσαρος γυναικὶ κατὰ γένος προσήκων ὁ Γάλβας.

22 *Illitis demum Galbano facibus.*) Gloſſarium Γαλβάνη ἢ Χαλβάνη, *Galba.*

24 *Galbeo, id eſt remedijs lana inuolutus.*) Ex hac Suetonij interpretatione melius intelligimus quid ſit galbeus in cultu muliebri, quàm ex Feſto, qui hoc ait tantum, eſſe ornamenti genus. Apparet autem ſic appellatos fuiſſe craſſiores toros lana aut tomento fartos, quos hodiéque mulieres quæ Veneris καλλιπύγου affectant cognomen, ad ipſam zonam, veſti ſubijciunt, vt ea non nimis demittatur ſed erigatur & infra cincturam emineat. Cato Originum libro ſeptimo. *Mulieres opertas auro purpuraque, arſinia, rete, diadema, coronas aureas, ruſſeas faſcias, galbeos, lineas pelles, redimicula.* Ex iſtis galbeis nomen habent quas lingua noſtra Francoceltarum in re veſtiaria *galbas* appellat.

27 *Temporum ſuorum eloquentiſſimus.*) Adde & ditiſſimus. Appianus, πλουσιώτατος ὢν ὁμοῦ τι Ῥωμαίων. cum lege de hac Galbæ perfidia in Ibericis.

28 XXX. *Luſitanorum millibus.*) Nihil vbiq; numerorum notis corruptius. non abeſt quin & hîc menda ſit, aut apud Valerium Maxim. qui *ſeptem millia* habet.

Pag. 151. v. 12. IX. *Kalend Ianuarij.*) Viterbienſis, *Kal.* VIII.

13 *In villa colli ſuppoſita.*) Vel *ſuperpoſita.* nam etiam Viterb. ita legit, & Pithœi ac Liſlæi.

17 Τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παρατρώξῃ.) Confirmant hanc lectionem MSS. noſtri, in quibus vel ita disertè ſcriptum vt in Pithœi & Liſlæi: vel ita corruptè, vt certiſſima tamen ſint huius ſcripturæ veſtigia, vt in Viterbienſi. Sic loquitur Philoſtratus in Ptolemæo Naucratite δικῶν τε καὶ δικαστηρίων παρέτρωγεν. At Dio vocem minus vſitatam mutauit vſitatiore παραγεύσῃ. non tamen ex illo rectè Suetonium emendes.

33 *Mane ſaluere; veſperi valere.*) Lucianus in Apologia ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ προσαγορεύσει πταίσματος. cuius libelli argumentum intelliges ex his Artemidori libro primo capite vltimo. Ἔρρωσο δὲ καὶ ὑγίαινε, οὔτε λέγειν οὔτε ἀκούειν ἀγαθόν. οἱ γὰρ προσιόντες ἀλλήλοις, οὔτε μέλλοντές τι πράττειν ταῦτα λέγουσιν ἄνθρωποι, ἀλλὰ ἀπαλλαττόμενοι ἀλλήλων καὶ πρὸς ὕπνον τρεπόμενοι.

41 *Cuius & viuæ gratia plurimùm valuit.*) Plut. ſcribit ope Liuiæ impetraſſe eum conſulatum ab AVguſto, Λιβίας προσεχούσης ὕπατος ἐκ παλατίου προῆλθε.

Pag. 125. v. I. HS. *namque quingēties cùm præcipuum inter legatarios habuiſſet.*) Id eſt, habere cum Liuia voluiſſet. ſic enim dictum vt libro primo, *pepigit cum aduerſarijs.* Quare interpretes aliique docti viri quicquam cenſeant in hac periodo eſſe mutandum, cauſſa, meo iudicio, idonea nulla eſt. vnum eſt quod non queam concoquere, legati modus. omninóque ſcribendum ſuſpicor *quinquagies*, non autem *quingenties.* Scio enim eam ſummam legati, eſſe vltra ciuilem modum: quem cùm AVguſtus in teſtamento ſuo diligenter ſeruauerit, teſte Tacito, ineptum eſt putare, non eſſe habitam eius rationem à Liuia. Nónne verò abſurdum fuerit, cùm AVguſtus & Tiberius quadringenties non multo amplius populo Rom. legarint, Liuiam vni Galbæ quingenties reliquiſſe nunquam factum meo iudicio. Ita ergo ſtatuamus potius. Legauerat Liuia Galbæ quinquagies, hoc eſt, aureorum coronatorum centum viginti quinque millia. Tiberius reuócauit ad quadringenta, ſiue coronatorum duo-

decim millia & quingentos.

6 *Conſulatum per ſex menſes.*)Viterb.*per tres menſes.*

11 *Solemnis forte ſpectaculo.*)Nam & in caſtris ſpectacula edi ſolita: quorum & Plutarchus in Galba meminit.

11 *Data teſſera vt manus penulis continerent.*)Teſſeram vocat ducis prçceptū, quod ab ijs qui proximi erant primò exceptum, per ſucceſſionē ad omnes peruenit:nec refert ſiue id voce datum eſt,ſiue in pittacio ſcriptum. vtroque enim modo fieri ſolitum. At teſſeram hîc accipere notione vulgari pro ſigno ad excubias,omnino eſt ἀπροσδιόνυσον.

12 *Per caſtra iactatum eſt.*)Tacitus,*Laudata olim & militari fama celebrata ſeueritas eius.*

31 *Cùm de proprietate iumenti quæreretur.*)Viterb.*cùm proprietas ium.q.*

38 *Ne ad geſtandum quidem iter ingreſſus quàm.*)Deeſt *aliter* ante *quàm*.Sic & apud Græcos.Polybius in quinta hiſtoria.τοῖς ὅλοις ἐσφάλλοντο,παρ᾽ οὐδὲν ἢ τὴν προειρημένην αἰτίαν.pro παρ᾽ οὐδὲν ἄλλο.conſtanter autem ſic legitur in omnibus antiquis codicibus,& editionibus.tamen Rob.Steph. adiecit eam vocem, ediditque,*ne ad geſt.quidem aliter vnquam iter ingr.*

39 *Vt ſecum vehiculo proximo decies* HS.*in auro efferret.*)Nihil mutemus:nam *è proximo* quod quidam reſtituunt,non poteſt locum habere,ſi ad auctoris mentem diligenter attendimus:qui hoc vult cauiſſe Galbam, ne ſi caſus aliquis ſubitò nuntiaretur,qui fugæ neceſſitatem ei afferret, à pecunia imparatus reperiretur. propterea proximum ſibi habuiſſe ſemper in omni itinere vehiculum iſtud auro onuſtum. De more circumferendi pecuniam notauimus nuper ad Apuleij apologiam.

Pag.153.v.4 *Reperteque ſunt duodecim ſecures.*) Viterb. *Reperteque ſtatim d.*

7 *Non ex fide verſanti pecunias.*) Suſpectum verbum *pecunias.* fortè etiam tollendum,aut ſcribendum,*in pecunijs.*

11 *Præter cæteras altiorem & dealbatam.*) Quaſi eſſet ſolatium,quoniam pereundum ſit,ἐξ ἀξίου γε τοῦ ξύλου.

24 *Cum quaſi manumiſsioni vacaturus conſcendiſſet tribunal.*) Plutarchus, προγράμματι ἐδήλωσεν ὁ Γάλβας ἡμέραν ἐν ᾗ τὰς κατὰ μέρος ἐλευθερώσεις ἀποδώσει τοῖς δεομένοις.

28 *Legatum ſe ſenatus ac populi Rom. profeſſus eſt.*) *Legatus*,ςρατηγός Dionem vide lib.LIII.Plutarchus,ςρατηγὸς συγκλήτου καὶ δήμου Ῥωμαίων ὀνομαζόμενος.

34 *Euocati appellarentur.*) Puto manſiſſe nomen iſtorum, fuiſſéque in aulis principum qui Euocati AVguſti appellarentur: non illa veteri nŏtione omnibus nota,ſed hac recenti.in antiquis ſanè inſcriptionibus ſçpe legas,EVOK.AVG. & apud ſcriptores quoque interdum.

35 *Excubiáſque circa cubiculum ſuum.*) Principum cuſtodes alij ad fores palatij ſtabant:hæc eſt illa cohors quam τὴν δορυφοροῦσαν ἀεὶ σπεῖραν. Plutarchus vocat.erant alij ad ipſas cubiculi fores: quorum meminit auctor & libro ſuperiore capite XLVII.

Pag.154.v.8 *Mors Vindicis.*)Viterb.*mors ſui vindicis*.fortaſſe,*mors Iulij V.*

15 *Fonteio Capitone.*)Viterb.*Fronteio*.vt in libris Plutarchi Φροντήϊος.

25 *Aquilam & ſigna pertinacius flagitantes.*)Plutarchus, σημεῖα τῷ τάγματι καὶ χώραν αἰτοῦντες.id eſt,ſigna flagitantes legioni ſuæ & locum vbi tenderent.

29 *Iuxta cuius hortos tendebat.*) Ante caſtra in vrbe ædificata prætoriæ co-

hortes multifariam diuerſæque tendebant in vrbe,& vicinis vrbi municipijs. Seianus in vnum coëgit extructis caſtris:ſed in caſtra,vt vides,non admiſſæ cohortes quæ ex alijs quàm Romanis ciuibus erant compoſitæ,vt Germanorum,Hiſpanorum,aliorumve.

35 *Canticum exorſis,Venit io Simus à villa.*)Plerique libri etiam Viterb. *exorſus* ſed videtur prius fuiſſe ſcriptum,*St.venit io Simus.* Notum eſt *St* eſſe in comœdijs indicendi ſilentij ſignum. tale illud apud Ciceronem de Iulio Cæſare, *St.manum de tabula:magiſter adeſt.* Malè autem in vulgatis codicibus *ſimus* eſt ſcriptum:nam recta ſcriptura eſt *Simus.* id nomen eſt perſonæ comicæ,è re ſic appellatæ:ita enim fingebant perſonam hominis ruſtici & triparci, qualem populus Galbani exiſtimabat. Pollux: τῷ ἀγροίκῳ, τὸ μὲν χρῶμα μελαίνεται· τὰ ᾿δ χείλη πλατέα τε ἡ ῥὶς σιμὴ, καὶ στεφάνη τετραχῶν. Porrò in omnibus MSS. locus hîc deprauatè exaratus reperitur. fere enim ſcribunt, *venitione ſimus.* at in Viterb. pro *ne* eſt *n̄* fortaſſe legendum *noſter Simus.*

37 *Reliquam partem retulerunt.*) Ariſtoteles in ſimili ſententia tertio Rhetoricorum, προλαμβάνειν aptius dixit.

Pag. 155. v. 4 *Ac iam ſummi equeſtris gradus candidatus.*) Ita edidimus ex codicis Viterbienſis fide. neque dubitandum videtur, quin hæc ſit vera lectio, non vt habent alij, credo, omnes, *ſummæ equeſtris gradus cand.* Non eſt autem dubiũ fuiſſe illis temporibus ſummum equeſtrem gradum,ſiue faſtigium equeſtris ordinis præfecturam prætorij:negant tamen viri docti de præfectura illa ſenſiſſe Suetonium,ſed de Procuratione potius, quæ & ipſa equeſtris ordinis propria. Rationem afferunt,quia parum ſit probabile ſub Galba libertum iri promotum ad eam dignitatem. Ego verò Suetonij verba aliter accipienda cenſeo,& ſimpliciter ita locutum eſſe interpretor,ad indicandam Iceli potentiam: quaſi diceret eò ipſum perueniſſe, vt princeps propemodum equeſtris ordinis haberetur. poſſumus & candidatum pro eo qui ambit accipere: neque abſurdum in eo quicquam erit,ſi dicatur iſte libertini generis homo,etiam ad præfecturam prętorij aſpiraſſe: non enim propterea rectè colligas, fuiſſe illi facultatem perueniendi quò tendebat.

7 *Quàm conueniret principi electo.*) Et à quo contraria omnes exſpectabant, vnde factum vt grauius acciperentur quæ ita præter opinionem eueniebant: omnes enim, vt Plutarchus ait, ἑτέρων ἡγεμονίας σχῆμα προσεδέχοντο.

7 *Atque illius ætatis.*) Liſlæi cod. *atque illud ætatis.*

8 *Inauditos condemnauit.*) Plutarchus de cæde Cingonij Varronis, Mithridatis Pontici,& aliorum, ἔδοξε μὲν νομίμως, εἰ καὶ δικαίως, μηδὲ δημοτικῶς ἀνῃρηκέναι πρὸ κρίσεως ἄνδρας οὐκ ἀσήμους.

16 *Per quinquaginta equites Rom.*) Initio negotium mandatum eſt equitibus xxx. ſed poſtquã difficultas maior apparuit, quàm Initio videretur futura, atque, vt Plutarchus ait, τοῦ πράγματος πόῤῥω νεμομένου καὶ προϊόντος ἐπὶ πολλούς, additi prioribus equites xx. Ita conciliem Tacitum Suetonio.

17 *Scenici aut xyſtici.*) οἱ περὶ σκηνὴν καὶ παλαίστραν. Plut.

19 *Pretio adipiſci.*) Scripſimus cum veteri Rom. cui multi manuſcripti conſentiunt.& Priſcianus libro VIII. verbum *adipiſcor* in albo eorum deponentium refert quę antiqui tam actiua quàm paſſiua ſignificatione protuliſſe inueniuntur. in Viterb. eſt *aduci* pro *addici*, vt ſæpe alibi.

24 *Sæuitia populum increpuit edicto.*) Placet hæc omnium codd. ſcriptura.

nec aſſentior doctiſſimo cuidam viro qui mallet, *ſæuitiam populi increp. ed.* hoc vſitatius: illud magis Suetonianum. lib. IIII. capite XXXIX. *modò auaritia ſingulos increpans.* Edicti ſententiam apud Plutarchum lege.

24 *Vniuerſis ordinibus offenſus.*) Errant qui hanc MSS. lectionem γνησιωτάτην corrumpunt, & legunt *offenſis.* potuit fugere viros eruditiſſimos vocis *offenſus* hæc ſignificatio? Cicero ad Atticum lib. II. *Scito nihil vnquam fuiſſe tam infame, tam turpe, tam peræquè omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offenſum, quàm hunc ſtatum.* Pro Sextio, *aliúſne eſt aliquis improbis peculiaris populus, cui nos offenſi inuiſique fuerimus.* & ita ſæpe alibi.

36 *Deſpectui eſſe non tam ſenectam ſuam quàm orbitatem ratus.*) Plutarchus ad verbum, φοβηθεὶς ὡς μὴ μόνον διὰ τὸ γῆρας ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπαιδίαν καταφρονούμενος. Sunt verò liberi *firma imperij munimenta & ſubſidia dominationis,* vt loquitur Tacit. *ſubſidia aulæ,* vt Tranquillus. Philoſtratus lib. v. de Veſpaſiano, τὴν δὲ ἀρχὴν ὑποδεξάμενος, θεραπεύσεται μὲν ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ παίδων, στηρίξεται δὲ ἐπ' αὐτῶν, καὶ ἐπ' αὐτῷ οἱ παῖδες.

38 *Teſtamentóque ſemper in bona & nomen aſcitum.*) Ait *ſemper:* quia ſoliti olim prudentes patresfamilias ſupremis ſuis maturè proſpicere, ac ſæpe pro oblata occaſione teſtamenti tabulas reficere. non enim ferri poteſt quod proferũt quidam ac tuentur, *ſuper* pro *ſemper.* vide in Iulio capite LXXXIII. & nota ibi verba iſta, *heredem ab eo ſcribi ſolitum.*

Pag. 156. v. 7. *Excepit terra tremore & aſſimilis quidam mugitui ſonus.*) Videtur ſcribendum, *terræ tremor,* obſequentia. vel, *exc. terra tremore, & aſſimili quodam mugitui ſono.*

17 *Sacrificanti coronam de capite excidiſſe*) Veteres *caducum auſpicium* vocabant. Silius Italicus libro XVI. de rege Syphace,

Vittáque maiorum decoramen fronte ſine vllo
Delapſa attactu nudauit tempora regis.
Talia cœlicolæ caſuro triſtia regno
Signa dabant ſæuique aderant grauia omina fati.

25 *Loricam tamen induit linteam.*) Linteis ſiue lineis loricis pro thoracibus eſſe vſos veteres, norunt omnes: ſed quomodo illæ fierent, & qua ratione linum ita indureſceret, vt etiam ferro reſiſteret, hoc verò norunt non omnes. Fiebant autem linei thoraces opera atque artificio coactiliariorum & πιλοποιῶν, qui linum aceto vel auſtero vino cui ſal eſſet adiectum, probe macerabant, deinde ita cogebant, vt ſoliditatem ac craſſitiem lintei octies decies aut ſæpius in ſe complicati haberet. Nicetas Acominatus libro I. rerum Iſaaci Angeli, αὐτὸς μέντοι ὁ Κορράδος ἄνευ θυρεοῦ τηνικαῦτα διηγωνίζετο, ἐκ δὲ λίνου πεποιημένον ὕφασμα οἴνῳ αὐστηρῷ ἱκανῶς ἁλισμένῳ διάβροχον πολλάκις περιπλυχθὲν δίκην θώρακος ἐνεδέδυτο· ἐς τοσοῦτον δ' ἦν ἀντιτυπὲς ἁλσὶ καὶ οἴνῳ συμπιληθὲν, ὡς καὶ βέλους παντὸς στεγανώτερον. ἠριθμοῦντο δ' εἰς ὀκτωκαίδεκα καὶ πλείω ὑφάσματος συμπλέγματα. Sed ad Polybium plura de his, quandoque deus dederit vt eum edamus.

Pag. 157. v. 3 *Iugulatus eſt ad lacum Curtij, ac relictus ita vti erat.*) Reperi in commentarijs Græcorum cauſſam cur ita diu fuerit relictus: nempe adſtitiſſe illi canem, quo viuo caput Galbæ amputari non potuerit. hiſtoria id ſit an fabula nihil pronuntio.

8 *Galba cupidè fruaris ætate tua.*) Ὀναίσου ὦ Γάλβα τῆς ἡλικίας.

20 *Inter cœnam verò vſque eo abundantem.*) Viterb. & Liſſ. *abundanti.*

21 *Libi-*

21 *Libidinis in mares pronior.*)Scribe,*pronioris*. ea vera lectio,quam etiam in editione Rob.Stephani offendi.ſic malo quàm vt Torrentius:quia pendet oratio ab illis paulo antè,*cibi plurimi traditur.*

25 *Perijt tertio & ſeptuageſimo ætatis anno.*) Et hîc dum rotundare numerum ſtudent Sueton.& Dio,diuerſo modo diſcedunt ab eo quod exactè verum.nam Dio ait anno LXXII.ambos componit Zonaras qui ait annos LXXII.& dies XXIII.

25 *Imperij menſe ſeptimo.*)Clemens Alexandrinus addit ſex dies.Apud Dionem & Zonaram qui à Dione habet,μῆνας ἑπτὰ ſcribere malim , quàm auctorem negligentiæ accuſare.

Pag.158.v.11 *Ex Albia Terentia ſplendidiſsima fœmina.*)Scribe *ſplendida fœm.* nam ita MSS.noſter ac Liſlæi,& iuuat Tacitus II.Hiſtor. *Othoni pater conſularis, auus prætorius,maternum genus impar,nec tamen indecorum.*

17 *Ac diſtento ſago impoſitum in ſublime iactare.*) Præter Martialem laſciuiæ huius meminit Vlpianus in Collatione iuris cũ legibus Moſis: quam edidit pridẽ Petrus Pithœus,vir quo nemo felicius in omni genere eruditionis eſt verſatus.ea propriè ſagatio dicta veteribus Latinis,vt ex Gloſſario idem Pithœus annotauit in eo ſcriptum *Sagatio*,παλμός. Gallis dicitur *berner*. vocabulo veteris, vt videtur Græciæ:nam Dores βέρρεσθαι dicebant pro πάλλειν. Heſychius.βερρευόμεθα,κληρωσόμεθα,Λάκωνες.κληροῦσθαι idem eſt ac πάλλειν κλήρους.vt in illo poëtæ κλήρους ἐν κυνέῃ χαλκήρει πάλλον ἑλόντες.

34 *Sepoſitus eſt per cauſſam legationis in Luſitaniam.*)Sic,*per honorẽ militiæ vrbe ſummouere* in vita Iuuenalis, cuius auctor non alius,opinor,quàm Suetonius.

Pag.159.v.4 *AVreos excubanti cohorti viritim diuidebat.*)Tacitus , *cohorti excubias agenti viritim centenos nummos diuidebat.*Ergo aureus vnus,& centum nũmi,idem.quod & alia veterum teſtimonia doctis obſeruata declarant. Hic locus me admonet vt, EVmenij panegyriſtæ orationem pro ſcholis emaculem. *Salarium me*,ait, *liberaliſsimi principes ex huius Reip. viribus in ſexcentis millibus nummum accipere iuſſerunt.*Quis credat ſalarium tam amplum vlli rhetori fuiſſe? neque nos primos offendit ea ſumma.ſed nos ex collatione Græci ſcriptoris qui teſtetur annua ſtipendia profeſſorum ſub Imperatoribus fuiſſe aureorum ſexcentorum,putamus in ea oratione ſemper *ſexagenis* & *tricena* ſcribendum, non autem *ſexcentenis* & *trecena*. Sexagena ſeſtertium millia ſiue ſexagena ſeſtertia ſunt aurei ſexcenteni : quod fuiſſe ſalarium profeſſorum diximus. Tatianus in oratione apologetica,philoſophorum increpans auaritiam,Veſtri,inquit,philoſophi tantum à contemtu opum abſunt , ὥστε παρὰ τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως ἐτησίους χρυσοῦς ἑξακοσίους λαμβάνειν τινὰς εἰς οὐδὲν χρήσιμον,ὅπως μηδὲ τὸ γένειον δωρεὰν καθειμένον αὐτοὶ ἔχωσι.& nota ſis vocem τινάς· nam ex ea intelligimus celeberrimis tantum doctoribus id datum ſalarium.quod facit valde ad deſtruendam illam immenſam ſummam quam falſa ſcriptura apud EVmenium ingerit.

18 *Haud dubia fiducia in ipſo negotio pluribus affuturis.*) Deeſt *vt* in iſto loquendi genere.nam hoc Græci ita dicerent:πεποιθότας σφόδρα , ὡς ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ πλειόνων παρεσομένων,vel προσχωρησόντων.At in Viterb.aliam lectionem reperi,*plures affuturi.*

30 *Abditus properè muliebri ſella.*)Tacitus *ſellam* ἁπλῶς.at Plutarchus φορεῖον melius dixiſſet δίφρον κατάστεγον:nam tales ſellæ mulierum quibus in publicum deferebantur:quod vox *abditus* manifeſtò docet.fuerunt & aliæ ſellæ mulierum non adopertæ, ſed quarum domi vſus non foris. Talis erat , opinor , quæ

ſeliquaſtrum dicebatur, vt Varro & Feſtus ſcribunt:alij per *i* ſiliquaſtrum. Hyginus libro ſecundo Aſtronomici poetici,de Caſſiopeia, *pro quo facto inter ſidera ſedens in ſiliquaſtro conſtituta eſt.* libro tertio, *Caſsiopeia ſedens in ſiliquaſtro collocata eſt.* Ne igitur mutemus eam vocem aut mendi ſuſpectam habeamus apud Arnobium libro II. *Quid arquata ſi ſellula,acus,ſtrigil,polubrum,ſiliquaſtrum?* Habuere mulieres olim & δίφρους ὀκλαδίους,in quibus ſedentes enitebantur:quarum hodiéque vſus eſt.mentio earum Exodi capite primo,& apud Artemidorum libro quinto,capite LXXIV.

32 *Donec omiſſa mora ſuccollatus.*)Bene. neque delenda verba, *omiſſa morâ*, φειδοῖ τῆ χρόνου.moram intelligit expectandi lecticarios ſeruos,quibus deficientibus, liberi homines in armos & collum receptum eum baiularunt vicibus: quod ſuccollare dicitur.

38 *Poſitáque breui ratione.*)Simplex pro compoſito *poſita*,id eſt,expoſita. Veteb.tamen,*oratione*,cum veteri Rom.& alijs multis.

Pag.160.v.1 *Diplomatibus primiſque epiſtolis ſuis ad quoſdam prouinciarũ præſides Neronis cognomen adiecit.*) Faceſſunt mihi negotium Plutarchi ſuper hac re verba. Κλαύδιος ἢ Ῥῦφος εἰς Ἰβηρίαν φησὶ κομισθῆναι διπλώματα, οἷς ἐκπέμπουσι τοὺς γραμματηφόρους, τὸ τῦ Νέρωνος θεῖον ὄνομα προσγεγραμμένον ἔχοντα τῷ τῦ Ὄθωνος quid appellat τὸ τῆ Νέρωνο θεῖον ὄνομα? aut quale illud eſt Neronis diuinum nomen?nã de *diui* appellatione accipere non poſſumus:niſi putamus tam ſtultum Othonẽ fuiſſe vt viuus appellari voluerit diuus:quod non ſolùm erat inſolens, verũ etiã ominoſum & βλάσφημον.deinde vt ea ſententia efficeretur ſcribendũ foret θείου. tum intelligeremus in diplomatis Othonis ſcriptum fuiſſe, *M.Saluius Otho Nero Diuus.* hanc ſententiam confirmant nonnihil quæ ſcribit Tacitus extremo libro xv.de adulatione Cerialis Anicij,qui Neronem adhuc inter homines agentem & coli pro deo,& Diuum Neronem appellari voluit.Sed verius puto, tollendam vocem θεῖον è Plutarchi verbis.

10 *Τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς;*)Variè corrupti ſunt in poſtrema voce libri veteres.alij præferunt δούλοις:alij ac propè omnes,ἀσύλοις.mendoſè prorſus.neque hoc monerem,cùm è Xiphilino veram lectionem de qua dubitare non poteſt, Turnebus pridem indicarit:niſi viderem eſſe viros doctos qui deprauatas lectiones veterum codicum partim interpretari conentur, partim aliter emendare. quorum vtrunquè ſuperuacuum.

13 *Quietem & concordiam ſuaderet.*)Emenda Plutarchum in harum epiſtolarum mentione,& lege ὑφ' ὧν ἑταιρόμενος ἔγραφεν Ο'Υ'ιτελλίῳ παραινῶν ὡ στρατιωτικὰ φρονεῖν.perperam vulgo editum,παραινῶν στρατιωτικὰ φρ. quam deprauatam lectionem mirabiliter expreſſit Xylander, vir alioquin & iudicij & eruditionis non mediocris.

25 *Motis necdum conditis ancilibus.*)Adi Polybium in fragmento libri ab Vrſino editi XXIII.& Liuium in eadem hiſtoria libro XXXVII.Similis ſuperſtitio ſeruata Athenis,cùm celebrarent Plynteria.per eius feſti dies Mineruę ſimulacrum tegebatur,ac publicè priuatimque diligẽter obſeruabant,ne inchoato feſto, nec dum peracto quicquam aggrederentur: id enim infauſtum habebatur. Xenophon de reditu Alcibiadis in patriam poſt exilium.κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ ἡμέρᾳ ᾗ πλυντήρια ἦγεν ἡ πόλις,τοῦ ἔδους κατακεκαλυμμένου τῆς Ἀθηνᾶς· ὅ τινες οἰωνίζοντο ἀνεπιτήδειον εἶναι καὶ αὐτῷ καὶ τῇ πόλει. Sed Plynteriorum dies vnus ſaltem erat infauſtus:ancilia ſemel mota ante trigeſimum diem non condebantur, vt affir-

mare

mare videtur Polybius loco quem indicauimus.

37 *Apud Bebriacum.)* Nuſquam minus & auctores veteres & libri quàm in loci huius ſcriptione conſentiunt. Ferè tamen Latinis ſcriptoribus aut *Bebriacum* dicitur, aut *Bedriacum.* Plutarcho πολίχνη πλησίον Κρεμώνης τὸ Βητριακόν: & quidã codices apud EVtropiũ, *Betriacum.* Viterbienſis quoque hîc & Pithœi codices non multò aliter, *Bretiacum.* eadem collocatio literæ caninæ apud Ioſephum qui hanc vocem ita enuntiat Φρηγδριακόν. Philoſtratus libro quinto Othonem periiſſe περὶ τοὺς Εαπιεζίους Γαλάτας ſcribit: laxè ſanè & negligenter.

Pag. 161. v. 7 *Tribunus anguſticlauius.)* Hæc vera lectio. Gloſſarium, στενόσημος, *anguſticlauius.*

23 *Qui diſcedere & abire cœptabant.)* Viterb. vt Torrentij duo, *captabant.*

31 *Et celeriter (ita preceperat) funer.)* Viterb. & Liſlæi, *celeriter, nam ita prec.* vnde olim verè notatum Turnebo ortam eſſe falſam lectionem. *apud Veliternam, ita pr.* cuius commentitiæ (quod ex Plutarcho paret) ſcripturæ nuſquam in noſtris libris extant veſtigia. neque item illius quam præferunt editi quidam optimi, vt Rob. Steph. *& celeriter ac paruo cultu, nam ita prec.* vtrum ex lectione ſcripta? probem ſi ita ſit. ſed vereor ne ſit coniectura correctoris emendantis χωρίῳ veteris Rom. *apud Culiternam.*

32 XXXVIII. *ætatis anno.)* More ſuo Tranquillus annum inchoatum pro pleno numerat: nam alij XXXVII. ſolùm vixiſſe aiunt. In tempore imperij puto peccatum apud Clementem Alexandrinum doctiſſimum & ſanctiſſimum ſcriptorem: legitur enim Ὄθων μῆνας έ, ἡμέρας ά. ego verò ſcripſiſſe opinor γ'. non έ. ſic EVſebius in Chronico. *Otho tertio regni ſui menſe apud Bebriacum propria manu occubuit.* & Cedrenus μῆνας τρεῖς, ἡμέρας ή. neque tamen neſcio poſſe defendi vulgatam Clementis lectionem ex quorundam Græcorum traditione. nam in Faſtis antiquis Græcis qui Siculi vulgò vocantur & magno vſui doctiſſimis viris ſæpe fuerunt, hæc legi Ὄθων βασιλεύσας μῆνας ς', ἐσφάγη ἐν τῷ Παλατίῳ Ῥώμης. En quantæ nugæ in quàm paucis verbis. Hæc eſt iſtorum monachorum fides, quorum Chronologiis omnes veteres bibliothecæ ſcatent. quare tirones cùm illos legunt, meminerint magno iudicio opus, vt poſſint nigrum mendacio præfigere theta. velut cùm hac ipſa hiſtoria de morte Othonis ita Cedrenus ſcribit, θύων δέ ποτε ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀφροδίτης ᾄσματα τοῖς ἱεροῖς παρέμιξε. ὑπὸ δὲ τοῦ Οὐιτελλίου ἐπαναστάντος, ξιφιδίῳ ἑαυτὸν διεχειρίσατο, εἰπών, Τί γάρ με ἔδει μακροῖς αὐλοῖς ᾄδειν καὶ αὐλεῖν. Legerat nempe bonus aliquis monachus Othonem erupiſſe quondam in hæc verba, τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς; inde occaſionem arripuit fingendi eam fabellam, quam narrat Cedrenus: niſi ipſe fictor illius eſt, non ſolùm narrator. & tamen iſta cuicuimodi ſint ferri poſſent fortaſſe, niſi in rebus maximi momenti, & quæ pertinent ad hiſtoriam eccleſiæ, pari fide, quod certum eſt, verſati eſſent. verùm quid ago? non enim id à principio inſtitueram.

35 *Galericulo propter raritatem capillorum adaptato & annexo.)* Veteres cùm capite nudo eſſent, & caluitiem vrbanorum dictis eſſe obnoxiam experirentur, ad eam celandam inſtituerunt pelles quaſdam parare, appoſitis crinibus humanis, ſic vt aptata capiti, cutis vera, non coma aſcititia videretur. Iis pellibus vſi & viri & fœminæ. Tertullianus De cultu fœminarum: *Affigitis preterea neſcio quas enormitates ſutilium atque textilium capillamentorum, nunc in galeri modum, quaſi vaginam capitis & operculum verticis, nunc in ceruicem retro ſuggeſtum.* Nec *galericulum* ſolùm vocabant ſed *galerum.* Iuuenalis:

Sed nigrum flauo caput abſcondente galero. Auienus.
Nam mox deſecto nituit frons nuda galero,
Diſcolor appoſita quæ fuit ante coma.

36 *Ac pane madido linere.*) Viterb. *linire*. Panis iſte fiebat ex oryza aut fabis, vt apud medicos in compoſitione pſilothrorum legimus. item ex farina ſiliginea. Iuuenalis,

Sed quæ mutatis inducitur atque fouetur
Tot medicaminibus, coctaque ſiliginis offas
Accipit, & madida, facies dicetur an vlcus?

38 *Sacra etiam Iſidis ſæpe in lintea religioſaque veſte propalam celebraſſe.*) Appianus De bellis ciuilibus libro IV. Οὐολούσιος ἀγορανομῶν προεγράφη, καὶ φίλον ὀργιαστὴν τῆς Ἴσιδος ἔχων, ᾔτησε τὴν στολὴν, καὶ τὰς ὀθόνας ἐνέδυ τὰς ποδήρεις, καὶ τὴν τοῦ κυνὸς κεφαλὴν ἐπέθετο, καὶ διῆλθεν οὕτως ὀργιάζων αὐτῷ σχήματι ἐς Πομπήϊον.

40 *Mors eius minimè congruens vitæ.*) Dio, κάκιστα ἀνθρώπων ζήσας, κάλλιστα ἀπέθανε· καὶ κακουργότατα τὴν ἀρχὴν ἁρπάσας, ἄριστα αὐτῆς ἀπηλλάγη.

Pag. 162. 16 *Extat Q. EVlogij ad Q. Vitellium libellus.*) Adiuuimus hac parte minimum veteres codices, & veram lectionem produximus antè latitantem. Quintus hic EVlogius, libertus Q. Vitellij fuit, eſtque à manumiſſione appellatus Q. Vitellius EVlogius, aut fortaſſe Eclogius. Hic vt patrono gratificaretur, ſtemma Vitelliæ gentis deſcripſerat, & librum eidem nuncuparat. hoc genere officij ſoliti liberti patronorum ſuorum ſtudia demereri. ſic Iulius Marathus AVguſti libertus de rebus illius libros ediderat, vt dixit auctor libro II. Spartianus, *Famæ celebris Adrianus tam cupidus fuit, vt libros vitæ ſuæ ſcriptos à ſe, libertis ſuis literatis dederit, iubens vt eos nominibus ſuis publicarent.*

27 *Sectionibus & cognituris.*) Sic optimi codices, itaque edidit primus, opinor, ſpectatæ fidei vir Rob. Stephanus. plerique tamen codd. *conſuturis*. etiam Viterb. *futuris*. quod teſtari volui.

29 *Cuiuſdam furnariam exercentis.*) Viterbienſis, *funariam exerc.* hoc eſt, reſtionis. libro ſecundo, cap. II.

30 *Domo Nuceria.*) In quibuſdam loquendi generibus domus pro patria vel vrbe ponitur. vnde paſſim in Dione, οἱ οἶκοι Ῥωμαῖοι vel οἱ ἐν οἴκῳ. & apud Sophoclem, ἡ οἴκοι πόλις. nam ita ſcribi debet hic illius locus in OEdipo Coloneo. --τὴν δὲ τὴν πόλιν φίλως

Εἰπών· ἐπαξία γάρ· ἡ δ' οἴκοι πλέον
Δίκῃ σέβοιτ' ἄν, οὖσα σὴ πάλαι τροφός.

ἡ οἴκοι πόλις, eſt patria OEdipi, Thebæ. vulgo ſcribũt δίκῃ & male interpretãtur.

40 *Scalpro librario.*) Græci σμίλην, ut in epigrammate Iuliani quo continetur ſcribæ ſuppellex, σμίλης τ' ὀξυτόμον κοπίδα. Latini ſicilam vocant. Gloſſariũ, *Sicila*, σμίλα χαρτοτόμος ſed Arnobius vocẽ *ſmilam* pro Latinitate donata vſurpat libro quinto: niſi legendum ibi *ſicilam*.

Pag. 163. v. 1 *Lucius ex conſulatu Syriæ præp.*) Dio lib. LVIII. Tacitus in anno vrbis DCCLXXXVIII. Sueton. lib. IIII. cap. XIV.

9 *Caium Cæſarem adorari vt deum inſtituit.*) Quem morem poſtea retulit Diocletianus, manſitq; ex parte etiã ſub inſecutis principibus, quorũ ſalutatio habuit aliquid adorationis immixtũ. Ritus adorationis excutimus ad Perſium.

13 *Socculum dextrum inter togam tunicámque geſtauit.*) Minus erit indignationis ſi meminimus ſoccis aureis & qui etiam lapillis fulgerent, vſos veteres, quã fœmi-

fœminas quàm viros ἁβροτέρους. propterea non cum cæteris calceamentis promiſcuè habebantur, ſed in thecis ſeruabantur, quas σανδαλοθήκας Menander appellauit. Noti etiam *ſandaligeruli* & *ſandaligerulæ* ex comœdiis.

Pag.164.v.12. *Per communem factionis ſuæ fauorem.*) Liſlæi codd. *factionis Venetæ*, vt in quibuſdam editis. confirmat mendoſa lectio codicis Cuiaciani, *venenatæ*, & hîc & capite XIIII. pro *Veneta*.

20 *Quorum publica veſtigalia interuerterat.*) Quare tollendam cenſet vocem *veſtigalia* vir doctus? an quia *publicum* ἁπλῶς aliquando dicitur τὸ τελώνιον, ideo vera erit eius ſententia? quaſi verò non multo ſæpius aliter loquantur optimi auctores: quos omnes itémque aliquot veteres inſcriptiones corrigamus oportet, ſi locum daturi ſumus huic emendationi.

27 *De ſe experimentis.*) Nec Viterb. nec Pithœi agnoſcunt voculas *de ſe*: quare tollantur.

30 *Iamne ientaſſent.*) Liber Pithœi, *iantaſſent*. ſic quidam ſcribebant. vt in Gloſſario, *iantare, iantaculum.*

Pag.165.v.13. *De Bebriacenſi victoria.*) Pithœi & Liſlæi *Betriacenſi*, vt ſuprà Betriacum.

18 *Egregiè prorſus.*) Pithœi liber *agre*. Ipſi verò placebat, *regiè*. non malè. nam iſtud quidem factum verè fuit regium : mihi tamen nihil videtur mutandum.

38 *Séque perpetuum conſulem.*) Vetus inſcriptio.

A. VITELLIVS. L. F.
IMPERATOR
COS. PERP.

Pag.166.v.1. *Vt & aliquid de Domitio diceret.*) Id eſt, caneret aliquod ἆσμα promptum ex libro canticorum Neronis. ſed quare potius *de Domitio* quàm *de Nerone*? an Nero volumini à ſe edito indicem fecerat *Domitÿ cantica*? at Pithœi cod. *de dominico*. vt puto non abſurdè : ita enim videtur appellatum ab aſſentatoribus viui Neronis liber canticorum eius, rerum domini. quam vocem refert nunc Vitellius, non ſine alluſione ad tempora Neronis, quæ reuocare ſtudebat.

6 *Coniecit in compedes, ſtatímque ſoluit.*) Ita emendauimus accedente etiam quorundam librorum auctoritate, vt Rob. Steph. mirum tamen in Viterb. Liſlæi, & aliis ferè omnibus *coluit* legi.

7 *Ob nimiam contumaciam & ferocitatem.*) Cuiacij codex, Pithœi & Liſlæi, *furacitatem.*

14 *In ientacula & prandia, & cœnas, comiſſationéſque.*) Dio totidem nominat, οὐχ ὅλης τῆς ἡμέρας οἱ αὐτοὶ εἱστίων αὐτὸν, ἀλλ᾽ ἄλλοι μὲν ἀκρατίσασθαι παρεῖχον, ἄλλοι δὲ ἀριστῆσαι, ἕτεροι δὲ δεῖπνον, ἕτεροι δὲ μεταδόρπιά τινα πλησμονῆς παρεμύθια.

14 *Facilè omnibus ſufficiens, vomitandi conſuetudine.*) Dio, καὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ἐδαπάνα, ἀπλήστως τε ἐμφορούμενος, καὶ συνεχῶς πάντα ἐξεμῶν, ὡς μόνῃ τῇ παρόδῳ τῶν σιτίων τρέφεσθαι· ἀφ᾽ οὗ καὶ ἀνταρκεῖν ἠδύνατο. De vomitandi cõſuetudine, quod Cicero vocat extremo lib. XIII. epiſtolarum ad Atticũ ἐμετικὴν *agere*, Plin. lib. XXVI. capite III. Cornelius Celſus lib. I. cap. III. Philo de vita Caij, πολὺς ἄκρατος καὶ ὀψοφαγία, καὶ ἐπὶ πλήρεσι τοῖς ὄγκοις ἀπλήρωτοι ἐπιθυμίαι, θερμολουσίαι τε ἄκαιροι καὶ ἔμετοι, καὶ εὐθὺς πάλιν οἰνοφλυγίαι, καὶ ἔφεδροι γαστριμαργίαι. propter hanc conſuetudinem obiectum à Magno Pompeio ingrato cuidam quem ditauerat, quòd fe-

ciſſet cum *ἐκ πονατικοῦ ἱματικόν de ſæpe eſuriente, ſæpe reijcientem.*

16 *Quadringenis millibus nummûm conſtiterunt.*) Ita Viterb. & alij meliores libri: non *quadragenis.* quàm aberrat autem vir doctus qui vt firmet lectionem *quadringenis*, profert locum Dionis, de ſumtibus eorum qui conuiuia præbebant Vitellio, *ὥστε ὀλίγων ἡμερῶν διελθουσῶν, ἑκατὸν εἰς τὸ δεῖπνον μυριάδας ἀναλῶσαι.* quomodo enim colligit inde ita hîc ſcribendum? nam Dio loquitur de ſumtibus plurium dierum: Suetonius de ſingulorum conuiuiorum impenſis. deinde ſummæ quàm diuerſæ? nam Dionea eſt non minor quadragies ſeſtertiûm. quod videtur confirmare vulgatam lectionem ſimilis loci libro ſuperiore capite XXVI.

24 *Non profundæ modò gulæ.*) Reſpicit locum ſuperiorem capite ſeptimo, vbi ſimiliter *profundam gulam* Vitellio tribuit. Sic Apuleius in apologia, *Nec quidquam ei relictum eſt ex largiore Fortuna præter ambitionem miſeram & profundam gulam.* & apud Claudianum *profunda ingluuies*, libro ſecundo in EVtropium: Plinius de Apicio, *nepotum omnium altiſſimus gurges.* non aliter apud Saluſt. *profunda auaritia*, & apud Velleiũ, *profunda omnia confundendi cupido.* Græci pari elegãtia atque efficacia vocẽ *βάθος* vſurpant. vt in illo Pauli Apoſtoli *ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ.* & Plutarchus in Marcello Archimedi tribuit *βάθος ψυχῆς καὶ θεωρημάτων πλοῦτον.* Themiſtius oratione decima cuidam *βάθος ἀγχινοίας.* dicitur & *βαθύτης*, vt in ſexta Polybij hiſtoria, *βαθύτης ψυχῆς.* & apud Ciceronem ad Atticum, *mea βαθύτης* quę dicitur Saluſtio in Iugurthino, *altitudo ingenij.* inde apud Athenęum lib. IX. *ὁ βαθὺς τῇ φύσει στρατηγός.* Vopiſcus in Numeriano, *Deniq; erat altus, riſit & tacuit.* altus, eſt *βαθὺς*, vel *βαθυγνώμων.* ex eo dicta *profundæ mentis conſilia*, Quintiliano, declamatione XVIII. Græci poetæ *βαθυφρονεῖν.*

Pag. 167. v. 2. *Quàm vernaculis & mathematicis.*) Veteres codices nihil, quod nobis ſit cognitum, iſto loco variant. Meritò autem vellunt viris doctis aurem iſti *vernaculi.* quos enim ſic appellat Suetonius? quare viſum Ioſepho Scaligero doctorum nobiliſſimo, nobilium doctiſſimo, ſcribere *veraculis*, aut *vericolis.* neque ego video quid cõmodius excogitari poſſit, niſi fortaſſe aut cũ Turnebo *diuinaculis* legamus: aut vulgatã lectionẽ defendamus ſic, vt *vernaculi* ſint *γόητες.* nã Zonaras diſtinctè notat pulſos ab eo & *ἀστρολόγους*, h. e. mathematicos, & mox *γόητας*, h. e. præſtigiatores ac circulatores. Hos videtur Suetonius *vernaculos* appellare. rationem nominis non facilè aliquis diuinet: ſed videtur vox eſſe ſordidæ plebis quæ viliſſimos de circo præſtigiatores, vt erant *ψηφοπαῖκται* & quicunque *θαυματοποιοὶ* dicebantur, ſic indigetabat: fortaſſe quia eorum mos erat, admirationem & riſum hominibus ciere. Seneca De beneficiis libro ſexto: *Alter apud proximum circulatorem reſedit, & dum vagus atque erro vernaculis congregatur & ludis, tranſeuntem Platonem, quem non quæſierat, inuenit*, Martialis,

Vernaculorum dicta, ſordidum dentem,
Et fœda lingua probra circulatricis.

Fallor? an ex his duobus locis colligi poteſt, vernaculos qui cum circulatoribus & circulatricibus coniunguntur, aut eoſdem, aut affines iis eſſe quos *γόητας* ex Dione Xiphilinus vocat? Non me tamen fugit quid in contrarium dici poſſit.

5 *Ne Vitellius Germ.*). Ita MSS. nec quicquam mutandum. Sed quare tacet Suetonius quod vel præcipuum erat? iſtos nempe non vanos, ſed verè fuiſſe *μάντεις κακῶν ἀτρεκῶς.* obiit enim Vitellius intra præfinitam diem.

19 *Bebria-*

19 *Bebriacenſes copias.*) Viterbienſis & Pithœi ſcribunt *Betriacenſes.*

Pag.168.v.1 *Vt unde in Campaniam fugeret.*) Tarracinam ad cohortes fratrémque. Tacitus, Dio.

Confugitque in cellulam ianitoris religato pro foribus cane.) Dio, ἐς οἴκημα σκοτεινὸν ἐν ᾧ ἐτρέφοντο κύνες, ἐκρύφθη. de cellulis ianitorum diximus ad libri quarti caput xvii. ad eas canis haberi ſolitus catena alligatus, vt hic locus indicat, aliique veterum ſcriptorum non pauci doctis hominibus pridem obſeruati. Eandem fuiſſe Græcorum conſuetudinem notabamus ad Laërtium. Dio non ſatis aptè videtur deſcribere hanc cellam: nam etſi canis vnus pluréſve ibi habiti, tamen is non erat locus alendis canibus propriè deſtinatus. Sed quid ſibi vult idem optimus ſcriptor, paullò mox, cùm ait, Vitellium inuentum à militibus fuiſſe, captúmque, ὑφαντοῦ καὶ αἵματος ἀναπεπλησμένον. quid ſignificat vox ὑφαντοῦ hoc loco? nihil nempe: non enim ita ſcripſit Dio ſed φορυτοῦ, vel Zonara teſte. vnde emendare ſuum auctorem interpretes debuerant.

9 *Donec religatis poſt terga manibus, iniecto ceruicibus laq.*) Totum hunc locũ quaſi ἔπος πρὸς ἔπος Dio expreſſit, κἀν τούτῳ τὴν μὲν ἐσθῆτα αὐτοῦ περιῤῥήξαντες, τὼ χεῖρε εἰς τοὐπίσω δήσαντες, τῷ τε αὐχένι σχοινίον περιθέντες, κατήγαγον ἐκ τοῦ παλατίου τὸν Καίσαρα τὸν ἐν αὐτῷ ἐντρυφήσαντα· καὶ διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ ἔσυραν τὸν αὐτοκράτορα, τὸν ἐν τῷ βασιλικῷ δίφρῳ πολλάκις σοβήσαντα.

12 *Reducto comâ capite.*) Sic rectè ſcriptum in Viterb. & Pithœi. hoc vult, milites qui pone Vitellium erant, comam ei prehendiſſe & coegiſſe caput reſupinare. Græci interpretes Eutropij hunc locum non intellexerunt.

12 *Ceu noxij ſolent.*) Malim, *ceu noxijs ſolet.* intelligit autem morem in illuſtrium perſonarum ſupplicio ſeruari ſolitum, vt capite nudo & elato, quo dignoſci omnibus poſſint, trahantur ad ſupplicium. Sic apud Polybium Danaë illuſtris fœmina rapitur διὰ μέσου τῆς πόλεως ἀκατακάλυπτος.

13 *Mento mucrone gladij ſubiecto.*) Placet Turnebi librorum lectio, *ſubrecto*: nec aliter codd. Cuiacij & Pithœi. Falluntur qui Dionis locum proferunt, vt comprobent melius eſſe *ſubiecto*. nam verba Dionis cùm neutri lectioni apertè patrocinentur, potius tamen indicant eſſe alteram veram. ξιφιδίοις, ait, αὐτὸν ὑπὸ τὸ γένειον ὑπεκέντουν. *pugionibus eum ſub mento pungebant.*

16 *Venter obeſus.*) Dio, γαστρίων ἦν.

20 *Anno vitæ* VII *& quinquageſimo.*) Tacitus, EVtropius, & eius metaphraſtes Pæanius conſentiunt. Dio & Zonaras tres ferè annos detrahunt, & vixiſſe aiunt, ἔτη τέσσαρα καὶ πεντήκοντα, καὶ ἡμέρας ἐννέα καὶ ὀγδοήκοντα. imperium autem tenuiſſe per annum decem diebus demptis. at Clemens, μῆνας ἑπτὰ, ἡμέραν α΄. Facilè compones hos ſcriptores & cæteros qui idem tempus notarunt, ex ijs qui Faſtos concinnarunt. Onufrium adi. ſed in Clemente videtur ſcribendum μῆνας ὀκτὼ, ἡμέραν α΄. ex EVtropio.

ISAACI CASAVBONI IN C. SVETONI TRANQVILLI DE XII. CÆSARIBVS LIBRVM VIII.

ANIMADVERSIONES.

PAG. 169.

T. *Flauius Petro.*)Emendatum eſt ex cod.Pithœi,qui conſentit cum ſcripto Glareani.Viterbienſis hic errat cum vulgo:ſed reſipit ſtatim,& paullò pòſt *Petronis* non *Petronij* ſcribit ex fide. In eodem mox rectè *publicum*,non *publicanum.*

12 *Manebántque imagines.*)Si quid mutandum,ſcriberem,*manent hodiéque.*ſed non videtur neceſſum. nam potius putem, Veſpaſianum rerum potitum,curaſſe tollenda hæc parum glorioſæ originis ſuæ teſtimonia.nec moueor verbis Suetonij capite XII.quæ ſuadere videntur contrarium. ſed facilis reſponſio.

Pag.170.v.13 *Egit & gratias ei apud ampliſsimum ordinem.*) More eorum qui magiſtratum aliquem conſecuti erant, mandante principe, aut adiuuante, de quo diximus ſuprà ex Dionis lib.LVIII.

16 *Ex Africa delegatam olim.*)Secuti ſumus vulgatos codices, à quibus ſtant Viterb.& Liſlæi at Pithœi *deligatam.* quod ipſe pridem ſuis Aduerſarijs prodidit.Illa vide & Turnebi.

25 *Tricies cum hoſte conflixit.*)An legendum ex EVtropio *tricies vel bis*? non enim dubitari poteſt quin ex Suetonio totum illum locum deſumſerit.At ὁ χρηστὸς Pæanius quàm ineptit in huius periodi metaphraſi? mitto quod *tricies & bis* vertit δύο καὶ τρισὶ μάχαις.nam fortaſſe aliter ſcripſerat. illud planè ridiculũ, quòd gentes illas duas quarum mox fit mentio, interpretatur de Germanis & Britannis.quos ait ope Veſpaſiani acceſſiſſe ad imperium populi Rom.ſexcenta his ſimilia in eo ſcriptore.

34 *Rapa in eum iacta ſunt.*)Conſuetudine φυλλοβολίας in contrarium verſa, per quam flores & omne genus fructus mittebantur. vide ad librum ſextum. at odij & contumeliæ cauſſa,rapa iacta,fimus,lapides,aut lutum:cuius moris mentio etiam apud Iuriſconſultos lege prima,Dig. De extraordinarijs criminibus.

Pag.171.v.4 *Iudæa profecti rerum potirentur.*)Videntur & Tacitus & Suetonius qui verbis iiſdem hoc oraculum referunt, ipſa verba expreſſiſſe quibus id conceptum:in quibus apparent veſtigia veritatis & eius vaticinij vnde iſtud manauit.Scriptum enim in ſacris literis,ἐκ σοῦ ἐξελεύσεται ὁ ἡγούμενος. Lege Ioſephum Ἁλώσεως libro ſexto capite XXXI.

5 *Quantum euentu poſtea prædictum patuit.*)Scribe cum alijs libris,etiam Viterbienſi,

terbienſi, *quantum poſtea euentu paruit prædictum.* è Pithœi cod. eſt *parüit* pro *patuit.*

16 *Vt & induſtriæ expertus.*) Nouè dictum *expertus* pro eo qui dedit ſpecimen, & vt Græci dicunt ὁ πεῖραν δούς. nam vulgò eſt ὁ πεῖραν λαβών. variant autem codices iſto loco & partim *induſtriæ*, partim *induſtria expertus* habent. in his Viterb. vulgò *induſtria experta.*

15 *Vt in oppugnatione caſtelli lapidis ictum genu ſcuto ſagittas aliquot exceperit.*) Petrus Apollonius Collatius de excidio Hieroſolymitano libro ſecundo, in obſidione Iotapates,

——media inter talia ſtridens
Incertum qua iacta manu delapſa ſagitta eſt
Sub Petroniada coxam, qua poplite iuncta eſt.

Ioſephus narrat libro III, cap. XVI. Hegeſippus libro III. cap. XII.

26 *Mox cum ædilem eum C. Cæſar.*) Omittit Xiphilinus ſuo loco, ſed extat apud Dionē libro LVIII. in rebus Caij, πηλὸν πολὺν ἐν στενωπῷ τινι ἰδὼν, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐς τὸ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ τοῦ Φλαβίου ἱμάτιον, ἀγορανομοῦντός τε τότε, καὶ τῆς τῶν στενωπῶν καθαριότητος ἐπιμελουμένου ἐμβληθῆναι. & quæ ſequuntur.

31 *Canis extrarius è triuio manum humanam intulit.*) Puto hanc eſſe veram γραφήν: ſed libri mirè variant. Viterb. *exterritus è triuio.* quidā *extrarius triclinio m. h. intulit.* plerique aut *extrarius* tantum, aut *è triuio* ſolùm. Dio, κύων αὖθις, ὅτε αὐτὸς καὶ τότε αἱρούμενος χεῖρα ἀνθρωπίνην ὑπὸ τὴν τράπεζαν ὑπέβαλε. confer & ſequentia: nam omnia ferè totidem literis ibi habentur.

38 *Tantum quod exemptum.*) A Pithœi codice eſt, & Torrentij vno, vt ipſe ait. nam Viterb. habet, *recenter exemptum.* non vt in vulgatis *recenter quidem.*

39 *Apud Iudæam Carmeli dei oraculum conſulentem.*) Collatius libro II.

Vulſa ſolo frondéſque nouas induta cupreſſus,
Nunc habet illa fidem: Matathiadémque locutum
Vera ubi vatem, & Corneli oracula diſces.

ſcribe *Carmeli oracula.*

Pag. 172. v. 3 *Neronem diebus vltimis monitum per quietem.*) Aliter Dio ὁ Νέρων ἔδοξέ ποτε ἐν τοῖς ὕπνοις τὴν τοῦ Διὸς ὀχὸν ἐς τὴν τοῦ Οὐεσπασιανοῦ οἰκίαν εἰσαγαγεῖν. ὀχὸν *thenſa* eſt Suetonio, non currus, vt vertunt interpretes. vide ad libri primi caput LXXVI.

5 *Et in circum deduceret.*) Melius noſtri mss. etiam Cuiacij, *& inde in cir. d.*

6 *Statua diui Iulij ad Orientem ſponte conuerſa.*) In inſula Tiberina fuit hæc ſtatua. Plutarchus in Othone, εἶδον τὸν ἐν μεσοποταμίᾳ νήσῳ Γαΐου Καίσαρος ἀνδριάντα, μήτε σεισμοῦ γεγονότος μήτε πνεύματος, ἀφ' ἑσπέρας μεταστραφέντα πρὸς τὰς ἀνατολάς· ὅ φασι συμβῆναι περὶ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἐν αἷς οἱ περὶ Οὐεσπασιανὸν ἐμφανῶς ἤδη τῶν πραγμάτων ἀντιλαμβάνοντο.

6 *Aciéque Bebriacenſi.*) Ecce librorum inconſtantiam in tam celebris loci nomine: nam in Pithœi & Liſlçi eſt, *Bretiacenſi.* vide libro ſuperiore.

18 *Aut Germaniciano.*) Viterbienſis, *Germanico*, ſed præcedens vox *Hiſpanienſis* videtur hanc lectionem poſtulare. nam Hiſpanienſis & Germanicianus exercitus vocantur, qui in illis prouincijs ſunt collocati, nec ſunt tamen ex illis prouincijs: omnes enim legionarij ciues Romani erant. Aliter Tacitum ac Suetonium quoque loqui ſuprà notabamus: apud quos Germanicum exercitum & Germanicas legiones inuenias.

20 *Alij alium alia de cauſſa.*)Omnino tollenda vox *alij*: quam nec Cuiacij nec Pithœi nec Liſlæi agnoſcunt. nec aliter editio Rob. Steph.

29 *Vltiorem mandantis.*)Nimis argutatur Beroaldus, qui mandatum iſtud ſolutum morte, ex libris Iuriſconſultorum annotat. nam mandare hoc loco, non ſimpliciter eſt ἐντέλλεσθαι, ſed quod propriè Græcis ἐπισκήπτειν. ſic libro IV. cap. II. *mandaretque domeſticis vltionem ſi quid ſibi accideret.*

35 *Quadraginta millia ſagittariorum*) Tacitus ait XL. *Parthorum equitum millia.* At Viterbienſis, XV. *milia ſag.* nam in eo libro, vt in alijs veteribus multis, *mile* & *milia* ſemper ac conſtantiſſimè, non mille ac millia.

37 *Interim Alexandriam tranſijt, vt clauſtra AEgypti obtineret.*]Hæc vera cauſſa, non quam Philoſtratus ſcriptor interdum nugaciſſimus, libro quinto ait, vbi clariſſimis verbis affirmare audet præſtigiator ille inſignis Apollonius, propter ſe tranſijſſe in AEgyptum Veſpaſianum: ſéque adeò imperium illi detuliſſe, ac donaſſe ſolum, impudentiſſimo animo gloriatur. Ioſephus prudentiſſimè cauſſas huius conſilij explicat libro quarto cap. XXXVII. præcipua & potiſſima fuit, annonæ cura: norat enim Veſpaſianus ſi ſuis præſidijs AEgyptum ſemel firmaſſet, fore eam populo Rom. inſtar freni, ob famis metum.

41 *Baſilides libertus.*)Nullum equidem vidi librum vbi non extet vox *libertus.* Torrentij tamen perplacet ſententia probabiliter valde diſputantis tollendum eſſe id verbi. accedit rationibus quas commemorat, quòd error admiſſus videtur, cum temerè aliquis librarius vocis *Baſilides* duas poſtremas ſyllabas, vt ſæpe accidit, geminaſſet, inde pronum emendatori incauto *lides*, quod nihil ſignificaret, vertere in tritiſſimam vſu dictionem *libertus.*

Pag. 173. v. 5 *E plebe quidam luminibus orbatus.*) Codex Viterbij deſcriptus, *Ephebus quidam.* ſed Tacitus tuetur vulgatam lectionem, *Ex plebe Alexandrina quidam, oculorum tabe notus.* etſi poſſit videri Suetonius ex Tacito emendatus olim ab aliquo ſciolo.

6 *Demonſtratum à Sarapide.*)Vide Ariſtidis ἱερὺς λόγυς.

7 *Si inſpuiſſet.*)Agnoſcis pie lector falſam imitationem miraculorum CHRISTI. ſic ſolitus illudere hominibus ὁ δαίμων. & apud Epiphanium κατὰ Σαμψαίων inter inſtrumenta miraculorum eſt ὁ σιαλος τῶν πλυσμάτων.

10 *Palàm pro concione vtrumque tentauit.*)Quid appellat *concionem*? an conuocatum in eam rem populum, ſiue in theatrum, ſiue in forum? an potius coronam forte adſtantis multitudinis? hoc puto verius: & ſuadent Taciti verba, *Igitur Veſpaſianus cuncta fortunæ ſuæ patere ratus, nec quidquam vltra incredibile: erecta quæ adſtabat multitudine, iuſſa exſequitur.* Notemus ergo vocis *concio* hunc vſum, pro multitudine ἁπλῶς.

13 *Talis tantáque cum fama in vrbem reuerſus.*)Vere primo nauem conſcendit circa medium Martij. Apollonius Collatius,

Ergo ita compoſitis rebus, cum piſcis aquoſi
Linqueret hoſpitium Titan, frontémque moueret
Arietis inſani, ſecuris credita ventis
Sulcat aquas, pelagóque volans petit Itala puppis
Littora.

Sed Tacitum vide qui Eteſiarum flatum Alexandriæ oppertum eſſe Veſpaſianum narrat. Ioſephus libro quarto iter illud deſcribit capitibus XXXVII. & XL. ac ſequentibus.

14 *Suſcepit & cenſuram*)Teſtes,Plinius,nummi,lapides.vide in faſtis.

23 *Cùm ſibi pro impetrata præfectura gratias ageret.*)Interpretor de præfectura vnius alarum.ex libri ſecundi capite XXXVIII.

25 *Claſſiarios verò qui ab Oſtia & Puteolis Romam pedibus per vices commeant.*) Scripſimus *per vices*,ex libro Pithœi.cui alij quoque aſſentiuntur,teſte Torrentio.at Viterb *per vicos* vt vulgo.De claſſiariis paſſim loquuntur Tacitus & Suetonius, item Plinius in epiſtola de morte auunculi, ac cæteri quoque hiſtorici meminerunt,& veteres inſcriptiones: ſed de hac eorum curſitatione nihil legi apud alios.ſimiles at non iidem tamen dromonarij de quibus Caſſiodorus lib. II.&IIII.

29 *Thraciam,Ciliciam & Commagenen.*) Tuentur hanc lectionem noſtri codices:tuetur & Pæanius apertè,cuius hæc verba apud EVtropium. Θρᾶκας τε ἐπὶ τούτοις καὶ Κίλικας καὶ Κομμαγηνοὺς,οἰκείας ἔχοντας βασιλείας,εἰς ἐπαρχίαν σχῆμα μετέστησε. Si ea ſcriptura ſedet, intelligemus de parte aliqua Thraciæ vbi regnum ante fuerit.& ſcimus quàm latè pateat interdum Thraciæ appellatio. Doctiſſimo Turnebo viſum reſcribere *Tracheam Ciliciam*:quæ lectio omni difficultate caret.vide Strabonem lib.XIIII.

30 *Ditionis regia vſque ad id tempus.*)Non ſemper tamen,Commagene quidem.quam in prouinciæ formam redegit Tiberius,tranſtulitque ad ius prætoris.Tacitus in actis anni DCCLXXI. Annalium lib.II.ſed priorem formam πολιτείας Commagenis reſtituerat Caius impoſito Antiocho.Dio libro quinquageſimooctauo,Ἀντιόχῳ τε τῷ τοῦ Ἀντιόχου τὴν Κομμαγηνὴν,ἣν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἔσχε,καὶ προσέτι καὶ τὰ παραθαλάσσια τῆς Κιλικίας ἔδωκε.qui locus mouet me valde,vt Turnebo aſſentiar,& legam. *Tracheam Ciliciam & Commagenen.* nam maritima Ciliciæ, non aliud quàm Trachea Cilicia,quæ Commagenæ adiuncta,ac regi vni attributæ ambæ.

32 *Conſularémque rectorem impoſuit pro equite Rom.*)Cappadociæ in formam prouinciarum redactæ, eques impoſitus à Tiberio. Dio libro LVII. in anno DCCXX.καὶ ἡ Καππαδοκία τῶν τε Ῥωμαίων ἐγένετο,καὶ ἱππεῖ ἐπετράπη.

Pag.174.v.4. *Ampliſſimos ordines.*)Scio σχῆμα eſſe non ſemel vſurpatum optimis ſcriptoribus,cùm duobus aut pluribus tribuitur,quod eſt vni proprium. ſed durum mihi quidem videtur, vt equitum ordo in communionem eiuſdem tituli cum ſenatu admittatur.atqui MSS.non aliter habent. Lipſio tamen aſſentior locum emendanti ſcribentique *ampliſſimum*:hoc modo,*Item amphitheatrum vrbe media(vt deſtinaſſe compererat AVguſtum)ampliſſimum.* aut ſcribam, *Ambos ordines.*

30 *Cauſidicorum figuras.*)Vocabulũ hac notatione,eo ſeculo natũ.Quintilianus lib.IX.cap.ſecundo.*Iam ad id genus quod frequentiſſimum eſt,& expectari maximè credo,veniendum eſt:in quo per quandam ſuſpicionem,quod non dicimus,accipi volumus:non vtique contrarium,vt in εἰρωνείᾳ, ſed aliud latens,& auditori quaſi inueniendũ:quod vt ſuprà oſtendi,iã fere ſolũ ſchema à noſtro vocatur, & vnde controuerſiæ figuratæ dicuntur.*Sextus Victor *vocat obliqua dicta* EVtropius in Veſpaſiano *conuicia*.Suidas in eodẽ,σκώμματα ῥητόρων.Græci vocant ὑπονοίας.Herodianus,vt videtur,ὑπογραφὰς libro quarto,dũ ait de Alexandrinis, πεφύκασι δέ πως εἶ) φιλοσκώμμονες,καὶ λέγειν εὐστόχως ὑπογραφὰς ἢ παιδιάς.figurarum exempla ſunt hæc.Ælius Spartianus in Seuero.*Damnabantur plerique cur iocati eſſent,alij cur tacuiſſent, alij cur pleraque figurata dixiſſent , vt eſſes imperator verè nominis ſui,*

verè Pertinax, verè Seuerus.

Pag.175.v.4 *Vt monentibus.*) Viterb. *mouentibus*, ſine *vt*. & mox, *fecit* non *fecerit*.

15 *Neque cæde cuiuſque.*)Et hic locus nos fugit: nam *cuiuſquam* ſcribendum, nec aliter MSS.

35 *Primus è fiſco Latinis Græcíſque rhetoribus annua centena conſtituit.*) Siue quod idem eſt, aureos millenos. noſtræ verò pecuniæ, aureos bis millenos & quingenos. Ampliſſimum ſanè, vt quidem nunc viuitur, honorarium: pro ratione verò illorum temporum tenue. nónne enim pudendum, Terpno Diodoróque citharœdis pro vna productione data ducenta, iſtis verò annua centena tantùm ſtatui? Medicis ducena ſaltem quinquagena annuam mercedem apud principes fuiſſe, ſcribit Plinius libro XXIX. Fuere & philoſophis annua conſtituta, vt clarum ex illo Tatiani loco quem ſuprà laudauimus. at non Veſpaſianus eius inſtituti auctor, ſed M. Antoninus Pius, de quo ſcribit Capitolinus, *Rhetoribus & philoſophis per omnes prouincias & honores & ſalaria detulit.* Is videtur ſalarij rhetorum & philoſophorum modum redegiſſe ad ſexagena millia ſiue aureos ſexies millenos, vt antè docebamus ex Tatiano & EVmenio. ſed hoc, ni fallor, tantùm in prouinciis: nam quin rhetores Græci Latiníque in vrbe profitentes amplius honorarium haberent, ſeruatámque Veſpaſiani σύνταξιν fuiſſe, non puto dubitandum.

37 *Necnon & artifices coemit.*) Vetus vox *coemere* pro mercede conducere: ſic *emptitius* miles ὁ μισθῷ στρατευθείς, apud Feſtum. *emere auxilia*, apud Iulium Capitolinum in Antonino Philoſopho. perperam ergo ſcriptum in codice maximi Iuriſperitorum, *artifices cœmentarios.*

Pag.176.v.9. *Archimimus perſonam eius ferens, imitánſque, vt eſt mos, facta ac dicta viui.*) Mos ſeruatus in diuitum & inſignium virorum funeribus, vt notat Dionyſius Halicarnaſſeus, libro ſeptimo, εἶδον δὲ καὶ ἐν ἀνδρῶν ἐπισήμων ταφαῖς, ἅμα ταῖς ἄλλαις πομπαῖς προηγουμένους τῆς κλίνης τοὺς σατυριστὰς χοροὺς κινουμένους τὴν σίκιννιν ὄρχησιν, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς εὐδαιμόνων κήδεσι. Vide & in Tiberio capite LVII. nam videtur is ſcurra de quo ibi agitur, ex iſta conſuetudine funeri admotus: etſi id Suetonius διαῤῥήδην non dicit.

19 *Ordinem vitæ ferè hunc tenuit.*)Similis locus apud Xiphilinum, ibi, καταστάσει δὲ τοῦ βίου τοιᾷδε ἐχρῆτο. vbi tamen pleraque diuerſa obſeruantur. multo ſanè ſimilior ordo vitæ Seueri deſcriptus eidem in eius vita, illo loco, ἐχρῆτο δὲ Σεβῆρος καταστάσει τοῦ βίου εἰρήνης οὔσης τοιᾷδε. vide & confer. Adde Lampridium in vita Alexandri Seueri, ibi, *Vſus viuendi eidem hic fuit.* Martialem epigrammate octauo libri quarti, & XC. eiuſdem. Extant & Plinij aliquot epiſtolæ eiuſdem argumenti, itémque ſimiæ eius Sidonij Apollinaris: & integro AVſonij poemate deſcripta Ephemeris. Ex his locis diſcet ſtudioſus antiquitatis, quomodo ſoliti veteres diem diſponere.

21 *Ac dum ſalutabatur & calciabat ipſe ſeſe, & amiciebat.*)Eginhartus, *Cum calciaretur & amiciretur, non tantum amicos admittebat, verùm etiam ſi Comes palatij litem aliquam eſſe diceret.* vide cætera.

27 *Super cœnam autem & ſemper aliâs comiſſimus.*)Mirificè placet ſcriptura Viterbienſis, *Super cœnam autem & ſuper aleas communiſſimus.* Aleæ luſu inter cœnam plurimum vtebantur: vide ad librum ſecundum: de voce *communiſſimus* notauimus ad Claudium cap. XXI.

30 *Menſtrium*

30 *Menſtrium Florum.*)Plutarcho in Othone Μέστριος Φλῶρος.

31 *Admonitus ab eo plauſtra potius quàm ploſtra dicenda.*) Quanta fuerit affinitas ſoni inter *au* & *o* infinita prope ſunt quæ arguant. Dio notat *Claudium* alijs dictum,qui ſemper apud Ciceronem *Clodius*: idem obſeruat & ſcholiaſtes Iuuenalis ad ſextam. Dixere & *cotes* pro cautes,*origa* pro auriga, notante eodem interprete.ſic *focaneus palmes* qui à faucibus dictus auctore Columella lib.IV.*Cloſtrum* & *cloſtellum* pro clauſtro & clauſtello. *oricularius clyſter* in medicorum libris pro auricularius. ſexcenta ſunt hoc genus: quare etiam Ὄφιδος dicitur Appiano in Ἀννιβαϊκοῖς fluuius AVfidus. nec mendum puto , ſed pronuntiandi conſuetudinem. etſi aliter apud alios Græcos ſcio eſſe ſcriptum id nomen.

33 *Cùm producta pro concubitu* HS.*quadringenta donaſſet.*) Ex cod. Pithœi eſt hæc lectio. Viterb.habet *perducta*, vterque *quadringenta* non *quadraginta*: quæ tamē ſcriptura vereor vt ſatis ſit ex moribus principis reſtrictiſſimi.Sed videtur mihi longè alia mens eſſe huius loci. nam quare tantam pecuniæ vim homo ad opprobrium vſque deparcus, huius rei cauſſa effudiſſet, cùm non amore captus,iſtam accerſiſſet,ſed ab illa fuiſſet expugnatus? quare puto non ipſum fœminæ,ſed ipſi fœminam potius donum dediſſe, quaſi μίσθωμα τῆς συνουσίας. Lego igitur,*cùm perducta*.deinde quod de rationibus ſequitur,interpretor de accepti pagina,in quam referri debuit hæc ſumma ſub aliquo titulo: *moris enim fuit*(Aſconij Pediani verba ſunt) *vnumquemque domeſticam rationem ſibi totius vitæ ſuæ per dies ſingulos ſcribere,ex quo appareret quid quiſque de reditibus ſuis, quid vel de arte,fœnore lucróve ſepoſuiſſet quoque die.*

36 *Proceræ ſtaturæ improbiúſq; nato.*)Viterb. *irato*: ſed ex correctione ipſius qui ſcripſerat:prius enim aliter exarauerat,&,vt puto , *nato*: quæ vera lectio eſt, conſentientibus Pithœi & Liſlæi codd. *improbè natum* vocat τὸν κακῶς πεφυκότα, hominem deformi & turpi proceritate corporis.Sic apud Plautum *improba facies*.Notat autem in eiuſmodi homine prauum inceſſum.multi enim eius ſtaturæ λορδοὶ incedunt,vt eſt apud Ariſtotelem περὶ πορείας cap.VII.ὄρχος ergo hîc dicitur de corpore producto adinſtar perticæ,longuriíve. Hæc vera lectio & interpretatio horum verborum:alioqui poſſis ſcribere *malè pedato*,vt in Othone cap.XII.

40 *Et maximè de Cerylo.*)Lege *Et de Cerylo*,vt in Viterb. τὸ maximè ex ſequenti loco temerè huc intruſum.

Pag.177.v.4 *Ut inuidiam aliqua cauillatione dilueret.*)Reperi in Viterbienſi, notatam & Torrentio γραφὴν ſanè miram,*deflueret*. viderint acutiores: nam in hoc genere,ſæpe veritas latet ſub aliqua in ſpeciem abſurda ſcriptura.

5 *Quendam è charis miniſtris.*)Scriptura Viterb.*è Cæſaris miniſtris.*

12 *Quod etiam vrinæ vectigal commentus eſſet.*) Probo valde Beroaldi ſententiam exiſtimantis exactum hoc vile vectigal à fullonibus, quos plurimum vrina vti ſolitos teſtantur multi veterum loci.Athenęus lib.XI.τὸ δ' ἀφ' ἡμῶν διηθούμενον οὖρον ἐστὶ δριμύ. τῷ γοῦν ἱμάτια ῥύπῳ χρώμενοι ῥύμματι πλύνουσιν οἱ γναφεῖς. Poteſt tamen intelligi de ſtipe exacta ab iis qui per diem veſicam exonerare vellent in amphoris quæ per angiportos erant collocatæ : vt indicat Titij veteris ſcriptoris locus apud Macrobium libro tertio capit. XVII. quem Beroaldus laudat. Meminit & Lucretius lib.IIII.his elegantiſſimis verſibus,

Puſi ſæpe lacum propter ſe,ac dolia curta,

Somno deuincti credunt extollere veſtem
Totius humorem ſaccatum vt corpori fundant:
Cum Babylonica magnifico ſplendore rigantur.

Videntur de his accipiendæ & quæ *gaſtra* nominantur in Petronij Satyrico. Porro ſimile huic vectigal fuit, quod foricarij exercebant. cuius meminit Iuuenalis ſatyra tertia,

-- inde reuerſi
Conducunt foricas, & cur non omnia?

Extat & foricariorum mentio apud Paulum lege XVII. §. fiſcus Dig. De vſuris, quem locum explicat Cuiacius Obſeruat. lib. XXII. cap. XXXIII. Reperio etiam ſimile huic aliud vectigal à Veſpaſiano eodem excogitatum, & fimo equino impoſitum. Tzetzes narrat Chiliade prima, haut ſcio qua fide, quóve auctore.

29 VIIII. *Kalend. Iulij.*) Ita noſtri MSS. omnes, non vt vulgo VIII. *Kalend. Iun.*

29 *Annum agens ætatis ſexageſimum ac nonum, ſupérque menſem ac diem ſeptimum.*) Intellige menſem ſeptimum ac diem ſeptimum. Dio, ἔζησε δὲ ἔτη ἐννέα καὶ ἑξήκοντα καὶ μῆνας ὀκτώ. imperaſſe autem ſcribit idem annos decem, ſex diebus minus. At Clemens, annos XI. menſes totidem, dies XXII. Cauſſam tantæ diuerſitatis dicas ex iis quæ notat Xiphilinus extremo Veſpaſiano.

Pag. 178. v. 6 *Titus cognomine paterno.*) Græci quidam ita hæc ſunt interpretati quaſi poſt mortem demum patris, cognomen eius aſſumſiſſet Titus. Pæanius apud EVtropium, ὁμώνυμος μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν γενόμενος τῷ πατρί. ſed falſam eſſe eam interpretationem omnes ſciunt in Latinorum libris verſati. Sic & Victor & EVtropius ac Suidas videntur illa verba *Amor & deliciæ generis humani*, ex ſua potius quàm Suetonij mente interpretati. Vox *deliciæ* vt hîc accipitur, vna ex illis eſt quas alibi dicebamus negotium faceſſere Græcis interpretibus. Itaque ex iis alij omiſerunt iſto lóco, vt Pæanius, qui ita vertit, τὸ πλῆθος γοῦν αὐτὸν Κοινὸν ἔρωτα προσηγόρευε. alij pro ea poſuerunt τρυφή. cuius tamen dictionis ſimilē vſum non reperias apud eos qui verè ἑλληνίζουσι. Suidas ὡς πρὸς ἁπάντων ἔρως τε καὶ τρυφὴ τοῦ θνητοῦ προσαγορευθῆναι γένους. Mirum erratum notabamus aliquando in hoc vocabulo in Græca verſione libri Hieronymi, cui index Catalogus ſcriptorum eccleſiaſticorum. ſiquidem hæc Latina verba, *Antinoum autē in deliciis habuiſſe Cæſar Adrianus ſcribitur*, ita vertuntur, τὸν δὲ Ἀντίνοον ἐν τῷ μεταξὺ τῶν αἰδηλικίων ἐσχηκέναι Ἀδριανόν τινὲς συγγράφονται. O ſocordiam! ſed videtur interpres deceptus cùm in deprauatum codicem incidiſſet.

10. *III. Kalend. Ianuar.*) Pithœi cod. IIII. *Kal.*

26 *Latina Græcaque lingua.*) MSS. Cuiacij, *Latinè Græcéque vel in orando, vel in fingendis poematibus promptus.*

13 *Certantem imitari chirographa quæcunque vidiſſet.*) In Græcorum commentariis legi. Διόφαντος ἦν γραμματεὺς Ἡρώδου βασιλέως χειρὸς ἁπάσης γράμματα δυνάμενος μιμεῖσθαι, ὡς καὶ ὁ Τίτος βασιλεὺς ἐκ εἶνος ὁ Ῥωμαίων.

Pag. 179. v. 7 *XII. propugnatores totidem ſagittarum confecit ictibus.*) Emendauimus ex codice Viterbienſi: nam cæteri omnes corrupti: quod apparet ex EVtropio & Pæanio: qui cum noſtro codice in numero iſto conſentiunt.

14 *De more id quidem p.*) Scribe vel ſic, vel vt in MSS. *de more quidem.* vulgò *ſiquidem* ineptè.

15 *Sed non deerant qui ſecius interpretarentur.*) Et ſanè qui circa illa tempora vixe-

vixerunt ſic loquuntur,quaſi alia vulgò opinio hominum fuerit.Philoſtratus libro VI. ἀναῤῥηθεὶς δὲ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ἐν τῇ Ῥώμῃ,καὶ ἀριστείων ἀξιωθεὶς τούτων, ἀπῄει ἰσομοιρήσων τῆς ἀρχῆς τῷ πατρί. At quod ait de ſalutato Romæ tunc temporis Tito Imperatore,an verum?non ſanè,ſed prorſus nugatorium: nam id factum in caſtris ad Hieroſolyma, vt modò dixit Suetonius, & narrat Ioſephus libro VI. capite XXXII. neque aliter ſalutatus à ſuo exercitu Titus Imperator quàm vetuſto ſub Republica more, qui omnibus notus. vide libro primo ad caput LXXVI.

18 *Veni,inquit,pater,veni.*)ἦλθον,non ἔρχου.

33 *Tam aduerſo rumore.*)Nemo dubitat hanc lectionem eſſe optimam: mei tamen officij duxi non tacere lectionem duorum codd.Viterb.& Liſlæi,*aduerſare.*

37 *Reginæ Berenices amorem.*)Scribe,*Beronices*,& mox Beronicen.ſic ſcripti cum Græcis conſentientes,Dione,Ioſepho,alijs.

38 *In cognitionibus patris.*)Omnes libri hac parte corrupti,præferunt *concionibus*.quod abſurdum eſt adeo, vt dubitari nequeat ſic eſſe ſcribendum, vt & Torrentius monuit probauitque.

Pag.180.v.4 *Quoſdam è gratiſſimis delicatorum.*)Refer ad illa ſuperiora,*ſuſpecta libido fuit,propter exoletorum & ſpadonum greges.*ſunt enim delicati quos Græci παῖδας ἁπαλοὺς vocant.Dio Chryſoſtomus de regno,κομᾷν ὄπισθεν ἀφεὶς,ὥσπερ οἱ νῦν τοὺς παῖδας τοὺς ἁπαλούς.

9 *Thermis celeriter extructis.*)At MSS.omnes noſtri *celebriter*.Dio, τὸ βαλανεῖον τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ ἱερώσας.

12 *Ibidem & gladiatores.atque vno die quinque millia omne genus ferarum.*)Dio ſic refert,Γέρανοί τε γὰρ ἀλλήλοις ἐμαχέσαντο, καὶ ἐλέφαντες τέσσαρες.ἄλλα τε ἐς ἐνακισχίλια καὶ βοτὰ καὶ θηρία ἀπεσφάγη.Sed grues in theatrum productas ad pugnã quis veterum narrat præter Dionem?Scio commiſſiones gallorum gallinaceorum & coturnicum fuiſſe inter ſpectacula:ſed Græcorum non Romanorum.Lego verò mutata diſtinctione Γέρμανοί τε γὰρ ἀλλήλοις ἐμαχέσαντο.καὶ ἐλέφαντες τέσσαρες,ἄλλα τε ἐς ἐνα.En μεταμόρφωσιν:vnius literulæ adiectione facimus de gruibus Germanos.Intelligit auctor commiſſiones gladiatorum quorum & Suetonius vti vides ſimiliter meminit.inter hos producti & Germani captiui.ſic fuit moris,vt ſciunt omnes.Vopiſcus in Probo,*Edita præterea gladiatorum paria trecenta,Blemyis pleriſque pugnantibus,qui per triumphum erant ducti,pleriſque Germanis & Sarmatis,nonnullis etiam latronibus Iſauris.*

15 *Primus præterita omnia vno confirmauit edicto.*) Edicti huius meminit & Dio:id ipſum eſt quod hodiéque in volumine epiſtolarum Plinij legitur libro decimo.

21 AMICI DIEM PERDIDI.)Omnino legendum vt apud Græcos & Latinos,credo,omnes.*Amici hodie diem perdidi:*vide EVſebium in Chronico,Victorem,EVtropium,Zonaram,Pæanium,atque alios minorum gentium hiſtoricos.Adde his Themiſtium oratione ſexta,Τίτου τὲ ἀγάσαις τὸ λαμπρὸν καὶ μέγα ἐκεῖνο ῥῆμα,ὅτι Τήμερον οὐκ ἐβασίλευσα· οὐδὲν γὰρ εὖ ἐποίησα.

28 *Nonnunquam in thermis ſuis.admiſſa plebe,lauit.*)Lampridius in Alexandro Seuero,*Thermis & ſuis & veterũ frequenter cũ populo vſus eſt,& æſtate maximè,balneari veſte ad palatiũ reuertens hoc ſolum imperatorium habens,quod lacernã coccineam accipiebat.*Eginhartus de Carolo Magno,*non ſolùm filios ad balneum,*

verum optimates & amicos, aliquando etiam ſatellitum & cuſtodum corporis turbam inuitauit, ita vt nunquam centum vel eo amplius homines lauarentur.

36 *Nihil niſi ſibi publicè periſſe teſtatus.*) Traiectio. nam *publicè* iungi cum *teſtatus* debet. ſic membranæ.

Pag. 181. v. 16 *Oblata ſibi ornamenta pugnantium.*) Ornamentum eſt σκευὴ quam Græci vocant. ſic σκευὴ Ἡρακλέους dicitur, quicquid prodituro in ſcenam aſſumendum vt Herculis perſonam agat, puta, leonina pellis, claua, pharetra, & cætera omnia id genus. Latini *ornamenta* vocant, vt ex Feſto, Seneca & Suetonio rectè animaduerſum viris eruditis. nihil igitur mutandum. In codice tamen Viterb. & Cuiaciano, *ferramenta* ſcriptum non *ornam.*

28 *Dimotis plagulis.*) Liſlæi cod. pars *pellibus.* pars *paludibus.* Pithœi *pallulis.* Viterb. *paludamentis.* omnia mendoſa. vide Nonium *Plaga.*

31 *Quidam opinantur.*) Alij, inquit Dio, pœnituiſſe aiunt, quòd fratrem Domitianum manifeſtò vitæ ſuæ inſidiantem non interemiſſet. & his aſſentiri ſe ait ille. ego aliter iudico: rapiunt enim me in alia omnia verba Suetonij: quæ potius ſuadent, ſenſiſſe Titum in aliquo inſigni aut flagitio, aut ſcelere à ſe quondam patrato. ſed Dio aliter narrat vocem Titi, ἀποψύχων εἶπεν, ὅτι ἓν μόνον ἐπλημμέλησε.

35 *Exceßit in eadem qua pater, villa.*) Extinctum veneno leporis marini ſunt qui narrent. Tzetzes, Τῖτος θνήσκει βεβρωκὼς λαγὼν τῶν θαλασσίων.

35 *Idibus Septembris.*) EVſebius, pridie Idus Sept.

36 *Poſt biennium ac menſes duos: diéſque XX.*) Conſentiunt Dio & Zonaras. Clemens dies omittit.

Pag. 182. v. 7 *Adoleſcentiæ tempus tanta inopia tantáque infamia geßiſſe fertur.*) Malim *egiſſe.* ſimilis error in Veſpaſiano cap. vltimo, vbi *annum gerens* multi codices legunt, perperam, vt arguunt libri omnes meliores.

10 *Quod inſcribitur Luſcio.*) Viterbienſis, *Lutio.*

26 *Expeditionem quoque in Galliam Germaniaſque.*) Adi Ioſephum qui plenis velis laudat Domitiani hoc inceptum Ἁλώσεως libro ſeptimo capite xi.

30 *Sellámque eius ac fratris quoties prodiret lectica ſequebatur.*) Sella igitur lectica dignior? ita videtur colligi ex hoc loco poſſe. ſed ſi de curuli intelligas, non de vulgari ſella, planè ruit ὁ συλλογισμός.

33 *Simulauit & ipſe mirè modeſtiam, in primiſque, poeticæ ſtudium.*) Codex Cuiacij *ſim. & ipſe mirè modeſtiam in primis, poeticæque.*

36 *Aduerſus Alanos.*) Ioſephus Ἁλώσεως libro ſeptimo cap. xxix. Hegeſippus libro v. cap. 1.

Pag. 183. v. 2 *Prius quàm planè efflaret animam, pro mortuo deſeri iußit.*) Zonaras auctor vel Dio potius apud Zonaram, Tito adhuc ſpirante Domitianum celeriter Romam veniſſe, & ſtatim caſtra Imperatoriſque nomen & potentiam occupaſſe.

5 *Secretum ſibi horarium ſumere ſolèbat.*) Non *horarium*, ſed *horarum* eſt ſcriptum in Viterbienſi & Pithœi codicibus. inde ſuſpicio eſt deeſſe numeri notam, & hoc aut ſimili modo ſcribendum, *ſecretum ſibi horarum* I I I. *ſum. ſol.*

28 *Circumſtructo iuxta Tiberim lacu.*) Ita Viterbienſis, non vt vulgò *circumducto.* Tacitus loco ſimili Annalium xii. *lacu in ipſo nauale prælium adornatur, vt quondam AVguſtus structo cis Tiberim ſtagno.*

32 *Inſtituit & quinquennale certamen Capitolino Ioui.*] Factum anno V. C. DCCCXXXIX.

DCCCXXXIX. COSS. Domitiano XII. & Ser. Cornelio Dolabella. vide Cenſorinum. ſed nemo plura de hoc agone quàm Statius Papinius in Syluis. quem eximium poëtam certum eſt in eo ſuperatum eſſe, alijs contra eum coronatis. teſtis ipſe cùm in carmine ad Claudiam vxorem, tum in epicedio patris, non dicam meminiſſe huius agonis, & Papinij victi, Iuuenalem ſatyra ſeptima, cùm canit de eo loquens, *——ſed cum fregit ſubſellia verſu,*

Eſurit, intactam Paridi niſi vendit Agauen.

Nam, vt ὁδοῦ πάρεργον optimi poëtæ, locum explicem, non aſſentior doctiſſimo viro, ita illum explicanti. Eius verò interpretatio, niſi fallor, neque inſtituto Iuuenalis, neque verbis ſatis conuenit. inſtituto, quia poëtæ ibi mens non alia, quàm vt doceat optimos quoſque poëtas cùm maxime placeant, & in ore omnium verſentur, nihil tamẽ ex eo commodi percipere præter inanem gloriam. adeo vt victus cauſſa illa ipſa ob quæ tolluntur in cœlum poemata, cogantur vendere turpiter. hoc velle Iuuenalem doceat ſatyræ totius argumentum, quam vulgò proſcribunt De ſterilitate ſtudiorum. Cùm igitur Statius ponatur eo loci in exemplum optimi poetę, qui cùm maximè placeat, nihilominus eſuriat, abſurdè feciſſe videatur ſi ἁπλῶς ipſius mentionem iniecit. nam quid mirum, aliquis dicat, ſi victus poëta iaceat? ſed nec verbis quadrare ea viri præſtantiſſimi interpretatio videtur. nam *frangere ſubſellia* poetica licentia vel δεινότητι potius dictum accipio, pro vehementiſſimè placuiſſe: ſic vt plauſu & κρότῳ *Enge* & *ſophos* acclamantium quaſi frangerentur ſubſellia. Stat à me Sidonius Apollinaris qui ſine dubio dicendi hoc genus ita accepit, quod ex his illius è libro quinto apparet, in epiſtola ad Sapaudum, *Nam debetur ab eo percopioſus literis honor: hunc olim perorantem, & rhetorica ſedilia plauſibili oratione frangentem ſocer eloquens vltro in familiam patritiam aſciuit.* certum eſt ita locutum Sidonium intendentem oculos ad iſtum Iuuenalis locum. Quid quod Polybius ſimillimè locutus in hiſtoria decimaquinta? τῶν δὲ διασαφούντων τὰ περὶ τοῦ βασιλέως, κατερρήγνυτο πᾶς ὁ τόπος ὑπὸ τοῦ κρότου καὶ τῆς κραυγῆς. Potius ergo referamus ad recitationes quod ait ſatyricus. neque ſanè aliò poſſunt trahi ſi attendimus quæ paullò antè præcedunt, *——lætam fecit cum Statius vrbem*

Promiſitque diem.

Pæne omiſeram, quod totius rei caput eſt: neque enim verum, τό γ' ἐμοὶ δοκοῦν, victum Statium fuiſſe cùm commiſiſſet Thebaidem ſuam in agone Capitolino: neque ea poetæ ſententia in epicedio patris: vbi hoc potius ait, ideo ſę eſſe victum, quia inuiderit eam gloriam Ioui Capitolino Thebais: quę tunc temporis Statium ſibi totum aſſerebat, & eius omnia ſtudia. Enimuero quid Thebaidi cum Ioue Capitolino? ad cuius certamen non alia afferre carmina moris fuit, quàm de laudibus ipſius compoſita. Quintilianus libro tertio, *An laudes Capitolini Iouis, perpetua ſacri certaminis materia, vel dubia ſunt, vel non oratorio genere tractantur?*

37 *Purpureàque amictus toga Germanica*) Non potuimus inſuper habere conſenſum MSS. in quibus hanc lectionem offendimus, vt & Torrentius in ſuis, vt ait, omnibus. veram tamen eſſe ſcripturam iſtam non cenſeo. nam duorum alterum puto verum: aut cum editione prima ſcribendum eſſe *toga Græcanica*, & accipiendum de chlamyde Græcanica, quæ κατὰ χῆς στενότερον quidem, ſed ἀναλόγως tamen dicta Suetonio toga: vel corrigendum, *Hermionica*. Inter purpuræ ſpecies eſt Hermionica longe excellẽtiſſima. Plutarchus in Alexãdro, καὶ πορφύ-

ρας Ἑρμιονικῆς εὑρεθῆναι τάλαντα πεντακισχίλια. συγκειμένης μὲν ἐξ ἐτῶν δέκα δεόντων διακοσίων, πρόσφατον δὲ τὸ ἄνθος ἔτι καὶ νεαρὸν φυλαττούσης.

Pag.184.v.2 *Ac poetarum carmina.*) Ter victor diſceſſit ex hoc certamine Papinius.in carmine ad vxorem,

--- ter me vidiſti Albana ferentem
Dona comes,ſanctóque indutum Cæſaris auro,
Viſceribus complexa tuis,ſertiſque dediſti
Oſcula anhela meis.

8 *Plurima & ampliſſima opera incendio abſumta reſtituit: in queis & Capitolium.*) Appoſitum ad hunc locum Martialis epigramma,quod libet aſcribere.eſt enim in genere κολακικῷ ſingulare.

Quantum iam ſuperis Cæſar,cæloque dediſti,
Si repetas & ſi creditor eſſe velis:
Grandis in æthereo licet auctio fiat Olympo,
Coganturque dei vendere quicquid habent:
Conturbabit Atlas,& non erit vnci a tota,
Decidat tecum qua pater ipſe deum.
Pro Capitolinis quid enim tibi ſoluere templis,
Quid pro Tarpeiæ frondis honore poteſt?
Quid pro culminibus geminis matrona Tonantis?
Pallada prætereo:res agit illa tuas.
Quid loquar Alcidem,Phœbúmque,piéſque Laconas?
Addita quid Latio Flauia templa polo?
Expectes & ſuſtineas AVguſte neceſſe eſt:
Nam tibi quod ſoluat,non habet arca Iouis.

10 *De Sarmatis lauream modò Capitolino Ioui retulit.*) Clarum ex hoc loco errare doctiſſimos viros qui triumphare & Ioui Capitolino lauream referre idem eſſe putant.maius enim & longè dignius triumphi quàm laureæ ius,quod etiam ſtante Rep. omnibus competiit qui cæſis hoſtibus Imperatores ſalutati fuiſſent:ſiue illi res triumpho dignas geſſiſſent, ſiue ſtarent eorum facta intra gloriam triumphi. præter hoc certiſſimum teſtimonium, ſunt & alia non minus liquida.lib.v.ſcribit Suetonius cap. XIII. Neronem ob Teridatis in vrbem aduentum,*Imperatorem conſalutatum,lauream in Capitolium latam.*nemo tamen ſanus triumphaſſe eum propterea dixerit.Antonium collegam Ciceronis ex bello Catilinario lauream reportaſſe quis neſcit?atqui triumphandi neque ius neque ſpem vllam habuiſſe Antonium certiſſimum eſt.M. quoque Tullium prælijs aliquot in Cilicia feliciter geſtis,& Imperatorem fuiſſe ſalutatum, & laurea faſces ſuos ornaſſe conſtat. triumpho res dignas eum geſſiſſe adeo non conſtabat, vt Catoni & ſenatorum pleriſque alijs abſurdè facere viſus ſit, qui triumphum peteret.

25 *Paulóque pòſt occiſum Antonium adeo vulgatum eſt.*) Papinius,

Quaque tuas laurus volucri Germanice curſu
Fama vehit prægreſſa diem,tardúmque ſub aſtris
Arcada,& in medio linquit Thaumantida cælo.

31 *Caſtrari mares vetuit.*) Statius,

Qui caſtæ Cereri diu negata,
Reddit iugera ſobriáſque terras.

Qui ſortem vetat interire ſexum.

33 *Exiſtimans nimio ſtudio negligi arua.*) Non ſolùm in vita Apollonij lib. VI. meminit huius rei Philoſtratus: quem locum laudat Beroaldus: ſed vberius in vita Scopeliani ſophiſtæ. Is eſt qui totius Aſiæ nomine legationem obijt ad Domitianum, deprecaturus edicti huius executionem. in quo tanta fuit illius vel dexteritas vel felicitas, vt non ſolùm colendi vineas impunitatem ſuis nactus ſit, ſed etiam neceſſitatem. rediit enim, μὴ μόνον τὸ ἐξεῖναι φυτεύειν ἔχων, ἀλλὰ καὶ ἐπιτίμια κατὰ τῶν μὴ φυτευόντων. Cauſſam latæ legis quod ad Aſiam prouinciam attinet, aliam affert Philoſtratus: ſeditiones nempe ſæpe ortas ex temulentia. Ἔδοξε τῷ βασιλεῖ μὴ εἶναι τῇ Ἀσίᾳ ἀμπέλους, ἐπειδὴ ἐν οἴνῳ στασιάζειν ἔδοξαν· ἀλλ' ἐξῃρῆσθαι μὲν τὰς ἤδη πεφυτευμένας, ἄλλας δὲ μὴ φυτεύειν ἔτι.

37 *Geminari legionum caſtra prohibuit.*) Quid eſt geminari caſtra? & quæ legis huius cauſſa? Puto geminari caſtra dici, non, vt cenſent interpretes, cùm ex veteri more pro occaſione fierent maiora & minora: ſed cùm duæ legiones coëunt in vnum locum, & caſtra vna: quod ſemper experientia docuit eſſe periculoſum. fere enim *ſecuta exercitus ſeditio, qui plerunque contemplatus frequentiam ſuam à diſciplina deſciſcit*, ait Velleius veriſſimè, & Dio quoque lib. XL IX. milites, inquit, πρὸς τὴν ὄψιν τοῦ πλήθους σφῶν θρασυνόμενοι. ideo ſeditionem parantes, aquilas, ſigna, caſtra iungebant, vt de legionibus Germanicis narrat Tacitus libro primo. confirmant hanc interpretationem quæ ſtatim ſequuntur, de occaſione legis huius ferendæ.

40 *Addidit & quartum ſtipendium militi, aureos ternos.*) Prorſus mendoſa lectio, etſi ita habetur in omnibus MSS. ſed ſcribēdum *ad aureos ternos*: vel *aureis ternis*, vt docuit pridem Iuſtus Lipſius, in Electis ſuis, vbi de ſtipendij militaris modo diſputat doctè & acutè.

Pag. 185. v. 1 *Ne ſe perſuaſorijs aſſertionibus accommodaret.*) Ita habet noſter Viterbienſis: ſed Pithœi & Liſlæi codd. firmant emendationem Iacobi Cuiacij, qui ex duobus vetuſtiſſimis libris reſcribit, *perfuſorijs*. & loci huius ſententiam contra interpretes explicat doctiſſimè ad legem XIII. Dig. De excuſationibus. Reperi etiam in notis quas ex magni illius doctoris ſui libro deſcriptas communicauit amiciſſimus Lectius, ita ſcriptum eſſe in eo codice qui eſt in bibliotheca ſacri ſacelli Biturigum. Legamus igitur poſthac cenſeo cum optimis libris, & interpretemur cum maximo doctore & omnis antiquitatis callentiſſimo.

32 *Vix ſuſpicionem vllam.*) Cuiacij liber, *ſuſpectionem*.

37 *Ruſcij Capionis.*) Viterb. *Ruffi*. Liſlæi, *Ruſci*. ita non eſſet gentis nomen.

39 *Apud ærarium pependiſſent.*) Cuiacij & Liſlæi, *ærarium apud pependiſſent*.

Pag. 186. v. 2 *Venia in præteritum donauit.*) Exemplar. Viterb. *in perpetuum*. non probo.

3 *Veteribus poſſeſſoribus vt vſucapta conceſſit.*) Aggenus Vrbicus commentarijs in Iulium Frontinum, *Domitianus per totam Italiam ſubſeciua poſſidentibus donauit, edictóque hoc vniuerſis notum fecit.*

12 *Patremfamilias.*) Hoc eſt, τὸν δεῖνα ciuem Romanum, vt interpretamur ad librum IV. cap. XXVI.

14 *Impiè locutus palmularius.*) Non ſolùm in ſpectaculis periculum fuit ſub tyrannis fauere alicui contra ſtudium principis: ſed etiam domi in vino & conuiuijs liberam vocem de his nugis miſiſſe verti ſolitum in occaſionem.

calumniæ & impietatis crimen vt appellabant. Martialis de ſuo conuiuio.

De praſino conuiua meus venetóque loquatur,
Nec facient quemquam pocula noſtra reum.

14 *Complures ſenatores, in his aliquot conſulares, interemit.*) Adde etiam aliquot triumphales, vel certè triumphalibus ornamentis donatos. in his Iulium Agricolam Taciti ſocerum. Libet, ἐν παρόδῳ Dionem in hac narratione emendare, & veram illi ſententiam reddere, ſimul & Tacito conciliare. Scriptum in compendio Dionis de Agricola, καὶ, τέλος ἐσφάγη διὰ ταῦτα ὑπὸ Δομιτιανοῦ, καίπερ τὰς ἐπινικίους τιμὰς παρὰ τοῦ Τίτου λαβών. Ait occiſum eum à Domitiano, licet à Tito ornamentis triumphalibus fuiſſet donatus. Primùm non ſatis video cur ſic loquatur, & quam vim habeat illud καίπερ. deinde falſum quod ait de Tito: nam Domitianus fuit qui eo honore Agricolam auxit. quod grauiſſimo teſti, & genero amplius accredamus neceſſe eſt. Enimuero ſcripſiſſe Dionem aio, καίπερ τὰς ἐπινικίους τιμὰς παρ' αὐτοῦ τούτου λαβών.

19 *Quod poſt abductam vxorem laudanti vocem ſuam, Heu taceo dixerat.*) Parum ſatisfaciunt mihi interpretes in explicatione huius Lamiæ dicti: nam quod putant *Heu taceo*, ſuſpiritum eſſe eius, indicem doloris ob abductam vxorem magni, ſed latentis: nobis non ita videtur: ſed notatam potius fuiſſe tyrannidem principis, qui omnia in ſuo genere pulchra & excellentia poſſeſſoribus eriperet. vnde neceſſitas incumbebat ſua bona diſſimulandi celandique. ſic eſſe exponendum docent illa verba *laudanti vocem ſuam*. ad quæ parum attendiſſe interpretes videntur. Sunt codices qui hîc aliquid Græcè muginentur loco illorum *Heu taceo*. vt Liſlæi, vbi ſcriptum ferè ἐν ταυτῷ fortè pro ἐν σαυτῷ ſupple ἔχε. id eſt, digito compeſce labellum. ſed vulgata perplacet: licet Græcæ lectionis ſeruare veſtigia videantur optimi codd. Viterb. & Pithœi. in queis eſt *eutacto* & *tutacto*. docti cogitent.

31 *Diuortium ſuum cum vxore taxaſſet.*) Hæc ſcriptura librorum omnium veterum. at vulgo, *tractaſſet*. illa voce vſus & libro ſecundo capite quarto.

32 *Flauium Sabinum alterum è patruelibus.*) Adijce, generum Titi fratris. Philoſtratus libro VII. Σαβῖνον ἀπεκτονὼς ἕνα τῶν ἑαυτοῦ ξυγγενῶν, Ἰουλίαν ἠγεῖτο· ἡ δὲ Ἰουλία γυνὴ μὲν ἦν τοῦ πεφονευμένου, Δομιτιανοῦ δὲ ἀδελφιδῆ, μία τῶν Τίτου θυγατέρων.

35 *Latentes conſcios, inueſtigato nouo quæſtionis genere, diſtorſit.*) Multis modis abſurda lectio. quid appellat *latentes conſcios*? deinde quomodo ſæuitiam in latentes exercuit? emenda igitur, *latentes per conſcios inueſtigatos, nouo quæſtionis genere diſtorſit.*

Pag. 187. v. 1 *Auctorem ſummarum.*) Liſlæi, *actorem ſ.*

2 *Aſſidere in loco iuxta coegit.*) Ita moris, intra cubiculum ſedere in toris, vt fit hodie in ſcamnis: non ſolùm cum ad cibum ſumendum diſcumberent, ſed in omni otio aut negotio, quod quieſcere non prohiberet. Galenus in libro de præcognoſcendo, loquens de matre quæ puero ægro adſidebat, ἐν τῷ οἰκήματι ἦν καὶ κλίνη, καθ' ἧς ἡ μήτηρ τοῦ παιδὸς ἐκαθέζετο. totum illum locum vide, &, ſi lubet, quæ notauimus libro ſecundo capite LXXVIII.

19 *Sed cum obnoxium ſe Barbaris per hoc animaduerteret.*) Zonaras dubio procul ex Dione, expoſito incremento ſtipendij de quo antè dictum, μεταμεληθεὶς δὲ τῶν μὲν τοσούτων οὐκ ἐμείωσε, τὸ δὲ πλῆθος τῶν στρατευομένων συνέστειλε· καὶ ἑκατέρωθεν μεγάλα τὸ δημόσιον ἔβλαψε, μήθ' ἱκανοὺς τοὺς ἀμυνοῦντας αὐτῷ, καὶ τούτους μεγαλομίσθους ποιήσας.

26 *Præter cæteros Iudaicus fiſcus acerbiſſimè actus eſt.*) Quod factitatum alibi

notaba-

notabamus in artibus ſordidis & vetitis,vt pretio depenſo permitteretur illarũ profeſſio,idem factum in religione Iudaica,ac mox quoque in noſtra, ſicut declarat Tertulliani locus quem ad libr. IV. laudauimus. is eſt quem vocat auctor fiſcum Iudaicum, & à duobus hominum generibus penſitatum fuiſſe indicat. prius fuit eorum,qui liberam ſuæ ſectæ profeſſionem in vrbe redimebant. Iudæis enim licuit ſoluto pretio quod erat imperatum, in vrbe manere. nam interpretes qui ad perſecutionem ſecundam Chriſtianorum ſub Domitiano hæc verba referunt,falluntur. Tributi huius meminit Xiphilinus in Veſpaſiano, ἀπ' ἐκείνου δίδραχμον ἐτάχθη τοὺς τὰ πάτρια αὐτῶν ἔθη περιστέλλοντας τῷ Καπιτωλίῳ Διῒ κατ' ἔτος ἀποφέρειν. id eſt, *ex eo conſtitutum eſt,vt Iudæi qui patrios ritus ſeruare vellent, didrachmum quotannis Ioui Capitolino inferrent.* Meminit & Appianus in Syriacis vbi φόρον τῶν σωμάτων vocat. ita interpretantur illa verba, *qui velut profeßi Iudaicã intra vrbem viuerent vitam.* quæ tamen poſſis fortaſſe etiam aliter accipere: Iudæos omnes fuiſſe vrbe pulſos: nec aliter permiſſam Romæ habitationem quàm ſi patrios ritus eiuraſſent:grauéſque mulctas dictas, ſi qui nacti poſt eiurationem manendi in vrbe facultatem,vixiſſent vitam Iudaicam. mihi placet magis prior interpretatio:& profeſſionem intelligo qualis ea quæ Tertulliani temporibus ipſo teſte apud beneficiarios fieri ſolita à tabernariis, aleonibus, & Chriſtianis. Scribendum autem, *qui vel vt prof.*

35 *Et patri ſe & fratri imperium dediſſe.*) Hinc illud Martialis,

Solus Iuleas cùm iam retineret habenas,
Tradidit,inque ſuo tertius orbe fuit.

Pag.188.v.1. *Formalem dictaret epiſtolam.*) Græci hiſtorici vocant ἐγκυκλίους ἐπιστολάς: de quibus alius nobis dicendi locus conſtitutus.

5 *Statuas ſibi in Capitolio nonniſi aureas & argenteas poni permiſit.*) Plinius panegyrico ad Traianum, *Paullò antè aditus omnes,omnes gradus,totáque area hinc auro,hinc argento relucebat.*

6 *Vt cuidam Græcè inſcriptum ſit arcui* ΑΡΧΕΙ.) Hæc ſcriptura cod. Viterb. niſi quod vox Græca vt alibi multis locis abeſt, quam, iudicium ſecuti Turnebi, reſtituimus, fauentibus Liſſçi libris, in quibus partim *arti* partim *arci* exaratum. In eiſdem libris, vulgatæ lectionis *Aream & caluitium* nec vola extat neque pes. Quare abeant, cenſeo, Morboniam.

41 *Quo maximè facto maturauit ſibi exitium.*) Philoſtratus declarat libro octauo, ἐώθουν οἱ θεοὶ Δομετιανὸν ἤδη τῆς τῶν ἀνθρώπων προεδρείας. ἔτυχε μὲν γὰρ Κλήμεντα ἀπεκτονώς, ἄνδρα ὕπατον, ᾧ τὴν ἀδελφὴν τὴν ἑαυτοῦ ἐδεδώκει· πρόσταγμα δὲ ἐπεποίητο περὶ τρίτην ἢ τετάρτην ἡμέραν τοῦ φόνου, κἀκείνην ἐς ἀνδρὸς φοιτᾶν. Στέφανος τοίνυν ἀπελεύθερος τῆς γυναικός, ὃν ἐδήλου τὸ τῆς διοσημίας σχῆμα, εἴτε τὸν τεθνεῶτα ἐνθυμηθείς, εἴτε πάντας, ὥρμησεν ἴσα τοῖς ἐλευθερωτάτοις ποτὲ Ἀθηναίοις, εἰς τὸν τύραννον. *Iam dij à gubernatione mortaliũ Domitianum deturbabant: qui cùm Clementem virum conſularem,* ὕπατον dixit pro ὑπατικόν, vt nuper notatum nobis ad Apuleium: patet ex verbis Suetonij *tantum non ipſo eius conſulatu*: non ergo conſul fuit cùm occideretur) *cui ſororem ſuam nuptum dederat,occidiſſet: tertio vel quarto die à cæde edixerat, vt ipſa quoque in publicum prodiret:* (lego enim εἰς ἄνδρας; vulgata lectio ſonat, *vt & ipſa in manum viri conueniret*) *quamobrem Stephanus mulieris eius libertus, quem diuinitus datum oſtentum denotabat,ſiue defuncti,ſiue omnium cauſſâ,non minus quàm illi omnium liberrimi Athenienſeis,impetum cepit tollendi tyranni.*

Pag.189.v.9. *Mineruam quam ſuperſtitioſè colebat.*) Ita oportuit matrem coli

à filio. præter alios teſtatur Philoſtratus libro ſeptimo, quendam periiſſe commemorans, ἐπειδὴ θύων ἐν Τάραντι οὗ ἦρχε, μὴ προσέθηκε ταῖς δημοσίαις εὐχαῖς ὅτι Δομιτιανὸς Ἀθηνᾶς εἴη παῖς.

18 *Inter cæteras dies fabulas referretur.*) Sic ſcribendum non *referebatur*. repetitum enim *euenit*.

27 *Pro quinta quam metuebat.*) Cæſum circa meridiem ait Philoſtratus.

35 *Siniſteriore brachio velut ægro lanis faſciiſque obuoluto.*) Ita moris fuit: atque hæ ſunt lanæ quarum meminit Vlpianus §. ne ea quidem. lege, Si cui lana. Dig. de legatis III. Leontium in epiſtola ad Lamiam, ἵν᾽ ἂν αὐτοῦ ἀνεχόμενον φθειριῶντος καὶ φιλονεικοῦντος καὶ καταπεπιλημένον εὐμάλλα πόκοις ἀντὶ πίλων. ex eo eſt illud Artemidori libr. I. ἔρια ἀντὶ τριχῶν ἔχειν νόσους μακρὰς καὶ φθίσιν προαγορεύει. hinc dicti ſunt lanoculi, vt docet Feſtus. Cæterùm Philoſtratus in hac hiſtoria dexterum brachium non autem ſiniſtrum fuiſſe inuolutum tradit.

Pag. 190. v. 7 *Anno ætatis XLV. imperij XV.*) Dio, ἔζησε μὲν ἔτη τέσσαρα καὶ τεσσαράκοντα, μῆνας δέκα, καὶ ἡμέρας ἓξ καὶ εἴκοσιν· ἐμονάρχησε δὲ ἔτη πεντεκαίδεκα καὶ ἡμέρας πέντε. imperio addit octo amplius menſes Clemens Alexandrinus. aliter alii: quæ annotent quibus operæ eſt λεπτολογεῖν.

11 *Vultu modeſto, ruboriſque pleno.*) Et *vultum modeſtum* hîc, & mox *verecundiam oris* accipe vt loquuntur Iuriſconſulti, ſine effectu. quomodo ſæpe Suetonium loqui antè notauimus. modeſtū ergo vocat, qui, vt Tacitus ait, imaginem modeſtiæ præ ſe ferret. nam falluntur interpretes qui aliter ſenſiſſe Suetonium quàm Tacitum ac Plinium notant. modeſtiæ illa imago fuit rubor: qui color in vultu pudoris ingeniti argumentum eſſe ſolet, ideóque non paruam commendationem affert. propterea Heſychius θεμερὸν quod eſt rubrum, explicat etiam σεμνόν. & vocem θεμερῶπις (vt in AEſchyli Prometheo vincto, ἔπληξέ μου τὴν θεμερῶπιν αἰδῶ) interpretatur idem, ἐρασμία. Domitiani vultum ita depingit Philoſtratus libro ſeptimo. δεῖ δὲ καὶ πρὸς τὸ φθέγμα τοῦ βασιλέως παρεσκευάσθαι, καὶ πρὸς τὸ δύστροπον τοῦ προσώπου· φθέγγεται μὲν γὰρ βαρὺ, κἂν πρᾴως διαλέγηται, ἡ δ᾽ ὀφρὺς ἐπίκειται τῷ τοῦ ὀφθαλμοῦ [illegible], μεστὴ δὲ ἡ παρειὰ χολῆς· ταῦτα γὰρ μάλιστα ἐπιφαίνεται. vbi vides omnia tribui illi ingrata, & planè contraria deſcriptioni Suetonij: cuius vnius teſtimonium plus ponderis apud omnes ſani iudicij habebit quàm ſexcentorum ſiue Philoſtratorum ſiue Apolloniorum.

15 *Commendari ſe verecundia oris adeo ſentiebat.*) Arguunt hunc eius ſenſum adulatores poetæ Statius & Martialis, qui hoc nomine ſæpe illum laudant: nempe quia ſciebant gratius ei nihil accidere poſſe.

24 *Scias, nec gratius quicquam decore nec breuius.*) Eandem ſententiam elegantiſſime perſecutus Arbiter in hoc capillorum elegidario.

Quod ſolum formæ decus eſt cecidere capilli:
Vernantéſque comas triſtis abegit hiems.
Nunc vmbra nudata ſua iam tempora mœrent.
Areáque attritis ridet aduſta pilis.
O fallax natura deûm: quæ prima dediſti,
AEtati noſtræ gaudia, prima rapis.

38 *Alieno formabat ingenio.*) Hæc quidem plana lectio: ſed mirum in optimis membranis aliter legi: vel *Alpheno*, vt in libris Torrentij: vel *Alphabeto*, vt in Viterbienſi. nihil elicio: niſi ſi corruptum nomen eſt alicuius liberti vel ſerui ab epiſtolis.

41 Et

41 *Et incanum.*) Græci ἀναρθρόπολιον vocant. iidem canitiem capitis & χιόνα & τὸ χιονούμενον τῆς τριχώματος nominant.

Pag.191.v.21 *Scalas etiam inferri clypeóſque & imagines eius coram detrahi.*) Quid ſi? *Scalis etiam inferri: clypeóſque & im.* nam Scalas dici abſolutè Scalas Gemonias quò ſolita abiici ſupplicio affectorum corpora, non mirum. Græci quoque ἀναβασμοὺς ἁπλῶς ſæpe vocant. Vulgatam tamen lectionem non damno: veriſimile enim eſt ſcalis opus fuiſſe ad detrahendos clypeos, & tyranni imagines, quæ in Curia. Apud Iuuenalem ſcalas malè vulgò interpretantur iſto loco, *--rumpe miſer tenſum iecur, vt tibi laſſo*

Figantur virides ſcalarum gloria palmæ.

ſcalæ hîc ſunt aditus domus, ianua. ita autem vocat ἐμφατικῶς ad indicandam oratorum pauperiem qui more omnium tenuium & mendicorum in cœnaculis habitabant, vt ædes ſuas niſi ſcalis introire non poſſent. Erat autem moris oratorum & cauſſidicorum, victoriam partam in foro teſtari appenſa pro foribus palma. Lucianus, Ῥητόρων δὲ ἀποκάλω. κἂν ταῖς δίκαις ἐξετάζομαι, προδιδοὺς τὰ πολλὰ καὶ τοὺς δικαστὰς τοῖς ἀνοήτοις καθυπισχνούμενος. καὶ ἡττῶμαι μὲν τὰ πλεῖστα· οἱ φοίνικες δὲ ἐπὶ τῇ θύρᾳ χλωροὶ ἐστεφανωμένοι· τούτοις γὰρ ἐπὶ τοὺς δυστυχεῖς χρῶμαι τοῖς δελέασι. Lucanus in Panegyrico ad Piſonem:

—licet exercere togatæ
Munera militiæ: licet & ſine ſanguinis hauſtu
Mitia legitimo ſub iudice bella mouere.
Hinc quoque ſeruati contingit gloria ciuis,
Altáque victrices intexunt limina palmæ.

Non legeram alibi expoſitum hunc Iuuenalis locum. Sed modus eſto, ac finis. —γλυκὺ δ᾽ ἀνθρώπων τέλος ἀρχά τε. δαιμονος ὀρνυμένου αὔξεται.

TOBIÆ SCVLTETI, GERMANI, P. L.

MELOS

IN LABORES CRITICOS

CL. V.

ISAACI CASAVBONI.

QVEM tu virorum Calliope ſemel
Naſcentem amico lumine videris:
Illum nec obſcure latere
Fama ſitu, nec humi iacere

Permittet acris viuida vis GenI;
Sed per labores innumerabiles
Clarabit, Eoo à cubili
Solis, ad Heſperios receſſus.

Teſtis mearum, docte CASAVBONE, *Sententiarum, quem, ſimul hiſpidâ*
Obdurit olim molliores
Veſte genas melior iuuentas.

Feracioris mox calor ingenI
Hoſtiſque pigræ ſtrenua inertiæ
Sic excitauerunt, vt vnus
Verteris in te oculos virorum,

Quos rore Phœbus Caſtaliæ lauat,
Quacunque terras Sol habitabiles
Illuſtrat. ô cælo ſecundo
Orte! tuos vt ego labores

Obliuiones carpere torpidas
Sinam, tacendos carminibus meis?
O quæ ſororum ſubminiſtrat
Verba mihi, ſocianda chordis?

Nam quanquam amica plena modeſtia.
Tu corda geſtes, Téque adeò putes
Cunctis minorem: faſtuoſæ
Nil auidus cupiénſue laudis

Tamen coactis Cynthia nubibus
Vt exit vltrò: nec cineres diu.
Ignem tenent ſuppoſitum, in auras
Quin ruat ille micante flammâ:

Sic,diligenter diſsimules licet,
Te fœta produnt ingenij tui
Dona,omnibus queis de metallo
Nobiliore dedit Prometheus

Cluere fictis: inueniunt ſibi
Per ſe ipſa præcones memorabiles:
Nondum omnis hac ætate candor
Inuidiæ nigricante ſucco

Infectus exſtat.Vidi ego,quo patris
Illuſtris,Illuſtris ſoboles,decus
Princépſque verè literarum
SCALIGER *eulogio beârit*

Téque & labores,ſponte lubens,tuos:
Et vt cæcorum iudicium virûm
Non exſtet,aut exſtare poſſit:
Id monumenta loquuntur ipſa.

Námque ecce,(mirum iure ſit omnibus!)
Vita tibi vix ſeptima Olympias,
Annos vigorem nondum adeptos
Dinumerat iuuenantis æui:

Et iam per orbem plena ſenilium
Curarum eunt inuenta tui ingenI.
Priſcum tibi vitas Sophorum
Rurſum aliâ nece liberatas

LAERTIVS *debet tibi plurimis*
Cum gratijs:debet tibi BELLICAS
Fruſtrationes,in hoſtilem
Militibus licitas cateruam
A te reductus primitus in manus
Virûm eruditorum POLYÆNIVS:
Et quo canam verſu STRABONEM,
Et decus & ſpeculum vniuerſi?
Olim ille terras non oculis ſtrabis
Luſtrabat,orbis ſedulus arbiter,
Sed hunc ſtrabum ferméque cæcum
Barbaries venientis æui
Sic reddidit ſubſiſtere dux viæ
Vt cogeretur prorſus,ob inuios
Calles viarum ignarus ipſe
In tenebris malè palpitabat:
Nec progredi fas abſque periculo,
Sentes,ſalebræque innumerabiles,
Anfractuum ambages,lacunæ,
Exitium minitant apertum.

DVCI ergò priſco DVX nouus additur
Noſter CASAVBON:*& medicus nouus,*
Collyrijs qui mox ſecundis
Lyncea reddidit è STRABONE.
Nunc reſtitutus, ſanus & integer
Orbem vniuerſum ritè perambulat,
Factus, CASAVBON,*præco laudum,*
Nil reticens meriti, tuarum.

Hinc nomen orbis non modò per plagas
Tuum vagatur, laudibus inclutum:
Peruenit ad Manes, vetuſtos
Elyſii Nemeris colonos.

Stat valle amœna Mercurialium
Agmen virorum, quos Latium tulit,
Quos edidit tellus Pelaſga,
Artibus egregios iuuandis:

Hi gratulantur iam ſibi mutuò,
Tot reſtitutos auxilijs tuis,
Vitæque dulci, ipſíque Honori,
Spes vbi parua tamen ſalutis.

Hos inter adſtant, luce frui quibus
Nondum dederunt in ſuperis locis
Parcæ inuidentes, & ſupinis
Auxilium manibus rogant te.

Atque hæc Pelaſgi: ſed Latij Patres
Palam videntur calculo idem ſuo
Multùm probare: at pectore imo
Inuidiæ ſtimulis aguntur:
Mallent Athenis quod fit, ad vnicam
Venire Romam, ſic neque poſt diem
Vitæ vltimum Liuor quieſcit;
Ponite tamen hunc Latini:
Námque ecce: fauſtum quod ſit! ab inferis
In lucis oras pulcrior exiit
TRANQVILLVS, *vnus optimatum è*
Ciuibus Auſoniis, Ducéſque
Secum reduxit Præcipuos, quibus
Romana Res aut concidit, aut ſtetit,
Acceptum oportet vos feratis
Hocce Caſaubonio labori.

Nunc ergò gazas rurſus habebimus
Antiquitatum, nunc noua copia
Prodibit inuentorum acutè
Artificis ſtudio recentis,

TRAN-

TRANQVILLE, curâ cuius habes nouam
Tranquillitatem, iam pede libero,
Quocunque terrarum lubebit,
I, nihil obſtiterit pericli.

Vade, & Iuuenta commoda maxima
Afferto; Famam ſed medico tuo,
Quem gloriæ æternante curru
Quadrimum vehat hinc per orbem.

Sed heus memento FRAXINEI domum
Primùm ſalutes, qui cluet vnicus
Per Galliæ tumultuantis
Regna, virûm artificum PATRONVS.

INDEX AVCTORVM QVI IN IS. CASAVBONI ANIMADVERSIONIBVS LAVDANTVR, illuſtrantur, emendantur.

A

ÆLIANVS 7.56. 57. 120.153. 162. 223.
Æmilius Probus 24 54
AEſchylus 22. 29. 78.314
Agathias 95.106 125.127.143
Aggenus Vrbicus 311
Agrætius 87
Ammianus Marc. 72.92.88
Ambroſius 175
92.97.103.141.160.166.174.246
Amos propheta 147
Anacreon 162
Ancyranum monumentum 192
Andiocydes 452
Apollonides poëta 209
Apollonius 273
Apollonius Tyaneus 129
Apochryphi libri 43. 152 locus expoſitus 43.231
Appianus 7 11.15 15 23.27.28.29 30 32. 33.41 42 45 46.48 49. 50 55 57. 58. 59.60.61,61.61.64 69 71 72 75.75 76.77.78.79.85.88 89 91.93.94.95. 96 98 100 101.104 108 110 115. 116. 127.174 155.209.231.240 268 284 313 emendatur.50.51 58 88 101 illuſtratur 23 30 73 94. 95 116. 150 notatur 79.89
Apuleius 9.39.100.109 175.298 illuſtratur 78 79
Ariſtides Sophiſta 272 302
Ariſtophanes 22 36. 58.155 257.262. 275
Ariſtoteles 7.8.19 37.65.79.91 120.130. 151.144 145 150 157.305
Arnobius 14 22.66.154 227 illuſtratur 66 287.194 296 emendatur
Arrianus 47
Arrianus in Diſſert. Epicteti 15 25 74. 82 151.158 181. 221 222 228 243 262. 275.280.281 emendatur 83 782 illuſtratur, 161
Artemidorus 12. 95 175. 220. 247.289 314
Aſconius 11 15 56.60 61.105.106 105
Aſtrampſychus 12
Athenæus 10.29 54 54 57 74.101 120. 151.143. 145.147.162.175.267.298. 305 emendatur 69 illuſtratur 15
AVguſtinus 181 187 explicatur 117
Aurenus 296
AVlus Gellius 12 28 14 45. 46. 61. 64. 74. 98 108 110 132 147.158.167.215 locus animaduerſus 12.68
Aurelius Victor 54 notatur 156
Auſonius 42 99.103.167

B

Bæbius Macer 157
Bibliorum ſacrorum Græci interpretes 99.125.118
Bion 44

C

Cælius 154
Cæſar 7.12.14.25.27 35.47.49.62
Caius I.C.tus 140
Calpurnius 68.118.125 emendatur 68
Calpurnius Flaccus 210
Capitolinus 18.70.87.89.104 132.246. 261
Caſſiodorus 101.130.152 169 170. 213. 265
Cato 158 289
Cedrenus 5.295 notatur 295
Cenſorinus 70.102.156
Chion 7
Cicero 7.8 9.12.13.20.23.27.34. 55.56. 57.41 43 45. 46 51. 52 53 54.55 56 58. 59.62.65. 64 69 71 72. 91. 97.101. 105.104 105 108 115 125 133. 151 146. 151 159. 160. 178. 180.206.265.297. 298 emendatur 68
Claudianus 40.163.175.298
Clemens Alexandrinus 101 166 212. 215 218 251. 252 emendatus 276. 295 locus animaduerſus 167
Codex 92 104. 135 147 150
Codex Theodoſianus 14
Columella 7 35.119 147.151.152 305
Cornelius Celſus 67.155.161 165 297
Cornelius Nepos 97
Curius Fortunatianus 102
Curtius 149 locus animaduerſus 47
Curopalates 32 85 151
Cyprianus 38 220

D

Demoſthenes 36 37 64.89.133.252
Dio Coryſoſtomus 54 125 285 267.307
Dio Cocceius 10 13. 14 15. & *paſſim.* emendatur 15 18.17.18 41.63.64. 62. 96 97. 99. 109 111.117.118.170.181. 210. 115. 237 219 250 257 258.299. 307.312 illuſtratur 18.19.20 30. 32.33 35 36.46 50.75.78.85.89. 91 95 96. 108.112.123.160.165 178.187.188.214. 215.230 232 236 242 243.252 255.254. 256 257.258.260.261.262 282.298. 301 notatur 22 82 33 39 101 142. 185
Diodorus Sardianus 276
Diodorus Siculus 65.66.118
Dionyſius Halicarn. 6 25 27 28 14.14 89.95.102.107. 116.117. 124. 124.136.162.178.180.205.216 emendatur 180 203.277
Donatus 21.79

E

Eginhartus in vita Karoli Magni 17. 101 158.140.141.150.156.158.227.264. 304 307. notatur 154 156.
Ennius 70.
Epigrammata antiqua 64.155.154 202 232.275 281
Epiphanius 64 128.221. 245.2 4.
Eratoſthenes 61 corrigitur 277
Etymologicon Magnum 5
EVtropius 138.145.301
Euagrius 59
Euripides 7. 49. 184 eius ſcholiaſtes 147.266 277
Eumenius 304 emendatur 293
Eunapius 270 illuſtratur 47
Euſebius 26 44 74 85 89.121.124.126. 129.138.141.143.257 283.286 4
Euſebij Chronicum 87 emendatur 85
Euſtathius 45 57.69 152

F

Faſti Capitolini 89 205
Faſti Græci 85 arguuntur 295
Feſtus 6 12.38 50.70 91 98 102.112.134. 140 151.170.175.180. 242. 277. 304. 314 emendatus 205
Florus 12.28.29 47.54 86.90 94.172. 187 emendatus 76.illuſtratus 90
Fronto 67
Frontinus 112 115.120.147 162 172
Fulgentij locus emendatus 152

G

Galenus 27.40 312 152
Geoponica 173
Gloſſarium 25.32 55 59. 40.46.54 57. 67.75 80.83.92 98.106 111.129. 1.8. 153 157.161. 165 166 169. 170 174. 190 205 214.216.232 214. 186.289. 296.297 emendatur 39 57. 98 148 161.170

H

Harpocratio 144
Hegeſippus 301 locus animaduerſus 286
Heliodorus 78
Hero 121.125
Herodianus 27. 51.60 72 91 165. 235. 274 illuſtratus 159 164
Herodotus 67.112 213
Heſiodus 91.152
Heſychius 41 95 99. 103. 161. 169.181

SSS. j

emendatur 125
Hieronymus 90 175.283 interpretes eius Græcus notatur 106
Hippocrates 27 36 164 173 174
Hirtius 12 emendatur 17
Homerus 39 43 57 71.74.184
Horatius 39.41.44.69.74 78. 117. 151 159 184.190.200 217
Hyginus 153.150 294

I

Inſcriptiones antiquæ 12 34. 58 57 62 68. 70. 74. 75. 76 85.83 98 100 101 104.106.112.113 117.131. 132. 135 136. 137.145 165.181 189 190 220 238 [illegible] 255 190 297 emendantur 117
Inſcriptiones Græcæ explicantur 170 193
Iohannes Tzetzes 165 288
Ionathanis Targum 5
Iordanus 118 241
Ioſephus 9.17.39.49 5[illegible].61 99.131.138. 141. 142. 143. 232. 188 198. 231 241.148. 250. 252. 254. 255.256.260. 272. 185. 300 301 302. emendatur 198. 242. illuſtratur 142 Ilæus 132 191
Iſidorus 39 46 70 90. 113 161 227.271 notatur 107 emendatur 27
Iſocrates 71.97
Iulianus 63 79 93 122 124 1[illegible]8. 157.220 221 222. 223. 265. emendatus 122. illuſtratur 163
Iulius Frontinus 203 211
Iulius Africanus 26
Iulius Capitolinus 304
Iulius Obſequens 180
Iunius Philargyrus 245
I.C.ti 91 96.104.119.127
Iuſtinianus 53 83 105.106 107. 108. 122
Iuſtinus 153 160
Iuuenalis 1[illegible] 24 39. 40. 49 69. 78.90.93 96 103 107 [illegible] 133 147. 155 175 178 187 213 225.125 226 236 240 263 2[illegible] 274.277. 278. 279. 306. explicatur 309.3[illegible]. eius ſcholia 100 106.141.2[illegible]0 288 305. notantur 288

L

Laberius 223
Lactantius 30 59
Laertius 49 151 158
Lampridius 91 130 134 143. 144.151.215 304.107
Leonis Tactica 186
Licinius Macer 7
Liuius 5 7 11 13 19. 21.27. 35.36. 47.48 52 54 67. 75 76.83. 89. 91 95.99.101 103 107.112. 116. 123.134 137.141.157 170 223 127
Lucas in Actis 152 181 182. illuſtratur 282
Lucianus 93 125.134.118.140.144 146 149.150. 151.155. 167. 174. 184 215. 219.223 240.249 262 274
Lucanus 17 21 27.80. 112 130. 153 243 274 315. illuſtratur 23
Lucilius 39 120 164
Lucretius 155 206.305
Lycophron 6. 227. 273. eius ſcholiaſtes 227.245
Lyſias 74 132
Lyſimachus 271

M

Macer I C tus 282
Macro 34
Macrobius 12. 49 69 92 101 130.147 167 .238 emendatur 167
Manilius 58 63 101 190 207 308
Marcellus Empiricus 22. 167.171 272
Marius Victorinus 170
Martialis 47 68 76 121 [illegible] 61. 165 181 190.227 263.280.298 310 312 313 314
Martianus Capella 157.273
Maſſur [illegible] 12
Maximus Tyrius 215 216
Memnon 7 11
Menander 27 155 emendatur 108.144
Minutius Felix 14

N

Nemeſianus 112
Nicander 152. ſcholiaſtes eius emendatur ibid.
Nicephorus 43
Nicetas 26 38 39 40.64 125 148 150 165 216 292.illuſtratur 40
Nonius 61
Nonnus
Nouell. 110 149 152

O

Olympiodorus 179
Onoſander 72
Oribaſius 184
Oroſius 79 85.87.88 90 258
Orpheus 284
Ouidius 26 55.61 70 81 98 99 101 102 110. 114 115. 137. 141. 147 152.155.158 165 173 212.218.221 227.273 276 corrigitur 101

P

Pæanius 141 303 notatus 306
Palladius 173
Pandectæ Florentinæ 45 59 84 107
Papinianus 69.104
Paulus apoſtolus 5.41 90 103 253
Paulus Silentiarius 162
Paulus I.C.tus 12.71.275 305
Pauſanias 17 55.121 132 139.162 209.276 277.282.
Perſius 39 85.151.155 163 184 227 248
Petronius 33.38 68.69.22 150 153.164 213 emendatur 53.154
Petri Apolonij Collatij emendat. verſus 301
Pherecrates Comicus 41
Philo 63.63 76.125.137.138 151.167.182 216. 117. 236. 238.240 144 247.2[illegible]3 297 emendatur 137
Philoſtratus 27 57.140 [illegible] 160 [illegible] 179. 235. 247 248. 255 263 266.267. 273 285.286.307.311.312.313.314.emendatur 313 notatur 302 314
Plato 36 91 141.147 170.
Plautus 3 8.22.34 58.71 95 97.120.125 156.175.305
Plinius 5.9. 23.27.28 33.37.38.39. 40. 42 44.48.51 60. 63 68 69.70 [illegible] 84 85 98 105.111.113.120 125.130 131.132.134 136.152.157.158.163. 166.180.186.209 274.297 298
Plinius ſecundus 57 62.64 104. 118 114 137.142.147. 148. 150.153 155.162.172 216.249.emendatur 110
Plutarchus 4.5. 6 & paſſim. emendatur 6.13 51 58.280.194 illuſtratur 17 25 27.31.43. 44. 51. 132. 139 163.164 218 notatur 5.6.9.35
Polemon 157
Pollux 8 147.146.147 emendatur 146
Polyænus 92
Polybius 17.20 21 25.17 38 39.47.48 49 51 60 69 76 86 87.89 92.110 138 171. 172. 214 249 290 290.298. illuſtratur 51.171
Porphyrius 9.170
Priſcianus 7.13 21 corrigitur 266
Procopius 262
Propertius 139. 144.155.162.214 218
Prudentius 58 123.139

Q

Quintilianus 9 28.74 128 129 146 147 166 168 249 186 303.309 notatur 9
Q. Smyrnæi verſus 186

S

Saluſtius 15.37 157.298
Scribonius Largus 68 152 254.
Seuerus Sammonicus 168
Seneca pater 34. 48 153. 256 emendatur 39 266
Seneca philoſophus 10.37. 38 41.55.58 63. 64 72.76 82 84.89.97. 106 107. 130 134.141 151. 154.163 164 265.167 169 174. 176 179. 184 216.248 298 emendatur 25 notatur 72.179
Seruius 61 67 109 235.emendatur 265
Sextus Victor. 150 103
Sidonius Apollinaris 13.42..58 198 226 228 251
Silius Italicus 292
Simplicius 184
Simonides 57
Socrates ſcholaſticus 43.74.99 105
Sophocles 7.8.149. 273. 284 emendatur 296
Soſipater Chariſius 67.168
Sozomenus 136 234 235 263
Spartianus 51.70 151.196.303
Statius P. pinius 35 97. 140 149.114 161 182 190 217.232. 257.281.310 314
Stephanus 9
Stobæus 208
Strabo 9 11 27.36.41 41.67 78.82 85.86 87 88 98 100 101 127 141. 181.186 217 267 303 emendatur 36.82
Suidas 4 5.13.86 99 117 125. 163.161.164 277 301 306.illuſtratur 164
Symmachus 92.101.111.128.134 164 158 263 emendatur 97.128.
Syneſius 101.164 263

T

Tacitus 8.10.16. & paſſim. vulgata lectio confirmatur 266 282
Teles 169

Terent.

Terentius 7.21 23.34 79 85.155.162.
Tertullianus 58.74 83 99.100.105.107 133.134 144.153.154 187.239.247.265. illuſtratur 100.144.
Theocritus 68 152 164.
Theodoritus 57.83 108 151 locus illuſtratur 57
Theodoretus 15 235. 271. explicatur 57
Themiſtius 129 148 155.263. 293 307.
Theophraſtus 41.96. 126 122.130.153. 158.159.164 235. 171.179.
Thucydides 42. 66. 226.
Titius vetus ſcriptor 305
Trebellius Pollio 39
Tibullus 85.89
Tyaneus Apollonius 267

V

Valerius Maximus 9 10. 22. 41 55. 57. 67.74.76.85.91 92 117.122 61 175. 159. 180. 212. 216. 221 222. 264.
Varro 26 39. 41 44 59. 63. 68 75 80 98 99 102. 149. 147.259. 181 182. 103.285 illuſtratur 44.76.
Vegetius 75
Velleius 5.6.9 10.11 20. 25. 28 39.50. 151 64 67. 71 72 73.79 84 85.101. 30 141 153. 179 203. 207. 208. 210.
231. 254 298.
Virgilius 21.61.115.154.168. 209.
Vitruuius 39 42. 51 156.
Vlpianus 91.107.159.1;2.176.223 293 314
Vopiſcus 18 176 212 182 298. 307.
Vulcatius Gallicanus 216

X

Xenophon 47
Xiphilinus 46. 1.96.91 97 2.2 237 147 267. 272. 280.301. 304 307.

Z

Zonaras 17.23. 38 63. 108 128. 174. notatur 167
Zoſimus 47 101.175. 169

INDEX RERVM ET VERBORVM.

A

Abaci 40
acini 152
Abacum certamen 82
adipiſcor 291
ædes 69
æs manuarium 147
affectiones 87
affectus 67
affligere 234
Alauda 22
allegere inter gentes Romanas 67
alludere 21
ambire 17
Ambubaiæ 278
ambulationum ſpecies variæ 165
anni initium 85
Antonius primus Rom. duas vxores ſimul habuit 43
Appianus proprij nihil habet 10 25
apud 82
arceſſere 7.43
aretalogi 150
arma heroum 148
articuli 41
aſcogephri 47
aſtopera 284
aſſis Caianus 140
atrium 99
Atta 205
inter au & o ſoni affinitas 305
Auguſtei imperii initium 81

B

Baccolus 169
bateolus 169
beneficia 238
beneficiarij 92
birota 47
bis pro iterum 201
biſcoctus panis 133
bombus 275
braccæ 159.160 vnde dictæ 161
buccellatus panis 155

C

Caduceum auſpicium 292
Cæſar punica lingua, elephas 5
Cæſaris cognomen vnde 5
cæſaries 5
calamorum abuſus ad necem 58 & 59
calcei punicei regum Albanorum inſigne 58
calceare mulas 282
caligæ Romanorum 160
calumniæ damnatorum fronti litera K inuri ſolita 104
Campeſtria 160
capillamentum 214
captare omen 209
captus locus 101
captores 246
Caſcarum fratrum epitaphium 64
Caſſius Parmenſis, percuſſorum Cæſaris poſtremus pœnas dedit 64
catadromus 270
cataplus 181
catonis reprehenſio 20
caua manus 175
cautiæ 56
celiæ 251
cellæ meritriciæ 251
cenſere 111
cenſuræ dignitas 52
cerei accenſi 235
charta 263
charta plumbea 272
Chreſtologus 151
chorągus 244
Ciceronis pater fullo 67
de circo 150
circumtonderi 125
ciuis 110
ciuitas 126
ciuica corona 93
ciuilitas 129
claſſiarij 303
clemens rumor 157
cliens 8
codicilli dignitatum 263
coemere 304
commeatus 181
commiſſiones 249
concio 201
condere luſtrum 200
conditorium 82
conſilia pro conſiliariis 213
Cores 305
Copæ 278
coprea 214.255
crurifragium 143
cruralia 169
cubiculum 170
cubiculares imagines 170
culleus 106
culeus ſenatorij 59
cuneus in theatro 122
curare 108
curioſus 95
culpa 48

D

Decedere 23
decuriæ 105 106
dedicare 180
deglubere 215
deliciæ 165 306
dictum 42
dictioſus ibid.
dimicare 95
diplomata 128 129
diſcedere 24
diſcinctus 52
domus pro patria vel vrbe 296
donaticæ coronæ 103
dromonarij 303

E

epro i 6
elogium 240
ambolaria mulier 125
emeritus miles 304
ephemeris 282
ergaſtula 105
eſſeda 245
eſſedarij 246
Euocati Auguſti 270
exemplum 44
exitum facere 28
expertus 304
expers 155
expugnatus pro exoratus 7
extrema pagina 46

F

Facere luſtrum 200
facere ſe 79
familiaris 242
faſcia candida 60
faſciæ 159
faſtigium 58
femoralia 161
ferculum 150
ficti 78

figulinæ 84
figuræ cauſſidicentum 303
fingere 68
fiſcus Iudaicus 315
flabella 162
focilo 80
focilor ibid.
fœminalia 159.160
formula principum 35
Fortuna aurea in cubiculis imperatorum poni ſolita 70
forum aleatorium 146
frigus 266
frigus & fauor contraria 266
fulgor 98
fulgur 98

G

Galba 289
galbeus 289
galeæ Græcorum 22.27
galerus 295
galericulus 195
Gallia Togata & Braccata vnde dicta 83
gaſtra 306
gauſapa 164
geruli 146
generoſitas Romana 142
Germanici tumulus 232
gerones 246
gigantum oſſa 148
gladiatores 324
graphia ad cædem 58

H

habitatio 32
habitationes Romæ cariſſimæ 32
Herodotus hiſtoriarum pater 67
hirco proſtratæ mulieres 177
Homerica figura 87
honorarii ludi 305
horreus 308
humanæ vitæ ſpatium 36
humidormitiones 51
hybridæ 84

I

iactare 220
iantare 153 297
ientaculum 297
imagines cubiculares 70
imbrices 273
impaſci 217
imperatoris appellatio 53
impluuium 99
improba facies 303
improbè natus 305
impreſſus 155
imputare 220
in omiſſum 271
incœnare 217
inquiſitores 6
infulæ 38
inſularum domini 35
is pronomen ſæpe deeſt 12
Iudæorum amor in Cæſarem 61
Iudaicus fiſcus 133
iumentarius 254
ius ſuffragiorum 126

K

Kalendarium vetus 106

lamina 272
lanoculi 314
Larentinalia 102
laternæ ſurdæ 26
lecticula lucubratoria 155
legitimi anni 113
lemnus 221
liberi 159
libertus 8
liter 263
literarum inuentor 266
locus 114
lodix 164
lodicula 164
loricæ linteæ 292
ludus talarius 146

M

Macellum 24
mactex 246
magiſteria 67
in magno habere 22
Mamers, Oſcorum lingua, Mars dictus 6
mandare 302
manes 147
medici Romæ non omnes ſerui 10
medicorum annua merces 304
memoriale 12
memorabile 12
Mendeſiorum infamia monſtruoſa 177
meritoria reda 46
micare 73
mile 302
milites 282
milia 302
Minutiæ curator 313
Miſcelli ludi 249
ſua morte mori 64
munifices 92
Muſeum Alexandrinum 267
Muſium 267

N

nani 166
nodus 34
nudipedalia 187
nummi 320

O

obliuio 265
obnunciare 19
obſeruantia 153
ocellata 165
odium 168
officia anteluceana 134
opinari 130
orcinus 108
ordines ſubſelliorum 121
ordinare decurias equitum 106
ornare prouinciam 16
origa 305
oricularius 305
oſculandi mos 15

P

Pæonum veſtes muliebres 86
palam facere 270
palliati 41
paludamentum 72
panes aphronitri 272
Pannonij vnde dicti 85
pannus 85
patresfamiliarum 242
patronus 8
pauimenta 38
pegmares 242
periſtylium 99
perſequi 46
Philoſophorum annua merces 304
pignora 8
piſſimus 19
pila 16
Pilatus 16
plebs 189
populus 35.11
præcipere 269
præfectus morum 52
prætextum 25
prætorum ius amiſſum, reſtitutum 18
profunda gula 298
promiſcuè 260
proſcribere 42
protinus 315
prouinciæ 14
publicum 297
pueri minuti 165
pugiles 124
pullati 117
pulleiaceus 169
pullus 117
pygmares 242

Q

quæſtionis iudex 15
quatenus & quatinus 262

R

racemus 152
rationem deducere 119
re intendens 155
recondere 155
refrigerati 266
regaliolus 57
relationis ius 17
reſcribere 166
reſtiarius 67
reſtis 67
reſtringere 155

S

ſabbatum 152
Sacræ literæ 293
ſagati 41
ſagatio 293
ſamaligeruli 29
ſanguis viæ 152
ſanna 250
ſcaprex
ſcabelli 249
Scalæ 315
ſcrutarius 135
ſecura 238
ſectilia 40
ſectio 74
ſecundarius 125
ſecuri percutere 77
ſedulò 138
ſegeſtre 164
ſegeſtrum 164
ſella 293
ſeliquaſtrum 294
ſella curulis 121
ſenatus

ſenatus legitimus 111
ſenatus caligatus 161
September anni caput 83
ſeſſio in Circo 112
ſeruorum emtiō 40
ſexagiens 202
ſcala 296
ſilere 180
ſilentium 180
ſortes 151
ſortitio 75
ſortiri 75
ſparteoli 100
ſpecies 239
ſpeculatores 95
ſ pro Græcorum litera z 170
ſtrena 216
ſubiicere 246
ſubdiual 99
ſubligacula 190
ſubſellium 121
ſudarium 289
Suetonij librorum diuiſio 3. & 4 ſingulorum librorum duæ inſcriptiones 4
Suetonij libros qui in capita ſecuerunt peſſimo conſilio vſi 14
Suetoniani ſtyli breuitas 18
Suetonii defenſio 139
Suetonius auctor vitæ Iuuenalis 293
ſuffertim 272
ſuffertum 272
ſummatim 167
ſuper 254
ſuperiores ædes theatri 260
ſuperlumentarius 254
ſupparum 181

T

tabulæ 193
tali 165
talorum πτώσεις 145
tantum quod 193
tempulum 84
teſſera 190
teſſellæ 40
teſtæ 273
teſtamentorum licentia 135 libertas ibid.
tibialia 159
tituli 41
togatarius 125
togati 41
toruula aphtoniti 276
trahere 284
tranſire 46
tribunitiæ poteſtatis dignitas 96
tunica 107
tunicatus populus 117
tunicatum apparere 91

V

Vacerroſus 170
venire 78
vernaculi 298
vinacia 152
vincere 7
vinum de cupa 265
viſceratio 32
viſio 164
viſire 266
vnguenti affuſio 57
volumen 46
vtriculæ 144
vt interdum omiſſum 354

X

x literæ ignoratio 171
x pro pſ 171

Y

y & z literas à Græcis mutuati Latini 170

Z

z & y literas à Græcis mutuati Latini 170

INDEX GRÆCARVM VOCVM.

A

Ἀβλεψία 265
ἀδιατρεψία 243
ἀετὸς 58
αἴτωμα 58
αἴθριον 99
αἷμα σταφυλῆς 152
αἷμα ἐλαίης 152
αἰτία 285
ἀκταὶ 148
ἀμβλυωπία 227
ἁμιλλᾶσθαι 18
ἀναῤῥίπτειν 27
ἀναισθησία 264
ἀντιπεριστρεψία 243
ἀνθρωπολόγος 151
ἀργύρειον 216
ἀρέσκεια 133
ἀρτιασμὸς 147
ἀρτίως 139
ἀρτόκρεας 32
ἀσφαλὴς 93
ἀυρόλεκος 40

B

Βαθμοὶ τῶν θεάτρων 121
βαθμίδες τῶν θεάτρων 121
βάθος vel βαθύτης ψυχῆς 292
βαΐουλοι 122
βάκηλος 169
βότρυς 152
βράκαι 161
βυσαύχην 227

Γ

γνώμην εἰς τὴν βουλὴν εἰσφέρειν 18
γράμματα 263

Δ

δέλτοι 263
δια in ζα mutari ſolitũ 255
διάγγελοι 95
διανομὴ 32
διατρέπειν 243
διέρχεσθαι 46
διόπλαι 96
διοπλῆρες 95
δίφρος ἀγκυλόπους 121
δορυφόρημα 263
δύο ἤμισυ τέα 188
δυσθάνατον 184
δύσκολος 43
δωδεκάθεος cœna 244
δῶρα 99

E

ἑβδομὰς 152
ἔγχος 305
ἕδνον 247
εἶαρ ἐλαίης 152
ἐκδέρειν 215
ἔκτρωμα 108
ἐλλόγιον 41
ἔμβλημα 229
ἐμβολὴ 247
ἐμπορικὴν agere 297
ἐμπαιστικὴ τέχνη 69
ἐμπολὴ 247
ἐναγίζειν 63
ἐνδιπνεῖν 217
τὰ ἔνδον 138
ἐννέμειν 217
ἐνοικολόγος 35
ἐνοίκιον 32
ἐντέλλεσθαι 302
τὰ ἔντιμα 133

ἐπαγγελμὸς 276
ἔπεσθαι 46
ἐπὶ 254
ἐπισκήπτειν 302
ἐπιστέλλειν 269
ἐργάτωνες 103
ἐργολάβος 112
ἐρευνηταὶ 95
εὔζωνος 92
εὐθανατεῖν 184
εὔκολος 43
εὐφραδὴς 32
εὐφρασία 32
εὔχεσθαι κατὰ 89

Θ

θεατρίζειν 122.125
θεατρῶναι 271
θεατροπῶλαι 271
θυμηρῶτις 314
θύειν 53

Ι

ἱμάτια 86
ἰσχνοσκελὴς 232

Κ

καλολαΐγγις 165
καταβυρτῶσαι 51
καταδακτυλίζειν 126
καταμυρουῶ 51
καταπλύειν 245
κατάστεγος 293
καταφυσᾶν 245
κατορθοῦν 184
κιχλάζειν 273
κλινίδιον 155
κλισίον 251
κορυφὴ 260
κορίζου βάκια 161
κοψίχου σκέλη 232
κραταίπεδον 39
κρηπὶς 282
κυνδαλλοι 263
κωνώπια 270

Λ

λαμπτὴρ 27
λιθόστρωτον 39
λόγιον 41
λυχνοκαΐα 29
λυχνοῦχος 29

Μ

μάγγανον 286
μάκλης 246
μεσημβριάζειν 154
μίσθωμα 246
μονάρχης 6

Ν

νεοττὸς 235
νεόττια 235
νικᾶν 7
νόμιμος 211

Ξ

ξηρὸς ἄρτος 153

Ο

οἴκημα 251
ὀλιγαρχικὸς 130
ὀλυμπιὰς 138
ὅμου τι 35
ὀρχὸς 108
ὀρχίσκος 270
ὄρνιθος 305
ὄχημα 94
ὀχὸς 301

Π

παιδάρειον 165
παλμὸς 293
παραδειγματίζειν 125
παράθεσις 150
παρακολουθεῖν 46
πέδιλον ἐρυθρὸν 38
πέλας 157
περικείρεσθαι 125
περιοικοδομὴ 282
περιτεζίδες 160
περισκελίδες 160
πιθεῶν 47
πλάτυ ἄκρα 328
πινακίδες 263
πλὰξ 272
πλειστοβολίνδα 145
πλήθουσα ἀγορὰ 236
ποιεῖν 79
πολῖται 130
προάγειν 254
πρόβουλοι 111
προβούματα 111
προβουλεύειν 111
προεδρία 54
προηγμένα 254
πρόθεσις mortuorum 60
προῖτος 152
προλαμβάνειν 291
προσαυδίζειν 234
προσέγιον 51
πτεροφόροι 95
πτύειν 245
πυγμὴ μονομαχοῦντες 242
πυκτομάχοι 124
πυκτεύειν 75

Ρ

ῥεγεῶνες 99
ῥεγεωνάρχος 99
ῥεγεωνάρχης 99

Σ

σάγματα 49
σανδάλια 149
σαμψγάχηλοι 228
σισόη 125
σκηνιάζειν 126
σκευὴ 308
σκιμαλίζειν 126.250
σκίμπους 156
σκωπαῖοι 166
σμίλη 296
σπαρτία 280
σπαρτοπόλιος 315
στέγαι 251
στέγες 251
στίλπωνες 166
στρατιώτης 282
σύμφωνα 83
σύνθεσις 147

Τ

ταμιεύεσθαι 25
ταμιοῦχος 190.191
ταριχεύειν 51
τέγος 251
τελώνιον 297
τέμνειν 74
τιμαὶ ἡρωϊκαὶ 63
τρίποδες χορηγικοὶ 12
τρόπαιον 150

Υ		φαντασιοκοπεῖν				
ὕπαιθρον	99	φαντασιοκόπος	43	φωνεῖν	7
ὑπερδικεῖν	232	φιλοθεάμων	43	φωνασκός	166
ὑπό τι	36	φιλοτιμεῖσθαι	124	φωνασκητής	166
ὑπογραφαί	303	φορεῖον	17		
ὑποδήματα ἵππων	280	φυγαδεύεσθαι	293	χαμεῦναι	51
ὑπόνοιαι	303	φυλὴ θιάσου	6	χάρται μολιβδῖνοι	272
ὑπότυχνον Φ	272	φυλλοβολία	122	χαρωνίτης	108
φαιός	117	φύραμα	61.276	χρηματίζειν	18
			221	χώρα	134

FINIS.